Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce

Important Bird Areas of international importance in Poland

Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce

Important Bird Areas of international importance in Poland

Redakcja / Editors

Tomasz Wilk, Maria Jujka, Jarosław Krogulec, Przemysław Chylarecki

Wsparcie udzielone przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię poprzez dofinansowanie ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, a także ze środków budżetu Rzeczpospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych.

norway grants

eea grants
iceland liechtenstein norway

FUNDUSZ DLA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

ECORYS
Research and Consulting

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków • Marki 2010

Zespół redakcyjny / Editors
Wilk Tomasz
Jujka Maria
Krogulec Jarosław
Chylarecki Przemysław

Przygotowanie map / Maps
Krystyna Stachura (Tomasz Chodkiewicz, Rafał Czapka)

Tłumaczenia tekstów / Translations
Marta Panek
Justyna Kubacka
Michał Maniakowski

Fotografia na okładce / Cover photo
Marcin Karetta (www.karetta.pl)

Wydawca / Publisher

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
ul. Odrowąża 24
05-270 Warszawa
tel. (22) 761 82 05
e-mail: biuro@otop.org.pl

Copyright by © Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Marki 2010

ISBN 978-83-89830-02-9

Zalecany sposób cytowania / Recommended citation
Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red) 2010. Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki.

lub w przypadku poszczególnych rozdziałów:

Sikora A., Półtorak W. 2010. Bielawskie Błota. W: Wilk T., Jujka M., Krogulec J., Chylarecki P. (red) Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce. OTOP, Marki.

Przygotowanie do druku / Preparation for printing
Bogucki Wydawnictwo Naukowe
ul. Górna Wilda 90, 61-576 Poznań
tel. (61) 833 65 80
e-mail: bogucki@bogucki.com.pl
www.bogucki.com.pl

Druk i oprawa / Printing & binding
Unidruk

Autorzy tekstów o ostojach / Authors of site accounts:

Krzysztof Adamczak, Artur Adamski, Andrzej Andrzejczyk, Krzysztof Antczak, Paweł Armatys, Małgorzata Bagińska, Urban Bagiński, Tomasz Bajdak, Andrzej Batycki, Łukasz Bednarz, Gerard Bela, Waldemar Bena, Jacek Betleja, Grzegorz Bobrowicz, Marcin Bocheński, Adriana Bogdanowska, Daniel Boruchalski, Tomasz Brauze, Michał Budka, Dariusz Bukaciński, Szymon Bzoma, Zdzisław Cenian, Sławomir Chmielewski, Andrzej Chrząścik, Michał Ciach, Włodzimierz Cichocki, Robert Cymbała, Paweł Czechowski, Ryszard Czeraszkiewicz, Adam Czubat, Daniel Doktór, Andrzej Dombrowski, Tadeusz Drazny, Krzysztof Dudzik, Wiesław Durniat, Marek Dylawerski, Zbigniew Fijewski, Stanisław Gacek, Waldemar Gargoła, Paweł Gębski, Michał Goc, Artur Goławski, Waldemar Górka, Andrzej Górski, Bożena Gramsz, Grzegorz Grygoruk, Jerzy Grzybek, Grzegorz Grzywaczewski, Sebastian Guentzel, Radosław Gwóźdź, Krzysztof Henel, Seweryn Huzarski, Tomasz Iciek, Adam Janczyszyn, Tomasz Janiszewski, Michał Jantarski, Michał Jasiński, Zbigniew Jaszcz, Andrzej Jermaczek, Grzegorz Jędro, Łukasz Kajtoch, Krzysztof Kajzer, Zbigniew Kajzer, Jacek Kaliciuk, Marek Kalisiński, Ireneusz Kaługa, Zbigniew Kasprzykowski, Konrad Kata, Grzegorz Kiljan, Lucjan Kleinschmidt, Rafał Klimczak, Paweł Kmiecik, Tomasz Kobylas, Paweł Kołodziejczyk, Sławomir Korol, Ziemowit Kosiński, Andrzej Kośmicki, Bogusław Kotlarz, Marek Kowalski, Bogusław Kozik, Łukasz Krajewski, Bartosz Krąkowski, Jarosław Krogulec, Jan Król, Tomasz Królak, Małgorzata Krupa, Robert Krupa, Robert Kruszyk, Roman Kubacki, Tomasz Kuc, Artur Kulwas, Przemysław Kunysz, Michał Kupczyk, Damian Kurlej, Mieczysław Kurowski, Stanisław Kuźniak, Mariusz Lamentowicz, Mateusz Ledwoń, Marcin Lenart, Jan Lontkowski, Łukasz Ławicki, Ryszard Łopion, Klaudia Łopuszyńska, Radosław Łucka, Marcin Łukaszewicz, Maciej Maciejewski, Grzegorz Maciorowski, Ludwik Maksalon, Paweł Malczyk, Roman Maniarski, Dominik Marchowski, Piotr Marczakiewicz, Paweł Marczakowski, Rafał Martyka, Paweł Mazurek, Łukasz Meina, Włodzimierz Meissner, Maria Mellin, Sebastian Menderski, Jerzy Michalczuk, Wiaczesław Michalczuk, Sławomir Mielczarek, Romuald Mikusek, Paweł Mirski, Tadeusz Mizera, Tomasz Mokwa, Adam Mrugasiewicz, Tadeusz Musiał, Sławomir Niedźwiecki, Czesław Nitecki, Bogumiła Olech, Arkadiusz Oleksiak, Adam Olszewski, Beata Orłowska, Grzegorz Orłowski, Paweł Orłowski, Wojciech Piechowski, Michał Piotrowski, Marcin Południewski, Gerard Potakiewicz, Waldemar Półtorak, Mikołaj Pruszyński, Bartosz Racławski, Tomasz Rafalski, Roman Rąpała, Maciej Rodziewicz, Mariusz Rojek, Patryk Rowiński, Andrzej Różycki, Sławomir Rubacha, Stanisław Rusiecki, Andrzej Ruszlewicz, Piotr Rydzkowski, Andrzej Ryś, Mirosław Rzępała, Paweł Sieracki, Arkadiusz Sikora, Piotr Skórka, Wojciech Sobociński, Sebastian Sobowiec, Przemysław Stachyra, Marek Stajszczyk, Artur Staszewski, Roman Stelmach, Janusz Stępniewski, Paweł Stępniewski, Marian Stój, Andrzej Sulej, Mirosław Szabłowski, Maciej Szajda, Paweł Szewczyk, Borys Szpryngwald, Jakub Szymczak, Marian Szymkiewicz, Piotr Świętochowski, Jacek Tabor, Mirosław Tchórzewski, Maciej Tracz, Magda Tracz, Karol Trzciński, Tomasz Tumiel, Piotr Twardowski, Marcin Urban, Piotr Wasiak, Marcin Wereszczuk, Damian Wiehle, Tomasz Wilk, Piotr Wilniewczyc, Aleksander Winiecki, Józef Witkowski, Radosław Włodarczyk, Janusz Wojciechowski, Janusz Wójciak, Robert Wróblewski, Przemysław Wylegała, Jacek Wyrwał, Dariusz Wysocki, Krzysztof Zając, Tadeusz Zając, Dorota Zawadzka, Jerzy Zawadzki, Monika Zielińska, Jacek Zieliński, Piotr Zieliński, Przemysław Zyska, Wojciech Zyska, Michał Żmihorski.

Spis treści

Przedmowa 8
Podziękowania 10
Streszczenie 12

1. Ogólne informacje dotyczące ostoi ptaków IBA 15
   1.1. Ostoje ptaków – główne założenia i historia wyznaczania w Polsce i na świecie 15
   1.2. Ostoje ptaków a Natura 2000 18
   1.3. Ostoje ptaków – kryteria i system wyznaczania 20
   1.4. Opiekunowie ostoi ptaków 29

2. Wyniki – ogólna charakterystyka ostoi ptaków 32
   2.1. Ostoje ptaków IBA w Polsce – ogólna charakterystyka 32
   2.2. Znaczenie sieci ostoi IBA w Polsce dla ochrony ptaków na poziomie europejskim i globalnym 34
   2.3. Zagrożenia w ostojach ptaków IBA w Polsce 38
   2.4. Stan ostoi ptaków IBA w Polsce 49

3. Wyniki – opisy ostoi ptaków 79

4. Literatura 537

5. Załączniki 557
   Załącznik 1. Lista ostoi ptaków IBA 559
   Załącznik 2. Status ochrony ptaków występujących w Polsce 563
   Załącznik 3. Progi kwalifikujące ostoje ptaków IBA 574
   Załącznik 4. Kluczowe ostoje dla poszczególnych gatunków ptaków 580
   Załącznik 5. Lista adresowa opiekunów ostoi 589
   Załącznik 6. Konwencje dotyczące ochrony ptaków i ich siedlisk 593

Table of contents

Foreword 9
Acknowledgements 11
Summary 12

1. Introduction 51
1.1. Important Bird Areas– the main assumptions and history of IBAs in Poland and worldwide 51
1.2. IBAs and Natura 2000 network 53
1.3. Important Bird Areas – criteria and process of identification 55
1.4. IBA caretakers in Poland 62

2. Overview of results 64
2.1. General characteristic of Polish IBAs 64
2.2. Importance of Polish IBAs for conservation of birds at European and global level 66
2.3. Threats at IBAs in Poland 69
2.4. Conservation status of Polish IBAs and necessary conservation actions 77

3. Site accounts of Polish IBAs 79

4. Bibliography 537

5. Appendices 557
Appendix 1. Index of Important Bird Areas in Poland 559
Appendix 2. Status of occurence, threat and protection of all bird species in Poland 563
Appendix 3. Population thresholds for IBA selection 574
Appendix 4. Key sites for particular bird species 580
Appendix 5. IBA caretakers in Poland – contact list 589
Appendix 6. Most important international conventions on the protection of wild birds ratified by Poland 595

Przedmowa

Koordynowany przez Birdlife International program wyznaczania ostoi ptaków (IBA – ang. Important Bird Areas) został zapoczątkowany w latach 70. w Europie i także tutaj w 1989 roku wydano pierwsze opracowanie omawiające 2 500 ostoi ptaków w 32 krajach. Od tamtego czasu program IBA znacznie się rozwinął – w niemal wszystkich krajach na świecie wyznaczono ponad 11 000 ostoi ptaków.

Ostoje różnią się wielkością, siedliskami, statusem ochronnym i występującymi na ich terenie zespołami ptaków. Wszystkie te obszary łączy jednak fakt, że mają one kluczowe znaczenie dla ochrony ptaków i zostały wyznaczone na podstawie zestandaryzowanych kryteriów opartych na naukowych danych. Ostoje tworzą sieć obszarów o zasadniczym znaczeniu dla przetrwania wielu zagrożonych gatunków ptaków i jednocześnie wkład programu ostoi IBA jako efektywnego mechanizmu ochrony ptaków i różnorodności biologicznej w ogóle jest coraz szerzej rozpoznawalny. Szczególnym przykładem jest Unia Europejska, gdzie ostoje ptaków są traktowane jako lista referencyjna dla tworzenia obszarów specjalnej ochrony ptaków sieci Natura 2000.

Polska charakteryzuje się stosunkowo dobrze zachowanym środowiskiem naturalnym. Wciąż można tu znaleźć rozległe tereny nienaruszonych siedlisk, które tworzą dobre warunki do efektywnej ochrony zagrożonych i ginących gatunków, nie tylko na poziomie europejskim, ale także globalnym. Występują tu m.in. znaczące populacje takich gatunków, jak orlik krzykliwy, derkacz, żuraw, bocian czarny, dzięcioł średni czy wodniczka, a więc gatunków rzadkich lub zmniejszających liczebność w innych krajach europejskich..

Wydanie nowego spisu polskich ostoi ptaków „Ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce" jest znaczącym krokiem w kierunku lepszego rozpoznania i dokumentacji tych terenów. Wśród 174 obszarów ujętych w tej publikacji, poza tymi od dawna znanymi i chronionymi ze względu na swoje wyjątkowe walory przyrodnicze, takimi jak Puszcza Białowieska czy Bagna Biebrzańskie, przedstawiono wiele innych, w tym 34 nowe, również spełniające kryteria ostoi ptaków. Wszystkie rozpoznane ostoje wymagają odpowiedniej ochrony, zapewniając tym samym udział Polski w globalnej ochronie ptaków.

Lincoln Fishpool
Global IBA Coordinator
BirdLife International

Nowa książka o ostojach ptaków w Polsce ukazuje się w trzydziestą rocznicę wydania pierwszej na świecie publikacji poświęconej obszarom ważnym dla ptaków w skali międzynarodowej – raportu Scotta dotyczącego mokradeł istotnych dla ptaków wodno-błotnych. Od tamtego czasu program ostoi ptaków IBA (Important Bird Areas), koordynowany przez BirdLife International, znacznie rozszerzył działalność, obejmując prawie wszystkie kraje świata, i ugruntował swoją pozycję jako jeden z najbardziej efektywnych systemów wskazywania obszarów kluczowych dla ochrony ptaków i ich siedlisk. Należy podkreślić, że polscy ornitolodzy od początku uczestniczyli w pracach nad budowaniem globalnej sieci ostoi ptaków. Gdy w 1989 roku powstawało pierwsze europejskie opracowanie „Ostoje ptaków w Europie", na terenie naszego kraju wyznaczonych było 126 takich obszarów opisanych w wydanej w tym samym roku publikacji profesora Andrzeja Dyrcza „Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce".

Za wdrażanie projektu programu ostoi ptaków IBA w naszym kraju odpowiedzialne jest Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, reprezentujące BirdLife International w Polsce. Ta książka jest kolejną, wydaną przez OTOP publikacją na temat krajowych ostoi ptaków o randze międzynarodowej. Poprzednia, z roku 2004, stanowiła podstawę dla tworzenia na terenie Polski sieci Natura 2000. Wszystkie opisane w niej ostoje ptaków – 137 lądowych i 3 morskie – stały się obszarami specjalnej ochrony ptaków, co niewątpliwie jest olbrzymim sukcesem zarówno polskiego rządu, jak i wszystkich organizacji starający się o ich utworzenie. Niniejsze opracowanie zawiera opisy 174 ostoi spełniających międzynarodowe kryteria ostoi ptaków IBA. Prezentowane są tu więc m.in. dane dotyczące ponad 30 nowych ostoi ptaków, które w niedługim czasie także powinny zostać włączone do sieci Natura 2000.

Rok 2010, w którym ukazuje się ta książka, jest Międzynarodowym Rokiem Różnorodności Biologicznej. Jestem przekonany, że niniejsza publikacja przyczyni się do lepszej ochrony zasobów przyrodniczych, wskazując, gdzie powinniśmy ze szczególną uwagą chronić środowisko naturalne. Wszystkie 11 000 ostoi ptaków wyznaczonych dotąd na całym świecie cechuje niezwykłe bogactwo przyrody. Efektywna ochrona tych obszarów może nam pomóc ocalić nie tylko wiele zagrożonych gatunków ptaków, ale także ekosystemy. Ich przetrwanie ważne jest dla właściwego funkcjonowania całej biosfery, a zatem dla zachowania naszego świata w stanie, pozwalającym dobrze żyć ludziom, zwierzętom i roślinom.

Gerard Sawicki
Prezes Ogólnopolskiego
Towarzystwa Ochrony Ptaków

Foreword

BirdLife International's Important Bird Area (IBA) programme originated in Europe in the late 1970s, where the first regional directory was published in 1989. This documented almost 2 500 sites in 32 countries. The programme has greatly developed since then, such that now over 11 000 IBAs have been identified across almost all countries of the world. These sites differ greatly in size, habitat, protection status and the bird assemblages they host, but they do have some things in common – all are of the highest priority for bird conservation and they all have been identified using a standardized set of criteria based on scientific data. Between them, they form huge networks of sites crucial for the survival of many bird species while the contribution of the IBA programme as an effective mechanism for conserving birds and, indeed, wider biodiversity, is becoming increasingly recognized. This is particularly true for European Union, where IBAs are treated as a reference list for creating Special Protection Areas within the Natura 2000 network.

Poland is fortunate in having relatively well-preserved natural resources. There are still large areas of healthy, intact habitat which provide good opportunities to protect more effectively many threatened and declining species, not only at the European level but also globally. Thus, they hold good populations of, for example, Lesser Spotted Eagle, Corncrake, Common Crane, Black Stork, Middle Spotted Woodpecker or Aquatic Warbler. The new Polish IBA inventory, prepared during 2009–2010, is a significant step towards the better recognition and documentation of such sites. Thus, in addition to the already deservedly well-known Bialowieza Forest and Biebrza Marshes, long recognized for their conservation significance, many others areas are included here, some being brought onto the conservation agenda for the first time – more than 170 sites in total. All of these IBAs need appropriate and adequate protection, to ensure Poland's contribution to global bird conservation.

Lincoln Fishpool
Global IBA Coordinator
BirdLife International

The new polish IBA inventory is presented at the 30th anniversary of publishing the Scott's report on wetlands of international importance for waterbirds in west Europe and northwest Africa, first ever publication describing sites important for birds on international level. Since then the IBA programme, initiated and coordinated by the BirdLife International, has greatly developed, reaching almost all countries in the world, and consolidated its position as one of the most effective networks for recognition of key sites for conservation of birds and their habitats. It is worth to emphasize that Polish ornithologists were involved in building the global network of Important Bird Areas since the very beginning. In 1989, at the time of publishing of the first European IBAs inventory in Europe, 126 such sites were already recognised and described in publication The Areas Important for Ornithology and Bird Conservation in Poland by prof. Andrzej Dyrcz.

In Poland, the organisation responsible for implementing IBA programme is Polish Society for the Protection of Birds (Ogolnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptakow, later OTOP), which represents BirdLife International in this country. This book is next publication describing Polish Important Bird Areas of international importance which has been published by OTOP.

The previous invetory "Important Bird Areas in Poland of European importance" published in 2004 has been used as a basis for creating Natura 2000 network in Poland. All listed sites – 137 inland sites and 3 marine sites – were later designated as Special Protection Areas within Nature 2000 network, which was considered a great success by Polish government and more importantly by environmental NGOs which fought long and hard to designate these SPAs. This inventory includes descriptions of 174 sites meeting international criteria for recognition of IBAs. Therefore it presents data for more then 30 new bird sites which should also become a part of Natura 2000 network as soon as possible in order to make it complete.

2010 is the year of this book being published, but more importantly it is the International Year of Biodiversity. I am sure that this book will contribute to improved conservation of natural resources on both regional and global scale, indicating priorities of conservation in order to make it as effective as possible. All of over 11 thousand international IBAs are characterized by exceptional biodiversity. Effective conservation of these sites can help us save not only endangered bird species, but whole ecosystems encompassing abundance of animal and plant species. Their survival is crucial for harmonious functioning of the whole biosphere and thus for preserving the world that can support human beings as well as plants and animals.

Gerard Sawicki
Prezes Ogólnopolskiego
Towarzystwa Ochrony Ptaków

Podziękowania

Niniejsza publikacja powstała dzięki ogromnej pracy wielu osób oraz instytucji, które bezinteresownie pomagały na wszystkich etapach jej przygotowania. Dane ilościowe użyte w tej książce zbierane były przez kilkuset obserwatorów z całej Polski, działających zarówno indywidualnie, jak i w ramach regionalnych towarzystw ornitologicznych. Wszystkim im należą się ogromne podziękowania za wkład wniesiony w zebranie danych i opracowanie materiałów do książki. Także na etapie przygotowywania publikacji do druku pomagało nam wolontarystycznie wiele osób. Szczególne podziękowania należą się p. Antoninie Zalewskiej za pomoc przy edycji materiałów do książki oraz Marcie Panek za pomoc w tłumaczeniu tekstów na język angielski. Przy edycji materiałów do publikacji współpracowali też: Tomasz Chodkiewicz, Basia Efenberger, Wioletta Natkańska, Daria Prałat, Jarosław Radziewicz, Joanna Szwarc, Bartek Woźniak. Przy kompletowaniu literatury nieocenioną pomocą służyli: Beata Kojtek, Alicja Kuśmierczak oraz Szymon Paczkowski. Rafał Czapka i Tomasz Chodkiewicz pomagali przy przygotowywaniu map. Wiele osób dostarczyło cenne wskazówki merytoryczne dotyczące zawartości książki – dzięki nim publikacja ta jest bez wątpienia lepsza. Tomasz Janiszewski pomógł nam uszczegółowić wartości progów kwalifikujących dla gęsi, Sławomir Chmielewski, Andrzej Dombrowski, Łukasz Ławicki, Arkadiusz Sikora, Roman Stelmach udostępnili dane wykorzystane w książce lub sugestie co do jej zawartości. Tomas Brinke i Kai-Michael Thomsen dostarczyli informacje na temat transgranicznych ostoi ptaków. Szereg cennych uwag przekazali także koledzy z zespołu redakcyjnego poprzedniego wydania książki – Paweł Sidło i Bogna Błaszkowska. Ogromną pomocą służył Ian Burfield (Birdlife International), wyjaśniając m.in. zawiłe kwestie dotyczące stosowania kryteriów i wyznaczania ostoi ptaków. Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska udostępniła mapy obszarów Natura 2000 na potrzeby publikacji. Dziękujemy także firmie Bogucki Wydawnictwo Naukowe za sprawne i profesjonalne przygotowanie książki do druku oraz wielu osobom, które nieodpłatnie przekazały do publikacji swoje zdjęcia.

Ogromnej pomocy na każdym etapie przygotowywania książki udzielali wszyscy pracownicy biura OTOP w Markach, szczególnie Tomek Chodkiewicz, Marek Jobda, Lars Lachmann, Michał Maniakowski, Asia Kalinowska, a także Basia Archita, Ela Bąk, Iza Flor, Marcin Kozłowski, Karolina Nyc. Wyjątkową pracę wykonała Krysia Stachura, przygotowując mapy – dzięki Ci Krysiu za kawał dobrej roboty.

Mimo, że Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków jako krajowy partner BirdLife International jest instytucją odpowiedzialną za koordynację programu ostoi ptaków IBA w Polsce, spinając niejako w całość dane dotyczące tych obszarów, warto podkreślić ważną rolę, jaką w przygotowaniu tej publikacji odegrały regionalne towarzystwa ornitologiczne i inne organizacje pozarządowe oraz ich członkowie. Należy tu wymienić (w kolejności alfabetycznej): Instytut Ochrony Przyrody PAN, Klub Przyrodników, KULING, Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Małopolskie Towarzystwo Ornitologiczne, Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne, Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, PTOP Salamandra, Stację Ornitologiczną MiIZ PAN, Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody, Towarzystwo Przyrodnicze Bocian, WWF, Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze.

Podziękowania należą się funduszom, dzięki którym wydawnictwo to mogło powstać – wsparcie zostało udzielone przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię w formie dofinansowania ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego, a także ze środków budżetu Rzeczpospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych. Jednocześnie dziękujemy za profesjonalną pomoc wszystkim pracownikom firmy Ecorys, zaangażowanym w obsługę naszego projektu.

Przygotowanie tej książki było dużym wyzwaniem, wymagającym znacznego nakładu pracy i czasu, szczególnie na ostatnich etapach jej opracowania. Dziękujemy więc także naszym rodzinom, które cierpliwie znosiły naszą nieobecność lub pracę „po godzinach" w domu.

Acknowledgements

This book would not be published without hard work of many individuals and institutions that offered their unconditional support at all stages of its preparation process. Quantitative data presented in the book was collected by hundreds of volunteers throughout Poland, acting as individuals and as part of regional ornithological associations. They all deserve our deepest gratitude for their efforts of collecting data and preparing materials for the book. Editing stage also required help of volunteers. We would especially like to thank Antoninaa Zalewska for help in editing the data and Marta Panek for help with translations; invaluable help in editing was also provided by Tomasz Chodkiewicz, Basia Efenberger, Wioletta Natkanska, Daria Prałat, Jarosław Radziewicz, Joanna Szwarc, Bartek Wozniak. Beata Kojtek, Alicja Kusmierczak and Szymon Paczkowski helped to complete bibliography; Rafał Czapka and Tomasz Chodkiewicz helpem to prepare the maps. Many people offered valuable factual advice which greatly improved the overall quality of this book. Tomasz Janiszewski assisted in detailed determining of qualifying thresholds for geese; Sławek Chmielewski, Andrzej Dombrowski, Łukasz Ławicki, Arek Sikora, Roman Stelmach handed over data which was later used in the book or suggested changes in the book's contents. Tomas Brinke and Kai-Michael Thomsen sent information on transboundary IBAs. Many valuable comments were given by editorial team of the previous edition of the book – Paweł Sidło and Bogna Błaszkowska. Ian Burfield of BirdLife International was of great assistance in explaining sometimes complicated issues of applying criteria for bird sites. General Directory for Environmental Protection granted us with the maps of Natura 2000 sites available for this publication. We would also like to thank Bogucki Publishing House for efficient and professional preparation of this book for print and all the people who allowed us to use their photographs free of charge.

Invaluable help at all stages of preparation of this book was provided by staff of OTOP office in Marki, especially Tomek Chodkiewicz, Marek Jobda, Lars Lachmann, Michał Maniakowski, Asia Kalinowska, and also Basia Archita, Ela Bąk, Iza Flor, Marcin Kozłowski, Karolina Nyc. Particularly we would like to thank Krysia Stachura for her exceptional help in preparing maps.

As a national partner of BirdLife International, OTOP was the organisation responsible for coordination of IBA programme in Poland and summarising the data concerning the sites. However it needs to be emphasised how important for preparation of this book was the support and cooperation of members of regional ornithological and birdwatching associations and other NGOs and institutions. We would like to mention (in alphabetical order): KULING, Lubelskie Ornithological Association, Malopolskie Ornithological Association, Mazowiecko-Świętokrzyskie Ornithological Association, Naturalist Club, Nature Conservation Institute of Polish Academy of Sciences, Ornithological Station of Museum and Institute of Zoology of PAS, Polish Society for the Protection of Birds (PTOP), Polish Society for Nature Conservation "Salamandra", Society for Conservation and Nature Research, Naturalist Association "Stork", West Pomerania Naturalist Association, WWF.

We would also like to give our thanks to all the funding bodies which supported this publication financially: states of Island, Liechtenstein and Norway which supported it trough Financial Mechanism of European Economic Area and Norwegian Financial Mechanism, and to the Polish NGO Fund. We are grateful to the staff of Ecorys for their professional support in managing the project.

Preparation of this book was a great challenge for everybody involved and often required work after normal working hours. So we would like to thank our families for patience and understanding for our continuous absence and bringing work home.

Streszczenie / Summary

Degradacja naturalnych ekosystemów ma silny, negatywny wpływ na różnorodność biologiczną naszej planety i jednocześnie na jakość naszego życia. Ptaki są dobrym wskaźnikiem tych niekorzystnych zmian – liczebność wielu ich gatunków zmniejsza się, a ok. 12% wszystkim gatunków ptaków jest zagrożonych wymarciem. Program ostoi ptaków IBA to skuteczne narzędzie ochrony ptaków i miejsc przez nie zasiedlanych. Jednocześnie program ten ma wymierny wpływ na ochronę całej różnorodności biologicznej, ponieważ chroniąc ptaki, chronimy znacznie więcej – cenne siedliska wraz z wieloma gatunkami zwierząt i roślin, które tam występują.

Fot. M. Jobda

Degradation of natural ecosystems has a strong negative effect on the biodiversity of our planet and at the same time on the quality of our lives. Data on birds provide a good index of these unfavourable changes – many bird species are declining and about 12% of them are threatened with extinction. The Important Bird Areas (IBAs) programme is an effective tool in the protection of birds and the habitats they live in. The programme has also a measurable effect on the conservation of biodiversity in general, because by protecting birds we can protect much more – precious habitats along with many animal and plant species which are found there.

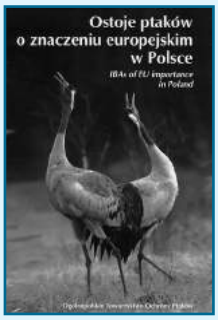
Ostoje ptaków IBA (Important Bird Areas) to obszary kluczowe dla efektywnej ochrony ptaków i ich siedlisk. Są to miejsca występowania rzadkich, zagrożonych gatunków ptaków, gatunków o ograniczonym zasięgu oraz miejsca, gdzie ptaki przelotne i zimujące występują w dużych koncentracjach. Ostoje ptaków IBA to tereny o najwyższym priorytecie ochronnym, gdzie ograniczone zasoby przeznaczane na ochronę przyrody mogą być najefektywniej wykorzystane. Program ostoi ptaków IBA to globalny projekt, koordynowany przez BirdLife International i wdrażany przez partnerów krajowych tej organizacji – w Polsce przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. W ramach programu ostoi ptaków wytypowano już ponad 11 000 obszarów w ok. 200 krajach świata.

Important Bird Areas are central to effective conservation of birds and their habitats. These are sites inhabited by rare and threatened bird species or restricted-range species, and areas where migratory and wintering birds are recorded in large congregations. IBAs are sites with the highest conservation priority, where our limited resources for nature conservation can be used in the most effective way. The Important Bird Areas programme is a global project coordinated by BirdLife International and implemented by its national partners – in Poland by the Polish Society for the Protection of Birds (OTOP). As many as 11,000 IBAs in about 200 countries across the world have already been identified in the programme.

Publikacje prezentujące ostoje ptaków są ważnymi dokumentami przy podejmowaniu decyzji środowiskowych. Ostoje ptaków IBA wybierane są na podstawie zestawu ścisłych, ilościowych kryteriów – proces ich selekcji jest ujednolicony we wszystkich krajach i oparty na analizie danych o liczebności i stopniu zagrożenia poszczególnych gatunków. Dzięki temu sieć ostoi ptaków jest wiarygodnym, bazującym na naukowych danych systemem identyfikowania obszarów o kluczowym znaczeniu dla ochrony przyrody. Dobrą praktyką jest wykorzystywanie publikacji o ostojach ptaków IBA przy kompleksowym planowaniu działań ochronnych, przygotowywaniu planów zagospodarowania przestrzennego czy wyborze lokalizacji inwestycji. Ważną rolę, jaką spełniają ostoje ptaków, potwierdza fakt, że na terenie Unii Europejskiej miejsca te są obszarami referencyjnymi dla tworzenia sieci Natura 2000.

Publications presenting IBAs are important at the stage of environmental decision-making. IBAs are selected by means of a set of precise, quantitative criteria. The selection procedures are uniform in all countries and are based on analysis of data concerning abundance and threat status of individual species. As a result, the IBA programme provides a reliable and scientifically grounded measure for identification of sites that are the most crucial to nature conservation. For this reason, lists of IBAs should be used for large scale planning of conservation actions, developing spatial management plans or selection of a localisation for construction projects. The important role of IBAs is confirmed by the fact that in the European Union they are reference areas for creating Natura 2000 sites.

W Polsce wytypowano dotychczas 174 ostoje ptaków, zajmujące ok. 20% powierzchni kraju – 170 obszarów to ostoje lądowe, a 4 – ostoje morskie. Wielkość ostoi lądowych waha się od 166 ha do ponad 370 000 ha, a średnia wielkość to ok. 34 000 ha. Prawie połowa powierzchni ostoi ptaków w Polsce (ok. 45%) zajęta jest przez lasy i zadrzewienia, stosunkowo dużą powierzchnię zajmują także tereny otwarte – łąki, pastwiska i inne tereny rolne (ok. 35% powierzchni). Wszystkie 174 obszary spełniają przynajmniej jedno kryterium (średnio ok. 4 kryteriów) identyfikujące je jako ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym. W każdej ostoi występowało od 1 do 32 gatunków (średnio ok. 4 gatunków), które kwalifikowały obszar jako ostoję IBA.

Fot. T. Wilk

In Poland, 174 Important Bird Areas have been identified to date, covering approximately 20% of the country's surface area – 170 of them are land IBAs and 4 are marine IBAs. The area size of land IBAs ranges from 166 ha to more than 370,000 ha, and the mean area size is approximately 34,000 ha. Almost half of the IBAs in Poland (about 45%) is covered by forests, and a relatively large area is comprised by open terrain – meadows, pastures and other farmland areas (about 35% of the total IBAs size). All the 174 IBAs meet at least one criterion (about 4 criteria on average per site), which forms a basis for identification of a site as an IBA of international importance. In each IBA there are between 1 to 32 (4 on average) qualifying species.

Ostoje ptaków IBA w Polsce są miejscami licznego występowania gatunków zagrożonych w skali globalnej i regionalnej. Aż 102 ostoje (58%) zostały wytypowane m.in. ze względu na liczne występowanie gatunków zagrożonych w skali globalnej. W przypadku 4 z tych gatunków (podgorzałka, orlik grubodzioby, kraska i wodniczka), cała ich populacja krajowa zlokalizowana jest w ostojach ptaków. Spośród gatunków zagrożonych w skali Unii Europejskiej (wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej), 62 były gatunkami kwalifikującymi, a średnio 35 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej stwierdzano w polskich ostojach IBA. Polska grupuje znaczącą (powyżej 5%) część populacji globalnej w przypadku co najmniej 7 gatunków oraz w przypadku 36 gatunków znaczącą część populacji europejskiej (8 z nich zagrożonych jest w skali Unii Europejskiej). Nasz kraj jest zatem szczególnie odpowiedzialny za ochronę wielu gatunków ptaków, także w skali międzynarodowej.

Fot. L. Kostkiewicz

IBAs in Poland are sites of abundant occurrence of species that are threatened globally or regionally. As many as 102 IBAs (58%) were identified, among others, on the basis of high abundance of species threatened on the global scale. In the case of 4 of these species (Ferruginous Duck, Greater Spotted Eagle, Roller and Aquatic Warbler), their whole Polish population is localised in IBAs. Of species threatened on the European Union scale (from Annex I of the Birds Directive), 62 species were used to identify IBAs in Poland and on average 35 species from Annex I of the Birds Directive have been recorded per one site. Poland supports a considerable (more than 5%) part of global populations of at least 7 species and European populations of 36 species, 8 of which are in Annex I to the Birds Directive – our country being especially responsible for their protection on the international scale.

Ostoje ptaków w Polsce są w większości objęte ochroną na poziomie legislacyjnym, ale w praktyce poddawane są presji wielu czynników wpływających negatywnie na ich stan. Wszystkie ostoje ptaków w Polsce zagrożone są co najmniej 1 czynnikiem, a 67% z nich było pod presją co najmniej 6 różnych zagrożeń. Najczęściej raportowane zagrożenia związane są z bezpośrednim płoszeniem ptaków i nadmierną penetracją siedlisk, niewłaściwą gospodarką rolną, niewłaściwym gospodarowaniem zasobami wodnymi oraz niewłaściwą gospodarką leśną. Dodatkowo mniej niż 10% ostoi ma aktualne plany ochrony, a odpowiednie działania ochronne są podejmowane w nie więcej niż 35% ostoi. Chociaż więc większość ostoi IBA (141 obszarów, 81%) chroniona jest obecnie w ramach sieci Natura 2000, niezbędne są dalsze działania, aby ochrona ta była w pełni skuteczna.

Fot. T. Musiał

Protection of IBAs in Poland is to a large extent guaranteed by legislation, however, in practice IBAs are subject to impact of various negative factors. All IBAs in Poland are threatened by at least 1 factor and 67% of them are threatened by more than 6 different factors. The most frequently reported threats concern direct disturbance to birds and excessive intrusions to their habitats, inappropriate farmland management, inappropriate water resources management and inappropriate forest management. In addition, at present only about ca. 10% of IBAs have up-to-date conservation plans already developed, and proper conservation actions take place in only 35% of IBAs. Consequently, although a majority of IBAs (141 areas, 81%) are protected by the Natura 2000 network, further actions are necessary for this protection to be fully effective.

Jednym z warunków sprawnego funkcjonowania ostoi ptaków jest ich regularny monitoring oraz wczesne wykrywanie zagrożeń – działania te mogą skutecznie wykonywać opiekunowie ostoi ptaków. Aby uzyskiwać dane monitoringowe w długim okresie, w skali wszystkich krajowych ostoi ptaków, ich monitoring powinien być oparty na dużej liczbę wykwalifikowanych wolontariuszy, zbierających podstawowe dane według nieskomplikowanej metodyki. Rozpowszechnioną formą monitorowania ostoi ptaków jest powoływanie sieci „opiekunów ostoi", czyli działających lokalnie osób lub organizacji odpowiedzialnych za kontrolę stanu tych cennych obszarów. System ten, koordynowany przez Birdlife International, praktykowany jest w kilkudziesięciu państwach na całym świecie. W Polsce sieć opiekunów ostoi działa od 2008 r. i obejmuje obecnie ponad 130 osób (w tym 4 organizacje) monitorujących 128 ostoi.

Fot. T. Kobylas

Proper functioning of IBAs requires, in the first place, regular monitoring and early detection of threats – these actions can be effectively performed by IBA caretakers. In order to obtain long-term monitoring data from all Polish IBAs, their monitoring should be conducted by a large number of qualified volunteers who will collect basic data according to simple methodology. A commonly practised form of IBAs monitoring is creation of networks of "IBA caretakers", who are local persons or organisations responsible for controlling the situation of these precious areas. This system is coordinated by Birdlife International and applied in many countries across the world. In Poland, the IBA caretakers network has been functioning since 2008 and today it comprises over 130 individuals (including 4 organisations), who monitor 128 IBAs in total.

Niniejsza publikacja wskazuje obszary priorytetowe w ochronie ptaków – następnym krokiem powinny być konkretne działania w celu ich efektywnej ochrony. W kolejnych etapach należy: (1) zapewnić im ochronę prawną poprzez włączenie wszystkich obszarów, także nowo proponowanych, do sieci Natura 2000; (2) zapewnić właściwy stan ochrony wszystkim gatunkom będącym przedmiotem ochrony poprzez stworzenie planów ochrony i implementacje zapisanych w nich działań; (3) prowadzić monitoring populacji ptaków i siedlisk w celu kontroli ich zmian w czasie, wykrywania zagrożeń oraz sprawdzania efektywności podejmowanych działań ochronnych; (4) angażować lokalne społeczności i władze samorządowe w ochronę ostoi; (5) wspomagać przyjazne środowisku sektory gospodarki.

Fot. L. Lachmann

This publication indicates priority sites in birds conservation – the next step is to ensure specific actions aimed at their effective protection. Identification of IBAs is the first important step that guarantees proper protection of birds. The next steps should involve: (1) ensuring legal protection – through incorporating all IBAs, also the newly proposed ones, to the Natura 2000 network; (2) ensuring that all species subject to protection have appropriate conservation status, by developing conservation plans and their implementation; (3) monitoring of bird populations and habitats in order to detect their changes in time, identify threats and verify the effectiveness of the conservation actions undertaken; (4) getting local communities and self-government authorities involved in the protection of IBAs; and (5) support of environmentally-friendly economy sectors.

1. Ogólne informacje dotyczące ostoi ptaków IBA

1.1. Ostoje ptaków – główne założenia i historia wyznaczania w Polsce i na świecie

Ostoje ptaków – główne założenia

Program ostoi ptaków IBA powstał jako odpowiedź na rosnącą potrzebę priorytetyzacji działań ochronnych. Mimo że zasoby przyrodnicze naszej planety powinny być chronione w jak najpełniejszym wymiarze, z reguły nie mamy możliwości, żeby obejmować ochroną w równym stopniu wszystkie elementy składające się na różnorodność biologiczną. Nasze zasoby finansowe i czasowe, które możemy przeznaczyć na ochronę przyrody, są zawsze ograniczone – musimy więc starać się zachować zwłaszcza te elementy, które wymagają tego najbardziej. Program ostoi ptaków IBA pozwala identyfikować miejsca wyjątkowo ważne dla ptaków, wskazując w ten sposób priorytety w ochronie obszarowej. Koncentrując nasze działania właśnie w tych miejscach, możemy najefektywniej chronić ptaki.

Ostoje ptaków (Important Bird Areas – IBA) to obszary szczególnie cenne przyrodniczo, wyróżniające się z otoczenia tym, że występują tu:

- rzadkie, zagrożone wymarciem gatunki ptaków,
- gatunki o ograniczonym zasięgu (a więc takie, których cały, globalny zasięg występowania ograniczony jest do niewielkiego obszaru, poniżej 50 000 km^2),
- gatunki charakterystyczne dla poszczególnych biomów przyrodniczych,
- duże koncentracje ptaków migrujących lub zimujących.

Ostoje ptaków obejmują zarówno lęgowiska, miejsca przystankowe podczas migracji, jak i żerowiska czy miejsca zimowania – tworząc kompleksową sieć zapewniającą ochronę wybranych gatunków ptaków na każdym etapie ich życia. Warto dodać, że chociaż ostoje ptaków wyznaczane są z reguły dla gatunków rzadkich i zagrożonych, obszary te są jednocześnie miejscem występowania całych zespołów znacznie pospolitszych ptaków oraz cennych gatunków innych zwierząt, roślin i siedlisk przyrodniczych. Wyznaczanie ostoi ptaków ma więc dużo szerszy wymiar – pełnią one funkcję „parasola" ochronnego także dla innych grup organizmów żywych czy całych siedlisk.

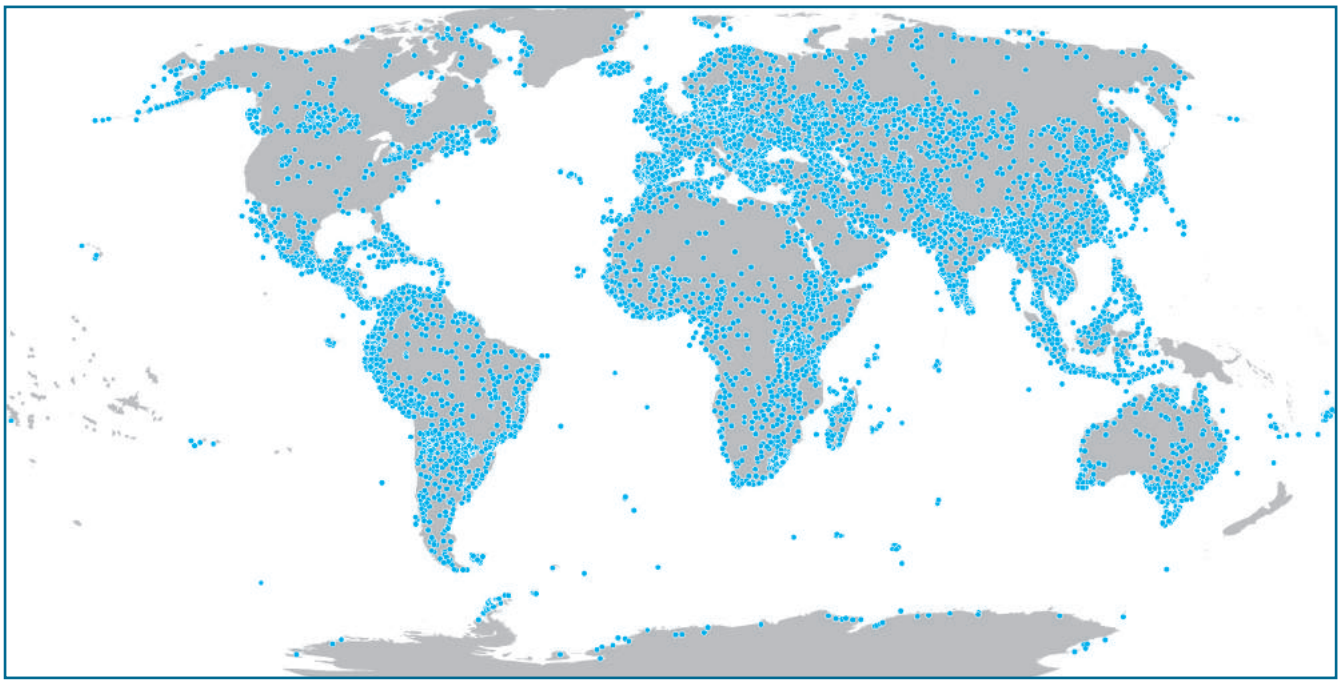
Program ostoi ptaków jest inicjatywą globalną, obejmującą obecnie swoim zasięgiem ponad 200 krajów na całym świecie, gdzie wyznaczono już ponad 11 000 ostoi. Szacuje się, że docelowo w ramach tego programu powstanie ok. 15 000 obszarów, obejmujących ok. 7% powierzchni lądowej Ziemi. W skali globalnej program ostoi ptaków IBA koordynowany jest przez BirdLife International, a za wdrażanie go w poszczególnych krajach odpowiedzialne są organizacje stowarzyszone lub partnerzy krajowi BirdLife International (w Polsce Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków). Program ostoi ptaków IBA oprócz identyfikacji obszarów cennych dla ptaków i publikowania informacji o nich, zakłada także m.in. monitoring tych terenów oraz tworzenie dla nich strategii działań ochronnych. Składa się to na kompleksowy system zarządzania terenami kluczowymi dla ochrony ptaków w skali globalnej.

Ostoje IBA wyznaczane są we wszystkich krajach na podstawie jednolitych, zestandaryzowanych kryteriów opracowanych przez BirdLife International. Zapewnia to spójność sieci, a także umożliwia porównywanie rangi poszczególnych obszarów na poziomie regionalnym czy międzynarodowym. Dodatkowo kryteria te, oparte na naukowych podstawach, operując w dużej mierze konkretnymi, ilościowymi progami, sprawiają, że wskazywane są obsza-

Fot. 1.1. Puszcza Niepołomicka oprócz tego, że jest ważnym lęgowiskiem dla wielu zagrożonych gatunków ptaków, jest także miejscem występowania cennych gatunków roślin, płazów, owadów oraz siedlisk przyrodniczych. Ochrona ostoi ptaków działa więc jak parasol, obejmując także inne elementy przyrodnicze (fot. T. Wilk)

Phot. 1.1. Niepolomice Forest, is an import ant breeding site for many threatened bird species, and at the same time a place of living for valuable plants, amphibians, insects and habitats. The conservation of IBAs acts as an umbrella, covering also other elements of environment (photo T. Wilk)

Ryc. 1.1. Sieć ostoi ptaków IBA obejmuje już ponad 11 000 obszarów na całym świecie. Są to obszary o najwyższym priorytecie dla ochrony ptaków, wybierane we wszystkich regionach świata w ten sam zestandaryzowany sposób, przy użyciu zestawu naukowych kryteriów
Źródło: BirdLife International.

ry o dobrze udokumentowanych walorach przyrodniczych i najwyższym znaczeniu dla ochrony ptaków.

Ostoje ptaków IBA nie stanowią jako takie terenów chronionych, natomiast powinny być obejmowane ochroną w ramach istniejących form ochrony obszarowej w danym kraju. Przykładowo w Unii Europejskiej przyjętą praktyką jest ochrona ostoi ptaków IBA w ramach sieci Natura 2000 jako obszarów specjalnej ochrony ptaków (patrz rozdział 1.2), w innym częściach świata obejmowane są one ochroną jako parki narodowe czy rezerwaty. Od samego początku tworzenia sieci ostoi ptaków okazało się, że mogą one być efektywną jednostką dla działań z zakresu ochrony ptaków. Składa się na to szereg podanych poniżej czynników:

- ptaki są dobrą podstawą dla tworzenia sieci obszarów ochrony – są stosunkowo dobrze poznaną grupą zwierząt, będącą jednocześnie dobrym wskaźnikiem zmian siedliskowych;
- wyznaczenie ostoi może pomóc we wskazaniu luk w istniejącym systemie ochrony przyrody – ponieważ tworzone są one według zestandaryzowanej metodyki, niezależnie od istniejących form ochrony obszarowej;
- IBA mogą stanowić elementy krajowego systemu ochrony przyrody – szczególnie na poziomie Unii Europejskiej, będąc częścią kompleksowej sieci obszarów Natura 2000;
- IBA wspiera krajowe zobowiązania w zakresie porozumień międzynarodowych w dziedzinie ochrony środowiska.

Obecnie ostoje ptaków IBA stanowią największą globalną sieć obszarów wskazywanych do ochrony różnorodności biologicznej według zunifikowanego zestawu kryteriów, będąc efektywnym narzędziem ochrony ptaków i innych zasobów naturalnych.

Historia wyznaczania ostoi ptaków na świecie i w Polsce

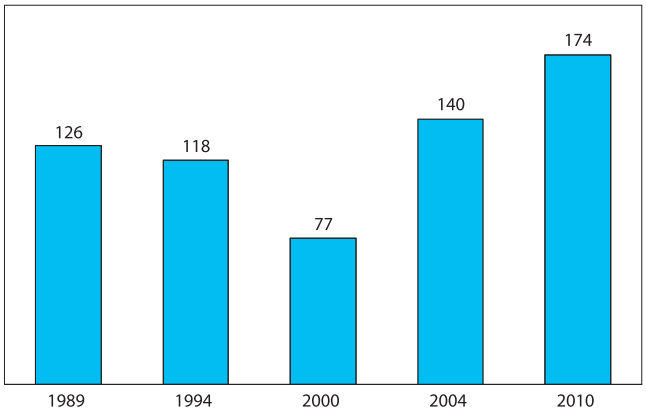
Do pierwszych inicjatyw związanych z wyznaczaniem obszarów o wysokim znaczeniu dla ptaków w Europie należy zaliczyć rejestr terenów ważnych dla ptaków stworzony przez Międzynarodową Radę Ochrony Ptaków (ICBP – ang. International Council for Bird Preservation) oraz Międzynarodowe Biuro Badań Ptaków Wodnych i Terenów Podmokłych (IWRB – ang. International Waterfowl and Wetland Research Bureau). Posłużył on do wydania przez IWRB „Wstępnego wykazu mokradeł ważnych dla ptaków wodno-błotnych w Europie Zachodniej i Afryce Północno-zachodniej" (Scott 1980), a także przygotowania pierwszego spisu ostoi dla ówczesnego terytorium Wspólnoty Europejskiej (Osieck, Mörzer Bruyns 1981). Raporty IWRB i ICBP stały się już wówczas podstawą do planowania działań z zakresu ochrony ptaków w skali poszczególnych krajów, jak również w obrębie Wspólnoty Europejskiej. Raport Scotta (1980) został wykorzystany do przygotowania wykazu obszarów podmokłych, które należy objąć ochroną w zakresie Konwencji Ramsar. Mokradła stanowiły również zalążek kluczowego w historii procesu wyznaczania obszarów ptasich na naszym kontynencie wydawnictwa – „Ostoi ptaków w Europie". Przyczyniło się do tego wydanie „Wykazu mokradeł o znaczeniu międzynarodowym w Zachodniej Palearktyce" (Carp 1980). Wykaz ten po raz pierwszy wykraczał poza terytorium Europy Zachodniej i obejmował swoim zakresem całą Zachodnią Palearktykę. Całe terytorium Europy objęło opracowanie „Ostoje ptaków w Europie" (Grimmet, Jones 1989). Omówiono w nim 32 kraje europejskie, w których wyznaczono 2 444 ostoje ptaków. Publikacja ta wskazała szereg potencjalnych obszarów, które powinny być objęte ochroną na bazie prawa poszczególnych

krajów oraz porozumień międzynarodowych. W książce znalazły się także lista i opisy 126 ostoi ptaków na terenie Polski. Rozdział o Polsce redagowali Andrzej Dyrcz i Zygmunt Krzemiński na podstawie danych zebranych od 24 ornitologów z całego kraju. Lista zawierała ostoje o randze międzynarodowej, krajowej, a w niektórych przypadkach regionalnej. W roku wydania książki Grimmeta i Jonesa ukazała się również pierwsza polska publikacja z listą krajowych ostoi – „Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce" Andrzeja Dyrcza. W tym samym roku powstał katalog IBA dla 12 ówczesnych państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej (Grimmett, Gammell 1989). Praca została przygotowana przez Międzynarodową Radę Ochrony Ptaków na zlecenie Komisji Europejskiej.

W 1991 roku powstał OTOP, pierwsza ogólnokrajowa organizacja pozarządowa mająca za cel ochronę dziko żyjących ptaków i miejsc, w których żyją – ptasich ostoi. Jednym z podstawowych zadań OTOP jest wyznaczenie i ochrona ostoi. Trzy lata po rozpoczęciu działalności OTOP opublikował zweryfikowany wykaz takich miejsc, książkę „Ostoje ptaków w Polsce" pod redakcją Gromadzkiego, Dyrcza, Głowacińskiego, Wieloch. Zawierała ona opis 118 obszarów i po raz pierwszy także ich mapy z delimitacją granic. W weryfikacji tych obszarów zastosowano kryteria Grimmeta i Jonesa dla wskazania terenów o randze międzynarodowej. Ponadto część ostoi została zamieszczona w spisie na podstawie kryteriów obszarów o randze krajowej.

W roku 2000 ukazała się monumentalna praca Birdlife International prezentująca 3 619 ostoi z całej Europy (Heath, Evans 2000). Choć obejmuje swoim zakresem taki sam obszar co praca Grimmeta i Jonesa (1994), to jednak zawiera bardziej kompletny katalog ostoi. Przykładem może być lista dla naszych sąsiadów ze wschodu. W 1994 roku w europejskiej części ówczesnego Związku Radzieckiego zinwentaryzowano tylko 152 ostoje, podczas gdy w publikacji z roku 2000 dla wszystkich państw powstałych z rozpadu tej części ZSRR opisano 566 obszarów o znaczeniu międzynarodowym. W publikacji zastosowano bardziej precyzyjne i rygorystyczne kryteria BirdLife International odnoszące się do wskazywania ostoi o randze międzynarodowej. To podejście dało w efekcie znacznie krótszą niż we wcześniejszych publikacjach listę obszarów w Polsce – 77 w pełni zasługujących na miano ostoi ptaków IBA. W roku 2000 ukazały się też dwie publikacje opisujące efekty projektu międzynarodowego mającego za zadanie identyfikację ostoi ptaków wybrzeża Bałtyku – zarówno strefy brzegowej, jak i na otwartym morzu. Pierwsza z nich (Skov i in. 2000) dotyczyła całego Morza Bałtyckiego i zawierała opisy 170 ostoi z 9 państw nadbałtyckich. W drugiej – przygotowanej przez Gromadzkiego i Sidło (2000) – zamieszczono szczegółowe opisy 17 ostoi IBA zlokalizowanych na polskim wybrzeżu oraz na wodach morskich. Kompletna lista ostoi zweryfikowanych zgodnie z ostatnimi kryteriami IBA wraz z nowo zidentyfikowanymi obszarami wybrzeża ukazała się w języku polskim w pracy Gromadzkiego i in. (2002). W książce tej zaprezentowano także zasady wdrażania Dyrektywy Ptasiej w krajach członkowskich Unii Europejskiej i stanowiła ona wkład w przygotowanie efektywnej ochrony sieci ostoi ptaków w Polsce dzięki zastosowaniu prawodawstwa europejskiego. Należy bowiem pamiętać, że do 2004 roku ostoje opisywane w kolejnych publikacjach, począwszy od pracy Grimmeta i Jonesa (1989), nie były formalnie obszarami chronionymi. Co prawda tereny ptasie były nieraz brane pod uwagę przy planowaniu przestrzennym w poszczególnych regionach kraju, nigdy jednak nie stały za tym formalne zapisy prawne. Część ostoi znalazła się w obrębie istniejących obszarów chronionych na mocy prawa krajowego, jednak często granice ostoi ptasiej nie pokrywały się z terenem parku narodowego, krajobrazowego itp. Dopiero wstąpienie Polski do Unii Europejskiej dało możliwość pełnej, prawnej ochrony ostoi ptaków w ramach sieci Natura 2000 (patrz rozdział 1.2). Szansę prawnej ochrony ostoi ptaków zdecydował się wykorzystać OTOP, przygotowując nowy, kompletny katalog ostoi ptaków IBA będący jednocześnie propozycją obszarów specjalnej ochrony ptaków sieci Natura 2000. Publikacja ta (Sidło i in. 2004) zawierała szczegółowy opis 140 obszarów spełniających kryteria IBA. Wskazano w niej zarówno gatunki, które kwalifikują dany teren do międzynarodowych ostoi ptaków, jak i pełną listę gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej stwierdzonych na każdym z obszarów. Książka zawierała też mapy z zarysami granic oraz listę zagrożeń dla każdej z ostoi. Była ona najbardziej kompletnym spisem ostoi ptaków o znaczeniu międzynarodowym w Polsce i stanowiła jednocześnie podstawę do wyznaczenia obszarów ptasich sieci Natura 2000 w naszym kraju.

Rozpoczęty w Europie w latach 80. XX wieku program wyznaczania Important Bird Areas dzięki globalnej aktywności BirdLife International objął wkrótce kolejne kontynenty. Niedługo po ukazaniu się ostatniego europejskiego kompendium IBA (Heath, Evans 2000) opublikowana została lista ostoi ptaków w Afryce (Fishpool, Evans 2001). W książce przedstawiono 1 228 obszarów w 58 państwach Czarnego Lądu, gdzie ostoje ptaków pokrywają 7% kontynentu. W roku 2004 BirdLife International opublikował listę prezentującą 2 293 ostoje w Azji (Chan i in. 2004). Australia doczekała się opracowania spisu ostoi pod koniec 2009 roku (Dutson, Garnett, Gole 2009). Zidentyfikowano

Ryc. 1.2. Liczba ostoi ptaków IBA w Polsce w latach 1989–2010. Dane o liczbie ostoi ptaków pochodzą z następujących publikacji: Grimmet, Jones (1989), Gromadzki i in. (1994), Gromadzki, Wieloch (2000), Sidło i in. (2004), niniejsza praca (2010). Warto zauważyć, że zestaw kryteriów wyznaczania ostoi ptaków stosowany w kolejnych okresach nie był identyczny, co jest jedną z przyczyn różnej liczby ostoi

tam 314 IBA zajmujących powierzchnię prawie 44 mln ha. Kulminacją rozpoczętego w 1995 roku procesu wyznaczania ostoi na terenie Ameryki Północnej, Środkowej, Południowej i na Karaibach jest książka prezentująca 2 345 IBA opisanych na terenie 57 państw i obejmujących ponad 3 250 000 km^2 (Devenish i in. 2010). Praca ta jest efektem współpracy i wysiłku prawie 150 organizacji pozarządowych. Ostoje ptaków są też wyznaczane na wyspach Pacyfiku oraz na Antarktydzie. Organizacje pozarządowe działające na Pacyfiku przygotowały dokumentację dla 8 IBA na Palau, 14 na Fidżi, 32 na Nowej Kaledonii i 32 na Polinezji Francuskiej. Wspólny program badawczy pomiędzy Scientific Committee for Antarctic Research (SCAR) Group of Experts on Antarctic Seabirds oraz BirdLife International umożliwił przygotowanie raportu: Inventory of Important Bird Areas for the Antarctic Continent. Wskazano w nim ok. 140–150 obszarów wstępnie wyznaczonych do ochrony w ramach ostoi ptaków.

Zwieńczeniem tych prac jest globalna sieć ostoi ptaków, która aktualnie obejmuje około 11 000 obszarów w ponad 200 krajach świata.

Fot. 1.2. Beskid Żywiecki nie był do niedawna kompleksowo chroniony, mimo wysokich walorów przyrodniczych. Wskazanie tego obszaru jako spełniającego kryteria ostoi ptaków IBA umożliwiło włączenie go do sieci Natura 2000, co powinno skutkować jego efektywniejszą ochroną (fot. M. Ciach)

Phot. 1.2. Beskid Zywiecki Mountains has not been protected comprehensively until recently, despite its high natural value. Identyfying it as an IBA enabled to include it in the Natura 2000 network as a Special protection Area, what should have a positive effect on its protection (photo M. Ciach)

1.2. Ostoje ptaków a Natura 2000

Historia tworzenia ostoi ptaków rozpoczęła się w latach 80., kiedy Europa podzielona była na strefy o różnych systemach polityczno-gospodarczych i odmiennych sposobach ochrony przyrody. Ideą wyznaczania ostoi ptaków było utworzenie ogólnoeuropejskiej sieci obszarów chronionych, opartych na jednolitych kryteriach, która w sposób kompleksowy pozwoliłaby chronić ptaki na poziomie międzynarodowym. Takie podejście do wyznaczania ostoi ptaków zapewnia:

- spójny, zestandaryzowany, a więc bardziej efektywny system ochrony ptaków na poziomie regionalnym i globalnym;
- promowanie tworzenia i uzupełniania krajowych systemów obszarów chronionych;
- wskazywanie decydentom na każdym poziomie administracji państwowej kluczowych obszarów i siedlisk, których zachowanie należy usankcjonować w planach zagospodarowania przestrzennego;
- wskazanie obszarów zagrożonych i chronionych w sposób niewystarczający w celu ich właściwej ochrony przez organizacje krajowe i międzynarodowe;
- promowanie wdrażania porozumień międzynarodowych dotyczących ochrony przyrody, a w szczególności: Konwencji Ramsar, Konwencji Bońskiej, Konwencji Berneńskiej, Konwencji Dziedzictwa Światowego oraz Dyrektywy i Rezolucji Rady Wspólnoty Europejskiej dotyczącej Ochrony Dzikich Ptaków;
- wymianę między różnymi krajami doświadczeń dotyczących wdrażania sieci ostoi ptaków.

Warto pamiętać, że etap identyfikacji obszarów, które spełniają kryteria ostoi ptaków IBA, obecnie znacznie już zaawansowany w większości krajów świata, nie oznacza, że miejsca te są automatycznie chronione. Jest to natomiast ważny krok w kierunku objęcia ich ochroną w ramach istniejących w danym państwie form ochrony obszarowej. Poszczególne państwa mogą chronić ostoje ptaków IBA jako parki narodowe, rezerwaty czy obszary RAMSAR. W krajach członkowskich Unii Europejskiej, a więc także w Polsce, przyjętą praktyką jest, że ostoje ptaków zyskują status obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSOP) w ramach sieci Natura 2000.

Kraje członkowskie Wspólnoty Europejskiej w oparciu o Dyrektywę i Rezolucję Rady dotyczącą Ochrony Dzikich Ptaków z 1979 roku (tzw. Dyrektywa Ptasia) rozpoczęły tworzenie sieci obszarów specjalnej ochrony ptaków. W ciągu dziesięciu lat, do 1989 roku, powstało 757 OSOP, z czego 387 na terenie ówczesnego RFN. W 1989 roku Dyrekcja Generalna ds. Środowiska Komisji Europejskiej zleciła przygotowanie katalogu IBA dla państw członkowskich Wspólnoty Europejskiej (Grimmett, Gammell 1989). Proces tworzenia sieci obszarów ptasich nabrał jednak rozpędu dopiero od momentu wydania w 1992 roku przez Wspólnotę Europejską Dyrektywy 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (tzw. Dyrektywa Siedliskowa). Dyrektywa ta wymagała utworzenia w krajach Wspólnoty Europejskiej (a od 1993 Unii Europejskiej) wspólnej sieci obszarów objętych ochroną przyrody zwanej później Natura 2000. Sieć Natura 2000 ma za zadanie zachowanie siedlisk przyrodniczych oraz gatunków roślin i zwierząt, które uważa się za cenne i zagrożone w skali całej Europy. Treści dyrektyw unijnych są obligatoryjnie transponowane do ustawodawstwa kraju członkowskiego, a następnie, już na podstawie krajowych ustaw i rozporządzeń, zapisy zawarte w dyrektywach są wprowadzane w życie.

Sieć Natura 2000 tworzą dwa typy obszarów:

- Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) – są to ostoje wyznaczone na podstawie Dyrektywy Ptasiej dla ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w którego granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Ramka 1.1. Właściwy stan ochrony (ang: Favourable Conservation Status)

Dyrektywa Siedliskowa nie określa sposobów ochrony poszczególnych siedlisk i gatunków, ale wyznacza cele i warunki ich zachowania. Jest nim przede wszystkim zachowanie tzw. właściwego celu ochrony.

W przypadku gatunków właściwy stan ochrony oznacza, że:

- zachowana zostaje liczebność populacji, gwarantująca jej utrzymanie się w biocenozie przez dłuższy czas;
- naturalny zasięg gatunku nie zmniejsza się;
- zostaje zachowana wystarczająco duża powierzchnia siedliska gatunku.

Metody osiągnięcia właściwego stanu ochrony, gatunków występujących w danym państwie każdy kraj członkowski opracowuje we własnym zakresie.

- Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) – są to ostoje wyznaczone na podstawie Dyrektywy Siedliskowej w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych i/lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt (innych niż ptaki) oraz w celu odtworzenia właściwego stanu siedlisk lub stanu populacji tych gatunków, sprzyjającego ich dalszej ochronie.

Kraje członkowskie UE zobowiązały się do zachowania na terenach wchodzących w skład sieci Natura 2000 walorów przyrodniczych w stanie nie pogorszonym (utrzymując tzw. właściwy stan ochrony), jednocześnie nie wykluczając gospodarczego wykorzystania tych miejsc.

Wyznaczanie obszarów ptasich Natura 2000 w oparciu o katalogi ostoi ptaków IBA dla państw członkowskich UE zostało usankcjonowane dwoma precedensowymi wyrokami Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Pierwszy z nich to sprawa C-355/90, Komisja WE p. Hiszpanii [1993] ECR I-4221 ('Santoña Marshes') – wymagający objęcia ochroną obszaru ptasiego wskazanego jako IBA. Drugi to orzeczenie TSWE z dnia 19 maja 1998 roku w sprawie C-3/96/Komisja WE p. Holandii – wymagające od członka UE wyznaczenia bardziej kompletnej sieci obszarów ptasich Natura 2000 z podaniem katalogu ostoi ptaków IBA jako referencji. Warto ponadto dodać, że jedynym kryterium branym pod uwagę przez Komisję Europejską (KE) podczas wyznaczania obszarów Natura 2000 jest kryterium naukowe, a uzasadnienia społeczno-ekonomiczne przedstawiane przez zainteresowane strony nie mogą być podstawą do zmiany ich granic. Stanowisko KE w tej kwestii zostało poparte orzeczeniem TSWE w sprawach C–157/89 Komisja p. Włochom oraz C-60/05 WWF Italia. Po tych orzeczeniach **krajowe listy ostoi ptaków traktowane są przez Komisję Europejską jako materiał referencyjny do wyznaczania obszarów ptasich Natura 2000**.

Prace nad utworzeniem sieci Natura 2000 rozpoczęły się w Polsce w roku 2000. Wstępna koncepcja sieci opierała się przede wszystkim na istniejącym krajowym systemie obszarów chronionych (rezerwatach, parkach narodowych i krajobrazowych), bazie danych CORINE i liście ostoi ptaków o międzynarodowym znaczeniu przygotowanej przez OTOP. W latach 2002–2003 do prac nad przygotowaniem sieci powołano Wojewódzkie Zespoły Realizacyjne (WZR) działające przy wojewódzkich konserwatorach przyrody. Składały się one z przyrodników z różnych środowisk naukowych i organizacji pozarządowych, ale także leśników. Zadaniem tych zespołów było wskazanie i opisywanie obszarów, które w poszczególnych województwach spełniały kryteria sieci Natura 2000 – głównie w oparciu o istniejące dane i opracowania. W efekcie powstała lista 279 obszarów siedliskowych i 141 ptasich. W ramach konsultacji społecznych przeprowadzono serię 16 seminariów w poszczególnych województwach. Niestety tylko mniej więcej połowa tych obszarów została wówczas wyznaczona jako ostoje Natura 2000. W kwietniu 2004 roku Minister Środowiska, przekazał Komisji Europejskiej listę 184 proponowanych specjalnych obszarów ochrony siedlisk oraz 72 proponowanych obszarów specjalnej ochrony ptaków. Obszary ptasie zostały następnie powołane oficjalnie rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 z dnia 21 lipca 2004 roku.

Ponieważ rządowa lista OSOP objęła zaledwie połowę obszarów, które zgodnie z kryteriami UE powinny się na niej znaleźć, a lista SOOS została zubożona nawet trzy-, czterokrotnie, organizacje pozarządowe zdecydowały się na przygotowanie stosowanej w starych krajach Unii alternatywnej propozycji – Shadow List Natura 2000. Część dotyczącą ptaków opracował OTOP na podstawie wcześniej opublikowanej książki „Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce". Część siedliskową przygotowały: Klub Przyrodników, Polskie Towarzystwo Ochrony Przyrody „Salamandra" oraz WWF Polska. Shadow List Natura 2000 była gotowa w grudniu 2004 roku. Publikacja OTOP o ostojach ptaków wraz z Shadow List została uznana przez Komisję Europejską za oficjalną skargę na propozycję rządową. W rezultacie zgodnie ze stanowiskiem Komisji obszary zaproponowane na Shadow List podlegały takiej samej ochronie jak proponowane przez rząd.

W 2005 roku Komisja Europejska wystosowała do polskiego rządu ostrzeżenie (ang. letter of formal notice) w związku z niedostatecznym poziomem wdrożenia programu Natura 2000. Wobec braku wystarczających działań naprawczych w kwietniu 2006 roku KE wszczęła „procedurę naruszeniową" przeciwko Polsce. W grudniu 2006 roku rząd otrzymał tzw. uzasadnioną opinię (ang. reasoned opinion), co było ostatnim ostrzeżeniem przed przekazaniem skargi do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. Ponieważ i to nie dało oczekiwanych efektów, w grudniu 2007 roku. Komisja wniosła do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości skargę o niewystarczające wyznaczenie obszarów specjalnej ochrony ptaków przez Polskę.

Do końca 2008 roku Minister Środowiska wyznaczył w drodze rozporządzenia 141 OSOP (wszystkie zaproponowane przez OTOP IBA i dodatkowo Puszczę Sandomierską) oraz wysłał do Komisji Europejskiej 364 propozycje SOOS. W 2008 roku podjęto prace nad kolejnym rozszerzeniem sieci specjalnych obszarów ochrony siedlisk. We wszystkich województwach powołano Wojewódzkie Zespoły Specjalistyczne (WZS) przygotowujące projekt rozszerzenia sieci. Efektem była nowa lista proponowanych obszarów siedliskowych. W październiku 2009 roku rząd Polski przesłał do Komisji Europejskiej listę 466 nowych obszarów – ok. 40–

50 mniej niż proponowały WZS i organizacje pozarządowe. Do marca 2010 roku wyznaczono 823 obszary siedliskowe, które obejmują ok. 11% powierzchni Polski.

W latach 2008–2009 Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków zdecydowało się uzupełnić sieć ostoi ptaków o tereny, które na podstawie nowych danych i inwentaryzacji spełniają kryteria ostoi ptaków o znaczeniu europejskim. W ciągu ostatnich dwóch lat OTOP zebrał od ornitologów i organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną ptaków z całej Polski propozycje nowych ostoi. Po przeprowadzeniu weryfikacji zgłoszonych materiałów pod kątem spełniania wymogów formalnych oraz weryfikacji kryteriów wyznaczania ostoi ptaków ostatecznie wskazano 34 nowe ostoje. Nowa lista zawiera już wcześniej wyznaczoną przez rząd ostoję Puszcza Sandomierska. Ponadto w 2009 roku Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska rozpoczęła proces konsultacyjny o uznanie jako OSOP trzech kolejnych ostoi: Bagno Pulwy, Góry Izerskie i Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie. Po ich utworzeniu pozostanie 30 ostoi, które powinny znaleźć się pośród obszarów Natura 2000 zgodnie ze wskazanymi powyżej wymaganiami prawa międzynarodowego.

Tu warto nadmienić, jakimi zasadami rządzą się wszelkie formalnie powołane obszary. Sieć Natura 2000 obejmuje obszary ochrony, a nie ochronne. Tak więc możliwe jest prowadzenie na tych terenach różnorodnych form działalności gospodarczej pod warunkiem, że nie będzie ona zagrażała przedmiotom ochrony. Na obszarach Natura 2000 zabrania się podejmowania działań mogących, osobno lub w połączeniu z innymi działaniami, znacząco negatywnie wpływać na cele ochrony, w tym w szczególności:

1) pogorszyć stan siedlisk przyrodniczych albo siedlisk gatunków roślin i zwierząt, dla których ochrony wyznaczono obszar Natura 2000, lub
2) oddziaływać negatywnie na gatunki, dla których ochrony został wyznaczony obszar Natura 2000, lub
3) pogorszyć integralność obszaru Natura 2000 albo jego powiązania z innymi obszarami.

Ponadto projekty polityk, strategii, planów i programów oraz zmian do takich dokumentów, a także planowane przedsięwzięcia, które mogą znacząco oddziaływać na obszar Natura 2000, a które nie są bezpośrednio związane z ochroną tego obszaru, wymagają przeprowadzenia odpowiedniej oceny oddziaływania na zasadach określonych w ustawie z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko.

Fot. 1.3. Dolina Przysowy i Słudwi jest jedną z 34 nowo proponowanych ostoi ptaków IBA i powinna zostać ona włączona do sieci Natura 2000 (fot. R. Klimczak)

Phot. 1.3. Przysowa and Sludwia Valley is one of the 34 newly proposed IBAs, and as such should be designated as a Natura 2000 site (photo R. Klimczak)

1.3. Ostoje ptaków – kryteria i system wyznaczania

Dlaczego stosujemy kryteria wyznaczania ostoi ptaków IBA?

Ostoje ptaków wyznaczane są przy użyciu zestawu zestandaryzowanych kryteriów, stworzonych przez BirdLife International. Kryteria te oparte są na aktualnych, naukowych danych dotyczących wielkości populacji i rozmieszczenia poszczególnych gatunków, a także stopnia ich zagrożenia. Takie podejście sprawia, że tylko obszary najistotniejsze dla ochrony poszczególnych gatunków są wskazywane jako ostoje ptaków IBA i jednocześnie obszary te wyznaczane są w ten sam sposób we wszystkich krajach, gdzie występuje dany gatunek, umożliwiając jego kompleksową ochronę. Używanie zestawu tych samych, zestandaryzowanych kryteriów w różnych krajach umożliwia także porównywanie obszarów i ich względnego znaczenia dla ochrony ptaków na poziomie międzynarodowym czy globalnym. Fakt, że ostoje ptaków wyznaczane są przy użyciu kryteriów opartych na ilościowych danych, ułatwia też śledzenie zmian populacyjnych poszczególnych gatunków w czasie i regularną weryfikację znaczenia danego obszaru jako ostoi ptaków.

Gatunki brane pod uwagę przy wyznaczaniu ostoi ptaków

Ostoje ptaków wyznaczane są tylko dla gatunków regularnie występujących na danym terenie – nawet rzadkie lub zagrożone taksony występujące nieregularnie czy sporadycznie zalatujące nie mogą kwalifikować obszaru jako ostoję ptaków IBA. Spośród 448 gatunków stwierdzonych w stanie naturalnym na terytorium Polski (stan na 31 grudnia 2009 roku, Komisja Faunistyczna 2010) wykluczono więc jako gatunki kwalifikujące wszystkie gatunki nieregularnie i wyjątkowo zalatujące. Spośród pozostałych gatunków – lęgowych oraz regularnie (corocznie) przelotnych/zimujących – jako kwalifikujące wskazano taksony należące zasadniczo do dwóch grup: gatunki zagrożone wyginięciem na poziomie globalnym bądź regionalnym oraz gatunki potencjalnie zagrożone poprzez fakt, że grupują się one podczas któregoś etapu cyklu życiowego (lęgi, migracje, zimowisko, pierzowisko) w wybranych miejscach/siedliskach. W szczególności gatunki kwalifikujące należą do jednej z 4 poniższych grup:

1. gatunki zagrożone globalnie, według kryteriów IUCN/BirdLife International,
2. gatunki zagrożone na poziomie Unii Europejskiej, wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (Dyrektywa Rady 79/409/EWG),
3. gatunki specjalnej troski na poziomie europejskim (SPEC) oraz gatunki nie zagrożone w Europie, ale których

Fot. 1.4. Dubelt to gatunek zagrożony globalnie, umieszczony jednocześnie w załączniku I Dyrektywy Ptasiej, jako gatunek zagrożony w skali Unii Europejskiej, oraz należący do grupy gatunków SPEC, zagrożonych w skali Europy. Jest to gatunek kwalifikujący w kilku polskich ostojach, dla którego stosowane są kryteria z wszystkich 3 grupy kryteriów: A, B i C (fot. L. Kostkiewicz)

Phot. 1.4. Great Snipe is a globally threatened species, being at the same time threatened at the UE level, and which belongs to the SPEC category for species of European conservation concern. Thi is a qualifying species in several polish IBAs, for which A, B and C criteria apply (photo L. Kostkiewicz)

populacja lęgowa skoncentrowana jest w Europie (gatunki non-SPEC[E]),

4. gatunki migrujące – nie wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, do których odnosi się artykuł 4.2 tej dyrektywy.

Trzeba pamiętać, że dany gatunek może należeć jednocześnie do więcej niż jednej grupy, np. gatunki z grupy SPEC 1 są zarazem gatunkami zagrożonymi według kryteriów IUCN, a większość z nich wymieniona jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej.

Kryteria wyznaczania ostoi ptaków IBA – podział geograficzny

W Polsce i w całej Unii Europejskiej wyznaczanie ostoi ptaków odbywa się poprzez stosowanie zestawu 20 kryteriów, podzielonych na 3 grupy, w zależności od poziomu geograficznego, na którym się je stosuje. Mimo że kryteria te operują na różnych poziomach geograficznych, wszystkie one wskazują ostoje ptaków IBA o znaczeniu międzynarodowym – czyli obszary o najwyższym priorytecie ochronnym dla ptaków:

- kryteria z grupy A – znaczenie globalne,
- kryteria z grupy B – znaczenie regionalne,
- kryteria z grupy C – znaczenie subregionalne.

Kryteria z grupy B i C oznaczają odpowiednio kryteria przyznawane na poziomie europejskim (B) oraz na poziomie Unii Europejskiej (C). Kryteria z grupy C wprowadzone zostały przez BirdLife International dla krajów Unii Europejskiej (Heath, Evans 2000), **odnosząc się do ostoi ptaków, które powinny być podstawą do wyznaczania obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSOP, ang. special protection area, SPA). Ten sposób wyznaczania OSOP wskazany w Dyrektywie Ptasiej uzyskał akceptację prawną i stał się powszechną praktyką w Unii Europejskiej**, m.in. dzięki orzeczeniom Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości przeciwko Holandii (1998) i Włochom (1993) w sprawach niepełnego wywiązania się z zapisów tejże drektywy (patrz także rozdz. 1.2). Na poziomie krajowym największe znaczenie polityczne mają więc kryteria z grupy C, ponieważ wskazują one, które obszary powinny wejść w skład sieci Natura 2000. Warto jednak pamiętać, że wszystkie kryteria – z grup A, B i C – wzajemnie się uzupełniają i działając komplementarnie, wskazują obszary kluczowe dla ochrony ptaków, które powinny być objęte ochroną na poziomie poszczególnych krajów. Warto dodać, że niektóre kryteria (m.in. A4, B1, C4) zgodne są z kryteriami wyznaczania obszarów wodno-błotnych o znaczeniu międzynarodowym, chronionych w ramach Konwencji Ramsar.

Opis kryteriów wyznaczania ostoi ptaków

W opisach kryteriów przedstawiono ich ogólną charakterystykę. Szczegółowe dane dotyczące liczebności kwalifikujących dla poszczególnych gatunków, stosowanych w przyjętych kryteriach przedstawiono w załączniku 3.

Kryteria z grupy A – wskazujące obszary o znaczeniu globalnym

Kryterium A1 – gatunki globalnie zagrożone

Obszar jest miejscem regularnego występowania znaczącej liczebności gatunku zagrożonego globalnie lub innego gatunku będącego przedmiotem specjalnej troski na poziomie globalnym.

Kryterium to wskazuje obszary, gdzie występują gatunki najbardziej zagrożone wyginięciem na poziomie globalnym. Należą tu gatunki, którym według kryteriów IUCN (2008) przyznano status zagrożenia: zagrożony krytycznie (CR, *critically endangered*), zagrożony (EN, *endangered*), narażony (VU, *vulnerable*) oraz bliski zagrożenia (NT, *near-threatened*). W Europie (IUCN 2010) występuje regularnie 51 gatunków, którym przyznano jedną z powyższych kategorii, w Polsce regularnie występuje 15 takich gatunków, z czego 9 jest lęgowych (patrz ramka 1.2). W przypadku gatunków o statusie „zagrożony krytycznie" (CR) lub „zagrożony" (EN) wystarczy sama obecność gatunku, by wskazać obszar jako ostoję ptaków IBA (w Polsce brak regularnie występujących gatunków z tej grupy). W przypadku gatunków o statusie „narażony" (VU) oraz „bliski zagrożenia" (NT) ich liczebność musi przekraczać liczebność kwalifikującą. Liczebność kwalifikująca wskazana przez BirdLife International dla gatunków zagrożonych globalnie (patrz ramka 3.1) ustalana jest w oparciu o wielkość ciała, wielkość populacji lęgowej oraz system rozrodu poszczególnych gatunków (Heath, Evans 2000). Stosowanie kryterium A1 nie ogranicza się do określonej liczby najważniejszych lęgowisk danego gatunku w kraju, jak jest to w przypadku kryterium B2 czy C6 – kryterium tym objęte są wszystkie obszary, w których przekroczony został próg kwalifikujący.

Ramka 1.2.

Gatunki zagrożone globalnie wskazywane są przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody (International Union for the Conservation of Nature – IUCN) na podstawie stworzonego przez tę instytucję zestawu zestandaryzowanych i uznanych na polu międzynarodowym kryteriów. Przygotowanie i weryfikacja listy zagrożonych globalnie gatunków ptaków dla IUCN koordynowane jest przez BirdLife International.

Gatunki zagrożone globalnie, regularnie występujące w Polsce (gatunki lęgowe i przelotne)

Gatunek		Status	Próg kwalifikujący
Gęś mała	*Anser erythropus*	VU	15 os.
Bernikla rdzawoszyja	*Branta fuficollis*	EN	+
Podgorzałka	*Aythya nyroca*	NT	20 par
Kobczyk	*Falco vespertinus*	NT	30 os.
Raróg	*Falco cherrug*	EN	+
Kania rdzawa	***Milvus milvus***	NT	10 par
Błotniak stepowy	*Circus macrourus*	NT	30 os.
Orlik grubodzioby	***Aquila clanga***	VU	2 pary
Drop	*Otis tarda*	VU	30 os.
Derkacz	***Crex crex***	NT	20 (60*) samców
Dubelt	***Gallinago media***	NT	20 samców
Rycyk	***Limosa limosa***	NT	10 par / 30 os.
Kulik wielki	***Numenius arquata***	NT	10 par / 30 os.
Kraska	***Coracias garrulus***	NT	10 par
Wodniczka	***Acrocephalus paludicola***	VU	10 samców

Użyte oznaczenia: EN – endangered (zagrożony); VU – vulnerable (narażony); NT – near-threatened (bliski zagrożenia). Pogrubioną czcionką zaznaczono gatunki regularnie lęgowe w Polsce. Progi kwalifikujące odnoszą się do par lęgowych, chyba że podana jest liczba osobników – odnosi się ona do populacji migrującej. Aby przeliczać wielkość populacji lęgowej i migrującej, zastosuj mnożnik „×3", np. próg kwalifikujący dla rycyka *Limosa limosa* to 10 par lęgowych i 30 os. migrujących. Dla derkacza zastosowano wyższy próg kwalifikujący – patrz uzasadnienie w opisie kryterium C1. Próg kwalifikujący dla tych gatunków wyliczany był głównie w oparciu o wielkość populacji lęgowej danego gatunku i wielkość ciała/system rozrodczy (Heath, Evans 2000). Należy zwrócić uwagę, że na liście gatunków zagrożonych globalnie w porównaniu ze stanem z roku 2004 (Sidło i in. 2004) zaszły następujące zmiany: bielik *Haliaeetus albicilla* nie jest już gatunkiem zagrożonym globalnie, natomiast nowe gatunki zagrożone globalnie (o kategorii „bliskie zagrożenia"), to rycyk *Limosa limosa*, kulik wielki *Numenius arquata*, kraska *Coracias garrulus*. Zmiany te skutkują więc odpowiednio stosowaniem (lub zaprzestaniem stosowania) kryteriów A1 i C1 dla tych gatunków.

Kryterium A2 – gatunki o ograniczonym zasięgu

Wiadomo, lub przypuszcza się, że obszar jest miejscem występowania gatunków, których areał lęgowy wyznacza ostoje ptaków endemicznych (Endemic Bird Area, EBA) lub drugorzędowy obszar ptaków endemicznych (Secondary Area, SA).

Obszar wyznaczony według tego kryterium jest miejscem występowania jednego (dla drugorzędowego obszaru) lub co najmniej dwóch (dla ostoi EBA) gatunków o ograniczonym zasięgu (*range-restricted species*), czyli takich, których cały globalny obszar występowania jest mniejszy niż 50 000 km^2. Kryterium to nie było stosowane na terenie Polski ze względu na brak gatunków o ograniczonym zasięgu występujących w naszym kraju.

Kryterium A3 – ugrupowania gatunków ograniczonych do jednego biomu

Wiadomo, lub przypuszcza się, że obszar jest miejscem występowania znaczącej części grupy gatunków, których zasięg występowania całkowicie lub prawie w całości ograniczony jest do jednego biomu.

Powyższe kryterium wskazuje obszary, gdzie obecna jest grupa gatunków mających wspólny zasięg występowania (większy niż 50 000 km^2, nie są to więc gatunki o ograniczonym zasięgu), ograniczony całkowicie lub prawie w całości do jednego biomu. Biom oznacza tu duży, naturalny system ekologiczny, cechujący się szczególnymi formami życia oraz specyficznymi gatunkami roślin. W Europie wyznaczono 5 biomów, z czego jeden – eurazjatycki biom wysokogórski (ang. Eurasian high-mountain biome) – występuje częściowo w Polsce, obejmując polski fragment Karpat (Heath, Evans 2000). Dla tego biomu wyznaczono 10 gatunków kwalifikujących, z czego tylko 2 charakterystyczne są dla Karpat: płochacz halny *Prunella collaris*

Fot. 1.5. Tatry to jedna z nielicznych ostoi w Polsce kwalifikujących się m.in. ze względu na obecność gatunków charakterystycznych dla danego biomu (eurazjatyckiego biomu wysokogórskiego) – występują tu pomurnik oraz płochacz halny (fot. T. Wilk)

Phot. 1.5. Tatry Mountains is one of few IBAs in Poland identified for biom-restricted species (Eurasian high-mountain biome) – Wallcreeper and Alpine Accentor (photo T. Wilk)

i pomurnik *Tichodroma muraria*. W warunkach polskich zdecydowano, że obecność nawet 1 z dwóch powyższych gatunków może waloryzować ostoje ptaków ze względu na małą liczbę (tylko 2) gatunków charakterystycznych dla Karpat. W przypadku tego kryterium nie stosuje się ilościowych progów kwalifikujących – wystarczy sama obecność gatunków charakterystycznych dla danego biomu, aby wskazać dany obszar jako ostoję ptaków IBA.

Kryterium A4 – koncentracje ptaków o znaczeniu globalnym

Obszar kwalifikuje się jako ostoja ptaków, jeśli przynajmniej jedno z poniżej podanych kryteriów jest spełnione:

- **A4i)** wiadomo lub przypuszcza się, że obszar regularnie skupia co najmniej 1% populacji biogeograficznej wodno-błotnego gatunku ptaka tworzącego koncentracje,
- **A4ii)** wiadomo lub przypuszcza się, że obszar regularnie skupia co najmniej 1% globalnej populacji morskiego lub lądowego gatunku ptaka tworzącego koncentracje,
- **A4iii)** wiadomo lub przypuszcza się, że obszar regularnie skupia co najmniej 20 000 ptaków wodno-błotnych lub co najmniej 10 000 par ptaków morskich, jednego lub więcej gatunków,
- **A4iv)** wiadomo, lub przypuszcza się, że obszar stanowi miejsce typu „wąskiego gardła wędrówkowego", gdzie co najmniej 20 000 bocianów (Ciconiidae), ptaków szponiastych (Accipitriformes i Falconiiformes) lub żurawi (Gruidae) przelatuje corocznie podczas wiosennej lub jesiennej migracji.

Kryterium to wskazuje miejsca kluczowe dla ochrony gatunków, które mogą być szczególnie narażone poprzez fakt, że czasowo grupują się w pewnych miejscach w okresie rozrodu, wędrówki lub zimowania. Kryteria A4i oraz A4iii wskazują obszary wodno-błotne o znaczeniu międzynarodowym i tożsame są z kryteriami nr 5 i 6 Konwencji Ramsar. Warto dodać, że kryteria A4iii i A4iv przyznawane są obszarom, a nie poszczególnym gatunkom, zaś kryterium A4iii identyczne jest z kryterium C4. Wartość 20 000 os. w kryterium A4iii może dotyczyć skumulowanej liczebności ptaków wykorzystujących dany obszar podczas migracji wiosennej lub jesiennej, a nie maksymalnych koncentracji ptaków stwierdzanych w granicach ostoi w jednym momencie.

Populacja biogeograficzna w kryterium A4i oznacza populację gatunku występującą w granicach danego królestwa zoogeograficznego – na poziomie europejskim jest to populacja leżąca w granicach Palearktyki Zachodniej. Poszczególne populacje danego gatunku występujące w granicach Palearktyki Zachodniej były więc zsumowane, tworząc jedną „populację biogeograficzną", dla której wyliczany był 1-procentowy próg kwalifikujący (Heath, Evans 2000, Delany, Scott 2006). Dla większości gatunków populacja biogeograficzna równa jest europejskiej populacji lęgowej danego gatunku. Dla części gatunków, których lęgowiska leżą poza Palearktyką Zachodnią jako populację tę przyjmowano populację migrującą bądź zimującą na terenie Europy. Dla gatunków o populacji lęgowej większej niż 2 000 000 par ustalano próg kwalifikujący na 20 000 (Heath, Evans 2000, Delany, Scott 2006).

Gatunki wodno-błotne wskazane w kryterium A4i obejmują następujące rodziny ptaków: nury (Gaviidae), perkozy (Podicipedidae), pelikany (Pelecanidae), kormorany (Phalacrocoracidae), czaplowate (Ardeidae), bocianowate (Ciconiidae), ibisowate (Threskiornithidae), kaczkowate (Anatidae), żurawie (Gruidae), chruściele (Rallidae), ostrygojady (Haematopodidae), szczudłonogi (Recurvirostridae), kulony (Burhinidae), żwirowcowate (Glareolidae), siewkowate (Charadridae), bekasowate (Scolopacidae), mewy (Laridae), rybitwy (Sternidae). Gatunki morskie

Fot. 1.6. Gęsi białoczelne to gatunek nie zagrożony w skali globalnej czy europejskiej, który kwalifikuje obszary ze względu na znaczne koncentracje, jakie tworzy podczas wędrówki. W Polsce wyznaczono 16 obszarów, gdzie gęś białoczelna zatrzymuje się podczas migracji wyjątkowo licznie, w liczebności przekraczającej 1% populacji wędrówkowej tego gatunku (fot. C. Korkosz)

Phot. 1.6. White-fronted geese, though not a threatened species, may qualify IBAs because of large congregations during migrations. In Poland there are 16 sites identified, where White-fronted geese occurs in numbers exceeding 1% of the flyway population of this species (photo C. Korkosz)

wskazane w kryterium A4ii obejmują następujące rodziny ptaków: burzykowate (Procelariidae), nawałnikowate (Hydrobratidae), głuptaki (Sulidae), wydrzyki (Stercorariidae), alki (Alcidae).

Kryteria z grupy B – wskazujące obszary o znaczeniu europejskim

Kryterium B1 – koncentracje ptaków o znaczeniu regionalnym

Obszar kwalifikuje się jako ostoja ptaków, jeśli przynajmniej jedno z poniżej podanych kryteriów jest spełnione:

- **B1i)** wiadomo lub przypuszcza się, że obszar skupia co najmniej 1% populacji wędrówkowej lub innej rozpoznawalnej populacji ptaków wodno-błotnych,
- **B1ii)** wiadomo lub przypuszcza się, że obszar skupia co najmniej 1% rozpoznawalnej populacji ptaków morskich,
- **B1iii)** wiadomo lub przypuszcza się, że obszar skupia co najmniej 1% populacji wędrówkowej lub innej rozpoznawalnej populacji gatunków innych niż ptaki wodno-błotne i morskie,
- **B1iv)** ostoja jest obszarem typu „wąskiego gardła wędrówkowego", gdzie co najmniej 5 000 bocianów (Ciconidae) lub co najmniej 3 000 ptaków szponiastych (Accipitriformes i Falconiformes) lub żurawi (Gruidae) regularnie przelatuje podczas wiosennej lub jesiennej migracji.

Kryterium to, podobnie jak kryterium A4, wskazuje obszary istotne dla gatunków grupujących się w okresie rozrodu, migracji lub zimowania i przez to szczególnie zagrożonych w sytuacji degradacji obszarów ich koncentracji. Kryterium B1 określa miejsca o znaczeniu regionalnym, więc progi kwalifikujące stosowane w tym kryterium są niższe niż w kryterium A4. Oparte są one w większości przypadków na 1-procentowych wartościach odnoszących się do poszczególnych populacji wędrówkowych lub innych rozpoznawalnych populacji danego gatunku (Delany, Scott 2006, patrz załącznik 3). W przypadku gatunków, dla których populacje wędrówkowe nie są rozróżnialne, progi kwalifikujące obszar na poziomie globalnym (A4i) i regionalnym (B1i) są takie same.

Określenie „populacja przelotna" odnosi się do regionów geograficznych i biogeograficznych występowania danej populacji, populacji biogeograficznych lub geograficznych granic występowania każdej znaczącej populacji gatunku lub podgatunku. Populacje wędrówkowe dla poszczególnych gatunków i 1-procentowe progi kwalifikujące wyliczone dla nich wskazywane są przez Wetlands International (Delany, Scott 2006).

W przypadku gdy przez Polskę przebiegają trasy wędrówkowe dwóch różnych populacji gatunku (np. gęś białoczelna *Anser albifrons*, gęś zbożowa *Anser fabalis,* żuraw *Grus grus*), stosowano bardziej konserwatywne podejście, wybierając wyższy próg kwalifikujący dla liczniejszej z populacji.

Kryterium B2 – gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym w Europie

Obszar jest jednym z „n" najważniejszych obszarów w kraju dla gatunków o niekorzystnym statusie ochronnym w Europie (czyli należących do grupy SPEC 1, 2 lub 3) i dla których ochrona obszarowa jest właściwa.

Kryterium to wskazuje obszary występowania gatunków specjalnej troski na poziomie europejskim („species of European conservation concern" – SPECs), należących do kategorii 1, 2, 3 (patrz ramka 1.3), dla których ochrona obszarowa jest właściwa. Gatunki z grup SPEC 1, 2, 3 to taksony, których status w Europie określony jest jako: zagrożony (endangered), narażony (vulnerable), rzadki (rare), o zmniejszającej się liczebności (declining), o ograniczonym zasięgu (localised) lub niedostatecznie poznany (insufficiently known) (BirdLife International 2004). Wszystkie gatunki z grupy SPEC 1 uznano za potencjalnie kwalifikujące w ramach kryterium B2. Dla części gatunków z grupy SPEC 2 i SPEC 3 uznano, że ochrona obszarowa nie jest właściwym sposobem ich ochrony i wyłączono je ze stosowania w ramach tego kryterium (Heath, Evans 2000, Burfield 2009). W warunkach polskich to gatunki szeroko, dywanowo rozpowszechnione, np. pleszka, świstunka leśna (SPEC 2), kuropatwa, turkawka, muchołówka szara (SPEC 3) (patrz załącznik 2, gdzie umieszczono pełną listę gatunków SPEC, wraz z adnotacją, które z nich są gatunkami kwalifikującymi w Polsce). Dodatkowym warunkiem branym pod uwagę przy aplikacji tego kryterium była wielkość populacji krajowej, która dla danego gatunku musi przekraczać 1% populacji europejskiej danego gatunku (pełna procedura stosowania kryterium B2 i B3 przedstawiona jest w ramce 1.4.).

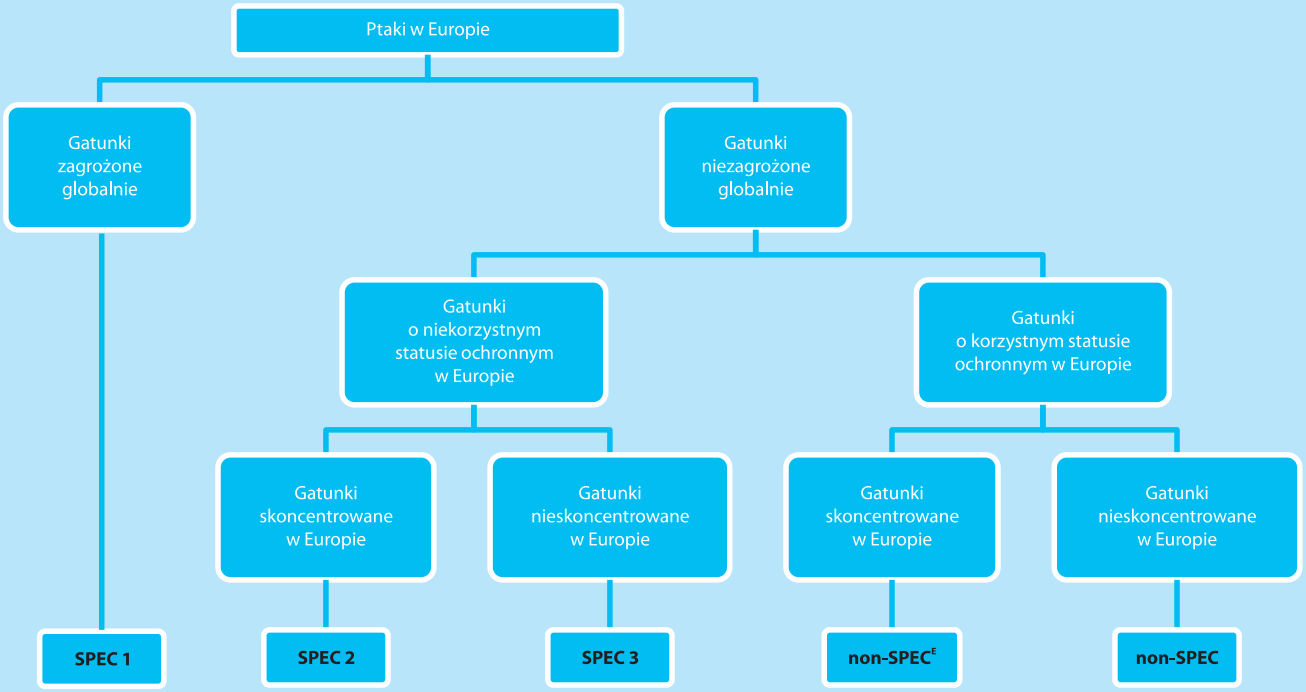
Kryterium B2 i B3 wykorzystywane jest dla poszczególnych gatunków dla tej części ich cyklu życiowego, w której kwalifikują się one jako gatunki SPEC. W większości przypadków kryterium to stosowane było więc dla populacji lęgowych, ale kilka gatunków uznawanych jest za gatunki specjalnej troski, np. na zimowiskach. W warunkach polskich do takich gatunków należały łabędź krzykliwy, gęś zbożowa i ogorzałka. Próg kwalifikujący dla tych gatunków wyznaczany był w oparciu o wielkość populacji zimującej w Europie i Polsce (BirdLife International 2004). W przypadku gęsi zbożowej wyjątkowo próg kwalifikujący ustalono na podstawie średniej geometrycznej, a nie wartości minimum populacji zimującej w Polsce (wartość minimum prowadziłaby do ustalenia zbyt niskiego progu, ze względu na wyjątkowo duże zmiany w liczebności ptaków zimujących między latami).

Kryterium B3 – gatunki o korzystnym statusie ochronnym, ale których populacje skoncentrowane są w Europie

Obszar jest jednym z n najważniejszych obszarów w kraju dla gatunków o korzystnym statusie ochronnym w Europie, ale których globalny zasięg występowania skoncentrowany jest w Europie i dla których ochrona obszarowa jest właściwa.

Ramka 1.3.

Klasyfikacja gatunków specjalnej troski na poziomie europejskim (Species of European Conservation Concern – SPEC) na podstawie kryteriów BirdLife International (Tucker, Heath 1994, BirdLife International 2004).

Gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym to te, których status w Europie określony jest jako: zagrożony (endangered), narażony (vulnerable), rzadki (rare), o zmniejszającej się liczebności (declining), o ograniczonym zasięgu (localised) lub niedostatecznie poznany (insufficiently known). Gatunki skoncentrowane w Europie to te, których ponad 50% populacji globalnej występuje w Europie (Heath, Evans 2000). Schemat według Heath, Evans (2000), ze zmianą w nazwie kategorii SPEC 4 (teraz non-SPEC[E], za: Burfield 2009).

Kryterium to odnosi się do gatunków, które posiadają aktualnie korzystny status ochronny, ale ich globalny zasięg występowania w ponad 50% zlokalizowany jest w Europie (non-SPEC[E]). Zasady stosowania tego kryterium identyczne są z regułami obowiązującymi dla kryterium B2 (patrz ramka 1.4).

Kryteria z grupy C – wskazujące obszary ważne na poziomie Unii Europejskiej

Kryterium C1 – gatunki zagrożone w skali globalnej

Obszar jest miejscem regularnego występowania znaczącej liczebności gatunku zagrożonego globalnie lub innego gatunku będącego przedmiotem specjalnej troski na poziomie globalnym.

Kryterium to identyczne jest z kryterium A1 i takie same kwalifikujące progi ilościowe mają tu zastosowanie. Kryterium odnosi się do gatunków, których stopień zagrożenia został zakwalifikowany przez IUCN (2008) jako: zagrożony krytycznie (CR, critically endangered), zagrożony (EN, endangered), narażony (VU, *vulnerable*), oraz bliski zagrożenia (NT, *near-threatened*). Liczebność kwalifikująca wskazana przez BirdLife International dla gatunków zagrożonych globalnie (ramka 1.2) wyliczana jest w oparciu o wielkość ciała, wielkość populacji lęgowej oraz system rozrodu poszczególnych gatunków (Heath, Evans 2000). Stosowanie kryterium C1 nie ogranicza się do określonej liczby najważniejszych lęgowisk danego gatunku w kraju, jak w przypadku kryterium B2 czy C6 – kryterium tym objęte są wszystkie obszary, gdzie przekroczony został próg kwalifikujący.

W ramach tego kryterium zdecydowano się na podniesienie progów kwalifikujących dla stosunkowo licznego i szeroko rozpowszechnionego w naszym kraju gatunku o najniższej kategorii zagrożenia – derkacza *Crex crex*. Przyjęty na poziomie europejskim próg kwalifikujący dla tego gatunku, wynoszący 20 samców (Heath, Evans 2000, patrz ramka 1.2), skutkowałby w warunkach polskich wyznaczaniem obszarów mniej cennych przyrodniczo. Próg ten podwyższono więc do wartości 60 samców. Jednocześnie zrezygnowano ze stosowania tego kryterium w przypadku nowo proponowanych ostoi ptaków, w których derkacz byłby jedynym gatunkiem kwalifikującym, aby uniknąć sytuacji, gdy ostoja wyznaczana jest tylko dla jednego, dość szeroko rozpowszechnionego gatunku (Waliczky 2009).

Kryterium C2 – koncentracje gatunków zagrożonych w Unii Europejskiej

Obszar regularnie grupuje przynajmniej 1% populacji przelotnej lub populacji Unii Europejskiej gatunków uznanych za zagrożone w skali Unii Europejskiej.

Ramka 1.4. Procedura przyznawania kryteriów B2 i B3

Kryteria B2 i B3 wskazują obszary ważne dla gatunków specjalnej troski – należących do kategorii SPEC: 1, 2 lub 3 (kryterium B2) oraz non-SPEC[E] (kryterium B3). Aby gatunki te mogły kwalifikować tereny jako ostoje ptaków IBA, muszą zostać spełnione poniższe warunki:

1. Dla danego gatunku ochrona obszarowa jest właściwa

Uznano, że ochrona obszarowa nie spełnia swojej funkcji dla gatunków stosunkowo licznych, szeroko rozpowszechnionych czy o bardzo niskich zagęszczeniach – część gatunków SPEC 2, 3 oraz non-SPEC[E] uznano więc za gatunki nieodpowiednie do kwalifikowania ostoi ptaków IBA w warunkach polskich – przykładem mogą być pleszka, świstunka leśna (SPEC 2), dzierlatka, muchołówka szara (SPEC 3) czy rokitniczka, trznadel (non-SPEC[E]). Patrz załącznik 3, gdzie znajduje się pełna lista gatunków SPEC, wraz z adnotacją, czy uznano je za kwalifikujące.

2. Populacja krajowa danego gatunku przekracza 1% populacji europejskiej

Tylko te gatunki, których krajowa populacja przekracza 1% populacji europejskiej, mogą być w danym kraju użyte do waloryzowania ostoi ptaków w ramach kryterium B2/B3. Dzięki temu zmniejsza się prawdopodobieństwo wskazania obszarów grupujących populacje niewielkie, nieistotne z punktu widzenia ochrony poszczególnych gatunków.
Wielkość europejskiej populacji lęgowej zaczerpnięto z publikacji „Birds in Europe" (BirdLife International 2004), natomiast wielkość krajowej populacji lęgowej wzięto z publikacji Sikora i in. (2007), z niewielkimi modyfikacjami (Sikora, Chylarecki 2010). Procent, jaki populacja krajowa stanowi w odniesieniu do populacji europejskiej, wyliczono na podstawie średnich geometrycznych dla tych dwóch populacji.

3. Obszar skupia co najmniej 1% populacji krajowej danego gatunku

Tylko obszary spełniające dwa powyższe kryteria i jednocześnie grupujące powyżej 1% populacji krajowej danego gatunku mogły zostać waloryzowane przy użyciu kryteriów B2 i B3. Liczba ostoi, która mogła zostać wyznaczona dla danego gatunku, obliczana był na podstawie proporcji populacji europejskiej, która obecna była w danym kraju. Jeśli w danym kraju występowało 1–5% populacji europejskiej, to wyznaczonych mogło być maksymalnie 5 obszarów, dla 6–15%: maksymalnie 10 obszarów, 16–25%: maksymalnie 20 obszarów itd. (Heath, Evans 2000, Waliczky 2009). Dla gatunków, których krajowa populacja lęgowa liczy poniżej 100 par, ustalenie 1-procentowego progu kwalifikującego skutkowałoby wskazywaniem obszarów, gdzie gniazduje tylko 1 para lęgowa, czyli populacja o zbyt małej liczebności, żeby podlegać efektywnym zabiegom ochronnym. W takich przypadkach próg kwalifikujący ustalono jako 2 pary dla gatunków o dużych rozmiarach ciała i/lub występujących w niskich zagęszczeniach oraz 5 par dla gatunków o małych i średnich rozmiarach i/lub gniazdujących kolonijnie (Waliczky 2009).

W kryterium tym określenie „gatunek zagrożony" odnosi się do gatunków, podgatunków i populacji wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, dla których państwa członkowskie Unii mają obowiązek wyznaczać obszary specjalnej ochrony ptaków (ang. Special Protection Areas, SPAs) zgodnie z artykułem 4.1 tejże dyrektywy. Określenie populacja przelotna odnosi się do regionów geograficznych i biogeograficznych występowania danej populacji, populacji biogeograficznych lub geograficznych granic występowania każdej znaczącej populacji gatunku lub podgatunku. Populacje wędrówkowe dla poszczególnych gatunków wskazane są w publikacji Wetlands International (Delany, Scott 2006). Próg 1-procentowy w kryterium tym może być odnoszony do ptaków w różnych sezonach ich rocznego cyklu życia (nie tylko w sezonach migracji). Progi kwalifikujące w tym kryterium są takie same jak dla kryterium B1, oprócz gatunków, dla których wielkość populacji UE znacznie różni się od wielkości populacji europejskiej.

Kryterium C3 – kongregacje gatunków migrujących nie zagrożonych w Unii Europejskiej

Obszar regularnie grupuje przynajmniej 1% przelotnej populacji gatunków migrujących, które nie są uznawane za zagrożone w skali Unii Europejskiej.

Termin „gatunki migrujące nie zagrożone" w Unii Europejskiej odnosi się do wszystkich regularnie pojawiających się gatunków migrujących, które nie zostały wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej i których dotyczy artykuł 4.2 tejże dyrektywy. Termin migracja odnosi się do sezonowych długodystansowych wędrówek z miejsc rozrodu i do tych miejsc z powrotem. Nie obejmuje on więc sytuacji, gdy większa część populacji danego gatunku jest osiadła lub przemieszcza się tylko na niewielkie odległości (np. *Larus argentatus*). Kryterium to pokrywa się też z kategorią 6 wyznaczania miejsc wodno-błotnych o znaczeniu międzynarodowym według Konwencji Ramsar.

W przypadku gdy przez Polskę przebiegają trasy wędrówkowe dwóch różnych populacji (np. gęś białoczelna *Anser albifrons*, gęś zbożowa *Anser fabalis*) stosowano bardziej konserwatywne podejście, wybierając wyższy próg kwalifikujący dla liczniejszej z populacji, podobnie jak w przypadku kryterium B1 i C2.

Kryterium C4 – duże koncentracje ptaków

Obszar regularnie grupuje skupienia gatunków ptaków liczące przynajmniej 20 000 os. migrujących gatunków wodno-błotnych (lub 10 000 par lęgowych migrujących gatunków morskich) jednego lub kilku gatunków łącznie.

Kryterium to jest identyczne z kryterium A4iii i pokrywa się z kategorią 5 wyznaczania miejsc wodno-błotnych o znaczeniu międzynarodowym według Konwencji Ramsar. Próg 20 000 migrujących ptaków wodno-błotnych może odnosić się do skumulowanej liczebności ptaków wykorzystujących dany obszar podczas migracji wiosen-

Fot. 1.7. Zalew Szczeciński to miejsce jednych z największych w kraju koncentracji migrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych, przekraczających liczebność 100 000 os. Łącznie w całym kraju wytypowano 48 obszarów spełniających kryterium C4, o koncentracjach ptaków wodno-błotnych powyżej 20 000 os. (fot. S. Guentzel)

Phot. 1.7. Zalew Szczecinski is one of the most important staging areas for migrating and wintering birds in Poland, with congregations exceeding 100 000 inds. In total there are 48 sites in Poland fulfilling C4 criterion – with numbers of waterbirds reaching more than 20 000 inds (photo S. Guentzel)

nej lub jesiennej, a nie maksymalnych koncentracji ptaków stwierdzanych w granicach ostoi w jednym momencie.

Kryterium C5 – duże kongregacje gatunków w miejscach „wąskich gardeł wędrówkowych" („bottleneck sites")

Obszar jest wąskim gardłem wędrówkowym, gdzie regularnie występuje w czasie wiosennej lub jesiennej migracji przynajmniej 5 000 bocianów (Ciconiidae) lub przynajmniej 3 000 migrujących ptaków szponiastych (Accipitriformes i Falconiiformes) albo żurawi (Gruidae).

Kryterium to jest identyczne z kryterium A4iv (gdzie jednak wyższy jest próg kwalifikujący) oraz B1iv i obejmuje miejsca, w których koncentrują się przelotne ptaki migrujące, np. cieśniny, mierzeje, przełęcze górskie. Kluczowy w przypadku tych obszarów jest więc korytarz powietrzny nad lądem, który wykorzystywany jest przez migrujące ptaki.

Kryterium C6 – gatunki zagrożone w skali Unii Europejskiej

Obszar taki należy do 10 najważniejszych w danym regionie Europy dla gatunku lub podgatunku uznawanego za zagrożony w Unii Europejskiej.

W kryterium tym określenie „gatunek zagrożony" odnosi się do gatunków, podgatunków i populacji wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, dla których państwa członkowskie Unii mają obowiązek wyznaczać obszary specjalnej ochrony ptaków (ang. Special Protection Areas, SPAs) zgodnie z artykułem 4.1 tejże dyrektywy. Termin „region Europy" odnosi się tu do regionu oznaczanego jako NUTS – Nomenclature of Territorial Units for Statistics – wprowadzonego przez Biuro Statystyczne Unii Europejskiej (Statistical Office of the European Communities). Dla potrzeb publikacji przyjęto zastosowanie kategorii NUTS I – czyli terytorium całej Polski jako jeden region NUTS (dalszy podział Polski: NUTS II – odnosi się do województw, NUTS III i IV – powiatów, NUTS V – gmin). Przyjęto jednocześnie, po konsultacjach z BirdLife International, że ze względu na duży obszar Polski **wyznaczonych zostanie maksymalnie 10 najważniejszych ostoi dla poszczególnych gatunków** (a nie 5 jak w większości krajów, które przystąpiły do Unii 1 maja 2004 r.). Dodatkowo, w sytuacji gdy kolejne ostoje (nr 11, 12 itd.) według istotności dla danego gatunku miały liczebność identyczną lub zbliżoną do ostoi 10. w rankingu, także one zostały sklasyfikowane jako ważne dla zachowania gatunku i przydzielano im kryterium (Waliczky 2005).

Od ogólnej zasady typowania 10 najważniejszych ostoi zastosowano jednak w uzasadnionych przypadkach odstępstwa. W sytuacji gdy liczebność danego gatunku na terytorium państwa członkowskiego jest równa lub większa od 10% całkowitej populacji UE tego gatunku (brano pod uwagę dane dla UE 27), wyznaczano większą liczbę ostoi dla tego gatunku. W Polsce do gatunków tych zaliczamy: bąka, bociana czarnego, bociana białego, orlika krzykliwego, orlika grubodziobego, bielika, błotniaka stawowego, błotniaka łąkowego, kropiatkę, derkacza, żurawia, dubelta, rybitwę czarną, dzięcioła czarnego, jarzębatkę, ortolana i wodniczkę (patrz załącznik 2). Gatunki te uznano więc za kwalifikujące w przypadku większej liczby ostoi ptaków niż 10, jeśli tylko liczebność w nich przekraczała próg kwalifikujący. Przyjęto tu zasadę, że liczba ostoi wyznaczana dla tych gatunków determinowana jest tym, ile procent populacji UE gniazduje w Polsce (Waliczky 2005). Np. dla bociana czarnego, którego 21% populacji UE gniazduje w Polsce, wyznaczyć można potencjalnie 21 ostoi, z najwyższą liczebnością, gdzie gatunek ten przekracza jednocześnie 1-procentowy próg kwalifikujący.

W ramach kryterium C6 minimalna liczebność danego gatunku powinna wynosić co najmniej 1% populacji krajowej. Aby kwalifikować tylko te miejsca, które zapewnić mogą przyszły rozwój populacji oraz aby wykluczyć te miejsca, gdzie gatunek pojawia się sporadycznie, zgodnie z zaleceniami BirdLife International dla gatunków o niedużej populacji w danym kraju wyznaczono wyższe progi kwalifikujące. Dla gatunków, których populacja lęgowa liczy poniżej 100 par, progi kwalifikujące ustalono następująco: 2 pary dla gatunków o dużych rozmiarach ciała i/lub o niskich zagęszczeniach, 5 par dla gatunków o małych i średnich rozmiarach i/lub gniazdujących kolonijnie (Waliczky 2005).

Przy przyznawaniu kryterium C6 zastosowano, po konsultacjach z BirdLife International, następujące wyjątki: (1) wodniczka – ze względu na szczególną odpowiedzialność Polski za ten globalnie zagrożony gatunek, na wszystkich stanowiskach poza Podlasiem i Lubelszczyzną gatunek ten był kwalifikujący, nawet jeśli nie został przekroczony próg 10 samców (4 obszary); (2) bocian biały – obniżono próg kwalifikujący do 0,5% populacji krajowej (220 par), ze względu na fakt, że stosowanie 1-procentowego progu (440 par) kwalifikować może znacznie mniej obszarów ważnych dla tego gatunku, za którego ochronę Polska ponosi szczególną odpowiedzialność (38% populacji UE występuje w Polsce).

Przy sprawdzaniu liczebności gatunków w poszczególnych ostojach pod względem progów kwalifikujących bra-

Fot. 1.8. Orlik krzykliwy jest jednym z gatunków, których populacja krajowa przekracza 10% populacji Unii Europejskiej, a więc może być dla niego wyznaczonych więcej niż 10 obszarów w ramach kryterium C6 (fot. G. Zawadzki)

Phot. 1.8. Lesser Spotted Eagle is one of the species of chich polsih population exceeds 10% of UE population, so more than 10 best sites might be chosen under C6 criterion (photo G. Zawadzki)

no pod uwagę liczebność maksymalną, a nie minimalną (patrz też Gromadzki 2005).

C7 – inne kryteria ornitologiczne

Obszar wyznaczony jako obszar specjalnej ochrony ptaków lub jako obszar proponowany do listy tych obszarów w oparciu o kryteria ornitologiczne (podobne, lecz nie identyczne z kryteriami C1–C6).

Kryterium to stosowano w sytuacji, gdy dany gatunek nie przekraczał progów kwalifikujących w ramach innych kryteriów, ale istniały inne, uzasadnione przesłanki, żeby kwalifikował on obszar jako ostoję ptaków IBA. W szczególności kryterium to miało zastosowanie w sytuacji istnienia potrzeby zapewnienia ciągłości zasięgu gatunku (w przypadku izolowanych populacji), ochrony populacji ważnych w aspekcie biogeograficznym, a także w sytuacji, gdy liczebność gatunku nie osiągała progu kwalifikującego, ale gatunek ten występował w ostoi, osiągając wysokie zagęszczenia. Kryterium to stosowano wyjątkowo – w polskich warunkach w 9 ostojach.

Jak wyznaczano granice ostoi ptaków?

Granice ostoi ptaków powinny być poprowadzone w taki sposób, aby obszar mógł zagwarantować właściwy stan ochrony w długim okresie dla kluczowych gatunków ptaków tam występujących. Ostoja ptaków winna więc obejmować tereny niezbędne dla gatunków tam chronionych podczas całego cyklu życiowego, czyli miejsca rozrodu, żerowiska lub miejsca odpoczynku. Ostoje ptaków powinny w miarę możliwości wyróżniać się z otoczenia pod względem siedliskowym i ornitologicznym, a także być obszarami, którymi można stosunkowo łatwo zarządzać. Podczas wyznaczania granic ostoi starano się więc stosować następujące zasady:

1. płaty siedlisk istotnych dla występujących tam ptaków powinny być w całości objęte granicami,
2. granice powinny przebiegać po łatwo wyróżnialnych w terenie elementach, takich jak brzeg płatu siedliska, droga, nasyp kolejowy,
3. granice ostoi mogą także przebiegać po już ustalonych granicach obszarów chronionych, takich jak parki narodowe czy parki krajobrazowe,
4. ostoja ptaków może składać się z jednego obszaru lub z kilku mniejszych obszarów nie łączących się ze sobą, ale będących w bezpośredniej bliskości i stanowiących tereny podobne siedliskowo i ornitologicznie.

Źródła, aktualność i jakość danych

W niniejszej publikacji przeanalizowano łącznie 6 587 rekordów opisujących obecność i oszacowanie liczebności kluczowych gatunków w 174 ostojach ptaków. Źródłem tych danych są zarówno publikowane dane naukowe, jak i tzw. „szara literatura", czyli raporty, ekspertyzy i maszynopisy prac, a także niepublikowane dane pochodzące od kilkuset obserwatorów z całej Polski.

Większość danych (4 798 rekordów, 73%) użytych w tej książce pochodzi z lat 2004–2009. Wykorzystano także 1 340 rekordów wcześniejszych, pochodzących z publikacji Sidły i in. (2004), głównie z lat 1995–2003 – stanowią one 20% wszystkich danych. Ok. 7% danych (449 rekordów) pochodzi zarówno z okresu przed rokiem 2004, jak i z lat późniejszych. Danych z lat 1995–2003 używano w sytuacji, gdy brak było oszacowań liczebności z ostatnich lat dla danego gatunku lub, rzadko, w sytuacji, gdy nowe dane były niepełne, gorszej jakości niż dane wcześniejsze. Dane wcześniejsze wykorzystywane były w przypadku gatunków, których liczebność nie zmieniała się mocno w ostatnich latach. Z tego powodu nie odwoływano się w niniejszej publikacji do danych historycznych dla takich gatunków, jak np. batalion, biegus zmienny, rożeniec, błotniak zbożowy, kraska, a więc dla gatunków, które w ostatnim czasie silnie zmniejszyły liczebność.

Dane ilościowe prezentowane w niniejszej książce obejmują oszacowania liczebności uzyskiwane różnymi metodami, od dokładnych inwentaryzacji obejmujących całe ostoje, do przybliżonych szacunków, opartych na fragmentarycznych obserwacjach terenowych. Ponieważ autorzy tekstów o poszczególnych ostojach mogli zaznaczyć dokładność oszacowania poszczególnych rekordów, możliwa była analiza sposobów oceny oszacowania liczebności. Wykazała ona, że wśród rekordów (wzięto pod uwagę tylko gatunki lęgowe, N = 4 628) użytych w niniejszej publikacji: 2 346 rekordów (51%) uzyskano według „dokładnego liczenia" (cała populacja na terenie ostoi objęta liczeniami), 482 (10%) według „ekstrapolacji" (część populacji na terenie ostoi została objęta dokładnymi liczeniami, a całkowitą wielkość populacji uzyskano, uwzględniając powierzchnię odpowiednich siedlisk), 779 (17%) wg „przybliżonego szacunku" (nie wykonywano dokładnych liczeń gatunku, a oszacowanie wielkości populacji oparto na wyrywkowych danych terenowych), zaś dla 22% rekordów nie podano dokładności oszacowania. Wyliczenia te wskazują, że znaczna część danych oparta jest na stosunkowo

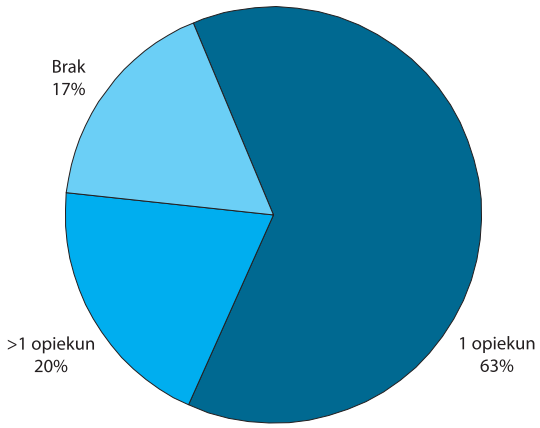
dokładnych badaniach, szczególnie w przypadku małych ostoi i niektórych grup ptaków – gatunków łatwych do inwentaryzacji, gniazdujących kolonijnie, związanych głównie ze środowiskiem wodnym. Znacząca część danych oparta jest także na przybliżonych szacunkach wielkości populacji, często na fragmentarycznych, przypadkowo zbieranych informacjach terenowych i nierzadko na znajomości powierzchni dostępnych siedlisk dla tych gatunków. Przybliżone szacowanie liczebności szczególnie często stosowane było w odniesieniu do dużych obszarów i gatunków trudnych do prowadzania cenzusów (np. gatunków nocnych), gniazdujących w rozproszeniu (np. ptaków szponiastych), związanych głównie ze środowiskami leśnymi. Takie przybliżone oszacowania liczebności wystarczają do wstępnego określenia istotności danego obszaru dla konkretnego gatunku, zgodnie z zasadą używania „najlepszych dostępnych danych" , jakie w danym momencie posiadamy (*best available data*). Warto jednak pamiętać, że wielkość populacji uzyskana metodą przybliżonego szacunku obarczona jest nieznanym błędem, na pewno więc wartości takie powinny być używane ostrożnie i mogą być nieodpowiednie do niektórych analiz, np. porównań zmian liczebności danego gatunku w czasie czy wyliczania zagęszczeń.

1.4. Opiekunowie ostoi ptaków w Polsce

Jednym z warunków sprawnego funkcjonowania ostoi ptaków jest ich regularny monitoring, obejmujący ocenę zagrożeń w ostoi, kontrolowanie populacji ptaków oraz stanu zachowania siedlisk. Główne cele monitoringu w ostojach ptaków to: odpowiednio wczesne wykrywanie zagrożeń, śledzenie zmian liczebności populacji ptaków, szczególnie gatunków rzadkich i zagrożonych, oraz zmian w ich siedliskach, a ocena efektywności podejmowanych działań ochronnych. Dzięki informacjom zbieranym w ramach monitoringu ostoi możliwe jest rozpoznanie czynników zagrażających ptakom i ich siedliskom, skuteczne przeciwdziałanie zagrożeniom oraz lepsze planowanie i realizacja działań ochronnych.

Kim są opiekunowie ostoi?

Ze względu na dużą liczbę i powierzchnię ostoi ptaków w Polsce, monitoring tych obszarów nie jest prostym zadaniem. Aby uzyskiwać dane w długim okresie, w skali wszystkich krajowych ostoi ptaków, ich monitoring musi być oparty na dużej liczbie wykwalifikowanych wolontariuszy, zbierających podstawowe informacje według nieskomplikowanej metodyki. Rozpowszechnioną i sprawdzoną w wielu krajach formą monitorowania ostoi ptaków jest powoływanie sieci „opiekunów ostoi", czyli działających lokalnie osób lub organizacji odpowiedzialnych za kontrolę stanu tych cennych obszarów. Taki system monitorowania ostoi ptaków, koordynowany przez Birdlife International, praktykowany jest w kilkudziesięciu państwach na całym świecie, w samej Europie sieć opiekunów ostoi tworzy ok. 1 600 osób w 25 krajach. Główną funkcją opiekunów ostoi jest zbieranie i przekazywanie danych

Ryc. 1.3. Procentowy udział ostoi ptaków (N=174), nad którymi opiekę sprawuje co najmniej jeden opiekun, oraz ostoi nie objętych dotychczas opieką

Fot. 1.9. W Polsce sieć opiekunów ostoi liczy ponad 130 osób i 4 organizacje. Aby zintegrować ich działalność oraz podnieść kwalifikacje, zorganizowane zostały już dwie edycje warsztatów w ciągu ostatnich dwóch lat (fot. M. Maniakowski)

Phot. 1.9. IBA caretakers network in Poland comprises of more than 130 individuals and 4 organizations. To integrate their activities and raise their skills two workshop sessions were organized during last 2 years (photo M. Maniakowski))

monitoringowych, opisujących wielkość populacji kluczowych gatunków ptaków, jakość siedlisk oraz zagrożenia w ostojach. Dane te, zbierane według prostej metodyki i przekazywane na specjalnych formularzach monitoringu, są następnie wykorzystywane m.in. do analiz zmian w czasie wskaźników opisujących ostoje. Opiekunowie tworzą także swoisty system szybkiego ostrzegania o istniejących i potencjalnych zagrożeniach w ostojach, co umożliwia odpowiednio wczesne reagowanie na te zagrożenia. Jako osoby o najpełniejszej wiedzy na temat ostoi, rozpoznawane przez instytucje rządowe czy lokalne społeczności, mogą dostarczać narzędzia do rzecznictwa, pozyskiwania funduszy na działania ochronne w ostojach czy konsultacji spraw związanych między innymi z ochroną czynną i ocenami oddziaływania na środowisko.

Opiekunowie ostoi ptaków w Polsce

W Polsce oficjalna sieć opiekunów ostoi rozpoczęła działalność w maju 2008 roku w ramach projektu Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków „Wdrażanie idei społecznej ochrony ostoi ptaków w Polsce" (patrz www.ostojeptakow.pl). Dotychczas w naszym kraju powołano 142 opiekunów: 137 osoby i 5 organizacje przyrodnicze działające w 144 ostojach IBA. Liczba opiekunów w ostoi waha się od jednego do kilku. W 35 ostojach, z reguły średniej i dużej wielkości (>3 000 ha), opiekę sprawuje więcej niż jeden opiekun (2–4).

Większość opiekunów ostoi w Polsce (ok. 80%) to osoby mieszkające w granicach ostoi lub w jej bezpośredniej okolicy, a zatem posiadające największą wiedzę dotyczącą danego terenu i jednocześnie najlepiej znające jego uwarunkowania społeczne i przyrodnicze. Co ważne, są to często osoby emocjonalnie związane z obszarem ostoi, a więc bardziej skłonne do podejmowania działań na rzecz jej ochrony. Zaangażowanie w proces ochrony przyrody osób z lokalnych społeczności jest ważnym aspektem funkcjonowania sieci, gdyż ułatwia zrozumienie potrzeby ochrony zasobów naturalnych wśród mieszkańców i lokalnych decydentów na cennych ornitologicznie terenach.

W grupie opiekunów ostoi znaleźli się naukowcy, pracownicy samorządów lokalnych, służb leśnych, członkowie organizacji zajmujących się ochroną przyrody i ptaków, studenci kierunków przyrodniczych oraz amatorzy, którzy odwiedzają ostoje w wolnym czasie. Znaczna część opiekunów ostoi jest jednocześnie członkami regionalnych towarzystw ornitologicznych. Przeważająca część opiekunów to mężczyźni, ale aktualnie funkcje tę sprawuje także 7 kobiet.

Obecnie, wśród opiekunów ostoi dominują wykwalifikowani obserwatorzy ptaków, dobrze zaznajomieni z metodyczną stroną monitoringu i mocno zaangażowani w zbieranie danych oraz kontrole terenowe. W przyszłości OTOP chciałby wzmocnić sieć opiekunów także o osoby o innych kompetencjach i zdolnościach – takich jak np. „mediatorzy", których głównym zadaniem będą kontakty z lokalnymi społecznościami, decydentami, inwestorami, czy edukatorzy – kompetentni i chętni, by dzielić się swą wiedzą na temat ostoi i funkcjonowania sieci Natura 2000 z lokalnymi społecznościami – rolnikami, inwestorami, mieszkańcami chronionych terenów.

Główne działania opiekunów ostoi w latach 2008–2009

Monitoring

W okresie 2008–2009 opiekunowie zgromadzili dane monitoringowe dla 123 ostoi. W 2008 roku zebrano 74 formularze monitoringu, w 2009 – 75, dla 26 ostoi uzyskano formularze z obu lat. W ramach kontroli terenowych ostoi IBA wolontariusze odbyli ok. 610 podróży do ostoi, co daje łącznie ok. 6 430 przepracowanych godzin. Informacje zebrane w formularzach monitoringu zostały częściowo podsumowane w niniejszej publikacji (patrz rozdz. 2.3). Dodatkowo podsumowywane one będą w wydawanych co 2 lata raportach, przekazywanych opinii publicznej, a także wszystkim właściwym instytucjom rządowym i pozarządowym. Ich celem ma być zwrócenie uwagi na zmiany, jakim podlegają zasoby przyrodnicze w ostojach ptaków, oraz analiza czynników zagrażających w największym stopniu gatunkom i siedliskom tam występującym. Warto dodać, że dane monitoringowe uzyskiwane przez opiekunów wprowadzane są także do Światowej Bazy Ptaków (World Bird Database), dzięki czemu mogą być wykorzystywane do analiz na poziomie międzynarodowym – kontynentalnym czy globalnym.

Interwencje

Na podstawie informacji otrzymanych od opiekunów OTOP interweniował 19 razy w sprawie działań mogących mieć negatywne skutki dla ostoi. Interwencje dotyczyły m.in. nieprawidłowej gospodarki wodnej w ostojach (Błota Rakutowskie, Dolina Baryczy, Zbiornik Turawski, Dolina Pilicy, Dolina Przysowy i Słudwi, Dolina Małej Wełny), inwestycji mogących mieć ujemny wpływ na zasoby przyrodnicze ostoi (Beskid Wyspowy, Beskid Niski, Bory Tucholskie, Dolina Pilicy, Dolina Przysowy i Słudwi), nadmiernej penetracji obszaru ostoi i innych aktywności powodujących płoszenie ptaków (np. Zbiornik Goczałkowicki, Zbiornik Turawski, zbiornik Wonieść) czy zgłoszenia szkody w środowisku związanej ze zniszczeniem siedlisk (Dolina Neru).

Doradztwo

Informacje dostarczone przez opiekunów ostoi wykorzystane zostały przez Ministerstwo Środowiska w procesie aktualizacji granic wybranych obszarów Natura 2000. Opiekunowie ostoi uczestniczyli także w prowadzonych przez Generalną Dyrekcją Ochrony Środowiska konsultacjach nad listą gatunków mających być przedmiotami ochrony na obszarach specjalnej ochrony ptaków. Dane udostępnione przez opiekunów zostały wykorzystane do przygotowania raportu BirdLife International na temat zaorywania trwałych użytków zielonych na terenie Unii Europejskiej. Z opiekunami ostoi konsultowano też m.in. lokalizacje obiektów związanych z małą retencją na terenach

Fot. 1.10. Głównym zadaniem opiekunów ostoi jest monitorowanie ostoi ptaków – zbieranie danych o zagrożeniach, stanie siedlisk, a także populacjach kluczowych gatunków ptaków (fot. T. Wilk)

Phot. 1.10. Main activity of IBA caretakers is a site monitoring, including gathering data on threats, state of habitats and birds populations (photo T. Wilk)

Lasów Państwowych oraz kwestie związane z obszarami HCVF (High Conservation Value Forest).

Edukacja

Opiekunowie organizowali spotkania informacyjne z lokalnymi społecznościami, brali udział w przygotowaniu artykułów i publikacji o wybranych ostojach ptaków (ok. 10 osób), prowadzili wycieczki terenowe w ramach ogólnopolskich imprez popularyzujących ideę ochrony ptaków: Europejskie Dni Ptaków, Zimowe ptakoliczenie, Spring Alive (ok. 12 osób), organizowali także zajęcia edukacyjne w szkołach (ok. 10 osób).

2. Wyniki – ogólna charakterystyka ostoi ptaków

2.1. Ostoje ptaków IBA w Polsce – ogólna charakterystyka

Niniejsza publikacja wskazuje 174 obszary spełniające kryteria ostoi ptaków IBA w Polsce. W stosunku do publikacji z 2004 roku (Sidło i in. 2004), lista ostoi ptaków rozszerzona jest więc o 34 nowe obszary. Populacje ptaków podlegają zmianom w czasie, co powoduje, że krajowe listy ostoi IBA nie będą nigdy spisami zamkniętymi – muszą na bieżąco odnotowywać zmiany w środowisku naturalnym. Dodatkowo na większą liczbę wyznaczonych ostoi ptaków wpłynęła m.in. duża liczba prowadzonych w ostatnich latach prac inwentaryzacyjnych. Wydaje się jednak, że chociaż liczba ostoi w Polsce zmieniała się w kolejnych latach (patrz ryc. 1.1), najważniejsze obszary dla ptaków w skali kraju zostały już zidentyfikowane, a ich liczba uległa „wysyceniu" i powinna oscylować w granicach 170–180.

Powierzchnia

Wśród 174 ostoi ptaków w Polsce 170 to obszar lądowe, a 4 obejmują wody morskie (marine IBAs). Ostoje ptaków zajmują 6 418 170 ha (64 182 km^2), pokrywając łącznie 19,9% całkowitej powierzchni kraju. Obszary lądowe zajmują 5 812 834 ha (58 128 km^2), co stanowi 18,64% powierzchni lądowej kraju, obszary morskie zajmują 605 336 ha (6 053 km^2), co stanowi 56,64% polskich wód morskich.

Wielkość ostoi lądowych waha się od 166 ha (Żwirownia Skoki) do 379 820 ha (Bory Tucholskie). Średnia wielkość ostoi lądowych w Polsce to 34 193 ha, z medianą wynoszącą 17 220 ha. Znaczna część ostoi ptaków jest stosunkowo niewielka – 68 ostoi lądowych (40%) ma powierzchnię mniejszą niż 10 000 ha, a tylko 36 obszarów lądowych (21%) ma powierzchnię większą niż 50 000 ha.

Warto dodać, że 17 ostoi ma swoje odpowiedniki w strefie przygranicznej państw sąsiadujących z Polską – efektywna wielkość terenów chronionych w ich przypadku jest więc większa, obejmując obszar ostoi zarówno po stronie polskiej, jak i po drugiej stronie granicy. Liczba ostoi transgranicznych wynosi odpowiednio: granica niemiecka – 6; słowacka – 5; czeska – 3; litewska – 1, białoruska – 1; ukraińska – 1.

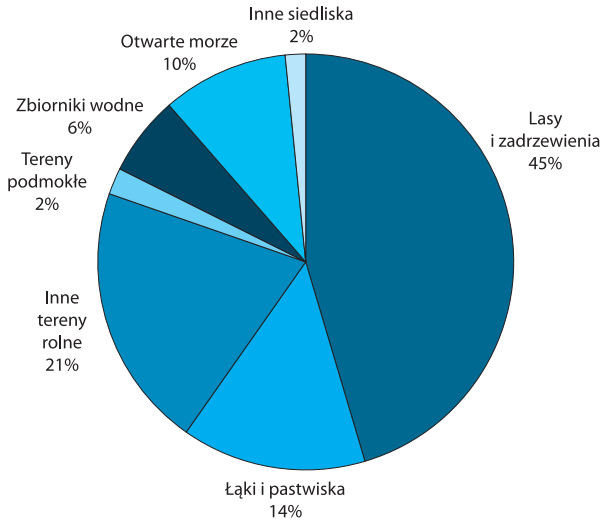

Fot. 2.1. Bory Dolnośląskie to jedna z największych ostoi w kraju o powierzchni przekraczającej 170 000 ha. Zdecydowana większość ostoi jest mniej rozległa – 40% z nich ma powierzchnię mniejszą niż 10 000 ha (fot. W. Bena)

Phot. 2.1. Bory Dolnośląskie Forest is one of the biggest IBAs in the country, covering more than 170 000 ha. Hovewer most of the polish IBAs is much smaller – 40% of them does not exceed 10 000 ha (photo W. Bena)

Siedliska

Prawie połowa powierzchni (ok. 45%) ostoi ptaków w Polsce zajęta jest przez lasy i zadrzewienia. Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują także tereny otwarte – łąki i pastwiska, oraz inne tereny rolne, łącznie ok. 35% powierzchni wszystkich ostoi. Znaczący jest udział otwartych wód morskich (10% powierzchni) oraz zbiorników wodnych (6%),

Ryc. 2.1. Procentowy udział poszczególnych typów siedlisk w ostojach ptaków IBA w Polsce

natomiast pozostałe typy siedlisk zajmują marginalną część powierzchni ostoi –poniżej 5% (patrz ryc. 2.1 z dokładnymi danymi procentowymi).

Kryteria

Wszystkie 174 ostoje spełniały przynajmniej 1 z kryteriów wskazujących, że jest to obszar o znaczeniu międzynarodowym dla ochrony ptaków. Kryteria te zgrupowane są w 3 kategoriach i odnoszą się do skali geograficznej ich stosowania: A – poziom globalny, B – poziom regionalny (europejski), C – poziom Unii Europejskiej (patrz rozdział 1.3). W warunkach polskich najczęściej stosowane były kryteria z grupy C – wszystkie 174 obszary spełniały przynajmniej jedno kryterium z tej grupy. Kryteria z grup A i B stosowane były rzadziej – odpowiednio w przypadku 125 i 119 obszarów. Tylko 24 obszary kwalifikowały się ze względu na kryterium należące do jednej grupy (C), 56 obszarów kwalifikowało się ze względu na kryteria należące do dwóch grup (A i C lub B i C), a 94 obszary spełniały kryteria z wszystkich 3 grup.

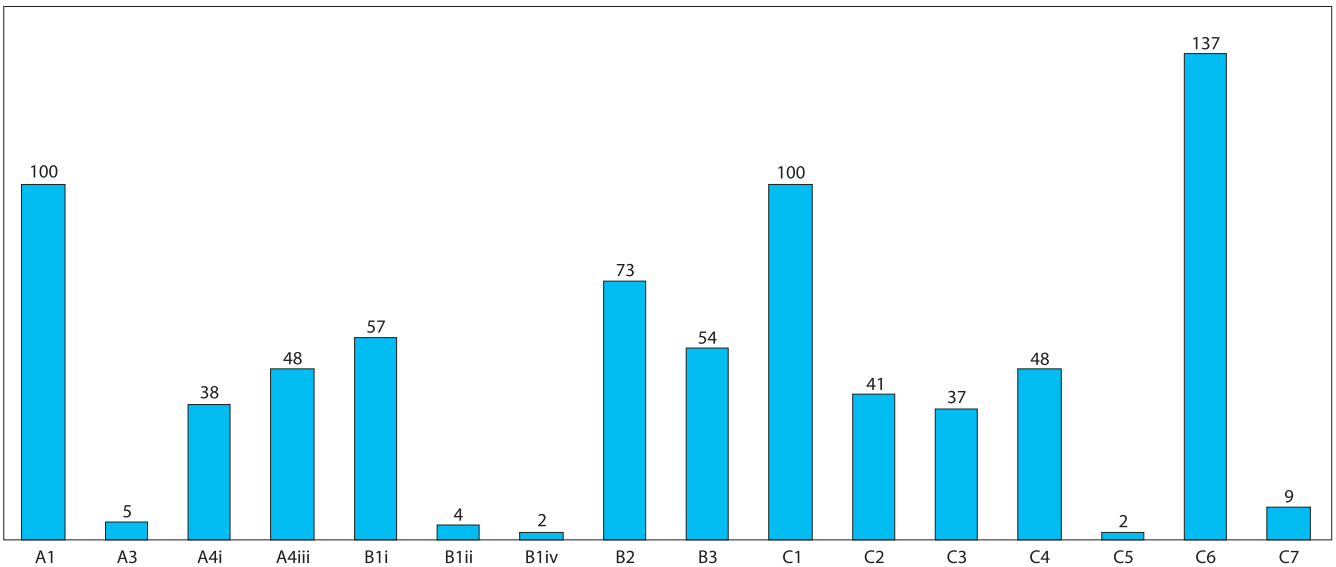
Najwięcej ostoi wyznaczonych było ze względu na kryterium C6 – 137 obszarów spełniło to kryterium, a także A1/C1 – 100 obszarów. Ostoje ptaków w warunkach polskich wyznaczane były wiec głównie dla gatunków lęgowych, zagrożonych w skali Unii Europejskiej lub w skali globalnej. Dość często stosowane były też kryteria dotyczące gatunków lęgowych zagrożonych w skali Europy (B2 i B3 – odpowiednio 73 i 54 obszary) oraz koncentracji gatunków migrujących (A4iii/C4, B1i – odpowiednio 48 i 57 obszarów). Najrzadziej stosowane było kryterium A3, wskazujące lęgowiska gatunków charakterystycznych dla danego biomu (eurazjatycki biom wysokogórski – 5 obszarów), kryterium A4ii odnoszące się do migrujących/zimujących ptaków morskich (4 obszary) oraz kryterium B1iv/C5 wskazujące ostoje będące wąskimi gardłami wędrówkowymi (2 obszary). Wyjątkowo (9 obszarów) wykorzystywane było również kryterium C7, oparte na innych nieopisanych w ramach pozostałych kryteriów walorach ornitologicznych. W szczególności kryterium to stosowano dla zapewnienia ciągłości zasięgu gatunku, ochrony populacji ważnych w aspekcie biogeograficznym, a także w sytuacji, gdy liczebność gatunku nie osiągała progu kwalifikującego, ale gatunek ten występował w ostoi w wysokim zagęszczeniu. W skali Polski nie znalazły zastosowania kryteria: A2 – ze względu na brak gatunków o ograniczonym zasięgu, oraz A4ii, A4iii, B1iii – ze względu na brak odpowiednio licznych koncentracji ptaków migrujących, innych niż wodno-błotne.

Fot. 2.2. Dolina Dolnej Odry jest jednym z najcenniejszych obszarów w Polsce. Ostoja ta wyznaczona została ze względu na 11 kryteriów i aż 32 gatunki kwalifikują ten teren jako ostoję ptaków IBA (fot. M. Kalisiński)

Phot. 2.2. Lower Odra River Valley is one of the most important IBAs in the country, with 11 criteria fulfilled and 32 qualifying species at this site (photo M. Kalisiński)

Poszczególne ostoje ptaków w Polsce spełniały od 1 do 11 kryteriów, średnio ok. 4 różnych kryteriów (średnia: 4,35; modalna: 4). Większość ostoi (97 obszarów, 55%) spełniała między 2 a 5 różnymi kryteriami. Ostojami o największej liczbie kryteriów były: Zalew Szczeciński, Dolina Dolnej Odry, Ujście Warty, Dolina Biebrzy (11 kryteriów), Dolina Górnej Narwi, Dolina Środkowej Odry, Dolina Baryczy (10 kryteriów). Natomiast 25 obszarów kwalifikowało się jako ostoje ptaków IBA, spełniając 1 kryterium.

Ryc. 2.2. Liczba ostoi ptaków IBA w Polsce, spełniających poszczególne rodzaje kryteriów (N=174 ostoje). W warunkach polskich kryteria A2, A4ii, A4iv, B1iii nie były stosowane

Gatunki kwalifikujące

Gatunki kwalifikujące ostoje ptaków IBA w Polsce, należały do jednej z 4 grup: (1) gatunki zagrożone globalnie, według kryteriów IUCN; (2) gatunki zagrożone w skali Unii Europejskiej, wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej; (3) gatunki specjalnej troski na poziomie europejskim (SPEC); (4) gatunki nie zagrożone na terenie Unii Europejskiej, tworzące koncentracje podczas migracji.

Łącznie 95 gatunki w niniejszej publikacji kwalifikowały obszary jako ostoje ptaków IBA. Dodatkowo dwie grupy gatunków: migrujące ptaki wodno-błotne oraz migrujące ptaki szponiaste, kwalifikowały niektóre z obszarów jako miejsca znacznych koncentracji tych grup podczas wędrówki.

Liczba gatunków kwalifikujących wahała się w poszczególnych ostojach od 1 do 32. Średnio w ostoi występowało ok. 4 gatunków kwalifikujących (średnia: 4,83; mediana: 4). Większość obszarów (107, 61%) została zaklasyfikowana jako ostoja ptaków IBA ze względu na obecność od 1 do 4 gatunków kwalifikujących, z czego w 32 ostojach występował 1 gatunek kwalifikujący. W 43 ostojach stwierdzono więcej niż 7 gatunków kwalifikujących, ze czego najwięcej w ostojach: Dolina Dolnej Odry (28 gatunków), Dolina Biebrzy (26), Bory Tucholskie, Puszcza Augustowska (20), Ujście Warty, Bieszczady (18), Dolina Baryczy, Gór Słonne (17), Puszcza Białowieska (15). Ponieważ liczba gatunków kwalifikujących zależy m.in. od wielkości obszaru, warto zwrócić uwagę na stosunkowo niewielkie ostoje (o powierzchni poniżej 10 000 ha), z dużą liczbą gatunków kwalifikujących: Ujście Wisły (9 gatunków), Dolina Dolnej Skawy, Dolina Tyśmienicy, Ostoja Nieliska, Zbiornik Jeziorsko (8 gatunków).

Większość gatunków kwalifikujących ostoje w warunkach polskich (62) to gatunki zagrożone w skali Unii Europejskiej – 55 z nich kwalifikowało ostoje jako miejsca lęgowe, 3 kwalifikowały obszary ważne podczas migracji bądź miejsca gniazdowania, a 4 kwalifikowały wyłącznie obszary ważne podczas migracji. Ostoje ptaków kwalifikowały się także ze względu na występowanie gatunków specjalnej troski na poziomie europejskim (SPEC) – łącznie 49 gatunków należących do grup SPEC 1, 2 lub 3 oraz 17 gatunków należących do grupy non-SPEC[E]. Spośród nich zdecydowana większość to jednocześnie gatunki zagrożone w skali UE, a więc stosowane były dla nich jednocześnie kryteria z grupy B i C. Tylko nieliczne gatunki (krakwa, kszyk, śmieszka, siniak, dudek, brzegówka, brzęczka) należą do grupy SPEC lub non-SPEC[E] i nie są jednocześnie wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej – kwalifikowały one więc obszary jedynie w ramach kryteriów z grupy B. Dodatkowo spośród 15 gatunków zagrożonych w skali globalnej regularnie występujących w Polsce 9 znalazło się na liście gatunków kwalifikujących (patrz rozdział 1.3 oraz ramka 1.2). Spośród gatunków nie zagrożonych w skali regionalnej czy globalnej 20 kwalifikowało ostoje ze względu na duże koncentracje wędrówkowe.

Spośród ptaków lęgowych gatunkami najczęściej kwalifikującymi ostoje były: derkacz (72 obszary), bielik, rybitwa czarna (po 27 obszarów), bocian czarny, rycyk (po 25 obszarów, orlik krzykliwy (18). Są to gatunki zagrożone globalnie bądź takie, których polska populacja stanowi znaczącą (>10%) część populacji UE. Ostoje ważne dla ptaków migrujących wyznaczane były głównie ze względu na znaczne, obejmujące powyżej 1% populacji biogeograficznej, koncentracje ptaków nie zagrożonych na terenie UE (spoza Załącznika I Dyrektywy Ptasiej). Z gatunków migrujących ostoje ptaków najczęściej kwalifikowały: żuraw (27 obszarów), gęś zbożowa (23), gęś białoczelna (14). Dodatkowo 48 obszarów ważnych było jako miejsca koncentracji migrujących ptaków wodno-błotnych należących do różnych gatunków, a 2 obszary leżące w pasie wybrzeża bałtyckiego (Półwysep Helski oraz Mierzeja Wiślana) wyznaczone zostały jako „wąskie gardła wędrówkowe" dla migrujących ptaków szponiastych, których liczebność przekroczyła tu 3 000 os.

2.2. Znaczenie sieci ostoi IBA w Polsce dla ochrony ptaków na poziomie europejskim i globalnym

Polska, jako kraj o znacznej powierzchni, dużej różnorodności siedlisk przyrodniczych i wciąż stosunkowo dobrze zachowanych ekosystemach, odgrywa istotną rolę w ochronie ptaków w skali międzynarodowej. Ostoje ptaków IBA stanowią kluczowy element w ochronie tych gatunków, skupiając znaczące populacje gatunków zagrożonych, zarówno na poziomie globalnym, europejskim, jak i w skali UE.

Gatunki zagrożone globalnie

W Polsce regularnie występuje 15 (w tym 9 lęgowych) gatunków ptaków specjalnej troski na poziomie globalnym – a więc zagrożonych lub o kategorii „bliskie zagrożenia" według kryteriów IUCN (patrz ramka 1.2). Są to gatunki o wysokim prawdopodobieństwie wymarcia, wymagające podejmowania określonych działań ochronnych w celu zachowania ich populacji, m.in. tworzenia dla nich obszarów chronionych. Spośród tych 15 gatunków w warunkach polskich 9 kwalifikowało obszary jako ostoje ptaków o znaczeniu międzynarodowym: podgorzałka, kania ruda, orlik grubodzioby, derkacz, dubelt, rycyk, kulik wielki, kraska, wodniczka. Oprócz wodniczki i orlika grubodziobego, których stopień zagrożenia określony został jako „narażony" (VU, vulnerable), wszystkie pozostałe gatunki z tej grupy posiadają najniższą kategorię zagrożenia – „bliski zagrożenia" (NT, near-threatened). Dla wszystkich tych gatunków tereny wskazane jako ostoje ptaków IBA były miejscami gniazdowania. Dodatkowo koncentracje migrujących: kulika wielkiego oraz rycyka kwalifikowały 15 obszarów jako miejsca przystankowe podczas wędrówki.

Spośród ww. gatunków najczęściej w ostojach ptaków występowały: derkacz (148 obszarów, 85%) oraz kania ruda (74 obszary, 42%). Pozostałe gatunki stwierdzone były w mniej niż 25% ostoi, z najrzadszymi – kraską (12 obszarów) oraz orlikiem grubodziobym (2 obszary) (patrz tab. 2.2.1). Najwięcej obszarów zostało zidentyfikowanych jako ostoje ptaków (a więc ww. wymienione gatunki występowały tu wyjątkowo licznie – powyżej progu kwalifikującego) ze względu na obecność derkacza (71 obszarów, 41%

Tabela 2.1. Gatunki globalnie zagrożone lub bliskie zagrożenia według kryteriów IUCN, które kwalifikowały obszary jako ostoje ptaków IBA w Polsce. Wielkość populacji światowej za: IUCN 2010. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.1. (www.iucnredlist.org), oprócz wodniczki, dla której dane za: Aquatic Warbler Conservation Team (www.aquaticwarbler.net). Procent populacji światowej występującej w Polsce obliczony został przez porównanie średnich geometrycznych populacji globalnej i populacji polskiej

Gatunek	Kategoria zagrożenia	Liczba ostoi ptaków, gdzie dany gatunek występuje	Liczba ostoi ptaków, gdzie dany gatunek jest kwalifikujący	Wielkość populacji światowej	% populacji światowej w Polsce	% populacji krajowej występujący w ostojach ptaków
Podgorzałka *Aythya nyroca*	NT	40	5	81 500–128 500 p	0,1	100
Kania ruda *Milvus milvus*	NT	74	16	21 000–25 500 p	2,9	64
Orlik grubodzioby *Aquila clanga*	VU	2	1	<5 000 p	0,3	100
Derkacz *Crex crex*	NT	148	72	1 800 000–3 200 000 p	1,5	39
Dubelt *Gallinago media*	NT	38	11	59 000–502 500 m	0,5	88
Rycyk *Limosa limosa*	NT	38	25	317 000–402 500 p	1,5	18
Kulik wielki *Numenius arquata*	NT	39	19	245 000–330 000 p	0,2	47
Kraska *Coracias garrulus*	NT	12	3	100 000–500 000 os.	<0,1	100
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	VU	21	16	12 100–13 800 m	24,4	100

% populacji światowej występującej w Poolsce obliczony został przez porównanie średniej geometrycznej populacji globalnej i populacji polskiej.

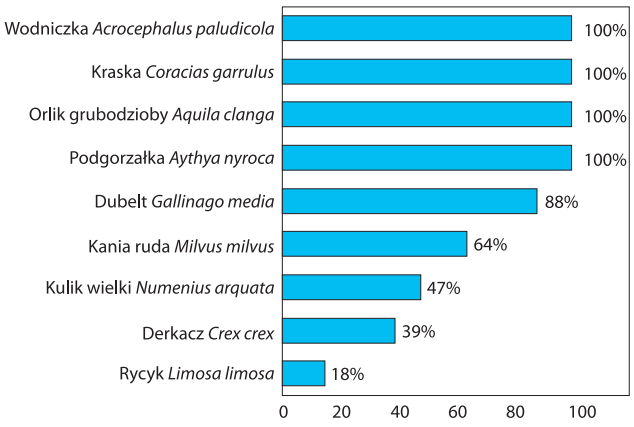
ostoi) oraz rycyka (27 obszarów, 18%). Najmniej obszarów zakwalifikowanych zostało jako ostoje IBA ze względu na orlika grubodziobego (1 obszar) oraz kraskę (3 obszary).

Biorąc pod uwagę gatunki zagrożone globalnie, Polska jest szczególnie odpowiedzialna za ochronę wodniczki – jako że grupuje wyjątkowo duży odsetek globalnej populacji tego gatunku – 24,4% populacji światowej występuje w Polsce. Także dla takich gatunków, jak kania ruda, derkacz oraz rycyk, Polska jest stosunkowo ważnym obszarem gniazdowania – ich krajowa populacja stanowi ponad 1% populacji globalnej (tab. 2.1). Występowanie większości gatunków zagrożonych globalnie jest w naszym kraju ograniczone w dużej mierze do obszaru ostoi ptaków (ryc. 2.3), a w przypadku 4 z nich (podgorzałka, orlik grubodzioby, dubelt, wodniczka) 100% populacji krajowej występuje w ostojach IBA. Do gatunków, których populacje są raczej słabo (<50%) reprezentowane w ramach sieci ostoi ptaków, należą: rycyk (18% populacji), derkacz (39%) oraz kulik wielki (47%).

Fot. 2.3. Wodniczka *Acrocephalus paludicola* jest gatunkiem, za którego ochronę Polska jest w szczególny sposób odpowiedzialna. Ponad 24% populacji globalnej występuje w naszym kraju i cała krajowa populacja występuje w ostojach ptaków IBA (fot. S. Zuyonak)

Phot. 2.3. Aquatic Warbler *Acrocephalus paludicola* is a species with more than 24% of global population occurring in Poland, and the entire polish population lies within IBAs. This makes Poland especially responsible for conservation of this endangered bird (photo S. Zuyonak))

Ryc. 2.3. Procent populacji krajowej gatunków zagrożonych globalnie lub bliskich zagrożenia według kryteriów IUCN, występujący w ostojach ptaków IBA

Prawdopodobnie większa część krajowej populacji rycyka i kulika wielkiego zlokalizowana jest w ostojach ptaków. Można przypuszczać, że gatunki te niekiedy nie były raportowane w spisach awifauny w ostojach, szczególnie w przypadku gdy występowały nielicznie, ponieważ nie znalazły się w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej i stosunkowo niedawno dodane zostały do listy gatunków zagrożonych globalnie.

Polska grupuje także znaczący (>5%) odsetek światowej populacji kilku gatunków nie zagrożonych w skali globalnej, należą tu: bocian biały, orlik krzykliwy, żuraw, bocian czarny, dzięcioł średni.

Gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym na poziomie europejskim

Spośród 524 gatunków regularnie występujących na terenie Europy 226 (43%) posiada niekorzystny status ochronny (*Unfavourable Conservation Status*). Spośród nich 89 występuje regularnie w Polsce: 7 należy do kategorii SPEC 1, 25 – do kategorii SPEC 2, 57 – do kategorii SPEC 3 (BirdLife International 2004). Ponadto 55 gatunków w Polsce należy do kategorii non-SPEC^{E}, a więc ich status ochronny jest korzystny, ale populacja globalna skoncentrowana jest w Europie, toteż kraje europejskie są szczególnie odpowiedzialne za ich ochronę. Kolejnych 90 gatunków ma korzystny status ochronny i nie są one skoncentrowane w Europie (patrz ramka 1.3 z pełnym opisem kategorii SPEC oraz załącznik 2, gdzie podana jest lista gatunków wraz z odpowiadającymi im kategoriami).

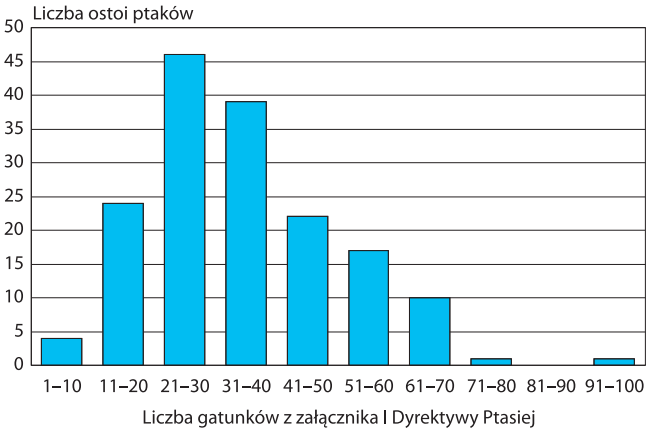
Spośród 89 gatunków o niekorzystnym statusie ochronnym w Europie 49 zostało użytych jako gatunki kwalifikujące ostoje ptaków IBA w Polsce. Wszystkie gatunki z grupy o najwyższym stopniu zagrożenia (SPEC 1), a więc podgorzałka, bielik, orlik grubodzioby, derkacz, dubelt, wodniczka, zostały wykorzystane do identyfikacji ostoi ptaków IBA, z czego najwięcej obszarów wyznaczono dla derkacza i wodniczki (patrz tab. 2.1). Spośród gatunków z grupy SPEC 2 14 kwalifikowało ostoje ptaków IBA. Populacje krajowe 5 z nich są szczególnie istotne, ponieważ stanowią powyżej 5% populacji europejskiej (bocian biały, żuraw, bocian czarny, orlik krzykliwy, głowienka). Kolejnych 29 gatunków z grupy SPEC 3 zostało użytych do identyfikacji ostoi ptaków IBA, z czego populacja krajowa 1 gatunku (bąk) jest ważna w skali europejskiej, grupując 10% populacji europejskiej.

Dodatkowo 17 gatunków kwalifikujących (15 lęgowych i 2 zimujące) należało do grupy nie zagrożonych w skali europejskiej, ale których populacja lęgowa skoncentrowana jest na naszym kontynencie (non-SPEC^{E}), wśród nich populacja dzięcioła średniego jest znacząca w skali Europy (powyżej 5%). Z gatunków nie zagrożonych i nie skoncentrowanych w Europie 27 kwalifikowało ostoje ptaków w Polsce – 14 jako gatunki lęgowe, pozostałe 13 jako gatunki migrujące. Spośród gatunków lęgowych z tej grupy błotniak stawowy posiada znaczącą populację krajową, skupiającą powyżej 5% populacji europejskiej.

Polska koncentruje znaczne populacje wielu gatunków zamieszkujących Europę (patrz tab. 2.2). Gatunki kwalifikujące ostoje ptaków, za które Polska odpowiada w szczególny sposób, grupując ponad 10% ich populacji europejskiej, to: bocian biały, wodniczka, żuraw, bielik, bocian czarny, orlik krzykliwy, bąk (patrz tab. 2.2).

Gatunki zagrożone w Unii Europejskiej

Spośród 195 gatunków i podgatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a więc zagrożonych w skali Unii Europejskiej, 132 obecne są w Polsce, z czego ok. 90 występuje w naszym kraju regularnie jako gatunki lęgowe lub corocznie przelotne. W ostatnich latach (1990–2010) stwierdzono w naszym kraju gniazdowanie 73 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 61 gniazdowało regularnie. W poszczególnych ostojach ptaków w Polsce stwierdzano od 7 do 93 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, średnio w jednej ostoi występowało ok. 35 gatunków (średnia: 35,5; mediana = 33, N = 164 ostoi), z czego w większości ostoi (107 ostoi, 64%) odnotowano pomiędzy 15 a 40 gatunkami. Przeciętnie nieco ponad 20 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej było lęgowych w ostojach ptaków (zakres: 8–45 gatunków; średnia: 22,7; mediana = 24; N = 121 ostoi).

Ryc. 2.4. Rozkład liczby gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej stwierdzanych w ostojach ptaków IBA w Polsce (N=164 ostoje)

Fot. 2.4. Bąk to jeden z gatunków, którego znaczna część populacji Unii Europejskiej, ponad 40%, występuje w Polsce (fot. C. Korkosz)

Phot. 2.4. Bittern *Botaurus stellaris* is one the species of which polish population holds exceptionally high percentage of UE population – more than 40% (photo C. Korkosz)

Tabela 2.2. Gatunki, których populacja krajowa przekracza 5% populacji europejskiej. Procent populacji europejskiej występującej w Polsce obliczony został przez porównanie średnich geometrycznych populacji europejskiej i populacji polskiej

Gatunek	Kategoria SPEC	I Załącznik Dyrektywy Ptasiej	% populacji europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE występujący w Polsce
Bocian biały *Ciconia ciconia*	SPEC 2	●	23,1	38,4
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	SPEC 1	●	20,3	89,9
Kuropatwa *Perdix perdix*	SPEC 3		19,7	34,0
Żuraw *Grus grus*	SPEC 2	●	15,2	25,3
Bielik *Haliaeetus albicilla*	SPEC 1	●	13,2	45,1
Trznadel *Emberiza citrinella*	Non-SPECE		12,2	18,6
Bocian czarny *Ciconia nigra*	SPEC 2	●	12,2	21,5
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	SPEC 2	●	11,9	17,1
Łozówka *Acrocephalus palustris*	Non-SPECE		10,7	20,5
Świerszczak *Locustella naevia*	Non-SPECE		10,5	31,0
Bąk *Botaurus stellaris*	SPEC 3	●	10,4	41,7
Puszczyk *Strix aluco*	Non-SPECE		10,3	13,3
Skowronek *Alauda arvensis*	SPEC 3		9,5	21,2
Łyska *Fulica atra*	Non-SPEC		9,4	17,7
Dymówka *Hirundo rustica*	SPEC 3		9,3	16,2
Grubodziób *Coccothraustes coccothraustes*	Non-SPEC		9,0	12,7
Głowienka *Aythya ferina*	SPEC 2		8,2	23,3
Cierniówka *Sylvia communis*	Non-SPECE		7,6	17,3
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	Non-SPECE	●	7,0	9,0
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	Non-SPEC		6,9	12,6
Myszołów *Buteo buteo*	Non-SPEC		6,8	12,2
Perkozek *Tachybaptus ruficollis*	Non-SPEC		6,8	11,0
Łabędź niemy *Cygnus olor*	Non-SPECE		6,8	8,6
Pokląskwa *Saxicola rubetra*	Non-SPECE		6,7	17,6
Piegża *Sylvia curruca*	Non-SPEC		6,4	13,0
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	Non-SPEC	●	6,4	20,0
Wodnik *Rallus aquaticus*	Non-SPEC		6,4	11,4
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	Non-SPEC		6,3	12,1
Zausznik *Podiceps nigricollis*	Non-SPEC		6,3	32,5
Szpak *Sturnus vulgaris*	SPEC 3		6,1	9,8
Zaganiacz *Hippolais icterina*	Non-SPECE		5,7	26,4
Czajka *Vanellus vanellus*	SPEC 2		5,6	11,5
Słowik szary *Luscinia luscinia*	Non-SPECE		5,6	42,1
Kopciuszek *Phoenicurus ochruros*	Non-SPEC		5,4	7,4
Pliszka żółta *Motacilla flava*	Non-SPEC		5,4	17,0
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	Non-SPEC		5,3	9,9

Większość gatunków lęgowych z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej (42, 57%) to w Polsce gatunki rzadkie, o liczebności krajowej populacji nie przekraczającej 1 000 par, z czego 19 gatunków (26%) było skrajnie nielicznych – ich populacja krajowa nie przekraczała 300 par. Tylko 9 gatunków z tej grupy można zaliczyć do średnio licznych, o populacji krajowej przekraczającej 30 000 par, z czego najliczniejsze to: gąsiorek, ortolan, lerka, dzięcioł czarny i jarzębatka.

Z gatunków zagrożonych w skali UE ostoje ptaków w warunkach polskich były najczęściej wyznaczane dla: derkacza, bielika, rybitwy czarnej, bociana czarnego, orlika krzykliwego. Gatunki, za których ochronę Polska jest szczególnie odpowiedzialna, grupując znaczną część (>40%) populacji Unii Europejskiej, to: wodniczka, bielik, orlik grubodzioby, bąk. Łącznie w przypadku 19 gatunków kwalifikujących populacja krajowa przekracza 10% populacji UE (patrz tab. 2.2).

Gatunki migrujące i zimujące

Polska poprzez swoje położenie geograficzne, dobrze zachowane doliny rzeczne oraz dostęp do morza jest znaczącym punktem przystankowym dla migrujących ptaków z różnych grup. Ostoje ptaków wyznaczane były głównie dla ptaków wodno-błotnych i, nielicznie, ptaków szponiastych (tylko dwa obszary).

Wiele ostoi grupowało znaczące koncentracje migrujących ptaków wodno-błotnych: w 5 ostojach koncentracje te przekraczały 100 000 os. (Zalew Szczeciński, Dolina Dolnej Odry, Ujście Warty, Zatoka Pucka, Dolina Biebrzy), a w kolejnych 6 zgrupowania ptaków wędrownych przekraczały 50 000 os. (Zbiornik Jeziorsko, Miedwie, Zbiornik Mietkowski, Zbiornik Otmuchowski, Dolina Baryczy, Dolina Nidy). Łącznie w granicach 48 obszarów stwierdzono koncentracje ptaków wodno-błotnych przekraczające 20 000 os. W większości zgrupowania te dotyczyły ptaków migrujących, rzadziej zimujących (13 obszarów).

Gatunki, w których przypadku Polska stanowi ważny w skali międzynarodowej punkt przystankowy, to przede wszystkim: żuraw, gęś zbożowa, gęś białoczelna. Odpowiednio w 27, 23 i 14 ostojach stwierdzono zatrzymywanie się podczas wędrówki powyżej 1% populacji wędrówkowej tych gatunków. Ponad 5 ostoi wyznaczono także dla łabędzia krzykliwego, bielaczka i mewy małej, natomiast dla pozostałych gatunków migrujących były to z reguły 1–3 obszary. Ostoje morskie (4 obszary) wyróżniały się zwłaszcza ze względu na duże zgrupowania (przekraczające 1% populacji wędrówkowej) morskich ptaków zimujących: nurnika, alki, uhli, markaczki, lodówki.

2.3. Analiza zagrożeń w ostojach ptaków IBA w Polsce

Aby skutecznie chronić ptaki i ważne dla nich siedliska, musimy wiedzieć, jakie czynniki zagrażają ostojom w odniesieniu do gatunków, dla których zostały one wyznaczone (tzw. gatunków kwalifikujących). Odpowiedź na to pytanie pozwoli na ustalanie priorytetów ochrony i podejmowanie działań prowadzących do eliminowania potencjalnych i istniejących zagrożeń. W poprzedniej edycji publikacji: „Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce" (Sidło i in. 2004) informacje o zagrożeniach były sygnalizowane, nie przedstawiono natomiast ich ilościowej analizy ani interpretacji tych danych. Celem niniejszego rozdziału jest podsumowanie danych z monitoringu zagrożeń prowadzonego przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w latach 2008–2009 w ostojach ptaków IBA w Polsce.

Ramka 2.1. Schemat oceny liczbowej zagrożeń (szczegóły w: BirdLife International 2006)

Aby umożliwić ilościowe przedstawianie presji czynników zagrażających gatunkom i siedliskom w ostojach ptaków, opracowana została zestandaryzowana skala oceny zagrożeń (BirdLife International 2006). Dzięki niej uzyskany opis zagrożeń jest mniej subiektywny, precyzyjniej oddając skalę zagrożenia. Liczbowe kodowanie zagrożeń według tej skali umożliwia śledzenie zmian natężenia zagrożeń w czasie, a także porównywanie intensywności zagrożeń pomiędzy obszarami, regionami czy krajami. Jednocześnie dane z poszczególnych krajów dotyczące zagrożeń kodowane w ten sposób, poprzez umieszczenie ich w World Bird Database, mogą służyć do ponadregionalnych czy globalnych analiz zagrożeń.

Wolontariusze opierając się na własnych obserwacjach oraz posiadanych informacjach przypisywali poszczególnym zagrożeniom wartości liczbowe wg. skali podanej poniżej, przy zachowaniu zasady, że zagrożenia powinny dotyczyć przede wszystkim gatunków „kwalifikujących". W przypadku gdy ostoja skupia kilka gatunków o różnych wymaganiach siedliskowych przyjęto zasadę wyboru gatunku najbardziej zagrożonego lub najrzadszego. Wartość zasięgu i natężenia powinna odnosić się tylko do tej powierzchni siedliska/populacji/gatunku, którego dane zagrożenie dotyczy. Jeśli np. 20% powierzchni ostoi leśnej zajmują łąki ważne dla derkacza i są one w całości zagrożone przez zamianę na grunty orne, to zasięg zagrożenia dostanie najwyższą ocenę „3", bo zagrożenie dotyczy całej populacji derkacza, choć nie dotyczy całej ostoi.

Okres działania zagrożenia			
Aktualnie	3		
Prawdopodobne w niedalekiej przyszłości (w ciągu 4 lat)	2		
Prawdopodobne w dalszej przyszłości (nie wcześniej niż za 4 lata)	1		
W przeszłości (już nie dotyczy)	0		
Zasięg działania natężenia		Ocena mocy zagrożeń	
Całe siedlisko/populacja (>90%)	3	0	0 = słabe
Większość siedliska/populacji (50–90%)	2	3–5	1 = średnie
Część siedliska/populacji (10–50%)	1	6–7	2 = silne
Niewielka powierzchnia siedliska/mała część populacji (<10%)	0	8–9	3 = bardzo silne
Natężenie zagrożenia			
Szybka degradacja siedliska/populacji (>30% w ciągu 10 lat)	3		
Średnia degradacja siedliska/populacji (10–30% w ciągu 10 lat)	2		
Wolna degradacja siedliska/populacji (1–10% w ciągu 10 lat)	1		
Brak degradacji siedliska/populacji (<1% w ciągu 10 lat)	0		

Przedstawione poniżej dane to kompendium wiedzy ponad 143 autorów – opiekunów ostoi (patrz rozdział 1.4), z których każdy dokonał niezależnej oceny na badanym przez siebie obszarze. Kompletne, wysokiej jakości dane były dostępne dla 108 (62%) ze 174 ostoi. Zagrożenia były kodowane według skali liczbowej (patrz ramka 2.1, gdzie podano szczegóły dotyczące przyjętej metodyki) ze względu na okres, zasięg i natężenie, a następnie na tej podstawie oceniano ogólną moc zagrożenia. Jest to zgodne z nieskomplikowaną, zestandaryzowaną metodyką oceny zagrożeń wypracowaną przez BirdLife International i stosowaną obecnie w wielu państwach na całym świecie. Przyjęcie jednolitej metodyki umożliwia porównywanie danych uzyskiwanych na poziomie krajowym i globalnym oraz śledzenie zmian natężenia zagrożeń w czasie (BirdLife International 2006).

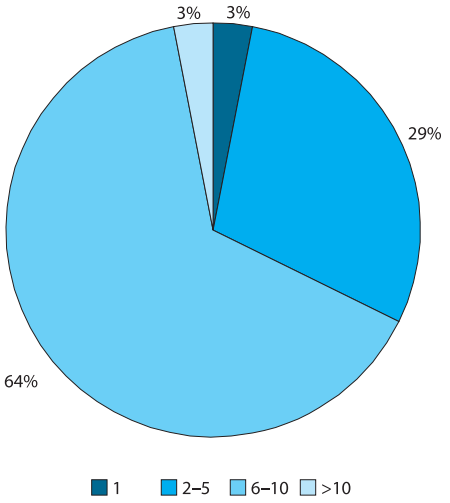
Ogólna analiza

Wszystkie ze 108 analizowanych ostoi ptaków IBA były zagrożone co najmniej jednym czynnikiem, z czego prawie wszystkie – 105 (97%) więcej niż jednym, a większości (69 obszarów, 64%) zagrażało 6–10 różnych czynników.

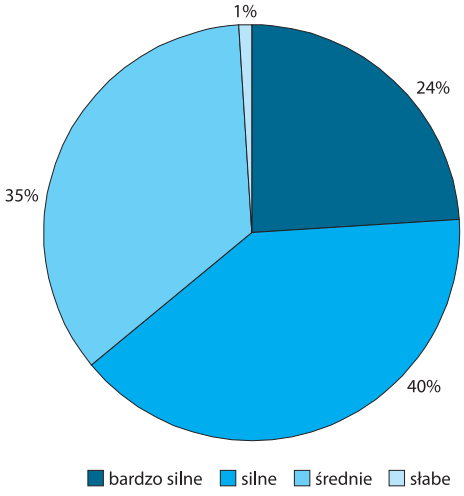
Spośród wszystkich zagrożeń odnotowanych w ostojach 24% zostało ocenione jako bardzo silne, a więc co najmniej dwa spośród czynników składających się na ogólną moc zagrożenia: okres, zasięg, natężenie otrzymały najwyższą ocenę.

Zidentyfikowane w ostojach ptaków zagrożenia podzielono na 11 głównych kategorii, w których skład wchodzą poszczególne czynniki mogące negatywnie oddziaływać na ptaki (patrz załącznik 6). Najczęściej notowano zagrożenia z grupy: „Niepokojenie, prześladowanie, pozyskanie ptaków i penetracja siedlisk", które miały wpływ na 81% (87 ostoi IBA) spośród wszystkich ostoi IBA, a w 24 (22%) ostojach określone zostały jako bardzo silne. Dominowało tu zagrożenie związane z nasiloną presją turystyczną i wypoczynkową – 60 ostoi IBA (56%). Silny wpływ na ostoje wywierało niewłaściwe gospodarowanie zasobami naturalnymi: gospodarka rolna oddziaływała na 84 (78%) ostoje IBA, gospodarka wodna na 75 (69%) ostoi IBA, a gospodarka leśna na 71 (66%) ostoi IBA. Zagrożenie ze strony gatunków inwazyjnych występowało rzadziej, ale z największą intensywnością – bardzo silne było w przypadku 30 (28%) ostoi IBA.

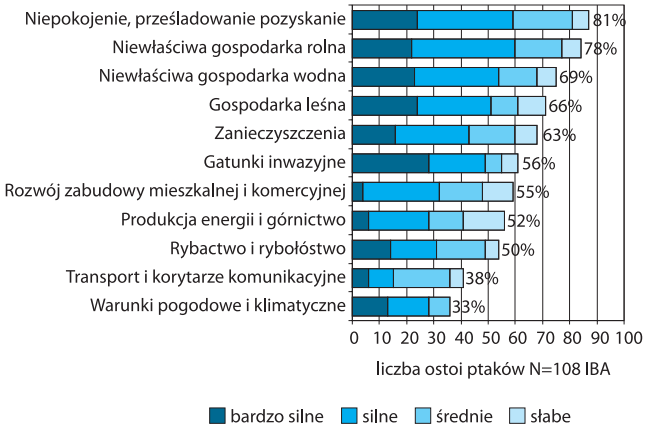
Analiza nie prezentowanych dotąd danych monitoringowych, zebranych do poprzedniej edycji publikacji: „Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce" (Sidło i in. 2004) w latach 1995–2003, przy próbie N=77 ostoi

Ryc. 2.5 Liczba czynników zagrażających gatunkom i siedliskom w ostojach ptaków (N=108 IBA) w Polsce, w latach 2008–2009

Ryc. 2.6. Natężenie zagrożeń w ostojach ptaków (N=108 IBA) w Polsce w latach 2008–2009

Ryc. 2.7. Frekwencja oraz natężenie występowania poszczególnych kategorii zagrożeń w ostojach ptaków IBA w Polsce (N=108) w latach 2008–2009

Ryc. 2.8. Frekwencja zagrożeń w ostojach ptaków IBA (N=77) w okresie 1995–2003 (dane za: Sidło i in. 2004)

pokazała, że frekwencje czterech najczęściej występujących w ostojach zagrożeń układały się bardzo podobnie jak dane z lat 2008–2009 (ryc. 2.8), mimo odmiennej metodyki i zespołu ludzi oceniających zagrożenia. Warto jednak zwrócić uwagę na brak efektu gatunków inwazyjnych wśród najważniejszych zagrożeń stwierdzanych w latach 1995–2003, co może wskazywać, że jest to zjawisko stosunkowo nowe w skali kraju.

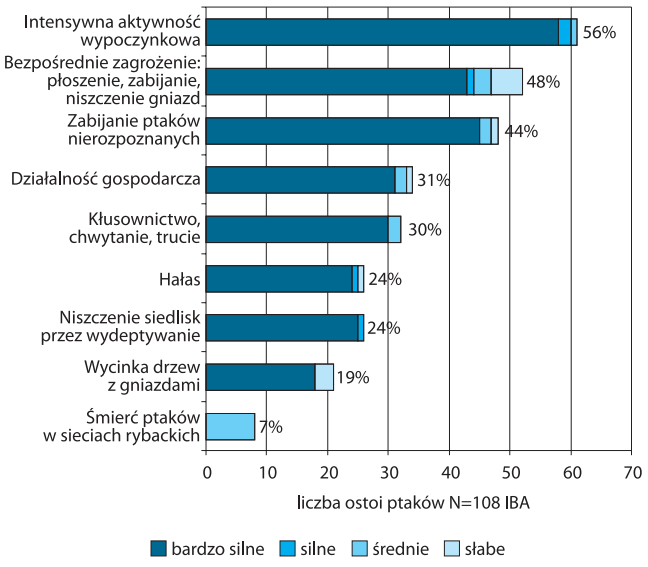
Ocena zagrożeń pod względem okresu występowania pokazała, że w przypadku 84% ostoi raportowano zjawiska aktualnie zagrażające ptakom i siedliskom. Oceniono, że zasięg działania zagrożenia określony został jako największy (ponad 90% populacji lub siedliska w poszczególnych ostojach) w przypadku gatunków inwazyjnych – oszacowano je jako mocne w 31 (29%) ostojach IBA. Największe natężenie osiągnęły zagrożenia generowane przez gospodarkę rolną i wodną, które w 28 (26%) ostojach ptaków zostały ocenione jako bardzo silne, czyli takie, które w ciągu 10 lat mogą spowodować znaczne pogorszenie stanu ok. 30% populacji lub siedlisk.

Charakterystyka zagrożeń

Poniżej scharakteryzowano poszczególne kategorie zagrożeń wraz z wybranymi przykładami ich oddziaływania na ostoje ptaków pochodzącymi z przesyłanych do OTOP formularzy monitoringu wypełnianych przez opiekunów ostoi.

Niepokojenie, prześladowanie i pozyskanie ptaków oraz penetracja siedlisk

Zagrożenia z ogólnej kategorii „Niepokojenie, prześladowanie i pozyskanie ptaków oraz penetracja siedlisk" wystąpiły w 87 (81%) spośród 108 analizowanych ostoi ptaków IBA w Polsce, a w 24 (22%) zostały ocenione jako bardzo silne (patrz ryc. 2.7). Bezpośrednie zagrożenia dla ptaków,

Ryc. 2.9. Frekwencja występowania poszczególnych typów zagrożeń w kategorii „Niepokojenie, prześladowanie i pozyskanie ptaków oraz penetracja siedlisk" w ostojach ptaków IBA (N=108) w Polsce w latach 2008–2009

takie jak: płoszenie, zabijanie czy niszczenie gniazd osiągało niższe natężenie (wynik bliski istotności) w ostojach ptaków chronionych jako park narodowy ($F_{2,106} = 3{,}847$, $p = 0{,}052$). Uzyskany wynik może wskazywać na skuteczność tej formy ochrony obszarowej w ograniczaniu tego typu bezpośrednich zagrożeń.

W ponad połowie, czyli 61 (56%) ze 108 analizowanych ostoi ptaków, wystąpiły zagrożenia związane z wzrastającą aktywnością turystyczną i rekreacyjną, skutkującą nadmierną penetracją terenów ostoi głównie przez turystów poruszających się poza wyznaczonymi szlakami. Stanowiło to zagrożenie szczególnie dla ostoi głuszca, takich jak m.in.: Puszcza Solska i Gorce (Stachyra, Cymbała 2008, Armatys 2009). Wskazywano na przypadki, gdy przebieg szlaków turystycznych nie zapewniał dostatecznej ochrony ptakom w ostoi. Np. w Gorcach szlaki najczęściej prowadzone są strefą przygrzbietową, chętnie wybieraną przez głuszca na tokowiska (Armatys 2009).

W 52 (48%) analizowanych ostojach obserwowano przypadki bezpośredniego zagrożenia – dla ptaków w wyniku ich płoszenia oraz niszczenia gniazd i lęgów przez duże grupy turystów czy wędkarzy, a także zabijania przez myśliwych (48%). Wielokrotnie obserwowano płoszenie ptaków w efekcie masowego użytkowania na terenach ostoi quadów, samochodów terenowych, motocykli, często poza wyznaczonymi drogami, a także wzmożonego ruchu jednostek pływających: motorówek, żaglówek, łodzi, kajaków (np. Dombrowski 2009, Stachyra 2009, Bukaciński 2009). Przykładowo, wjeżdżający na obszar Zbiornika Turawskiego (ostoja IBA) liczni quadowcy i motocykliści rozjeżdżali gniazda sieweczek rzecznych, płoszyli inne ptaki lęgowe (m.in.: rybitwy białowąse, kaczki, perkozy i śmieszki) oraz odpoczywające i żerujące na błotach ptaki migrujące i zimujące. W 26 (24%) ostojach obserwowano niszczenie siedlisk w wyniku wydeptywania. Na Zbiorniku Turawskim wędkarze szukający dogodnych miejsc do wędkowania przechodzili przez lęgowiska chruścieli i rybitw, a także coraz rzadszych na zbiorniku czajek i siewek rzecznych, co prawdopodobnie było jedną z przyczyn porzucenia

Fot. 2.5. Quady są rosnącym zagrożeniem w wielu ostojach ptaków, powodującym zarówno niszczenie siedlisk, jak i bezpośrednie płoszenie ptaków (fot. Ł. Kajtoch)

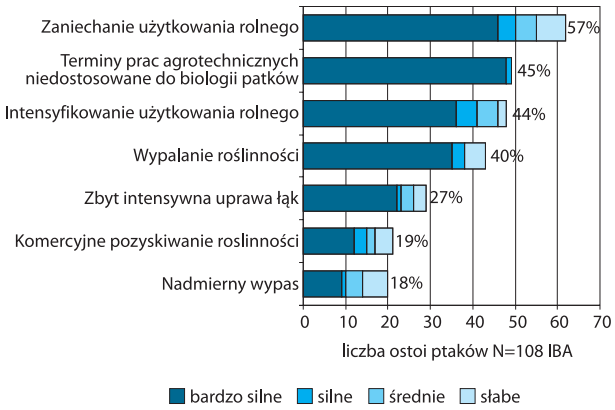
Phot. 2.5. Using quads is a growing threat in many IBAs, causing both habitat degradation and direct mobbing of birds (photo Ł. Kajtoch)

w 2007 roku kolonii przez rybitwy: białowąse, czarne i białoskrzydłe. Rozbijanie obozowisk oraz pływanie łodziami motorowymi w miejscach, gdzie gniazdowały bączki i bąki, było przypuszczalnie powodem, dla którego oba gatunki przestały się tam pojawiać (Stasiak 2008, 2009).

Lokalnie jako zagrożenie dla ostoi podawano narastającą presję ze strony turystyki przyrodniczej obejmującą m.in. fotografowanie ptaków. Np. na Torfowiskach Orawsko-Nowotarskich obserwowano gwałtowne zwiększanie się presji ze strony fotografów przyrodniczych coraz liczniej przybywających na tokowiska cietrzewi (Cichocki 2009), a w Dolinie Górnej Narwi odnotowano dużą liczbę obserwatorów na tokowiskach dubeltów (Grygoruk 2009).

W 47 ostojach (44%) zagrożeniem było zabijanie przez myśliwych podczas polowań nierozpoznanych gatunków, polowania w niedozwolonych okresach, celowe zabijanie ptaków chronionych. W 32 (30%) ostojach raportowano przypadki kłusownictwa i odłów ptaków przez ludzi. W Puszczy Sandomierskiej za główne zagrożenie w stosunku do globalnie zagrożonej podgorzałki uznano polowania na stawach i mylenie tej kaczki z innymi kaczkami łownymi (Kata 2008). Odnotowano też przypadki strzelania do ptaków rybożernych (głównie na stawach rybnych), w tym gatunków chronionych, m.in.: do bąka, rybołowa (Jaszcz 2008, Stachyra 2008, Cymbała, Stachyra 2008, Stachyra, Marczakowski 2008). W Dolinie Baryczy obserwowano wiele postrzelonych, nielotnych gęsi i kaczek w sezonie polowań, co wskazywało na chaotyczny, niezgodny z regułami odstrzał (Orłowska 2009). W okresie migracji i zimowania odnotowano regularne polowania, które przyczyniały się do rozpędzania wielotysięcznych stad przelotnych i zimujących ptaków, m.in. gęsi (Stawarczyk 2008). Polowania odbywały się na stawach od 15 sierpnia, a więc zgodnie z okresem łownym, jednak samice kaczek i perkozów wodziły jeszcze w tym czasie nielotne młode (np. Stasiak 2009). Wielokrotnie wskazywano też na fakt, iż pociski z broni myśliwskiej mogą być źródłem dużych ilości ołowiu w środowisku wodnym, co potencjalnie może przyczynić się nawet do śmiertelnych zatruć ptaków (Odrzykoski 2009). Potwierdzeniem tych danych mogą być badania prowadzone m.in. na kompleksach stawowych koło Zatora (Wiehle, Bonczar 2007). Podawano także przypadki nielegalnego odstrzału ptaków szponiastych przez myśliwych oraz chwytanie ptaków przez okoliczną ludność (Grygoruk 2009), między innymi chwytanie drapieżników przy gołębnikach (Olszewski 2008). Obserwowano także wybierania z gniazd jaj i piskląt, m.in. gęgaw, przez miejscową ludność oraz wyłapywanie podlotów młodych gęsi i kaczek, m.in. w Dolinie Neru, Ujściu Wisły, Dolinie Tyśmienicy (Jaszcz 2008, Musiał 2008, Kośmicki 2009).

Zwiększonej penetracji terenu sprzyjała działalność gospodarcza, odnotowana w 34 (31%) ze 108 analizowanych ostoi, polegająca głównie na budowaniu utwardzanych dróg i infrastruktury turystycznej na atrakcyjnych z przyrodniczego punktu widzenia terenach. Wykazano, że nadmierna penetracja ostoi związana z działalnością gospodarczą najsilniej dotykała ostoje o dominującym siedlisku leśnym ($F_{2,106} = 5{,}264$, $p = 0{,}007$). Na polanach i łąkach śródleśnych w Beskidzie Śląskim wskazywano na postępujący rozwój zabudowy mieszkaniowej i turystycznej oraz infrastruktury narciarskiej (tras i wyciągów), prowadzący do degradacji siedlisk, m.in. głuszca (Król 2009). W Beskidzie Wyspowym najpoważniejszym zagrożeniem były planowane inwestycje turystyczne, m.in. budowa wyciągu narciarskiego znajdującego się częściowo w obrębie ostoi głuszca (Kajtoch 2009).

Ryc. 2.10. Frekwencja występowania poszczególnych typów zagrożeń w kategorii „Niewłaściwa gospodarka rolna" w ostojach ptaków IBA (N=108) w Polsce w latach 2008–2009

Mimo iż ochrona strefowa wokół gniazd ptaków szponiastych i bociana czarnego jest regulowana prawnie, notowano przypadki niepokojenia tych ptaków w okresie lęgowym, a w skrajnych sytuacjach wycinanie drzew z gniazdami, np. ścięcie drzewa z gniazdem bielika w ramach planowych prac leśnych (Cymbała, Stachyra 2008), wycięcie buka z dziuplą zajętą przez puszczyka uralskiego (Cymbała 2009), wycinanie drzew z gniazdami myszołowów (Dolina Górnego Nurca).

Niewłaściwa gospodarka rolna

Niekorzystny wpływ gospodarki rolnej odnotowano w 84 (78%) ostojach ptaków w Polsce, a w 22 (20%) oceniono go jako bardzo silny (patrz Ryc. 2.7). Wysoką frekwencję zagrożeń związanych z rolnictwem należy prawdopodobnie tłumaczyć faktem, iż szeroko rozumiany krajobraz rolniczy zajmuje ponad jedną trzecią powierzchni ostoi ptaków IBA w Polsce (patrz rozdział 2.1), a rolnictwo jest najbardziej rozpowszechnioną formą użytkowania terenu w kraju. Ważną rolę, jaką spełniają obszary wiejskie dla ochrony ptaków w Polsce, potwierdza fakt, że są one kluczowym miejscem dla przetrwania wielu gatunków zagrożonych w UE i w naszym kraju. Na ekstensywnych użytkach zielonych występują globalnie zagrożone gatunki ptaków (m.in.: derkacz, dubelt, wodniczka, rycyk, kraska, kulik wielki, żerowiska orlika grubodziobego), a także te, których liczebność silnie spada w całej UE: gąsiorek, kuropatwa, trznadel, świerszczak (OTOP 2008). Obszary wiejskie w Polsce, właśnie dzięki rozpowszechnionym jeszcze tradycyjnym formom gospodarowania, wciąż charakteryzują się m.in. znaczną mozaikowatością siedlisk, a co za tym idzie – stosunkowo dużymi walorami przyrodniczymi. Dane zebrane w ostojach ptaków pokazują, że ich ochrona jest silnie uzależniona od praktyk rolniczych prowadzonych w ich granicach bądź bezpośrednim otoczeniu.

Najczęściej podawanym, odnotowanym w 62 (57%) ze 108 analizowanych ostoi zagrożeniem w tej grupie, było

zaprzestanie użytkowania łąk i pastwisk. Wykazano, że w województwach, gdzie dominującą formą gospodarowania jest rolnictwo ekstensywne: lubelskim, świętokrzyskim, małopolskim, mazowieckim, łódzkim, podkarpackim, lubuskim (Chylarecki, Jawińska 2007), ostoje ptaków są silniej zagrożone tym czynnikiem (F = 4,2; p = 0,043). Zaniechanie koszenia i ekstensywnego wypasu łąk i ugorowanie wiązało się z procesem sukcesji, która negatywnie wpływała na siedliska ptaków, które potrzebują od niskiej roślinności do gniazdowania (siewkowe) lub żerowania (szponiaste). W dolinach rzecznych w wyniku zaniechania koszeń i wypasu obserwowano wypłycanie starorzeczy i zabagnień, co powodowało degradację siedlisk i wycofywanie się ptaków wodno-błotnych i siewkowych, chruścieli, rybitw (Bukaciński 2009, Grygoruk 2009). W Dolinie Biebrzy jako główne zagrożenie w ostoi podawano postępujący od kilkudziesięciu lat proces wycofywania się tradycyjnego rolnictwa z obszarów najbardziej podmokłych i niedostępnych, które wskutek sukcesji stopniowo zarastają. Stwarza to niekorzystne warunki m.in. dla globalnie zagrożonej wodniczki, dla której bagna biebrzańskie są najważniejszą w Unii Europejskiej ostoją lęgową. W ostatnich latach dzięki programom rolnośrodowiskowym i projektowi ochrony wodniczki, realizowanemu przez OTOP, wzrosła powierzchnia wykaszanych łąk, co poprawiło warunki siedliskowe dla tego gatunku (OTOP 2008).

Paradoksalnie, aż 49 (44%) ostoje ptaków były zagrożonych przez intensyfikację rolnictwa. Czynnikiem przyspieszającym intensyfikację rolnictwa w Polsce może być wdrażanie Wspólnej Polityki Rolnej (WPR). Negatywny wpływ wdrażania instrumentów WPR stwierdzono w wielu tzw. starych krajach członkowskich (UE 15) i prawdopodobnie można się go spodziewać również w Polsce (Donald i in. 2006). Jako przykłady intensyfikacji rolnictwa w ostojach ptaków wskazywano zaorywanie łąk i pastwisk w celu przekształcenia ich w grunty orne, wprowadzanie upraw, np. kukurydzy, na trwałe użytki zielone i ugory, komasację gruntów i powstawanie monokulturowych upraw, intensyfikowanie użytkowania łąk. Skutkowało to usuwaniem siedlisk marginalnych (nieużytków, miedz, oczek śródpolnych, krzewów) i upraszczaniem struktury krajobrazu rolnego. W wyniku tych działań odnotowano ubożenie żerowisk ptaków drapieżnych, m.in. orlika krzykliwego, i zanikanie siedlisk dla gniazdujących na podmokłych łąkach i zaroślach śródpolnych żurawi i derkaczy (Bagińska, Bagiński 2008, Trzciński 2009). W Dolinie Neru obserwowano zaorywanie łąk będących miejscem gniazdowania kulików wielkich i rycyków, obsiewanie ich zbożem, obsadzanie ziemniakami (Musiał 2008). Nadmierny wypas, odnotowany w 18% ostoi, był przyczyną degradacji runi, przeżyźnienia i rozdeptywania lęgów przez bydło. W Dolinie Środkowej Wisły stwierdzono prowadzenie intensywnego wypasu na wyspach w czasie okresu lęgowego mew i rybitw (maj–czerwiec), co prawdopodobnie miało negatywny wpływ na sukces lęgowy ptaków (Bukaciński 2009). Praktyczna realizacja płatności PROW – w tym praktyki związane z wdrażaniem WPR – nie zawsze przynosiła korzyści dla przyrody. Odnotowano przypadki wycinki drzew i krzewów na gruntach ornych i użytkach zielonych, zamiany ugorów na pola uprawne w celu zwiększenia powierzchni kwalifikujących do dopłat obszarowych (Kaliciuk 2008, Orłowska 2009). W 49 (45%) ostojach wystąpiło zagrożenie związane z intensyfikowaniem gospodarki rolnej – niedostosowanie terminów prac agrotechnicznych do biologii ptaków. Najczęściej było to zbyt wczesne koszenie łąk mogące powodować znaczące straty w lęgach gniazdujących ptaków. Prowadzenie sianokosów w pełni sezonu lęgowego miało negatywny wpływ na derkacza, błotniaka łąkowego i inne gatunki gniazdujące na łąkach (Cymbała, Stachyra 2008, Grygoruk 2009).

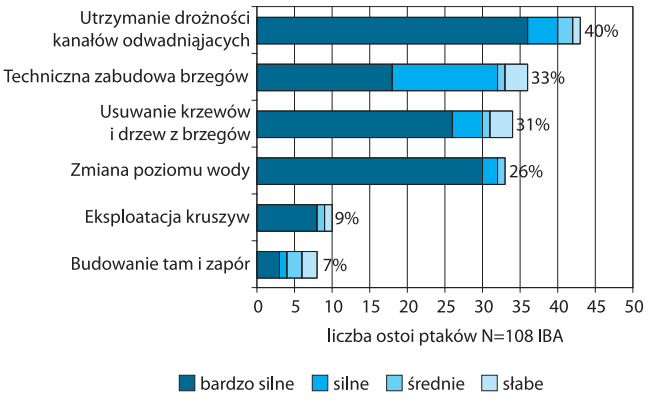
W 43 (40%) ostojach odnotowano punktowe wypalanie roślinności, najczęściej trzcinowisk i turzycowisk, dla wielu gatunków stanowiących cenne siedliska gniazdowe (np. bąka, błotniaka stawowego). W wyniku tych działań niszczone były także gniazda ze zniesieniami lub pisklętami, np. gęgawy (Gacek 2008, Wiehle 2009).

W 21 (19%) ostojach wskazywano na przybierające na sile zjawisko niekontrolowanego pozyskania trzciny i wikliny na cele komercyjne – głównie pokrycia dachowe. W niektórych ostojach eksploatacja bywała bardzo intensywna. Na obszarze Zalewu Wiślanego wycinano do 100% szuwaru trzcinowego spełniającego wymogi techniczne, a pozostały szuwar był niekiedy podpalany dla uzyskania

Fot. 2.6. Intensyfikacja rolnictwa jest zagrożeniem dla wielu gatunków ptaków związanych z terenami otwartymi. Powoduje ona zanik miejsc gniazdowania oraz zmniejszenie bazy żerowiskowej (fot. T. Wilk)

Phot. 2.6. Intesification of agriculture practices is becoming a threat for many bird species of open habitats. It causes loss of nesting and feeding places (photo T. Wilk)

Ryc. 2.11. Frekwencja występowania poszczególnych zagrożeń w kategorii „Niewłaściwa gospodarka wodna" w ostojach ptaków IBA (N=108) w Polsce w latach 2008–2009

jednolitego pokosu w następnym sezonie (Mokwa 2008). Znaczne obszary brzegów Zalewu Kamieńskiego i Dziwnej – nawet do 80% trzcinowisk – były wykorzystywane do pozyskania trzciny, często w sposób rabunkowy i bez pozwoleń, także w sezonie lęgowym ptaków (Kaliciuk 2008).

Niewłaściwa gospodarka wodna

W 74 (69%) ze 108 analizowanych ostoi odnotowano zagrożenia związane z niewłaściwie prowadzoną gospodarka wodną (patrz Ryc. 2.7), przede wszystkim utrzymywaniem drożności kanałów odwadniających – w 43 (40%) ostojach, zabudową techniczną brzegów rzek i cieków – w 36 (33%) ostojach, usuwaniem krzewów i drzew z brzegów – w 34 (31%) ostojach oraz zmianami poziomu wody powodowanymi działalnością ludzką – w 33 (30%) ostojach.

Utrzymywanie drożności kanałów odwadniających było przyczyną przyspieszonego odpływu wód, co skutkowało silnym przesuszeniem siedlisk i uniemożliwiało gniazdowanie bądź żerowanie ptakom związanym z podmokłymi terenami otwartymi (Dolina Sołokiji, Stachyra, Marczakowski 2008; Cymbała, Stachyra 2008, Stachyra 2008). Umacnianie brzegów rzek pozbawiało doliny okresowych zalewów, powodowało obniżanie się poziomu wód gruntowych i silne przesuszenie siedlisk otwartych w dolinach rzecznych oraz zanikanie cennych siedlisk w samym korycie rzeki – starorzeczy, wysp i łach. W trakcie prac hydrotechnicznych często usuwano roślinność łęgową porastającą strefę brzegową, np. wycinanie lasów łęgowych w Dolinie Środkowej Odry spowodowało zmniejszenie się dostępnych miejsc rozrodu kani rudej, kani czarnej i dzięcioła średniego.

Niekorzystny wpływ opisanych zjawisk silnie uwidocznił się w Dolinie Dolnego Nurca, gdzie melioracje i obwałowanie rzeki zupełnie pozbawiają dolinę zalewów wiosennych, mając niekorzystny wpływ na derkacza i ptaki siewkowe. Obniżenie wilgotności terenu stało się przyczyną wyginięcia lokalnej populacji dubelta, liczebność kulika wielkiego spadła z kilkunastu par w latach 90. do 2 w roku 2008 (Budka 2008).

Fot. 2.7. Pogłębianie i czyszczenie kanałów odwadniających w Dolinie Pilicy. Powoduje ono zwiększony odpływ wód i w konsekwencji przesuszanie terenu, co może mieć negatywny wpływ zarówno na gatunki lęgowe (np. ptaki siewkowe), jak i przelotne (np. gęsi) (fot. S. Chmielewski)

Phot. 2.7. Dredging and clearing of ditches in Pilica River Valley. This may cause an increased outflow of water in consequence the lower level of ground waters. This might have a negative impact on both breeding (e.g. waders) and staging (e.g. geese) birds (photo S. Chmielewski)

W 28 (30%) ostojach jako czynnik negatywnie wpływający na ptaki identyfikowano nieregularne wahania poziomu wody wywołane działalnością ludzką, na przykład nie dopasowane do biologii ptaków terminy napuszczania i spuszczania wody w zbiornikach wodnych (stawach, zbiornikach retencyjnych). Czynnik ten powodował niszczenie lęgów gatunków ptaków gniazdujących na ziemi, w tym na wyspach (głównie rybitw, mew oraz ptaków siewkowych), a także gniazdujących na roślinności wynurzonej (np. łyska, kokoszka, perkozek, wodnik, kaczki) (Pruszyński 2009, Włodarczyk 2008).

Zbyt długie utrzymywanie niskiego stanu wód na wiosnę, a następnie napuszczanie wody powodowało niekiedy zatopienie lęgów gniazdujących ptaków. Wiosenne zrzuty wody na Zbiorniku Turawskim wywoływały straty w kolonii lęgowej rybitw białowąsych i czarnych (Stasiak 2008). Podobnie na Zbiorniku Otmuchowskim nieustabilizowany poziom wody od przełomu marca i kwietnia do połowy/końca lipca powodował duże straty w lęgach ptaków wodno-błotnych (Szymczak 2008).

Zagrożenia związane z nadmierną lub niewłaściwie prowadzoną eksploatacją kruszyw w zbiornikach notowano jedynie w 10 (9%) ostojach, ale w ponad 7% zagrożenie to było bardzo silne. W Dolinie Dolnej Soły eksploatacja żwiru miała silnie negatywny wpływ na obniżanie się poziomu wód gruntowych i wody w korycie rzeki (Gacek 2008). Na Zbiorniku Mietkowskim pozyskiwanie żwiru likwidowało błotniste płycizny będące żerowiskami dla ptaków wodno-błotnych. Nadmierna eksploatacja pokładów żwiru spowodowała redukcję powierzchni błotnistego dna zbiornika, który wcześniej stanowił miejsce żerowania dla migrujących siewkowych (Stawarczyk 2008).

Budowa tam i zapór zagrażała jedynie 8 spośród 108 analizowanych (7%) ostoi. Przykładem negatywnego oddziaływania takich inwestycji może być nierozwiązana kwestia budowy stopnia wodnego w Nieszawie (ostoja Dolina Dolnej Wisły). Inwestycja ta oznaczałaby zniszczenie kilkudziesięciu kilometrów biegu rzeki i zalanie siedlisk w dolinie Wisły, w tym szczególnie cennych lasów łęgowych. Czynnikiem tym były zagrożone także m.in.: Dolina Bzury, Dolina Dolnej Soły, Dolina Nidy (Gacek 2008, Wilniewczyc 2008, Włodarczyk 2008).

Niewłaściwa gospodarka leśna

Mimo iż od lat 90. wprowadzany jest w Polsce nowy model zrównoważonej gospodarki leśnej, uwzględniającej środowiskotwórczą rolę lasów i potrzebę ochrony ich zasobów przyrodniczych, rozwijająca się gospodarka stwarza popyt na drewno. Zjawisko to może mieć istotny wpływ na ostoje ptaków, ponieważ ekosystemy leśne stanowią ok. 45% powierzchni ostoi ptaków w Polsce i są siedliskiem lęgowym wielu gatunków zagrożonych w UE, m.in. takich, których krajowa populacja lęgowa przekracza 10% populacji UE

Fot. 2.8. Wycinka starych dębów w ostoi Dolina Środkowej Odry. Wycinanie starodrzewiów powoduje przede wszystkim zmniejszenie miejsc lęgowych dziuplaków (dzięcioły, muchołówki), a także m.in. ptaków szponiastych i sów (fot. P. Czechowski)

Phot. 2.8. Cutting old oaks in Middle Odra River Valley. Logging of alters can have a negative impast on hole-nesting birds species (woodpeckers, flycatchers) and also birds of prey and owls (photo P. Czechowski)

(bocian czarny, bielik, żuraw), w tym zagrożonych w skali globalnej (np. orlik grubodzioby, kania ruda).

W 71 ze 108 analizowanych ostoi (66%) ptaków wystąpiły zagrożenia związane z nieprawidłową gospodarką leśną, a jako bardzo silne oceniono je w 22 (20%) ostojach (patrz Rys. 2.7). Najczęściej w tej kategorii raportowano wycinanie starodrzewu i drzew dziuplastych – w 54 (50%) ostojach, usuwanie martwego drewna z lasu – w 46 (42%) oraz niedostosowanie terminów prac leśnych do biologii ptaków – w 44 (41%) ostojach.

Wycinanie starodrzewu i drzew dziuplastych powodowało ubytek siedlisk lęgowych i bazy żerowiskowej dla dzięciołów, muchołówek oraz ptaków szponiastych, zakładających gniazda w drzewostanach starszych klas wieku. W ostoi ptaków w Bieszczadach prowadzona była wycinka starodrzewu w wieku 80–120 lat, a prace leśne wykonywane były w okresie lęgowym ptaków. Zjawiska te stwarzały potencjalne zagrożenie dla rzadkich gatunków gniazdujących w ostoi, takich jak: orzeł przedni, trzmielojad, puszczyk uralski, włochatka, muchołówki oraz dzięcioły – w tym najrzadsze: trójpalczasty i białogrzbiety (Kunysz 2008). W ostoi Buczyny Grzędy Sokalskiej zmniejszanie udziału starodrzewu podano jako kluczowe zagrożenie dla występującej tam populacji dzięciołów, szczególnie białogrzbietego (Cymbała 2009).

Prace gospodarcze w lasach (czyszczenie, trzebieże, cięcia w drzewostanach rębnych) w niektórych ostojach prowadzone były przez cały rok i bez względu na porę i okres lęgowy ptaków oraz w obrębie stref ochronnych, co powodowało płoszenie ptaków, niekiedy także bezpośrednie niszczenie gniazd. W Puszczy Knyszyńskiej obserwowano cięcia w sezonie lęgowym w rewirach gatunków takich, jak dzięcioł trójpalczasty i białogrzbiety, sóweczka, włochatka (Tumiel 2008), a w Lasach Janowskich notowano trzebieże czy zręby przeprowadzane w obrębie stref ochronnych, na jednym z ostatnich tokowisk głuszca (Szewczyk 2008).

Jako potencjalne zagrożenie dla ptaków w ostojach podawano sadzenie monokultur drzew prowadzące do uproszczenia gatunkowej i przestrzennej struktury lasów. Na miejsce wyciętych drzewostanów wprowadzano niekiedy sztuczne odnowienia, preferując gatunki drzew o znaczeniu gospodarczym, np. powszechne monokultury sosnowe (Racławski 2008). W Beskidzie Wyspowym jako zagrożenie dla ptaków podawano plantacje drzew iglastych na gruntach prywatnych i ich intensywną eksploatację nie sprzyjająca występowaniu ptaków.

Wprowadzenie krajowego programu zwiększania lesistości, mimo iż w założeniu korzystne, niekiedy przyczyniało się do chaotycznego zalesiania cennych dla ptaków siedlisk, jakimi są podmokłe łąki czy tereny podmokłe, np. w ostojach Roztocze, Ostoja Warmińska (Huzarski 2009, Stachyra 2009). Zalesianie podawano jako główny czynnik prowadzący do zanikania łowisk orlika krzykliwego w ostoi ptaków Puszcza Borecka (Sulej 2009), a także jako potencjalne zagrożenie dla siedlisk cietrzewia w Dolinie Górnego Nurca (Budka 2009).

Prowadzone w lasach prace gospodarcze sprzyjały budowaniu nowych i poprawianiu jakości istniejących dróg leśnych, co w konsekwencji pogłębiało fragmentację lasów i przyczyniało się do ich silniejszej penetracji przez ludzi, np. w ostojach: Beskid Śląski, Beskid Wyspowy, Lasy Janowskie (Kajtoch 2009, Król 2009, Szewczyk 2009).

Zanieczyszczenia

Zanieczyszczenia pochodzące z przemysłu, gospodarki rolnej i leśnej, transportu, gospodarstw domowych i aglomeracji miejskich były zagrożeniem dla 68 (63%) ostoi, a z dużą intensywnością wystąpiły w 17 (16%) ostojach (patrz Rys. 2.7). Często raportowanym negatywnym zjawiskiem na terenie ostoi była eutrofizacja, stwierdzona w 40 ostojach (37%), oraz składowanie odpadów komunalnych w 22 ostojach (20%).

Zagrożone zanieczyszczeniem powietrza były głównie ostoje położone w regionach przemysłowych (m.in. województwa: śląskie, dolnośląskie, opolskie, łódzkie). W Be-

Fot. 2.10. Nielegalny zrzut zanieczyszczeń płynnych w ostoi Pojezierze Sławskie. Może on powodować m.in. zbyt dużą eutrofizacje siedlisk wodno-błotnych (fot. Z. Kajzer)

Phot. 2.10. Illegal disposal of sewage in the Pojezierze Sławskie IBA. It may cause increased euthrophisation of water habitats (photo Z. Kajzer)

skidzie Śląskim (ostoja IBA) wciąż odczuwalne są skutki silnego zanieczyszczenia powietrza przez czeskie huty w przeszłości, co doprowadziło do znacznego osłabienia drzewostanu, który stał się podatny na ataki kornika. Spowodowany tym masowy wyrąb świerków przyczynił się do ubytku siedlisk optymalnych dla rzadkich gatunków dzięciołów i sów, m.in. dzięcioła trójpalczastego (Król 2009). Natomiast jako potencjalne zagrożenie dla ostoi Dolina Dolnej Odry podano zakłady przemysłowe (elektrownia, rafineria, zakłady chemiczne) usytuowane w jej pobliżu, będące źródłem emisji substancji toksycznych (Ławicki 2008).

W ostojach obserwowano także proces eutrofizacji wód, wywołany napływem biogenów pochodzących z działalności rolniczej i przemysłowej, w wyniku złej gospodarki ściekowej, braku kanalizacji i oczyszczalni ścieków na wielu obszarach. Obserwowanym efektem tego zjawiska były m.in. zakwity trujących sinic na powierzchni wody, powodujące śmiertelność ryb i występującej w zbiornikach fauny, potencjalnie redukujące bazę pokarmową dla ptaków rybożernych (Stawarczyk 2008, Wereszczuk 2009). Jeziora na obszarach ostoi były narażone na doprowadzanie do ich zlewni biogenów pochodzących z nawożenia okolicznych użytków rolnych, np.: Drużno, Miedwie, Pojezierze Sławskie (Nitecki 2008, Guentzel 2009, Sieracki 2009). Wielokrotnie sygnalizowano zjawisko spływania ścieków rolnych, bytowych oraz przemysłowych do wód gruntowych oraz bezpośrednie spuszczanie ich do rzek i morza (Kośmicki 2008, Betleja 2009, Dombrowski 2009, Rubacha 2009).

Na obszarze ostoi i w ich pobliżu obserwowano składowiska odpadów oraz nielegalne wysypiska śmieci w lasach i na terenach rolniczych, zasypywanie terenów podmokłych i wszelkich obniżeń odpadami komunalnymi i budowlanymi. Śmieci wysypywane były nawet w rezerwatach, np. w Dolinie Baryczy (Orłowska 2008, Lenkiewicz 2009) czy Małopolskim Przełomie Wisły (Szewczyk 2008). Trzeba jednak podkreślić, że w większości przypadków zagrożenia te występowały punktowo i dotyczyły niewielkiej powierzchni stanowisk (Bukaciński 2008, Trzciński 2009).

Gatunki inwazyjne i inne gatunki problematyczne

Zagrożenie wywołane przez obce gatunki inwazyjne oraz drapieżnictwo rodzimych gatunków problematycznych wystąpiło w 61 (55%) (patrz Rys. 2.7) analizowanych ostojach ptaków (N=108), a jako bardzo silne zostało ocenione aż w 59 (54%), co oznacza, że oddziaływanie tego czynnika oceniono jako najbardziej intensywne spośród wszystkich zagrożeń.

Drapieżne gatunki ssaków (norka amerykańska, jenot, szop pracz, lis) powodowały duże straty w lokalnych populacjach ptaków, szczególnie w przypadku gatunków gniazdujących kolonijnie: rybitw, mew, czapli, bądź migrujących i zimujących blaszkodziobych (Bukaciński 2008, Szymczak 2008, Wereszczuk 2009).

Obecność obcych gatunków inwazyjnych odnotowano w 51 (47%) ostojach. Norkę i jenota obserwowano w ostojach na terenie całego kraju, natomiast szopa pracza podawano przede wszystkim z ostoi na Pomorzu Zachodnim: Ujście Warty (Kruszyk 2008), Zalew Szczeciński (Guentzel 2009), Świdwie (Adamczak 2008), Miedwie (Guentazel 2009), a także na dolnym Śląsku, np. w Dolinie Baryczy (Orłowska 2008; Lenkiewicz 2009).

Odnotowano przypadki, gdy norka w ciągu jednej nocy niszczyła całą kolonię rybitw czarnych lub rzecznych – 20 par każdego gatunku (Orłowska 2009). W ostoi Małopolski Przełom Wisły norkę amerykańską po raz pierwszy stwierdzono w roku 2008 i podczas pierwszej kontroli znaleziono ponad 100 zabitych ptaków (Szewczyk 2008). Ze względu na rozwijającą się hodowlę fermową norek, szczególnie w zachodniej Polsce, można się spodziewać wzrostu populacji tego drapieżnika (Racławski 2008).

Wyraźny napływ jenota odnotowano na Pomorzu Zachodnim – nad Odrą w rejonie Szczecina i Ujścia Warty (Kruszyk 2008, Guentzel 2009). W ostoi Oświn jego obecność w rezerwacie stwierdzono kilkakrotnie, obserwując m.in. samicę z młodymi szczeniętami, co mogło świadczyć o rozwoju dziko żyjącej populacji (Doktór 2008).

W Dolinie Baryczy w ciągu ostatnich 10 lat nastąpił silny spadek liczby par lęgowych gęgawy, błotniaka stawowego i łyski, co prawdopodobnie związane było m.in. z drapieżnictwem jenota oraz szopa pracza (Orłowska 2009). Jako zagrożenie dla ptaków w 40 (37%) ostojach podawano także presję rodzimych gatunków drapieżników, przede wszystkim lisów (Stachyra, Marczakowski 2009, Wereszczuk 2009). Odnotowano też drapieżnictwo ze strony kun (Racławski 2008, Wilk 2009), oraz ptaków, głównie krukowatych – wrona siwa, mewa srebrzysta/białogłowa (Kajzer 2008, Stawarczyk 2008).

Rozwój zabudowy prywatnej i komercyjnej

Postępujący rozwój zabudowy mieszkalnej i komercyjnej zagrażał ponad połowie – 60 (56%) ze 108 zbadanych ostoi (patrz Rys. 2.7). Ostoje ptaków jako tereny atrakcyjne pod względem przyrodniczym i krajobrazowym były silnie zagrożone przez zabudowę turystyczną i rekreacyjną. W 43 (40%) ostojach obserwowano także intensywne przekształcanie terenów naturalnych w osiedla mieszkaniowe i rekreacyjne oraz silną presję na lokalizowanie zabudowy służącej turystyce i rekreacji (44%) na obszarach najbardziej atrakcyjnych, co skutkowało intensywną zabudową, np. nad Zatoką Pucką, na Półwyspie Helskim (Kośmicki 2008, 2009) czy wzdłuż brzegów Zalewu Szczecińskiego (Guentzel 2009). W ostojach górskich jako zagrożenie podawano zajmowanie użytków zielonych oraz potencjalny wyrąb starodrzewu pod rozbudowę terenów do uprawiania sportów zimowych, rozwój zabudowy mieszkaniowej i typu letniskowego na łąkach i polanach śródleśnych, rozwój bazy turystycznej (hotele, restauracje) i infrastruktury, np. w Beskidzie Wyspowym (Kajtoch 2009) i Beskidzie Śląskim (Król 2009). Także w dolinach rzecznych, na najcenniejszych siedliskach, obserwowano presję ze strony zabudowy, m.in. w okolicach starorzeczy (Ławicki 2008, Grygoruk 2009). Odnotowano też rozwój inwestycji przemysłowych (14%), mogących mieć potencjalnie negatywny wpływ na ptaki, np. rozwój portu i zakładów chemicznych w ostoi Zalew Szczeciński (Guentzel 2009) czy budowa spalarni odpadów i olejów oraz fermy norek w ostoi Puszcza Goleniowska (Racławski 2008). Brak jasnych przepisów dotyczą-

cych zagospodarowania przestrzennego sprzyjał ekspansji chaotycznie zlokalizowanych inwestycji (Kulwas 2008). Jako negatywne zjawisko podawano również znaczny udział własności prywatnej na obszarach ostoi (szczególnie w granicach oraz w bezpośrednim sąsiedztwie parku narodowego), co utrudniało właściwe zarządzanie tymi cennymi terenami, a więc także realizację zadań ochronnych (Olszewski 2008, Świętochowski 2008, Cichocki 2009, Stachyra 2009).

Produkcja energii i górnictwo

Zagrożenia związane z eksploatacją torfu, gazu, węgla, kamienia czy żwiru oraz produkcją energii wiatrowej wystąpiły w 56 (52%) spośród 108 analizowanych ostoi (patrz Rys. 2.7).

Wydobywanie surowców i rozwój kopalni odkrywkowych odnotowane było w 19 (17%) ostojach i często powodowało bezpośrednią degradację siedlisk wykorzystywanych przez ptaki. W Dolinie Dolnego Bugu w miejscu eksploatacji torfu wykazano zanik stanowisk lęgowych przynajmniej 3 gatunków ptaków, m.in.: czajki, rycyka, kszyka. Głębokie doły potorfowe, takie jak rowy melioracyjne, powodowały znaczne obniżanie się poziomu wód gruntowych na okolicznych łąkach i torfowiskach (Dombrowski 2009).

Zmniejszające się zasoby kopalnych surowców energetycznych, potrzeba przeciwdziałania zmianom klimatycznym, a także zobowiązania związane z akcesją Polski do UE nakładają na nasz kraj obowiązek zwiększenia produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. W 40 (37%) ostojach problemem był niewłaściwy wybór lokalizacji elektrowni wiatrowych – na terenie samych ostoi lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie, na obszarach użytkowanych intensywnie przez ptaki oraz w miejscach występowania gatunków znanych z kolizyjności, takich jak ptaki szponiaste, bociany, gęsi, mewy i rybitwy. Przykładowo, w ostoi Zalew Kamieński i Dziwna – ważnej w skali kraju dla ptaków migrujących i zimujących – zagrożeniem są istniejące farmy wiatrowe, a także forsowane projekty budowy nowych turbin wiatrowych na terenie i w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi. Zjawisko to stanowić będzie potencjalne zagrożenie dla migrujących tędy mew, gęsi, ptaków siewkowych i ptaków szponiastych (Kaliciuk 2008). Planowana w Dolinie Neru inwestycja wiatrakowa w pobliżu ostoi może negatywnie wpływać na migrujące wiosną gęsi zbożowe i białoczelne (Musiał 2008). W ostoi Lasy Iławskie pod farmy wiatrowe wyznaczono obszary bezpośrednio przylegające do granic ostoi, będące terenami łowieckimi gniazdujących w ostoi bielików, orlików krzykliwych, kań (Rodziewicz 2009).

W 28 (26%) ostojach jako potencjalne zagrożenie dla ptaków, szczególnie szponiastych i sów, podawano także występowanie lub lokalizowanie nowych napowietrznych linii energetycznych wraz z urządzeniami towarzyszącymi, które potencjalnie stwarzają ryzyko kolizji z ptakami (Doktór 2008, Kunysz 2008a, b, Racławski 2008, Szewczyk 2008, Huzarski 2009). Budowa wysokich obiektów wystających ponad granice lasu, np. napowietrznych linii przesyłowych,

Fot. 2.11. Farmy wiatrowe są w ostatnich latach rosnącym zagrożeniem na wielu obszarach ważnych dla ptaków. Ten istotny dla gospodarki sektor będący źródłem energii odnawialnej może w przypadku złej lokalizacji być zagrożeniem dla migrujących ptaków (fot. A. Sikora)

Phot. 2.11. Windfarms, despite being the source of „green" energy, might become a threat for migrating birds, if the spot for this kind of investment is badly chosen (photo A. Sikora)

elektrowni wiatrowych, anten itp., może stanowić potencjalnie zagrożenie dla ostoi, m.in. w przypadku Półwyspu Helskiego, który stanowi bardzo ważny szlak migracyjny dla ptaków wędrujących wzdłuż południowego brzegu Bałtyku (Kośmicki 2009).

Rybactwo i rybołóstwo

Rybactwo i rybołówstwo zagrażało 54 (50%) ostojom ptaków, dla których dostępne były wysokiej jakości dane (N=108) (patrz Rys. 2.7). W tej grupie znalazły się zagrożenia związane głównie z prowadzoną w niekorzystny dla ptaków sposób gospodarką stawową, z płoszeniem ptaków na obszarach kompleksów stawowych, a także ze szkodliwymi dla ptaków technikami połowu ryb na jeziorach i morzu. Przez wzgląd na unikatowe siedliska tworzone przez gospodarkę stawową wyznaczono w Polsce 8 ostoi ptaków, w których stawy rybne są kluczowym siedliskiem (m.in. Dolina Baryczy, Dolina Dolnej Soły), a w kolejnych ok. 30 ostojach stawy rybne są obecne, znacznie wzbogacając ich walory przyrodnicze. Stawy rybne w Polsce są miejscem gniazdowania wielu zagrożonych w skali Europy gatunków, w tym kilku, których większa część krajowej populacji lęgowej jest zlokalizowana na ich obszarze, m.in. ślepowron, rybitwa białowąsa czy globalnie zagrożona podgorzałka.

Usuwanie roślinności szuwarowej z brzegów i toni stawów odnotowane w 24 (22%) ostojach powodowało utratę miejsc gniazdowania ptaków blaszkodziobych, perkozów, chruścieli i rybitw, a w okresie lęgowym także straty w lęgach (Michalczuk 2008, Gacek 2009). Niewłaściwe gospodarowanie poziomem wody w stawach raportowane w 11 (10%) ostojach – spuszczanie i napełnianie w terminach nie dostosowanych do sezonu lęgowego oraz okresu migracji ptaków było powodem strat w lęgach ptaków bądź zaniku odpowiednich siedlisk. W Dolinie Tyśmienicy odnotowano napełnianie stawów narybkowych w końcu maja i pierwszej dekadzie czerwca, co powodowało straty lęgów sieweczek, krwawodziobów i rybitw (Jaszcz 2008), a brak odsłoniętych odpowiednich miejsc do żerowania zdecydowanie zmniejszał liczbę ptaków siewkowych na stawach w Dolinie Samicy (Odrzykoski 2008).

W 36 (33%) ostojach problemem było płoszenie ptaków w kompleksach stawowych. Notowano np. płoszenie kormoranów za pomocą armatek hukowych i gazowych, co negatywnie wpływało także na inne ptaki lęgowe, np. blaszkodziobe, a w trakcie odłowów stawów zdarzały się przypadki strzelania do czapli, kormoranów, mew (Wiehle 2008, Lenkiewicz 2009).

W tej kategorii zagrożeń w 7 (6%) ostojach odnotowano także potencjalnie szkodliwe dla ptaków sposoby połowu ryb, np. w Zatoce Puckiej obserwowano używanie sieci – dryfujących „pławnic" - w których ginęły głównie gatunki rybożerne, takie jak alkowate i nury, oraz „netów", w których ginęły szczególnie grążyce, m.in. lodówka, uhla. Dodatkowo najbardziej zintensyfikowane połowy, zwłaszcza łososi, prowadzone były w okresie najliczniejszego występowania ptaków wodnych (Kośmicki 2008). Na Zalewie Wiślanym podawano także używanie biernych narzędzi połowu, stawnych narzędzi pułapkowych, takich jak mieroże, żaki, wontony oraz sznury haczykowe, w które okresowo dość licznie wpadały i ginęły ptaki (Mokwa 2008).

Jako zagrożenie dla ptaków wskazywano również niepewną sytuację własnościową i ekonomiczną kompleksów stawowych, związaną z nieopłacalnością produkcji (Betleja 2008, Orłowska 2009). Całkowita likwidacja stawów może stanowić potencjalne zagrożenie dla związanych z nimi populacji ptaków, zaniechanie zabiegów gospodarskich powoduje powolną degradację siedliska i zmniejszenie jego atrakcyjności dla ptaków (Wiehle 2008, Orłowska 2009).

Zmiany klimatu i ekstremalne warunki pogodowe

W tej kategorii znalazły się zagrożenia związane z oddziaływaniem na ptaki i siedliska warunków pogodowych i zmian klimatycznych. Wpływ tych czynników odnotowano w 36 (33%) analizowanych ostojach ptaków (N=108) (patrz Rys. 2.7) i obejmowały one głównie susze, ekstremalne temperatury, burze i gwałtowne opady, które powodowały straty w lęgach oraz zmiany siedliskowe.

Najczęściej raportowanym w ostojach zjawiskiem klimatycznym były susze (23 ostoje, 21%). Trudno jest jednoznacznie oddzielić efekty działania czynników klimatycznych wywołujących susze od zabiegów hydrotechnicznych, takich jak np. melioracje, także zmieniających warunki hydrologiczne w siedliskach. Niewątpliwie oba te czynniki mogą działać jednocześnie, dodatkowo wzmacniając negatywny efekt. Podawano, że susze były przyczyną niekorzystnych zmian warunków siedliskowych w ostojach, m.in. powodując „stepowienie" siedlisk otwartych czy zaburzenia w naturalnej gospodarce wodnej podmokłych lasów – zwłaszcza nadrzecznych łęgów (Bukaciński 2008). Na Błotach Rakutowskich obserwowano wysychanie jeziora i przesuszenie łąk i siedlisk leśnych, zaś ekstremalne temperatury przyspieszały ubytek wody w jeziorze w trakcie okresu lęgowego (Piotrowski 2008). Na skutek przesuszenia Dolina Górnego Nurca częściowo przestała być atrakcyjnym siedliskiem dla ptaków, przede wszystkim czajki, rycyka, kszyka, derkacza (Budka 2008). Brak cyklicznych zalewów Kostrzyneckiego Rozlewiska – fragmentu ostoi Dolina Dolnej Odry (Ławicki 2008) - powodował jego wysychanie i zarastanie, a tym samym utratę siedlisk lęgowych dla ptaków siewkowych i wodniczki. W jednym z największych w Europie zwartych kompleksów lasów dębowych, w ostoi Dąbrowy Krotoszyńskie, silny deficyt wody przyczynia się do osłabienia drzewostanu, co z kolei sprzyja gradacji opiętka (Kosiński 2008). W ostojach jako negatywne zjawisko podawano występowanie niekorzystnych warunków pogodowych w okresie lęgowym, nagłe ochłodzenia, gwałtowne burze wraz z ulewnymi deszczami powodujące potencjalne straty w lęgach (Armatys 2009), w Puszczy Goleniowskiej stwierdzono spowodowane tym czynnikiem straty w lęgach bielików i innych ptaków szponiastych (Racławski 2008), a na Zbiorniku Turawskim nawałnice z gradobiciem i deszczem były przyczyną zniszczenia gniazd rybitw białowąsych i czarnych, zauszników, kaczek i perkozów dwuczubych (Stasiak 2008, 2009). Wiosenne powodzie i burze, skutkujące przyborem wody w dolinach rzecznych, powodowały zalewanie lęgów ptaków gniazdujących na piaszczystych brzegach czy

Fot. 2.12. Korytarze komunikacyjne mogą powodować znaczne zagrożenie dla wielu gatunków ptaków, głównie poprzez fragmentację siedlisk i śmiertelności na drogach. Negatywny wpływ tego rodzaju inwestycji można minimalizować m.in. poprzez właściwą ich lokalizację (fot. M. Jobda)

Phot. 2.12. Trasportation corridors might be an important threat for many bird species, mostly because of habitat fragmentation and increased mortatlity of birds on the roads. These harmful effects might be mitigated e.g. by proper localization of this kind of investments (photo M. Jobda)

wyspach w korycie rzeki, m.in. rybitw, mew (Dombrowski 2009, Kmiecik 2009).

Transport i korytarze komunikacyjne

Zagrożenia związane z transportem i korytarzami komunikacyjnymi wystąpiły w 41 (38%) ostojach ptaków (patrz Rys. 2.7). Negatywny wpływ dróg kołowych i linii kolejowych odnotowano w 37 (34%) ostojach; pozostałe zagrożenia – inne użytkowe szlaki komunikacyjne, m.in. korytarze powietrzne samolotów czy jednostek wodnych wpływały na pojedyncze ostoje.

Obecnie w Polsce realizowany jest wieloletni Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2008–2012, który zakłada m.in. budowę autostrad, modernizację i rozbudowę sieci dróg ekspresowych, a także budowę kilkudziesięciu obwodnic najbardziej zatłoczonych miast (Mickiewicz, Nowacka 2008). Przykładowo, budowana autostrada A1 będzie przylegać do ostoi Bory Tucholskie, co może stanowić potencjalne zagrożenie dla ptaków w wyniku wzrostu natężenia hałasu, kolizji z pojazdami, zajęcia siedlisk kluczowych w ostoi gatunków (Rydzkowski 2009). Autostrada A2, która będzie poprowadzona po granicy ostoi Jaktorów i Kraśnicza Wola, może natomiast być potencjalnym zagrożeniem dla koncentrujących się tutaj w czasie migracji ptaków wodno-błotnych, m.in. gęsi białoczelnych i zbożowych (Stelmach 2009). Innym przykładem zagrożenia ze strony infrastruktury transportowej może być wybudowanie drogi w poprzek ostoi Dolina Górnej Łabuńki, przez środek tokowiska dubeltów (Stachyra 2009).

Po długich negocjacjach udało się wyeliminować poważne zagrożenie dla ostoi ptaków, jakim miała być budowa paneuropejskiego korytarza transportowego mającego łączyć Warszawę z Helsinkami – Via Baltica. Zamiast przez Puszczę Knyszyńską, Dolinę Biebrzy i Puszczę Augustowską trasa w nowym wariancie będzie wiodła przez Łomżę i omijała większość obszarów Natura 2000 w regionie (Górska 2009 mat. niepubl.).

Planowana lokalizacja lotniska w Modlinie także stwarza potencjalnie duże niebezpieczeństwo z uwagi na położone w najbliższym sąsiedztwie kluczowe w kraju obszary specjalnej ochrony ptaków, w szczególności ostoję Dolina Środkowej Wisły, jak również z uwagi na znajdujące się w pobliżu miejsca żerowania i odpoczynku w trakcie wędrówek tysięcy ptaków wodno-błotnych, w tym gęsi i mew, co stwarza groźbę kolizji samolotów z ptakami, istotną przy dużej skali planowanej liczby startów i lądowań dziennie (Górska 2010).

Jako potencjalne zagrożenie dla ostoi podawano również inwestycje związane z wodnymi szlakami komunikacyjnymi, np. planowane uruchomienie stałych połączeń dla jednostek pływających (w tym statków wycieczkowych) na trasie Kraków–Gdańsk (ostoja Małopolski Przełom Wisły), zaawansowane prace przy reaktywacji regularnego połączenia Puławy–Kazimierz w Dolinie Dolnej Wisły, plany budowy kanału dla żeglugi śródlądowej przez Dolinę Górnej Odry czy próby uruchomienia przewozów wielkogabarytowych nowymi drogami wodnymi oraz intensyfikacja żeglugi (projekty Przekop Mierzei Wiślanej i Pętla Żuławska) na Zalewie Wiślanym. Inwestycje te mogą potencjalnie wpływać najmocniej na gatunki gniazdujące w korycie rzeki, np. sieweczki, rybitwy, mewy.

Podsumowanie zagrożeń

Wpływ czynników, które mogą oddziaływać na ptaki, przeważnie jest bardzo specyficzny, a tym samym trudny do jednoznacznej oceny. Na populacje ptaków wpływa zazwyczaj cały zespół zjawisk i trudno jest ustalić, które z nich rzeczywiście zmieniają warunki życia awifauny. Ponadto należy uwzględniać interakcje między czynnikami o charakterze globalnym (zagrożenia podczas migracji, na zimowiskach czy zmiany klimatu) i lokalnym, gdyż wspólnie tworzą skomplikowany i dynamiczny układ. Zagrożenia mogą się zarówno wzmacniać, jak i ograniczać. Zjawiska, które stwarzają niebezpieczeństwo dla jednej ostoi i w odniesieniu do ważnych dla niej gatunków, mogą nie mieć istotnego znaczenia w innym siedlisku. Należy pamiętać, że czynnik, który stanowi zagrożenie dla jednego gatunku, może być neutralny lub wręcz pożądany dla innego nawet na tym samym obszarze. Przykładowo, zarastanie podmokłych łąk krzewami będzie miało negatywny wpływ na występujące tam ptaki siewkowe, natomiast pozytywnie wpłynie na obecność gąsiorka, a późne koszenie łąk może pozytywnie oddziaływać na sukces lęgowy derkacza, ale negatywnie na możliwości żerowania orlika krzykliwego. Przy planowaniu zadań ochronnych niezbędna jest zatem dobra znajomość walorów przyrodniczych danego terenu oraz indywidualna analiza każdego przypadku, z uwzględnieniem globalnego statusu ochronnego gatunków i jednocześnie lokalnych uwarunkowań danego obszaru.

Wpływ negatywnych zjawisk na ptaki często uwidacznia się z dużym opóźnieniem. Monitoring zagrożeń realizowany regularnie w ostojach ptaków pozwala na szybkie wykrycie niebezpiecznych zjawisk – często zanim nastąpią – w konsekwencji czego możliwe jest skuteczne

Fot. 2.13. Góry Izerskie to jeden z obszarów, który nie został wskazany jako ostoja IBA podczas poprzedniej waloryzacji ostoi w roku 2004. Dane uzyskane w ostatnich latach wskazują, że ten cenny teren spełnia kryteria ostoi ptaków o znaczeniu międzynarodowym i podobnie jak pozostałe 32 nowo proponowane obszary powinien zostać włączony do sieci Natura 2000 (fot. R. Rąpała)

Phot. 2.13. Izerskie Mountains is one of the sites, that has not been identified as an IBA during the previous IBA inventory in 2004. The recent data show that this site fulfills the criteria of IBA of international significance, and as such should be included, together with 32 other newly proposed sites, in the Natura 2000 network (photo R. Rąpała)

przeciwdziałanie. W przyszłości dane uzyskiwane w ramach monitoringu zagrożeń w ostojach będą wskazywać zmiany zagrożeń w czasie, a te dane są z kolei niezbędne do podejmowania odpowiednich interwencji oraz projektowania długofalowych planów ochrony dla ostoi ptaków.

2.4. Stan ostoi ptaków IBA w Polsce

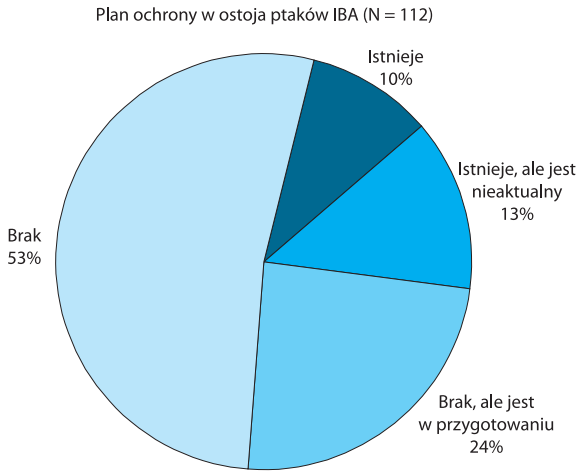
Ostoje ptaków IBA są w większości objęte ochroną obszarową jako obszary Natura 2000 i/lub parki narodowe. Spośród 174 ostoi prezentowanych w tej publikacji 141 (81%) desygnowanych jest jako obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000. Dodatkowo 21 (12%) pokrywa się, częściowo lub całkowicie, z granicami parków narodowych. Pokrycie ostoi ptaków IBA z obszarami Natura 2000 waha się w różnych krajach Unii Europejskiej od 39 do 100%, ze średnią dla 27 państw UE wynoszącą 64% (stan na rok 2008; BirdLife International – dane niepubl.). Ochrona ostoi ptaków na poziomie legislacyjnym jest więc w Polsce dobrze rozwinięta, chociaż należy zaznaczyć, że niniejsza publikacja prezentuje 33 nowo proponowane obszary, które także powinny w najbliższym czasie zostać włączone do sieci Natura 2000.

Zapewnienie prawnej ochrony ostoi IBA, chociaż niezwykle ważne, nie gwarantuje jednak tym obszarom rzeczywistej ochrony. Ostoje ptaków są istotnie narażone na działanie wielu różnych typów zagrożeń – ok. 2/3 wszystkich obszarów IBA poddanych jest presji co najmniej 6 różnych czynników zagrażających ptakom tam występującym lub ich siedliskom, a ponad połowa z tych zagrożeń została oceniona jako działające silnie lub bardzo silnie (patrz rozdział 2.3). Jednocześnie dane monitoringowe pokazują, że tylko niecałe 10% ostoi IBA posiada aktualne plany ochrony lub plany zadań ochronnych, natomiast aż ok. 75% wszystkich obszarów nie posiada takich planów, chociaż w przypadku 1/4 z nich są one w przygotowaniu (patrz ryc. 2.12).

Dodatkowo tylko w 4% ostoi wykazano, że podejmowane są wystarczające, adekwatne do potrzeb działania ochronne, a w ponad 30% ostoi nie są podejmowane żadne działania ochronne (ryc. 2.13).

Powyższe wyniki wskazują więc, że chociaż obszary priorytetowe dla ochrony ptaków są już w Polsce zidentyfikowane oraz w przypadku większości z nich zapewniona jest prawna ochrona, zarówno krajowa, jak i międzynarodowa, nie przekłada się to na rzeczywiste działania ochronne w skali poszczególnych ostoi.

Kolejne kroki, jakie należy podjąć, żeby zapewnić właściwą ochronę ptaków i ich siedlisk w ramach ostoi IBA, to:

Ryc. 2.12. Dane dotyczące przygotowania planów ochrony w ostojach ptaków IBA w Polsce (N=112 obszarów). Informacje pochodzą z formularzy monitoringowych uzyskanych od opiekunów ostoi w latach 2008–2009

Ryc. 2.13. Wdrażanie działań ochronnych w ostojach ptaków IBA w Polsce (N=115 obszarów). Informacje pochodzą z formularzy monitoringowych uzyskanych od opiekunów ostoi w latach 2008–2009

Fot. 2.14. Monitoring przyrodniczy umożliwiający śledzenie zmian populacji poszczególnych gatunków pozwala na priorytetyzację działań ochronnych i ich efektywniejsze planowanie (fot. T. Wilk)

Phot. 2.14.. Monitororing aiming at tracking the changes of birds populations, allows to prioritize the conservation actions, and ensure their better planning (photo T. Wilk)

1. Zapewnienie ochrony prawnej – poprzez włączenie wszystkich, także nowo proponowanych obszarów, do sieci Natura 2000

Polski rząd, włączając w roku 2008 do sieci Natura 2000 wszystkie 140 zidentyfikowanych do roku 2004 ostoi IBA, wypełnił zobowiązania wobec Unii Europejskiej, dotyczące tworzenia obszarów specjalnej ochrony dla gatunków zagrożonych w skali UE. Nowe dane naukowe pokazują jednak, że lista ostoi ptaków w roku 2004 nie była kompletna – niniejsza publikacja wskazuje kolejne 33 obszary, które spełniają kryteria ostoi ptaków o znaczeniu międzynarodowym, one także powinny więc zostać włączone do sieci Natura 2000.

2. Zapewnienie właściwego stanu ochrony wszystkim gatunkom będącym przedmiotami ochrony poprzez stworzenie planów ochrony i implementacje zapisanych w nich działań

Zdecydowana większość ostoi ptaków nie ma w chwili obecnej takich planów, nie jest więc możliwe w ich przypadku kompleksowe wdrażanie działań ochronnych. W najbliższych latach przewiduje się stworzenie planów ochrony lub planów zadań ochronnych dla kilkudziesięciu obszarów, docelowo powinny to być wszystkie desygnowane obszary specjalnej ochrony. Niezbędnym warunkiem przygotowania właściwego planu ochrony jest odpowiednio przeprowadzona inwentaryzacja – bez dokładnego poznania zasobów przyrodniczych nie jest możliwe planowanie działań ochronnych. Badania ankietowe z roku 2009 (Dombrowski in litt.) wskazują, że dla ok. 79 ze 140 analizowanych ostoi (56%) brak jest wysokiej jakości kompleksowych danych inwentaryzacyjnych z lat 2004–2009, choć dla części z nich dostępne były dane cząstkowe, dotyczące niektórych gatunków.

3. Prowadzenie monitoringu przyrodniczego

Monitorowanie populacji kluczowych gatunków jest niezbędne do właściwego zarządzania zasobami naturalnymi – pozwala śledzić zmiany wielkości populacji w czasie, a więc wskazywać gatunki/populacje najbardziej zagrożone. W konsekwencji możliwa jest ocena czynników zagrażających poszczególnym gatunkom i planowanie odpowiednich działań ochronnych. Rozbudowany system monitorowania wybranych gatunków lub grup gatunków, także na obszarach Natura 2000, jest aktualnie prowadzony w ramach prac Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska. Niezbędne jest utrzymanie trwałego finansowania tego systemu, zapewnienie, że wszystkie kluczowe grupy ptaków są nim objęte, a także prowadzona jest regularnie analiza uzyskanych danych i wykorzystywanie ich w procesie ochrony zasobów przyrodniczych.

4. Angażowanie w ochronę przyrody lokalnych społeczności, samorządów oraz wspomaganie przyjaznych środowisku sektorów gospodarki

System ochrony zasobów naturalnych uwzględniający potrzeby lokalnych społeczności, ich dotychczasową działalność na terenie chronionym oraz wykorzystujący jako źródło dochodów sektory działalności gospodarczej przyjaznej środowisku – jest znacznie bardziej trwały i efektywny.

1. Introduction – general information on Important Bird Areas

1.1. Important Bird Areas – main objectives and history of the IBA designation in Poland and in the world

Important Bird Areas – main objectives

The IBA programme has been created as a response to the growing demand for prioritizing conservation measures. Although the planet's natural resources should be protected to the fullest dimension, practically we do not have the possibility to spread the protection equally on the all elements constituting biodiversity. Our financial resources and time, which can be used for nature conservation are always limited – so we must first try to protect those elements that need it most. The IBA programme allows to identify sites particularly important for birds, thus indicating the priorities for conservation in the site-protection approach and focusing our efforts in those places, we can protect the birds most effectively.

Important Bird Areas are sites of exceptional natural values, distinctively different from surrounding area because of their:

- rare and threatened bird species,
- localised species (the ones with all, thus also global, range limited to a small area, of less than 50,000 km^2),
- species characteristic to a distinct biome,
- large congregations of migratory or wintering birds.

IBAs cover breeding grounds, stopover sites during migration, feeding grounds and wintering areas – creating a comprehensive network that ensures protection of individual bird species at every stage of their lives. It is worth noting that although the IBAs are designated mainly for for rare and endangered species, these sites create room for many bird communities of much more common species, and other valuable species of animals, plants and habitats. Therefore IBA identification has much wider dimension – the protection of these sites act as "umbrella" protection for other groups of organisms, or entire habitats.

The IBA programme is a global initiative, with a range covering now more than 200 countries, and which defined over 11,000 IBAs throughout the world. It is anticipated that up to 15,000 areas, covering some 7% of Earth's land area will be identified by the programme. The IBA programme is coordinated globally by the BirdLife International, and its implementation in each country is the responsibility of associated organizations and national partners (OTOP, in Poland). In addition to identification of sites significant for wild birds and publishing information about them, the IBA program also implies, inter alia, monitoring of these sites, and creation of strategies for their conservation. It constructs a comprehensive management system of key sites for conservation of birds worldwide.

In all countries, the IBAs are identified on the basis of uniform, standardized criteria developed by the BirdLife International. This ensures consistency of the network and allows comparisons of the importance of different areas on regional or international levels. In addition, these criteria are based on scientific principles and by using specific, quantitative thresholds to identify the sites, they indicate protection of areas with well-documented environmental values and the highest importance for bird conservation.

IBAs are not protected areas themselves, but they should be taken under protection of existing forms of site conservation in the country. For example, in the European Union there is practice to protect IBAs within the Natura 2000 network, as a Special Protection Areas for birds (see Chapter 1.3), and in other parts of the world, they can be protected as national parks or reserves. From the very beginning of the constructing of the IBA network it has proved that they can be very effective tools for activities related to bird conservation. It consists of a number of the following factors:

- birds are a good basis for creating networks of protected sites – they are relatively best-researched group of animals, and are also reliable indicators of changes in habitat,
- designation of IBAs can help identify gaps in the existing system of nature conservation – because they are determined by a standardized methodology, regardless of existing forms of site protection,
- IBAs could be an element of a national system of environmental protection – especially in the European Union, as part of the Natura 2000 network,
- IBAs help to fulfil national commitments to international agreements for environment protection.

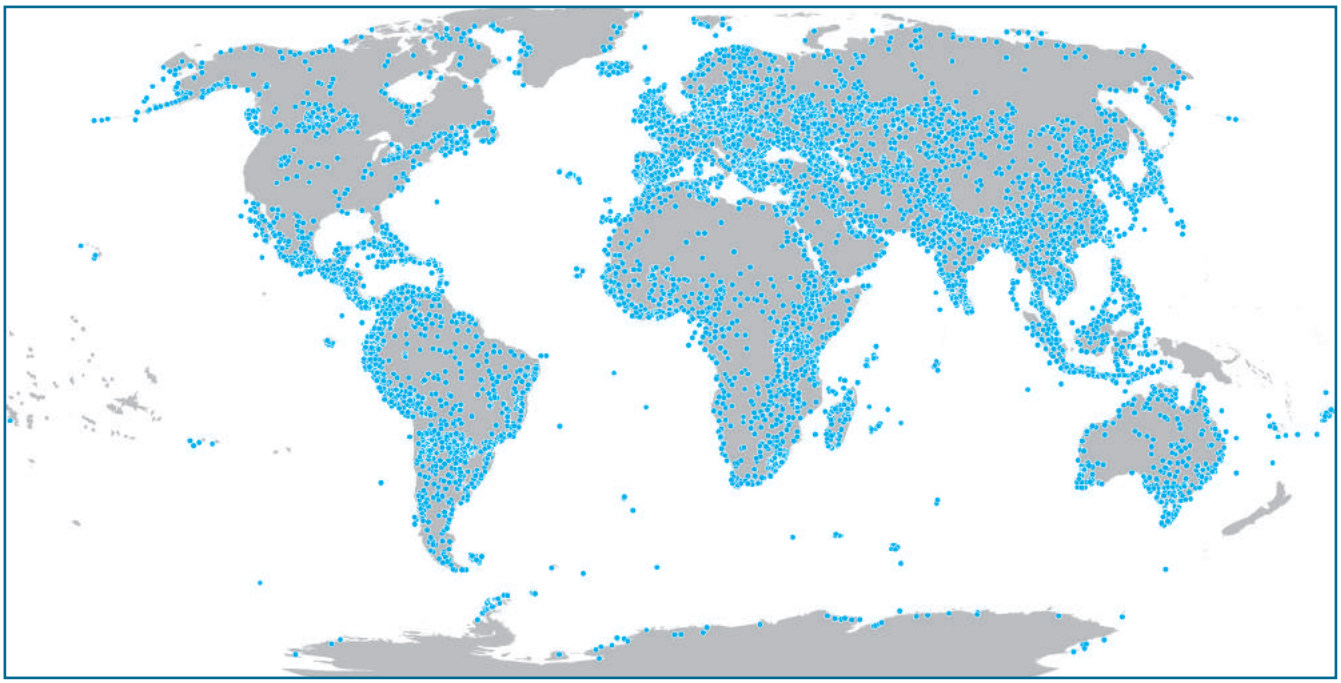

Fig. 1.1. Important Bird Areas network consists of more than 11 000 sites all over the world. These are the places of highest priority for bird conservation, identified using standardized set of scientifically based criteria
Source: BirdLife International.

Currently IBAs create the largest global network of areas for biodiversity conservation indicated by the same set of standardized criteria, being an effective tool in protection of birds and other natural resources.

The history of the designation of IBAs in Poland and abroad

One the first initiatives related to appointment of areas of high importance for birds in Europe was a register of important areas for birds created by the International Council for Bird Preservation (ICBP) and the International Waterfowl and Wetland Research Bureau (IWRB)

The register was used by the IWRB for publishing *A preliminary inventory of wetlands of international importance for waterfowl in Western Europe and North-West Africa* (Scott 1980) and for preparing a first list of sites on then European Community territory (Osieck, Mörzer Bruyns 1981). The reports by the ICBP and the IWRB already then became a basis for planning of protection measures of birds in a scale of individual countries as well as within the European Community. The Scott's report (1980) was used for preparation of a list of wetlands, which should be covered by protection of the Ramsar Convention. Wetlands became a key starting point of the leading process in the history of designation of bird areas on our continent – the "Important Bird Areas in Europe" books. The process benefited from publication of *Directory of Wetlands of International Importance in the Western Palaearctic* (Carp 1980). For the very first time, the list reached beyond the territory of Western Europe and its scope covered the entire Western Palaearctic. The entire area of Europe was covered by publication of "Important Bird Areas in Europe" (Grimmet, Jones 1989). There were described 32 European countries, with 2,444 IBAs identified. This publication pointed out a number of potential sites which should be protected on the basis of national laws, as well as by international agreements. The book also contained a list and descriptions of 126 IBAs in Poland. The chapter on Poland was edited by Andrzej Dyrcz and Zygmunt Krzeminski based on data contributed by other 24 ornithologists from around the country. The list contained IBAs of international importance, national importance, and in some cases, regional importance. In the year of publication of the Grimmett and Jones's book, a first Polish publication with a list of national bird areas also was released – 'Important areas for ornithology and conservation of birds in Poland' [*Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce*] by Andrzej Dyrcz. In the same year an IBA directory for then the 12 member states of the European Community (Grimmett, Gammell 1989). The work has been carried out by the International Council for Bird Preservation and orderd by the European Commission.

In 1991, the Polish Society for the Protection of Birds (OTOP) was formed, as the first nationwide non-governmental organization having the objective of protecting wild birds and the places where they live – the bird areas. One of the main tasks of the OTOP is identification and protection of the IBAs. In three years after foundation of OTOP, there was published a revised directory of such places – a book 'Important Bird Areas in Poland', edited by Gromadzki, Dyrcza, Głowacińskiego, Wieloch. The publication provided a description of 118 areas and for the first time their maps with delimitation of borders. On purpose of identification of the IBAs of international importance, the Grimmet and Jones' criteria were used. Additionally, some of the bird areas were included in the book on the basis of national criteria as IBAs of national importance.

In 2000, a monumental book by the Birdlife International appeared, presenting 3,619 IBAs across Europe (Heath & Evans 2000). Although, it covers the same area as the work of Grimmeta and Jones (1994), it contains a more complete catalogue of IBAs. An example is a list of IBAs of our Eastern neighbours. In 1994, in the European part of the then Soviet Union, only the 152 IBAs were identified, while in the publication in 2000, for all former member states were described 566 IBAs of international importance. In the book more precise and rigorous BirdLife International criteria were used for designation of sites of international importance. This approach resulted in a much shorter list of IBAs in Poland, than in previous publications – 77 sites were designated as IBAs. In 2000 appeared also two publications describing the effects of an international project aimed at identifying IBAs on Baltic Sea – both at coastal zone and at open sea. The first one (Skov et al. 2000) focused on the entire Baltic Sea, and included a description of 170 sites in the 9 countries bordering the Baltic Sea. The second one – prepared by Gromadzki and Sidło (2000) – described in detail 17 IBAs located on the Polish coast and on marine waters. A complete list of areas verified according to the latest IBA criteria together with the newly identified Baltic IBAs was published in Polish in the work of Gromadzki et al. (2002). This book presented also the system of implementation of the Birds Directive in EU member countries and constituted a contribution to the preparation of effective protection of the IBA network in Poland, thanks to European legislation. It must be remembered that until 2004 IBAs described in previous publications, ranging from book of Grimmeta and Jones (1989), were not formally protected areas. In same cases the bird areas were taken into account in spatial planning in different regions of the country, but they were never implied any formal legal obligations. Some IBAs became a part of existing protected areas under national law, but often the boundaries of the IBAs did not coincide with a national or landscape park area, etc. Only the Polish accession to the European Union gave the possibility of full, legal protection of the IBAs in the framework of Natura 2000 network (see Chapter 1.2). The OTOP took a chance of legal protection of the IBAs and prepared a new, complete, list of IBAs, which was also a proposal for Special Protection Areas within the Natura 2000 network. This publication (Sidło et al. 2004) included a detailed description of 140 areas that meet the IBA criteria. The publication both presents the species qualifying an area as IBA of international importance, and provides a complete list of species listed in Annex I of the Birds Directive in each area. The book also contains maps with the outlines of boundaries and an individual list of threats. It was the most complete list of areas of international importance in Poland and at the same time it constituted the basis for determining bird areas for the Natura 2000 network in our country.

Once launched in Europe, in the eighties of the twentieth century, the programme of designation of the Important Bird Areas by BirdLife International, soon became a global activity covering other continents. Shortly after the publication of the recent European IBA compendium (Heath & Evans 2000), a list of IBAs in Africa was published

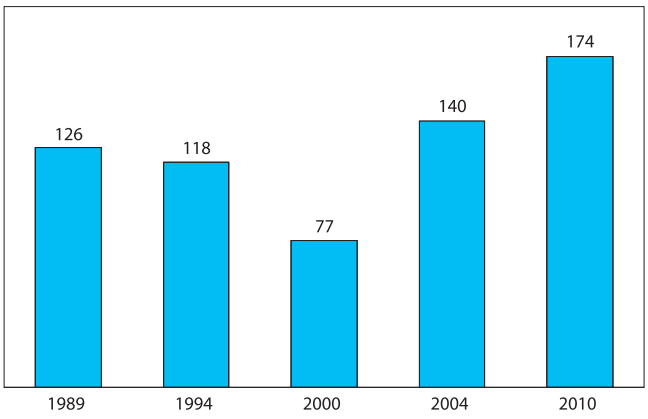

Fig. 1.2 Numbers of Important Bird Areas in Poland in 1989–2010. The data comes from following publications: Grimmet, Jones (1989), Gromadzki et al. (1994), Gromadzki, Wieloch (2000), Sidło et al. (2004), this study (2010). Note that the set of criteria for identyfying the IBAs was not thye same throughout the years, which is one of the reasons for changes of IBAs in the following periods

(Fishpool & Evans 2001). The book presented 1,228 sites in 58 countries of the continent, where IBAs cover 7 percent of the land. In 2004, the BirdLife International published a list presenting 2,293 IBAs in Asia (Chan et al. 2004). Australia's IBAs were covered in a publication at the end of 2009 (Dutson, Garnett and Goals 2009). There were identified 314 IBAs covering an area of almost 44 million hectares. A culmination of a process began in 1995 was a book on designation of IBAs in North, Central, South America and the Caribbean that presents 2,345 bird areas in 57 countries and covering more than 3,250,000 km^2 (Devenish et al. 2010). This work was a result of cooperation and efforts of almost 150 NGOs.

IBAs are also being identified on Pacific islands and in Antarctica. Non-governmental organizations operating in the Pacific prepared documentation for 8 IBAs on Palau, 14 on Fiji, 32 on New Caledonia and 32 in French Polynesia. A joint research programme of the Scientific Committee for Antarctic Research (SCAR) Group of Experts on Antarctic Seabirds and the BirdLife International helped to prepare a report: Inventory of Important Bird Areas for the Antarctic Continent, where approximately 140–150 pre-designated areas for protection under the IBA system are shown.

This huge work results in a global network of IBAs which currently covers almost 11,000 sites in over 200 countries worldwide.

1.2. Important Bird Areas and Natura 2000 network

The history of bird sites goes back to early 80s, when Europe was divided into zones differing in political and economical systems as well as nature conservation policies applied. The aim of designating bird sites was to create an uniform European network of protected areas that would serve to protect bird species at international level in a comprehensive way. Such extensive approach to designation of bird sites enabled:

– consistent, standardized and consequently more effective system for protection of bird species at regional and global level,

– promotion of creating, evaluation and supplement of national systems of protected areas,
– indication to decision-makers at all levels of state administration of key areas and habitats, so their protection would be included in spatial development plans,
– indication of endangered and inadequately protected areas, so their protection could be targeted by national and international organisations,
– promotion of implementation of international conventions concerning nature conservation, in particular Ramsar Convention, Bonn Convention, Bern Convention, World Heritage Convention and EU Birds Directive,
– exchange of experience concerning implementation of bird sites network between different countries.

It is worth mentioning that identification of sites meeting IBA criteria, a process advanced worldwide, does not automatically ensure protection of these sites. However their identification is an important step towards protecting them as a part of existing national networks of protected areas. Individual countries can choose to protect IBAs as national parks, nature reserves, RAMSAR sites or other. In EU member countries it is a common practice to include IBAs as Special Protection Areas into Natura 2000 network.

Development of the network of Special Protected Areas in EU member countries was initiated by the European Community Directive on the Conservation of wild birds in 1979 (so-called Birds Directive). By the 1989 there were 757 designated SPAs, including 387 in West Germany (Federal Republic of Germany). In 1989 Directorate-General for the Environment (European Commission) ordered an inventory of IBAs for the EC member states (Grimmett, Gammell 1989). Yet the process of creating network of bird sites gained momentum only after adoption of the Council Directive 92/43/EEC on the Conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (so-called Habitats Directive) in 1992. Habitats Directive required the EC (since 1993 the EU) member states to establish a common network of protected areas which would later be named Natura 2000. The aim of Natura 2000 network is to preserve and protect natural habitats and plant and animal species which are valuable and endangered on European scale. EU Directives are mandatorily transposed into member states' legislation and then implemented trough national legal acts.

Natura 2000 network consists of two types of areas:
– Special Protected Areas (SPAs) – sites designated according to Birds Directive in order to protect populations of wild birds of one or many species; within a site birds have favourable living conditions during their whole life, a period of life or a phase of development.
– Special Areas of Conservation (SACs) – sites designated according to Habitats Directive in order to ensure effective and permanent protection of natural habitats and/or populations of endangered species of plants and animals (other than birds), also to regenerate these habitats and species to favourable conservation status to enable further long-term protection.

EU member countries have committed themselves not to worsen the state of natural environment within Nature 2000 sites (maintaining so-called favourable conservation status), which does not necessarily exclude commercial use of sites.

Obligation of designating SPAs in EU member countries according to IBA inventories was confirmed by two precedential rulings of European Court of Justice. First was the case C-355/90 European Commission vs Spain [1993] ECR I–4221 ("Santoña Marshes"), when an identified IBA site was also to be designated as SPA. The second case was C-3/96 EC vs Holland from 19.05.1998, when a member state was required to compile a more complete list of SPAs using IBA inventory as a reference. It is worth mentioning that according to EC, Natura 2000 sites should be designated using scientific criteria only; socio-economic reasons used by stakeholders cannot be an argument for changing sites' boundaries. The position of EC in this matter was confirmed by rulings of ECoJ in cases: C-157/89 EC vs Italy and C-60/05 WWF Italia. After these rulings national IBA inventories are used by EC as a reference for designation of SPAs.

The compilation of list of Natura 2000 sites in Poland was initiated in 2000. Preliminary concept of the network was based on existing network of national protected areas (nature reserves, national and landscape parks), CORINE database and a list of bird sites prepared by OTOP. In 2002–2003 special Provincial Realization Teams reporting to provincial nature conservators were established to work on preparation of the network. They included naturalists from academic community and NGOs and foresters. These teams were supposed to identify and describe sites that would meet Nature 2000 network criteria in individual provinces, using mostly existing data and publications. The effect of their efforts was a list of 279 habitat sites and 141 bird sites. Public consultations were carried out as a series of 16 seminars in individual provinces. Unfortunately, only about a half of these sites was designated as Natura 2000 sites at the time. At the end of April 2004, Polish Minister of Environment submitted a list of 184 proposed SACs and 72 SPAs to European Commission. Bird sites were officially designated by the Minister of Environment directive concerning SPAs of Natura 2000 network issued on 21.07.2004.

Since the government list of SPAs included only a half of sites that met the criteria and the list of SACs only a third or even quarter of appropriate sites, environmental NGOs decided to prepare a Shadow List Natura 2000, an alternative list that had been used in EU-15 countries. List of bird sites was prepared by OTOP according to "Bird Sites of European Importance in Poland" inventory; list of habitat sites was prepared by Naturalists Club, Polish Society for Nature Conservation "Salamandra" and WWF Poland. Shadow List Natura 2000 was ready in December 2004. European Commission recognised OTOP's inventory and the Shadow List as an official complaint against the government list. According to EC position, the sites included in the Shadow List should be protected to the same extent as the sites proposed by Polish government.

In 2005 EC sent a letter of formal notice to Polish government, on the account of inadequate implementation of Natura 2000 network. Because of lack of satisfactory com-

Box 1.1. Favourable Conservation Status

Habitats Directive does not determine specific conservation activities for individual habitats and species, but it does specify aims and conditions of their conservation. The most important is maintaining so-called favourable conservation status.

In case of species, favourable conservation status implies that:

- stable and viable population size is maintained, such that would guarantee its long-term survival in biocenosis;
- their native range is not reduced
- sufficient habitat area for a species is maintained.

Methods of achieving favourable conservation status of species in a member country are determined by this country.

pensatory action, in April 2006 EC initiated infringement procedure against Poland. In December 2006 Polish government received so-called reasoned opinion of EC which was the last warning before re-directing the complaint to EcoJ. This also had no effect, so in December 2007 EC filed a plaint to ECoJ against Poland about inadequate designation of SPAs.

By the end of 2008, Minister of Environment issued a directive designating 141 SPAs (all IBAs suggested by OTOP and Sandomierska Forest in addition) and submitted to EC a list of 364 proposed SACs. In 2008 works begun over a subsequent enlargement of SACs network. Provincial Specialist Teams were established in all provinces to prepare the project of network's enlargement. The effect was a new list of SACs. In October 2009 Polish government submitted to EC a list of 466 new sites, about 40–50 less than proposed by PSTs and NGOs. At the moment (March 2010) there are 823 designated habitat sites, which cover about 11% of country area.

In 2008–2009 Polish Society for the Protection of Birds (OTOP) decided to supplement bird sites network with the sites that met IBA criteria according to new sets of data and inventories. Over the last two years OTOP collected propositions of new IBAs from ornithologists and bird conservation NGOs all over the country. After verification and assessment of submitted data for meeting formal and IBA criteria, finally 34 new sites were chosen. The new list included "Sandomierska Forest"site, already designated by the government. Furthermore, in 2009 the General Directory for Environmental Protection started consultation process for three other potential SPAs: "Pulwy Marshes", "Izerskie Mountains" and "Sudety Walbrzysko-Kamiennogorskie Mountains". After designation of these sites, the OTOP list would include 30 sites which should be designated as Nature 2000 sites according to EU legislation.

It is worth mentioning what kind of rules are applied to all designated sites. Natura 2000 sites are protected areas, not strict conservation areas, so it is permitted to carry out business activity within sites as long as it does not threaten protected habitats and species. It is forbidden to undertake activities within a Natura 2000 site that could alone or together with other activities cause significant negative impact on aims of conservation, especially the activities that could:

- worsen the condition of natural habitats or habitats of animal and plant species for which a site was designated,
- have negative impact on species for which a site was designated,
- reduce integrity of a site or its connection to other sites.

Moreover, for any planned policies, plans and programs as well as changes to such documents and planned developments which could have significant impact on a Natura 2000 site and are not related to a site or sites conservation, there need to be an Environmental Impact Assessment carried out according to Access to Information on Environment and Environmental Protection, Public participation in Environmental Protection and Environmental Impact Assessment Act (Dz. U. 2008 Nr 199 poz. 1227).

1.3. Important Bird Areas – criteria and identification

Why apply IBA criteria?

IBAs are identified with a standardized set of criteria developed by the BirdLife International. The criteria are based on up-to-date scientific data on population size and distribution of individual species and their conservation status. This approach ensures that only the most significant sites for the protection of individual species are selected as IBAs, while the same time the process is carried out similarly in all countries where the species occurs, which ensures it's comprehensive protection. Using the same set of standardized criteria in different countries, makes also possible to compare the sites and their relative importance for bird conservation at international and global levels. The fact that IBAs are designated using criteria based on quantitative data also makes easier tracking changes in populations of individual species over time, and allows regular verification of the value of the site, as the IBA.

The species included during process of IBA identification

IBAs are designated only for those species regularly occurring in the area – so even rare or threatened species occurring irregularly or as occasional vagrants cannot qualify the area as IBA. Of the 448 species naturally occurring on territory of Poland (as at 31 December 2009, the Rarity Commitee 2010), all species regarded as irregular and rare vagrants were excluded as qualifying species. Among the other species – breeders and regular (annual) migrants / wintering, there are two groups recognised as qualifying: species threatened with extinction on a global or regional level, and species potentially threatened by the fact that they congregate at a stage of their life cycle (breeding, migration, wintering, moulting) in selected sites / habitats. The qualifying species are categorised into the 4 following groups:

1. globally threatened species, according to the IUCN / BirdLife International
2. species listed on Annex I of the Birds Directive (79/409/EEC)
3. species of special conservation concern at the European level (SPEC) and species of favourable conservation status in Europe, but with breeding population concentrated in Europe (non-SPEC[E])
4. Migratory species – not listed in Annex I of the Birds Directive, as referred to in Article 4.2 of the Directive

However, species may belong at the same time to more than one group, eg SPEC 1 species are also threatened by the IUCN criteria, and most of them is listed in Annex I of the Birds Directive.

Criteria of IBA identification – geographical levels

In Poland, as well as throughout the European Union, IBAs are identified by application of a set of 20 criteria, divided into 3 groups, depending on the geographical level at which it applies to. Although these criteria operate at different geographical levels, they all indicate IBAs of international significance – that is, areas with the highest priority to the bird protection.

- Group 'A' criteria – global importance,
- Group 'B' criteria – regional (European) importance,
- Group 'C' criteria – sub-regional (UE) importance.

Criteria for group B and C mean, respectively, the criteria functioning at European level ('B') and at European Union level ('C'). The criteria for group 'C' was introduced by the BirdLife International to the European Union member states (Heath, Evans, 2000), **referring to the IBAs, which should be the basis for the designation of Special Protection Areas (SPAs, in Polish: OSOP, Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków). This way of selection of SPA indicated in the Birds Directive was legally approved and became common practice in the European Union,** especially after sentences of the European Court of Justice in regard to The Netherlands (1998) and Italy (1993) in cases of an incomplete compliance with the provisions of the Directive. Therefore at national level, the most significant policy meaning have the group 'C' criteria, as they indicate which areas should be included to the Natura 2000 network. It is worth remembering, however, that all the criteria – from groups 'A', 'B' and 'C' – support each other and acting complementarily, they indicate key areas for bird

Box 1.2.

Globally threatened species are identified by the International Union for Conservation of Nature (International Union for the Conservation of Nature – IUCN), on the basis of a set of standardized and internationally recognized criteria. Preparation and verification of the IUCN list of globally threatened bird species is coordinated by the BirdLife International.

Globally threatened species occurring in Poland (breeding and migratory)

Species		Status	Threshold (pairs)
Lesser White-fronted Goose	*Anser erythropus*	VU	15 ind
Red-breasted Goose	*Branta fuficollis*	EN	+
Ferruginous Duck	***Aythya nyroca***	NT	20 pairs
Red-footed Falcon	*Falco vespertinus*	NT	30 ind
Saker	*Falco cherrug*	EN	+
Red Kite	***Milvus milvus***	NT	10 pairs
Pallid Harrier	*Circus macrourus*	NT	30 ind
Greater Spotted Eagle	***Aquila clanga***	VU	2 pairs
Great Bustard	*Otis tarda*	VU	30 ind
Corncrake	***Crex crex***	NT	20 (60*) males
Great Snipe	***Gallinago media***	NT	20 males
Black-tailed Godwit	***Limosa limosa***	NT	10 pairs / 30 ind
Curlew	***Numenius arquata***	NT	10 pairs / 30 ind
Roller	***Coracias garrulus***	NT	10 pairs
Aquatic Warbler	***Acrocephalus paludicola***	VU	10 males

Abbreviations used: EN – endangered; VU – vulnerable; NT – near-threatened. Bold indicates the species regularly breeding in Poland. The thresholds refer to number of breeding pairs or males, unless number of individuals is used – then it refers to migratory populations. To convert between individuals and pairs, a multiplying/dividing factor of 3 was used, eg. for Black-tailed Godwit *Limosa limosa* 10 breeding pair and 30 migratory individuals. Corncrake is an exception, where a higher threshold was used – please see explanation at the C1 criterion. The thresholds were calculated basing on species population size, body size / species breeding strategy (Heath, Evans 2000). Please note the following changes on the list in comparison to situation in 2004 (Sidło at al. 2004): White-tailed Eagle *Haliaeetus albicilla*, is not a globally threatened species anymore, while new globally threatened species were added: Black-tailed Godwit *Limosa limosa*, Curlew *Numenius arquata*, Roller *Coracias garrulus*. Therefore these changes will effect in use (or stopping use) of the A1 and C1 criteria for these species.

conservation, which should be protected at national level. It is worth noting that some criteria (such as A4, B1, C4) are consistent with the criteria for the designation of wetlands of international importance, protected under the Ramsar Convention.

The categories of IBA criteria

The descriptions of the criteria present their general characteristics. Detailed data on the qualifying numerical thresholds for relevant species applied in the various criteria is set out in Annex 2.

Group 'A' categories – identifying IBAs of global importance

Category A1 – species of global conservation concern

The site regularly holds significant numbers of globally threatened species, or other species of global conservation concern.

This criterion identifies areas, where globally threatened species occur. There are included species which by the IUCN criteria (2008), are caregorised as Critically Endangered (CR), Endangered (EN), Vulnerable (VU), and Near-threatened (NT). In Europe (IUCN 2008), 51 species regularly occur, which have been classified to a one of the above categories, in Poland 15 such species occur, of which 9 breed (see Box 1.2.). In regard to the Critically Endangered (CR) or Endangered (EN), just presence of those species is enough to identify the area as IBA (there is no species from these categories regularly occurring in Poland). In the case of the Vulnerable (VU) and the Near-threatened (NT) species, their numbers must exceed the qualifying numerical thresholds. The thresholds are set by the BirdLife International for globally threatened species (see Box 1.3.), and the calculations are based on body size, breeding population size and breeding strategy of each species (Heath, Evans 2000). The use of the criterion A1 is not restricted to a number of major breeding sites of the species in the country as it is in case of the criterion B2 or C6 – but the criterion will include all areas where the qualifying threshold has been exceeded.

Category A2 – restricted-range species

The site is known or thought to hold a significant component of a group of species whose breeding distributions define an Endemic Bird Area (EBA) or a Secondary Area (SA).

Area identified by this criterion is a place of occurrence of one (for Secondary Area), or at least two (for EBA) of restricted-range species, with 'restricted-range' defined as a world distribution of less than 50 000 km^2. This criterion has not been applied in Poland, due to the absence of restricted-range species in our country.

Category A3 – Biome-restricted assemblages

The site is known or thought to hold a significant component of the group of species whose distributions are largely or wholly confined to one biome.

This category applies to groups of species with largely shared distributions (each individual species's distribution being greater than 50 000 km^2), limited entirely or almost entirely in one biome. Biome here means a large, natural ecological system, characterized by specific forms of life and specific plant species. In Europe, 5 biomes have been distinguished, of which one – Eurasian high mountain biome – is partly present in Poland, covering Polish part of Carpathians (Heath, Evans, 2000). There are 10 bird species characteristic for that biome, of which only two: Alpine Accentor *Prunella collaris* and Wallcreeper *Tichodroma muraria*, occur in the Carpathian Mountains and have been used to the IBA identification in Poland. Numerical thresholds are not used here – just the presence of the biome-characteristic species indicate the area as IBA.

Category A4 – globally important congregations

The site May qualify on any one of the four criteria listed below:

- **A4i)** the site is known or thought to hold, on regular basis, 1% or more of a biogeographic population of a congregatory waterbird species,
- **A4ii)** the site is known or thought to hold, on regular basis, 1% or more of a biogeographic population of a congregatory seabird or terrestrial species,
- **A4iii)** the site is known or thought to hold, on regular basis, at least 20,000 waterbirds, or At least 10,000 pairs of seabirds, of one or more species,
- **A4iv)** the site is known or thought to be a "bottleneck site" where at least 20,000 storks (Ciconiidae), raptors (Accipitriformes and Falconiiformes) or cranes (Gruidae) pass regularly during spring or autumn migration.

This category indicates key sites for protection of those species that are vulnerable due to the fact of their congregatory behaviour when breeding, wintering or migrating. Criteria A4i and A4iii define wetlands of global importance and they are similar to Ramsar criteria 5 and 6 respectively. It is worth to note, that criteria A4iii and A4iv refer to sites, not to individual species, and criterion A4iii is identical to criterion C4. The 20,000 individuals mentioned in A4iii refers to cumulative number of birds using an area during spring or autumn migration, not to maximal congregations recorded in the area at the same time. The biogeographic population in the criterion A4i means a species population occurring within a certain zoogeographic realm, in Europe – within the Palearctic realm.

Different populations of a species occurring within the western Palearctic have been summed up to create a "biogeographic population" for which 1% was calculated as a qualifying threshold (Heath, Evans, 2000; Delany, Scott 2006). For most of species, the biogeographic population is equal to the European breeding population of the spe-

cies. For some species, whose breeding range is located beyond the Western Palearctic, flyway or wintering population in Europe was used. For species of breeding population higher than 2,000,000 pairs, the qualifying threshold was set at 20,000 (Heath, Evans 2000; Delany, Scott 2006).

The waterbirds in A4i include following families: divers (Gaviidae), greebes (Podicipedidae), pelecans (Pelecanidae), cormorants (Phalacrocoracidae), herons (Ardeidae), storks (Ciconiidae), ibises (Threskiornithidae), wildfowl (Anatidae), cranes (Gruidae), rails (Rallidae), oystercatchers (Haematopodidae), stilts, avocetes (Recurvirostridae), stone-curlews (Burhinidae), pratincoles (Glareolidae), plovers (Charadridae), sandpipers and allies (Scolopacidae), gulls (Laridae), terns (Sternidae). The seabirds in A4ii cover: fulmars, petrels, shearwaters (Procelariidae), storm-petrels (Hydrobratidae), gannets (Sulidae), skuas (Stercorariidae), auks (Alcidae).

Group 'B' categories – identifying IBAs of European importance

Category B1 – regionally important congregations

The site may qualify on any one of the four criteria listed below:

- **B1i)** the site is known or thought to hold 1% or more of a flyway population or other distinct population of a waterbird species,
- **B1ii)** the site is known or thought to hold 1% or more of a distinct population of a seabird species,
- **B1iii)** the site is known or thought to hold 1% or more of a flyway population or other distinct population of a congregatory species other than a waterbird or seabird,
- **B1iv)** the site is a 'bottleneck site' where 5,000 or more storks (*Ciconidae*) or 3,000 or more raptors (*Accipitriformes and Falconiformes*) or cranes (*Gruidae*), pass regularly on spring or autumn migration.

Similarly to A4, this category identifies important sites for species which congregate during breeding, migration or wintering, and therefore would be threatened in case of the sites deterioration.

The B1 criteria define sites of local importance, thus applied numerical thresholds are lower than ones used in the A4 criteria. In most cases the thresholds are based on 1% values of the flyway population or other distinct regional population of congregatory species (Delany, Scott 2006; see Annex 2). For species without distinct flyway populations, numerical thresholds at global (A4i) and regional level (B1i) are the same.

For waterbird species, flyway or other distinct populations in Europe, as well as relevant 1% thresholds, have been identified by Wetlands International (Delany, Scott 2006), who refer to these units interchangeably as 'geographic regions', 'biogeographic regions', 'biogeographic populations' or 'geographic limits of every distinct population of a species or subspecies'.

In case of flyway routes crossing Polish borders of two different populations of a species (eg. White-fronted Goose *Anser albifrons*, Bean Goose *Anser fabalis*, Common Crane *Grus grus*), more conservative approach was used, by applying higher numerical threshold for more numerous population.

Category B2 – Species with unfavourable conservation status in Europe

The site is one of the 'n' most important sites in a country for a species with unfavourable conservation status in Europe (hence belonging to groups SPEC 1, 2, or 3) and for which the site-protection approach is thought to be appropriate.

The aim of this criterion is identification of sites important for species of European conservation concern (SPECs), of categories 1, 2 and 3 (see Box 1.2.), for which the site-protection approach is thought to be appropriate. The groups SPEC 1, 2 and 3 cover species which European status is: *endangered*, *vulnerable*, *rare*, *declining*, *localised* or *insufficiently known* (BirdLife International 2004). All the species from the group SPEC1 are potentially qualifying by the criterion B2. For some species belonging to the groups SPEC2 and SPEC3, the site-protection approach is not appropriate and those are excluded from that criterion (Heath, Evans 2000; Burfield 2009). In Poland it applies to widely occurring, dispersed species, eg. Redstart, Wood Warbler (SPEC 2), Grey Partridge, Turtle Dove, Spotted Flycatcher (SPEC 3) (see Annex 1 for a full list of SPEC species, with notes on their qualifying status in Poland). Additional condition to be taken into account in the application of this criterion was a size of national population, which for a species have to exceed 1% of it's European population (the full procedure of applying the criterion B2 and B3 is shown in Box 1.4.).

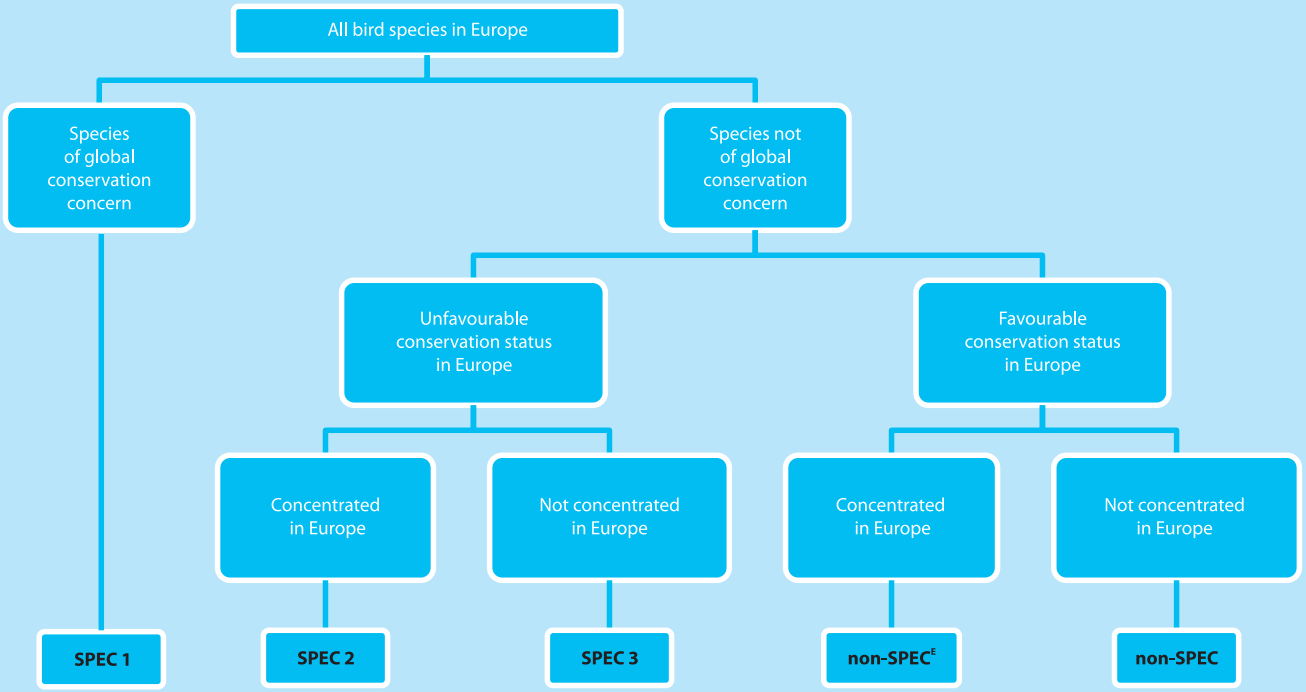
Criterion B2 and B3 is used for each species for this part of their life cycle, in which they qualify as species SPEC. In most cases, this criterion was then applied to the breeding populations, but several species are considered as species of conservation concern eg. at wintering grounds. In Polish conditions these species were Whooper Swan, Bean Goose and Ferruginous Duck. Determination of the numerical threshold for these species was based on the size of the population wintering in Europe and Poland (BirdLife International 2004). Bean Goose was an exception, as for that species the qualifying threshold was determined by the geometric mean, not the lowest number of the population wintering in Poland (the minimum value would set the threshold too low, due to the particularly large annual fluctuations in the number of wintering birds).

Category B3 – species with a favourable conservation status but concentrated in Europe

The site is one of the 'n' most important sites in a country for a species with a favourable conservation status in Europe but with its global range concentrated in Europe, and for which the site-protection approach is thought to be appropriate.

The criterion applies to those species with favourable conservation status but their European population holds over 50% of the species global population (non-SPEC^{E}).

Box 1.3. Species of European Conservation Concern – SPEC, by the BirdLife International criteria (Tucker, Heath 1994, BirdLife International 2004)

The species of unfavourable conservation status, are those which status in Europe is described as: endangered, vulnerable, rare, declining, localised or insufficiently known. The species concentrated in Europe, are those with more than 50% of their global population or range laying w Europe (Heath, Evans 2000). After Heath, Evans (2000), with modification in SPEC4 (currently non-SPEC[E], after: Burfield 2009).

The principles and methods used for setting thresholds, and applying the criteria are the same as for the B2 criterion (see Box 1.4.).

Group 'C' categories – European Union importance

Category C1 – species of global conservation concern

The site regularly holds significant numbers of a globally threatened species, or other species of global conservation concern.

This criterion is identical to the A1 criterion, and the same thresholds apply. The criterion refers to the species recognized by the IUCN (2008) as: *critically endangered* (CR), *endangered* (EN), *vulnerable* (VU), and *near-threatened* (NT). The qualifying thresholds set by the BirdLife International for globally threatened species (see Box 1.3.) is calculated in relation to body size, breeding population and breeding strategy of the species (Heath, Evans 2000). Use of the C1 criterion is not limited to a number of the most significant breeding sites of a species, as it is in case of B2 or C6 criteria – this criterion applies to all sites where the qualifying thresholds are met.

In regard to Corncrake *Crex* crex – a relatively common and widespread species of the lowest threat status – we decided to increase the qualifying threshold this criterion. Applying the threshold used on European level, 20 males (Heath, Evans 2000; see Box 1.3.) in Poland would result in designating areas of relatively low natural values. Therefore the threshold was increased to 60 males. At the same time we resigned from applying this criterion to the proposed IBAs, where Corncrake was the only qualifying species in order to avoid situation of designation of an IBA just for such frequent and widespread species (after Waliczky 2009).

Category C2 – concentrations of species threatened at the European Union level

The site is known to regularly hold at least 1% of the flyway or EU population of a species considered to be threatened in the EU.

In this criterion "threatened species" mean species, subspecies and populations listed in Annex I of the EC Birds Directive, for which Special Protection Areas (SPAs) are designated under Article 4.1 of the Directive. And the flyway population refers to geographic and biogeographic regions important in securing existence of any significant population of the species or subspecies. The flyway populations are identified by the Wetlands International (Delany, Scott 2006). The 1% threshold can be used to birds occurring during different times of the year, not just to migration season. The qualifying thresholds in this criterion are the same as for B1 criterion, except for the species, which European population is significantly larger than the EU breeding population.

Box 1.4. B2 and B3 categories application

B2 and B3 categories, identify areas important to species of conservation concern – regarded as SPEC: 1, 2 or 3 (criterion B2), and non-SPEC^{E} (criterion B3). To recognise an area as IBA with these species, the following condition have to be fulfilled:

1. site-protection approach is thought to be appropriate

It is considered that the site-protection approach does not meet its function for the species relatively numerous, widespread, or of very low densities. Therefore some of the SPEC 2, 3, and non-SPEC^{E} species are not appropriate in Polish conditions for the IBA identification purposes, for instance: Redstart, Wood Warbler (SPEC 2), Crested Lark, Spotted Flycatcher (SPEC 3), or Sedge Warbler, Yellowhammer (non-SPEC^{E}). See Annex 2 with a complete list of SPEC species, together with an indication whether they are qualified for IBA identification.

2. national population holds over 1% of the total European population.

Only those species which the national population exceeds 1% of the European population can be in a country used to the IBA identification under the B2/B3 criteria. Thereby the likelihood of identification of areas holding small populations, insignificant from the point of view of conservation of an individual species, is reduced.

European breeding population data is taken from "Birds in Europe" (BirdLife International 2004), and national data is taken from Sikora et al. (2008), after some modifications (Sikora, Chylarecki 2010). The national population percentage of the of the European population was computed using geometric means of the two populations.

3. area holds over 1% of the national population of a species

Only areas meeting the two criteria above, and same time holding more than 1% of the national population of a species, could be identified using the criteria B2 and B3. Number of sites that could be designated for a individual species was calculated on the basis of the proportion of its European population, present in the country. In a country holding 1–5% of European population, it could be designated 5 areas at most, for one holding 6–15%: up to 10 areas, 16–25%: up to 20 areas, etc. (Heath, Evans, 2000; Waliczky 2009). The species for which the national population is less than 100 breeding pairs, setting the 1% threshold, would result in identification of sites with single breeding pairs, hence in a number which is too small for effective conservation. In such cases, the qualifying threshold was set at level of 2 pairs for species with large body sizes and/or occurring at low densities, and of 5 pairs for species of small and medium body sizes, and/or nesting in colonies (Waliczky 2009).

Category C3 – concentrations of migratory non-threatened species

The site is known to regularly hold at least 1% of a flyway population of a migratory species that is not considered to be threatened in the EU.

'Migratory species not considered threatened' in the EU refer to species considered under Article 4.2 of the Birds Directive (i.e. regularly occurring migratory species not listed in Annex I). 'Migration' is defined as seasonal long-distance movements from and to breeding areas, therefore it excludes populations which are largely sedentary or short-distance dispersive (e.g. *Larus argentatus*). This criterion covers wetlands of interational importance (Ramsar Sites) identified under Ramsar criteria category 6.

For species which migratory routes of two different populations cross Poland (e.g. White-fronted Goose *Anser albifrons*, Bean Goose *Anser fabalis*), more conservative approach was applied and higher qualifying thresholds for more numerous were used, exactly as in criteria B1 and C2.

Category C4 – large congregations

The site is known to regularly hold t least 20,000 migratory waterbirds, or at least 10,000 pairs of migratory seabird, of one or more species.

This criterion is the same as A4iii criterion and covers all wetlands of international importance identified under Ramsar criteria category 5. The threshold of 20,000 migratory waterbirds refers to cumulative number of birds using the site during winter or autumn migration, and not just to maximal congregations occurring at the site simultaneously.

Category C5 – large congregations – 'bottleneck sites'

The site is a 'bottleneck' site where at least 5,000 storks *Ciconiidae*), or at least 3,000 migratory raptors (*Accipitriformes* and *Falconiiformes*) or Cranes (*Gruidae*) regularly pass on spring or autumn migration.

This criterion is the same as the B1iv criterion, and usually covers sites of migratory birds concentrations as straits, peninsulas, mountain passes, and those species' migration depends on the air-route over the site.

Category C6 – species threatened at the European Union level

The site is one of the ten most important in the European region in question for a species or subspecies considered threatened in the European Union.

'Threatened species' refers to species, subspecies and populations listed in Annex I of the EC Birds Directive, and for those member states are obliged to designate Special Protection Areas (SPAs) according to Article 4.1 of the Directive. 'European region' refers to what are known as NUTS regions (Nomenclature of Territorial Units for Statistics) established by Eurostat – the Statistical Office of the European Communities. On purpose of this book follow-

ing category was applied: NUTS I – refers to all of the Polish territory as one NUTS region, then following categories are used: NUTS II – referring to provinces ('voivodships'), NUTS III i IV – districts, NUTS V – municipalities (communes). At the same time, after approval from the BirdLife International, considering large total area of Poland it was decided that there will be recognised up to **10 the most important sites for a species** (unlike 5 in most of countries, which accessed EU on 1st of May 2004). Moreover, in case the subsequent sites (no. 11, 12, etc.), positioned accordingly to their significance for a species, present numbers identical or similar to the 10th one in the rank, then they also were qualified as important for securing the species and the category was applied.

From the general principle of the designation of the 10 most important sites, however, there are derogates in some justifiable cases. In a situation when the number of a species on the territory of a member state is equal to or greater than 10% of the total EU population of this species (taking into account the data for the EU27), a larger number of IBAs were designated for this species. In Poland, this applies to the following species: Bittern, Black Stork, White Stork, Lesser Spotted Eagle, Greater Spotter Eagle, White-tailed Eagle, Marsh Harrier, Montagu's Harrier, Spotted Crake, Corncrake, Crane, Great Snipe, Black Tern, Black Woodpecker, Barred Warbler, Ortolan Bunting, and Aquatic Warbler (see Annex 2). Therefore these species were used as qualifying species in a higher number of IBAs than 10, as long as their numbers in the IBAs exceed the qualifying thresholds. A rule was adopted here, that the number of sites designated for a species is determined by the percentage of the EU population breeding in Poland. For instance, in case of Lesser Spotted Eagle, of which Poland holds 17% of the EU breeding population, could potentially be designated 17 IBAs with the biggest populations, and where the species exceeds the qualifying threshold of 1%.

The C6 criterion is applied when population size is at least 1% of the species national population. In accordance to the BirdLife International recommendations for species with small national population numbers, to identify only those sites that can allow population increase in future, and to exclude those sites where the species occurs sporadically, higher qualifying thresholds were set. For the species whose population number is less than 100 breeding pairs, the qualifying thresholds are established as follows: 2 pairs for species of large body size or/and low densities, 5 pairs for species of medium and small body size or/and breeding in colonies (Waliczky 2009).

After consulting the BirdLife International there are some exceptions introduced in the application of the criterion C6: (1) Aquatic Warbler – considering high responsibility of Poland in conserving that globally threatened species, at all sites except for Lublin and Podlasie region, the species was classified as qualifying even in cases where the threshold of 10 males was not met (4 sites); (2) Ferruginous Duck – the qualifying threshold was set at the level of 2 (not 5) pairs due to the fact that this globally threatened species if being found in smaller numbers than 5 pairs at most of the sites; (3) White Stork – the qualifying threshold of 1% (440 pairs) was decreased to 0.5% (200 pairs) in order to designate more sites important for the species for which Poland has special responsibility (38% of the EU population breeds in Poland).

When checking species numbers in the IBAs in respect of the qualifying thresholds, a maximum number and not minimum was referred to (see also Gromadzki 2005).

Category C7 – other ornithological criteria

A site which has been designated as a Special Protection Area (SPA), or has been selected as a candidate SPA, based on ornithological criteria (similar, but not equal to, C1-C6) in recognized use of identifying SPAs.

This criterion has been used in a few cases, in which the species has not reached the qualifying threshold, but some other justified reasons existed to allow this species to qualify the site as an IBA. In particular, this criterion has been applied if there was a need to maintain the continuity of the species range (in case of isolated populations), or to protect the populations important at the biogeographic level. The criterion hass been also applied in several cases in which the bird population number has not reached the threshold, but the species occurred in especially high densities (in some smaller sites). This criterion was used only exceptionally – altogether in it was applied in 9 sites.

How did the boundaries of an IBA were defined?

Boundaries of an IBA should be located in a way that, in respect to the key bird species occurring in the area, the site ensures favourable conservation conditions in a long term. An IBA should cover an area which is required for the protected species during their whole life cycle, for instance should include breeding sites, foraging or/and roosting areas. If possible, the IBA should differ in its habitat and ornithological character from the surrounding areas, and should be manageable in some way for nature conservation. When defining boundaries of IBAs we tried to apply following rules:

1. all patches of habitats important for relevant bird species should be included,
2. boundaries should trace conspicuous site margins, which are easy to define in the field conditions, such as borders of different habitats, road, edge of railway embankment, etc.,
3. boundaries can follow existing boundaries of different forms of protected sites, as national parks, or landscape parks,
4. IBA can consist of a single area or of several smaller areas not connected together, but located in vicinity and similar in habitat and their bird life.

Sources, validity and quality of data

This publication analyses a total number of 6587 data records describing presence and estimated population size for key species in 174 bird sites. The source of this data are scientific publications , but also unpublished reports,

expert opinions, dissertations and data submitted by hundreds of birdwatchers from all over the country.

Majority of the data (4798 data records, 73%) used in this book had been collected in 2004–2009. Some of the data (1340 data records, approx. 20%) came from the publication of Sidlo et al. and had been collected in 1995–2003. The remaining data (449 data records, approx. 7%) had been collected both before and after 2004. Data from 1995–2003 was used in absence of more recent estimations of population size for a given species, or in rare cases of incomplete or worse quality data. Earlier data was also used in case of species with stable population size over the years. This is why historical data was not used for species such as Ruff, Dunlin, Northern Pintail, Northern Harrier and European Roller, which population sizes strongly decreased over the years.

Quantitative data presented in this book includes estimated population sizes obtained using different methods ranging from detailed inventories encompassing whole sites to rough estimates based on fragmentary field observations. Authors of accounts for individual sites were able to indicate accuracy of data records' estimates, so the techniques of population size estimation could be analysed. The analysis shows that for all the data records used in this publication (taking into account only breeding species, N = 4628 data records): 2346 data records (51%) were result of detailed counting (whole site's population has been counted); 482 data records (10%) were result of extrapolation (the total population size was derived from counting of a part of site's population and including the area of species' habitats); 779 data records (17%) were result of rough estimation (no detailed counting had been done, the estimation was based on sample field data); and for 22% of records accuracy of estimation was not given. These results show that majority of data is based on detailed field research, especially in case of small sites and certain bird species – easy to count because of nesting in colonies and including mostly waterbirds. A significant amount of data is based on extrapolation and rough estimates of population size, which were based on sample and often random field data as well as knowledge of the size of birds habitats' area. Estimation of population size was often done for large sites and species difficult to count such as nocturnal species, species with large territories and great distances between nests (eg. raptors), and forest species. Such approximate estimations are sufficient to make initial assessment of importance of a site for particular species, according to the principle of using the best available data. Yet it needs to be emphasised that population sizes obtained using estimation methods carry an unknown error and such data needs to be used carefully and may be inappropriate for certain kind of analysis eg. comparing changes in a species' population size over time or estimating population density.

1.4. IBA caretakers in Poland

Regular monitoring, including threat assessment and monitoring of bird populations and habitats' condition, is vital for efficient functioning of bird sites. Main aims of monitoring in bird sites are: early detection of threats, tracking changes in bird population size (especially in case of rare and endangered species) and habitats' condition, evaluation of effectiveness of undertaken conservation activities. The data collected as a part of sites' monitoring makes it possible to recognise threats for birds and their habitats, effectively prevent them and improve planning and implementation of conservation measures.

Who are the caretakers ?

Monitoring of Polish IBAs is not a simple task because of their great number and size. Long-term monitoring carried out in all national sites requires a small army of qualified volunteers, who would be able to collect straightforward data according to simple methodology. Appointing "site caretakers", that is individuals or organisations local to a site and responsible for its condition, is a widespread and well-tried form of solving monitoring. Such system of monitoring introduced and coordinated by BirdLife International is practised in dozens of countries worldwide. This makes caretakers of Polish sites a part of global network; in Europe alone, there are approx. 1600 caretakers in 25 countries. The main purpose of site caretakers is to collect and send monitoring data describing population size of key species, quality and condition of habitats and site-specific threats. This data is collected by completing simple monitoring forms and later sent further and used for analysis of eg. changes in threat factors over time. Caretakers also form a kind of rapid threat response network that detects actual and potential threats and acts to prevent them. They are recognised as expert in the matters of resident site by government institutions and local communities and thus they can represent the site's interests, support fundraising efforts and offer advice on appropriate conservation measures or environmental impacts as part of EIA.

IBA caretakers in Poland

In Poland, the caretaker network was officially launched in May 2008 as a part of OTOP's project "Implementation of Community Protection of Bird Sites in Poland" (see: www.ostojeptakow.pl). There have been 142 caretakers appointed so far in the country: 137 individuals and 5 organisa-

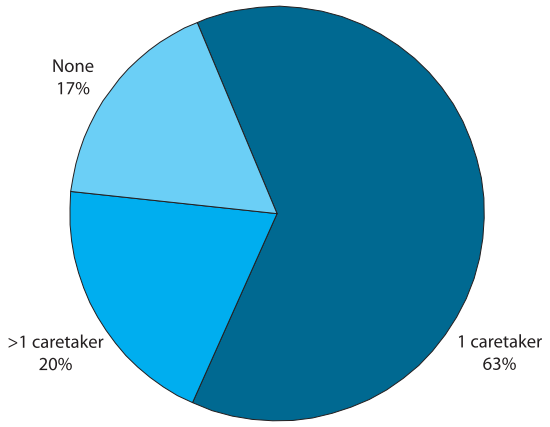

Fig. 1.3. Number of caretakers per IBA site in Poland (N=174)

tions active in 144 IBA sites. 28 sites, usually middle-sized or large (>3000 ha) have more than one caretaker (2–4).

Majority of site caretakers in Poland live within or in the immediate neighbourhood of their site (approx. 80%), hence they possess superior knowledge concerning the area including social and environmental factors. What is also important, caretakers are often emotionally attached to their sites and thus better motivated to undertake any actions necessary to protect them. Getting local residents involved in nature conservation of sites is important for effective functioning of the network, for it promotes sharing of knowledge and increases understanding of environmental issues among local stakeholders and decision-makers as well as encourages long-term involvement in conservation activities or monitoring of birds sites.

Among site caretakers there are scientists, public servants from local councils, foresters, members of environmental NGOs, students of environmental courses and amateurs who visit bird sites as leisure. Many of the site caretakers are members of local ornithological associations. Most of the caretakers are men, but there are also 7 women.

The caretakers' group is dominated by experienced and qualified birdwatchers, familiar with the monitoring methodology and committed to collecting monitoring data and performing field inspections. In the future OTOP would like to appoint caretakers of other skills such as community officers who would act as mediators and negotiators in contacts with local communities, decision-makers and businesses; and education officers who would share their knowledge about bird sites and Nature 2000 network with local communities, farmers and businesses.

Main activities undertaken by caretakers in 2008–2009

Monitoring

In 2008–2009 caretakers collected monitoring data for 123 sites. In 2008 they sent 74 monitoring forms, in 2009 – 75 forms, forms for both years were sent for 26 sites.

Field inspections of IBA sites by volunteers involved approx. 610 visits and 6430 working hours. The data collected and used to complete monitoring forms have been summarised elsewhere in this book (see Chapter). In addition, the monitoring data will be summarised every 2 years in special reports available to general public, relevant organisations and government institutions. The aim of such reports will be to draw attention to changes in natural environment in bird sites and analyse major threats to habitats and species. All monitoring data is entered to World Bird Database and it can be used for analysis on international and global level.

Interventions

Site caretakers' reports on potential threats caused OTOP to intervene 19 times. Interventions concerned eg. improper water management within sites (Rakutowskie Marshes, Barycz River Valley, Turawa Reservoir, Pilica River Valley, Przysowia i Sludwia Rivers Valley, Mala Welna River Valley), developments of potential negative impact on a site's natural environment (Beskid Wyspowy Mountains, Beskid Niski Mountains, Tuchola Forest, Pilica River Valley, Przysowia i Sludwia Rivers Valley), excess penetration of a site and other similar activities causing scaring of birds (eg. Goczalkowicki Reservoir, Turawa Reservoir, Woniesc Reservoir), damage to habitats (Ner River Valley).

Advice and consulting

Information sent by site caretakers was used by Ministry of Environment in the process of updating Natura 2000 sites' boundaries. Site caretakers took part in consultations concerning list of protected species for SPAs facilitated by General Directory for Environmental Protection. The data collected by site caretakers was used in BirdLife International report on ploughing of grasslands in the EU. They were also consulted on location of so-called small water retention developments such as dykes and on issues related to High Conservation Value Forests.

Education

Site caretakers organised several information meetings for local communities, took part in preparation of articles and publications concerning selected sites (approx. 10 caretakers), guided field tours of sites as a part of EuroBirdwatch days (series of events nationwide aimed to popularise birdwatching and bird conservation issues), Winter Birdwatch (equivalent of British Big Garden Birdwatch), Spring Alive (monitoring of first migratory birds in a year, approx. 12 caretakers). They also organised special classes for schools (approx. 10 caretakers).

2. Overview of results

2.1. Important Bird Areas in Poland – a general description

This publication indicates 174 sites in Poland which fulfilled the IBAs criteria. In comparison with the publication from 2004 (Sidło et al. 2004) the list of IBAs has been extended by 34 new areas. The greater number of IBAs stems mainly from the fact that a high number of censuses have been conducted in the recent years. One should also bear in mind that bird populations will always be subject to change in time; for this reason, national IBA lists will never be closed registries – they should track changes in the natural environment. However, it appears that although the number of IBAs in Poland has been changing in the recent years (see Fig. 2.1), on the national scale, the most important bird areas have already been identified; their number has stabilised and should oscillate between 170 – 180 areas.

Fig. 2.1. Number of IBAs in Poland between 1989–2010. Data on the number of IBAs are based on the following publications: Grimmet, Jones (1989), Gromadzki et al. (1994), Gromadzki, Wieloch (2000), Sidło et al. (2004), this publication (2010). It is worth mentioning that the criteria for selection of IBAs were not uniform across all the periods, which is one of the reasons for their different numbers between years.

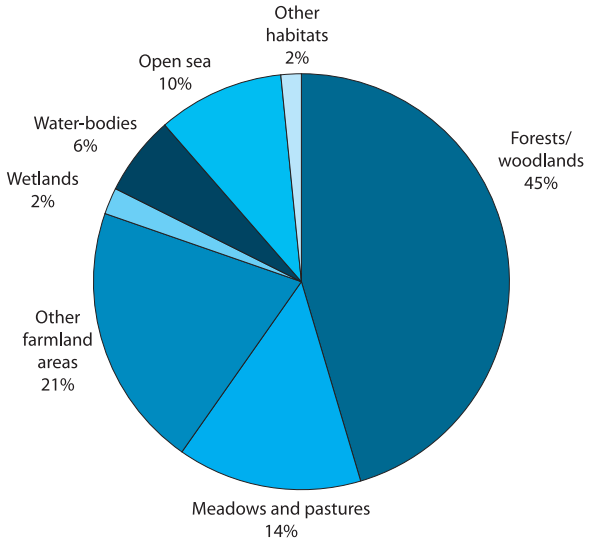

Fig. 2.1. Percentage of different habitat types in Polish IBAs

Area size

Of the 174 IBAs in Poland, 170 are land areas and 4 are located on marine waters (marine IBAs). In total, IBAs cover 6,418,170 ha (64,182 km^2), or 19.9% of the total area size of Poland. Land areas comprise in total 5,812,834 ha (58,128 km^2), or 18.64% of Poland's land area. Marine areas cover 605,336 ha (6,053 km^2), which represents 56.64% of Polish marine waters.

The area size of land IBAs ranges from 166 ha (*Żwirownia Skoki*) to 379,820 ha (*Bory Tucholskie*). The mean size of land IBAs in Poland is 34,193 ha and the median is 17,220 ha. A large majority the IBAs are relatively small – 68 land IBAs (40%) are smaller than 10,000 ha and only 36 land areas (21%) are larger than 50,000 ha.

It should be mentioned that 17 IBAs have their equivalents in the border zone of Poland's neighbours – in their case the effective size of protected areas is therefore larger and covers IBAs on both sides of the border. The number of cross-border IBAs is 6 for the German, 5 for the Slovak, 3 for the Czech, 1 for the Lithuanian, 1 for the Belorussian and 1 for the Ukrainian border.

Habitats

Almost half of the IBAs (about 45%) in Poland is covered by forests and tree groups. A relatively large part is comprised by open areas – meadows and pastures, and other farmland areas, constituting in total approx. 35% of all IBAs. A significant part is represented by marine waters (10% of the total area) and water bodies (6%). Other habitat types occur only marginally in IBAs – altogether they comprise less than 5% (see Fig. 2.2 for detailed percentage figures).

Criteria

All the 174 IBAs met at least 1 criterion indicating that a given area is of international importance for birds conservation. These criteria are grouped into 3 categories, referring to the geographical scale of their application: A – the global level, B – the regional (European) level and C – the European Union level (see Chap. 1.3). In Poland, the C group criteria were most frequently used – all the 174 areas fulfilled at least one criterion from this group. The A and B group criteria of IBAs selection were applied less often – in the case of 125 and 119 areas, respectively. Only 24 sites were identified as IBAs having met a criterion be-

longing to one group (C), 56 areas met criteria from two groups (A and C, or B and C), and 94 areas met criteria from all the 3 groups.

The highest number of IBAs were selected on the basis of the criterion C6 (137 areas) or the criterion A1/C1 (100 areas). Consequently, IBAs in Poland were designated primarily to protect breeding species, threatened on the scale of the European Union or globally. Criteria concerning breeding species threatened on the European scale (B2 and B3 – 73 and 54 areas, respectively), and aggregations of migrating species (A4iii/C4, B1i – 48 and 57 areas, respectively) were also relatively often used. The least frequently applied criterion was A3, which mentions breeding sites of species characteristic of a given biome (Eurasian High Mountain biome – 5 areas), A4ii, concerning migrating / wintering marine birds (4 areas) and B1iv/C5, indicating IBAs that are migratory bottlenecks (2 areas). Only exceptionally (9 areas) the criterion C7 was used, which is based on other, not mentioned by the remaining criteria, ornithological aspects. In particular, this criterion was applied when there was a need to ensure continuity of a species range, to protect populations important biogeographically and also when the abundance of a species did not meet the qualifying threshold but the species occurred in the IBA in a high density. The following criteria were not used on the Poland's scale: A2 – due to lack of restricted-range species; A4ii, A4iii and B1iii – due to lack of suitably abundant aggregations of migrating birds other than water and marsh birds.

Individual IBAs in Poland met between 1 to 11 criteria, on average approx. 4 different criteria (mean: 4.35; mode: 4). A majority of IBAs (97 IBAs, 55%) fulfilled 2 to 5 different criteria. The IBAs that met the highest number of criteria were: *Zalew Szczeciński* (Szczecin Reservoir), *Dolina Dolnej Odry* (Lower Odra Valley), *Ujście Warty* (Warta Mouth), *Dolina Biebrzy* (Biebrza Valley) (11 criteria), *Dolina Górnej Narwi* (Upper Narew Valley), *Dolina Środkowej Odry* (Middle Odra Valley), *Dolina Baryczy* (Barycz Valley) (10 criteria). 25 areas were qualified for IBAs having fulfilled 1 criterion.

Qualifying species

The species qualifying sites for IBAs in Poland belong to one of the 4 groups: (1) species threatened globally, according to IUCN criteria; (2) species threatened on the European Union scale, listed in Annex I of the Birds Directive; (3) species of special concern on the European level (SPEC); and (4) species not threatened in the area of the European Union, which form aggregations during migration.

Overall, in this publication 92 species qualified areas for IBAs. Additionally, in some cases two species groups: migrating marsh and water birds and migrating birds of prey qualified for IBAs sites of significant aggregations of these groups during migration.

In individual IBAs, the number of qualifying species ranged from 1 to 32. On average, there were approx. 4 qualifying species in an IBA (mean: 4.83, mode: 4). A majority of areas (107, 61%) was classified as IBAs on the basis of occurrence from 1 to 4 qualifying species; among these, in 39 IBAs there was 1 qualifying species. In 37 IBAs more than 7 qualifying species were present. The highest number of qualifying species was found in the following IBAs: *Dolina Dolnej Odry* (Lower Odra Valley) (32 species), *Dolina Biebrzy* (Biebrza Valley) (26), *Bory Tucholskie* (Tuchola Forest) (21), *Dolina Baryczy* (Barycz Valley), *Zalew Szczeciński* (Szczecin Reservoir) (17), *Zbiornik Siemianówka* (Siemianówka Reservoir) (15). Because the number of qualifying species depends, among other things, on the size of an area, it is worth noting the relatively small IBAs (area below 10,000 ha), with a high number of qualifying species: *Ujście Wisły* (Vistula's Mouth) (10 species), *Zbiornik w Nieliszu* (Nielisz Reservoir), *Dolina Neru* (Ner Valley) (8 species), *Dolina Tyśmienicy* (Tyśmienica Valley), *Dolina Dolnej Skawy* (Lower Skawa Valley), *Zbiornik Turawski* (Turawa Reservoir) (7 species).

A majority (62) of species qualifying sites for IBAs in Poland are threatened on the European Union scale – in the case of 55 of these species IBAs were their breeding sites, in the case of 3 species IBAs covered sites important during migration or nesting areas, and in the case of 4 species

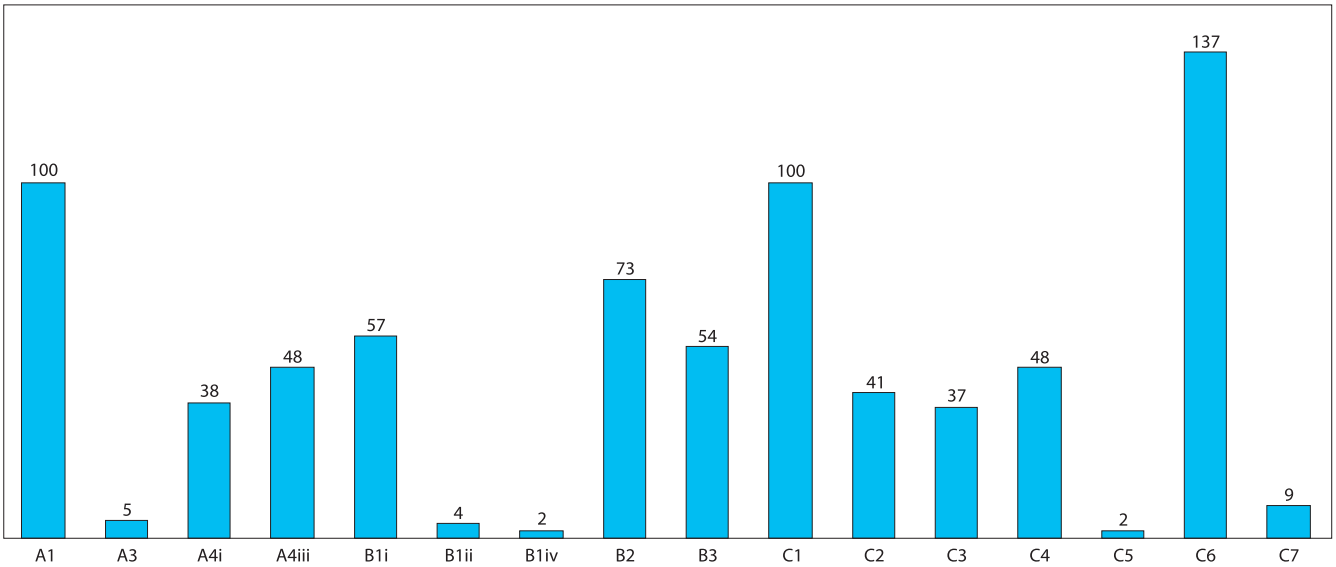

Fig. 2.2. Number of IBAs in Poland fulfilling a given type of criteria (N=174 IBAs). Criteria A2, A4ii, A4iv and B1iii were not used in Poland

IBAs were selected as areas important only during migration. An area was eligible to become an IBA also in the case of occurrence of European special concern species (SPEC) – in total, 49 species belonging to SPEC group 1, 2 or 3, and 17 species belonging to the non-SPEC group[E]. Of these, a decisive majority were species threatened also on the EU scale, and therefore criteria from both the B and the C group were used in their case. Only a few species (Gadwall, Snipe, Black-headed Gull, Stock Dove, Hoopoe, Sand Martin and Savi's Warbler) belong to the SPEC or the non-SPEC[E] species group, but are not included in Annex I of the Birds Directive – for this reason, they qualified sites for IBAs only based on the B group criteria. In addition, of the 15 species threatened globally and regularly occurring in Poland, 9 species were placed on the list of qualifying species (see Chap. 2.2. and Box 1.2.). Of the species not threatened regionally or globally, 20 qualified sites for IBAs because of high migratory aggregations.

Among breeding birds, the species that most often indicated an IBA site were: Corncrake (71 IBAs), White-tailed Eagle, Black Tern and Black-tailed Godwit (27 IBAs each), Black Stork (25) and Lesser-spotted Eagle (18). Theses species are either threatened globally, or their Polish population comprises a significant (>10%) part of the EU population. IBAs important for migratory species were designated mainly on the basis of considerable, exceeding 1% of the biogeographical population aggregations of birds not threatened in the EU (not mentioned in Annex I of the Birds Directive). Among migratory species, those qualifying a site for an IBA were most often: Crane (26 IBAs), Bean Goose (23) and White-fronted Goose (16). In addition, 48 IBAs were important as gathering sites for migrating marsh and water birds belonging to various species, and 2 IBAs located in the Baltic Sea coastal area (Hel Peninsula and Vistula Spit) were identified as migratory bottlenecks for birds of prey, whose numbers in those regions reached more than 3,000 individuals.

2.2. Importance of the IBAs network in Poland for birds conservation on the European and the global scale

As a country of a considerable surface area, a high diversity of habitats and still relatively well preserved ecosystems, Poland plays an important role in birds conservation on the international scale. The network of IBAs is a key element in the protection of birds, since IBAs cover significant populations of species threatened not only on the global and European level, but also on the EU scale.

Globally threatened species

In Poland, there are regular records of 15 bird species (including 9 breeding species) of special concern on the global level – meaning they are threatened or near threatened, according to the IUCN criteria (see Box 1.3). These species face a high risk of extinction and require taking specific conservation measures to preserve their populations, such as creation of protected areas. Of these 15 species, 9 species qualified sites for IBAs of international importance: Ferruginous Duck, Red Kite, Spotted Eagle, Corncrake, Great Snipe, Black-tailed Godwit, Curlew, Roller and Aquatic Warbler. Except for the Aquatic Warbler and the Spotted Eagle, whose threat status has been classified as "vulnerable" (VU), all the remaining species from this group have been assigned the lowest threat category – "near-threatened" (NT). For all these species, areas identified as IBAs were their breeding sites. Additionally, aggregations of migrating Curlews and Black-tailed Godwits qualified 15 sites for IBAs, as their stop-overs during migration.

The most frequent breeding special concern species in IBAs were: Corncrake (148 areas, 85%) and Red Kite (74 areas, 42%). The remaining species were recorded in less than 25% of IBAs and of these the least abundant was the Roller (12 areas) and the Spotted Eagle (2 areas) (see Table 2.2.1). The highest number of sites were identified as IBAs on the basis of records of the Corncrake (71 areas, 41% of IBAs) and the Black-Tailed Godwit (27 areas, 18%) – i.e. these species were especially abundant in these IBAs. The lowest number of areas were qualified for IBAs following a record of the Spotted Eagle (1 area) and the Roller (3 areas).

Taking into account species threatened globally, Poland is especially responsible for conservation of the Aquatic Warbler, having a considerably high proportion of its global population – 24.4%. Poland is a relatively important breeding area also for species such as the Red Kite, the Corncrake and the Black-tailed Godwit – their national population comprises more than 1% of the global population (Table 2.1). In Poland, occurrence of most globally threatened species is to a large extent limited to IBAs (Fig. 2.4), and in the case of 4 of them (Ferruginous Duck, Spotted-Eagle, Great Snipe and Aquatic Warbler), 100% of their national populations are covered by IBAs. Species whose populations are relatively weakly (<50%) represented in the IBAs network include: Black-tailed Godwit (18% of the population), Corncrake (39%) and Curlew (47%).

It is likely that the proportion of the Polish Black-tailed Godwit and Curlew population covered by IBAs is larger. It can be suspected that these species were in some cases not reported in lists of avifauna present in IBAs, especially if they were not frequent, because they are not mentioned

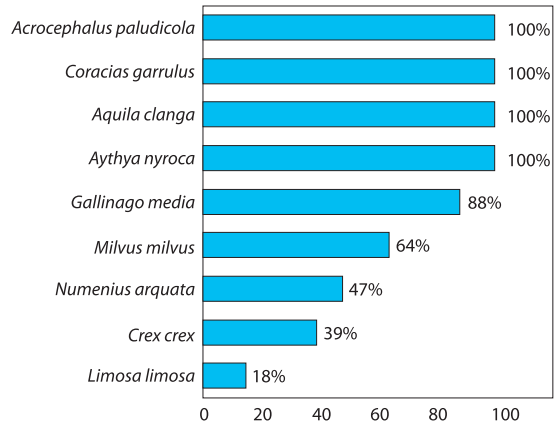

Fig. 2.3. Percentage of the Polish populations of globally threatened or nearly-threatened species (according to the IUCN criteria), covered by the IBA network

Table 2.1. Globally threatened or nearly-threatened species, according to the IUCN criteria, which qualified sites for IBAs in Poland. The size of the world population after: IUCN 2010. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.1. (www.iucnredlist.org), except for the Aquatic Warbler, for which data after: Aquatic Warbler Conservation Team (www.aquaticwarbler.net)

Species	Risk category	Number of IBAs where the species is present	Number of IBAs where the species is qualifying	Global population	% of global population in Poland	% of population present in IBAs
Aythya nyroca	NT	40	5	81 500–128 500 p	0.1	100
Milvus milvus	NT	74	16	21 000–25 500 p	2.9	64
Aquila clanga	VU	2	1	< 5 000 p	0.3	100
Crex crex	NT	148	71	1 800 000–3 200 000 p	1.5	39
Gallinago media	NT	38	11	59 000–502 500 m	0.5	88
Limosa limosa	NT	38	27	317 000–402 500 p	1.5	18
Numenius arquata	NT	39	19	245 000–330 000 p	0.2	47
Coracias garrulus	NT	12	3	100 000–500 000 inds	<0.1	100
Acrocephalus paludicola	VU	21	16	12 100–13 800 m	24.4	100

The percentage of the world population present in Poland was estimated by comparison of geometric means of the global population and the Polish population.

in Annex I of the Birds Directive and were only recently added to the list of globally threatened species.

In Poland, there is also a substantial proportion (>5%) of the world's population of a few species that are not threatened globally, such as: White Stork, Lesser-spotted Eagle, Crane, Black Stork and Middle Spotted Woodpecker.

Species with conservation status unfavourable on the European level

Among the 524 species regularly recorded in Europe, 226 (43%) have unfavourable conservation status. Of these, 89 species regularly occur in Poland: 7 of them belong to the SPEC 1 category, 25 – to SPEC 2, 57 – to SPEC 3 (BirdLife International 2004). Moreover, 55 species occurring in Poland belong to the non-SPEC^{E} category, and therefore their conservation status is favourable but their global population is concentrated in Europe, making the European states especially responsible for their protection. Additional 90 species have favourable conservation status and are not concentrated in Europe (see Box 1.3. with a full description of SPEC categories and Appendix 2 with the list of species and their corresponding SPEC categories).

Of the 89 species with unfavourable conservation status in Europe, 49 were used as qualifying species for IBAs in Poland. All the species from the highest threat group (SPEC 1), i.e. Ferruginous Duck, White-tailed Eagle, Spotted Eagle, Corncrake, Great Snipe and Aquatic Warbler, have been used for identification of IBAs, and the highest number of areas were selected for the Corncrake and the Aquatic Warbler (see Table 2.1). Among the SPEC 2 species, 14 qualified sites for IBAs. The national populations of 5 of them are especially vital because they comprise more than 5% of the European population (White Stork, Crane, Black Stork, Lesser-Spotted Eagle and Pochard). Additional 29 species from the SPEC 3 group were used to identify IBAs, of which the national population of 1 species (Bittern) is especially important on the European scale, representing 10% of the European population.

17 qualifying species (15 breeding and 2 wintering) belong to the group that is not threatened on the European scale, but the breeding population of which is concentrated in Europe (non-SPEC^{E}); of these, the population of the Middle Spotted Woodpecker is important on the European scale (more than 5%). From among the birds which are not threatened and not concentrated in Europe, in Poland 27 species qualified sites for IBAs – 14 as breeding species, and the remaining 13 as migratory species. As regards the breeding species in this group, Poland has a considerable population of the Marsh Harrier, representing over 5% of the European population.

Poland supports substantial populations of many species inhabiting Europe (see Table 2.2). Species qualifying sites for IBAs for which Poland bears special responsibility, having more than 10% of the European population, are: White Stork, Aquatic Warbler, Crane, White-tailed Eagle, Black Stork, Lesser-spotted Eagle and Bittern (see Table 2.2).

Species threatened in the European Union

Of 195 species and subspecies listed in Annex I to the Birds Directive, and hence threatened on the scale of the European Union, 130 are recorded in Poland, of which approx. 90 species occur in Poland regularly as breeding species or

Table 2.2. Species whose Polish population exceeds 5% of the European population. The percentage of the world population present in Poland was estimated by comparison of geometric means for the European population and the Polish population

Species	SPEC category	Annex I Birds Directive	% of European population occuring in Poland	% of UE population occuring in Poland
Ciconia ciconia	SPEC 2	●	23.1	38.4
Acrocephalus paludicola	SPEC 1	●	20.3	89.9
Perdix perdix	SPEC 3		19.7	34.0
Grus grus	SPEC 2	●	15.2	25.3
Haliaeetus albicilla	SPEC 1	●	13.2	45.1
Emberiza citrinella	Non-SPECE		12.2	18.6
Ciconia nigra	SPEC 2	●	12.2	21.5
Aquila pomarina	SPEC 2	●	11.9	17.1
Acrocephalus palustris	Non-SPECE		10.7	20.5
Locustella naevia	Non-SPECE		10.5	31.0
Botaurus stellaris	SPEC 3	●	10.4	41.7
Strix aluco	Non-SPECE		10.3	13.3
Alauda arvensis	SPEC 3		9.5	21.2
Fulica atra	Non-SPEC		9.4	17.7
Hirundo rustica	SPEC 3		9.3	16.2
Coccothraustes coccothraustes	Non-SPEC		9.0	12.7
Aythya ferina	SPEC 2		8.2	23.3
Sylvia communis	Non-SPECE		7.6	17.3
Dendrocopos medius	Non-SPECE	●	7.0	9.0
Anas platyrhynchos	Non-SPEC		6.9	12.6
Buteo buteo	Non-SPEC		6.8	12.2
Tachybaptus ruficollis	Non-SPEC		6.8	11.0
Cygnus olor	Non-SPECE		6.8	8.6
Saxicola rubetra	Non-SPECE		6.7	17.6
Sylvia curruca	Non-SPEC		6.4	13.0
Circus aeruginosus	Non-SPEC	●	6.4	20.0
Rallus aquaticus	Non-SPEC		6.4	11.4
Phalacrocorax carbo	Non-SPEC		6.3	12.1
Podiceps nigricollis	Non-SPEC		6.3	32.5
Sturnus vulgaris	SPEC 3		6.1	9.8
Hippolais icterina	Non-SPECE		5.7	26.4
Vanellus vanellus	SPEC 2		5.6	11.5
Luscinia luscinia	Non-SPECE		5.6	42.1
Phoenicurus ochruros	Non-SPEC		5.4	7.4
Motacilla flava	Non-SPEC		5.4	17.0
Podiceps cristatus	Non-SPEC		5.3	9.9

seasonally as migrants. In the recent years (1990–2010) 73 species from Annex I of the Birds Directive were reported to nest in Poland, of which 61 species nested on a regular basis. 7 to 93 species from Annex I of the Birds Directive have been recorded in individual Polish IBAs, with approx. 35 species per an IBA on average (mean: 35.5, median = 33, N = 164 IBAs); in most IBAs (107, 64%) there were between 15 to 40 such species. Typically, just over 20 species from Annex I of the Birds Directive were breeders in IBAs (range: 8–45 species; mean: 22.7; median = 24; N = 121 IBAs).

A majority of the breeding species from Annex I of the Birds Directive (42, 57%) are rare species in Poland, with the national population size not exceeding 1,000 breeding pairs, and 19 species of these (26%) are extremely scarce – their national population does not exceed 300 breeding pairs. Only 9 species from this group can be classified as

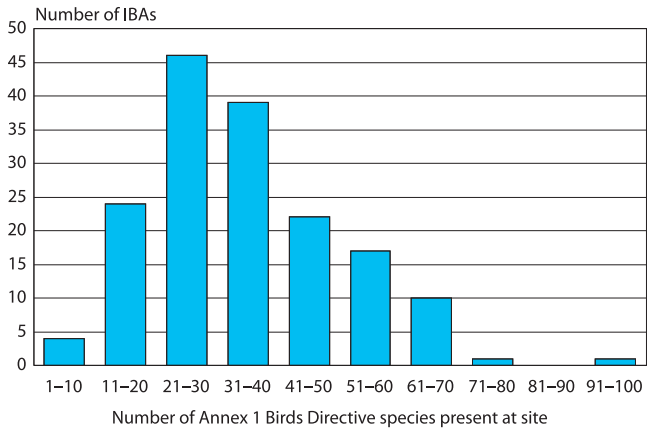

Fig. 2.4. Distribution of the number of species from Annex I of the Birds Directive recorded in Polish IBAs (N=164 IBAs)

fairly abundant, with the national population not exceeding 30,000 pairs. The most abundant of them are: Red-backed Shrike, Ortolan Bunting, Woodlark, Black Woodpecker and Barred Warbler.

As regards species threatened on the EU scale, in Poland IBAs were most frequently designated for: Corncrake, White-tailed Eagle, Black Tern, White Stork and Lesser-spotted Eagle. Species for the protection of which Poland bears special responsibility, having a considerable part (>40%) of the EU population, are: Aquatic Warbler, White-tailed Eagle, Spotted Eagle and Bittern. In total, in the case of 19 qualifying species the Polish population exceeds 10% of the EU population (see Table 2.2.).

Migratory and wintering species

Poland, because of its location, well-preserved river valleys and access to sea is an important stop-over area for migrating birds of various groups. IBAs were designated primarily for marsh and water birds, and occasionally for birds of prey (only two areas).

Many IBAs covered substantial aggregations of migrating marsh and water birds: in 5 IBAs these aggregations exceeded 100,000 individuals (*Zalew Szczeciński* (Szczecin Reservoir), *Dolina Dolnej Odry* (Lower Odra Valley), *Ujście Warty* (Warta Mouth), *Zatoka Pucka* (Puck Bay) and *Dolina Biebrzy* (Biebrza Valley)), and in additional 6 IBAs migratory birds aggregations exceeded 50,000 individuals (*Zbiornik Jeziorsko* (Jeziorsko Reservoir), *Ostoja Miedwie* (Miedwie IBA), *Zbiornik Mietkowski* (Mietków Reservoir), *Zbiornik Otmuchowski* (Otmuchów Reservoir), *Dolina Baryczy* (Barycz Valley) and *Dolina Nidy* (Nida Valley)). Overall, within the boundaries of 48 areas aggregations of marsh and water birds exceeded 20,000 individuals. These aggregations usually concerned migrating birds, and less often wintering birds (13 IBAs).

The species for which Poland is a stop-over of international importance are in the first place: Crane, Bean Goose and White-fronted Goose. 26, 23 and 16 IBAs, respectively, were reported to be used as stop-overs by more than 1% of the migrating populations of these species. More than 5 IBAs were also identified for Mute Swan, Smew and Little Gull; for the remaining migratory species 1–3 areas were usually designated. Marine IBAs (4 areas) were distinct for their large aggregations (exceeding 1% of the migrating population) of marine wintering birds: Black Guillemot, Razorbill, Velvet Scoter, Common Scoter and Long-tailed Duck.

2.3. Analysis of threats to IBAs in Poland

To be able to protect birds and their habitats effectively, first we need to identify factors that threaten IBAs with

Box 2.1. The outline of quantitative assessment of threats (see details in: BirdLife International 2006)

A standardised scale for threat assessment has been developed in order to enable quantitative representation of pressure factors threatening habitats and species in the bird sites (BirdLife International 2006). Its use produces threat description that is more objective and precise in rendering the actual significance of a threat. Expression of threat strength in numbers according to the scale makes it possible to track changes in threats over time and to compare data for different areas, regions and countries. National data put in World Bird Database can be used for supra-regional or global threat analysis.

Timing of threat			
Happening now	3		
Likely in short term (within 4 years)	2		
Likely in long term (beyond 4 years)	1	Highest	IBA threat
Past (and unlikely to return) and no longer limiting	0	impact	status
Scope of threat		score	score
Whole population/area (>90%)	3	0	0 = low
Most of population/area (50–90%)	2	3–5	1 = medium
Some of population/area (10–50%)	1	6–7	2 = high
Few individuals/small area (<10%)	0	8–9	3 = very high
Severity of threat			
Rapid deterioration (>30% over 10 years or 3 generations)	3		
Moderate deterioration (10–30% over 10 years / 3 generations)	2		
Slow deterioration (1–10% over 10 years / 3 generations)	1		
No or imperceptible deterioration (<1% over 10 years)	0		

reference to species for which the sites were recognised (so-called "qualifying" or "trigger" species). The answer to this question will allow us to establish priorities for conservation and to undertake activities leading to elimination of potential and actual threats. The information about threats was mentioned in the previous edition of *Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce* (Bird Sites of European Importance in Poland) (Sidlo et al. 2004), but there was no quantitative analysis or interpretation of the presented data. The aim of this chapter is to summarise data provided by monitoring of threats for Polish IBAs carried out by Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptakow (Polish Society for the Protection of Birds, later OTOP) in 2008–2009.

The following data was gathered by 143 IBA caretakers in 2008–2009 (see Chapter 1.4), each of them performed an independent assessement of their site. Complete and high quality data was available for 108 (62%) of 174 sites. Threats were assigned scores according to a number scale in regard of timing, scope and severity; this was the basis for assessment of the overall impact score of a threat. Such proceeding corresponds with the simple, standardised methodology of threat assessment developed by the BirdLife International and applied in many countries worldwide. The use of uniform methodology enables us to compare data obtained on national and international level, and to track changes in threats' strength over time (BirdLife International 2006).

General analysis

There was at least one threat category recorded for all of the 108 subject IBAs; almost all of them had more than one threat category recorded (105 – 97%) and the majority as many as 6–10 (69 – 64%).

Almost a fourth of threat categories recorded were assessed as of Very High IBA threat status, which means at least two of the features making up the overall threat strength (timing, scope and severity) were assigned the highest score.

Threats identified for IBAs were divided into 11 categories which consist of individual threat types that can have negative impact on birds. The most frequent were threats of "Scaring, harassment, harvesting of birds and excess penetration of habitats" category; they were recorded for 87 (81%) of all subject IBAs and assessed as of Very High strength in 22% (24) of them. The dominating threat involved excess tourism and recreational activities pressure; it was recorded for 60 (56%) IBAs. Other common threat was improper management of natural resources: agriculture (for 84 – 78% of subject IBAs), water management (75 – 69%) and forestry (71 – 66%). The threat of invasive species was less frequent, but stronger – its IBA threat status was Very High for 30 (28%) IBAs.

Analysis of unpublished monitoring data collected in 1995–2003 for 77 sites (it was performed for the previous edition of *IBAs of EU Importance in Poland*) showed that frequency of the four most common threat categories was similar to this recorded for 2008–2009 period, despite different methodology and assessment team (Figure 2.8).It is worth mentioning that the impact of invasive species was not counted among the most important threats in 1995–2003 period, which may indicate only recent escalation of this threat on the national scale.

In the respect of threat timing in 84% of sites threats were "happening now". The threat scope was broadest for invasive species – this particular threat affected over 90% of area/population of 31 sites (29%). The severity of agri-

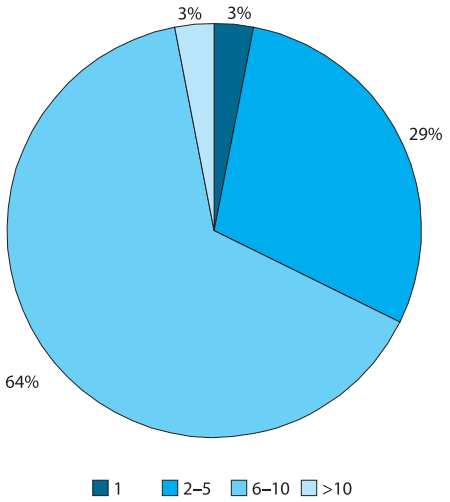

Fig. 2.5. Number of threat categories recorded for Polish IBAs in 2008–2009 (N = 108 IBAs)

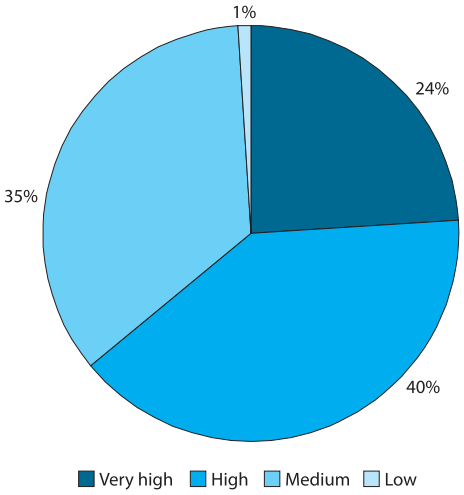

Fig. 2.6. IBA threat status score for Polish IBAs in 2008–2009 (N = 108 IBAs)

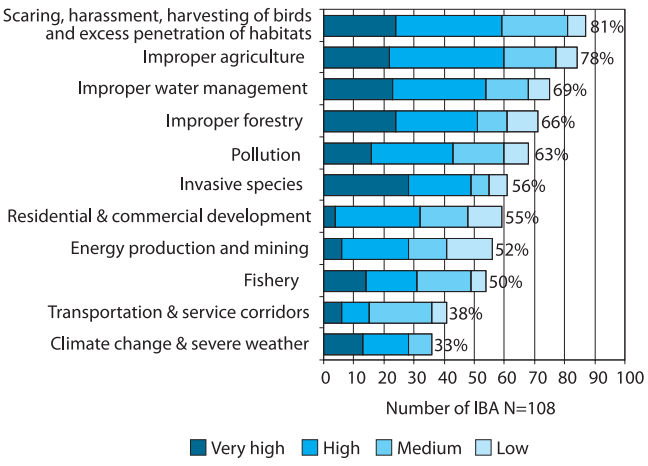

Fig. 2.7. Frequency and overall threat strength of individual threat categories for Polish IBAs (N = 108) in 2008–2009

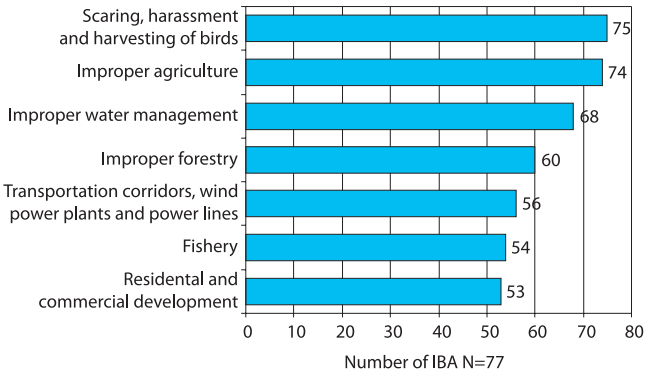

Fig. 2.8. Frequency of individual threat categories for Polish IBAs (N = 77) in 1995–2003

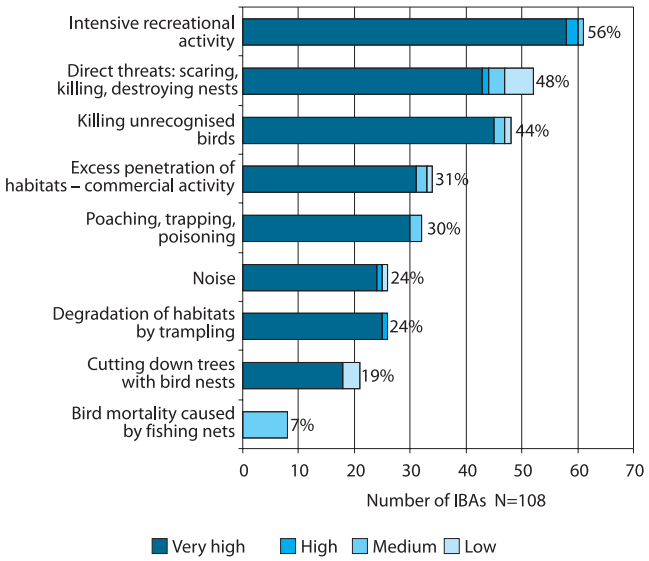

Fig. 2.9. Frequency of individual threat types within "Scaring, harassment, harvesting of birds and excess penetration of habitats" category recorded for Polish IBAs (N = 108) in 2008–2009

culture and water management threats was the highest, in as many as 28 sites (26%) it was assessed as likely to cause rapid deterioration.

Description of threats

This chapter describes individual categories of threats and gives examples of their impact on bird sites in Poland taken from monitoring forms sent to OTOP by site guardians (see Chapter 2.5).

Scaring, harassment, harvesting of birds and excess penetration of habitats

Threats from "Scaring, harassment, harvesting of birds and excess penetration of habitats" category were recorded in 87 (81%) of subject Polish IBAs and in 24 (22%) of them assigned Very High threat status score (see Figure 2.7). There was close to significant tendency of direct threats (scaring, killing and destroying nests) to be less severe in IBAs protected by national law as national parks (F2,106=3,847, p=0,052). This result may indicate effectiveness of this kind of protection in limiting such direct threats.

Threats from "Scaring, harassment, harvesting of birds and excess penetration of habitats" category were recorded in 87 (81%) of subject Polish IBAs and in 24 (22%) of them assigned Very High threat status score (see Figure 2.7). There was close to significant tendency of direct threats (scaring, killing and destroying nests) to be less severe in IBAs protected by national law as national parks (F2,106=3,847, p=0,052). This result may indicate effectiveness of this kind of protection in limiting such direct threats.

Threats associated with increasing tourist and recreational activity, resulting in excess penetration of habitats and caused mostly by tourists straying off trails, were recorded in more than a half of analysed sites (61 – 56%). This was especially important for sites for Western Capercaillie such as Solska Forest and Gorce Mountains (Stachyra, Cymbała 2008; Armatys 2009). There were examples of tourist trails' routes that did not ensure sufficient protection of this species, eg. in Gorce Mountains tourist trails lead mostly along ridges, which are favoured by Western Capercaillie as leks (Armatys 2009).

Direct threats to birds such as scaring and destroying of nests and clutches by tourist groups and anglers, accidents of killing birds by hunters were recorded in 52 (48%) of analysed sites. Scaring of birds was frequently recorded, caused by mass use of quad bikes, off-road cars and motorcycles, often off-trail, as well as motorboats, sailing boats and kayaks in case of water bodies (eg. Dombrowski 2009; Stachyra 2009; Bukaciński 2009). Numerous quad bikes and motorcycles entering Turawski Reservoir site caused destruction of nests of Little Ringed Plovers and scaring of breeding birds (such as Whiskered Tern, Little Ringed Plover, Common Black-headed Gull, ducks and grebes) as well as migratory and wintering birds using wetlands as feeding grounds. In 26 (24%) sites habitats were destroyed by trampling. Anglers looking for convenient angling points at Turawski Reservoir walked trough breeding sites of crakes, terns and increasingly rare in this site Northern Lapwings and Little Ringed Plovers, which could be one of reasons for abandoning the site's colony by Whiskered, Black and White-winged Black Terns. Camping and using motorboats near their nests were identified as a possible cause for Eurasian and Little Bitterns abandoning the site as well (Stasiak 2008, 2009).

Locally, increasing pressure from ecotourism (including e.g. taking photos of birds) was also mentioned as a potential threat. At Orawa and Nowy Targ Bogs there was rapidly increasing pressure from nature photographers coming to Western Capercaillie leks (Cichocki 2009); in Upper Narew Valley great numbers of birdwatchers would come to Great Snipe leks (Grygoruk 2009).

Hunting of unrecognised bird species, hunting outside of hunting season and deliberate killing of protected bird species were recorded as a threat for 47 sites (44%). For 32 sites (30%) there were reported cases of poaching and trapping of birds. Hunting within ponds area and mistaking it for game duck species were recognised as main threats for globally endangered in Sandomierz Forest site (Kata 2008). There were reported cases of shooting piscivorous raptors (mostly close to fish breeding ponds), including protected species such as Eurasian Bittern, Os-

prey and Ferruginous Duck (Jaszcz 2008; Stachyra 2008; Cymbala, Stachyra 2008; Stachyra; Marczakowski 2008). Several wounded and unable to fly geese and ducks were sighted in Barycz River Valley during hunting season, which indicated chaotic and uncontrolled cull (Orlowska 2009). Regular hunts that took place during migration and winter season contributed to dispersal of congregations of migratory and wintering birds such as geese of many thousand individuals (Stawarczyk 2008). Hunts within ponds area would start from 15th of August, official beginning of hunting season, but there were still many duck and grebe females with flightless young present (Stasiak 2009). It was frequently pointed out that pellets from hunting arms can be a reason for high concentration of lead in the water and a potential cause of lethal poisoning of birds (Odrzykoski 2009). There was some research carried out at fish breeding ponds near Zator that seems to confirm this data (Wiehle, Bonczar, 2007). There were also recorded examples of illegal shooting of raptors by hunters and trapping of birds by local inhabitants (Grygoruk 2009), including trapping raptors near pigeon lofts (Olszewski, 2008). Local inhabitants would also collect eggs and fledglings of eg. Greylag Goose as well as flightless young geese and ducks eg. in Ner River Valley, Vistula River Mouth and Tysmienica River Valley sites (Musiał 2008; Kośmicki 2009, Jaszcz 2008).

Penetration of habitats enhanced by business commercial activity was recorded in 34 sites (31%). The business activity included mostly development of road and tourist infrastructure in places attractive for their natural beauty. It was proved that excess penetration of habitats resulting from business activity occurred most frequently in forest sites ($F_{2,106}$ =5,264 , p=0,007). Housing and tourist developments and skiing infrastructure (ski lifts and ski routes) were reported to take up increasing area of glades and forest meadows in Beskid Slaski Mountains, which lead to degradation of habitats associated with eg. Wester Capercaillie (Król 2009). In Beskid Wyspowy Mountains the major threat was planned tourist infrastructure development, such as new ski lift partly entering a Western Capercaillie site (Kajtoch 2009).

Despite there being a legal obligation to protect zones surrounding raptors' and Black Stork's nests, there were accidents of disturbing birds during breeding season and even extreme cases such as cutting down a tree with White-tailed Sea Eagle's nest on it as a part of planned forestry works (Cymbała, Stachyra 2008), cutting down a beech tree containing a hollow occupied by Ural Owl (Cymbała 2009), cutting down trees with Eurasian Buzzard's nests (Upper Nurzec Valley).

Improper agriculture

Adverse effect of agriculture was recorded for 84 Polish IBAs (78%) and and in 22 (20%) of them assigned Very High threat status score. (See Figure 2.7).

The high frequency of agriculture-related threats may be explained by agricultural land covering more than a third of Polish IBAs' area (see Chapter 2.1) and agriculture being the most common form of land use in the country. Rural areas are vital for survival of many bird species endangered on European and national scale. Extensively used grasslands are the habitat of many globally endangered species (such as Corncrake, Great Snipe, Aquatic Warbler, Black-tailed Godwit, European Roller, Eurasian Curlew, feeding grounds of Greater Spotted Eagle) as well as those which population size is in decline throughout Europe, such as Red-backed Shrike, Grey Partridge, Yellowhammer, Grasshopper Warbler (OTOP, 2008). Rural areas in Poland are still characterised by mosaic of habitats and thus high environmental value, thanks to widespread use of traditional farming practices. The data collected for bird sites indicated that protection of sites strongly depended on farming practices used within their boundaries or in immediate neighbourhood.

The most common threat recorded for 62 sites (57%) was abandoning of use of meadows and pastures. It was proved that this threat more often concerned the sites located in parts of the country with domination of extensive farming (F=4,2, p=0,043): lubelskie, swietokrzyskie, malopolskie, mazowieckie, lodzkie, podkarpackie and lubuskie provinces (Chylarecki, Jawinska 2007). Abandoning mowing and extensive grazing of meadows and turning them into fallow land resulted in advance of natural succession processes and overgrowing of habitats previously characterised by low vegetation and used as breeding sites by waders and feeding grounds by raptors. In river valleys, abandoning of mowing and grazing caused shallowing of old river beds and other water bodies, degradation of habitats and in turn retreat of waterbirds, waders, crakes, rails and terns (Grygoruk 2009, Bukaciński 2009). The major threat for Biebrza River Valley site was advancing over last few decades process of withdrawal of traditional farming from the most marshy and remote areas, which were then claimed by natural succession and gradually overgrown. This posed a major threat for eg. globally endangered Aquatic Warbler, for which Biebrza Marshes are the most important breeding site in the EU. In recent years the implementation of EU agri-environmental schemes and Aquatic Warbler conservation project initiated by OTOP resulted in improvement of habitat conditions for this species trough increase of area of mowed meadows (OTOP, 2008).

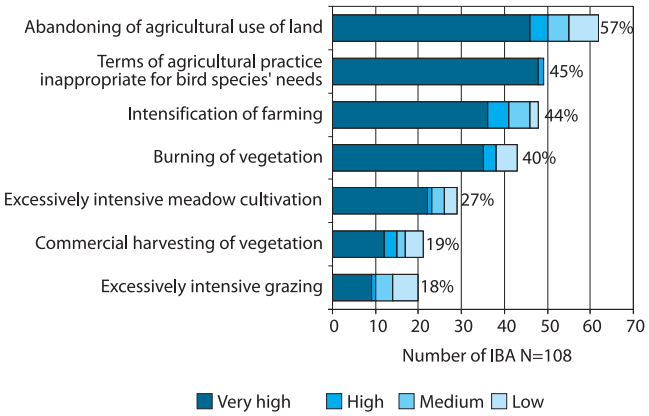

Fig. 2.10. Frequency of individual threat types within "Improper agriculture" category recorded for Polish IBAs (N = 108) in 2008–2009

Paradoxically, 49 sites (45%) were threatened by increase in farming, that is by its intensification. One of the reasons for accelerating intensification of Polish farming may be the implementation of EU Common Agricultural Policy (later CAP). The negative impact of implementation of this policy was observed in EU-15 and may be expected to appear in Poland as well in the near future (Donald et al. 2006). Examples of intensification of farming were as follows: ploughing of meadows and pastures and using the land for crops, introducing crops (eg. corn) to grasslands and fallows, enclosing of land and creating crop monocultures, intense use of meadows. This resulted in removal of peripheral habitats (fallows, baulks, small ponds, bushes, etc.) and simplification of farming landscape structure, which in turn caused diminishing of raptors' feeding grounds (eg. Lesser Spotted Eagle) and destruction of meadow and brush habitats that Common Cranes and Corncrakes would use for nesting (Bagińska, Bagiński 2008; Trzciński 2009). In Ner River Valley the meadows used as a nesting site by Eurasian Curlews and Black-tailed Godwits were ploughed and planted with corn and potatoes (Musiał 2008). Excessive grazing reported for 18% of sites caused degradation of undergrowth, over-fertilisation and trampling of clutches by cattle. In Lower Vistula River Valley intensive grazing on islands took place during breeding season of gulls and terns (May – June), which could have negative impact on clutch size and fledglings survival rate (Bukaciński 2009). Actual implementation of Rural Development Programme and related payments, including CAP-recommended practices, was not always beneficial for natural environment. There were cases of cutting down trees and bushes on crop fields and grasslands and turning fallows into crop fields in order to enlarge areas qualifying for farming subsidies (Kaliciuk 2008, Orłowska 2009). The threat for 49 sites (45%) was using farming practices inappropriate for bird species, also connected to intensification of farming. The most common example was too early mowing of grasslands which could cause high mortality of hatching birds and their young. Mowing in the middle of breeding season had negative impact on species using grassland as nesting sites such as Corncrake and Montagu's Harrier (Grygoruk 2009; Cymbała, Stachyra 2008).

Spot burning of vegetation was recorded for 43 sites (40%), mostly of reeds and sedge meadows that are valuable nesting habitats (eg. for Eurasian Bittern and Western Marsh Harrier). These actions also caused destruction of nests containing eggs and fledglings (eg. of Greylag Goose) (Gacek 2008; Wiehle, 2009).

Uncontrolled harvesting of reed (cane) and wicker for commercial purposes was reported for 21 sites (19%); it would be used mostly for thatching. In some sites the harvesting was very intensive; in the Vistula Lagoon up to 100% of usable reed was harvested and the rest was often burned down in order to improve homogeneity of reed for the next season (Mokwa 2008). The same happened on the banks of Kamien Lagoon and Dziwna River, where up to 80% of reed area was used for harvesting, often excessive, illegal and carried out during bird breeding season (Kaliciuk 2008).

Improper water management

Threats connected to improper water management were recorded for 74 subject sites (69%) (see Figure 2.7); they concerned mostly maintaining unobstructed flow in drainage canals – in 43 sites (40%), technical infrastructure on river banks – in 36 sites (33%), removing trees and brushes from (river) banks – in 34 sites (31%) and water level changes caused by human activity in 33 sites (30%).

Maintaining unobstructed flow in drainage canals caused faster outflow of water and resulted in drying up of habitats which prevented waterbirds from nesting and feeding (Solokija River Valley, Stachyra, Marczakowski 2008; Cymbała, Stachyra 2008, Stachyra 2008). Strengthening of river banks stopped seasonal flooding of river valleys, caused lowering of ground water levels, river valleys open space habitats drying up and disappearing of valuable river habitats such as old river beds, islands and sandbars. Hydrotechnological works often involved removal of river bank vegetation and hence habitat loss for birds. Cutting down alluvial forests in Middle Odra River Valley reduced number of breeding sites available for Black Kite, Red Kite and Middle Spotted Woodpecker.

Negative impact of the before-mentioned practices was most visible in Lower Nurzec River Valley, where drainage system and floodbanks completely stopped spring flooding which affected local Corncrake and waders populations. Drying up of meadows was the cause of extinction of local Great Snipe population and the Curlew's population size dropped from more than dozen pairs in the 90s to only two in 2008 (Budka 2008).

Irregular changes in water levels caused by human activity were recognised as threats for 28 sites (30%). It could involve filling and draining water bodies (such as ponds or reservoirs) at times inappropriate for birds and consequent loss of clutches for birds nesting on the ground, including islands (mostly terns, gulls and waders) and nesting in reeds (eg. Common Coot, Common Moorhen, Little Grebe, Water Rail, ducks) (eg. Pruszynski 2009, Bzura River Valley). Maintaining low water levels for too long in spring and then letting water in caused drowning of nesting birds. Spring filling of Turawski Reservoir caused losses in breeding colonies of Whiskered and Black Terns (Stasiak, 2008). The same happened at Otmuchowski Reservoir, where

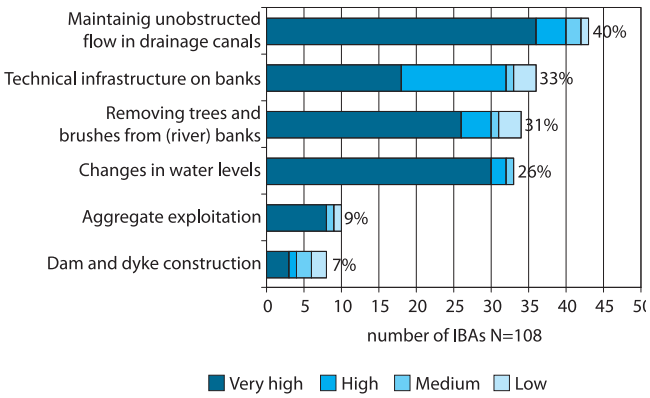

Fig. 2.11. Frequency of individual threat types within "Improper water management" category recorded for Polish IBAs (N = 108) in 2008–2009

unstable water levels between March and April and then mid- to late July caused great clutch loss for waterbirds.

Excessive or improper exploitation of aggregates was reported as a threat for only 10 sites (9%), but in over 7% of sites it was assigned Very High threat status score. In Lower Sola River Valley exploitation of gravel caused lowering of ground water levels as well as water level in the river (Gacek, 2008). At Mietkowski Reservoir excessive gravel exploitation destroyed muddy shallows serving as feeding grounds to waterbirds including migratory waders (Stawarczyk, 2008).

Dam and dyke construction was considered a threat for only 8 sites (7%). Planned (but still not decided) construction of a dam in Nieszawa (Lower Vistula River Valley site) would require devastation of a few dozen kilometres of the river and permanent flooding of river valley habitats, including valuable alluvial forests (Wlodarczyk 2008, Gacek 2008 ,Wilniewczyc 2008).

Improper forestry

A model of sustainable forest management, taking into account importance of forests as habitats and the need to protect their biodiversity, has been gradually implemented in Poland since the 90s, but demand for wood for construction, paper and other industries is increasing in the fast growing Polish economy. This may have great impact on bird sites, as forest ecosystems make for approx. 43% of bird sites area and are breeding habitat for many endangered species on the EU scale (ie. species which breeding population in Poland is more than 10% of total EU population; eg. Black Stork, White-tailed Sea Eagle, Common Crane) and global scale (eg. Greater Spotted Eagle, Red Kite).

Improper forestry issues were recorded as a threat for 71 subject sites (66%); for 22 (20%) sites they were assigned Very High threat status score (See Figure 2.7). The most common threat in this category was cutting down old trees and trees containing hollows – in 54 sites (50%), other included removing dead wood from forest floor – in 46 sites (42%) and carrying out forestry works in times inappropriate for birds – in 44 sites (41%).

Cutting down old trees and trees containing hollows caused breeding sites and feeding grounds loss for woodpeckers, flycatchers, raptors and owls which prefer to nest on older trees. In Bieszczady Mountains site an ancient forest of 80–120 years was cut down and forestry works were carried out during bird breeding season. This posed a potential threat for rare species nesting in the site such as Golden Eagle, European Honey Buzzard, Ural Owl, Tengmalm's Owl, flycatchers and woodpeckers including Three-toed and White-backed Woodpeckers (Kunysz, 2008). In Grzeda Sokalska Beechwood site the decreasing share of ancient forest was considered the main threat to local populations of woodpeckers, especially White-backed Woodpecker (Cymbala 2009).

In some sites, forestry works (thinning, improvement cuts, regeneration cuts, patch cuts, etc.) were carried out throughout the year, irrespective of bird breeding season and nest protection zones, which caused scaring of birds and sometimes destruction of nests. In Knyszyn Forest site there were cuts carried out during breeding season and within the territories of species such as Three-toed and White-backed Woodpecker, Tengmalm's Owl, Pygmy Owl (Tumiel 2008). In Janow Forests cuts were carried out within bird protection zones and in an extreme case, over 130 year old forest was cut down at one of the last leks of Western Capercaillie (Szewczyk, 2008).

Forest monocultures were considered a potential threat for bird sites, leading to simplification of species and spatial structure of forests. Clearings were planted mostly with commercial tree species, creating eg. vast pine monocultures (Racławski 2008). In Beskid Wyspowy Mountains recorded threats included private coniferous forest plantations and their intensive exploitations creating conditions unfavourable to birds.

Implementation of national programme for increasing forest area was beneficial on principle, yet sometimes it lead to chaotic afforestation of valuable bird habitats such as wet meadows, fens or reeds (eg. in Roztocze, Warmia Site) (Stachyra, 2009, Huzarski 2009). Afforestation was considered a major reason for disappearing of Lesser Spotted Eagle feeding grounds in Borecka Forest site (Sulej 2009) and a potential threat to habitats important for Eurasian Black Grouse in Lower Nurzec River Valley (Budka 2009).

Forestry works enabled development of new roads and improvements to existing ones which increased forest fragmentation and encouraged entry and exploration, eg. in Beskid Slaski Mountains, Beskid Wyspowy Mountains and Janow Forests sites (Krol 2009, Kajtoch 2009, Szewczyk 2009).

Pollution

Pollution caused by industry, agriculture, forestry, transport, households and urbanised areas was considered a direct threat for 68 sites (63%); it was assigned Very High threat status (See Figure 2.7). Eutrophication of water habitats was often reported as a threat – in 40 sites (37%); another common threat was improper landfill management and accumulation of waste – in 22 sites (20%).

Air pollution was considered dangerous mostly for the sites located in industrial regions (such as slaskie, dolnoslaskie, opolskie and lodzkie provinces). Beskid Slaski Mountains site still shows the consequences of air pollution caused by Czech foundries years before – weakened trees became susceptible to spruce bark beetles and other woodworms and resulting mass logging deprived of habitats many rare species of woodpeckers (such as Three-toed Woodpecker) and owls (Krol, 2009). Industrial plants (power plant, refinery, chemical plant), sources of toxic emissions, are a potential threat to nearby Lower Odra River Valley site (Lawicki 2008).

Water eutrophication occurred in many sites; it was caused by high concentration of nutrients in waste water originating from bad management of sewage coming from agricultural and industrial activity (eg. lack of sewage systems and sewage treatment plants). Observed effects included blue-green algae blooms which caused increased mortality of fish and other water fauna and thus

potential reduction of feeding base for piscivorous birds (Wereszczuk 2009; Stawarczyk 2008). Nutrients inflow originating from agricultural land within lakes' watersheds was a threat for eg. Lake Druzno, Miedwie , Slawskie Lakes (Nitecki 2008, Guentzel 2009, Sieracki 2009). There were frequently reported cases of inflow of agricultural, industrial and municipal sewage to ground water and direct discharges into rivers and sea (Rubacha, 2009, Kośmicki, 2008, Betleja 2009, Dombrowski 2009).

Within sites' boundaries and in their immediate vicinity there were reported cases of waste stockpiles, illegal rubbish dumps in forests and agricultural areas, levelling of wetlands and depressions with municipal and construction waste. Rubbish was dumped even in nature reserves such as Barycz River Valley (Orłowska 2008;Lenkiweicz 2009) and Malopolska Vistula River Gap (Szewczyk 2008). It should be emphasised that these threats concerned only single spots in a few sites (Bukacinski 2008, Trzcinski 2009).

Invasive and other problematic species

Threats caused by invasive alien species and native problematic predator species were reported for 61 sites (56%); they were assigned Very High threat status score in as many as 59 sites (55%), which makes this threat category the strongest of all.

Predatory mammals (American Mink, Racoon Dog, Common Racoon, Red Fox) caused great losses in local bird populations, especially these nesting in colonies – gulls and terns, as well as herons and migratory or wintering waterfowl (Bukaciński, 2008; Szymczak 2008; Wereszczuk, 2009). Alien invasive species were recorded in 51 sites (47%).

Mink and Racoon Dog were observed throughout the country, Common Racoon mostly in sites in West Pomerania: Warta River Mouth (Kruszyk 2008), Szczecin Lagoon (Guentzel 2009), Swidwie Site (Adamczak 2008), Miedwie Site (Guentazel 2009), as well as in Lower Silesia eg. Barycz River Valley (Orlowska 2008; Lenkiewicz 2009) .

There were reported cases of minks destroying whole Black or Common Tern colonies of 20 pairs each during a single night. In Malopolska Vistula River Gap site American Mink was recorded for the first time in 2008 and during this first survey over 100 dead birds were found (Szewczyk 2008). Continuing increase in number and size of mink farms, especially in west of Poland, indicates that future growth of mink population can be expected (Racławski 2008).

Inflow of Racoon Dog was clearly recorded in West Pomerania – in vicinity of Odra River near Szczecin and Warta River Mouth (Guentzel 2009; Kruszyk 2008). This species was repeatedly sighted in Oswin Site, including a female with young which may indicate existence of growing wild population (Doktor 2008).

Predation of Racoon Dog and Racoon could be the cause of rapid decrease in number of breeding pairs of Greylag Goose, Western Marsh Harrier and Common Coot in Barycz River Valley over the last 10 years (Orłowska 2009).

In 40 sites (37%) pressure from native predatory species, mostly foxes, was also recorded as a threat (Stachyra, Marczakowski 2009; Wereszczuk 2009). Other problematic predatory species were martens (Wilk 2009; Racławski 2008) and birds – mostly Corvidae such as Hooded Crow and gulls – Herring and Yellow-legged (Kajzer 2008; Stawarczyk 2008).

Residential & commercial building development

Advancing residential and commercial building development was considered a threat for over a half of subject sites (60 – 56%). Because of their natural beauty bird sites were strongly threatened by development of tourist and recreational infrastructure. Increasing urbanisation of wild areas by housing estates and second houses was recorded for 43 sites (40%), there was also strong pressure to build tourist and recreational infrastructure in the most attractive areas (for 48 sites – 44%) which resulted in high-density housing eg. by Puck Bay, Hel Penninsula (Kosmicki 2008,2009), along the shore of Szczecin Lagoon (Guentzel 2009). In mountain sites wild areas such as grasslands and old forests were potentially threatened by planned skiing and other tourist infrastructure (hotels, restaurants, etc.) and development of residential and second housing eg. in Beskid Wyspowy Mountains (Kajtoch 2009) and Beskid Slaski Mountains (Krol 2009).The most valuable habitats were threatened by housing development in river valleys, eg. near old river beds (Grygoruk 2009, Lawicki 2008). Other relevant unfavourable building developments included industrial sites (for 15 sites – 14%) that could have negative influence on birds, eg. development of docks and chemical plant within Szczecinski Lagoon site (Guentzel 2009) and development of waste and waste oil incinerator and mink farm within Goleniow Forest site (Racławski 2008). Lack of clear regulations concerning land planning facilitated expansion of arbitrary located developments (Kulwas 2008). High share of privately owned land within sites (especially within the boundaries and in immediate vicinity of national parks) hindered effective management of protected areas and implementation of conservation measures (Swiętochowski 2008 , Olszewski 2008, Cichocki 2009, Stachyra 2009).

Energy production and mining

Peat, gas, coal, stone and aggregate exploitation as well as use of wind turbines were recorded as threats for 56 sites (52%) (See Figure 2.7).

Exploitation of natural resources and development of opencast mines caused direct degradation of bird habitats in 19 sites (17%). In Lower Bug Valley digging up peat caused permanent disappearance of breeding sites for at least three bird species: Northern Lapwing, Common Snipe and Black-tailed Godwit. Peat pits together with draining ditches caused significant lowering of ground water levels in nearby fens and meadows (Dombrowski 2009).

Dwindling resources of fossil fuels, the need to act on climate change and commitments resulting from Polish membership in the EU, all obligate our country to increase

production of renewable energy. Inappropriate location of wind turbines was a threat for 40 sites (37%) and it concerned wind turbines within sites, in the immediate vicinity, in areas used by great numbers of birds (eg. migration intermediate points) and in sites for bird species likely to cause collisions such as raptors, storks, geese, gulls and terns. At Kamien Lagoon and Dziwna River sites there are planned wind farms in places adjacent to hunting grounds of White-tailed Sea Eagle, Lesser Spotted Eagle and kites (Rodziewicz,2009).

Existing and planned power lines and ancillary infrastructure were considered a threat for 28 sites (26%) as they pose a risk of collisions especially for raptors and owls (Racławski 2008; Doktór 2008; Szewczyk 2008; Kunysz 2008 a,b; Huzarski 2009). Constructions jutting out of forest such as power lines, wind turbines and antennae can pose a potential threat for sites such as Hel Penninsula which is an important corridor for birds migrating along the south shore of Baltic Sea (Kośmicki, 2009).

Fishery

Fishery was considered a threat for 54 subject sites (50%) (See Figure 2.7). This category included fish breeding ponds management practices harmful for birds, scaring of birds at fish breeding ponds and techniques of fishing in lakes and sea that were harmful for birds.

Fish breeding ponds are a unique habitat and constitute the key component of 8 Polish IBA sites (eg. Barycz River Valley, Lower Sola River Valley) and a valuable component of another 30 sites. In Poland they are convenient nesting sites for many bird species endangered on European scale; for some species they are chosen habitat for the majority of national population, eg. for Black-crowned Night Heron, Whiskered Tern and globally endangered Ferruginous Duck.

Some management practices and techniques used to maintain fish breeding ponds were reported as a threat to birds. Removing rushes from pond banks and surface was recorded in 24 sites (22%) where it caused loss of potential nesting sites for waterfowl, grebes, rails, crakes and terns. Carried out during breeding season it also caused actual loss of clutches (Michalczuk 2008; Gacek 2009). Improper water level management reported in 11 sites (10%), including ponds' draining and filling dates not taking into account bird breeding season and migrations, caused loss of clutches and lack of convenient nesting sites. In Tysmienica River Valley ponds were filled at the end of May and beginning of June which caused loss of clutches and fledglings for plovers, redshanks and terns (Jaszcz 2008); lack of convenient feeding grounds caused decrease in waders population residing at ponds in Samica River Valley (Odrzykoski 2008).

Scaring of birds at fish breeding ponds complexes was reported for 36 sites (33%). There were recorded cases of scaring cormorants by gas cannons and shooting which had negative influence on other birds, eg. waterfowl. During fish harvesting there were cases of shooting at herons, cormorants and gulls (Wiehle 2008, Lenkiewicz 2009).

Potentially harmful fishing practices were recorded in 7 sites (6%): in Puck Bay site use of drift nets caused death of auks and divers and use of bottom gill nets deaths of ducks such as Long-tailed Duck and White-winged Scoter. Mass fishing, especially targeting salmon, was carried out during the peak of waterbird population (Kosmicki, 2008). At the Vistula Lagoon use of passive fishing equipment such as pots, traps and hook lines also caused death of many birds (Mokwa 2008).

Uncertain property rights and economical situation of fish breeding ponds was also considered a problem. Closing and consequent degradation of unprofitable ponds would cause loss of valuable habitats, nesting sites and feeding grounds for many bird species (Orlowska 2009 ; Wiehle 2008).

Climate change & severe weather

This category includes threats associated with impacts of climate change and severe weather conditions on birds and their habitats. Such threats were reported for 36 sites (33%) (See Figure 2.7) and included droughts, extreme temperatures, storms and torrential rain that caused bird mortality and habitat changes.

Droughts were the most often reported threat from this category (23 sites – 21%). It is difficult to differentiate between effects of weather such as droughts and effects of hydrotechnical practices such as drainage which also change habitat water conditions. These factors can act simultaneously, reinforcing negative effects. Droughts caused unfavourable changes in sites' habitats such as drying up of grasslands and disruptions to natural water balance in wetland forests, especially alluvial forests (Bukaciński 2008). Drying of a lake, meadows and forest habitats were reported for Rakutowskie Marshes (?) site where extreme temperatures caused accelerated water loss in a lake during breeding season (Piotrowski 2008). Because of habitats drying up Upper Nurzec River Valley became less attractive for bird species such as Northern Lapwing, Common Snipe, Black-tailed Godwit and Corncrake (Budka 2008). Lack of seasonal flooding in Kostrzynecki Pool (part of Lower Odra River Valley site) caused its drying, overgrowing and consequent loss of breeding sites for waders and Aquatic Warbler (Lawicki 2008). In Krotoszynski Oak Forest, one of the largest compact complexes of oak forest in Europe, water shortages caused weakening of oak trees and their greater susceptibility to Oak Buprestid Beetle (Kosinski 2008).

Unfavourable weather conditions such as cold snaps, violent storms and torrential rain were considered to potentially cause clutches loss (Armatys, 2009). In Goleniowska Forest site bad weather caused losses in clutches of White-tailed Sea Eagle and other raptors (Raclawski 2008); at Turawski Reservoir hailstorms and torrential rain destroyed numerous nests of Whiskered Tern, Black Tern, Black-necked Grebe, Great Crested Grebe and ducks (Stasiak 2008, 2009). Spring floods and storms caused drowning of clutches of birds nesting on sandy river banks or islands such as terns and gulls (Dombrowski 2009. Kmiecik 2009).

Transportation & service corridors

Threats associated with transportation and service corridors were reported for 41 sites (38%) (See Figure 2.7). Roads and railways were a problem in 37 sites (34%) and other transportation corridors such as air corridors and waterways concerned only isolated sites.

Currently implemented *National Road Construction Programme for 2008–2012* includes construction of motorways, modernisation and extension of highway network, construction of several ring roads to largest cities (Mickiewicz, Nowacka, 2008). A1 motorway will adjoin Tuchola Forest site which can threaten birds because of increased noise, collisions with vehicles and habitat loss for the site's key species: Red Kite, Common Crane, Red-backed Shrike, Ortolan Bunting (Rydzkowski, 2009?). A2 motorway will adjoin Jaktorow and Krasnicza Wola Fishponds and may be a threat for congregations of migratory waterbirds such as Greater White-fronted Goose and Bean Goose (Stelmach 2009). Niepolomice Forest may be threatened by A4 motorway that will lead along the site's south boundary. The motorway will adjoin Debna nature reserve which is a site for White-collared flycatcher and Middle Spotted Woodpecker (Wilk 2009). Another example of negative influence of road development is construction of a road trough Upper Labunka River Valley, which cuts straight trough a Corncrake lek (Stachyra 2009).

After long negotiation process the majority of potential threats caused by construction of Via Baltica – international transport route from Warsaw to Helsinki – have been eliminated. The final variant of Via Baltica route will go through Lomza and bypass most Natura 2000 sites in the region. Previously considered route would cut trough Knyszyn Forest, Biebrza River Valley and Augustow Forest sites (Górska, 2009 unpub.).

Planned location of new airport in Modlin is a potential threat to birds because of immediate vicinity of key national SPAs (EU Special Protected Areas), especially Middle Vistula River Valley. Close distance to feeding grounds and resting sites for thousands of migratory waterbids would increase risk of bird/plane collisions which could occur on large scale at a busy airport (Górska 2010).

Development of waterways and water communication routes was also mentioned as potential threat. Examples included planned permanent route for ferries and pleasure boats between Cracow and Gdansk (crossing all Vistula River sites); advanced efforts to reactivate regular ferry connection between Pulawy and Kazimierz in Lower Vistula River Valley site; attempts to introduce heavy goods transport to new waterways and intensify sailing traffic at Vistula Lagoon ("Cutting trough Vistula Sandbar" and "Zulawy Loop" projects). Such investments can potentially affect those species which build nests in rivers Bed, e.g: gulls,terns, plovers.

General conclusions

It needs to be emphasised that it is usually very difficult to differentiate between impacts of individual factors affecting birds, because bird populations are affected by a group of factors at the same time and identifying actual causes and effects can be problematic. Furthermore, it is necessary to consider interactions between global (threats during migration and at winter sites, climate change) and local factors, which together form a complex and dynamic system. Individual threats can strengthen or hinder each other; they can be definitely negative for some sites, habitats and bird species and neutral or even beneficial to others. Wet meadows overgrowing with brushes will cease to attract waders and Corncrake, but will attract species such as Red-backed Shrike instead. However, IBA sites are recognised for holding population(s) of certain qualifying species and threats should be considered taking into account the best interest of these species. Therefore planning of conservation activities requires detailed survey and analysis of each individual site, taking into account global protection status of species and specific local conditions.

Negative effect of various factors on birds can often be delayed. Regular and organised monitoring of threats in bird sites allows the guardians to quickly detect the threats, sometimes even before there is any negative effect, and to effectively prevent them. In the future, data form sites' monitoring will show changes in threats over time, ie. whether their level gets higher, lower or stays the same. This data will be vital to make informed decisions about necessary interventions and to create long-term plans of conservation of IBA sites.

2.4. Conservation status of Polish IBAs and necessary conservation actions

Majority of IBA sites is protected as Natura 2000 sites and/or national parks. Among 174 sites included in this publication, there are 141 sites (81%) which are designated SPAs. Moreover, boundaries of 21 sites (12%) partly or completely coincide with these of national parks. Coincidence of IBA sites with Natura 2000 sites varies for EU member countries from 39% to 100%, with a mean value of 64% for 27 EU member states (data for 2008; unpublished data by BirdLife International). Therefore legal protection of bird sites in Poland is well covered, however this publication includes 33 newly proposed sites that should become Natura 2000 sites as soon as possible.

Providing legal protection for IBA sites is important, but unfortunately does not guarantee actual protection. IBAs are significantly exposed to many kinds of threats – approx. two thirds of all Polish IBAs is under pressure from at least 6 threat types to birds and their habitats; more then a half of these threats was appointed High or Very High threat status score (see Chapter 2.3). At the same time the monitoring data indicates that less than 10% of IBAs have up-to-date plans of conservation or plans of conservation actions, and as many as approx. 75% of all Polish IBAs do not have such plans, even though preparation of the plans is in progress for approx. 25% of sites (see Figure 2.12)

In addition, sufficient and adequate conservation activities are undertaken only for 4% of sites and in over 30% sites there is no conservation activity.

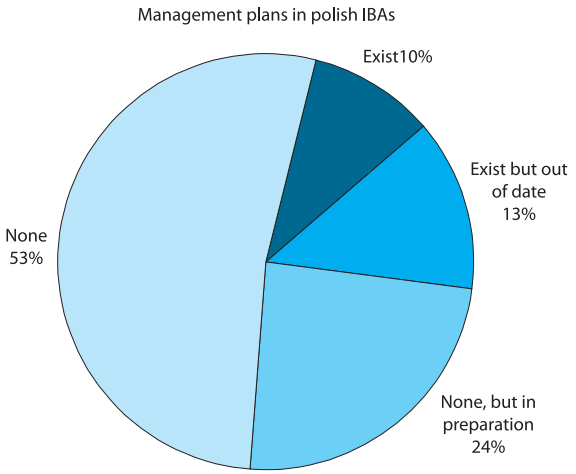

Fig. 2.12. Data concerning state of preparation of plans of conservation for Polish IBA sites (N = 112 sites). Source: monitoring forms completed by sites' caretakers in 2008–2009

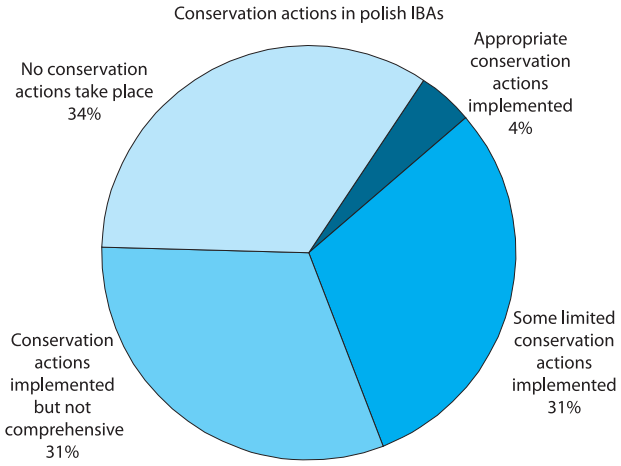

Fig. 2.13. Conservation activities undertaken in Polish IBA sites (N = 115 sites). Source: monitoring forms completed by sites' caretakers in 2008–2009

These results indicate that identification of priority sites for birds conservation and their legal protection on both national and international level does not necessarily translate into actual conservation actions in individual sites.

Further steps that should be taken to ensure sufficient conservation of bird species and their habitats within IBAs are:

1. Providing legal protection by including all IBAs, also the newly proposed ones, into Natura 2000 network

Polish government met their obligation towards the EU concerning designation of SPAs in 2008, by including all 140 IBAs identified until 2004 in Polish Natura 2000 network. However, new scientific data shows that the inventory of Polish IBAs was not yet complete in 2004 – this publication indicates another 33 sites that meet the criteria for bird sites of international importance and as such should be included in Natura 2000 network.

2. Ensuring favourable conservation status of all subject species trough creating and implementation of plans of conservation

At present, the majority of IBAs does not have plans of conservation, which makes it impossible to carry out comprehensive conservation activities. Plans of conservation or plans of conservation activities for several dozen sites are expected to be prepared in next few years, the target being all of the SPAs. Detailed and extensive inventories are sine qua non of preparing appropriate conservation plans – it is impossible to plan conservation activities without extensive knowledge about sites' natural resources. Results of a survey carried out in 2009 (Dombrowski in litt.) show that for 79 out of 140 subject sites (56%) there is a lack of comprehensive and high quality inventory data for 2004–2009, even though there was fragmentary data available for some species.

3. Carrying out environmental monitoring

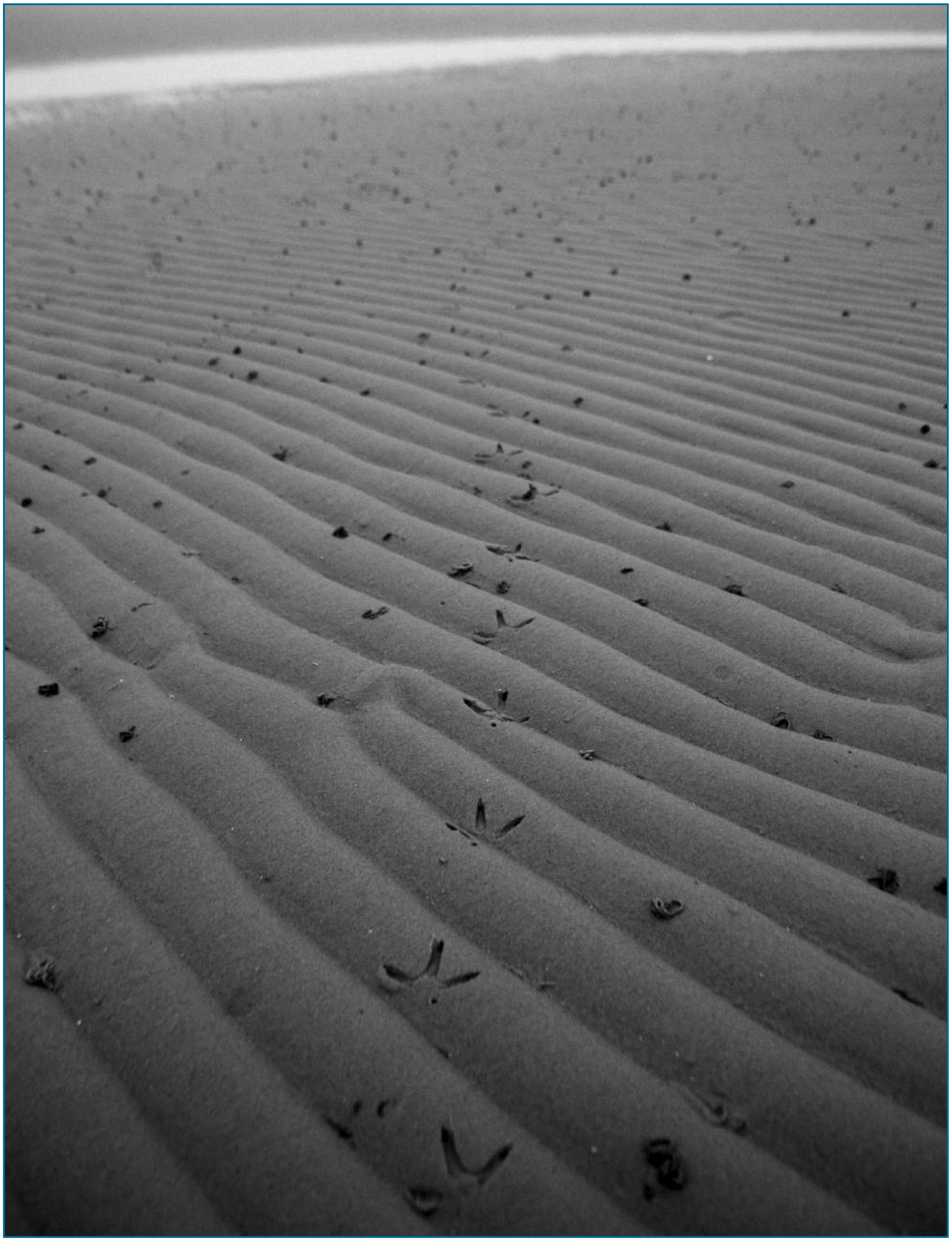
Monitoring populations of key species is vital for the right management of natural resources, it allows us to track changes in population size over time and identify the most endangered species/populations. As a result it is possible to identify and assess threats to individual species and plan for appropriate conservation activities. Extensive monitoring of chosen species or groups of species, also within Natura 2000 sites, is currently carried out by the General Directory for Environmental Protection. It is vital to maintain stable funding for this project, ensure inclusion of all key bird species and analyse collected data and use results to improve conservation of natural resources.

4. Engaging local communities and local government in nature conservation as well as supporting and promoting "green" sector of economy

Policies of protection of natural resources that take into account the needs of local communities, their activities traditionally undertaken within protected sites, and use profits from environment-friendly business activity as a source of funds, have greater potential to be effective and sustainable.

3. Wyniki – opisy ostoi ptaków

Site accounts for Polish IBAs

(fot. T. Wilk)

Spis ostoi ptaków / List of IBAs

Kod ostoi	Nazwa ostoi	Str.
PL001	Delta Świny	82
PL002	Zalew Szczeciński	84
PL003	Puszcza Wkrzańska	87
PL004	Ostoja Świdwie	89
PL005	Dolina Dolnej Odry	91
PL006	Jeziora Wełtyńskie	95
PL007	Ostoja Miedwie	98
PL008	Ostoja Cedyńska	101
PL009	Puszcza Goleniowska	103
PL010	Bagna Rozwarowskie	106
PL011	Zalew Kamieński i Dziwna	108
PL012	Ostoja Trzebiatowska	111
PL013	Ostoja Witnicko-Dębniańska	113
PL014	Puszcza Barlinecka	116
PL015	Ostoja Ińska	118
PL016	Ostoja Drawska	120
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	122
PL018	Puszcza nad Gwdą	125
PL019	Ostoja Słowińska	128
PL020	Dolina Słupi	131
PL021	Lasy Lęborskie	133
PL022	Bielawskie Błota	135
PL023	Puszcza Darżlubska	138
PL024	Zatoka Pucka	140
PL025	Lasy Mirachowskie	143
PL026	Bory Tucholskie	146
PL027	Ujście Wisły	150
PL028	Dolina Dolnej Wisły	153
PL029	Zalew Wiślany	156
PL030	Jezioro Drużno	159
PL031	Lasy Iławskie	162
PL032	Dolina Pasłęki	165
PL033	Ostoja Warmińska	168
PL034	Ostoja Oświn	170
PL035	Jezioro Dobskie	172
PL036	Lasy Skaliskie	174
PL037	Puszcza Borecka	176
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	179
PL039	Puszcza Piska	182
PL040	Jezioro Łuknajno	185
PL041	Ostoja Poligon Orzysz	188
PL042	Bagna Nietlickie	190
PL043	Puszcza Augustowska	193
PL044	Dolina Biebrzy	196
PL045	Puszcza Knyszyńska	199
PL046	Puszcza Białowieska	202
PL047	Niecka Gródecko-Michałowska	205
PL048	Dolina Górnej Narwi	207
PL049	Bagienna Dolina Narwi	210
PL050	Bagno Wizna	213
PL051	Przełomowa Dolina Narwi	216
PL052	Dolina Dolnej Narwi	218
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	221
PL054	Doliny Wkry i Mławki	224
PL055	Bagienna Dolina Drwęcy	226
PL056	Dolina Górnego Nurca	228
PL057	Dolina Dolnego Bugu	231
PL058	Puszcza Biała	233
PL059	Dolina Liwca	235
PL060	Dolina Kostrzynia	237
PL061	Lasy Łukowskie	239
PL062	Ujście Warty	241
PL063	Dolina Dolnej Noteci	244
PL064	Nadnoteckie Łęgi	246
PL065	Dolina Środkowej Noteci	249
PL066	Puszcza Notecka	252
PL067	Dolina Samicy	255
PL068	Dolina Małej Wełny	258
PL069	Jeziora Pszczewskie i dolina Obry	260
PL070	Jezioro Zgierzynieckie	263
PL071	Dolina Środkowej Odry	265
PL072	Wielki Łęg Obrzański	268
PL073	Pojezierze Sławskie	270
PL074	Zbiornik Wonieść	273
PL075	Ostoja Rogalińska	276
PL076	Dolina Środkowej Warty	278
PL077	Ostoja Nadgoplańska	281
PL078	Zbiornik Jeziorsko	284
PL079	Dolina Neru	287
PL080	Dolina Bzury	289
PL081	Błota Rakutowskie	292
PL082	Żwirownia Skoki	295
PL083	Dolina Środkowej Wisły	297
PL084	Puszcza Kampinoska	300
PL085	Bagno Całowanie	303
PL086	Bory Dolnośląskie	306
PL087	Stawy Przemkowskie	309
PL088	Zbiornik Mietkowski	311
PL089	Łęgi Odrzańskie	314
PL090	Grądy Odrzańskie	317
PL091	Zbiornik Turawski	320
PL092	Dolina Baryczy	322
PL093	Dąbrowy Krotoszyńskie	325
PL094	Dolina Pilicy	327
PL095	Puszcza Kozienicka	329
PL096	Małopolski Przełom Wisły	331
PL097	Dolina Nidy	334
PL098	Dolina Tyśmienicy	338
PL099	Lasy Parczewskie	341
PL100	Zbiornik Podedworze	343
PL101	Uroczystko Mosty-Zahajki	345
PL102	Polesie	347
PL103	Bagno Bubnów	351
PL104	Dolina Środkowego Bugu	353
PL105	Chełmskie Torfowiska Węglanowe	356
PL106	Lasy Strzeleckie	359
PL107	Staw Bocków	361
PL108	Ostoja Nieliska	363
PL109	Lasy Janowskie	366
PL110	Puszcza Solska	368
PL111	Roztocze	371
PL112	Dolina Górnej Łabuńki	374
PL113	Ostoja Tyszowiecka	376
PL114	Zlewnia Górnej Huczwy	378
PL115	Dolina Szyszły	381
PL116	Dolina Sołokiji	383
PL117	Karkonosze	385
PL118	Góry Stołowe	387
PL119	Zbiornik Otmuchowski	390
PL120	Zbiornik Nyski	392
PL121	Dolina Górnej Odry	394
PL122	Dolina Górnej Wisły	397
PL123	Stawy w Brzeszczach	400
PL124	Dolina Dolnej Soły	403
PL125	Dolina Dolnej Skawy	406
PL126	Puszcza Niepołomicka	409
PL127	Beskid Żywiecki	412
PL128	Babia Góra	415
PL129	Pasmo Policy	417
PL130	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	419
PL131	Tatry	421
PL132	Gorce	423
PL133	Pieniny	426
PL134	Beskid Niski	429
PL135	Pogórze Przemyskie	432
PL136	Góry Słonne	435
PL137	Bieszczady	437
PL138	Bagno Pulwy	440
PL139	Beskid Śląski	442
PL140	Beskid Wyspowy	445
PL141	Buczyny Grzędy Sokalskiej	448
PL142	Dolina Czarnej	450
PL143	Dolina Dolnego Sanu	453
PL144	Dolina Dolnego Wieprza	456
PL145	Dolina Przysowy i Sludwi	459
PL146	Dorzecze Stobrawy	462
PL147	Dolina Widawy i Oleśnicy	465
PL148	Góry Izerskie	467
PL149	Jezioro Karaś	470
PL150	Zbiornik Kuźnica Warężyńska	473
PL151	Lasy Radłowskie	476
PL152	Lasy Sieniawskie	479
PL153	Mierzeja Wiślana	482
PL154	Niecka Włoszczowska	484
PL155	Ostoja Turecka	487
PL156	Ostoja Kurpiowska	489
PL157	Ostoja Kwiecewo	492
PL158	Ostoja Mircze	494
PL159	Ostoja Popradzka	496
PL160	Polder Sątopy-Samulewo	499
PL161	Potorfia nad kanałem Wieprz-Krzna	502
PL162	Półwysep Helski	504
PL163	Puszcza Sandomierska	506
PL164	Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola	509
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	512
PL166	Świętokrzyska Dolina Wisły	515
PL167	Wrocławskie Pola Irygacyjne	517
PL168	Wysoczyzna Elbląska	520
PL169	Dolina Średzkiej Strugi i Maskawy	523
PL170	Zbiornik Siemianówka	525
PLM1	Ławica Słupska	529
PLM2	Przybrzeżne Wody Bałtyku	531
PLM3	Zatoka Pomorska	533
PLM4	Wschodnie Wody Przygraniczne	535

Legenda

Status: wskazuje w jakim okresie cyklu życiowego dany gatunek występuje w ostoi. Oznaczenia w tej kolumnie: L – lęgowy; M – migrujący; Z – zimujący; M/Z – migrujący i zimujący.

Liczebność: oszacowanie liczebności gatunku dla danego okresu. Oznaczenia użyte w tej kolumnie: p – pary lęgowe; m – samce; i – osobniki (dotyczy okresu migracji, lub zimowania); + – oznacza, że dany gatunek obecny jest w ostoi, ale brak jest dla niego oszacowania liczebności.

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium**
	L	2008	21–30 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2008	1–5 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2008	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	+		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2003–2009	7–12 p	E	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2003–2009	4–8 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	25–38 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2008	150–210 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2008	+		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2003–2009	430–820 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2008	65–86 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2005–2008	3–5 p	PS	

Oszacowanie liczebności: wskazuje dokładność z jaką uzyskano dane dotyczące liczebności gatunku w ostoi. Oznaczenia użyte w tej kolumnie: DL – dokładne liczenie (cała populacja na terenie ostoi została objęta liczeniami); E – ekstrapolacja (część populacji na terenie ostoi została objęta dokładnymi liczeniami, a całkowitą wielkość populacji uzyskano uwzględniając powierzchnię odpowiednich siedlisk); PS – przybliżony szacunek (nie wykonywano dokładnych liczeń gatunku, a oszacowanie wielkości populacji oparto o wyrywkowe dane terenowe).

Kryterium: wartość w tej kolumnie podana jest tylko dla gatunków spełniających kryteria wyznaczania ostoi ptaków IBA. Łącznie istnieje 20 różnych kryteriów stosowanych do wyznaczania ostoi ptaków, z czego w Polsce stosowanych było 16 kryteriów. Patrz rozdz. 1.3 gdzie szczegółowo omówiono poszczególne typy kryteriów. Dodatkowo gatunki kwalifikujące w ostoi (spełniające któreś z kryteriów) wyróżnione są pogrubioną czcionką.

Legend

Status: shows the season in which the species is present at a site. Abbreviations used: L – breeding (lęgowy); M – migrating; Z – wintering (zimujący); M/Z – migrating and wintering.

Population number: bird population number in a given period. Abbreviations used here are as follows: p – breeding pairs; m – males; i – individuals (for migration or wintering period); "+" – the species is present at a site, but no population number assessment is available.

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium**
	L	2008	21–30 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2008	1–5 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2008	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	+		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2003–2009	7–12 p	E	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2003–2009	4–8 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	25–38 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2008	150–210 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2008	+		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2003–2009	430–820 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2008	65–86 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2005–2008	3–5 p	PS	

Bird number assessment: presents the accuracy of the bird population estimation. Abbreviations used here are as follows: DL – accurate count (dokładne liczenie) - all population at a site was accurately surveyed; E – extrapolation; part of the population was accurately surveyed, and the total population number was obtained taking into account the area of suitable habitats; PS – approximate estimation (przybliżony szacunek) – the species has not been surveyed at a site, and the population number has been estimated based on irregular field counts).

Criterion: the data for this column is provided only for species which meet the criteria of Important Bird Areas programme. A set of 20 criteria is used to qualify IBAs, and 16 of them were used in this publication. See chapter 1.3 where details on how the criteria were applied are given. The species which meet the criteria are also marked with bold.

1. Delta Świny (Delta of the Swina River)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C2, C3, C4

Autorzy: Zbigniew Kajzer, Sebastian Guentzel, Michał Jasiński, Łukasz Ławicki, Marek Dylawerski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Ryszard Czeraszkiewicz, Marek Kalisiński, Dariusz Wysocki, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski

Kod ostoi: PL001
Współrzędne geograficzne: 53°52'N, 14°21'E
Powierzchnia: 8 893 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: kamieński, Świnoujście
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Delta Świny, PLB320002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca ujście Odry do Bałtyku – rzekę Świnę, wraz z archipelagiem wysp. Najważniejszymi biotopami są obszary wodne i podmokłe tworzące w części zachodniej doskonale wykształconą tzw. wsteczną deltę rzeki Świny (miejsce występowania największych w kraju obszarów roślinności solniskowej). Jest to bardzo ważny obszar zimowania ptaków blaszkodziobych (głównie traczy i kormorana) oraz znaczące lęgowisko gatunków wodno-błotnych i wodniczki.

Short summary
A middle-sized site encompassing the Odra River estuary – the Swina River, archipelago of small islands. The most important are water and wetland habitats forming the west part of Swina River so called reverse delta (the largest area of halophilous plant communities in the country). It is an important site for winter congregations of waterfowl (especially Goosander, Smew and Great Cormorant) and breeding site for many species of waterbirds, and Aquatic Warbler.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w tzw. wstecznej delcie rzeki (narastającej w kierunku Zalewu Szczecińskiego) wraz z terenami do niej przyległymi. Deltę tworzą naturalne odnogi wschodniego ramienia Odry – Świny i 44 różnej wielkości wyspy. Świną odbywa się główny odpływ wód odrzanych do Bałtyku. Ponad 70% powierzchni ostoi pokrywa niska roślinność – podmokłe łąki i okresowo zalewane pastwiska, trzcinowiska, zbiorowiska halofilne, w tym głównie szuwary. Lasy – zwłaszcza olsy, nadmorskie bory bażynowe, lasy mieszane brzozowo-dębowe i lasy mieszane bukowo-dębowe – tworzą szeroki pas biegnący wzdłuż zachodniej i północno-zachodniej granicy ostoi. Największą osadą położoną wewnątrz ostoi jest Karsibór, pozostałe miejscowości znajdują się na jej obrzeżach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 27%, łąki i pastwiska – 15%, inne tereny rolne – 6%, wody powierzchniowe – 50%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody
Woliński Park Narodowy, rezerwat przyrody Karsiborskie Paprocie (37,8 ha), społeczny rezerwat przyrody Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków Karsiborska Kępa (188 ha), społeczny rezerwat przyrody Stowarzyszenia na rzecz Wybrzeża Bielawki (35,0 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono ponad 240 gatunków ptaków, w tym ok. 140 lęgowych. Spośród gatunków lęgowych 38 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 15 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja jest jednym z 3 miejsc lęgowych wodniczki na Pomorzu Zachodnim. Obszary wodno-błotne są bardzo ważnym miejscem dla migrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych (szczególnie traczy: bielaczka i nurogęsi oraz kormorana), a także bielika.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi występuje kilkanaście siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym rozległe i najlepiej zachowane w kraju obszary solnisk nadmorskich *Glauco-Puccinietalia.* Gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej reprezentują tutaj pachnica dębowa i ryby anadromiczne: parposz i aloza. Spośród cennych gatunków fauny stwierdzono m.in. 9 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt", w tym gatunki anadromicznych ryb, takie jak łosoś, parposz, certa. Obszar jest bardzo ważnym odcinkiem szlaku migracyjnego ryb anadromicznych (dla całego dorzecza Odry).

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- ograniczanie areałów użytkowanych ekstensywnie terenów podmokłych;
- utrzymujący się zły stan wód Zalewu Szczecińskiego (zakwity glonów);
- zarastanie wysp trzciną.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zaniechanie wypasu i koszenia łąk oraz niewłaściwe użytkowanie łąk i pastwisk, zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego gruntów ornych, nie dostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów;
- dominująca rola Kanału Piastowskiego w przepływie wód w ostoi, ograniczająca procesy budowy delty Świny, osuszający kierunek realizowanych melioracji;
- intensywny rozwój zabudowy przemysłowej, podmiejskiej i rekreacyjnej, w tym również na obszarach podmokłych, duże składowisko odpadów komunalnych w bezpośrednim sąsiedztwie delty, napowietrzne linie energetyczne wysokiego i średniego napięcia;
- uprawianie sportów wodnych w delcie, intensywne połowy wędkarskie.

Źródła danych
Kajzer i in. (2005), Kajzer, Ławicki (2005), Ławicki, Racławski (2006), Ławicki i in. (2008a,b), (Maniakowski (2009), Sidło i in. (2004), Sikora i in. (2007); Marek Dylawerski, Sebastian Guentzel, Michał Jasiński, Zbigniew Kajzer, Łukasz Ławicki – dane niepubl. z lat 2000–2009.

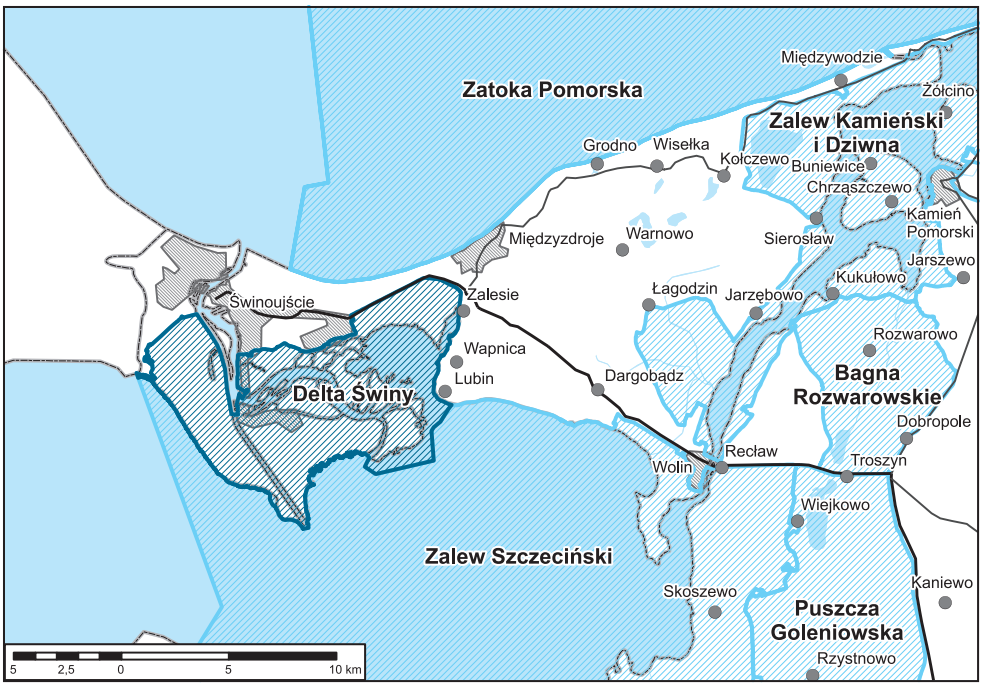

Tabela 3.1. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Delta Świny
Table 3.1. Key bird species recorded in Delta of the Swina River IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2002–2008	max. 35 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2000–2009	max. 52 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2000–2009	max. 65 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2005–2009	20–40 p	PS	
Gęgawa *Anser anser*	Z	2000–2008	max. 400 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1999–2009	max. 60 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2004–2009	2–6 p	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	M	2000–2009	max. 34 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2007–2009	max. 400 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2007–2009	max. 400 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2007–2009	max. 400 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M/Z	2002	max. 1 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Nurogęś *Mergus merganser*	M/Z	2002	max. 12 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M/Z	2000–2009	+		
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2000	+		
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2000–2009	+		
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	Z	2004–2009	8 000–14 300 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	3–7 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	0–3 p		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007–2009	max. 36 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	0–1 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	4–5 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	5–6 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2000–2008	max. 35 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	10–33 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2000–2009	1–3 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2000–2009	max. 5 i		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2008	0–1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2009	+		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2007–2009	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2007–2009	1 i		
Jarząbek *Bonasia bonasia*	L	2006	0–1 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	3–11 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	7–12 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	3–10 p		
Sieweczka obrożna *Charadrus hiaticula*	M	2005–2009	max. 60 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	L	2007–2008	0–1 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2005–2009	max. 120 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2005–2009	max. 150 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2005–2009	max. 60 i	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2000–2009	1–2 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2005–2009	2–4 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2000–2009	max. 96 i	DL	**A1, C1**
Mewa srebrzysta *Larus argentatus*	Z	2000–2009	max. 7 000 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2005–2009	1 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2005–2009	1–4 i	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004–2009	1 i		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	1–2 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	7–12 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	10–12 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	1 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	5–10 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	14–16 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	8–10 p		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	1990–1997	150–180 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	11–12 m	DL	**A1, C1**

2. Zalew Szczeciński (Szczecin Lagoon)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Sebastian Guentzel, Bartosz Racławski, Michał Jasiński, Zbigniew Kajzer, Łukasz Ławicki, Artur Staszewski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Dominik Marchowski, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL002
Współrzędne geograficzne: 53°45'N, 14°29'E
Powierzchnia: 56 278 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: goleniowski, kamieński, policki, Świnoujście
Natura 2000 (OSO): obszary specjalnej ochrony ptaków – Zalew Szczeciński, PLB320009 i Łąki Skoszewskie, PLB320007

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca polską część Zalewu Szczecińskiego wraz z przylegającymi do jego brzegów od wschodu oraz południowego zachodu łąkami, polami i lasami. Obszar ten stanowi jedno z najważniejszych w kraju miejsc dla migrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych, w szczególności dla grążyc, traczy oraz bielika. Zgrupowania ptaków wodnych i wodno-błotnych osiągają zimą liczbę 150 000 os., a podczas migracji – do 250 000 os. Tereny przyległe do zalewu stanowią ważne żerowisko dla gęsi, łabędzi, ptaków siewkowych i szponiastych oraz lęgowisko m.in. dla bielika i derkacza.

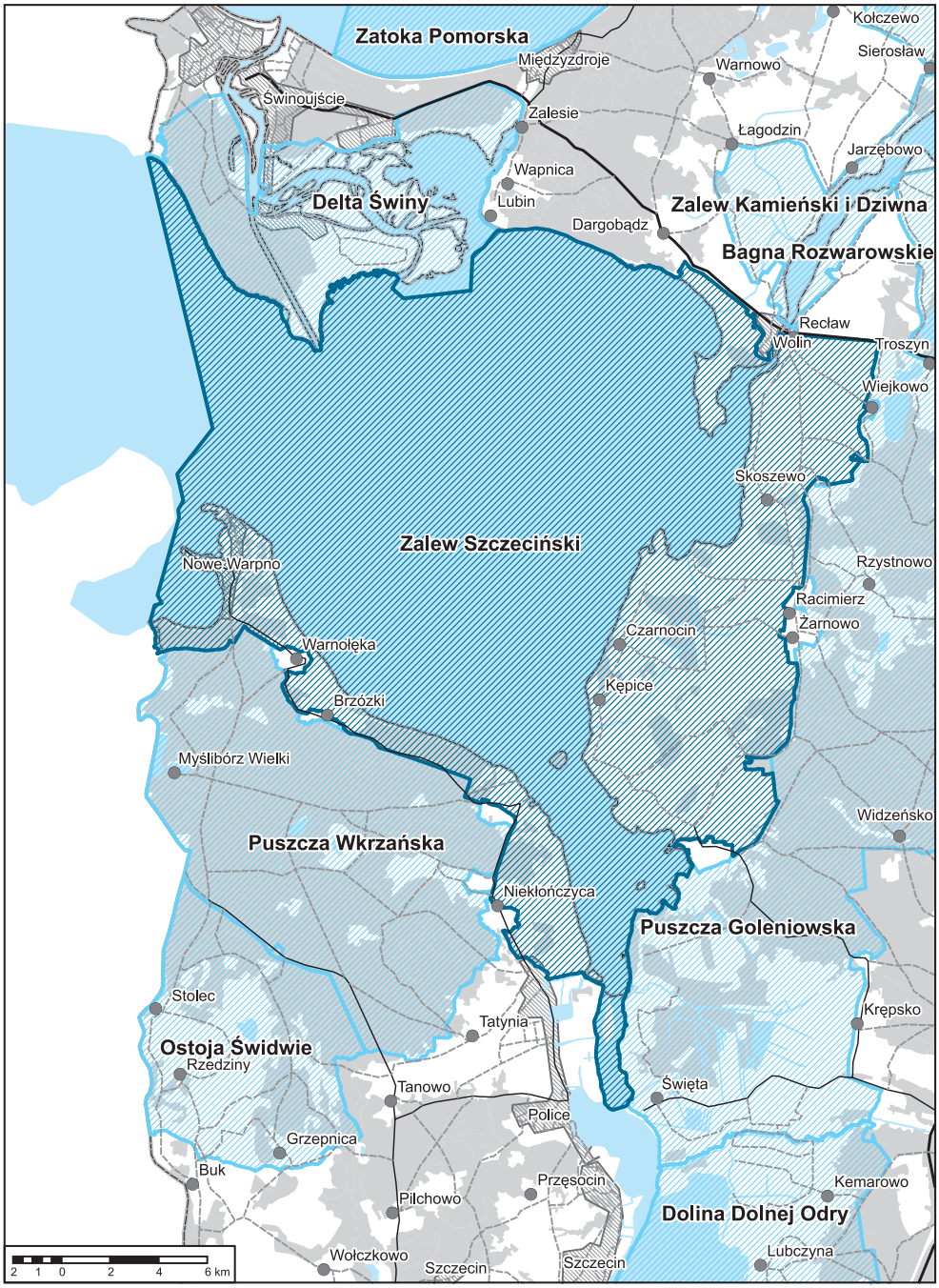
Short summary
A large site encompassing Polish part of Szczecin Lagoon and adjacent meadows, agricultural land and forests in the east and south-west part. One of the most important sites for migratory and wintering waterbirds in the country, especially for Aythyini, Mergini and White-tailed Eagle. Congregations of waterbirds reach 150,000 individuals in winter and 250,000 individuals during migrations. Wetlands surrounding the lagoon are important feeding grounds for geese, swans, waders and raptors, as well as an important breeding site for e.g. White-tailed Eagle and Corncrake.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na terenie trzech mezoregionów: Doliny Dolnej Odry, Równiny Wkrzańskiej i Równiny Goleniowskiej. Obszar ostoi obejmuje polską część Zalewu Szczecińskiego i przylegające do niego od wschodu Łąki Skoszewskie.
Zalew Szczeciński jest płytki, średnia głębokość to 2–3 m, jedynie pogłębiany tor wodny Szczecin–Świnoujście ma do 10 m głębokości. Od strony zachodniej zalewu w skład ostoi wchodzą niewielkie fragmenty łąk i lasów Puszczy Wkrzańskiej, a od północno-wschodniej – pola i łąki zaczynające się od Skoszewa i przylegające do Puszczy Goleniowskiej. Północną część ostoi stanowią brzegi wysp Uznam i Wolin oraz półwysep Rów z roślinnością halofilną, dużymi płatami turzycowisk, trzcinowisk, który jest okresowo zalewany na skutek wahania poziomu wód zalewu.
Łąki Skoszewskie leżące we wschodniej części ostoi oddzielone są od zalewu wałem przeciwpowodziowym. Znajduje się tam wiele niewielkich zatopionych wyrobisk potorfowych, natomiast w środkowej części zachowały się fragmenty wydm. Łąki w północnej części ostoi uległy silnemu zabagnieniu, co spowodowało bujny rozwój trzciny, a w niektórych miejscach zarośli wierzbowych. W obrębie kompleksu łąk występują większe i mniejsze kępy lasków olchowych i nasadzeń sosnowych.
Największą miejscowością jest Nowe Warpno, pozostałe niewielkie osady znajdują się wewnątrz ostoi lub na jej obrzeżach, natomiast większe miejscowości, takie jak Wolin i Police wraz z Zakładami Chemicznymi Police, położone są na jej skraju.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 15%, inne tereny rolne – 10%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 67%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Woliński Park Narodowy, rezerwaty przyrody: Białodrzew Kopicki (10,50 ha), Czarnocin (419,38 ha), Park Natury Zalewu Szczecińskiego (ok. 4 000 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Wolin i Uznam PLH320019, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ujście Odry i Zalew Szczeciński PLH320018.

Ptaki
W ostoi stwierdzono ok. 260 gatunków ptaków, w tym 155 lęgowych. Występuje tutaj 58 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z tego 28 jest tu lęgowych. 14 gniazdujących tu gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Zalew Szczeciński stanowi jedną z najważniejszych w kraju ostoi dla migrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych, których zgrupowania osiągają liczbę 150 000 os. zimą oraz 250 000 os. podczas migracji. Największe koncentracje tworzą tu grążyce, przede wszystkim ogorzałka (do 90 000 os.) i czernica (do 40 000 os.) oraz tracze: nurogęś (do 50 000 os.) i bielaczek (do 35 000 os.). W okresie pozalęgowym jest to również kluczowa w skali Polski ostoja dla łabędzia krzykliwego, gęsi zbożowej, kormorana, bielika, łyski, mewy małej, mewy siodłatej, rybitwy wielkodziobej oraz rybitwy czarnej. Ostoja stanowi też kluczowe w skali kraju miejsce występowania kilku gatunków lęgowych, zwłaszcza ohara, kani rudej, kani czarnej, bielika, derkacza oraz wąsatki. Najważniejszymi dla awifauny obszarami w ostoi są: płytkie zatoki Zalewu Szczecińskiego wraz z zatrzcinionymi i zabagnionymi brzegami, Łąki Skoszewskie, Bagna Struskie oraz rozległe pola uprawne w okolicach Wolina.
Z powodu niestosowania odpowiednich metod liczeń dla kilku kluczowych na tym obszarze gatunków (głowienka, czernica, ogorzałka, gągoł, bielaczek, nurogęś, mewa mała, rybitwa czarna) w latach 2004 – 2009 w ocenie liczebności przedstawiony jest jedynie przybliżony szacunek. Szacunek ten (minimalna wartość) opiera się na maksymalnej liczbie stwierdzonej w okresie 2004-2009

oraz (maksymalna wartość) na maksymalnej liczbie stwierdzonej przed 2004 rokiem. Mimo, że wartość maksymalna nie została potwierdzona w okresie późniejszym (niezastosowanie odpowiedniej metody liczeń), wydaje się być dalece prawdopodobna.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie wielu cennych siedlisk oraz zagrożonych i rzadkich gatunków roślin. Na szczególną uwagę zasługują: stanowiska woskownicy europejskiej w okolicach Czarnocina i Gąsierzyna, zbiorowiska słonorośli na półwyspach Podgrodzie i Rów oraz stanowiska roślin halofilnych w okolicach Stepniczki, wydmy porośnięte lasem sosnowym rozciągające się między Czarnocinem a Kopicami, ruchoma wydma na południowy wschód od Kopic. Spośród cennych i rzadkich gatunków zwierząt stwierdzonych oraz prawdopodobnie występujących w ostoi na uwagę zasługują zwłaszcza: trzepla zielona, zalotka większa, czerwończyk nieparek, skójka gruboskorupowa, minóg morski, minóg rzeczny, parposz, aloza, ciosa, łosoś, troć wędrowna, boleń, koza, piskorz, kumak nizinny, mopek, bóbr, wydra, wilk.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zanieczyszczenie wód ściekami przemysłowymi, komunalnymi, a także pochodzenia rolniczego, powodujące eutrofizację i zmniejszenie zasobów pokarmowych dla ptaków wodnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie użytkowania łąk wilgotnych i przekształcanie ich w trzcinowiska, ziołorośla i szuwary wysokoturzycowe;
- intensyfikacja użytkowania rolniczego, w tym zbyt wczesne koszenie lub intensywny wypas łąk wilgotnych powodujące przekształcenie siedlisk oraz straty w lęgach, przekształcanie użytków zielonych w pola orne, wypalanie roślinności;
- wzrost presji zabudowy oraz rozwoju turystyki na obrzeżach Zalewu Szczecińskiego;
- penetracja siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe;
- rozbudowa infrastruktury, w tym farm wiatrowych, w okolicach Zagórza i Wiejkowa oraz planowanie budowy farm wiatrowych w gminach Stepnica,

Tabela 3.2 Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zalew Szczeciński
Table 3.2 Key bird species recorded in Szczecin Lagoon IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	135 000–250 000 i	PS	**A4iii, C4**
Ptaki wodno-błotne	Z	2004–2009	max.150 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	12–27 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	200–600 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2004–2009	100–220 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	3 000–8 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	Z	2004–2009	max. 4 000 i	DL	**B3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	1 000–2 000 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2004–2009	max. 11 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2004–2009	10–12 p	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	M	2004–2009	20–40 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	1995–2003	400–1 200 i		
Głowienka *Aythya ferina*	Z	2004–2009	max. 3 000 i	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M	2004–2009	3 000–5 000 i	PS	
Czernica *Aythya fuligula*	M	2004–2009	20000–40000 i	PS	**A4i, B1i, C3**
Czernica *Aythya fuligula*	Z	2004–2009	max. 22 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Ogorzałka *Aythya marila*	Z	2004–2009	max. 54 000 i	DL	**A4i, B1i, B2, C3**
Ogorzałka *Aythya marila*	M	2004–2009	50 000–90 000 i	PS	**A4i, B1i, C3**
Gągoł *Bucephala clangula*	Z	2004–2009	max. 2 500 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	M	2004–2009	3 000–10 000 i	PS	
Bielaczek *Mergus albellus*	M/Z	2004–2009	3 000–35 000 i	PS	**A4i, B1i, C2**
Nurogęś *Mergus merganser*	Z	2004–2009	max. 30 000 i	DL	**A4i,B1i, C3**
Nurogęś *Mergus merganser*	M	2004–2009	30 000–50 000 i	PS	**A4i,B1i, C3**
Nur nierozp. *Gavia* sp.	M	2000–2003	max. 258 i		
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	Z	2004–2009	max. 14 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	10–15 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	2p		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2005–2009	max. 25 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	10–22 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1–2 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	6–7 p		**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	8–10 p		**A1, C1**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2009	7–10 p	PS	**C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	60–100 i	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	15–20 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2005–2009	5–10 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2009	3–6 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	1–2 p		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2009	0–2 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2009	0–3 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2009	15–20 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2009	1–3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2009	70–90 m	PS	**A1, C1**
Łyska *Fulica atra*	Z	2004–2009	max. 11 500 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	55–70 p	PS	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2004–2009	4–6 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2005–2009	2 000–3 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2005–2009	3 000–6 000 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2006–2009	max. 300 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2005–2009	max. 500 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2005–2009	2p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2007–2009	max. 750 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	2 000–5 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Mewa pospolita *Larus canus*	M	2004–2009	2 000–4 000 i	DL	
Mewa srebrzysta *Larus argentatus*	M	2004–2009	5 000–7 000 i	DL	
Mewa siodłata *Larus marinus*	M	2004–2009	200–500 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2004–2009	20–70 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	300–500 i	DL	
Rybitwa popielata *Sterna paradisaea*	M	2004–2009	max. 8 i	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1995–2003	0–4 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	1 000–5 000 i	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	6–8 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	18–32 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	0–13 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	0-5 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	15–19 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2001–2009	3–5 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2001–2009	30–50 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	4–6 p		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2009	50–100 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	100–150 p	E	

Wolin, Police; plany budowy kompleksów hotelowych na wyspach Chełminek i Adamowa w gminie Stepnica; plany budowy elektrowni atomowej na terenie gminy Stepnica;
- wzrastająca działalność sportowo-rekreacyjna, w tym żegluga;
- śmiertelność ptaków w sieciach rybackich;
- brak kompleksowych dokumentów planistycznych uwzględniających aspekty związane z ochroną przyrody.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania członkom Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego, w szczególności tym, którzy w ostatnich latach zebrali dużą ilość danych z obszaru ostoi. Są to: Jacek Kaliciuk, Aneta Kozłowska, Dominik Marchowski, Dorota Musielak, Marcin Sołowiej, Dariusz Wysocki, Mirosław Żarek, Grzegorz Żegliński

Źródła danych

Cofta i in. (2001, 2002), Czeraszkiewicz, Oleksiak (2003, 2004), Głowaciński (2001), Guentzel, Kajzer (2004), Guentzel, Ławicki (2007), Kajzer, Ławicki (2005), Kajzer i in. (2005), Kalisiński i in. (2004), Ławicki, Racławski (2006), Ławicki, Guentzel (2007), Ławicki i in. (2008a,b), Przybycin i in. (2008), Sikora i in. (2007), Staszewski, Czeraszkiewicz (2001), Tomiałojć, Stawarczyk (2003), Ziarnek, Piątkowska (2008); Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze – dane niepubl. z 2009 roku.

Firma ECO-EXPERT sponsoruje monitoring ptaków w ostoi Zalew Szczeciński

ECO EXPERT
www.eco-expert.pl

3. Puszcza Wkrzańska (Wkrzańska Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autorzy: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Artur Staszewski, Arkadiusz Oleksiak, Dariusz Wysocki
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Artur Staszewski, Arkadiusz Oleksiak, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL003
Współrzędne geograficzne: 53°38'N, 14°24' E
Powierzchnia: 14 596 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat policki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Wkrzańska, PLB320014

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja leśna z dominującymi siedliskami borowymi, a także enklawami lasów liściastych, torfowisk i terenów otwartych. Ważna ostoja lęgowa bielika, rybołowa i kani rudej.

Short summary
A small forest site dominated by pine forests and including fragments of broadleaf forest, bogs and open areas. An important breeding site for White-tailed Eagle, Osprey and Red Kite.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w mezoregionie zwanym Równiną Wkrzańską. Obszar ten stanowi północną część Puszczy Wkrzańskiej przylegającej do granicy polsko-niemieckiej. Jest to teren równinny z niewielkimi wzniesieniami wydmowymi. Ostoja stanowi mozaikę siedlisk, na którą składają się doliny małych rzeczek, zeutrofizowane i zarośnięte szuwarami jeziora, nieduże zbiorniki wodne, rozległe torfowiska niskie, torfowiska wysokie, łąki i pastwiska, grunty porolne, olsy, lasy i bory. W ostoi dominują bory sosnowe, z dużymi fragmentami buczyn i olsów. Wewnątrz ostoi zlokalizowane są cztery małe osady: Drogoradz, Mszczuje, Nowa Jasienica i Karpin; więcej osad znajduje się na jej obrzeżach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 89%, łąki i pastwiska – 6%, inne tereny rolne – 3%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki
W ostoi stwierdzono co najmniej 26 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 23 są lęgowe. Co najmniej 6 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Obszar jest ważnym w skali kraju lęgowiskiem ptaków szponiastych – kani rudej, rybołowa, bielika. Regionalnie jest to także ważne lęgowisko żurawia i derkacza.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Stwierdzono tu występowanie 15 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej o dużym stopniu naturalności, w tym priorytetowe: bory i lasy bagienne, lasy łęgowe, a także 5 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym: 1 gatunek ssaka, 2 gatunki płazów i gadów, 1 gatunek ryb i 1 gatunek roślin. We florze roślin obszaru występują gatunki objęte ścisłą ochroną (np. *Dactylorhiza majalis, D. incarnata, Listera ovata, Drosera rotundifolia, Lonicera periclymenum* i inne).

Tabela 3.3 Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Wkrzańska
Table 3.3 Key bird species recorded in Wkrzańska Forest IBA (za: Sidło i in. 2004)

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	1–2 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	0–1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	2p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	4p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	1–3 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1990–2003	10–14 p		**A1, C1**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1990–2003	5–7 p		**C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	4–8 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	0–1 p		
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	1995–2003	1–2 p		**C6**
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	1 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	1 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	1–4 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1990–2003	25–30 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	28–36 p		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	8–15 p		
Puchacz *Bubo bubo*	L	1995–2003	0–1 p		
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1995–2003	0–1 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	10–12 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	4–7 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	40–54 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	6–8 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	4–7 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	14–20 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	45–70 p		

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zalesianie łąk, pastwisk, torfowisk i bagien, wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drzewa z lasu, sadzenie monokultur drzew.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zrzuty ścieków komunalnych, składowiska odpadów, zanieczyszczenie pyłami i gazami z Zakładów Chemicznych Police;
- penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, niszczenie gniazd, płoszenie ptaków.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w zbieraniu danych: Markowi Cichoniowi, Jerzemu Giergielewiczowi, Sebastianowi Guentzelowi, Andrzejowi Jackowskiemu, Anecie Kozłowskiej, Dorocie Kozłowskiej, Sławomirowi Niedźwieckiemu, Wojciechowi Mrugowskiemu, Kazimierzowi Olszanowskiemu, Tomaszowi Osiejukowi, Sławomirowi Popkowi, Marcinowi Sołowiejowi, Annie Włodarczyk, Mirosławowi Żarkowi i Grzegorzowi Żeglińskiemu.

Źródła danych

BirdLife International/European Bird Census Council (2000), Głowaciński (2001), Gromadzki i in. (1994, 2002), Gromadzki, Gromadzka, Sikora, Wieloch (2002) – dane niepubl., Guzikowski (2000), Kalisiński, KOO (2002d) – dane niepubl., Kowalski (2002), Natura 2000 SDF/ PLB320014 Ostoja Wkrzańska, Zyska (1998,1999, 2002a) – dane niepubl.

4. Ostoja Świdwie (Swidwie Site)

Kryteria BirdLife International: B1i, B3, C2, C6

Autorzy: Artur Staszewski, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Marek Kalisiński, Arkadiusz Oleksiak, Dariusz Wysocki, Krzysztof Adamczak, Michał Jasiński
Autorzy w poprzednim wydaniu: Artur Staszewski, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Marek Kalisiński, Arkadiusz Oleksiak, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL004
Współrzędne geograficzne: 53°33'N, 14°22'E
Powierzchnia: 7 196 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat policki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Świdwie, PLB320006

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja leśno-polna z położonym w jej centrum płytkim, eutroficznym jeziorem Świdwie. Bardzo ważne lęgowisko zielonki, wodnika, rybitwy czarnej, regionalnie także bąka, wąsatki i podróżniczka. Jest to też ważny punkt przystankowy dla migrujących ptaków wodno-błotnych, głównie żurawi, gęsi zbożowych i białoczelnych.

Short summary
A small meadow-forest site including a shallow, eutrophic Świdwie Lake located in its central part. Important breeding site for Little Crake, Water Rail and Black Tern. Also a regionally important nesting site for Eurasian Bittern, Bluethroat and Bearded Tit. An important intermediate point during migration for waterbirds: Bean Goose, Great White-fronted Goose and Common Crane among others.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w mezoregionie zwanym Równiną Wkrzańską. Jej centralną część stanowi eutroficzne jezioro Świdwie z dużym lustrem wody oraz licznymi mniejszymi oczkami, okolone wielkimi połaciami szuwarów z przylegającymi doń olsami i łąkami. Północną, wschodnią i południowo-wschodnią część zajmują lasy Puszczy Wkrzańskiej, w części południowej o charakterze enklaw śródpolnych. Są to głównie bory sosnowe świeże i bagienne z fragmentami buczyn i olsów, położone między miejscowościami: Stolec, Rzędziny, Łęgi, Węgornik, Zalesie, Podbrzezie, Poddymin, Dobieszczyn i granicą polsko-niemiecką. Południowo-zachodnia część ostoi to rozległe grunty rolne: orne i łąki oraz pastwiska z niewielkimi śródpolnymi kępami lasów, poprzecinane rozlicznymi rowami melioracyjnymi.
Oprócz jeziora Świdwie znajduje się tu również fragment granicznego jeziora Stolsko, płytki zbiornik retencyjny Żurawie, niewielkie śródpolne zbiorniki (w większości są to wyrobiska potorfowe) i torfowiska oraz staw rybny.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 45,8%, łąki i pastwiska – 19,2%, inne tereny rolne – 22,5%, zbiorniki wodne i cieki – 1,8%, inne – 1%, nieużytki – 10,7%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwat przyrody Świdwie (891,3 ha), Ostoja Konwencji Ramsarskiej Jezioro Świdwie (891,3 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono co najmniej 41 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 28 jest tu lęgowych. Ostoja jest ważnym punktem przystankowym dla migrujących ptaków wodno-błotnych – głównie gęsi zbożowych i białoczelnych oraz żurawi. Jest to także ważne w skali kraju lęgowisko zielonki, wodnika i rybitwy czarnej. Stosunkowo duże populacje lęgowe, znaczące w skali regionu mają tu również bąk, derkacz, kropiatka, żuraw.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi stwierdzono 8 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym żyzne zbiorniki wodne z roślinnością *Magnopotamnion*, buczyny i lasy bagienne. Stwierdzono również występowanie kilku gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. kumaka nizinnego.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- zamiana gruntów rolniczych na budowlane i związana z tym urbanizacja obszarów, szczególnie w południowej części ostoi, a także wzrost antropopresji, w tym kłusownictwa, ruchu quadów, turystyki i zbieractwa.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego;
- zmniejszanie udziału starodrzewu, sadzenie monokultur drzew;
- penetrowanie siedlisk, kłusownictwo;
- zła jakość wód powierzchniowych, planowana północna obwodnica Szczecina, która może przebiegać przez południową część ostoi.

Źródła danych
Czeraszkiewicz, Staszewski (2004), Sidło i in. (2004), Staszewski, Czeraszkiewicz (2000); Jasiński – dane niepubl. z 2009 roku.

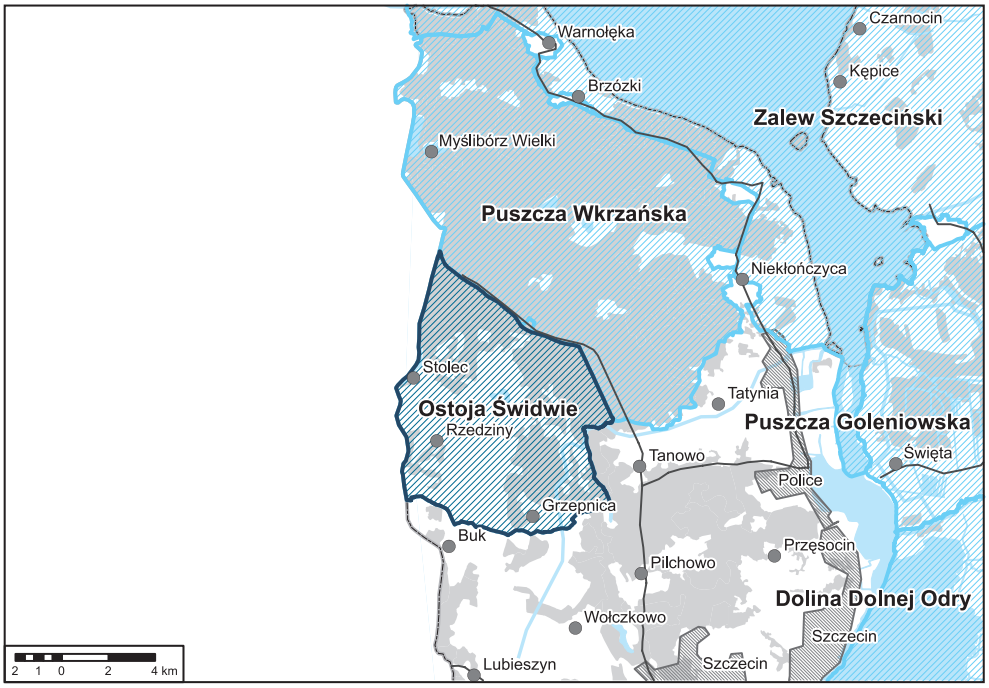

Tabela 3.4. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Świdwie
Table 3.4. Key bird species recorded in Swidwie Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	0–3 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	0–6 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	1990–1998	max. 5 000 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	1990–1998	max. 8 000 i		
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1995–2003	3 i		
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	23 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	10–26 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	1–2 p		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	max. 20 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	0–2 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	2–5 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	2–3 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	2–4 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	2–8 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	1–3 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	6–22 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	3–4 p		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2003	1–4 i		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	1 i		
Wodnik *Rallus aquaticus*	L	2000	537–719 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	6–35 m		**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	1990–1998	50–60 m		**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	12–22 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	15–50 p		
Żuraw *Grus grus*	M	2009	max. 1 500 i	DL	**B1i, C2**
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	3–3 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Mewa mała *Larus minutus*	L	1997–1998	1–2 p	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	1992	max. 500 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	1995–2003	+		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	0–6 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1998	80 p		**C6**
Puchacz *Bubo bubo*	L	1995–2003	0–1 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	2–3 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	5–10 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	30–45 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	3–4 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	30–50 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2003	6–28 p		**C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	8–12 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	10–13 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	0–2 p		

5. Dolina Dolnej Odry (Lower Odra River Valley)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i , B2 , B3, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Łukasz Ławicki, Sebastian Guentzel, Michał Jasiński, Zbigniew Kajzer, Ryszard Czeraszkiewicz, Arkadiusz Oleksiak, Michał Żmihorski, Dominik Marchowski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Dominik Marchowski, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL005
Współrzędne geograficzne: 53°07'N, 14°27'E
Powierzchnia: 61 648 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: goleniowski, gryfiński, myśliborski, policki, Szczecin
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Odry, PLB320003

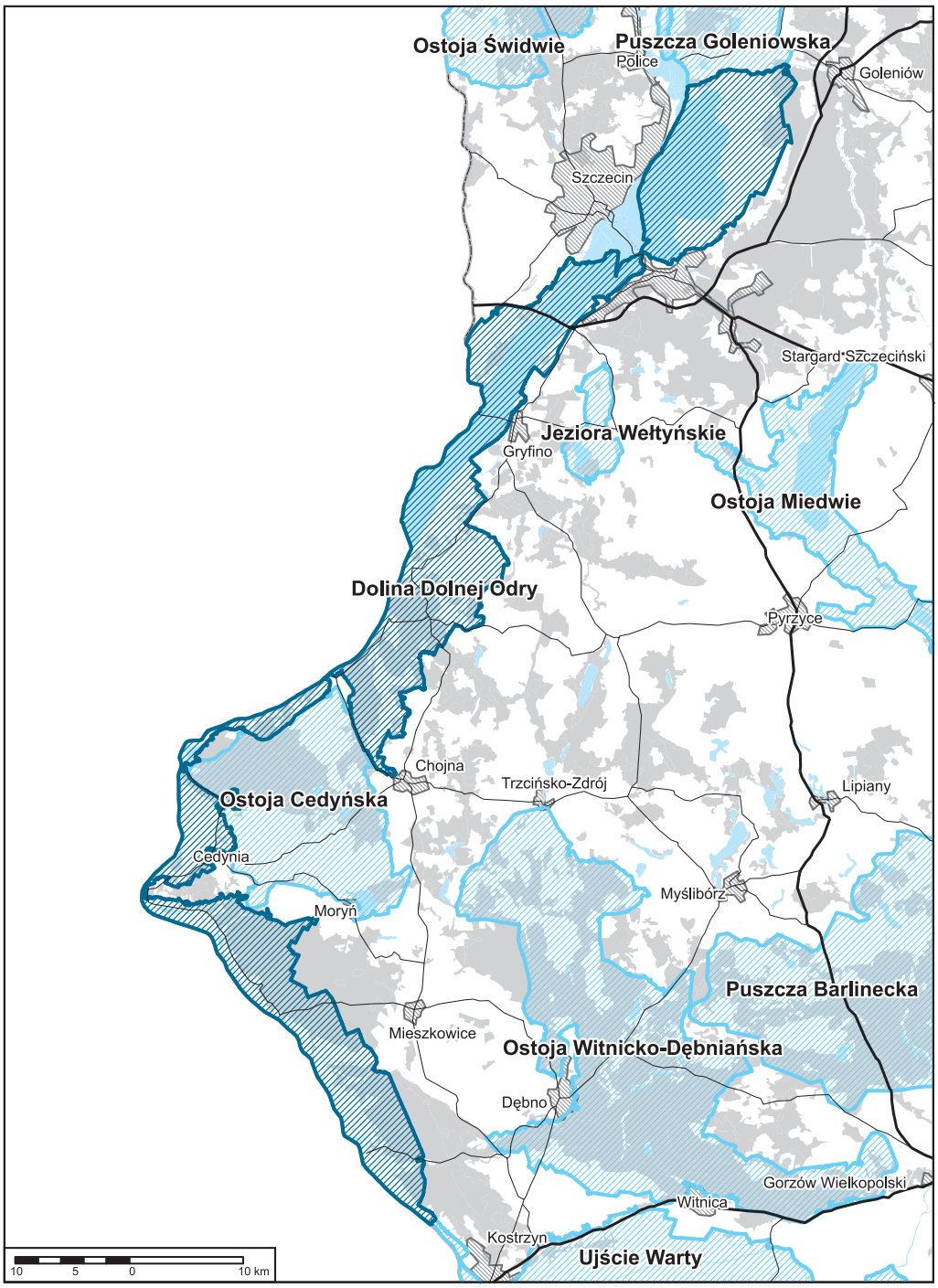
Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca dolinę rzeczną o długości ok. 120 km i deltowe jezioro Dąbie, cechująca się licznymi starorzeczami, rozległymi obszarami łąkowymi i cennymi kompleksami leśnymi położonymi w części południowej. Kluczowa ostoja dla ptaków wodno-błotnych podczas wędrówek i zimowania, których zgrupowania przekraczają 150 000 os. w trakcie migracji wiosennej oraz 50 000 os. w czasie wędrówki jesiennej i zimowania. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych ohara, gęgawy, kormorana, bąka, kani rudej, bielika, błotniaka stawowego, derkacza, żurawia, rybitwy rzecznej i czarnej oraz zimorodka.

Short summary
A large site including approx. 120 km long fragment of Lower Odra River Valley and Lake Dąbie in the delta. It is characterized by numerous old river beds, vast areas of meadows and valuable forests in the south part of the site. The key site for waterbirds during migrations and winter, with congregations of over 150,000 individuals during spring migration and 50,000 during autumn migration and winter. One of the most important breeding sites for Common Shelduck, Greylag Goose, Great Cormorant, Eurasian Bittern, Red Kite, White-tailed Sea Eagle, Western Marsh Harrier, Corncrake, Common Crane, Common Tern, Black Tern and Common Kingfisher in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje dolinę Odry na 120-kilometrowym odcinku pomiędzy Kostrzynem a Szczecinem wraz z jeziorem Dąbie i łąkami na jego wschodnim brzegu. Między Kostrzynem a Starą Rudnicą koryto rzeki jest wzmocnione jedynie kamiennymi ostrogami i nie posiada obwałowań przeciwpowodziowych. Na tym odcinku do Odry przylegają duże kompleksy łąk z licznymi starorzeczami, kępami zarośli wierzbowo-topolowych oraz dużymi płatami trzcinowisk. W ciągu roku teren ten jest często zalewany podczas zimowo-wiosennych i jesiennych powodzi, natomiast w latach suchych woda utrzymuje się jedynie w korytach starorzeczy. Od wschodu do łąk przylegają duże kompleksy Lasów Dębnieńskich i Mieszkowickich. W lasach, które są użytkowane gospodarczo, dominują drzewostany sosnowe, miejscami sosnowo-dębowe, porastające przede wszystkim siedliska dąbrów acydofilnych. W południowej części obszaru Odra płynie doliną przełomową o szerokości do 3,5 km. Dochodzą do niej bezpośrednio cztery dopływy: Myśla, Kurzyca, Słubia i Rurzyca. Na wysokości Osinowa Dolnego Odra zmienia swój bieg z północno-zachodniego na zachodni. Aż do Bielinka oddzielona jest od terenów nizinnych (tzw. Żuław Cedyńskich) wysokim wałem przeciwpowodziowym. Tereny te, dawniej stanowiące obszary zalewowe, przekształcone zostały w grunty orne. Graniczy z nimi kompleks leśny Puszczy Piaskowej, z dominującą sosną oraz dużymi płatami dąbrów, buczyn i olsów. Ku północy, aż do Krajnika Dolnego, do Odry przylegają wysokie wzgórza morenowe, z fragmentami łąk, pól i lasów. Poniżej miejscowości Widuchowa Odra rozwidla się na dwa koryta: Odrę Wschodnią (Regalicę), będącą głównym korytem rzeki i prowadzącą do jeziora Dąbie, oraz Odrę Zachodnią, biegnącą równolegle do Regalicy w odległości 2–4 km i stanowiącą granicę państwa. Położony pomiędzy nimi obszar Międzyodrza jest największym w Europie Środkowej torfowiskiem czynnym z unikatową roślinnością. Teren ten pocięty gęstą siecią starorzeczy, jeziorek, kanałów oraz rowów, często podlega naturalnym zalewom rzeki. Jezioro Dąbie jest płytkim, deltowym zbiornikiem (powierzchnia ok. 5 600 ha, głębokość do 4 m) o urozmaiconej linii brzegowej, z licznymi wyspami. Na wschodnim brzegu jeziora położone są duże kompleksy łąk, porośnięte głównie trawami wysokimi, turzycami i trzciną. W Dolinie Dolnej Odry znajdują się czynne żwirownie z wyspami (w Bielinku, Chlewicach i Kaleńsku) oraz niewielkie stawy rybne (w Marwicach). Największą miejscowością w ostoi jest Widuchowa, pozostałe niewielkie wsie znajdują się wewnątrz ostoi lub na jej obrzeżach, zaś duże aglomeracje miejskie, takie jak Szczecin i Gryfino, przylegają do jej skrajów. Odra na odcinku od Kostrzyna do miejscowości Mescherin stanowi granicę polsko-niemiecką. Obszar Doliny Dolnej Odry ze względu na zmienność siedlisk warunkowaną typowym dla dużych dolin rzecznych gradientem wilgotności siedlisk, ze zróżnicowaniem żyzności siedlisk i oddziaływaniem człowieka kształtującego określone formacje bezleśne, zaroślowe lub leśne – cechuje się wielkim bogactwem gatunkowym flory i różnorodną roślinnością.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 35%, łąki i pastwiska – 16%, inne tereny rolne – 20%, mokradła – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 15%, inne – 4%.

Formy ochrony przyrody
Cedyński Park Krajobrazowy (30 850, ha), Park Krajobrazowy Dolina Dolnej Odry (6 009 ha), Park Krajobrazowy Ujście Warty (20 535 ha), rezerwaty przyrody: Kanał Kwiatowy (3,0 ha), Kurowskie Błota (30,6 ha), Wzgórze Widokowe nad Międzyodrzem (4,2 ha), Wrzosowiska Cedyńskie (71,6 ha), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: Wyspa Dębina (780,4 ha), Zaleskie Łęgi (71,6 ha), Dolina Słubi (154,2 ha), Porzecze (142,7 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu „A" Dębno Gorzów, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Dolna Odra PLH320037 (29 536 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Mieszkowicka Dąbrowa PLH320051 (26,4 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 252 gatunki ptaków, w tym 172 lęgowe. Występują tutaj 63 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z tego 35 jest tu lęgowych. Z tej liczby 22 gatunki gniazdujące wymienione są w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Dolina Dolnej Odry stanowi jedną z 10 najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla: łabędzia niemego, krakwy, bąka, kani czarnej, kani rudej, bielika, błotniaka stawowego, sokoła wędrownego, kropiatki, derkacza, żurawia, kszyka, rybitwy białoczelnej, rybitwy czarnej, podróżniczka i brzęczki. Kluczowa w skali Polski ostoja dla migrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych, których zgrupowania przekraczają 150 000 os. wiosną oraz 50 000 os. jesienią i zimą (głównie: gęsi, łabędź krzykliwy, rożeniec, świstun, czernica, ogorzałka, nurogęś, bielaczek, żuraw, mewa mała). Najważniejszymi dla awifauny obszarami w ostoi są: jezioro Dąbie wraz z łąkami na wschodnim brzegu, Międzyodrze, Żuławy Cedyńskie, Kostrzyneckie Rozlewisko, kompleksy łąkowe w okolicach Marwic, Kłosowa, Porzecza i Chlewic, Lasy Mieszkowickie i Dębnieńskie oraz żwirownie w Bielinku, Chlewicach i Kaleńsku.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Dobrze zachowane siedliska, w tym 23 rodzaje siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. W kanałach Międzyodrza występuje rzadka roślinność wodna, a zbocza doliny Odry to stanowiska wielu gatunków kserotermicznych. Liczne rzadkie i zagrożone gatunki zwierząt, w tym 20 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. rzadkie gatunki bezkręgowców związane z martwym drewnem (kozioróg dębosz, jelonek rogacz, pachnica dębowa) oraz liczna populacja kumaka nizinnego, bobra i wydry. W ostoi występuje ponadto największa w północno-zachodniej Polsce populacja gniewosza plamistego (gatunek z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt").

Tabela 3.5. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnej Odry
Table 3.5. Key bird species recorded in Lower Odra River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2002–2008	25 000–55 000 i	DL	**A4iii, C4**
Ptaki wodno-błotne	M	2002–2008	50 000–150 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2006–2008	90–100 p	DL	**B3**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2002–2008	10–20 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2002–2008	max. 2 160 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2002–2008	max. 875 i	DL	**B1i, C2**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	Z	2002–2008	max. 37 800 i	DL	**A4i, B1i, B3, C3**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2002–2008	max. 25 400 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2002–2008	max. 32 500 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	Z	2002–2008	3 000–4 200 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2002–2008	4 000–5 000 i	DL	**B1i, C3**
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2002–2008	30 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2004	34–40 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2006–2008	150–190 p	DL	**B2**
Krakwa *Anas strepera*	M	2002–2008	max. 1 000 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2002–2008	max. 12 400 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2002–2008	max. 2 140 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2002–2008	max. 17 300 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2002–2008	max. 8 600 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Głowienka *Aythya ferina*	M	2002–2008	max. 7 500 i	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	M	2002–2008	max. 43 300 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Czernica *Aythya fuligula*	Z	2002–2008	max. 10 700 i	DL	
Ogorzałka *Aythya marila*	Z	1991–2003	1 000–5 000 i		**A4i, B1i, B2, C3**
Ogorzałka *Aythya marila*	M	2002–2008	max. 4 100 i	DL	**B1i, C3**
Gągoł *Bucephala clangula*	M	2002–2008	max. 3 400 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2002–2008	max. 920 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2002–2008	max. 460 i	DL	**B1i, C2**
Nurogęś *Mergus merganser*	Z	2002–2008	max. 7 000 i	DL	**A4i,B1i, C3**
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	M	2002–2008	max. 1 200 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2002–2008	max. 3 400 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2008	39–45 m	DL	**B2, C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	2–3 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2008	max. 85 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2008	5–6 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2008	20–30 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2008	9–10 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2008	7–9 p	DL	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2008	20–25 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2008	19–20 p	DL	**B2,C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2002–2008	max. 70 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2008	65–75 p	DL	**C6**
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2008	10–20 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2008	3–5 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2008	0–2 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2004–2008	0–1 p	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	2–4 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2004–2008	2p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2008	30–40 m	DL	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2008	10–20 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	360–380 m	DL	**A1, C1, C6**
Łyska *Fulica atra*	M	2002–2008	max. 9 750 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2002–2008	max. 16 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2008	110–120 p	DL	**B2, C6**
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2004–2008	3–4 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2004–2008	0–5 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2002–2008	max. 2 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2002–2008	max. 12 000 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–1999	240–400 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2002–2008	max. 500 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2006–2008	110–120 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2004–2008	2–3 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2002–2008	max. 200 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2008	2 p	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2008	max. 1 500 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2008	80–130 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2008	10–32 p	DL	**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2008	120–140 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	1995–1999	max. 2 000 i		
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2008	5 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2002–2008	3–4 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	2002–2008	0–1 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2006–2008	1–3 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	8–10 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	40–60 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	60–80 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2008	30–40 p	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2008	60–80 p	E	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2008	1–3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2008	45–55 p	DL	**C6**
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2006–2008	700–800 p	E	**B2**
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2004–2008	3–7 m	DL	**A1, C1**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	70–90 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2008	20–30 p	E	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2008	50–120 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2008	200–220 p	E	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zaniechanie wypasu i ekstensywnej gospodarki łąkarskiej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- planowane prace hydrotechniczne związane z programem Odra 2006;
- polowania na ptaki wodno-błotne w miejscach noclegowisk, żerowisk i pierzowisk (Kostrzyneckie Rozlewisko, Żuławy Cedyńskie);
- lokalizacja przedsięwzięć mogących negatywne wpływać na ptaki i ich siedliska (np. elektrownie wiatrowe);
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu oraz stosowanie zrębów zupełnych.

Podziękowania

Podziękowania kierujemy do wszystkich członków i sympatyków Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego za udział i pomoc w pracach terenowych prowadzonych na obszarze ostoi.

Źródła danych

Cofta i in. (2001, 2002), Czeraszkiewicz i in. (1998), Czeraszkiewicz, Oleksiak (2003, 2004), Dyrcz, Czeraszkiewicz (1993), Głowaciński (2001), Guentzel i in. (2003), Jasnowska (2002), Kajzer, Ławicki (2005), Kajzer i in. (2005), Kalisiński i in. (1998, 2004), Ławicki, Racławski (2006), Ławicki (2007), Ławicki, Guentzel (2007), Ławicki i in. (2007, 2008a, b, 2009), Mizera i in. (1994), Oleksiak (1993), Sikora i in. (2007), Staszewski, Czeraszkiewicz (2001), Tomiałojć, Stawarczyk (2003), Uhlig i in. (1998), Wysocki i in. (2009), Żmihorski, Barańska (2006).

Firma ECO-EXPERT sponsoruje monitoring ptaków w ostoi Dolina Dolnej Odry

ECO EXPERT
www.eco-expert.pl

Dolina Dolnej Odry (fot. Z. Kajzer)

6. Jeziora Wełtyńskie (Weltyn Lakes)

Kryteria BirdLife International: C7

Autorzy: Grzegorz Kiljan, Przemysław Zyska, Wojciech Zyska
Autorzy w poprzednim wydaniu: Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Marek Kalisiński, Grzegorz Kiljan, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL006
Współrzędne geograficzne: 53°15'N, 14°36'E
Powierzchnia: 2 811 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat gryfiński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jeziora Wełtyńskie, PLB320018

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja z dominacją pól i licznymi jeziorami. Ważne miejsce koncentracji migrujących gęsi białoczelnych i zbożowych, a także jeden z ważniejszych obszarów występowania na Pomorzu Zachodnim bąka, błotniaka stawowego, wąsatki.

Short summary
A small site dominated by agricultural land and numerous lakes. Important stopover point for migrating Bean Goose and White-fronted Goose. Also one of more important breeding sites for Eurasian Bittern, Marsh Harrier, and Bearded Tit in West Pomerania region.

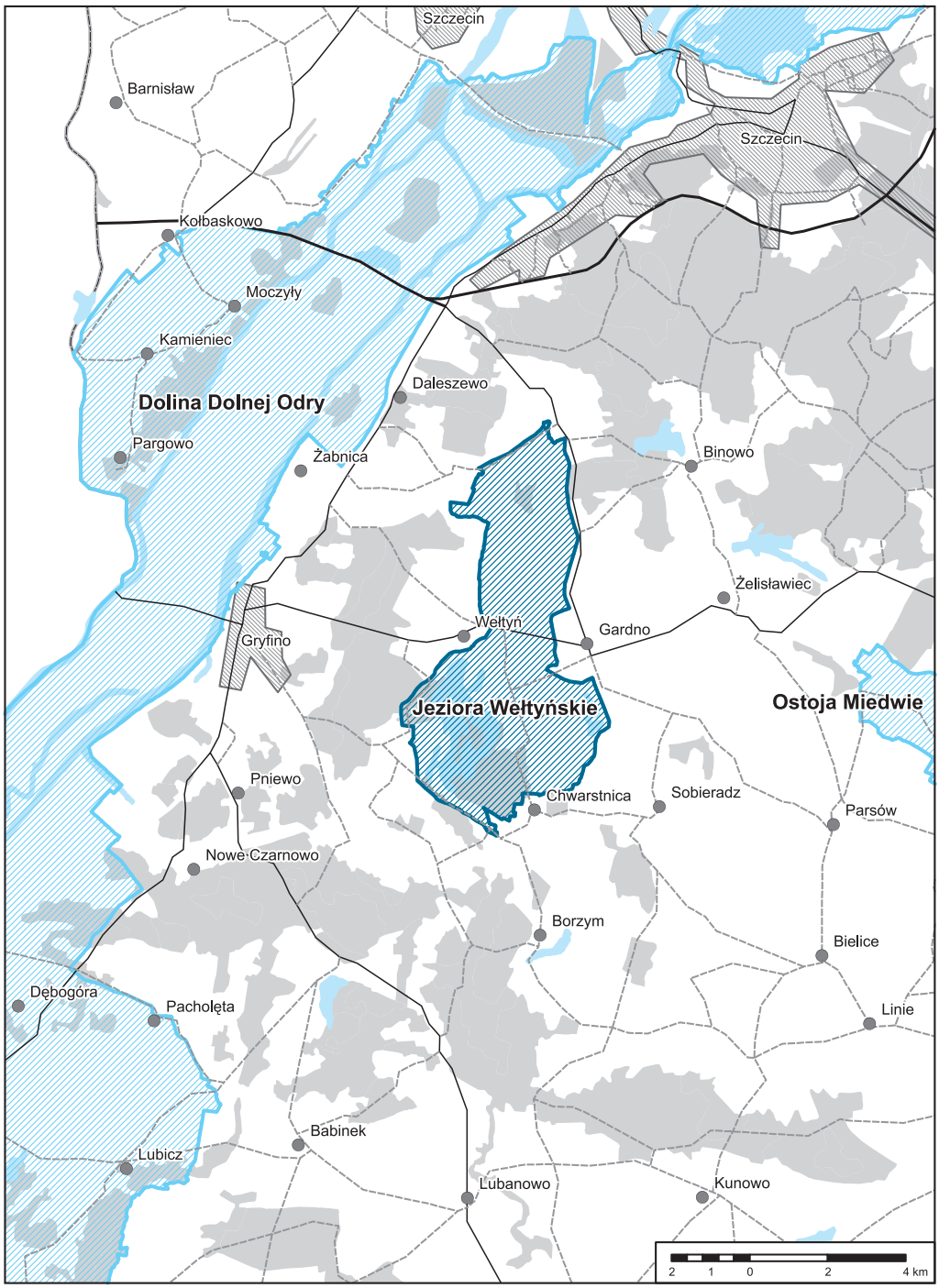
Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na Równinie Wełtyńskiej, w zlewni Wełtyńskiej Strugi, która przecina chroniony obszar z południa na północ. Teren ostoi jest silnie pofalowany, zróżnicowanie wysokości tworzą wzniesienia morenowe, rynna rzeczki i misy jezior.
W południowo-zachodniej części obszaru znajduje się duże Jezioro Wełtyńskie o powierzchni ok. 350 ha, którego brzeg porastają liczne połacie szuwarów trzcinowych. Na jeziorze tym znajdują się trzy zalesione wyspy. Jezioro Wełtyńskie i kilkanaście innych małych jezior o powierzchni od 2 do 20 ha oraz tyle samo małych jeziorek i torfianek składa się na wody powierzchniowe ostoi. Te liczne zbiorniki wodne są otoczone przez pola uprawne i łąki oraz niewielkie obszary leśne różnego typu. W centralnej części ostoi leży największa miejscowość – Wełtyń, pozostałe wsie znajdują się na jej skrajach.
Występująca w tej ostoi sieć zbiorników i cieków wodnych, bagienek i terenów okresowo uwilgotnionych jest jej głównym walorem ornitologicznym.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 15%, łąki i pastwiska – 3%, inne tereny rolne – 60%, zbiorniki wodne i cieki – 20%, inne – 2%.

Tabela 3.6. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jeziora Wełtyńskie
Table 3.6. Key bird species recorded in Weltyn Lakes IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	5–6 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	11–125 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2005–2009	200–3 000 i	PS	**C7**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2005–2009	400–2 200 i	PS	**C7**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2008	5–9 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	0–3 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	0–1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2009	1–2 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1–2 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2009	1p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	2–4 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2009	1p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2008	11–13 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	0–1p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	0–1p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2009	2–5 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	1–5 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2008	0–3 m	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2008	10–14 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2009	100–250 i	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	50 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	10 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2009	0–5 p	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2009	2–5 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	1p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2009	3–6 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007–2008	2–3 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	2p		
Lerka *Lullula arborea*	L	2007–2008	2–3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007–2008	1–2 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2004–2009	30–50 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2008	16–20 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	0–3 p		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2007–2008	12–15 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2008	61–65 p	DL	

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 188 gatunków ptaków, w tym 132 lęgowe. Na terenie ostoi występuje 38 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 16 z nich przystępuje tu do lęgów. 19 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księgi zwierząt", z których 3 regularnie gniazdują. Jeziora są miejscem odpoczynku migrujących ptaków wodnych, a okoliczne pola atrakcyjnym żerowiskiem dla żurawi, łabędzi krzykliwych i gęsi. Liczebność gęsi zbożowych i białoczelnych, mimo że nie przekracza aktualnych progów kwalifikujących, jest wysoka w warunkach tak małej ostoi i wskazuje na dużą rangę obszaru dla tych gatunków. Dodatkowo rozległe trzcinowiska stwarzają dogodne warunki dla rozrodu bąka, błotniaka stawowego, wąsatki i gęgawy. Kępy drzew i krzewów oraz śródpolne aleje sprzyjają licznemu występowaniu jarzębatki i gąsiorka.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 6 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. jeziora twardowodne i eutroficzne, torfowiska alkaliczne oraz łąki trzęślicowe. Spośród gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej występują tu wydra, traszka grzebieniasta, kumak nizinny i zalotka większa, 3 gatunki roślin figurują w „Polskiej czerwonej księdze roślin", m.in. storczyk błotny.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zanikanie małych śródpolnych oczek wodnych i terenów podmokłych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nadmierna penetracja terenu, szczególnie zbiorników wodnych i ich obrzeży, przez ludzi;

- wzrost powierzchni obszarów zabudowanych, zwłaszcza rekreacyjnych i infrastruktury turystycznej na brzegach i wyspach jezior;
- budowa trasy szybkiego ruchu S3 oraz planowane z niej zjazdy i obwodnica Wełtynia;
- zanieczyszczenia wód powodowane zrzutem ścieków i powstające w rolnictwie oraz narastająca w związku z tym eutrofizacja jezior.

Podziękowania

Autorzy dziękują za udostępnienie danych Dariuszowi Wysockiemu.

Źródła danych

Jermaczek i in. (2008); Kiljan, Wysocki, Zyska i Zyska – dane niepubl. (2004–2009).

Jezioro Wełtyńskie (fot. M. Kalisiński)

7. Ostoja Miedwie (Miedwie Site)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B3, C1, C2, C3, C4

Autor: Sebastian Guentzel
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Sebastian Guentzel, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL007
Współrzędne geograficzne: 53°13'N, 14°55'E
Powierzchnia: 16 511 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: gryfiński, pyrzycki, stargardzki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Miedwie, PLB320005

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje środkowy fragment doliny rzeki Płoni wraz z kilkoma jeziorami, z których największe to jezioro Miedwie. Ważne miejsce zarówno dla ptaków lęgowych, m.in. wodniczki i kulika wielkiego, jak i ptaków migrujących. Zgrupowania ptaków wodnych i wodno-błotnych podczas migracji osiągają tu kilkadziesiąt tysięcy osobników.

Short summary
The site encompasses the middle part of Płonia River Valley together with a few lakes, the largest being the Miedwie Lake. An important site for birds migrating in spring and autumn as well as for breeding birds, especially Aquatic Warbler and Curlew. Congregations of waterbirds during migration can reach several dozen thousand individuals.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w mezoregionie o nazwie Równina Pyrzycko-Stargardzka. Obszar ostoi obejmuje jezioro Miedwie (jedno z większych i najniżej położonych jezior w Polsce), jak też pomniejsze jeziora: Płoń, Będgoszcz, Żelewko, Zaborsko Płońskie, Płonno i Zaborsko oraz kilka niewielkich, zarówno naturalnych, jak i wyrobiskowych zbiorników wodnych. Doliną płynie rzeka Płonia i Kanał Płoński, łączący jeziora Miedwie, Płoń i Żelewko. Na całym terenie występują liczne kanały melioracyjne i dwie przepompownie, które regulują poziom wody na łąkach pomiędzy Miedwiem, Będgoszczą i Żelewkiem. Od wypływu rzeki Płoni z Miedwia do miejscowości Giżyn jezioro Miedwie oddzielone jest od łąk wałem. Brzegi jezior są porośnięte bogatą roślinnością szuwarową. Wymienione zbiorniki wodne otoczone są ekstensywnie uprawianymi łąkami. Na południowym-zachodzie Miedwia występują torfowiska węglanowe.
Niewielkie kompleksy bagiennych olsów, łęgów i grądów przylegają do jeziora Płoń oraz Miedwie w jego środkowo-wschodniej części. W ostoi znajdują się dwa kompleksy stawów rybnych – jeden w północno-zachodniej części, a drugi w południowo-wschodniej. W ostoi zlokalizowanych jest 8 niewielkich wsi, a pozostałe miejscowości rozmieszczone są na jej skrajach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 42%, inne tereny rolne – 22%, zbiorniki wodne i cieki – 30%, bagna – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Stary Przylep (2,1 ha), Brodogóry (5,24 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Dolina Płoni i Jezioro Miedwie, PLH320006.

Ptaki
W ostoi stwierdzono ok. 230 gatunków ptaków, w tym ok. 140 lęgowych. Występuje tutaj 37 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z tego 23 są tu lęgowe. 12 gatunków gniazdujących wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Jezioro Miedwie wraz z terenami przyległymi stanowi jedną z najważniejszych w kraju ostoi dla migrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych, których zgrupowania osiągają liczbę 40 tys. os. zimą oraz 77 tys. os. podczas migracji. Największe koncentracje tworzą gęsi – zbożowa (do 25 tys. os.) oraz białoczelna (do 15 tys. os.), a także perkoz dwuczuby (do 10 tys. os.), żuraw (do 5 tys. os.), łyska (do 8 tys. os.), siewka złota (do 4 tys. os.) i czajka (do 9,5 tys. os.). W okresie pozalęgowym jest to również ważna w skali regionu ostoja dla łabędzia krzykliwego, czarnodziobego i niemego. Ostoja stanowi ponadto kluczowe w skali kraju miejsce występowania kulika wielkiego. Do niedawna przystępowała tutaj do lęgów także wodniczka. Najważniejszymi dla awifauny obszarami w ostoi są: jezioro Miedwie – zwłaszcza jego południowa i środkowa część, łąki i zabagnienia na południowym brzegu jeziora oraz łąki i pola na zachodnim brzegu jeziora, dolina Płoni i Krzekny oraz leżące w dolinach stawy w Będgoszczy i Klukach.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Na terenie ostoi stwierdzono występowanie wielu stanowisk chronionych, zagrożonych i rzadkich gatunków roślin, w tym 1 gatunek z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej – to pęczyna błotna *Apium repens,* uznana za wymarłą na Pomorzu Zachodnim. Zidentyfikowano tu również 15 typów siedlisk przewidzianych do ochrony w ramach Dyrektywy Siedliskowej. Spośród gatunków zwierząt z załączników II i IV Dyrektywy Siedliskowej na uwagę zasługują: wśród bezkręgowców – trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*, kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo*, szczeżuja wielka *Anodonta cygnea*. Spośród minogów i ryb występują tu prawdopodobnie: minóg rzeczny *Lampetra fluviatilis,* minóg strumieniowy *Lampetra planeri,* koza *Cobitis taenia,* piskorz *Misgurnus fossilis,* głowacz białopłetwy *Cottus gobio.* Do najcenniejszych płazów i gadów należą: traszka grzebieniasta *Triturus cristatus,* kumak nizinny *Bombina bombina* oraz żółw błotny *Emys orbicularis.* Do ssaków z załącznika II i IV Dyrektywy Siedliskowej należą: bóbr *Castor fiber* i wydra *Lutra lutra.* Ponadto bardzo prawdopodobne jest występowanie tu co najmniej jednego z niżej wymienionych nietoperzy: nocka dużego *Myotis myotis,* nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme* i mopka *Barbastella barbastellus.*

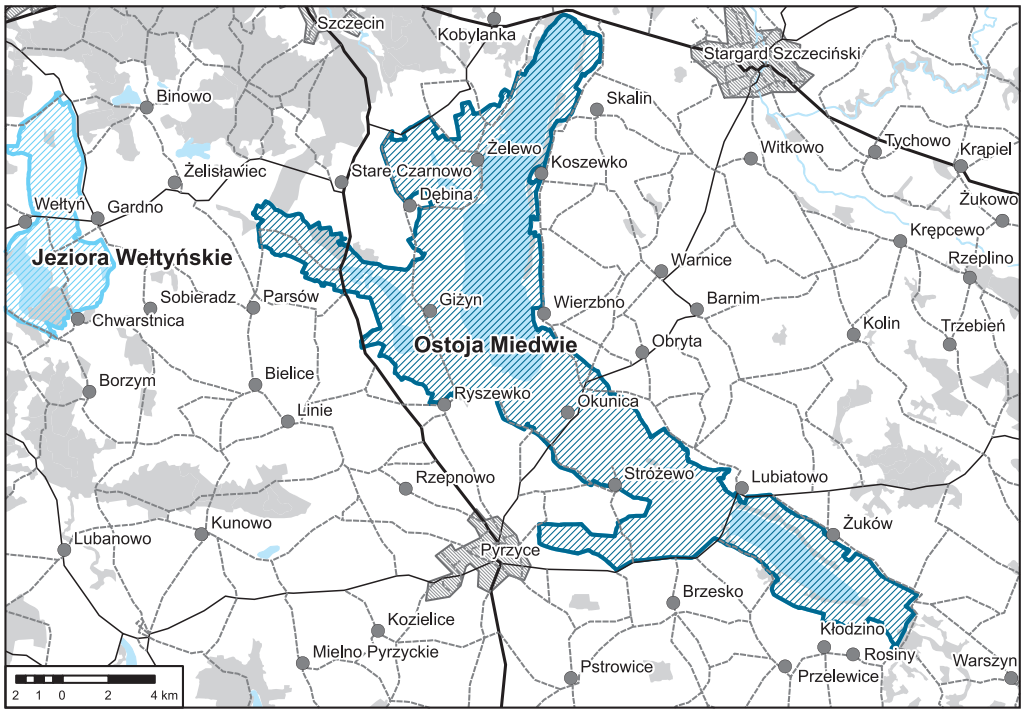

Tabela 3.7. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Miedwie
Table 3.7. Key bird species recorded in Miedwie Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	max. 70 000 i	DL	**A4iii, C4**
Ptaki wodno-błotne	Z	2004–2009	max. 44 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M/Z	2004–2009	max. 881 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M/Z	2004–2009	max. 54 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	max. 224 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	Z	2004–2009	max. 25 500 i	DL	**A4i, B1i, B3, C3**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	max. 18 847 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	max. 15 575 i	DL	**B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	Z	2004–2009	max. 4 500 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2009	120 p	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1995–2003	8–23 i		
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2004–2009	1–3 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2009	max. 1 000 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2004–2009	max. 4 000 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	1995–2003	+		
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	M	2004–2009	max. 10 300 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	Z	2004–2009	max. 800 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2008	19–20 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2008	4 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007	max. 60 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	1995–2003	+		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2007	max. 80 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2008	max. 4 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	1–2 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	2–4 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	max. 10 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2008	1p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2008	15–17 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2007	max. 9 i	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007–2008	1–2 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2007	max. 9 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	2–5 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	1–3 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007–2008	0–2 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2008	0–2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2008	22–24 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	Z	2004–2009	5 800 i	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2009	8 257 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2001–2006	5 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2008	20 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	4 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	9 500 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	0–18 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2008	107 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2004–2009	2–10 p	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	80–400 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	300–1 200 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	0–4 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2003	max. 17 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	5–42 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2007–2008	6 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007–2008	4–5 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007–2008	min. 2 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007–2008	1–3 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	do 2005	1- 14 m	DL	**A1, C1**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	15–24 p		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2007	min. 33 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2008	min.123	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2008	min.16	DL	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiany w sposobie użytkowania gruntów rolnych – zaniechanie użytkowania łąk wilgotnych i przekształcanie ich w trzcinowiska, ziołorośla i szuwary wysokoturzycowe.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zbyt wczesne koszenie lub intensywny wypas łąk wilgotnych powodujące przekształcenie siedlisk oraz straty w lęgach;
- przekształcanie użytków zielonych w pola orne i ich zamiana na intensywne uprawy kukurydzy;
- wypalanie roślinności;
- spadek poziomu wód gruntowych, budowa stawów rybnych, odbudowa infrastruktury melioracyjnej, eksploatacja wody pitnej z jeziora Miedwie dla Szczecina powodują zmiany poziomu wód jeziora, co przyczynia się do przesuszenia okolicznych łąk i mokradeł;
- wzrost presji zabudowy oraz rozwoju turystyki na obrzeżach jeziora Miedwie, a także związany z tym wzrost penetracji siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe;
- plany budowy elektrowni wiatrowych.

Podziękowania

Autor dziękuje Klubowi Przyrodników, a w szczególności Andrzejowi Jermaczkowi za opracowanie i udostępnienie materiałów podstawowych oraz projektu planu ochrony dla OSOP Natura 2000 Jezioro Miedwie i Okolice PLB 320005, jak również członkom Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego, którzy swą wieloletnią pracą w terenie przyczynili się do zebrania znacznej ilości danych użytych we wspomnianym opracowaniu.

Źródła danych

Cofta i in. (2001, 2002), Czeraszkiewicz, Oleksiak (2003, 2004), Dąbkowski i in. (2007), Głowaciński (2001), Guentzel, Wysocki (2004), Jermaczek i in. (2008), Kajzer, Ławicki (2005), Kajzer i in. (2005), Kalisiński i in. (2004), Ławicki, Racławski (2006), Ławicki, Guentzel (2007), Ławicki i in. (2008a,b), Sikora i in. (2007), Staszewski, Czeraszkiewicz (2001), Tomiałojć, Stawarczyk (2003).

Ostoja Miedwie (fot. M. Kalisiński)

8. Ostoja Cedyńska (Cedynia Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, C1, C2, C3

Autor: Marek Kalisiński
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski, Dariusz Wysocki

Kod ostoi: PL008
Współrzędne geograficzne: 52°55'N, 14°19'E
Powierzchnia: 20 871 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat gryfiński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Cedyńska, PLB320017

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja, której kluczowe siedliska to lasy w części północnej oraz jeziora i śródpolne oczka wodne w części południowej. Obszar o dużym znaczeniu dla migrujących żurawi oraz gęsi zbożowych i białoczelnych, a także regionalnie ważne lęgowisko bielika i kani rudej.

Short summary
A middle-sized site, the key habitats are forests in the north part and lakes and small ponds in the south part. It is an important area for Common Crane, Bean Goose and Greater White-fronted Goose during migration, also locally an important breeding site for White-tailed Sea Eagle and Red Kite.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w południowo-wschodniej części mezoregionu Pojezierze Myśliborskie. Obszar pomiędzy Cedynią a Lubiechowem Górnym ciągnący się w kierunku Morynia, to głównie pola uprawne i niewielkie łąki oraz pastwiska. Na północ od niego rozciąga się duży kompleks leśny zwany Puszczą Piaskową. W lasach dominuje sosna, ale znajdują się tam też duże płaty dąbrów, buczyn i olsów. Część północno-zachodnią ostoi stanowią pola orne z małymi fragmentami łąk i pastwisk. Cały teren jest mocno pofałdowany, z licznymi wzgórzami morenowymi, najwyższe wzniesienie osiąga 166,8 m n.p.m. Do największych jezior należą Morzycko, Mętno, Ostrów i Orzechów, ale występują tam również liczne małe jeziorka, źródliska i oczka wodne z porastającymi brzegi trzcinowiskami oraz torfowiska. Główna miejscowość to Moryń położony nad Jeziorem Morzyckim, mniejsze osady występują w rozproszeniu na całym obszarze ostoi.

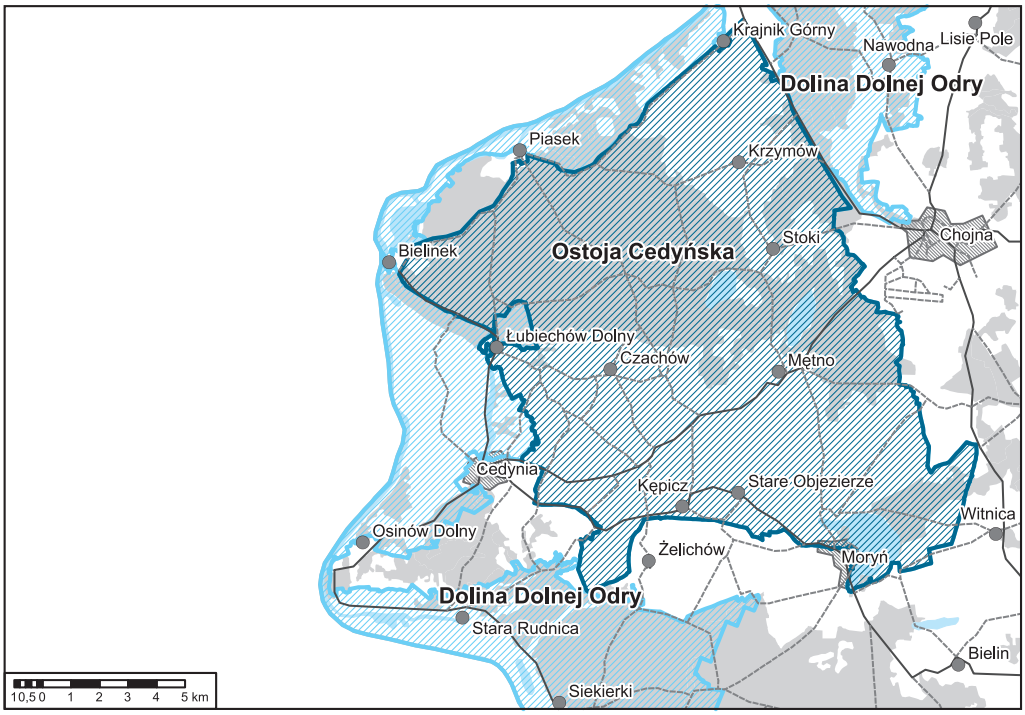
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 43%, łąki i pastwiska – 1%, inne tereny rolne – 51%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Dąbrowa Krzymowska (30,4 ha), Olszyny Ostrowskie (9,5 ha), Olszyna Źródliskowa pod Lubiechowem Dolnym (1,0 ha), Cedyński Park

Tabela 3.8. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Cedyńskiej
Table 3.8. Key bird species recorded in Cedynia Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	6–11 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	8–44 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	400–5 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	2000–12 000 i	DL	**B1i, C3**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	7–12 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	2–5 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	15–22 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	4–8 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	5–10 p	DL	**A1, C1**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	4–6 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	14–22 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	4–6 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	1995–2003	0–1p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	0–2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	16–24 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	120–1 800 i		**B1i, C2**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	18–30 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	78 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2009	14 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	12–27 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	8–120 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	4–8 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	12–25 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	0–4 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	10–16 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	12–26 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	4–10 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	14–26 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	0–1p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	4–8 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	7–12 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	0–1p		

Krajobrazowy, specjalne obszary ochrony siedlisk (projektowane): Wzgórza Krzymowskie (PLH3207) i Wzgórza Moryńskie (PLH3208).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 177 gatunków ptaków, w tym 150 lęgowych. Występuje tutaj 35 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 30 z nich jest tu lęgowych. 9 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja jest ważnym lęgowiskiem kani rudej, regionalnie także błotniaka stawowego. Jest to też ważny punkt przystankowy dla migrujących gęsi białoczelnych i zbożowych oraz żurawi.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi zidentyfikowano co najmniej 10 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (starorzecza i inne naturalne zbiorniki wodne; torfowiska przejściowe i trzęsawiska; kwaśne buczyny; grąd środkowoeuropejski; dąbrowy acidofilne; lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe; łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe; murawy kserotermiczne; niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie; suche, śródlądowe murawy napiaskowe). Występuje tutaj 6 gatunków zwierząt ujętych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (niektóre z nich także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt") – z kręgowców: wydra, bóbr europejski, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, a z bezkręgowców: dwa gatunki chrząszczy – pachnica dębowa i kozioróg dębosz. Spośród bogatej flory 6 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze roślin": pajęcznica liliowata, zgrzebłowata, t..... delikatna, buławik czerwony, nawrot czerwonobłękitny, wiśnia karłowata.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starodrzewów, dziuplastych drzew i usuwanie martwego drewna z lasu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- przekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty one lub ich zalesianie;
- eutrofizacja zbiorników wodnych na skutek spływu powierzchniowego biogenów z użytków rolnych;
- zabudowa brzegów jezior i rozwój infrastruktury turystycznej w ich pobliżu oraz nasilenie ruchu turystycznego;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych w lasach i na terenach otwartych;
- wydobywanie kopalin stałych.

Podziękowania

Autor dziękuje za udostępnienie danych Dyrekcji Cedyńskiego Parku Krajobrazowego, Nadleśnictwom Chojna i Mieszkowice oraz Markowi Puchalskiemu.

Źródła danych

Czeraszkiewicz i in. (2004), Kalisińska, Kalisiński (2006), Kalisiński – dane niepubl. z lat 2004–2008.

9. Puszcza Goleniowska (Goleniow Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Bartosz Racławski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Dariusz Wysocki, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL009
Współrzędne geograficzne: 53°41'N, 14°42'E
Powierzchnia: 25 400 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: goleniowski, kamieński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Goleniowska, PLB 320012

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca mozaikę zbiorowisk leśnych w części północnej oraz łąki, zakrzaczenia i podmokłe lasy na glebach torfowych w części południowej. Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk bielika, który również bardzo licznie tu zimuje. Ważny obszar gniazdowania także dla kani rudej i podróżniczka oraz ważne miejsce zimowania łabędzia krzykliwego.

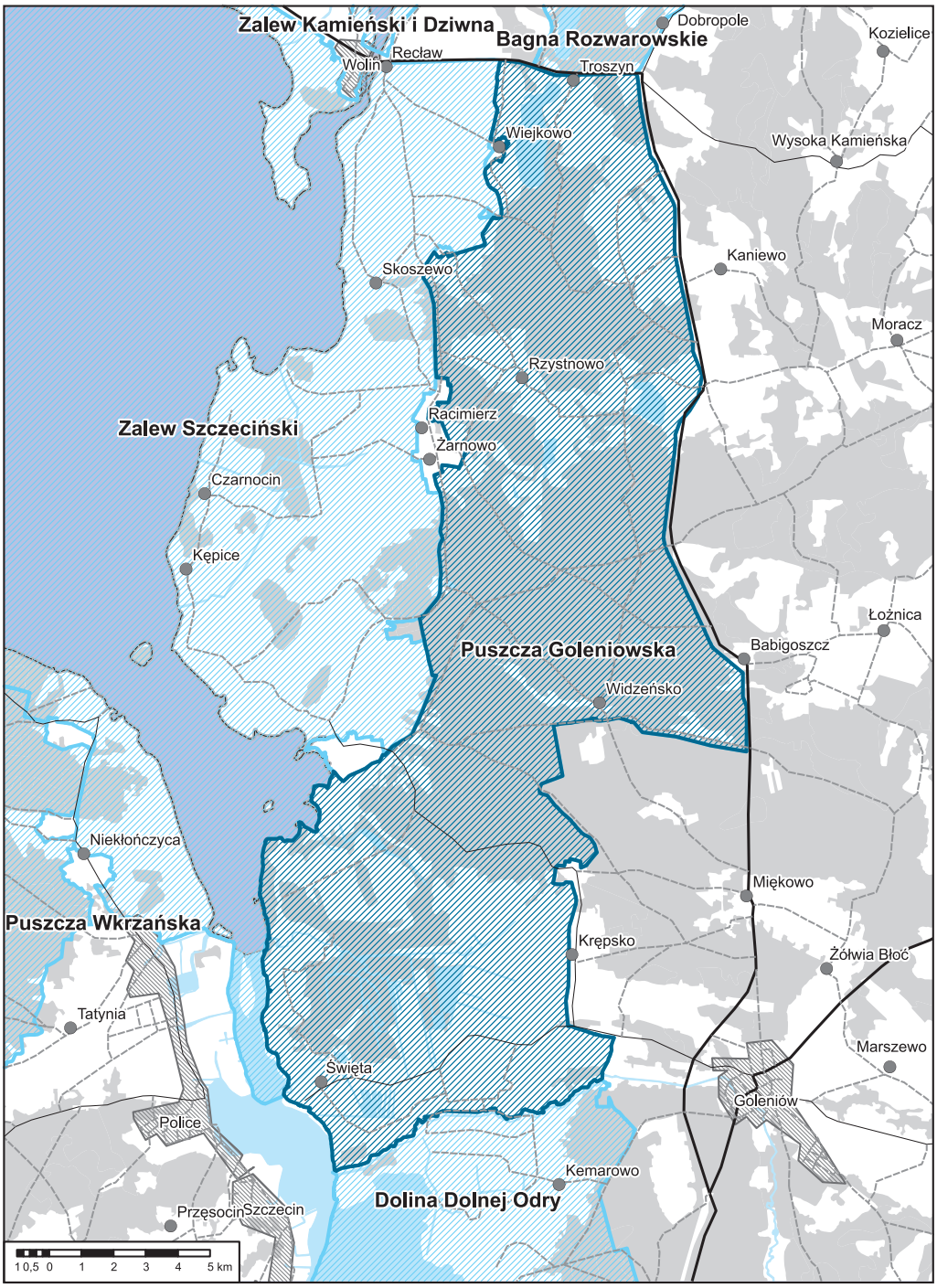
Short summary
A middle-sized site covered by mosaic of forest habitats in the north part and meadows, brushes and bog woodland in the south part. One of the most important breeding and wintering sites for White-tailed Sea Eagle in the country. Also an important nesting site for Red Kite and Bluethroat; important wintering site for Whooper Swan.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w mezoregionach Dolina Dolnej Odry i Równina Goleniowska. Obejmuje ona wschodnią część Puszczy Goleniowskiej, która przylega do łąk i pól położonych przy Roztoce Odrzańskiej i Zalewie Szczecińskim. Chociaż są to lasy gospodarcze, przedstawiają dużą wartość przyrodniczą.
Przez ostoję przepływają rzeki Gowienica, Krępa i Grzybnica, a także wiele mniejszych strumieni. Południową granicę obszaru stanowi rzeka Ina. Występ-

Tabela 3.9. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Goleniowska
Table 3.9. Key bird species recorded in Goleniow Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2005–2009	4–9 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2005–2009	5–310 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2005–2009	7–150 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2009	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	1–3 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2009	11–14 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007	3–7 p	PS	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008–2009	7–14 p	E	**A1, C1**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2009	14–19 p	DL	**B2,C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2005–2009	25–72 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	+	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2005–2009	1–3 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	3 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2009	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2005–2009	0–2 p	PS	**C6**
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	0–2 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2006–2009	1–3 i	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2009	32–70 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	17–42 p	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2005–2009	max. 35 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2005–2009	max. 1 100 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2005–2009	+		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2002–2009	45–150 p	E	**B2**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2001–2009	3 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2005–2009	max. 12 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2007–2009	5–105 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	0–1 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2007–2009	+		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1995–2003	0–5 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2007–2009	10–22 i	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2007–2009	5–62 i	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	1995–2003	0–1 p		
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2007–2009	2–3 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2006–2009	5–12 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2009	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2009	22–39 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2009	4–9 p	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	2005–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2001–2009	8–39 p	DL	**C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2001–2009	4–9 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	min. 3 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	+		

pują tu też jeziora, m.in. większe – Ostrowo i Przybiernowskie, oraz mniejsze – Dołgie, Trzęsacz, Lewino i Zielonczyn. Ponadto znajdują się tu stawy rybne, a największe ich kompleksy są w Miodowicach i Krokorzycach. Występują tutaj duże połacie torfowisk niskich oraz mniejsze – torfowisk wysokich.

W lasach dominuje sosna, ale także fragmenty lasów dębowych, bukowych, olsy, łęgi olszowe i jesionowe. W południowej części ostoi leży duży kompleks łąk. Od południa ogranicza go przyujściowy odcinek rzeki Iny, od zachodu Roztoka Odrzańska, od północy i wschodu w łąki te głębokim klinem wrzyna się fragment Puszczy Goleniowskiej. Łąki poprzecinane są licznymi kanałami i wyrobiskami torfowymi, a duże ich połacie porośnięte są zaroślami wierzbowymi.

W ostoi nie ma większych miejscowości, a niewielkie osady położone są wewnątrz lub na obrzeżach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 56%, łąki i pastwiska – 24%, inne tereny rolne – 13%, mokradła – 4%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Uroczysko Święta im. Prof. M. Jasnowskiego (207,7 ha), Olszanka (1 354,4 ha), Wijkowski Las (130,09 ha), Jezioro Czarne (39,39 ha), społeczny rezerwat przyrody Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego Bagna Krępskie (400 ha), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: Mierzęciński Las (273,07 ha) i Cisy Przybiernowskie (76,14 ha), stanowisko dokumentacyjne: Góra Zielonczyn (1,32 ha), na części tego terenu ustanowiono także specjalne obszary ochrony siedlisk: PLH320013 Ostoja Goleniowska oraz PLH320033 Uroczyska w Lasach Stepnickich.

Ptaki

W ostoi stwierdzono blisko 40 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Liczebność 6 gatunków kwalifikuje ten obszar jako ostoję ptaków według kryteriów BirdLife International. Puszcza Goleniowska jest ważną ostoją dla derkacza, kszyka i podróżniczka. Ważnym gatunkiem lęgowym na tym terenie jest bielik. W okresie migracji i zimowania jego liczebność jest również bardzo wysoka. Stwierdzano 36–64 os. w czasie migracji oraz 25–72 os. w okresie zimowania.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono cenne siedliska przyrodnicze, szczególnie dobrze reprezentowane są: torfowiska wysokie, bory i lasy bagienne oraz zbiorowiska łąkowe. Obok nich w ostoi występują kwaśne buczyny, grądy oraz lasy łęgowe. Ewenementem jest duże jak na krajowe warunki torfowisko typu bałtyckiego Olszanka utworzone przez torfy wysokie w wododziale rzeki Gowienicy i Krępy. Niezwykle ciekawa i malownicza jest rzeka Gowienica, która dzięki wartkiemu nurtowi oraz zbiorowiskom włosieniczników stanowi cenny element przyrodniczy obszaru. Przez ostoję przebiega ważny korytarz migracyjny ssaków łączący północ kraju z terenem Niemiec oraz obszarami leśnymi zachodniej Polski.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- ograniczenie powierzchni starodrzewów, zbyt powszechne stosowanie zrębów zupełnych, usuwanie martwego drewna.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- obniżanie poziomu wód gruntowych na terenach otwartych i w lasach;
- ograniczanie wylewów rzek, usuwanie zwałek z ich koryt oraz drzew i krzewów z brzegów i międzywala;
- rozwój infrastruktury: planowana budowa drogi łączącej Police z Goleniowem przez Odrę, przebudowa drogi krajowej S3 na odcinku Szczecin–Świnoujście, linie energetyczne (istniejące i planowane), planowane elektrownie wiatrowe, gazociągi (budowa nowych oraz prace konserwacyjne), planowane przeloty śmigłowcem nad lęgowiskami bielika;
- nadmierne penetrowanie siedlisk przez ludzi, łowiectwo, kłusownictwo;
- plany budowy elektrowni atomowej na terenie gminy Stepnica.

Podziękowania

Podziękowania za pomoc w przygotowaniu tekstu autor kieruje do członków Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego, w szczególności: Łukasza Ławickiego, Sebastiana Guentzela, Zbigniewa Kajzera, Jacka Kaliciuka, Roberta Kościówa, Anety Kozłowskiej, Doroty Musielak, Artura i Doroty Staszewskich, Mirosława Żarka i Grzegorza Żeglińskiego oraz pracowników Nadleśnictw Goleniów i Rokita.

Źródła danych

Ławicki, Racławski (2006), Natura 2000 SDF/PLB320012 Puszcza Goleniowska, Natura 2000 SDF/ PLH320013 Ostoja Goleniowska, Natura 2000 SDF/PLH 320033 Uroczyska w Lasach Stepnickich, Racławski – dane niepubl. z lat 2004–2009, Staszewski (2002, 2004, 2005, 2006, 2007, 2010), Staszewski, Kozłowska (2003).

Bielik *Haliaeetus albicilla* (fot. G. Leśniewski)

10. Bagna Rozwarowskie (Rozwarowo Marshes)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Jacek Kaliciuk, Marek Dylawerski, Dariusz Wysocki, Ryszard Czeraszkiewicz, Marek Kalisiński, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Dariusz Wysocki, Ryszard Czeraszkiewicz, Marek Kalisiński, Arkadiusz Oleksiak, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk

Kod ostoi: PL010
Współrzędne geograficzne: 53°53'N, 14°44'E
Powierzchnia: 4 250 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat kamieński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagna Rozwarowskie, PLB320001

Krótka charakterystyka ostoi
Małej wielkości ostoja polno-leśna z dominującą rolą bagiennej delty rzek Grzybnica i Wołczenica. Ostoja jest najważniejszym miejscem lęgowym wodniczki na Pomorzu.

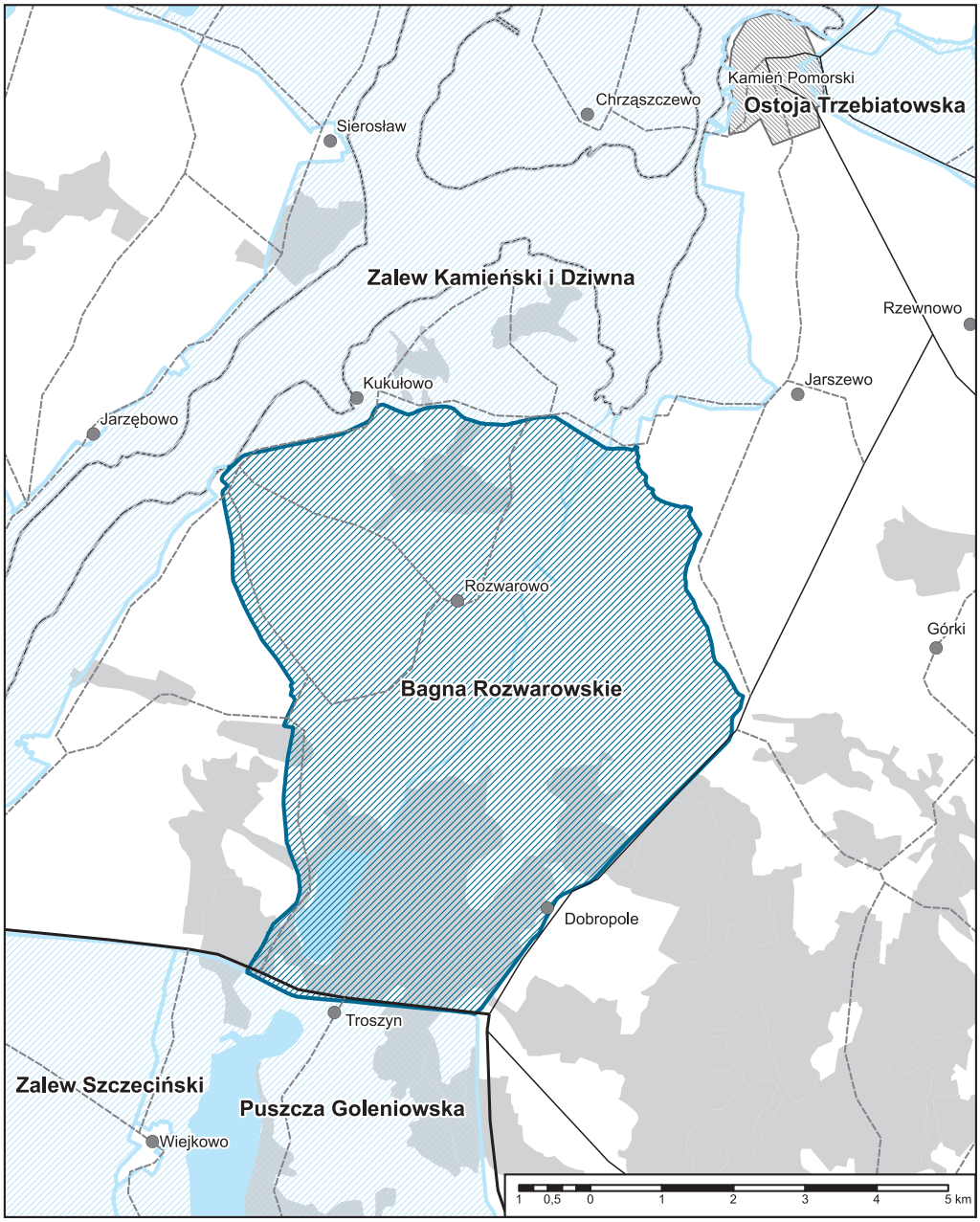
Short summary
A small forest-meadow site dominated by the Grzybnica and Wołczenica Rivers marsh delta. The site is the most important breeding site for Aquatic Warbler in Pomerania region.

Ogólny opis ostoi
Ostoja Bagna Rozwarowskie położona jest przy zachodniej granicy mezoregionu zwanego Równiną Gryficką. Obejmuje ona bagienną dolinę delty dwóch rzek – Grzybnicy i Wołczenicy – oraz otaczające ją płaskie wyniesienia wałów morenowych. Bagienna dolina zwłaszcza w części północno-wschodniej pocięta jest licznymi kanałami. Poziom wody na jej obszarze jest ściśle zależny od poziomu wód przybrzeżnych Bałtyku (podnosi się w czasie sztormowych intruzji wód słonych). W granicach ostoi, w jej południowo-wschodniej części, znajdują się niewielkie fragmenty lasów należące do Puszczy Goleniowskiej, które otaczają jezioro Piaski będące integralną częścią ostoi. W centralnej i północnej części Bagien Rozwarowskich występują rozległe tereny zbiorowisk szuwarowych (w większości wykorzystywanych gospodarczo), wilgotne łąki i pastwiska (okresowo zalewane) oraz liczne zarośla olszynowe i zatopione wyrobiska torfowe. Obrzeża ostoi, szczególnie w części zachodniej, stanowią głównie pola uprawne oraz wilgotne łąki i pastwiska. W obrębie ostoi znajduje się tylko jedna wieś – Rozwarowo, a inne osady leżą na jej skraju.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 19%, łąki i pastwiska – 22%, inne tereny rolne – 28%, mokradła – 28%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 1%.

Tabela 3.10. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagna Rozwarowskie
Table 3.10. Key bird species recorded in Rozwarowo Marshes IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2005–2009	500–5 500 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2005–2009	250–3 300 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	1–6 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	5–7 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	2 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	1995–2003	6 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	5–20 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	2–5 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	1–2 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	3–20 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	0–5 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	5–12 p		
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2009	80–520 i		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	4 i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	7 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	12 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	22 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	36 i		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	4–6 p		
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	1995–2003	0–1 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	3–5 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	4–4 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	1 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2003	1–3 p		
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2004–2009	22–37 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	12–18 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	22–27 p		

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki

W ostoi stwierdzono ok. 150 gatunków ptaków, w tym 107 lęgowych. Występują w niej 42 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 24 lęgowe oraz 20 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Bagna Rozwarowskie stanowią najważniejsze lęgowisko wodniczki na jej zachodniej granicy zasięgu i jedyne, na którym jej liczebność nie spada (2004–2009). Jest to ważne miejsce dla ptaków (głównie gęsi i żurawi) podczas migracji jesiennej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi występuje 7 siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym łęgi *Fraxino-Alnetum* i torfowiska nakredowe *Cladietum-marisci* (siedliska priorytetowe) oraz solniska nadmorskie *Glauco-Puccinietalia*. Stwierdzono również 8 gatunków roślin z „Czerwonej listy roślin i grzybów Polski", spośród których silne krajowe populacje mają tutaj woskownica europejska i turzyca pchla. Występuje tutaj ponadto 5 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym minóg rzeczny i piskorz.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- niestabilne warunki wodne;
- brak kontroli i intensyfikacja upraw trzciny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- istniejące farmy wiatrowe oraz próby lokalizowania nowych w okolicy ostoi;
- zmiana sposobu użytkowania gruntów;
- nieskoordynowane melioracje, brak kontroli nad pracami hydrotechnicznymi;
- penetrowanie siedlisk przez myśliwych, wędkarzy czy kłusowników;
- ograniczenie wypasu bydła, zmiany sposobów użytkowania ziemi (monokultury), stosowanie pestycydów i nawozów sztucznych w dorzeczu rzek.

Podziękowania

Autorzy chcieliby podziękować Franzisce Tanneberger, Cosimie Tegetmeyer oraz Larsowi Lachmannowi.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLB320001 Bagna Rozwarowskie, Tanneberger i in. (2007, 2009), Tanneberger i in. (w druku)

11. Zalew Kamieński i Dziwna (Kamien Lagoon and Dziwna River)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C2, C3, C4

Autor: Jacek Kaliciuk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Kaliciuk, Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Dariusz Wysocki, Artur Staszewski, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL011
Współrzędne geograficzne: 53°57'N, 14°42'E
Powierzchnia: 12 507 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat kamieński.
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zalew Kamieński i Dziwna, PLB 320011

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja położona w estuarium Odry, w której skład wchodzi Zalew Kamieński, jezioro Koprowo i część doliny rzeki Dziwnej. Obejmuje mozaikę siedlisk wodnych, szuwarowych i łąkowych. Ważna w skali kraju ostoja dla migrujących ptaków wodno-błotnych.

Short summary
A middle-sized site situated in Odra River Estuary and encompassing Kamień Lagoon, Koprowo Lake and a fragment of Dziwna River Valley. Habitats include a mosaic of water, rush and meadow habitats. It is an important national site for migratory waterbirds, especially swans and geese.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest we wschodniej części mezoregionu Uznam i Wolin oraz w części zachodniej Wybrzeża Trzebiatowskiego i Równiny Gryfickiej. Obejmuje utworzony przez przyujściowy odcinek cieśniny Dziwny Zalew Kamieński i Zalew Wrzosowski, który połączony jest z Bałtykiem, podobnie jak jezioro Koprowo (tylko wąskim kanałem). Na Zalewie Kamieńskim znajduje się duża Wyspa Chrząszczewska (z Kamieniem Pomorskim łączy ją most) oraz wyspa Gardzka Kępa z kolonią kormorana i czapli siwej. Brzegi wyżej wymienionych zbiorników porasta roślinność szuwarowa o różnej szerokości. Na północ od Wolina leży duży kompleks łąk poprzecinany licznymi kanałami oraz małe potorfowe zbiorniki wodne. Niewielkie fragmenty łąk przylegające do wód występują na całym obszarze ostoi, ponadto – małe kępy przybrzeżnych i śródpolnych drzew.

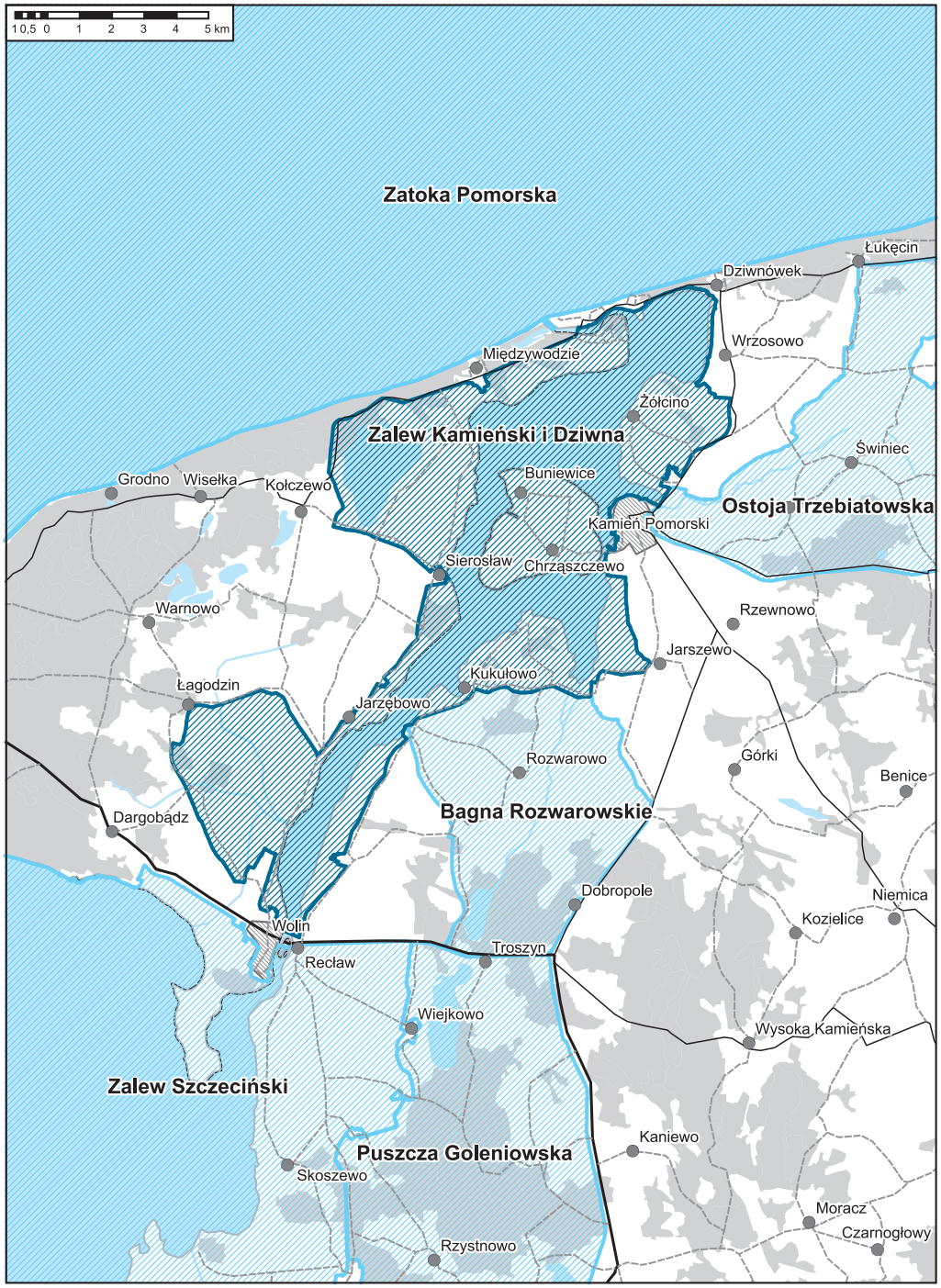
Największe miejscowości, takie jak Kamień Pomorski, Dziwnów i Wolin, przylegają do skrajów ostoi, pozostałe są dużo mniejsze i położone wzdłuż dróg na jej obrzeżach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 19%, inne tereny rolne – 32%, mokradła – 5%, zbiorniki wodne i cieki – 38%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty ochroną.

Tabela 3.11. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zalew Kamieński i Dziwna
Table 3.11. Key bird species recorded in Kamien Lagoon and Dziwna River IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2007	max. 32 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	15–60 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1990–2003	max. 200 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	1990–2003	800–4000 i		
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2004	5–7 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	1995–2003	480 i		**B1i, C2**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	16–25 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	0–1p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	0–1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	4–8 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	1995–2003	16 i		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	2:00 PM		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	8–18 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	2–4 p		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	0–1 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	0–1 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	4–6 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	10–17 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	5–10 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	max. 2 000 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	50–120 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	2006	7 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	0–1p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	0–7 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	12–18 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	3–4 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	1–2 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	30–40 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	10–12 p		

Ptaki

Ważna w skali kraju ostoja dla ptaków migrujących i zimujących, których koncentracje osiągają tu do 32 000 os. Szczególnie licznie występuje mewa mała – do 7 000 os., gęsi zbożowe (do 4 000 os.) oraz łabędzie krzykliwe (do 200 os.). Jest to także ważne zimowisko bielaczka. W ostoi występuje też znaczna populacja lęgowa ohara: 5–7 par.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja leży na trasie wędrówek ryb i krągłoustych, stanowiąc dla części z nich miejsce odbywania tarła – w tym szczególnie ważne są uchodzące do Zalewu Kamieńskiego rzeki Świniec i Wołczenica.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- niekontrolowany rozwój infrastruktury, w tym zwłaszcza rekreacyjno-mieszkalnej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- infrastruktura – istniejące farmy wiatrowe: Jagniątkowo, Zagórze k. Wolina i Śniatowo k. Kamienia Pomorskiego zmniejszające atrakcyjność i dostępność ostoi oraz stanowiące zagrożenie m.in. dla ptaków szponiastych i siewkowych; planowane kolejne farmy wiatrowe w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi, w tym szczególnie forsowany pomysł lokalizacji farmy w okolicach Skarchowa, Jarszewa, Miłachowa i Rzewnowa;
- pozyskiwanie trzciny, prowadzone na dużą skalę bez żadnych uregulowań;
- rolnictwo – wypalanie roślinności, wydobywanie torfu, zmiana sposobów użytkowania ziemi, jak też zaniechanie wypasu i ekstensywnej gospodarki łąkarskiej;

- urbanizacja – penetrowanie siedlisk przez ludzi, zanieczyszczenie wód ściekami komunalnymi i przemysłowymi;
- turystyka i wypoczynek – wzrastająca aktywność sportowo-rekreacyjna i presja innych form ludzkiej aktywności; brak koordynacji pomiędzy jednostkami administracji terytorialnej różnych szczebli przy planowaniu rozwoju bazy turystycznej;
- łowiectwo – penetrowanie siedlisk, kłusownictwo – w tym wędkarskie.

Podziękowania

Autor dziękuje Zachodniopomorskiemu Towarzystwu Przyrodniczemu, w tym szczególnie Arturowi Staszewskiemu, za udostępnienie części danych do wykorzystania w niniejszej publikacji.

Źródła danych

Kajzer, Ławicki (2005) Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze – dane niepubl., Ławicki i in. (2008).

Zalew Kamieński (fot. M. Kalisiński)

12. Ostoja Trzebiatowska (Trzebiatow Site)

Kryteria BirdLife International: A1, C1

Autor: Michał Jasiński
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Dariusz Wysocki, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL012
Współrzędne geograficzne: 54°05'N, 15°12'E
Powierzchnia: 31 758 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: gryficki, kamieński, kołobrzeski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Wybrzeże Trzebiatowskie, PLB320010

Krótka charakterystyka ostoi
Nieduża ostoja obejmująca łąki oraz nadmorskie bory rozciągające się w pasie nadmorskim pomiędzy Kołobrzegiem a Kamieniem Pomorskim, z dwoma jeziorami przymorskimi. Ważne miejsce odpoczynku w czasie migracji jesiennej i wiosennej dla ptaków blaszkodziobych, siewkowatych i drapieżnych, a także jedna z największych w regionie ostoi lęgowych dla derkacza.

Short summary
A small site including meadows and coastal pine forests in the coastal belt between Kołobrzeg and Kamień Pomorski, as well as two coastal lakes. An important resting place on the route of spring and autumn migrations for waterfowl, waders and raptors, one of the most significant breeding sites for Corncrake in the region.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w mezoregionie zwanym Wybrzeżem Trzebiatowskim. Teren rozciąga się między miejscowościami Kamień Pomorski i Kołobrzeg. Ostoję stanowią rozległe łąki, na których po kilkunastoletniej przerwie przywracana jest gospodarka łąkarska (głównie wykaszanie). Na obszarze tym znajdują się niewielkie kępy śródpolnych lasków, a największy kompleks leśny położony jest w środkowo-północnej części ostoi (pomiędzy Pogorzelicą a Mrzeżynem). W okolicy rzek Świniec, Niemica i ujścia Regi występują często wiosenne zalewy łąk. Znaczną ich powierzchnię porasta trzcina i łoza. Na terenie ostoi znajdują się dwa jeziora przymorskie – Liwia Łuża i Resko Przymorskie – oraz tzw. Bagno Pogorzelickie. Dwie największe miejscowości – Kamień Pomorski i Trzebiatów – są położone na skraju ostoi. Pozostałe pomniejsze wsie i ośrodki wypoczynkowe usytuowane są wewnątrz ostoi lub na jej obrzeżach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 13%, łąki i pastwiska – 48%, inne tereny rolne – 34%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 2%.

Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus* (fot. C. Korkosz)

Formy ochrony przyrody
Rezerwat przyrody Jezioro Liwia Łuża (220,0 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Trzebiatowsko-Kołobrzeski Pas Nadmorski, PLH 320017.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono 205 gatunków ptaków, z czego 144 lęgowe. Odnotowano tu 49 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 27 z nich jest tutaj lęgowych. Ponadto z 24 zidentyfikowanych w ostoi gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księgi zwierząt" 6 regularnie tu gniazduje.
Na obszarze Ostoi Trzebiatowskiej gnieździ się ponad 1% liczebności krajowej gęgawy, kani rudej oraz śmieszki. Stanowi ona ważne miejsce lęgowe dla zausznika, błotniaka łąkowego oraz derkacza. Podczas migracji zatrzymują się tu znaczne stada ptaków blaszkodziobych (gęś zbożowa, gęś białoczelna, gęgawa, świstun), siewkowatych (czajka, siewka złota) oraz żurawi.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi stwierdzono 22 siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. zalewy i jeziora przymorskie (laguny), bory i lasy bagienne oraz lasy mieszane i bory na wydmach nadmorskich. W ostoi znajduje się torfowisko wysokie typu bałtyckiego z mszarnikiem wrzośca bagiennego i zaroślami woskownicy.
Występuje tu 9 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. czerwończyk nieparek, traszka grzebieniasta, wydra, piskorz i minóg morski. Stwierdzono także dostojkę akwilonaris – motyla z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- polowanie na gęsi na żerowiskach w pasie nadmorskim.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- powstające elektrownie wiatrowe w sąsiedztwie ostoi;
- zarzucanie wypasu;
- koszenie łąk w okresie lęgowym;
- przekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty orne.

Podziękowania

Podziękowania autor kieruje do członków Zachodniopomorskiego Towarzystwa Przyrodniczego, którzy udostępnili swoje dane: Michała Barcza, Sebastiana Guentzla, Zbigniewa Kajzera, Jacka Kaliciuka, Łukasza Ławickiego, Piotra Zientka.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLB320010 Wybrzeże Trzebiatowskie, Jasiński – dane niepubl.

Tabela 3.12. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Trzebiatowskiej
Table 3.12. Key bird species recorded in Trzebiatowska Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	max. 32 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	max. 170 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2007–2009	max. 3 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2007–2009	max. 7 000 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	Z	2004–2009	max. 1 000 i	PS	
Gęgawa *Anser anser*	M	2007–2009	850–1 500 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2007–2009	45–55 p	PS	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2007–2009	max. 11 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2009	4–7 m	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	1–2 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2006–2009	25–30 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007–2009	min. 1 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2007–2009	0–2 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2007–2009	6–8 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2009	min. 2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	11–15 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2007–2009	max. 23 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007–2009	4–8 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2007–2009	1 p	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M/Z	2006–2009	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2006–2009	+		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007–2009	+		
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	130–150 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	30–40 p	PS	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	max. 740 i	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2007–2009	max. 500 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	330 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	190 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	35–300 i		
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2009	2 000–2 500 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	0–8 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1995–2009	0–22 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	12p		
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M/Z	2007–2009	2 i	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	1p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	14–18 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	3 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	min. 6 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		

13. Ostoja Witnicko-Dębniańska (Witnica-Debno Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Marek Kalisiński
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Adam Mrugasiewicz, Ryszard Czeraszkiewicz, Dariusz Wysocki, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL013
Współrzędne geograficzne: 52°47'N, 14°46'E
Powierzchnia: 46 993 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: gryfiński, myśliborski; województwo lubuskie; powiat gorzowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Witnicko-Dębniańska, PLB320015

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja leśna z dominującymi siedliskami borowymi. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych bielika, kani rudej, żurawia i derkacza.

Short summary
A middle-sized forest site dominated by pine forests. One of the most important breeding sites for White-tailed Eagle, Red Kite, Common Crane and Corncrake in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży jest w mezoregionach Pojezierze Myśliborskie i Równina Gorzowska. Wyróżnia się ona znaczną lesistością – duży fragment lasów w strefie krawędziowej, na północ od doliny Warty, łączy się z większym kompleksem, który ciągnie się szerokim pasem w kierunku Dębna i Trzcińska-Zdroju. Przeważają tam bory sosnowe, ale można również spotkać rozległe fragmenty buczyn, dąbrów i olsów. Większe obszary pól, łąk oraz pastwisk znajdują się w północnej części ostoi. Licznie występują małe jeziorka, oczka wodne, bagna i torfowiska. Największym zbiornikiem jest Jezioro Ostrawieckie z dużą wyspą porośniętą drzewami. W środkowej części ostoi, w kierunku zachodnim, przepływa największa tamtejsza rzeka Myśla, do której wpada od północy Kosa. Rzekom towarzyszą niewielkie starorzecza i rozlegle kompleksy stawów rybnych, a także enklawy zbiorowisk wodno-bagiennych i szuwarowych.

Teren jest w małym stopniu zurbanizowany i przekształcony antropogenicznie. Największą miejscowością jest Dębno Lubuskie, które tylko przylega do skraju ostoi. Inne większe miejscowości to: Różańsko, Warnice i Dyszno.

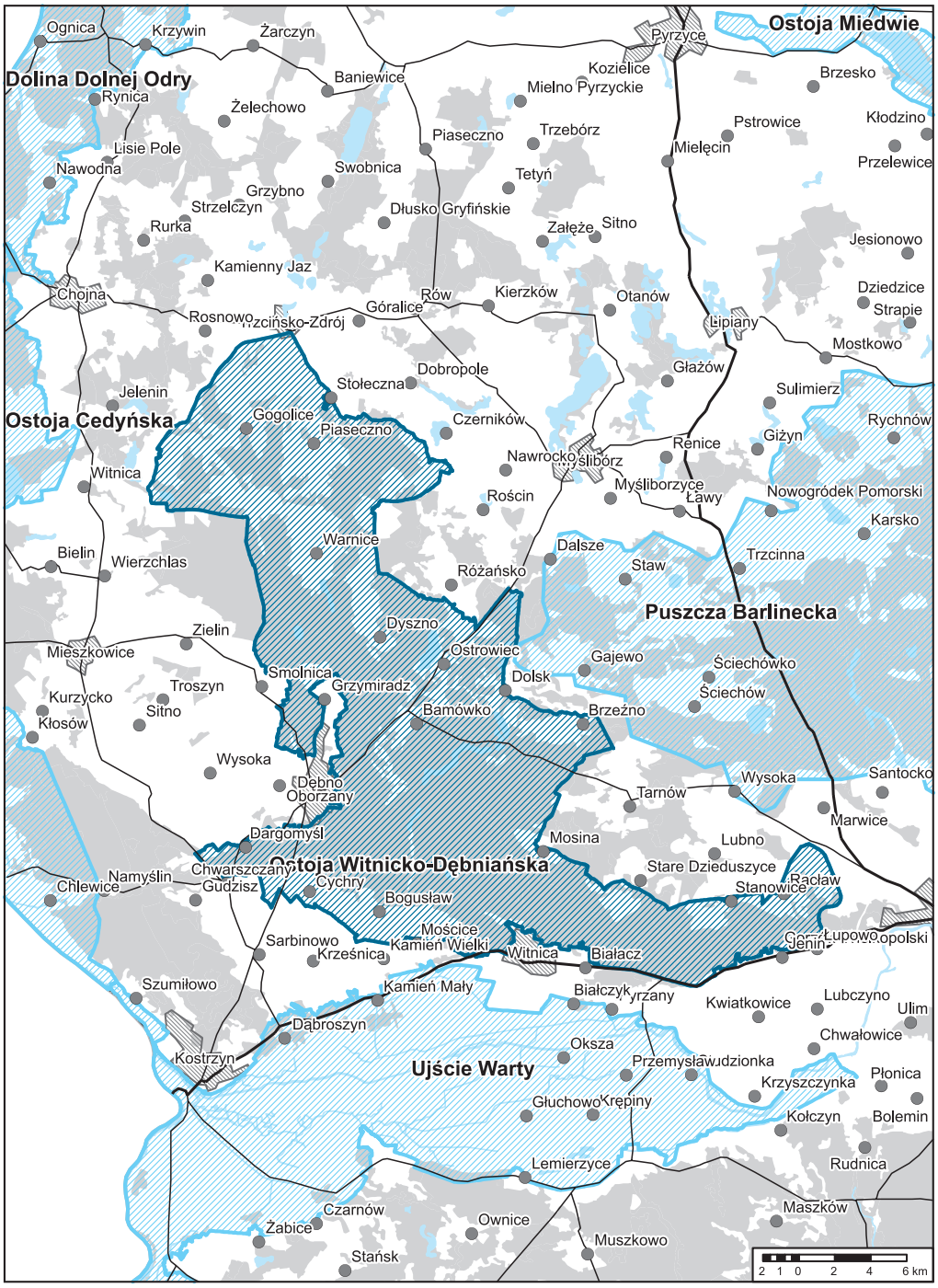
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 68%, łąki i pastwiska – 3%, inne tereny rolne – 27%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Bogdaniec I (20,8 ha), Bogdaniec II (39,7 ha), Bogdaniec III (11,2 ha), Czapli Ostrów (16,5 ha), Długogóry (120,4 ha), obszar chronionego krajobrazu (OChK): OChK A (Dębno– Gorzów), OChK B (Myślibórz), OChK

Tabela 3.13. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Witnicko-Dębniańskiej
Table 3.13. Key bird species recorded in Witnica-Debno Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1990–2003	14 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1990–2003	12–15 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1990–2003	0–2 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1990–2003	7–10 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1990–2003	46–50 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1990–2003	6–10 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1990–2003	3–6 p		**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1990–2003	8–17 p		**A1, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1990–2003	8–18 p		**B2, C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1990–2003	14–30 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1990–2003	0–2 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1990–2003	1–10 p		
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	1990–2003	0–1 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1990–2003	3–5 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1990–2003	34–45 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1990–2003	110–125 p		**B2, C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1990–2003	150 i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1990–2003	45 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1990–2003	68 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1990–2003	136 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1990–2003	0–12 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1990–2003	14–19 p		
Puchacz *Bubo bubo*	L	1990–2003	4–6 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1990–2003	0–4 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1990–2003	14–18 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1990–2003	30–50 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1990–2003	10–20 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1990–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1990–2003	0–1 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1990–2003	6–12 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1990–2003	5–10 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1990–2003	32–40 p		

IV oraz Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk (projektowany): Gogolice–Kosa (PLH320038).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 165 gatunków ptaków, w tym 145 lęgowych. Występują tutaj 23 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 20 z nich jest tu lęgowych. 6 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk kani rudej, bielika i żurawia. Regionalnie także ważne lęgowisko orlika krzykliwego, bociana czarnego i derkacza.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono co najmniej 6 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej: starorzecza i inne naturalne eutroficzne zbiorniki wodne; śródlądowe murawy napiaskowe; torfowiska przejściowe i trzęsawiska; lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe, żyzna buczyna. Występuje tam 5 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: bóbr europejski, wydra, żółw błotny, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, piskorz i koza, a trzy z nich (żółw błotny, traszka grzebieniasta, piskorz) wymieniane są również w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja obejmuje ważne stanowiska żółwia błotnego (ok. 30 osobników) w północno-zachodniej Polsce, przy czym w jego migracji i rozprzestrzenianiu się istotną rolę odgrywają rzeki Kosa i Myśla należące do dorzecza Odry. Spośród gatunków z „Polskiej czerwonej księgi roślin" stwierdzono w ostoi turzycę bagienną i cis pospolity.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna (wyrąb starodrzewów, dziuplastych drzew i usuwanie martwego drewna z lasu).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- przekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty one lub ich zalesianie;
- eutrofizacja zbiorników wodnych na skutek powierzchniowego spływu biogenów z użytków rolnych;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych na gruntach ornych i w lasach na skutek niewłaściwie prowadzonych melioracji;
- wydobywanie kopalin stałych oraz ropy i gazu.

Podziękowania

Autor dziękuje za udostępnienie danych nadleśnictwom: Bogdaniec, Dębno, Myślibórz i Mieszkowice oraz Robertowi Kmieciowi.

Źródła danych

Kalisiński i in. (2004), Kalisiński – dane niepubl, Sidło i in. (2004).

Kania ruda *Milvus milvus* (fot. J. Carey)

14. Puszcza Barlinecka (Barlinek Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, C1, C2, C6

Autorzy: Marek Kalisiński, Dariusz Wysocki, Andrzej Jermaczek
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Jermaczek

Kod: PL014
Współrzędne geograficzne: 52°54'N, 15°18'E
Powierzchnia: 66 828 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiat myśliborski; województwo lubuskie; powiaty: gorzowski, strzelecko-drezdenecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Barlinecka, PLB080001

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja leśna, obejmująca głównie drzewostany borowe, ale ze znacznym udziałem lasów mieszanych, buczyn i dąbrów. W ostoi liczne są niewielkie jeziora oraz torfowiska. Ważne w skali kraju miejsce lęgowe puchacza oraz ptaków szponiastych – bielika, kani rudej i orlika krzykliwego.

Short summary
A middle-sized forest site covered mostly by pine forest, but also mixed, beech and oak forests. There are numerous small lakes and bogs present. An important national breeding site for Eurasian Eagle Owl and raptors: White-tailed Eagle, Red Kite and Lesser Spotted Eagle.

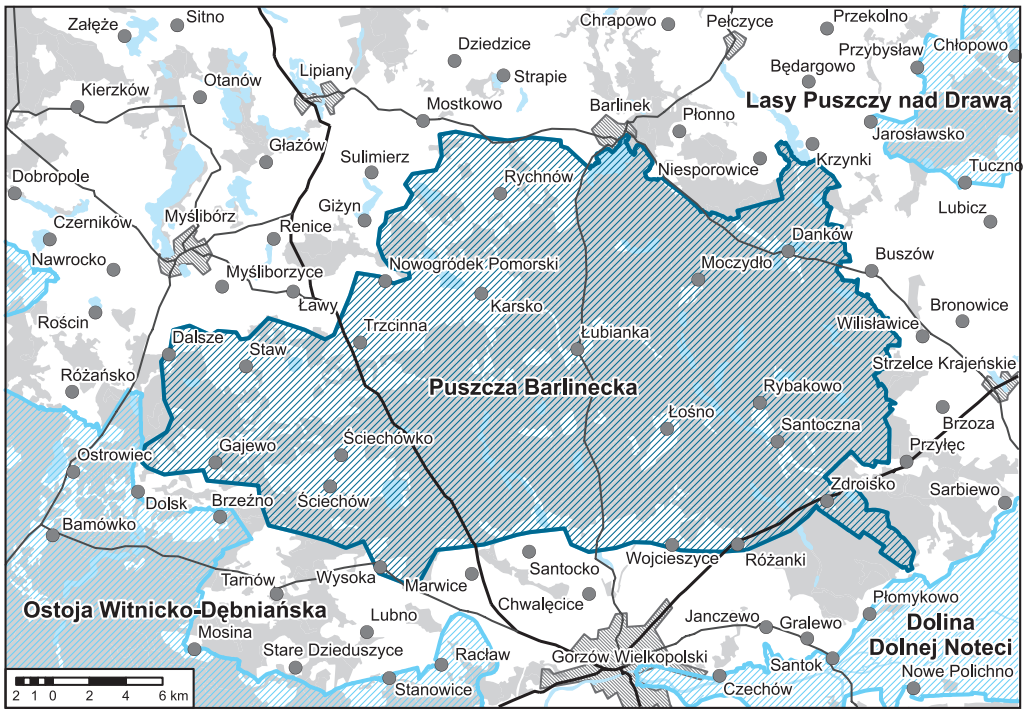
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje fragment zwartego kompleksu leśnego Puszczy Gorzowskiej (inaczej Lasów Barlineckich). Położona jest na rozległej sandrowej Równinie Gorzowskiej. Powierzchnia sandru opada ku południowi, w okolicach Barlinka na północy sięga 100 m n.p.m., a w okolicy Gorzowa poniżej 60 m. Rzeźba terenu jest stosunkowo słabo zróżnicowana. Jedynym jej urozmaiceniem są rynny polodowcowe, znaczący szlak odpływu wód lodowcowych i rzecznych oraz wytopiska po martwym lodzie.
Znaczna część ostoi odwadniania jest na południe do zlewni Warty przez rzeki Pełcz, Kłodawkę, Santoczną i Przyłęg. Największy ciek – Santoczna – płynie z północy i uchodzi do Noteci. Jest to typowa rzeka sandrowa, której koryto ma niewielki spadek. Przepływa przez szereg jezior, głównie rynnowych. Niewielka, zachodnia i północna część ostoi odwadniana jest do Odry przez rzeki: Myśla i Płonia.
W Lasach Barlineckich znajduje się kilkadziesiąt jezior różnych typów, największe to Jezioro Barlineckie (268 ha), Karskie i Marwicko, mniejsze to Dankowskie Wielkie, Lubie, Chłop, Lubieszewko. Liczne są małe jeziorka i płaty torfowisk wypełniające wytopiska.
Lasy zajmują ok. 80% powierzchni terenu. W części południowej dominują bory mieszane z sosną, bukiem i dębem. Największe płaty tworzą monolityczne bory sosnowe, także lasy mieszane, grądy i buczyny. Zabagnione zagłębienia ze stagnującą wodą zajmują olsy, a na obszarach źródliskowych zachowały się płaty łęgów. Obniżenia terenu zajmują zbiorowiska torfowiskowe. W zachodniej części ostoi znajdują się też rozległe tereny otwarte – grunty orne, łąki i pastwiska.
Osadnictwo w ostoi jest słabo rozwinięte. Jest tylko kilka śródleśnych osad, z niewielkimi powierzchniami gruntów rolnych. Największa miejscowość – Barlinek – leży na północnym skraju ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 91%, łąki i pastwiska – 2%, inne tereny rolne – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Tabela 3.14. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Barlinecka
Table 3.14. Key bird species recorded in Barlinek Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2002	3–5 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2008	4–5 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2008	25–33 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2002	5–8 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2008	1p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2008	18–19 p	DL	**A1, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2008	9–13 p	DL	**C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2002	5–10 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2008	14–15 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	1995–2008	min. 1 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2008	33–60 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	1995–2008	max. 2 500 i	DL	**B1i, C2**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2008	52–75 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2008	4–11 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2008	24–36 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	1995–2002	4–6 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2008	21 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2008	min. 110 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2008	min. 18 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2002	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2008	min. 6 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2008	min. 17 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2002	+		

Formy ochrony przyrody

Barlinecko-Gorzowski Park Krajobrazowy (23 786 ha), rezerwaty przyrody: Markowe Błota (193,50 ha), Wilanów (67,16 ha), Dębina (12,18 ha), Rzeka Przyłężek (35,08 ha), Buki Zdroiskie (75,6 ha), Bagno Chłopiny (118,99 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu B Myślibórz (21 210 ha) na terenie woj. zachodniopomorskiego i III (19 760 ha) Obszar Chronionego Krajobrazu na terenie woj. lubuskiego; specjalne obszary ochrony siedlisk: Torfowisko Chłopiny (PLH080004) i Jezioro Kozie (PLH320019).

Ptaki

W ostoi stwierdzono jako lęgowe co najmniej 22 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz co najmniej 7 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja ta jest jednym z najważniejszych krajowych lęgowisk bielika i kani rudej. Stosunkowo duże populacje mają tu także derkacz, dzięcioł czarny, orlik krzykliwy, puchacz i rybitwa czarna. Ostoja jest też ważnym punktem przystankowym dla migrujących żurawi, których koncentracje sięgają tu 2 500 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje 14 typów siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej oraz co najmniej 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. żółw błotny i wydra.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – wycinanie starych drzewostanów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- gospodarka wodna – osuszanie terenów podmokłych;
- turystyka i wypoczynek – bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd) na skutek penetracji siedlisk, niszczenie siedlisk przez wydeptywanie.

Źródła danych

Jermaczek (2004), Kalisiński – dane niepubl., Natura 2000 SDF/PLB080001 Puszcza Barlinecka, Sidło i in. (2004), Wysocki – dane niepubl.

15. Ostoja Ińska (Insko Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, B2, B3, C1, C2, C6

Autorzy: Magda Tracz, Maciej Tracz, Jacek Kaliciuk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Magda Tracz, Maciej Tracz, Marek Kalisiński, Ryszard Czeraszkiewicz, Dariusz Wysocki, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL015
Współrzędne geograficzne: 53°28'N, 15°28'E
Powierzchnia: 87 711 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: choszczeński, drawski, łobeski, stargardzki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Ińska, PLB320008

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja o charakterze polno-leśnym, ze znacznym udziałem siedlisk wodnych i wodno-błotnych. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi bielika, orlika krzykliwego, kani rudej, żurawia i zimorodka.

Short summary
A large field-forest site including a large area of water and wetland habitats. One of the most important sites for White-tailed Eagle, Lesser Spotted Eagle, Red Kite, Common Crane and Common Kingfisher in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w przeważającej części w mezoregionie Pojezierze Ińskie, obrzeża leżą w mezoregionach Wysoczyzna Łobeska, Pojezierze Drawskie i Równina Drawska.
Rzeźba terenu charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem form i wysokości względnych – można wyróżnić trzy zasadnicze jednostki geomorfologiczne i związane z nimi typy krajobrazu: wyniesienia moreny czołowej, sandry i wysoczyznę moreny dennej. Najwyższe wzniesienie – Głowacz – osiąga 180 m n.p.m. Teren odwadniany jest przez rzekę Inę i jej dopływy (Krępa i Krąpiel, Okra, Dołżnica) oraz Regę, do której uchodzą Brzeźnicka Węgorza, Reska Węgorza, Ukleja i Golnica. W ostoi leży wiele jezior, największe wśród nich to: Ińskie, Woświn, Krzemień, Wisola. Występują tu także kompleksy stawów rybnych.
Cechą charakterystyczną ostoi jest silne rozczłonkowanie lasów, liczne bagna, małe zbiorniki wodne i torfowiska. Lasy zajmują 35% powierzchni. Są to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Znaczący udział mają również lasy siedlisk wilgotnych i bagiennych z olchą i jesionem oraz sosną i brzozą.
Stosunkowo niewielką część ostoi pokrywają zbiorowiska łąkowe oraz siedliska wilgotne: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, torfowiska niskie i przejściowe. Pozostała część to użytki rolne.
Największe miejscowości to: Chociwel, Ińsko, Węgorzyno. Dobrzany i Dobra Nowogardzka leżą w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 33%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 57%, zbiorniki wodne i cieki – 4%, inne – 1%.

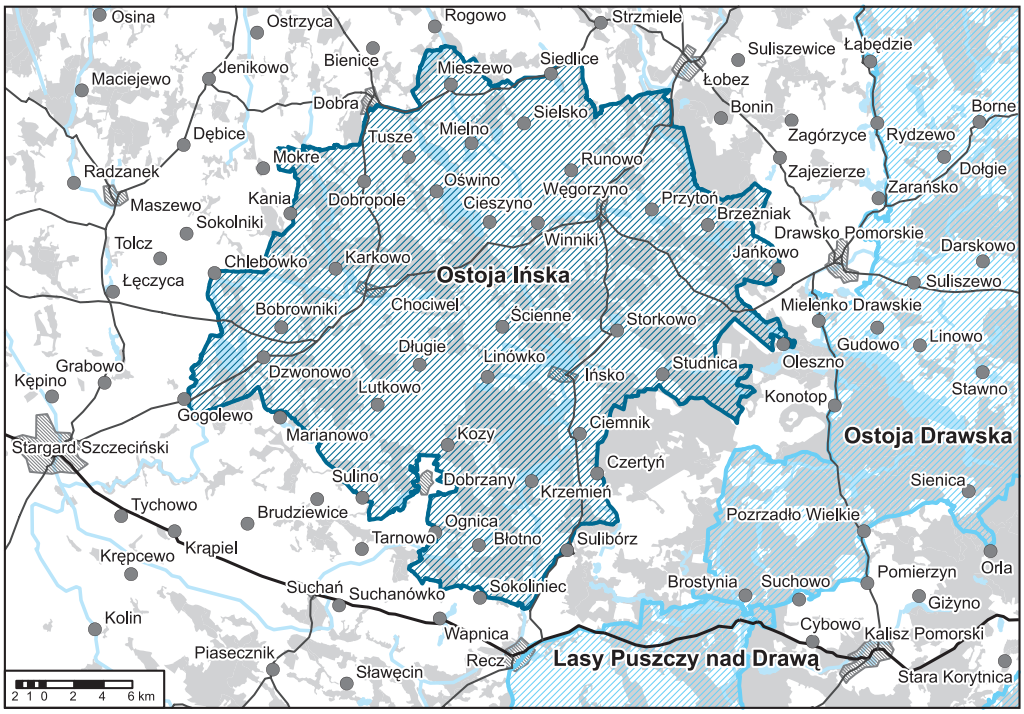
Formy ochrony przyrody
 Iński Park Krajobrazowy (17 763,0 ha), rezerwaty przyrody: Głowacz (78,7 ha), Kamienna Buczyna (15,3 ha), Wyspa Sołtyski (22,9 ha), Krzemieńskie Źródliska (75,66 ha), Bórbagno Miałka (33,93 ha), Źródliskowe Zbocza (52,28 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu D (Choszczno–Drawsko), Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Ostrowie (191,4 ha), proponowane ostoje siedliskowe: PLH320021 Pojezierze Ińskie (10 570 ha) i PLH320002 Brzeźnicka Węgorza (592 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 35 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 25 jest lęgowych. Gniazduje tu także 6 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja jest jednym z najważniejszych w kraju lęgowisk łabędzia krzykliwego, bociana czarnego, kani rudej, bielika, orlika krzykliwego i żurawia. Ważne w skali kraju populacje mają tu też łabędź niemy, krakwa, gągoł, perkoz rdzawoszyi i rybitwa czarna. Obszar ten stanowi ważny punkt przystankowy dla migrujących ptaków siewkowych (głównie siewki złotej, bataliona i łęczaka), żurawi i łabędzi czarnodziobych.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Na terenie ostoi występuje co najmniej 17 gatunków zwierząt, ujętych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, wśród których ważniejsze to: żubr (gatunek priorytetowy), wydra, bóbr, traszka grzebieniasta i kumak nizinny (wysokie zagęszczenia i liczebności populacji). Występuje tu także 14 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Największe powierzchnie zajmują naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z *Nympheion, Potamion* (3150), łęgi wierzbowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo-fragilis*, *Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe (91E0), żyzne buczyny *Galio odorati-Fagenion* (9130), kwaśne buczyny *Luzulo-Fagenion* (9110), twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic *Charetea* (3140) oraz grąd subatlantycki *Stellario-Carpinetum* (9160).

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- rozwój zabudowy szczególnie terenów otwartych i brzegów jezior.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- gospodarka rolna prowadzona niezgodnie z celami ochrony obszaru – zanieczyszczenia i eutrofizacja wód; spływ nawozów z pól, zmiany użytkowania ziemi;
- infrastruktura – rozwój sieci dróg i planowane elektrownie wiatrowe;
- turystyka i wypoczynek – rekreacja pobytowa i wzrost penetracji terenu, rozwój turystyki motorowej (quady, motocykle krosowe);
- kłusownictwo.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania za udostępnienie informacji: Piotrowi Dąbkowskiemu, Marcinowi Grzegorzkowi, Sebastianowi Guentzelowi, Michałowi Jasińskiemu, Zbigniewowi Kajzerowi, Krzysztofowi Kordowskiemu, Anecie Kozłowskiej, Łukaszowi Ławickiemu, Grzegorzowi Michońskiemu, Dorocie Musielak, Bartoszowi Racławskiemu, Pawłowi Stańczakowi, Arturowi Staszewskiemu, Jackowi Więckowskiemu, Andrzejowi Zawalowi, Krzysztofowi Ziarnkowi, Mirosławowi Żarkowi.

Źródła danych

Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze (2009), Operat szczegółowy do planu ochrony Ostoi Ińskiej PLB320008.

Tabela 3.15. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Ińskiej
Table 3.15. Key bird species recorded in Insko Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2003–2008	79–129 p	DL	**B3**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	6–164 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2008	3 p	DL	**C6**
Gęgawa *Anser anser*	L	2003–2008	102–245 p	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1995–2003	+		
Krakwa *Anas strepera*	L	2003–2008	85–147 p	PS	**B2**
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2003–2008	10–31 p	PS	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2003–2008	129–206 p	PS	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2003–2008	36–105 p	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	20–25 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	0–1 p		
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2008	116 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	18 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	156 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	8–12 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	3–5 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008	16 p	DL	**A1, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008	18 p	DL	**B2,C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	1995–2003	40 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	45–55 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	25 p	DL	**C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2003	1–4 i		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	0–1 i		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	55–65 m		**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	1995–2003	1 800–2 000 i		**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	300 p	DL	**B2, C6**
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	450–800 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	1 200 i		
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2003–2008	128–206 p	PS	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	800 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	600 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	12p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1995–2003	max. 17 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	40–50 p		**C6**
Puchacz *Bubo bubo*	L	1995–2003	2p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	50–60 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	+		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	50 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	12p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	50 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	120–150 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	0–1 p		

16. Ostoja Drawska (Drawa River Site)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, B1i, B2, C1, C2, C6

Autor: Marek Kalisiński
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Dariusz Wysocki, Ryszard Czeraszkiewicz, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL016
Współrzędne geograficzne: 53°38'N, 16°08'E
Powierzchnia: 153 906 ha
Położenie administracyjne: województwo zachodniopomorskie; powiaty: białogardzki, drawski, szczecinecki, świdwiński, wałecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Drawska, PLB320019

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z największych w kraju ostoi ptaków obejmująca głównie siedliska leśne oraz dużą liczbę zbiorników wodnych. Jej zasadniczy obszar obejmuje najcenniejsze przyrodnicze i krajobrazowe fragmenty Pojezierza Drawskiego. Stanowi ona jedno z ważniejszych w kraju miejsc lęgowych żurawia, bielika, orlika krzykliwego, kani rudej, puchacza i derkacza.

Short summary
One of the largest bird sites in the country including mostly forest habitats and numerous water bodies. Its main area encompasses the most valuable fragments of Drawskie Lake District. It is one of the most important breeding sites for Common Crane, White-tailed Eagle, Lesser Spotted Eagle, Red Kite, Corncrake and Eurasian Eagle Owl in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja swym zasięgiem obejmuje znaczną część mezoregionu Pojezierze Drawskie, a od południa fragmenty mezoregionów Równina Drawska i Pojezierze Wałeckie. Obszar ten jest znacznie zróżnicowany krajobrazowo. Występują tu liczne wzgórza morenowe, ozy, jary, jeziora rynnowe i wytopiskowe, doliny rzeczne oraz małe oczka wodne, stawy rybne i torfowiska. Największe jeziora to Drawsko, Lubie, Siecino, Wąsosze, Żerdno, Komorze i Wilczkowo. Mają one urozmaiconą linię brzegową z bogatą roślinnością, na niektórych występują wyspy porośnięte drzewami. Największą rzeką jest Drawa, mająca tu swoje źródła, pomniejsze rzeki to: Dębnica, Kokna i Rakon, Wogra, Piławka. Znaczną część ostoi zajmują pola uprawne z fragmentami łąk i pastwisk oraz duże rozczłonkowane kompleksy leśne. Tworzą je głównie bory, ale spore powierzchnie zajmują również lasy bukowe, dębowe i olchowe. Do największych miejscowości należą Drawsko Pomorskie, Złocieniec i Czaplinek.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 39%, łąki i pastwiska – 4%, inne tereny rolne – 49%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 6%, inne – 1%

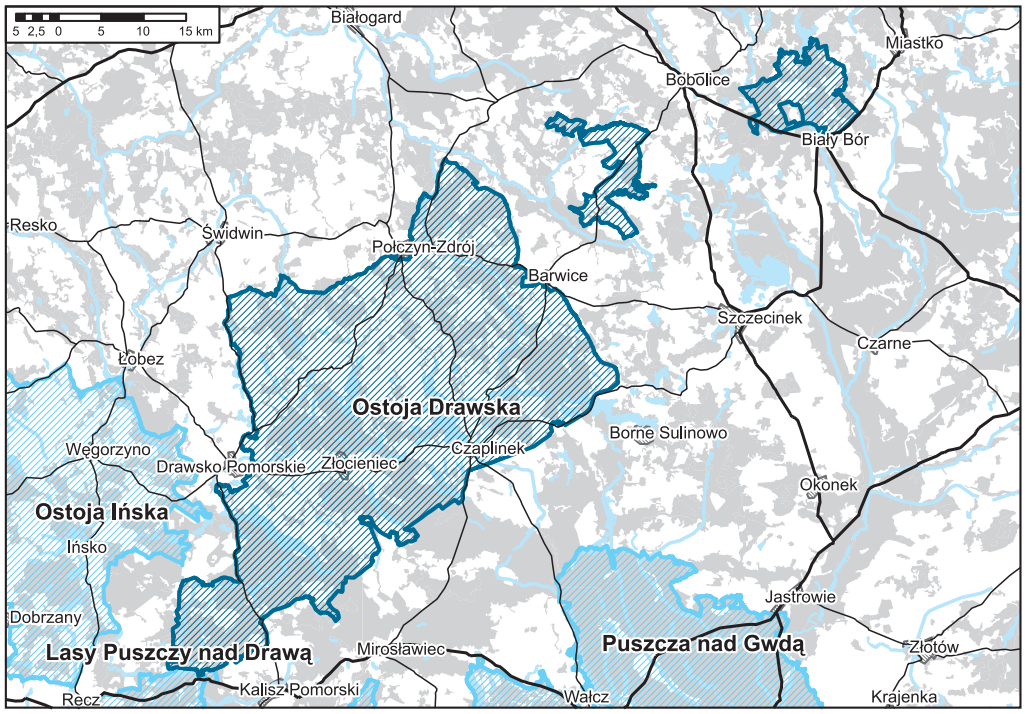
Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Dolina Pięciu Jezior (228,8 ha), Jezioro Prosino (81,0 ha), Zielone Bagna (55,4 ha), Torfowisko Toporzyk (43,1 ha), Jezioro Iłowatka (14,73 ha), Jezioro Czarnówek (11,9 ha), Jezioro Głębokie (8,57 ha), Torfowisko nad Jeziorem Morzysław Mały (7,6 ha), Brunatna Gleba (1,1 ha); Drawski Park Krajobrazowy, obszary chronionego krajobrazu (OChK): OChK Pojezierze Drawskie, OChK Okolice Żydowo–Biały Bór, OChK Jezioro Bobęcińskie Wielkie ze Skibską Górą, specjalne obszary ochrony siedlisk (projektowane): Jezioro Bobęcińskie (PLH320040), Bobolickie Jeziora Lobeliowe (PLH320001), Jeziora Czaplineckie (PLH320039), Dorzecze Parsęty (PLH320007), Jezioro Lubie i Dolina Drawy (PLH320023) i Karsibórz Świdwiński (PLH320023).

Ptaki
W ostoi stwierdzono występowanie 200 gatunków ptaków, w tym 162 lęgowych. Występuje tu 35 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 26 to gatunki lęgowe. 10 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymienionych jest także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jest to jedna z najważniejszych krajowych ostoi lęgowych dla bąka, bociana czarnego, kani czarnej i rudej, bielika, orlika krzykliwego, derkacza, żurawia, puchacza i zimorodka. Obszar ten to również ważny punkt przystankowy dla migrujących żurawi, których koncentracje osiągają tu 3 500 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Na terenie ostoi stwierdzono ok. 25 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, przy czym spośród nich największe obszary zajmują twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki wodne z podwodnymi łąkami ramienic, kwaśne i żyzne buczyny oraz niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie. Występuje tu 17 gatunków zwierząt ujętych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (część wymieniona jest także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt") – spośród kręgowców: nietoperze (mopek i nocek duży), wydra, bóbr europejski, żółw błotny, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, z ichtiofauny: minóg rzeczny i minóg strumieniowy, różanka, głowacz białopłetwy, piskorz i koza, a z bezkręgowców: dwa gatunki motyli (przeplatka maturna, przeplatka aurinia), chrząszcz pachnica dębowa i ważka zalotka większa. Ponadto w jeziorze Lubie występują dwa gatunki skorupiaków Mysis relicta i Pallasea quadrispinosa uważane za relikty polodowcowe. Flora ostoi jest bogata, przy czym obejmuje ona także kilka gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze roślin", np. poryblin jeziorny, brzeżyca jednokwiatowa, rdestnica błyszcząca, turzyca bagienna, kukułka krwista żółtawa, grzybienie północne. W północno-zachodniej Polsce istotną rolę jako korytarze ekologiczne dla fauny odgrywają doliny rzek Drawy i Parsęty.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- wyrąb starodrzewów, dziuplastych drzew i usuwanie martwego drewna z lasu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- przekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty orne lub ich zalesianie;
- eutrofizacja zbiorników wodnych na skutek spływu powierzchniowego biogenów z użytków rolnych;

- zabudowa brzegów jezior i rozwój infrastruktury turystycznej w ich pobliżu oraz nasilenie ruchu turystycznego;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych w lasach i na terenach otwartych.

Podziękowania

Autor dziękuje za udostępnienie danych Dyrekcji Drawskiego Parku Krajobrazowego, nadleśnictwom z RDLP Szczecinek, Dariuszowi Anderwaldowi twórcy projektu „Bubobory" oraz kolegom go realizującym, a także Ryszardowi Karneckiemu.

Źródła danych

Drawski Park Krajobrazowy – dane niepubl, Kalisiński – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Tabela 3.16. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Drawskiej
Table 3.16. Key bird species recorded in Drawa River Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	Z	2004–2009	26 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	**C6**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2004–2009	max. 8 i	DL	
Gęś białoczelna / zbożowa *Anser albifrons / fabalis*	M	2004–2009	max. 4 500 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	88–100 m	DL	**B2, C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	0–4 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	16–20 p	DL	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	141–160 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	22–30 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	10–14 p	DL	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	18–23 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	14–18 p	DL	**B2,C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	max. 33 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	58–60 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	46–50 p	DL	**B2, C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	8–14 m	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	0–2 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	164–178 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	2 000–3 500 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	215–240 p	DL	**B2, C6**
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	15–84 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	34–77 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	11–23 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	25–40 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	15–20 p	DL	**B2, C6**
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004–2009	max. 5 i	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	5–8 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	min. 12 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	min. 80 p	DL	**C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	min. 26 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	min. 2 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	min. 22 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	min. 42 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		

17. Lasy Puszczy nad Drawą (Forest at Drawa River)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, B1i, B2, B3, C1, C2, C6

Autorzy: Adam Mrugasiewicz, Marcin Południewski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Marek Kalisiński, Adam Mrugasewicz, Ryszard Czeraszkiewicz, Dariusz Wysocki, Artur Staszewski, Jacek Kaliciuk, Arkadiusz Oleksiak

Kod ostoi: PL017
Współrzędne geograficzne: 53°05'N, 15°52'E
Powierzchnia: 190 279 ha
Położenie administracyjne: województwo lubuskie; powiat strzelecko-drezdenecki; województwo wielkopolskie; powiat czarnkowsko-trzcianecki; województwo zachodniopomorskie; powiaty: choszczeński, drawski, wałecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Puszczy nad Drawą, PLB 320016

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja leśna z dominującymi borami sosnowymi, z dobrze zachowanymi płatami buczyn występujących na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego i w jego okolicach oraz w południowo-zachodniej części ostoi. Ważnym elementem krajobrazu są liczne śródleśne jeziora ramienicowe oraz stawy rybne, dzięki którym ostoja jest obecnie najważniejszym w Polsce obszarem lęgów rybołowa. Teren ten to także ważne w skali kraju lęgowisko m.in. kani rudej, bielika, żurawia, puchacza, trzmielojada, muchołówki małej.

Short summary
A large forest site dominated by pine forests, including fragments of beech forests within Drawieński National Part and in south-west part of the site. An important element of landscape are numerous hard oligo-mesotrophic waters with benthic vegetation of Chara spp., thanks to which the site is one of the most important breeding sites for Osprey in Poland. It is also an important on national scale breeding site for Red Kite, White-tailed Sea Eagle, Common Crane, Eurasian Eagle Owl, European Honey Buzzard and Red-breasted Flycatcher among others.

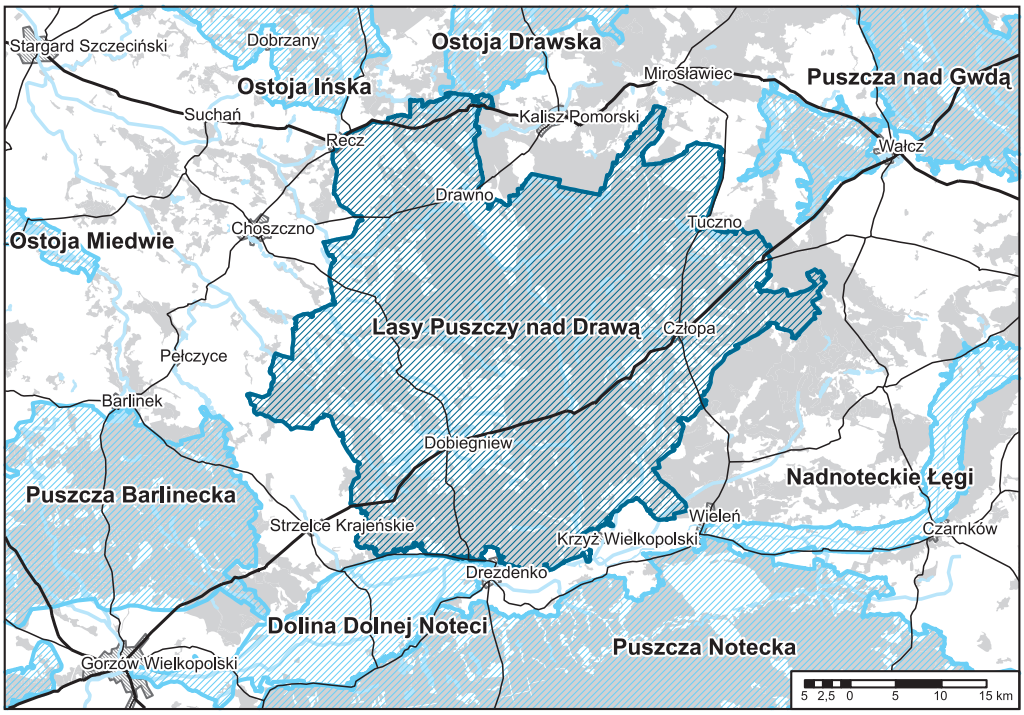
Ogólny opis ostoi
Ostoja swym zasięgiem obejmuje część mezoregionu Równiny Drawskiej i Pojezierza Dobiegniewskiego, od zachodu Pojezierza Choszczeńskiego, a od wschodu Pojezierza Wałeckiego. Ostoję tworzą duże kompleksy leśne położone na równinie sandrowej, w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach przeważają bory sosnowe z fragmentami buczyn i olsów. Większe pola uprawne znajdują się w północno-wschodniej części ostoi oraz w okolicy Dobiegniewa i Drawna. Spory udział w użytkach rolnych mają łąki i pastwiska. W miejscach, gdzie teren jest pofałdowany, wzgórza morenowe osiągają wysokość do 120 m. Największe jeziora to: Osiek, Ostrowieckie, Bierzwnik, Smolary, Radęcino, Szczuczarz, Lipie i Wielkie Wyrwy; jest też wiele mniejszych zbiorników. Mają one urozmaiconą linię brzegową z bogatą roślinnością, na niektórych występują wyspy porośnięte drzewami. Ponadto w ostoi licznie występują małe oczka wodne, bagienka i torfowiska oraz stawy rybne. Największą rzeką jest Drawa, a mniejsze to: Płociczna, Korytnica, Mierzęcka Struga i Sucha, które stanowią jej dopływy. Rzeki miejscami odznaczają się bystrym nurtem ze względu na znaczny spadek terenu. Największe miejscowości położone w obrębie ostoi to: Drawno, Dobiegniew, Człopa, Tuczno i Bierzwnik.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 68%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 22%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Drawieński Park Narodowy (11 441,34 ha) wraz z 20 obiektami ochrony ścisłej (w większości to dawne rezerwaty), rezerwaty przyrody: Jezioro Łubówko (77,50 ha), Łasko (16,95 ha), Mszary Tuczyńskie (6,10 ha), Stary Załom (5,62 ha), Wyspa na Jeziorze Bierzwnik (1,13 ha), Źródlisko Skrzypowe (1,14 ha), Torfowisko Konotop (65,85 ha), Bukowskie Bagno (21,99 ha), Leśne Źródła (10,42 ha), Torfowisko Osowiec (17,53 ha), obszary chronionego krajobrazu: Dominikowo–Niemieńsko, Puszcza Drawska, Puszcza nad Drawą, Choszczno–Drawno, Rzeka Korytnica, Bierzwnik, Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy. Teren omawianej ostoi pokrywa się częściowo z 5 ostojami siedliskowymi Natura 2000 (SOO) – 2 z nich w całości leżą w obrębie OSO Lasy Puszczy nad Drawą: SOO Uroczyska Puszczy Drawskiej (65 816 ha) i SOO Lasy Bierzwnickie (8 792 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono ponad 180 gatunków ptaków (w tym 154 gatunki lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe). Wśród nich jest 40 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (33 gatunki lęgowe). Ponadto 18 gatunków występujących w ostoi (13 lęgowych) zostało wpisanych do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Spośród nich 14 gatunków (11 lęgowych) wymieniono jednocześnie w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej.
Dzięki dotychczasowej stosunkowo niskiej presji człowieka oraz dobrze zachowanym siedliskom (m.in. liczne jeziora ramienicowe; lasy ze znacznym udziałem buka) liczebność 10 gatunków spełnia kryteria wyznaczenia obszaru specjalnej ochrony ptaków. Lasy Puszczy nad Drawą są kluczowym obszarem w Polsce dla krajowej populacji rybołowa. Oprócz tego stanowią jedną z większych ostoi lęgowej populacji żurawia. Na tym terenie mają też miejsce duże koncentracje tego gatunku w okresie wędrówek (szczególnie jesienią). Ponadto Lasy Puszczy nad Drawą są ważną ostoją innych ptaków – w szczególności bielika, trzmielojada, kań – rudej i czarnej, a także innych gatunków: puchacza, zimorodka i muchołówki małej. Na uwagę zasługuje również duża liczebność par lęgowych siniaka (ponad 300) i łabędzia niemego (ponad 100). Tereny otwarte ostoi są ważne dla migrujących stad czajek (wędrówka wiosenna) oraz gęsi zbożowych i białoczelnych (wędrówka jesienna).

Inne walory przyrodnicze ostoi
W Uroczysku Radęcin w DPN stwierdzono jeden z najlepiej zachowanych w Europie fragmentów buczyny pomorskiej (siedlisko z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej). W ostoi występują także rzadkie, zagrożone gatunki roślin, np. chamedafne północna, bażyna czarna, skrzyp pstry. Wody rzek Drawy i Płocicznej

na terenie DPN stanowiły do połowy lat 80. XX wieku ostatnie w Polsce tarlisko łososia, od roku 1995 trwa jego skuteczna restytucja. Liczne są też nietoperze zimujące w bunkrach Wału Pomorskiego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- rozwój nieodpowiednio planowanego ruchu turystycznego.

Tabela 3.17. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Puszczy nad Drawą
Table 3.17. Key bird species recorded in Forest at Drawa River IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	+		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	150–250 i	E	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2004–2009	min. 100 p	PS	**B3**
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2009	5–15 i	PS	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	15–20 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	5–10 p	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	12–16 p	E	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	40–60 p	E	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	60–80 p	E	**B3, C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	10–15 p	PS	**A1, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	21–25 p	DL	**B2, C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	50–65 p	E	**C6**
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2009	4–8 i	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2009	10–30 i	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	0–4 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	14–19 p	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2004–2009	7–10 p	DL	**C6**
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2009	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2009	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	min. 20 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	min. 5 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	20–40 m	E	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	2 000–3 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	140–190 p	E	**B2, C6**
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	+		
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	9–14 p	PS	**C6**
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2009	1 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	min. 5 p	PS	
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	300 p	PS	**B3**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	40–70 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	60–90 p	E	**C6**
Żołna *Merops apiaster*	L	2009	min. 1 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	150–250 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	40–60 p	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	150–250 p	E	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	12–20 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	35–50 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	150–300 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	400–600 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	5–15 p	PS	

Lasy Puszczy nad Drawą (fot. M. Południewski)

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- gospodarka rolna – zanieczyszczenie i eutrofizacja wód, zmiany użytkowania ziemi, zalesianie gruntów porolnych, niszczenie śródpolnych oczek wodnych, zakrzaczeń i alei;
- gospodarka leśna – w niektórych miejscach wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien, usuwanie martwego drewna z lasu, sadzenie monokultur drzew, stosowanie zrębów zupełnych;
- urbanizacja – rozwój zabudowy (przede wszystkim brzegów jezior);
- infrastruktura – napowietrzne linie energetyczne, nieodpowiednio planowany rozwój energetyki wiatrowej.
- turystyka i wypoczynek – rekreacja pobytowa i wzrost penetracji terenu, wędkarstwo, brak jednoznacznych przepisów ograniczających używanie turystycznego sprzętu pływającego napędzanego silnikami spalinowymi;
- inne – eksploatacja surowców naturalnych; nielegalny odstrzał ptaków chronionych; wykaszanie trzcinowisk na stawach hodowlanych.

Podziękowania

Autorzy dziękują za udostępnienie obserwacji: Norbertowi Adamskiemu, Małgorzacie Domagale, Dorocie i Jarosławowi Gawrońskim, Dariuszowi Kujawie, Michałowi Lanckorońskiemu, Arturowi Nowakowi, Krystynie Południewskiej i Stanisławowi Toporkiewiczowi.

Źródła danych

Głowaciński (2001), Jermaczek, Maciantowicz (2005), Mrugasiewicz, Południewski (2004–2009) – dane niepubl., Mrugasiewicz i in. (2006), Sikora i in. (2007).

18. Puszcza nad Gwdą (Forest at Gwda River)

Kryteria BirdLife International: B2, C6

Autorzy: Dariusz Kujawa, Tadeusz Mizera
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL018
Współrzędne geograficzne: 53°18'N, 16°38'E
Powierzchnia: 77 679 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: pilski, złotowski; województwo zachodniopomorskie; powiat wałecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza nad Gwdą, PLB300012

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja leśna, z dominującymi drzewostanami borowymi, większe obszary lasów liściastych bądź mieszanych znajdują się w zachodniej części ostoi lub w dolinach rzek. Jest to jeden z najważniejszych w kraju terenów lęgowych gągoła, dzięcioła czarnego, lerki, lelka, bielika oraz ważna ostoja sów (puchacz, włochatka).

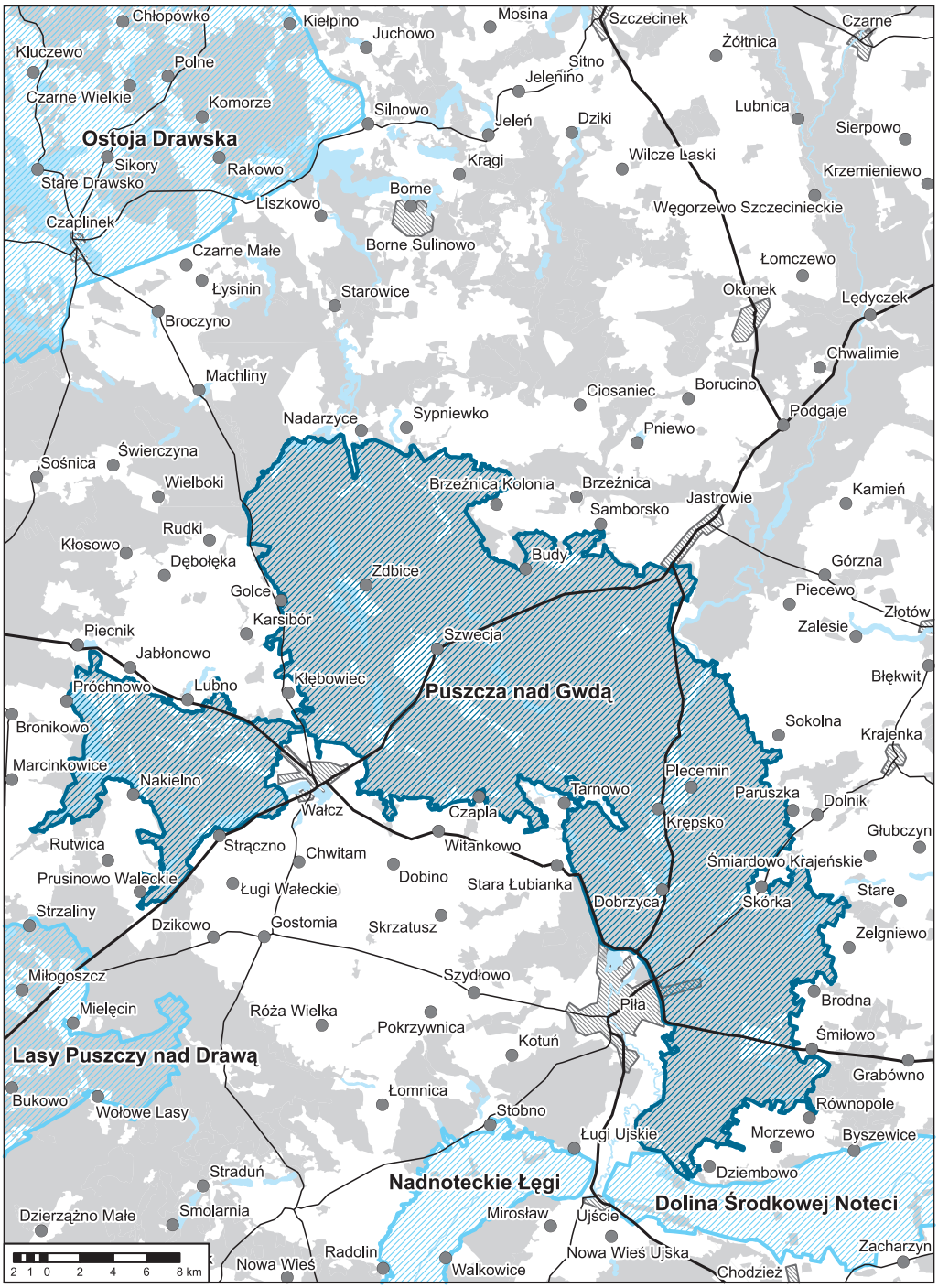
Short summary
A large forest site dominated by pine forest; large areas of broadleaf and mixed forest are located in the western part and in river valleys. One of the most important breeding sites for Common Goldeneye, Black Woodpecker, Woodlark, European Nightjar and White-tailed Sea Eagle in the country, as well as an important site for owls (Eurasian Eagle Owl, Tengmalm's Owl).

Ogólny opis ostoi
Ostoja znajduje się w środkowej części Pojezierza Południowopomorskiego. Położona jest w czterech mezoregionach, w większości na Pojezierzu Wałeckim, Równinie Wałeckiej i w Dolinie Gwdy, tylko jej niewielki południowy fragment znajduje się w Dolinie Środkowej Noteci. Zachodnią część ostoi stanowi równina sandrowa porośnięta lasem, głównie sosnowym. Południowy kraniec ostoi to fragment skłonu Pradoliny Berlińsko-Eberswaldzkiej.
Ostoja leży w dorzeczu rzeki Gwdy, prawego dopływu Noteci. Jej największe dopływy to: Piławka, Dobrzyca, Piława, Rurzyca i Płytnica. Mają one źródła w wododziałowej części Pojezierza Pomorskiego i w dolnych odcinkach przepływają przez sandr Równiny Wałeckiej. Doliny rzeczne są częściowo wypełnione torfami, na których wykształciły się torfowiska niskie. Zbocza dolin porastają lasy liściaste i mieszane. Zachodnia część ostoi – Pojezierze Wałeckie – obfituje w jeziora, głównie rynnowe. Największe jeziora na terenie ostoi to: Betyń, Debrzno, Zbiczno. Większość jezior to zbiorniki eutroficzne. Występują też zbiorniki dystroficzne, tzw. suchary. Obrzeża tych jezior stanowią torfowiska wysokie.
Ostoję wyróżnia bardzo wysoki stopień lesistości (ok. 87%) i mała powierzchnia gruntów rolnych. Zbiorowiska lasów są zróżnicowane. Na ubogich piaszczystych glebach bielicoziemnych na siedliskach borów wytworzyły się kompleksy środkowoeuropejskich borów sosnowych. Natomiast żyzna wysoczyzna morenowa to siedliska lasów dębowych różnego typu. Pozostałości naturalnych drzewostanów objęte są ochroną w rezerwatach (Kuźnik, Glinki). Ostoja obfituje w szereg dobrze zachowanych zbiorowisk wodno-błotnych, z wieloma rzadkimi gatunkami roślin.
Teren ostoi jest słabo zaludniony. W bezpośrednim sąsiedztwie puszczy położone są większe miejscowości – Piła oraz Wałcz.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 87%, łąki i pastwiska – 3%, inne tereny rolne – 5%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Tabela 3.18. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza nad Gwdą
Table 3.11. Key bird species recorded in Forest AT Gwda River IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2005–2009	50–70 p	E	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2005–2009	10–15 p	E	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2009	15–20 m	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1997–2003	+		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2009	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2009	3–6 p	E	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2009	6–9 p	E	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2009	6–9 p	E	**C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	15–20 p	E	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2009	min. 2 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2005–2009	min. 1 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	75–85 p	E	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2009	8–12 p	E	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2009	10–25 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2005–2009	100–150 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2009	40–50 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2009	100–150 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2009	25–35 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2005–2009	900–1 100 p	PS	**B2, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	25–35 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2005–2009	+		

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Golcowe Bagno (123,8 ha), Diabli Skok (11,62 ha), Smolary (143,11 ha), Kuźnik (97,70 ha), Torfowisko Kaczory (32,77 ha), Wielki Betyń (1 826,6 ha), Glinki (15,7 ha), Dolina Rurzycy (554,68 ha), obszary chronionego krajobrazu: Dolina Noteci, Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 166 gatunków ptaków, w tym 139 lęgowych. Występuje tutaj 27 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 21 z nich jest lęgowych. 10 gatunków zidentyfikowanych na terenie ostoi wymienionych jest także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Lasy Puszczy nad Gwdą stanowią jedną z największych w kraju ostoi lęgowych następujących gatunków ptaków: lerki, puchacza, włochatki i bielika. W skali regionu znajdują się tu ważne lęgowiska: żurawia, gągoła i lelka. Z uwagi na obecność dużych jezior (Betyń, Debrzno, Zbiczno) ostoja stanowi ważne miejsce przystankowe dla migrujących ptaków wodnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Obszar ten jest miejscem bytowania wolnościowego stada ok. 70 żubrów *Bison bonasus* wsiedlonych tu w roku 1980. Nad rzekami i jeziorami licznie występują również bobry *Castor fiber*. Umocnienia Wału Pomorskiego są potencjalnym zimowiskiem nietoperzy. Ze względu na dużą ilość rzek i źródlisk obszar ważny dla występowania i rozrodu ryb. W wodach Gwdy i Rurzycy dokonano introdukcji (translokacji) głowacicy *Hucho hucho*. W Gwdzie i jej dopływach stwierdzono różankę *Rhodeus sericeus amarus*, głowacza białopłetwego *Cottus gobio,* kozę *Cobitis taenia*, piskorza *Misgurnus fossilis* oraz minoga strumieniowego *Lampetra planeri*. Ważniejsze siedliska leśne w ostoi obejmują: kwaśne buczyny, żyzne buczyny, lasy dębowo-grabowe, pomorski kwaśny las brzozowo-dębowy, brzozowo-sosnowe bagienne lasy borealne, ciepłolubne dąbrowy i łęgi wierzbowe,

olszowe i jesionowe. Zbiorowiska roślinne nieleśne to m.in.: suche wrzosowiska, ciepłolubne murawy napiaskowe, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, źródliska wapienne.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych (zwłaszcza nad jeziorami i w dolinach rzek), usuwanie martwych drzew.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wylewanie ścieków i składowanie odpadów organicznych, zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego, wypalanie roślinności;
- intensyfikacja gospodarki stawowej, czyszczenie stawów i usuwanie mułu dennego;
- zbyt intensywna turystyka żeglarska (Betyń, Zbiczno), spływy kajakowe w okresie lęgowym ptaków (Gwda, Piława, Rurzyca, Dobrzyca, Płytnica);
- zabudowa wypoczynkowa w obrębie brzegów jezior i rzek, farmy wiatrowe na obrzeżu ostoi i napowietrzne linie przesyłowe;
- penetrowanie siedlisk i kłusownictwo.

Podziękowania

Autorzy dziękują Wojciechowi Andrzejewskiemu i Jackowi Więckowskiemu za przekazanie własnych obserwacji.

Źródła danych

Andrzejewski (2000), Kujawa, Andrzejewski, Więckowski – dane niepubl., Mizera, Pęczak i in. (2008), Wylegała i in. (2006).

Bielik *Haliaeetus albicilla* (fot. G. Leśniewski)

19. Ostoja Słowińska (Slowinska Site)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1, C1, C2, C4

Autor: Artur Kulwas
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Antczak, Bogusław Kotlarz

Kod ostoi: PL019
Współrzędne geograficzne: 54°42'N, 17°19'E
Powierzchnia: 21 819 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: lęborski, słupski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Słowińska, PLB220003

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja, obejmująca wiele różnych siedlisk – piaszczystą mierzeję, płytkie eutroficzne jeziora, rozległe obszary łąk oraz zalesione wyniesienia morenowe. Akweny jezior oraz wilgotne łąki i torfowiska są ważnym przystankiem na szlaku migracji ptaków siewkowych, blaszkodziobych i żurawia. Ostoja jest jednocześnie jednym z najważniejszych lęgowisk derkacza w Polsce.

Short summary
A large site including a variety of habitats: a sandbar, shallow eutrophic lakes, vast meadows and moraine elevations covered with forest. Lakes, wet meadows and marshes are important resting places for waders, waterfowl and Common Crane during migration. This is also one of the most important breeding sites for Corncrake in Poland.

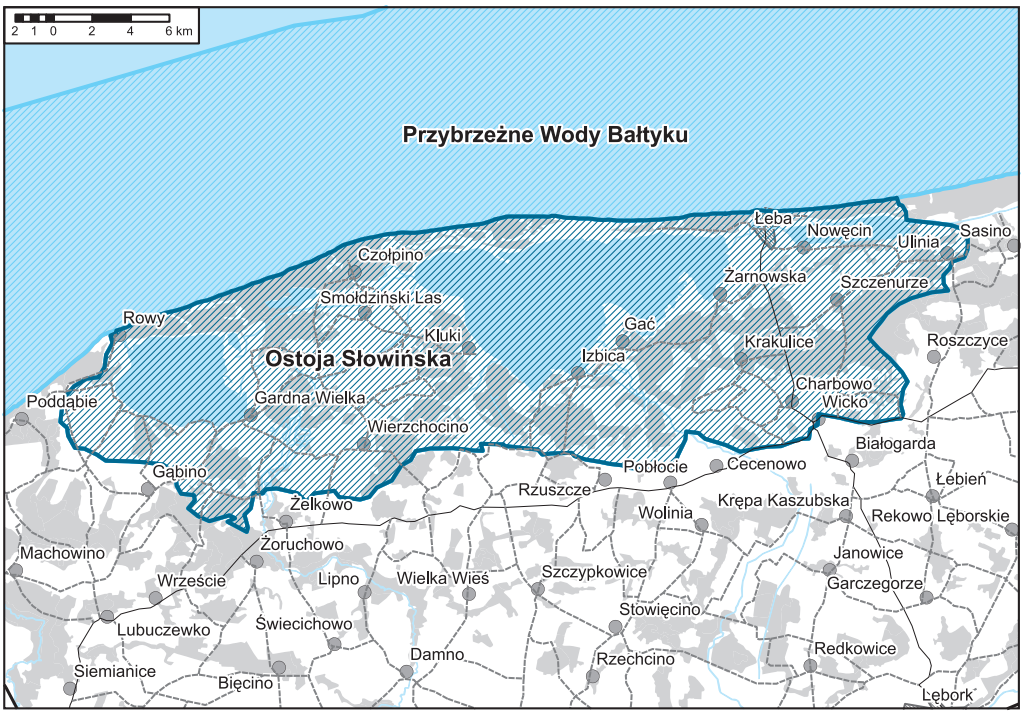
Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w pasie Pobrzeży Południowobałtyckich. Obejmuje ponad 40 km odcinek wybrzeża Bałtyku, szeroką mierzeję morską odcinającą jeziora Gardno, Sarbsko i Łebsko oraz fragment równiny błot przymorskich do granicy z wyniesieniami morenowymi w południowej części.
Cechą charakterystyczną ostoi jest bogactwo skrajnie różnych ekosystemów nadmorskich, rozwijających się w naturalny sposób w warunkach bliskiego sąsiedztwa z morzem. W północnej części dominuje krajobraz mierzei morskiej, z pokrywą wydm na powierzchni, nieumocnionych w sposób sztuczny roślinnością. Jest to jedno z nielicznych na wybrzeżu południowego Bałtyku miejsc z żywymi wydmami, których powierzchnię modeluje w naturalny sposób wiatr. Wydmy o wysokościach względnych sięgających 30 m zmieniają swoje położenie, zasypując brzeg jeziora Łebsko i sąsiadujące z nim lasy oraz odsłaniając starsze podłoże. Jeziora Gardno, Łebsko i Sarbsko są pozostałościami po zatokach morskich. Nie ma na nich stałych wysp, poza Wyspą Kamienną. Jednak okresowo, zwłaszcza w części południowo-wschodniej jeziora Łebsko, tworzą się niewielkie wysepki, kształtując dogodne siedliska do odbywania lęgów przez ptaki. W obrębie ostoi znajdują się kilkunastokilometrowe odcinki dwóch dużych rzek przymorskich – Łupawy i Łeby. Rzeki i jeziora są powiązane ze sobą, obserwuje się więc okresowe wlewy wody morskiej, w sposób gwałtowny podnoszące poziom wód jezior i zwiększające ich zasolenie.
Charakterystyczną cechą ostoi jest występowanie mozaiki siedlisk, wykształconych w zależności od podłoża. W szacie roślinnej wyróżniają się zbiorowiska roślinne tworzące pełne ciągi sukcesyjne od zbiorowisk pionierskich po bory bażynowe.
Znaczną powierzchnię ostoi, szczególnie w południowych fragmentach mierzei i w południowo-wschodniej części ostoi, pokrywają lasy. Na wydmach dominują różne bory, z rzadkim typowo nadmorskim borem bażynowym. Zagłębienia terenu oraz brzegi jezior to siedlisko olsu. W wielu zagłębieniach międzywydmowych wykształciły się torfowiska. Dużą wartość przyrodniczą mają także kompleksy łąk położone na południe od obu jezior i użytkowane ekstensywnie rolniczo od ponad 200 lat. Było to miejsce występowania roślinnych zbiorowisk solniskowych, które w końcu lat 60. ubiegłego wieku zostały zmeliorowane, na skutek czego uległy znacznemu przesuszeniu i zarosły krzewami i drzewami. W ostatnim czasie podjęto próby przywrócenia wcześniejszego stanu.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 22%, łąki i pastwiska – 36%, inne tereny rolnicze – 8%, mokradła – 9%, zbiorniki wodne i cieki – 25%.

Formy ochrony przyrody
Słowiński Park Narodowy (2 1572 ha), Ostoja Słowińska PLB 220003, rezerwaty przyrody: Żarnowskie Lęgi (145 ha), Gackie Lęgi (171 ha), Klukowe Lęgi (171 ha), Gardeńskie Lęgi (210 ha), Wyspa Kamienna (0,6 ha), Mierzeja (3 532 ha), Kluki (738 ha), Bory Torfowe (9 ha), Moroszka (56 ha), Olszyna (19 ha), Klukowe Buki (76 ha), Bielice (4 ha), Rowokół (512 ha), Ciemińskie Błota (201 ha), Żarnowska (781 ha), Nowe Wicko (24,49 ha), Jałowce (1,29 ha), Las Górkowski (99,36 ha) PLH 220045, Bagna Izbickie (786,35 ha) PLH220001, Dolina Łupawy (5 508,63 ha) PLH220036 (częściowo w granicach ostoi), Ostoja Słowińska PLH220023 (32 150 ha), Rezerwat Biosfery, obszar chroniony Konwencją Ramsarską.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono 266 gatunków ptaków, w tym 187 lęgowych. Odnotowano 55 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 24 uznano za lęgowe. 13 gatunków lęgowych wymienionych jest także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Ostoja stanowi ważne miejsce na szlaku migracji ptaków siewkowych i blaszkodziobych. Na jej obszarze znajduje się jedno z największych noclegowisk żurawia w Polsce. Rozległy kompleks łąk torfowych otaczający jeziora Gardno i Łebsko jest ważnym siedliskiem lęgowym derkacza, a także żerowiskiem dla licznych ptaków drapieżnych i bociana białego. Duża mozaika różnych środowisk jest miejscem przebywania szeregu gatunku ptaków w różnych okresach fenologicznych.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W ostoi występują co najmniej 23 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym 8 gatunków ryb i 4 gatunki ssaków. Kilkunastokilometrowe odcinki rzek wraz z siecią mniejszych cieków wodnych są miejscami tarła ryb łososiowatych, a także licznego występowania wydry i bobra. Dodatkowo stwierdzono tu 26 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. wyjątkowo cenne siedliska wydmowe. Na terenie ostoi zachowały się duże

kompleksy torfowisk, w tym cennych torfowisk wysokich typu bałtyckiego. Cały region posiada wybitne walory krajobrazowe (piaszczyste plaże, wydmy, wzgórza morenowe, rozległe niezabudowane kompleksy torfowisk niskich) i jest znanym miejscem wypoczynku w okresie letnim.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- fragmentacja rozległych obszarów łąk i pastwisk związana z rozwojem zabudowy letniskowej i infrastruktury turystycznej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- melioracje obniżające poziom wód gruntowych i przyspieszające mineralizację gleb organicznych oraz intensyfikacja rolnictwa w górnym biegu rzeki dodatkowo zwiększają depozycję biogenów w osadach jezior;
- plany lokalizacji w granicach ostoi ferm wiatrowych;
- zrzuty ścieków komunalnych;
- brak planów zagospodarowania przestrzennego gmin;
- sporty wodne na akwenach przymorskich;
- niszczenie siedlisk przez wydeptywanie, płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków wynikające z penetrowania siedlisk, rozbudowa infrastruktury turystycznej (trasy rowerowe, szlaki turystyczne).

Tabela 3.19. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Słowińskiej
Table 3.19. Key bird species recorded in Slowinska Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2008	max. 20 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2007	560 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	1995–2003	3 200–4 500 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	1995–2003	1 000–6 200 i		
Świstun *Anas penelope*	M	1995–2003	max. 3 000 i		
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1995–2003	max. 6 500 i		
Rożeniec *Anas acuta*	M	2007	210 i	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M	1995–2003	max. 1 500 i		
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	1998–2000	max.1 700 i		**A4i, B1i, C2**
Nurogęś *Mergus merganser*	M	2007	2100 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	2–4 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	0–1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	15–25 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	0–1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2006–2009	7–8 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2004–2008	10–30 i	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2008	4 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	7–9 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	4–5 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	0–1 p		
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2007–2009	0–1 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	0–4 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	200–250 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	2008	7 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	24–30 p		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	140 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2009	380 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2005	400 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	0- 15 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1995–2003	0–3 p		
Puchacz *Bubo bubo*	L	1995–2003	5 p		
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1995–2003	+		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008–2009	30 p	DL	

Podziękowania

Autor składa podziękowania za pomoc w gromadzeniu danych Jackowi Antczakowi i Bogdanowi Kotlarzowi.

Źródła danych

Antczak (2003), Antczak, Pokorski (2006), Kotlarz, Kotlarz (2006), Kulwas – dane niepubl. (2003–2008), Antczak, Mohr, Antczak (2006) – dane niepubl., Kotlarz – dane niepubl.

Derkacz *Crex crex* (fot. J. Carey)

20. Dolina Słupi (Slupia River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, C1

Autorzy: Małgorzata Bagińska, Urban Bagiński
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Antczak, Ewa Górska

Kod ostoi: PL020
Współrzędne geograficzne: 54°18'N, 17°18'E
Powierzchnia: 37 472 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: bytowski, słupski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Słupi, PLB220002

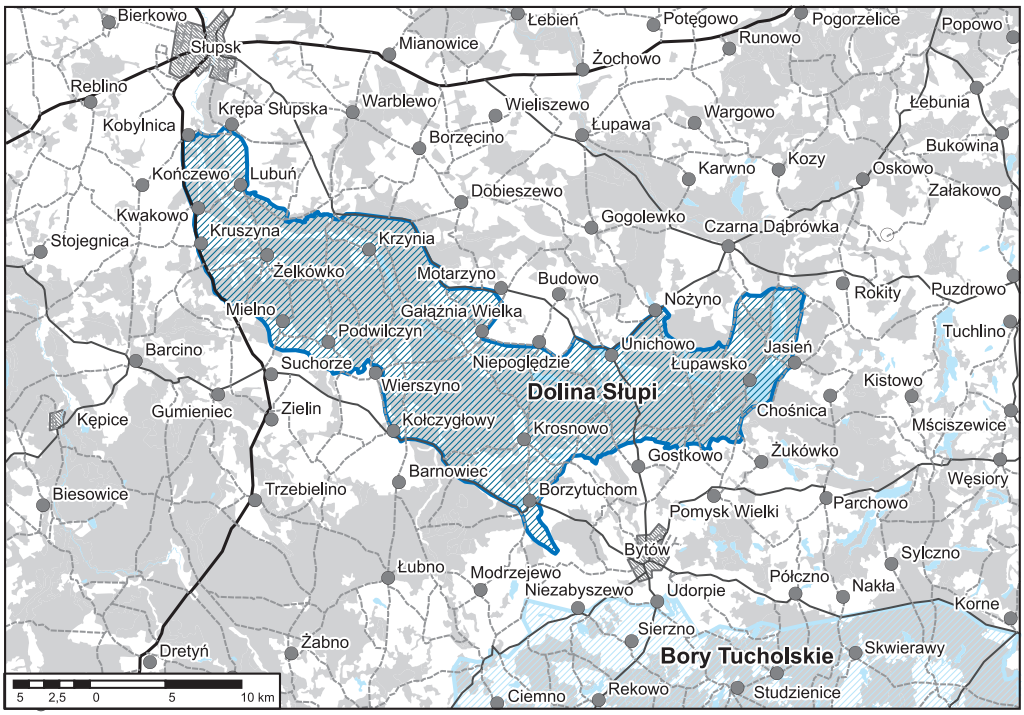
Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja leśna, z przewagą siedlisk borowych oraz buczyn w części północnej. W dolinach rzecznych dobrze zachowane fragmenty grądów subatlantyckich i łęgów olszowo-jesionowych. Obszar istotny m.in. dla gniazdowania sów leśnych (włochatka, puchacz) oraz miejsce znacznych jesiennych koncentracji żurawia.

Short summary
A large forest site, with dominating coniferous forests and beech forests in the north part. Along river valleys there are well preserved fragments of sub-atlantic oak-hornbeam forests and alluvial forests. An important area for forest owls' nesting sites (Tengmalm's Owl, Eurasian Eagle Owl) and large autumn congregations of Common Crane.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na granicy trzech mezoregionów: Wysoczyzna Polanowska (Pojezierze Południowobałtyckie), Równina Sławieńska i Wysoczyzna Damnicka (Pobrzeże Południowobałtyckie). Obejmuje ona środkowy odcinek doliny Słupi (od Soszycy do ujścia rzeki Glaźnej w okolicy Łosina), fragmenty jej zlewni oraz fragment zlewni Łupawy z jeziorem Jasień. Rzeźba terenu jest zróżnicowana – wzniesienia morenowe, występujące w części południowej mają wysokość ok. 160 m n.p.m., natomiast na niższych wysokościach położone są sandry i terasy uchodzących do Bałtyku rzek Słupi oraz Łupawy.
W obrębie ostoi znajduje się 51 jezior o powierzchni ponad 1 ha, 2 jeziora o powierzchni ponad 100 ha (Jasień i Głębokie) oraz 3 zbiorniki zaporowe (Zalew Rzeki Bytowej, Konradowo i Krzynia). Cechą charakterystyczną ostoi jest obecność dziewięciu jezior lobeliowych. Omawiany obszar ma charakter wybitnie leśny. Zwarty kompleks lasów towarzyszący dolinie rzeki ma zmienną szerokość – od 2 km w części północnej do 10 km miejscami w części centralnej. Dominującym zbiorowiskiem leśnym są bory sosnowe oraz żyzne i kwaśne buczyny. Na terasach zalewowych rzek i strumieni wykształciły się zbiorowiska łęgów olszowo-jesionowych i olsów, a na skarpach schodzących do dolin rzecznych – grądy subatlantyckie.
Wśród zbiorowisk nieleśnych cenne przyrodniczo są torfowiska niskie, związane z terasami zalewowymi szerszych odcinków dolin rzecznych oraz zagłębieniami wytopiskowymi.
W większości tereny te poddawane były odwadnianiu i wykorzystywane jako łąki i pastwiska. Zbiorowiska torfowisk wysokich reprezentowane są głównie przez mszary, które zanikają w wyniku postępującej eutrofizacji i obniżania się poziomu wód.
W ostoi jest mało gruntów rolnych, które występują w enklawach śródleśnych, zwłaszcza wzdłuż północnej i południowej granicy ostoi. Gospodarka rolna prowadzona jest na ogół w sposób tradycyjny, jednakże od kilku lat pojawiają się wielkopowierzchniowe, monokulturowe uprawy rolne.

Tabela 3.20. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Słupi
Table 3.20. Key bird species recorded in Slupia River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2006–2009	10–15 p	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	0–1 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008–2009	3–4 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2009	14–19 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1–3 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008–2009	7–8 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008–2009	4–5 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008–2009	14–18 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008–2009	4–6 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007	2–3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007	50–60 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2007	45–60 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2006–2008	max. 1 300 i	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2007	15–20 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2006–2009	2–4 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2009	4–5 p	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2005–2009	2–3 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2009	20–25 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2007	6–10 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2007	13–15 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007	20–25 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007	2–5 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007	50–100 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2007	20–25 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007	50–100 p	PS	

Ostoja jest słabo zaludniona, w jej granicach mieszka niespełna 6 000 osób, i nie jest obszarem popularnym pod względem turystycznym. Wyjątek stanowią rejony jeziora Jasień oraz zbiorników retencyjnych Krzynia i Konradowo, w których koncentruje się letnia turystyka pobytowa. Ponadto w ostatnich latach rzeka Słupia stała się atrakcyjnym szlakiem spływów kajakowych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 70%, łąki i pastwiska – 6%, inne tereny rolne – 21%, zbiorniki wodne i cieki – 3%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Gniazda Orła Bielika (10,4 ha), Jezioro Duże Małe i Sitno (40,66 ha), Gołębia Góra (6,95 ha), Grodzisko Borzytuchom (27,03 ha), Mechowiska Czaple (9,70 ha), Dolina Huczka (6,71 ha), Park Krajobrazowy Dolina Słupi, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Sieci Natura 2000 Dolina Rzeki Słupi (usunięty z listy rządowej jesienią 2009 r.).

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono 143 gatunki ptaków, w tym 26 znajduje się w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Ponadto 7 zidentyfikowanych w ostoi gatunków zostało wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Śródleśne enklawy łąk oraz podmokłe łąki i torfowiska w dolinach rzek stanowią miejsca występowania zagrożonego w skali globalnej derkacza. Dolina Słupi jako ostoja o wybitnie leśnym charakterze, z rozległymi, zwartymi kompleksami borów i buczyn, jest ważnym miejscem bytowania sów leśnych (włochatka, puchacz) oraz ptaków szponiastych, co ma duże znaczenie w skali regionalnej. Rozległe niedostępne obszary bagien, kompleksy torfowisk, trzcinowiska i podmokłe lasy, a także śródpolne bagienka sprzyjają występowaniu żurawia, który jest tu licznym gatunkiem lęgowym. Ponadto ostoja ma istotne znaczenie w skali regionu jako obszar koncentracji żurawi na żerowiskach oraz noclegowiskach podczas migracji jesiennej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono 16 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Do najcenniejszych i dobrze zachowanych należą: jeziora lobeliowe, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników oraz łęgi wierzbowe, topolowe i olszowo-jesionowe. Występuje tu 6 gatunków zwierząt (z wyjątkiem ptaków) z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Rzeka Słupia jest jednym z ważniejszych w kraju miejsc tarła łososia atlantyckiego oraz minogów rzecznego i strumieniowego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych oraz usuwanie martwego drewna z lasów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- intensyfikacja gospodarki rolnej, prowadząca do zaniku mozaikowatości terenów otwartych;
- zakłócanie naturalnego reżimu hydrologicznego rzek, spowodowane zabudową hydrotechniczną dolin rzecznych;
- lokalizacja elektrowni wiatrowych w otoczeniu ostoi oraz obecność napowietrznych linii energetycznych i urządzeń im towarzyszących;
- drapieżnictwo norki amerykańskiej oraz zwierząt należących do innych gatunków kręgowców, obcych w faunie Polski, stanowiące zagrożenie dla lęgów ptaków wodno-błotnych;
- nadmierna antropopresja związana z turystyką, wypoczynkiem oraz z działalnością gospodarczą.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych Ewie Górskiej, Jackowi Antczakowi, Adamowi Mohrowi oraz Markowi Ziółkowskiemu.

Źródła danych

Antczak, Mohr (2006), Jermaczek (2008), Natura 2000 SDF/PLB220002 Dolina Słupi, Sidło i in. (2004).

21. Lasy Lęborskie (Lebork Forest)

Kryteria BirdLife International: C7

Autor: Bogusław Kotlarz
Autorzy w poprzednim wydaniu: Krzysztof Błaszczyk(†), Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL021
Współrzędne geograficzne: 54°39'N, 17°57'E
Powierzchnia: 8 565 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiat wejherowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Lęborskie, PLB220006

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja leśna z dominacją lasu mieszanego – głównie sosny i buka, a także z licznymi zabagnieniami i leśnymi siedliskami wilgotnymi. Ważny w skali kraju obszar gniazdowania włochatki.

Short summary
A small forest site with dominating mixed pine-beech forest. Abundant bogs and forest humid habitats. An important nesting site for Tengmalm's Owl in Poland.

Ogólny opis ostoi
Lasy Lęborskie, nazywane też Puszczą Wierzchucińską, zajmują część zachodnią mezoregionu Wysoczyzna Żarnowiecka. Wraz z sąsiednią Puszczą Darżlubską są to najdalej na północ położone zwarte kompleksy leśne w Polsce.
Rzeźba terenu jest tu bardzo urozmaicona. W części północnej ostoi jest ona lekko pagórkowata, a deniwelacje dochodzą do 40 m. W części południowej teren jest zdecydowanie falisty, różnice wysokości pomiędzy doliną Łeby a wyniesieniami kępy morenowej dochodzą nawet do 120 m. Najbardziej strome zbocza znajdują się w południowej części wysoczyzny w strefie kontaktu z doliną Łeby i na wschodzie przy krawędzi doliny Redy. W ostoi znajduje się kilka jezior o powierzchni od 70 do 170 ha. Największe z nich to: Czarne i Dąbrze oraz położone w sąsiedztwie ostoi jezioro Salino. Dobrze rozwinięta jest sieć małych strumieni, które wpadają do rzek zlewni Bałtyku – Łeby i Redy. Liczne są niewielkie oczka śródleśne oraz bezodpływowe zabagnione zagłębienia. Fragment niecki jeziora Dąbrze pokrywa torfowisko.
W Lasach Lęborskich dominują siedliska lasowe i lasu mieszanego, zaś siedliska boru i boru mieszanego są zdecydowanie mniej rozpowszechnione. Panujące gatunki drzew to: sosna, świerk, buk, dąb i brzoza. Na terenie ostoi jest niewiele osad śródleśnych, bardziej zaludnione są doliny rzek w pobliżu kompleksu leśnego.

Lasy Lęborskie (fot. B. Kotlarz)

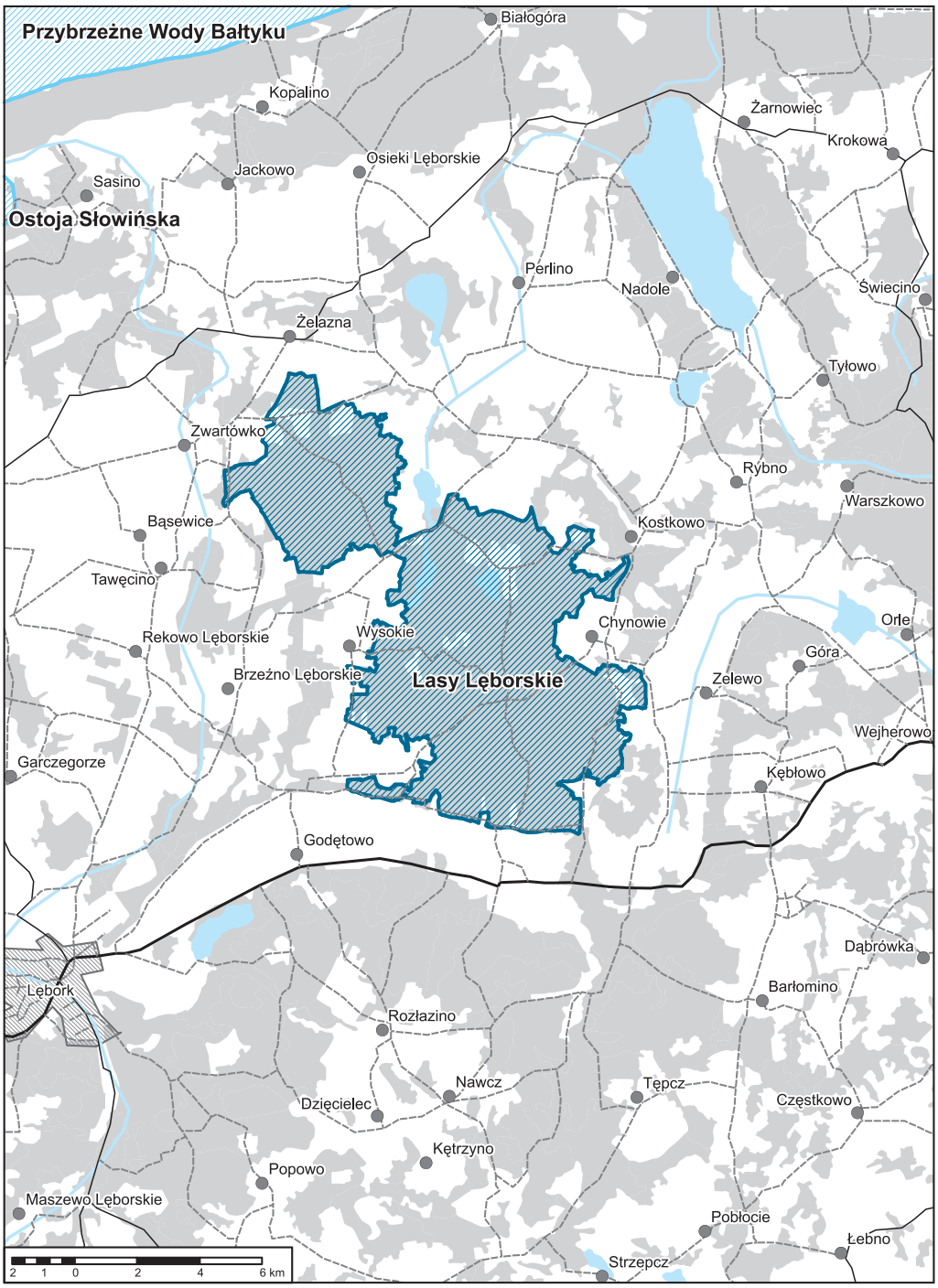
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy mieszane – 37%, lasy iglaste – 28%, lasy liściaste – 27%, grunty orne – 7%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Długosz Królewski w Łęczynie (2,00 ha), Choczewsko-Saliński Obszar Chronionego Krajobrazu, OChK Pradoliny Łeby–Redy.

Ptaki
W ostoi stwierdzono 9 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, 8 z nich to gatunki lęgowe. 3 gatunki zidentyfikowane w ostoi wymienione są w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Kluczowym gatunkiem jest włochatka. Jej liczebność silnie fluktuuje w różnych latach i aktualnie nie przekracza progu 1% populacji krajowej, ale obszar ten wciąż stanowi ważną ostoję lęgową tego gatunku w Polsce, który jednocześnie osiąga tu wysokie zagęszczenie. Na uwagę zasługuje także gniazdowanie gągoła – stosunkowo nielicznego gatunku lęgowego w naszym kraju.

Tabela 3.21. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Lęborskie
Table 3.21. Key bird species recorded in Lebork Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2009	5–10 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	0–1 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2009	10–20 p	PS	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2009	min. 2 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1996–2009	3–20 p	DL	**C7**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	min. 10 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008–2009	min. 15 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008–2009	+		

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi znajduje się stanowisko chronionego gatunku paproci – długosza królewskiego (*Osmunda regalis)*.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- gospodarka leśna, w tym wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- obniżanie się wód gruntowych w lesie;
- lokalizowanie napowietrznych linii energetycznych i urządzeń towarzyszących (transformatory itp.) oraz farm wiatrowych na obrzeżach ostoi.

Źródła danych

Błaszczyk, Sikora (2004), Kotlarz – dane niepubl. (2008–2009).

22. Bielawskie Błota (Bielawa Swamps)

Kryteria BirdLife International: C7

Autorzy: Arkadiusz Sikora, Waldemar Półtorak
Autorzy w poprzednim wydaniu: Arkadiusz Sikora, Waldemar Półtorak

Kod ostoi: PLB022
Współrzędne geograficzne: 54°48'N, 18°15'E
Powierzchnia: 1 101 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiat pucki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bielawskie Błota, PLB220010

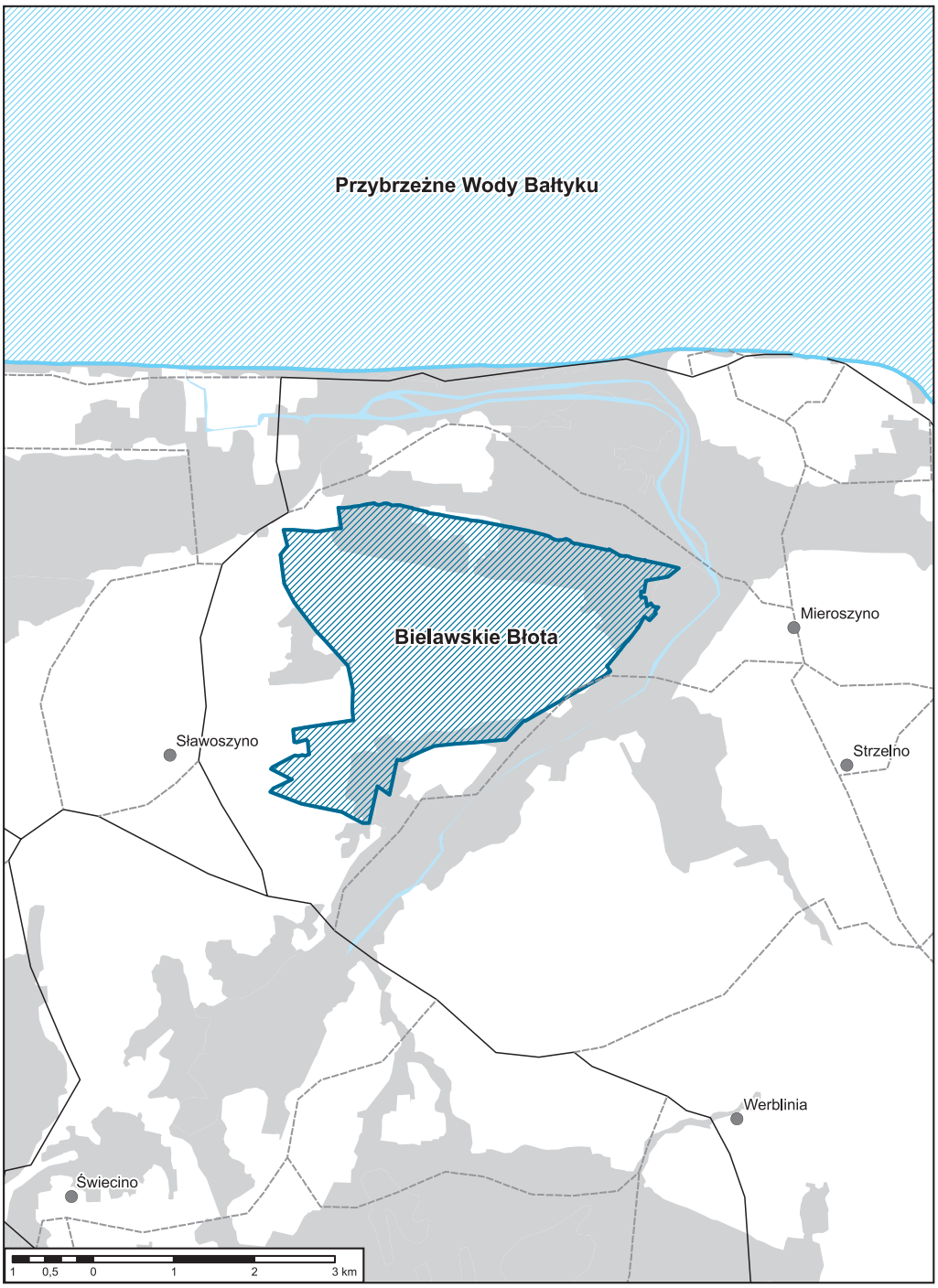
Krótka charakterystyka ostoi
Obszar Bielawskich Błot jest jedną z najmniejszych ostoi ptaków w kraju, obejmującą pozostałość po torfowisku wysokim położoną w pobliżu wybrzeża morskiego. Najcenniejszym gatunkiem tego terenu jest lęgowy łęczak, dla którego przez wiele lat było to jedyne lęgowisko w kraju. Znaczące są tu także koncentracje nielęgowych żurawi oraz bardzo wysokie zagęszczenie par lęgowych tego gatunku.

Short summary
Bielawa Swamps site is one of the smallest in the country, encompassing remains of a degraded raised bog situated close to sea coast. The most valuable species is Wood Sandpiper, the site used to be its only breeding site in the country. The site is also important because of congregations of non-breeding Common Cranes and high density of breeding pairs of this species.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w makroregionie Pobrzeże Koszalińskie, w mezoregionie Wybrzeże Słowińskie. Główną jej część stanowi pozostałość wielkiego torfowiska wysokiego typu atlantyckiego, które zajmuje rozległe obniżenie między wyniesionymi kępami morenowymi: Ostrowską, Pucką i Sławoszyńską. Pokrywa torfowa jest płytka, jej miąższość nie przekracza 1 m. Pierwotna kopuła torfowiska jest porozrywana i bardzo silnie zdegradowana w wyniku intensywnej eksploatacji torfu, odwodnienia i kilku rozległych pożarów. W części wschodniej na powierzchni zalegają utwory mineralno-murszowe. Powierzchnię torfowiska, szczególnie w części południowej, urozmaicają niewysokie pagórki wydmowe.

Bielawskie Blota (fot. W. Półtorak)

We wschodniej, południowej i południowo-zachodniej części ostoi zachowały się niewielkie, płytkie jeziorka. Sieć wodną tworzą liczne rowy odwadniające. Szatę roślinną współczesnego torfowiska na większości przestrzeni stanowi zwarty łan brzeziny z pojedynczymi sosnami, która wykształciła się w wyniku zmian siedliskowych. Na skutek narastającego deficytu wody brzoza rozprzestrzenia się na wschód i opanowuje otwartą część torfowiska, porośniętą dotąd wrzosem. W części centralnej i południowej zachowały się fragmenty żywego torfowiska przetykane brzeziną. W licznych zagłębieniach powstałych w wyniku eksploatacji torfu rozwija się nadal torfowisko wysokie, z cennymi przyrodniczo zbiorowiskami z torfowcami. W części południowej i wschodniej z wieloma płytkimi (do 1 m) jeziorkami utrzymują się zbiorowiska roślinne ubogich kwaśnych wód. Część północno-wschodnia to pozostałość krajobrazu otwartego z dużymi płatami mszaru wrzościowego, fizjonomicznie przypominającego tundrę. Część północna jest mozaiką młodych lasów sosnowych i zaniedbanych pól uprawnych oraz pozostałości torfowiska z płytkimi jeziorkami.

W obrębie torfowiska nie ma osad ludzkich. W ostatnich latach nasila się zabudowa rekreacyjna na obszarach w pobliżu ostoi, w tym najintensywniej w Sławoszynku.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Bagna – 57%, lasy i zadrzewienia – 28%, łąki i pastwiska – 10%, inne tereny rolne – 5%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Bielawa (721,4 ha) – włączono tu 2 rezerwaty: Moroszka Bielawskiego Błota i Woskownica Bielawskiego Błota, Nadmorski Obszar Chronionego Krajobrazu (14 940 ha), otulina Nadmorskiego Parku Krajobrazowego (17 540 ha).

Tabela 3.22. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bielawskie Błota
Table 3.22. Key bird species recorded in Bielawa Swamps IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	+		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2004–2009	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	2004–2009	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004–2009	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2004–2009	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	+		
Gadożer *Circaetus gallicus*	M	2004–2009	+		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2004–2009	10 i		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	10 i		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2009	+		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2009	+		
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2004–2009	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	+		
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2004–2009	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2009	+		
Żuraw *Grus grus*	M	2008–2009	940–1 120 i	DL	**C7**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	11–14 p	DL	**C7**
Łęczak *Tringa glareola*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004–2009	+		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2006	26 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2006	4–5 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2006	1p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006	8p	DL	

Ptaki

W latach 2004–2009 na terenie ostoi stwierdzono gniazdowanie 7 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 1 z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".
Najcenniejszym gatunkiem ostoi jest żuraw, dla którego Bielawskie Błota są tradycyjnym miejscem zatrzymywania się przynajmniej od lat 1970. – zarówno w okresie wędrówki wiosennej jak i jesiennej, a dla nielęgowych ptaków w lecie. Największe stada tego gatunku wiosną osiągają 800 os., a jesienią 2009 roku zaobserwowano stado 1 120 żurawi. Łączna liczba ptaków przebywających tu w okresie całej jesiennej wędrówki może dochodzić do 3 000 os. Występuje tutaj kilkanaście par lęgowych żurawia, co w skali bardzo małej ostoi jest wartością znaczącą. Również lokalne zagęszczenie populacji lęgowej lelka jest wyjątkowo wysokie. Interesującym gatunkiem jest łęczak, dla którego Bielawskie Błota są jednym z ostatnich stanowisk lęgowych nie tylko w kraju, ale i w środkowej Europie.
Ostoja jest ważnym miejscem zatrzymywania się i żerowania ptaków szponiastych. W okresie wędrówki odnotowano tu 20 gatunków z tej grupy, np. regularnie przelotne trzmielojady i błotniaki zbożowe oraz rzadko pojawiającego się orła przedniego, gadożera, sokoła wędrownego i kobczyka.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na obszarze otaczającym kopułę torfowiska znajduje się 6 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym 2 priorytetowe – bory i lasy bagienne oraz łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe o bardzo niewielkiej powierzchni. Flora naczyniowa Bielawskich Błot liczy 323 gatunki, z czego 15 gatunków roślin objętych jest całkowitą ochroną prawną, 5 figuruje na „Czerwonej liście roślin zagrożonych w Polsce", 21 znajduje się na czerwonej liście flory naczyniowej Pomorza Gdańskiego. Występują tu 2 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: traszka grzebieniasta i ważka – zalotka większa.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżanie się poziomu wód powoduje zarastanie torfowiska przez zarośla brzozy i sosny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wylewanie ścieków organicznych, zakładanie upraw plantacyjnych (borówka amerykańska);
- zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien, sadzenie monokultur drzew (w przeszłości);
- utrzymanie drożności kanałów odwadniających;
- porzucanie odpadów komunalnych i innych;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk, rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy (w najbliższym sąsiedztwie), penetrowanie siedlisk w czasie zbierania żurawiny, niszczenie siedlisk i płoszenie zwierząt przez jazdę na quadach, rozbudowa infrastruktury turystycznej (nowe szlaki prowadzące w głąb torfowiska, lokalizowanie wież widokowych niedostosowanych do otoczenia);
- penetrowanie siedlisk;
- pożary; farmy wiatrowe tuż koło ostoi; działania w ostoi nie dostosowane do fenologii przebywających tu ptaków.

Podziękowania

Dziękujemy Tomaszowi Kielinskiemu za pomoc w prowadzeniu liczeń żurawi na noclegowisku.

Źródła danych

Markowski, Buliński (2004), Natura 2000 SDF/PLB220010 Bielawskie Błota, Półtorak, Sikora – mat. niepubl. (2004–2009), Sikora (2008, 2009), Sikora i in. (2004), Sikora, Półtorak (2004, 2006), Zarzycki, Mirek (2006).

23. Puszcza Darżlubska (Darzlubska Forest)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Arkadiusz Sikora
Autorzy w poprzednim wydaniu: Krzysztof Błaszczyk(†), Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL023
Współrzędne geograficzne: 54°39'N, 18°17'E
Powierzchnia: 6 453 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: pucki, wejherowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Darżlubska, PLB220007

Krótka charakterystyka ostoi
Mała ostoja leśna, z dominującymi lasami bukowymi. Jedna z ważniejszych w kraju ostoi lęgowych włochatki.

Short summary
A small forest site dominated by beech forests. One of the most important breeding sites for Tengmalm's Owl in the country.

Ogólny opis ostoi

Ostoja Puszcza Darżlubska obejmuje południową część zwartego kompleksu leśnego o łącznej powierzchni ok. 16 tys. ha, położonego we wschodniej części mezoregionu Wysoczyzna Żarnowiecka. Graniczy od południa z doliną Redy, od północy i zachodu z pozostałymi częściami kompleksu puszczy, a od wschodu z polami uprawnymi.

Puszcza porasta fragment moreny dennej ostatniego zlodowacenia, porozcinanej na szereg izolowanych wysp zwanych kępami. Wierzchowinę kępy stanowi falista powierzchnia morenowa. Strome południowe zbocza kępy są stokami pradoliny Redy, nieco łagodniejsze wschodnie opadają ku dolinie Płutnicy. Zbocza te porozcinane są licznymi, krótkimi i stromościennymi suchymi dolinami. Obszar Puszczy Darżlubskiej jest źródliskiem kilku rzek uchodzących bezpośrednio do Bałtyku. W ostoi biorą początek Piaśnica, Gizdepka i Błądzikowski Potok. Ponadto liczne są tu zagłębienia terenowe, lokalnie zabagnione i zajęte przez torfowiska różnych typów.

W puszczy przeważają siedliska lasu bukowego i lasu mieszanego z bukiem, których charakter zależy od zasobności podłoża. Siedliska wilgotne i bagienne zajmują niewielką powierzchnię. Najważniejsze leśne zbiorowiska puszczy to: zachodniopomorski acidofilny las bukowo-dębowy, kwaśna buczyna niżowa, żyzna buczyna niżowa oraz bór mieszany sosnowo-dębowy. Niewielkie rozproszone powierzchnie zajmują łęgi: jesionowo-wiązowy i jesionowy. Na piaszczystych glebach występują nieduże płaty boru mieszanego. W drzewostanie dominują 3 gatunki drzew: sosna, buk i świerk.

Osadnictwo na obszarze puszczy było do niedawna bardzo rozproszone, ale od kilku lat nasila się zabudowa polan śródleśnych położonych w pobliżu ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 96%, łąki i pastwiska – 1%, inne tereny rolne – 3%.

Formy ochrony przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Puszczy Darżlubskiej (15 908 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono gniazdowanie 10 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 2 z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

W tej niewielkiej ostoi najistotniejszym gatunkiem jest włochatka, której populacja jest jedną z największych w kraju i gatunek ten występuje tu w wysokim zagęszczeniu. Muchołówka mała jest gatunkiem o nierozpoznanym statusie ilościowym. Puszcza Darżlubska może być jedną z ważniejszych ostoi tego gatunku w kraju; optymalne warunki siedliskowe dla tej muchołówki (obecność starych buczyn na znacznym obszarze) dotyczą nie tylko samej ostoi, ale również całego kompleksu leśnego – poza ostoją. Z buczynami związany jest też siniak, którego liczebność w ostoi pod koniec lat 1990. oceniono na 15–30 par. Włochatka i siniak wykorzystują do lęgów dziuple wykuwane przez dzięcioła czarnego, który powszechnie występuje w Puszczy Darżlubskiej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach obszaru znajdują się siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Są wśród nich buczyny, grądy i łęgi zajmujące znaczną powierzchnię ostoi.

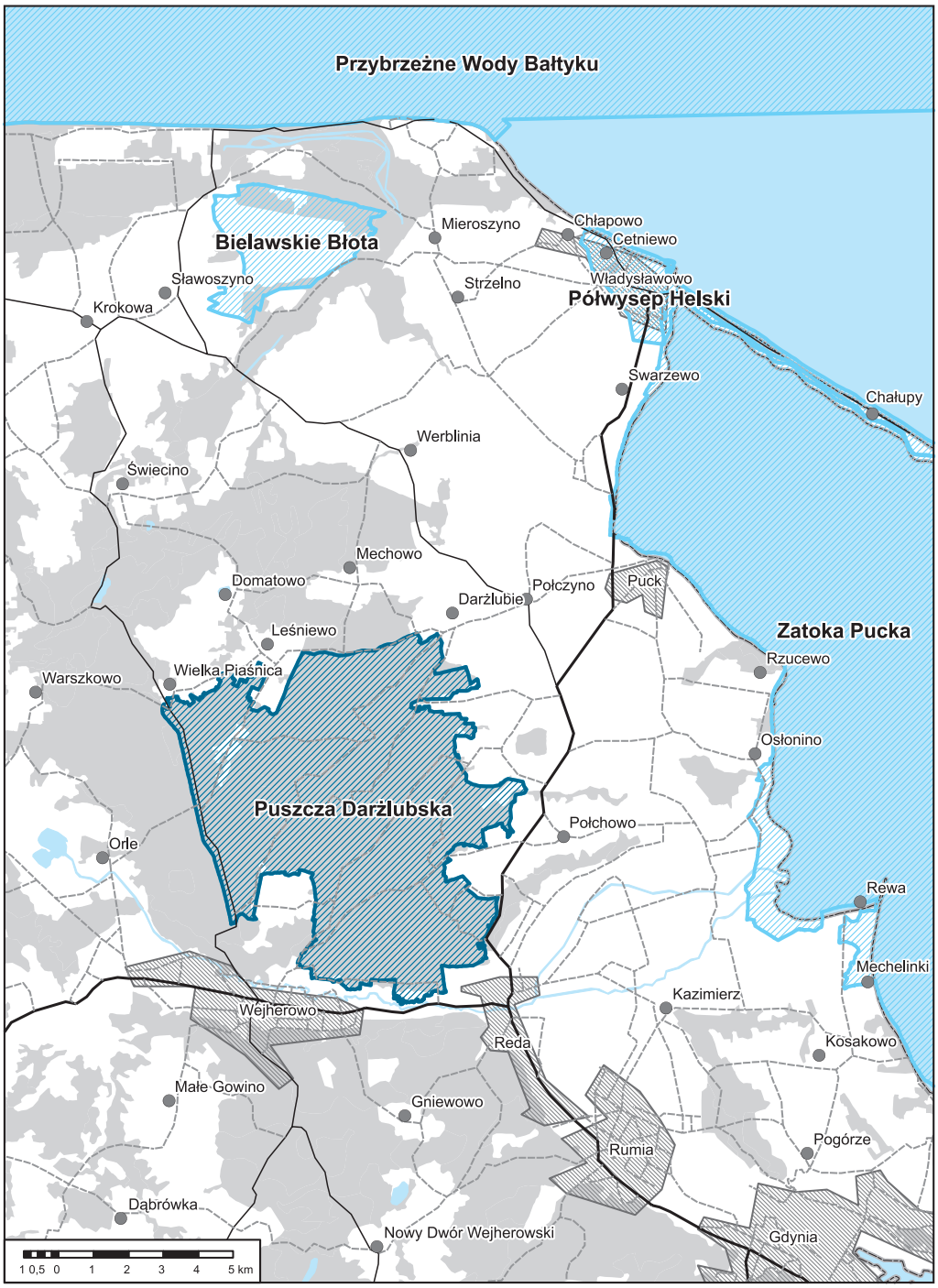
Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starych buczyn oraz usuwanie świerków, bez uwzględnienia planowej czynnej ochrony polegającej na pozostawieniu części świerków (w tym młodników) jako istotnego elementu różnorodności siedliskowej, która decyduje między innymi o występowaniu populacji włochatki na tym obszarze.

Tabela 3.23. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Darżlubska
Table 3.23. Key bird species recorded in Darzlubska Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1996–2003	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2000	0–1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1996–2003	1p	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	1996–2003	+		
Samotnik *Tringa ochropus*	L	1998–1999	8–10 p	E	
Siniak *Columba oenas*	L	1998–1999	20–30 p	E	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1996–1999	15–30 p	E	**C6**
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	1996–1999	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1999	30–40 p	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	1996–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1999	+		

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – usuwanie drzew dziuplastych oraz martwego drewna z lasu, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych;
- infrastruktura – rozbudowa dróg kołowych;
- turystyka i wypoczynek – wzrost penetracji lasu przez ludzi i pojazdy kołowe oraz rozbudowa osiedli turystycznych w pobliżu ostoi.

Źródło danych

Błaszczyk (1999), Błaszczyk, Sikora (2004), K. Błaszczyk – mat. niepubl., Domaszewicz i in. (2007)

24. Zatoka Pucka (Puck Bay)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C2, C3, C4, C6

Autor: Andrzej Kośmicki, Szymon Bzoma, Włodzimierz Meissner (Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING)
Autorzy w poprzednim wydaniu: Włodzimierz Meissner, Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL024
Współrzędne geograficzne: 54°35'N, 18°38'E
Powierzchnia: 62 430 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: pucki, Gdynia, Sopot, Gdańsk
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zatoka Pucka, PLB 220005

Krótka charakterystyka ostoi
Zasadniczą część ostoi stanowi Zatoka Pucka, zachodni akwen Zatoki Gdańskiej. W granice ostoi włączono także nadmorskie łąki w okolicach Jastarni, Władysławowa, ujścia rzek Redy i Mechelinek. Zatoka Pucka jest jednym z najważniejszym miejsc zimowania i zatrzymywania się w czasie sezonowych migracji ptaków wodno-błotnych w Polsce.

Short summary
The main part of the site is Puck Bay, the western basin of Gdańsk Bay. The site also includes coastal meadows near Jastarnia, Władysławów, Mechelinki and mouth of Reda River. The Puck Bay is one of the most important wintering sites and migration stopover point for waterbirds in Poland.

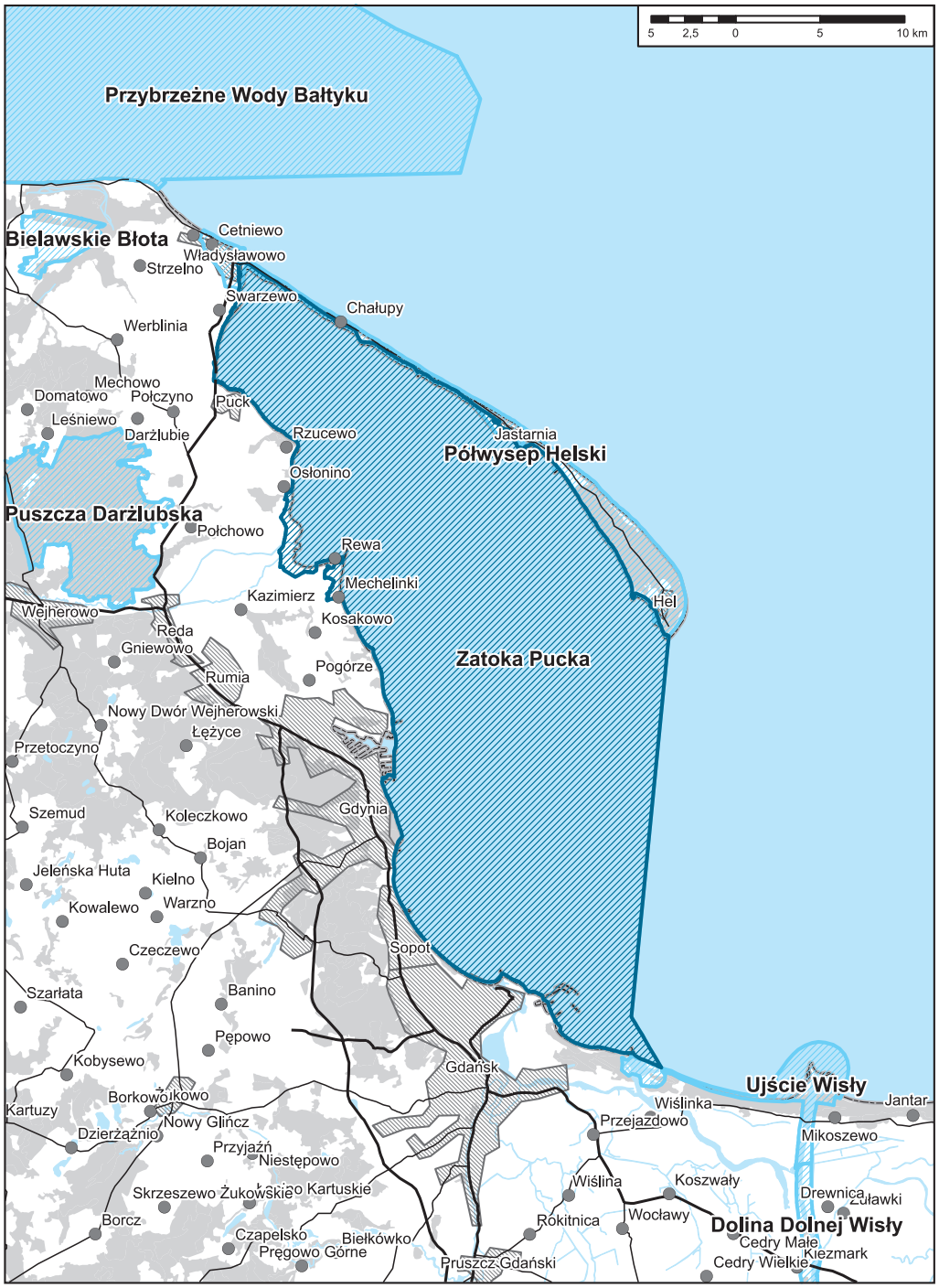
Ogólny opis ostoi
Obszar obejmuje zachodnie wody Zatoki Gdańskiej, pomiędzy Półwyspem Helskim na północy, wybrzeżem od Władysławowa do ujścia Wisły Śmiałej na zachodzie i południu, wschodnią granicą jest umowna linia łącząca cypel na końcu Półwyspu Helskiego z ujściem Wisły Śmiałej. Ostoja obejmuje samą Zatokę Pucką (10 400 ha), o średniej głębokości 3 m, i część głębszych wód Zatoki Gdańskiej rozpościerających się na wschód od niej. W granicach obszaru są również łąki nadmorskie koło Władysławowa, Jastarni, Mechelinek i Rewy.
Zatoka Pucka składa się z dwóch części: wewnętrznej i zewnętrznej. Wewnętrzna, położona na północno-zachodnim krańcu, jest bardzo płytka, jej głębokość zazwyczaj nie przekracza 5 m, z wyjątkiem zagłębienia zwanego Kuźnicką Jamą (do 9,4 m), które stanowi wlewisko wód otwartego Bałtyku. Natomiast zewnętrzna część, ze względu na większe zasolenie wód, większe falowanie i głębokości dochodzące do 60 m w pobliżu krańca Półwyspu Helskiego, ma bardziej morski charakter. Granicę między tymi częściami stanowi tak zwana Rybitwia Mielizna (inaczej Ryf Mew) – ciąg płycizn i okresowo wyłaniających się piaszczystych łach rozciągniętych między Kuźnicą na Półwyspie Helskim, a Rewskim Cyplem w Rewie.
Fragmenty lądu włączone do ostoi to okresowo zalewane przez wody morskie tereny łąkowe, na których wykształciły się łąki halofilne zwane słonawami. Obecnie na skutek zaprzestania koszeń i wypasu większość terenów porośniętych słonawami zarosła trzciną, przez co tracą one swoje walory przyrodnicze. Jedynym miejscem, gdzie te zbiorowiska są dobrze zachowane, jest rezerwat Beka w przyujściowym odcinku rzeki Redy. Pomiędzy Władysławowem a Osłoninem granica ostoi biegnie u podnóża wysokich, miejscowo aktywnych klifów Kęp Puckiej i Swarzewskiej. Wysokie klifowe brzegi są także granicą ostoi w południowo-zachodnim jej fragmencie w rejonie Gdyni. Najwyższy klif, zbocze Kępy Redłowskiej, wznosi się 70 m ponad poziom zatoki i jest nadal aktywny. Do Zatoki Puckiej spływają koncentrycznie krótkie przymorskie cieki: większe rzeki – Płutnica, Reda, Zagórska Struga i Motława oraz szereg mniejszych potoków – m.in. Gizdepka, Potok Błądzikowski, Kacza, Potok Haffnera.
Tereny położone wokół Zatoki Puckiej są gęsto zaludnione, południowa i południowo-zachodnia część ostoi graniczy z zabudową Trójmiasta, a północno-zachodnia z szeregiem mniejszych miejscowości rekreacyjnych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Wybrzeża morskie, łącznie z łąkami halofilnymi – 2%, akweny (Zatoka Pucka) – 98%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Beka (193 ha), Słone Łąki (27,3 ha), Mechelińskie Łąki (113,47 ha), Nadmorski Park Krajobrazowy (18 804 ha), użytki ekologiczne: Torfowe Kłyle (48,53 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Zatoka Pucka i Półwysep Helski, PLH220032.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono 30 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Ostoja została wyznaczona dla ochrony koncentracji ptaków wodnych przekraczających 20 000 os. Płytkie i zasobne w pokarm wody sprawiają, że Zatoka Pucka jest jednym z najważniejszych miejsc zimowania i zatrzymywania się ptaków wodnych na polskich wodach przybrzeżnych. Jednorazowo stwierdzano ponad 100 000 ptaków wodnych, z których najliczniejsze są: łyska, czernica, kormoran, nurogęś, łabędź niemy, krzyżówka, lodówka, ogorzałka, gągoł i łabędź krzykliwy. Brzegi zatoki stanowią bardzo istotne żerowisko i miejsce odpoczynku dla migrujących siewek, spotyka się koncentracje do kilkuset osobników. Ostoja stanowi również bardzo ważne lęgowisko ohara (5–10 par). Łąki halofilne w rezerwacie Beka są miejscem lęgowym m.in. krwawodzioba, żurawia, cyranki, pliszki cytrynowej, a do niedawna również biegusa zmiennego.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Na terenie ostoi stwierdzono obecność 6 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Na łąkach nadmorskich i na niskich wydmach nadzatokowych występuje szereg rzadkich gatunków roślin, np.: *Eryngium maritimum*, storczyki z rodzaju *Dactylorhiza*, *Liparis loeselii, Glaux maritima, Plantago maritima, Blysmus rufus, Triglochin maritimum, Carex disticha, Juncus gerardii, Aster tripolium*. Zidentyfikowano tu również 6 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – ssaki: fokę szarą i morświna, trzy gatunki ryb: bolenia, parposza i minoga rzecznego oraz jeden gatunek płaza – kumaka nizinnego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- rybołówstwo na wodach zatoki i topienie się ptaków w sieciach rybackich;
- turyści (w tym wodni) powodujący płoszenie ptaków na większej części akwenu i plaż w okresie lęgowym i migracji jesiennej;
- zaniechanie użytkowania łąk halofilnych, a w konsekwencji sukcesja trzcinowisk prowadząca do zanikania siedlisk lęgowych ptaków siewkowatych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- istnienie i rozbudowa farm wiatrowych na granicy ostoi i w korytarzach ekologicznych (okolice Pucka);
- zanieczyszczenie ściekami przemysłowymi i komunalnymi;
- eutrofizacja wód zatoki i zakwity glonów zwiększające deficyt tlenowy w okresie letnim;
- wycieki substancji ropopochodnych ze statków i portów;
- plany intensyfikacji turystyki i towarzyszącej infrastruktury (mariny, przystanie, szkoły surfingu).

Podziękowania

Dziękujemy wszystkim osobom, które uczestniczyły w badaniach awifauny Zatoki Puckiej organizowanych przez Grupę KULING.

Źródła danych

Gromadzki, Sidło (2000), Natura 2000 SDF/PLB220005 Zatoka Pucka, Meissner i in. (2004, 2006, 2007, 2008), Meissner i in. (w druku), Meissner, Sikora (2004), Plan ochrony rezerwatu „Beka".

Tabela 3.24. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zatoka Pucka
Table 3.24. Key bird species recorded in Puck Bay IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	50 000–100 000 i	DL	**A4iii, C4**
Ptaki wodno-błotne	Z	2004–2009	70 000–100 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	Z	2004–2009	2 500–13 500 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	Z	2004–2009	0–2 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	5–30 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2004–2009	120–700 i	DL	**B1i, C3**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	200–400 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2004–2009	max. 72 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2004–2009	3–5 p	E	
Czernica *Aythya fuligula*	M/Z	2004–2009	10 000–30 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Ogorzałka *Aythya marila*	Z	2004–2009	500–12 500 i	DL	**A4i, B1i, B2, C3**
Ogorzałka *Aythya marila*	M	2004–2009	100–7 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Lodówka *Clangula hyemalis*	M/Z	2004–2009	2 500–10 000 i	DL	
Uhla *Melanitta fusca*	M/Z	2004–2009	500–3 500 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	Z	2004–2009	2 000–7 000 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2004–2009	550–1 550 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Szlachar *Mergus serrator*	Z	2004–2009	300–700 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	Z	2004–2009	4 000–17 000 i	DL	**A41,B1i, C3**
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M/Z	2004–2009	0–2 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M/Z	2004–2009	0–7 i	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	M	2004–2009	1 200–4 500 i	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	Z	2004–2009	700–1 200 i	DL	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2004–2009	10–70 i	DL	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	Z	2004–2009	5–20 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	Z	2004–2009	5 000–10 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2004–2009	6 500–12 500 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	1–2 m	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	1995–2003	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	max. 16 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	1–2 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	3–5 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	3–5 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2009	6 500–33 500 i	DL	**B1i, C3**
Łyska *Fulica atra*	Z	2004–2009	4 000–9 000 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	1–3 p	DL	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2004–2009	4–10 p	E	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	+		
Szlamnik *Limosa lapponica*	M	2004–2009	+		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2004–2009	+		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	1995–2003	+		
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2009	max. 500 p	PS	
Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*	L	2004–2009	0–140 p	DL	**C6**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	35–130 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2009	0–35 p	DL	**C6**

Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis* (fot. A. Kośmicki)

25. Lasy Mirachowskie (Mirachowo Forest)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Arkadiusz Sikora, Janusz Wojciechowski
Autor w poprzednim wydaniu: Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL025
Współrzędne geograficzne: 54°23'N, 17°59'E
Powierzchnia: 8 232 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: kartuski, wejherowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Mirachowskie, PLB220008

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja leśna, z dominującymi siedliskami borowymi. Kluczowym gatunkiem jest tu lęgowa włochatka, dla której ostoja ta stanowi jedno z najważniejszych lęgowisk w kraju.

Short summary
One of smaller bird site in the country, mostly covered by forest. The key species is Tengmalm's Owl and its population size has been strongly variable in recent years.

Ogólny opis ostoi
Ostoja Lasy Mirachowskie obejmuje kompleks lasów leżących w centralnej części Pojezierza Kaszubskiego na Wysoczyźnie Mirachowsko-Cieszeńskiej. Lasy te stanowią największy zwarty kompleks na pojezierzu. W środkowej części ostoi grunty są zajęte głównie pod uprawy rolne. Krajobraz ostoi cechuje niezwykle urozmaicona polodowcowa rzeźba terenu, z charakterystycznymi głęboko wciętymi rynnami jezior, dolinami małych strumieni oraz stromymi stokami opadającymi ku dolinom rzecznym.
Sieć hydrograficzna jest bardzo rozwinięta. Jest to obszar wododziałowy między dwoma rzekami pomorskimi – Łupawą i Łebą. Rzeki są zasilane przez liczne, niewielkie strumienie spływające z wysoczyzny lub biorące początek w jej strefie krawędziowej, np. w Staniszewskich Zdrojach. W północnej części Lasów Mirachowskich przebiega równoleżnikowo głęboka rynna, w której leży jezioro Lubygość i Kocenko oraz zespół Jezior Potęgowskich. Jest tu też wiele małych jeziorek i oczek dystroficznych otoczonych torfowiskami, z borami sosnowymi i brzezinami bagiennymi. Najbardziej klasycznym przykładem takiego układu jest Jezioro Wielkie w środkowej części Lasów Mirachowskich.

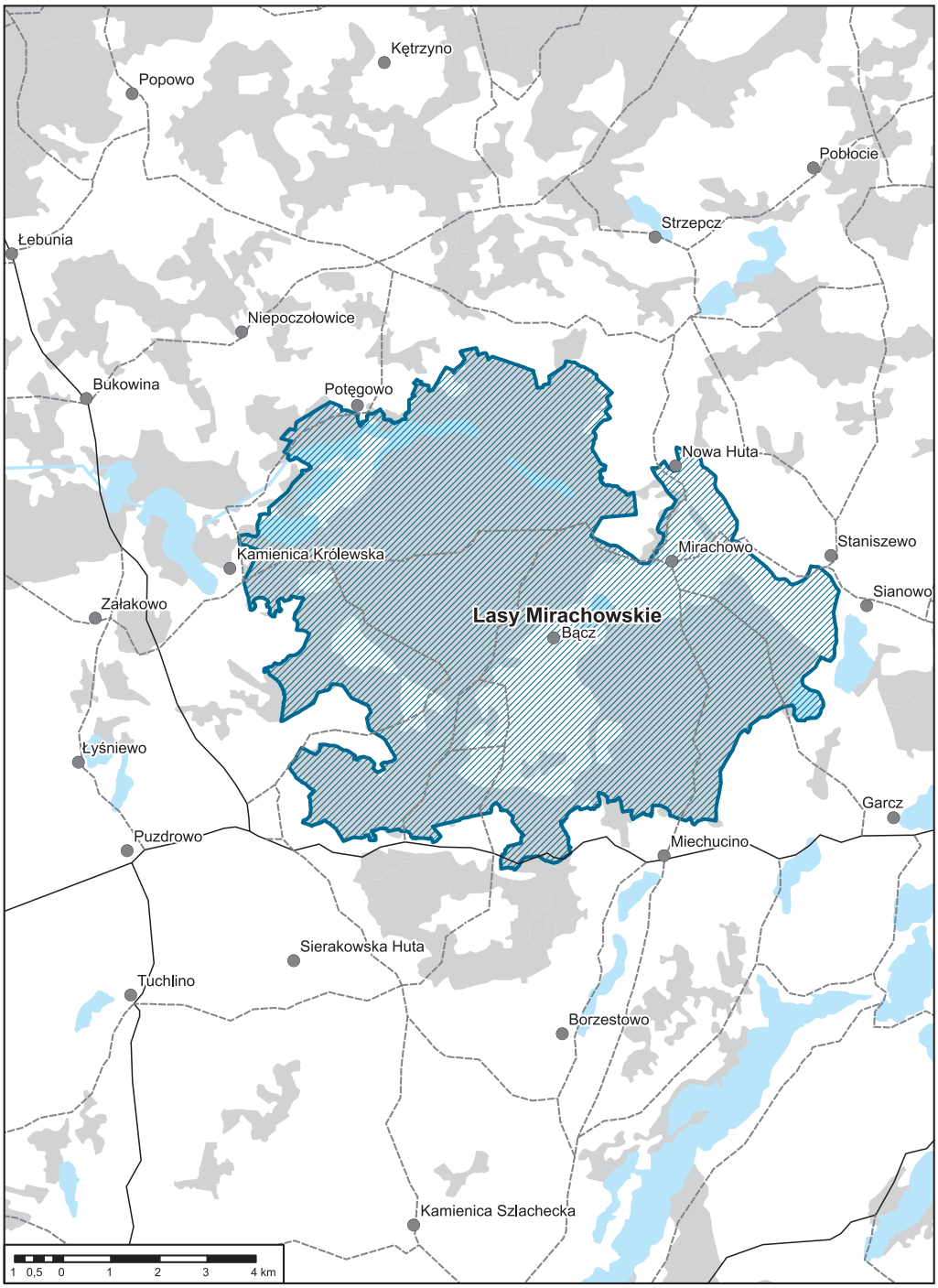
W drzewostanie dominuje sosna (58% udziału), znacznie mniejszy jest udział świerka (17%), buka (18%) i brzozy (3%). Drzewostan jest stosunkowo młody; najstarsze płaty występują w rezerwatach przyrody.
Osadnictwo jest mocno rozwinięte na terenach nieleśnych. Szczególnie w ostatnich latach wzrasta presja zabudowy rekreacyjnej.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 79%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 15%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Kaszubski Park Krajobrazowy (33 202 ha), rezerwaty przyrody: Jezioro Turzycowe (11,4 ha), Kurze Grzędy (170,7 ha), Leśne Oczko (31,7 ha), Lubygość (70,8 ha), Szczelina Lechicka (41,3 ha), Staniszewskie Błoto (130,4 ha), Staniszewskie Zdroje (37,5 ha), Żurawie Błota (109,1 ha), Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Dolina Łeby w Kaszubskim Parku Krajobrazowym (3 412 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Dolina Górnej Łeby, PLH220006 (2 250 ha), Kurze Grzędy PLH220014 (1 587 ha), Staniszewskie Błoto PLH220027 (917 ha).

Tabela 3.25. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Mirachowskie
Table 3.25. Key bird species recorded in Mirachowo Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Cyranka *Anas querquedula*	L	2004–2009	0–7 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	1–2 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	0–1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	0–3 m	PS	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	13–18 p	E	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2009	max. 200 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	0–3 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L?	2004–2009	0–1 p	DL	
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	10–20 p	E	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L?	2006–2007	1–2 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	7–30 p	DL	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		

Ptaki

W ostoi stwierdzono 15 gatunków lęgowych z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Ponadto jest to miejsce występowania 2 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Najistotniejszym gatunkiem jest włochatka, dla której ostoja jest jednym z kluczowych miejsc występowania w kraju. Niemal corocznie spotykane są 1–2 terytorialne samce sóweczki, co może sugerować, że sporadycznie gniazduje w ostoi. Występują tu stosunkowo liczne populacje lokalne cyraneczki, żurawia i samotnika – gatunków związanych z dystroficznymi zbiornikami. Z gatunków związanych z buczynami na szczególną uwagę zasługują siniak i muchołówka mała. Populację lęgową siniaka oceniono na ok. 20 par, a liczebność muchołówki małej nie jest znana. Ponadto w ostoi gniazduje para bielików.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach obszaru zidentyfikowano 14 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Są wśród nich bardzo rzadkie na niżu zespoły źródliskowe oraz kompleksy buczyn i grądów. Znajdują się tu stanowiska rzadkich gatunków roślin źródliskowych, łąkowych i leśnych, w tym reliktów borealnych i górskich. Stwierdzono szereg rzadkich gatunków owadów, np. z rodziny kózkowatych. Ze względu na niezwykle urozmaiconą rzeźbę terenu, różnorodność siedlisk oraz niewielki stopień zurbanizowania, obszar posiada wyjątkowe walory krajobrazowe.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starych buczyn oraz zbyt rygorystyczne usuwanie świerków rosnących w pobliżu, bez uwzględnienia planowej czynnej ochrony polegającej na pozostawieniu części świerków (w tym młodników) jako istotnego elementu

bioróżnorodności siedliskowej stanowiącej między innymi o występowaniu populacji włochatki w tym regionie.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- planowany wyrąb starodrzewu oraz usuwanie drzew dziuplastych i martwego drewna, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych niekorzystnie wpływające na gągoła, włochatkę, dzięcioła czarnego i siniaka;
- bezplanowa lokalizacja osiedli i rozpraszanie zabudowy;
- rozbudowa dróg kołowych;
- rozbudowa obiektów rekreacyjnych i nadmierne zagęszczenie ruchu turystycznego.

Podziękowania

Autorzy dziękują Leszkowi Dampsowi za udostępnienie niepublikowanych informacji o obserwacjach ptaków.

Źródła danych

Ciechanowski i in. (2004), Domaszewicz i in. (2007), Natura 2000 SDF/PLH220014 Kurze Grzędy, Natura 2000 SDF/PLH220027 Staniszewskie Błoto, Sikora (2004a,b), Zieliński (1997), Sikora, Wojciechowski, Damps – mat. niepubl.

Włochatka *Aegolius funereus* (fot. A. Sikora)

26. Bory Tucholskie (Tuchola Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, B2, B3, C1, C2, C6

Autorzy: Piotr Rydzkowski, Sebastian Guentzel, Łukasz Ławicki
Autorzy w poprzednim wydaniu: Piotr Rydzkowski, Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL026
Współrzędne geograficzne: 53°48'N, 17°59'E
Powierzchnia: 359 642 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: bytowski, chojnicki, kościerski, starogardzki; województwo kujawsko-pomorskie; powiaty: świecki, tucholski
Natura 2000 (OSO): obszary specjalnej ochrony ptaków – Wielki Sandr Brdy, PLB220001 i Bory Tucholskie, PLB220009

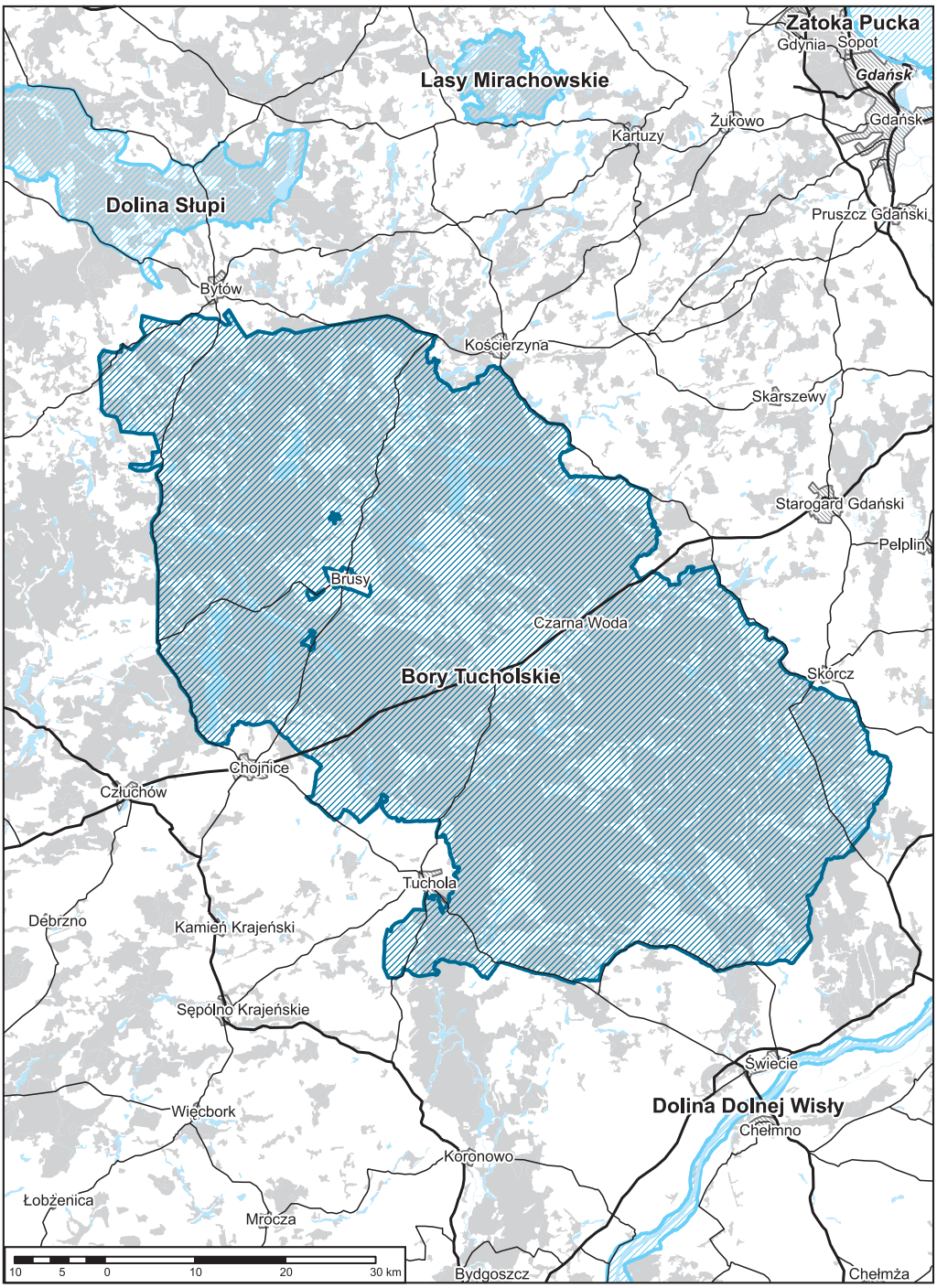
Krótka charakterystyka ostoi
Największa ostoja w kraju obejmująca niemal cały kompleks leśny Borów Tucholskich, na który składa się mozaika siedlisk leśnych (głównie borowych), terenów otwartych oraz jezior i dolin rzecznych. Jest to najważniejsza ostoja lęgowa w Polsce dla gągoła, nurogęsi, żurawia, zimorodka i lelka. Teren ten jest również istotny dla szeregu cennych ptaków leśnych i wodnych. Zachodnia część ostoi pełni ważną rolę dla migrujących żurawi oraz zimujących łabędzi krzykliwych.

Short summary
The largest site in the country covering almost the whole of Tuchola Forest. It is the most important Polish site for Common Goldeneye, Goosander, Common Crane, Kingfisher and European Nightjar. This site is also one of 10 most important national sites for Eurasian Bittern, Western Marsh Harrier, Common Quail, Great Crested Grebe, Whiskered Tern, Black Tern, Stock Dove, Tengmalm's Owl, Common Hoopoe, Black Woodpecker, Woodlark, Grey Wagtail and Tawny Pipit. The site is also significant as a meeting place for Common Cranes and a wintering site for Mute, Whooper and Tundra Swans. Most of wintering birds gather in Great Sandur of Brda River area.

Ogólny opis
Ostoja obejmuje kompleks leśny Borów Tucholskich z nieleśnymi enklawami, leżący we wschodniej części mezoregionu Pojezierze Południowopomorskie. W krajobrazie dominuje płaska powierzchnia sandrowa (sandr Brdy i Wdy), urozmaicona nieckami wytopiskowymi oraz wynurzonymi spod piasków wyniesieniami morenowymi. Równinę przecinają rynny jeziorne i doliny rzeczne.
Sieć hydrograficzna ostoi, którą tworzą liczne naturalne i sztuczne cieki, jeziora i podmokłości, jest bardzo bogata. Rzeki Brda i Wda stanowią główne osie hydrograficzne ostoi. Biorą tu także początek Wierzyca, Piesienica, Węgiermuca i Trzebiocha. Wszystkie należą do lewego dorzecza Wisły, płyną na południe lub południowy-wschód ku dolinie Wisły. Znaczne nachylenie sandru powoduje, że rzeki mają stosunkowo duży spadek i często przypominają swym charakterem rzeki typu podgórskiego.
Na obszarze ostoi jest ok. 60 jezior, największe z nich to Jezioro Wdzydzkie (1 456 ha) i Jezioro Charzykowskie (1 363 ha) oraz jeziora: Kałębie, Karsińskie, Kruszyńskie i Somińskie. Swoisty rys krajobrazowi Borów Tucholskich nadają bardzo liczne, niewielkie, bezodpływowe jeziorka. Najmniejsze z nich to tzw. suchary, otoczone nasuwającymi się na taflę wody kożuchami roślinności bagiennej. Naturalne zarastanie tych jezior prowadzi do powstania niewielkich torfowisk przejściowych i wysokich – typowego elementu krajobrazu Borów Tucholskich. Liczne są skupienia jezior lobeliowych.
Charakter lasów ostoi jest wynikiem gospodarki leśnej. W połowie XIX wieku miały tu miejsce wielkoobszarowe wylesienia, a następnie planowe nasadzenia, głównie sosny i innych drzew iglastych. Przeważają siedliska boru świeżego, którym towarzyszy bór suchy i bór mieszany. W drzewostanach dominują bory sosnowe z niewielką domieszką dąbrów. Lasy liściaste i mieszane występują głównie wzdłuż cieków wodnych oraz na obrzeżach jezior. W miejscach podmokłych wykształciły się bory bagienne. Zachowały się też płaty naturalnych zbiorowisk leśnych i stanowiska gatunków rzadkich, w tym największe w Europie skupienie cisów pochodzących z nasadzeń i odnowy naturalnej w Wierzchlesie.
Osadnictwo w obrębie ostoi skupia się w rejonach bardziej żyznych wysp morenowych, w większych miejscowościach, takich jak Czersk, Czarna Woda, Brusy. Liczne wsie i osady rozsiane są w całym kompleksie leśnym.

Siedliska i typy użytkowania ziemi w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 66%, łąki i pastwiska – 7%, inne tereny rolne – 22%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, tereny zabudowane – 1%.

Formy ochrony przyrody
Park Narodowy Bory Tucholskie (4 798,2 ha), rezerwaty przyrody: Bagna nad Stążką (478,5 ha), Bagno Grzybna (6,3 ha), Bagno Stawek (40,8 ha), Bór Chrobotkowy (41,5 ha), Brzęki im. Zygmunta Czubińskiego (102,2 ha), Cisy nad Czerską Strugą (17,2 ha), Cisy Staropolskie im. Leona Wyczółkowskiego (85,7 ha), Czapli Wierch (5,0 ha), Czapliniec w Wierzysku (10,3 ha), Dolina Rzeki Brdy (1 681,5 ha), Dury (12,6 ha), Jelenia Góra (4,4 ha), Jeziorka Kozie (12,3 ha), Jezioro Ciche (38,0 ha), Jezioro Laska (70,4 ha), Jezioro Łyse (20,26 ha), Jezioro Małe Łowne (37,8 ha), Jezioro Martwe (4,1 ha), Jezioro Piaseczno (159,9 ha), Jezioro Udzierz (229,9 ha), Jezioro Zdręczno (15,7 ha), Kręgi Kamienne (16,9 ha), Krwawe Doły (13,0 ha), Krzywe Koło Pętli Wdy (9,8 ha), Kuźnica (7,3 ha), Martwe (4,1 ha), Mętne (53,3 ha), Miedzno (88,5 ha), Nawionek (10,7 ha), Piecki (19,4 ha), Ustronie (9,6 ha), Zdrojno (167,6 ha), Źródła Rzeki Stążki (250,0 ha), Tucholski Park Krajobrazowy (PK) (36 983 ha), Wdecki PK (19 177 ha), Wdzydzki PK (17 832 ha), Zaborski PK (34 026 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Bory Tucholskie (64 130 ha), Chojnicko-Tucholski OChK (15 000 ha), OChK Doliny Wierzycy (1 420 ha), OChK Fragment Borów Tucholskich (6 525 ha), Lipuski OChK (15 849 ha), Północny OChK (7 800 ha), Śliwicki OChK (26 500 ha), OChK Wschodni Borów Tucholskich (11 060 ha), Gowidliński OChK, Szarlocki OChK, OChK Okolice Jezior Krępno i Szczytno, Świecki OChK, OChK Zalewu Koronowskiego; specjalne obszary ochrony siedlisk: Sandr Wdy PLH040017, Krzewiny PLH040022, Dolina Brdy i Stążki PLH040023, Kościół w Śliwicach PLH040034, Bór Chrobotkowy PLH220004, Lubnia PLH220015, Sandr Brdy PLH220026, Jezioro Wdzydze PLH220034, Wilcze Błota PLH220047, Ostoja Zapceńska PLH220057, Dolina

Brdy i Chociny PLH22058, Las Wolność PLH220060, Mętne PLH220061, Jezioro Krąg PLH220070, Stary Bukowiec PLH220082, Dolina Wierzycy PLH220094.

Ptaki

Gniazduje tu co najmniej 112 gatunków ptaków, z czego 30 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 6 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Bory Tucholskie pełnią w Polsce rolę najważniejszej ostoi lęgowej dla gągoła, nurogęsi, żurawia, zimorodka i lelka oraz są jedną z 10 najważniejszych ostoi: bąka, łabędzia krzykliwego, błotniaka stawowego, włochatki, dzięcioła czarnego. Stosunkowo licznie gnieżdżą się tu również: bocian biały i bocian czarny, kania ruda, bielik, derkacz, puchacz i lerka. Znaczące dla regionu są populacje: samotnika, siniaka, dudka, łabędzia niemego, krakwy, kszyka oraz brzęczki. Wyjątkowo cenny dla ptaków wodnych jest rezerwat przyrody Jezioro Udzierz, gdzie w koloniach gnieżdżą się znaczne ilości rybitw: białowąsej i czarnej. Jesienią ostoja wraz z terenami przyległych do niej pól pełni ważną rolę jako miejsce odpoczynku żurawi. Przepływowe jeziora (m.in. Witoczno, Łąckie, Parszczenica, Laska) oraz rzeki Brda, Zbrzyca i Wda zapewniają doskonałe warunki do zimowania łabędzi krzykliwych i innych ptaków wodnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono wiele typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. kwaśne buczyny, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, bory i lasy bagienne, torfowiska wysokie, Bory Tucholskie to także największe w skali regionu skupienie jezior lobeliowych. Bogata jest tu lichenoflora. Stanowiska licznych gatunków rzadkich i zagrożonych, w tym gatunków reliktowych. Ostoja stanowi dla dużych ssaków leśnych element korytarza migracji o znaczeniu krajowym i międzynarodowym.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensywna zabudowa letniskowa w pobliżu jezior i rzek (m.in. pola kempingowe i karawaningi) wraz z masowym użytkowaniem rekreacyjnym akwenów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zmiany stosunków wodnych, eutrofizacja siedlisk oligotroficznych oraz zanieczyszczenie wód, eksploatacja kopalin – torfu, kredy, piasku;
- kłusownictwo i drapieżnictwo (norka amerykańska, lis, zwierzęta domowe);
- postępująca zabudowa rozproszona;
- zbyt intensywna gospodarka łąkowa lub lokalnie całkowite porzucenie pasterstwa;
- wzmożony transport drogowy wraz z uciążliwym hałasem.

Podziękowania

Serdecznie dziękujemy wszystkim, którzy uczestniczyli w pracach terenowych, a zwłaszcza koleżankom i kolegom: Gerardowi Beli, Wojciechowi Błędowskiemu, Tomaszowi Cofcie, Maciejowi Dudzie, Sewerynowi Huzarskiemu, Adamowi Janczyszynowi, Michałowi Jasińskiemu, Zbigniewowi Kajzerowi, Andrzejowi Kośmickiemu, Ewelinie Kurach, Jowicie Kurach, Dominikowi Marchowskiemu, Tomaszowi Mokwie, Piotrowi Nagórskiemu, Robertowi Nowakowskiemu, Wojciechowi Platcie, Waldemarowi Półtorakowi, Marcinowi Sołowiejowi, Sławomirowi Springerowi, Cezaremu Wójcikowi, Magdalenie Wybraniec, Piotrowi Zięcikowi, członkom Koła Ornitologicznego przy ZSLiA w Tucholi, Koła Ornitologicznego Studentów UG oraz pracownikom Tucholskiego PK, Wdzydzkiego PK, Zaborskiego PK, PN Bory Tucholskie. Ponadto podziękowania kierujemy do Arkadiusza Kuklińskiego, Romana Kucharskiego i Arkadiusza Sikory za wszelką pomoc i uwagi w trakcie prowadzenia inwentaryzacji awifauny lęgowej w 2008 roku.

Tabela 3.26. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bory Tucholskie
Table 3.26. Key bird species recorded in Tuchola Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2001–2004, 2009	2 000–5 000 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2008	252–283 p	E	**B3**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	Z	2001–2004, 2009	99–584 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	Z	2001–2004, 2009	max. 53 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2008–2009	1–2 p	DL	**C6**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2001–2004, 2009	104–460 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008	21–25 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2008	51–67 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2008	77–110 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008	11–30 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2008	1–2 p	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2008	273–300 p	E	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2001–2004, 2009	2–10 i	DL	
Szlachar *Mergus serrator*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2008	103–120 p	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	152–230 m	E	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	1995–2003	+		
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2008	691–780 p	E	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008	35–35 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2008	432–434 p	E	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	52–68 m	DL	**B2, C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	5–8 p	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2008	178–184 p	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	12–19 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	229–250 p	E	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	11–20 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2008	4–5 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008	15–24 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2001–2004, 2008	15–23 p	DL	**B2, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2001–2004, 2009	1–10 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	104–125 p	DL	**C6**
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2001–2004, 2009	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	2–3 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2008	0–1 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Wodnik *Rallus aquaticus*	L	2008	290–440 p	E	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	12–13 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	69–150 m	DL	**A1, C1**
Łyska *Fulica atra*	Z	2001–2004, 2009	434–2 340 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2008	1 800–2 300 i	DL	**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	613–820 p	E	**B2, C6**
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2008	20–25 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	180–270 p	E	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	160–220 p	E	**B2**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008	min. 2 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008	min. 2 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2008	225–300 p	E	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2008	14–30 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008	978–1 056 p	E	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008–2009	3–44 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2008–2009	5–50 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2009	30–40 p	DL	
Siniak *Columba oenas*	L	2008	150–220 p	E	**B3**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2001–2004, 2008	14–15 p	DL	**B2, C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2008	31–75 p	DL	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	564–730 p	E	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	162–190 p	E	**C6**
Dudek *Upupa epops*	L	2008	120–170 p	E	**B2**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	360–550 p	E	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008	39–62 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	1 600–2 500 p	E	**B2, C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	76–130 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2008	62–84 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	80–150 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2008	74–120 p	DL	**B2**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	21–46 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	71–100 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008	7–15 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	520–700 p	E	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2008	44–57 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	15–30 p	DL	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2008	570–570 p	E	

Bory Tucholskie (fot. T. Wilk)

Źródła danych

Anderwald (2006), Chmielewski, Stelmach (2009), Komisja Faunistyczna (2005), Komisja Faunistyczna (2006), Rydzkowski, Nowakowski, Springer – dane niepubl. (2001–2004, 2009).

27. Ujście Wisły (Vistula River Mouth)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Andrzej Kośmicki, Szymon Bzoma, Włodzimierz Meissner (Grupa Badawcza Ptaków Wodnych KULING)
Autorzy w poprzednim wydaniu: Piotr Rydzkowski, Piotr Zieliński

Kod ostoi: PL027
Współrzędne geograficzne: 54°21'N, 18°56'E
Powierzchnia: 2 352 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiaty: Gdańsk, nowodworski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ujście Wisły, PLB220004

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje ujściowy odcinek Wisły Śmiałej i Przekopu Wisły do Bałtyku, przymorskie jezioro Ptasi Raj oraz 12-kilometrowy pas wybrzeża Wyspy Sobieszewskiej łączący oba ujścia. Jest to jedna z najważniejszych ostoi w kraju dla przelotnych i zimujących ptaków wodno-błotnych związanych z wybrzeżem. Jest to też jedyne w kraju miejsce gniazdowania rybitwy czubatej oraz jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk rybitw: białoczelnej i rzecznej.

Short summary
The site includes the outer part of Virtula River delta, coastal Ptasi Raj Lake and 12 km long fragment of coast of Sobieszewska Island. One of the most important sites for migratory and wintering coastal waterbirds in the country. The only nesting site for Sandwich Tern in the country and one of the most important nesting sites for Little Tern and Common Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoję stanowi znaczny fragment zewnętrznej delty Wisły od ujścia Wisły Śmiałej na zachodzie po ujście Przekopu Wisły i jego okolice – zarówno lądowe, jak i morskie, na wschodzie. Do obszaru włączono 12-kilometrowy pas wybrzeża Wyspy Sobieszewskiej łączący oba ujścia oraz przyujściowy odcinek głównego koryta Wisły, tzw. Przekop Wisły, wraz z jego międzywalem, o długości ok. 6 km, rozciągający się od morza na północy do miejscowości Przegalina na południu. Zachodni kraniec obszaru stanowi rezerwat Ptasi Raj, wschodni – rezerwat Mewia Łacha. Ostoja należy do mezoregionu Mierzeja Wiślana i tylko jej południowy kraniec wchodzi na teren mezoregionu Żuław Wiślanych.
Stożek ujściowy głównego nurtu Wisły jest bardzo młodą formą morfologiczną powstającą poprzez sedymentację materiału skalnego i organicznego naniesionego przez rzekę. Proces ten rozpoczął się w momencie otwarcia sztucznego kanału ujściowego, tzw. Przekopu Wisły w 1895 roku. Kształt wysuniętej w morze części stożka stale się zmienia w wyniku wzajemnego oddziaływania wód morskich i rzecznych, powstają piaszczyste łachy i wyspy stanowiące bardzo atrakcyjne siedlisko dla ptaków.
W ostoi występują niewielkie i płytkie, przymorskie słodkowodne jeziora z rozległym płatem szuwaru trzcinowego oraz piaszczyste mierzeje, odcinające te jeziora od Bałtyku.
Znaczne fragmenty terenu zajmują wydmy, pokryte roślinnością typową dla wydmy białej lub szarej, w wielu miejscach porośniętej różnowiekowymi uprawami sosnowymi ze znaczną domieszką drzew liściastych. W rezerwacie Ptasi Raj i wokół Jeziora Mikoszewskiego występują uprawy olchy, założone na dawnych łąkach słonoroślowych, obecnie zanikające i przechodzące w zbiorowiska krzewiasto-szuwarowe. Międzywale Przekopu Wisły zajęte jest przez otwarte pastwiska, które w okresach wysokiego poziomu wody są zalewane i stają się bardzo atrakcyjne dla przelotnych ptaków wodno-błotnych. Do ostoi proponuje się włączyć także niewielki obszar położony na Wyspie Portowej przy zachodnim brzegu Wisły Śmiałej, naprzeciw rezerwatu Ptasi Raj (Zielone Wyspy). Na znacznej części tego terenu dominują szuwary trzcinowe, a w środkowej i południowej jego części znajdują się słonawy z trzciną oraz licznym mlecznikiem nadmorskim Glaux maritima. Ok. 15% obszaru stanowią wody łączące się wąskim przesmykiem bezpośrednio z Martwą Wisłą.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 11% , łąki i pastwiska – 7%, plaże, wydmy i piaski – 8%, mokradła – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 18%, wody morskie – 50% , inne – 3%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Mewia Łacha (150 ha) i Ptasi Raj (180 ha), obszary chronionego krajobrazu: Żuław Gdańskich, Środkowożuławski, Wyspy Sobieszewskiej, proponowany użytek ekologiczny Zielone Wyspy.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono ponad 30 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Ostoja wyznaczona została na podstawie koncentracji ptaków wodnych przekraczających 20 000 os. (maksymalnie stwierdzono ponad 30 000 ptaków wodno-błotnych skoncentrowanych na niewielkiej powierzchni ostoi), z których najliczniejsze były: lodówka, gągoł, kormoran i nurogęś. Ważnym elementem ostoi są piaszczyste łachy w ujściu Przekopu Wisły, które stanowią unikatowe siedlisko w skali całego polskiego wybrzeża Bałtyku. Znajduje się na nich jedyna krajowa kolonia lęgowa rybitw czubatych (do 570 par w 2009 r.) wraz z towarzyszącymi im licznie rybitwami rzecznymi i białoczelnymi oraz z pojedynczymi gniazdami ostrygojada i sieweczek: obrożnej i rzecznej. W trakcie migracji jesiennej łachy są miejscem przebywania tysięcy kormoranów i mew, w tym mew małych, rybitw (oprócz lęgowych gatunków uwagę zwracają stada rybitw czarnych) oraz setek ptaków siewkowych (głównie biegusa zmiennego, w mniejszym stopniu innych biegusów, siewnic, szlamników i kulików wielkich).

Inne walory przyrodnicze ostoi
Najistotniejszym walorem ostoi (oprócz ptatków) jest obecność fok szarych, które od kilku lat stale przebywają na łachach w ujściu Przekopu Wisły (maks. 12 os. w 2009 r.). Sporadycznie pojawia się też foka pospolita. Występuje tu także regularnie bóbr europejski i cztery gatunki ryb (łosoś atlantycki, boleń, parposz, ciosa) wymienione wraz z foką szarą w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Znaleziono tu stanowiska rzadkich gatunków roślin, takich jak *Linaria odora, Epipactis atrorubens, Eryngium maritimum, Cuscuta europea, Cuscuta lupulifolia*.

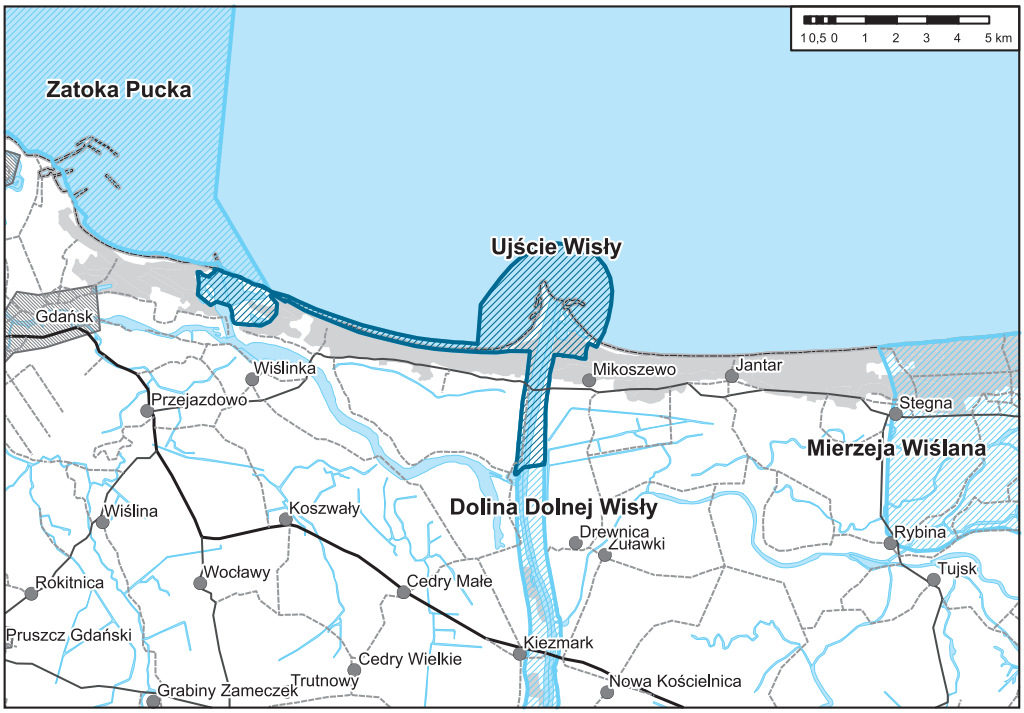

Tabela 3.27. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Ujście Wisły
Table 3.27. Key bird species recorded in Vistula River Mouth IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2004–2009	max. 31 700 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	max. 27 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M/Z	2004–2009	max. 22 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	Przed 2004	max. 900 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	Przed 2004	max. 4 500 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	Przed 2004	max. 38 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	Przed 2004	max. 2 572 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	Przed 2004	max. 890 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	Z	2004–2009	500–3 000 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	Przed 2004	max. 354 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	M	Przed 2004	max. 200 i	DL	
Lodówka *Clangula hyemalis*	Z	2004–2009	300–10 000 i	DL	
Uhla *Melanitta fusca*	Z	2004–2009	100–300 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	Z	2004–2009	1 500–22 700 i	DL	**B1i, C3**
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	0–300 i		
Nurogęś *Mergus merganser*	Z	2004–2009	400–6 500 i	DL	**A4i,B1i, C3**
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	Z	2004–2009	max. 5 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	Z	2004–2009	max. 5 i	DL	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2004–2009	10–300 i	DL	**B1i, C2**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	2–4 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	1995–2003	0–20 i		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	3–10 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	+		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	+		
Żuraw *Grus grus*	L	2009	1–2 p	DL	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2007–2009	1 p	DL	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	M	2007–2009	max. 25 i		
Szablodziób *Recurvirostra avosetta*	M	2007–2009	max. 5 i	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2007–2009	2–4 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	M	Przed 2004	150 i	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	Przed 2004	max. 1 000 i	DL	
Siewnica *Pluvialis squatarola*	M	2007–2009	max. 212 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2009	2 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2007–2009	max. 200 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	Przed 2004	max. 800 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	Przed 2004	max. 1 560 i	DL	
Szlamnik *Limosa lapponica*	M	2007–2009	+		
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2007–2009	max. 100 i	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	2 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	Przed 2004	max. 2 200 i	DL	
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2007–2009	max. 3 i		
Wydrzyk ostrosterny *Stercorarius parasiticus*	M	2007–2009	max. 30 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2007–2009	2–7 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2007–2009	max. 5 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Śmieszka *Larus ridibundus*	M	2007–2009	max. 6 500 i	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	M	2007–2009	max. 6 500 i	DL	
Mewa siodłata *Larus marinus*	M	2007–2009	max. 190 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2007–2009	max. 23 i	DL	
Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*	M	2007–2009	max. 2 000 i	PS	**B1i, C2**
Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*	L	2007–2009	300–570 p	DL	**C2, C6**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2007–2009	300–360 p	PS	**C6**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2007–2009	max. 2 000 i	PS	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2007–2009	40–50 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	2007–2009	84–440 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2007–2009	max. 2 600 i	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	1–3 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2009	3–4 p	DL	
Pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*	L	2009	3–4 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	1–4 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2009	5–9 p	DL	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- penetracja ostoi przez turystów (w tym wodnych), zwłaszcza w okresie lęgowym, szczególnie niebezpieczna na wyspach z koloniami lęgowymi ptaków;
- drapieżnictwo ze strony mewy srebrzystej, lisa, jenota i norki amerykańskiej;
- planowane prace przeciwpowodziowe i utrzymujące spławność rzeki (zagrożenie potencjalne).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- intensywne rybołówstwo w wodach przyujściowych Wisły;
- zarastanie terenu przez wierzby i rokitnika sadzonych w ramach umacniania wydm oraz na terenie międzywala Wisły;
- zanieczyszczanie terenu śmieciami, głównie plastikowymi, zarówno przynoszonymi przez Wisłę i morze, jak i przez odwiedzających turystów;
- możliwość zanieczyszczenia przybrzeżnych wód ostoi substancjami ropopochodnymi pochodzącymi ze statków;
- rozwój turystyki i towarzyszącej jej infrastruktury (marin, przystani) (zagrożenie potencjalne).

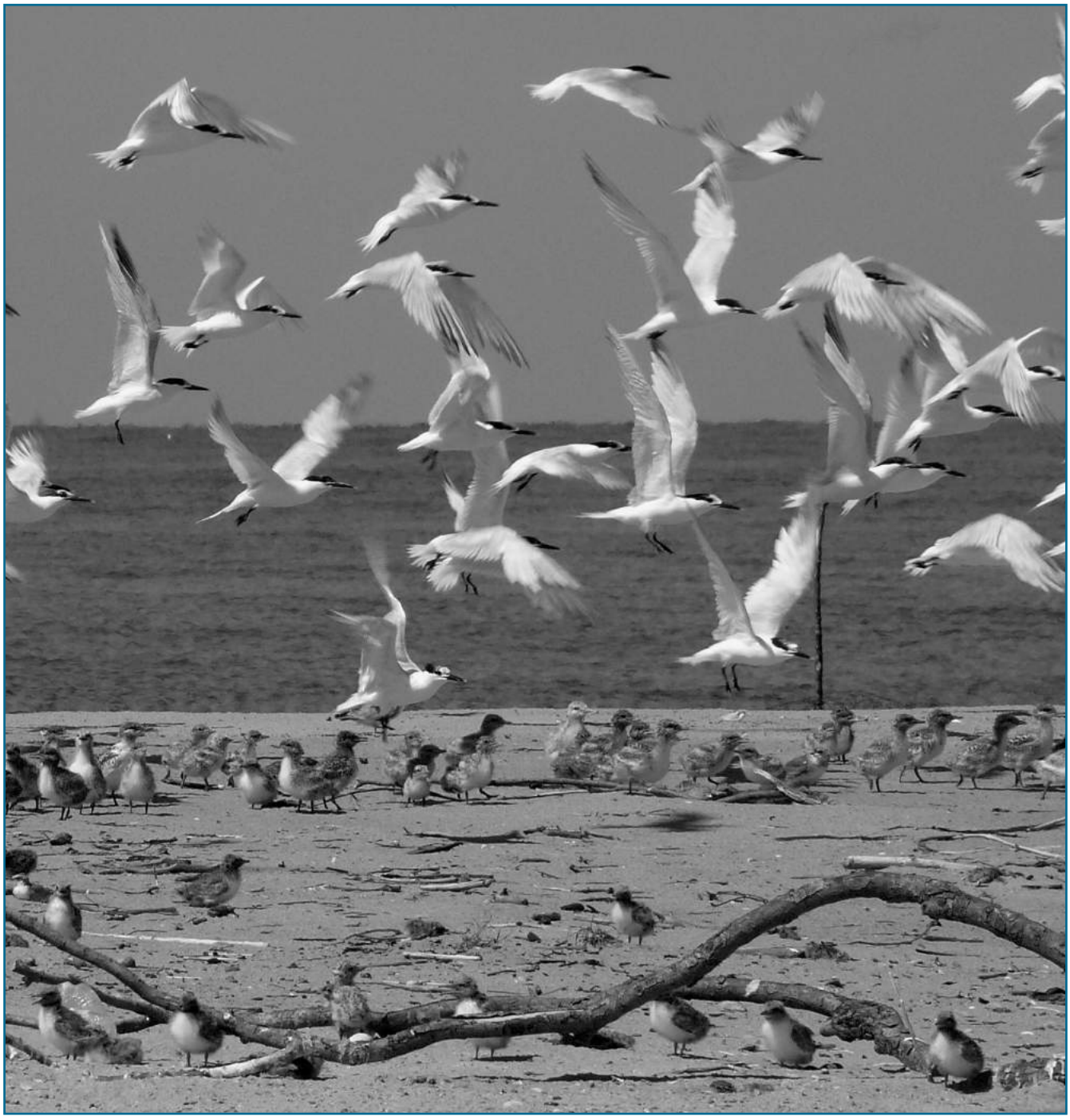
Podziękowania

Dziękujemy wszystkim osobom, które uczestniczyły w badaniach awifauny Ujścia Wisły prowadzonych przez Grupę KULING.

Źródła danych

Gromadzki, Sidło (2000), Meissner i in. (1995), Natura 2000 PLB220004, Rydzkowski, Zieliński (2003), Rydzkowski, Wójcik (w druku), Sikora – mat. niepubl.

Ujście Wisły (fot. Szymon Bzoma)

28. Dolina Dolnej Wisły (Lower Vistula River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C4, C6

Autorzy: Tomasz Mokwa, Tomasz Brauze, Jacek Zieliński
Autor w poprzednim wydaniu: Przemysław Chylarecki

Kod ostoi: PL028
Współrzędne geograficzne: 53°24'N, 18°39'E
Powierzchnia: 33 559 ha
Położenie administracyjne: województwo kujawsko-pomorskie; powiaty: aleksandrowski, bydgoski, chełmiński, grudziądzki, lipnowski, świecki, toruński, włocławski; województwo pomorskie; powiaty: gdański, kwidzyński, malborski, nowodworski, tczewski, sztumski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Wisły, PLB040003

Krótka charakterystyka ostoi
Dolina rzeczna o długości ok. 230 km. Na niektórych odcinkach liczne mielizny i wyspy odsłaniające się podczas średnich i niskich stanów wód. W obrębie międzywala w wielu miejscach rozległe kompleksy wilgotnych łąk. Ważny obszar dla migrujących jesienią siewkowców, których zgrupowania sięgają do 25 000 os. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych rybitwy białoczelnej i rzecznej, bardzo ważne miejsce zimowania blaszkodziobych oraz bielika.

Short summary
Long river valley (230 km), encompassing sections of the riverbed with numerous sandbanks and islands exposed during periods of low water level. There are also extensive areas of wet meadows in many places of the valley. Important area for migratory waders (congregations up to 25 000 individuals) , especially during autumn, and also a significant wintering place for waterfowl and White-tailed Eagle. This is one of the most important breeding site for Little tern and Common Tern in Poland.

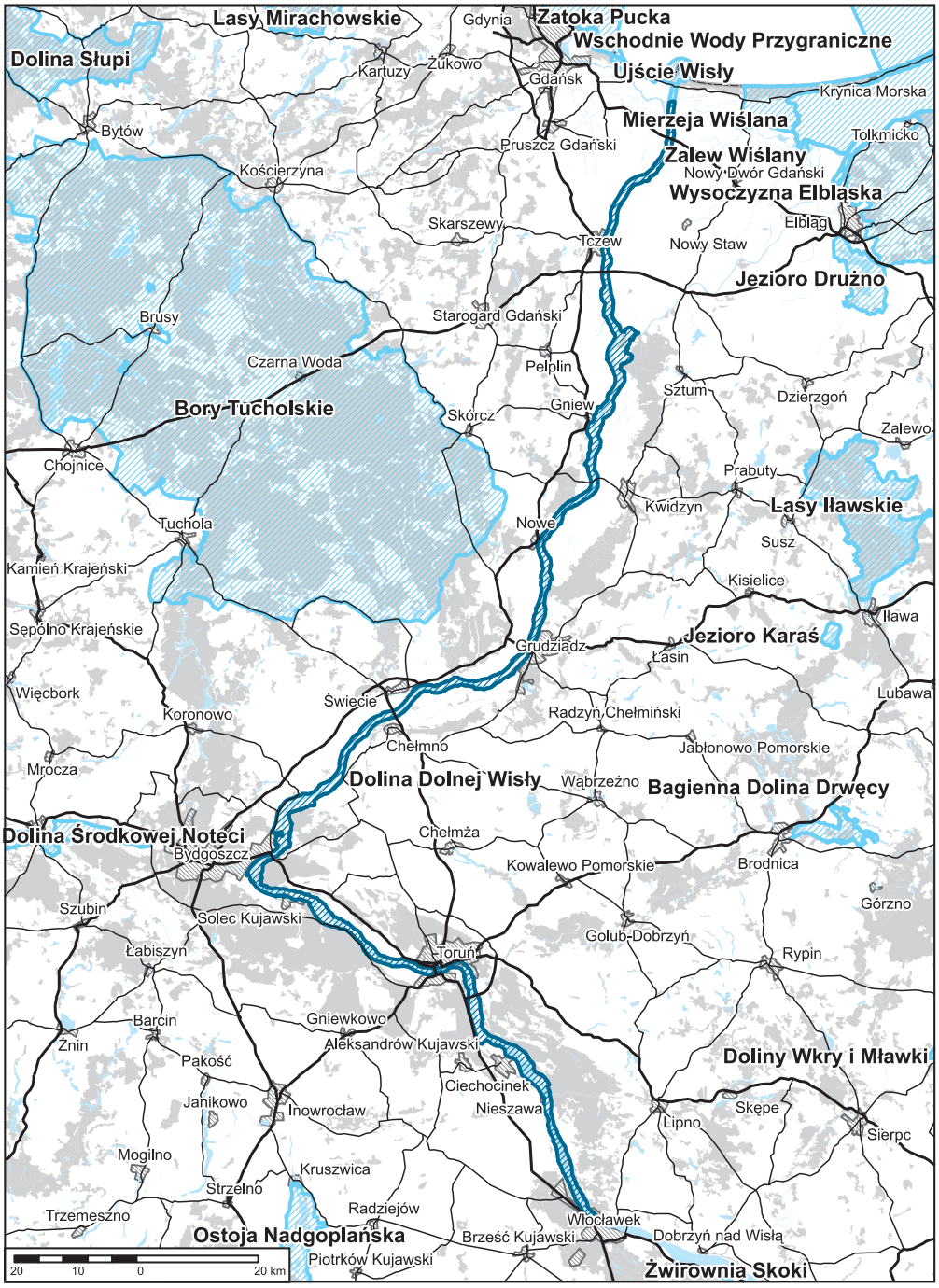
Ogólny opis ostoi

Na obszarze Doliny Dolnej Wisły występuje duże zróżnicowanie środowisk, kształtowanych zarówno aktywnością samej rzeki, jak i działalnością ludzką, sprowadzającą się przede wszystkim do gospodarki rolnej. Stopień uregulowania rzeki jest też niejednolity. W granicach całej ostoi jedynie fragment koryta Wisły pomiędzy Włocławkiem a Ciechocinkiem (obszar dawnego zaboru rosyj-

Tabela 3.28. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnej Wisły
Table 3.28. Key bird species recorded in Lower Vistula River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	min. 20 000i	A4iii	**C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2009–2010	min. 8		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2009–2010	min. 64		
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1995–2003	+		
Gągoł *Bucephala clangula*	Z	1997–2002	5 024–5 900 i		
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	150 i		
Nurogęś *Mergus merganser*	Z	1995	1 300–2 400 i		
Nurogęś *Mergus merganser*	L	1998	60 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	5 m		
Czapla biała *Egretta alba*	M	1995–2003	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	1p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2008	15–19 p	DL	**B2,C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2003–2009	21–81 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	30 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	1 p		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2003	+		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	1 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	+		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	98–120 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	min. 9 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2005–2008	6 000–8 000 i	DL	**B1i, C2**
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2005–2008	12 000–14 000 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	+		
Szlamnik *Limosa lapponica*	M	1995–2003	+		
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2005–2008	750–1 100 i	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	1996	1 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2008	255–353 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2008	102–119 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1995–2003	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1998	60 p		**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1998	47 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	min. 10 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	min. 15 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	0–2 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1998–2000	min. 360 p	E	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2009	min. 3 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2009	74–110 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	min. 3 p		
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2009	min. 9 000		**B2**

skiego) ma charakter zbliżony do naturalnego. Między ramionami rzeki zachowały się tutaj stałe wyspy, na których występują różne stadia sukcesyjne lasów łęgowych. Koryto rzeki w pozostałej części ostoi, w granicach dawnego zaboru pruskiego, zostało częściowo uregulowane. Na odcinku tym nie występują stałe wyspy, zmniejsza się również szerokość samej rzeki. Stosunkowo liczne są tutaj kamienne ostrogi, które odsuwają główny nurt od brzegów i nasilają erozję wgłębną. Od stopnia wodnego we Włocławku do Bydgoszczy Wisła płynie na północny zachód fragmentem Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej. Ostoja obejmuje tu najniżej położone partie terasy zalewowej, odcięte częściowo wałami przeciwpowodziowymi. Przy niskich stanach wód na rzece tworzą się piaszczyste wyspy i mielizny.

Na terasie zalewowej liczne są starorzecza i pozostałości lasów łęgowych z dużym udziałem topoli, wierzb, jesionu oraz wiązów. Pod Bydgoszczą rzeka zmienia kierunek i przecinając wzniesienia wysoczyzn lodowcowych, kieruje się na północ. Jest to odcinek o charakterze przełomowym. Dolina początkowo wąska, na północ od Bydgoszczy rozszerza się. Rzeka przerzuca swoje koryto, podcinając strome zbocza i odkładając nanosy na przeciwległym brzegu. Od Trzęsacza ostoja obejmuje całe dno doliny, a miejscami także zbocza. Do Grudziądza Wisła płynie blisko zachodniej krawędzi doliny, a przeciwległy obszar terasy zalewowej zajmują duże powierzchnie zmeliorowanych łąk i pól uprawnych. Przed Grudziądzem rzeka przerzuca koryto, podcinając wschodnią krawędź. Poniżej miejscowości Nowe ostoja staje się wąska i obejmuje tylko przyrzeczne fragmenty nadal szerokiej doliny. Odcinek ten cechuje zmienna szerokość od 3 do 15 km i obecność stromych zboczy wyniesionych 50–70 m ponad poziom rzeki.

Na położonej najniżej terasie zalewowej zachowały się pozostałości lasów łęgowych, a na stromych, nasłonecznionych stokach zbiorowiska łąkowo-stepowe, z murawami kserotermicznymi z ok. 100 gatunkami roślin ciepłolubnych.

W miejscowości Piekło znajduje się system śluz odcinających ramię Wisły – Nogat, którym śladowa część wód rzeki odpływa na wschód do Zalewu Wiślanego. Poniżej śluz krajobraz zmienia się i rzeka wpływa na rozszerzającą się ku pół-

nocy równinę deltową. W tym miejscu rozpoczyna się odcinek żuławski Wisły. Szerokie obniżenie w widłach Wisły i Nogatu zajmują dobrze zachowane płaty lasu łęgowego (rezerwat Las Mątawski) i liczne starorzecza z zaroślami wierzby. Od Piekła do mostu w Przegalinie ostoja ogranicza się do obszaru międzywala, zajętego przez łąki i pola uprawne. W sąsiedztwie ostoi występują kompleksy gruntów rolnych intensywnie użytkowanych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 8%, łąki i pastwiska – 21%, inne tereny rolne – 38%, zbiorniki i cieki wodne – 31%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Las Mątawski (231,78 ha), Łęgi na Ostrowiu Panieńskim (34,4 ha), Wielka Kępa (27,8 ha), Wiosło Małe (24,69 ha), Wiosło Duże (29,88 ha), Kępa Bazarowa (32,4 ha), Rzeka Drwęca (543,47 ha), Opalenie Dolne (4,73 ha), parki krajobrazowe: Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego, obszary chronionego krajobrazu: Białej Góry, Doliny Kwidzyńskiej, Gniewski, Nadwiślański, Rzeki Nogat, Środkowożuławski, Doliny Drwęcy, Doliny Osy i Gardęgi, Na Południe od Torunia, Nizina Ciechocińska, Rzeki Szkarpawy, Żuław Gdańskich, Strefy Krawędziowej Doliny Wisły, Wydm Śródlądowych na Południe od Torunia.

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono 47 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 29 lęgowych. Obszar ten jest jedną spośród 10 najważniejszych ostoi lęgowych w Polsce dla bielika, rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej i jarzębatki. Ponadto w Dolinie Dolnej Wisły gnieździ się powyżej 1% krajowych populacji rybitwy czarnej, zimorodka i nurogęsi. Na obszarze tym stwierdzono 11 gatunków lęgowych wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoję zasiedla stosunkowo liczna populacja lęgowa zagrożonego w skali globalnej derkacza. Z uwagi na duży udział przybrzeżnych skarp stwierdzono tu bardzo wysokie zagęszczenie brzegówki. Dolina Dolnej Wisły należy do najważniejszych w Polsce obszarów zimowania bielika, nurogęsi i gągoła. Ostoja ta jest ważnym miejscem żerowania i odpoczynku dla migrujących jesienią siewkowców, których zgrupowania sięgają do 25 000 os. W okresie tym zatrzymuje się tu znaczący odsetek wędrujących w Europie siewek złotych i kulików wielkich. Duży obszar oraz mozaika środowisk nadrzecznych i agrocenoz powodują, że Dolina Dolnej Wisły stanowi refugium także dla wielu innych gatunków ptaków zarówno w skali regionu, jak i Polski.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 9 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie dużą powierzchnię zajmują łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i wiązowo- jesionowe (*Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae, Ficario-Ulmetum minoris*). Występuje tu 15 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym między innymi: pachnica dębowa, minóg rzeczny, łosoś atlantycki, boleń, ciosa oraz wilk. Obszar ten stanowi ważny korytarz ekologiczny, szczególnie dla przemieszczających się wzdłuż rzeki ssaków, który umożliwia przepływ genów pomiędzy coraz bardziej izolowanymi populacjami tych zwierząt po planowanym wybudowaniu autostrad i dróg szybkiego ruchu.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- gwałtowne zmiany poziomu wody w rzece związane z funkcjonowaniem Zbiornika Włocławskiego.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- erozja wgłębna dna rzeki poniżej zapory;
- niepokojenie przez ludzi ptaków gniazdujących na piaszczystych wyspach;
- stopniowe zanikanie wysp na skutek wydobywania w ich sąsiedztwie żwiru z dna rzeki;
- zamiana użytków zielonych na grunty orne, zmniejszenie intensywności lub zaprzestanie wypasu zwierząt;
- zmniejszanie się powierzchni lasów łęgowych związane z wycinką drzew w strefie brzegowej przez ODGW oraz w wyniku gospodarki leśnej prowadzonej na obszarach zalewowych.

Podziękowania

Za pomoc w zbieraniu materiałów dziękujmy Waldemarowi Półtorakowi, Pawłowi Stępniewskiemu, Krzysztofowi Wasielewskiemu oraz Grzegorzowi Wasielewskiemu.

Źródła danych

Brauze i in. (2005), Brauze (2007), Chylarecki i in. (1998), Mokwa, Nowakowski (2006) msc., Neubauer (2006) msc., Zieliński, Brauze (2009).

29. Zalew Wiślany (Vistula Lagoon)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, B2, B3, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Tomasz Mokwa, Michał Goc, Paweł Stępniewski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Michał Goc, Tomasz Mokwa, Arkadiusz Sikora, Lech Iliszko

Kod ostoi: PL029
Współrzędne geograficzne: 54°21'N, 19°30'E
Powierzchnia: 30 354 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie – powiat nowodworski; województwo warmińsko-mazurskie – powiaty: braniewski, elbląski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zalew Wiślany, PLB280010

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja, będąca płytkim, słonawym przymorskim zalewem. Najważniejsze lęgowisko w kraju kormorana oraz czapli siwej, a także ważne miejsce gniazdowania bielika i rybitwy czarnej. Istotny obszar dla wędrujących i zimujących ptaków wodno-błotnych, m.in. gęsi, łabędzi krzykliwych, bielaczków.

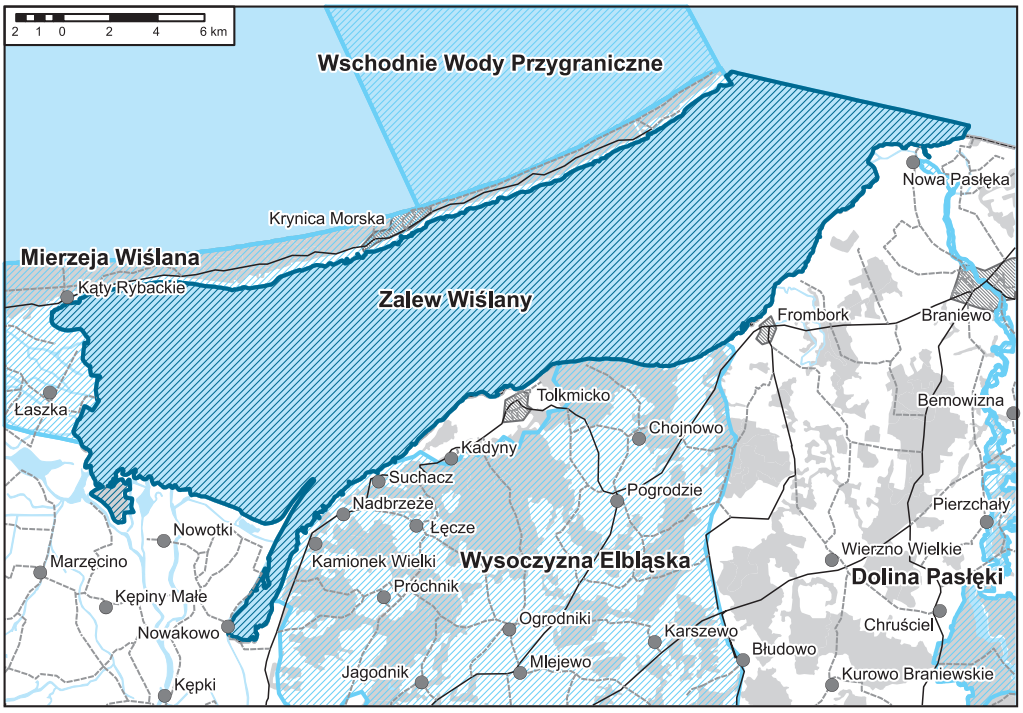
Short summary
A middle-sized site encompassing a shallow, brackish lagoon. The most important breeding site for Great Cormorant and Grey Heron in the country, also an important nesting site for White-tailed Eagle and Black Tern. An important area for migratory and wintering waterbirds: geese, Whooper Swan and Smew.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje Zalew Wiślany oraz różnej szerokości pas niskiego zalewowego wybrzeża wokół zalewu, szczególnie szerokiego od granicy rosyjskiej w pobliżu Nowej Pasłęki do Świętego Kamienia oraz od Tolkmicka przez Zatokę Elbląską, ujście Nogatu, Kąty Rybackie do Przebrna. Od południowego zachodu do ostoi włączono las łęgowy będący częścią rezerwatu Ujście Nogatu, a na północy także niewielki, płaski fragment Mierzei Wiślanej w okolicach Przebrna, będący dobudowanym do mierzei torfowym fragmentem lądu.
Zalew Wiślany stanowi główną część ostoi. Jest dużym (838 km^2), zamkniętym zbiornikiem przymorskim, odciętym od morza szeroką piaszczystą Mierzeją Wiślaną. Tylko w północno-wschodnim krańcu ma połączenie z wodami południowego Bałtyku. Brzegi zalewu są w większości obwałowane, a granicę między lądem a wodą tworzy pas roślinności szuwarowej, dochodzącej miejscami nawet do 1 km szerokości. Nazwa Zalew Wiślany odnosi się do polskiej części zbiornika (328 km^2), pozostała część należy do Rosji (obwód kaliningradzki) i nosi nazwę Zalewu Kaliningradzkiego. Zalew jest płytkim akwenem, średnia głębokość polskiej części wynosi 2,4 m. Jego wody są słonawe, a zasolenie jest zróżnicowane od ok. 5‰ w okolicach Bałtijska do 0,5‰ w ujściu Nogatu. Charakteryzuje go bardzo duża dynamika stanów wody. Wlewy wód morskich występujące podczas silnych sztormów powodują wezbrania, a wiatry południowo-zachodnie „wyganiają" wodę z zalewu. W rezultacie szybko i w dużym zakresie mogą

Tabela 3.29. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zalew Wiślany
Table 3.29. Key bird species recorded in Vistula Lagoon IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2006–2008	22 000–26 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	1995–2003	1 800–3 500 i		**A4i, B1i, C3**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	5–30 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2006–2009	180–240 i	PS	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2006	3 900 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2006	15 600 i	DL	**B1i, C3**
Bernikla kanadyjska *Branta canadensis*	M	2006	140 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1995–2003	24 i		
Głowienka *Aythya ferina*	M	1995–2003	1 000–5 000 i		
Czernica *Aythya fuligula*	M	2006	500–600 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2006–2009	500–2 000 i	PS	**A4i, B1i, C2**
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2009	8 918–10 226 p	DL	**A4i, B1i, C3**
Bąk *Botaurus stellaris*	M	2006–2008	min. 72 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2008	6–15 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006–2009	0–4 p	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008	258 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2009	550 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	8–10 p	DL	**C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2008	46 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2009	20–35 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2006–2009	2–8 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	1–5 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	20–100 m		**B3, C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	5–15 m		
Łyska *Fulica atra*	M	1995–2003	1 000–3 000 i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	20–500 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	100–400 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	2006–2009	100–900 i	PS	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2006–2009	400–5 500 i	PS	**A4i, B1i, C2**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2006–2009	5–30 p	PS	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2006–2009	40–60 p	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006–2009	80–160 p	DL	**B2, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2006–2009	10–30 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2009	15–30 p	PS	

zmieniać się zarówno poziom wody (do 1,5 m/dobę), jak i jej właściwości, np. zasolenie czy temperatura.

Do polskiej części zalewu uchodzą od zachodu ramiona Wisły: Nogat, Szkarpawa i Wisła Królewiecka, a od południa i wschodu m.in. rzeki Elbląg, Bauda i Pasłęka oraz wiele krótkich cieków odwadniających Wysoczyznę Elbląską. Rzeki te przepływają przez tereny użytkowane rolniczo i często są lub były odbiornikami ścieków komunalnych, w związku z czym wody zalewu są silnie zeutrofizowane.

Na wodach otwartych brak jest niemal roślinności naczyniowej. Poza obszarami sąsiadującymi z Wysoczyzną Elbląską strefa przybrzeżna zalewu miała do niedawna charakter fitolitoralu wielkojeziornego: pas oczeretów, tworzony głównie przez pałkę wąskolistną i oczeret jeziorny, osłaniał od strony otwartej wody obszar zajęty przez roślinność o liściach pływających i podwodne łąki. Te mozaikowate i bogate siedliska, atrakcyjne dla wielu ptaków, są obecnie w zaniku i zachowały się tylko w niewielkich fragmentach w oko-

Zatoka Elbląska – najbardziej poudniowa część Zalewu Wiślanego (rezerwat przyrody) (fot. T. Mokwa)

licach Skowronków i ujścia Nogatu. Przyczyna tego zjawiska nie jest do końca wyjaśniona.

Na zalewie prowadzone było do niedawna intensywne rybołówstwo, obecnie będące w zaniku, odbywa się także żegluga. Trwają prace nad jej zintensyfikowaniem, między innymi poprzez rozbudowę infraktrustuktury (tzw. marin) lub planowaną budowę kanału żeglugowego przez Mierzeję Wiślaną łączącego Morze Bałtyckie z zalewem. Na brzegu Zalewu Wiślanego położone są liczne miejscowości, w dużej mierze o charakterze turystycznym. Obserwowany jest szczególnie intensywny rozwój miejscowości turystycznych usytuowanych na Mierzei Wiślanej, np. Krynicy Morskiej, Kątów Rybackich, Przebrna, Piasków. Natomiast istotne turystycznie jeszcze 30 lat temu miejscowości położone na południowym brzegu zalewu, np. Frombork, Tolkmicko, Suchacz, są obecnie w silnym regresie.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 1%, łąki i pastwiska – 1%, mokradła – 7%, zbiorniki wodne – 90%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Ujście Nogatu (356,7 ha), Zatoka Elbląska (723,5 ha), Park Krajobrazowy Mierzeja Wiślana, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280007 (40 862,6 ha)

Ptaki

W ostoi odnotowano występowanie 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej (w tym 14 lęgowych) oraz 10 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". W okresie lęgowym ostoja stanowi żerowisko ponad 1% krajowej populacji kormorana i czapli siwej. Na brzegach zalewu gnieździ się 8–10 par bielika. Zatrzymuje się tu także wiele osobników nielęgowych. Populacja bąka oceniana jest na 6–15 buczących samców, a wiele osobników zatrzymuje się tu w czasie wędrówek. Istotna w krajowej skali jest populacja kropiatki oraz rybitwy czarnej i białowąsej. W okresie pierzenia zalew jest ważny dla łabędzia niemego, łyski i głowienki, w okresie przelotu dla gęsi białoczelnych i zbożowych, mew małych, bielaczka, gągoła i innych ptaków wodno-błotnych. Rozległe trzcinowiska stanowią siedlisko lęgowe dla dużych populacji gatunków związanych z tym ekosystemem, w tym dla brzęczki i wąsatki. Są też ważnym miejscem odpoczynku i żerowania podczas jesiennej wędrówki, szczególnie dla trzcinniczka, łozówki i wąsatki. Najważniejsze obszary lęgowe ptaków to Zatoka Elbląska i rejon ujścia Pasłęki. Nad Mierzeją Wiślaną i Zalewem Wiślanym przebiega trasa intensywnych wędrówek wielu gatunków ptaków.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono obecność 6 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej; najbardziej istotne z nich to zalewy i jeziora przymorskie (laguny). Występuje tu także co najmniej 12 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. ciosa i paprosz. Obszar ten stanowi ważne miejsce rozrodu dla śledzi odbywających tu tarło.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiany siedlisk szuwarowych, w szczególności zanik fitolitoralu wielkojeziornego.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- pojawianie się w faunie zalewu nowych, obcych geograficznie gatunków (np. babka bycza, wieloszczet *Marenzelleria viridis*), które konkurując z rodzimymi gatunkami, zmieniają łańcuchy pokarmowe, których końcowym ogniwem są ptaki;
- próba uruchomienia przewozów wielkogabarytowych nowymi drogami wodnymi oraz intensyfikacja żeglugi, sportów i turystyki wodnej (projekty „Przekop Mierzei Wiślanej" i „Pętla Żuławska");
- niszczenie szuwaru trzcinowego (koszenie i wypalanie);
- presja w kierunku przekształcenia terenów nadbrzeżnych zalewu zajętych przez łąki i trzcinowiska na cele inwestycyjne i rekreacyjne – szczególnie silna w rejonie Mierzei Wiślanej;
- śmiertelność ptaków w sieciach rybackich;
- eutrofizacja zbiornika.

Źródła danych

Mokwa, Goc, Stępniewski – dane niepubl. (2004–2009).

30. Jezioro Drużno (Druzno Lake)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, B3, C3,C4 C6

Autor: Czesław Nitecki
Autor w poprzednim wydaniu: Czesław Nitecki

Kod ostoi: PL030
Współrzędne geograficzne: 54°05'N, 19°27'E
Powierzchnia: 5 996 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiat elbląski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Drużno, PLB 280013

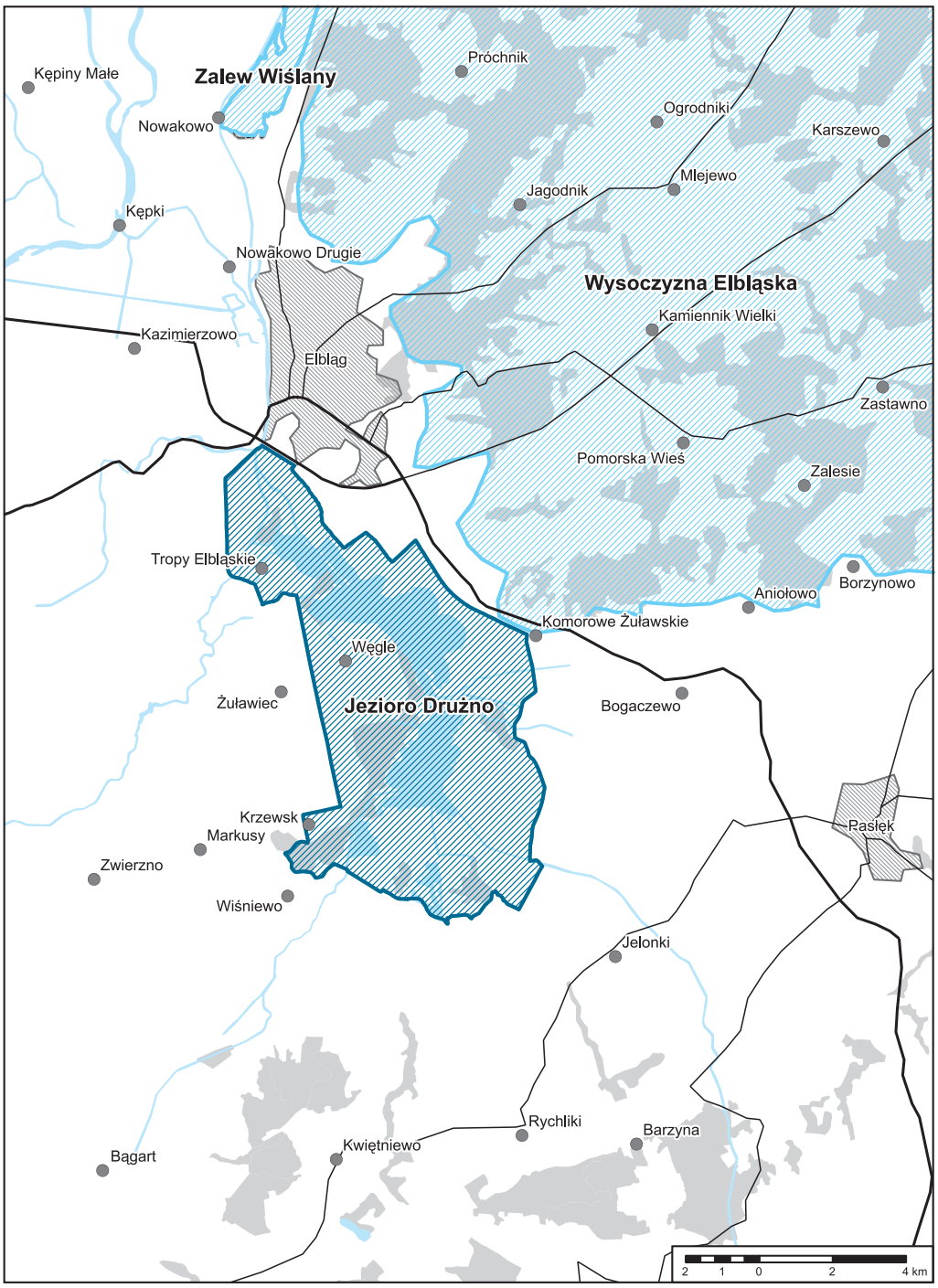
Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja, której najistotniejszą częścią jest płytkie jezioro Drużno. Jedna z najważniejszych lęgowych ostoi w Polsce dla rybitwy białowąsej, rybitwy czarnej i zielonki. Jest także istotnym miejscem na szlaku wędrówkowym ptaków wodno-błotnych, których zgrupowania zarówno wiosną, jak i jesienią osiągają 20 000 os.

Short summary
A small site encompassing shallow Drużno Lake. One of the most important breeding sites for Whiskered Tern, Black Tern and Little Crake in Poland. It is also an important congregation point for waterbirds during migrations, with congregations in autumn and spring reaching 20000 individuals.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na obszarze depresyjnym, we wschodniej części mezoregionu Żuławy Wiślane. Tworzy ją jezioro wraz z przyległymi terenami zajętymi przez szuwary trzcinowe, olsy (największy kompleks w południowo-zachodniej części jeziora), lasy łęgowe, zarośla wierzbowe, pola uprawne i łąki. Ostoja od strony północnej dochodzi do granic miasta Elbląga. Najważniejszą jej częścią jest jezioro Drużno. Jest to płytkie (maks. głębokość do 120 cm), silnie zeutrofizowane, zarastające jezioro o dużej powierzchni, otoczone wałem przeciwpowodziowym. Przeważającą powierzchnię zbiornika w okresie wegetacyjnym zajmują zbiorowiska roślin o liściach pływających tworzących zespół „lilii wodnych" (grzybieni białych i grążela żółtego) oraz zespół grzybieńczyka wodnego. Urozmaiceniem nawodnej roślinności są różnej wielkości płaty szuwaru wąskopałkowego (z kępami pływającymi) i szuwaru trzcinowego. Do jeziora koncentrycznie spływają wody z okolicznych wysoczyzn Pojezierza Iławskiego i Wysoczyzny Elbląskiej. Największe cieki to Dzierzgoń, Wąska, Balewka, Elszka. Cały system zlewni jeziora Drużno jest odwadniany do Zalewu Wiślanego poprzez rzekę Elbląg. Tą drogą dostają się do jeziora podczas tzw. cofek słonawe wody zalewu.
Jezioro charakteryzuje się wyjątkowo dużymi wahaniami poziomu wody, zarówno w cyklu dobowym, jak i rocznym. Najwyższe stany obserwowane są przeważnie w lipcu i w końcu września, czasami też zimą, a najniższe w lutym i na przełomie maja–czerwca. Wahania spowodowane są zwiększonym dopływem wód rzecznych w okresie roztopów i ulewnych deszczy na terenie zlewni, a także wlewami (cofki) wód zalewu przy silnych wiatrach z północy i północnego zachodu. Ten naturalny rytm wahań poziomu wody jest modyfikowany pracą urządzeń melioracyjnych, do których należą stacje pomp obsługujących systemy kanałów i rowów na polderach otaczających jezioro.

Tabela 3.30. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jezioro Drużno
Table 3.30. Key bird species recorded in Druzno Lake IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2007–2008	10 000–20 000 i	DL	**A4iii, C4**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2001–2002	3 000–7 000 i	PS	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2001–2002	5 000–8 000 i	PS	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2000–2003	50–100 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	5–6 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2000–2003	0–1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	max. 5p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2008	10–20 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2008	2–3 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	6–7 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2000–2003	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	10 m	E	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	20–30 m	E	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	13 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	5–6 p	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2000–2003	50–200 i	PS	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008	3 900 p	DL	**B3**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008	35–40 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2008	170 p	DL	**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	70 p	DL	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	1–2 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	2 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008	1 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	8–13 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	7–10 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	23–25 p	DL	

Przez jezioro prowadzi tor wodny będący odcinkiem drogi wodnej (Kanału Elbląskiego) z Elbląga poprzez pochylnie do Ostródy. Na jeziorze dozwolona jest lokalna gospodarka rybacka i ograniczona do toru wodnego żegluga.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Zbiorniki wodne i cieki – 25%, mokradła – 19%, lasy i zadrzewienia – 8%, tereny rolne, łąki i pastwiska – 48%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Jezioro Drużno (3 068,31 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu województwa warmińsko-mazurskiego (11 738,90 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 223 gatunków ptaków. W różnych latach lęgi odbywa tu od 109 do115 gatunków, z których 19 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 6 także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jezioro Drużno jest jedną z najważniejszych ostoi lęgowych w Polsce rybitwy białowąsej i rybitwy czarnej. Położenie blisko wybrzeża morskiego sprawia, że ostoja jest też ważnym miejscem koncentracji migrujących w tym rejonie, zarówno wiosną, jak i jesienią, ptaków wodnych i wodno-błotnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi odnotowano występowanie 4 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Osobliwością ostoi jest zespół grzybieńczyka wodnego *Nymphoidetum peltatae*. Przypuszczalnie jest to największe stanowisko tego zespołu w Polsce. Na tym terenie występuje również 6 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak: minóg rzeczny, ryby – różanka i koza, nocek łydkowłosy, bóbr europejski i wydra.

Jezioro Drużno (fot. C. Nitecki)

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- dość liczna populacja drapieżników (norka amerykańska, lis, jenot) niszczących lęgi.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- kłusownictwo rybackie (łowienie ryb w nocy ze środków pływających);
- szybko pływające łodzie motorowe po torze wodnym prowadzącym przez jezioro; silne falowanie niszczy gniazda (pływające) w pobliżu toru;
- ruch turystyczny poza wyznaczonymi szlakami wodnymi, ścieżkami pieszymi i rowerowymi;
- ograniczanie otwartych terenów (łąk i pastwisk) poprzez zakładanie plantacji wierzby energetycznej.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc przy gromadzeniu danych o ostoi Zefirynowi Pągowskiemu, Dariuszowi Jakubasowi, Beacie Michno, Jakubowi Typiakowi i Jarmile Ulatowskiej.

Źródło danych

Nitecki i in. (2008).

31. Lasy Iławskie (Ilawa Forest)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autor: Maciej Rodziewicz
Autor w poprzednim wydaniu: Maciej Rodziewicz

Kod ostoi: PL031
Współrzędne geograficzne: 53°45'N, 19°32'E
Powierzchnia: 25 219 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiat sztumski; województwo warmińsko-mazurskie; powiat iławski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Iławskie, PLB280005

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca kompleks leśny w krajobrazie pojeziernym z najdłuższym w Polsce jeziorem Jeziorak. Lasy są tu bardzo zróżnicowane, od ubogich siedlisk borowych po żyzne grądy i łęgi. Jest to jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych bielika, ważna także dla podróżniczka, rybołowa, trzmielojada, dzięcioła średniego i zielonosiwego, muchołówki małej.

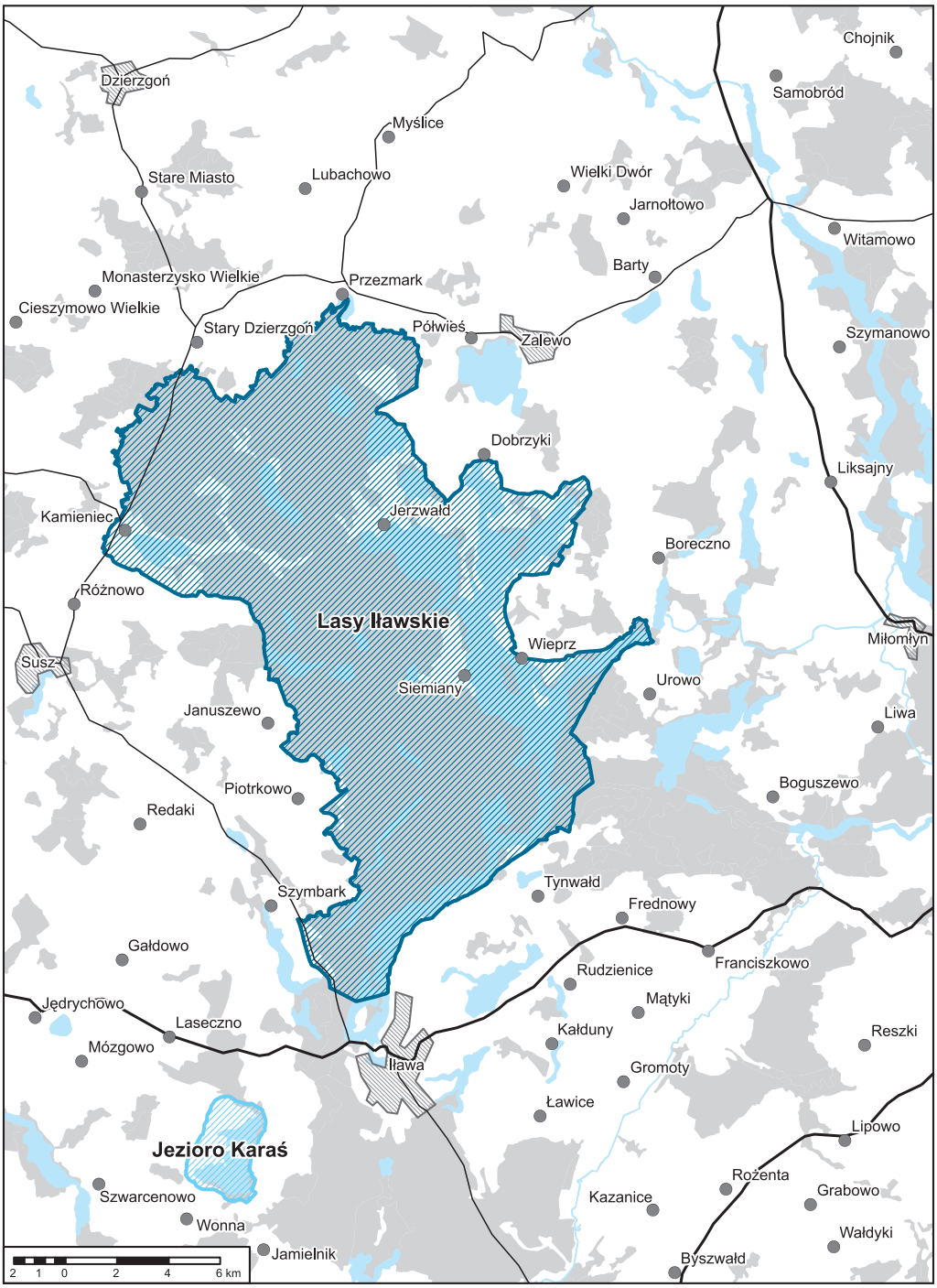
Short summary
A middle-size site including a forest complex within lake district landscape, with the longest Polish lake Jeziorak. Forest are very diverse, from poor pine forest habitats to rich sub-atlantic oak-hornbeam forests and alluvial forests. One of the most important breeding sites for White-tailed Eagle, an important site for Bluethroat, Osprey, Honey Buzzard, Middle Spotted Woodpecker, Grey-headed Woodpecker and Red-breasted Flycatcher.

Ogólny opis ostoi
Lasy Iławskie leżą w mezoregionie Pojezierze Iławskie będącym częścią Pojezierza Wschodniopomorskiego. Teren ostoi w części północnej jest pagórkowaty, w kierunku południowym przechodzi w falisty i równinny.
Ponad 60% powierzchni pokrywają lasy, które ze względu na warunki siedliskowe są bardzo zróżnicowane. Centralną część zajmują ubogie drzewostany sosnowe – zbiorowiska borowe z dominującym suboceanicznym borem świeżym. Na północno-zachodnim krańcu, na żyźniejszych glebach, dominuje pomorski bór mieszany. Na południu, północy i w części północno-wschodniej przeważają lasy grądowe – subatlantycki nizinny las grądowy w różnych postaciach, w mozaice m.in.: z buczyną pomorską, łęgiem jesionowo-olchowym, borem bagiennym. Grądy występują w całym zakresie swojej zmienności, łącznie z najżyźniejszymi postaciami: kokoryczowym i czyśćcowym.
Na zachodnim obrzeżu lasu utrzymały się liczne fragmenty łęgu jesionowo-olchowego w mozaice z borem bagiennym, brzeziną bagienną, olsem porzeczkowym, dąbrową pomorską i grądami.
Najważniejszym elementem sieci wodnej Lasów Iławskich są jeziora. Jest ich tu 31, w tym 28 ma powierzchnię powyżej 5 ha. Największe, Jeziorak, jest najdłuższym jeziorem w Polsce (długość ponad 27 km, 32,19 km^2). Położone wzdłuż wschodniego obrzeża kompleksu leśnego stanowi północno-południową oś całej ostoi. Ma urozmaiconą linię brzegową, w części porośniętą lasem, w części roślinnością szuwarową. Pozostałe jeziora rozmieszczone są mniej więcej równomiernie na terenie całej ostoi. Do większych należą: Jezioro Płaskie, które jest północno-zachodnią odnogą Jeziora, jeziora Rucewo Wielkie, Gaudy, Bądze, Januszewskie i Rucewo Małe. Pod względem żyzności jeziora są bardzo różnorodne, poczynając od ubogich (np. Jezioro Jasne), do silnie zeutrofizowanych

Tabela 3.31. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Iławskie
Table 3.31. Key bird species recorded in Ilawa Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L?	2007–2008	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007	20–21 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2008	6–8 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	22–25 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007	17–20 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2007–2008	2–3 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2007–2008	2–4 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2008	9–13 p	DL	**C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007	19–25 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2007–2008	7–9 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2009	2 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2001–2002	2–3 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2007	8–9 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007	8–18 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2007	45–60 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2006	800–1 000 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	10–20 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2007	21 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2007–2008	4–8 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	6–7 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2007	4–7 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2007	20–22 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007	100–120 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007	100–140 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2007	60–80 p	E	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007	21–27 p	DL	**C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007	8–13 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2007	300–400 p	E	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1995–2003	0–2 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007	140–160 p	E	

(np. jezioro Gaudy). Ponadto jest tu całe spektrum jezior o pośrednim stopniu żyzności (np. Witoszewskie, Piotrkowskie i inne).

Ostoja leży w dorzeczu Wisły, odwadniają ją Osa i Liwa, które mają tutaj swoje źródła, oraz Drwęca, do której rzeką Iławką odpływają wody z Jezioraka. W ostoi jest także wiele małych cieków, często mających okresowy charakter.

Obszary otwarte zajmują niewielką powierzchnię i są zróżnicowanie – pola, łąki, pastwiska, niewielkie zabagnienia, miedze z zadrzewieniami. Dla gniazdujących w obrębie ostoi gatunków ptaków szponiastych zasadnicze znaczenie mają zróżnicowane tereny rolnicze, również poza granicą ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 62%, łąki i pastwiska – 2%, inne tereny rolne – 17%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 18%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Jezioro Gaudy (318,78 ha), Jasne (106,30 ha), Czerwica (7,42 ha), użytek ekologiczny Czaplak (95,15 ha), Park Krajobrazowy Pojezierza Iławskiego, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Iławska PLH 280053 (21 029,4 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 154 gatunki ptaków, w tym 141 lęgowych. Występuje tu 30 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z tego 26 regularnie gniazduje. 10 z nich wpisanych jest także do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Ostoja stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla bielika, rybołowa, dzięcioła średniego, muchołówki małej i podróżniczka. Liczebności trzmielojada, kani czarnej i dzięcioła zielonosiwego osiągają wartości zbliżone do 1% populacji krajowej. W skali regionalnej jest to ważne miejsce gniazdowa-

nia bąka, bociana czarnego, orlika krzykliwego, błotniaka stawowego, żurawia, zielonki i dzięcioła czarnego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 18 typów siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Najliczniej reprezentowane są: naturalne eutroficzne zbiorniki wodne, grąd subatlantycki, żyzne buczyny i siedlisko priorytetowe: łęg jesionowo-olszowy. Ponadto w dobrym stanie zachowane są i dość licznie reprezentowane siedliska priorytetowe: torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą oraz bory i lasy bagienne. Z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej występują tu 4 gatunki ssaków (m.in. wydra i bóbr), 2 gatunki płazów (traszka grzebieniasta i kumak nizinny), 3 gatunki ryb, 4 gatunki owadów (m.in. pachnica dębowa) oraz 2 gatunki roślin (m.in. lipiennik Loesela). Na terenie ostoi występuje bogata flora roślin naczyniowych, ogółem 790 taksonów, z tego 32 podlegające ochronie prawnej. Jeziora w północnej części ostoi stanowią miejsce odpoczynku dla migrujących ptaków wodnych, których koncentracje dochodziły do 2 tys. osobników.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- rozwój infrastruktury turystycznej i zabudowa (wzrost antropopresji) Jeziora, Jeziora Płaskiego i Rucewa Wielkiego;
- przekształcanie terenów rolnych (intensyfikacja rolnictwa, osuszanie gruntów, zanikanie łąk i pastwisk, urbanizacja) w ostoi oraz wokół niej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- obniżanie się poziomu wód gruntowych na terenach leśnych i rolniczych, zanikanie zabagnień;
- nadmierna eksploatacja jezior związana z kłusownictwem i gospodarką rybacką;
- zwiększanie penetracji lasów przez rozbudowę dobrej jakości dróg leśnych;
- promocja wierzby energetycznej oraz nacisk na budowę elektrowni wiatrowych na terenach otwartych wokół ostoi;
- niedostatek starych drzewostanów i prowadzenie prac zrębowych w sezonie lęgowym.

Podziękowania

Autor składa podziękowanie Jerzemu Pawelcowi.

Źródła danych

Gromadzki i in. (2004), Hołdyński i in. (2009), Jutrzenka-Trzebiatowski, Hołdyński, Polakowski (1997).

Rybołów *Pandion haliaetus (*fot. C. Pióro)

32. Dolina Pasłęki (Pasleka River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Zdzisław Cenian, Arkadiusz Sikora
Autorzy w poprzednim wydaniu: Zdzisław Cenian, Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL032
Współrzędne geograficzne: 53°58'N, 20°06'E
Powierzchnia: 20 670 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: braniewski, elbląski, lidzbarski, olsztyński, ostródzki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Pasłęki, PLB280002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja o urozmaiconej rzeźbie terenu, obejmująca mozaikę siedlisk leśnych i otwartych w dolinie rzeki o naturalnym charakterze. Kluczowym gatunkiem lęgowym jest orlik krzykliwy, którego zagęszczenie należy do najwyższych odnotowanych w Polsce. Ważna w skali kraju ostoja lęgowa także dla derkacza oraz trzmielojada.

Short summary
A middle-sized site characterized by varied landform features and unusually rich avifauna (156 breeding and 80 passing species). The key species is Lesser Spotted Eagle, its density within site being one of the highest recorded in Poland. Also important breedin site for Honey Buzzard and Corncrake in Poland.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje dolinę rzeki Pasłęki od miejscowości Gryźliny do jej ujścia. Rzeka bierze swój początek na Pojezierzu Olsztyńskim na wysokości 157 m n.p.m. Na znacznej długości płynie przez obszar Równiny Warmińskiej i uchodzi do Zalewu Wiślanego w miejscowości Nowa Pasłęka. Ma długość 187 km. Największe dopływy to Wałsza i Drwęca Warmińska. Pasłęka jest jedną z niewielu rzek Pojezierza Olsztyńskiego, która nie była regulowana. Zachowały się tu fragmenty doliny zalewowej o naturalnej szacie roślinnej. Zbocza wąwozów i nadrzeczne skarpy porastają starodrzewy, które w wielu miejscach mają charakter pierwotnych grądów o różnorodnym i bujnym runie. Górny odcinek doliny do Mostkowa jest wąski, a koryto wcina się w podłoże wysoczyznowe. Na tym odcinku rzeka przepływa przez 5 jezior o różnej wielkości, w tym największe i najgłębsze jezioro Isąg (378 ha i głębokość maks. 55 m). Dolina między Mostkowem a Pitynami jest bezleśna. Dominują pastwiska i łąki kośne ekstensywnie użytkowane. Lokalnie zachowały się naturalne zbiorowiska szuwarowe. Poniżej Pityn rozpoczyna się przełomowy odcinek doliny, a jej bardziej strome zbocza są zalesione. Na tym odcinku rzeka ma charakter górski. Po 20 km dolina Pasłęki rozszerza się, zbocza stają się łagodne i bezleśne, rzeka płynie wolniej, a płaskie dno doliny pokrywają nieużytki, łąki kośne i pastwiska. Obszar ten jest regularnie zalewany podczas wiosennych przyborów, szczególnie na odcinku Podągi–Olkowo. Od Bardyn nurt rzeki jest powolny. Zbocza wznoszą się stosunkowo stromo i pokryte są lasami. Podobny charakter mają zbocza wzdłuż sztucznego Jeziora Pierzchalskiego. Poniżej zbiornika, aż do Braniewa, rzeka płynie przez tereny rolnicze, miejscami w otoczeniu świeżych ugorów. Strome brzegi wznoszą się tutaj do kilkunastu metrów nad dno doliny. Od Braniewa aż do ujścia rzeka jest obwałowana. Ujście tworzy małą deltę, wody uchodzą do Zalewu Wiślanego trzema ramionami, pomiędzy którymi znajdują się 2 wyspy. Pasłęka na całym swym biegu przepływa tylko przez jedno miasto – Braniewo. Poza tym w dolinie rzeki znajduje się kilkanaście niewielkich wsi oraz rozproszone osady.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 44%, łąki i pastwiska – 12%, inne tereny rolne – 39%, zbiorniki wodne i cieki – 5%.

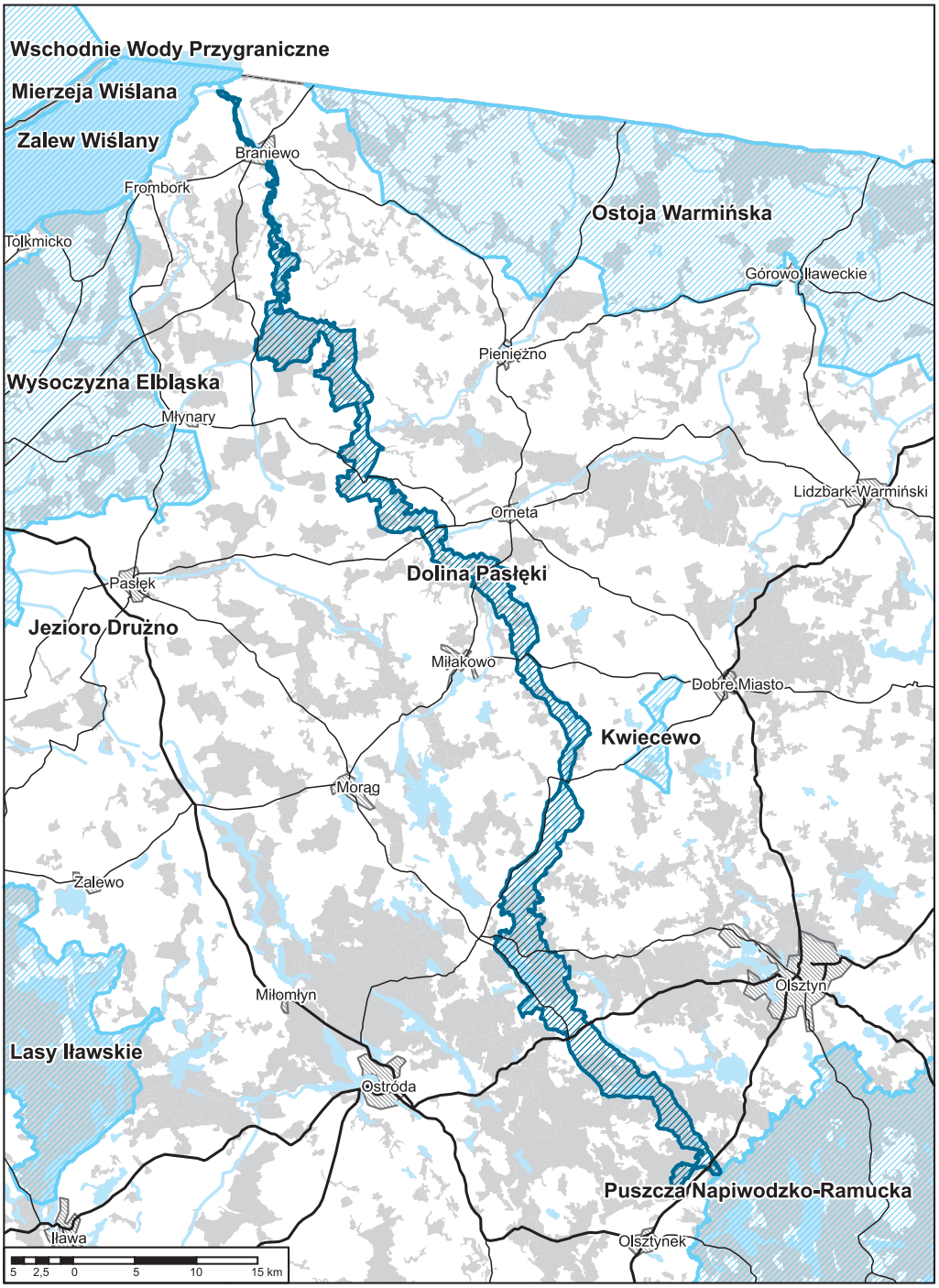
Formy ochrony przyrody
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Rzeka Pasłęka PLH280006 (8 418,5 ha), rezerwat przyrody Ostoja Bobrów na Rzece Pasłęce (4 258,8 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu województwa warmińsko-mazurskiego.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono 236 gatunków ptaków, w tym 156 lęgowych. Odnotowano 44 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, przy czym 28 tutaj gniazduje. Spośród gatunków zarejestrowanych jako lęgowe 9 zostało zamieszczonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dolina Pasłęki należy do najważniejszych krajowych ostoi bociana białego, bielika, orlika krzykliwego i derkacza. Obszar jest ważnym lęgowiskiem nurogęsi, błotniaka łąkowego, trzmielojada, kani czarnej, kani rudej i zimorodka. W wysokich zagęszczeniach występuje ponadto błotniak stawowy, samotnik i siniak. Powstające w okresie wiosennym rozlewiska są miejscami koncentracji migrujących ptaków blaszkodziobych i siewkowatych

Inne walory przyrodnicze ostoi
Brak danych.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- wzrost intensywności produkcji rolnej, scalanie gruntów, likwidacja obiektów dotychczas nieużytkowanych rolniczo.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zanikanie tradycyjnych gospodarstw wielofunkcyjnych łączących hodowlę zwierząt z ekstensywną produkcją roślinną; zastępowane są przez duże kombinaty rolne prowadzące intensywną jednokierunkową gospodarkę, co prowadzi do uproszczenia krajobrazu (scalanie gruntów w monokultury) i likwidacji wszystkich elementów krajobrazu dotychczas nieużytkowanych rolniczo (zbiorniki wodne i bagna, miedze śródpolne, sady, zakrzaczenia i zadrzewienia);
- zrealizowane w latach 2003–2007 zalesienia objęły swoim zasięgiem najcenniejsze fragmenty nizinnej doliny Pasłęki; gospodarka zasobami leśnymi w ostoi ma charakter względnie zrównoważony, chociaż lokalnie obserwuje

się obniżenie przeciętnego wieku drzewostanów, co może ograniczać możliwości gniazdowe zarówno ptaków szponiastych, jak i dziuplaków;
- na terenie ostoi dotychczas zaprojektowano co najmniej 5 lokalizacji elektrowni wiatrowych; w atrakcyjnych krajobrazowo miejscach istnieją duże naciski na przekwalifikowanie gruntów rolniczych na działki budowlane, lokalizowane w otwartym krajobrazie;
- lokalnie penetracja brzegów rzeki i jezior może pogorszyć warunki lęgowe ptaków wodno-błotnych.

Podziękowania

Dziękujemy wszystkim mieszkańcom tradycyjnych warmińskich wsi za to, że oparli się modzie na „nowoczesność" i ochronili to, co w Dolinie Pasłęki jest najcenniejsze – unikatowy krajobraz.

Źródła danych

Cenian, Sikora (2003, 2004), Chylarecki i in. (2008), Komitet Ochrony Orłów (2008), Sikora i in. (2008).

Tabela 3.32. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Pasłęki
Table 3.32. Key bird species recorded in Pasleka River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	+		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	+		
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	1995–2003	+		
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	+		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	1995–2003	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	8–10 m	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	1995–2003	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	4–7 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	220 p	DL	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	15–20 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	4–5 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	4–5 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008–2009	6–7 p	DL	**C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	25–30 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1995–2003	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	8–10 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	45–50 p	DL	**B2, C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	1995–2003	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2003	+		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2003	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	+		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	+		
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	80–100 m	PS	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	+		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	+		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	+		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	1995–2003	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	+		
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	+		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1999–2002	40–45 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	+		
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	+		

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina* (fot. C. Korkosz)

33. Ostoja Warmińska (Warmia Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autorzy: Zdzisław Cenian, Seweryn Huzarski, Arkadiusz Sikora
Autorzy w poprzednim wydaniu: Zdzisław Cenian, Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL033
Współrzędne geograficzne: 54°18'N, 20°44'E
Powierzchnia: 142 016 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: bartoszycki, braniewski, kętrzyński, lidzbarski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Warmińska, PLB280015

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z największych lądowych ostoi krajowych z dominującym krajobrazem rolniczym i rozproszonymi lasami. Zasiedlają ją bardzo liczne populacje bociana czarnego, bociana białego, błotniaka stawowego, błotniaka łąkowego, orlika krzykliwego, derkacza i żurawia – dla tych gatunków jest to jedna z najważniejszych ostoi w kraju.

Short summary
One of the largest land sites in the country dominated by agricultural land with scattered forests. Large populations of Black Stork, White Stork, Western Marsh Harrier, Lesser Spotted Eagle, Corncrake and Common Crane present – the species for which Poland is particulary responsible because of their high quantities in comparison to the rest of Europe. Populations of 10 species exceed the borderline 1% or national population, it may be also true for 2 other species: European Honey Buzzard and Middle Spotted Woodpecker.

Ogólny opis ostoi
Ostoję stanowi fragment niziny rozciągający się na długości ok. 110 km wzdłuż granicy Polski z Rosją (obwód kaliningradzki). Charakterystyczną cechą krajobrazu jeszcze niedawno była mozaika różnych siedlisk przyrodniczych, duża ich przestrzenna zmienność i wysoki stopień naturalności. W ostatnich latach nastąpiły tu znaczne zmiany negatywne związane z lokalną intensyfikacją rolnictwa i zalesieniami, szczególnie na terenie Niziny Sępopolskiej. Część zachodnia – Wzniesienia Górowskie – jest izolowaną wysoczyzną morenową z silnie pofałdowaną powierzchnią. Najwyższe wyniesienia rozciągają się na północny zachód od Górowa Iławeckiego, z kulminacją 216 m n.p.m. na Górze Zamkowej. Sieć hydrograficzna Wzniesień Górowskich jest silnie rozwinięta. Składają się na nią niewielkie potoki szybko płynące w głębokich dolinach. Tutaj też znajdują się źródliska rzeki Wałszy, która ma najbardziej górski charakter. W ostoi jest wiele śródpolnych i śródleśnych zbiorników wodnych oraz mokradeł. W kilku miejscach pod koniec XIX wieku utworzono zespoły stawów rybnych. Wschodnia część ostoi to fragment Równiny Sępopolskiej, na której wykształciły się urodzajne gleby brunatne. Sieć cieków jest bardzo rozwinięta, lecz niemal zupełnie brak tu jezior. Największą rzeką jest Łyna z dopływami.
Lasy pokrywają ok. 20% powierzchni ostoi. Są one rozdrobnione i najczęściej nie zajmują więcej niż kilkaset hektarów. Wyjątek stanowią Lasy Górowskie.
Większość powierzchni ostoi użytkowana jest rolniczo, znaczny obszar zajmują trwałe użytki zielone wykorzystywane jako żerowiska i lęgowiska przez kilka ważnych gatunków ptaków.
W pobliżu ostoi rozwinęło się kilka ośrodków miejskich: Pieniężno, Bartoszyce i Górowo Iławeckie. Gęstość zaludnienia ostoi jest mała, osady i wsie są niewielkie i ulegają szybkiemu wyludnianiu.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 21%, łąki i pastwiska – 9%, inne tereny rolne – 68%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

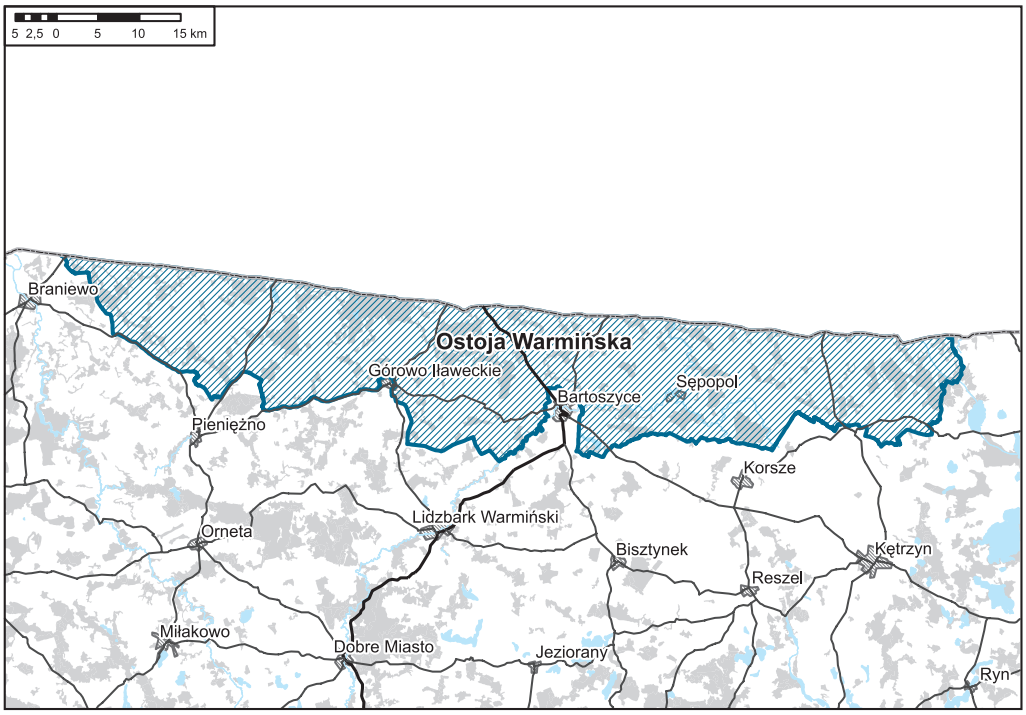
Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Jezioro Martwe (17,7 ha), Kałeckie Błota (186,5 ha), Bajory (216,4 ha), fragmenty obszarów chronionego krajobrazu: Rzeki Banówki (4 528 ha), Rzeki Wałszy (9 835 ha), Wzniesień Górowskich (11 067 ha), Doliny Elmy (8 923 ha), Doliny Dolnej Łyny (pow. 16 430 ha), Doliny Rzeki Guber (14 364 ha), Jeziora Oświn (15 183 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Bieńkowo PLH280009 (122,7 ha).

Ptaki
W latach 2004–2009 w ostoi stwierdzono gniazdowanie 27 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 7 z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".
W ostoi gniazduje 10 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, których populacje lęgowe osiągają przynajmniej 1% populacji krajowej. Dla trzmielojada i dzięcioła średniego liczebność relatywna jest prawdopodobnie równie wysoka. Ostoja została zakwalifikowana jako obszar specjalnej ochrony ptaków na podstawie liczebności 9 gatunków lęgowych (kryterium C6).
Ma ona szczególnie znaczenie dla ochrony bociana białego i orlika krzykliwego, gatunków o zasięgu skoncentrowanym w Europie, za które Polska ponosi szczególną odpowiedzialność z racji występowania w kraju znaczących populacji w odniesieniu do ich globalnych liczebności. Najważniejszą grupę gatunków w ostoi stanowią ptaki szponiaste: odnotowano tu lęgi 12 gatunków z tej grupy, w tym 7 z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Jest to również jedna z najważniejszych ostoi w kraju dla lęgowego derkacza i żurawia. Inne cenne gatunki w ostoi to: bocian czarny, zimorodek oraz dzięcioły zielonosiwy i białogrzbiety.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Brak danych.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- zmniejszanie się powierzchni trwałych użytków zielonych na rzecz gruntów ornych o wysokiej intensywności upraw oraz zalesień.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zakładanie upraw plantacyjnych, likwidacja mozaiki siedlisk poprzez zaorywanie miedz, osuszanie zbiorników i bagien, wypalanie roślinności oraz prowadzenie zabiegów gospodarczych w terminach niedostosowanych do biologii ptaków; w wyniku tych działań niszczone są żerowiska orlika krzy-

kliwego i bociana białego oraz siedliska lęgowe m.in. derkacza, żurawia, gąsiorka i jarzębatki;
- zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien powoduje ubytek cennych siedlisk ptaków terenów otwartych; wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych oraz usuwanie martwego drewna z lasu ma negatywne znaczenie dla populacji dzięcioła średniego i w jeszcze większym stopniu dla dzięcioła białogrzbietego; prowadzenie prac gospodarczych w drzewostanach zasiedlonych przez bociana czarnego i orlika krzykliwego ze względu na brak wyznaczonych stref ochronnych;
- techniczna zabudowa brzegów cieków i regulacja rzek stanowi zagrożenie dla populacji lęgowej zimorodka i ptaków żerujących w dolinach rzecznych, np. bocianów;
- lokowanie farm wiatrowych oraz linii przesyłowych stanowi potencjalne zagrożenie dla ptaków. Gatunki kluczowe, np. bocian biały, orlik krzykliwy i żuraw, osiągają tu bardzo wysokie zagęszczenie w skali ich areału lęgowego, co zwiększa ryzyko kolizji z tego rodzaju obiektami.

Podziękowania

Dziękujemy Zofii Puchalskiej, Katarzynie Huzarskiej, Mateuszowi i Marcie Ściborskim za pomoc w prowadzeniu inwentaryzacji derkacza.

Źródła danych

Cenian, Sikora (2004), Chylarecki i in. (2008), Sikora (2006), Sikora i in. (2005, 2008a, b, c), Sikora, Ryś (2004), Brewka, Cenian, Huzarski, Sikora – mat. niepubl., Komitet Ochrony Orłów – mat. niepubl.

Tabela 3.33. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Warmińskiej
Table 3.33. Key bird species recorded in Warmia Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2007–2009	2–3 p	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	min. 5 m		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008	min. 45 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	15–20 p		**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008–2009	800–900 p		**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	4–7 p	DL	**C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2009	min. 14 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	60–80 p	PS	**C6**
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	15–30 p	PS	**B3, C6**
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	90–110 p	E	**B2, C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	+		
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	+		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Derkacz *Crex crex*	L	2009	600–800 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	300–400 p	PS	**B2, C6**
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2008	min. 2 900 i		
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2008	min. 4 100 i		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	40–60 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	min. 30 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		

34. Ostoja Oświn (Oswin Site)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autorzy: Daniel Doktór, Sławomir Korol, Arkadiusz Sikora, Zdzisław Cenian, Waldemar Półtorak
Autorzy w poprzednim wydaniu: Arkadiusz Sikora, Zdzisław Cenian, Waldemar Półtorak

Kod ostoi: PL034
Współrzędne geograficzne: 54°18'N, 21°35'E
Powierzchnia: 2 516 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: kętrzyński, węgorzewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Oświn, PLB280004

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca rozległe, płytkie i silnie zarośnięte jezioro oraz mozaikę terenów otwartych, zadrzewień i niewielkich lasów wokół jeziora. Obszar ten jest jednym z najważniejszych w kraju miejsc gniazdowania zielonki oraz ważnym lęgowiskiem rybitwy czarnej.

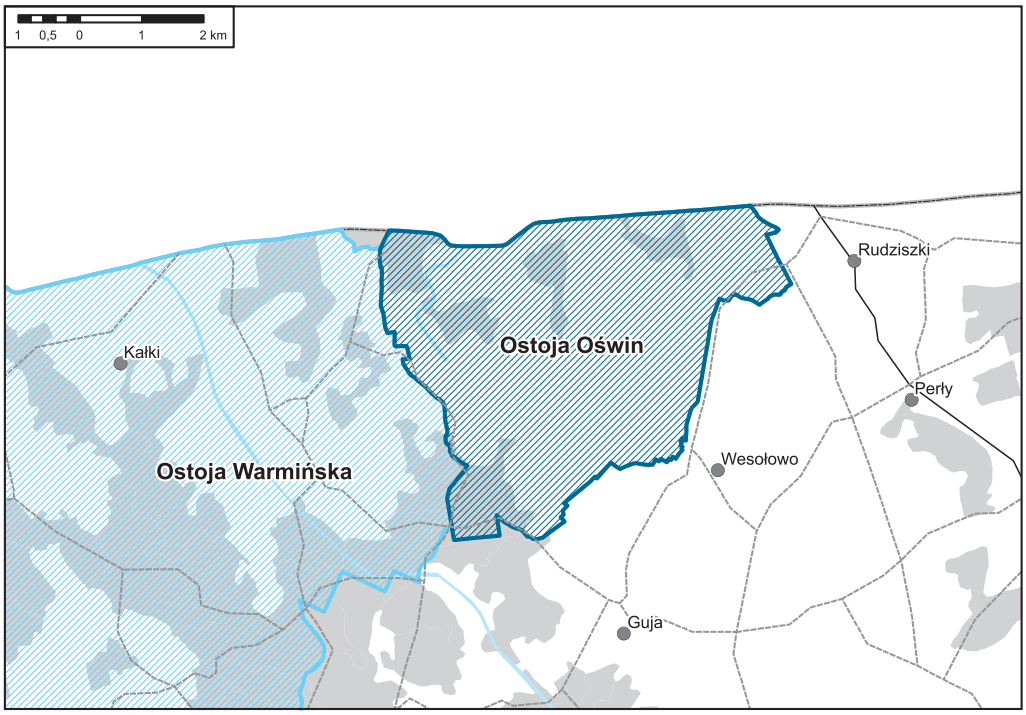
Short summary
A small site encompassing a large, shallow and overgrown lake and a mosaic of open areas, tree-covered areas and small forests surrounding the lake. One of the most important nesting sites for Little Crake in the country and an important breeding site for Black Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na Nizinie Staropruskiej, w północnej części Mazur. Jej północna granica pokrywa się z granicą Polski z Rosją (obwód kaliningradzki). Rzeźba terenu ostoi jest silnie urozmaicona, a lokalnie różnice wysokości dochodzą do 50 m. Sieć rzeczna jest dobrze rozwinięta. Ostoja znajduje się w dorzeczu Pregoły, odwadnia ją Oświnka, dopływ Łyny.
Centrum ostoi stanowi duże obniżenie wytopiskowe wypełnione wodami jeziora Oświn. Niecka, którą zajmuje jezioro, jest silnie zabagniona, szczególnie we wschodniej części.

Obecnie jezioro ma powierzchnię 325 ha, a jego średnia głębokość wynosi 0,9 m. Linia brzegowa jest bardzo urozmaicona. Jezioro składa się z jednego dużego i kilku mniejszych akwenów połączonych wąskimi przesmykami. Jest na nim 7 wysp porośniętych lasem. Tylko na niewielkiej części jeziora lustro wody jest otwarte. Znaczną część jego powierzchni pokrywają zespoły szuwarów trzcinowych, których największe płaty występują we wschodniej jego części. Do Oświna wpływa od południa mały ciek Rawda. Charakterystycznym rysem krajobrazu ostoi są nachylone w kierunku jeziora stoki powierzchni morenowej. Pokrywa je mozaika lasów i zadrzewień śródpolnych, gruntów użytkowanych

Tabela 3.34. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Oświn
Table 3.34. Key bird species recorded in Oswin Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	1996, 1999	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008, 2009	10–12 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006	0–1 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008, 2009	10–12 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	1–2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2003–2009	1 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	3 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005	0–1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	M	1996–2008	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2007–2009	8–12 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2003–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	10–15 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1996, 1999	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1996, 1999, 2008	+		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2007–2009	1–2 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	1–2 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007–2009	7–10 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2009	70–90 m	E	**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	10–13 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	12–15 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2007–2009	5–8 p	PS	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1996, 1999	+		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1996, 1999	+		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2008, 2009	3–5 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2007–2009	40–45 p	DL	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2007–2009	3–4 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2007–2009	2–3 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007–2009	2–3 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2009	10–12 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2007–2009	5–8 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007–2009	2–5 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1996, 1999	0–1 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2009	10–12 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2007–2009	3–5 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	30–40 p	PS	

rolniczo i nieużytków rolnych z licznymi zabagnieniami i niewielkimi zbiornikami wodnymi.

Na siedliskach wilgotnych wzdłuż brzegów jeziora i w dolinach cieków wykształciły się olsy. W południowej części ostoi występują małe płaty borów z dominującą sosną, a na północy – lasy liściaste i mieszane. Największą powierzchnię w ostoi zajmują łąki i pastwiska, większe połacie pól uprawnych znajdują się tylko we wschodniej i południowo-wschodniej części ostoi. Północna część ostoi, pomiędzy jeziorem a granicą państwa, nie jest użytkowana gospodarczo. Po zarzuceniu gospodarki ornej nasilił się proces zarastania dawnych pól uprawnych drzewami i krzewami. Powstrzymywany jest on od kilkunastu lat poprzez ekstensywny wypas koników polskich.

W granicach ostoi nie ma stałych osad. Większe wsie przylegające do ostoi to Wyskok, Wesołowo i Pasternak.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 21%, łąki i pastwiska – 16%, inne tereny rolne – 30%, mokradła – 12%, zbiorniki wodne i cieki – 19%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Jezioro Siedmiu Wysp (1 618,3 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Jeziora Oświn (15 183 ha), użytek ekologiczny Rozlewisko Pasternak (140,5 ha).

Ptaki

W ostoi Oświn stwierdzono ponad 130 gatunków ptaków, w tym co najmniej 24 gatunki lęgowe wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Ponadto gniazduje tu 8 gatunków ptaków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

W ostoi występuje jedna z największych krajowych populacji zielonki oraz ważne lęgowisko rybitwy czarnej – liczebność obu gatunków przekracza 1% populacji krajowej. Jezioro i tereny bagienne są miejscem lęgów takich gatunków, jak: gęgawa, nurogęś, gągoł, bąk, błotniak stawowy i łąkowy, żuraw, samotnik, kropiatka, wodnik, derkacz i wąsatka. Kompleksy leśne zasiedlają rzadkie ptaki szponiaste: bielik, kania czarna i orlik krzykliwy. Przy zbiornikach wodnych spotykany jest regularnie rybołów. W okresie wędrówek w ostoi zatrzymują się stada gęsi, dla których jezioro Oświn jest miejscem nocowania.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Rezerwat stanowi miejsce występowania wielu gatunków ssaków, w tym bobra, łosia, sarny, dzika, jelenia i wydry, a w 2009 roku osiedliły się na terenie ostoi wilki.

Dobrze zachowane fragmenty starodrzewów i duża liczba starych drzew w obecnych granicach rezerwatu są siedliskiem życia dla wielu chronionych i rzadko występujących owadów, szczególnie chrząszczy. Na uwagę zasługuje fakt stwierdzenia gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej oraz gatunków chronionych (*Osmoderma eremita, Dorcus parallepipedus*).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- niekontrolowany rozwój nielegalnej zabudowy letniskowej;
- kłusownictwo rybackie i związane z tym niepokojenie bytujących na jeziorze ptaków.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, sadzenie monokultur drzew, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych;
- usuwanie krzewów i drzew z brzegu.

Źródła danych

Doktór – mat. niepubl., Głowaciński (2001), Gromadzki i in. (1994, 2002), Heath, Evans (2000), Korol – dane niepubl., Mellin – inf. ustna, Natura 2000 SDF/PLB280004 Jezioro Oświn i okolice, Sikora i in. (1996, 1999, 2005), Sikora, Ryś (2004), Zakład Ornitologii PAN (2003) – mat. niepubl.

35. Jezioro Dobskie (Dobskie Lake)

Kryteria BirdLife International: B1i, C2

Autorzy: Maria Mellin, Mirosław Szabłowski, Małgorzata Krupa
Autorzy w poprzednim wydaniu: Maria Mellin, Małgorzata Krupa

Kod ostoi: PL035
Współrzędne geograficzne: 54°05'N, 21°36'E
Powierzchnia: 6 985 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: giżycki, kętrzyński, węgorzewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Dobskie, PLB280012

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja, obejmująca mozaikę siedlisk leśnych, rolnych oraz wodnych. Charakterystycznym elementem są liczne jeziora. Ważny punkt przystankowy dla migrujących żurawi, a także regionalnie ważne lęgowisko orlika krzykliwego i zielonki.

Short summary

A middle-sized site co-dominated by forests, agricultural land and lakes. One of the most important sites for migrating Common Cranes in the country. Also an important breeding place for Lesser Sptted Eagle and Little Crake in the region.

Ogólny opis ostoi

Ostoja leży w makroregionie Pojezierze Mazurskie, w północnej części mezoregionu Kraina Wielkich Jezior Mazurskich. Usytuowana jest w wyraźnym obniżeniu między morenowymi wzniesieniami. Najbardziej charakterystycznym elementem tego regionu jest skupisko wielkich jezior, które tworzą połączony kanałami system odprowadzający wody zarówno na północ poprzez Węgorapę do Pregoły, jak i na południe przez Pisę do Narwi i dalej do Wisły.
Jezioro Dobskie jest dużym, mezotroficznym jeziorem z 4 wyspami, które porośnięte są mieszanym lasem liściastym. W skład ostoi wchodzi także północna zatoka jeziora Dejguny. Strefę roślinności wokół jezior budują zbiorowiska szuwarowe, głównie szuwar trzcinowy. Otoczenie jezior stanowią łąki i pola uprawne, na których można spotkać wiele głazów narzutowych.
Południową i wschodnią część ostoi tworzą kompleksy leśne, porośnięte głównie borem mieszanym świeżym. W lasach na terenie ostoi występują liczne stanowiska bobra. Gatunek ten poprzez swoją działalność istotnie wpływa na stosunki wodne tego obszaru i charakter występujących tu zbiorowisk roślinnych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 38%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 28%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 27%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

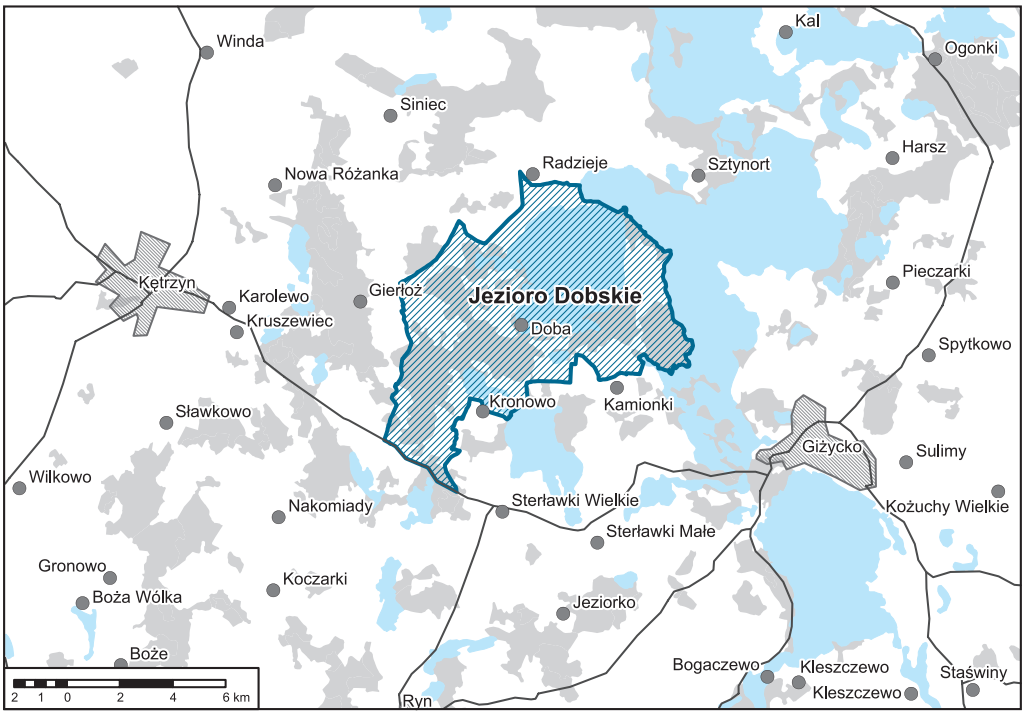
Rezerwat przyrody Jezioro Dobskie (1 833,2 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich (85 527,0 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Północnomazurska (14 573,0 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono co najmniej 21 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, w tym 7 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Tabela 3.35. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jezioro Dobskie
Table 3.35. Key bird species recorded in Dobskie Lake IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Hełmiatka *Netta rufina*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2005–2008	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2008	5–8 m	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	3 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2008	25–30 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2008	2 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2008	3–4 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2008	3–4 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2008	8–10 p	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2008	2–3 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2008	13–15 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2008	max. 10 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2008	max. 15 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2008	20–25 m	E	
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2008	990–2 000 i	DL	**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2008	40–50 p	E	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2008	4–5 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2008	4–6 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2008	10–15 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2008	20–25 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2008	4–5 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2005–2008	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2008	30–40 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2005–2008	5–6 p	PS	

Jezioro Dobskie jest jednym z ważniejszych w Polsce miejsc koncentracji migrujących żurawi – obserwowano do 2 000 osobników. Na uwagę zasługuje także wysokość populacji tego gatunku gniazdująca na obszarze ostoi. W okresie migracji na jeziorze zatrzymują się również liczne stada ptaków wodno-błotnych, obserwowano m.in. ponad 350 osobników gągoła, 200 nurogęsi, do 800 osobników gęsi, głównie zbożowej i gęgawy.

Teren ostoi jest ważnym miejscem gniazdowania kilku rzadkich ptaków drapieżnych, szczególnie dla orlika krzykliwego, który osiąga tu bardzo wysokie zagęszczenia. Podmokłe łąki przy zachodnim brzegu zatoki jeziora Dejguny przekształciły się w rozlewiska, które wraz z szerokimi pasami trzcinowisk są dogodnym miejscem rozrodu wielu gatunków.

Na wyspie Jeziora Dobskiego Wysoki Ostrów zlokalizowana jest kolonia kormorana licząca 680 gniazd. Natomiast we wsi Pilwa gniazduje kolonijnie ponad 20 par bociana białego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 9 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym stosunkowo duże powierzchnie niżowego łęgu jesionowo-dębowego oraz grądu subkontynentalnego. Jezioro Dobskie klasyfikowane jest jako naturalny eutroficzny zbiornik wodny ze zbiorowiskami z *Nympheion*, *Potamion*. Występuje tu co najmniej 7 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym bóbr, kumak nizinny, traszka grzebieniasta. Zachodnia część ostoi stanowi ważny szlak migracyjny dla zwierząt przemieszczających się pomiędzy rejonem Wielkich Jezior Mazurskich a Puszczą Piską, zaś w kierunku północno-wschodnim stanowi połączenie z Puszczą Borecką, a dalej z Puszczą Romincką.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zmiany sposobu użytkowaniu gruntów, w tym przekształcanie gruntów ornych i nieużytków pod zabudowę, wykup gruntów przez właścicieli prywatnych i budowa zabudowań w odległości mniejszej niż 100 m od linii brzegowej;
- brak planów zagospodarowania przestrzennego na terenach przylegających bezpośrednio do linii brzegowej jezior, a co za tym idzie – nasilająca się presja na zabudowę otwartych przestrzeni (głównie na półwyspie Fuleda oraz terenach otwartych przylegających do brzegów zatoki jeziora Dejguny);
- brak oczyszczalni ścieków i kanalizacji.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego;
- doprowadzanie do zlewni jeziora biogenów pochodzących z nawożenia okolicznych użytków rolnych;
- nieprawidłowa gospodarka rybacka przejawiająca się nadmierną eksploatacją zasobów rybnych;
- przebudowa starych drzewostanów oraz prowadzenie prac zrębowych w lasach w okresie lęgowym;
- nasilenie ruchu turystycznego, w tym budowa portów wewnętrznych; niekontrolowane wjazdy do lasu quadami, nasilający się ruch statków turystycznych na Jeziorze Dobskim oraz nieprzestrzeganie zakazu dobijania do wysp;
- wykaszanie trzcinowisk w okresie zimy.

Źródła danych

Mellin (2008), Szabłowski (2009).

36. Lasy Skaliskie (Skaliskie Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, B1i, C1, C2

Autorzy: Andrzej Górski, Arkadiusz Sikora, Marian Szymkiewicz
Autorzy w poprzednim wydaniu: Arkadiusz Sikora, Piotr Zieliński

Kod ostoi: PL036
Współrzędne geograficzne: 54°17'N, 21°57'E
Powierzchnia: 12 645 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: gołdapski, węgorzewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Skaliskie, PLB280011

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja średniej wielkości, której część centralną zajmuje zwarty kompleks leśny otoczony terenami otwartymi o charakterze rolniczym. Gatunkami kluczowymi dla tego obszaru są: derkacz i jarząbek oraz żuraw, który ma tutaj jedno z większych zlotowisk w kraju.

Short summary
A middle-sized site, a compact forest complex in the middle part surrounded by open agricultural land. The key species for this site are: Corncrake, Hazel Grouse and Common Crane. The site has been one of the main roosting places for the latter in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w Niecce Skaliskiej w znacznej części pokrytej terenami leśnymi. W centralnej części znajduje się tu Bagno Minta, pozostałość rozległego niegdyś jeziora, którego powierzchnia w stadiale pomorskim wynosiła ok. 90 km^2. Od wschodu, południa i zachodu płaska niecka otoczona jest morenami czołowymi, z których najwyższe to tzw. Góry Klewińskie, wznoszące się do ok. 100 m ponad dno niecki. Ostoję odwadniają rzeki Węgorapa i Gołdapa, połączone Kanałem Brożajckim, którego zbudowanie spowodowało istotną zmianę warunków wodnych regionu i znaczne odwodnienie doliny Gołdapy w okolicach miejscowości Budry. Najniżej położone fragmenty dolin zajmują niewielkie zabagnienia oraz nieliczne starorzecza.
Lasy Skaliskie, reprezentujące kontynentalny bór mieszany, to w przeważającej części bory świerkowe i sosnowe z domieszką brzozy. W najbardziej podmokłych położeniach występują olsy i łęgi. Wyróżniającym zespołem roślinnym Lasów Skaliskich jest borealna świerczyna na torfie. W dolinach rzek Węgorapy i Gołdapy jeszcze niedawno dominowały ekstensywnie użytkowane łąki, jednak w ostatnim czasie coraz większą powierzchnię zajmują grunty orne. Od północy do Lasów Skaliskich przylegają intensywnie uprawiane pola. Sieć osadnicza jest słabo rozwinięta i składa się z małych, rozproszonych osad skupionych w dolinach rzecznych.

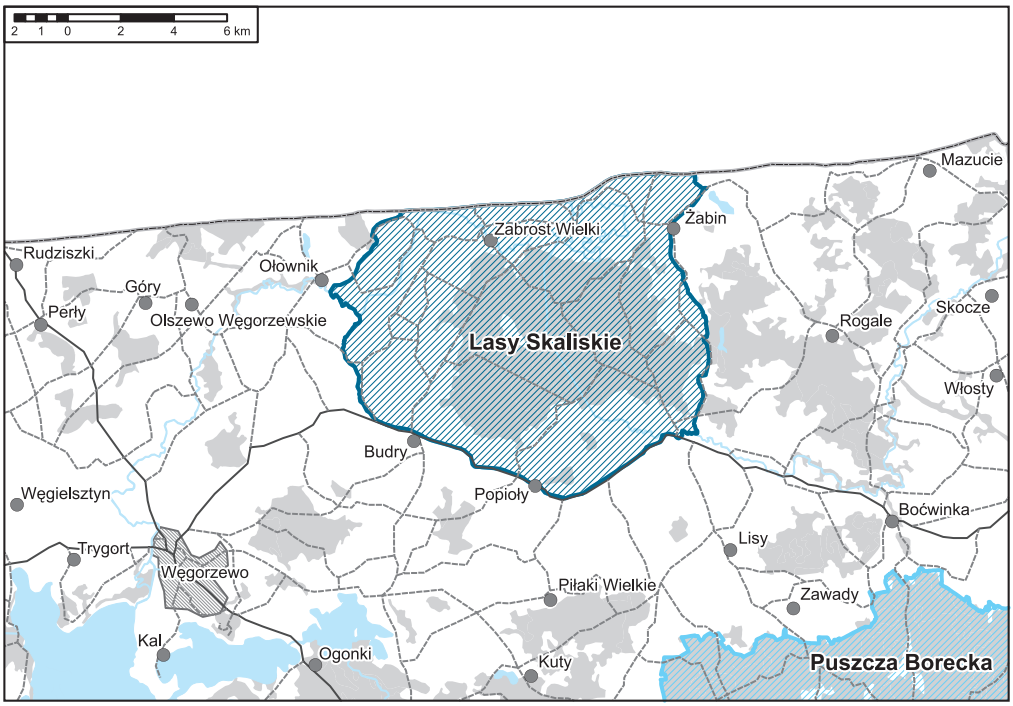
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 43%, łąki i pastwiska – 12%, inne tereny rolne – 43%, mokradła– 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Niecka Skaliska (proponowany), PLH280023 (11 386 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Gołdapy i Węgorapy (30 534,0 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono 115 gatunków lęgowych, w tym 22 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 4 z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".
Gatunkami ptaków ważnymi dla ostoi są: derkacz – populacja lęgowa oraz żuraw – jedno z większych zlotowisk podczas jesiennej wędrówki w północno-wschodniej Polsce. Orlik krzykliwy i bocian biały osiągają tu wysokie zagęszczenie w skali Mazur. W lasach ostoi charakterystycznymi gatunkami są jarząbek i żuraw. Na Warmii i Mazurach liczebność jarząbka jest wyższa tylko w kilku większych kompleksach leśnych regionu. Stwierdzono tu 7 gatunków lęgowych dzięciołów, w tym bardzo nielicznie gniazdującego w Polsce i zagrożonego dzięcioła białogrzbietego.

Tabela 3.36. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Skaliskie
Table 3.36. Key bird species recorded in Skaliskie Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008	35–60 p	E	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	2 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	64–67 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	3 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	4 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	9–10 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	80 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	2006	2 000–3 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	31–36 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	25–28 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2008	32 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	7–10 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008	3–4 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	7 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008	8–15 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008	2–3 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	35–45 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	2 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	6–10 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	20p	E	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2008	223 p	DL	

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na obszarze ostoi odnotowano 7 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Wyróżnikiem tego terenu jest dobrze zachowana świerczyna na torfie – zespół *Sphagno girgensohnii-Piceetum*. Odnotowano tu 13 gatunków roślin naczyniowych podlegających ścisłej ochronie prawnej. Z gatunków zamieszczonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" wykryto tu czerwończyka nieparka, skójkę gruboskorupową, głowacza białopłetwego, piskorza, minoga strumieniowego, traszkę grzebieniastą, wilka i rysia. Ostoja odznacza się wyjątkowymi walorami krajobrazowymi, które można podziwiać z wyniesień otaczających Nieckę Skaliską.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja użytkowania ornego i zakładanie wielkobszarowych upraw, połączone z likwidacją mozaikowego krajobrazu i osuszeniem terenu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego, uprawa łąk, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów gospodarczych, zakładanie upraw plantacyjnych, wielkoobszarowa intensywna gospodarka rolna;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, sadzenie monokultur drzew, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych;
- techniczna zabudowa brzegów cieków oraz osuszanie terenów podmokłych; znaczące potencjalne zagrożenie dla tego terenu stanowi projekt kilku elektrowni wodnych na Kanale Brożajckim.

Podziękowania

Dziękujemy Andrzejowi Sulejowi za udostępnienie wyników z liczenia koncentracji żurawi.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLH280023 Niecka Skaliska, Natura 2000 SDF/PLB280011 Lasy Skaliskie, Pochocka-Szwarc (2005), Sikora (2006), Sikora, Ryś (2004), Sikora, Zieliński (2004), Szymkiewicz, Górski (2009), Szymkiewicz, Mellin (1999), Sulej – mat. niepubl.

37. Puszcza Borecka (Borecka Forest)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autor: Andrzej Sulej
Autorzy w poprzednim wydaniu: Arkadiusz Sikora, Zdzisław Cenian, Waldemar Półtorak

Kod ostoi: PL037
Współrzędne geograficzne: 54°08'N, 22°09'E
Powierzchnia: 18 963 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: giżycki, gołdapski, olecki, węgorzewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Borecka, PLB280006

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja leśna z przewagą drzewostanów liściastych i mieszanych, w części obszaru dobrze zachowane grądy o charakterze naturalnym. Jedna z ważniejszych w kraju ostoi dla dzięciołów: białogrzbietego, średniego i trójpalczastego, a także muchołówki białoszyjej i orlika krzykliwego.

Short summary
A middle-sized site dominated by broadleaf and mixed forests, some area covered by well-preserved natural oak-hornbeam forest. One of the most important sites for White-backed Woodpecker, Middle Spotted Woodpecker and Three-toed Woodpecker, Collared Flycatcher and Lesser Spotted Eagle in the country.

Ogólny opis ostoi
Puszcza Borecka położona jest w Polsce północno-wschodniej, na granicy Wzgórz Szeskich i Pojezierza Ełckiego. Rzeźba terenu ostoi jest pagórkowata, lokalnie różnice wysokości dochodzą do 90 m, a kulminacją jest Lipowa Góra (223 m n.p.m.).

Większość obszaru ostoi leży w zlewni rzeki Ełk. Tylko jej północny kraniec i fragmenty zachodnie są odwadniane do Gołdapi i bezpośredniej zlewni Jezior Mazurskich. W południowo-wschodniej części ostoi znajduje się zespół kilku jezior: Łaźno, Szwałk Wielki, Litygajno, Pilwąg i Szwałk Mały. Sieć hydrograficzną uzupełniają liczne strumienie, często płynące w głęboko wciętych dolinach, oraz liczne małe śródleśne zbiorniki wodne i mokradła.

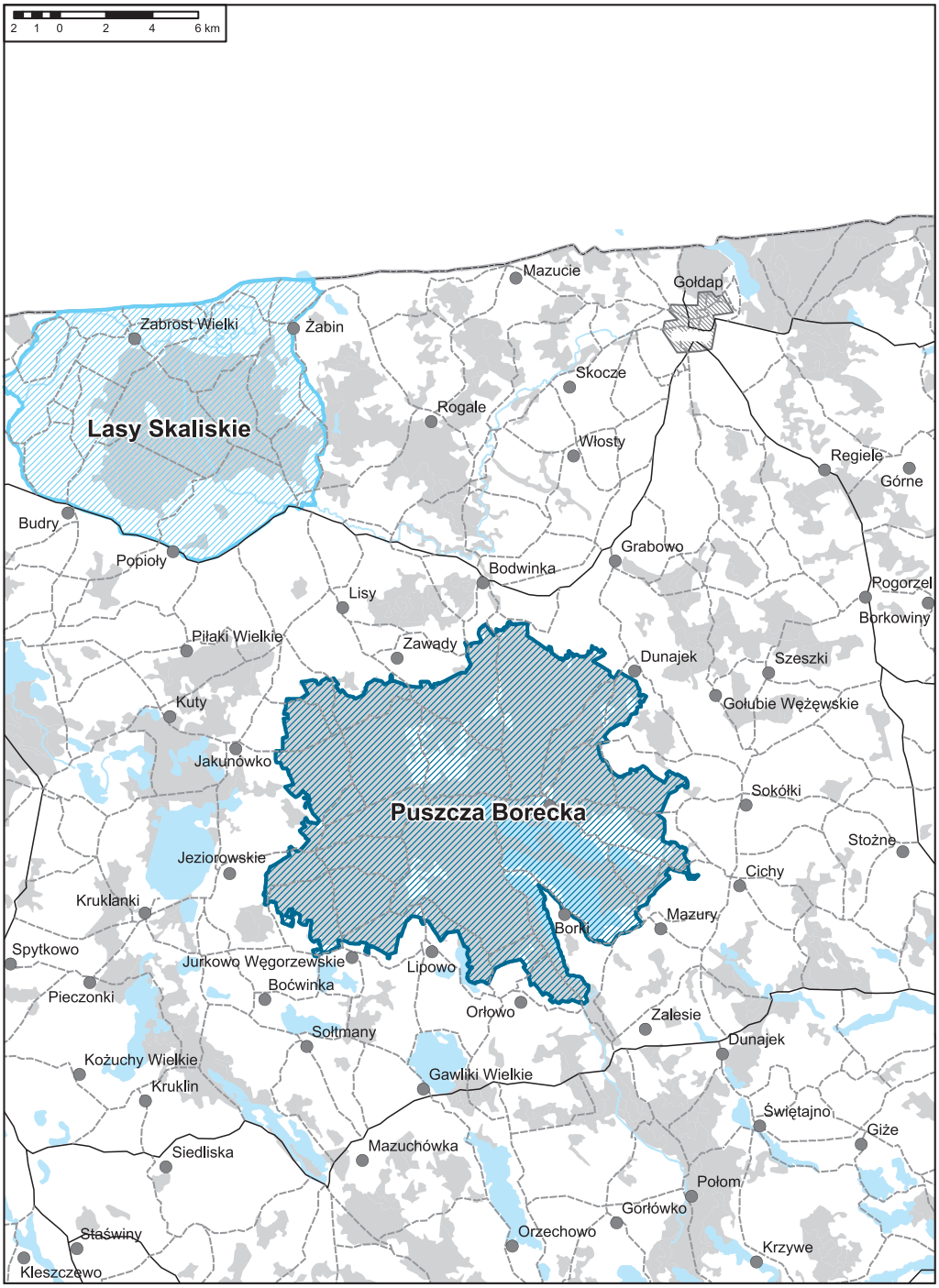
Ponad 90% powierzchni ostoi pokrywają lasy Puszczy Boreckiej, a tylko niewielkie obszary zajmują śródleśne pola, łąki i roślinność stawów rybnych. Silnie zawilgocone obniżenia terenu porasta roślinność mokradeł lub bagienne postacie lasu.

W Puszczy Boreckiej przeważa siedlisko lasu świeżego, tylko 18% jej powierzchni zajmują siedliska borowe. Stosunkowo wysoki jest tu udział siedlisk olsów – 10%. Gatunkiem dominującym w drzewostanach puszczy jest świerk, który często rośnie na siedliskach lasowych. Znajduje się on tutaj na zachodnim skraju swojego naturalnego, północnego występowania. Wśród drzew liściastych najliczniej występują: dąb, brzoza i olcha. Puszcza jest stosunkowo młodym lasem, w strukturze wiekowej drzewostanów przeważają niskie klasy wieku – 60% jej powierzchni zajmują drzewostany do 60 lat. Mimo że drzewostany najstarsze, powyżej 100 lat, stanowią tylko ok. 10% powierzchni, ich występowanie decyduje o atrakcyjności puszczy dla ptaków. Niektóre fragmenty drzewostanów osiągają wiek ponad 150 lat.

Tabela 3.37. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Borecka
Table 3.37. Key bird species recorded in Borecka Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1995–2003	150–300 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	5 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	10–15 p	PS	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	18–22 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	6–8 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	10 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	18–21 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	+		
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	+		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	+		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	80–100 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	+		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Samotnik *Tringa ochropus*	L	1994	150–180 p		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	1995–2003	+		
Włochatka *Aegolius funereus*	M	1995–2003	+		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	15–20 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	15–20 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1994–1995	150–200 p		**B3, C6**
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	1996–1997	30–40 p		**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	1994–1997	5–10 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	+		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1994–1997	50–100 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	+		

W obrębie ostoi jest kilka osad leśnych. W ostatnim czasie nasila się zabudowa śródleśnych obszarów wokół jezior w południowo-wschodnim krańcu.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 87 %, łąki i pastwiska – 3 %, inne tereny rolne – 4 %, zbiorniki wodne i cieki – 6 %.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Borki (232,00 ha), Lipowy Jar (48,5 ha), Mazury (372,70 ha), Wyspa Lipowa na Jeziorze Szwałk Wielki (2,70 ha), I Obszar Chronionego Krajobrazu województwa warmińsko-mazurskiego, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Borecka PLB280011 (25 340,1 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono lęgi ok. 140 gatunków ptaków, w tym 31 to gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 11 z nich wpisanych jest do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Puszcza Borecka jest jedną z ważniejszych w kraju ostoi dzięciołów, przy czym liczba par dzięcioła białogrzbietego skupia ok. 5% populacji krajowej, a dzięcioła średniego przekracza 1%. Wysokie są także liczebności dzięciołów: zielonosiwego i trójpalczastego. Lęgi odbywa tu ponad 1% krajowej populacji bociana czarnego. Wysokie są zagęszczenia niektórych ptaków szponiastych – orlika krzykliwego i trzmielojada. Gatunkami lęgowymi są rybołów (ponad 1% populacji Polski), bielik i oba gatunki kań. Jest to najważniejsza w regionie ostoja muchołówki białoszyjej. W dużym zagęszczeniu występuje też muchołówka mała, podobnie jak inne ważne gatunki: żuraw, jarząbek, samotnik, słonka, kszyk.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W Puszczy Boreckiej występuje kilka siedlisk leśnych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej: grądy w kilku odmianach i łęgi olszowo-jesionowe oraz priorytetowe siedliska lasów bagiennych: bory, brzeziny i świerczyny na torfach. W ostoi odnotowano ponad 60 gatunków roślin chronionych, m.in. cis, pióropusznik strusi, liczne storczykowate.

Puszcza Borecka jest ostoją wielu zagrożonych mszaków i porostów. Liczne są gatunki charakterystyczne dla lasów naturalnych i pierwotnych. Jest to jedna z najważniejszych w kraju ostoi porostu granicznika płucnika, licząca tysiące egzemplarzy. W ostoi występują także duże ssaki, np. żubry, wilki i rysie, oraz gatunki reliktowych bezkręgowców.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- nadmierne wyręby, w szczególności starodrzewów, zagrażające populacjom rzadkich gatunków dzięciołów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wyrąb drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych, prowadzenie prac rębnych w okresie lęgowym ptaków, zalesianie łąk i pastwisk na obrzeżach puszczy – łowisk orlika krzykliwego, odwadnianie torfowisk i bagien, sadzenie świerka na siedliskach lasowych;
- rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy, niekontrolowany ruch samochodowy wewnątrz kompleksu leśnego;
- penetrowanie siedlisk.

Podziękowania

Serdecznie dziękujemy Tamarze i Edwardowi Przyłuckim, właścicielom pensjonatu Dworek Tamara (Brożówka, gm. Kruklanki, dworektamara.pl – agroturystyka, konie), za pomoc podczas organizacji monitoringu dzięciołów w 2010 roku.

Źródła danych

Gromadzki i in. (1994), Natura 2000 SDF/280006 Puszcza Borecka, Sikora i in. (2004), Sulej – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Firma Hewlett Packard sponsoruje monitoring ptaków w ostoi Puszcza Borecka

Puszcza Borecka (fot. A. Sulej)

38. Puszcza Napiwodzko-Ramucka
(Napiwodzko-Ramucka Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, B2, C1, C2, C6

Autor: Marian Szymkiewicz
Autor w poprzednim wydaniu: Marian Szymkiewicz

Kod ostoi: PL038
Współrzędne geograficzne: 53°31'N, 20°40'E
Powierzchnia: 116 605 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: nidzicki, olsztyński, szczycieński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Napiwodzko-Ramucka, PLB280007

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja leśna z dominującymi borami sosnowymi i dobrze zachowanymi grądami w części północnej i środkowej, a także licznymi jeziorami, torfowiskami przejściowymi i niskimi oraz byłymi terenami poligonowymi. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych rybołowa, cietrzewia, bielika, łabędzia krzykliwego, żurawia, orlika krzykliwego i dzięcioła średniego.

Short summary
A large forest site dominated by pine forest and well preserved oak-hornbeam forest in the north and central part, as well as numerous lakes, transitional and lowland bogs and old training grounds. One of the most important breeding sites for Osprey, Eurasian Black Grouse, White-tailed Eagle, Whooper Swan, Common Crane, Lesser Spotted Eagle and Middle Spotted Woodpecker in the country.

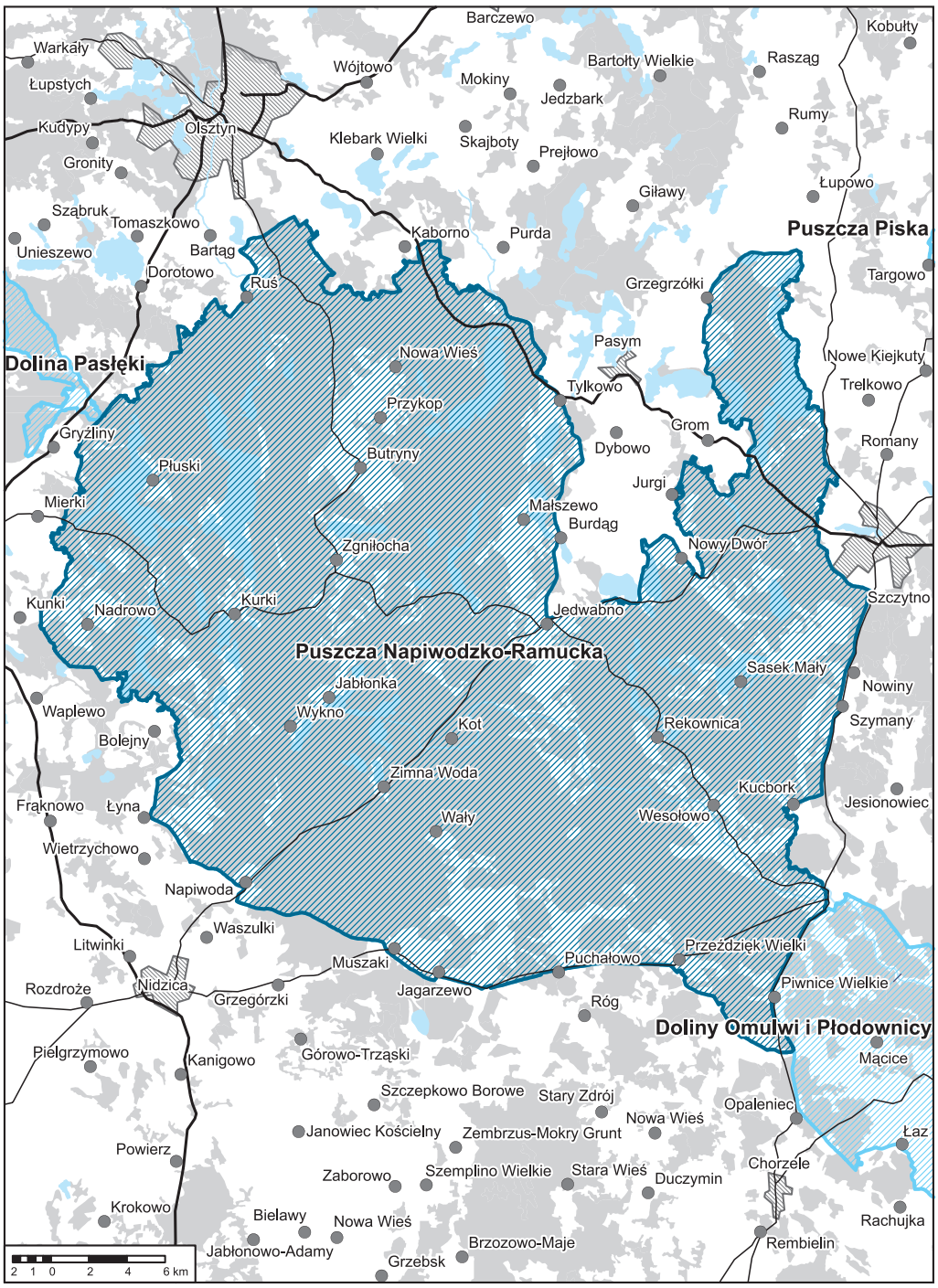
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje duży kompleks lasów Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej. Jest to obszar Pojezierzy Wschodniobałtyckich, przy czym północna i środkowa część ostoi leży w obrębie Pojezierza Olsztyńskiego, część południowa w obrębie Równiny Mazurskiej, a krańce północno-wschodnie należą do Pojezierza Mrągowskiego. Najwyższe wyniesienie ostoi wznosi się na 229 m n.p.m. (Złote Góry). W części północno-wschodniej dominuje krajobraz morenowy, o bardzo urozmaiconej rzeźbie (deniwelacje sięgają 50–70 m). Część południową zajmują rozległe, lekko wyniesione sandry, poprzecinane obniżeniami wypełnionymi łąkami i pozostałościami torfowisk niskich.

Charakterystyczną cechą krajobrazu ostoi jest duża liczba jezior, większość to niewielkie i średniej wielkości zbiorniki, jednak ok. 100 ma powierzchnię ponad 1 ha. Do największych należą: Jezioro Łańskie (1 070 ha), Pluszne (867,5 ha), Sasek Wielki (866 ha), Kośno (562 ha), Omulew (502 ha). Część to jeziora rynnowe – głębokie i przepływowe, przeważają jeziora eutroficzne i mezotroficzne, a mało jest jezior dystroficznych.
Ostoja stanowi obszar wododziałowy między rzekami Orzyc i Omulew (dorzecze Wisły) i Łyną (dorzecze Pregoły). W puszczy bierze początek Łyna, wypływając z obszaru źródliskowego znajdującego się koło Nidzicy, gdzie w rozległej dolinie z bocznymi wąwozami istnieją dziesiątki źródeł i wypływów. Sieć hydrograficz-

Tabela 3.38. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Napiwodzko-Ramucka
Table 3.38. Key bird species recorded in Napiwodzko-Ramucka Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2006–2009	3–4 p	DL	**C6**
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2009	24–26 m	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2008	16–22 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007	0–1 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	3–5 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007	109 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2008	8–10 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2007–2008	3–4 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2007–2008	4–5 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2008	10–12 p	DL	**C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2008	15–25 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2005–2006	2–3 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2006	0–1 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2007–2008	21–24 p	DL	**C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2006–2008	4–6 p	DL	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	1998–2003	17 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	120–140 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	2007–2010	max. 2 500 i	DL	**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	120–140 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2008	0–10 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2008	0–16 p	DL	
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	110–120 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2008	0–1 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2009	4–6 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1998–2003	40–60 p		
Kraska *Coracias garrulus*	L	2006–2007	0–1 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2009	100–120 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2006–2008	3–5 p	DL	

ną uzupełniają niewielkie rzeki i strumienie, liczne torfowiska niskie i przejściowe oraz małe torfowiska wysokie. Największe połacie dobrze zachowanych torfowisk niskich występują w górnym biegu Omulwi oraz w sąsiedztwie jeziora Sasek Mały.

Puszcza Napiwodzko-Ramucka jest drugim pod względem wielkości kompleksem leśnym województwa. Dominują tu siedliska borowe, zwłaszcza boru świeżego i boru mieszanego. Niewielkie fragmenty zajmuje bór bagienny, bór wilgotny oraz bór chrobotkowy. W części północnej zachowały się większe połacie lasów grądowych, ponadto lasy liściaste reprezentowane przez rozproszone fragmenty łęgów, olsy i zarośla wierzbowe porastające obrzeża niektórych jezior i torfowisk niskich oraz doliny rzek i cieków. W południowej części ostoi znajdują się unikatowe pod względem przyrodniczym tereny byłego poligonu Muszaki. Większość otwartych pól taktycznych byłego poligonu i przylegające do nich rozległe torfowiska niskie objęte są ochroną jako tzw. strefa ochrony cietrzewi (powierzchnia prawie 2 500 ha).

Na obrzeżach ostoi położonych jest kilka miast: Olsztyn, Szczytno, Nidzica i Olsztynek.

W ciągu ostatnich 10 lat w sąsiedztwie wielu jezior nastąpił bardzo żywiołowy rozwój budownictwa rekreacyjnego. Jest ono lokowane coraz częściej także na terenach położonych z dala od jezior, w tym na polach i łąkach. Jest to jedno z największych zagrożeń dla ptaków w ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 74%, łąki i pastwiska – 6%, inne tereny rolne – 11%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 6%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Nadrowskie Bagno (67,73 ha), Dęby Napiwodzkie (37,1 ha), Galwica (90,09 ha), Jezioro Kośno (1 247,84 ha), Jezioro Orłowo Małe (4,5 ha), Koniuszanka I (24,04 ha), Koniuszanka II (64,55 ha), Las Warmiński (1

Rybołów *Pandion haliaetus* (fot. M. Poludniewski)

798,18 ha), Małga (147,09 ha), Źródła Rzeki Łyny (120,54 ha), I Obszar Chronionego Krajobrazu województwa warmińsko-mazurskiego. Duże fragmenty ostoi ptasiej pokrywają się z granicami Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Natura 2000 Ostoja Napiwodzko-Ramucka PLH280052 (32 731,2 ha).

Ptaki

Dotychczas w granicach ostoi stwierdzono obecność 234 gatunków ptaków, w tym 150 lęgowych. Występuje tu 40 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 24 lęgowe i prawdopodobnie lęgowe. Ostoja jest miejscem gniazdowania 12 gatunków umieszczonych na kartach „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Puszcza Napiwodzko-Ramucka stanowi jedną z 10 najważniejszych w kraju ostoi lęgowych rybołowa i cietrzewia. Także liczebność bielika, orlika krzykliwego, żurawia, łabędzia krzykliwego i dzięcioła średniego przekracza 1% populacji krajowej. Jest to ważna w skali kraju ostoja lęgowa derkacza i siniaka, oraz ważne miejsce zatrzymywania się żurawi podczas migracji jesiennej, a ponadto istotne w skali regionu miejsce gniazdowania takich gatunków, jak: bąk, kania czarna, kania ruda, dzięcioł czarny, Lelek, muchołówka białoszyja.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Puszcza Napiwodzko-Ramucka jest miejscem występowania 16 gatunków zwierząt z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Ostoja jest ważnym w skali kraju miejscem występowania wilka, żółwia błotnego, traszki grzebieniastej, a spośród zwierząt bezkręgowych – poczwarówki zwężonej i zalotki większej. W granicach ostoi zidentyfikowano dotychczas 24 typy siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, a także 3 gatunki roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Występuje tu wiele zagrożonych i ginących roślin umieszczonych w „Polskiej czerwonej księdze roślin", np. chamedafne północna, brzoza niska, wątlik błotny, wielosił błękitny.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- silny i stały ubytek starodrzewów oraz drzew dziuplastych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego i niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów;
- intensywny rozwój zabudowy letniskowej i rekreacyjnej na terenach rolniczych i w sąsiedztwie jezior;
- zbyt intensywne penetrowanie terenów leśnych przez turystów, zbieraczy runa leśnego, miłośników jazdy konnej i pojazdów terenowych, a także wędkarzy.

Podziękowania

Autor serdecznie dziękuje pp. Sebastianowi Jakowszczence, Markowi Klewiadowi, Gabrielowi Śpilkowskiemu i Tomaszowi Krupińskiemu.

Źródła danych

Szymkiewicz (2007, 2008).

39. Puszcza Piska (Piska Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autor: Andrzej Ryś
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Ryś

Kod ostoi: PL039
Współrzędne geograficzne: 53°39'N, 21°29'E
Powierzchnia: 172 802 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiat ostrołęcki; województwo podlaskie; powiat kolneński; województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: mrągowski, olsztyński, piski, szczycieński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Piska, PLB280008

Krótka charakterystyka ostoi
Bardzo duża ostoja z dominującymi siedliskami borowymi i stosunkowo dużym udziałem drzewostanów powyżej 100 lat. Charakterystyczną cechą krajobrazu są liczne jeziora. To jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych bielika, orlika krzykliwego, żurawia i włochatki.

Short summary
A very large site dominated by pine forest habitats, with relatively high share of trees over 100 years old. It also includes numerous lakes, among them Sniardwy Lake, the largest lake in the country. It is one of the most important breeding sites for White-tailed Sea Eagle, Lesser Spotted Eagle, Common Crane and Tengmalm's Owl in the country.

Ogólny opis ostoi
Puszcza Piska położona jest na Pojezierzu Mazurskim, na granicy dwu regionów. Północna część znajduje się w Krainie Wielkich Jezior, a południowa leży na Równinie Mazurskiej. Północną część ostoi charakteryzuje młoda, polodowcowa rzeźba terenu. Rys rzeźbie nadaje falista powierzchnia moreny dennej, urozmaicona wyniesieniami moren czołowych i obniżeniami wypełnionymi jeziorami. W krajobrazie południowej części dominuje równina sandrowa, nachylona w kierunku południowym.
Sieć hydrograficzna puszczy jest bardzo bogata. Obszar ostoi odwadniany jest na północ bezpośrednio do zlewni Wielkich Jezior Mazurskich – osią hydrologiczną tej części jest Krutynia, a także na południe przez Pisę należącą do zlewni Wisły. Wyróżniającym elementem krajobrazu puszczy są jeziora. Część z nich to długie, głębokie jeziora rynnowe, m.in. Bełdany, Mokre, Nidzkie. Największe jest jezioro Śniardwy (1 097 km^2) – największe krajowe jezioro, będące typowym jeziorem morenowym o silnie rozwiniętej linii brzegowej, licznych wyspach i zatokach.
Duża różnorodność siedlisk lądowych i wodnych znajduje odbicie w bogactwie szaty roślinnej. Geobotanicznie Puszcza Piska należy do Działu Północnego, odznaczającego się obecnością we florze gatunków borealnych. Przebiega tutaj północna granica świerka. Wśród lasów przeważają drzewostany iglaste, budowane głównie przez sosnę, pochodzące w większości ze sztucznych nasadzeń. Najbardziej charakterystycznym zbiorowiskiem jest bór mieszany z udziałem świerka, sosny, grabu i dębu. Ubogie piaski sandrowe porasta przede wszystkim bór świeży z licznym jałowcem. Stosunkowo mało jest siedlisk wilgotnych i ży-

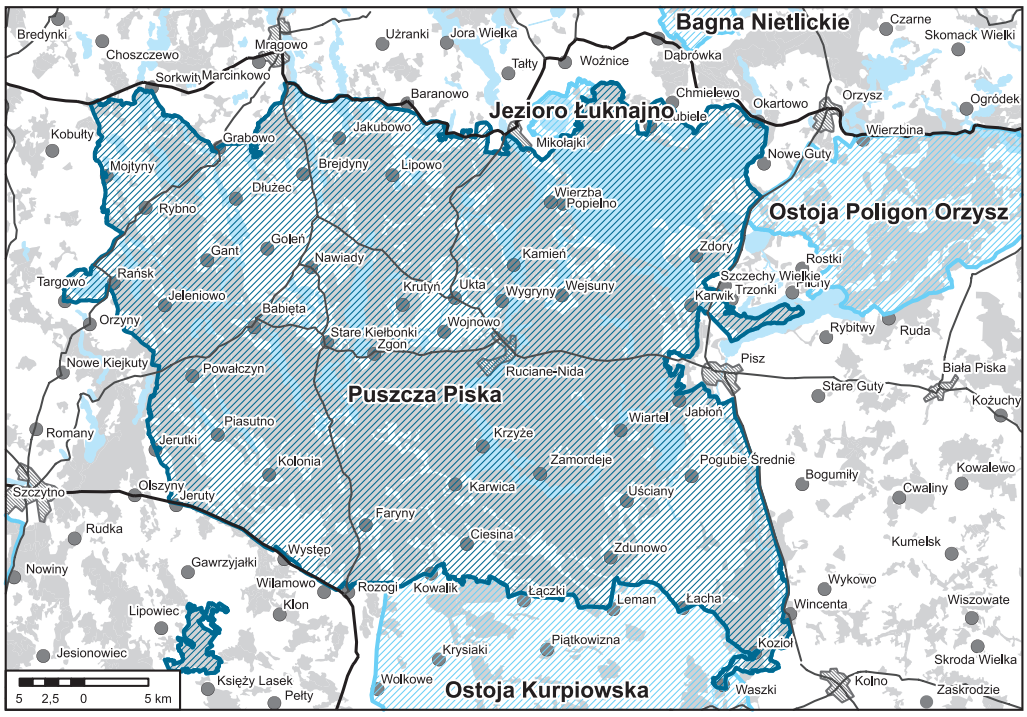

Tabela 3.39. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Piska
Table 3.39. Key bird species recorded in Piska Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M/Z	2004–2009	5–10 i	PS	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	Z	2009	1 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2009	20–30 i	PS	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	200–250 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2009	5–10 m	E	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2004–2009	2–6 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2009	40–60 m	E	**B2, C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M/Z	2004–2009	1–5 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2009	7–10 p	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	250–300 p	PS	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	90–100 p	E	**B3, C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	12–14 p	DL	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	3–5 p	E	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	31–33 p	DL	**B2, C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	45–55 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2009	2–10 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2009	20–30 i	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2009	80–90 p	E	**B2, C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2004–2009	1–2 i	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2004–2005	4–5 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	40–60 m	PS	**B3, C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	30–50 m	PS	**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2009	400–600 m	PS	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	450–550 p	E	**B2, C6**

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	150–200 i	PS	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	300–400 i	PS	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	30–50 i	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2004–2009	50–100 i	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	10–20 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	4–7 p	PS	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	60–80 p	E	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	150–200 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Kraska *Coracias garrulus*	L	2004–2009	1–2 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	400–600 p	E	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	110–130 p	E	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L?	2004–2009	1–2 p		
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L?	2009	1 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2005	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	1–2 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	8–12 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	110–140 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	5–10 p	PS	

znych, wśród nich najczęściej występuje grąd z grabem, dębem i lipą. Obrzeża jezior zajmują zbiorowiska olsów, łęgi i zarośla łozowe. W środkowym i górnym biegu Krutyni występują torfowiska niskie, a w lokalnych zagłębieniach terenowych śródleśne dystroficzne jeziorka otoczone torfowiskami wysokimi. Północna część Puszczy Piskiej jest chroniona jako Mazurski Park Krajobrazowy. Puszcza Piska to obszar atrakcyjny turystycznie – główne nasilenie ruchu turystycznego ma miejsce w miesiącach letnich i obejmuje przede wszystkim jeziora Śniardwy, Nidzkie i Bełdany oraz szlak Krutyni.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 59%, łąki i pastwiska – 10%, inne tereny rolne – 17%, zbiorniki wodne i cieki – 13%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Mazurski Park Krajobrazowy, rezerwaty przyrody: Czaplisko Ławny Lasek (6,8 ha), Jezioro Nidzkie (2 934,7 ha), Jezioro Pogubie Wielkie (691,7 ha), Jezioro Warnołty (373,3 ha), Królewska Sosna (103,8 ha), Krutynia Dolna (II) (969,3 ha), Krutynia (I) (273,1 ha), Lisiny (Lisunie) (15,8 ha), Pierwos (605,5 ha), Piłaki (52,5 ha), Pupy (58,1 ha), Strzałowo (14,1 ha), Zakręt (105,8 ha), I Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) województwa warmińsko-mazurskiego, OChK Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi. Część północna ostoi o powierzchni 69 914,17 ha stanowi Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natury 2000 Ostoja Piska PLH280013.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 202 gatunki ptaków, w tym 153 lęgowe. Występuje tu 48 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z tego 35 jest lęgowych. Ponadto 28 z ww. gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
W skali kraju jest to bardzo ważna ostoja dla bąka, bielika, trzmielojada, kani czarnej, orlika krzykliwego, żurawia i włochatki. Występują tu też liczne populacje gatunków potencjalnie kwalifikujących ostoję, nie zamieszczonych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Są to np.: łabędź niemy, gągoł, nurogęś, krakwa, siniak, brzęczka.
Na terenie ostoi położone jest największe w Polsce jezioro Śniardwy. Pod względem ornitologicznym akwen ten nie został dotychczas przebadany. Potencjalnie może stanowić bardzo ważny obszar dla gatunków migrujących i lęgowych związanych z szuwarem trzcinowym.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie 11 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, w tym m.in. rysia, wilka (6 rodzin), żółwia błotnego.
Obszar ostoi stanowi ważny korytarz migracyjny dla dużych ww. drapieżników oraz ssaków kopytnych.
Na uwagę zasługują stosunkowo dobrze zachowane świerczyny borealne na torfie występujące tylko lokalnie w kraju oraz łąki trzęślicowe z kosaćcem syberyjskim i mieczykiem dachówkowatym. Występują tu również jeziorka dystroficzne z pływającymi wyspami. Z niezwykle rzadkich zagrożonych roślin należy wymienić bardzo dobrze zachowane, jedno z największych w Polsce stanowisko chamedafne północnej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

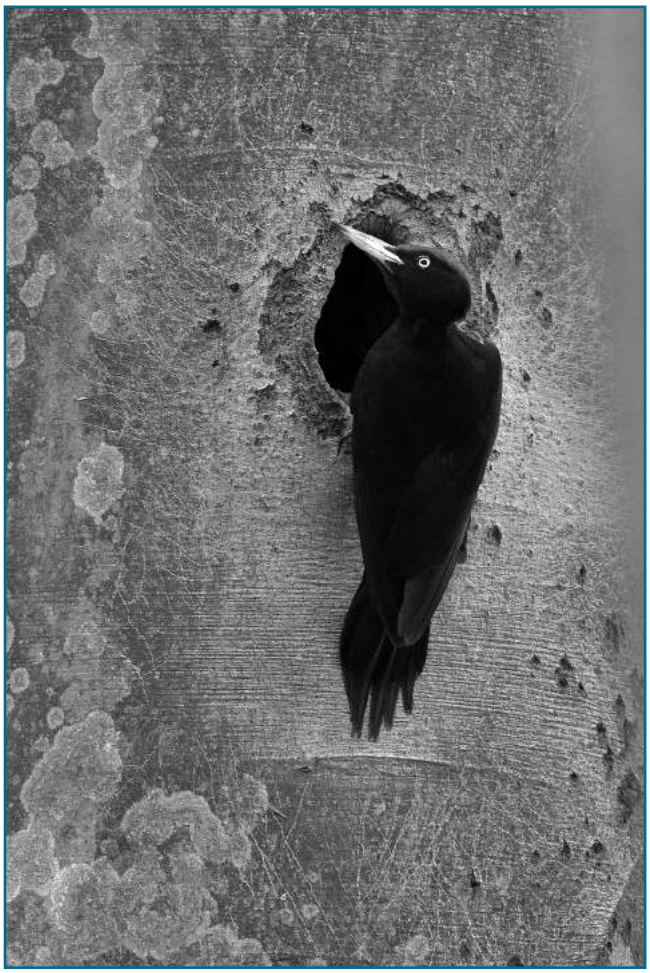
- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – usuwanie starych drzewostanów i martwego drewna;
- presja turystyczno-rekreacyjna (zabudowa jezior, bezpośrednie niszczenie siedlisk i płoszenie oraz zabijanie zwierząt poprzez jazdę pojazdami terenowymi, w tym szczególnie quadami).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- pozyskanie i zrywka drewna ciężkim specjalistycznym sprzętem;
- zanieczyszczenie i eutrofizacja wód;
- sukcesja roślinności drzewiastej i krzewiastej w ekosystemach nieleśnych;
- zalesienia gruntów nieleśnych;
- melioracje odwadniające.

Źródła danych

Adamski (2009) – dane niepubl., Cenian (2009) – baza danych KOO, Gromadzki (2001), Gromadzki i in. (1994, 2002), Heath, Evans (2000), Natura 2000 SDF/PLB280008 Puszcza Piska, Ryś (2009) – dane niepubl., Trzciński (2009) – dane niepubl.

Dzięcioł czarny *Dryocopus martius* (fot. C. Korkosz)

Orlik krzykliwy *Aquila pomarina* (fot. A. Sikora)

40. Jezioro Łuknajno (Luknajno Lake)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Robert Krupa, Lucjan Kleinschmidt, Małgorzata Krupa
Autorzy w poprzednim wydaniu: Grzegorz Osojca, Grzegorz Górecki, Robert Krupa

Kod ostoi: PL040
Współrzędne geograficzne: 53°49'N, 21°38'E
Powierzchnia: 1 380 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiat mrągowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Łuknajno, PLB280003

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca płytkie, zarastające jezioro oraz tereny otwarte (łąki, pastwiska, nieużytki). Ważna dla ptaków wodno-błotnych, wykorzystujących ją jako miejsce gniazdowania oraz odpoczynku podczas migracji, a także żerowisko dla ptaków drapieżnych gniazdujących poza ostoją. Jedno z najważniejszych w kraju lęgowisk zielonki.

Short summary
A small site co-dominated by a lake and surrounding open spaces (meadows, pastures, wastelands). An important site for waterbirds as a nesting place (Little Crake, Eurasian Bittern, Marsh Harrier), resting place for waterfowl during migrations, and feeding ground for birds of prey. This is one of the most important breeding sites for Little Crake in Poland.

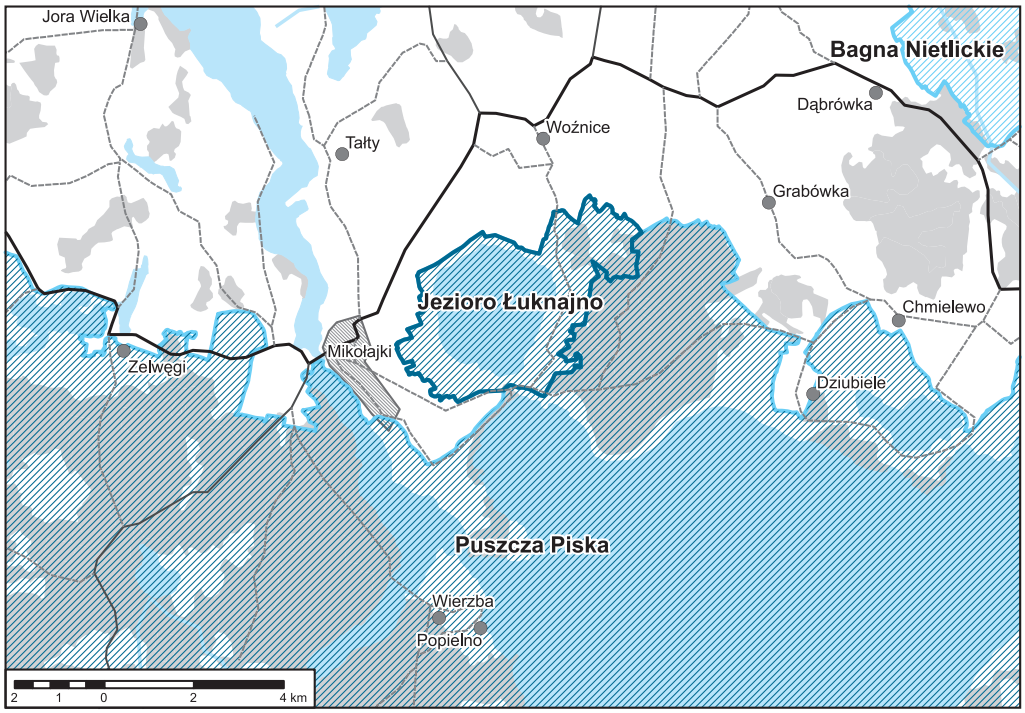
Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na Pojezierzu Mazurskim w mezoregionie Kraina Wielkich Jezior Mazurskich. Tworzy ją jezioro Łuknajno wraz z kolejnymi stadiami jego lądowacenia. Jezioro jest typowe dla wschodniej części pojezierza, wypełnia rozległe zagłębienie na równinie sandrowej. Jest ono bardzo płytkie (śr. głębokość 0,6 m, maks. 3,0 m). W klasyfikacji troficznej jezior można je zaliczyć do umiarkowanie eutroficznych. Dla wód jeziora charakterystyczne jest wysokie stężenie wapnia. Na jego dnie zalegają bogate pokłady gytii. Poprzez kanał długości ok. 400 m połączone jest z jeziorem Śniardwy i w ten sposób włączone w system Wielkich Jezior Mazurskich. Od północnego wschodu, w miejscu dawnej zatoki jeziora, przylega do niego kompleks szuwarowo-torfowiskowy nazywany Czarnym Bagnem.

Linia brzegowa jeziora jest mało urozmaicona, a brzegi w większości są płaskie. W północno-wschodniej części jeziora znajduje się niewielka wyspa porośnięta

Tabela 3.40. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jezioro Łuknajno
Table 3.40. Key bird species recorded in Luknajno Lake IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2005–2008	2 000–5 000 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	Z	2005–2008	max. 300 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2005–2008	max. 1 100 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1996–2003	5–6 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2005–2008	80–680 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2005–2008	max. 250 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2005–2008	max. 1 350 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	M	2005–2008	max. 360 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2005–2008	max. 990 i	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	M	2005–2008	max. 240 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	M	2005–2008	max. 220 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1996–2003	65 i		
Nurogęś *Mergus merganser*	M	2005–2008	max. 300 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2005–2008	max. 630 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2008	6–7 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2008	0–4 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	1 p*	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2008	1 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	1996–2003	1–2 i		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2008	0–1 p*	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2008	0–1 p*	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	1996–2003	2 i		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2008	1–3 p*	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2008	6 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2008	1 p*	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2005–2008	1–2 p*	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2008	0–1 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2008	30–40 m	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2008	7–13 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2005–2008	300–2 300 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2008	3–8 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	1996–2003	68 i		
Śmieszka *Larus ridibundus*	M	2005–2008	max. 2 400 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2008	0–3 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2008	0–10 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2005–2008	4–5 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2005–2008	7–20 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2008	15–27 p	DL	

* żerowisko ptaków gniazdujących poza ostoją.

szuwarem trzcinowym. Dno jeziora na 2/3 powierzchni porośnięte jest roślinnością zanurzoną, głównie ramienicami. Strefę roślinności wokół jeziora budują zbiorowiska szuwarowe, głównie szuwar trzcinowy. W domieszce występują szuwary turzycowe oraz szuwar tatarakowy. Następną strefę roślinności tworzą zarośla wierzbowe, budowane głównie przez wierzbę szarą, uszatą i pięciopręcikową oraz liczna grupa roślin bagiennych i torfowiskowych. Po obu stronach kanału łączącego jezioro Łuknajno ze Śniardwy zachowały się płaty olsów z olchą czarną, kruszyną pospolitą i licznymi gatunkami wierzb. We wschodniej, południowo-zachodniej i północnej części ostoi znajdują się kompleksy ekstensywnie użytkowanych lub nieużytkowanych łąk o różnej wilgotności, porośniętych głównie zbiorowiskami łąkowo-pastwiskowymi z klasy *Molinio-Arrhenatheretea*. Na terenach tych występują liczne oczka wodne.
Od strony wschodniej z ostoją sąsiaduje kompleks leśny (głównie bór mieszany świeży i grąd). Z pozostałych stron – użytki rolne. Część pastwisk nie jest obecnie użytkowana i podlega naturalnej sukcesji w kierunku zbiorowisk zaroślowych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 1%, łąki i pastwiska – 32%, inne tereny rolne – 8%, mokradła – 9%, zbiorniki wodne i cieki – 45%, inne (nieużytki) – 5%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody: Jezioro Łuknajno (1 189,1 ha), Mazurski Park Krajobrazowy (53 655 ha), Rezerwat Biosfery Jezioro Łuknajno (710,0 ha), Ostoja Ramsar Jezioro Łuknajno (1 189,1 ha).

Ptaki

Podczas badań przeprowadzonych w okresie ostatnich pięciu lat w ostoi stwierdzono występowanie 125 gatunków ptaków, w tym 85 lęgowych i prawdopodobnie lęgowych oraz 21 zalatujących w okresie lęgowym. Zidentyfikowano co najmniej 24 gatunki ptaków wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z tego 16 lęgowych i 6 (ptaki drapieżne) wykorzystujących ostoję jako żerowisko. 9 gatunków zostało zamieszczonych na liście ptaków zagrożonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jezioro Łuknajno jest jedną z dziesięciu najważniejszych ostoi zielonki, a za znaczącą należy też uznać wielkość populacji lęgowej bąka.

Od połowy lat 90. obserwuje się zanikanie występowania lub systematyczny spadek wielkości populacji lęgowych wielu gatunków, przede wszystkim perkozów, kaczek, łyski i rybitw. Prawdopodobnie wiąże się to z silnym wzrostem liczebności norki amerykańskiej, która niszczy lęgi tych ptaków. W ostatnich latach nie potwierdzono gniazdowania błotniaka zbożowego, cietrzewia i ortolana, wykazywanych w latach wcześniejszych.
Teren ostoi niemal przez cały rok jest ważnym żerowiskiem dla kilku par ptaków drapieżnych gniazdujących na terenach sąsiadujących, tj. bielika (3 p), orlika krzykliwego (2 p), rybołowa (do 2 p), kani czarnej (1 p) i kani rudej (1 p). Dla pierwszych czterech gatunków jest to główne żerowisko.
W sezonie zimowym, gdy powierzchnia jeziora nie jest pokryta lodem, może tu zimować do 300 łabędzi niemych. Do połowy lat 90. w czasie migracji koncentracje łabędzia niemego dochodziły do 2 300 osobników, a zgrupowania ptaków wodnych (głównie łyski, łabędzia niemego i kaczek) do 13 500 osobników. Jednak w ostatnich latach jesienią obserwowano do 1 100 łabędzi niemych i 5 000 wszystkich ptaków wodnych. Duże koncentracje tych ptaków są możliwe przede wszystkim dzięki temu, że jezioro jest płytkie, a dno porasta gęsta roślinność wodna stanowiąca główne pożywienie dla ptaków w czasie sezonowych migracji i zimy.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje 1 siedlisko z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej – twardowodny mezotroficzny zbiornik wodny z podwodnymi łąkami ramienic oraz co najmniej 5 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym kumak nizinny i traszka grzebieniasta. Potencjalne miejsce występowania żółwia błotnego z uwagi na powstanie na terenie ostoi w ostatnich latach wielu dogodnych środowisk dla tego gatunku (oczka wodne) oraz oddalenie znanych stanowisk o zaledwie kilka kilometrów. Szata roślinna ostoi jest zróżnicowana – zidentyfikowano 21 fitocenoz, w tym 12 zespołów roślinności lądowej i 23 zbiorowiska roślinności wodnej.
Ze względu na małą dostępność i utrudnioną możliwość penetracji terenu przez ludzi jest to ważna ostoja dla zwierząt na północnym brzegu jeziora Śniardwy.

Zielonka *Porzana parva (*fot. G. Leśniewski)

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zanikanie zbiorowisk ramienic na korzyść innych gatunków naczyniowych makrofitów oraz naruszanie osadów dennych powodowane wykorzystaniem sprzętu ciągnionego do połowu ryb;
- potencjalnie nadmierna eksploatacja zasobów rybnych w wyniku kłusownictwa i zbyt intensywnego pozyskiwania ryb przez rybaków.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- spływ do jeziora biogenów pochodzących z nawożenia okolicznych użytków rolnych;
- ruch turystyczny poza wyznaczonymi szlakami i punktami widokowymi;
- drapieżnictwo norki amerykańskiej, jenota i lisa.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania Grzegorzowi Góreckiemu za pomoc w badaniach terenowych.

Źródła danych

Górecki (2004), Hołdyński i in. (2009), Krupa i in. (2006), Osojca (2005).

41. Ostoja Poligon Orzysz (Orzysz Military Area)

Kryteria BirdLife International: A4i, B1i, C2, C6

Autor: Marian Szymkiewicz, Maria Mellin
Autor w poprzednim wydaniu: Marian Szymkiewicz

Kod ostoi: PL041
Współrzędne geograficzne: 53°44'N, 22°02'E
Powierzchnia: 21 208 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: ełcki, piski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Poligon Orzysz, PLB280014

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja leśna, z rozległymi otwartymi i półotwartymi polanami poligonowymi i licznymi terenami bagiennymi. Jest to jedna z najważniejszych w kraju ostoi cietrzewia, a także ważne miejsce postoju podczas jesiennej migracji żurawi.

Short summary
A middle-sized forest site including vast military training ground clearings and numerous bogs. One of the most important sites for Black Grouse in the country, also an important resting place for Common Crane during autumn migration.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na Równinie Mazurskiej. Znaczna jej część wchodzi w skład czynnego poligonu wojskowego Orzysz. Paradoksalnie jego istnienie i funkcjonowanie zadecydowało i nadal decyduje o unikatowych walorach przyrodniczych tego obszaru. Teren ostoi to lekko falista równina sandrowa, którą przecinają zabagnione doliny niewielkich rzek. Na obrzeżach znajduje się 6 jezior różnej wielkości, spośród których największe jest jezioro Roś. Sieć hydrologiczną tworzą cieki wodne: Święcek, Dziękałówka, Kanał Kozielski, Czarna Struga i liczne rowy. W dolinie Święcka, Kanału Kozielskiego oraz częściowo Dziękałówki, jak również nad jeziorem Zdedy zachowały się duże powierzchnie torfowisk niskich. Porastają je zbiorowiska turzycowisk oraz łozowiska, a także zespoły szuwaru trzcinowego i pałki szerokolistnej. Dość liczne są polany śródleśne, będące dawniej łąkami kośnymi, obecnie są one silnie podmokłe lub zalane wodą w wyniku prowadzonej renaturalizacji oraz działalności bobrów. Zajmuje je roślinność torfowisk niskich z turzycowiskami i łozowiskami. Miejscami utrzymują się lustra otwartej wody.
Lasy pokrywają znaczną część ostoi. Są to głównie bory sosnowe świeże, bory mieszane i bory wilgotne. W dolinach rzek i strumieni oraz na obrzeżach torfowisk występują olsy i brzezina bagienna. Część drzewostanów przylegających bezpośrednio do pól taktycznych poligonu ma charakter luźnych samosiewów.
Kolejnym niezwykle ważnym i charakterystycznym elementem środowiska są rozległe, otwarte polany poligonowe z podmokłymi obniżeniami i piaszczystymi wyniesieniami, częściowo porośnięte samosiewami sosny, brzozy i osiki. Duże powierzchnie zajmują suche, śródlądowe wrzosowiska, największe na Mazurach. Znaczną część polan porastają tylko trawy i ziołorośla. Na części tego obszaru proces naturalnej sukcesji drzew hamowany jest przez celowe wycinanie podrostów, jak też poprzez niekontrolowane pożary powstające w trakcie ćwiczeń wojskowych.
Teren poligonu to okolica odludna, zamknięta dla turystów, większość miejscowości znajduje się na obrzeżach ostoi. W jej granicach jest tylko jedna większa miejscowość – Bemowo Piskie, dwie niewielkie wsie oraz kilka osad leśnych.

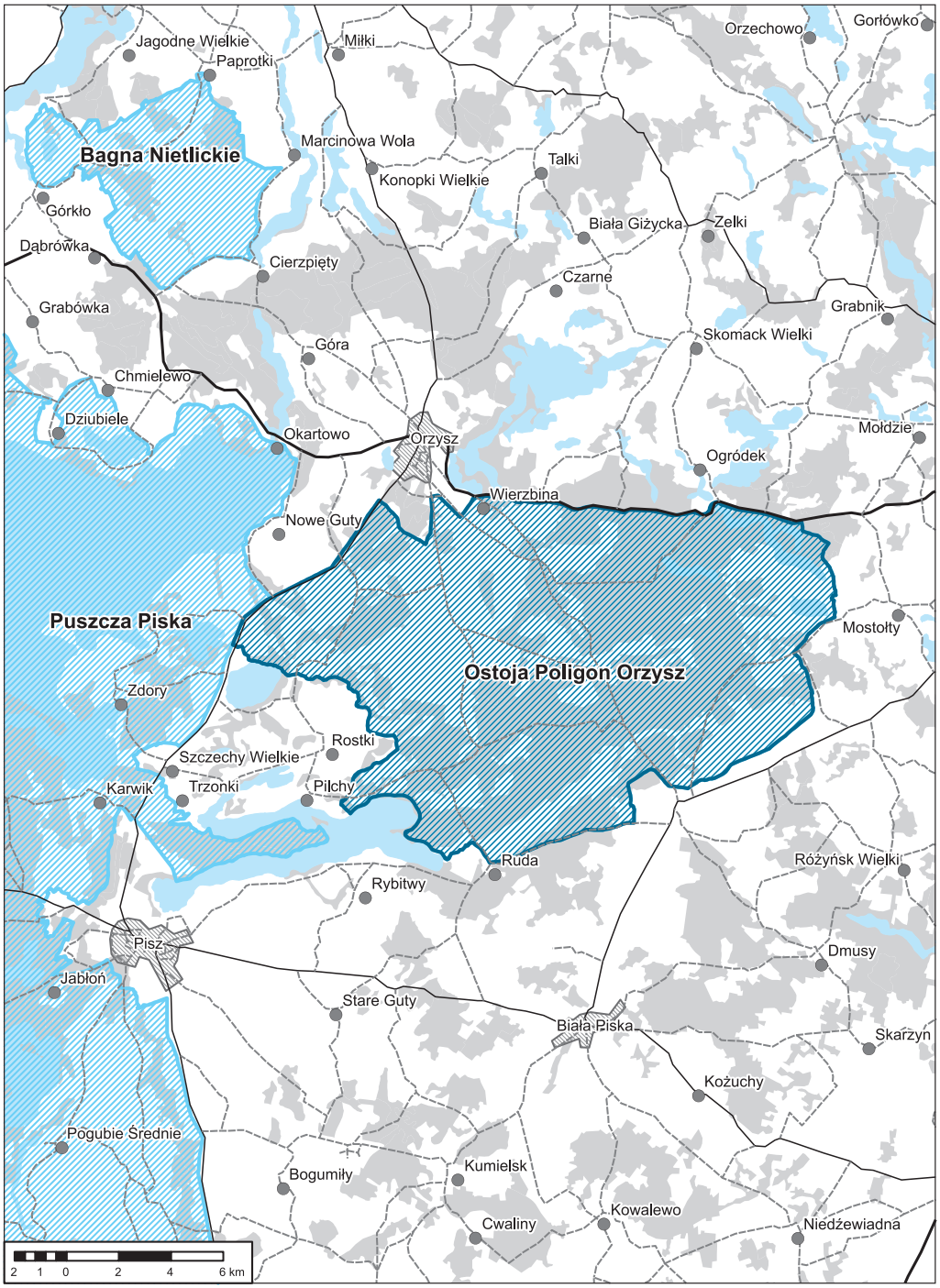
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 65%, łąki i pastwiska – 20%, inne tereny rolne – 7%, mokradła – 5%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwat przyrody Jezioro Zdedy (182 ha). Część polan poligonowych wchodzi w skład Ostoi Siedliskowej Murawy na Poligonie Orzysz liczącej 1 386 ha.

Ptaki
W ostoi stwierdzono dotychczas występowanie 190 gatunków ptaków, w tym 130 gatunków lęgowych. Obserwowano tu 38 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 29 lęgowych i prawdopodobnie lęgowych. W ostatnich latach w ostoi gniazdowało 12 gatunków umieszczonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Poligon Orzysz jest jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych cietrzewia i ważnym miejscem zatrzymywania się żurawi podczas migracji jesiennej. W skali regionu jest to ważna ostoja zielonki i derkacza.

Tabela 3.41. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Poligon Orzysz
Table 3.41. Key bird species recorded in Orzysz Military Area IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2009	39–41 m	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2009	6–8 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2009	1 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2009	1–2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007	5–6 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2009	3–4 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	2–3 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2009	0–1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008	2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	5–6 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2005–2007	2–3 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2006–2007	2–3 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2008	4–5 p	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2008	15–20 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2008	35–45 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2007–2009	3 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2008	35–40 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2008	2–3 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2005–2008	2–3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2005–2008	4–5 p	DL	

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja jest stałym miejscem występowania 5 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym wilka, wydry i bobra. Jest to najważniejsze w regionie i jedno z ważniejszych w kraju miejsc występowania sasanki otwartej – gatunku z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. W granicach ostoi wyróżniono 17 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym największe na Mazurach suche, śródlądowe wrzosowiska.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- sukcesja drzew i krzewów na otwartych polanach poligonowych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- gospodarka leśna prowadzona niezgodnie z celami ochrony obszaru, w tym stosowanie zrębów zupełnych, ubytek starych drzewostanów i drzew dziuplastych;
- rozwój budownictwa rekreacyjnego na obrzeżach ostoi i związana z tym wzrastająca presja turystyczna;
- płoszenie ptaków na tokowiskach i w miejscach lęgowych przez fotografów, miłośników ptaków i turystów;
- presja na organizację w granicach ostoi rajdów samochodów terenowych i quadów;
- penetrowanie siedlisk w trakcie polowań.

Podziękowania

Autorzy dziękują za cenne informacje i pomoc przy gromadzeniu danych Radosławowi Fuksowi – nadleśniczemu Nadleśnictwa Drygały, oraz Jarosławowi Wołkowyckiemu.

Źródła danych

Kleinschmidt i in. (2005), Szymkiewicz i Mellin – dane niepubl. z lat 2004–2009.

42. Bagna Nietlickie (Nietlice Marshes)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, B1i, C1, C2

Autorzy: Sebastian Menderski, Łukasz Meina, Marian Szymkiewicz
Autor w poprzednim wydaniu: Marian Szymkiewicz

Kod ostoi: PL042
Współrzędne geograficzne: 53°53'N, 21°47'E
Powierzchnia: 4 081 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: giżycki, mrągowski, piski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagna Nietlickie, PLB 280001

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja z rozległymi terenami bagiennymi i łąkowymi. Jest to jedno z najważniejszych w Polsce miejsc zatrzymywania się żurawi podczas jesiennej i wiosennej migracji, a także jedna z największych w kraju ostoi nielęgowych żurawi. Nietlickie Bagna są istotną w skali regionu i kraju ostoją zielonki, cietrzewia i derkacza.

Short summary
A small site encompassing vast marshes and meadows. One of the most important intermediate points in spring and autumn migration for Common Crane in Poland and one of the largest non-breeding sites for this species. Nietlice Marshes is an important regional and national site for Little Crake, Eurasian Black Grouse and Corncrake.

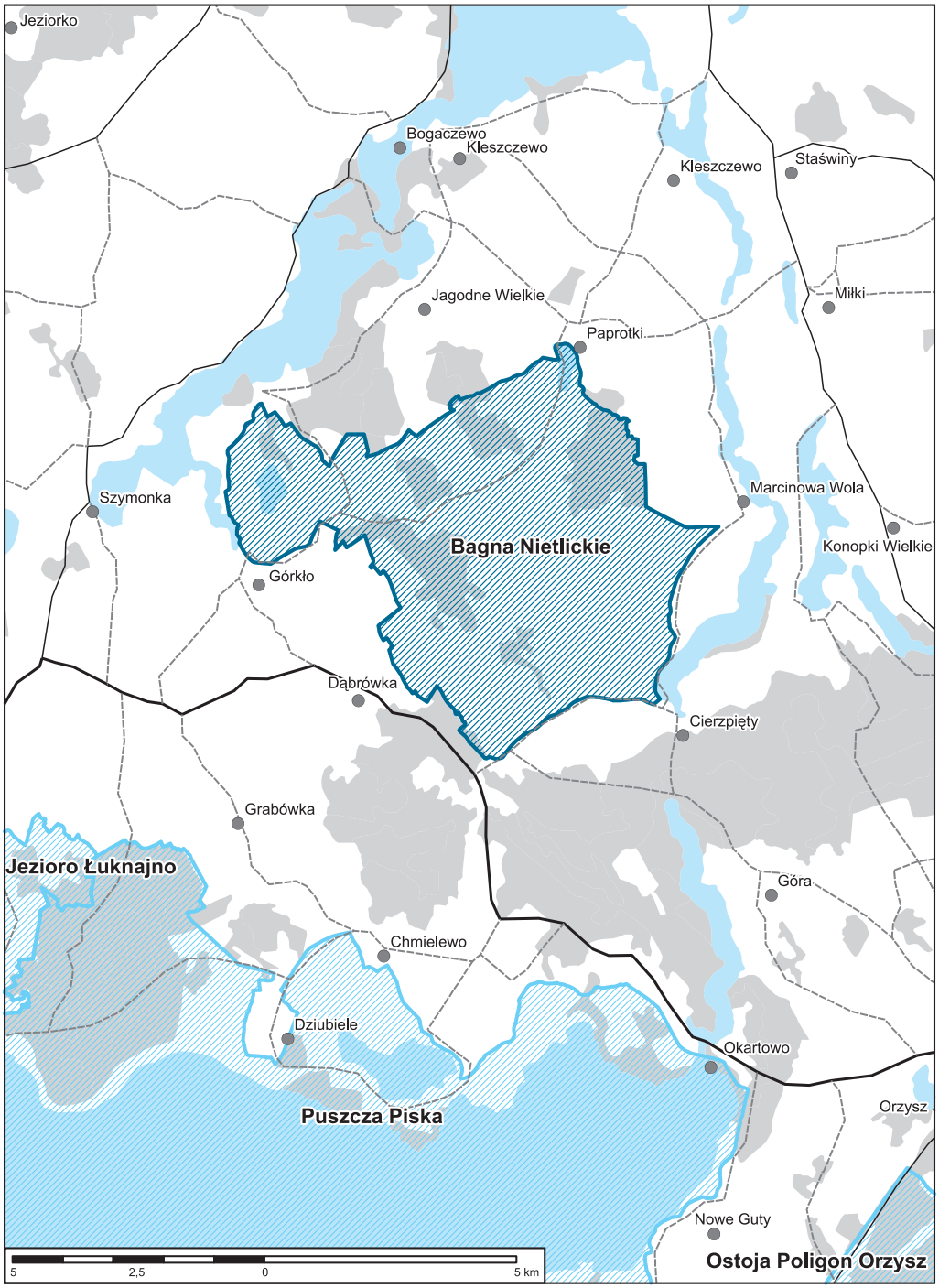
Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w środkowej części mezoregionu Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, pomiędzy jeziorami Jagodne i Buwełno. Znaczna część ostoi znajduje się obecnie w granicach utworzonego w 2003 roku rezerwatu Nietlickie Bagna, który chroni jedno z największych i najlepiej zachowanych torfowisk niskich na całym Pojezierzu Mazurskim. W przeszłości obszar występujących tu torfowisk niskich był znacznie większy i rozciągał się pomiędzy jeziorem Buwełno na wschodzie a jeziorami Jędzelek i Jagodne na zachodzie. W części wschodniej leżało rozległe wówczas jezioro Wąż. W II połowie XIX w obniżono poziom wody jeziora i osuszono przylegające do niego mokradła. Uzyskano w ten sposób ok. 3 300 ha użytków rolnych. Później, zarówno przed 1945 rokiem jak i po wojnie, jeszcze kilkakrotnie teren ten próbowano osuszyć. Pomimo tych prób do dziś w formie stosunkowo mało zmienionej przetrwało ok. 550 ha torfowisk niskich.

W obrębie rezerwatu współwystępują 3 typy biotopów: właściwe, dobrze zachowane torfowisko niskie, przylegające do torfowiska łąki i pastwiska oraz wtórne, silnie zabagnione lasy brzozowe, częściowo tworzące mozaikę z łąkami.

Główną powierzchnię otwartego torfowiska niskiego porasta mozaika zespołów trzcinnika prostego, trzciny pospolitej, a także turzycowiska, które rosną na podłożu gytii wapiennej. Torfowisko przecina kanał Wężówka, który odprowadza wody do pobliskiego jeziora Buwełno. Znajduje się tu kilka efemerycznych zbiorników wodnych, które w latach wilgotnych zwiększają swoją powierzchnię. Obecnie w wyniku działalności bobrów, a także prac renaturalizacyjnych przeprowadzonych w końcu 2002 roku, torfowisko jest bardzo silnie uwodnione i praktycznie niedostępne. Bezleśne torfowisko otoczone jest pierścieniem zakrzaczeń wierzbowych oraz bagiennych lasów z udziałem brzóz: brodawkowatej i omszonej oraz olszy czarnej. Tereny położone na zewnątrz pierścienia łóz zajmują łąki, które w miejscach wilgotnych, ostatnio niekoszonych, nabrały charakteru półnaturalnych zbiorowisk turzycowo-trawiastych. Łąki położone dalej od torfowiska są przesuszone. W ostatnich latach w północnej części ostoi znaczne połacie łąk zalesiono. Obszary na zachód od Nietlickiego Bagna w dużej części porastają wtórne lasy brzozowe, po części tworzące mozaikę z łąkami. W zachodnim fragmencie występuje tu także płat boru bagiennego i wilgotnego. Duże płaty brzezin są podtopione na skutek pracy bobrów i w wielu miejscach drzewa zamierają. Zachodnią część ostoi, położoną już poza granicami rezerwatu Nietlickie Bagno, zajmuje wypłycone jezioro Jędzelek. Brzegi jeziora są niedostępne, zajęte przez szeroki pas szuwarów, trzęsawisk i oczeretów utworzonych przez mozaikę łozowisk oraz szuwaru trzcinowego i pałkowego. Przybrzeżną część zajmują duże skupienia osoki aloesowatej. Całość otaczają

Tabela 3.42. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagna Nietlickie
Table 3.42. Key bird species recorded in Nietlice Marshes IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2008	10–12 m	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	5 m	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	5 p	DL	
Bielik *Haliaetus albicilla*	L	2008	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	5 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008	3–4 i	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	2–3 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2005–2008	1–2 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	13 p	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	14 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	65 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	2008	max. 10 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	37 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	25–32 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008	1–2 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	7 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008	6 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	23 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	min. 4 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	3 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	10–12 p	DL	

łąki jeszcze do niedawna użytkowane dość ekstensywnie oraz niewielkie płaty olsów i zadrzewień. Zagrożeniem dla tej części ostoi jest rozwijająca się dość intensywnie w ostatnich trzech latach zabudowa letniskowa.
W bezpośrednim sąsiedztwie ostoi nie ma większych miejscowości.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 18%, łąki i pastwiska – 26%, inne tereny rolne – 33%, mokradła – 20%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Nietlickie Bagno (1 132,91 ha), I Obszar Chronionego Krajobrazu województwa warmińsko-mazurskiego. W części ostoja ptasia pokrywa się ze Specjalnym Obszarem Ochrony Siedlisk Mazurskie Bagna PLH280054 (1 569,3 ha powierzchni).

Ptaki

W granicach ostoi obserwowano 176 gatunków ptaków, w tym 125 lęgowych. W ostatnich latach stwierdzono tu występowanie 34 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 20 lęgowych. Obecnie w granicach ostoi gniazduje 8 gatunków umieszczonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Nietlickie Bagna są jednym z najważniejszych w kraju miejsc zatrzymywania się żurawi podczas migracji jesiennej (do 10 000 osobników), to także jedna z największych ostoi żurawi nielęgowych (do 700 ptaków w czerwcu). Obszar ten jest ważną ostoją derkacza. Również liczebność cietrzewia przekracza 1% populacji krajowej, a dodatkowo miejsce to wyznacza północną granicę aktualnego występowania tego gatunku w kraju. W skali regionu ostoja jest ważnym miejscem występowania takich gatunków, jak: zielonka, kropiatka, rybitwa czarna, podróżniczek.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja Bagna Nietlickie jest miejscem występowania przynajmniej trzech gatunków umieszczonych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (bóbr, wydra, kumak nizinny) i przynajmniej 11 siedlisk ujętych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, wśród nich występują tu między innymi: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie, bory i lasy bagienne, lasy łęgowe, torfowiska nakredowe, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, starorzecza i naturalne zbiorniki eutroficzne.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- narastająca presja ludzi związana z rozwojem turystyki i rekreacji, w tym zabudowy letniskowej na obrzeżach ostoi.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zagrożenia związane z użytkowaniem rolniczym, w tym zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów agrotechnicznych, intensywne nawożenie, w tym gnojowicą, nadmierny wypas (zniszczenie runi i przeżyźnienie), wypalanie roślinności;
- presja na legalne prowadzenie polowań na wybrane gatunki łowne w granicach rezerwatu, polowanie w terminach niedozwolonych, penetrowanie siedlisk przez myśliwych;
- kłusownictwo rybackie i łowieckie i związane z tym intensywne penetrowanie wód jeziora Jędzelek, a także wnykarstwo i kłusownictwo z bronią, w tym w granicach rezerwatu;
- nadmierna liczebność bobra powodująca, iż niektóre fragmenty ostoi, w tym rezerwatu, są zbytnio uwodnione, co sprzyja gwałtownej ekspansji szuwaru trzcinowego, który zajmuje i zmienia m.in. biotopy cietrzewia, derkacza, żerowiska orlika; jest także zagrożeniem dla niektórych rzadkich gatunków roślin.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania Marii Mellin i Iwonie Mirowskiej-Ibron.

Źródła danych

Mirowska-Ibron i in. (2009), Menderski, Meina, Szymkiewicz – dane niepubl.

Żurawie *Grus grus* (fot. A. Sikora)

43. Puszcza Augustowska (Augustow Forest)

Kryteria BirdLife: A1, B2, B3, C1, C6

Autorzy: Dorota Zawadzka, Jerzy Zawadzki
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL043
Współrzędne geograficzne: 53°55'N, 23°13'E
Powierzchnia: 134 378 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: augustowski, sejneński, suwalski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Augustowska, PLB200002

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z największych ostoi ptaków i największy zwarty kompleks leśny w Polsce. Kluczowa ostoja lęgowa głuszca i jarząbka, a także ważne lęgowisko trzmielojada, orlika krzykliwego, derkacza, żurawia, włochatki, dzięcioła czarnego, trójpalczastego i białogrzbietego.

Short summary
One of the largest bird sites and the largest dense forest complex in Poland. A key breeding site for Western Capercaillie and Hazel Grouse, also an important breeding site for European Honey Buzzard, Lesser Spotted Eagle, Corncrake, Common Crane, Tengmalm's Owl, Black Woodpecker, Three-toed Woodpecker and White-backed Woodpecker.

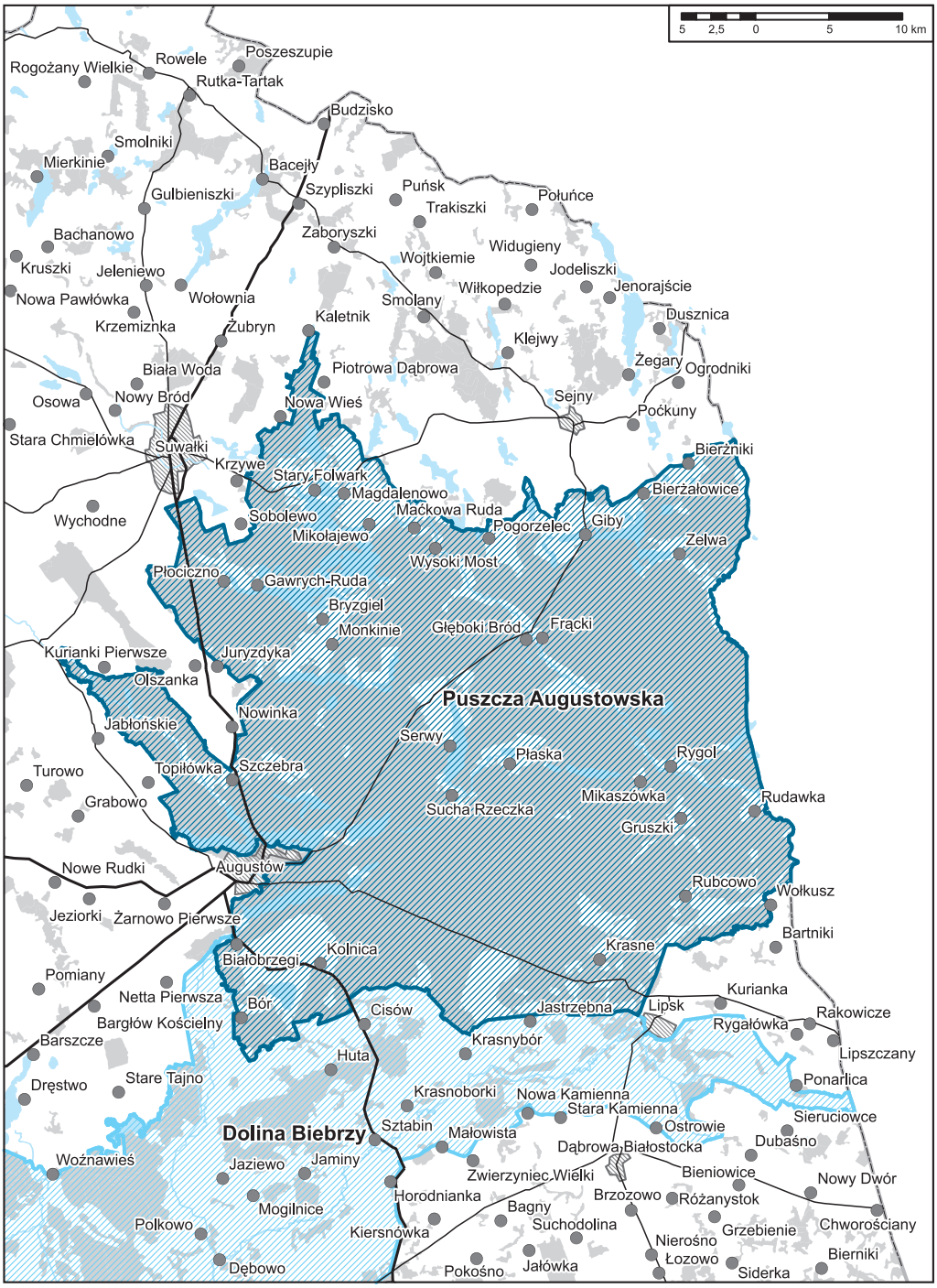
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje zwarty kompleks leśny Puszczy Augustowskiej z kilkoma enklawami bezleśnymi oraz dolny odcinek doliny rzeki Rospudy.
Główny kompleks leśny puszczy zajmuje rozległą Równinę Augustowską. Tylko niewielki północny fragment położony jest na południowym krańcu Pojezierza Wschodniosuwalskiego. W krajobrazie dominuje płaska i lekko falista powierzchnia sandru, urozmaicona wytopiskowymi misami jezior. Teren obniża się w kierunku południowym, różnica wysokości między Suwałkami a Augustowem wynosi ok. 70 m.
Główną rzeką jest wpadająca do Niemna Czarna Hańcza wraz z dopływami: Marychą, Wołkuszanką. Dorzecze Niemna i Wisły łączy wybudowany w XIX wieku Kanał Augustowski.
Lasy zajmują ok. 90% powierzchni ostoi. W drzewostanach puszczańskich dominuje sosna, która jest gatunkiem głównym na 78% powierzchni leśnej. Często współwystępuje ze świerkiem pospolitym, pokrywającym 8% powierzchni jako gatunek dominujący. Olsza czarna porasta 9% powierzchni drzewostanów. Dominującym zbiorowiskiem są bory sosnowe z domieszką świerka, o wyraźnym charakterze borealnym. W południowej, zabagnionej części puszczy znajdują się olsy, a w zagłębieniach wytopiskowych bory bagienne i torfowiska wysokie. Roślinność leśną reprezentuje ponad 20 wyróżnionych zespołów leśnych. Największe powierzchnie zajmuje zespół subkontynentalnego boru świeżego *Peucedano-Pinetum*.
Krajobraz puszczy tworzą nie tylko lasy, ale także śródleśne wsie i pola uprawne oraz łąki. Ważnym elementem krajobrazowo-przyrodniczym są też jeziora polodowcowe, których jest tu ponad 100, w tym 20 o powierzchni ponad 1 km^2. Największym jeziorem są leżące w północno-zachodniej części Wigry (21,87 km^2). Pozostałe większe jeziora to położone blisko Augustowa: Necko, Białe, Długie, Studzieniczne, Kolno; leżące w środkowej części ostoi: Serwy, Blizno, Tobołowo i Mikaszewo oraz w północnej części: Pomorze, Zelwa, Wiłkokuk. Charakterystyczne dla Puszczy Augustowskiej są tzw. sucharki, czyli małe, dystroficzne, zarastające jeziorka, otoczone płem torfowcowym.
Większe śródleśne obszary użytkowane rolniczo znajdują się w okolicach jezior Kolno, Serwy i Wigry. Cechuje je krajobraz ekstensywnego rolnictwa z mozaiką łąk, pastwisk i pól uprawnych.
Zachodni fragment ostoi to dolina rzeki Rospudy, płynącej z północnego zachodu do jeziora Necko. Jest to naturalna, częściowo otwarta dolina nizinnej rzeki, niezmieniona przez regulacje. Zachowały się tutaj w stanie półnaturalnym roślinne zbiorowiska łąkowe z cennymi gatunkami roślin.
Największe miejscowości regionu leżą poza granicami ostoi. Są to: Augustów, Suwałki, Sejny i Lipsk.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 88%, łąki i pastwiska – 2%, inne tereny rolne – 5%, zbiorniki wodne i cieki – 5%.

Formy ochrony przyrody
Wigierski Park Narodowy (15 085,0 ha), rezerwaty przyrody: Tobolinka (4,3 ha), Pomorze (20,5 ha), Starożyn (183,4 ha), Brzozowy Grąd (0,1 ha), Jezioro Kalejty (740,7 ha), Kozi Rynek (146,6 ha), Kukle (313,5 ha), Kuriańskie Bagno (1 713,6 ha), Łempis (126,6 ha), Mały Borek (90,5 ha), Perkuć (209,8 ha), Stara Ruda (83,2 ha), Starożyn (298,4 ha), Glinki (1,7 ha), Jezioro Kolno (269,3 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Dolina Biebrzy I, OChK Dolina Rospudy, OChK Pojezierze Sejneńskie, OChK Puszcza i Jeziora Augustowskie, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Puszcza Augustowska PLH200005.

Ptaki
W obrębie ostoi stwierdzono 215 gatunków ptaków, w tym 166 lęgowych. Występuje tu 26 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt", w tym 17 lęgowych. Gniazduje w ostoi 37 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Puszcza Augustowska jest jedną z najważniejszych krajowych ostoi głuszca i jarząbka oraz ważną ostoją orlika krzykliwego, błotniaka stawowego, żurawia, derkacza, dzięcioła czarnego i zielonosiwego, dudka oraz orzechówki. Na jeziorze Wigry znajduje się najdalej wysunięte na północny wschód pierzowisko łabędzia niemego.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi zidentyfikowano kilka siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in.: bory i lasy bagienne 91D0, starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne 3150, grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny 9170, łęgi 91E0, ciepłolubne dąbrowy 91I0. Występują tu ponadto gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. duże ssaki drapieżne – wilk i ryś, a także bóbr europejski, wydra.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżenie wieku rębności w południowej części puszczy, co prowadzi do szybkiej eliminacji drzewostanów ponad 100-letnich oraz powiększenia łącznej powierzchni zrębów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka rolna – szybka eliminacja mikrośrodowisk (kęp krzewów, bagienek) – obszarów wyłączonych spod dopłat bezpośrednich;
- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna i łowiecka – nadmierne wprowadzanie podszytów świerka i gatunków obcych, zbyt mała ilość pozostawianego martwego drewna, zbyt wysoka liczebność zwierzyny płowej; stosowanie harvesterów przy trzebieżach
- infrastruktura – szybka zabudowa i przekształcanie brzegów jezior i polan śródleśnych;
- turystyka – zaśmiecanie, eutrofizacja i wydeptywanie brzegów Kanału Augustowskiego, Czarnej Hańczy i jezior;
- inne – zbyt niski poziom wód gruntowych.

Podziękowania

Autorzy dziękują za udostępnienie informacji Krzysztofowi Fiedorowiczowi, Markowi Kellerowi, Grzegorzowi Myszczyńskiemu, Dorocie Piechowskiej, Waldemarowi Sudnikowi.

Źródła danych

Brzeziecki i in. (2008), Fiedorowicz (2008), Menoni (2008), Zawadzka, Zawadzki (2008a,b), Zawadzka i in. (2006, 2009a,b), Zawadzka i in. (w druku).

Tabela 3.43. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Augustowska
Table 3.43. Key bird species recorded in Augustow Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2005–2009	20–50 i	PS	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2005–2009	0–10 i	PS	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2005–2009	1 500–2 500 p	E	**C6**
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2008	3–5 m	DL	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2008	24–25 m	DL	**C6**
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2005–2009	0–6 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2009	25–35 m	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2005–2009	6–30 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2009	10–20 p	E	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2009	50–65 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2009	60–71 p	DL	**C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2009	8–10 p	E	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2009	7–10 p	E	**A1, C1**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	10–12 p	DL	**C6**
Gadożer *Circaetus gallicus*	L?	2005–2009	0–1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	56–64 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2009	7–12 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2009	32–39 p	E	**C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2005–2009	0–3 i	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2005–2009	4–10 i	PS	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2005–2009	0–2 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2009	5–10 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2009	250–360 m	E	**A1, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	120–160 p	E	**B2, C6**
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005–2009	50–70 p	E	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Dubelt *Gallinago media*	L	2008–2009	10–14 m	DL	**B2, C6**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2009	5–10 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2009	35–45 p	DL	**C6**
Siniak *Columba oenas*	L	2005–2009	90–150 p	E	**B3**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2009	3–5 p	DL	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2005–2009	20–60 p	E	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2009	40–60 p	E	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2005–2009	80–100 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2009	30–60 p	PS	
Żołna *Merops apiaster*	L	2002	0–1 p	DL	
Dudek *Upupa epops*	L	2005–2009	70–100 p	E	**B2**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2009	30–50 p	PS	**C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2009	250–350 p	PS	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2009	80–120 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2009	15–25 p	PS	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2005–2009	10–20 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2005–2009	350–500 p	PS	**C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	15–20 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2005–2009	60–80 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	60–100 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	500–700 p	E	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2005–2009	50–70 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2005–2009	10–20 p	PS	
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	2005–2009	100–300 p	E	

Głuszec *Tetrao urogallus* (fot. G. Zawadzki)

44. Dolina Biebrzy (Biebrza River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Piotr Świętochowski, Grzegorz Maciorowski, Krzysztof Henel, Piotr Marczakiewicz, Grzegorz Grygoruk
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL044
Współrzędne geograficzne: 53°32'N, 22°48'E
Powierzchnia: 148 509 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: augustowski, grajewski, łomżyński, moniecki, sokólski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Biebrzańska, PLB200006

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z największych ostoi w naszym kraju, obejmująca dolinę rzeczną. Dominują tu siedliska hydrogeniczne – szuwary, łąki wilgotne, łęgi, olsy, bory i brzeziny bagienne w strefie ulegającej wezbraniom wody powierzchniowej, występują też siedliska kserotermiczne na zboczach doliny oraz śródbagiennych wydmach. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi dla wielu gatunków ptaków związanych z siedliskami aluwialnymi i torfowiskami oraz dla gatunków borealnych, a także ważny punkt koncentracji ptaków wodno-błotnych podczas wiosennej migracji. Najważniejsza w Unii Europejskiej ostoja lęgowa wodniczki, dubelta i orlika grubodziobego.

Short summary
One of the largest sites in the country encompassing a river valley. Dominated by hydrogenic habitats: rushes, wet meadows, alluvial forests, bog woodlands, also xerothermophilous formations present on the valley slopes and bog-associated dunes. One of the most important sites in the country for many bird species associated with alluvial habitats and bogs, boreal bird species as well as important concentration area for waterbirds during the spring migration. The most important breeding site for endangered Aquatic Warbler, Great Snipe and Greater Spotted Eagle in the EU.

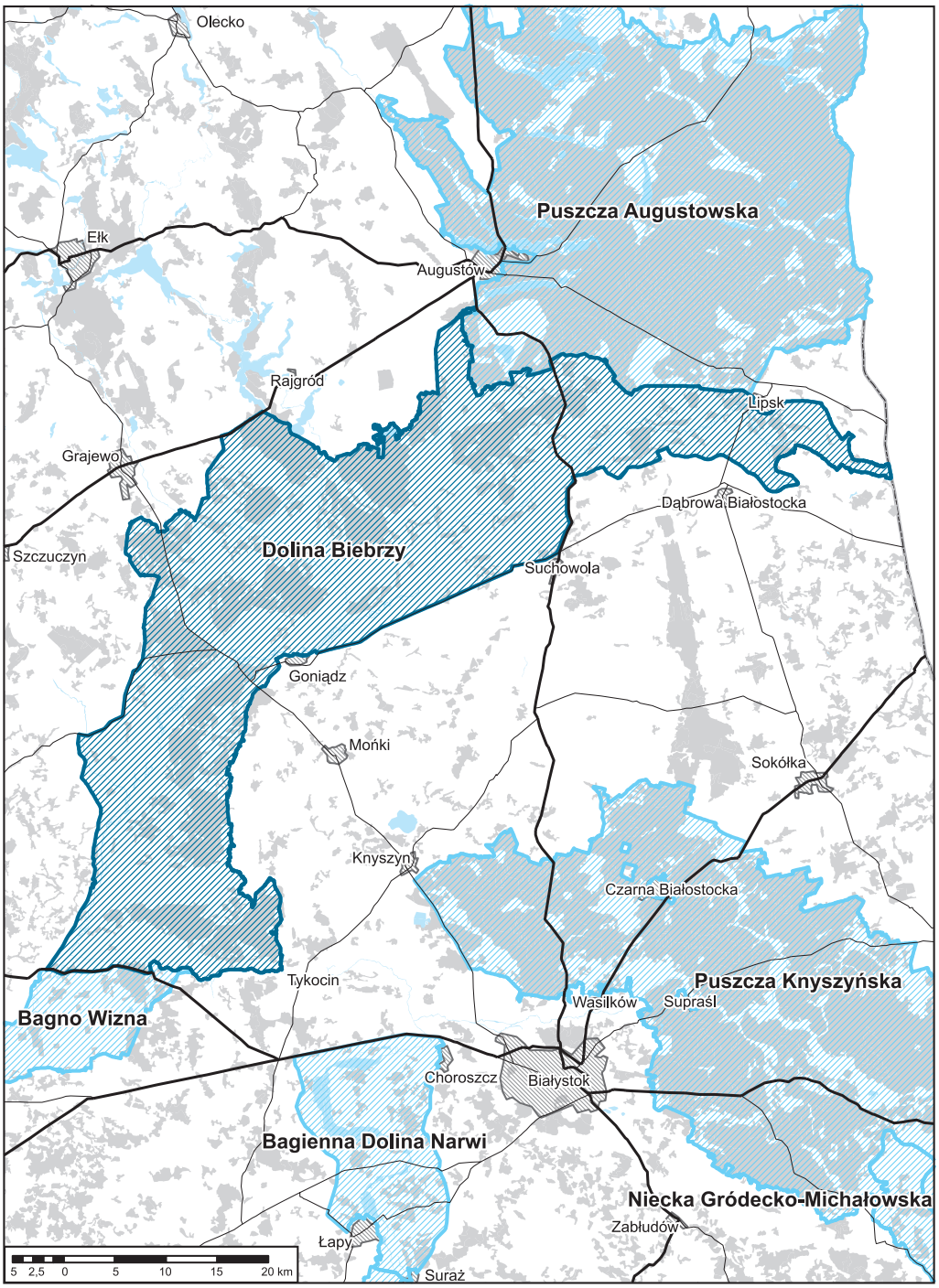
Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w Kotlinie Biebrzańskiej na obszarze Niziny Północnopodlaskiej. Kotlina Biebrzańska stanowi rozległe zatorfione obniżenie terenu, otoczone wysoczyznami morenowymi i równinami sandrowymi. Jest to obecnie największy kompleks dobrze zachowanych torfowisk niskich w Europie Środkowej.
W Dolinie Biebrzy wyróżnia się trzy baseny – górny (powyżej Rutkowszczyzny), środkowy (między Rutkowszczyzną i Osowcem) oraz dolny (między Osowcem i ujściem Biebrzy do Narwi). Główną rzeką ostoi jest Biebrza płynąca naturalnym korytem na prawie całej swej długości. Wykonane w przeszłości prace melioracyjne doprowadziły do osuszenia dużych fragmentów bagien biebrzańskich, szczególnie w basenie środkowym i górnym. Próby osuszenia basenu dolnego nie przyniosły rezultatu, ponieważ spływ wód jest hamowany przez stożek napływowy Narwi.
Biebrza i dolne odcinki jej dopływów regularnie wylewają w okresie wiosennym, co warunkuje strefowy układ roślinności. Obszar regularnych i długotrwałych zalewów zajmuje właściwą dolinę madową Biebrzy, z licznymi starorzeczami i mineralnymi grądzikami. Porastają ją zróżnicowane zbiorowiska szuwarowe, głównie wielkoturzycowe, mannowe, mozgowe i trzcinowe. Strefa o regularnych, ale krótszych zalewach, obejmuje torfowiska, które porastają głównie wysokie turzycowiska kępowe. Dalej rozciąga się strefa doliny z rzadka zalewana wodami rzecznymi, lecz utrzymuje się tu silne zabagnienie wskutek podsiąkania wód podziemnych z otaczających ją wysoczyzn i występują bogate zbiorowiska ziołoroślowe oraz cenne łąki trzęślicowe.
Lasy, które zajmują ok. 1/4 powierzchni ostoi, rosną zarówno na gruntach podmokłych (olsy porzeczkowe i torfowcowe, łęg olszowo-jesionowy, subborealna brzezina bagienna, bór bagienny i borealna świerczyna na torfie), jak i na gruntach mineralnych (bory i grądy). Na całym terenie ostoi występują różne zarośla wierzbowe, w tym wierzby lapońskiej i brzozy niskiej.
Bagna Biebrzańskie od wielu stuleci wykorzystywane były w sposób ekstensywny jako łąki i pastwiska. Jednak już od kilkudziesięciu lat postępuje tu proces wycofywania się rolnictwa z obszarów najbardziej podmokłych i niedostępnych, które wskutek sukcesji roślinnej w coraz większym stopniu zarastają krzewami i młodym lasem. W ostatnich latach w związku z dopłatami Programu Rolnośrodowiskowego wzrosła powierzchnia wykaszanych łąk.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 26%, łąki i pastwiska – 27%, inne tereny rolne – 15%, mokradła
i inne siedliska otwarte – 30%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Biebrzański Park Narodowy (59 223 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Dolina Biebrzy 1, Dolina Biebrzy 2, OChK Dolina Narwi, OChK Pojezierze Rajgrodzkie, ostoja ramsarska, Specjany Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Biebrzy PLH200008.

Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus* (fot. M. Nawrocki)

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 280 gatunków ptaków, w tym 193 lęgowych, spośród których 61 jest wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (część stwierdzeń historycznych) i 27 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Liczebność 26 gatunków mieści się w kryteriach wyznaczonych przez Birdlife International (tab.3.44).

Najcenniejszy zespół ptaków jest związany z równie zagrożonymi turzycowiskami. Należy do nich cietrzew, uszatka błotna, dubelt i wodniczka, dla których jest to kluczowa ostoja. Ptaki żyjące bliżej ludzi, związane z aluwialną strefą doliny, takie jak kulik wielki, rybitwa białoczelna i rzeczna, sieweczka obrożn, mają tu również ważną ostoję, podobnie jak gatunki związane z eutroficznymi starorzeczami i rozlewiskami, m.in.: rybitwa białoskrzydła i czarna, zielonka i kropiatka. Lęgnie się tu też wiele cennych gatunków leśnych, takich jak dzięcioł białogrzbiety, trójpalczasty i zielonosiwy, muchołówka mała i białoszyja, oraz leśnych żerujących na terenach otwartych, takich jak puchacz, bielik, orlik krzykliwy i grubodzioby.

Za unikatową wartość doliny Biebrzy dla ptaków odpowiada jej bagienny i borealny charakter.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Znajduje się tu największa ostoja łosia *Alces alces* w Polsce (ok. 700 osobników), największa kolonia zimowa nocka łydkowłosego *Myotis dasycneme* w naszym kraju i najbogatsza w Polsce populacja obuwika pospolitego Cypripedium calceolus (do 3 500 sztuk). W Dolinie Biebrzy zidentyfikowano 15 typów siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, spośród których najcenniejsze są torfowiska przejściowe i trzęsawiska *Caricion lasiocarpae, Caricetum appropinquatae*, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinietum caerulae* oraz bory i lasy bagienne.

Tabela 3.44. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Biebrzy
Table 3.44. Key bird species recorded in Biebrza River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2007–2010	min. 100 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2007–2009	1 p	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2007–2010	max. 300	PS	**A4i, B1i, C2**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2007–2010	max. 50 000	PS	**A4i, B1i, C3**
Świstun *Anas penelope*	M	2007–2010	max. 25 000	PS	**A4i, B1i, C3**
Rożeniec *Anas acuta*	M	2007–2010	max. 10 000	PS	**A4i, B1i, C3**
Rożeniec *Anas acuta*	L	2006–2009	0–1 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2008	107 m	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1991–2000	27–120 m		**B2, C2, C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1991–2000	7 p		
Czapla biała *Egretta alba*	L	2008–2009	0–10 p	DL	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1990–1992	24–26 p		**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	300–400 p		**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1991–1997	28–35 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2009	0–1 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2009	1–3 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2009	12–13 p	DL	**C6**
Gadożer *Circaetus gallicus*	L?	2005–2009	0–1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1991–1997	170–296 p		**C6**
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	L	2004–2006	0–1 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1997	97 p		**B3, C6**
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2009	34–35 p	DL	**C6**
Orlik grubodzioby *Aquila clanga*	L	2005–2009	21–23 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1991–1997	300–1 500 m		**B3, C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	1991–1997	27–80 m		**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2006	min. 700 m	PS	**A1, B2, C1, C6**

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Żuraw *Grus grus*	M	2009	1 900 i	DL	**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	min. 600 p	E	**B2, C6**
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2006	min. 2 500 p		**B2**
Dubelt *Gallinago media*	L	1991–1997	400–480 m		**A1, B2, C1, C2, C6**
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2007–2010	max. 20 000	PS	**A4i, B1i, C2**
Rycyk *Limosa limosa*	L	2007–2010	min. 200 p	PS	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2007–2010	min. 50 p	PS	**A1, C1**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1991–2000	42–50 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1991–2000	8 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1991–2000	1–150 p		**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1991–1997	200–700 p		**B2, C2, C6**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2009	34–35 p	DL	**B2, C6**
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2005–2009	0–1 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	2008–2009	0–4 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1991–2000	0–10 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1990–1997	70–80 p		**C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1991–2000	150–200 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1991–2000	75–90 p		
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2009	min. 100 p	E	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2005–2009	0–3 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	1991–2000	150–300 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1991–2000	40–100 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006	min. 100 p	PS	**C6**
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	2 528 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1991–1997	250–350 p		**C6**
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1991–2000	50–100 p		

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżenie poziomu wód gruntowych prowadzące do mineralizacji torfu, co powoduje ustępowanie roślinności typowo bagiennej, wkraczanie ekspansywnych roślin i zanik zbiorowisk optymalnych dla najcenniejszych gatunków ptaków.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk powodujące ich zarastanie wyższą roślinnością;
- drapieżnictwo obcych zwierząt (introdukowanych oraz domowych), szczególnie w okresie lęgowym, oraz szczepienia lisów przeciw wściekliźnie;
- kłusownictwo;
- prace melioracyjne w dolinie Biebrzy i rozbudowa infrastruktury komunikacyjnej oraz zabudowa wysokich brzegów doliny izolująca ją od sąsiednich terenów.
- presja fotografów i przyrodników oraz masowego ruchu turystycznego w cennych siedliskach ptaków;
- problem odprowadzania ścieków komunalnych i rolniczych oraz brak kontroli istniejących w dolinie szamb.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania Grzegorzowi Grzywaczewskiemu, Michałowi Budce i Tomkowi Tumielowi.

Źródła danych

Budka, Świętochowski (2009), Natura2000 SDF/PLH200008 Dolina Biebrzy, Nowakowski (2001), Pugacewicz (2004), Skierczyński, Marczakiewicz (2007) Świętochowski (2009).

45. Puszcza Knyszyńska (Knyszyn Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Tomasz Tumiel
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL045
Współrzędne geograficzne: 53°12'N, 23°27'E
Powierzchnia: 133 229 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: białostocki, moniecki, sokólski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Knyszyńska, PLB200003

Krótka charakterystyka ostoi
Bardzo duża ostoja leśna z dominującymi drzewostanami borowymi. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi jarząbka, dzięcioła trójpalczastego, włochatki, orlika krzykliwego, trzmielojada, muchołówki małej i dzięcioła czarnego.

Short summary
Very large forest site dominated by pine forests. One of the most important sites for Hazel Grouse, Three-toed Woodpecker, Tengmalm's Owl, Lesser Spotted Eagle, European Honey Buzzard, Red-breasted Flycatcher and Black Woodpecker in the country.

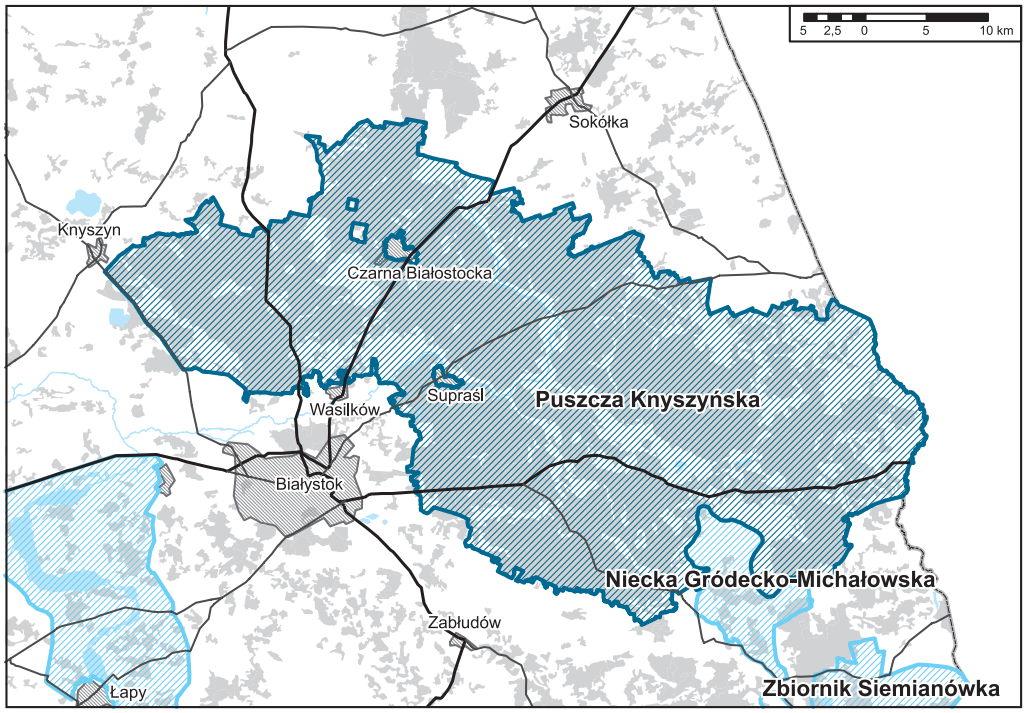
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje niemal cały obszar Puszczy Knyszyńskiej – zwartego kompleksu leśnego rozciągającego się na północ i wschód od Białegostoku. Puszcza leży na Wysoczyźnie Białostockiej wchodzącej w skład Niziny Północnopodlaskiej. Puszcza Knyszyńska pokrywa fragment wysoczyzny polodowcowej o urozmaiconej, falisto-pagórkowatej rzeźbie terenu, którą rozcinają doliny licznych niedużych rzek i strumieni. W wielu miejscach znajdują się większe obniżenia terenu o charakterze kotlin. Lokalne różnice wysokości sięgają 80 m, a największe z nich przekraczają 210 m n.p.m. (w ciągu moreny czołowej). Dominują tutaj gleby pseudobielicowe i belicowe. Natomiast gleby brunatne większe powierzchnie zajmują tylko lokalnie. W dolinach i kotlinach występują różne typy gleb bagiennych.

Główną rzeką puszczy jest Supraśl – prawy dopływ Narwi. Uchodzą do niej Słoja, Sokołda, Płoska i Czarna oraz liczne mniejsze cieki. Doliny rzeczne są dość szerokie, przeważnie wylesione i zajęte głównie przez ekstensywnie użytkowane łąki i pastwiska. W krawędziach dolin liczne są źródliska zasilające małe potoki. W dolinach i kotlinach wykształciły się wszystkie typy torfowisk. Większość została całkowicie lub częściowo osuszona, ale niektóre, zwłaszcza w dolinach mniejszych cieków i w bezodpływowych nieckach w strefie lokalnych wododziałów, zachowały się w stanie naturalnym.

Tabela 3.45. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Knyszyńska
Table 3.45. Key bird species recorded in Knyszyn Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	1989–1995	0–2 p		**C6**
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1989–1993	3 500–4 500 p		**C6**
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	1989–2002	20–50 m		**C6**
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	1989–1995	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1989–1995	5–7 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1989–1993	15–16 p		**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1989–1995	106 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1989–1999	60–75 p		**C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1989–1995	0–1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1989–1995	0–1 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	4–6 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1989–1995	9–15 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1989–1995	4 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1989–2003	58–59 p		**B2, C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	1989–1995	0–1 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1989–1995	3–5 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	1–2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	250–350 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	25–45 p	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Dubelt *Gallinago media*	L	2009	min. 6 m	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008–2009	3–6 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1989–1995	10–20 p		
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	min. 100 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	1989–1995	2–4 p		
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	20–40 p	PS	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2009	min. 120 p	E	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1989–1995	22–30 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	15–25 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1989–1993	400–600 p		**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1989–1995	80–100 p		
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2009	15–20 p	DL	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2005–2010	35–50 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	1989–1995	200–300 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1989–1995	25–50 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1989–1993	500–1 500 p		**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	+		

W lasach dominują bory sosnowe i sosnowo-świerkowe o charakterze borealnym. Wykształcił się tu odrębny ekotyp sosny, zwany sosną supraską. Ma ona prostą, wysoką strzałę z małą koroną i w przeszłości była ceniona w budownictwie okrętowym. Grądy zajmują stosunkowo niedużą powierzchnię w północnej części puszczy. W obniżeniach terenu występują łęgi olszowo-jesionowe i olsy, a miejscami również borealna świerczyna na torfie i bór bagienny. We florze liczne są gatunki borealne i relikty polodowcowe. Dla ochrony najlepiej zachowanych fragmentów lasów utworzono liczne rezerwaty przyrody.
Osadnictwo jest rozproszone i skupia się głównie w dolinach rzek. Wokół osad powstały różnej wielkości polany użytkowane rolniczo. W granicach ostoi leżą tylko dwa miasteczka – Czarna Białostocka i Supraśl.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 72%, łąki i pastwiska – 12%, inne tereny rolne – 15%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej (73 094,0 ha), rezerwaty przyrody: Bahno w Borkach (286,0 ha), Budzisk (328,5 ha), Gorbacz (113,7 ha), Góra Pieszczana (220,1 ha), Jałówka (277,0 ha), Jesionowe Góry (376,6 ha), Karczmisko (16,6 ha), Kozłowy Ług (139,0 ha), Krasne (85,2 ha), Krzemianka (230,9 ha), Krzemienne Góry (73,6 ha), Las Cieliczański (370,6 ha), Międzyrzecze (249,9 ha), Stara Dębina (33,7 ha), Stare Biele (255,7 ha), Surażkowo (134,1 ha), Wielki Las (129,3 ha), Woronicza (133,8 ha), Nietupa (273,7 ha), Skarpy Ślesińskie (13,8 ha), Taboły (307,9 ha), Chomontowszczyzna (234,42 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Dolina Narwi, OChK Wzgórza Sokólskie, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Knyszyńska PLH200006.

Ptaki

W ostoi stwierdzono ponad 198 gatunków ptaków, w tym co najmniej 156 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Wykazano tu również 40 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W ostatnich latach stwierdzono prawdopodobne gniazdowanie 13 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Puszcza Knyszyńska stanowi jedną z najważniejszych w kraju ostoi bociana czarnego, trzmielojada, orlika krzykliwego, derkacza, sóweczki, włochatki, dzięcioła czarnego, dzięcioła trójpalczastego, muchołówki małej. Na progu liczebności kwalifikującej (1% populacji krajowej) występuje dzięcioł średni, dzięcioł zielonosiwy i dubelt. Gniazduje tu także znaczna populacja lelka, gąsiorka, lerki oraz siniaka.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje kilka typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym zbiorowiska takie, jak np. bór bagienny *Vaccinio uliginosi-Pinetum,* sosnowo-brzozowy las bagienny *Thelypteridi-Betuletum pubescentis*, świerczyna borealna *Sphagno girgensohnii-Piceetum*. Licznie występują różnego typu źródliska, stwierdzono ponad 400 wypływów wód podziemnych. Bogata jest tu flora z rzadkimi i reliktowymi gatunkami, m.in. chamedafne północną *Chamaedaphne calyculata*. Występuje tu populacja wilka, rysia oraz żubra. Przez ostoję przebiegają ważne korytarze migracyjne ssaków; stanowi ona połączenie z sąsiadującymi obszarami – Puszczą Białowieską i Augustowską oraz Niecką Gródecko-Michałowską.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych;
- zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych;
- wyrąb „kornikowych" świerków;
- usuwanie martwego drewna z lasu;
- sadzenie monokultur;
- stosowanie zrębów zupełnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- spadek poziomu wód gruntowych, osuszanie, zrzuty ścieków komunalnych;
- rozwój infrastruktury drogowej, zwiększenie natężenia ruchu;
- rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy;
- zrzuty ścieków i składowanie odpadów organicznych pochodzenia rolniczego;
- lokalizacja i eksploatacja składowisk odpadów nie komunalnych;
- wzmożona penetracja przez ludzi i zwierzęta domowe.

Podziękowania

Za udostępnienie danych i pomoc w ich opracowywaniu autor dziękuje Eugeniuszowi Pugacewiczowi, Robertowi Kapowiczowi, Michałowi Skierczyńskiemu,

Wojciechowi Januszkiewiczowi, Tomaszowi Kułakowskiemu, Grzegorzowi Grygorukowi, Piotrowi Świętochowskiemu, Marcinowi Wereszczukowi, Pawłowi i Annie Mirskim.

Źródła danych

Pugacewicz (2004), Tumiel – dane niepubl. z lat 2004–2009, Tumiel (2009).

Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus* (fot. G. Lesniewski)

46. Puszcza Białowieska (Białowieza Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autor: Patryk Rowiński
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL046
Współrzędne geograficzne: 52°45'N, 23°44'E
Powierzchnia: 62 999 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiat hajnowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Białowieska, PLC200004

Krótka charakterystyka ostoi

Bardzo duża, typowo leśna ostoja, zachowująca wiele środowisk o charakterze naturalnym. Najważniejszy w kraju (dla niektórych gatunków także w Europie) obszar gniazdowania m.in. dzięcioła średniego, trójpalczastego i białogrzbietego oraz muchołówki białoszyjej. Ważna ostoja także dla m.in. trzmielojada, orlika krzykliwego, jarząbka, sóweczki.

Short summary

Very large forest site with well-preserved, close to primeval natural forest habitats. The most important in the country (for some species also in Europe) nesting site for Middle Spotted Woodpecker, Three-toed Woodpecker, White-backed Woodpecker and Collared Flycatcher. An important site for European Honey Buzzard, Lesser Spotted Eagle, Hazel Grouse and Pygmy Owl.

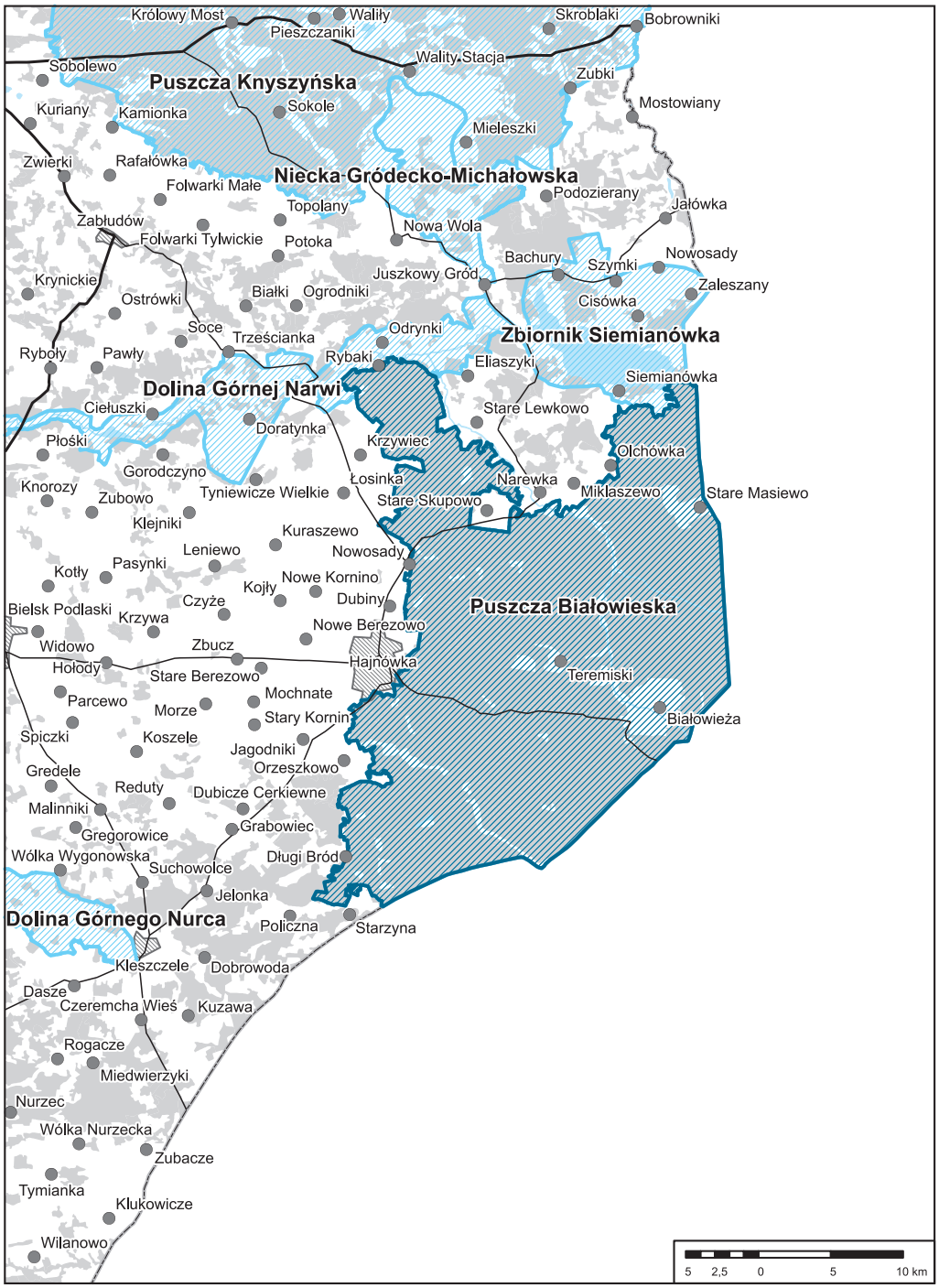
Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje polską część kompleksu leśnego Puszczy Białowieskiej wraz z przyłączoną do niego pozostałością dawnej Puszczy Bialskiej (Puszcza Ladzka). Leży we wschodniej części Równiny Bialskiej na obszarze Niziny Północnopodlaskiej. Stanowi ona relikt pierwotnych puszcz niżowych, pokrywających niegdyś znaczne tereny środkowej Europy. O wyjątkowych walorach przyrodniczych Puszczy Białowieskiej decyduje wiele czynników, z których do najważniejszych należą: zachowanie w stanie naturalnym większości siedlisk, dobry stan zachowania całych ekosystemów oraz ich różnorodność, słaby stopień rozczłonkowania kompleksu leśnego, położenie w obszarze przejściowym pod względem biogeograficznym, klimatycznym, hydrograficznym i historyczno-gospodarczym. Nie bez znaczenia jest również fakt, że prawie przez pięć stuleci, aż do I wojny światowej, puszcza była chroniona jako dobra królewskie. Dzięki temu znaczący jest w niej udział starych drzewostanów naturalnego pochodzenia

Tabela 3.46. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Białowieska
Table 3.46. Key bird species recorded in Bialowieza Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2009	1 p	DL	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1999–2001	1 600–1 800 p	E	**C6**
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004	0–3 m	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2003–2004	10–12 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2006	16–18 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2003–2004	90–120 p	E	**B3, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	1998–2002	1–5 i	PS	
Gadożer *Circaetus gallicus*	L?	1999–2004	0–1 p	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1999–2001	1–2 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	1999–2004	0–5 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2003–2004	3–6 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2003–2004	30–35 p	E	**B2, C6**
Orzełek *Aquila pennata*	L?	1999–2004	0–1 p	PS	
Drzemlik *Falco columbarius*	M/Z	2000	0–2 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1999–2001	10–40 m	PS	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	1987–1994	3–8 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	1999–2001	80–120 m	PS	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	1999–2001	40–45 p	E	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	1999–2001	100–300 p	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Siniak *Columba oenas*	L	1999–2001	150–250 p	PS	**B3**
Puchacz *Bubo bubo*	L	1999–2001	1–2 p	PS	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	1999–2001	80–100 p	E	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1999–2001	30–50 p	PS	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1985–1994	250–280 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1999–2001	1–5 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1999–2001	30–35 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1999–2001	150–180 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1999–2001	1 100–1 300 p	E	**B3, C6**
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	1999–2001, 2005	60–90 p	E	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	1999–2001	60–80 p	E	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	1985–1994	100–120 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1985–1994	200–220 p	PS	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1999–2001	300–600 p	E	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1999–2001	5 000–10 000 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1999–2001	1 000–1 500 p	PS	

o wielowarstwowej strukturze przestrzennej, bogatym składzie gatunkowym i pełnej sekwencji stadiów rozwojowych lasu. Znaczna część puszczy jest nadal kształtowana przez naturalne procesy lasotwórcze. Flora i fauna są niezwykle bogate i posiadają w swym składzie wiele elementów borealnych i subborealnych. Zachowane tu zbiorowiska roślinne oraz zespoły ptaków i ssaków leśnych wykazują wiele cech zespołów pierwotnych.

Puszcza Białowieska leży na słabo zróżnicowanej wysokościowo równinie pociętej licznymi niezbyt szerokimi dolinami rzecznymi. Na wysoczyźnie dominują gleby brunatne, skrytobielicowe i bielicowe, natomiast w dolinach rzecznych i obniżeniach terenu przeważają gleby torfowe.

Główne rzeki puszczy to Narewka, zbierająca wody z części wschodniej, centralnej oraz północnej i odprowadzająca je do Narwi, oraz Leśna Prawa, która zbiera wody z części południowo-zachodniej i odprowadza je do Bugu. Doliny puszczańskich rzek są przeważnie w różnym stopniu zabagnione. W przeszłości większość ich powierzchni była ekstensywnie użytkowana jako łąki i pastwiska. Obecnie zdecydowanie dominują w nich nieużytki porośnięte szuwarami turzycowymi i trzcinowymi oraz bogatymi florystycznie zbiorowiskami ziołoroślowymi. Są one w różnym stopniu zakrzewione i stopniowo pokrywają się młodym lasem.

W lasach puszczy dominują grądy subkontynentalne. Występują one w trzech odmianach – grądów typowych, niskich i wysokich. Jest to najsilniej zróżnicowane i najbardziej wielopostaciowe zbiorowisko leśne puszczy, które nadaje szczególny charakter temu obszarowi. Mniejszą powierzchnię zajmują bory, które na glebach mineralnych są reprezentowane przez bór mieszany, bór świeży, bór suchy i bór wilgotny. Doliny rzeczne i podmokłe obniżenia terenu zajmują łęgi jesionowo-olszowe oraz olsy porzeczkowe i torfowcowe, a miejscami także borealna świerczyna na torfie, bór bagienny i subborealna brzezina bagienna. Lokalnie na wzniesieniach morenowych występuje też dąbrowa świetlista.

Osadnictwo w puszczy jest słabo rozwinięte i skupia się głównie na śródleśnych polanach. Wszystkie polany w przeszłości były użytkowane rolniczo, głównie

jako pola uprawne. Obecnie rolnictwo na polanach zanika, a odłogi w szybkim tempie zarastają lekkonasiennymi gatunkami drzew i sukcesywnie przekształcają się w młode lasy.
Intensywne pozyskanie surowca drzewnego w puszczy datuje się od okupacji niemieckiej podczas I wojny światowej. Od tego czasu z różnym nasileniem, w niektórych okresach w sposób wręcz rabunkowy, jest ono prowadzone do dnia dzisiejszego na przeważającym obszarze puszczy. Dopiero pod koniec minionego stulecia doprowadzono do znacznego jego ograniczenia. Spadkiem po rozległych wyrębach są duże powierzchnie sztucznych drzewostanów, często monokulturowych, ale także naturalne odnowienia brzozowe.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 93%, łąki i pastwiska – 4%, inne tereny rolne – 3%.

Formy ochrony przyrody

Białowieski Park Narodowy (10 502,0 ha – 45% ochrona ścisła), rezerwaty przyrody: Berezowo (115,3 ha), Dębowy Grąd (100,5 ha), Dolina Waliczówki (44,8 ha), Głęboki Kąt (40,5 ha), Gnilec (37,1 ha), Kozłowe Borki (247,0 ha), Las Zwierzyniecki (33,8 ha), Lasy Naturalne Puszczy Białowieskiej (8 581,6 ha), Lipiny (24,5 ha), Michnówka (85,9 ha), Nieznanowo (27,5 ha), Olszanka Myśliszcze (278,3 ha), Podcerkwa (228,1 ha), Podolany (15,1 ha), Pogorzelce (6,2 ha), Przewłoka (78,4 ha), Rezerwat Krajobrazowy im. prof. Wł. Szafera (1 356,9 ha), Siemianówka (224,5 ha), Sitki (34,1 ha), Stary Zagaj (131,3 ha), Starzyna (370,1 ha), Szczekotowo (36,4 ha), Wysokie Bagno (78,5 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Puszcza Białowieska, OChK Dolina Narwi, Rezerwat Biosfery: Białowieski Park Narodowy, Światowe Dziedzictwo Ludzkości: Białowieski Park Narodowy.

Ptaki

W polskiej części Puszczy Białowieskiej stwierdzono występowanie 240 gatunków ptaków (wraz ze stwierdzanymi dawniej). Do awifauny lęgowej zalicza się 153 gatunki (razem z 6 lęgowymi dawniej). Niemal 80% to gatunki rodzime, w większości ptaki wnętrza i skraju lasu. W ostatnim dziesięcioleciu stwierdzono 33 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 30 z nich to ptaki lęgowe, następnych 12 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dla 13 gatunków Puszcza Białowieska stanowi główne lub jedno z głównych miejsc rozrodu w Polsce (powyżej 1% populacji krajowej), są to: muchołówka białoszyja i mała, dzięcioł białogrzbiety, średni i trójpalczasty, sóweczka, włochatka, jarząbek, trzmielojad, orlik krzykliwy, bocian czarny oraz prawdopodobnie lęgowe orzełek i gadożer.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 17 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, z czego największą powierzchnię (63%) zajmują grądy środkowoeuropejskie i subkontynentalne oraz lasy łęgowe (12%). Występuje tu 41 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. 6 gatunków ssaków, w tym najliczniejsza populacja żubra (450 osobników) na świecie, 6 gatunków ryb, 26 gatunków bezkręgowców, w tym chrząszcze saproksyliczne: pachnica dębowa, zgniotek cynobrowy, zagłębek bruzdkowany, ponurek Schneidera. W ostoi stwierdzono także 6 gatunków roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej i wiele z „Polskiej czerwonej księgi roślin".

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- eksploatacja drzewostanów o charakterze naturalnym oraz usuwanie martwych i zamierających drzew, oddziałujące negatywnie na główne obiekty ochrony: dzięcioły, sowy i pozostałe dziuplaki, również najcenniejsze gatunki bezkręgowców oraz grzybów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaprzestanie użytkowania rolnego i w konsekwencji sukcesja roślinna na polanach i w dolinach rzecznych, ograniczająca występowanie orlika krzykliwego, bociana białego, rzadkich gatunków motyli;
- intensywne użytkowanie rębne drzewostanów, sztuczne wprowadzanie sosny i świerka na siedliska grądowe, intensywne zabiegi ochronne w rezerwatach przyrody, w tym usuwanie „kornikowych" świerków;
- nadmierne natężenie ruchu samochodowego na szosach z Hajnówki do Białowieży i z Hajnówki do Narewki, udostępnianie dróg leśnych dla ruchu samochodowego (m.in. Droga Narewkowska);
- niekontrolowany przestrzenny rozwój osad na polanach, miejsca zrzutu ścieków komunalnych;
- koncentracja ruchu turystycznego w Białowieży;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych, zanieczyszczenie powietrza i lokalne zanieczyszczenie wód powodujące osłabianie odporności biologicznej drzewostanów.

Podziękowania

Dziękuję współpracownikom z zespołu ornitologicznego pod kierownictwem Tomasza Wesołowskiego z Uniwersytetu Wrocławskiego, Dorocie Czeszczewik, Wiesławowi Walankiewiczowi i Czarkowi Mitrusowi z Akademii Podlaskiej, Willemowi van Manen za udostępnienie danych o ptakach drapieżnych oraz studentom pomagającym w pracach terenowych.

Źródła danych

Czeszczewik, Walankiewicz (2006), Gutowski, Jaroszewicz (2001), Pugacewicz (1997, 2004), Rowiński (2006), Van Manen (2005), Wesołowski i in. (2003, 2005, 2006).

Puszcza Białowieska (fot. T. Wilk)

47. Niecka Gródecko-Michałowska (Grodek-Michalowo Basin)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Paweł Mirski
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL047
Współrzędne geograficzne: 53°02'N, 23°40'E
Powierzchnia: 6398 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiat białostocki
Natura 2000 (OSO): część obszaru specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Knyszyńska PLB200003

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja o przeważającym udziale wilgotnych łąk. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych derkacza, istotna także dla dubelta i cietrzewia.

Short summary

A middle-sized site covered mostly by wet meadows. An important nesting site for Corncrake, Great Snipe nad Eurasian Black Grouse.

Ogólny opis ostoi

Ostoję stanowi duża kotlina położona na południe od kompleksu lasów Puszczy Knyszyńskiej w Niecce Gródecko-Michałowskiej (Wysoczyzna Białostocka).
Rozległe, płaskie i słabo zaznaczone w rzeźbie terenu obniżenie jest wyścielone grubą warstwą torfów. Kompleks torfowisk i mokradeł położonych w regionie rolniczym zmeliorowano i osuszono. Obecnie pokrywa go sieć rowów odwadniających z największym Rowem Tartacznym. Ostoja leży w zlewni Supraśli, która przepływa przez północno-zachodnie krańce ostoi.
Mimo przesuszenia środowiska i wprowadzenia w nim trwałych zmian, zachowały się w wielu fragmentach płaty półnaturalnej roślinności, stanowiące siedliska dogodne dla ptaków. Centralna część ostoi jest nadal zabagniona. Zajmuje ją duże torfowisko niskie, pokryte szuwarami, głównie turzycowym, miejscami tylko trzcinowym. Południowy kraniec ostoi to torfowisko wysokie z dobrze zachowanym mszarem zarastającym niewielkie jezioro Gorbacz. Okrajkę torfowiska porasta bór bagienny.
Lasy zajmują ponad 20% powierzchni ostoi. Są to głównie młode i średniowiekowe subborealne brzeziny bagienne. Większość obszaru ostoi jest użytkowana jako łąki i pastwiska.
W ostatnim dziesięcioleciu wzrasta powierzchnia nieużytków, niepielęgnowane łąki zajmują zarośla wierzby.
W ostoi nie ma stałego osadnictwa, a wsie leżą poza jej granicami.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 25%, łąki i pastwiska – 39%, inne tereny rolne – 24%, mokradła – 10%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

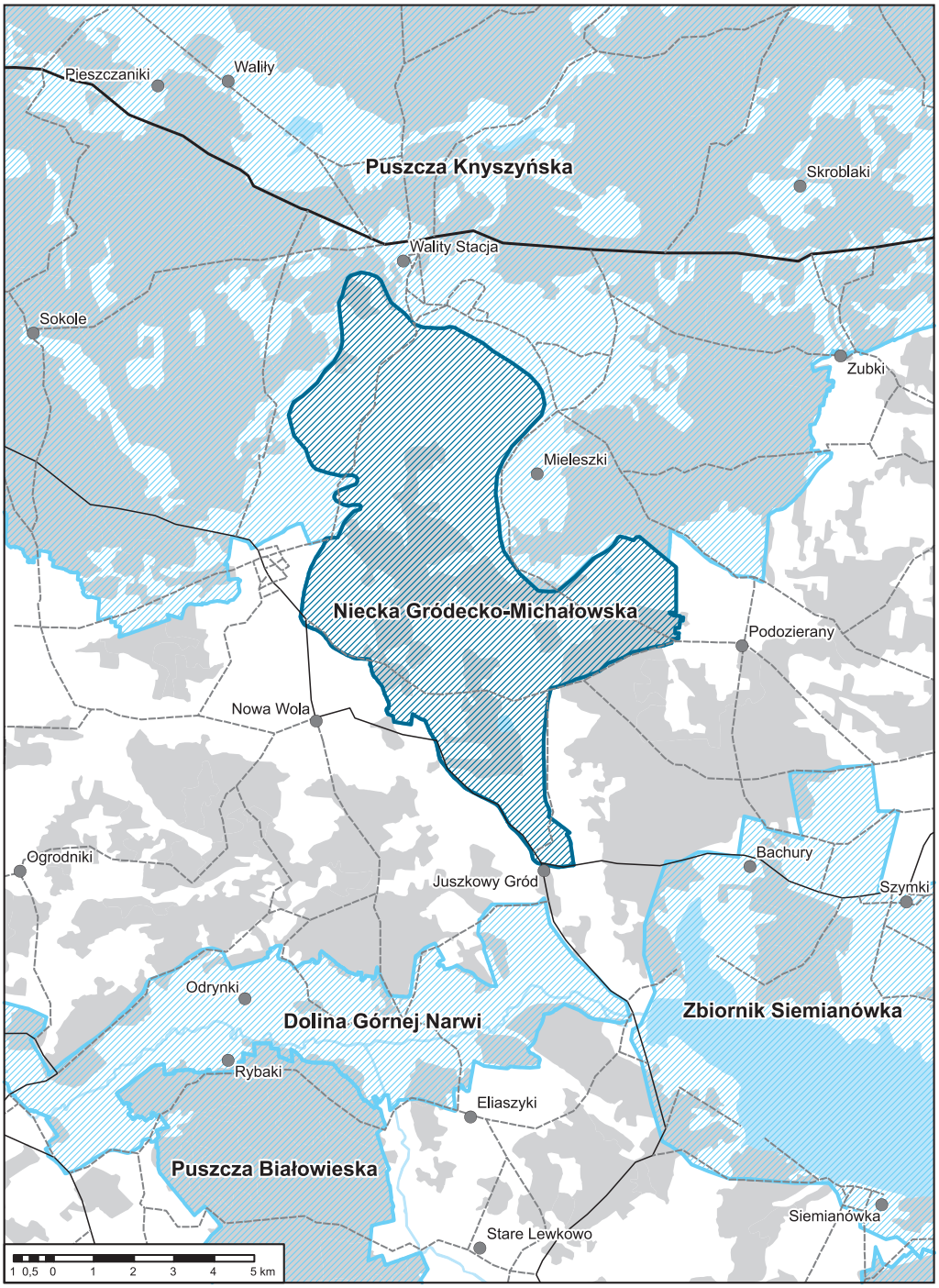
W centralnej części ostoi znajduje się rezerwat Rabinówka o powierzchni 652,45 ha, we wschodniej rezerwat Jezioro Wiejki o powierzchni 22,5 ha, w południowej rezerwat Jezioro Gorbacz o powierzchni 113,73 ha.

Ptaki

Niecka Gródecko-Michałowska stanowi ważną ostoję dubelta i derkacza, przy czym liczebność drugiego gatunku w opisywanej ostoi podczas drugich lęgów może być kilkakrotnie wyższa niż podczas pierwszych. Ponadto obszar ten jest ważną ostoją cietrzewia, który niestety wykazuje silnie spadkowy trend. W ostoi zachowały się już tylko rozproszone tokowiska kilku samców. Ze względu na otwarty charakter i bogatą bazę pokarmową teren ten jest ważny dla kilku gatunków drapieżników: puchacza, orlika krzykliwego, błotniaków łąkowych oraz okresowo dla uszatki błotnej. W Niecce Gródecko-Michałowskiej funkcjonują dwie kopalnie torfu, które pomimo negatywnego oddziaływania na całość ostoi, stworzyły dogodne warunki do lęgów dla kilku par pliszki cytrynowej oraz skrajnie rzadko przystępującego do lęgów w Polsce łęczaka. Niewielki udział

Tabela 3.47. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Niecka Gródecko-Michałowska
Table 3.47. Key bird species recorded in Grodek-Michalowo Basin IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1989–1995	5–10 p		
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2009	9–12 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1989–1995	0–1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1989–1995	40 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1989–1995	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1989–1995	1–3 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1989–1995	5–11 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1989–1995	2–5 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1989–1995	0–3 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2009	200–270 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	1989–1995	2–8 p		
Dubelt *Gallinago media*	L	1989–2002	9–17 m		**B2, C6**
Łęczak *Tringa glareola*	L	2009	1 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	1989–1995	1–2 p		
Kraska *Coracias garrulus*	L	1989–1995	0–2 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1989–1995	0–1 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1989–1995	3–4 p		
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	1989–1995	2–3 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1989–1995	10–15 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1989–1995	3–5 p		
Pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*	L	2009	4 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1989–1995	0–1 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1989–1995	2–5 p		

w powierzchni ostoi stanowią lasy olszowe, które są z kolei siedliskiem kilku par dzięciołów białogrzbietych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi występują pochodzące z okresu zlodowacenia środkowopolskiego mezotroficzne jeziora polodowcowe: Gorbacz ze stanowiskiem reliktowej chamedafne północnej *Chamaedaphne calyculata* oraz Wiejki ze stanowiskiem reliktowej brzozy niskiej *Betula humilis*.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, zarastanie łąk, intensyfikowanie użytkowania ornego, nawożenie łąk, zakładanie upraw plantacyjnych;
- eksploatacja złóż torfu, obniżanie poziomu wód gruntowych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- miejsce zrzutu ścieków komunalnych;
- eutrofizacja siedlisk.

Podziękowania

Za pomoc w aktualizacji danych dziękuję Polskiemu Towarzystwu Ochrony Ptaków, Tomaszowi Tumielowi, Grzegorzowi Grygorukowi, Annie Mirskiej, Piotrowi Świętochowskiemu, Krzysztofowi Gaszewskiemu.

Źródło danych

Pugacewicz (2004), Mirski, Tumiel, Grygoruk, Mirska, Świętochowski, Gaszewski – dane niepubl. z lat 2004–2009.

48. Dolina Górnej Narwi (Upper Narew River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C4, C6

Autor: Grzegorz Grygoruk
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL048
Współrzędne geograficzne: 52°55'N, 23°17'E
Powierzchnia: 18 384 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: białostocki, bielski, hajnowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Górnej Narwi, PLC200002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca dolinę rzeczną z naturalnym meandrującym korytem wraz z przyległymi torfowiskami i kompleksem stawów. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi dubelta, wodniczki, derkacza, zielonki i błotniaka łąkowego.

Short summary
A middle-sized site encompassing a valley of meandering river, adjacent lowland bogs and a complex of fish breeding ponds. One of the most important sites for Great Snipe, Aquatic Warbler, Corncrake, Little Crake and Western Marsh Harrier in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje fragment Doliny Górnej Narwi, od zapory zbiornika Siemianówka w Bondarach do Suraża oraz znajdujące się na południe od tej miejscowości Stawy Pietkowskie. Dolina Górnej Narwi jest szerokim od 0,3 do 3 km obniżeniem ograniczonym krawędziami wysoczyzn – na północy Wysoczyzny Białostockiej, na południu Równiny Bialskiej. Osią ostoi jest rzeka Narew, której głównymi dopływami na tym odcinku są Narewka, Łoknica i Orlanka.
Większość powierzchni ostoi zajmuje typowa rzeczna dolina madowa z rzeką płynącą naturalnym meandrującym korytem, licznymi starorzeczami i charakterystyczną mozaikową rzeźbą dna. Jest ona kształtowana przez regularne wylewy rzeki, których zasięg i czas trwania są zróżnicowane w różnych sezonach. Przylegają do niej różnej wielkości fragmenty torfowisk niskich zasilanych wodami podsiąkowymi. Największe z nich (ok. 10 km^2), położone między Samułkami i Surażem, zostało zmeliorowane. Postała część ostoi zachowała naturalny charakter pod względem hydrologicznym.
Zarówno w dolinie madowej, jak i na torfowisku dominują zróżnicowane zbiorowiska turzycowe. Na obszarach zalewanych dużą powierzchnię porastają też szuwary mannowe i towarzyszące im szuwary mozgowe. Coraz większą powierzchnię porastają szuwary trzcinowe, które obecnie występują już nie tylko nad starorzeczami, ale również w wielu obniżeniach terenu z dłużej stagnującą wodą. Rozpowszechnione są tutaj także bogate florystyczne zbiorowiska ziołoroślowe zajmujące miejsca umiarkowanie wilgotne, natomiast suchsze fragmenty terenu porastają głównie trawy. Na najwyższych grądzikach znaczącą domieszkę stanowią rośliny kserotermiczne. Na całym terenie są rozpowszechnione zakrzewienia wierzbowe, najczęściej w postaci niewielkich kęp. W strefie przyrzecznej są one na ogół utrzymywane w postaci niskich zarośli przez licznie występujące tutaj bobry. Lasy występują przede wszystkim przy brzegach doliny oraz na większych wzniesieniach. Są to przeważnie zubożone przez eksploatację młode i średniowiekowe olszyny, a w suchszych miejscach sztuczne drzewostany sosnowe.
Aktualnie mniej niż połowa powierzchni doliny jest użytkowana rolniczo, głównie jako łąki i pastwiska. Powierzchnia nieużytków gospodarczych sukcesywnie rośnie od lat 60. minionego stulecia.
Stawy Pietkowskie sąsiadują od zachodu i południa z rozległymi lasami mieszanymi i liściastymi, a od północy ze zmeliorowanym torfowiskiem. Są one bardzo silnie zarośnięte, głównie szuwarem trzcinowym, a miejscami także szuwarami turzycowymi, pałkowymi i oczeretowymi.
W obrębie ostoi znajduje się tylko kilka pojedynczych gospodarstw. Osadnictwo skupia się na obrzeżach doliny. Największe miejscowości na terenach przyległych do ostoi to Narew, Strabla i Suraż.

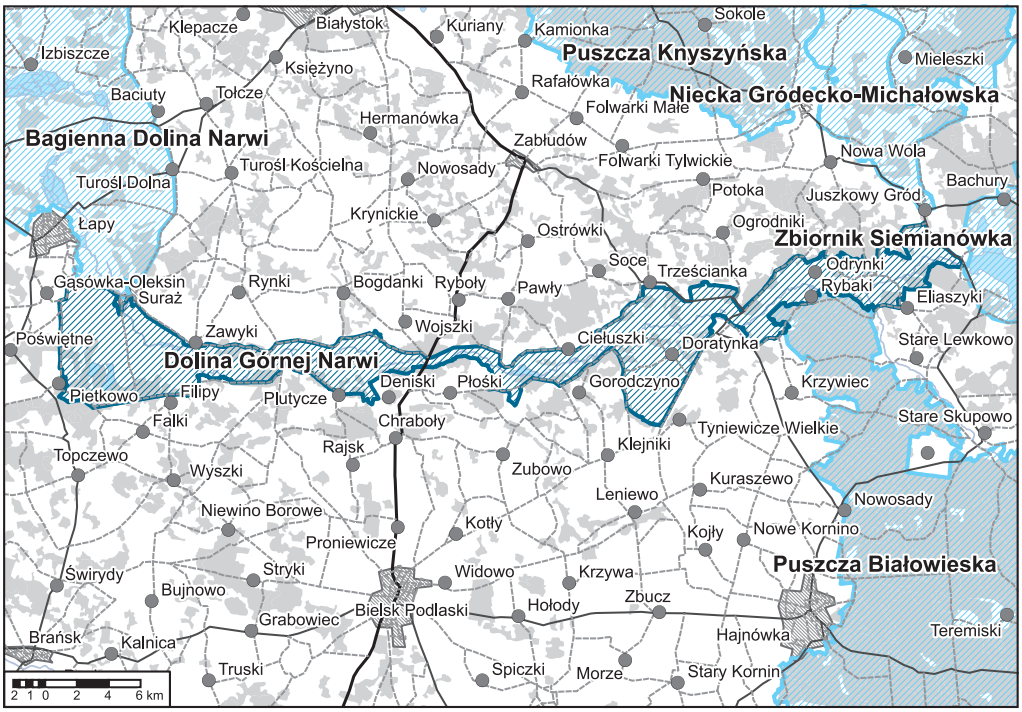
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienie – 16%, łąki i pastwiska – 63%, inne tereny rolne – 18%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Obszary chronionego krajobrazu: Dolina Narwi, Puszcza Białowieska, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Górnej Narwi PLC200002.

Ptaki
W ostoi stwierdzono ponad 230 gatunków ptaków, w tym ok.150 lęgowych. Występuje tu 45 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 42 lęgowe. Odnotowano również występowanie 32 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Dolina Górnej Narwi stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi dla: dubelta, błotniaka stawowego, błotniaka łąkowego, zielonki, derkacza, uszatki błotnej. Ostoja to ważne miejsce odpoczynku i żerowisko podczas wiosennych migracji ptaków wodno-błotnych. Największy ich odsetek stanowią wówczas: batalion (do 5 000 os.), gęsi białoczelne (do 15 000 os.), świstun (ok.10 000 os.), rożeniec (ok. 2 000–3 000 os.), czajka (ok. 3 000–4 000os.). Największe zgrupowania ptaków obserwowano na płytkich rozlewiskach w okolicy: Końcowizny, Zawyk, Ancut, Strabli i Kaniuk.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Ostoja ptaków o randze europejskie. Dolina Górnej Narwi jest jedną z najlepiej zachowanych w Polsce dolin rzecznych i stanowi jeden z największych obszarów mokradeł w tej części Europy. Na terenie ostoi stwierdzono 13 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. zmiennowilgotne łąki trzęślicowe. Występuje tu także 12 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, np. traszka grzebieniasta, kumak nizinny, nocek łydkowłosy, wydra.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zalesianie nieużytków;
- lokalizacja i eksploatacja składowisk odpadów niekomunalnych, miejsca
- zrzutu ścieków komunalnych;
- lokalizowanie napowietrznych linii energetycznych i urządzeń towarzyszących (transformatory itp.), drogi kołowe;
- rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy, coraz wieksza penetracja terenu przez grupy turystów;

Tabela 3.48. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Górnej Narwi
Table 3.48. Key bird species recorded in Upper Narew River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2000–2007	min. 20 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2000–2007	2–3 p	DL	**C6**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	max. 15 000 i	PS	**B1i, C3**
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 10 000 i	PS	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2004–2009	2 000–3 000 i	PS	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2000–2007	9–14 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2000–2007	7–22 m	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2000–2007	2–16 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1988–2000	1 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2000–2007	1–2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2000–2007	105–137 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2000–2007	6 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1988–2000	0–1 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2000–2007	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2000–2007	66–91 p	DL	**C6**
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2000–2007	36–45 p	DL	**B3, C6**
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2000–2007	7 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2000–2007	3–15 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007	42 m	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2000–2007	300–887 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2000–2007	14–36 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	3 000–4 000 i	PS	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	4 000–5 000 i	PS	
Batalion *Philomachus pugnax*	L	2000–2007	0–6 f	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2000–2007	65–94 m	DL	**A1, B2, C1, C2, C6**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2000–2007	10–13 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2009	1 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2000–2007	0–2 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2000–2007	0–9 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2000–2007	2 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2007	12 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2000–2007	3–4 p	DL	
Kraska *Coracias garrulus*	L	1988–2000	0–1 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1988–2000	1 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2000–2007	26–26 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2000–2007	41 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2000–2007	4–5 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007	170 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2007	22 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2000–2007	11–23 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2000–2007	10–26 m	DL	**A1, C1**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007	68 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2000–2007	1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007	360 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2000–2007	40 p	DL	

- wypalanie szuwarów w okresie wiosennym, eutrofizacja siedlisk; budowa zbiornika Siemianówka, który miał negatywny wpływ na całą dolinę rzeki (krótkie i nieobfite wylewy rzeki na wiosnę, woda podlegająca silnej eutrofizacji ze zbiornika trafia do rzeki); zakwit sinic.

Podziękowania

Autor w szczególności dziękuje Polskiemu Towarzystwu Ochrony Ptaków za udostępnienie danych. Za pomoc merytoryczna dziękuje Eugeniuszowi Pugacewiczowi, za pomysły w pracy nad tekstem oraz pomoc w zebraniu danych w terenie – Tomaszowi Tumielowi i Sławomirowi Niedźwieckiemu.

Źródła danych

Grygoruk – dane niepubl. z lat 2004–2009, Materiały PTOP (2004–2009), Pugacewicz (2007).

Gęsi białoczele ***Anser albifrons*** (fot. C. Korkosz)

49. Bagienna Dolina Narwi (Marshy Valley of the Narew River)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B2, C1, C4, C6

Autor: Mikołaj Pruszyński
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Górski

Kod ostoi: PL049
Współrzędne geograficzne: 53°04'N, 22°54'E
Powierzchnia: 23 471 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: białostocki, wysokomazowiecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagienna Dolina Narwi, PLB200001

Krótka charakterystyka ostoi
Zachowany w stanie pierwotnym odcinek rzeki Narwi o charakterze wielokorytowym (anastomozującym). Jedna z najważniejszych ostoi lęgowych wodniczki w Polsce. Obszar ważny także dla migrujących ptaków wodno-błotnych.

Short summary
The primeval anastomose fragment of the Narew River. One of the most important Polish breeding sites for Aquatic Warbler. Important area also for migratory waterbirds.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje fragment doliny Narwi z otaczającą wysoczyzną morenową od Suraża do Żółtek. Specyfika ekosystemów lądowych doliny Narwi na tym odcinku polega na przestrzennym przenikaniu się ekosystemów lądowych z ekosystemami wodnymi, wynikającym z wyjątkowo bogatej sieci koryt rzecznych. Cechą charakterystyczną jest też dominacja na wielkich obszarach zespołu szuwaru turzycy sztywnej.
Dolina Narwi pomiędzy Surażem a Żółtkami wykształciła się w obrębie stosunkowo szerokiego obniżenia terenowego. Obniżenie to nie jest głębokie, ale stanowi ono jeden z głównych elementów rzeźby całej Niziny Północnopodlaskiej. Dno doliny Narwi zalega na poziomie 118 m n.p.m. w okolicy Suraża i łagodnie obniża się do 112–113 m n.p.m. w okolicach Kruszewa i do ok. 108 m n.p.m. w pobliżu Żółtek. Dolina Narwi składa się z odcinków na przemian rozszerzających się i zwężonych, z reguły silnie meandrujących. Najbardziej zwężona dolina jest pod Surażem gdzie jej szerokość wynosi ok. 0,5 km, zbocza są strome, co przypomina przełom rzeczny. Pod Żółtkami szerokość doliny dochodzi do 1 km, a jej zbocza są łagodniejsze. Odcinki zwężone występują także pomiędzy Łapami i Uhowem, Bokinami i Baciutami oraz pomiędzy Waniewem a Śliwnem.
Dolina Narwi na tym obszarze stanowi jedną z najlepiej zachowanych zalewowych dolin rzecznych w Europie oraz jeden z najcenniejszych terenów, na których występują siedliska łęgów rozlewiskowych. Decydujące znaczenie miała tutaj ekstensywna gospodarka rolna, która prowadzona była w obrębie doliny, przyczyniając się do zachowania specyficznych biotopów i biocenoz.
Na obszarze tym można wyróżnić cztery zasadnicze strefy cenne przyrodniczo: (1) kompleks koryt aktywnych i zamierających, starorzeczy i odnóg Narwi, tworzący ścisłą dolinę rzeczną z licznymi .....?; (2) ekosystemy lądowe wzajemnie przenikające się z ekosystemami wodnymi, na których dominuje roślinność bagienna – zbiorowiska wielkoturzycowe i szuwarowe (ten typ ekosystemu ma zasadnicze znaczenie dla ornitofauny doliny Narwi – jako lęgowisko i żerowisko); (3) obrzeża doliny – łąki, zarośla wierzbowe, olsy – miejsca rozrodu dla niektórych ptaków wodno-błotnych oraz tereny żerowiskowe; (4) tereny synantropijne lub zurbanizowane, zazwyczaj mocno przekształcone przez człowieka, nie odgrywające znaczącej roli dla zwierząt zamieszkujących dolinę rzeczną.

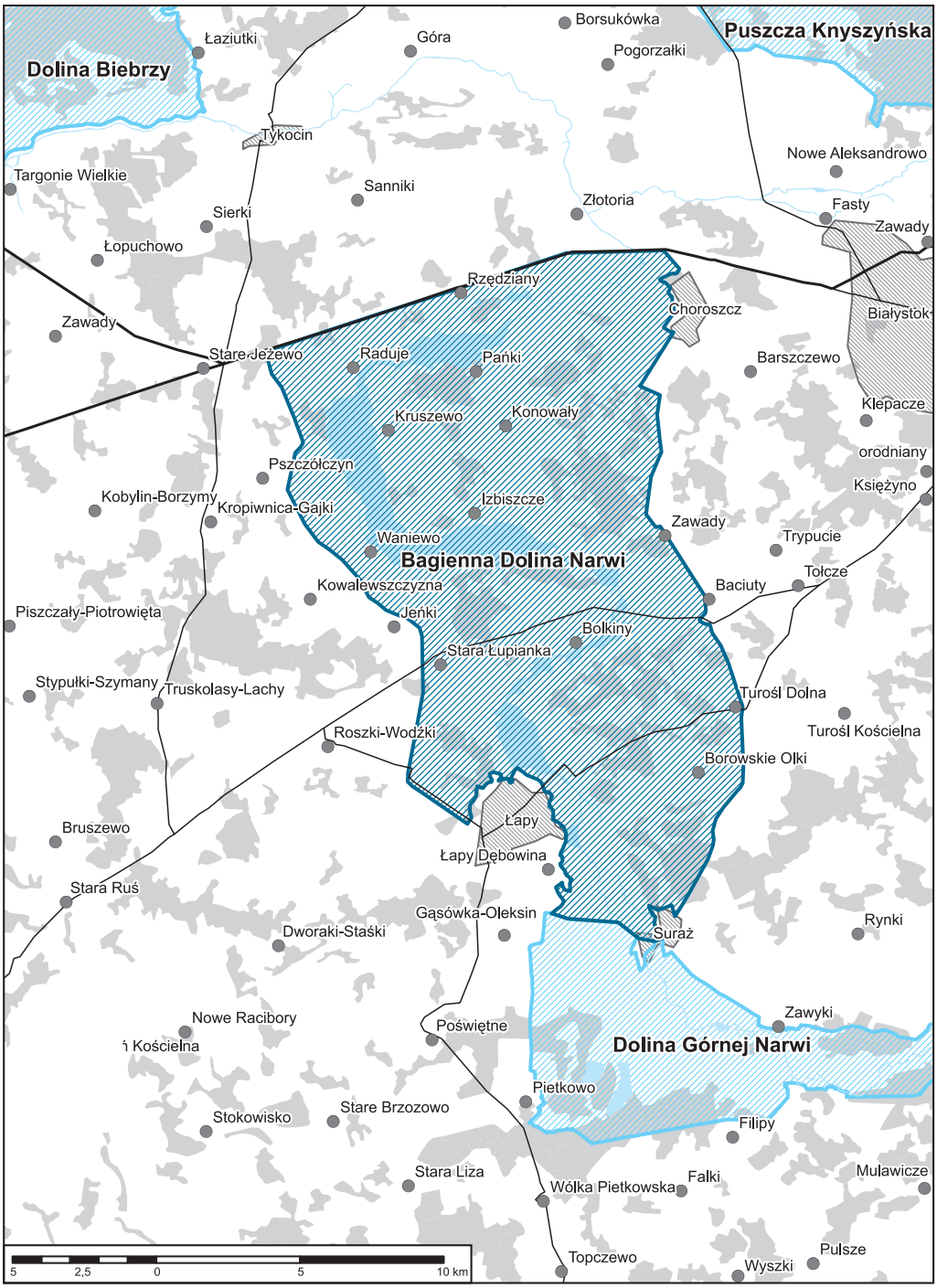
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 17%, łąki i pastwiska – 23%, inne tereny rolne – 37%, mokradła – 21%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony
Narwiański Park Narodowy (6 810,23ha), SOO PLH 200002 Narwiańskie Bagna (6 810,23ha).

Ptaki
Na obszarze ostoi stwierdzono występowanie ponad 50 gatunków ptaków lęgowych związanych z ekosystemami wodno-błotnymi. Spośród nich 19 to gatunki

Tabela 3.49. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagienna Dolina Narwi
Table 3.49. Key bird species recorded in Marshy Valley of the Narew River IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2009	16 000–25 000 i	DL	**A4iii, C4**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2006	19–23 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2002	0–2 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2002	1–2 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2002	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2002	4 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2002	30–32 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2002	2 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2006	1–4 m	E	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2006	0–1 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2006	16–19 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2002	4–6 p		
Dubelt *Gallinago media*	L	2005–2006	1–2 m	PS	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005–2009	max. 20 p	PS	**A1, C1**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2002	3 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2002	10 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	12–20 p	E	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2005–2006	23–70 p	E	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2005–2006	28–75 p	E	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	38–40 m	DL	**A1, B2, C1, C6**

uznawane za zagrożone w skali Unii Europejskiej (wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej). Także 12 gatunków ptaków zostało wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" jako zagrożone w skali Polski.

Ostoja jest drugim po dolinie Biebrzy obszarem najliczniejszego występowania wodniczki na Podlasiu. Zarazem jest bardzo ważnym terenem dla ptaków wodno-błotnych podczas ich sezonowych migracji, zwłaszcza wiosennej. Płytkie rozlewiska Narwi są miejscem odpoczynku i żerowania dla kilku gatunków gęsi, tworzących kilkutysięczne skupiska osobników, co także kwalifikuje ostoję do rangi europejskiej. Na obszarze stwierdzono też znaczne liczebności ptaków wróblowatych związanych z siedliskami szuwaru trzcinowego oraz bąka. Na siedliskach otwartych występują również ptaki siewkowe, z których najliczniejsze to czajka, rycyk i krwawodziób.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W 2002 roku teren ostoi został uznany za obszar wodno-błotny mający znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, i został objęty konwencją RAMSAR. W granicach ostoi występują cenne zbiorowiska chronione, m.in. zbiorowiska turzycowo-mszyste klasy *Sheuzcherio-Caricetea fusca*e, w tym zespół turzycy nitkowatej *Caricetum lasiocarpae,* oraz rzadkie zbiorowiska łąk trawiastych i ziołowo-trawiastych rzędu *Molinietalia*, w tym łąki trzęślicowe *Molinietum caerulae* i zbiorowiska ziołoroślowe *Filipendulo-Geranietum*.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- sukcesywne obniżanie wód gruntowych, zmniejszenie lub brak wiosennych wezbrań wody.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- spowodowana obniżeniem wód gruntowych ekspansja trzciny pospolitej *Phragmites australis*, która wypiera zbiorowiska turzycowe;
- stała obecność norki amerykańskiej – gatunku ssaka drapieżnego, który redukuje liczebność lęgowych ptaków wodno-błotnych, w istotny sposób obniżając ich sukces lęgowy;
- rolnictwo – zaniechanie ekstensywnej gospodarki rolnej (zaprzestanie koszenia i wypasu zwierząt).

Źródła danych

Jaros, Okruszko 2003, Pruszyński – dane niepubl., Sidło (2005).

Bagienna Dolina Narwi (fot. T. Wilk)

50. Bagno Wizna (Wizna Swamps)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autor: Wojciech Piechowski
Autor w poprzednim wydaniu : Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL050
Współrzędne geograficzne: 53°09'N, 22°26'E
Powierzchnia: 14 471 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: białostocki, łomżyński, moniecki, zambrowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagno Wizna, PLB200005, północno-zachodnia część ostoi: obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Biebrzy, PLC200001

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja położona w dolinie Narwi; większą część jej powierzchni zajmują torfowiska niskie. Jest jedną z najważniejszych ostoi derkacza w Polsce i w Europie oraz bardzo cennym w skali kraju lęgowiskiem dubelta, kulika wielkiego i zagrożonej globalnie wodniczki. Bagno Wizna to także bardzo ważny punkt migracji wielu gatunków ptaków wodno-błotnych oraz zimowisko licznych ptaków szponiastych.

Short summary
A middle-sized site located in the Narew River Valley, the majority of its area is covered by lowland bogs. One of the most important sites for Corncrake in Poland and Europe, also important breeding place for Great Snipe, Curlew and globally threatened Aquatic Warbled. Wizna Swamp is also an important migration intermediate point for many species of waterbirds as well as a winter site for numerous birds of prey.

Ogólny opis ostoi
Bagno Wizna to rozległe, szerokie do ok. 10 km, płaskie i w większości silnie zatorfione obniżenie terenu, którego północnymi obrzeżami płynie Narew, typowa rzeka nizinna o powolnym przepływie wód. Stanowi ono czwartą, najbardziej na południe wysuniętą część Kotliny Biebrzańskiej – od Bagien Biebrzańskich oddziela je stożek napływowy rzeki Narwi. Od północnego zachodu ostoja sąsiaduje z Wysoczyzną Kolneńską, a od południa i wschodu z Wysoczyzną Wysokomazowiecką. Miejscami obniżenie to urozmaicone jest różnej wielkości mineralnymi wzniesieniami. Hydrologicznie Bagno Wizna dzieli się na dwie części: madową dolinę Narwi, o szerokości 1–2,5 km i powierzchni ok. 35 km^2, kształtowaną przez rzeczne wody zalewowe, oraz część torfowiskową, która została ukształtowana w warunkach silnego podsiąkania wód podziemnych napływających do kotliny z otaczających ją wysoczyzn.
Główna rzeka ostoi – Narew – poniżej ujścia Biebrzy ma charakter naturalny, płynie własnym meandrującym korytem, natomiast powyżej została uregulowana. Cała dolina madowa jest regularnie zalewana wodami rzecznymi i charakteryzuje się mozaikowym układem niewysokich wzniesień i różnej głębokości obniżeń, zajętych przez starorzecza i długotrwałe zastoiska wodne oraz okresowe rozlewiska rzeczne.
Roślinność doliny madowej jest dość zróżnicowana. Pagórki porasta zwykle roślinność trawiasta z domieszką licznych ziołorośli. Płytsze, okresowo zalewane obniżenia zajmują szuwary turzycowe, mannowe i mozgowe. W głębszych zastoiskach wodnych i nad starorzeczami występują głównie trzcinowiska i szuwary wąskopałkowe. Torfowiska niskie z dominującymi zbiorowiskami turzyc zajmują ok. 70% powierzchni ostoi. Zostały one w całości zmeliorowane w latach 60. ubiegłego wieku na potrzeby rolnictwa. Zachodnia ich część regularnie zalewana jest wodami rzecznymi. Fragmenty niezalewane torfowisk porośnięte są głównie trawami, z domieszką turzyc i ziołorośli. W części wschodniej znajduje się silnie wypłycone i zarośnięte szuwarami trzcinowymi Jezioro Maliszewskie (85 ha).
Większość terenów otwartych Bagna Wizna jest użytkowana rolniczo. W dolinie rzecznej i na torfowiskach są to łąki kośne i pastwiska, a na mineralnych wzniesieniach – pola uprawne. Lasy zajmują niewielką powierzchnię, dominują w nich drzewostany olszowe i brzozowe w średnich klasach wieku. Lokalnie, zwłaszcza w okolicach Pniewa, występują większe płaty starodrzewów z enklawami starych dębów. Lasy iglaste, w przeważającej części sosnowe, rosną głównie na największej mineralnej wyspie i tarasie ponadzalewowym.
Osadnictwo wewnątrz Bagna Wizna jest słabo rozwinięte – największa osada to Grądy-Woniecko.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 1%, łąki i pastwiska – 90%, inne tereny rolne – 1%, mokradła (łącznie ze starorzeczami) – 8%.

Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki
Podczas szczegółowej inwentaryzacji przeprowadzonej w krótkim okresie (10.V.2008–1.VIII.2008, Pugacewicz, Dmoch 2009) w granicach ostoi stwierdzono występowanie 192 gatunków ptaków, zaś 147 uznano za lęgowe. Spośród nich ok. 37 gatunków figuruje na liście Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 27 jest lęgowych.
Bagno Wizna stanowi jedną z najważniejszych krajowych ostoi zagrożonej globalnie wodniczki. Ponadto jedne z największych populacji lęgowych w skali kraju mają tu: derkacz, rybitwa białoskrzydła, dubelt, kulik wielki, błotniak łąkowy, jarzębatka. Stwierdzono też gniazdowanie rzadkich gatunków, m.in. orlika grubodziobego (lęg w parze mieszanej z orlikiem krzykliwym) czy rożeńca. Szereg dość pospolitych gatunków osiąga na Bagnie Wizna stosunkowo wysoką liczebność, są to np. dudek, świergotek łąkowy, słowik szary, świerszczak, strumieniówka oraz gąsiorek. Tereny otwarte ostoi stanowią także ważne zimowisko ptaków szponiastych, szczególnie myszołowa włochatego.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Bagno Wizna położone jest na obszarze jednego z najważniejszych szlaków migracyjnych dużych ssaków w północnej Polsce. Występuje tu także liczna populacja bobra.

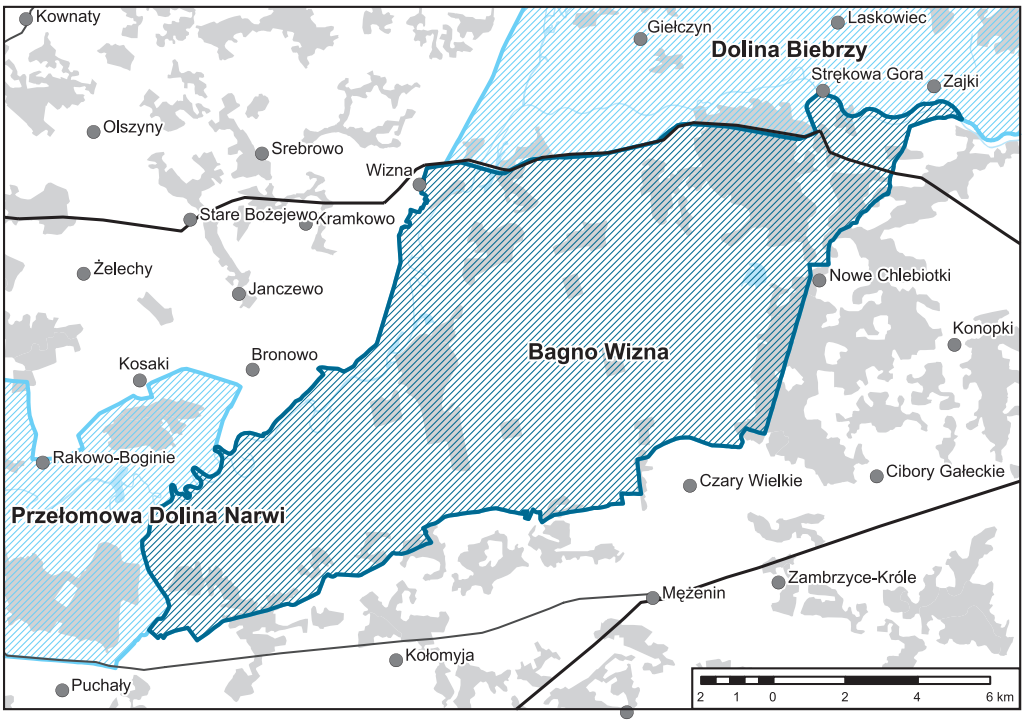

Tabela 3.50. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagno Wizna (za: Pugacewicz, Dmoch 2009)
Table 3.50. Key bird species recorded in Wizna Swamps IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Krakwa *Anas strepera*	L	2008	9 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2008	3–4 p	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	L	2008	1 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008	33–38 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2008	8 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2008	1 p	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	95–100 m	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008	1 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	8 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	1 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	52 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	6 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2008	1–4 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	19–20 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2008	1–9 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	13–14 p	DL	**C6**
Myszołów włochaty *Buteo lagopus*	Z	2008	36–102 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	4 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	11 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	5 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	352–365 m	DL	**A1, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	20–24 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2008	3–4 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2008	1 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	104–109 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	91–98 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2008	14 m	DL	**B2, C6**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008	16–17 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008	9 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008	300–350 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008	3 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	6 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2008	350–400 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	20 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	1 p	DL	
Dudek *Upupa epops*	L	2008	23 p	DL	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2008	6 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	17 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	58–60 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	1 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	5–6 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	100–120 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2008	138–180 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2008	22–23 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2008	73–74 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	263–300 p	DL	**B3, C6**
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008	8 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	828–860 p	DL	
Dziwonia *Carpodacus erythrinus*	L	2008	52–53 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	9 p	DL	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2008	180–190 p	DL	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżanie się poziomu wód gruntowych na torfowiskach.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- intensyfikowanie użytkowania rolnego (stosowanie ciężkiego sprzętu rolniczego i nawozów sztucznych);
- zarastanie torfowisk brzozą i olszą;
- lokalizacja i eksploatacja składowisk odpadów niekomunalnych, miejsca zrzutu ścieków komunalnych.

Podziękowania

Autor dziękuje Eugeniuszowi Pugacewiczowi i Adamowi Dmochowi za udostępnienie danych z inwentaryzacji.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLB20005, Pugacewicz, Dmoch (2009).

Kulik wielki *Numenius arquata* (fot. M. Brown)

51. Przełomowa Dolina Narwi (Narew River Gaps)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Andrzej Górski
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Górski

Kod ostoi: PL051
Współrzędne geograficzne: 53°08'N, 22°12'E
Powierzchnia: 7 649 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiat łomżyński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Przełomowa Dolina Narwi, PLC200003

Krótka charakterystyka ostoi

Zalewowa dolina rzeczna o długości ok. 16 km wraz z otaczającymi wysoczyznami. Oprócz naturalnego przebiegu koryta rzeki, licznie zachowały się tu różne typy starorzeczy. Coroczne wiosenne wylewy kształtują lokalne warunki środowiskowe. Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk zagrożonej globalnie wodniczki, a także ważna ostoja derkacza, dubelta i rybitwy czarnej.

Short summary

Approx 16 km long fragment of alluvial river valley, including natural river channel and numerous old river beds. Habitats are strongly influenced by yearly spring floods. One of the most important national breeding sites for globally endangered Aquatic Warbler; an important site for Corncrake, Great Snipe and Black Tern.

Ogólny opis ostoi

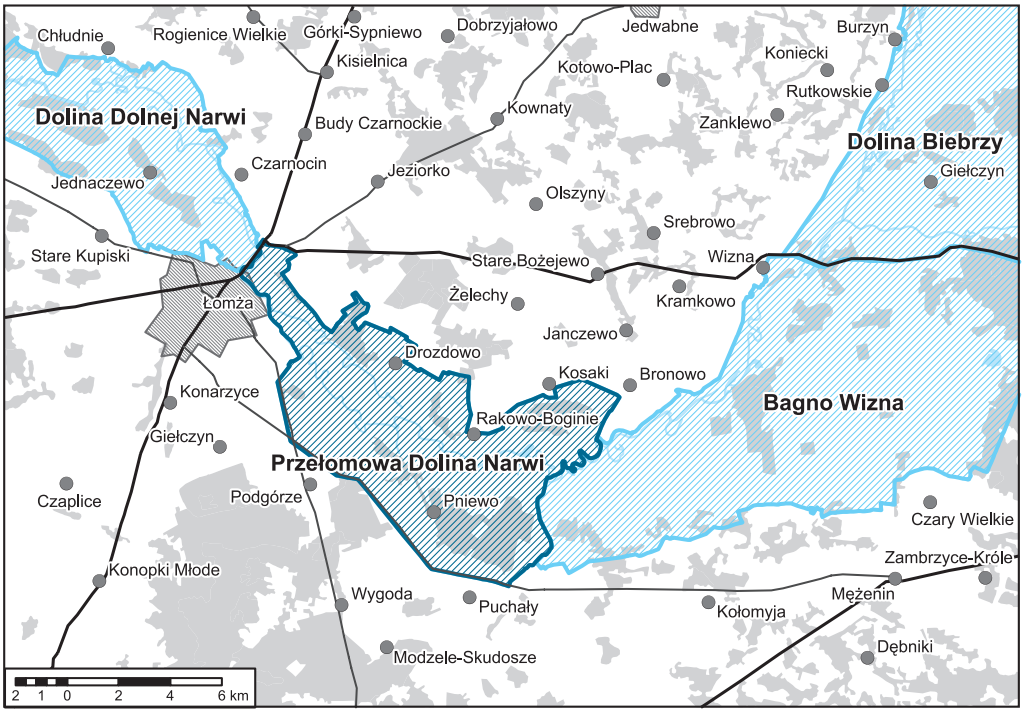
Ostoja obejmuje odcinek doliny Narwi położony pomiędzy ujściami cieków Łojewek i Gać na wschodzie a Łomżą na zachodzie. W skład ostoi wchodzą także otaczające ją po obu stronach wysoczyzny. Wschodnia część ostoi leży w Kotlinie Biebrzańskiej, która stanowi mezoregion w regionie Niziny Północnopodlaskiej, natomiast część zachodnia stanowi północny fragment doliny dolnej Narwi, która wchodzi w skład Niziny Północnomazowieckiej.

Narew w granicach ostoi płynie w kierunku północno-zachodnim pomiędzy Wysoczyzną Kolneńską a Wysoczyzną Wysokomazowiecką i Międzyrzeczem Łomżyńskim. Na tym odcinku dolina rzeki jest bardzo wąska, w najwęższym miejscu osiąga ok. 1,2 km, i charakteryzuje się wysokimi, stromymi skarpami. Rzeźba jej dna jest słabo urozmaicona, powierzchnia terasy zalewowej jest płaska, tylko miejscami przy dolnych krawędziach stoku doliny wznosi się nieznacznie. Względna różnica wysokości w obrębie ostoi wynosi ok. 8 m.

Rzeka wylewa corocznie, wysoki stan wody utrzymuje się zazwyczaj do początku maja. Ze względu na silne zwężenie doliny rozlewiska zajmują znaczną jej część, a w latach bardzo mokrych praktycznie całą jej powierzchnię. W przeszłości rzeka wielokrotnie zmieniała swój bieg, czego śladem są liczne starorzecza, o różnej wielkości i charakterze, łącznie zajmujące ok. 2% powierzchni ostoi. Konsekwencją częstych zmian koryta jest charakterystyczny układ gleb – gleby organiczne i mineralne przenikają się wzajemnie. W miejscach niżej położonych, gdzie są zastoiska wody, oraz w bezpośrednim otoczeniu starorzeczy dominują torfowiska niskie. Tereny bardziej wyniesione zbudowane są z osadów mineralnych piaszczystych i piaszczysto-gliniastych. Następstwem mozaikowatego układu gleb jest zróżnicowana szata roślinna terenów otwartych ostoi. Obok siebie, często w bezpośredniej bliskości, występuje tu roślinność wodna, szuwarowa, łąkowa, ziołorośla i ubogie murawy.

Tabela 3.51. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Przełomowa Dolina Narwi
Table 3.51. Key bird species recorded in Narew River Gaps IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1996–1997	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006	1–2 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1996–1997	1 p		
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	1996–1997	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	1996–1997	+		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–1997	20 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006	2–10 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1996–1997	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1996–1997	1 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2006	2 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1996–1997	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006	+		
Zielonka *Porzana parva*	L	1996–1997	+		
Derkacz *Crex crex*	L	2006	110–115 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2006	+		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1996–1997	max. 5 000 i		
Dubelt *Gallinago media*	L	1994	15 m		**B2, C6**
Rycyk *Limosa limosa*	L	2006	+		
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2006	+		
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2006	+		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1996–1997	max. 330 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1996–1997	23–24 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1996–1997	1 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1996	37–41 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006	28–32 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1996–1997	37–41 p		
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	9 m	DL	**A1, C1**

Większa część terenów otwartych doliny jest użytkowana rolniczo jako łąki oraz w mniejszym stopniu także jako pastwiska. Natomiast tereny położone na wysoczyznach stanowią pola orne.

Lasy w ostoi zajmują ok. 26% powierzchni. Dominują lasy liściaste o charakterze łęgów olchowych i jesionowo-olchowych, które porastają głównie obrzeża doliny. Większe ich kompleksy zachowały się we wschodniej części doliny, w pobliżu miejscowości Pniewo i Krzewo. Niewielkie płaty drągowin sosnowych, pochodzących z nasadzeń, występują w kilku miejscach ostoi na śródolinnych grądzikach.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 20%, łąki i pastwiska – 45%, inne tereny rolne – 35%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Wielki Dział (120,07 ha), Kalinowo (69,76 ha), Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi.

Ptaki

W ostoi stwierdzono co najmniej 28 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 20 lęgowych. Co najmniej 17 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

W ostoi występuje jedna z największych krajowych populacji zagrożonej globalnie wodniczki. Także liczebność dubelta przekracza 1% populacji krajowej, jest to ponadto ważne krajowe lęgowisko derkacza, a w skali regionu ważne miejsce gniazdowania rybitw: czarnej, białowąsej i rzecznej, oraz zimorodka. Stwierdzono tu także znaczne, do 5 000 os., koncentracje migrujących batalionów.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Stwierdzono tu 7 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Występuje tutaj także co najmniej 13 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (czerwończyk fioletek, skójka gruboskorupowa, minóg ukraiński, boleń, piskorz, różanka, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, żółw błotny, bóbr europejski, nocek duży, nocek łydkowłosy, wydra).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżanie się poziomu wód gruntowych, zmniejszanie się czasu trwania, zasięgu i głębokości corocznych zalewów wiosennych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka rolna – silna intensyfikacja bądź zupełne zaprzestanie gospodarki na łąkach i pastwiskach w obrębie doliny;
- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – stosowanie zrębów zupełnych;
- urbanizacja – silnie narastające, występujące w ciągu całego roku penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe.

Źródła danych

Górski (2004, 2006).

52. Dolina Dolnej Narwi (Lower Narew River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Zbigniew Kasprzykowski
Autor w poprzednim wydaniu: Zbigniew Kasprzykowski

Kod ostoi: PL052
Współrzędne geograficzne: 53°01'N, 21°35'E
Powierzchnia: 26 528 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: makowski, ostrołęcki, pułtuski, wyszkowski; województwo podlaskie; powiaty: łomżyński, kolneński; miasto Łomża
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Narwi PLB140014

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja w obrębie mineralnej doliny rzecznej. Ważne w skali kraju miejsce gniazdowania błotniaka łąkowego, derkacza, dubelta i rybitwy czarnej.

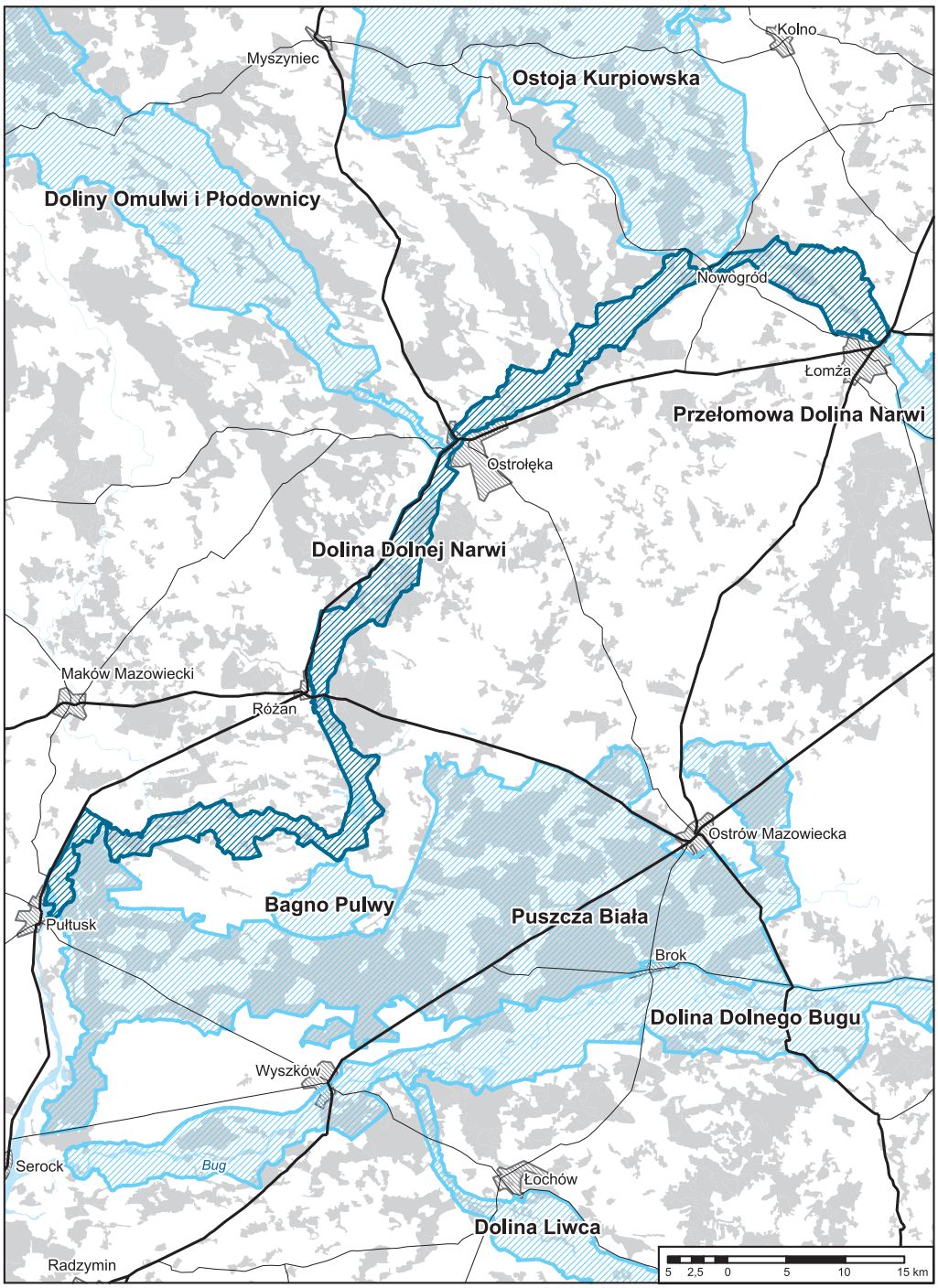
Short summary
A middle-sized site within a mineral river valley. An important nesting site for Black Tern, Montague's Harrier, Corncrake and Great Snipe on a national scale.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje odcinek rzeki długości ok. 140 km, od Łomży do Pułtuska w regionie geograficznym Dolina Dolnej Narwi (część Niziny Północnopodlaskiej). Od wschodu graniczy z ostoją Przełomowa Dolina Narwi. Ostoja Dolina Dolnej Narwi składa się z kilku szerokich łuków, tworzących odmienne fizjonomicznie odcinki. Od Łomży rzeka skręca z kierunku północno-zachodniego stopniowo na południowy zachód i płynie rozszerzającą się doliną. Brzegi doliny stają się asymetryczne. Lewy to stroma krawędź wysoczyzny Międzyrzecza Łomżyńskiego, po prawej stronie zbocze przechodzi łagodnie w długie stoki sandru Równiny Kurpiowskiej.
W okolicy Różana krajobraz zmienia się. Brzeg prawy staje się wyższy. Dolina wcina się w łagodne wyniesienie Wysoczyzny Ciechanowskiej, staje się szeroka na 3 km, a rzeka kieruje się wyraźnie na zachód. Następnie, zataczając gwałtownie łuk, ponownie skręca na południe.
Dno doliny Narwi zajmują zbiorowiska roślinności wodnej związane ze starorzeczami, roślinności szuwarowej, torfowiskowej i łąkowej. Zachowały się tutaj niewielkie fragmenty lasów łęgowych. Strome, nasłonecznione zbocza doliny zajmują murawy ciepłolubne, a żyźniejsze stanowiska lasy grądowe z dominacją sosny i udziałem dębu, grabu i lipy. Miejscami, np. w ostatnim odcinku ostoi, ponad dnem doliny widoczne są wyższe poziomy terasowe. Są zbudowane z piasków akumulacji rzecznej, a zajmują je bory sosnowe. W obrębie ostoi rzeka przepływa przez kilka miast: Łomżę, Ostrołękę, Różan i Pułtusk.

Tabela 3.52. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnej Narwi
Table 3.52. Key bird species recorded in Lower Narew River Valley IBA

Gatunek / Species	Status / Status	Rok / Year	Liczebność / Number	Oszacowanie liczebności / Bird number assesement	Kryterium / Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	1996–2004	1 p		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2008–2009	14–22 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2009	0–3 i	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2009	0–4 m	PS	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	1996–2004	+		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	5–20 i	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	80–120 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2008–2009	1 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2008–2009	2–4 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008–2009	1–2 p	PS	
Gadożer *Circaetus gallicus*	M	2004–2009	0–1 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	15–30 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2008–2009	2–5 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	5–10 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2009	+		
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2004–2009	0–1 i	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	1–3 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1996–2004	2–10 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	5–8 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2008–2009	70–90 m	PS	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	30–40 p	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	0–200 i	PS	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2009	5–20 i	PS	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	2 000–6 000 i	PS	
Batalion *Philomachus pugnax*	L	2004–2009	0–1 f	PS	
Dubelt *Gallinago media*	L	2004–2009	1–10 m	PS	**B2, C6**
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008	100–500 i	PS	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	0–40 i	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005	15–80 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2005	12–24 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2004–2009	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008–2009	80–120 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005	12–41 p	DL	
Kraska *Coracias garrulus*	L	2004–2009	0–4 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008–2009	50–80 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008–2009	15–30 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008–2009	2–8 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008–2009	10–30 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008–2009	150–200 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	15–25 p	PS	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 18%, łąki i pastwiska – 39%, inne tereny rolne – 37%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 4%, tereny zabudowane – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Rycerski Kierz (43,5 ha), Nadbużański Park Krajobrazowy (PK), Łomżyński PK Doliny Narwi, Nasielsko-Karniewski Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK), OChK Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi. Północną części ostoi obejmuje projektowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Nadnarwiańska PLH2004.

Ptaki

W granicach ostoi stwierdzono ogółem 202 gatunki ptaków, w tym 153 lęgowe. Odnotowano tam 41 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a z tej liczby 28 to gatunki lęgowe. Spośród ptaków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", w ostoi gniazduje 14 gatunków.

Kryterium kwalifikujące pod względem liczebności osiągnęły gatunki lęgowe, takie jak: derkacz, dubelt i rybitwa czarna. Dolina Dolnej Narwi stanowi również ważną ostoję rybitwy rzecznej, rybitwy białoczelnej i zimorodka. Jest to szlak migracyjny ptaków wodno-błotnych o znaczeniu międzynarodowym. Decyduje o tym układ doliny, zgodny z kierunkiem migracji, oraz obecność odpowiednich żerowisk i miejsc odpoczynku. Największe wiosenne koncentracje ptaków odnotowano na łąkach pod Łomżą. W okresie zimowym nie zamarzający odcinek koryta rzeki poniżej Ostrołęki skupia dużą w skali regionu liczebność ptaków wodnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje kilka chronionych siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Najbardziej charakterystyczne to: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, zarośla jałowca pospolitego na wrzosowiskach lub murawach nawapiennych i ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*). Spośród gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej stwierdzono m.in. bobra, wydrę, żółwia błotnego, różankę, a z bezkręgowców – czerwończyka fioletka.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zwiększanie obszaru pod zabudowę turystyczną i rekreacyjną;
- nasilająca się penetracja turystów weekendowych i wędkarzy;
- wzrost presji drapieżników czworonożnych – głównie lisa, przede wszystkim na gatunki ptaków siewkowatych;
- nielegalne pozyskiwanie piasku;
- zmniejszanie i na niektórych fragmentach zaniechanie dotychczasowego wypasu na murawach kserotermicznych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zalesianie łąk i pastwisk;
- usuwanie krzewów i drzew w ramach działalności rolniczej;
- nielegalne wysypiska śmieci;
- jazda samochodami terenowymi.

Podziękowania

Autor kieruje podziękowania do Adama Dmocha za uwagi do tekstu oraz do Pawła Cieśluka, Artura Goławskiego, Radosława Kozika, Cezarego Mitrusa i Cezarego Pióro za przekazanie niepublikowanych wyników kontroli terenowych.

Źródła danych

Bałdyga i in. (2003), Kasprzykowski (2002), Kasprzykowski, Dmoch (2001), Kozik, Cieśluk (2007), Kasprzykowski, Cieśluk, Kozik, Mitrus, Pióro – dane niepubl. z lat 2004–2009, Rzępała i in. (1999).

Dolina Dolnej Narwi (fot. Z. Kasprzykowski)

53. Doliny Omulwi i Płodownicy
(Omulew and Plodownica Rivers Valleys)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autorzy: Mirosław Rzępała, Ireneusz Kaługa, Karol Trzciński
Autor w poprzednim wydaniu: Zbigniew Kasprzykowski

Kod ostoi: PL053
Współrzędne geograficzne: 53°16'N, 21°09'E
Powierzchnia: 34 387 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: ostrołęcki, przasnyski; miasto Ostrołęka; województwo warmińsko-mazurskie; powiat szczycieński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Doliny Omulwi i Płodownicy, PLB140005

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja, w której kluczową rolę dla ptaków pełnią doliny dwóch rzek z rozległymi łąkami. Tereny te, a zwłaszcza dolina Omulwi, są jedną z najważniejszych ostoi lęgowych derkacza w Polsce, jak również obszarem gniazdowania jednej z największych populacji kulika wielkiego w naszym kraju. Ubogie, sosnowe lasy w centralnej i północnej części ostoi są miejscem dość licznego gniazdowania lelka.

Short summary
The key elements of the site for birds are two river valleys and adjacent meadows. The area, especially Omulew River Valley, is one of the most important breeding sites for Conrcrake in Poland, also a breeding site for one of the largest populations of Eurasian Curlew in the country. Pine forests in the central and north part of the site host a large breeding population of European Nightjar.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje doliny rzeki Omulew i jej prawego dopływu Płodownicy oraz urozmaicony krajobraz rolniczy i kompleksy leśne przylegające do tych dolin. Położona jest na Równinie Kurpiowskiej, której płaski krajobraz rozcinają równoległe doliny płynących na południowy wschód rzek: Szkwy, Rozogi, a w granicy omawianej ostoi: Omulwi i Płodownicy. Pomiędzy dolinami rzecznymi znajdują się wyniesienia (garby wododziałowe) starszego podłoża morenowego o piaszczystym podłożu. Są one szczególnie widoczne w krajobrazie sąsiadującym z doliną Omulwi w postaci wyniesionych wydm.
Omulew jest prawobrzeżnym dopływem Narwi, ma swoje źródła na Pojezierzu Olsztyńskim. Ostoja obejmuje środkowy i dolny odcinek jej doliny, gdzie rzeka meandruje najpierw przez tereny podmokłe o podłożu torfowym, a następnie przecina dolinę o podłożu mineralnym. Równolegle do niej, rozdzielony niewysokim działem, płynie jej prawostronny dopływ Płodownica. Szerokość koryt tych rzek nie przekracza 15 m. Najbardziej charakterystyczne dla krajobrazu ostoi są podmokłe tereny dolin rzecznych. Tworzą one duże kompleksy torfowiskowe, zwłaszcza w środkowym biegu doliny Omulwi. Bliżej koryt rzecznych wykształciły się na ogół namuliska i mułowiska. W dolinie liczne są miejsca bardzo podmokłe (wymoki), gdzie dominują płytkie złoża utworów mineralno-organicznych.
Wzdłuż rzek rozciągają się szerokim pasem podmokłe łąki i rozległe torfowiska. W dolnym biegu Omulwi i w całej dolinie Płodownicy prowadzono melioracje. Nie były one tak intensywne, jak w dolinach większości rzek północnego Mazowsza, dlatego w zlewni Omulwi zachowały się naturalne tereny zalewowe. Górna część zlewni Płodownicy została pocięta siecią rowów odwadniających. W tej części doliny Płodownicy, w okolicy wsi Żelazna, znajduje się kompleks stawów rybnych Gutocha o powierzchni 152 ha.
Lasy pokrywają ok. 25% powierzchni ostoi. Przeważają bory sosnowe na ubogich siedliskach. Jedynie w dolnym biegu Omulwi zachowały się fragmenty lasów łęgowych. Znaczny jest również udział pól uprawnych, zwłaszcza pomiędzy dolinami Omulwi i Płodownicy. Ze względu na niską jakość gleb stosuje się tu ekstensywną uprawę roli.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 24%, łąki i pastwiska – 43%, inne tereny rolne – 31%, mokradła – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
I Obszar Chronionego Krajobrazu województwa warmińsko-mazurskiego.

Ptaki
Od końca października 2007 r. do końca września 2008 roku na terenie ostoi wykazano występowanie 178 gatunków ptaków. Z tej liczby 146 gatunków uznano za lęgowe, prawdopodobnie lęgowe lub możliwie gniazdujące. Wśród nich 28 wymienianych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. 10 gatunków wpisanych jest do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt" – 8 z nich to jednocześnie gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Na terenie ostoi występują jedne z najważniejszych krajowych populacji takich gatunków, jak: derkacz, kulik wielki i kraska. Ponadto jest ona ważną ostoją lęgową dla rycyka i lelka. Wiosenne rozlewiska nad Omulwią są miejscem przystankowym dla wielu migrujących ptaków wodno-błotnych. Jedyny kompleks stawów rybnych w ostoi stanowi ważne jesienne zlotowisko żurawi oraz miejsce przystankowe migrujących ptaków wodno-błotnych – zarówno wiosną, jak i jesienią.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Spośród ssaków szeroko na terenie ostoi rozpowszechniony jest bóbr oraz wydra, którą stwierdzono na stawach Gutocha oraz nad Omulwią – oba te gatunki wymieniane są w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W granicach ostoi – w szczególności bardzo licznie na stawach Gutocha – stwierdzono występowanie kumaka nizinnego zamieszczonego w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Spośród płazów na uwagę zasługuje także takie licznie reprezentowane gatunki, jak: ropucha zielona, ropucha paskówka, rzekotka drzewna, żaba moczarowa i żaba jeziorkowa (wymieniane w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej). Ponadto zidentyfikowano czerwończyka większego – gatunek motyla z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej oraz pazia żeglarza wymienianego w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

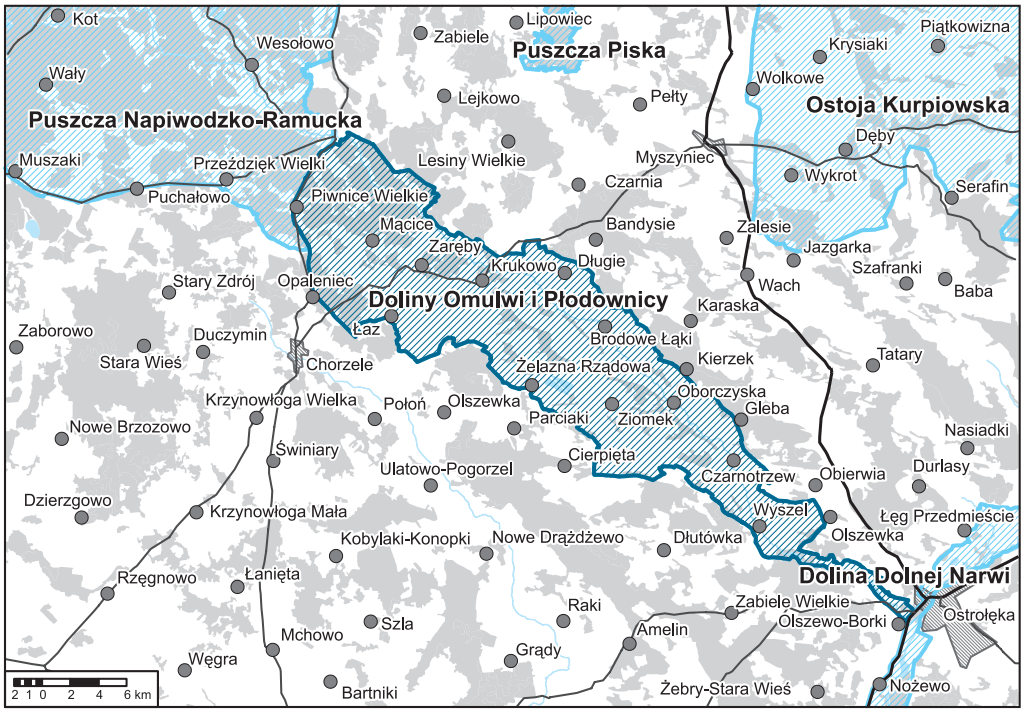

Tabela 3.53. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Doliny Omulwi i Płodownicy
Table 3.53. Key bird species recorded in Omulew and Plodownica Rivers Valleys IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2008	0–1 p	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008	260 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2008	1 050 i		
Gęgawa *Anser anser*	L	2008	1–2 p	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2008	60 i		
Świstun *Anas penelope*	M	2008	550 i	PS	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2009	360 i		
Cyranka *Anas querquedula*	M	2008	60 i		
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008	86 i		
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L?	2008	1 m		
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	47–50 m	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008	max. 3 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	5–6 m	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	max. 38 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L?	2008	0–1 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	125 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	3–4 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L?	2008	0–1 p	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	14–15 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	L?	2008	0–1 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	8–11 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	1 p		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008–2009	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	max. 17 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	0–2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	196–215 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	71–90 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2008–2009	500–1 100 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	+		
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2008	3 600 i		
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	54–58 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2008	min. 1 300 i		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	min. 67 m		
Dubelt *Gallinago media*	L	2008	1 m	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008	26 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008	46–56 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008	min. 5 p		
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2008	min. 3 p		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	max. 453 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008	0–1 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2008	min. 6 i		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2008	min. 6 i		
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2008	min. 115 i		
Siniak *Columba oenas*	L	2008	min. 5 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	max. 100 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	+		
Kraska *Coracias garrulus*	L	2008	5–6 p	DL	**C6**
Dudek *Upupa epops*	L	2008	58–84 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L?	2008	0–2 p	DL	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2008	min. 36 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	min. 18 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	max. 400 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	max. 120 p	PS	
Pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*	L	2008	1–2 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	1 p		
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	min. 59 p		
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2008	41–44 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	min. 31 p		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008	15 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	min. 160 p		
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2008	20–27 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	min. 21 p		
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2008	180 p	DL	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja rolnictwa związana z kilkoma pokosami traw w jednym sezonie oraz wylewaniem gnojowicy na łąki, a także zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, zwłaszcza w dolinie Omulwi;
- drapieżnictwo (głównie ze strony wrony siwej, lisa i norki amerykańskiej).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zabudowa (głównie letniskowa);
- usuwanie starych drzew i alei wierzbowych;
- pogłębianie koryt rzecznych powodujące obniżenie poziomu wody w dolinach.

Podziękowania

Autorzy dziękują za możliwość wykorzystania danych do niniejszej publikacji firmie KRAMEKO z Krakowa, na której zlecenie przeprowadzono inwentaryzację w latach 2007–2008. Szczególne podziękowania należą się tym, którzy (poza autorami) brali czynny udział w pracach terenowych. Są to następujące osoby: Andrzej Górski, Dominik Krupiński, Kamil Kryński, Wiesław Kalicki, Tomasz Gajkowski, Tomasz Grabowski, Mateusz Chamioło, Janusz Łuczak, Ewelina Bogumił, Marcin Rejmer oraz Marcin Stępień.

Źródło danych

Rzępała i in. (2009).

Dolina Omulwi i Płodownicy (fot. M. Kalisiński)

54. Doliny Wkry i Mławki (Wkra and Mlawka Rivers Valleys)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Krzysztof Antczak (Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)
Autorzy w poprzednim wydaniu: Krzysztof Antczak, Piotr Pagórski, Piotr Szczypiński, Andrzej Dombrowski, Tomasz Wiewiórko

Kod ostoi: PL054
Współrzędne geograficzne: 53°04'N, 20°04'E
Powierzchnia: 28 752 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: mławski, żuromiński; województwo warmińsko-mazurskie; powiat działdowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Doliny Wkry i Mławki, PLB140008

Krótka charakterystyka ostoi
Dolina Mławki z rozległymi kompleksami wilgotnych łąk oraz dolina górnej Wkry z wiosennymi rozlewiskami tworzą naturalne trasy wiosennej migracji ptaków siewkowatych i blaszkodziobych. Jest to także ważne lęgowisko derkacza i błotniaka łąkowego.

Short summary
Mlawka River Valley including complexes of wet meadows and Upper Wkra Valley with frequent spring flooding together form a natural corridor for spring migration route of waders and waterfowl. It is also an important breeding site for Corncrake and Montagu's Harrier.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje doliny dwu rzek nizinnych – Wkry od Działdowa do Radzanowa i jej dopływu Mławki od Turzy Małej do ujścia w Ratowie. Ostoja położona jest na Równinie Raciąskiej (Nizina Północnomazowiecka), która jest płaską, przemodelowaną powierzchnią morenową zlodowacenia środkowopolskiego. Rzeźba terenu jest mało urozmaicona, a doliny obu rzek są słabo wcięte w równinę. Poniżej Nicka (Nowego Dworu) Welskiego do wsi Poniatowo koryto rzeki jest dobrze zachowane – nieuregulowane i naturalnie meandrujące. Na powierzchni dominują piaski znacznie przewiane i miejscami tworzące wydmy. Tylko gdzieniegdzie ponad ich okrywę wynurzają się płaty glin. Wkra wypływa z okolic Nidzicy i uchodzi do Narwi. Powyżej Radzanowa wpada do niej niewielki dopływ Mławka.
W krajobrazie dominują grunty rolne, głównie są to rozległe łąki i pastwiska. Mimo że zlewnia Wkry była objęta w latach 70. i 80. rozległymi pracami melioracyjnymi, lokalnie zachowały się tu w stanie mało przekształconym torfowiska niskie. Rzece towarzyszą na krótkich odcinkach łozowiska, olsy i łęgi olszowo-jesionowe. Obie doliny są bezleśne, z wyjątkiem niewielkich powierzchni płatów lasów nadrzecznych i nasadzeń sosnowych na wyłączonych z produkcji rolnej gruntach. Na krawędzi doliny zachowały się kępy starych sosen.

Doliny Wkry i Mławki (fot. K. Antczak)

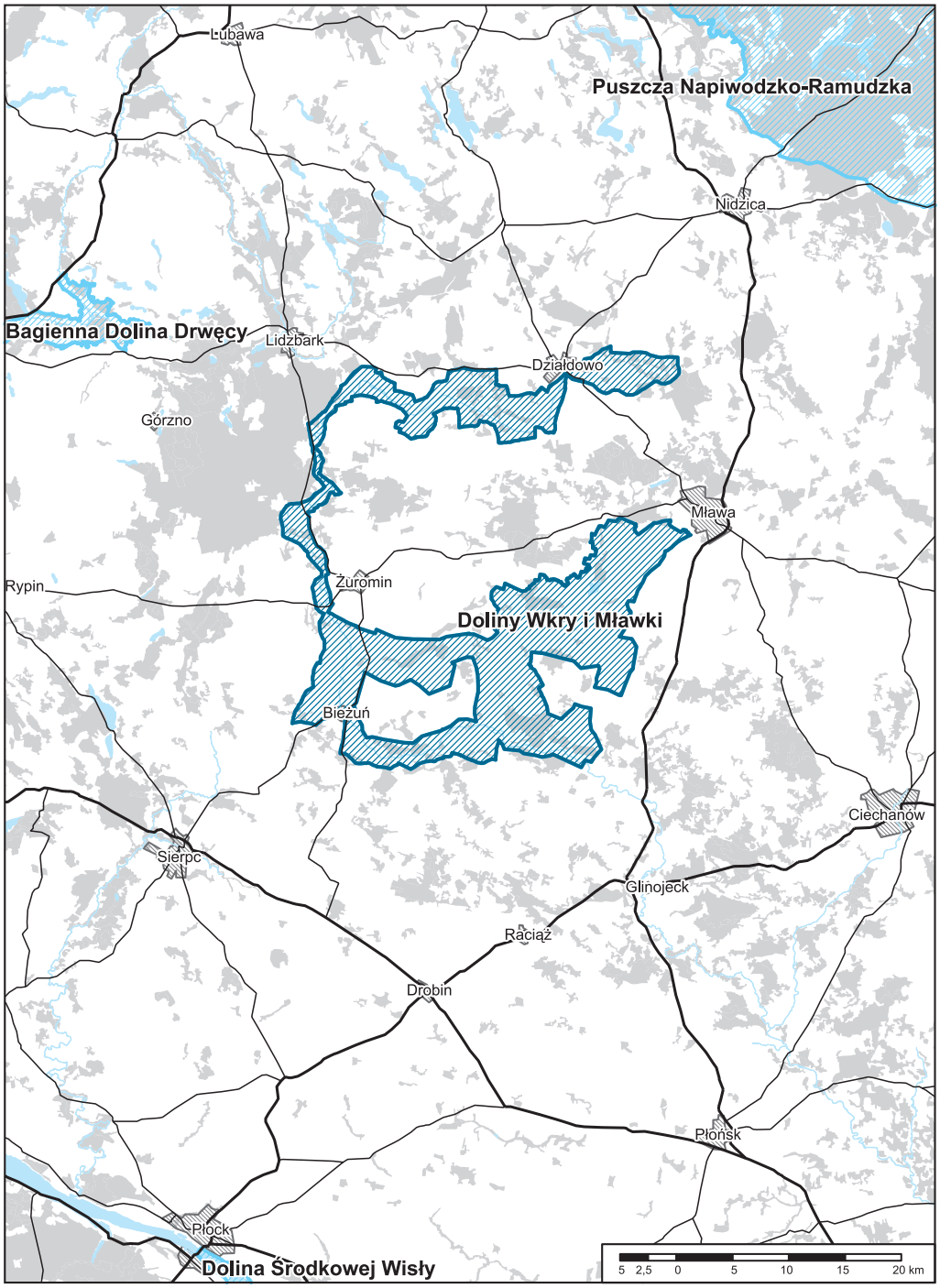

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 75%, inne tereny rolne – 15%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Olszyny Rumockie (149,51 ha), Gołuska Kępa (9,9 ha), Dolina Mławki (147,41 ha), obszar chronionego krajobrazu.

Tabela 3.54. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Doliny Wkry i Mławki (za Sidło i in. 2004)
Table 3.54. Key bird species recorded in Wkra and Mlawka Rivers Valleys IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	60 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	14–14 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	7–10 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	2–4 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	70–90 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	1–2 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1998–2003	11–15 p		**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	60–150 m		**A1, C1**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	1–2 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	1995–2003	7 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	12–18 p		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1995–2003	5 i		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	5 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	3 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	20–25 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	max. 1 000 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	max. 1 000 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	1 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1995–2003	5 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	10–13 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	7–10 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	3–5 p		

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 24 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 2 gatunków (błotniak łąkowy, derkacz) spełniają kryteria wyznaczania ostoi ptaków wprowadzone przez BirdLife International. Ponadto 10 z wymienionych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście zagrożonych ptaków w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono 2 typy siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej – grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny oraz łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe, jesionowe. W ostoi występują także co najmniej 2 gatunki ssaków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – bóbr i wydra.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- pogłębianie koryt rzecznych i rowów w dolinach.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nielegalny odstrzał rzadkich gatunków ptaków;
- zamiana łąk na grunty orne, zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk.

Podziękowania

Autor dziękuje osobom, które przyczyniły się do zebrania danych na terenie ostoi i dzięki którym mogła ona powstać. Są to: Piotr Pagórski, Piotr Szczypiński, Andrzej Dombrowski, Tomasz Wiewiórko, Marek Murawski i Michał Zapart.

Źródło danych

Antczak i in. (2004).

55. Bagienna Dolina Drwęcy (Marshy Valley of the Drweca River)

Kryteria BirdLife International: A4iii, C4, C7

Autorzy: Tomasz Królak, Tomasz Rafalski, Borys Szpryngwald
Autor w poprzednim wydaniu: Sebastian Guentzel

Kod ostoi: PL055
Współrzędne geograficzne: 53°17'N, 19°32'E
Powierzchnia: 3 366 ha
Położenie administracyjne: województwo kujawsko-pomorskie; powiat brodnicki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagienna Dolina Drwęcy, PLB040002

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja o małej powierzchni, obejmująca fragment doliny nieuregulowanej rzeki nizinnej, z dominującymi siedliskami bagiennymi oraz łąkowymi. Stanowi ważny obszar dla migrujących ptaków wodno-błotnych, które zatrzymują się tu w koncentracjach przekraczających 20 000 osobników. W okresie lęgowym teren regionalnie ważny dla podróżniczka, żurawia i gęgawy.

Short summary
A small site encompassing a fragment of natural unregulated lowland river with dominating bog and meadow habitats. An important congregation site for migratory waterbirds (quantities over 20 000 individuals), especially for White-fronted and Bean Goose. This is also an important regional breeding site for Common Crane, Bluethroat and Greylag Goose.

Ogólny opis ostoi
Ostoja rozciąga się wzdłuż środkowego fragmentu doliny Drwęcy na odcinku między drogą Jajkowo–Głęboczek a Brodnicą. Obejmuje wielki łuk doliny, w miejscu gdzie rzeka zmienia swój bieg z kierunku północ–południe najpierw na północny zachód–południowy wschód, aby po kilku kilometrach zmienić go na kierunek wschód–zachód. W ostoi dominuje krajobraz zabagnionej doliny nizinnej rzeki. Ten niewielki fragment doliny jest dwudzielny – górna część ostoi jest wąska, jej szerokość nie przekracza 0,6 km, dolny odcinek jest szerszy, osiągając prawie 3 km. Współczesna dolina Drwęcy jest przekształconym przez rzekę śladem odpływu wód lodowcowo-rzecznych spływających z położonych na północy obszarów pojeziernych. Drwęca po opuszczeniu obszaru Pojezierza Olsztyńskiego staje się rzeką nizinną, płynie naturalnym korytem, silnie meandrując. Wczesną wiosną wylewa, a utworzone rozległe rozlewiska długo pozostają na powierzchni gruntu. Ponieważ pozostaje rzeką nieuregulowaną, w jej dolinie występują liczne starorzecza z bogatą roślinnością wodną i bagienną.
W granicach ostoi znajduje się także wyżej położony fragment doliny, z siecią rowów i kanałów melioracyjnych, jeziora Sopień i Ostrów oraz obniżenie, rozciągające się pomiędzy rzekami Brynicą i Samionką.
Szata roślinna jest zróżnicowana i tworzy mozaikę łąk, płatów szuwarów, turzycowisk, trzcinowisk i zarośli wierzbowych. Na lewym brzegu rzeki zachował się duży kompleks leśny.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 44%, łąki i pastwiska – 41%, inne tereny rolne – 11%, mokradła – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwat przyrody Rzeka Drwęca, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Drwęcy, Brodnicki Park Krajobrazowy, SOO Dolina Drwęcy.

Ptaki w ostoi
W ostoi stwierdzono 33 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 10 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Ostoja jest ważnym punktem przystankowym dla migrujących ptaków wodno-błotnych, szczególnie łabędzia krzykliwego, gęsi zbożowej i białoczelnej. Liczebność migrujących gęsi, mimo że nie przekracza progów kwalifikujących, jest wyjątkowo wysoka w warunkach tej stosunkowo niewielkiej ostoi. Jest to także istotne w skali regionu lęgowisko gęgawy, żurawia i rybitwy czarnej. Obszar ostoi stanowi ważne żerowisko ptaków szponiastych, m.in. bielika i orlika krzykliwego, gniazdujących w okolicznych lasach. Ostoja pełni również funkcję naturalnego korytarza ekologicznego, łączącego dwa duże kompleksy leśne.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 7 typów siedlisk z Załącznika I oraz 4 gatunków ssaków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Rzeka Drwęca na całej długości została uznana za rezerwat ichtiologiczny ze względu na występowanie rzadkich i zagrożonych gatunków ryb.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- zanik tradycyjnej gospodarki pastwiskowo-łąkarskiej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- obniżanie się poziomu wód gruntowych;
- nasilenie ruchu turystycznego w obrębie obszaru;
- presja zabudowy i związane z tym wzmożone płoszenie ptaków;
- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego;
- zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien, wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu;
- penetrowanie siedlisk, zabijanie ptaków nierozpoznanych.

Podziękowania
Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych dotyczących przyrodniczych walorów Bagiennej Doliny Drwęcy: Sebastianowi Guentzelowi, Markowi Cieszyńskiemu, Grzegorzowi Czapiewskiemu, Annie Lewickiej, Pawłowi Ostrowskiemu, Agnieszce Rafalskiej i Ewie Wojciechowskiej.

Źródła danych
Królak, Rafalski, Szpryngwald (2009) – mat. niepubl. z lat 2004–2009, Natura 2000 SDF/PLB040002 Bagienna Dolina Drwęcy, SDF – Natura 2000/PLH280001 Dolina Drwęcy.

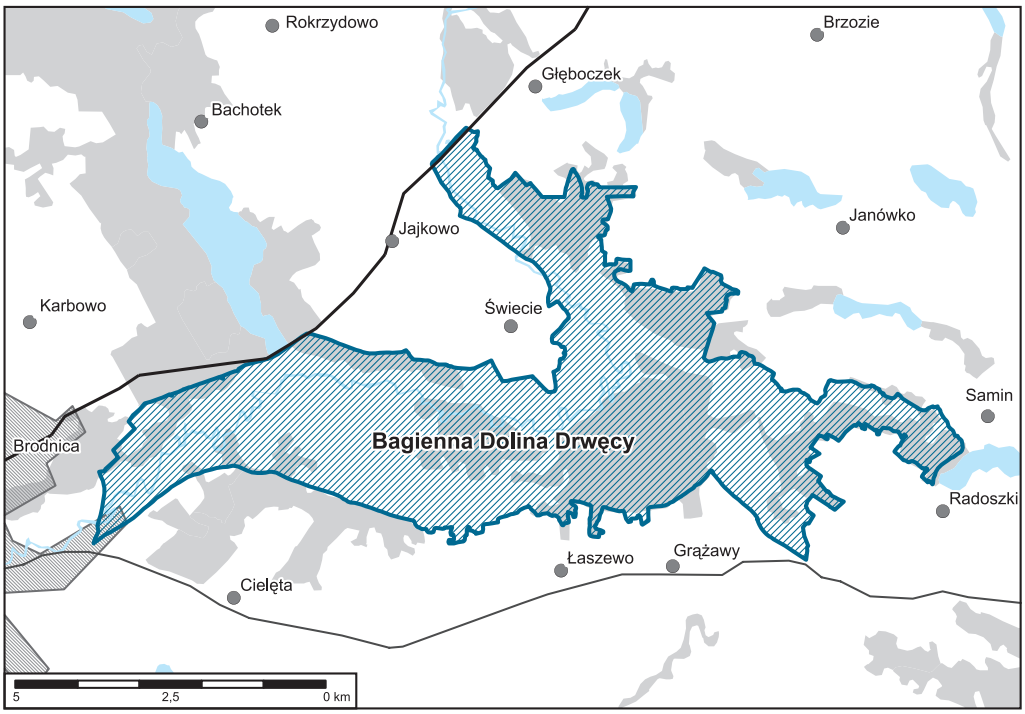

Tabela 3.55. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagienna Dolina Drwęcy
Table 3.55. Key bird species recorded in Marshy Valley of the Drweca River IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	5 000–20 000	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	max. 19 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	max. 146 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	max. 3 300 i	DL	**C7**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	max. 7 000 i	DL	**C7**
Gęgawa *Anser anser*	M	2004–2009	max. 830 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2009	max. 60 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 400 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	M	2004–2009	max. 30 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2009	max. 50 i		
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2004–2009	6–7 p	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2004–2009	max. 56 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2004–2009	5–6 p	PS	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2004–2009	1–2 p	PS	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2004–2009	max. 130 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2004–2009	8–9 p	PS	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2009	max. 10 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2004–2009	max. 6 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2004–2009	1 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	min. 8 m	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	max. 26 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2009	max. 3 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2008–2009	max. 108 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008–2009	max. 17 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	0–1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	0–1 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	min. 3 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	6–8 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	1995–2003	+		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2009	max. 6 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2003	1–2 i		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	1–2 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	4–5 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	2–3 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	8 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	max. 20 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	max. 800 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	1 000 i		
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	max. 1 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2004–2009	15–20 p	PS	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	50–200 i		
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	80–200 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	1–2 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	max. 12 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	5–7 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	0–1 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	10–15 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	3–6 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	5–8 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	2–3 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	15 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	12–20 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	1–2 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	35–45 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	3–5 p		

56. Dolina Górnego Nurca (Upper Nurzec River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Michał Budka
Autor w poprzednim wydaniu: Eugeniusz Pugacewicz

Kod ostoi: PL056
Współrzędne geograficzne: 52°36'N, 23°14'E
Powierzchnia: 3 995 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: bielski, hajnowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Górnego Nurca, PLB200004

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca rozległy, zwarty kompleks zmeliorowanych łąk torfowych, położony w szerokim obniżeniu terenu, rozpościerającym się wzdłuż rzeki Nurzec. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi derkacza, błotniaka łąkowego i rycyka, a także regionalnie ważny obszar lęgowy cietrzewia.

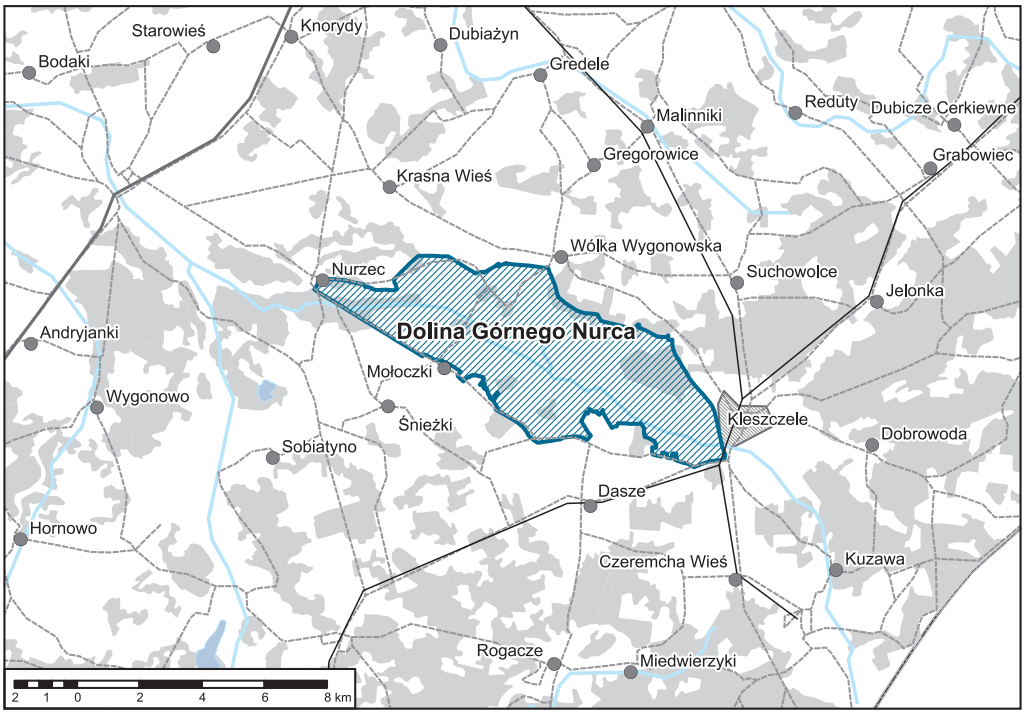
Short summary
A middle-sized compact complex of drained alluvial meadows, situated in a broad topographic low along Nurzec River. One of most important sites for Corncrake, Montagu's Harrier and Black-tailed Godwit in the country. Also an important breeding site for Black Grouse in the region.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje górny odcinek doliny rzeki Nurzec, między miejscowościami Kleszczele i Nurzec, oraz przylegający do niej w części wschodniej las Puchowo. Pod względem fizycznogeograficznym teren ten stanowi część Równiny Bielskiej, będącej z kolei częścią Niziny Północnopodlaskiej.
Dolina Górnego Nurca jest szeroka (do 4,5 km) i silnie zatorfiona. Jej równinny krajobraz urozmaicają jedynie nieduże mineralne wzniesienia pochodzenia aluwialnego i wydmowego. W przeszłości dolina została zmeliorowana i pocięta siecią rowów odwadniających, natomiast rzeka została uregulowana. W efekcie wykonanej melioracji teren ten został poważnie przesuszony, jednak w ostatnich latach, wskutek zamulenia niektórych rowów i działalności bobrów, dolina zaczyna się lokalnie ponownie zabagniać.
Gospodarka rolna w dolinie ma nadal charakter ekstensywny, chociaż w ostatnich latach nasilają się próby jej intensyfikacji, związane głównie z łąkarstwem. Większość obszaru ostoi stanowią łąki i pastwiska, z występującymi lokalnie płatami nieużytków o różnej wielkości, których powierzchnia stopniowo maleje. W ciągu ostatnich 5 lat rozpoczął się proces zakładania plantacji orzecha, wierzb i jarząbu, przeważnie na podmokłych terenach położonych wzdłuż koryta rzeki. Niewielkie pola uprawne znajdują się tylko na większych wzniesieniach i na obrzeżach ostoi.

Tabela 3.56. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Górnego Nurca
Table 3.56. Key bird species recorded in Upper Nurzec River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2005–2008	1–3 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2005–2008	0–2 p	DL	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008	5p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2008	8m	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	42–47 m	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	22 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2008	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2005–2009	0–3 i	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2008	1–2 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2008	9–18 p	DL	**C6**
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2008	1–2 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2008	206–229 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2008	1–5 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2005–2009	30–260 i	PS	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2005–2009	250–800 i	PS	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2005–2008	50–63 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2005–2009	0–30 i	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005–2008	15–31 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005–2006	13–31 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2005–2008	2–5 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2005–2008	1–2 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	9 p	DL	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2008	11 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	5 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2006	0–1 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	28–29 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	3 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	97–98 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2008	73–77 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	79–84 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	250–255 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2005–2006	6–7 p	DL	
Dziwonia *Carpodacus erythrinus*	L	2008	52–54 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	2–3 p	DL	

Lasy w dolinie Nurca występują przede wszystkim na jej obrzeżach oraz na mineralnych wzniesieniach. Na torfowiskach są to głównie przesuszone olsy i miejscami borealna brzezina bagienna. Na wzniesieniach dominują natomiast nasadzone przez człowieka drzewostany sosnowe. Największy w ostoi las Puchowo zajmuje wcinający się w torfowisko klin wydmowy. Przeważają w nim drzewostany sosnowe w średnim wieku, przeważnie pochodzące z naturalnych odnowień. Na pograniczu z torfowiskiem otaczają je częściowo podsuszone olsy. W wielu miejscach występują zadrzewienia wierzbowe, które lokalnie tworzą gęste, zwarte płaty. Teren ostoi jest słabo zaludniony. Większość miejscowości, w tym miasto Kleszczele, położona jest na jej obrzeżach. W granicach omawianego obszaru zlokalizowana jest tylko niewielka wieś Pawlinowo. Nie występują również obiekty uciążliwe dla środowiska.

Dolina Górnego Nurca (fot. T. Wilk)

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 76%, inne tereny rolne – 15%, mokradła – 2%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja w Dolinie Górnego Nurca.

Ptaki

W latach 2005–2009 na obszarze ostoi stwierdzono 146 gatunków ptaków, w tym 111 lęgowych. Spośród nich 24 gatunki wymienione są w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, w tym 18 wyprowadza lęgi na terenie ostoi. Lęgowe są tu również 3 gatunki wymienione w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt": orlik krzykliwy, cietrzew, kulik wielki.

Pomimo niewielkiego obszaru Dolina Górnego Nurca jest ważnym miejscem lęgowym dla rzadkich i zagrożonych w kraju i Europie ptaków. Gatunki kwalifikujące ten teren jako ostoję ptaków IBA to derkacz, osiągający tu wysokie zagęszczenia, oraz błotniak łąkowy. Ostoja jest również ważnym w kraju miejscem lęgowym rycyka. W skali regionu stanowi ważne lęgowisko cietrzewia, który zmniejsza tu jednak liczebność. Wysokie zagęszczenia osiąga tu też gąsiorek. Obszar jest wykorzystywany jako żerowisko przez gniazdujące w bezpośrednim sąsiedztwie 30–40 par bociana białego. O wysokich walorach ornitologicznych ostoi świadczy ponadto fakt występowania w latach 1990. błotniaka zbożowego, sowy błotnej oraz dubelta.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono 10 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym m.in: zmiennowilgotne łąki trzęślicowe Molinion, niżowe świeże łąki użytkowane ekstensywnie *Arrhenatherion elatioris*, torfowiska przejściowe i trzęsawiska przeważnie z roślinnością z *Scheuchzerio-Caricetea*, nizinne torfowiska zasadowe o charakterze młak, turzycowisk i mechowisk. Występuje tu także co najmniej 7 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, w tym: 3 gatunki motyli, wilk, bóbr, kumak nizinny i koza złotawa. W ostoi zidentyfikowano również 6 gatunków roślin z „Polskiej czerwonej księgi roślin".

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wczesny termin wykaszania łąk, użytkowanie dużych obszarów jednocześnie bez pozostawiania fragmentów niekoszonych, niewłaściwa technika koszenia, uprawa łąk, nawożenie.

• Inne ważne zagrożenia w ostoi

- przesuszenie terenu na skutek szybkiego odpływu wód systemem rowów melioracyjnych, brak możliwości piętrzenia wody;
- zakładanie plantacji orzecha, wierzb oraz jarząbu na cennych przyrodniczo obszarach podmokłych;
- zanik ekstensywnego wypasu bydła;
- zmniejszanie powierzchni nieużytków na skutek przekształcania ich w łąki kośne;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, sadzenie monokultur drzew, zalesianie nieużytków.

Podziękowania

Autor składa serdeczne podziękowania za pomoc oraz udostępnienie danych Eugeniuszowi Pugacewiczowi, Bogumile Olech i Krzysztofowi Jurczakowi.

Źródła danych

Budka (2007), Budka, Olech, Jurczak – dane niepubl. z lat 2004–2009, Chętnicki i in. (2009), Pugacewicz (2006, 2009), PUGL Nadleśnictwa Bielsk (2000), Sidło i in. (2004).

57. Dolina Dolnego Bugu (Lower Bug River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C2, C6

Autor: Andrzej Dombrowski (Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Dombrowski

Kod ostoi: PL057
Współrzędne geograficzne: 52°31'N, 22 15'E
Powierzchnia: 74 310 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat bialski; województwo mazowieckie; powiaty: łosicki, ostrowski, siedlecki, sokołowski, węgrowski, wołomiński, wyszkowski; województwo podlaskie; powiaty: siemiatycki, wysokomazowiecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnego Bugu, PLB140001

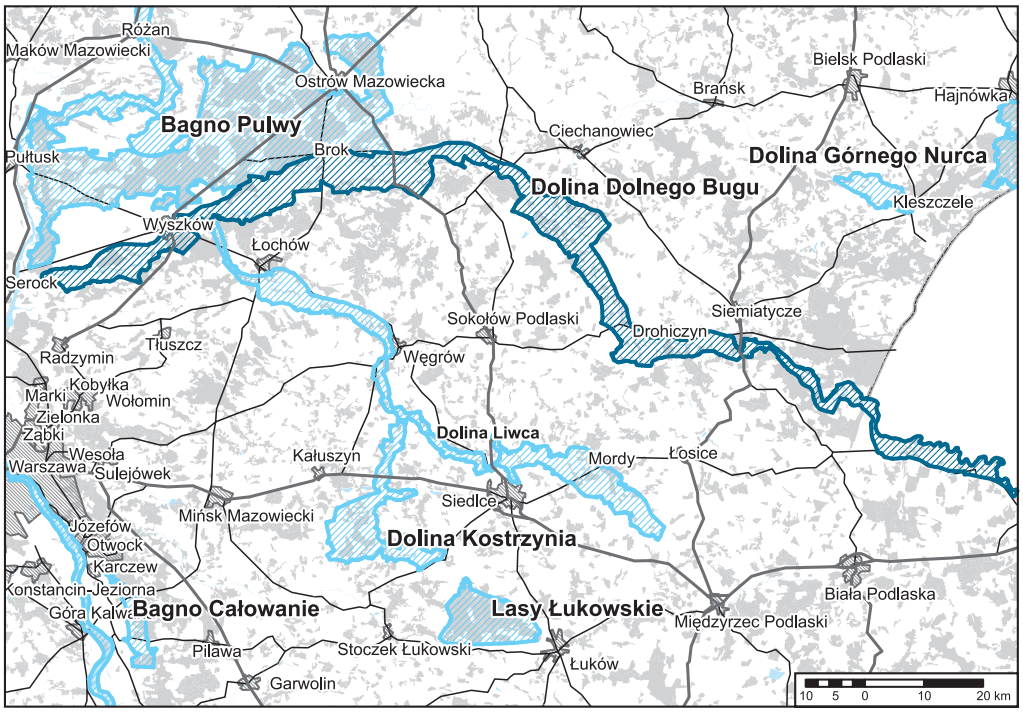
Krótka charakterystyka ostoi
Duża dolina rzeczna, w wielu miejscach o naturalnym charakterze. W części górnej stosunkowo wąska, kręta, z wieloma ramionami, w dolnym odcinku szeroka, płytka, tworząca w nurcie liczne wyspy i starorzecza. Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk derkacza i rybitwy czarnej, ważna ostoja także dla błotniaka łąkowego, rybitwy rzecznej i białoczelnej oraz zimorodka (w latach ostatniej szczegółowej inwentaryzacji: 1998–1999 – patrz Dombrowski i in. 2002).

Short summary
A large river valley, still natural in several places. In the upper part the valley is relatively narrow, meandering, with many branches; in the lower part it is wide, shallow, forming numerous islands and old river beds. One of the most important breeding sites for Corncrake and Black Tern in the country, also improtant breeding site for Western Marsh Harrier, Common Tern, Whiskered Tern and Common Kingfisher (data from last detailed inventory in 1998–1999, ref. Dombrowski et al. 2002).

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje dolinę Bugu od ujścia Krzny do Zalewu Zegrzyńskiego o długości 265 km. Bug przepływa na tym odcinku przez dwa mezoregiony: Podlaski Przełom Bugu należący do Niziny Południowopodlaskiej oraz Dolinę Dolnego Bugu wchodzącą w skład Niziny Środkowomazowieckiej.
W górnej części, od ujścia Krzny do ujścia Tocznej, Bug stanowi granicę państwa. Jest to odcinek przełomowy, w którym rzeka przecina ciąg moren. Rzeka jest kręta, ma wiele ramion, pomiędzy którymi nurt usypuje liczne wyspy i łachy. W korycie liczne są zwalone ze zboczy drzewa i wymyte głazy. Doliny dopływów Krzny, Czyżówki, Sarenki, Kołodziejki i Czapelki wcinają się głęboko w podłoże. Ostoja nie jest jednorodna – miejscami jest szeroka, a na jej dnie liczne są pozostałości dawnego biegu koryta, w innych miejscach jest wąska, gdy rzeka wcina się głęboko w otaczające wysoczyzny. Na tych odcinkach zbocza są wysokie, miejscami sięgają 15 m.
Roślinność tego fragmentu ostoi jest bogata. Szeroki pas lasów towarzyszy rzece od Janowa Podlaskiego po ujście Tocznej. Dominują suche bory sosnowe, a miejscami u podnóża zboczy żyźniejsze bory mieszane. W dnie doliny rosną duże płaty lasów łęgowych. Przewiane łachy rzeczne pokrywają drobne formy wydmowe. Porastają je jałowce, pojedyncze sosny i pionierska roślinność napiaskowa. Na nasłonecznionych zboczach i w dnie doliny na madach licznie występują gatunki ciepłolubne, sięgające tu ze stepów Wołynia i Podola. Szczególne bogactwo roślinne charakteryzuje łąki, wykształcone w rozszerzeniach doliny. Ten fragment ostoi jest chroniony jako Park Krajobrazowy Podlaski Przełom Bugu.

Tabela 3.57. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnego Bugu (za Sidło i in. 2004)
Table 3.57. Key bird species recorded in Lower Bug River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1996–1999	15–40 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1996–1999	10–20 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1996–1999	12 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1996–1999	1 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1996–1999	10–12 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–1999	240–260 p		**B2, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1996–1999	2 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1996–1999	71–85 p		**C6**
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1999	23–30 p		**B3, C6**
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1996–1999	9–10 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1999	50 p		**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	1999	10–13 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1999	540–700 m		**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	1996–1999	21–26 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1999	114–137 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1999	62–70 p		**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1998-99	360–380 p		**B2, C2, C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1999	82 p		**C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	1996–1999	40–60 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1996–1999	20–30 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1996–1999	8–10 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1996–1999	15–20 p		

Dolny odcinek ostoi jest odmienny. Po opuszczeniu przełomu rzeka płynie doliną, która ma kilka kilometrów szerokości, a jej dno jest piaszczyste. Nurt Bugu jest wolniejszy, rzeka silnie meandruje, tworząc liczne szerokie zakola, wyspy i starorzecza. W dolinie jest kilka poziomów terasowych. Najniższy, zalewowy, zajmują głównie łąki. Charakterystyczne dla tego odcinka Bugu są wyniesione nad zalewowe dno, płaskie wielkopromienne pagóry, naniesione szybkim nurtem rzeki w jej zakolach. Na ich piaszczysto-żwirowej powierzchni wykształciły się zbiorowiska ubogich muraw szczotlichowych i bliźniczkowych, często z macierzanką i rozchodnikiem, wykorzystywane jako ekstensywne pastwiska. Tereny te są nierzadko zalewane w czasie wezbrań wiosennych. W dnie doliny liczne są starorzecza i odnogi pozostające bez połączenia z główną rzeką. Brzegi porastają zarośla wierzbowe, powyżej znajdują się starsze terasy piaszczyste, silnie zwydmione i porośnięte lasami. W otaczających dolinę Bugu lasach przeważają drzewostany sosnowe i dębowe na świeżych siedliskach. Osadnictwo wiejskie odsunięte jest od rzeki i skupia się na wyniesionych krawędziach doliny.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 10%, łąki i pastwiska – 60%, inne tereny rolne – 20%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 5%, inne – 3%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Łęg Dębowy koło Janowa Podlaskiego (132,4 ha), Przekop (21,1 ha), Skarpa Mołożewska (2,0 ha), Szwajcaria Podlaska (24,0 ha), Wydma Mołożewska (63,8 ha), Zabuże (33,1 ha), Jegiel (18,5 ha), Mokry Jagiel (116,13 ha), Kózki (86 ha), Nadbużański Park Krajobrazowy (PK), PK Podlaski Przełom Bugu, Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Doliny Bugu i Nurca, Nadbużański OChK.

Ptaki

W ostoi w latach 1995–2003 stwierdzono występowanie co najmniej 22 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 8 gatunków spełniają kryteria wyznaczania ostoi ptaków wprowadzone przez BirdLife International (tab. 3.57). Ponadto 6 z wymienionych tu gatunków zostało zamieszczonych na liście gatunków zagrożonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dolina Dolnego Bugu jest jedną z najważniejszych w Polsce ostoi błotniaka łąkowego, zielonki, derkacza, rybitwy czarnej i białoczelnej oraz zimorodka. Również liczebność rybitwy rzecznej jest tutaj jedna z największych w Polsce.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono kilka gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej: bóbr europejski, wydra, kumak nizinny, żółw błotny, kiełb białopłetwy, boleń, różanka, głowacz białopłetwy. Zidentyfikowano także występowanie 765 gatunków roślin naczyniowych, m.in. rzadkich gatunków, takich jak: kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, goryczka gorzkawa, storczyk krwisty i szerokolistny, wierzba śniada (dane sprzed roku 2002).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- rolnictwo – zmiana łąk na pola uprawne, zaprzestanie wypasu na pastwiskach, zaprzestanie koszenia łąk, pogłębianie rowów melioracyjnych i kopanie nowych, m.in. rejon Wólki Okrąglik (gm. Kosów Lacki) w latach 2007–2008, czyli po utworzeniu obszaru Natura 2000 w roku 2004;
- usuwanie roślinności szuwarowej na stawach rybnych w granicach OSOP NATURA 2000 (Szczeglacin, Przekop – gm. Korczew).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- gospodarka leśna – wycinanie i fragmentacja najstarszych drzewostanów łęgowych, sadzenie plantacji sosnowych i topolowych na murawach, zalesianie muraw;
- turystyka i wypoczynek – zabudowa letniskowa, nadmierne penetrowanie siedlisk (szczególnie poniżej Broku aż do Kuligowa), quady w różnych rejonach, zwłaszcza w rejonie Kuligowa.

Źródła danych

Dombrowski (2004), Dombrowski i in. (2002), Głowaciński (2001), Gromadzki i in. (1994, 2002), Heath, Evans (2000).

58. Puszcza Biała (Biala Forest)

Kryteria BirdLife International: B2, B3, C6

Autorzy: Mirosław Rzępała, Marek Kowalski
Autor w poprzednim wydaniu: Adam Dmoch

Kod ostoi: PL058
Współrzędne geograficzne: 52°44'N, 21°36'E
Powierzchnia: 83 780 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie, powiaty: makowski, ostrowski, pułtuski i wyszkowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Biała, PLB140007

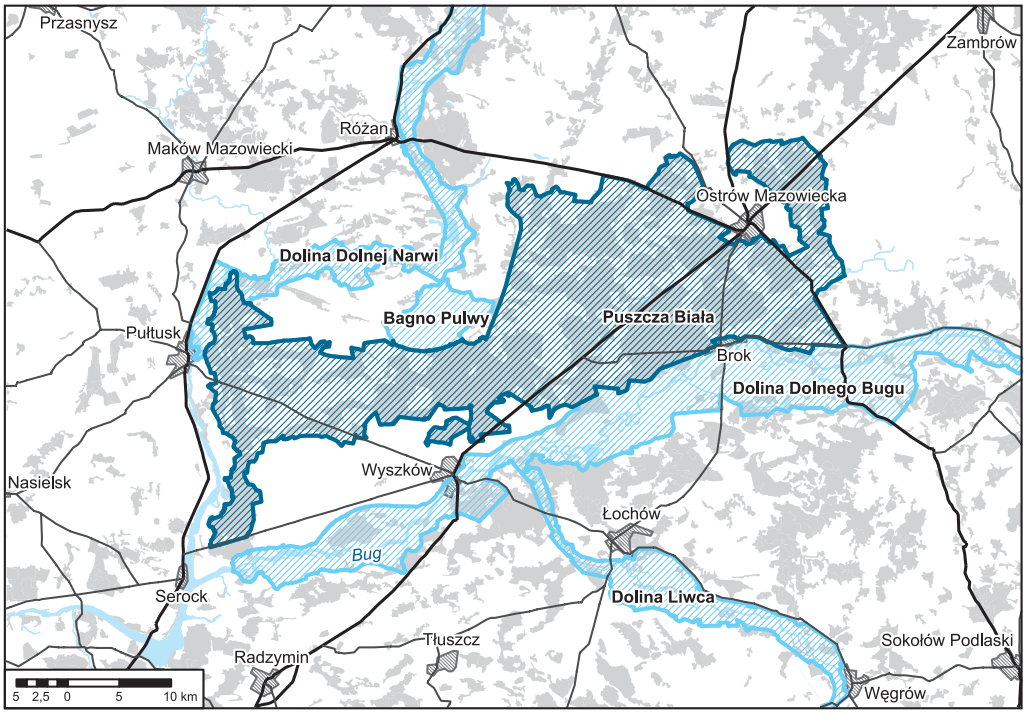
Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca rozległe, jedne z największych w naszym kraju kompleksy borów sosnowych. Obszar ten jest ważnym w skali kraju lęgowiskiem lelka oraz dzięcioła czarnego. Istotną rolę spełniają także otwarte tereny pomiędzy kompleksami leśnymi, gdzie stosunkowo licznie występują takie gatunki, jak: lerka, świergotek polny, jarzębatka, dudek i srokosz.

Short summary
A large site encompassing one of the largest complexes of pine forests in the country. An important national breeding site for European Nightjar and Black Woodpecker. Open areas among forests host species such as Woodlark, Tawny Pipit, Barred Warbler and Common Hoopoe.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje pozostałość zwartego niegdyś kompleksu leśnego Puszczy Białej na Międzyrzeczu Łomżyńskim w obrębie Niziny Północnomazowieckiej. Obszar stanowi wysoczyznę morenową o wzniesieniach rzędu 90–120 m n.p.m. Teren jest w zdecydowanej większości płaski, o wyraźnie zaznaczonych krawędziach dużych rzek (Narew, Bug). Na tle mało urozmaiconej rzeźby wyróżniają się niewielkie zwydmienia w okolicy Długosiodła oraz dolinki rzek. Lasy rozciągają się pomiędzy doliną Narwi na zachodzie a Małkinią Górną na wschodzie, od południa graniczą z doliną Bugu. Ostoja leży w zlewni Bugu i Narwi. Sieć hydrograficzna jest uboga. Największą rzeką w omawianej ostoi jest rzeka Brok (dopływ Bugu). Jest ona nieuregulowana, z charakterystycznymi meandrami, wykazująca duży stopień naturalności. Dolina tej rzeki wraz z jej korytem posiada wysokie walory krajobrazowe. Pozostałe rzeki (Wymakracz, Turka, Tuchełka, Prut) to niewielkie cieki wodne, zazwyczaj uregulowane, płynące przesuszonymi dolinami. W ostoi zlokalizowane są dwa kompleksy stawów rybnych – w Knurowcu (ok. 80 ha) oraz dość mocno zarośnięte w Osuchowej (ok. 40 ha). Na północ od Ostrowi Mazowieckiej znajdują się rozległe torfianki.
Ponad 60% powierzchni ostoi zajmują lasy, w zdecydowanej większości wykształcone na ubogich siedliskach boru świeżego i boru mieszanego świeżego (rzadziej lasu mieszanego świeżego) z dominującą w drzewostanie sosną. Lasy liściaste (głównie olszowe, dębowe i brzozowe) zajmują niewielkie powierzchnie (przede wszystkim wzdłuż cieków wodnych). Wyraźnie zaznacza się wzrost żyzności siedlisk w części zachodniej ostoi. W przeszłości dominował tu drzewostan liściasty, w połowie XVIII wieku istniały tu jeszcze rozległe dąbrowy. Sosna została wprowadzona w XIX wieku jako sztuczne nasadzenia.
Kompleksy leśne są porozdzielane terenami otwartymi o dużej mozaice środowisk. Są to głównie niewielkie fragmenty ekstensywnie użytkowanych pól i przesuszonych łąk, rzadziej nieużytków, ugorów i zabagnień.

Tabela 3.58. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Biała
Table 3.58. Key bird species recorded in Biala Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2009	60 m	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2009	10 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	75 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	10 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	9 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2009	min. 12 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2009	0–1 p		
Derkacz *Crex crex*	L	2009	min. 50 m		
Żuraw *Grus grus*	L	2009	50 p	PS	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2009	40 p	PS	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2009	8 p		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2009	2 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	1 p		
Siniak *Columba oenas*	L	2009	min. 50 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2009	max. 150 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2009	3 p	PS	
Dudek *Upupa epops*	L	2009	min. 100 p	PS	**B2**
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2009	min. 40 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	300–350 p	PS	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	40 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2009	min. 800 p	E	**C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2009	250–300 p	E	**B2, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	200–250 p	E	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2009	min. 10 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2009	min. 1 000 p	PS	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2009	80 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	min. 100 p	PS	

Teren ostoi poprzecinany jest także siecią dróg o znacznym natężeniu ruchu, m.in. drogą krajową nr 8 z Warszawy do Białegostoku. Sieć osadnicza jest dobrze rozwinięta.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 71%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 21%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Bartnia (14,6 ha), Popławy (6,3 ha), Wielgolas (6,7 ha), Nadbużański Park Krajobrazowy (w zachodniej części) (103,75 ha).

Ptaki

Od początku marca do września 2009 roku na terenie ostoi wykazano występowanie 146 gatunków ptaków. Z tej liczby 126 gatunków uznano za lęgowe, prawdopodobnie lęgowe lub możliwie gniazdujące. Wśród nich 19 wymienianych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z których 2 znajdują się w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". W ostoi występują jedne z najważniejszych krajowych populacji takich gatunków, jak: lerka, świergotek polny, Lelek, dzięcioł czarny, dudek i jarzębatka. Pomimo 2 kompleksów stawów rybnych, nie jest ostoja terenem atrakcyjnym dla migrujących ptaków wodno-błotnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Spośród ssaków na terenie ostoi rozpowszechniony jest bóbr oraz wydra – gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. W granicach ostoi stwierdzono także występowanie płazów – kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej; oraz owadów – pachnicy dębowej i czerwończyka większego, również wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Zidentyfikowano tu motyle z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt": pazia żeglarza i szlaczkonia szafrańca.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

Brak jest tu jednego, kluczowego zagrożenia, obejmującego teren puszczy. Mimo że zajmują go głównie lasy, gospodarka w nich prowadzona nie stanowi zagrożenia dla gatunków kwalifikujących, a dla lelka i lerki jest nawet korzystna.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- obecność szlaków komunikacyjnych o dużym natężeniu ruchu;
- intensyfikacja rolnictwa;
- zabudowa mieszkalno-rekreacyjna.

Podziękowania

Autorzy dziękują za możliwość wykorzystania danych do niniejszej publikacji firmie KRAMEKO z Krakowa, na której zlecenie przeprowadzono inwentaryzację w roku 2009. Dziękują także za pomoc w prowadzeniu badań terenowych i przychylność nadleśnictwom: Wyszków, Ostrów Mazowiecka i Pułtusk. Do zebrania danych o awifaunie Puszczy Białej w sezonie 2009 (poza autorami) przyczyniły się następujące osoby: Jerzy Abramczyk, Karolina Barc (Nadleśnictwo Ostrów Mazowiecka), Mateusz Chamioło, Maciej Cmoch, Agata Gazdowska (RDLP Warszawa), Tomasz Grabowski, Mariusz Grzeniewski, Barbara Iwaniuk, Olgierd Jabłoński (Nadleśnictwo Ostrów Mazowiecka), Artur Jechna (Leśnictwo Wiśniewo, Nadleśnictwo Wyszków), Jan Jejno, Bartosz Kalicki, Wiesław Kalicki, Ireneusz Kaługa, Waldemar Krasowski, Paweł Krępiec, Dominik Krupiński, Kamil Kryński, Patryk Krzywkowski, Jerzy Lewtak, Katarzyna Ludwiczak, Janusz Łuczak, Szymon Michniewicz, Romuald Mikusek, Krzysztof Mroczek, Paweł Niski, Wojciech Okliński, Agnieszka Parapura, Arkadiusz Rosiński (Leśnictwo Orło, Nadleśnictwo Ostrów Mazowiecka), Monika Stefaniak, Marcin Stępień, Grzegorz Szewczyk, Tadeusz Szmalec, Krzysztof Szulak, Adam Tarłowski, Karol Trzciński, Andrzej Węgrzynowicz, Marcin Wierzbicki, Marcin Wiśniewski, Rafał Wyszyński (Leśnictwo Tuchlin, Nadleśnictwo Wyszków), Małgorzata Zaliwska. Wszystkim tym osobom serdecznie dziękujemy.

Źródło danych

Dmoch i in. (2003), Rzępała, Kowalski (2009).

59. Dolina Liwca (Liwiec River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, C1, C2, C4, C6

Autor: Artur Goławski
Autor w poprzednim wydaniu: Artur Goławski

Kod ostoi: PL059
Współrzędne geograficzne: 52°18'N, 22°10'E
Powierzchnia: 27 432 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: łosicki, siedlecki, węgrowski, wołomiński, wyszkowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Liwca, PLB140002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca dolinę rzeczną. W ostoi dominują siedliska otwarte, w dużej części użytkowane rolniczo, część doliny jest zalesiona. Ważna ostoja dla populacji lęgowej derkacza oraz rybitwy czarnej.

Short summary
A small site encompassing a river valley dominated by open areas, mostly agricultural land, and forests. An important breeding site for Corncrake and Black Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje niemal całą dolinę rzeki, od miejscowości Próchenki do ujścia rzeki do Bugu, powyżej Wyszkowa wraz z fragmentami zlewni rzeki. Liwiec jest to typowa rzeka nizinna, o długości ponad 120 km. Jego źródła znajdują się na granicy Równiny Łukowskiej i Wysoczyzny Siedleckiej, na południowy wschód od Siedlec. Początkowo Liwiec płynie przez Wysoczyznę Siedlecką, następnie kolejno wykorzystuje Obniżenie Węgrowskie i Równinę Wołomińską, a w ujściowym fragmencie wpływa do doliny dolnego Bugu.
Dolina została zmeliorowana kompleksowo w latach 1992–1993. Rzeka ma charakter naturalny, jedynie na niewielkich odcinkach ciek jest uregulowany. W górnym biegu rzeka ma płaskie brzegi, w dolnym brzegi są strome, tworzą niezbyt wysokie skarpy. Wysoczyznowy odcinek doliny jest szeroki, wykorzystywany rolniczo, dominują łąki i wilgotne zalewane pastwiska. Miejscami dolina jest zalesiona. Są to pozostałości łęgów lub młode nasadzenia sosnowe.
Na terenie ostoi zlokalizowane są cztery kompleksy stawów rybnych.

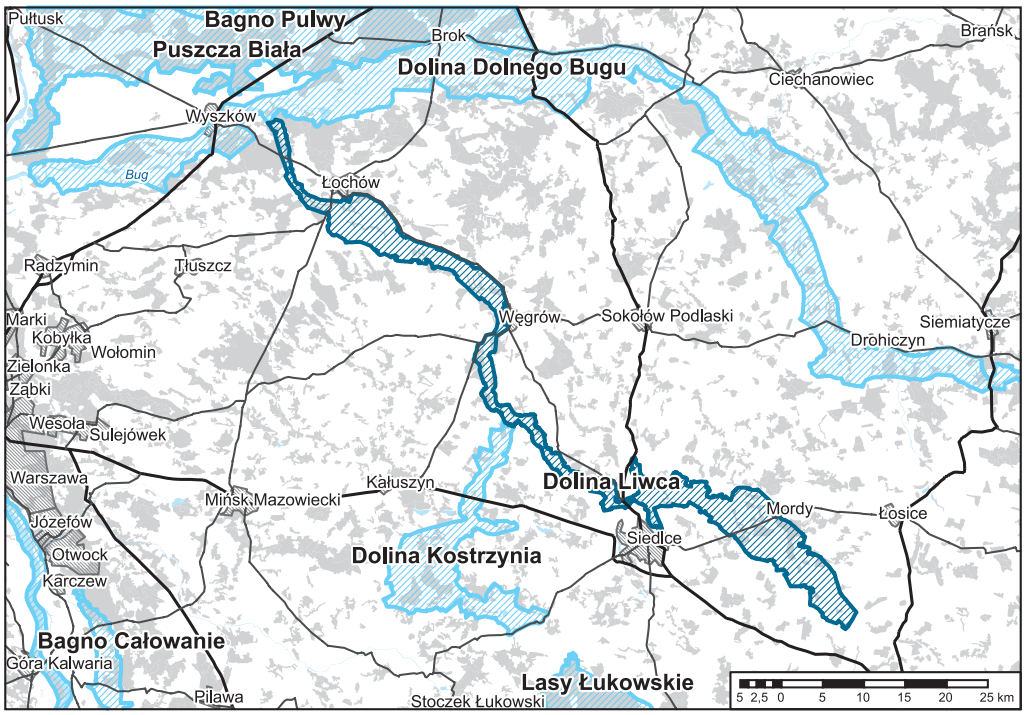
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 14%, łąki i pastwiska – 50%, inne tereny rolne – 33%, mokradła – 1%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody
Siedlecko-Węgrowski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Tabela 3.59. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Liwca (za: Sidło i in. 2004)
Table 3.59. Key Bird species recorded in Liwiec River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2010	min. 20 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2009	max. 40i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	1–13 i		
Gęś zbożowa / białoczelna *Anser fabalis / albifrons*	M	2007	max. 8 000 i		
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	5 i		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	1995–2003	1 i		
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	1995–2003	2 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	13–16 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	1 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	2 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	150–200 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	26–30 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	4–5 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	min. 4 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	3–4 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	7–12 m		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Derkacz *Crex crex*	L	1995–1999	150–200 m		**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	20–25 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2007	max. 8 000 i		**B1i, C2**
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2007	max. 2 500–4 000 i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	1–40 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	50–1 000 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	1–132 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	1995–2009	2 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	1–30 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	1 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1995–2003	3 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1995–2003	26–29 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2002–2003	60–75 p		**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	8–10 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	8–12 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	10–20 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	10–20 p		

Ptaki

W ostoi stwierdzono 33 gatunki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z tego 20 gatunków było lęgowych. Spośród gatunków lęgowych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" wymienionych jest 7 gatunków.

Dolina Liwca stanowi ważną w kraju ostoję lęgową derkacza oraz rybitwy czarnej, które są gatunkami kwalifikującymi. Uwagę zwraca także wysoka liczebność bociana białego, bąka, błotniaka stawowego i żurawia. W skali regionu znajdują się tu jedne z nielicznych stanowisk lęgowych rybitwy białowąsej. Podczas przelotów wiosennych w niektóre lata dochodzi do wysokich koncentracji siewek złotych, a stawy hodowlane w obrębie ostoi są miejscem żerowania i odpoczynku wielu gatunków ptaków, w tym kilku rzadko pojawiających się w kraju.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja jest miejscem występowania ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: bolenia, piskorza i kozy złotawej oraz bezkręgowców: skójki gruboskorupowej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja gospodarki rolnej w dolinie, zaprzestanie wypasu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- usuwanie roślinności na stawach hodowlanych, intensyfikacja hodowli ryb.

Źródła danych

Dombrowski i in. (1998), Dombrowski, Goławski, Wiewiórko (2003) – dane niepubl., Głowaciński (2001), Goławski i in. (2002), Natura 2000/PLB140002, Rzępała (2007) – dane niepubl., Sachanowicz i in. (1999). Polska Kartoteka Przyrodnicza, kartotekaprzyrodnicza.pl.

60. Dolina Kostrzynia (Kostrzyn River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1,C1,C6

Autor: Andrzej Dombrowski (Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Dombrowski

Kod ostoi: PL060
Współrzędne geograficzne: 52°08'N, 21°56'E
Powierzchnia: 14 376 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: miński, siedlecki, węgrowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Kostrzynia, PLB140009

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka dolina rzeczna, obejmująca głównie ekstensywnie użytkowane tereny rolnicze oraz kilka kompleksów stawów rybnych. W okresie inwentaryzacji szczegółowej w roku 2002 – ważne lęgowisko derkacza, żurawia, rybitwy czarnej oraz zielonki.

Short summary
A small river valley encompassing mostly non-intensively used agricultural land and a few complexes of fish breeding ponds. During detailed inventory in 2002 an important breeding site for Corncrake, Common Crane, Black Tern and Little Crake.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje dolinę rzeki Kostrzyń oraz przyległe lasy łęgowe (łęg olszowo-jesionowy) i olsy porzeczkowe. Typowy dla tej ostoi jest krajobraz antropogeniczny z kluczowym elementem, jakim są stawy hodowlane. W ostoi występują też niewielkie fragmenty krajobrazu rolniczego z polami uprawnymi i łąkami położonymi w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki. Lokalnie dobrze zachowane są również płaty torfowisk niskich.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 13%, łąki i pastwiska – 76%, inne tereny rolne – 5%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Formy ochrony
Rezerwaty przyrody: Florianów (406 ha), Rogoźnica (77 ha), Miński Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ptaki
W ostoi stwierdzono występowanie przynajmniej 20 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Liczebności 2 gatunków – derkacza i rybitwy czarnej – spełniają kryteria wyznaczania ostoi ptaków wprowadzone przez BirdLife International. Ponadto 3 gatunki z ww. zostały zamieszczone na liście zagrożonych ptaków w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Inne walory przyrodnicze ostoi
W ostoi występuje łoś oraz kilka gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. bóbr europejski, wydra, kumak nizinny.

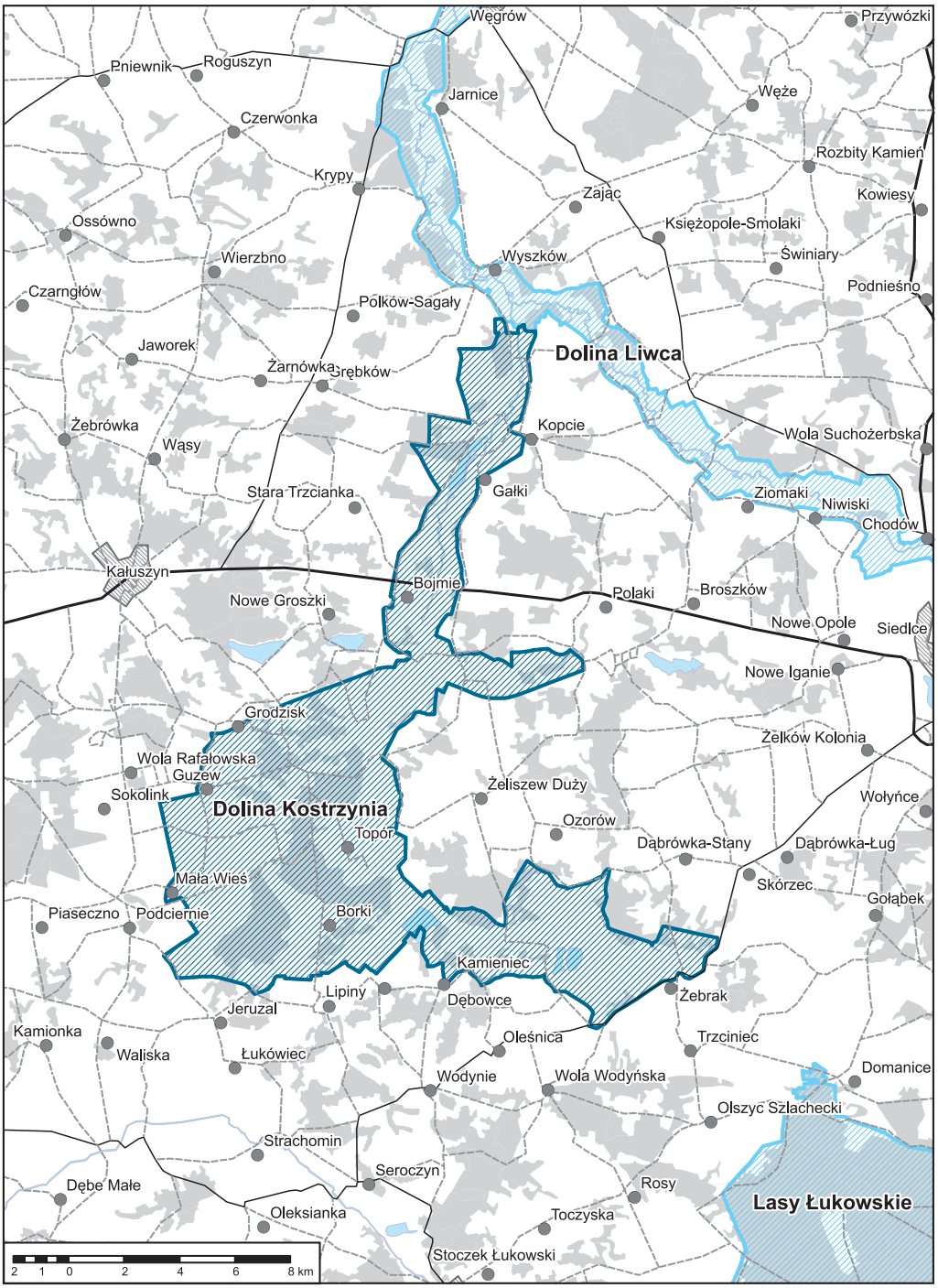
Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- zmiana łąk na grunty orne, zaniechanie koszenia.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zmiany w sposobie gospodarowania rolnego i stawowego, usuwanie roślinności szuwarowej;
- osuszanie najbardziej podmokłych łąk oraz lasów łęgowych;
- planowana budowa autostrady przecinającej ostoję.

Tabela 3.60. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Kostrzynia (za: Sidło i in. 2004)
Table 3.60. Key Bird species recorded in Kostrzyn River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1997–2003	12–30 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1997–2003	9–12 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1997–2003	3–5 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1997–2003	3–4 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1997–2003	2 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1997–2003	24–30 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1997–2003	7–10 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1997–2003	2–3 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1997–2003	2–4 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1993	14–17 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1999	50–80 m		**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	1997–2003	20–25 p		
Żuraw *Grus grus*	M	1997–2003	100 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1997–2003	5–7 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2002	40–50 p		**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1997–2003	5–10 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1997–2003	3–5 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1997–2003	7–10 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1997–2003	12–20 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1997–2003	6–10 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1997–2003	10–15 p		

Źródła danych
Dombrowski (2004), Głowaciński (2001).

Węgrów
Przywózki
Pniewnik
Roguszyn
Jarnice
Węże
Czerwonka
Rozbity Kamień
Krypy
Zając
Kowiesy
Ossówno
Księżopole-Smolaki
Wierzbno
Wyszków
Świniary
Czarnogłów
Podnieśno
Polków-Sagały
Jaworek
Dolina Liwca
Żarnówka
Grębków
Żebrówka
Kopcie
Wola Suchożerbska
Wąsy
Gałki
Stara Trzcianka
Ziomaki
Niwiski
Chodów
Kałuszyn
Bojmie
Polaki
Broszków
Nowe Groszki
Nowe Opole
Siedlce
Nowe Iganie
Grodzisk
Żelków Kolonia
Wola Rafałowska
Guzew
Żeliszew Duży
Wołyńce
Sokolink
Dolina Kostrzynia
Ozorów
Topór
Dąbrówka-Stany
Dąbrówka-Ług
Mała Wieś
Skórzec
Gołąbek
Piaseczno
Podciernie
Borki
Kamieniec
Lipiny
Dębowce
Żebrak
Jeruzal
Kamionka
Oleśnica
Trzciniec
Waliska
Łukówiec
Domanice
Wodynie
Wola Wodyńska
Olszyc Szlachecki
Strachomin
Seroczyn
Dębe Małe
Rosy
Lasy Łukowskie
Oleksianka
Toczyska
Stoczek Łukowski
2 1 0 2 4 6 8 km

61. Lasy Łukowskie (Lukow Forests)

Kryteria BirdLife International: C7

Autor: Artur Goławski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Mirosław Rzępała, Cezary Mitrus

Kod ostoi: PL061
Współrzędne geograficzne: 51°59'N, 22°13'E
Powierzchnia: 11 488 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat łukowski; województwo mazowieckie; powiat siedlecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Łukowskie, PLB060010

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja leśna z dominującymi siedliskami borowymi, w tym z domieszką jodły. Jest to jeden z ważniejszych obszarów występowania lelka w Polsce.

Short summary
A middle-sized forest site with dominating pine forest habitats (sometimes including fir). One of the most important sites for European Nightjar in Poland.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje Lasy Łukowskie leżące na Równinie Łukowskiej, w środkowej części Niziny Południowopodlaskiej. Jest to duży i zwarty drzewostan, pokrywający lekko falistą równinę sandrową. Lasy w tym zdecydowanie rolniczym regionie utrzymały się dzięki temu, że wody gruntowe zalegają tu płytko, gleby nie były atrakcyjne dla rozwoju rolnictwa.
Obszar, który obejmuje ostoja, stanowi strefę wododziałową między dopływami Bugu: Krzną Południową, Krzną Północną, Muchawką i Kostrzyniem. W granicach ostoi są tylko krótkie źródliskowe odcinki tych rzek. Poza nimi sieć hydrograficzna jest uboga, złożona jedynie z lokalnych zabagnień.
Na piaszczystej powierzchni sandrowej wykształciły się siedliska borowe. Lasy Łukowskie budują bory sosnowe suche i wilgotne oraz bory mieszane z jodłą. To ostatnie zbiorowisko jest najcenniejszym przyrodniczo elementem ostoi. Koło Łukowa są cztery skupienia jodły. Największe, rosnące w uroczyskach Jata i Topór, objęto ochroną rezerwatową. Pierwotnie w uroczysku Topór rosła czysta jedlina, obecnie bór reprezentuje stadium regeneracyjne po zniszczeniach. W uroczysku Jata jodła występuje jako domieszka z innymi gatunkami. Poza zbiorowiskami borowymi w miejscach żyźniejszych zachowały się łęgi i roślinność bagienna. Zdecydowana większość lasów, z wyjątkiem rezerwatów, jest intensywnie eksploatowana.
Ok. 1/5 powierzchni ostoi jest bezleśna. Są to enklawy terenów użytkowanych rolniczo, znajdujące się na wschodnim i południowym obrzeżu lasów.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 80%, łąki i pastwiska – 9%, inne tereny rolne – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

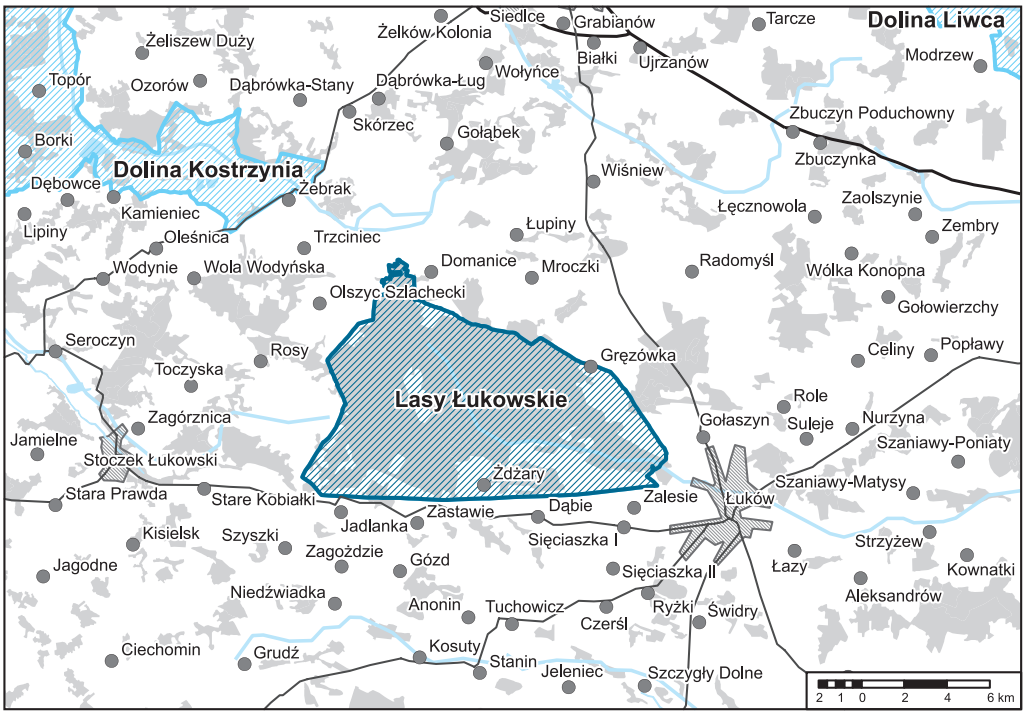
Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Jata (1117,0 ha), Topór (57,0 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono 20 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z tego 18 występowało w roku 2008, a 2 tylko w latach wcześniejszych. Występują tu także 4 gatunki zamieszczone w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Lasy Łukowskie stanowią ważną w kraju ostoję lęgową lelka, którego liczebność przekracza 1% populacji krajowej i osiąga tu wysokie zagęszczenie. Uwagę zwraca także wysoka liczebność gąsiorka, lerki i jarzębatki. Gniazduje tutaj znaczna w skali regionu populacja dzięcioła czarnego, żurawia oraz zidentyfikowano lęgowego dzięcioła białogrzbietego.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Największym walorem przyrodniczym jest rezerwat Jata z dobrze zachowanym wielogatunkowym lasem o charakterze naturalnym z udziałem jodły, występującej tu na północno-wschodniej granicy swego zasięgu.

Tabela 3.61. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Łukowskie
Table 3.61. Key Bird species recorded in Lukow Forests IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	2 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	5–7 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2002	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	1 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	2 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	32–40 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	8–10 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	58–65 p	DL	**C7**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	38–43 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008	3–5 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	141–154 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	32–40 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	80–100 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	9–10 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	244–267 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	34–35 p	DL	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zaprzestanie użytkowania rolniczego bezleśnych fragmentów ostoi, co prowadzi do zaniku żerowisk m.in. dla ptaków drapieżnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zalesienia nieużytków;
- obniżenie poziomu wód gruntowych;
- nielegalne składowanie odpadów z gospodarstw domowych.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc przy gromadzeniu danych o ptakach Andrzejowi Dombrowskiemu oraz Zbigniewowi Kasprzykowskiemu.

Źródło danych

Goławski, Dombrowski, Kasprzykowski (2009).

Lelek *Caprimulgus europaeus* (fot. G. Leśniewski)

62. Ujście Warty (Warta River Mouth)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Robert Kruszyk, Sławomir Rubacha
Autor w poprzednim wydaniu: Konrad Wypychowski

Kod ostoi: PL062
Współrzędne geograficzne: 52°35'N, 14°49'E
Powierzchnia: 33 297 ha
Położenie administracyjne: województwo lubuskie; powiaty: gorzowski, słubicki, sulęciński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ujście Warty, PLC080001

Krótka charakterystyka ostoi
Dolina rzeki Warty o długości ok. 50 km oraz rzeki Odry o długości ok. 20 km. Jest to teren zalewowy z rokrocznymi wylewami wód z dolin rzecznych, obejmujący mozaikę łąk, pastwisk, cieków wodnych, zarośli wierzbowych i łęgów. Ujście Warty stanowi jedną z najważniejszych ostoi dla migrujących ptaków wodno-błotnych w skali kraju i Europy, skupiając w okresie przelotu do kilkudziesięciu lub nawet kilkuset tysięcy osobników. Jest to także ważne lęgowisko m.in. dla ptaków siewkowych, rybitw i zagrożonej globalnie wodniczki.

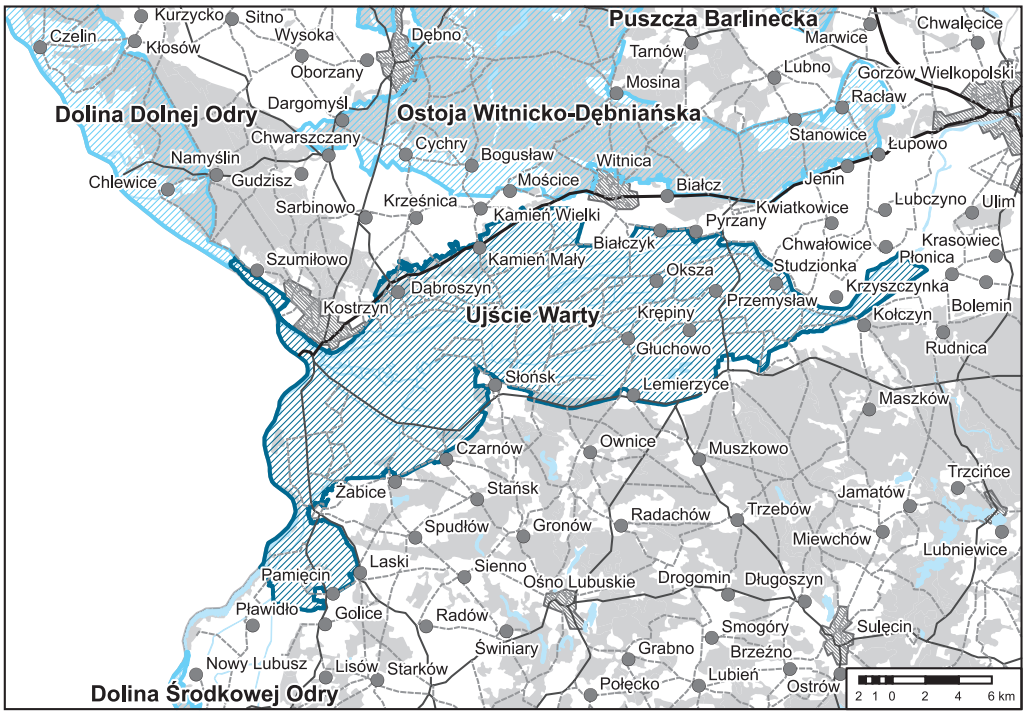
Short summary
Fragments of Warta River Valley approx. 50 km long and Odra River Valley approx. 20 km long. The whole area is floodland, flooded every year and includes a mosaic of meadows, pastures, small rivers and streams, willow thickets and alluvial forests. Warta River Mouth is one of the most importan sites for migratory waterbirds in the country and in Europe, congregations during migrations reach from a few dozen thousand to a few hundred thousand individuals. It is also an important breeding site for waders, terns and globally threatened Aquatic Warbler.

Ogólny opis ostoi
Obszar obejmuje terasę zalewową Warty, przy jej ujściu do Odry, wraz z odcinkiem doliny Odry i dolnym biegiem rzeki Postomi. Występuje tu mozaika naturalnych fragmentów rzeki, starorzeczy, starych kanałów odwadniających, małych jeziorek, okresowo zalewanych łąk i pastwisk. Miejscami pojawiają się zarośla wikliny i lasy nadrzeczne o charakterze łęgów. W północnym i południowym skraju doliny występują niewielkie fragmenty olsów i grądów.
Charakter roślinności występującej w ostoi jest uzależniony od intensywności zalewów. Prawie co roku większość obszaru jest zalewana przez wodę i jej stany są bardzo zróżnicowane, bywają lata, w których teren jest zalany przez kilka miesięcy. Roczne wahania poziomu wody dochodzą do 3,5 m, a najwyższy poziom wody występuje przeważnie w marcu lub kwietniu. Zdarzają się ponadto silne wahania poziomu wód pomiędzy wczesną wiosną i późną jesienią. Przy obfitych zalewach najważniejszym rodzajem roślinności na terenie ostoi jest roślinność szuwarowa, a zwłaszcza szuwar mannowy i szuwar mozgowy, zajmujące kilkusethektarowe obszary. W latach suchych roślinność wodna i szuwarowa ginie, a jej miejsce zajmuje roślinność lądowa i zarośla wierzbowe.
Największą powierzchnię ostoi w dolinie Warty zajmują łąki i pastwiska oraz inne grunty rolne. Koszenie i wypas nie stanowią zagrożenia i są wskazane według określonych wymogów. Skutkiem obniżenia intensywności wypasu może być zagrożenie zarastaniem ostoi wierzbą. W południowo-zachodniej części ostoi, w dolinie Odry, znajdują się także płaty muraw kserotermicznych koło Owczar i Pamięcina. Fragment doliny Odry w granicach ostoi charakteryzuje się niedużą szerokością oraz stromymi i wysokimi stokami. Roślinność szuwarowa występuje w głównym korycie Odry, a tereny rolnicze stanowią przede wszystkim łąki i pastwiska, a w wyższych partiach pola uprawne.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska – 50%, inne tereny rolne – 42%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Park Narodowy Ujście Warty (8 074 ha), rezerwaty przyrody: Lemierzyce (3,3 ha), Pamięcin (2,7 ha), Park Krajobrazowy Ujście Warty, IV Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) województwa lubuskiego, XI OChK województwa lubuskiego, XIII OChK województwa lubuskiego, Obszar Chroniony Konwencją Ramsar Ujście Warty.

Ptaki
W ostoi stwierdzono 266 gatunków ptaków, w tym 174 lęgowe. Występuje tu 60 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 29 lęgowych. Zidentyfikowano też od 17 do 20 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".
Jednym z cenniejszych gatunków lęgowych jest wodniczka, której populacja pomorska jest w regresie.
Gniazdują tu dość liczne populacje rybitw i śmieszki. Wśród siewkowców należy wymienić kulika wielkiego i rycyka, dla których Ujście Warty jest ważną ostoją, oraz stałe lęgowisko ostrygojada. W ostatnich latach stwierdzono tokowiska 2–3 samców dubelta. Ujście Warty jest też miejscem występowania jednej z liczniejszych w kraju populacji derkacza i kropiatki. Wśród wielu gatunków lęgowych kaczek można wyróżnić liczną populację krakwy. W dolinie Warty występują dość duże populacje sów związanych z krajobrazem rolniczym, m.in. płomykówki, a także jedyna w Polsce populacja pójdźki gniazdująca w drzewach.
Cała ostoja to niezwykle cenny przyrodniczo teren o dużym znaczeniu dla ptaków migrujących nie tylko w skali kraju, ale i Europy. W trakcie wędrówek zatrzymuje się tu do kilkuset tysięcy ptaków wodno-błotnych. Ujście Warty to ważne miejsce odpoczynku i pierzenia się ptaków (głównie na obszarze parku narodowego), jak również istotne miejsce żerowiskowe (łąki, pola uprawne). Jest to jedno z ważniejszych noclegowisk gęsi i żurawi w Europie, zarówno podczas wędrówki jesiennej, jak i wiosennej. Wiosną spotyka się tu największe koncentracje bernikli białolicej w Polsce. Jesienią gromadzi się kilkaset czapli białych. Podczas łagodniejszych zim występują tu licznie łabędzie krzykliwe i gęsi.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 11 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, głównie łąkowych i szuwarowych, ale również łęgi (*Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion glutinoso-incanae*, olsy źródliskowe, dębowo-wiązowo-jesionowe), starorzecza i naturalne zbiorniki eutroficzne ze zbiorowiskami z *Nympheion, Potamion,* ciepłolubne murawy napiaskowe (*Koelerion glaucae*) i murawy kserotermiczne (*Festuco-Brometea* i ciepłolubne murawy z *Asplenion septentrionalis-Festucion pallentis*) ze stanowiskami storczyków. Zidentyfikowano 8 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi roślin", takich jak storczyk krwisty, grzybień biały, grążel żółty. Występuje tu także 20 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Wśród nich ssaki reprezentuje 5 gatunków, w tym 3 gatunki nietoperzy: mopek, nocek Bechsteina, nocek duży. Przy północno-zachodniej granicy obszaru znajduje się system umocnień obronnych, które są miejscem zimowania dla dużej kolonii nietoperzy (do 500 os.). Liczna jest populacja bobra i wydry. Z płazów występuje tu kumak nizinny. Bogato reprezentowane są ryby, w tym 9 rzadkich gatunków, m.in. minogi – rzeczny i strumieniowy, kiełb białopłetwy, głowacz białopłetwy. Rzadkie owady to m.in. ważki – trzepla zielona, zalotka większa, chrząszcze – pachnica dębowa, kozioróg dębosz i motyl czerwończyk nieparek. W południowej części obszaru, w dolinie rzeki Postomi i wsi Lemierzyce, występuje starodrzew liścia-

Ujście Warty (fot. R. Kruszyk)

Tabela 3.62. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Ujście Warty
Table 3.62 Key Bird species recorded in Warta River Mouth IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2005–2009	130 000–150 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2005–2008	400–1 000 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M/Z	2005–2008	1–20 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2005–2008	1 000–3 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2005–2008	17 000–90 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś krótkodzioba *Anser brachyrhynchus*	M	2005–2008	0–11 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2005–2008	10 000–45 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	Z	1995–2003	max. 25 000 i		**A4i, B1i, C3**
Gęś mała *Anser erythropus*	M/Z	2006–2008	0–2 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	1995–2003	max. 5 000 i		**B1i, C3**
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2005–2008	10–330 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2005–2008	4–10 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2005–2008	max. 6 000 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2005–2008	30–100 p	DL	**B2**
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2005–2008	max. 4 000 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M/Z	2005–2008	2 500–8 000 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2005–2008	700–1 000 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2005–2008	20–65 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2005–2008	11–36 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	1995–2003	max. 1 500 i		
Głowienka *Aythya ferina*	M	1995–2003	max. 8 400 i		
Czernica *Aythya fuligula*	M	1995–2003	max. 9 660 i		
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2005–2008	1–5 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2005–2008	1–7 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2008	5–15 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2008	0–2 p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	2005–2008	0–3 p	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	max. 500 i	DL	**A1i, B1i, C2**
Czapla biała *Egretta alba*	L	2005–2008	0–4 p	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	2005–2009	0–1 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	1995–2003	15–120 i		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	1–2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	72–87 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2008	4–5 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2008	4–6 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2005–2008	7–52 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2008	1–3 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2008	4–20 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2005–2008	2–50 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2008	0–2 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2005–2008	1–4 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2008	max. 43 m	DL	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2008	0–1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2008	50–350 m	E	**A1, C1, C6**
Łyska *Fulica atra*	M	1995–2003	max. 19 300 i		**B1i, C3**
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2008	400–5200 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2008	5–20 p	E	
Żuraw *Grus grus*	Z	2005–2008	50–500 i	DL	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2005–2008	1–3 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2005–2009	0–2 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2005–2009	60–120 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2005–2008	500–1 800 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005–2009	20–120 p	E	
Dubelt *Gallinago media*	L?	2005–2009	0–3 m	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005–2009	10–16 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2005–2009	10–12 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2005–2009	26–55 p	DL	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2005–2009	0–1 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2005–2008	1 500–3 400 p	DL	**B3**
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2005–2008	0–8 p	DL	
Mewa srebrzysta *Larus argentatus*	L	2005–2008	0–2 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2008	36–200 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2005–2008	0–10 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2005–2008	30–160 p	DL	**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2008	50–80 p	DL	**C6**
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2005–2008	5–105 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M/Z	2005–2009	1–10 i	PS	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2005–2008	4–8 m	DL	**A1, C1**

sty w postaci dobrze zachowanych grądów, dąbrów acydofilnych i łęgów olszowo-jesionowych. Zidentyfikowano tu ponad 90 drzew posiadających wymiary drzew pomnikowych.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zarastanie łąk na skutek zaprzestania koszenia lub wypasu, zamiana trwałych użytków zielonych na grunty orne;
- melioracje, regulacja cieków, techniczna zabudowa brzegów cieków;
- duże wahania poziomu wód powodujące duże straty w lęgach ptaków;
- wzrost populacji drapieżników naziemnych: norki amerykańskiej, szopa pracza, lisa, jenota, a także ptaków krukowatych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- składowanie odpadów;
- duże natężenie ruchu kołowego;
- lokalizacja turbin wiatrowych blisko granic ostoi;
- niepokojenie i penetracja siedlisk ptaków;
- wnikanie do środowiska dużej ilości ołowiu pochodzącego ze śrucin (zagrożenie dla postrzałków, drapieżników i padlinożerców);
- polowanie na ptaki w granicach ostoi oraz zabijanie ptaków objętych ochroną gatunkową przez myśliwych.

Podziękowania

Dla Magdy Bartoszewicz, Pawła Kaczorowskiego, Franziski Tanneberger, Łukasza Ławickiego i Jacka Udolfa za pomoc w zbieraniu danych dotyczących ostoi.

Źródła danych

Bartoszewicz i in. (2000), Jerzak i in. (2006), Kruszyk i in. (2008), Kruszyk, Rubacha, Bartoszewicz, Kaczorowski, Udolf, Tanneberger, Ławicki (2004–2009) – dane niepubl., Ławicki, Rubacha (2008), Natura 2000 SDF/PLB080001 Ujście Warty, Staszewski, Czeraszkiewicz (2001).

63. Dolina Dolnej Noteci (Lower Notec River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, C1, C4, C6

Autorzy: Marcin Bocheński, Przemysław Wylegała
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Jermaczek

Kod ostoi: PL063
Współrzędne geograficzne: 52°47'N, 15°35'E
Powierzchnia: 24 944 ha
Położenie administracyjne: województwo lubuskie; powiaty: gorzowski, strzelecko-drezdenecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Noteci, PLB080002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca ekstensywnie użytkowany rolniczo dolny odcinek doliny Noteci. Obszar ten jest jedną z najważniejszych krajowych ostoi dla podróżniczka, kropiatki i rybitwy czarnej oraz jednym z ważniejszych w Polsce miejsc koncentracji łabędzi krzykliwych w czasie migracji i zimowania.

Short summary
Middle-sized site encompassing extensively managed farmland in the lower part of the Notec River Valley. This is one of the most important breeding site for Bluethroat, Spotted Crake and Black Tern in the country, and also important stopover point for migrating Whooper Swans and geese.

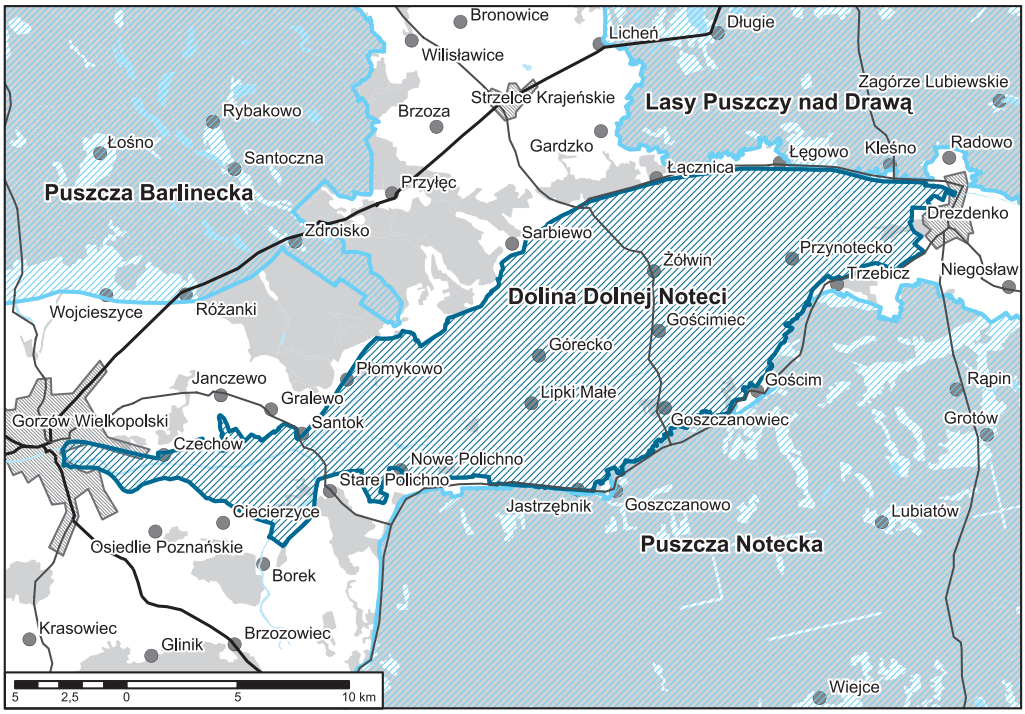
Ogólny opis ostoi

Ostoja leży w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej, w mezoregionie Kotlina Gorzowska. Obejmuje zachodni odcinek doliny Noteci między przewężeniem doliny pod Drezdenkiem a ujściem Noteci do Warty koło Santoka oraz niewielki fragment doliny Warty pomiędzy ujściem Noteci a Gorzowem Wielkopolskim. Środowisko ma podobny charakter do sąsiedniej ostoi Nadnoteckie Łęgi. Główną częścią ostoi jest jedno z 4 charakterystycznych rozszerzeń pradoliny. Zachodni kraniec ostoi to stożek napływowy Warty po jej połączeniu z Notecią. Osią ostoi jest Noteć, płynąca ze wschodu na zachód i uchodząca do Warty w pobliżu Santoka. Główne koryto rzeki przekształcono w szlak żeglowny o znaczeniu międzynarodowym. Obok niego w dolinie istnieje wiele odnóg i koryt równoległych oraz starorzeczy.

W krajobrazie rysuje się wyraźny kontrast między płaskim zatorfionym dnem doliny a wyżej wyniesionymi tarasami. Dno doliny to taras zalewowy rzeki. Jest ono płaskie, nachylone ku zachodowi, szerokie do 10 km i bezleśne. Mniej więcej 1/3 powierzchni tarasu wyścielają pokłady torfu, których grubość nie przekracza 3 m w rejonie Santoka – nadbudowane są one na pierwotnie mineralne podłoże (mady, piaski i iły). Jest to potencjalne siedlisko występowania lasów łęgowych i zbiorowisk pokrewnych, użytkowane jako łąki i pastwiska. Pól ornych jest tu zdecydowanie więcej niż w leżącej powyżej ostoi Nadnoteckie Łęgi.

Tabela 3.63. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnej Noteci
Table 3.63. Key Bird species recorded in Lower Notec River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	min. 20 000	PS	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2007	230 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2007	7 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2008	540 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2007	4 500 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2007	8 000 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2008	320 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2007	175 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008	200 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	2–5 m	E	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007	6 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	0–1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	90–100 p	E	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	4–6 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2007	4–6 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	25–30 p		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008	min. 8 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	3 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	30–50 m		**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2002	50–80 m		**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2004	22 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2007	1 500 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2007	5 500 i	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2004–2009	2–5 p	E	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2004	2–3 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004	min. 260 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2002	60–100 p		**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	5–10 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	10–20 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	15–50 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	25–28 p	DL	**C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	min. 100 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	min. 100 p		

Drugi wyższy poziom tworzą piaszczyste tarasy lodowcowo-rzeczne, które są siedliskiem borów sosnowych. Na północnej krawędzi doliny dominują zarośla i murawy kserotermiczne. Wchodzący w skład obszaru fragment doliny Warty jest siedliskiem żyznym i do niedawna wykorzystywany był rolniczo jako łąki, pastwiska i grunty orne. Obecnie teren ten jest ekstensywnie użytkowany rolniczo.

Osadnictwo podobnie jak w ostoi Nadnoteckie Łęgi skupia się na wysoczyznach tuż przy krawędzi doliny.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 1%, łąki i pastwiska – 73%, inne tereny rolne – 23%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Specjalny Obszar Ochrony Natura 2000 Ujście Noteci PLH080006 (3 648,3 ha), rezerwat przyrody Zakole Santockie (454,94 ha), Zespół Przyrodniczo–Krajobrazowy Drezdeneckie Uroczyska (1 184,76 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Warty i Dolnej Noteci (33 888 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie ponad 190 gatunków ptaków, w tym ok. 130 lęgowych. Zidentyfikowano 38 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, spośród których gniazduje 25. 26 gatunków, w tym 8 lęgowych, ujętych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Dolina Dolnej Noteci jest jedną z dziesięciu najważniejszych krajowych ostoi dla kropiatki, rybitwy czarnej i podróżniczka. W skali regionu jest to jedno z najistotniejszych lęgowisk dla bociana białego, błotniaka stawowego, kulika wielkiego i rycyka. Dolina Dolnej Noteci stanowi jedno z najważniejszych w zachodniej Polsce miejsc koncentracji łabędzi krzykliwych podczas migracji i zimowania. Obszar ten jest ważnym żerowiskiem dla gniazdujących w pobliżu ptaków drapieżnych, m.in. orlika krzykliwego. Ponadto stanowi ważny korytarz migracyjny dla ptaków wodno-błotnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 8 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej oraz kilkudziesięciu gatunków roślin chronionych i/lub zagrożonych. Regularnie występuje tu także 8 gatunków kręgowców z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (boleń, piskorz, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, żółw błotny, nocek duży, bóbr europejski). Dolina Noteci jest ważnym, międzynarodowym korytarzem ekologicznym, stanowiącym szlak wędrówkowy dla ptaków i innych kręgowców.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- Intensyfikacja lub całkowite zarzucenie ekstensywnej gospodarki rolnej na łąkach i pastwiskach.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- regulacja koryta Noteci i zbytnie osuszanie obszaru;
- zabudowywanie terenów niezabudowanych, zanieczyszczenie wód;
- potencjalna lokalizacja farm wiatrowych.

Podziękowania

Dziękujemy Pawłowi Czechowskiemu za wspólnie prowadzone prace terenowe w ostoi Dolina Dolnej Noteci.

Źródła danych

Bocheński, Wylegała – mat. niepubl. z lat 2004–2009, Czechowski i in. (2008), Jermaczek (2004), Lipnicki (2006), Natura 2000 SDF/PLB080002 Dolina Dolnej Noteci, Natura 2000 SDF/PLH080006 Ujście Noteci.

64. Nadnoteckie Łęgi (Notec River Flood Plain)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, C1, C3, C4, C6

Autor: Przemysław Wylegała
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL064
Współrzędne geograficzne: 52°58'N, 16°30'E
Powierzchnia: 16 058 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: pilski, czarnkowsko-trzcianecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Nadnoteckie Łęgi, PLB300003

Krótka charakterystyka ostoi
Fragment dużej pradoliny o długości ok. 50 km. Ostoja jest mozaiką podmokłych łąk, starorzeczy, dawnych wyrobisk potorfowych, niewielkich powierzchniowo lasów łęgowych, olsów oraz łozowisk. Jest to jedna z najważniejszych w Polsce ostoi podróżniczka i derkacza. Ważny punkt przystankowy na trasie wędrówek ptaków blaszkodziobych oraz żurawi.

Short summary
Approx. 50 km long fragment of large ice-marginal valley. The site is a mosaic of wet meadows, old river beds, former peat extraction sites, small areas of alluvial forest, bog woodland and osiers. One of the most important sites for Bluethroat and Corncrake in Poland. An important resting site during migrations for waterfowl and Common Cranes.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej, mezoregionie Kotlina Gorzowska (submezoregion Dolina Dolnej Noteci). Obejmuje fragment doliny Noteci na odcinku między Ujściem i Wieleniem. Zorientowana równoleżnikowo pradolina jest rozległym obniżeniem rozgraniczającym pojezierza wielkopolskie od pomorskich.

Osią ostoi jest Noteć, płynąca ze wschodu na zachód. Główne koryto rzeki jest przekształcone i wykorzystywane jako szlak żeglowny o znaczeniu międzynarodowym. Na odcinku tym znajduje się 9 śluz i jazów regulujących poziom wody w korycie. Brzegi Noteci są obwałowane i obsadzone szpalerami topoli. Dolina ma tu szerokość od 2 do 4 km. W wyniku długotrwałej antropopresji ten fragment pradoliny uległ znaczącym przekształceniom. W efekcie ekstensywnej gospodarki łąkowo-pastwiskowej dolina rzeczna została prawie zupełnie

Nadnoteckie Łęgi (fot. P. Wylegala)

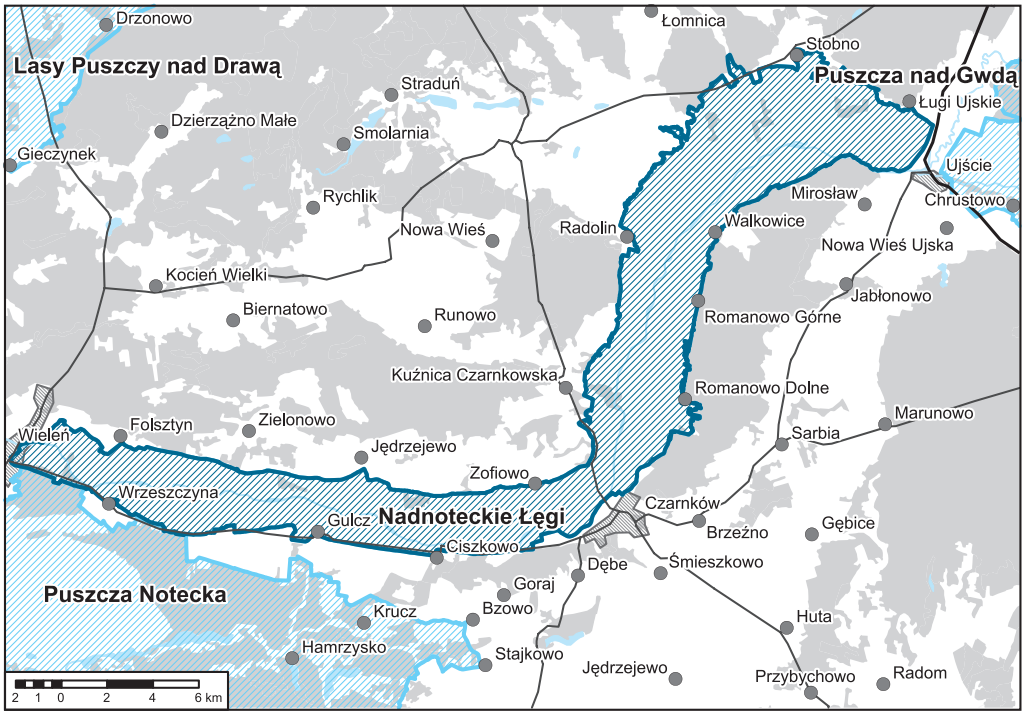

Tabela 3.64. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Nadnoteckie Łęgi
Table 3.64. Key Bird species recorded in Notec River Flood Plain IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2003–2007	23 000–25 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2007	min. 18 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2007	min. 79 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2007	min. 4 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2007	min. 11 000 i	DL	**B1i, C3**
Świstun *Anas penelope*	M	2003–2007	min. 390 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2003–2007	min. 240 i	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2007	31 m	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2003	7 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	2–3 p		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2003–2007	min. 6 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2007	min. 179 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007	95 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2003–2007	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2007	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2007	min. 4 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2003	6 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2003–2007	min. 4 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2003	8–9 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2003–2007	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2003–2007	1–2 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2003–2007	1–2 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007	10 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007	4 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007	151 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2003	34 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2003–2007	300–1 000 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2007	min. 5 000 i	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2003–2007	min. 3 500 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2003	42 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2003–2007	min. 200 i	DL	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2003–2007	1–3 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2003	56–60 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	1995–2003	0–1 m		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2003–2009	9–14 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2003	19 p	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	2007	min. 200 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2003	min. 34 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2007	2 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2007	8 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2007	min. 120 i	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2003–2007	min. 1 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2003–2007	1–5 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007	3 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007	2 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007	2 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2007	3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2003	74–76 p	DL	**C6**
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2007	380–400 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2007	76–80 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007	11 par	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1995–2003	+		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2003–2007	1–2 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007	150–200 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2007	2 p	DL	

odlesiona. Dzisiaj dominują tu łąki torfowiskowe, od stale podmokłych do silnie przesuszonych pociętych gęstą siecią rowów i kanałów melioracyjnych. W okolicach Roska i Wrzeszczyny istnieje dość dobrze zachowana łąkowa terasa zalewowa na podłożu mineralnym. Wzdłuż rzeki znajduje się wiele odciętych od koryta, szybko zarastających starorzeczy. Większość ma obecnie niewielką powierzchnię otwartego lustra wody. Najlepiej zachowane starorzecza leżą w rejonie Mikołajewa i Roska.

Lokalnie pokłady torfu były eksploatowane i pozostały po tej działalności kompleksy wyrobisk o łącznej powierzchni kilkuset hektarów. Obecnie w dużej mierze są one w końcowym stadium lądowacenia i przeważnie są porośnięte zbiorowiskami szuwarowymi oraz łozowiskami. W wyniku prac melioracyjnych oraz na skutek deficytu wody, obejmującego cały region, dolina Noteci podlega postępującemu przesuszaniu. Lokalnie łąki jednak ulegają wtórnemu zabagnieniu wskutek osiadania torfu oraz działalności bobrów. Współczesne trendy ekonomiczne w rolnictwie prowadzą do lokalnej intensyfikacji lub skrajnie do zarzucania gospodarowania na użytkach zielonych. W okolicach Białej i Radolina, a także Gulcza i Mikołajewa ostoja obejmuje też stromą krawędź doliny porośniętą zbiorowiskami kserotermicznymi oraz zaroślami głogu i tarniny.

Osadnictwo koncentruje się na obrzeżach ostoi. Miejscowości lokowane są na krawędziach doliny powyżej tarasu zalewowego, choć niekiedy ich zabudowa zwarta wnika na obszar dolinny (Ujście, Czarnków, Wieleń).

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 15%, łąki i pastwiska – 72%, inne tereny rolne – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 3%.

Formy ochrony przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Noteci.

Ptaki

Podczas inwentaryzacji prowadzonych w latach 2003 i 2007 w ostoi odnotowano 182 gatunki ptaków, w tym 138 uznano za lęgowe. Zidentyfikowano 40 gatunków (24 lęgowe) z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Obszar ten jest jedną z najważniejszych w Polsce ostoi lęgowych derkacza (151 samców), kulika wielkiego (19 par), rycyka (9–14 par) i podróżniczka (74–76 par).

W okresie wędrówki wiosennej obserwowano tutaj duże w skali kraju zgrupowania gęsi białoczelnych (do 11 000 os.) oraz żurawi w okresie wędrówki jesiennej (do 1 000 os.). Nadnoteckie Łęgi to także ważne miejsce postoju w okresie migracji dla czajki (do 3 500 os.) oraz siewki złotej (do 5 000 os.). Dolina Noteci, a zwłaszcza opisywany fragment, stanowi istotną w skali zachodniej Polski ostoję lęgową bociana białego (95 par).

Inne walory przyrodnicze ostoi

Nadnoteckie Łęgi są ważną ostoją dwóch gatunków ssaków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – bobra oraz wydry. Liczebność tych zwierząt w latach 2006–2007 została oszacowana na odpowiednio 350–380 os. oraz 30–40 os. Znajduje się tutaj także kilkanaście godowisk kumaka nizinnego gromadzących łącznie kilkaset samców. Odnotowano 4 gatunki ryb (boleń, piskorz, głowacz białopłetwy, łosoś). W granicach ostoi stwierdzono 7 siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie dobrze zachowane starorzecza (ponad 130 zbiorników), niżowe łąki użytkowane ekstensywnie oraz ziołorośla nadrzeczne z licznie występującym litworem nadbrzeżnym.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zakłócenie naturalnego reżimu hydrologicznego rzeki mającego kluczowe znaczenie dla długofalowej egzystencji siedlisk ptaków (zalewowych łąk i starorzeczy).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- melioracje osuszające oraz zbyt wczesne terminy pokosu;
- przekształcanie łąk w grunty orne;
- likwidowanie zakrzewień i zadrzewień;
- wysoka liczebność drapieżników czworonożnych (lis, jenot, norka amerykańska);
- wzmożona presja wędkarzy prowadząca do płoszenia ptaków (głównie na starorzeczach).

Podziękowania

Dziękuję za pomoc przy gromadzeniu danych Andrzejowi Batyckiemu oraz członkom Nadnoteckiego Koła PTOP „Salamandra", zwłaszcza Markowi Maluśkiewiczowi, Jakubowi Glapanowi i Pawłowi Tomaszewskiemu.

Źródła danych

Kiczyńska i in. (2008), Wylegała (2003,) Wylegała i n. (2004), Wylegała, Wylegała (2005).

65. Dolina Środkowej Noteci (Middle Notec River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Przemysław Wylegała, Andrzej Batycki
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL065
Współrzędne geograficzne: 52°46'N, 15°35'E
Powierzchnia: 24 944 ha
Położenie administracyjne: województwo kujawsko-pomorskie; powiaty: bydgoski, nakielski; województwo wielkopolskie; powiaty: chodzieski, pilski, wągrowiecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego, PLB300001

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja będąca fragmentem szerokiej pradoliny, z dominującymi w krajobrazie rozległymi płaskimi, torfowymi łąkami oraz licznymi łozowiskami, olsami i bagiennymi brzezinami. Charakterystycznym elementem są też duże kompleksy stawów rybnych. Obszar ten jest ważną w kraju ostoją lęgową podróżniczka i derkacza, a także rycyka i kulika wielkiego. Jest to również jeden z najważniejszych w Polsce punktów na trasie migracji łabędzi czarnodziobych i innych ptaków blaszkodziobych oraz brodzących i siewkowych, których zgrupowania sięgają tu 35 000 os.

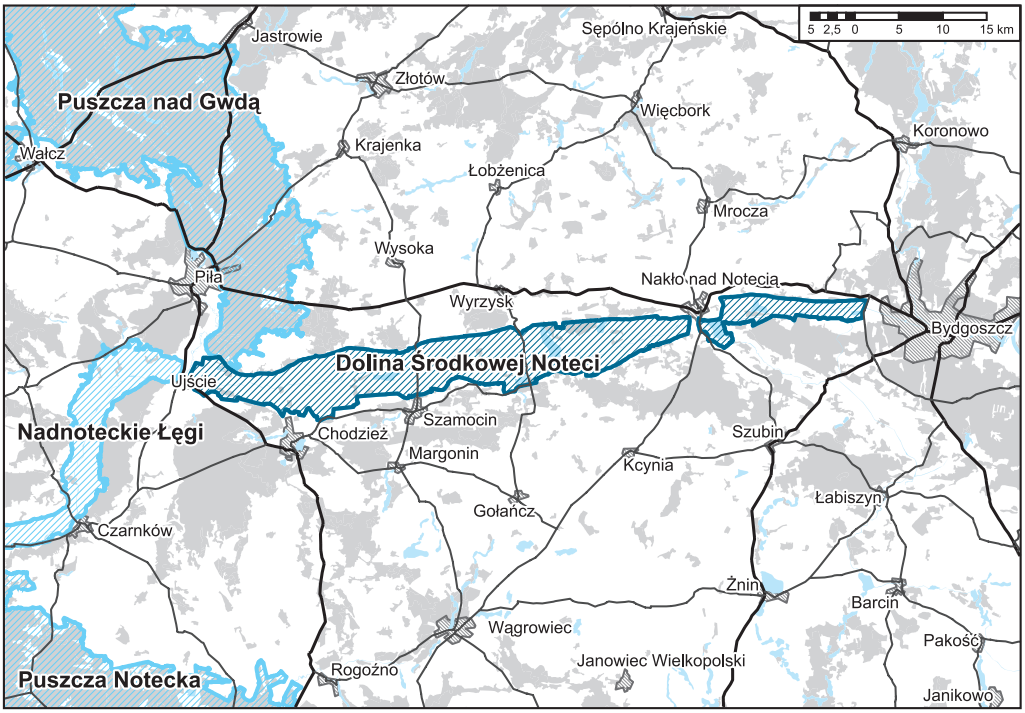
Short summary
Approx. 90 km long fragment of a wide ice-marginal valley. Tle landscape is dominated by vast, flat lowland bogs and wet meadows, osiers, bog woodland and bog birch forest, there are also large complexes of fish breeding ponds. The area is an important breeding site for Bluethroat, Corncrake, Black-tailed Godwit and Curlew in the country. It is also one of the most important intermediate points on the migration route of Tundra Swan and other species of waterfowl, *Ciconiiformes* and waders in Poland (total number of individuals reaches 28,000–35,000).

Ogólny opis ostoi
Ostoja wchodzi w skład wielkiej Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, tworząc rozległą formę wklęsłą, oddzielającą Pojezierze Południowopomorskie od Wielkopolskiego. Jest to równoleżnikowo zorientowana dolina o długości ok. 90 km i szerokości od 1 do 9 km. Przewężenie pradoliny w okolicach Ujścia oraz dodatkowo powstanie tam stożka napływowego Gwdy spowodowało w przeszłości utrudnienie odpływu wód lodowcowo-rzecznych na zachód i przyczyniło się do silnego zatorfienia tego terenu. Jest to jedno z największych torfowisk niskich w Polsce o głębokości torfu i gytii dochodzących do 11 m. W wyniku prowadzonych prac osuszających większość gleb organicznych przekształciła się w mursze. Osiadanie gleb na skutek ich mineralizacji oraz brak konserwacji urządzeń melioracyjnych w ostatnich latach przyczyniły się do wtórnego zabagnienia i przywrócenia procesów torfotwórczych na wielu fragmentach doliny.
Część wschodnia jest martwą doliną bez żadnego cieku, przez którą przechodzi dział wodny Noteci i Wisły. Biegnie tu wybudowany w końcu XVIII wieku Kanał Bydgoski o długości prawie 25 km. Sieć hydrograficzna doliny Noteci jest bardzo rozbudowana, co jest wynikiem prac melioracyjnych prowadzonych na tym terenie już od ponad 200 lat. Osią hydrograficzną jest Noteć, która na tym odcinku nazywana jest Notecią Leniwą, co odzwierciedla jej bardzo powolny nurt oraz minimalne spadki. Z wyjątkiem niewielkiego fragmentu w okolicach Białośliwia oraz Nakła, Noteć jest na tym odcinku rzeką nieobwałowaną. Wraz z Kanałem Bydgoskim stanowi ona współcześnie drogę rzeczną o znaczeniu międzynarodowym łączącą dorzecza Odry i Wisły.
Obszar doliny Noteci w minionych stuleciach wylesiono i silnie przekształcono, zamieniając w jeden z największych w Polsce kompleksów łąkowych. Szczyt rolniczego wykorzystania doliny przypada na lata 1950–1970. XX wieku. Od lat 1980. ubiegłego wieku obserwuje się coraz mniejszą intensywność użytkowania łąk. Na terenach wyłączonych z koszenia, na skutek postępującej sukcesji roślinnej, pojawiają się zwarte powierzchnie łozowisk i zadrzewień o charakterze bagiennych brzezin, zajmujące miejscami nawet po kilkaset hektarów. Na tym odcinku doliny Noteci znajduje się stosunkowo niewiele starorzeczy z otwartym lustrem wody. Większość powstała w wyniku ścinania zakoli rzecznych podczas prowadzenia prac regulacyjnych w XVIII i XIX wieku i obecnie są one już najczęściej w końcowych etapach lądowacenia. Pozostałością po intensywnej eksploatacji torfu w latach powojennych są liczne, zarastające doły potorfowe. W dolinie wybudowano siedem dużych kompleksów stawów rybnych o łącznej powierzchni ok. 1 300 ha. Zwarta zabudowa wiejska oraz miejska koncentruje się wyłącznie na krawędziach pradoliny.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 20%, łąki i pastwiska – 70%, inne tereny rolne – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 6%, inne 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Borek (129,71 ha), Łąki Ślesińskie (42,40 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Dolina Noteci, Nadnotecki OChK.

Ptaki
W latach 2003–2009 w ostoi stwierdzono występowanie 205 gatunków ptaków, w tym 144 uznano za lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe. Spośród nich 50 gatunków (w tym 25 lęgowych) figuruje w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej.
Ostoja jest jednym z najważniejszych w Polsce lęgowisk krakwy (32–39 par), derkacza (124 samce), kulika wielkiego (10–12 par), rycyka (10–16 par) i podróżniczka (250–280 par). Dla podróżniczka jest to po dolinie Biebrzy drugie w kraju najliczniej zasiedlane miejsce lęgowe.
W okresie wędrówki obserwowano tutaj największe w Polsce zgrupowania łabędzi czarnodziobych (do 600 os.), a także jedno z największych zgrupowań łabędzi krzykliwych (do 700 os.), gęsi zbożowych i białoczelnych (łącznie do 20 000 os.), czapli białych (do 400 os.) oraz bielików (do 75 os.). Dolina Środkowej Noteci to także ważne miejsce postoju w okresie migracji dla ptaków siewkowych, np. dla czajki (do 10 000 os.) oraz siewki złotej (do 6 000 os.). Jest też jednym z kluczowych miejsc zatrzymywania się żurawi w okresie jesiennej wędrówki (do 6 650 os.) oraz stanowi ważne miejsce pierzenia się łabędzi niemych (do 2 000 os.).

Inne walory przyrodnicze ostoi

Dolina Środkowej Noteci jest ważną ostoją dwóch gatunków ssaków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – bobra oraz wydry. Liczebność tych zwierząt w latach 2008–2009 została oszacowana odpowiednio na 420–450 os. oraz 40–50 os. Znajduje się tutaj także kilkadziesiąt godowisk kumaka nizinnego gromadzących łącznie kilkaset samców. Bardzo licznie występuje tu również rzekotka drzewna. W granicach ostoi zidentyfikowano 6 siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie dobrze zachowane niżowe łąki użytkowane ekstensywnie oraz ziołorośla nadrzeczne z licznie występującym litworem nadbrzeżnym. Dolina Środkowej Noteci jest najważniejszą (ok. 30–40 os.) ostoją łosia w zachodniej Polsce.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zakłócenie naturalnego reżimu hydrologicznego mającego kluczowe znaczenie dla długofalowej egzystencji siedlisk ptaków (głównie zalewowych łąk i starorzeczy).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- melioracje osuszające oraz zbyt wczesne terminy pokosu, przekształcanie łąk w grunty orne;
- intensyfikacja gospodarki rybackiej oraz polowania na stawach rybnych;
- likwidowanie zakrzewień i zadrzewień;
- wysoka liczebność ssaków drapieżnych (lis, jenot, norka amerykańska);
- wzmożona presja wędkarzy prowadząca do płoszenia ptaków.

Działania ochronne

Dla ostoi został przygotowany plan ochrony. Podejmuje się starania o wpisanie doliny Noteci na światową listę dziedzictwa kulturowego UNESCO.

Podziękowania

Dziękujemy Zuzannie Rosin, Teresie i Mariuszowi Blankom, Wiesławowi Bagińskiemu, Wojciechowi Placie, Andrzejowi Konopce, Karolowi Drabowi, Bogdanowi Rudzionkowi, Justynie Barteczce, Sylwii Grochowskiej oraz Adamowi Kasprzakowi za pomoc w zbieraniu danych.

Źródła danych

Wylegała (2007), Wylegała i in. (2004), Wylegała i in. (w przyg.).

Tabela 3.65. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Środkowej Noteci
Table 3.65. Key Bird species recorded in Middle Notec River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	28 000–35 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2004–2009	min. 2 350 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2009	63 p	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	550–600 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	650–700 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	min. 10 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	min. 12 000 i	DL	**B1i, C3**
Gęgawa *Anser anser*	M	2009	1 500–2 000 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2004–2009	min. 4 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	M	2004–2009	min. 3 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	min. 1 800 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2009	32–39 p	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2004–2009	7 000–10 000 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2004–2009	min. 220 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2004–2009	min. 362 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2009	6 p	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2009	min. 4 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	350–400 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2009	min. 4 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2004–2009	min. 88 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	84 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2009	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	70–75 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008–2009	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	14 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	min. 4 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007–2009	1–5 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2009	min. 7 i	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2004–2009	min. 1 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	min. 2 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2009	min. 1 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2009	2 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	6 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	122 m	DL	**A1, C1**
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2009	8 000–10 000 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	max. 6 650 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	65 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	M	2004–2009	min. 32 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	5 500–6 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	9 000–10 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2009	65 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2009	min. 282 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	min. 400 i	DL	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2004–2009	min. 10 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2004–2009	min. 650 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2009	82 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	2004–2009	min. 1 i	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2007–2009	11–16 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2009	10 par	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004–2009	60 i	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	2 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	min. 280 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	min. 94 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2009	18–20 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2004–2009	min. 28 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2007–2009	8–35 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2004–2009	min. 646 i	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004–2009	min. 1 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2009	4 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	8 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	6 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2009	4 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	250–280 p	DL	**C6**
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2009	600–650 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2009	180–200 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2009	65–70 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	min. 6 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2009	1 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2009	17–24 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2009	min. 150 p	PS	
Dziwonia *Carpodacus erythrinus*	L	2009	min. 200 p	E	

66. Puszcza Notecka (Notec Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, C1, C3, C4, C6

Autorzy: Tadeusz Mizera, Dariusz Kujawa, Grzegorz Maciorowski
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL066
Współrzędne geograficzne: 52°43'N, 16°07'E
Powierzchnia: 178 256 ha
Położenie administracyjne: województwo lubuskie; powiaty: gorzowski, międzyrzecki, strzelecko-drezdenecki; województwo wielkopolskie; powiaty: czarnkowsko-trzcianecki, międzychodzki, obornicki, szamotulski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Notecka, PLB 300015

Krótka charakterystyka ostoi
Puszcza Notecka jest jednym z największych w Polsce obszarów leśnych położonym na wydmach śródlądowych. Z uwagi na rozległy, zwarty kompleks borów sosnowych ostoja jest bardzo ważnym terenem występowania gatunków leśnych, takich jak: lerka, Lelek, dzięcioł czarny oraz bielik i oba gatunki kań. Dolina rzeki Warty i jeziora południowej i zachodniej części ostoi są ważnym obszarem podczas wędrówek i zimowania perkozów, łysek, kaczek i gęsi.

Short summary
Notec Forest is one of the largest forests in Poland, covering inland dunes. Because of its density and size it is an important site for forest species such as Woodlark, European Nightjar, Black Woodpecker, White-tailed Sea Eagle, Red Kite and Black Kite. Warta River Valley and lakes located in the south and west part of the site are important for migratory grebes, ducks and geese.

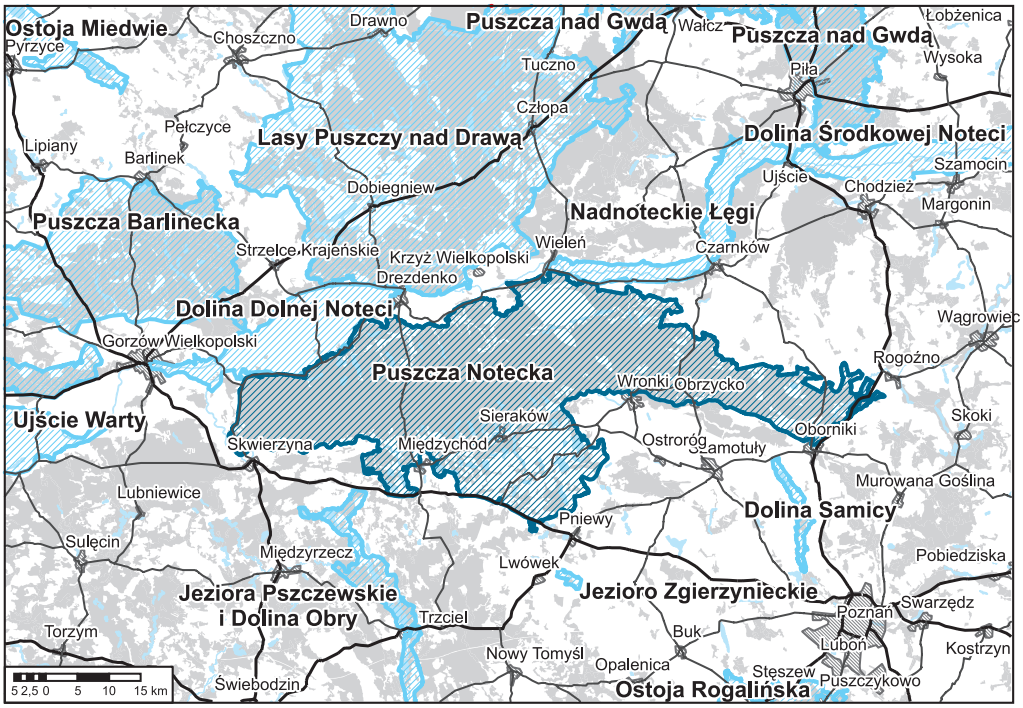
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje dwa genetycznie i geomorfologicznie odmienne obszary. Zasadniczą jej częścią jest fragment Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej, zwany Międzyrzeczem Warty i Noteci. Południowa część to leżący już na lewym brzegu Warty fragment Pojezierza Poznańskiego – Pojezierze Międzychodzko-Sierakowskie.

Międzyrzecze Warty i Noteci to kompleks wysokich tarasów lodowcowych najmłodszego zlodowacenia, położony między dolinami tych rzek. Charakterystyczną cechą krajobrazu są zespoły wydm o wysokościach względnych 20–40 m, nałożonych na starsze podłoże i porośnięte prawie bez wyjątku borami sosnowymi. Jest to największy w Polsce kompleks wydm śródlądowych. Monolityczny i jednowiekowy zwarty las, posadzony w pierwszych latach XX wieku po zniszczeniu dotychczasowego drzewostanu na skutek masowej gra-

Tabela 3.66. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Notecka
Table 3.66. Key Bird species recorded in Notec Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2005–2009	20 000–25 000 i	E	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2005–2009	3–5 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2005–2009	min. 12 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2005–2009	min. 9 000 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	Z	2005–2009	4 500–8 000 i	E	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2005–2009	120–150 p	PS	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2005–2009	35–45 i		
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2005–2009	5–8 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	16–18 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	0–3 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	6–9 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	31–40 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	16–20 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2008–2009	15–18 p	DL	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008–2009	18–20 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008–2009	13–15 p	DL	**B2,C6**
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	30–40 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2009	1–2 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	+	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2008–2009	2 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	0–3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	min. 5 m	PS	
Łyska *Fulica atra*	Z	2005–2009	5 000–5 500 i	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2008	120–150 p	PS	**B2, C6**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008	min. 1 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	1–10 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	200–600 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	70–85 p	PS	**C6**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2009	1–3 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	100–500 p	PS	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	40–60 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	2 000–4 000 p	E	**B2, C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	min. 20 p	E	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1995–2003	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	min. 70 p		

dacji szkodników leśnych, tworzy Puszczę Notecką. Obniżenia międzywydmowe wypełniają torfowiska.

Poza granicznymi dla międzyrzecza, południkowo płynącymi Notecią (od północy) i Wartą (od południa), jedynym ciekiem puszczy jest płynąca na zachód rzeka Miała, na której utworzono w wyniku spiętrzenia kilkanaście małych zbiorników. W puszczy występują również dwa kompleksy wytopiskowych jezior rynnowych – na północ od Sierakowa oraz na południe od Drezdenka.

Pojezierze Międzychodzko-Sierakowskie to obszar morenowy, położony nieco wyżej niż międzyrzecze, o bardzo urozmaiconej rzeźbie. Najwyższe wzniesienie znajduje się koło Kwilcza (126 m n.p.m.). Liczne są jeziora rynnowe; na tak małym obszarze aż 25 jezior ma powierzchnię powyżej 1 ha. Najbardziej wyróżniającym się elementem rzeźby terenu jest dolina Warty, z meandrującą rzeką i dnem pokrytym łąkami i lasami łęgowymi oraz zbiorowiskami roślinności wodnej i szuwarowej w starorzeczach. Powierzchnię morenową porastają lasy mieszane i liściaste, z udziałem buka, dębu, jesionu i sosny. Nad Jeziorem Lutomskim zachowały się cenne przyrodniczo buczyny, wzdłuż cieków – pasma lasów łęgowych i olsów. Część położoną na południe od strefy krawędziowej doliny Warty cechuje mozaika użytkowania rolniczo-leśnego.

Zabudowa to wyłącznie nieliczne, małe osady śródleśne. Jedyne większe miasto, Sieraków, położone jest na południowym brzegu Warty. Na pojezierzu jest wiele ośrodków intensywnego wypoczynku i rekreacji, stąd znacząca presja letniego wypoczynku stacjonarnego i turystyki kwalifikowanej: żeglarstwa, wędkarstwa, turystyki pieszej. W obrębie Puszczy Noteckiej działalność człowieka koncentruje się na gospodarce leśnej, łowiectwie oraz turystyce pieszej i konnej a także zbieractwie grzybów i jagód.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 78%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 13%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Bagno Chlebowo (4,42 ha), Buki nad Jeziorem Lutomskim (55,04 ha), Cegliniec (4,31 ha), Czaple Wyspy (8,07 ha), Czaplisko (2,90 ha), Mszar nad Jeziorem Mnich (5,83 ha), Promenada (4,41 ha), Wełna (9,55 ha), Wilcze Błoto (2,51 ha), Bukowy Ostrów (77,92 ha), Uroczysko Lubiatowskie (188,42 ha), Czaplenice (8,10 ha), Łabędziniec (2,79 ha), Sierakowski Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Puszcza Notecka, OChK Dolina Noteci, OChK Dolina Wełny i Rynna Gołaniecko-Wągrowiecka.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 234 gatunki ptaków, w tym 162 lęgowye. Występuje tu 38 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 30 lęgowych. Zidentyfikowano też 12 gatunków ptaków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Puszcza Notecka stanowi jedną z największych w kraju ostoi lęgowych następujących gatunków ptaków: lelka, lerki, dzięcioła czarnego, kani rudej, kani czarnej i bielika. Znajdują się tutaj również jedne z ostatnich lęgowisk rybołowa w Polsce.

W skali regionu ostoja jest ważnym lęgowiskiem żurawia, błotniaka stawowego, bociana białego i bociana czarnego. Z uwagi na położenie w widłach rzek Noteci i Warty oraz teren Pojezierza Sierakowsko-Międzychodzkiego ostoja stanowi ważne miejsce dla wędrujących szponiastych, kaczek, łysek i gęsi. Jesienno-zimowe koncentracje ptaków wodnych sięgają 25 000 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na większości jezior i na wszystkich ciekach wodnych bardzo licznie występują bobry Castor fiber, wsiedlone tu w latach 80. ubiegłego wieku. Licznie występuje też wydra Lutra lutra, a w wielu drobnych zbiornikach kumaki nizinne Bombina bombina. Jest to obszar stałego bytowania niewielkiej (do kilku osobników) populacji wilka Canis lupus. W okolicy Międzychodu znajduje się stanowisko żółwia błotnego Emys orbicularis, a pod Sierakowem popielicy Glis glis. Na wielu stanowiskach jest notowana traszka grzebieniasta Triturus cristatus. W małych rzekach oraz zbiornikach śródleśnych zidentyfikowano następujące gatunki ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: koza Cobitis taenia, boleń Aspius aspius, piskorz Misgurnus fossilis, minóg strumieniowy Lampetra planeri i różanka Rhodeus sericeus amarus. W wielu strumieniach występują ponadto pstrągi potokowe Salmo trutta oraz ślizy Barbatula barbatula. W Sierakowie stwierdzono liczną kolonię rozrodczą nocków dużych Myotis myotis (ok. 500 os.).

W ostoi znajduje się kilkanaście typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion, pomorski kwaśny las brzozowo-dębowy, kwaśne buczyny, sosnowy bór chrobotkowy, wydmy śródlądowe z murawami

napiaskowymi. Cennym elementem są też kompleksy torfowisk przejściowych i wysokich.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zwiększona wycinka drzew, wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych (zwłaszcza na obszarach sąsiadujących ze zbiornikami wodnymi), usuwanie martwych drzew z lasu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wypalanie roślinności, zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego, wylewanie zanieczyszczeń płynnych i składowanie odpadów organicznych;
- intensyfikacja gospodarki stawowej, czyszczenie stawów i usuwanie mułu dennego, zmniejszenie ilości wody w stawach w terminach zagrażających ptakom, stosowanie armatek hukowych dla odstraszania kormoranów oraz zabijanie z broni palnej czapli siwych i kormoranów na stawach rybnych uznanych za obręby hodowlane;
- zabudowa rekreacyjna brzegów zbiorników wodnych, lokalizacja i eksploatacja składowisk odpadów;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk, rozbudowa infrastruktury turystycznej, niszczenie siedlisk przez wydeptywanie, turystyka motorowa (motocross, quady) – niszczenie wydm, wrzosowisk, torfowisk oraz podmokłych lasów;
- polowania w terminach niedozwolonych, niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk, kłusownictwo;
- budowa farm wiatrowych na obrzeżu ostoi, budowa linii przesyłowych, planowana budowa elektrowni atomowej Klempicz;
- prace dotyczące regulacji i konserwacji koryta i brzegów rzeki Warty (usuwanie roślinności brzegowej, usuwanie zwalonych drzew, pni i korzeni po zwalonych drzewach);
- wydobywanie kopalin stałych oraz ropy naftowej i gazu ziemnego.

Podziękowania

Leśnikom nadleśnictw: Karwin, Krucz, Międzychód, Oborniki, Potrzebowice, Sieraków, Wronki – za pomoc i zaangażowanie w realizowane na terenie Puszczy Noteckiej działania ochronne; – za przekazanie własnych obserwacji Adamowi i Pawłowi Kasprzakom oraz Wojciechowi Kulwasowi.

Źródła danych

Jermaczek, Maciantowicz (2005), Król (1997), Kulwas – dane niepubl., Lipnicki (2008), Maciorowski i in. (2000)., Mizera, Kujawa, Ad. Kasprzak, P. Kasprzak, Maciorowski, Mizera (dane o rybach), Wylegała i in. (2006).

Puszcza Notecka (fot. T. Wilk)

67. Dolina Samicy (Samica Valley)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C3, C4

Autorzy: Samuel Odrzykoski, Jacek Wyrwał, Roman Kubacki
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Wyrwał, Samuel Odrzykoski, Roman Kubacki

Kod ostoi: PL067
Współrzędne geograficzne: 52°34'N, 16°46'E
Powierzchnia: 2 391 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: obornicki, poznański
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Samicy, PLB300013

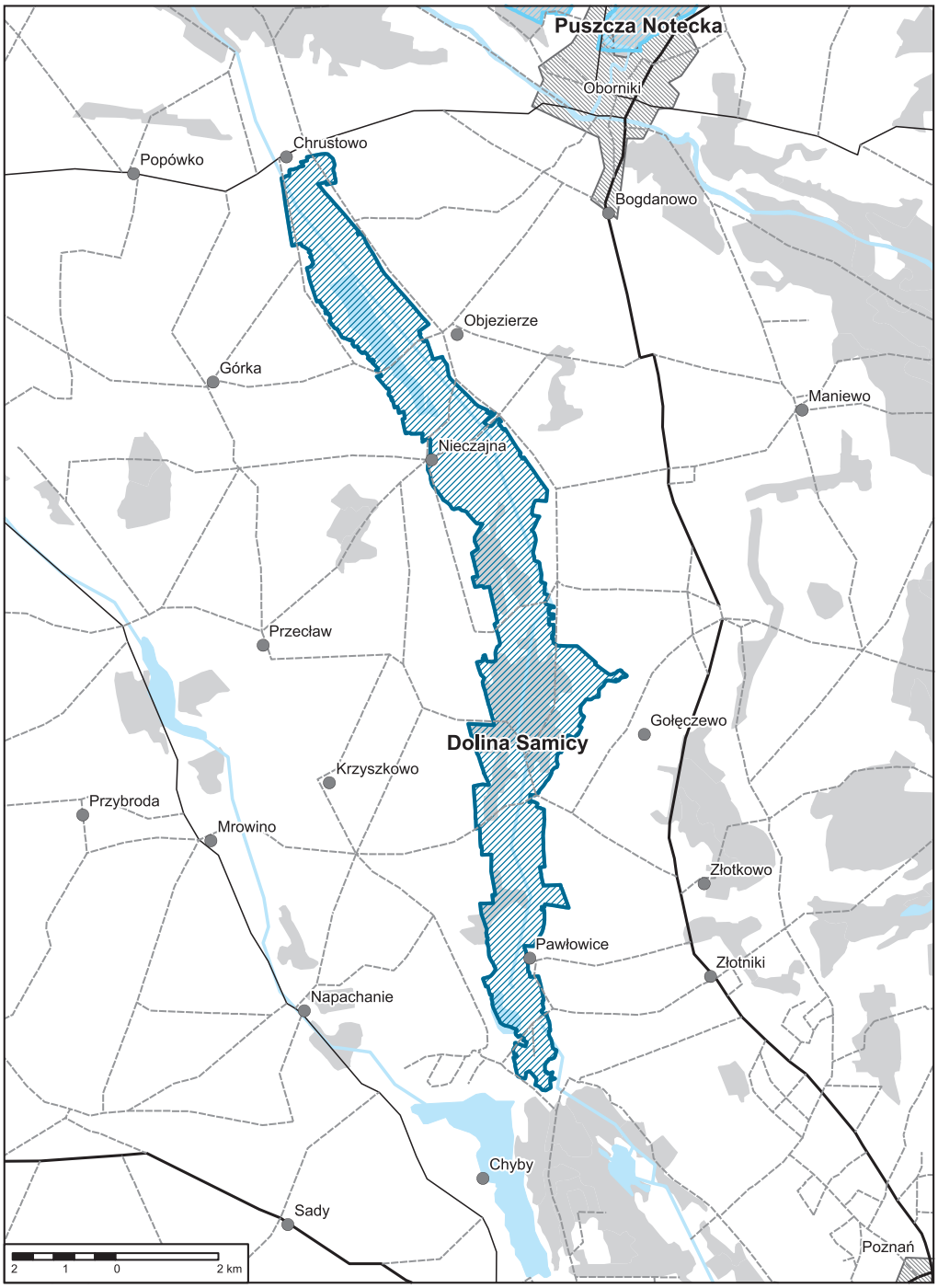
Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka dolina rzeczna położona na północ od Poznania. Ważne miejsce odpoczynku ptaków wodno-błotnych w okresie migracji. Koncentracje ptaków blaszkodziobych i siewkowatych, mew, czapli i kormoranów przekraczają niekiedy 34 000 os.

Short summary
A small river valley located north of Poznań. It is an important resting place for migratory waterbirds, concentration of waterfowl, waders, gulls, herons and cormorants can exceed 34,000 individuals at times.

Ogólny opis ostoi
Dolina Samicy zajmuje powierzchnię 2390,98 ha, obejmując górny i środkowy bieg rzeki Samicy Kierskiej, która jest lewym dopływem Warty. Obszar znajduje się w mezoregionie Pojezierze Poznańskie: Wzgórze Owińsko-Kierskie oraz Równina Szamotulska (Kondracki 1998). Rzeka Samica Kierska rozcina płaski teren moreny dennej wznoszącej się na wysokość 70–90 m n.p.m., tylko we wschodniej części wysokość przekracza 90 m n.p.m. Dominującym elementem krajobrazu są pola uprawne, zwłaszcza pszenżyta oraz kukurydzy. Jedynie w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki znajdują się wilgotne łąki kośne oraz naturalne i sztuczne zbiorniki wodne. Występują tutaj również niewielkie kompleksy leśne, głównie w postaci borów mieszanych, a także fragmenty dąbrów, grądów i olsów. W południowej części doliny leży Jezioro Kierskie Małe o powierzchni 34 ha i średniej głębokości 1,4 m. Pomiędzy miejscowościami Objezierze i Chrustowo znajduje się kompleks stawów rybnych o powierzchni ok. 150 ha oraz zbiorniki powstałe w wyniku eksploatacji wapna łąkowego i torfu – ok. 30 ha.

Dolina Samicy (fot. S. Odrzykowski)

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 18%, inne tereny rolne – 65%, zbiorniki wodne i cieki – 15%, inne – 2%.

Formy ochrony

Pawłowicko-Sobocki Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 235 gatunków ptaków w tym około 134 lęgowych. Aktualnie gniazduje tu 14 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, kolejne 7 gatunków gniazdowało lub prawdopodobnie gniazduje. 6 gatunków wpisanych jest także do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Dolina Samicy stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych bączka. Jest to też jedno z najważniejszych miejsc koncentracji ptaków wodno-błotnych (zwłaszcza gęsi) w regionie.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Dolina Samicy Kierskiej stanowi urozmaicenie monotonnego, rolniczego krajobrazu okolic Rokietnicy, Szamotuł i Obornik. Oprócz posiadania niewątpliwych walorów krajobrazowych obszar spełnia również bardzo ważną rolę korytarza ekologicznego łączącego dolinę Warty koło Obornik z centrum Poznania poprzez Golęciński Klin.

W ostoi stwierdzono występowanie ssaków i płazów z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Na całej długości rzeki powszechne są bobry, występują także wydry oraz mopki; kilkanaście stanowisk kumaka nizinnego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- budowa północnego fragmentu zachodniej obwodnicy Poznania S–11; trasa szybkiego ruchu przebiegać będzie na odcinku Złotkowo–autostrada A–2; bezpośrednio poprowadzona będzie na estakadzie ponad zabagnioną doliną.

Tabela 3.67. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Samicy
Table 3.67. Key Bird species recorded in Samica Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2005–2007	27 000–34 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004- 2009	2 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004- 2009	10 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2006–2007	18 000–25 000 i	PS	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2006–2007	2 000–6 000 i	PS	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2004–2006	max. 67 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	M	2004–2008	max. 4 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2008	max. 800 i	PS	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2008	max. 53 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L?	2009	0–1 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2009	2 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2007	5 i	DL	
Szlachar *Mergus serrator*	M	2007	2 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2007	9–11 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2006	7–10 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004- 2009	max. 56 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004- 2009	1–4 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2006	7–10 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	2004–2008	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004–2008	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2006	1–2 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2004–2006	6 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2003–2009	1–7 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2007	10–12 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2008	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2006	1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2006	+		
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2007	1 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004- 2009	2 i	DL	
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2006	2 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004- 2009	1 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2009	1 i	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	1 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2007	8–10 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2007	320 i	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	M	2005–2006	max. 8 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004- 2009	max. 1 500 i	PS	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004- 2009	max. 39 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2007	max. 30 i	DL	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2005–2006	max. 7 i	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	2006–2008	1 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004- 2009	max. 8 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004- 2009	max. 60 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2009	2 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2008	56 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2007	2–5 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	2004–2008	3 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2005–2006	max. 10 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004- 2009	max. 92 i	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2004- 2009	max. 600 i	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2008	2–3 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007	5–7 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2006	3–4 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007	20–23 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2008	8–12 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004	1–2 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2007	10–12 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2008	15–20 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2008	12–15 p	DL	

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego (przez ostatnie 2–3 lata);
- intensyfikacja gospodarki stawowej, w tym usuwanie roślinności z brzegów i toni stawów, zmiana tradycyjnego rytmu napełniania stawów, płoszenie ptaków w czasie prac na stawach, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, usuwanie krzewów i drzew z brzegu, budowa nowych stawów i niebezpieczeństwo deficytu wodnego w istniejących już stawach i zlewni;
- zabudowywanie terenów niezabudowanych; rozbudowa osiedli turystycznych poza rejonem zwartej zabudowy
- wzrost penetracji siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe; bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków), wynikające z penetracji siedlisk.

Podziękowania

Autorzy pragną podziękować Ireneuszowi Odrzykoskiemu za pomoc w gromadzeniu danych

Źródła danych

Kubacki (2002), Odrzykoski (2003, 2008).

68. Dolina Małej Wełny (Mala Welna River Valley)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C3, C4

Autor: Bartosz Krąkowski
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL068
Współrzędne geograficzne: 52°35'N, 17°16'E
Powierzchnia: 1 310 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiat gnieźnieński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Małej Wełny pod Kiszkowem, PLB300006

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja obejmująca fragment doliny rzeki z trzema jeziorami oraz dwoma kompleksami stawów rybnych. Jest to jedno z ważniejszych stanowisk lęgowych rybitwy białowąsej, rybitwy czarnej oraz bączka w Polsce. W granicach ostoi w okresie migracji dochodzi do dużych w skali kraju koncentracji gęsi zbożowych i białoczelnych, a łączna liczebność ptaków wodnych w czasie wędrówki wiosennej przekracza 35 000 os.

Short summary

A small site encompassing a fragment of river valley as well as three lakes and two complexes of fish breeding ponds. It is one of the most important sites for Whiskered Tern and Little Bittern in Poland. During migration period the site witnesses the biggest congregations of Bean Goose and Greater White-fronted Goose in the Poland. The site is also an important night shelter for Common Cranes in autumn. Total number of waterbirds on the site during spring migration exceeds 35,000 individuals.

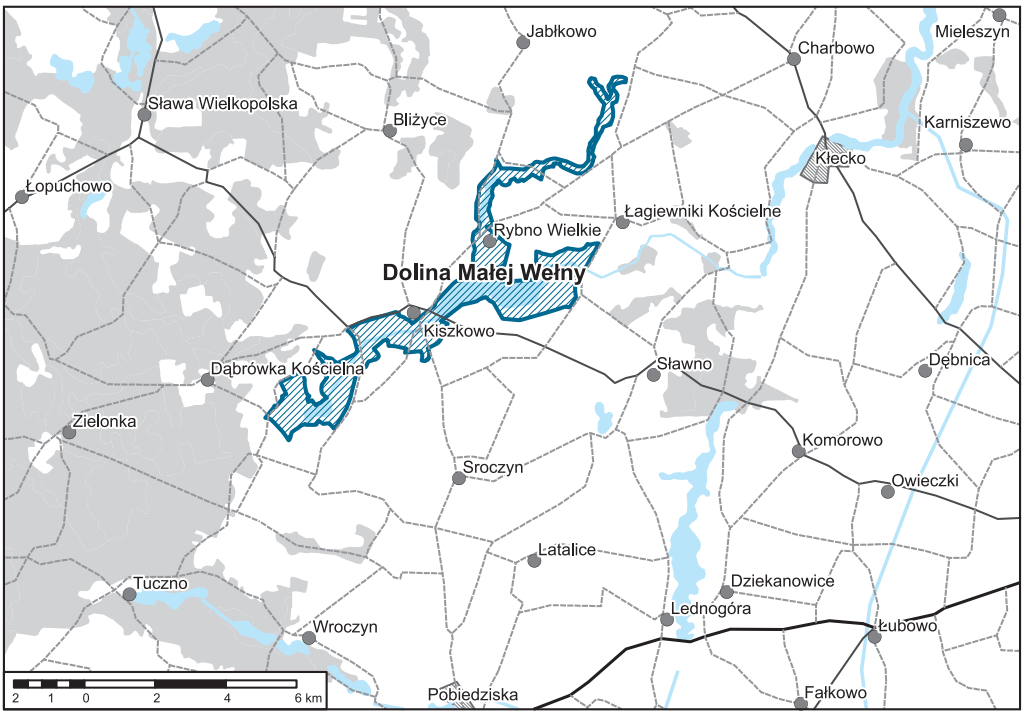
Ogólny opis ostoi

Ostoja to fragment doliny rzeki Mała Wełna, prowadzącej wody do Wełny i dalej – Warty. Położona jest w mezoregionie Pojezierze Gnieźnieńskie (część Pojezierza Wielkopolsko-Kujawskiego). Obejmuje kilkukilometrowy górny odcinek małej rzeki nizinnej, jej starorzecza oraz naturalne i sztuczne zbiorniki wodne. Choć ostoja leży w znacznym oddaleniu od charakterystycznych dla pojezierza kompleksów większych jezior, przeważa tu urozmaicona rzeźba pojezierna. Jest to skrzydło lokalnego sandru rozpościerającego się na południe od Skoków. Krajobraz ostoi jest bezleśny, przeważają użytki rolne, z dużym udziałem łąk i pastwisk. Znaczną powierzchnię zajmują wody powierzchniowe. Dolina Małej Wełny wyraźnie odcina się od otaczającej ją intensywnie wykorzystywanej przestrzeni rolniczej jako enklawa przyrody. Kluczowymi siedliskami ptaków w ostoi są zbiorniki wodne. Należą do nich naturalne eutroficzne jeziora o szerokim pasie szuwarów: Turostowskie, Rybno Wielkie, Rybno Małe oraz kompleksy stawów rybnych koło Kiszkowa i Olekszyna o łącznej powierzchni ponad 350 ha. Stawy, część nieużytków oraz łąk stanowią własność Agencji Nieruchomości

Tabela 3.68. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Małej Wełny
Table 3.68 Key Bird species recorded in Mala Welna River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2001–2009	max. 35 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2008–2009	77–95 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008–2009	15 000–18 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2008–2009	10 000–12000 i	DL	**B1i, C3**
Gęgawa *Anser anser*	M	2008–2009	210–476 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008–2009	15–20 p	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2003–2009	7–10 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2008–2009	2 000–3 200 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008–2009	15–17 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008–2009	6–11 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008–2009	10–12 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008–2009	10–12 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	33–56 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008–2009	5–6 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2008–2009	3–5 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008–2009	10–12 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	0–3 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008–2009	8–9 m	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Derkacz *Crex crex*	L	2008–2009	0–2 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2009	1 500–3 300 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008–2009	7–8 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2008–2009	1 000–1 380 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2006–2008	950–3 400 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	30–80 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008–2009	100–150 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008–2009	130–150 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008–2009	0–6 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2008–2009	0–55 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008–2009	42–43 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008–2009	1–2 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008–2009	16–22 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2008–2009	8–10 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008–2009	10–15 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008–2009	8–10 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008–2009	2–3 p	DL	

Rolnych. Od 2001 roku mniej więcej 120-hektarowa część Stawów Kiszkowskich zarządzana jest przez Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Wielkopolskiego i PTOP „Salamandra". W wyniku działań podejmowanych przez opiekunów dwa stawy wypełniono wodą. Obecnie są one silnie zeutrofizowane, zarośnięte szuwarem trzcinowym i łozowiskami.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Łąki i pastwiska – 35%, inne tereny rolne – 43%, mokradła – 2%, zbiorniki i cieki wodne – 19%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Część ostoi znajduje się w otulinie Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka, na części proponuje się utworzenie Specjalnego Obszaru Ochrony Siedlisk Stawy Kiszkowskie PLH30_27.

Ptaki

W ostoi występuje 197 gatunków ptaków (107 lęgowych), z których 34 wymienione są w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (19 lęgowych). 26 gatunków wymienionych jest „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", a 6 z nich jest lęgowych. Dolina Małej Wełny jest ważnym miejscem w czasie migracji wiosennej dla ptaków blaszkodziobych, zwłaszcza dla gęsi i kaczek, a w czasie jesiennej migracji także dla żurawia, czajki i siewki złotej. Łączna liczebność ptaków wodnych w trakcie wędrówki wiosennej przekracza 35 000 osobników.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 6 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Stawy Kiszkowskie są jedną z ważniejszych ostoi kumaka nizinnego w Wielkopolsce. Licznie występuje tu bóbr i wydra. W jeziorach i rzece Małej Wełnie można spotkać piskorza i kozę, a także żółwia błotnego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wiosenny deficyt wody potrzebnej do zalewania stawów oraz brak skoordynowanego systemu ich napełniania powodujący, że w niektóre lata najważniejsza dla ptaków część stawów pozostaje nie zalana.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- presja drapieżników czworonożnych (norka amerykańska, jenot, lis);
- zarastanie stawów trzciną i wierzbą;
- płoszenie powodowane przez gospodarkę rolną, rybacką, łowiecką oraz penetrowanie przez ludzi i zwierzęta domowe.

Podziękowania

Autor dziękuje Przemkowi Wylegale za wszelką pomoc, uwagi i sugestie dotyczące zbierania danych oraz monitorowania ostoi.

Źródła danych

Krąkowski i in. (2005), Krąkowski, Wylegała – dane niepubl. z lat 2004–2009.

69. Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry
(Pszczew Lakes and Obra River Valley)

Kryteria BirdLife International: A4iii, C4

Autor: Andrzej Jermaczek
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Jermaczek

Kod ostoi: PL069
Współrzędne geograficzne: 52°22'N, 15°49'E
Powierzchnia: 14 793 ha
Położenie administracyjne: województwo lubuskie; powiat: zielonogórski, międzyrzecki; województwo wielkopolskie; powiaty: nowotomyski, wolsztyński
Natura 2000: obszar specjalnej ochrony ptaków – Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry, PLB080005

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje ciąg eutroficznych, przeważnie bardzo płytkich jezior z szerokimi pasami szuwarów oraz przylegające do nich kompleksy łąk i lasów, w tym lasów łęgowych (wzdłuż jezior i przepływającej przez południową część obszaru Obry). Na kilku jeziorach leżą zalesione wyspy. Teren ważny dla populacji bąka, błotniaka stawowego, kani czarnej i rudej i innych ptaków szponiastych oraz przelotnych ptaków wodnych – łyski, kaczek, gęsi i łabędzi.

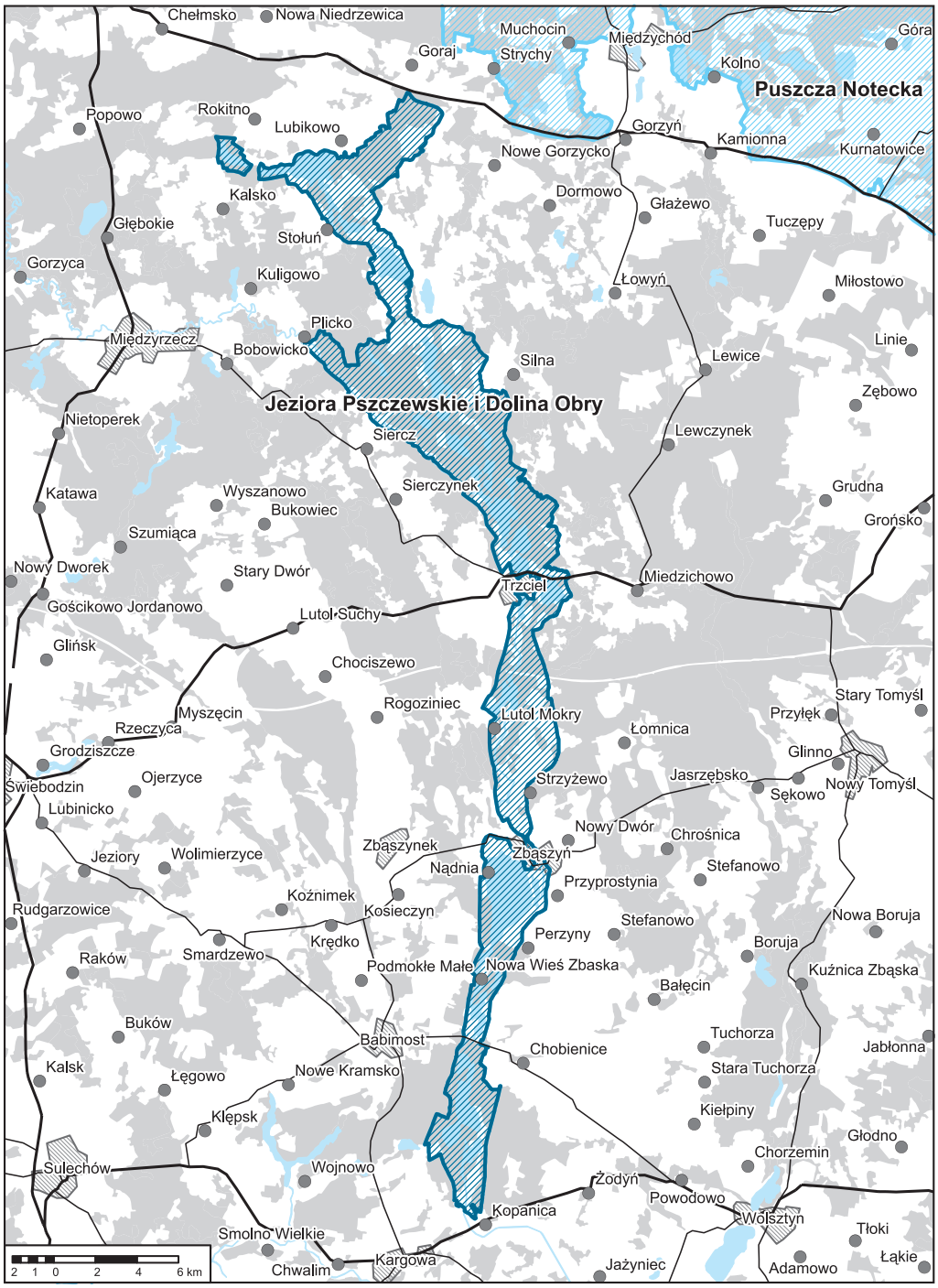
Short summary
The site encompasses several eutrophic, shallow lakes surrounded by broad stip of rushes and adjacent complexes of meadows and forests, including alluvial forests (around lakes and along Obra River Valley). There are forest islands in a few of the lakes. The area is important for populations of Eurasian Bittern, Western Marsh Harrier, Black Kite, Red Kite and other raptors, as well as migratory waterbirds: Common Coot, ducks, geese and swans.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na granicy dwóch regionów geograficznych – Bruzdy Zbąszyńskiej (region Pojezierza Lubuskiego) i Pojezierza Poznańskiego (region Pojezierza Wielkopolskiego).
Krajobraz ostoi cechuje obecność młodych, wyraźnych i różnorodnych form rzeźby terenu. Wiodącą formą geomorfologiczną jest szeroka, południkowo ułożona bruzda rynny lodowcowej, ciągnąca się na długości ok. 50 km i wypełniona szeregiem jezior. Pod względem krajobrazowym ostoja nie jest jednorodna. Część północna ma bardziej zróżnicowaną rzeźbę, są tu ciągi moren, ozy i kemy. Na południu rozciąga się falista powierzchnia moreny dennej. W części środkowej ostoi w krajobrazie dominuje płaska, jednostajnie nachylona powierzchnia sandru.
Ostoję wyróżnia znaczna ilość jezior. Największe to położone w południowej części Jezioro Zbąszyńskie (7,4 km^2, głębokość 35,5 m), mniejsze to jezioro Lubikowskie, Chłop, Wielkie, Szarcz Duży i Lutol. Jeziora w południowej części ostoi to zbiorniki przepływowe, przepływa przez nie rzeka Obra. Są one płytkie, silnie zeutrofizowane, otoczone rozległymi obszarami torfowisk niskich oraz lasami łęgowymi. Występują tu też kompleksy mniej lub bardziej intensywnie użytkowanych stawów. W części północnej znajduje się ciąg jezior nieco głębszych i mniej zeutrofizowanych.
Zróżnicowanie podłoża i warunki wodne decydują o różnorodności szaty roślinnej. Lesistość obszaru jest duża, przeważają sztuczne monokultury sosnowe. Są tu też fragmenty wielogatunkowych lasów mieszanych. W drzewostanie dominuje sosna, jako domieszka występują: dąb, buk, świerk, olcha i brzoza. W ostoi utrzymują się niewielkie połacie łąk i pastwisk. Zaludnienie w tym rejonie jest małe, a w gospodarce dominuje stosunkowo intensywne rolnictwo, leśnictwo oraz hodowla ryb.

Tabela 3.69. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jeziora Pszczewskie i Dolina Obry
Table 3.69. Key Bird species recorded in Pszczew Lakes and Obra River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	1995–2003	min. 20 000 i	PS	**A4iii, C4**
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1995–2002	5 000–10 000 i		
Głowienka *Aythya ferina*	M	1995–2002	1 000–2 000 i		
Czernica *Aythya fuligula*	M	1995–2002	1 500–3 000 i		
Gągoł *Bucephala clangula*	M	1995–2002	750–1 500 i		
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	M	1995–2002	500–1 000 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1995–2003	15–20 m		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	1 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	8–10 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1–2 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	3–5 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	3–5 p		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	1995–2003	10–20 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	30–40 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	0–1 p		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	5–10 m		
Łyska *Fulica atra*	M	1995–2002	7 500–15 000 i		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	5–8 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	10–15 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	20–30 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	20–50 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	50–100 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	100–200 p		

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 46%, łąki i pastwiska – 14%, inne tereny rolne – 19%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 18%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Dąbrowa na Wyspie (4,40 ha), Jeziora Gołyńskie (3,10 ha), Jezioro Wielkie (236,30 ha), Wyspa na Jeziorze Chobienickim (26,2 ha), Pszczewski Park Krajobrazowy, obszary chronionego krajobrazu województwa lubuskiego, obszar chroniony Klubu Przyrodników Łąki nad Obrą.

Ptaki

Ostoja została wyznaczona na podstawie liczebności gatunków migrujących spoza Załącznika I Dyrektywy Ptasiej – perkoza dwuczubego, krzyżówki, głowienki, czernicy, gągoła i łyski. Jest jednym z ważniejszych w regionie miejsc odpoczynku i żerowania ptaków wodnych w okresie migracji.

W granicach ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 16 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Obszar ten jest w skali regionalnej istotnym lęgowiskiem bąka, błotniaka stawowego oraz kani czarnej i rudej

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono co najmniej 7 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nympheion, Potamion oraz łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe. W ostoi występują także gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. wydra i bóbr.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zabudowa obrzeży większości jezior i doliny Obry, głównie domkami letniskowymi, ale także jednorodzinnymi;

- wzrastający ruch turystyczny w obrębie akwenów (turystyka wodna, wędkarstwo) oraz na obrzeżach.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- silna eutrofizacja jezior, zachodząca szczególnie w latach 80. i 90. ubiegłego wieku, doprowadziła do przekształceń, a miejscami zaniku roślinności podwodnej będącej bazą pokarmową części gatunków; obecnie znaczenie tego czynnika wydaje się zmniejszać;
- wiosenne wypalanie roślinności, zmiana sposobu gospodarowania na obszarach użytkowanych rolniczo, zanik gospodarki łąkowo-pastwiskowej;
- osuszanie terenu, intensyfikacja lub zaniechanie gospodarki stawowej;
- ekspansja norki amerykańskiej – wzrastające straty w lęgach ptaków powodowane przez zwiększanie się liczebności norki amerykańskiej i innych drapieżników.

Działania ochronne

W granicach ostoi leży obszar chroniony Klubu Przyrodników – Łąki nad Obrą, w którym prowadzona jest gospodarka rolna ukierunkowana na ochronę ptaków związanych z podmokłymi łąkami. W rezerwacie Jezioro Wielkie podejmowane były działania poprawiające warunki gniazdowania ptaków – rozwieszanie skrzynek lęgowych dla gągoła, budowa sztucznych wysp itd. W kilku miejscach w obrębie ostoi realizowane są programy rolno środowiskowe. W rezerwacie torfowiskowym Rybojady prowadzi się działania ograniczające ekspansję drzew.

Podziękowania

Źródło danych

Jermaczek (2004).

Łyska *Fulica atra* (fot. C. Korkosz)

70. Jezioro Zgierzynieckie (Zgierzynieckie Lake)

Kryteria BirdLife International: C7

Autorzy: Przemysław Wylegała, Adriana Bogdanowska
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL070
Współrzędne geograficzne: 52°27'N, 16°15'E
Powierzchnia: 553 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiat nowotomyski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Zgierzynieckie, PLB300009

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje stosunkowo niewielką nieckę dawnego jeziora, obecnie w większości zajętą przez zbiorowiska szuwarowe oraz otaczające ją łąki i lasy łęgowe. Pełni ona ważną funkcję jako noclegowisko żurawi w okresie letnim oraz jesiennym.

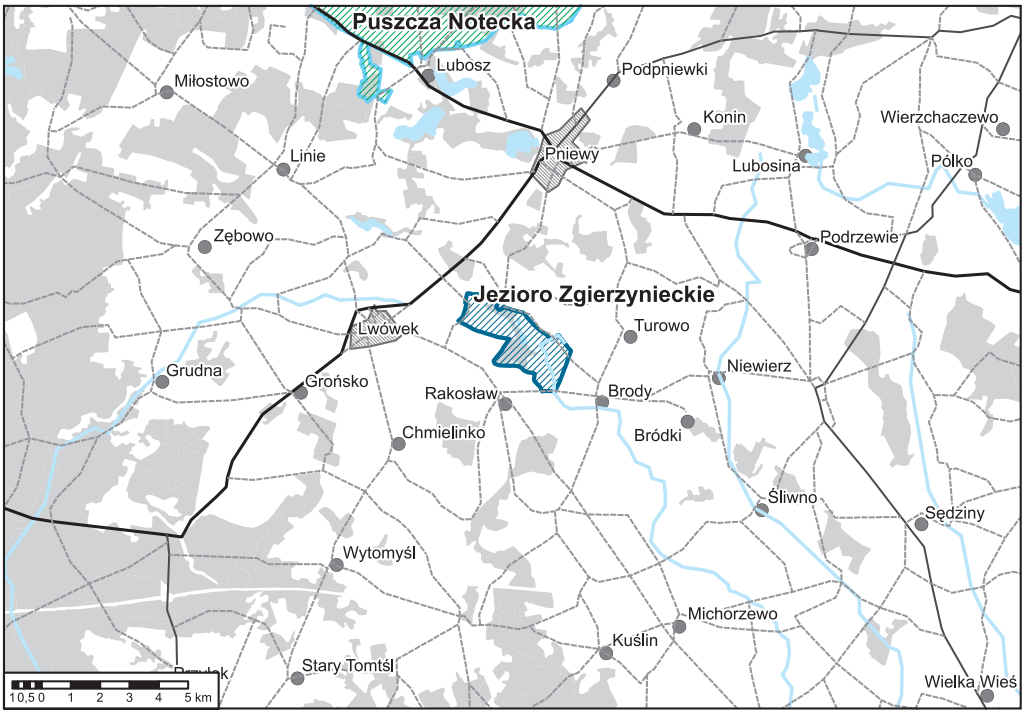
Short summary
The site encompasses a small basin of a former lake, at present covered by rushes, as well as surrounding meadows and alluvial forests. It serves as a night shelter for Common Crane in summer and autumn.

Ogólny opis ostoi
Ostoja znajduje się w zachodniej części Pojezierza Poznańskiego na pograniczu Równiny Opalenickiej i Wału Lwówecko-Rakoniewickiego. Obejmuje nieckę rozległego niegdyś jeziora, przez które przepływała rzeczka Mogilnica. Po jego osuszeniu zapoczątkowanym już w XVII wieku, nastąpiło silne obniżenie poziomu lustra wody, co gwałtownie przyspieszyło proces eutrofizacji i zarastania zbiornika. Najniższa część niecki zajęta jest obecnie przez rozległe szuwary, głównie trzcinowe i pałkowe, a także kłoci wiechowatej, o powierzchni ponad 100 ha, z kilkoma niedużymi zbiornikami wodnymi (Smolny Staw, Wielki Staw i Mały Staw) zajmującymi łącznie 7,8 ha. Poza nimi znajdują się tutaj również mniejsze oczka wodne. Wyżej położone są bogate florystycznie łąki kośne. Na skutek ekstensyfikacji lub całkowitego zaprzestania ich użytkowania na wielu fragmentach, zwłaszcza we wschodniej i północnej części obszaru, obserwuje się postępującą sukcesję roślinną i przekształcanie łąk w zbiorowiska szuwarowe bądź krzewiaste. Od zachodu do obecnego jeziora przylega kompleks dojrzałych lasów łęgowych i olsów o powierzchni 79 ha. Cały teren odwadniany jest przez Mogilnicę Zachodnią, dopływ Obry. Przy wypływie tego cieku zlokalizowana była do niedawna zastawka, mająca na celu utrzymywanie wysokiego poziomu wody, warunkującego właściwe funkcjonowanie tego obszaru. Zastawka ta była przez wiele lat regularnie niszczona przez miejscową ludność, co prowadziło do okresowego silnego obniżania poziomu wody w niecce jeziora.

Powierzchnia siedlisk i typów użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 27%, łąki i pastwiska – 40%, inne tereny rolne – 24%, mokradła – 5%, zbiorniki wodne i cieki – 4%.

Tabela 3.70. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jezioro Zgierzynieckie
Table 3.70. Key Bird species recorded in Zgierzynieckie Lake IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Gęgawa *Anser anser*	L	2005–2008	16–18 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2005–2008	2–60 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2005–2008	2–35 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2005–2008	4 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2005–2008	2 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2008	3–4 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	1 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2005–2008	2–13 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2005–2008	1–2 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2005–2008	9–15 i	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2005–2008	1–2 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2008	4 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008	min. 1 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2005–2008	1 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2005–2008	1 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006	1 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005	1 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2008	600–1 000 i	DL	**C7**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2008	3–4 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005–2008	2–3 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2008	16–18 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2008	2 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2008	4 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2005–2008	5 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2005–2008	11–12 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2005	14–15 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2005–2008	4 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2008	3 p	E	

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Rezerwat na Jeziorze Zgierzynieckim im. Bolesława Papi (92,86 ha), Wielki Las (78,96 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Zgierzyniecka (548 ha).

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 156 gatunków ptaków, w tym 100 uznano za lęgowe w latach 2005–2008; 27 gatunków (w tym 13 lęgowych) figuruje w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 6 gatunków – w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jezioro Zgierzynieckie jest ważną ostoją dla migrujących jesienią żurawi, które tworzą w tym czasie zgrupowania do 1 000 os., oraz gęsi zbożowych i białoczelnych (do 4 500 os.). Liczebności te nie przekraczają progów kwalifikujących, ale są wyjątkowo wysokie w warunkach tej jednej z najmniejszych krajowych ostoi. Stanowi też istotne w skali regionalnej lęgowisko gęgawy (16–18 par) oraz rybitwy czarnej (16–18 par).

Inne walory przyrodnicze ostoi

Podstawowym walorem tego obszaru jest harmonijnie wykształcony kompleks siedlisk typowych dla zarastającego, eutroficznego jeziora położonego w ekstensywnie użytkowanym krajobrazie rolniczo-leśnym. W granicach ostoi stwierdzono występowanie 8 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. dobrze wykształcone torfowiska nakredowe z kłocią wiechowatą *Cladium mariscus*. Spośród rzadkich gatunków roślin odnotowano tu tłustosza pospolitego dwubarwnego krytycznie zagrożonego wymarciem w skali kraju. Występuje tutaj 5 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. traszka grzebieniasta, nocek duży i wydra.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżenie poziomu wody w niecce jeziora oraz związane z tym zmniejszanie się powierzchni otwartego lustra wody (brak urządzeń piętrzących, żwirownia).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie użytkowania łąk – zanikanie siedlisk oraz żerowisk ptaków;
- kłusownictwo rybackie – płoszenie ptaków;
- drapieżnictwo naturalne (dzik, lis, jenot, norka amerykańska) – niszczenie lęgów ptasich;
- wzmożona, często nielegalna penetracja ludzka – płoszenie;
- zlokalizowanie w ostoi lub w jej sąsiedztwie elektrowni wiatrowych (zagrożenie potencjalne, obecnie bardzo realne).

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w zbieraniu materiałów Radosławowi Jarosowi.

Źródła danych

Bogdanowska (2005, 2007), Jaros, Bogdanowska (2005), Plan ochrony rezerwatu przyrody „Wielki Las", Natura 2000SDF/PLB300009 Jezioro Zgierzynieckie, Natura 2000 SDF/PLH300007 Ostoja Zgierzyniecka, Wylegała, Bogdanowska (2009).

71. Dolina Środkowej Odry (Middle Odra River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C3, C4, C6

Autorzy: Paweł Czechowski, Grzegorz Jędro
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Jermaczek

Kod ostoi: PL071
Współrzędne geograficzne: 52°02'N, 15°14'E
Powierzchnia: 33 778 ha
Położenie administracyjne: województwo lubuskie; powiaty: krośnieński, nowosolski, słubicki, zielonogórski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Środkowej Odry, PLB080004

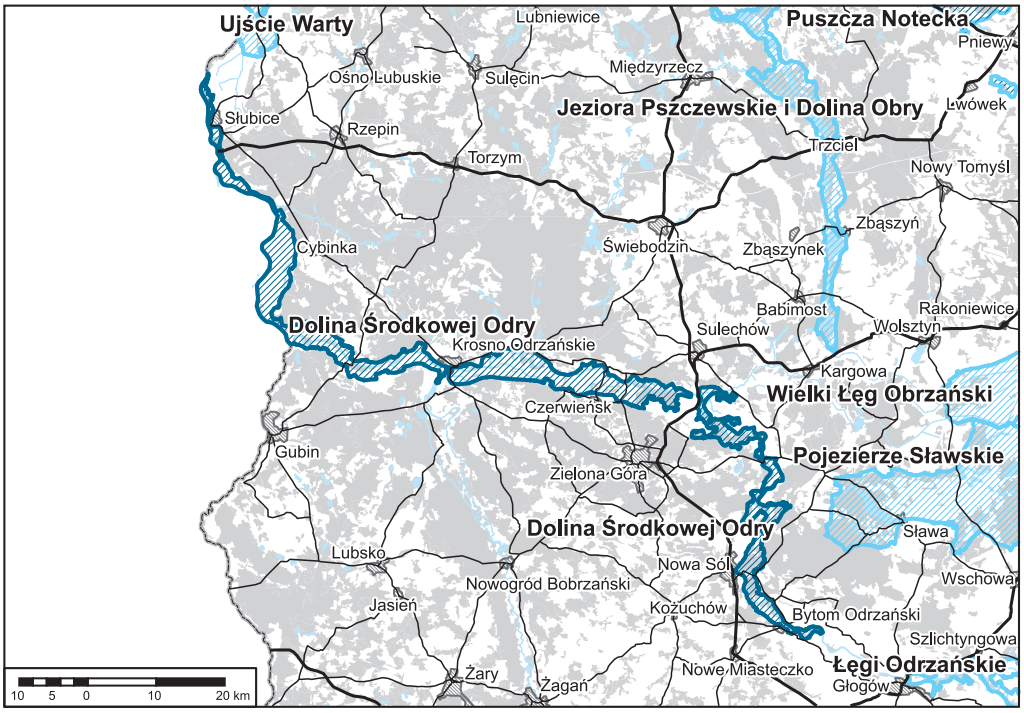
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja, obejmująca mniej więcej 170-kilometrowy odcinek doliny Odry. W obrębie doliny liczne starorzecza i fragmenty podmokłych łąk, a także zarośla i lasy łęgowe, w tym cenne fragmenty łęgów jesionowo-wiązowych i łęgów wierzbowych. Jedna z dziesięciu najważniejszych ostoi lęgowych kani rudej, kani czarnej i dzięcioła średniego.

Short summary
A middle-sized site encompassing approx. 170- km long fragment of Middle Odra River Valley. Habitats within the valley include numerous old river beds, alluvial meadows, alluvial and riparian forests. It is one of 10 most important breeding sites for Red Kite, Black Kite and Middle Spotted Woodpecker.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje fragment doliny Odry od miejscowości Czerna powyżej Bytomia Odrzańskiego do wsi Nowy Lubusz poniżej Słubic. Jest to środkowy bieg rzeki, płynącej początkowo w obrębie Obniżenia Głogowsko-Milickiego w kierunku południe–północ, a następnie skręcającej na zachód do Pradoliny Warciańsko-Odrzańskiej. Na końcu dolina przechodzi w Pojezierze Lubuskie.
Ostoja obejmuje terasę zalewową rzeki i wyższe poziomy terasowe oraz ujściowy odcinek Obrzycy. Dolina jest stosunkowo szeroka – od 5 do 10 km, a zbocza jej są asymetryczne. W miejscach, gdzie w dolinie znajdują się kotlinowate rozszerzenia, pradolina łączy się z dolinami większych dopływów, m.in. Obrzycy i Ilanki. W środkowym biegu Odry dno jej doliny opada z 50 do 21 m. Do obu zboczy doliny dobudowanych jest kilka poziomów terasowych. Najniższy poziom stanowi terasa zalewowa, powyżej są poziomy piaszczyste, wznoszące się w odcinku zachodnim do 30 m nad poziom dna. Koryto Odry jest uregulowane, a użytki i zabudowa w dolinie zabezpieczone są przed powodzią wałami.
Terasę zalewową porastają łąki, wyższe piaszczyste terasy pokrywają bory sosnowe. Znaczna część ostoi jest zalewana podczas wysokich stanów wody w Odrze. W krajobrazie roślinnym dna doliny można wyróżnić kilka odcinków. Na odcinku od Nowej Soli do ujścia Obrzycy zachował się komplet siedlisk charakterystycznych dla wolno płynącej rzeki nizinnej. Największy walor sta-

Kania ruda *Milvus milvus* (fot. C. Korkosz)

nowią duże, doskonale zachowane i niemal naturalne partie lasów łęgowych, starorzecza z rzadkim zespołem kotewki orzecha wodnego i zespołem salwinii pływającej oraz rozległe obszary łąk zalewowych, zmiennowilgotnych i świeżych z wieloma rzadkimi gatunkami roślin i zwierząt. Między ujściem Obrzycy a Krosnem Odrzańskim także zachowały się duże fragmenty lasów łęgowych jednak dominują tu wilgotne łąki. W rejonie Krosna Odrzańskiego oraz poniżej dominują tereny otwarte, w części wykorzystywane jako łąki kośne i pastwiska. Znajdują się tu też fragmenty łęgów wierzbowych i ich stadiów regeneracyjnych oraz łęgów wiązowych, często odciętych od rzeki wałami i zmieniających się w grądy na skutek braku regularnych zalewów. Dalej, na odcinku między ujściem Nysy Łużyckiej a ujściem Pliszki koło Uradu, znajdują się tereny otwarte, głównie rozległe pola uprawne. Na południowym krańcu ostoi w okolicach

Tabela 3.71. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Środkowej Odry
Table 3.71. Key Bird species recorded in Middle Odra River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2010	min. 20 000	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	Z	2004–2009	6–21 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2004–2009	700–900 i	DL	**B1i, C3**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2010	3 000–25 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	Z	2004–2009	1 000–3 000 i	DL	**B3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2010	1 000–5 000 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2004–2009	3–20 i	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	1 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	Z	2004–2009	1–4 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	4–35 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2004	5 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	min. 50 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	20 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2007–2009	24–26 p	DL	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2007–2009	32–35 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	30–35 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2004–2009	10–20 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2009	3–7 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2009	5 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	110–120 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	50–60 p	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	300–1 500 i	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	2007–2009	0–2 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2007–2009	1–2 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	30–120 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2007,2009	3–30 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	2–10 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2007,2009	15–30 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	10–12 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	30–35 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	3–5 p	DL	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	1999–2009	100–110 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	30–50 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	250–300 p	DL	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	10–15 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2004	4–6 p		
Świerszczak *Locustella naevia*	L	1997–2009	300–320 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	1997–2009	60–80 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	80–100 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	3–6 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	min. 100 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	5–10 p	PS	

Słubic rozpościerają się partie lasów łęgowych oraz regularnie zalewanych błoni nadrzecznych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 28%, łąki i pastwiska – 38%, inne tereny rolne – 26%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 6%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Bukowa Góra (8,8 ha), Krzesiński Park Krajobrazowy (8 546 ha), obszary chronionego krajobrazu województwa lubuskiego, specjalne obszary ochrony siedlisk: Kargowskie Zakola Odry PLH080012 (3 070,3 ha), Łęgi Odrzańskie PLH020018 (20 223 ha), Łęgi Słubickie PLH080013 (825,1 ha) , Nowosolska Dolina Odry PLH080014 (6 040,3 ha), Ujście Ilanki PLH080015 (908,4 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 251 gatunków ptaków, w tym 151 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. 25 gatunków lęgowych i kolejne 30 przelotnych i zalatujących wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 18 gatunków w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dolina Środkowej Odry stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla kani czarnej, kani rudej i dzięcioła średniego. Jest także ważnym obszarem dla gęsi i łabędzia krzykliwego w okresie migracji i zimowania. W najbliższych granicach ostoi gniazduje liczna populacja bociana białego, w tym jedna z większych kolonii tego gatunku w zachodniej części kraju. W skali regionu ostoja jest ważnym miejscem rozrodu dla derkacza, żurawia, dzięcioła zielonego. Ponadto dolina Odry jest jednym z niewielu w regionie lęgowisk rybitw białoskrzydłych i białowąsych, a otwarte tereny w dolinie są miejscem licznego zimowania błotniaka zbożowego i drzemlika.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono co najmniej 12 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe *Salicetum albo fragilis*, *Populetum albae, Alnenion glutinosa-incanea* oraz łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe *Ficario-Ulmetum*. Odnotowano także występowanie kilku gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak m.in. czerwończyk nieparek, modraszek telejus, modraszek nausitous, kozirog dębosz, kumak nizinny czy traszka grzebieniasta. Cennymi siedliskami są aluwialne łąki selernicowe, charakterystyczne dla dolin dużych rzek, występujące m.in. na Polderze Krzesińskim w granicach Krzesińskiego Parku Krajobrazowego. Na łąkach tych występuje krwiściąg lekarski, roślina pokarmowa dwóch wcześniej wymienianych modraszków.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wycinanie lasów m.in. łęgowych – miejsca rozrodu kani rudej i kani czarnej oraz dzięcioła średniego.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- usuwanie martwych i usychających drzew;
- porzucanie dotychczasowego sposobu gospodarowania rolnego – gospodarki
- łąkowo-pastwiskowej;
- zmiany sposobu upraw.

Podziękowania

Autorzy dziękują kolegom Marcinowi Bocheńskiemu, Sławkowi Rubasze i Andrzejowi Wąsickiemu za pomoc w zbieraniu danych.

Źródła danych

Bocheński (2006), Bocheński i in. (2006a, b), Czechowski, Bocheński (2006, 2008), Czechowski i in. (2004, 2007, 2008), Jerzak i in. (2006).

72. Wielki Łęg Obrzański (Obra River Flood Plain)

Kryteria BirdLife International: B1i, C2

Autorzy: Przemysław Wylegała, Paweł Sieracki, Andrzej Batycki
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL072
Współrzędne geograficzne: 52°05'N, 16°22'E
Powierzchnia: 23 431 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: grodziski, kościański, wolsztyński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Wielki Łęg Obrzański, PLB300004

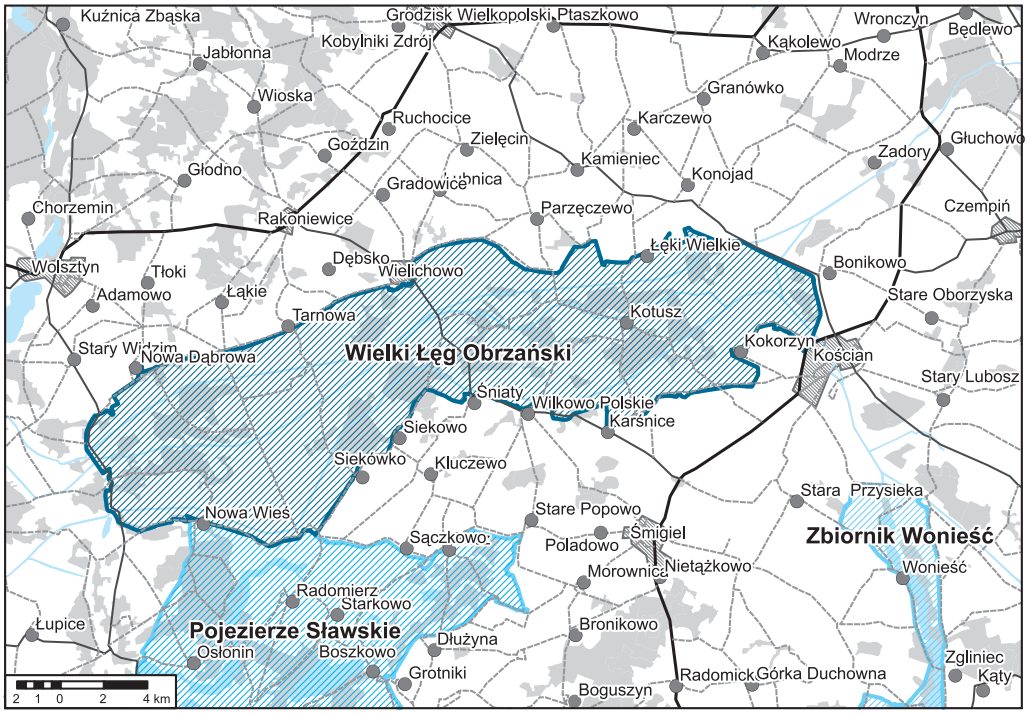
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja łąkowo-leśna. W czasie migracji wiosennych ostoja stanowi ważne miejsce postoju i żerowania ptaków blaszkodziobych i siewkowych, zwłaszcza siewki złotej.

Short summary
A large forest-meadow site. The site is an important resting place and feeding ground for waterfowl and waders during migrations, especially Eurasian Golden Plover.

Ogólny opis ostoi
Ostoja jest fragmentem Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej (zwanej też Pradoliną Warciańsko-Odrzańską) określanym jako Dolina Środkowej Obry. Dolina pierwotnie stanowiła wododział Warty i Odry. Dawniej, w czasie okresowych wezbrań wód Obry, teren był regularnie zalewany, co doprowadziło do jego zabagnienia i powstania torfów o znacznej miąższości, zwłaszcza w zachodniej części ostoi. W wyniku prac melioracyjnych rozpoczętych na przełomie XVIII i XIX wieku koryta naturalnych cieków zastąpiono systemem melioracyjnym. Jego osią są trzy równoległe Kanały Obrzańskie. Kanały Północny i Środkowy prowadzą wody Obry i Mogilnicy do Rynny Zbąszyńskiej (i dalej na północ do Warty), natomiast Kanał Południowy rozprowadza wody zarówno na zachód poprzez Obrzycę do Odry, jak i na wschód – Kanałem Kościańskim do Warty. Obecność grubych pokładów torfu uwarunkowała użytkowanie terenu. Po odlesieniu doliny rozwijało się tu łąkarstwo i współcześnie ostoja jest mozaiką suchych lub podmokłych łąk, pastwisk, pól uprawnych oraz lasów.

Tabela 3.72. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Wielki Łęg Obrzański
Table 3.72. Key Bird species recorded in Obra River Flood Plain IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008–2009	350–600 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2008–2009	1 300 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	M	2008–2009	min. 2 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2008	min. 200 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2008–2009	350–600 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2008–2009	140–300 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	M	2008	min. 26 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008–2009	140–200 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	2 m	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	3–4 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2008	min. 2 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2008	36 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	35 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	1–2 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2008–2009	min. 14 i	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2008–2009	16–22 i	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2009	3 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2008	2–3 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	2 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008–2009	1–3 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2009	1 p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2008	1 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	10 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	24 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2008	215 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2008	8 500–10 000 i	DL	**B1i, C2**
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2008	min. 1 600 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	54 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2008	min. 120 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	17 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008	1 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008–2009	2–8 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008	min. 150 i	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	13 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	2 p	DL	
Dzierlatka *Galerida cristata*	L	2008	14 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	13 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	1 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008–2009	1–3 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	45–60 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	min. 2 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	50–100 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	9 p	DL	

Dominującym typem trwałych użytków zielonych są intensywnie użytkowane łąki wyczyńcowe, znacznie mniejsze powierzchnie zajmują łąki turzycowe oraz łąki z dużym udziałem śmiałka darniowego. Wiosenne wezbrania w mokrych latach powodują zalewanie lub podtopienie rozległych obszarów łąkowych między Przemętem a Błockiem i Terespolem. Tereny leśne to głównie różnowiekowe monokultury sosnowe porastające zarówno właściwe im siedliska borów i borów mieszanych, jak siedliska lasowe. Mniejsze powierzchnie w obniżeniach terenu zajmują także olsy, łęgi jesionowe oraz grądy. W ciągu ostatnich kilkunastu lat zalesiono olchą kilkaset hektarów łąk, które obecnie mają charakter jednowiekowych młodników i drągowin. Na terenie ostoi brak jest stałych zbiorników wodnych poza kilkunastoma rozproszonymi w dolinie niewielkimi torfiankami oraz zalanymi wodą wyrobiskami kruszywa.
Ostoja charakteryzuje się niewielkim zaludnieniem. Osadnictwo jest silnie rozproszone, nie ma rozwiniętej sieci dróg.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 21%, łąki i pastwiska – 54%, inne tereny rolne – 24%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Pojezierze Przemęcko-Wschowskie.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 161 gatunków ptaków, w tym 113 lęgowych. 30 gatunków wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z tego 18 lęgowych; 16 gatunków figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Wielki Łęg Obrzański to cenna ostoja dla wiosennych migrantów (blaszkodziobe, siewki, mewy). Powstające tu wiosną rozlewiska (zwłaszcza w otwartym terenie zachodniej części ostoi) stanowią atrakcyjne miejsca odpoczynku i żerowania ptaków. Obszar ten jest jednym z ostatnich w Wielkopolsce miejsc lęgowych kulika wielkiego i rycyka. Łęg Obrzański skupia liczną populację lęgową bociana białego, stanowi bazę pokarmową dla okolicznej populacji lęgowej. Również liczne, nielęgowe populacje obu gatunków kań mają tu swoje żerowiska. Obecnie ostoja nie stanowi już lęgowiska błotniaka zbożowego, dla którego została powołana, przez co straciła znaczną część walorów przyrodniczych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono co najmniej 3 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: kumaka nizinnego (60–120 samców), bobra (40–60 os.) oraz wydrę (6–8 os.). Odnotowano tu także co najmniej 5 typów siedlisk przyrodniczych: naturalne eutroficzne zbiorniki wodne, ziołorośla nadrzeczne, łąki trzęślicowe, świeże łąki użytkowane ekstensywnie oraz łęgi olszowo-jesionowe.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- przesuszenie ostoi na skutek zabiegów melioracyjnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zalesianie łąk;
- zmiana użytkowania gruntów z łąkowego na orny, intensywna uprawa łąk;
- eksploatacja kruszywa (piasek, żwir) i złóż gazu ziemnego.

Podziękowania

Autorzy dziękują Adamowi Kasprzakowi za pomoc w zbieraniu materiałów.

Źródła danych

Wylegała, Batycki (2009), Wylegała, Sieracki, Batycki, Kasprzak – dane niepubl.

73. Pojezierze Sławskie (Slawskie Lakes)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Paweł Sieracki, Sławomir Rubacha, Przemysław Wylegała, Andrzej Batycki
Autorzy w poprzednim wydaniu: Leszek Jerzak, Stanisław Kuźniak, Alfred Rosler, Andrzej Wąsicki

Kod ostoi: PL073
Współrzędne geograficzne: 51°55'N, 16°11'E
Powierzchnia: 39 145 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: kościański, leszczyński, wolsztyński; województwo lubuskie; powiaty: wschowski, nowosolski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Pojezierze Sławskie, PLB300011

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca mozaikę siedlisk otwartych, leśnych oraz wodnych. Kluczowym dla ptaków środowiskiem są liczne naturalne jeziora, w tym Jezioro Sławskie, jeden z największych zbiorników wodnych tego typu w zachodniej Polsce. Obszar ten należy do najważniejszych ostoi bączka w Polsce oraz jest jednym z ważniejszych w Wielkopolsce lęgowisk wąsatki, brzęczki i podróżniczka.

Short summary
A large site including several natural lakes, Lake Sławskie being one of the largest lakes in West Poland. Its numerous water bodies are important sites for waterbirds and raptors. One of the most important sites for Little Bittern in Poland, and important breeding site for Bearded Reedling, Savi's Warbler and Bluethroat in Wielkopolska Region.

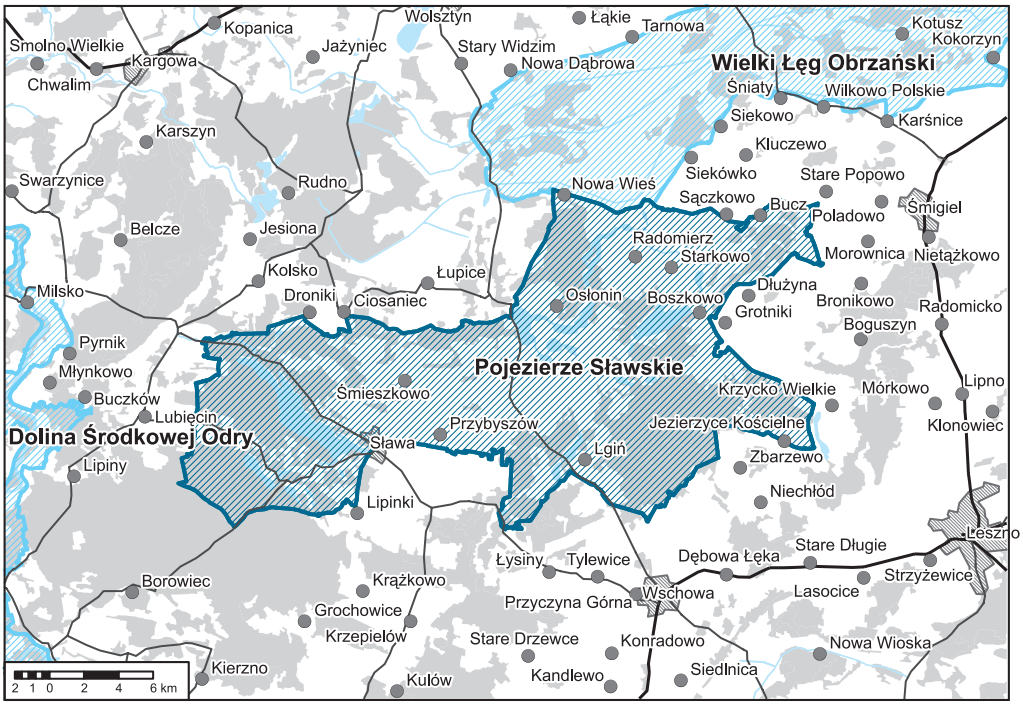
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje Jeziora Sławskie i Przemęcki Park Krajobrazowy, które w całości leżą w mezoregionie o nazwie takiej samej jak ostoja – Pojezierze Sławskie. Cały obszar ukształtowany został w wyniku najmłodszego zlodowacenia bałtyckiego. Charakterystyczne elementy krajobrazu tworzą niewysokie pagóry moreny czołowej, sięgające 120 m n.p.m., falista powierzchnia moreny dennej, porozcinana rynnami, oraz rozległe obniżenia wypełnione licznymi eutroficznymi jeziorami (ok. 40). Największe jest Jezioro Sławskie liczące 817 ha. W większości są to jeziora płytkie, jednak jeziora Dominickie i Lgińsko mają głębokości dochodzące do 17 m, a Sławskie do 12,3 m. Układ hydrograficzny stanowią naturalne cieki i sztuczne kanały odwadniające, przepływające przez koncentrycznie ułożone rynny jeziorne i odprowadzające wody na zewnątrz tego terenu do systemu wodnego Obry i Obrzycy.
Krajobraz ostoi to mozaika jezior, pól uprawnych oraz kompleksów leśnych. Większy kompleks zachował się na południowo-wschodnim krańcu ostoi, mniejszy, występujący w mozaikowym układzie z gruntami rolnymi, jest w części zachodniej. Dominującym leśnym typem siedliskowym jest bór mieszany świeży i bór świeży. Pierwotne wielogatunkowe lasy liściaste i mieszane w przeszłości zastąpione zostały monokulturami sosnowymi, mimo to zachowały się w niewielkich fragmentach również lasy bukowe i dąbrowy, w tym bardzo rzadka dąbrowa acydofilna. Obecnie na skutek zmienionej polityki leśnej przebudowuje się monokultury, podsadzając na żyźniejszych fragmentach gatunkami liściastymi, np. dębem i bukiem. Na siedliskach wilgotnych i zabagnionych utrzymują się łęgi jesionowe, olszowe i wierzbowe. Spośród cennych siedlisk łąkowych występują tutaj w niewielkich fragmentach łąki trzęślicowe. Ponadto znajduje się tu w szczątkowej postaci populacja selera błotnego. Roślinność otoczenia jezior to zbiorowiska torfowiskowe z młakami turzycowymi i zbiorowiska szuwarowe.
Tereny rolnicze, położone głównie w części północnej i zachodniej, są ekstensywnie użytkowane. Pola są stosunkowo małe i urozmaicone licznymi kępowymi zadrzewieniami.
W części północnej i zachodniej jest kilkanaście wsi, w których od parunastu lat rozwija się funkcja wypoczynkowa. Liczne jeziora otoczone lasami są miejscami wypoczynku i rekreacji, zwłaszcza dwa największe: Sławskie i Dominickie. Pozostałe, jako że mają bagnistą linię brzegową, są mniej dostępne. Jednak w ostatnich latach na skutek rosnącej antropopresji następuje „dzika" zabudowa kolejnych jezior. Sprzyja temu fakt, iż tereny przyjeziorne (pochodzenia kemowego) są rolniczo ubogie i chętnie przekwalifikowywane przez właścicieli na działki budowlane.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 42%, łąki i pastwiska – 14%, inne tereny rolne – 35%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 7%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Torfowisko nad Jeziorem Świętym (7,59 ha), Wyspa Konwaliowa (20,15 ha), Jezioro Trzebidzkie (90,71 ha), Jezioro Święte (19,51 ha), Jezioro Mesze (19,85 ha), Przemęcki Park Krajobrazowy (21 450 ha), obszar chronionego krajobrazu.

Ptaki
W ostoi stwierdzono 214 gatunków ptaków, w tym 141 lęgowych. Wymienionych jest 46 gatunków w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 24 z nich są lęgowe. 30 gatunków figuruje także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Pojezierze Sławskie to jedno z ważniejszych w Polsce lęgowisk bączka oraz ważne miejsce gniazdowania dzięcioła średniego. W skali Wielkopolski jest to też jedno z ważniejszych miejsc lęgowych wąsatki, brzęczki i podróżniczka. Ponadto na drugim co do wielkości jeziorze w ostoi –Dominickim – znajduje się pierzowisko łabędzi niemych (do kilkudziesięciu osobników). Natomiast w okresie jesienno-zimowym jezioro to stanowi miejsce licznych koncentracji ptaków wodnych (kaczki, łyski). Poza wodami również lasy są miejscem występowania rzadkich gatunków ptaków. Na szczególną uwagę zasługuje obszar projektowanego rezerwatu Kwaśna Dąbrowa. Występuje tu liczna populacja lęgowa dzięcioła średniego oraz muchołówka mała. Innym rzadkim gatunkiem leśnym jest siniak, którego siedliska lęgowe na terenie ostoi znajdują się w starych drzewostanach rezerwatów: Wyspa Konwaliowa i Jezioro Trzebidzkie.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi stwierdzono 14 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie cenne wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi (dwa kilkuarowe płaty), torfowiska przejściowe i trzęsawiska, kwaśne buczyny

niżowe, grądy *Galio-Carpinetum* i *Tilio-Carpinetum*, kwaśne dąbrowy śródlądowe (dąbrowy w Nadleśnictwie Włoszczakowice planowane do ochrony rezerwatowej jako rezerwat Kwaśne Dąbrowy) i sosnowy bór bagienny. Występuje tu także 11 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowe, tj. pachnica dębowa, jelonek rogacz, czerwończyk nieparek, koza, piskorz, różanka, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, mopek, wydra i bóbr.

Tabela 3.73. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Pojezierze Sławskie
Table 3.73. Key Bird species recorded in Slawskie Lakes IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2008	min. 7 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2009	max. 500 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2008	min. 10 p	E	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2008	min. 2 p	PS	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2008–2009	16–310 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008	2–3 p	PS	
Głowienka *Aythya ferina*	M	2008–2009	250–600 i	PS	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2008	6–25 i	E	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	25–26 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	24–40 p	E	**C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	1–6 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2009	73 p	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	2008	2 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2007–2009	2–5 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004, 2008	37 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	1–3 p	E	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2009	1 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008–2009	6 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2007–2009	min. 4 i	E	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	23 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2009	min. 2 i	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2006	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2006	1 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	3 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	3–5 m	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Derkacz *Crex crex*	L	2008	1–5 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	46–55 p	E	
Żuraw *Grus grus*	M	2009	min. 76 i	E	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2009	min. 80 i	E	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2009	min. 3 i	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2007–2009	min. 1 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	16–20 p	E	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2006	min. 21 p	E	
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	6–12 p	E	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004, 2006	1–2 i		
Włochatka *Aegolius funereus*	M	2008	1 i		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	1–5 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	4 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008	1–2 p	PS	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2008–2009	min. 11 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	50–80 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008	43–100 p	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	57–120 p	E	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	1–3 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	9–15 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	1–10 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	2–4 p	PS	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008	65–75 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	100–200 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	25–50 p	PS	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- samowola budowlana, zabudowa i degradacja brzegów jezior (wycinanie trzcinowisk i szuwarów pod ośrodki wczasowe i pomosty, a tym samym nadmierny hałas, niepokojenie i penetracja siedlisk ptaków wodno-błotnych).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nielegalne wysypiska śmieci;
- nielegalne składowiska odpadów i ścieków poprodukcyjnych z gospodarstw rolnych na obszarach zlewni jezior;
- nielegalne wyrobiska torfu i kruszywa (piasek, żwir);
- zła gospodarka ściekowa, brak kanalizacji i oczyszczalni ścieków na obszarach wypoczynkowych;
- rozbudowa miejscowości wczasowych, przekwalifikowanie terenów zielonych na działki budowlane zmniejsza ilość odpowiednich siedlisk.

Podziękowania

Dla Piotra Olechnowskiego za pomoc w prowadzeniu badań na jeziorach w okolicach Sławy oraz Andrzeja Batyckiego i Adama Kasprzaka za pomoc w zbieraniu danych dotyczących wielkopolskiej części ostoi.

Źródła danych

Jerzak i in. (2006), Kuźniak (2000), Sieracki (2006), Sieracki, Rubacha, Wylegała, Batycki, Kasprzak – dane niepubl. z lat 2004–2009, Stępniewski (2003), Winiecki (2004), Wylegała i in. (2008).

Błotniak stawowy *Circus aeruginosus* (fot. C. Korkosz)

74. Zbiornik Wonieść (Woniesc reservoir)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C3, C4, C6

Autorzy: Stanisław Kuźniak, Janusz Stępniewski
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL074
Współrzędne geograficzne: 51°59'N, 16°42'E
Powierzchnia: 2 802 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: leszczyński, kościański
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zbiornik Wonieść, PLB300005

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja obejmująca zbiornik zaporowy, pobliskie jeziora oraz siedliska łąkowe i leśne w ich sąsiedztwie. Ważne miejsce lęgowe w skali kraju dla bączka i wąsatki, a także obszar gniazdowania podgorzałki – gatunku zagrożonego w skali globalnej. Istotny punkt przystankowy dla migrujących ptaków wodno-błotnych, szczególnie gęsi, oraz ważne miejsce pierzenia się łabędzi niemych i kaczek.

Short summary

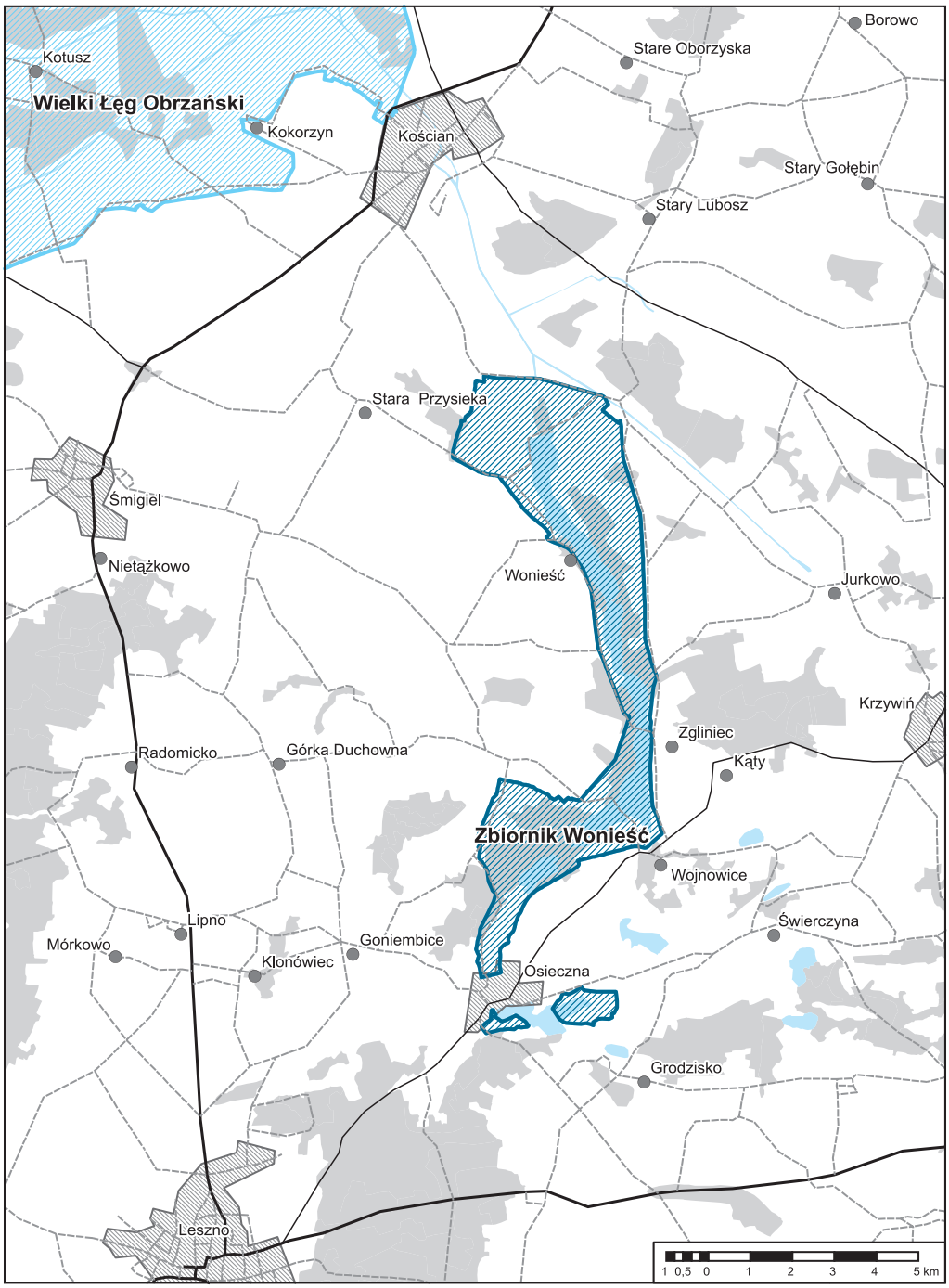
A small site encompassing a dam reservoir, nearby lake and adjacent meadow and forest habitats. An important national breeding site for Little Bittern and Bearded Tit, as well as for globally endangered Ferruginous Duck. An important intermediate point for migratory waterbirds, especially geese, and an important moulting site for Mute Swan and ducks.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje fragment Pojezierza Krzywińskiego (mezoregion Pojezierza Leszczyńskiego). Zajmuje teren wąskiej rynny polodowcowej. Pierwotnie był to ciąg pięciu przepływowych jezior (Wonieskie, Jezierzyckie, Wojnowickie, Witosławskie, Drzeczkowskie), przez które przepływała rzeka Samica (Kanał Wonieść). Sztuczny zbiornik Wonieść powstał w latach 1974–1983 na skutek spiętrzenia rzeki uchodzącej przez Kanał Wonieski do Obry. Wody zbiornika połączyły wszystkie jeziora i jest to największy akwen tego typu w Wielkopolsce. Przy maksymalnym spiętrzeniu wód ma on 777 ha powierzchni, jego długość to 12,7 km, szerokość – do 1,3 km, a maksymalna głębokość – 17,2 m. Tak duży rezerwuar wody stworzono w celu ograniczenia wylewów Obry. Zapora ze śluzą dzieli akwen na zbiornik górny i dolny. Różnią się one znacznie warunkami fizjograficznymi, co przejawia się m.in. odmiennym charakterem roślinności występującej na ich obszarze. Na terenie zbiornika jest też 6 stawów rybnych

Tabela 3.74. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Wonieść
Table 3.74. Key Bird species recorded in Woniesc reservoir IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2008	18 000–22 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2004	2–40 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2008	7 000–8 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2008	3 600–3 700 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2009	100–120 p	PS	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	9–12 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	23–34 p	DL	**C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M	2006	max. 63 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2008	1–14 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	5 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	1 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	2 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	1–4 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1995–2003	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	20–26 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	6–8 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	10–19 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	2–5 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	350–500 i	PS	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	9–13 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	150 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	200 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	265 i		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	16–20 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	1995–2003	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2009	1 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	5–24 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	5–6 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	2–4 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	6–11 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	13–15 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	7–20 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	M	2008	2 i	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	15–20 p	PS	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2009	60–160 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	60–75 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	6–8 p	PS	

o łącznej powierzchni 169 ha. Ostoja obejmuje ponadto wschodnią i południowo-zachodnią część Jeziora Łoniewskiego z przyległymi trzcinowiskami, zadrzewieniami oraz mozaiką łąk, pastwisk i pól uprawnych.

W krajobrazie ostoi obok tafli jeziora dominują grunty orne oraz podmokłe łąki i pastwiska. Są one intensywnie użytkowane oraz łącznie pokrywają ponad połowę powierzchni ostoi. Zróżnicowane strukturalnie lasy zajmują ok. 20% powierzchni i zachowały się głównie we wschodniej części terenu. Są to przede wszystkim zbiorowiska lasów mieszanych. W bezpośrednim sąsiedztwie zbiornika występują pasy roślinności szuwarów trzcinowych, pałki wodnej oraz turzycowisk.

W otoczeniu ostoi dominuje intensywna gospodarka rolna, a osadnictwo wiejskie charakteryzuje się dużym skupieniem. W sąsiedztwie zbiornika leżą miejscowości Osieczna, Wojnowice i Dębiec Nowy, stanowiące regionalne centra turystyki i wypoczynku.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 18%, łąki i pastwiska – 24%, inne tereny rolne – 35%, zbiorniki wodne i cieki – 21%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Ostoja Żółwia Błotnego (4,42 ha), Krzywińsko-Osiecki Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 265 gatunków ptaków, w tym 145 lęgowych. Występują tu 63 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 27 z nich należy do ptaków lęgowych; 11 z gnieżdżących się w ostoi gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Zbiornik Wonieść należy do najważniejszych w kraju ostoi lęgowych bączka i podgorzałki, a w skali regionu także bąka i wąsatki. Wody zbiornika są miej-

Cyranka *Anas querguedula* (fot. C. Korkosz)

scem żerowania bociana czarnego i bielika. W okresie migracji wiosennej na akwenie zatrzymuje się kilka tysięcy gęsi zbożowych i białoczelnych oraz po kilkaset świstunów i rożeńców, a w okresie wędrówki letniej i jesiennej liczne ptaki siewkowe. Jesienią ostoja jest miejscem odpoczynku i noclegowiskiem żurawi, a w trzcinowiskach nocują wielotysięczne stada dymówek, brzegówek i szpaków. Pola otaczające zbiornik są w ostatnich latach zimowiskiem łabędzi niemych i krzykliwych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występują co najmniej 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: kumak nizinny, żółw błotny, bóbr europejski i wydra. Wśród roślinności wodnej obecne są gatunki chronione: grążel żółty i grzybienie białe.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- nieregularne i zbyt duże wahania poziomu wody, powodujące masowe niszczenie lęgów ptaków bądź przez ich zalanie, bądź na skutek spadku poziomu wody – przez ich udostępnienie drapieżnikom czworonożnym.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, wylewanie ścieków i składowanie odpadów organicznych, wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, komercyjne pozyskiwanie roślinności, np. trzciny, zakładanie upraw plantacyjnych;
- intensyfikacja gospodarki stawowej;
- techniczna zabudowa brzegów cieków i jezior, zalewanie dolin rzecznych powyżej, eksploatacja zbiorników zaporowych;
- lokalizacja i eksploatacja składowisk odpadów komunalnych, miejsca zrzutu ścieków komunalnych, hałas, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, bezpośrednie zagrożenia (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków), wynikające z penetrowania siedlisk;
- polowanie w terminach niedozwolonych, niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk przez myśliwych, zabijanie ptaków nierozpoznanych.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych członkom Leszczyńskiej Grupy OTOP.

Źródła danych

Kuźniak (2005), Kuźniak i in. (2005), Kuźniak, Stępniewski, Sieracki – dane niepubl. z lat 2004–2009, Wylegała i in. (2005).

75. Ostoja Rogalińska (Rogalin Site)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autorzy: Aleksander Winiecki, Radosław Łucka
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL075
Współrzędne geograficzne: 52°13'N, 16°54'E
Powierzchnia: 22 790 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: poznański, śremski, średzki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Rogalińska, PLB300017

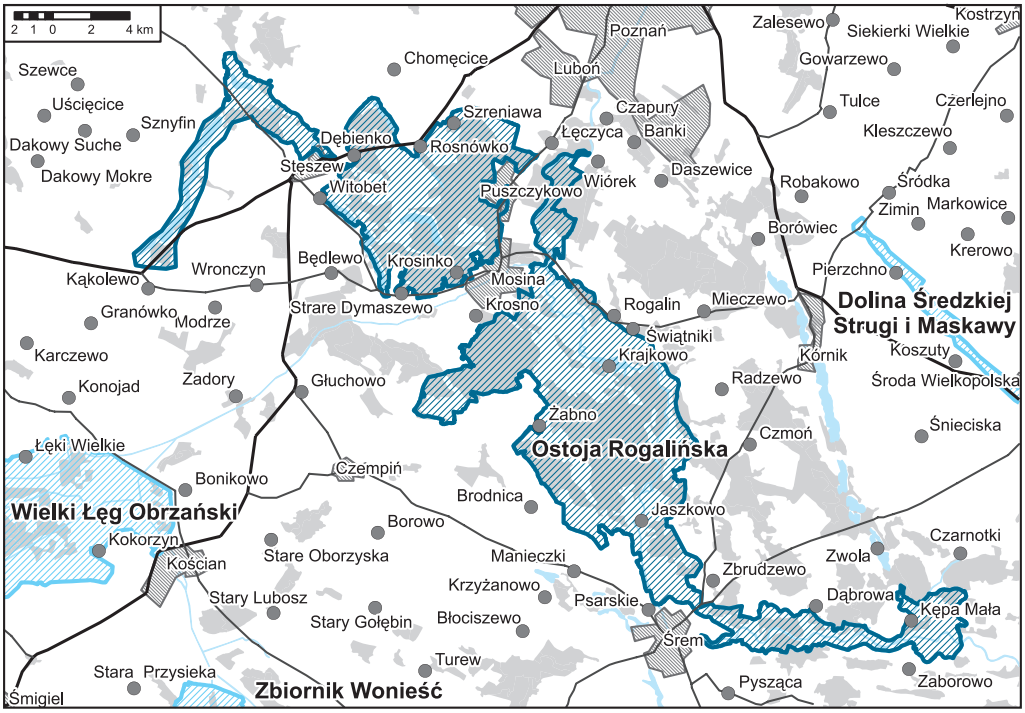
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca dwa odmienne typy siedlisk – w części północnej pojezierza z dominującymi siedliskami grądów i borów mieszanych, w części południowej – dolinę rzeczną, z licznymi starorzeczami w otoczeniu zalewowych łąk i pastwisk oraz przeważających tu lasów łęgowych, a na wyższych położeniach grądów i borów. Jedno z najważniejszych w kraju lęgowisk dzięcioła średniego, a także ważne miejsce dla migrujących ptaków blaszkodziobych.

Short summary
A middle-sized site encompassing two disparate types of habitats – lake complexes dominated by oak-hornbeam and mixed pine forests in the north part; a river valley with numerous old river beds and adjacent alluvial meadows, pastures, alluvial forests and on elevations oak-hornbeam and pine forests in the south part. One of the most important breeding sites for Middle Spotted Woodpecker in the country, also an important area for migratory waterfowl.

Ogólny opis ostoi
Ostoja znajduje się w centralnej części Pojezierza Wielkopolskiego (Poznański Przełom Warty i Pojezierze Poznańskie). Obejmuje fragment doliny Warty z dwoma nieco odmiennymi od siebie terenami, oddzielonymi pasem zabudowy dwóch miejscowości: Mosiny i Puszczykowa. Część północną ostoi stanowi wysoczyzna morenowa zbudowana z gliny zwałowej, piasków i żwirów. Wzgórza morenowe osiągają tu wysokość ponad 100 metrów (Osowa Góra 132 m n.p.m.). Obszar jest pocięty licznymi rynnami lodowcowymi, które wypełniają jeziora. Największe to jeziora: Łódzko-Dymaczewskie (119,63 ha), Witobelskie (100,30 ha) i Góreckie (104,12 ha). Do ostoi w zachodniej części zaproponowano włączenie Jeziora Strykowskiego (305,3 ha). Jeziora cechuje stosunkowo niewielka głębokość, część z nich jest przepływowa. Większość to żyzne zbiorniki eutroficzne, ale są też jeziora mezotroficzne. Liczne są tu inne formy polodowcowe: ozy, wydmy i wiele głazów narzutowych. Ta część ostoi stanowi siedlisko grądów i borów mieszanych. Drzewostany grądowe budują dęby, lipy, graby i sosny. Mniejsze powierzchnie zajmują lite bory sosnowe, porastające głównie tereny zwydmione. Obrzeża i dna rynien oraz dolin zajmują zbiorowiska łąkowe, w tym cenne wilgotne łąki trzęślicowe i pełnikowe. Fragment południowy ostoi to rozległa dolina Warty z wyraźnymi poziomami tarasów rzecznych. Oś hydrograficzną stanowi Warta, która na tym odcinku pozostaje nieobwałowana. W dnie doliny liczne są więc formy rzeczne związane z meandrującą rzeką: starorzecza, zastoiska i łachy. Regularne wylewy pozwoliły na zachowanie dużych powierzchni ekstensywnie użytkowanych, zalewowych łąk i pastwisk oraz płatów lasów łęgowych. W drzewostanach łęgów przeważają dęby, jesiony oraz topole – biała i czarna – i wierzby. Jest tu również największe w Europie naturalne skupisko ponad 1000 starych okazów dębu szypułkowego, rosnące na terasach zalewowych rzeki Warty (słynne dęby rogalińskie). Drzewa osiągają obwód 9,5 m, a wiek najstarszych okazów szacowany jest na ponad 500 lat. Przyrodniczo

Tabela 3.75. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Rogalińskiej
Table 3.75. Key Bird species recorded in Rogalin Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2002–2004	max. 4 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2002–2004	max. 7 000 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2002–2004	10 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2002–2004	3 p	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	2–3 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	15–20 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	3–4 p	PS	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	4–7 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2001–2009	1–2 p	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2002–2009	10 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	0–1 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	1 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	13 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	10–15 m	PS	
Żuraw *Grus grus*	L	2002–2009	12–15 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	3 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	40 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	10 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	18–25 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	100–150 p		**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	20–30 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2002–2004	3 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	2–4 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	21–25 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	+		

cenne są również zbiorowiska nieleśne: roślinności wodnej i szuwarowej oraz zespoły roślinności torfowiskowej. Na wyżej wyniesionych fragmentach suche łąki i pastwiska. Dużą powierzchnię zajmują w ostoi grunty orne.
Osadnictwo skupione jest głównie na obrzeżach ostoi we wsiach o zróżnicowanej wielkości. Na granicy ostoi znajduje się 5 miast: Śrem, Puszczykowo, Mosina, Luboń i Stęszew.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 48%, łąki i pastwiska – 18%, inne tereny rolne – 28%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 4%.

Formy ochrony przyrody

Wielkopolski Park Narodowy, Rogaliński Park Krajobrazowy, rezerwaty przyrody: Goździk Siny w Grzybnie (3,54 ha), Krajkowo (160,50 ha), Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Łęgi Mechlińskie (780,89 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000, Rogalińska Dolina Warty (14 753,6 ha).

Ptaki

W ostoi odnotowano występowanie co najmniej 196 gatunków ptaków. Awifauna lęgowa liczy obecnie ok. 157 gatunków. Występuje tu co najmniej 28 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z których 21 to gatunki lęgowe; 13 gatunków wymienionych jest także w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja Rogalińska stanowi jedno z najważniejszych w kraju lęgowisk dzięcioła średniego i kani czarnej. W skali regionu jest to też ważne miejsce lęgowe rybitwy czarnej. Północna część ostoi jest ważnym przystankiem w okresie migracji dla gęsi zbożowych i białoczelnych (Jeziora Góreckie i Strykowskie), a także siewkowatych. Szczególnie istotne dla tych ostatnich są łąki rogalinecko-sowinieckie oraz pod Śremem. Ostoja jest też ważnym w regionie miejscem lęgowym dla szeregu gatunków ptaków szponiastych. W ostatniej dekadzie do awifauny lęgowej dołączył tu bielik. W rezerwacie Krajkowo od kilkudziesięciu lat funkcjonuje kolonia czapli siwej, w której w ostatniej dekadzie stwierdzono również lęgi kormoranów. Warta na odcinku w ostoi jest miejscem regularnego licznego zimowania blaszkodziobych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie (poza ptakami) 17 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej (4 gatunki ssaków, 4 gatunki ryb oraz 9 gatunków bezkręgowców). Spośród ssaków odnotowano tu m.in. wydrę, bobra europejskiego oraz 11 gatunków nietoperzy, w tym mopka i nocka dużego. Wśród bezkręgowców na szczególną uwagę zasługuje obecność kozioroga dębosza i pachnicy dębowej związanych ze starymi dębami. W ostoi zidentyfikowano 18 typów siedlisk i 2 gatunki roślin wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. W rezerwacie Goździk Siny w Grzybnie znajduje się stanowisko tego gatunku na północnej granicy zasięgu. Przez obszar przebiega równoleżnikowo korytarz migracyjny ssaków.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- nadmierna penetracja siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe (wędkarze, biwakowicze, grzybiarze itd.) związana z bliskim sąsiedztwem aglomeracji Poznania i pozostałych ośrodków miejskich oraz gęstym zaludnieniem, powodująca dewastację siedlisk i niepokojenie ptaków.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk oraz przekształcanie ich w grunty orne, zalesianie ich lub zabudowywanie;
- chaotyczny rozwój budownictwa mieszkalnego, rozpraszanie zabudowy, powstawanie nielegalnej, prymitywnej zabudowy letniskowej;
- przesuszenie siedlisk na skutek regulacji naturalnego przepływu Warty (brak lub znaczne ograniczenie zalewów) oraz poboru wód dla potrzeb komunalnych i przemysłowych;
- niszczenie starorzeczy i ich obrzeży (zaśmiecanie, zasypywanie, rozdeptywanie).

Podziękowania

Za pomoc w uzyskaniu informacji podziękowania kierujemy do Nadleśnictwa Konstantynowo i Babki, w szczególności do Małgorzaty Kozaryn. Przemysławowi Wylegale dziękujemy za przekazanie niepublikowanych danych.

Źródła danych

Kwieciński, Mizera (2006), Łucka– dane niepubl., Szymkiewicz, Winiecki (2004), Winiecki – dane niepubl., Winiecki (2004), Wylegała – dane niepubl.

76. Dolina Środkowej Warty (Middle Warta River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C2, C6

Autor: Aleksander Winiecki
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL076
Współrzędne geograficzne: 52°10'N, 18°12'E
Powierzchnia: 57 104 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: jarociński, kolski, koniński, miasto Konin na prawach powiatu, słupecki, średzki, turecki, wrzesiński; województwo łódzkie; powiat poddębicki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Środkowej Warty, PLB300002

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca rozległą dolinę rzeczną. Ważne w skali kraju lęgowisko wielu gatunków wodno-błotnych (m.in. kaczek, ptaków siewkowych i rybitw) oraz ptaków leśnych (dzięcioł średni).

Short summary
A large site encompassing a wide river valley. An important breeding site for many species of waterbirds (including ducks, waders and terns) and forest birds (e.g. Middle Spotted Woodpecker) in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje środkowy bieg Warty między Uniejowem a Nowym Miastem nad Wartą. Rzeka wykorzystuje równoleżnikową Pradolinę Warszawsko-Berlińską. Centralna część ostoi jest szeroka, osiąga ok. 5 km. Rzeka na odcinku, który obejmuje ostoja, charakteryzuje się niewielkim przepływem. Główne dopływy, które tu do niej uchodzą, to Ner (powyżej Koła) oraz Prosna (na wysokości Pyzdr).
W dolinie widoczne są dobudowane do zboczy fragmenty teras. W obrębie ostoi można wyróżnić kilka odcinków. Między Uniejowem a Kołem rzeka płynie w kierunku północnym. Dolina ma w tym miejscu od 0,5 do 3 km i z obu stron ograniczona jest wałem przeciwpowodziowym. Tereny między wałami porastają wikliny nadrzeczne, użytkowane niekiedy jako pastwiska, jak również niewielkie zadrzewienia olchowe. Przy lewobrzeżnej granicy odcinka rozbudowywana jest Kopalnia Odkrywkowa Węgla Brunatnego „Koźmin", co skutkuje powstaniem leja depresyjnego. Na wysokości Koła rzeka zmienia swój bieg na równoleżnikowy. Dolina wyraźnie się rozszerza, jej szerokość waha się od 1,5 do 5 km. Rzeka ma bardziej naturalny charakter. Brak obwałowania w zachodniej części tego odcinka doliny umożliwia potencjalne okresowe zalewy i fragment ten cechuje duża różnorodność siedlisk. Dno doliny zajmują podmokłe łąki, pastwiska i grunty orne. Liczne są tu starorzecza i płaty zadrzewień wierzbowych, olsów i łęgów typu wierzbowo-topolowego oraz wiązowo-jesionowego. Miejsca bardziej wilgotne porastają szuwary mannowe, turzycowe, tatarakowe i trzcinowe, a tereny bardziej suche, położone powyżej terasy zalewowej – bór sosnowy. Charakterystyczna dla Warty naturalna rytmika wód to wiosenne wezbranie roztopowe oraz pojawiające się z mniejszą regularnością letnie wezbrania opadowe. Przeważająca część doliny była użytkowana jako ekstensywne łąki i pastwiska. Obecnie fragmenty odcięte od zalewów są znacznie przesuszone, a konsekwencją tego jest zamiana części łąk w grunty orne. Na obszarze zamkniętym wałami obserwuje się cykliczne, ale mało przewidywalne wezbrania wody w rzece oraz okresy suszy. Jest to konsekwencja zmniejszenia powierzchni, na której rzeka może rozlewać wody w czasie wysokich stanów oraz ekologicznie błędnej gospodarki wodami Warty w położonym powyżej zbiorniku Jeziorsko. Nieprzewidywalność stanów wody prowadzi do porzucania dotychczasowego sposobu użytkowania łąk. W zachodniej części ostoi zachował się (chroniony jako rezerwat) duży kompleks dojrzałych, zalewowych lasów liściastych (tzw. Lasy Czeszewskie, będące mozaiką łęgów i grądów). Fragment ostoi położony na północnywschód od Konina, przez który przebiega dział wody Warty i Noteci, jest znacznie zatorfiony (Bagna Kramskie). Na przełomie lat 80. i 90. XX stulecia teren ten odwodniono, a współcześnie istnieje tam rozbudowywana odkrywka węgla brunatnego „Drzewce".
Zwarta zabudowa wiejska zlokalizowana jest na krawędziach pradoliny, na terasie zalewowej są tylko lokalnie rozproszone zabudowania typu „olenderskiego". Tereny zurbanizowane Konina i Koła wnikają głęboko w dolinę Warty.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 14,0%, łąki i pastwiska – 40,2%, grunty orne – 31,6%, zbiorniki wodne i cieki – 3,5%, nieużytki – 4,9%, inne – 5,8%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Dębno nad Wartą (21,62 ha), Dwunastak (8,96 ha + otulina 13,79 ha), Czeszewski Las (222,62 ha), Nadwarciański Park Krajobrazowy (13 428 ha), Żerkowsko-Czeszewski Park Krajobrazowy (15 640 ha, w ostoi – 5 680 ha), Pyzdrski Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK), Uniejowski OChK, Goplańsko-Kujawski OChK, Powidzko-Bieniszewski OChK, OChK Szwajcaria Żerkowska, Złotogórski OChK, ostoje siedliskowe: SOO Ostoja Nadwarciańska PLH300009 oraz SOO Lasy Żerkowsko-Czeszewskie PLH300020 (proponowane).

Ptaki
Ostoja jest przede wszystkim ważnym miejscem rozrodu licznych gatunków ptaków wodno-błotnych, a w okresie migracji terenem odpoczynku przelotnych blaszkodziobych i siewkowców. W ostoi stwierdzono 35 lęgowych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 19 gatunków lęgowych wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dolina Środkowej Warty to jedna z dziesięciu najważniejszych w Polsce ostoi lęgowych: krakwy, bociana białego, kropiatki, derkacza, kszyka, rycyka, kulika wielkiego, rybitw białowąsej i czarnej oraz dudka, dzięcioła średniego i podróżniczka. Centralna i wschodnia część ostoi to miejsca rozrodu i bytowania podczas migracji awifauny wodno-błotnej, część zachodnia to lęgowiska ptaków dojrzałych lasów łęgowych i grądowych.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W latach 2007–2009 wykazano w ostoi obecność 19 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym siedliska priorytetowe: śródlądowe słone łąki, pastwiska i szuwary, ciepłolubne śródlądowe murawy napiaskowe, niżowe murawy bliźniczkowe, łęgi wierzbowe, topolowe, olszynowe i jesionowe. Wśród

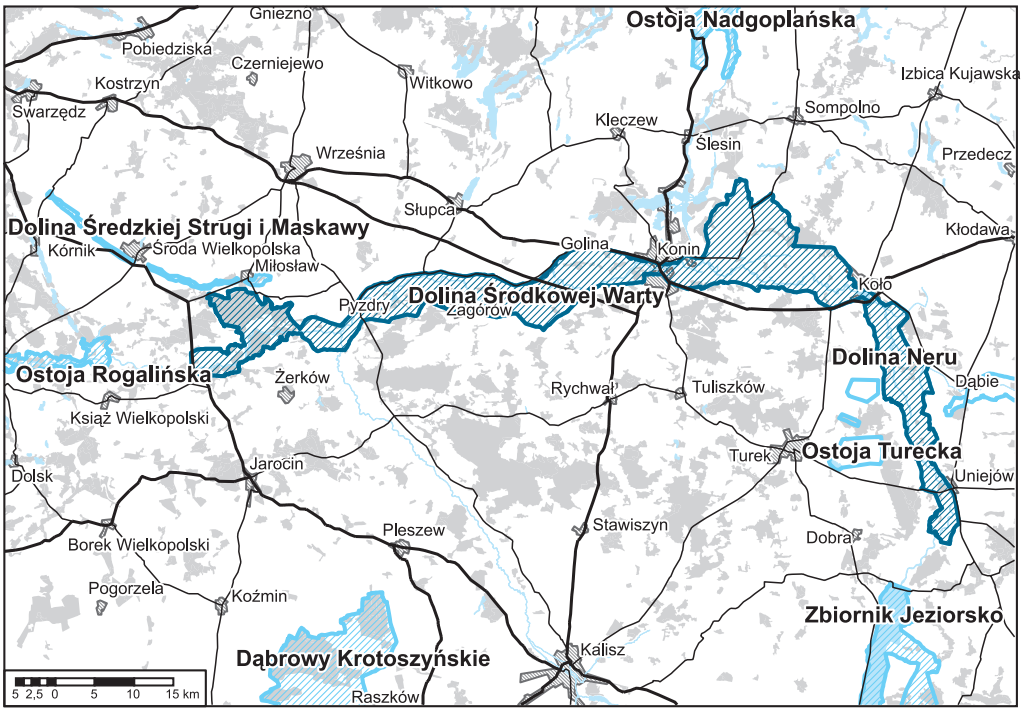

Tabela 3.76. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Środkowej Warty
Table 3.76. Key Bird species recorded in Middle Warta River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	12 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	20 i		
Gęgawa *Anser anser*	L	2005–2008	165–210 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2005–2008	70–75 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2005–2008	14–23 p	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	L	2005–2008	0–2 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2005–2008	50–90 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2005–2008	55–80 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	9 i		
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2005–2008	50–100 m	E	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2005–2008	10–60 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2005–2008	30 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2008	30–40 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2008	5–10 p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	1995–2003	0–3 p		
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2005–2008	210–300 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	5–11 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2008	210–220 p	DL	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2008	4–7 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005–2008	0–3 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2005–2008	1–3 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2005–2008	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	40–60 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005–2008	max. 10 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1995–2003	0–1 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2008	25–50 m	DL	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2008	max. 12 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2008	130–150 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2008	60–75 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	1995–2003	250 i		
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2005–2008	0–10 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	400 i		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2005–2008	350–500 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	1 200 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	L	2005–2008	0–2 f	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005–2008	120–200 p	DL	**B2**
Dubelt *Gallinago media*	L	2005–2009	0–2 m	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005–2008	75–125 p	DL	**A1, B2, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2005–2008	10–14 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2005–2008	100–170 p	DL	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2005–2008	10–25 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2008	2–25 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2005–2008	max. 10 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2005–2008	max. 200 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2008	120–250 p	DL	**B2, C2, C6**
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2005–2008	max. 130 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2005–2008	max. 10 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2008	25–35 p	DL	
Dudek *Upupa epops*	L	2005–2008	150–180 p	DL	**B2**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2008	3–4 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2008	70–85 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2008	185–220 p	DL	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2005–2008	max. 200 p	E	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2005–2008	max. 40 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2005–2008	12–25 p	DL	**C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2005–2008	140–160 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2008	1–3 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2005–2008	0–1 p		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2008	max. 300 p	E	
Dziwonia *Carpodacus erythrinus*	L	2005–2008	max. 150 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2005–2008	120–180 p	E	

bogatej flory odnotowano liczne gatunki zagrożone i chronione, dotyczy to również grzybów. Spośród wielu gatunków zwierząt kręgowych i bezkręgowych współcześnie występują tu gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: ryby (różanka, piskorz, koza, boleń), płazy (kumak nizinny, traszka grzebieniasta), ssaki (bóbr europejski, wydra, nocek duży) oraz bezkręgowce (czerwończyk nieparek, trzepla zielona, pachnica dębowa, kozioróg dębosz).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- ekologicznie szkodliwy reżim zbiornika Jeziorsko, błędne z przyrodniczego i rolniczego punktu widzenia gospodarowanie wodami na zawalu – melioracje podstawowe i szczegółowe.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- porzucanie użytków zielonych bądź ich konwersja w grunty orne, co jest konsekwencją obecnej gospodarki wodnej;
- istnienie i rozbudowa odkrywek węgla brunatnego w granicach ostoi (fizyczne zajęcie terenu ostoi, katastrofalna zmiana warunków hydrologicznych);
- turystyka i rekreacja, kłusownictwo;
- drapieżnictwo (lis, norka amerykańska, jenot, krukowate);
- niespójność (sprzeczność) prawnych zasad ochrony przyrody, w tym awifauny, dwóch powiązanych obszarów: ostoi Dolina Środkowej Warty (PL076) i ostoi Zbiornik Jeziorsko (PL078).

Podziękowania

Autor szczególnie dziękuje za ogrom wieloletnich prac terenowych Jerzemu Grzybkowi i Sławomirowi Mielczarkowi, a także Adamowi Krupie, Ziemowitowi Kosińskiemu i Michałowi Przystańskiemu. Osobne podziękowania za wyjątkowo owocną współpracę przy zbieraniu i opracowywaniu dokumentacji do planu ochrony należą się wszystkim Pracownikom przedsiębiorstwa P.W. KRAMEKO z Krakowa.

Źródła danych

Wielkopolski Urząd Wojewódzki (2008), Winiecki (2004), Winiecki i in. – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Dolina Środkowej Warty (fot. A. Winiecki)

77. Ostoja Nadgoplańska (Goplo Lake Site)

Kryteria BirdLife International: A4i, B1i, B2, C2, C6

Autorzy: Michał Kupczyk, Maciej Maciejewski

Kod ostoi: PL077
Współrzędne geograficzne: 52°34'N, 18°21'E
Powierzchnia: 9 816 ha
Położenie administracyjne: województwo kujawsko-pomorskie; powiaty: inowrocławski, mogileński, radziejowski; województwo wielkopolskie; powiat koniński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Nadgoplańska, PLB040004

Krótka charakterystyka ostoi

Ostoja obejmuje polodowcowe jezioro Gopło i kilka mniejszych jezior otoczonych rozległymi trzcinowiskami i zróżnicowaną nadbrzeżną roślinnością szuwarową. Jeziora otaczają głównie grunty orne, łąki, nieużytki gospodarcze i niewielkie lasy łęgowe. Ważny punkt przystankowy dla migrujących żurawi oraz gęsi zbożowych i białoczelnych oraz istotne lęgowisko bączka.

Short summary

The site encompasses postglacial Gopło Lake and a few smaller lakes surrounded by vast reeds and diverse rushes. Lakes are surrounded by agricultural land, meadows, wasteland and small fragments of alluvial forest. An important resting site for Common Crane, Bean Goose and Greater White-fronted Goose during migration, also an important breeding site for Little Bittern.

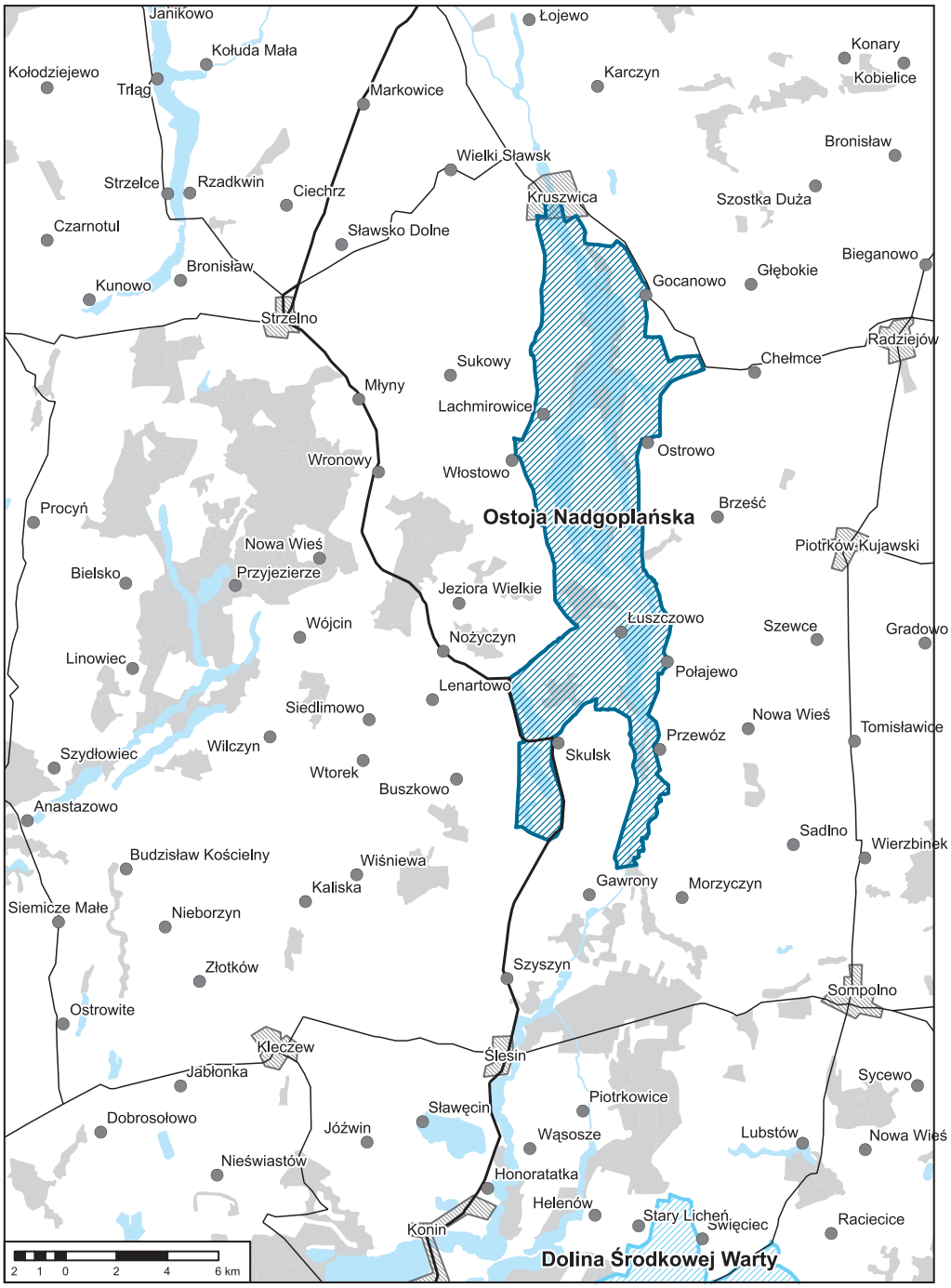
Ogólny opis ostoi

Ostoja Nadgoplańska położona jest na pograniczu Kujaw i Wielkopolski, pomiędzy Równiną Inowrocławską i Pojezierzem Gnieźnieńskim, w dorzeczu Noteci Wschodniej. Osią ostoi jest położone południkowo rynnowe jezioro Gopło – największe jezioro centralnej Polski i jedenaste pod względem powierzchni (2 170 ha) w kraju. Jezioro jest zbiornikiem przepływowym, przez jego główne koryto przepływa rzeka Noteć. Szerokość jeziora waha się od 200 do 2 500 m. Średnia głębokość to 3,6 m, maksymalna dochodzi do 16,5 m. W połowie swojej 25-kilometrowej długości Gopło rozdzielone jest na dwie części przez półwysep Potrzymiech. Główna wschodnia część tworzy koryto Noteci. Zachodnia, z licznymi wypłyceniami, zatoczkami i pięcioma wyspami, tworzy Zatokę Pięciu Wysp.
Gopło zasilane jest kilkoma ciekami. Głównym jest wpływająca od południa Noteć. Kolejne to wpadający od wschodu Kanał Gopło–Świesz, Kanał Gocanowski, Kanał Bachorze, a od strony zachodniej Kanał Ostrowski. Gopło ma bardzo urozmaiconą linię brzegową z szerokim, dochodzącym do kilkuset metrów pasem trzcinowisk i szuwarów skrywających liczne torfianki. W ostoi jest jeszcze kilka mniejszych jezior: w części południowo-zachodniej tzw. Jeziora Skulskie: Skulska Wieś, Skulskie Paniewskie i Czartowskie oraz jezioro Lubstówek. W czę-

Tabela 3.77 Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Nadgoplańskiej
Table 3.77. Key Bird species recorded in Goplo Lake Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2008	3 500–5 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2008	3 700–6 500 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2009	120–200 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2004–2009	1–8 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2004–2009	1–5 p	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2004–2009	300–350 p	PS	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2004–2009	0–5 p		
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2004–2009	180–250 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	7–17 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	8–15 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	18–25 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	24–36 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	1–2 p	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	3–10 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	0–3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	1996–2003	+		
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	950–3 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	6–11 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2004–2009	2–15 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2004–2009	10–15 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L?	2004–2009	0–1 m		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2009	0–3 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2009	150–180 p	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2004–2009	2–4 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1996–2003	18–25 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1996–2003	14–32 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1996–2003	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	4–6 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1996–2003	+		
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	6–9 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1996–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	9–16 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2004–2009	80–110 p	PS	**B2**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1996–2003	+		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2009	40–60 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	40–50 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	60–90 p	PS	

ści północno-wschodniej ostoi zlokalizowane jest Jezioro Gocanowskie i niedostępne jezioro Łunin. W miejscowości Gocanowo (półwysep Ameryka, nazwa zwyczajowa) znajduje się kompleks sztucznych stawów hodowlanych.

Gopło i pozostałe jeziora otoczone są w zdecydowanej większości gruntami rolnymi –polami ornymi, niewielkimi powierzchniami nieużytków gospodarczych i łąk. Lasy to głównie nieduże monokultury sosnowe porastające wyniesienia w okolicy Łuszczewa, Lubstówka i Mniszek. W kilku miejscach, przede wszystkim w gminie Kruszwica, podmokłe brzegi Gopła porastają łęgi wierzbowo-topolowe, olszowo-jesionowe. Brzegi wszystkich jezior i wysp pokryte są trzcinowiskami i szuwarami. Teren dzisiejszej ostoi od tysiącleci poddany jest silnej antropopresji. Na skutek rolniczego wykorzystania gruntów przyroda Nadgopla w większości straciła pierwotny charakter, a jej istnienie w znacznym stopniu zostało uzależnione od człowieka.

Z wyjątkiem jeziora Łunin na wszystkich akwenach ostoi prowadzona jest gospodarka rybacka i wędkowanie. Przez Gopło przebiega szlak żeglugowy. Jezioro udostępnione jest do rekreacji, uprawia się żeglarstwo i sporty motorowodne. Wokół wytyczone są szlaki turystyczne prowadzące do atrakcyjnych miejsc związanych z historią regionu i kraju.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Bagna (tereny mokradłowe) – 5,00%, grunty orne – 50,00%, lasy – 14%, łąki i pastwiska – 2,00%, inne tereny rolnicze – 13%, zbiorniki wodne – 16,00%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Nadgoplański Park Tysiąclecia (1 882 ha). W skład rezerwatu wchodzą obszary: Trzciny Giżewskie (53 ha), Zatoka Sucha (58 h), Kąty Kickowskie (47 ha), Bąbule (52 ha), Zatoka Biała Osoba (26 ha), Bachorze (80 ha), Potrzymionek (81 ha) oraz teren obejmujący część wód jeziora Gopło, nieużytki gospodarcze, bagna i grunty rolne (1 427,24 ha), parki krajobrazowe: Nadgoplański Park Tysiąclecia (13 057,3 ha), Goplańsko-Kujawski Obszar Chronione-

Ostoja Nadgoplańska (fot. M. Maciejewski)

go Krajobrazu (67 960 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Jezioro Gopło PLB040007.

Ptaki

W ostoi stwierdzono ok. 200 gatunków ptaków; wśród nich 74 związane są z obszarami wodnymi i błotnymi. Występują co najmniej 24 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 10 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". W okresie lęgowym obszar ten to ważne lęgowisko takich gatunków, jak: bączek (PCK), bąk (PCK), podróżniczek (PCK), perkoz dwuczuby, gęgawa, płaskonos, krakwa, brzęczka i wąsatka (PCK). W czasie wędrówek występują znaczne koncentracje żurawia, gęsi zbożowej i białoczelnej; w stosunkowo wysokiej liczebności występuje gęgawa (do 3 500 os.) i czernica (do 3 500 os.). Południkowe położenie jeziora powoduje, że omawiany teren stanowi łącznik pomiędzy dwoma równoleżnikowo usytuowanymi rozległymi obszarami dolin – na północy doliny Noteci, a na południu doliny Warty. W efekcie stwierdzono tu zgromadzenia wielu gatunków ptaków wodno-błotnych, szuwarowych i torfowiskowych.

Inne walory przyrodnicze

W ostoi zidentyfikowano 19 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, zajmujących w sumie 36% powierzchni. Na dużych połaciach występują tu też łąki halofilne. Obszar jest ważny dla ochrony 5 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (w sumie stwierdzono ich tu 7); utrzymują się bogate stanowiska lipiennika Loesela *Liparis loeselii*, staroduba łąkowego *Angelica palustris*, a także przetacznika wczesnego *Veronica praecox* – roślin zagrożonych w Polsce. W szuwarach nadgoplańskich występują jedne z bogatszych w Polsce stanowisk *Scolochloa festucacea*, wyznaczające jednocześnie południową granicę zasięgu.

Zagrożenia

- planowana kopalnia węgla brunatnego przy południowej granicy ostoi;
- zaniechanie wypasu bydła i koszenia łąk prowadzące do sukcesji; zaorywanie łąk i nieużytków, likwidacja rowów, kanałów, stawów, terenów podmokłych w celu zamiany na pola uprawne, intensywne nawożenie i mechanizacja prac polowych, wypalanie roślinności;
- niekorzystne zmiany w sposobie eksploatacji trzciny – ograniczanie powierzchni koszonych trzcinowisk, zmiany okresu wycinania i wywożenia trzciny, niewłaściwe wytyczanie powierzchni do koszenia itp.;
- wzmożony ruch jednostek pływających, wpływanie w strefy chronione, zwiększony hałas i niepokojenie ptaków, zaśmiecanie wód i terenów nadwodnych odpadami ciekłymi i stałymi;
- niekontrolowana rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej, budowa dróg w nieodpowiednich lokalizacjach, brak przepustów, budowa masztów telefonii komórkowej i elektrowni wiatrowych, brak programów zagospodarowania przestrzennego na terenie ostoi i w jej pobliżu;
- wyrąb drzew starych i dziuplastych;
- penetracja siedlisk przez zwierzęta domowe (psy, koty);
- odprowadzanie nieoczyszczonych ścieków do gruntu i jezior;
- utworzenie dwóch parków krajobrazowych na jednym spójnym przyrodniczo i geograficznie obszarze Ostoi Nadgoplańskiej; brak jednolitego i spójnego programu ochrony ostoi.

Źródła danych

Chmiel (2006), Kupczyk (2006, 2009a, b), Maciejewski (1999) msc, Maciejewski (2009) w druku, Pabijan, Przystalski (2003), Kupczyk, Maciejewski – dane niepubl.

78. Zbiornik Jeziorsko (Jeziorsko Reservoir)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B3, C1, C3, C4, C6

Autorzy: Tomasz Janiszewski, Radosław Włodarczyk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Tomasz Janiszewski, Radosław Włodarczyk

Kod ostoi: PL078
Współrzędne geograficzne: 51°45'N, 18°42'E
Powierzchnia: 10 186 ha
Położenie administracyjne: województwo łódzkie; powiaty: poddębicki, sieradzki, turecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zbiornik Jeziorsko, PLB 100002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja, gdzie reprezentowane są różne typy siedlisk podmokłych. Obejmuje zbiornik zaporowy wraz z fragmentem zmeliorowanej doliny rzecznej i kompleksem stawów rybnych. Najważniejsze w skali kraju stanowisko lęgowe czapli białej, istotne także m.in. dla rybitwy białowąsej i czarnej. Na śródlądziu Polski, w okresie migracji, miejsce o wyjątkowym znaczeniu dla przelotnych ptaków blaszkodziobych i siewkowych.

Short summary
A middle-sized site including different types of wetland habitats. It encompasses a dam reservoir together with a fragment of drained river valley and a complex of fish breeding ponds. The most important breeding site for Great Egret in the country, an important site for Whiskered Tern and Black Tern. A site of great importance for migratory waterfowl and waders in Central Poland.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w Kotlinie Sieradzkiej, będącej fragmentem Niziny Południowowielkopolskiej w pasie Nizin Środkowopolskich. Jej teren stanowi zbiornik Jeziorsko wraz z przyległymi fragmentami doliny Warty. Obejmuje także dolinę Pichny i jej dopływy na odcinku od ujścia do wsi Rudniki, kompleks stawów rybnych koło Pęczniewa oraz obszar podmokłych łąk i pastwisk w okolicach wsi Chorążka.
Powierzchnia zbiornika Jeziorsko przy maksymalnym poziomie piętrzenia wynosi 43 km^2, przy minimalnym 17,6 km^2. Zbiornik otoczony jest głównie przez grunty orne i tylko w południowej części przylegają do niego łąki i pastwiska. Brzegi są niemal bezleśne, jednak w odległości 1 km od zbiornika w rejonie Glinna, znajduje się duży kompleks leśny. W południowej części zbiornika, zalewanej na krótko, wykształciły się duże powierzchnie łozowisk, miejscami występują także płaty szuwarów. W cyklu rocznym charakterystyczne dla zbiornika są silne zmiany poziomu wody. Jego napełnianie odbywa się wiosną i musi być zakończone do końca kwietnia. Z końcem czerwca poziom wody w zbiorniku może ponownie się obniżać, by osiągnąć stan minimalny w listopadzie. Taki cykl zmian powoduje, że od lipca (ostatnio dopiero sierpnia) znaczną część zbiornika tworzą rozległe, płytkie rozlewiska i duże powierzchnie błotnistych plaż.
Południowa część ostoi obejmuje dolinę Warty zajętą głównie przez zmeliorowane łąk i pastwiska. Tylko wewnątrz obwałowań, którymi w granicach ostoi otoczona jest rzeka, dochodzi do wylewów i lokalnych podtopień. Rosną tu duże powierzchnie łozowisk, kępy drzewiastych wierzb, a obszary dawnych łąk i pastwisk są nieużytkowane. Poza wałami wyjątkowo zdarzają się niewielkie zabagnienia, a na terenach otwartych prowadzi się regularne koszenie lub wypas. Krajobraz doliny urozmaicają liczne starorzecza. Wschodnią część ostoi stanowi, otoczony lasem, kompleks łąk i torfowisk. Ich teren jest obecnie częściowo przesuszony, lecz lokalnie nie brak miejsc silniej zabagnionych, takich jak niewielkie olsy czy kompleks mocno zarośniętych wierzbami, a gdzieniegdzie także szuwarami torfianek.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska – 31%, inne tereny rolne – 33%, zbiorniki wodne i cieki – 31%, inne – 1%.

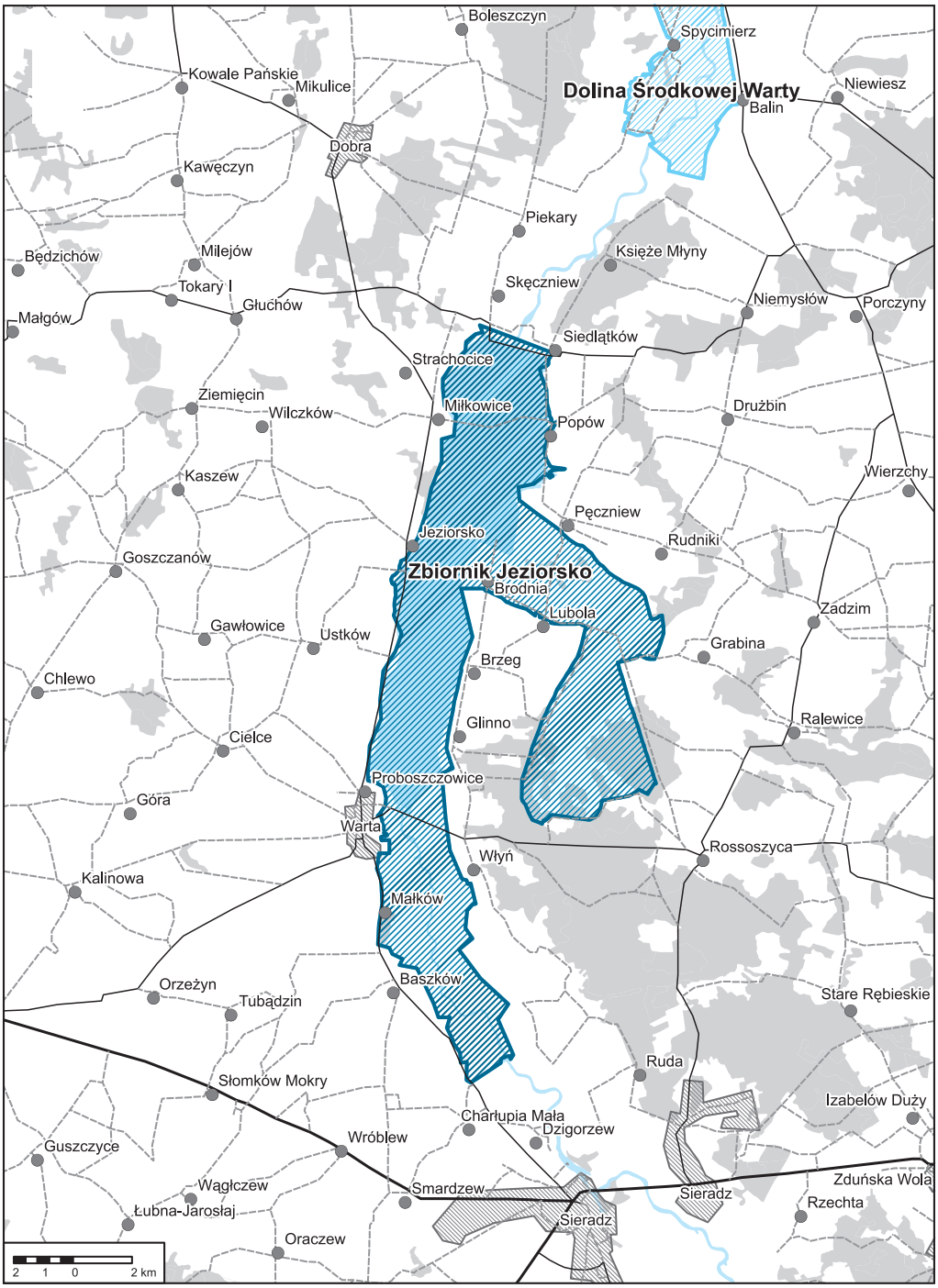
Formy ochrony przyrody
Rezerwat przyrody Jeziorsko (2 351,0 ha), Uniejowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Nadwarciański Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 250 gatunków ptaków, w tym 150 lęgowych. Wśród ptaków gniazdujących w ciągu ostatniej dekady znalazło się 21 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 7 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Ostoja jest jedynym stałym miejscem gniazdowania czapli białej w Polsce i ważnym w skali kraju dla rybitwy białowąsej i rybitwy czarnej. Poza wyżej wymienionymi 3 gatunkami, występuje tu co najmniej 1% krajowej populacji lęgowej gęgawy, ohara i kormorana. Ostoja jest ważnym miejscem żerowania i wypoczynku dla ptaków wodno-błotnych zarówno w okresie migracji wiosennej, jak i jesiennej, gromadząc do 77 500 os. Szczególnie licznie obserwuje się tu wówczas blaszkodziobe, w tym m.in. gęś zbożową, krzyżówkę, cyraneczkę, ale także gatunki wodno-błotne z innych grup systematycznych, np. perkoza dwuczubego i rdzawoszyjego, kormorana, żurawia i mewę małą. Jesienią na dnie częściowo spuszczonego zbiornika bardzo liczne są różne gatunki siewkowców.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Na terenie ostoi występują co najmniej 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: piskorz, kumak nizinny, bóbr i wydra.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- regulacja koryta rzecznego w obrębie zbiornika Jeziorsko, która w proponowanych obecnie wariantach zagrozić może siedliskom lęgowym niektórych gatunków ptaków wodno-błotnych, np. czapli siwej i białej, kormorana, rybitw.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- odwadnianie terenów dolinnych (Warta i Pichna);
- zaniechanie lub zmiana dotychczasowego sposobu użytkowania rolnego: zarastanie podmokłych fragmentów łąk i pastwisk lub zamiana użytków zielonych na grunty orne;

- rybactwo: sieciowe połowy ryb na zbiorniku powodem topienia się w nich ptaków; konflikt wokół kolonii kormoranów i jego konsekwencje, np. masowa śmierć piskląt w roku 2005 wskutek aktu wandalizmu;
- rozbudowa zabudowy rekreacyjnej poza terenem istniejących dotychczas osiedli;
- próby lokalizowania na terenie bądź w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi elektrowni wiatrowych.

Podziękowania

Autorzy składają serdeczne podziękowania kolegom z Sekcji Ornitologicznej Studenckiego Koła Naukowego Biologów Uniwersytetu Łódzkiego, którzy od wielu lat pomagają gromadzić dane o stanie awifauny ostoi oraz współorganizują badania i działania na rzecz ochrony tutejszych ptaków. W szczególności słowa te kierujemy do Anny Kleszcz, Krzysztofa Kaczmarka, Bartosza Lesnera i Piotra Miniasa.

Źródła danych

Janiszewski (2009), Janiszewski i in. (2005), Karczmarek i in. (2005), Minias i in. (2005), Osińska, Janiszewski (2006).

Tabela 3.78. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Jeziorsko
Table 3.78. Key Bird species recorded in Jeziorsko Reservoir IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2008	max. 77 500 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M/Z	2004–2008	max. 425 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M/Z	2004–2008	max. 15 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M/Z	2004–2008	max. 27 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M/Z	2004–2008	max. 13 000 i	DL	**A4i, B1i, B3, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M/Z	2004–2008	max. 7 000 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M/Z	2004–2008	max. 3 000 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008	min. 39 p	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M/Z	2004–2008	max. 17 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2008	5–10 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	1995–2004	max. 2 700 i		
Krakwa *Anas strepera*	L	2008	min. 14 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	M	2004–2008	max. 485 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M/Z	2004–2008	max. 11 720 i	DL	**B1i, C3**
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2008	1 p	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M/Z	2004–2008	max. 28 300 i	DL	**B1i, C3**
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008	11 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2008	1 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2004–2008	max. 180 i	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M/Z	2004–2008	max. 6 800 i	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	M/Z	2004–2008	max. 4 925 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	M/Z	2004–2008	max. 485 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M/Z	2004–2008	max. 67 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2008	min. 2 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	M/Z	2004–2008	max. 1 050 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	1995–2003	11 i		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	1995–2003	10 i		
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2008	170 p	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	M	2004–2008	max. 1 510 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008	2 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	M	2004–2008	max. 162 i	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008	26 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2004–2008	max. 3 440 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2008	437 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	6 m	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	min. 5 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	L	2008	6 p	DL	**C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2008	max. 280 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	M/Z	2004–2008	max. 260 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2008	65 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2008	max. 48 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	7 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2004–2008	max. 16 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	9 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	0–2 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	4 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	1995–2003	max. 7 300 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2008	12 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2008	max. 630 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2008	max. 1 500 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2008	max. 6 475 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	44 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	L	2006	0–1 f	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	29 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008	10 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008	15 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	780 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	max. 2 650 i		**A4i, B1i, C2**
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008	200 p	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2008	2 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008	2 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2008	146 p	DL	**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	42 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	19 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	9 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008	6 p	DL	

79. Dolina Neru (Ner River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, C1, C3, C4

Autorzy: Tomasz Janiszewski, Tadeusz Musiał, Sławomir Mielczarek
Autorzy w poprzednim wydaniu: Tomasz Janiszewski, Radosław Włodarczyk, Zbigniew Wojciechowski

Kod ostoi: PL079
Współrzędne geograficzne: 52°04'N, 18°60'E
Powierzchnia: 7 161 ha
Położenie administracyjne: województwo łódzkie; powiat łęczycki; województwo wielkopolskie; powiat kolski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Pradolina Warszawsko-Berlińska, PLB100001

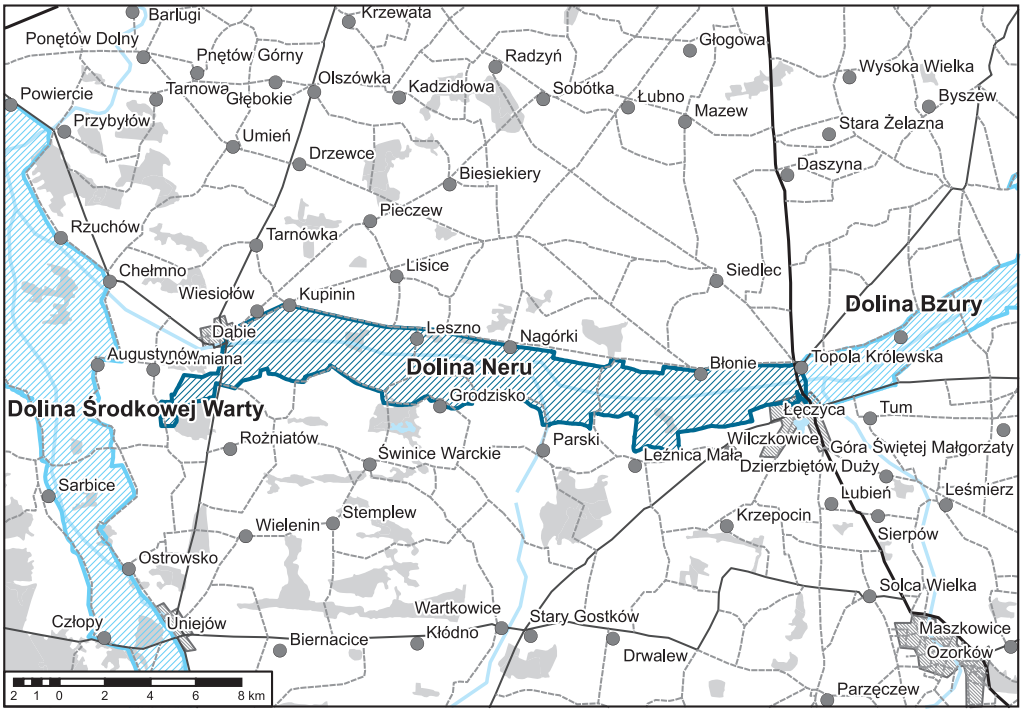
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca fragment nieomal całkowicie odlesionej doliny rzecznej, zajętej głównie przez łąki i pastwiska. Bardzo ważny obszar żerowania i odpoczynku migrujących ptaków blaszkodziobych (głównie gęsi) w okresie wędrówki wiosennej. Ważny obszar gniazdowania gęgawy, płaskonosa, derkacza, rycyka, kulika wielkiego. Jedyne stałe lęgowisko zagrożonej globalnie wodniczki w środkowej Polsce.

Short summary
A middle-sized site encompassing a fragment of almost completely deforested river valley, covered mostly by meadows and pastures and drained by regulated river channel and inefficient irrigation system. A very important feeding and resting ground for migratory waterfowl (especially geese) during spring migration. An important nesting site for Greylag Goose, Northern Shoveler, Eurasian Bittern, Eurasian Curlew. A unique for this part of the country breeding site for Aquatic Warbler.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje zachodnią część dna Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej, rozległego obniżenia terenu o szerokości 2–2,5 km. Leży na Nizinie Południowowielkopolskiej, w północno-wschodniej części Kotliny Kolskiej. Dawny szlak wód polodowcowych wykorzystuje rzeka Ner wypływająca z Wzniesień Łódzkich i uchodząca do Warty. Podobnie jak w sąsiadującej od wschodu ostoi Dolina Bzury, dno doliny jest silnie zatorfione. Stan zachowania tutejszych torfowisk jest jednak daleko lepszy. Dolina na odcinku Nagórki–Dąbie jest stale zabagniona, głównie za sprawą mało wydolnego systemu kanałów melioracyjnych oraz dzięki regularnym corocznym wiosennym zalewom rzeki, choć pogłębienie koryta Neru w 2007 roku w granicach województwa wielkopolskiego przyczyniło się do szybszego spływu wód w okresie wczesnowiosennym i silnego przesuszenia tej części doliny w sezonie lęgowym.

Tabela 3.79. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Neru
Table 3.79. Key Bird species recorded in Ner River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2006–2009	min. 20 000 i	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2006–2009	7 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2006–2009	max. 5 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2006–2009	max. 15 000 i	DL	**B1i, C3**
Gęgawa *Anser anser*	L	2006–2008	95–110 p	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2006–2009	max. 11 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	1995–2003	max. 3 600 i		
Krakwa *Anas strepera*	L	2006–2009	12–24 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2006–2008	0–1 p	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1995–2003	max. 1 200 i		
Cyranka *Anas querquedula*	L	2006–2008	22–29 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2006–2008	18–28 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2006–2009	4–8 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2006–2008	0–17 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2006–2009	2–19 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2009	6–18 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006–2009	0–2 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	1995–2003	6 i		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	20 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2009	10–23 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2006–2009	4–6 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2009	0–24 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2006–2009	0–5 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	41–67 m	DL	**A1, C1**
Łyska *Fulica atra*	M	1995–2003	max. 1 450 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2009	3–8 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2006–2009	max. 3 500 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2006–2009	64–140 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2006–2009	13–35 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2006–2009	23–39 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2006–2009	9–10 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2006–2009	9–24 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2006–2009	max. 1 100 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	0–6 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2006–2009	0–28 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006–2009	0–14 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2006–2009	0–125 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006–2009	11–21 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2003–2008	1–14 m	DL	**A1, C1**

Wschodnią część ostoi odwadnia Kanał Królewski i rzeka Zian, natomiast pozostały fragment odwadnia Ner (wpływający do pradoliny w okolicach wsi Łęka) oraz dwa duże kanały: wspomniany wcześniej Kanał Królewski i Kanał Zbylczycki. Rzeki są uregulowane, sztuczne koryta tych cieków są wyprostowane i głębokie, szczególnie w miejscach, gdzie przecinają grube pokłady torfu. Wody Neru przez większą część roku są zanieczyszczone, głównie ściekami komunalnymi z aglomeracji łódzkiej, choć stan ten w ostatnich latach, dzięki sprawnemu działaniu Grupowej Oczyszczalni Ścieków w Łodzi, znacznie się poprawił.

W szacie roślinnej dna doliny dominują zbiorowiska łąkowo-pastwiskowe. Jednak na znacznej części powierzchni ostoi, zwłaszcza w okolicach Błonia i Wilczkowic oraz na odcinku Leszno–Dąbie, krajobraz zdominowany jest przez zbiorowiska szuwarowe. Są to przeważnie różnorodne zbiorowiska z turzycą sztywną i szuwary trzcinowe. Rzadziej występują szuwary pałkowe i mannowe, które porastają liczne mokre doły potorfowe oraz miejsca bardziej zabagnione i mniej użytkowane. Ostoja jest prawie całkowicie bezleśna, z wyjątkiem fragmentu olsu w okolicach Krzewa i drągowin sosnowych na wydmach koło Błonia oraz Kotowic i Nagórek. Poza tym krajobraz urozmaicają jeszcze tylko wąskie pasy zadrzewień o małym zwarciu, utrzymujące się w okolicach Łęki i Kosewa

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska – 48%, tereny rolne – 5%, mokradła – 40%, zbiorniki wodne i cieki – 3%.

Formy ochrony przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Bzury, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Pradolina Bzury–Neru PLH 100006, rezerwat florystyczny Błonie.

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 215 gatunków ptaków w tym 142 lęgowe. Wśród ptaków gniazdujących 18 gatunków wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej i 8 w „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Na szczególną uwagę zasługuje gniazdowanie w znacznej liczbie tak cennych gatunków, jak derkacz, rycyk, kulik wielki i wodniczka. Na terenie ostoi występuje co najmniej 1% krajowej populacji lęgowej gęgawy, krakwy, płaskonosa, kulika wielkiego, podróżniczka. Ostoja jest ważnym miejscem żerowania i wypoczynku dla ptaków wodno-błotnych w okresie migracji wiosennej. Szczególnie licznie obserwuje się tu blaszkodziobe, w tym gęś białoczelną.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi występuje co najmniej 5 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: piskorz, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, bóbr i wydra. We florze na uwagę zasługują stanowiska gatunków słonolubnych w rejonie Błonia.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- osuszanie terenu ostoi wskutek pogłębiania koryta rzeki i kanałów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania terenów rolniczych;
- niedostosowanie terminów zabiegów i prac rolnych do biologii ptaków;
- przekształcanie łąk w grunty orne oraz wypalanie roślinności;
- wycinanie drzew i krzewów z brzegów rzek, kanałów i rowów melioracyjnych;
- niepokojenie ptaków i niszczenie ich lęgów wskutek penetracji terenu przez ludzi i zwierzęta domowe;
- planowana w przyszłości kopalnia odkrywkowa węgla brunatnego w pobliżu ostoi oraz obwodnica drogi 703 w pobliżu Łęczycy;
- projekty budowy farm wiatrowych w bezpośrednim sąsiedztwie doliny;
- niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe.

Podziękowania

Autorzy składają serdeczne podziękowania kolegom, którzy w ostatnich latach pomagali gromadzić dane o stanie awifauny ostoi oraz współorganizują badania i działania na rzecz ochrony tutejszych ptaków. W szczególności słowa te kierujemy do Jerzego Grzybka, Bartosza Lesnera, Piotra Miniasa i Zbigniewa Wojciechowskiego.

Źródła danych

Janiszewski, Musiał, Mielczarek, Grzybek, Lesner, Minias, Wojciechowski – dane niepubl. z lat 2004–2009, Mielczarek i in. (2006).

Grupowa oczyszczalnia ścieków w Łodzi Sp. z o.o. sponsoruje monitoring ptaków w ostoi Dolina Neru

GOŚ-Łódź Sp z o.o.

80. Dolina Bzury (Bzura River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autorzy: Tomasz Janiszewski, Radosław Włodarczyk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Sławomir Chmielewski, Jacek Tabor

Kod ostoi: PL080
Współrzędne geograficzne: 52°06'N, 19°35'E
Powierzchnia: 16 252 ha
Położenie administracyjne: województwo łódzkie; powiaty: łęczycki, łowicki, kutnowski, zgierski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Pradolina Warszawsko-Berlińska, PLB100001

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca fragment zmeliorowanej doliny rzecznej i kilka kompleksów stawów rybnych. Ważna dla lęgowej i przelotnej awifauny wodno-błotnej. W skali kraju istotne miejsce gniazdowania błotniaka stawowego i łąkowego, cyranki, rycyka. W okresie migracji ważny obszar występowania gęsi zbożowej, białoczelnej i gęgawy.

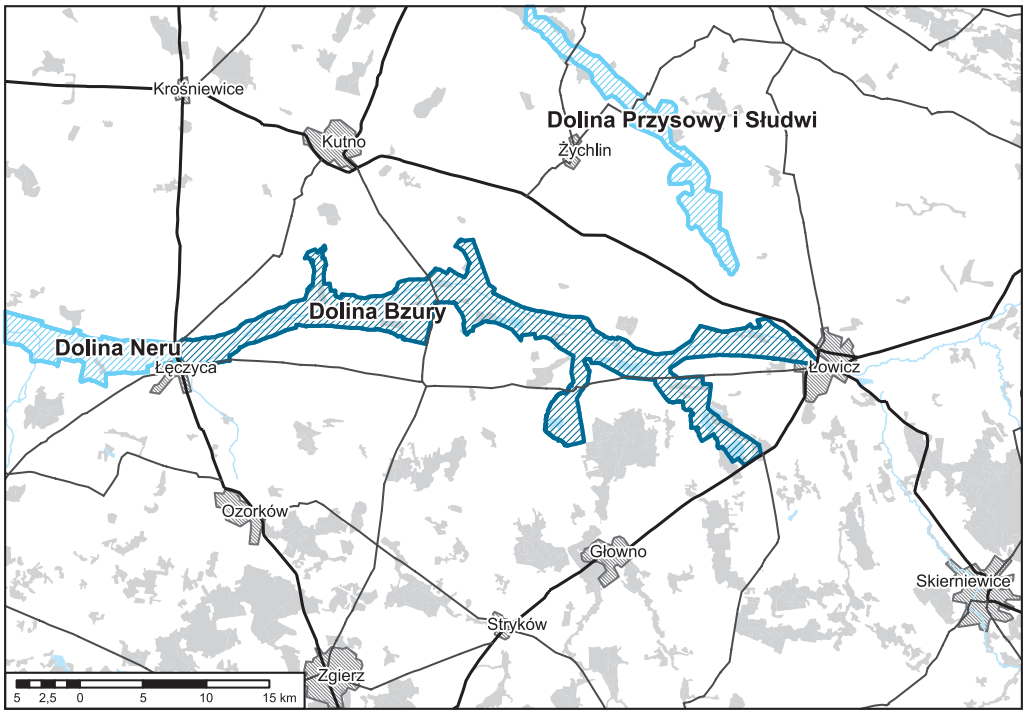
Short summary
A middle-sized site including a fragment of drained river valley and a few complexes of fish breeding ponds. A very important site for breeding and migratory species of waterbirds. A significant breeding site for Greylag Goose, Garganey, Eurasian Bittern, B;ack-tailed Godwit, Marsh Harrier and Northern Harrier in the country. During migrations an important area for Bean, Greater White-fronted and Greylag Goose.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na pograniczu Równiny Kutnowskiej i Wzniesień Łódzkich. Obejmuje fragment doliny Bzury pomiędzy Łęczycą i Łowiczem wraz z dolinami dwóch jej dopływów – Bobrówki i Mrogi. Dno doliny Bzury jest wyścielone warstwą torfu, która największą miąższość (do 4 m) osiąga w okolicach Łęczycy i ulega stopniowemu zmniejszeniu w kierunku wschodnim. Na wschód od Młogoszyna warstwa ta staje się bardzo cienka i w wielu miejscach odsłania piaski rzeczne, które niekiedy tworzą wydmy, za Sobotą warstwa ta ulega całkowitemu zanikowi. Na omawianym odcinku teren ten odwadniany jest przez Bzurę, która płynie sztucznym, wyprostowanym korytem, położonym przeważnie nieco powyżej

Tabela 3.80. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Bzury
Table 3.80. Key Bird species recorded in Bzura River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2004–2008	max. 750 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2008	max. 90 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2008	max. 20 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2008	max. 8 000 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2006–2007	40–50 p		
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 1 200 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2006–2007	max. 20 p		
Cyranka *Anas querquedula*	L	2006–2007	max. 25 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2006–2007	max. 5 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	1998–2002	+		
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2006–2007	max. 105 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2006–2007	10 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2007	max. 25 p	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006–2007	min. 2 p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	1998–2002	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1998–2002	2 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2006–2007	min. 60 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2006–2007	76 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	1998–2002	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	1998–2002	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2009	3 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2007	max. 59 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	1998–2002	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2006–2007	max. 25 p	DL	**C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1998–2002	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1998–2002	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2007	min. 20 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2006–2007	min. 2 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2007	max. 44 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2007	max. 23 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2006–2007	max. 200 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1998–2002	max. 2 060 i		
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2006–2007	max. 54 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	1998–2002	+		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2006–2007	max. 20 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2006–2007	max. 12 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1998–2002	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1998–2002	10–19 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L/P	1998–2002	+		
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	1998–2002	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1998–2002	0–1 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1998–2002	+		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	Z	1998–2002	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1998–2002	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006–2007	min. 16 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1998–2002	max. 20 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1998–2002	10 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1998–2002	13–15 p		

dna pradoliny. Rzeka-kanał ma głębokość 1,5–3,0 m i szerokość 8–10 m. Jej prawobrzeżne dopływy są liczne: Moszczenica, Malina, Struga, Mroga z Mrożycą, Bobrówka i Uchanka, i zasobne w wodę. Lewobrzeżnych dopływów jest znacznie mniej i prowadzą mniej wody, największe z nich to Ochnia i Słudwia. Istniejące na terenie ostoi kompleksy stawów rybnych to: Okręt-Rydwan – 250 ha, Walewice – 210 ha, Psary – 180 ha, Borów – 120 ha. Osuszenia doliny poprzez regulację sieci wodnej, w tym przekopanie nowego, sztucznego koryta Bzury, dokonano w początkach wieku XIX. Niekonserwowanie systemu odwadniającego doprowadziło do ponownego silnego zabagnienia doliny, a szczególnie jej zachodniego fragmentu, w połowie wieku XX. Kolejnego osuszenia poprzez pogłębienie koryta Bzury i odtworzenie systemu kanałów osuszających dolinę dokonano w połowie lat 80. XX wieku, co ponownie uruchomiło procesy mineralizacji torfowisk. Wzrosło zagrożenie pożarami i całkowitą degradacją torfowisk. Po pożarach w dolinie powstały niewielkie zagłębienia wypełniane okresowo wodą. Tereny otwarte zajęte są głównie przez przesuszone łąki i pastwiska, przy czym na wschód od Soboty znaczną część ostoi zajmują pola uprawne.

Miejscami i okresowo, tam, gdzie system odwodnienia powierzchniowego działa niesprawnie, teren wtórnie się zabagnia. Wśród łąk występują płaty silnie przesuszonych łozowisk. Brak większych kompleksów leśnych. W zachodniej części ostoi tyko w rejonie Kter, Gośluba, Pęcławic i Borowa istnieją niewielkie powierzchnie zajęte przez olsy i lasy olszowe (łącznie ok. 600 ha). W części wschodniej lasy tworzą nieomal wyłącznie drzewostany sosnowe, których największy kompleks porasta obszary wydmowe wokół stawów Okręt-Rydwan.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 82%, inne tereny rolne – 2%, mokradła – 8%, zbiorniki wodne i cieki – 3%.

Formy ochrony przyrody

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Bzury (13 500 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Pradolina Warszawsko-Berlińska (14 639 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Pradolina Bzury–Neru PLH 100006 (17 884 ha).

Ptaki

Na terenie ostoi obserwowano ponad 250 gatunków ptaków. W ciągu ostatnich 10 lat stwierdzono gniazdowanie 147 gatunków. Regularnie występuje tu 56 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 23 to gatunki lęgowe. Odnotowano obserwacje 40 gatunków wymienianych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", z czego 8 to gatunki gniazdujące.

Dolina Bzury jest w skali Europy ważną ostoją lęgową dla rycyka. Skupia również ponad 1% krajowej populacji błotniaka łąkowego. Ponadto jest to ważna dla Polski ostoja bąka, gęgawy, cyranki, krakwy, błotniaka stawowego oraz derkacza. Występuje tu największe w skali regionu skupienie par lęgowych bielika. Liczna jest też populacja lęgowa perkoza dwuczubego, żurawia i bociana białego. Obszar ostoi jest częścią korytarza wędrówkowego ciągnącego się z zachodu na wschód wzdłuż Pradoliny Warszawsko-Berlińskiej. Z tego względu jest to kluczowe miejsce postojowe dla przelotnych gęsi, kaczek i siewkowców (głównie gęsi białoczelnej i zbożowej, świstuna, bataliona i czajki). W okresie zimy otwarte tereny doliny Bzury są ważnym miejscem zimowania dla ptaków szponiastych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi występują co najmniej 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: kumak nizinny, traszka grzebieniasta, bóbr i wydra.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- odwadnianie terenów dolinnych (Bzura, Bobrówka, Mroga).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie lub zmiana dotychczasowego, ekstensywnego sposobu użytkowania rolnego: zarastanie podmokłych fragmentów łąk i pastwisk, zamiana użytków zielonych na grunty orne, intensyfikacja użytkowania łąk i pastwisk;
- intensyfikacja gospodarki stawowej, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów;
- techniczna zabudowa brzegów cieków, usuwanie krzewów i drzew z brzegu;
- zrzuty ścieków komunalnych.

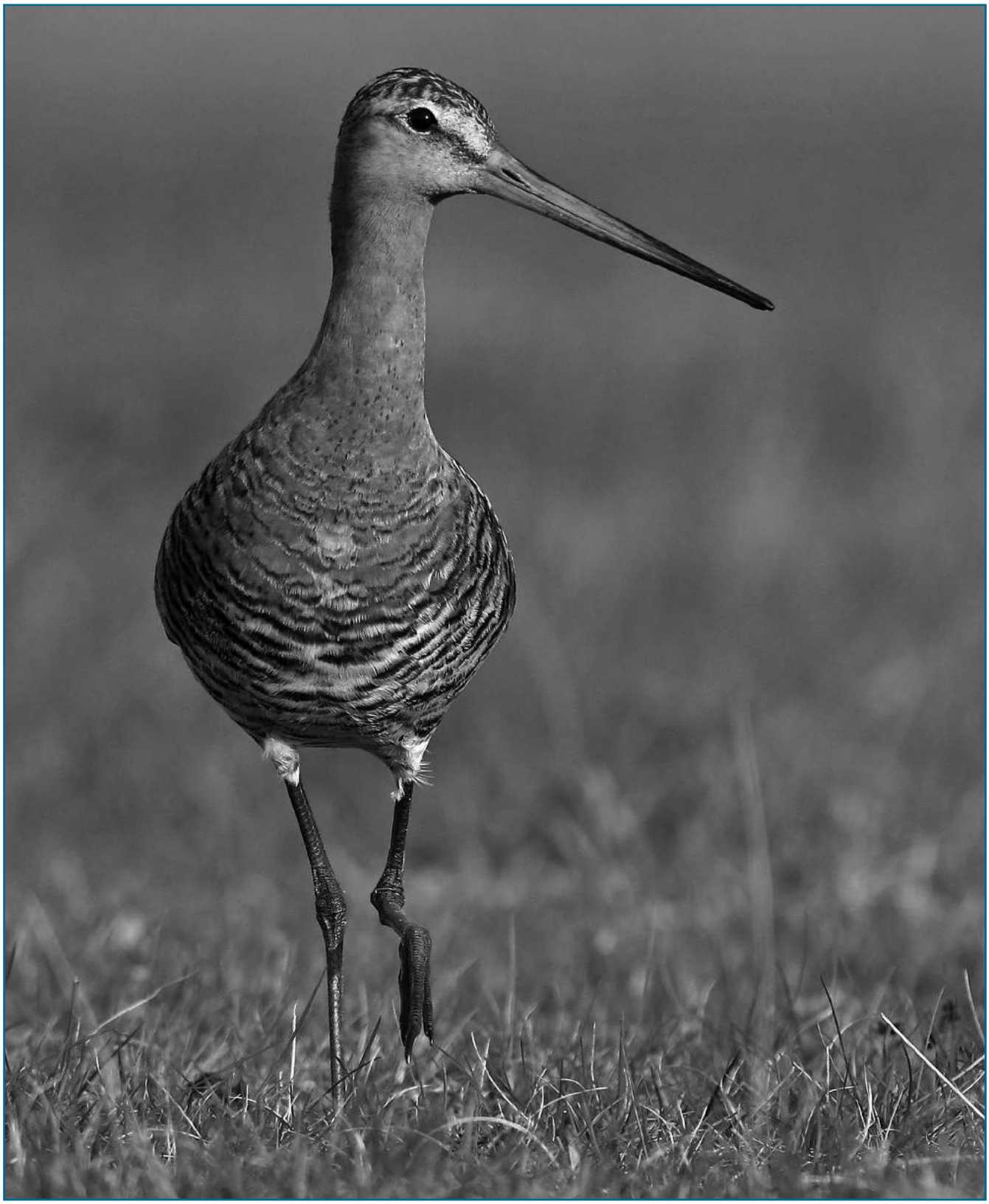
Podziękowania

Autorzy składają serdeczne podziękowania kolegom, którzy od wielu lat pomagają gromadzić dane o stanie awifauny ostoi oraz współorganizują badania i działania na rzecz ochrony tutejszych ptaków.
W szczególności słowa te kierujemy do Bartosza Janica, Piotra Miniasa, Krzysztofa Myśliwca, Tomasza Przybylińskiego, Rafała Wiktorowskiego, Zbigniewa Wojciechowskiego.

Źródła danych

Janiszewski, Włodarczyk, Janic, Minias, Myśliwiec, Przybyliński, Wiktorowski, Wojciechowski – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Rycyk *Limosa limosa* (fot. M. Matysiak, www.mateuszmatysiak.pl)

81. Błota Rakutowskie (Rakutowskie Swamps)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, B1i, C1, C2, C3

Autorzy: Krzysztof Kajzer, Michał Piotrowski, Piotr Zieliński, Wiesław Durniat, Piotr Twardowski, Mariusz Lamentowicz
Autor w poprzednim wydaniu: Piotr Zieliński

Kod ostoi: PL081
Współrzędne geograficzne: 52°31'N, 19°15'E
Powierzchnia: 4 438 ha
Położenie administracyjne: województwo kujawsko-pomorskie; powiat włocławski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Błota Rakutowskie, PLB040001

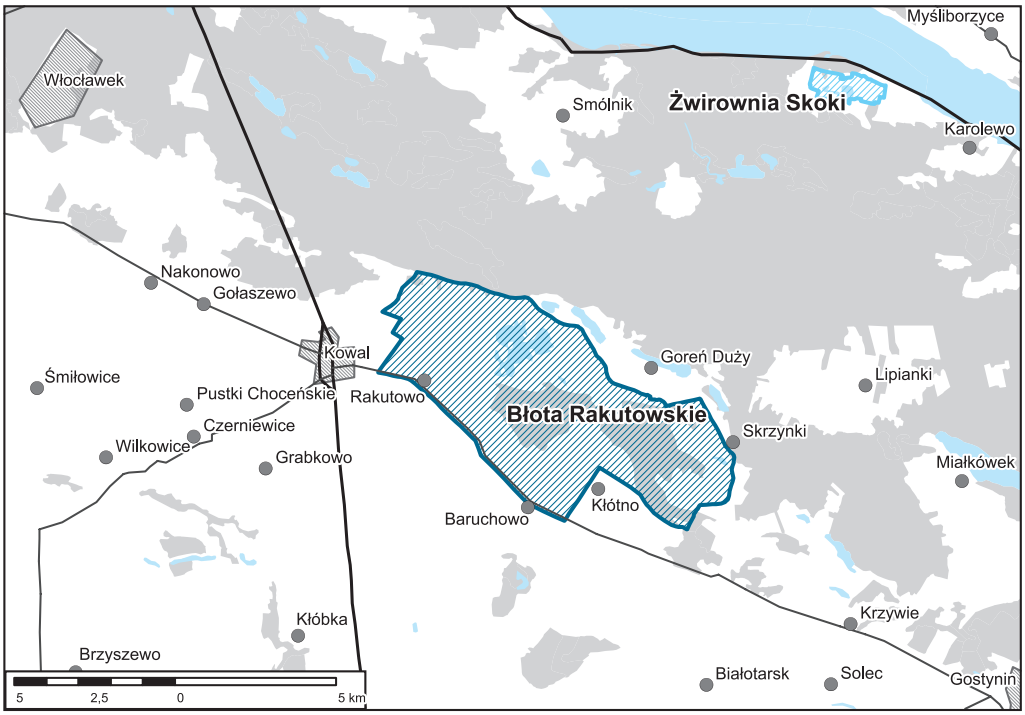
Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje płytkie eutroficzne jezioro wraz z przyległymi łąkami oraz dwoma kompleksami leśnymi z dominującymi zbiorowiskami łęgu jesionowo-olszowego oraz olsu. Jezioro jest ważnym miejscem przystankowym podczas migracji ptaków wodno-błotnych, szczególnie żurawi, gęsi oraz ptaków siewkowych.

Short summary
The site includes a shallow eutrophic lake together with adjacent meadows and two forests (mostly alluvial ash-alder forests and alder swamps). The lake is an important resting place for water birds during migration. Rakutowskie Swamps are a breeding site for e.g.: Black Tern, Little Bittern, Common Redshank, White-tailed Sea Eagle, Black Stork and Middle Spotted Woodpecker.

Ogólny opis ostoi
Ostoja zlokalizowana jest w Pradolinie Toruńsko-Eberswaldzkiej w mezoregionie Kotlina Płocka. Obejmuje centralną część zatorfionej Niecki Kłócieńskiej.
Jezioro Rakutowskie, położone w rozległym obniżeniu terenu, jest płytkim zbiornikiem, o powierzchni ok. 300 ha, zasilanym i odwadnianym przez rzekę Rakutówkę. Średnia głębokość wynosi 1,1 m, a maksymalna – 2,8 m. Jezioro charakteryzuje się znacznymi zmianami powierzchni lustra wody przy niewielkich zmianach głębokości. Powierzchnia lustra wody wynosi 177 ha, jednak w ostatnich latach ulega zmniejszeniu, co związane jest z suchymi okresami letnimi oraz intensywnym odpływem wody z jeziora. Pod koniec lata lustro wody zmniejsza się niekiedy nawet o 1/3. Szuwary trzcinowe sięgają 500 m szerokości i zajmują 80% długości linii brzegowej. Na pozostałej długości, do niedawna niezarośniętej, obecnie postępuje intensywny proces sukcesji roślinności z udziałem turzyc (*Carex* spp.), kłoci wiechowatej (*Cladium mariscus*) i wierzb (*Salix* spp.).
Od północnego wschodu jezioro graniczy z kompleksem wilgotnych (w czasie zalewów) łąk, obecnie częściowo przesuszonych. Najważniejsze dla gniazdowania ptaków siewkowych (np. rycyka i kulika wielkiego) łąki zostały w ostatnich latach zalesione olszą czarną.
Ok. 1/5 powierzchni ostoi stanowi las – dominują zbiorowiska łęgu olszowo-jesionowego i olsu. Wiek drzewostanów dochodzi do 120 lat. W wyniku obniżenia

Błota Rakutowskie (fot. P. Twardowski)

poziomu wód gruntowych siedliska lasów bagiennych ulegają degradacji, co skutkuje zamieraniem m.in. jesionu i przekształcaniem się siedlisk.
W efekcie niekorzystnych zmian zachodzących w leśnych fragmentach ostoi nastąpił spadek liczebności dzięcioła średniego. Na skutek osuszania łąk i zmiany sposobu ich użytkowania znacznie spadła liczebność niektórych gatunków, np. bekasa, krwawodzioba, czajki, płaskonosa, cyranki, a inne gatunki, np. rycyk, kulik wielki, błotniak łąkowy, przestały gniazdować na tym obszarze.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 20%, łąki i pastwiska – 15%, inne tereny rolne – 40%, mokradła – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 10%, inne – 5%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Olszyny Rakutowskie (174,6 ha), Jezioro Rakutowskie (414,1 ha) oraz Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 234 gatunki ptaków, w tym 130 lęgowych. Obserwowano tu 60 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, spośród których 20 jest lęgowych. Co najmniej 10 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Błota Rakutowskie stanowią jedno z dwudziestu pięciu najważniejszych w kraju zlotowisk/noclegowisk żurawia w okresie wędrówki jesiennej. Są też ważnym żerowiskiem i miejscem odpoczynku w trakcie wędrówki dla blaszkodziobych, brodzących, siewkowych, szponiastych i wróblowych oraz pierzowiskiem dla łabędzi i kaczek, a także noclegowiskiem jaskółek.
W skali regionu jest to ważne miejsce lęgowe żurawia, dzięcioła średniego i rybitwy czarnej, choć w przypadku tych dwóch ostatnich gatunków nastąpił znaczący spadek ich liczebności (dzięcioł średni – 52 pary w latach 1995–2003, 29 par w 2009 roku, rybitwa czarna – 50 par w 1999 roku, 15 par w 2009 roku). Spadkowy trend dotyczy również kulika wielkiego, krwawodzioba, kszyka oraz błotniaka łąkowego, a rycyk i rybitwa białowąsa zupełnie wycofały się z ostoi. Jest ona także miejscem zimowania błotniaka zbożowego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi zidentyfikowano 12 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Występuje tu także 6 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. czerwończyk nieparek, kumak nizinny, gronostaj, wydra i bóbr. Wokół jeziora i przylegających do niego szuwarów w wielu miejscach występują fitocenozy łąk trzęślicowych z rzadkimi gatunkami roślin – *Dianthus superbus, Gentiana pneumonanthe, Gentianella amarella, Cnidium dubium, Lathyrus palustris, Orchis militaris* i *Viola stagnina*. Fitocenozy wilgotnych lasów są ostoją rzadkich składników flory, np. *Daphne mezereum, Huperzia selago, Isopyrum thalictroides* i *Poa remota* (Załuski i in. 2008).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zaburzona hydrologia jeziora, będąca rezultatem naturalnego obniżania się poziomu wód, jak również antropogenicznego osuszania terenu (m.in. pogłębiania rowów melioracyjnych); pomimo znacznej możliwości regulacji poziomu wody nie wykorzystuje się dużego potencjału zarządzania przepływem wody w jeziorze.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zalesianie wilgotnych łąk;
- wyrąb starych drzewostanów;
- przebudowa drzewostanów;
- usuwanie martwych drzew;
- zamiana użytków zielonych na grunty orne;
- zanieczyszczenia wód;
- eutrofizacja wód;
- zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk;
- niepokojenie ptaków przebywających na jeziorze;
- kłusownictwo.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w zbieraniu danych o ostoi i ich przekazanie: Rafałowi Bobrkowi, Joannie Kajzer, Pawłowi Kozaneckiem, Andrzejowi Kośmickiemu, Łukaszowi Lamentowiczowi, Dorocie Łukasik, Michałowi Słowińskiemu, Sławomirowi Springerowi oraz Beacie Studzińskiej.

Tabela 3.81. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Błota Rakutowskie
Table 3.81. Key bird species recorded in Rakutowskie Swamps IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2005–2009	max. 221 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2005–2008	max. 4i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2007–2008	max. 8 000 i	PS	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2007–2008	max. 4 000 i	PS	
Gęgawa *Anser anser*	M	2008	400 i	PS	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008	15–25 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 250 i	PS	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2009	max. 2 000 i	PS	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2004–2009	max. 800 i	PS	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2008	max. 26 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	M	2004–2009	max. 300 i	PS	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2008	3 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008	35 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	1995–2003	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2009	8 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2009	2 p	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2008	max. 64 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	1–2 p	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2008	20 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	max. 9 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	3 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	2004–2009	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004–2009	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	7 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2009	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2006	1 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2009	+		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2006	1 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	3–7 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	1 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2007	1 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	1 500–3 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	12–18 p	E	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2005–2007	140–220 i	PS	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2004–2009	1–5 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2007–2008	max. 7 000 i	PS	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004	max. 132 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2007–2008	max. 64 i		
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2004–2009	1–15 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2007	max. 86 i	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	2007–2008	0 –1 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2004–2005	1–3 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2005–2007	max. 44 i	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	M	2004	max. 85 i	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2006–2009	1p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	200–300 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2004, 2008	1–2 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2009	5–15 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	3 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	29 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2008	+		
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	M	2008	1 i		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	1 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2009	65 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2005	5 p	PS	

Źródła danych

Kajzer, Piotrowski, Zieliński, Durniat, Twardowski, Lamentowicz – dane niepubl. z lat 2004–2009, Sikora (2009), Załuski, Przystalski, Kasprzyk, Cyzman, Lamentowicz (2008), Zieliński, Studziński (1996).

82. Żwirownia Skoki (Skoki Gravel-Pit)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autorzy: Piotr Zieliński, Monika Zielińska
Autorzy w poprzednim wydaniu: Piotr Zieliński, Monika Zielińska

Kod ostoi: PL082
Współrzędne geograficzne: 52°36'N, 19°23'E
Powierzchnia: 166 ha
Położenie administracyjne: województwo kujawsko-pomorskie; powiat włocławski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Żwirownia Skoki, PLB040005

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z najmniejszych ostoi w kraju, którą tworzą dwa zbiorniki wodne powstałe po wydobyciu żwiru z szeregiem różnej wielkości wysp i półwyspów. Jedno z najważniejszych w skali kraju miejsc lęgowych mewy czarnogłowej, śmieszki oraz rybitwy rzecznej.

Short summary
On of the smallest sites in the country encompassing two post-gravel extraction reservoirs including several islands and peninsulas of various size. One of the most important breeding sites for Mediterrenean Gull, Black-headed Gull and Common Tern in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w Kotlinie Płockiej w obrębie Pradoliny Toruńsko-Eberswaldzkiej. Jest oddalona od Zbiornika Włocławskiego o 0,5 km. Jest to najmniejsza powierzchniowo ostoja w Polsce, wyróżniająca się także tym, że jest siedliskiem antropogenicznym, stale kształtowanym w wyniku działalności człowieka.
Ostoję stanowią dwa sztuczne zbiorniki – wypełnione wodą głębokie doły wyrobiskowe powstałe w wyniku pozyskania żwiru – oraz ich najbliższe otoczenie. Zbiorniki są młodym środowiskiem przyrodniczym i z tego powodu roślinność przybrzeżna i wodna wykształcone są bardzo słabo. Płat szuwaru pałki wąskolistnej rośnie tylko na południowym brzegu mniejszego ze zbiorników, a w płytkiej zatoce dużego wykształciła się mozaika szuwaru pałki wąskolistnej i trzciny. Teren wokół zbiorników porastają zadrzewienia liściaste o małym zwarciu.
Mimo że blisko zbiorników funkcjonuje kopalnia kruszywa, są tu doskonałe warunki do bytowania ptaków: liczne wyspy i półwyspy. Trzy największe z nich, o powierzchni 0,02–0,1 ha, porastają niskie trawy i zioła, które zostały zasiedlone przez dużą kolonię śmieszki i rybitwy rzecznej. W wyniku przesuwania się ku zachodowi prac wydobywczych powierzchnia wyrobiska napełnionego wodą powiększa się.

Tabela 3.82. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Żwirownia Skoki
Table 3.82. Key Bird species recorded in Skoki Gravel-Pit IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2004–2009	0–8 p	DL	**C6**
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2007–2009	3 061–3 593 p	DL	**B3**
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2007–2009	3–15 p	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	L	2006–2009	1–2 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2007–2009	122–210 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1998–2003	1 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1998–2003	1 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1998–2003	1–2 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004	min. 1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	min. 3 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1998–2003	1 p		

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Zbiorniki wodne – 50%, lasy i zadrzewienia – 10%, zabudowa letniskowa – 40%.

Formy ochrony przyrody
Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy.

Ptaki
Na terenie ostoi gniazduje 8 gatunków ptaków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Żwirownia Skoki jest jednym z bardziej stałych lęgowisk mewy czarnogłowej, w którym maksymalnie zaobserwowano 8 par tego gatunku. Stwierdzono tu także liczne gniazdowanie śmieszki oraz rybitwy rzecznej.

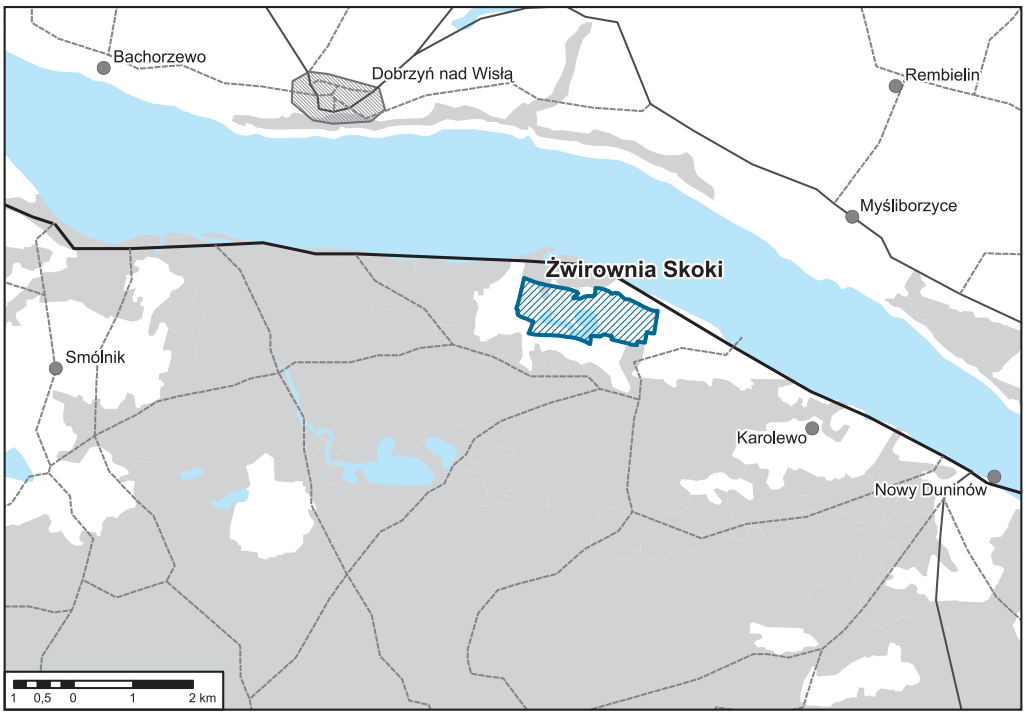
Inne walory przyrodnicze ostoi
Brak danych.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- niezamierzone niszczenie wysp podczas prac wydobywczych – w wyniku pozyskiwania żwiru dochodzi do częściowego obsunięcia fragmentów wysp lub do zapadania się mniejszych wysp.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- drapieżnictwo norki amerykańskiej *Mustela vison*, lisa *Vulpes vulpes*;
- zabudowa letniskowa wokół zbiorników wodnych, penetracja siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk przez turystów, rozbudowa infrastruktury turystycznej, uprawianie sportów wodnych na zbiornikach, wędkowanie z łodzi i pontonów.

Podziękowania
Autorzy dziękują Pawłowi Kozaneckiemu i Michałowi Piotrowskiemu.

Źródła danych
Bukaciński i in. (2007), Chylarecki i in. (2008), Sikora i in. (2007), Zielińska i in. (2007), Zieliński, Zielińska – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo* (fot. G. Leśniewski)

83. Dolina Środkowej Wisły (Middle Vistula River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C2, C6

Autor: Dariusz Bukaciński
Autor w poprzednim wydaniu: Przemysław Chylarecki

Kod ostoi: PL083
Współrzędne geograficzne: 52°04'N, 20°56'E
Powierzchnia: 30 778 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: garwoliński, grójecki, kozienicki, legionowski, nowodworski, otwocki, piaseczyński, płocki, płoński, sochaczewski, warszawski zachodni; miasta: Nowy Dwór Mazowiecki, Płock, Warszawa; województwo lubelskie; powiaty: puławski, rycki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Środkowej Wisły, PLB140004

Krótka charakterystyka ostoi
Dolina rzeczna o długości ok. 260 km, na dużym fragmencie (poza odcinkami miejskimi) o naturalnym charakterze lub przekształcona tylko w niewielkim stopniu. Najbardziej cennymi, unikatowymi siedliskami lęgowymi dla ptaków są piaszczyste wyspy i ławice w nurcie, urwiste brzegi i stare zadrzewienia łęgowe. Duże znaczenie mają również starorzecza, wilgotne łąki i zarośla wierzbowo-topolowe. Ostoja jest kluczowym w Polsce miejscem gniazdowania mewy pospolitej, mewy żółtonogiej, rybitwy białoczelnej i ostrygojada oraz jednym z ważniejszych miejsc lęgowych mewy czarnogłowej, sieweczki rzecznej i rybitwy rzecznej.

Short summary
Approx. 260 km long fragment of a river valley, mostly natural or little transformed by human activity (except fot urban parts). The most important habitats for breeding birds are sand islands and shoals, precipitous river banks and fragments of old alluvial forest. Other significant habitats are old river beds, wet meadows and willow-poplar thickets. It is the key nesting site for Common Gull, Lesser Black-backed Gull, Little Tern and Eurasian Oystercatcher in Poland and one of more important breeding sites for Mediterrean Gull, Little Ringed Plover and Common Tern.

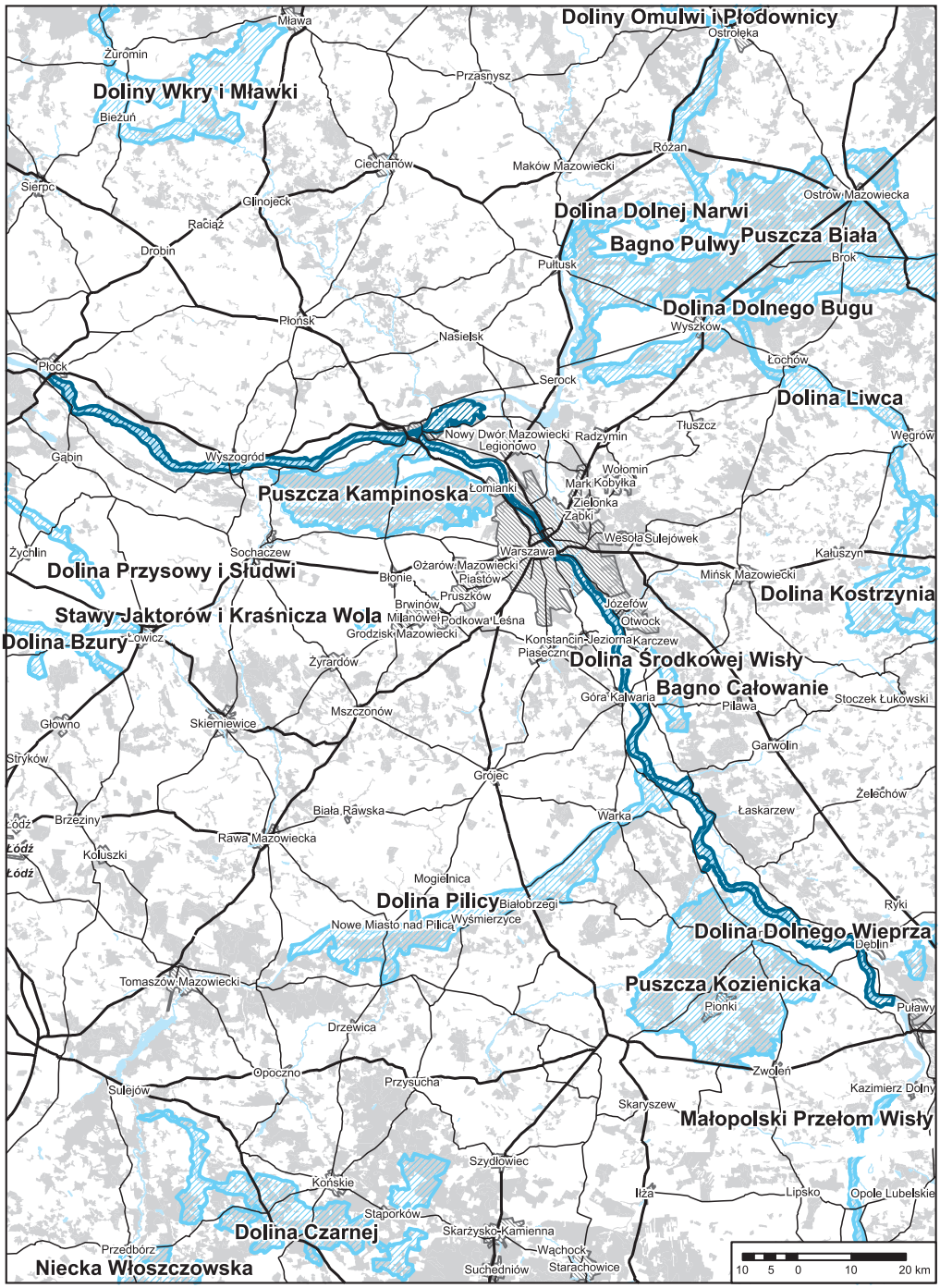
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje odcinek Wisły od Dęblina do Płocka, położony w Kotlinie Płockiej, Kotlinie Warszawskiej, Dolinie Środkowej Wisły. Początkowy odcinek Wisły w granicach ostoi ma przebieg południe–północ, na wysokości Nowego Dworu Mazowieckiego rzeka zmienia bieg i skręca na zachód.
Wisła w obrębie ostoi ma charakter rzeki roztokowej, o naturalnym korycie, licznie występują w nim wyspy, zwłaszcza w części północnej. Brzegi oraz taras zalewowy zarośnięte są eksploatowaną komercyjnie wikliną. Brzegi fragmentami są umocnione opaskami betonowymi i mają systemy ostróg. W niektórych miejscach zachowały się relikty łęgów nadrzecznych: wiązowego, wierzbowego i topolowego, których najwartościowszym elementem jest uroczysko Ruska Kępa przy moście modlińskim przez Wisłę.
Wyspy są piaszczyste, pokryte roślinnością zielną, a także zaroślami topolowymi i wierzbowymi, część z nich jest objęta ochroną rezerwatową. Tworzą środowisko cechujące się dużą dynamiką zmian. Corocznie niektóre z nich zanikają, inne „wędrują", zmieniają wielkość, kształt i/lub szybko zarastają roślinnością. Cały czas powstają też nowe ławice, które bardzo szybko mogą przekształcać się w stałe wyspy.
Na terasie zalewowej stosunkowo duży jest udział pól uprawnych i użytków zielonych, które powstały na miejscu lasów łęgowych i łąk.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 13%, łąki i pastwiska – 12%, inne tereny rolne – 21%, zbiorniki wodne i cieki – 45%, inne – 9%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Kępa Antonińska (475,0 ha), Kępa Rakowska (120,0 ha), Kępa Wykowska (248,0 ha), Kępy Kazuńskie (544,3 ha), Łachy Brzeskie (476,3 ha), Ławice Kiełpińskie (803,0 ha), Ławice Troszyńskie (114,0 ha), Ruska Kępa (15,3 ha), Wikliny Wiślane (340,5 ha), Wyspy Białobrzeskie (140,0 ha), Wyspy Zakrzewskie (310,0 ha), Wyspy Zawadowskie (530,0 ha), Zakole Zakroczymskie (528,4 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK) Doliny Rzeki Pilicy i Drzewiczki, Gostynińsko-Gąbiński OChK, Nadwiślański I OChK, Nadwiślański II OChK, Nadwiślański III OChK, Warszawski OChK.

Ptaki
W ostoi stwierdzono występowanie blisko 300 gatunków ptaków, co stanowi ponad 65% gatunków zidentyfikowanych dotychczas w Polsce. Ponad 160 z nich zasiedla Dolinę Środkowej Wisły w okresie lęgowym. Tym samym możemy tu spotkać ok. 70% wszystkich gatunków lęgowych w kraju. Blisko 30 gatunków wymieniono w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, spośród lęgowych 5 gatunków (ohar, sieweczka obrożna, kulik wielki, rybitwa białoczelna i ostrygojad) figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Dolina Środkowej Wisły jest jedną z dziesięciu najważniejszych ostoi dla rybitwy rzecznej i rybitwy białoczelnej. Jest to również jedno z kluczowych lęgowisk w kraju (ponad 5% populacji) dla ohara, nurogęsi, sieweczki rzecznej, ostrygojada, przede wszystkim jednak dla sieweczki obrożnej, mewy czarnogłowej i mewy pospolitej, których populacje lęgowe stanowią od ok. 30%–35% (sieweczka obrożna) do ponad 75% (mewa pospolita) wszystkich ptaków zasiedlających Polskę. Ostoja, oprócz tego, że jest kluczowym lęgowiskiem w kraju jest też ważnym szlakiem wędrówkowym zarówno dla wielu gatunków niewróblowych, jak i wróblowych, jednym z ważniejszych śródlądowych zimowisk dla mew, kaczek, łyski i niektórych szponiastych oraz miejscem przedwędrówkowych koncentracji obu gatunków bociana i żurawia.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi stwierdzono występowanie łęgów wierzbowych, topolowych, olszowych i jesionowych *(Salicetum albo-fraglis, Populetum albae, Aluenion glutinoso-incanae),* które należą do siedlisk priorytetowych Dyrektywy Siedliskowej. Występują tu również wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi oraz starorzecza i naturalne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami Nymphaeion i Potamion, należące do tych siedlisk. Na terenie ostoi odnotowano (oprócz ptaków)

przynajmniej kilka gatunków innych kręgowców i bezkręgowców wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", wśród nich takie, jak m.in. paź żeglarz *(Iphiclides podalarius)*, czerwończyk nieparek *(Lycaena dispar)*, szczeżuja wielka *(Anadonta cygnea)*, skójka gruboskorupowa *(Unio crassus)*, kiełb białopłetwy (*Gobio albipinnatus)*, miętus *(Lota lota)* i kumak nizinny *(Bombina bombina)*. Część z nich to jednocześnie gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Ostoja pełni ważną rolę korytarza ekologicznego dla wielu gatunków płazów, gadów i ssaków, które przemieszczają się bądź wzdłuż cieku, bądź między Wisłą i terenami otwartymi i kompleksami leśnymi przyległymi do rzeki (np. Puszcza Kampinoska).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- stale wzrastające drapieżnictwo (jaja, pisklęta, ptaki dorosłe) norki amerykańskiej *(Mustela vison)* i lisa *(Vulpes vulpes)*, w mniejszym stopniu jenota *(Nyctereutes procyonoides)*, a w najbliższej przyszłości również szopa pracza *(Procyon lotor)* na wyspach w nurcie Wisły.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie ekstensywnego wypasu w dolinie rzeki prowadzące do degradacji siedlisk lęgowych dla siewkowych, chruścieli i niektórych gatunków rybitw; prowadzenie intensywnego wypasu na wyspach w okresie lęgowym mew i rybitw (maj–czerwiec);
- budowanie tam w dolinie rzeki, umacnianie brzegów rzeki, eksploatacja kruszywa z dna i brzegów, używanie odpadów do umacniania brzegów, zrzuty ścieków komunalnych i przemysłowych;
- masowe pojawy meszek (krwiopijne owady z rodziny Simulidae), prowadzące do masowego opuszczania lęgów i olbrzymiej śmiertelności piskląt w koloniach mew;
- narastający ruch turystyczny, zwłaszcza kołowy (motory krosowe, quady, ogniska), na wyspach i ławicach w nurcie rzeki, prowadzący do bezpośred-

Tabela 3.83. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Środkowej Wisły
Table 3.83. Key Bird species recorded in Middle Vistula River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2006–2008	1–10 i	PS	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2007–2009	7–10 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2007–2009	6–13 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2007–2009	3–7 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2005–2009	0–2 p	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L?	2007–2009	0–2 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2006–2008	5–50 i	PS	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2007–2009	70–120 p	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	Z	2005–2008	5–15 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2009	0–5 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006–2009	5–15 p	PS	**C6**
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	2005–2008	5–15 i	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2006–2008	1–50 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	1–5 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2009	5–15 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2006–2009	0–2 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	3–4 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	3–4 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L	2006–2009	0–1 p	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2006–2009	0–5 i	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	min. 40–70	DL	**A1, C1**
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	min. 6 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	+		
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2009	2–5 p	PS	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2007–2009	6–12 p	DL	
Szczudłak Himantopus himantopus	M	2007–2009	0–3 i	DL	
Szablodziób *Recurvirostra avosetta*	L	2007–2009	0–1 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2007–2009	170–250 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2007–2009	100–160 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2006–2009	15–100 i	PS	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2006–2009	10–200 i	PS	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2006–2009	0–3 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2007–2009	20–30 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2006–2009	5–20 i	PS	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2007–2009	70–150 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2007–2009	10–15 p	DL	**C6**
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2007–2009	600–750 p	DL	
Mewa żółtonoga Larus fuscus	L	2007–2009	0–3 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2007–2009	7 000–11 000p	DL	**B3**
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2006–2009	5–25 i	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2007–2009	1 400–1 700 p	DL	**C2, C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2007–2009	420–540 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2007–2009	5–30 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2007–2009	0–2 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008- 2009	20–30 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007–2009	6–8 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1998	13 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2009	min. 5 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007–2009	min. 5 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2007–2009	min. 5 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007–2009	min. 5 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2009	min. 5 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	15–25 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2007–2009	min. 5 p	PS	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2007–2009	5 200–11 400 p	DL	**B2**

niego niszczenia i/lub opuszczania lęgów na skutek permanentnego niepokojenia ptaków;
- penetrowanie siedlisk przez myśliwych i kłusowników.

Podziękowania

Dziękuję wszystkim, którzy przyczynili się do tego, aby wiedza dotycząca liczebności i rozmieszczenia awifauny Doliny Środkowej Wisły była jak najbardziej pełna, wszystkim, bez których niemożliwe byłoby prowadzenie kompleksowych działań ochronnych w koloniach mew i rybitw na wyspach wiślanych. Szczególne podziękowania za wsparcie, trud i pot należą się Arkadiuszowi Buczyńskiemu, Monice Bukacińskiej, Markowi Kellerowi, Andrzejowi Różyckiemu i Agacie Urbanek. Prowadzenie wieloletnich działań ochronnych i monitoringu ptaków w Dolinie Środkowej Wisły byłoby niemożliwe bez finansowego wsparcia Programu Małych Dotacji GEF/SGP i EkoFunduszu oraz poparcia organizacyjnego Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków i Centrum Badań Ekologicznych PAN.

Źródła danych

Bukaciński, Bukacińska (2009), Bukaciński, Keller (2007) – mat. niepubl., Bukaciński, Keller (2009) – mat. niepubl.

84. Puszcza Kampinoska (Kampinos Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B3, C1, C6

Autorzy: Bogumiła Olech, Adam Olszewski
Autor w poprzednim wydaniu: Bogumiła Olech

Kod ostoi: PL084
Współrzędne geograficzne: 52°20'N, 20°35'E
Powierzchnia: 37 640 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: nowodworski, sochaczewski, warszawski zachodni; miasto Warszawa
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Kampinoska, PLC140001

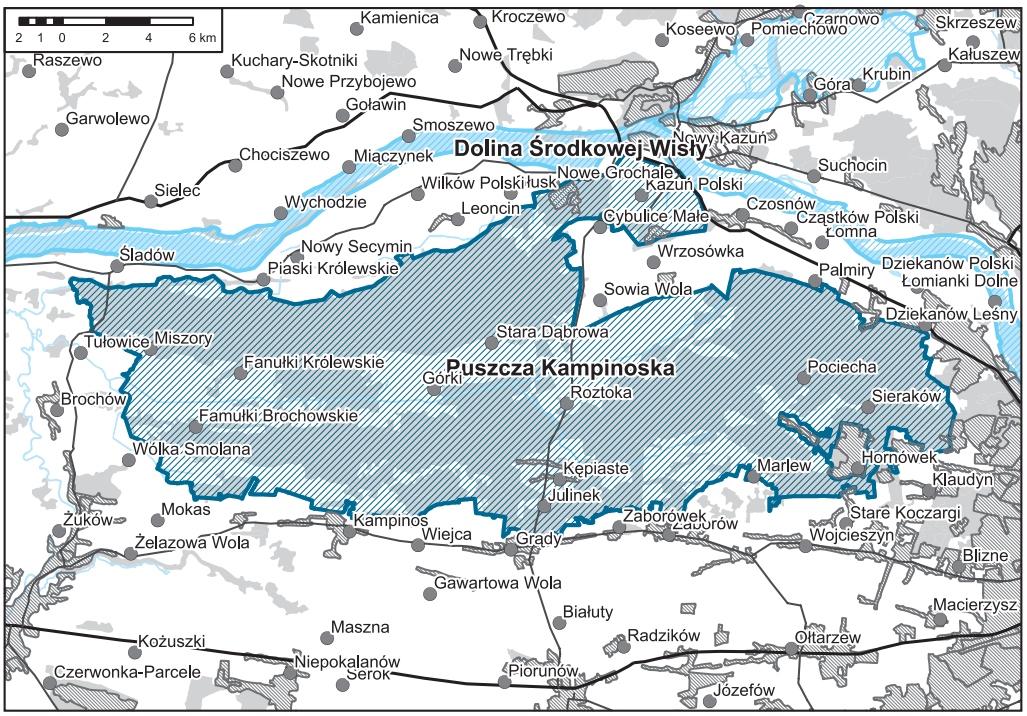
Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja o znacznej lesistości, z dominacją siedlisk borowych, położona w Pradolinie Wisły, na granicy aglomeracji warszawskiej. Teren zróżnicowany siedliskowo (pasy wydm śródlądowych i pasy bagienne) z intensywnymi zmianami sukcesyjnymi. Puszcza Kampinoska stanowi ważny w skali kraju obszar gniazdowania bociana czarnego, kropiatki i derkacza.

Short summary
A large forest site dominated by pine forests, located in ice-marginal valley of Vistula River on the outskirts of Warsaw conurbation. Diverse habitats (alternate stripes of inland dunes and bogs/marshes) in various stages of intensive natural succession. An important on national scale nesting site for Black Stork, Spotted Crake and Corncrake.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje tereny leśne i otwarte Puszczy Kampinoskiej, leżące w Kotlinie Warszawskiej na Nizinie Środkowomazowieckiej. Jest to pozostałość dużego kompleksu leśnego, pierwotnie łączącego się z Puszczą Jaktorowską, Bolimowską i Kurpiowską. Obszar ukształtowany został ok. 12 tysięcy lat temu po ostatnim zlodowaceniu, kiedy to czoło lądolodu skandynawskiego skierowało spływające wody na zachód, żłobiąc szerokie na 18–20 km koryto Prawisły. Po opadnięciu wód w wyniku procesów eolicznych na dnie pradoliny utworzyły się

Tabela 3.84. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Kampinoska
Table 3.84 Key Bird species recorded in Kampinos Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1995–2003	0–1 m		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	4–6 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	1–3 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	1995–2009	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	13–17 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	14–18 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	15–25 p	E	
Jastrząb *Accipiter gentilis*	L	2008–2009	45–50 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	3 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	7–10 p	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1995–2009	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2009	1–2 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	1995–2003	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2009	+		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1995–2009	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	30–60 m	PS	**B3, C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2008–2009	1–5 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	110–140 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	29–57 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2009	+		
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2004–2009	50–70 p	PS	
Dubelt *Gallinago media*	M	1995–2003	+		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2009	7–10 p	DL	**A1, C1**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	+		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1995–2003	1–5 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006–2009	8–12 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L?	2001–2009	0–1 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2009	1 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008–2009	20–50 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	0–1 p		
Dudek *Upupa epops*	L	2004–2009	40–50 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	0–1 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007–2009	70–100 p	E	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1995–2003	0–1 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	60–100 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	1995–2004	0–1 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	200–300 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	1–5 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L?	2004–2009	1–5 p	PS	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2004–2009	50–80 p	PS	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2006	2–3 m	DL	**A1, C1**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	40–60 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	20–40 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1995–2003	1–5 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	100–150 p	PS	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2006–2008	20–30 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	0–2 p	PS	

2 pasy wydmowe o deniwelacji do 30 m oraz dwa pasy bagienne z płytkimi pokładami torfu, zabagnieniami i licznymi drobnymi ciekami. Wskutek melioracji zakończonych w latach 70. ubiegłego wieku wody te odprowadzane są dwoma Kanałami Olszowieckimi A i B, Kanałem Zaborowskim i głównym kanałem Łasica do Bzury. Charakterystyczną cechą krajobrazu ostoi jest kontrast suchych wydm (pokrytych borem sosnowym i mieszanym) i obniżeń ze stagnującą przez 2–3 miesiące wodą powierzchniową (pokrytych pierwotnie olsami i łęgami). Na północnym krańcu ostoi, poza parkiem narodowym, na tarasie zalewowym Wisły znajdują się Łąki Kazuńskie (344 ha) z dwoma jeziorami przepływowymi – Górnym i Dolnym. Leży tu jedno z najgłębszych w okolicy Puszczy Kampinoskiej złóż torfu (do 3,5 m), będące obiektem badań paleontologicznych.

Na całym terenie zachodzą znaczne zmiany środowiska przyrodniczego. Dominują trzy procesy: obniżanie się poziomu wód gruntowych i związane z tym grądowienie wilgotnych siedlisk leśnych, przebudowa drzewostanów sosnowych w kierunku lasów mieszanych oraz wycofywanie się rolnictwa i sukcesja (częściowo sterowana – zalesienia) na obszarach porolnych.

Głównymi gatunkami lasotwórczymi są: sosna zwyczajna – 66%, olsza czarna – 12,5%, dęby (głównie szypułkowy) – 10%, brzozy (głównie brodawkowata) – 8,5%.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 73%, łąki i pastwiska – 16%, grunty orne – 5%, nieużytki – 4%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Kampinoski Park Narodowy (38 476 ha), Warszawski Obszar Chronionego Krajobrazu, rezerwat biosfery Puszcza Kampinoska (76 233 ha: KPN+otulina), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Puszcza Kampinoska PLC140001, projektowany Obszar Specjalnej Ochrony Siedlisk Łąki Kazuńskie PLH140048.

Ptaki

W latach 1959–2009 w ostoi stwierdzono występowanie 225 gatunków ptaków, z których 149 było lęgowych w latach 2001–2009. Dotychczas w ostoi odnotowano 58 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 24 gniazdujące. 39 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", z których 8 miało pewne kategorie lęgowości na początku XXI wieku. Puszcza Kampinoska stanowi ważny w skali kraju obszar gniazdowania bociana czarnego, kropiatki i derkacza. W skali regionu jest to także ważne miejsce lęgowe: trzmielojada, bielika, jastrzębia, żurawia, dzięcioła czarnego i świerszczaka. Dzięki dużemu udziałowi terenów otwartych ostoja jest miejscem regularnego zimowania myszołowa włochatego i błotniaka zbożowego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 12 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 4 gatunków roślin z Załącznika II (leniec bezpodkwiatkowy, sasanka otwarta, starodub łąkowy, dzwonecznik wonny). Zidentyfikowano 22 gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: 7 gatunków owadów (m.in. zgniotek cynobrowy, przeplatka aurinia i pachnica dębowa), 4 gatunki mięczaków (poczwarówki, zatoczek łamliwy), 4 gatunki ryb (różanka, piskorz, koza i boleń), 2 gatunki płazów (traszka grzebieniasta i kumak nizinny), 6 gatunków ssaków (m.in. 3 gatunki nietoperzy i ryś). Ostoja stanowi ważny korytarz ekologiczny w sąsiedztwie największego w kraju węzła hydrologicznego Wisły, Bugu i Narwi. Na uwagę zasługują liczne populacje dużych ssaków (stan na przełomie 2008/2009), np.: sarny – 2 500, jelenia – 100, łosia – 300, dzika – 700, rysia – 5–10, borsuka – 120, lisa – 450, zająca – 230, bobra – 28 rodzin.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wzrastająca presja urbanizacyjna na ostoję i jej otoczenie przy braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w gminach i izolacja od innych ostoi ptaków (np. Dolina Środkowej Wisły) przez powstające budynki, ogrodzenia i rozbudowę dróg oraz zmianę parametrów przecinającej ostoję drogi wojewódzkiej 579, która spełnia obecnie rolę zachodniej obwodnicy Warszawy.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- spadek poziomu wód podziemnych i powierzchniowych;
- zaniechanie tradycyjnej gospodarki rolnej, w tym użytkowania łąk, co powoduje bardzo szybką sukcesję roślinności na terenach otwartych, prowadzącą do zaniku wielu zbiorowisk nieleśnych;
- wykonywanie prac leśnych (pielęgnacja, pozyskanie, transport) przez cały rok, często także podczas sezonu lęgowego;

przekształcanie gruntów rolnych w działki budowlane.

Podziękowania

Podziękowania dla Anny Siwak, Danuty Pepłowskiej-Marczak, Bartłomieja Woźniaka, Michała Miecznika, Doroty i Jarosława Gawrońskich, Edyty Figat, Piotra Szpakowskiego i Pawła Kamoli za udostępnienie danych oraz dla Adama Tarłowskiego z Towarzystwa Przyrodniczego „Bocian" za pomoc w pracach ochroniarskich na terenie ostoi.

Źródła danych

Olech (2004, 2006a, 2006b), Olszewski (2007, 2008, 2009), Owadowska i in. (2009), Marczak, Olech, Olszewski, Siwak – dane niepubl.

Puszcza Kampinoska (fot. A. Olszewski)

85. Bagno Całowanie (Calowanie Swamp)

Kryteria BirdLife International: A1, C1

Autor: Wojciech Sobociński
Autor w poprzednim wydaniu: Andrzej Dombrowski

Kod ostoi: PL085
Współrzędne geograficzne: 51°59'N, 21°21'E
Powierzchnia: 4 215 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiat otwocki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagno Całowanie, PLB140011

Krótka charakterystyka ostoi
Mała ostoja obejmująca wilgotne łąki i podmokłe lasy porastające torfowisko niskie. Jedna z najważniejszych ostoi derkacza w centralnej Polsce.

Short summary
A small site protecting wet meadows and forests covering a lowland bog. One of the most important sites for Corncrake in the Central Poland.

Ogólny opis ostoi

Ostoja leży w Pradolinie Wisły, na jej prawym brzegu. Obejmuje jedno z największych torfowisk niskich na Mazowszu, ciągnące się równolegle do koryta rzeki na długości ok. 16 km, pomiędzy Karczewem, Sobieniami Szlacheckimi i Osieckiem. Obszar ten zasilany jest głównie wysiękowymi wodami podziemnymi. Zachodnim skrajem torfowiska przepływa Kanał Bielińskiego, niegdyś rzeczka Jagodzianka, odprowadzający wody do Wisły. Obok powierzchni torfowiskowej charakterystycznym elementem krajobrazu bagna są wydmy, wznoszące się kilka metrów powyżej powierzchni łąk torfowiskowych. Część wydm porasta las. Roślinność torfowiska jest bardzo zróżnicowana. Dominują wilgotne, kośne łąki, które w części wschodniej są często przesuszone. Rozległe, stare wyrobiska potorfowe, wśród których rozwijają się różnorodne zbiorowiska torfowiskowe, częste są w środkowej i południowej części obszaru. Są one porośnięte głównie przez łozowiska. Obecne są pojedyncze potorfia z otwartym lustrem wody, gdzie występuje niekiedy salwinia pływająca. Peryferyjne części torfowiska porośnięte są przez lasy olszowe i olszowo-brzozowe. Szczególnie dobrze zachowane, kępiaste, podtopione olsy porzeczkowe zajmują jego część północną oraz nieduże fragmenty centralne. W południowej części obszaru znajduje się dobrze zachowany łęg. Na wydmach występują m.in. bogate florystycznie, ciepłolubne murawy. Na stale podtopionych terenach zalewowych rzeczki Jagodzianki zachowały się rozległe turzycowiska i trzcinowiska. Nieznacznie wyniesione grądziki to miejsca występowania wilgotnych łąk trzęślicowych. Łąki są częściowo zagospodarowane. W latach 60. torfowisko niskie zmeliorowano na potrzeby rolnictwa. Po zmianie warunków wodnych na Całowaniu obserwuje się masową ekspansję zarośli wierzbowych i trzciny.

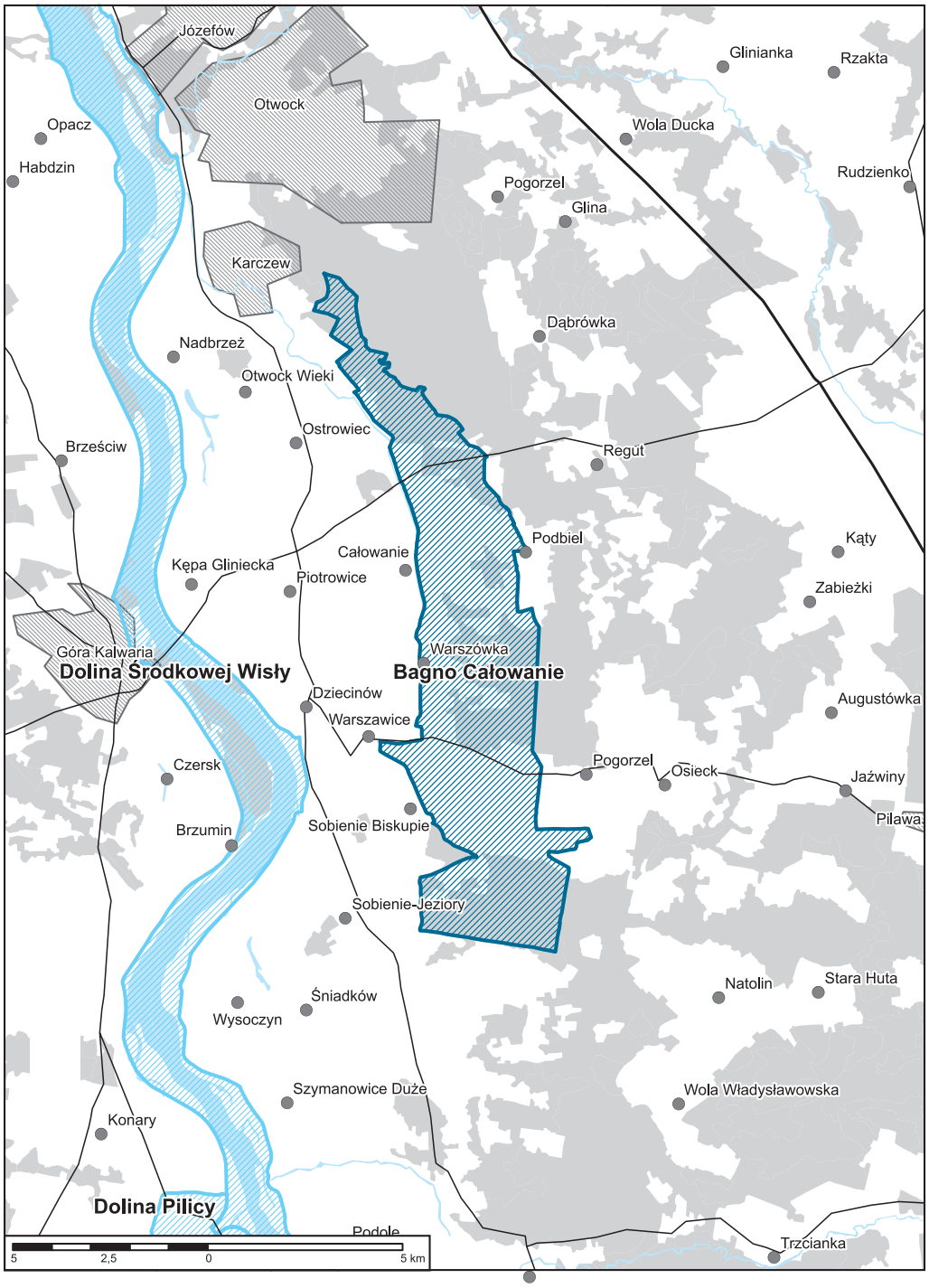
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 41%, łąki i pastwiska – 52%, inne tereny rolne – 5%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Tabela 3.85. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagno Calowanie
Table 3.85. Key Bird species recorded in (Calowanie Swamp) IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2007	100–1 200 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2006	150–2 000 i	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	1–2 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2005	max.34 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	2–4 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2008	max. 120 i	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2008	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	1–2 i	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	5 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	1–3 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	2–3 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	1 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005	1 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2001–2008	56–64 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	1995–2002	80 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2008	6–11 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2008	5–75 i	PS	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2008	7–50 i	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	min. 1–7 i	PS	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	2009	min. 2 i	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	min. 2–12 i	PS	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2006–2007	1 i	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2008	5 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	0–1 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	9 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2008	2–10 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	13–19 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	9–12 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2008	0–3 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	2–5 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2005	1–2 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	79–87 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2007–2008	2–4 p	DL	

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Na Torfach (21,1 ha), Wymięklizna (62,4 ha), Mazowiecki Park Krajobrazowy, I Nadwiślański Obszar Chronionego Krajobrazu województwa mazowieckiego.

Ptaki

Na obszarze ostoi w latach 2004–2008 stwierdzono gniazdowanie przynajmniej 109 gatunków ptaków, z których 19 (w 2008 r. – 17) wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 10 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ponadto w latach 2001–2008 odnotowano przynajmniej 41 gatunków ptaków zalatujących i migrujących. Gatunkiem kwalifikującym ostoję jest derkacz (48–64 odzywających się samców). W czasie wiosennych wędrówek gęgawa i gęś zbożowa spotykane są w liczbie 100–2 000 ptaków, ich koncentracje są zmienne i zależą od występowania podtopień i rozlewisk. Corocznie w sezonie lęgowym obserwowane są także skupiska nielęgowych żurawi (do 80 os.) i bocianów białych (do 120 os.).

Inne walory przyrodnicze ostoi

Występują tu zagrożone w skali Europy wilgotne łąki trzęślicowe *Molinion* i ciepłolubne murawy napiaskowe, a także mozaika łozowisk, mechowisk, turzycowisk i trzcinowisk oraz lasy olsowe. Flora Bagna Całowanie liczy ponad 700 gatunków roślin naczyniowych, w tym 33 chronione. Występujące w latach 50. i 60. XX wieku licznie zarośla reliktowej brzozy niskiej, zaczęły zanikać – od kilku lat z powodzeniem prowadzona jest ich ochrona czynna. Zidentyfikowano tu 6 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej takich, jak m.in. modraszek telejus, czerwończyk fioletek i czerwończyk nieparek, a także kumak nizinny oraz bóbr i wydra. Obszar jest ważnym szlakiem migracyjnym dużych ssaków, szczególnie łosia.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- odwodnienie terenu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zarastanie obszarów, na których zaprzestano wypasu i koszenia;
- funkcjonowanie lotniska i pól golfowych oraz plany budowy osiedli mieszkaniowych;
- eksploatacja złóż torfowych;
- nielegalne wysypiska śmieci;
- zalesienia.

Podziękowania

Autor dziękuje Romanowi Stelmachowi, Waldemarowi Mereczowi, Robertowi Belinie, Robertowi Arabuckiemu.

Źródła danych

Arabucki (2009) – dane niepubl., Chmielewski, Stelmach (2009), Dombrowski (2004), Figarski (2009) – dane niepubl., Sobociński (2001–2009) – dane niepubl., Stelmach (2006–2009) – dane niepubl.

Bagno Całowanie (fot. W. Sobociński)

86. Bory Dolnośląskie (Lower Silesia Forests)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Waldemar Bena
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL086
Współrzędne geograficzne: 51°25'N, 15°24'E
Powierzchnia: 172 093 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: bolesławiecki, legnicki, polkowicki, zgorzelecki; województwo lubuskie; powiaty: żagański, żarski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bory Dolnośląskie, PLB020005

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z największych w kraju ostoi leśnych. Dominują w niej drzewostany borowe (bory świeże i mieszane), zaś w części północnej rozległe wrzosowiska pochodzenia antropogenicznego. Bory Dolnośląskie stanowią jedną z najważniejszych w Polsce ostoi lęgowych kani rudej, bielika, włochatki, sówki i lelka, a także jedno z ostatnich miejsc występowania głuszca i cietrzewia w zachodniej Polsce.

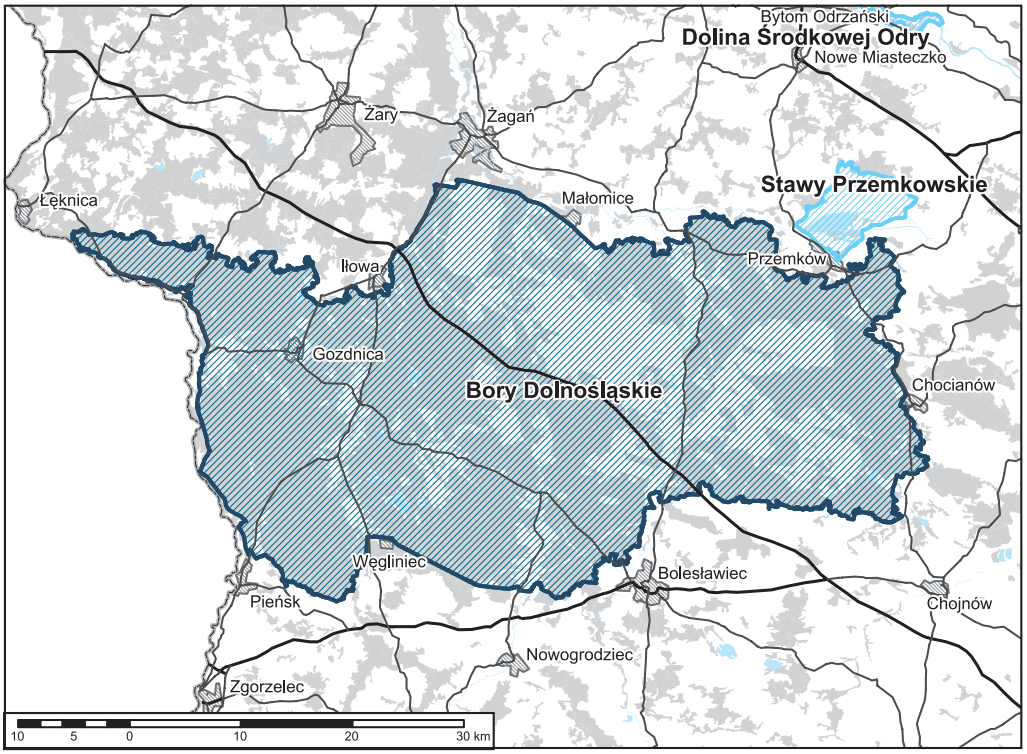
Short summary
One of the biggest forest sites in the country. Dominated by pine forests, in the north part by vast semi-natural heaths. Lower Silesia Forests are one of the most important Polish sites for Red Kite, White-tailed Eagle, European Nightjar, Tengmalm's Owl and Eurasian Pygmy Owl. This is also one of the last remaining breeding places of Western Capercaillie and Black Grouse in Western Poland.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na obszarze trzech regionów geograficznych: Równiny Chojnowskiej, Borów Dolnośląskich i Wzniesień Żarskich. Obejmuje jeden z największych w kraju zwartych kompleksów leśnych. Bory leżą w dorzeczu Odry, a główną rzeką regionu jest Bóbr, do którego uchodzą Kwisa, Czerna Wielka i Czerna Mała. Rzeźba terenu jest słabo zróżnicowana. Południową część stanowi powierzchnia moreny dennej słabo falistej, która na północy przechodzi w równinę napływową z licznymi stożkami kemowymi. Równinę przecinają południkowo biegnące doliny rzek. Monotonny krajobraz zwartych powierzchni leśnych urozmaicają jedynie drogi i doliny rzek, dzielące bory na mniejsze fragmenty.
Dominują ubogie, piaszczyste siedliska borowe. Drzewostan budują bory sosnowe z ubogim runem, które stanowi wrzos zwyczajny oraz borówki – czarna i brusznica. Panującym gatunkiem jest sosna, domieszkowo w małych ilościach obecne są też: dąb (głównie bezszypułkowy), brzoza, buk oraz świerk. Na rzadkich żyźniejszych siedliskach występują płaty borów mieszanych i fragmenty lasów liściastych (buczyn i grądów). Urozmaicenie stanowią znajdujące się w okolicach Węglińca stanowiska sosny drzewokosej na torfowiskach, w rejonie Świętoszowa i Żagania na obszarze poligonów wojskowych – rozległe wrzosowiska i brzeziny, a w mokrych zagłębieniach – fragmenty olsów.
W okolicach Węglińca, Parowej i Ruszowa znajdują się kompleksy stawów rybnych – Stawy Parowskie, o zróżnicowanym charakterze. Niektóre z nich porośnięte są szuwarami, podczas gdy inne są niemal pozbawione roślinności wodnej na skutek renowacji.
Nieliczne wsie i miasteczka położone są wzdłuż dróg rozcinających bory. Wokół nich są enklawy terenów otwartych, pól uprawnych i innych użytków rolnych, a w dolinach rzek śródleśne łąki i odłogi.

Tabela 3.86. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bory Dolnośląskie
Table 3.86. Key Bird species recorded in Lower Silesia Forests IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	**C6**
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2009	min. 5 m	PS	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2004–2009	5–10 m	PS	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1996–2009	4–12 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1997–2009	8–10 p	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1997–2009	12–15 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1998–2009	16–18 p	E	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1999–2009	7–10 p	E	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1999–2009	15–20 p	E	**A1, B2, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	11–13 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1996–2009	5–10 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	1996–2009	2–5 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	1999–2009	8–15 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	1999–2009	100–120 p	DL	**B2, C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1999–2009	15–30 p	E	
Puchacz *Bubo bubo*	L	1996–2009	5–8 p	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	1996–2009	90–110 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1996–2009	170–210 p	DL	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1996–2009	350–450 p	E	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1996–2009	15–20 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1999–2009	15–22 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1999–2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1996–2000	5–10 p	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	400–600 p	PS	**C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1996–2009	30–50 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1999–2009	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1996–2004	20–30 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1999–2009	+		

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienie – 74%, tereny użytkowane rolniczo – 24%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Torfowisko pod Węglińcem (1,35 ha), Żurawie Bagno (42,10 ha), Buczyna Szprotawska (155,50 ha), Buczyna Piotrowicka (171,27 ha), Wrzosiec koło Piasecznej (40,16 ha), Torfowisko Borówki (37,40 ha), Park Krajobrazowy Łuk Mużakowa, Przemkowski Park Krajobrazowy.

Żurawie *Grus grus* (fot. W. Bena)

Ptaki

W ostoi stwierdzono 154 gatunki lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe, spośród których 35 ujętych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, 13 figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Bory Dolnośląskie stanowią jedną z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla kani rudej, bielika, włochatki, sóweczki i lelka. Uchodzą również za jedno z ostatnich miejsc występowania głuszca i cietrzewia w zachodniej Polsce. W skali regionu jest także ważny obszar lęgowy bąka, bociana czarnego, trzmielojada, kani czarnej, żurawia, puchacza, lerki i świergotka polnego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na obszarze ostoi zarejestrowano ponad 20 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Charakterystycznymi dla Borów Dolnośląskich siedliskami są wilgotne wrzosowiska z wrzoścem bagiennym *Erica tetralix* oraz przygiełkowiska z licznymi reprezentantami flory atlantyckiej. Opisywany teren cechuje się występowaniem nie tylko atlantyckich gatunków roślin, lecz również borealnych oraz górskich. Stwierdzono tu 9 gatunków figurujących w „Polskiej czerwonej księdze roślin" takich jak, m.in.: widłak cyprysowy *Diphasiastrum tristachyum*, sosna drzewokosa *Pinus x rhaetica*, grzybień północny *Nymphaea candida*, nadwodnik sześciopręcikowy *Elatine hexandra*, rdestnica podługowata *Potamogeton polygonifolius*, ponikło wielołodygowe *Eleocharis multicaulis*. Współcześnie w ostoi zidentyfikowano 7 gatunków ujętych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. mopka *Barbastellus barbastellus*, nocka Bechsteina *Myotis bechsteinii*, bobra europejskiego *Castor fiber*, wydrę *Lutra lutra* oraz wilka *Canis lupus*, który w ostatnich latach ponownie skolonizował Bory Dolnośląskie i zwiększa swą liczebność. Płazy i gady reprezentowane są m.in. przez traszkę grzebieniastą *Triturus cristatus*, kumaka nizinnego *Bombina bombina*, żółwia błotnego *Emys orbicularis* oraz gniewosza plamistego *Coronella austriaca*. Na terenie ostoi występuje także 9 gatunków owadów i 2 gatunki ślimaków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Są to m.in.: trzepla zielona *Ophiogomhus cecilia*, przeplatka maturna *Hypodryas maturna*, modraszek nausitous *Maculinea nausithous*, kozioróg dębosz *Cerambyx cerdo*, jelonek rogacz *Lucanus cervus*, pachnica dębowa *Osmoderma eremita* i poczwarówka zwężona *Vertigo angustior*. Odnotowano tu też rzadkie, zagrożone gatunki owadów, takie jak paź żeglarz *Iphiclides podalirius*, smukwa kosmata *Scolia hirta*, szklarnik leśny *Cordulegaster boltonii*

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – wyrąb starodrzewów i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, stosowanie wielkopowierzchniowych zrębów zupełnych;
- zalesianie łąk, pastwisk i wrzosowisk;
- naturalna sukcesja.

Inne ważne zagrożenia

- penetrowanie siedlisk przez ludzi (zwłaszcza w czasie zbierania jagód) i hałas;
- osuszanie terenów podmokłych i regulacje cieków;
- intensyfikacja gospodarki stawowej;
- zabudowywanie terenów niezabudowanych;
- budowa nowych dróg;
- kłusownictwo.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc przy zbieraniu danych Adamowi Chlebowskiemu i Sławomirowi Rubasze.

Źródła danych

Bena, Chlebowski, Rubacha – dane niepubl. z lat 2004–2009.

87. Stawy Przemkowskie (Przemkow Fish Ponds)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, C1, C3, C4, C6

Autor: Andrzej Ruszlewicz
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL087
Współrzędne geograficzne: 51°34'N, 15°49'E
Powierzchnia: 4 605 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiat polkowicki; województwo lubuskie; powiat żagański
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Stawy Przemkowskie, PLB020003

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca rozległy kompleks stawów rybnych i przylegających do nich terenów podmokłych (łęgi, torfowiska niskie, bagienne i wilgotne łąki) w większości po dawnym poligonie wojskowym. Obszar o dużym znaczeniu dla ptaków migrujących, szczególnie gęsi zbożowych. Jest to także ważne lęgowisko ptaków wodno-błotnych, m.in. podgorzałki.

Short summary
Small site encompassing fish breeding ponds and adjacent wetlands (alluvial forests, lowland bogs, wet meadows), covering the area of former military training grounds. Important area for migratory birds (especially Bean Goose) and breeding birds e.g. Ferruginous Duck.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na Równinie Szprotawskiej, w dolinie skanalizowanej rzeki Szprotawa, dopływu Bobru. Główna część ostoi to ok. 30 stawów hodowlanych zasilanych wodami rzeki. Stanowią one dwa kompleksy o powierzchni 769 i 179 ha. Roślinność na stawach jest zróżnicowana. Na większości, wzdłuż brzegów występuje szuwar, tworzący wąskie kilkumetrowej szerokości pasy. Na niektórych stawach płaty szuwarów: trzcinowego, pałkowego i mannowego są większe, rosną wzdłuż brzegów w skupieniach szerokości do 90 m. Gdzieniegdzie znajdują się wyspy trzcinowe. Stawy rozdzielają wąskie groble z nielicznymi krzewami.
Otoczenie stanowią rozległe mokradła pocięte siecią kanałów i zarastające łąki. Roślinność podmokłych łąk, które nie są użytkowane, zdominowały szuwary. Zachowało się też tutaj kilkanaście płatów lasu łęgowego (ok. 75 ha).
Na wschód od stawów, pomiędzy Szprotawą i Kanałem Północnym, znajdują się tzw. Łąki Ostaszowskie. Są to łąki o różnym stopniu nawodnienia, pocięte pasami i płatami gęstych zarośli wierzbowych, część z nich jest użytkowana. Obniżenia terenu zajmują turzycowiska i trzcinowiska. Rejon ten odwadniany jest rowami, które nie są konserwowane i zarastają krzewami i drzewami.
Na północ od Kanału Północnego rozciąga się duży obszar byłego poligonu wojskowego z trudno dostępną mozaiką gęstych zarośli wierzbowych, oczkami wody i zabagnieniami. Stawy objęte są ochroną rezerwatową, nie ma na ich terenie zabudowy.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 6%, łąki i pastwiska – 13%, inne tereny rolne – 4%, mokradła – 59%, zbiorniki wodne i cieki – 18%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwat Stawy Przemkowskie (1 046,3 ha), użytek ekologiczny Przemkowskie Bagno (1 696,78 ha), Przemkowski Park Krajobrazowy (3 110 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Szprotawki (1 406 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Stawy Przemkowskie PLB020003.

Ptaki
W ostoi w latach 2008–2009 stwierdzono 132 gatunki ptaków, z czego 98 lęgowych. Odnotowano tu 35 gatunków zamieszczonych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, spośród nich lęgi wyprowadza 26 gatunków. W „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" wymienione są 22 gatunki tu występujące.

Stawy Przemkowskie są jednym z ważniejszych miejsc lęgowych łabędzia krzykliwego, lęgi wyprowadzają tu 1–2 pary podgorzałki, licznie gniazduje głowienka i czernica. Wilgotne łąki, na których wznowiono użytkowanie, są jednym z ostatnich miejsc w regionie z lęgową populacją rycyka i kulika wielkiego. Bardzo liczna jest populacja lęgowa wąsatki, a żuraw ma jedną z większych koncentracji par lęgowych.
Obszar jest też miejscem ważnym dla wielu migrujących gatunków ptaków, szczególnie dla gęsi zbożowej, a także wielu innych ptaków wodno-błotnych, zwłaszcza siewkowatych.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Ostoja obejmuje co najmniej 5 siedlisk przyrodniczych wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej: nizinne rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, suche wrzosowiska, niżowe łąki użytkowane ekstensywnie, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe. Ostoja to ważne siedlisko kumaka nizinnego, występują tu także traszka grzebieniasta, wydra i bóbr europejski.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenia w ostoi
- obniżenie poziomu wód gruntowych, zmniejszenie ilości wód wpływających do obszaru;
- nadmierne odwodnienie łąk, zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk;
- zaniechanie lub intensyfikacja produkcji rybackiej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- przekształcanie łąk w grunty orne, intensyfikacja produkcji;
- pogorszenie jakości wód, susza;
- zalądowienie stawów, prywatyzacja stawów.

Podziękowania
Dla Marka Cieślaka, Andrzeja Szlachetki, Janusza Stępniewskiego za udostępnienie danych.

Źródła danych
Bocheński i in. (2007), Jerzak (2008), Ruszlewicz – dane niepubl. z lat 2004–2009, Stawarczyk (2004).

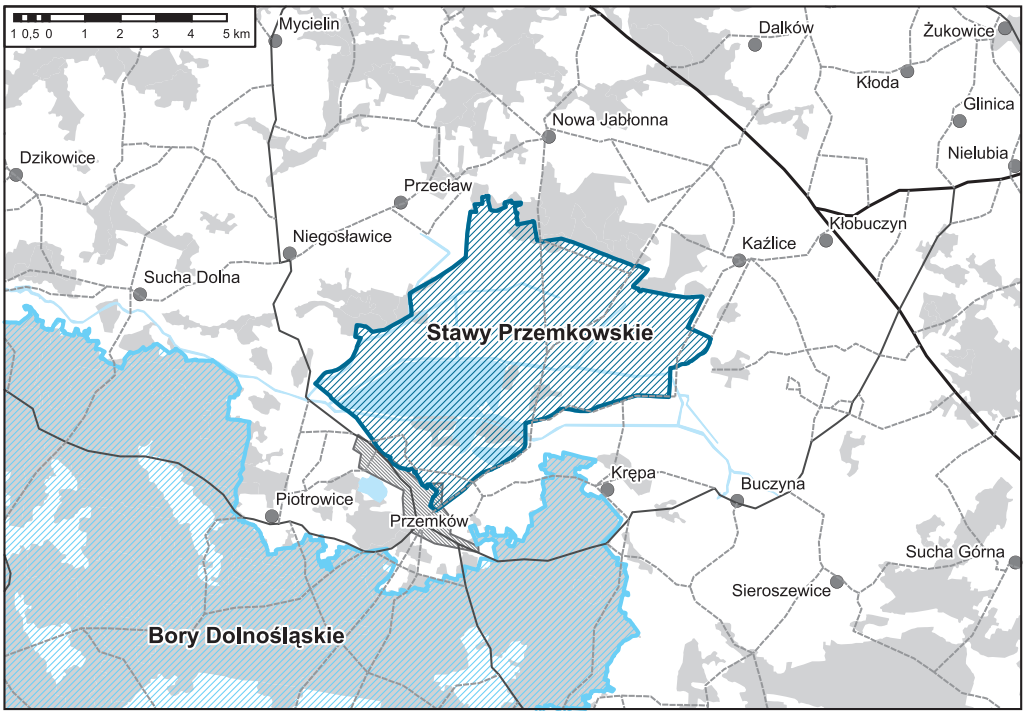

Tabela 3.87. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Stawy Przemkowskie
Table 3.87. Key Bird species recorded in Przemkow Fish Ponds IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2008–2009	min. 20 000 i		**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor.*	L	2008–2009	10–41 p		
Łabędź niemy *Cygnus olor.*	M	2008–2009	max. 130 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2008–2009	1–3 p	DL	**C6**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008–2009	2 000–8 000 i		**A4i, B1i, C3**
Gęgawa *Anser anser*	L	2008–2009	20–80 p		
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2008–2009	max. 970 i		
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2008–2009	2–3 p		
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2008–2010	max. 7 800 i		
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008–2009	2–5 p		
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2008–2009	1–3 p		
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008–2009	max. 400 i		
Głowienka *Aythya ferina*	L	2008–2009	200 p		**B2**
Głowienka *Aythya ferina*	M	2008–2009	max. 8 000 i		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2008–2009	1–2 p	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	L	2008–2009	170 p		
Czernica *Aythya fuligula*	M	2008–2009	max. 2 600 i		
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008–2009	10–22 p		
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008–2009	22–150 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008–2009	6–9 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*,	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	10–290 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008–2009	1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008–2009	2–3 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2002	0–1 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2008–2009	0–2 i	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2002	0–1 p		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2008–2009	0–2 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008–2009	10–15 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008–2009	3–5 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008–2009	0–5 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008–2009	6–7 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008–2009	5–25 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2008–2010	max. 10 000 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2008–2009	8–10 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2008–2009	max. 5 000 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008–2009	10–30 p		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008–2009	0–3 p		
Rycyk *Limosa limosa*	M	2008–2009	45 i		**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008–2009	0–2 p		
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2008–2010	max. 5 i		
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008–2009	0–4 p		
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008–2009	3–5 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008–2009	8–10 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2008–2009	0–3 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008–2009	2–5 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008–2009	1–3 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2008–2009	6–10 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008–2009	5–7 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008–2009	+		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008–2009	40–350 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008–2009	+		

88. Zbiornik Mietkowski (Mietkow Reservoir)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B3, C1 C3, C4, C6

Autorzy: Grzegorz Orłowski, Paweł Gębski
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL088
Współrzędne geograficzne: 50°57'N, 16°37'E
Powierzchnia: 1 194 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiat wrocławski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zbiornik Mietkowski, PLB020004

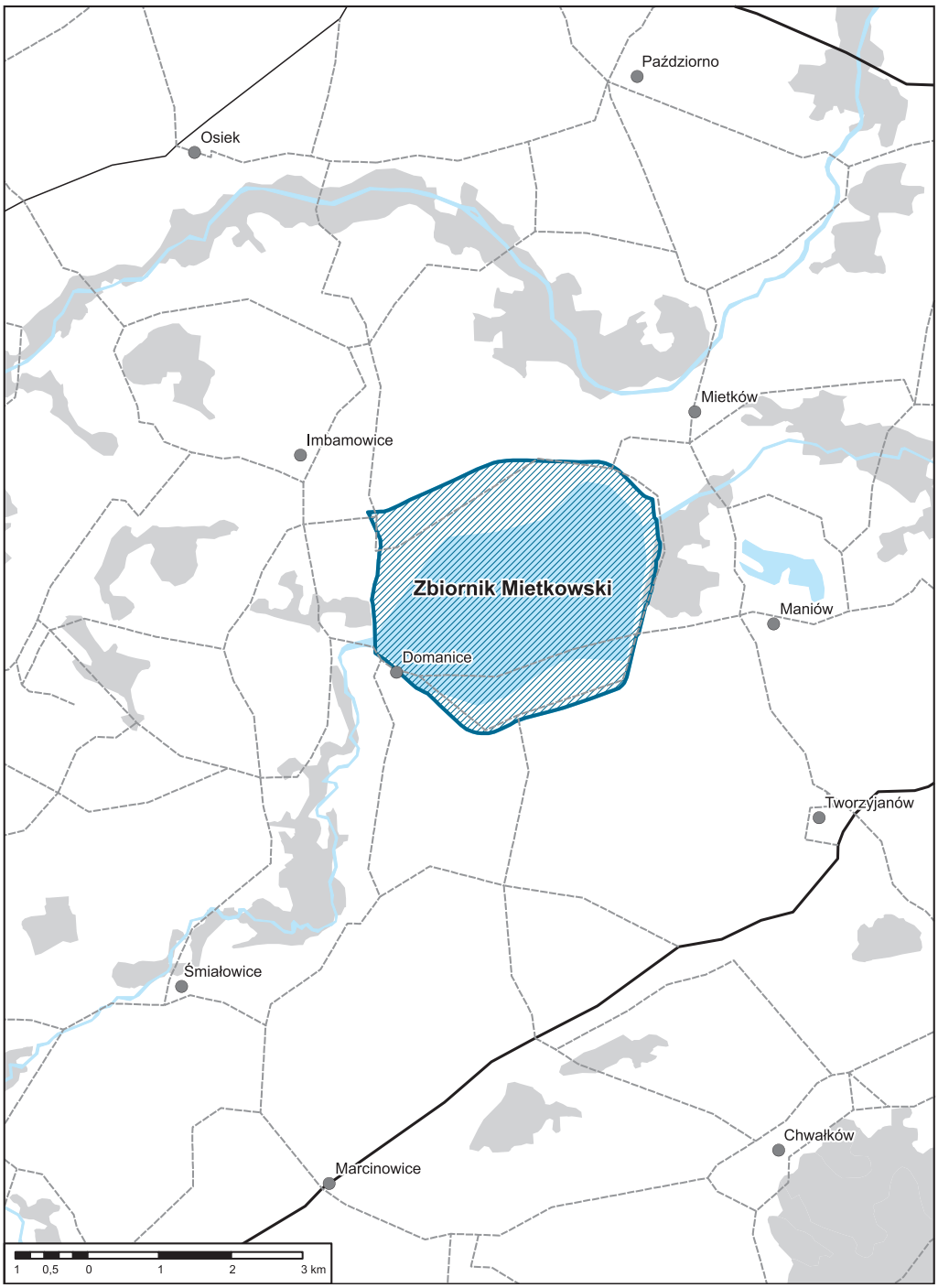
Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca zbiornik zaporowy leżący na Bystrzycy, w dorzeczu Odry. W skali Polski Zbiornik Mietkowski stanowi główne miejsce odpoczynku i zimowania gęsi oraz jest to jedno z najważniejszych lęgowisk rybitwy rzecznej i mewy czarnogłowej.

Short summary
A small site encompassing a dam reservoir on Bytrzyca River in Odra River basin. Mietkowski Reservoir is one of the main resting and wintering sites for geese (their congregations reach a few dozen thousand individuals) and a place of large congregation of migratory waders. It is also one of the most important national breeding sites for Common Tern and Mediterrean Gull.

Ogólny opis ostoi
Zbiornik Mietkowski usytuowany jest w dorzeczu Odry na rzece Bystrzycy. Znajduje się on ok. 30 km na południowy zachód od Wrocławia w rolniczym krajobrazie Przedgórza Sudeckiego. Budowę zbiornika zakończono w 1986 roku. Powierzchnia przy maksymalnym napełnieniu zajmuje ok. 980 ha. W Zbiorniku Mietkowskim następują duże sezonowe wahania poziomu wody, przy maksymalnym spiętrzeniu w okresie wiosennym i stanach minimalnych, w miesiącach jesienno-zimowych. Przy niskim poziomie wody (głównie późną jesienią i zimą) w cofkowej części zbiornika (ujście Bystrzycy) odsłaniają się rozległe powierzchnie błotne, stanowiące atrakcyjne miejsca odpoczynku i żerowania dla wielu gatunków, zwłaszcza ptaków wodno-błotnych. W ostatnich latach w wyniku intensywnej eksploatacji pokładów żwiru zmniejszyła się radykalnie powierzchnia dna zbiornika dostępna dla żerujących ptaków siewkowych. W jego cofkowej części znajduje się także kilkanaście wysp o zróżnicowanej powierzchni, które stanowią miejsca kolonijnego gniazdowania śmieszki, mewy czarnogłowej, mewy białogłowej i rybitwy rzecznej. Przy bardzo niskich stanach wody w okresie wiosennym odsłaniają się dodatkowo niewielkie żwirowe wysepki, na których stwierdzano lęgi rybitwy białoczelnej. W ostatnim czasie nastąpiła kolonizacja wysp roślinnością drzewiastą i lokalnie utworzyły się zwarte zarośla o charakterze łęgowym zbudowane przez kilka gatunków wierzb *Salix* spp. i topoli *Populus* sp. Przy niskich stanach wody dno zbiornika szybko pokrywa się zwartym łanem rdestu ziemnowodnego *Polygonum amphibium*, przez co teren ten staje się niedostępny dla większości ptaków siewkowych.
W pobliżu zbiornika znajduje się kilka wsi (Mietków, Borzygniew, Maniów Mały, Domanice).

Tabela 3.88. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Mietkowski
Table 3.88. Key Bird species recorded in Mietkowski Reservoir IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	1998–2009	min. 70 000 i	DL	**A4iii, C4**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	1998–2009	max. 60 000 i	DL	**A4i, B1i, B3, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	1998–2009	max. 5 000 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	1998–2009	0–1 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	1998–2009	max. 350 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1998–2009	max. 22 500	DL	**B1i, C3**
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	1998–2009	max. 800 i	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1998–2009	0–2 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	1995–2003	1–3 i		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1998–2009	0–1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1998–2009	0–1 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1994–2009	max. 620 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	max. 170 i		
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	1998–2009	max.105 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	1998–2009	max. 218 i	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	max. 400 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2007	25 p	DL	**C6**
Mewa mała *Larus minutus*	M	1998–2009	max. 350 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	1998–2009	max. 3000 p	DL	**B3**
Śmieszka *Larus ridibundus*	M	2000–2009	max. 15 500 i	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	1998–2009	max. 5 p	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	M	2000–2009	max. 1 600 i	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	L	1998–2009	max. 120 p	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	M	1998–2009	max. 3 600 i	DL	
Mewa romańska *Larus michahellis*	L	1998–2009	max. 2 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1998–2009	max. 110 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1998–2009	0–5 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	1998–2009	max. 370 i	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1998–2009	0–1 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1998–2009	0–2 p	DL	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 1%, pola uprawne i inne użytki rolne – 9%, zbiorniki wodne i cieki – 90%.

Formy ochrony przyrody

Park Krajobrazowy Dolina Bystrzycy.

Ptaki

Awifauna Zbiornika Mietkowskiego liczy 123 gatunki ptaków wodnych, z czego ponad 20 to gatunki lęgowe. Stwierdzono tutaj 66 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 15 z nich to gatunki lęgowe, włącznie z gatunkami, które występowały w przeszłości, oraz gatunkami gniazdującymi regularnie w ostatnich latach. Aż 38 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

W skali Polski Zbiornik Mietkowski stanowi jedno z głównych miejsc odpoczynku i zimowania gęsi, których koncentracje osiągają tu kilkadziesiąt tysięcy osobników, a także znacznych skupień przelotnych ptaków siewkowych. Jest to jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk rybitwy rzecznej i mewy czarnogłowej. W okolicznych lasach łęgowych położonych wzdłuż rzeki Bystrzycy gniazduje bielik, muchołówka białoszyja oraz kilka gatunków dzięciołów.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W obrębie zbiornika stwierdzono licznie odzywające się kumaki nizinne *Bombina bombina* (gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej) i rzekotki drzewne *Hyla arborea*.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- nadmierna eksploatacja pokładów żwiru, w wyniku której zdecydowanej redukcji uległa powierzchnia błotnistego dna zbiornika, stanowiąca miejsce żerowania dla migrujących siewkowych;
- masowo organizowane w okresie jesienno-zimowym polowania na gęsi.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- masowa turystyka i działalność wędkarska, która przyczynia się do niepokojenia i płoszenia ptaków;
- śmiertelność ptaków spowodowana zatruciami jadem kiełbasianym, która miała miejsce latem 2005 roku i w okresie późniejszym, a która najprawdopodobniej była wynikiem rozkładu masowo występujących sinic oraz martwych ryb i ptaków po dużym spadku wysokości lustra wody;
- gospodarka wodna – nieprzewidywane ruchy poziomów wody, co odnosi się głównie do maksymalnego spiętrzenia w wyniku fali powodziowej (lato 1997 i 2009), niedopasowane terminy spustu wody bądź napełniania zbiornika do terminów rozrodu ptaków oraz ich migracji (np. zbyt długie utrzymanie niskiego stanu na wiosnę, a potem napuszczenie wody powoduje zatopienie gniazdujących ptaków);
- urbanizacja – nadmierna zabudowa brzegów zbiornika;
- turystyka i wypoczynek – płoszenie ptaków masowo użytkowanym sprzętem pływającym, głównie przez łodzie motorowe, skutery i spadochrony (kitesurfing) wraz z deskami surfingowymi (windsurfing); biwakowanie i wędkowanie na wyspach stanowiących miejsca gniazdowania i odpoczynku ptaków;
- nadmierna penetracja wysp lęgowych i niepokojenie ptaków przez amatorów fotografii.

Podziękowania

Dziękujemy wszystkim, którzy podzielili się z nami swoimi danymi o awifaunie Zbiornika Mietkowskiego, są to: Jakub Szymczak, Aleksander Milewski, Piotr Bujnicki, Tadeusz Drazny, Andrzej Drężek, R. Grochalski, Michał Jaśkiewicz, Bartosz Kaźmierczak, Paweł Kołodziejczyk, K. Krukowski, Wiesław Lenkiewicz, J. Lontkowski, Krzysztof i Marek Martini, Andrzej Pola, Marcin Sęk, T. Stawarczyk, Piotr Tomaszewski, Konrad Zakrzewski, Marek Zarzycki, Olgierd Żemojcin, Jacek Samborski.

Źródła danych

Czapulak i in. (2002), Dyrcz i in. (1991, 1998), Gromadzki i in. (1994), Orłowski (2008), Orłowski, Gębski (2008), Staszewski, Czeraszkiewicz (2001), Tomiałojć, Stawarczyk (2003), Wesołowski, Winiecki (1988), Zielińska i in. (2007).

Zbiornik Mietkowski (fot. A. Adamski)

89. Łęgi Odrzańskie (Odra Riverine Forests)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autorzy: Artur Adamski, Grzegorz Bobrowicz
Autorzy w poprzednim wydaniu: Krzysztof Konieczny, Grzegorz Bobrowicz

Kod ostoi: PL089
Współrzędne geograficzne: 51°27'N, 16°26'E
Powierzchnia: 17 999 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: głogowski, górowski, legnicki, lubiński, średzki, wołowski; województwo lubuskie; powiat wschowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Łęgi Odrzańskie, PLB020008

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje około 100 kilometrowy odcinek doliny dużej rzeki niżowej, z licznymi siedliskami leśnymi, łąkowymi, szuwarowymi i starorzeczami. Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk łabędzia krzykliwego, muchołówki białoszyjej i dzięcioła średniego, ważny obszar lęgowy dzięcioła zielonosiwego, kani rudej i czarnej oraz bielika.

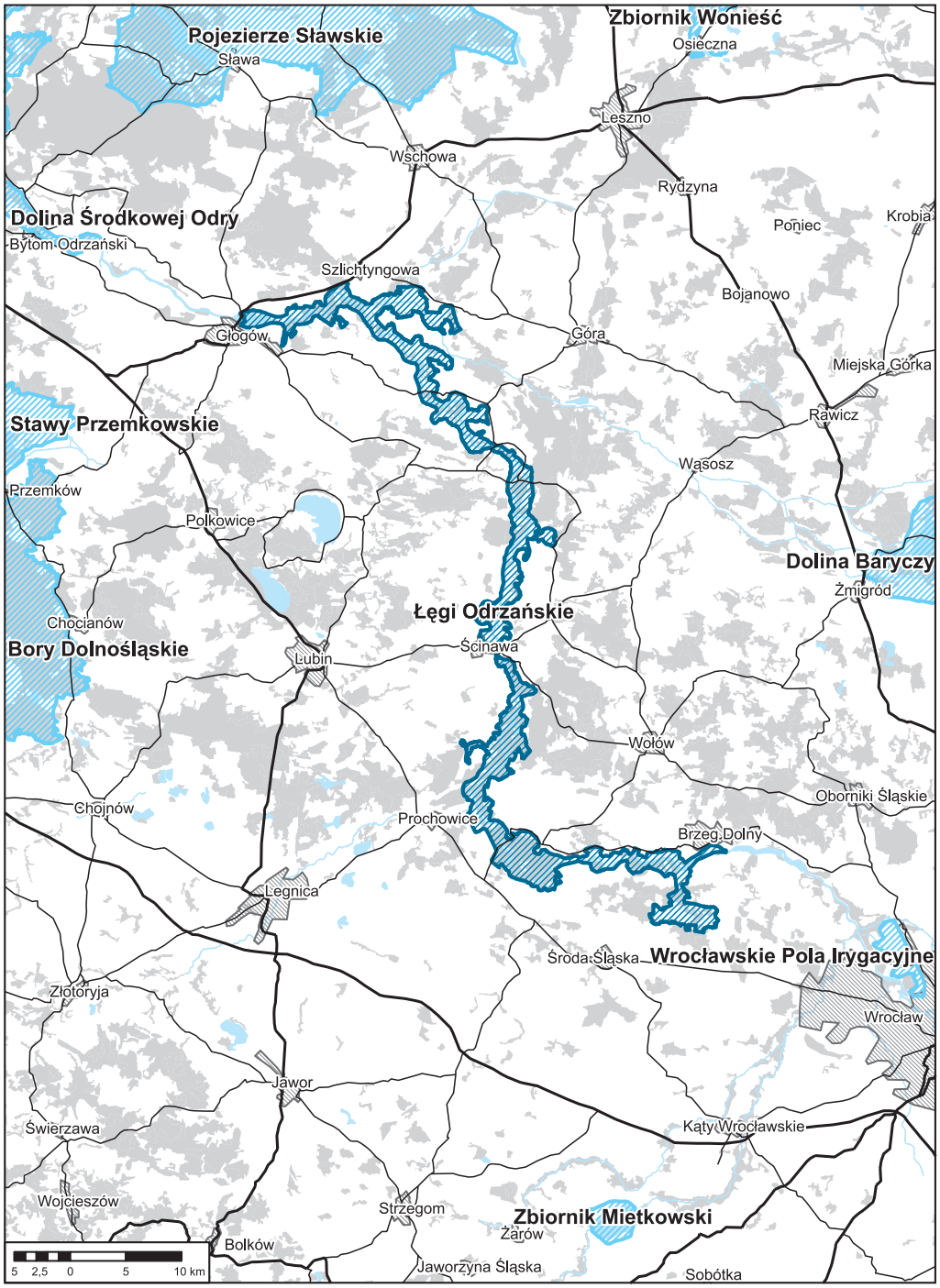
Short summary
The site encompasses approx. 100 km long fragment of large lowland river valley, including forest, meadow, rush habitats and old river beds. One of the most important breeding sites for Whooper Swan, Collared Flycatcher and Middle Spotted Woodpecker in the country, an important breeding site for Grey-headed Woodpecker, Red Kite, Black Kite and White-tailed Sea Eagle.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje ok. 100-kilometrowy odcinek doliny środkowej Odry, od mostu kolejowego w Brzegu Dolnym do okolicy mostu drogowego w Głogowie oraz ok. 9-kilometrowy odcinek doliny dolnej Baryczy (od Żabina do ujścia do Odry), w granicach dawnych teras zalewowych obu rzek. W skład ostoi wchodzą siedliska nadrzeczne zachowane w międzywalu (głównie lasy, łąki, torfowiska niskie, koryta rzek i starorzecza) oraz najlepiej wykształcone płaty ww. siedlisk poza obwałowaniami. Duża część terenu jest regularnie zalewana.
Lasy, występujące szczególnie obficie w południowej połowie ostoi, reprezentują przeważnie typ siedliskowy łęgu dębowo-wiązowo-jesionowego i grądu środkowoeuropejskiego, z dużym udziałem starodrzewów. Największą wartość przyrodniczą mają zachowane jeszcze płaty lasów zalewowych na międzywalu. Północna połowa ostoi zdominowana jest przez środowiska otwarte lub półotwarte, z udziałem łąk (zwłaszcza ekstensywnie użytkowanych łąk świeżych i łąk selernicowych) oraz szuwarów wielkoturzycowych i trzcinowych (przeważnie w wypłyconych misach dawnych starorzeczy). Na całym obszarze ostoi znajdują się liczne starorzecza, pochodzenia naturalnego lub powstałe w wyniku regulacji Odry i Baryczy, w większości podlegające intensywnym procesom zarastania i wypłycania w toku sukcesji roślinnej. Koryto Odry na całej długości ostoi jest uregulowane i umocnione systemem poprzecznych ostróg kamiennych, w wielu miejscach rzeka płynie sztucznie wykopanymi przekopami.
W granicach ostoi można wyróżnić kilka części, charakteryzujących się odmiennymi warunkami krajobrazowymi i siedliskowymi. Są to (z południa na północ):
(1) Miękińskie Bagna – podmokła kotlina w dolinie cieku Czarna Struga na NW od Miękini. Teren ten wyróżnia się dużą powierzchnią siedlisk bagiennych, w tym lasów olchowych.
(2) Dolina Odry od Brzegu Dolnego do Rzeczycy – 17-kilometrowy odcinek doliny Odry. Szeroki lewy brzeg Odry odznacza się tu dość dużym zalesieniem (głównie grądy i łęgi), natomiast prawy stanowi wąska odlesiona terasa ograniczona od północy krawędzią Wysoczyzny Rościsławickiej. Charakterystyczną cechą tego odcinka jest obecnie silna erozja dna Odry związana z funkcjonowaniem stopnia wodnego w Brzegu Dolnym oraz wywołane przez nią obniżanie poziomu wód gruntowych w dolinie rzeki, wpływające negatywnie na istotne dla ptaków siedliska wodne, łąkowe i leśne.
(3) Dolina Odry od Rzeczycy do Ścinawy – 32-kilometrowy odcinek doliny Odry. Obszar ten cechuje się dużym zalesieniem, z przewagą lasów łęgowych i grądów oraz dużą liczbą śródleśnych starorzeczy.
(4) Dolina Odry od Ścinawy do Radoszyc – 23-kilometrowy odcinek doliny Odry. W południowej części tego terenu dominują środowiska otwarte, ze stosunkowo dużą liczbą starorzeczy, w północnej zaznacza się większy udział zadrzewień i lasów, w tym lasów olchowych.
(5) Dolina Odry od Radoszyc do ujścia Baryczy – 23-kilometrowy odcinek doliny Odry. W krajobrazie dominują tutaj środowiska otwarte, przeważnie łąkowe, z dużą liczbą starorzeczy.
(6) Dolina Odry od ujścia Baryczy do Głogowa – 14-kilometrowy odcinek doliny Odry. Charakterystycznym elementem krajobrazu są tutaj duże boczne odnogi Odry (powstałe na skutek prostowania koryta), a także liczne zadrzewienia topolowe nad brzegami rzeki.
(7) Dolina dolnej Baryczy – 9-kilometrowy przyujściowy odcinek doliny Baryczy. W krajobrazie dominują tu tereny otwarte, z dużym udziałem łąk, w tym łąk podmokłych, i starorzeczy Baryczy.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 43%, łąki i pastwiska – 28%, inne tereny rolne – 18%, zbiorniki i cieki – 8%, inne – 3%.

Formy ochrony przyrody
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Łęgi Odrzańskie PLH020018, rezerwaty przyrody: Zabór (34,7 ha), Odrzysko (5,2 ha), Łęg Korea (79,3 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Odry, Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Baryczy.

Ptaki
W ostoi stwierdzono występowanie ponad 200 gatunków ptaków, w tym ok. 150 lęgowych. Z tej liczby 25 gatunków wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (wszystkie lęgowe), a 6 gatunków figuruje również w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Łęgi Odrzańskie stanowią jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla łabędzia krzykliwego (blisko 30% krajowej populacji lęgowej), muchołówki białoszyjej, dzięcioła średniego, dzięcioła zielonosiwego i bielika.

Również liczebność czapli siwej, nurogęsi, kani rudej i kani czarnej przekracza tu 1% populacji krajowej, a w przypadku zimorodka, cyranki i trzmielojada – oscyluje ona w pobliżu 1%. Liczba par lęgowych żurawia i błotniaka stawowego stanowi 0,5% populacji krajowej. W bezpośrednim sąsiedztwie ostoi gniazduje duża populacja bociana białego, który żeruje na łąkach w granicach ostoi. Ostoja i jej otoczenie to ponadto ważne miejsce przystankowe dla migrujących gęsi zbożowych i białoczelnych, a także istotny obszar zimowania dla ptaków wodnych (w szczególności blaszkodziobych i bielika).

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono 11 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (w tym duże powierzchnie lasów łęgowych, łąk zalewowych i starorzeczy) oraz 22 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej (m.in. duże populacje przeplatki maturny, barczatki kataks, modraszków telejusa i nausitousa, pachnicy dębowej i kozioroga dębosza, a także jedno z największych zimowisk mopka w Polsce SW). Ostoja pełni funkcję ważnego korytarza ekologicznego w ramach krajowej sieci ekologicznej ECONET-Polska (południowa część stanowi międzynarodowy obszar węzłowy „17M – Dolina Środkowej Odry", a północna – międzynarodowy korytarz ekologiczny „18M – Głogowski Odry"; Liro 1998).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- obniżanie się poziomu wód gruntowych w dolinie Odry związane z negatywnym oddziaływaniem istniejącej zabudowy hydrotechnicznej (w szczególności stopnia wodnego w Brzegu Dolnym).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- planowane przedsięwzięcia hydrotechniczne i melioracyjne (w tym projekty budowy stopni wodnych, planowana przebudowa systemu regulacyjnego koryta Odry, „porządkowanie" międzywala, modernizacje wałów przeciwpo-

Tabela 3.89. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Łęgi Odrzańskie
Table 3.89. Key Bird species recorded in Odra Riverine Forests IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	+		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2003–2007	9–10 p	DL	**C6**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	1995–2003	3 000 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	1995–2003	1 000 i		
Gęgawa *Anser anser*	L	2003–2007	10–15 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2003–2007	5–10 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2003–2007	2–4 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2003–2007	20–25 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2003–2007	4–6 p	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2003–2007	1–2 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	1995–2003	+		
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2003–2007	15–20 p	E	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2003–2007	0–1 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2003–2007	60–80 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2003–2007	10–11 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2003–2007	3 p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	1995–2003	+		
Czapla biała *Egretta alba*	M	1995–2003	+		
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2003–2007	200–250 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2003–2007	50–60 p*	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2003–2007	1–3 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2003–2007	15–20 p	E	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2003–2007	3–5 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2003–2007	8–9 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2003–2007	6–8 p	DL	**C6**
Orlik Krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2003–2007	+		
Rybołów Pandion haliaeetus	M	2003–2007	+		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2003–2007	35–40 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1995–2003	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	1995–2003	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2003–2007	5 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2003–2007	2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2003–2007	20–30 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2003–2007	60–70 p	E	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2003–2007	10–15 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2003–2007	min. 50 p	E	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	+		
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2003–2007	50–70 p	E	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2003–2007	5–7 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2003–2007	7–10 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2003	+		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2003–2007	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2003–2007	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2003–2007	25–30 p	E	
Dudek *Upupa epops*	L	2003–2007	20–25 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2003–2007	50–60 p	E	**C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2003–2007	60–70 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2003–2007	300–400 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2003–2007	5–10 p	E	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2003–2007	30–40 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2003–2007	min. 10–15 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2003–2007	1–2 p	E	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2003–2007	150–200 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2003–2007	+	PS	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2003–2007	35–45 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2003–2007	min. 15–20 p	E	

wodziowych, roboty regulacyjne i utrzymaniowe na ciekach itp.) w granicach ostoi;
- zmiany sposobu użytkowania gruntów ostoi, zwłaszcza zamiana łąk kośnych na pola orne, zagrożenie intensyfikacji produkcji łąkowej lub pastwiskowej na terenach nadrzecznych oraz ewentualny rozwój plantacji roślin energetycznych;
- zagospodarowywanie i/lub „rekultywacja" starorzeczy, traktowanych jako nieużytki i przeznaczanych na cele użytkowe, m.in. poprzez zasypywanie, przekształcanie w miejsca biwakowe i kąpieliska lub przystosowywanie dla potrzeb gospodarczych (fermy drobiu, źródło wody do nawodnień rolniczych itp.);
- narastająca presja ruchu turystycznego i rekreacyjnego (w tym wędkarstwa, ruchu pojazdów terenowych, quadów itp.);
- niewłaściwe przyrodniczo decyzje dotyczące gospodarki leśnej, zwłaszcza wprowadzanie obcych gatunków drzew i krzewów, niewłaściwe siedliskowo nasadzenia (w szczególności szkodliwe na międzywalu), melioracje osuszające na terenach leśnych, zalesianie łąk itp.;
- ewentualna lokalizacja elektrowni wiatrowych w granicach lub w pobliżu granic ostoi.

Podziękowania

Większość danych na temat liczebności poszczególnych gatunków ptaków w granicach ostoi została zebrana podczas inwentaryzacji ornitologicznej wykonywanej na potrzeby przyszłego planu ochrony obszaru Natura 2000 OSO Łęgi Odrzańskie, na zlecenie WWF-Polska. Za udostępnienie pozostałych danych z lat 2003–2007 autorzy dziękują w szczególności następującym osobom: Andrzejowi Kąkolowi, Krzysztofowi Koniecznemu, Ryszardowi Orzechowskiemu, Andrzejowi Szlachetce.

Źródła danych

Adamski, Bobrowicz (2007), Bobrowicz (1996), Głowaciński (2001), Gromadzki i in. (1994, 2002), Heath, Evans (2000), Liro (1998), Natura 2000 SDF/PLB020008 Łęgi Odrzańskie.

90. Grądy Odrzańskie (Oak-hornbeam Forests in the Odra Valley)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Marek Stajszczyk, Jan Lontkowski, Adam Czubat
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL090
Współrzędne geograficzne: 50°56'N, 17°25'E
Powierzchnia: 19 999 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: oławski, wrocławski; miasto Wrocław; województwo opolskie; powiaty: brzeski, opolski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Grądy Odrzańskie, PLB020002

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca tereny zalewowe Odry na odcinku ok. 80 km W krajobrazie dominują pola uprawne, ugory i drzewostany grądowe, łąki i zadrzewienia łęgowe zajmują niewielkie powierzchnie. Ostoja stanowi jedno z najważniejszych w Polsce miejsc gniazdowania dzięcioła zielonosiwego i średniego oraz muchołówki białoszyjej. W skali Śląska jest ważnym zimowiskiem ptaków wodno-błotnych.

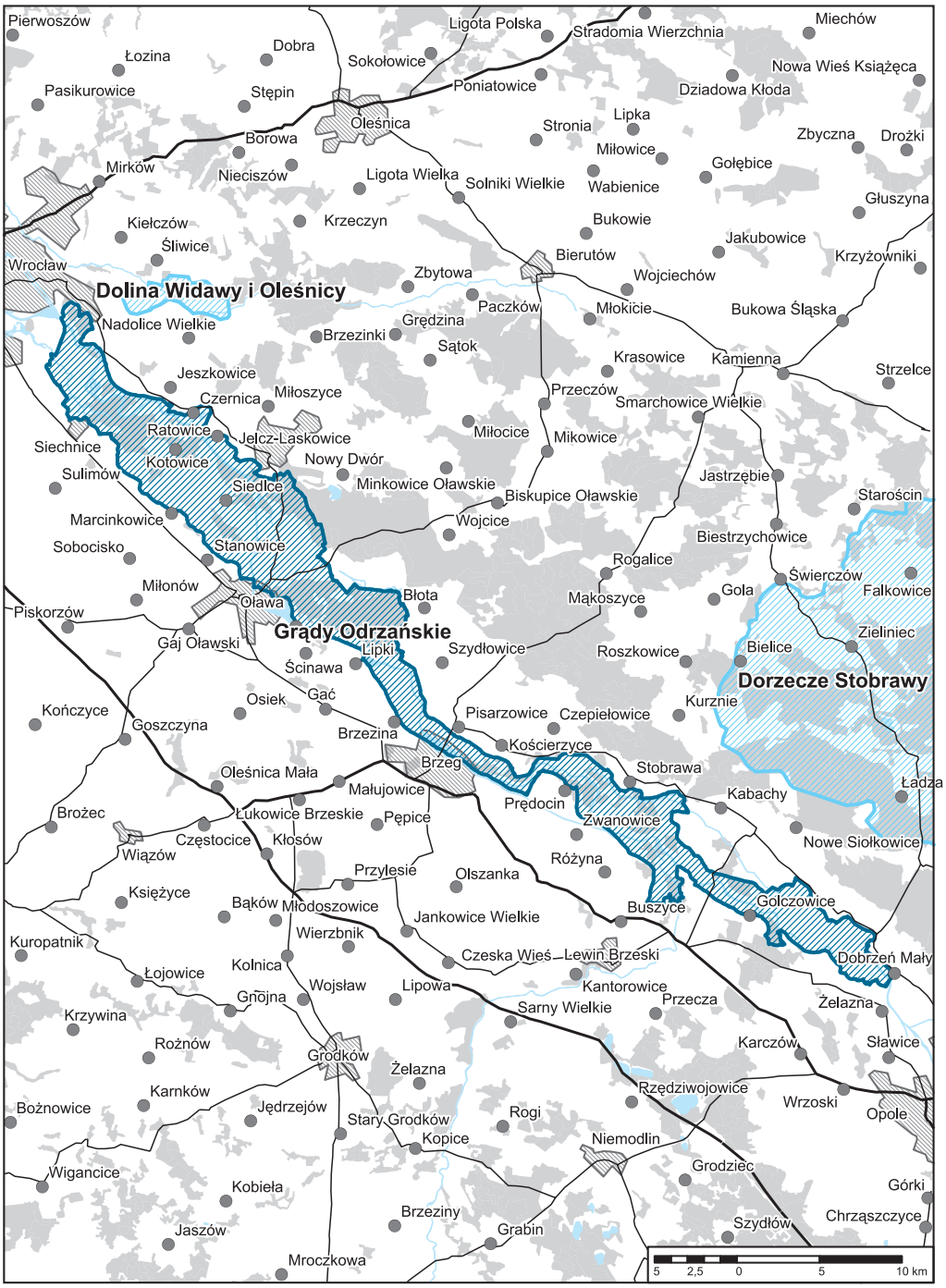
Short summary
The site encompasses approx. 80 km long Odra River floodland area. Its lanscape is dominated by agricultural land, wasteland and oak-hornbeam forests; meadows and alluvial forests cover only small area. The site is one of the most important nesting sites for Grey-headed Woodpecker, Middle Spotted Woodpecker and Collared Flycatcher). It is also an important wintering site for waterbirds in Silesia.

Ogólny opis ostoi
Ostoja znajduje się na Nizinie Śląskiej w Pradolinie Wrocławskiej. Obejmuje 80-kilometrowy odcinek doliny środkowej Odry między Narokiem i Wrocławiem. Prawostronne dopływy na tym odcinku to Smortawa i Stobrawa, lewostronne – Nysa Kłodzka i Oława. Dolina Odry osiąga szerokość do 10 km. Wypełniają ją młode osady, na niskiej terasie zalewowej są to mady, na wyższych, starszych terasach – piaski. Żyzność gleb i sprzyjające warunki klimatyczne (długi okres wegetacyjny) spowodowały, że od dawna jest to teren użytkowany rolniczo. Odra została uregulowana (zwężona i pogłębiona), a dolina zmeliorowana, lecz zachowały się liczne starorzecza i pozostałości rozlewisk.

Mimo wielowiekowych przekształceń jest to jeden z najcenniejszych przyrodniczo fragmentów doliny Odry, bardzo zróżnicowany pod względem siedliskowym. W części wschodniej rosną płaty słabo przekształconych lasów łęgowych, głównie łęgu wiązowo-jesionowego, miejscami wierzbowo-topolowego, oraz płaty żyznych grądów. Są to pozostałości dawnej Puszczy Niemodlińskiej i Stobrawskiej. W Lesie Ryczyńskim rezerwaty Zwierzyniec i Kanigóra chronią resztki naturalnego lasu dębowo-grabowego z ponad 200-letnim drzewostanem. W części zachodniej zachowały się większe obszary zajęte przez łąki kośne, ziołorośla eutroficzne, szuwary i turzycowiska oraz starorzecza. Pozostałością rozległych dawniej lasów są różne stadia rozwojowe łęgów i formacji przejścio-

Grądy odrzańskie (fot. J. Pasieczny)

wych między łęgami a grądem. Intensywna gospodarka rolna prowadzona na całym obszarze ostoi zagraża istnieniu zbiorowisk nieleśnych.

Odsunięcie od koryta rzeki wałów przeciwpowodziowych (na odcinku zachodnim i w rejonie ujścia Stobrawy) pozwala na regularne zalewanie łąk w czasie wysokich stanów wody.

W bezpośrednim sąsiedztwie ostoi leżą miasta Brzeg i Oława.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 25%, łąki i pastwiska – 5%, pola uprawne – 65%, zbiorniki wodne i cieki – 4%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Grodzisko Ryczyńskie (1,80 ha), Kanigóra (5,10 ha), Zwierzyniec (9,00 ha), Łacha Jelcz (6,90 ha), Stobrawski Park Krajobrazowy.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 239 gatunków ptaków, w tym 134 lęgowe. Odnotowano także występowanie 62 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z których 26 jest lęgowych. Zidentyfikowano 35 gatunków ptaków (7 lęgowych) wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Grądy Odrzańskie stanowią jedną z dziesięciu najważniejszych w Polsce ostoi lęgowych kani czarnej. W skali regionu śląskiego jest to ważne miejsce lęgowe czapli siwej (ok. 140–230 par), muchołówki białoszyjej, dzięcioła średniego i dzięcioła zielonosiwego. W bezpośrednim sąsiedztwie ostoi gniazduje znacząca (ok. 50 par) populacja bociana białego, która żeruje na trwałych użytkach zielonych w obrębie ostoi. Grądy Odrzańskie są ważnym punktem na szlaku migracyjnym ptaków wodno-błotnych (104 gatunki) oraz miejscem ich licznego zimowania (56 gatunków).

Tabela 3.90. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Grady Odrzańskie
Table 3.90. Key Bird species recorded in Oak-hornbeam Forests in the Odra Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2003–2008	1–7 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2007–2009	1p	PS	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2006	4 000–4 500 i	E	
Gęś mała *Anser erythropus*	M	2006	1 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2007–2008	1 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2008–2009	3–6 i	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	1–3 p		
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	2008	3–10 i	E	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007	20–30 i	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	4–5 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2009	23–40 i	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2009	83–100 i	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	min. 6 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	10–20 p	E	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	5–7 p	DL	**C6**
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2005	4–5 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	6–10 i	E	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	5–8 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2004–2009	2–5 i	E	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	2–5 i	E	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2009	1–2 i	E	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	Z	2004–2009	1–2 i	E	
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	20–25 m		
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	6–9 p	E	
Żuraw *Grus grus*	M/Z	2004–2009	8–40 i	E	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	330–400 i	E	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	30–50 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	46–100 i	E	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2004–2009	1–2 i	E	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2004–2009	1–2 i	E	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	15–25 i	E	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2009	7–10 i	E	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	4–10 i	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	8–15 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	20–25 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	20–25 p	E	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2003	1 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	80–110 p	E	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	90–120 p	E	

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 7 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. łąki typu *Molinion* i *Alopecurion,* lasy grądowe *Galio-Carpinetum*, lasy łęgowe *Salici-Populetum* i *Ficario-Ulmetum*. Z roślin stosunkowo licznie występuje tutaj np. kotewka i salwinia. Rośnie tu także m.in. krwawnica wąskolistna, kruszczyk siny, nadwodnik trójpręcikowy i nasięźrzał pospolity. Ze zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej w ostoi stwierdzono wśród bezkręgowych m.in. szlaczkonia szafrańca, modraszka telejusa, kozioroga dębosza, jelonka rogacza i pachnicę dębową, a z kręgowców m.in. piskorza, kozę złotawą, kiełbia białopłetwego, bolenia i różankę, kumaka nizinnego, nocka dużego, bobra i wydrę.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- przekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty orne.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu – likwidacja biotopów typowych dla dzięciołów i miejsc gniazdowania ptaków szponiastych oraz muchołówki białoszyjej;
- drapieżnictwo gatunków inwazyjnych: norki amerykańskiej i jenota;
- działania zapobiegające wylewom na tereny zalewowe;
- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego i uprawy łąk, wypalanie roślinności;
- usuwanie krzewów i drzew z brzegów rzeki, osuszanie międzywała, niszczenie tam bobrowych;
- ekspansja zabudowy poza teren zwartej zabudowy, zrzuty ścieków komunalnych, budowa elektrowni wiatrowych;
- bezpośrednie zagrożenie wywołane przez nasilający się ruch turystyczny (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków), niszczenie siedlisk przez wydeptywanie – wiosenny Rajd Ryczyński;
- introdukcja ryb roślinożernych (amura i tołpyg) degradująca środowiska wodne, głównie starorzecza;
- penetrowanie siedlisk, zabijanie ptaków nierozpoznanych i chronionych oraz płoszenie stad ptaków żerujących i odpoczywających przez myśliwych.

Podziękowania

Dziękuję Januszowi Bańkowskiemu i podlegającym Mu pracownikom brzeskiego oddziału BULiGL za pomoc techniczną, a Jackowi Kuszowi za przekazanie informacji dotyczących skrajnie zachodniej części ostoi.

Źródła danych

Anioł-Kwiatkowska i in. (1998), Adamski i in. (2004), Gerstmeier, Romig (2002), Głowaciński (2001), Nowak, Spałek (2002), Stajszczyk (1994), Stajszczyk, Sikora (2004), Stajszczyk (w druku), Wilson, Mittermeier (2009), Stajszczyk, Lontkowski, Czubat, Kusz – dane niepubl. z lat 2004–2009.

91. Zbiornik Turawski (Turawa Reservoir)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C3, C4

Autorzy: Jerzy Stasiak, Magdalena Wybraniec
Autorzy w poprzednim wydaniu: Adam Wojciechowski, Grzegorz Hebda

Kod ostoi: PL091
Współrzędne geograficzne: 50°43'N, 18°07'E
Powierzchnia: 2 125 ha
Położenie administracyjne: województwo opolskie; powiat opolski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Jezioro Turawskie, PLB160004

Krótka charakterystyka ostoi
Niedużej wielkości ostoja wodna, obejmująca zbiornik retencyjny na rzece Mała Panew. Podczas przelotów miejsce koncentracji dużych liczebności ptaków blaszkodziobych (głównie gęsi zbożowych) i siewkowych.

Short summary
A small site encompassing a water retention reservoir on Mała Panew River. It is a place of large congregations of waterfowl (mainly Bean Goose) and waders during migrations.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest na Równinie Opolskiej. Obejmuje ona zbiornik retencyjny na rzece Mała Panew z przylegającymi do niego nieużytkami rolnymi i fragmentami lasów. W jej skład wchodzi również zbiornik wstępny oraz obszar cofki rzeki Libawy. Przy pełnym piętrzeniu powierzchnia zbiornika wynosi 2 080 ha, długość 7,5 km, szerokość 3,5 km, a całkowita pojemność 106 mln m^3. Zbiornik pełni kilka funkcji: alimentacja Odrzańskiej Drogi Wodnej, zaopatrzenie w wodę elektrowni Opole, ochrona przeciwpowodziowa i produkcja energii elektrycznej. Najważniejszą funkcją jest obecnie zaplecze dla wypoczynku i rekreacji oraz sportów wodnych. Otoczenie zbiornika w większości stanowią lasy iglaste. Zachodni brzeg i część południowego są umocnione wałem. Brzegi północny i wschodni porasta roślinność szuwarowa, w dużej części manna mielec, a także zarośla wierzbowe. Charakterystyczne dla pracy zbiornika są częste zmiany poziomu wody. W czasie niskich stanów we wschodniej części zbiornika odsłaniają się wielkie połacie piaszczystego i mulistego dna. Najbliższa miejscowość to Turawa.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 13%, łąki i pastwiska – 9%, inne tereny rolne – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 65%, mokradła – 6%, inne – 6%.

Formy ochrony przyrody
Obszar Chronionego Krajobrazu Lasy Stobrawsko-Turawskie.

Ptaki
Na Zbiorniku Turawskim stwierdzono co najmniej 240 gatunków ptaków, z czego aż 97 lęgowych. 75 z zaobserwowanych gatunków (w tym 12 lęgowych) odnotowanych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 37 z nich wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Podczas jesiennych migracji ostoja jest miejscem znacznych koncentracji ptaków blaszkodziobych (głównie gęsi zbożowych i białoczelnych oraz krzyżówek i cyraneczek) przekraczających często 20 000 os. Stanowi ona również ważne żerowisko dla ptaków siewkowych. Obecnie gniazduje tu m.in. 30 par rybitw białowąsych oraz 50 par zauszników (1% krajowej populacji lęgowej).
W trakcie wiosennych przelotów na ostoi odpoczywa po kilkaset rybitw czarnych i mew małych oraz do 3 000 świstunów. Zimą na teren zbiornika zalatuje do kilkudziesięciu bielików.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W ostoi występuje zespół ponikła jajowatego umieszczony w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, a także 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: bóbr europejski, wydra, boleń i kumak nizinny. Można tu także spotkać 2 gatunki zwierząt z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt": minoga strumieniowego i gniewosza plamistego oraz 1 gatunek z „Polskiej czerwonej księgi roślin" – nadwodnika naprzeciwlistnego.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- gospodarowanie wodą w zbiorniku nie uwzględniające wymagań gatunków ptaków będących przedmiotem ochrony – niestabilny lub zbyt niski poziom wody w okresie lęgowym, zbyt wysoki poziom wody i zbyt wolne tempo jego obniżania w sezonie migracji ptaków siewkowych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- wędkarstwo, motorowodniactwo, myślistwo oraz niekontrolowany rozwój turystyki i rekreacji, jak również infrastruktury turystycznej – penetrowanie siedlisk, płoszenie ptaków, niszczenie gniazd;
- przedostawanie się ścieków do zbiornika oraz wód Małej Panwi;
- wypalanie roślinności w okresie lęgowym.

Podziękowania
Autorzy dziękują za udostępnienie danych Grzegorzowi Hebdzie, Adamowi Wojciechowskiemu, Markowi Stajszczykowi, Michałowi Leszczyńskiemu, Arturowi Kozołubowi, Marcinowi Kasprzakowi-Dżyberti, Rafałowi Świeradowi, Szymonowi Beuchowi, Jakubowi Szymczakowi, Michałowi Zawadzkiemu, członkom obozu ornitologicznego Turawa za wykonane liczenia ptaków, a także Jackowi Engelowi i Przemysławowi Chylareckiemu za użyczenie niezbędnych opracowań i pomoc merytoryczną.

Źródła danych
Chylarecki (2009), Stajszczyk (2009c), Stawarczyk i in. (1996), Stasiak, Wybraniec, Hebda, Wojciechowski, Stajszczyk, Leszczyński, Kozołub, Kasprzak-Dżyberti, Świerad, Beuch, Szymczak, Zawadzki – dane niepubl. z lat 2004–2009.

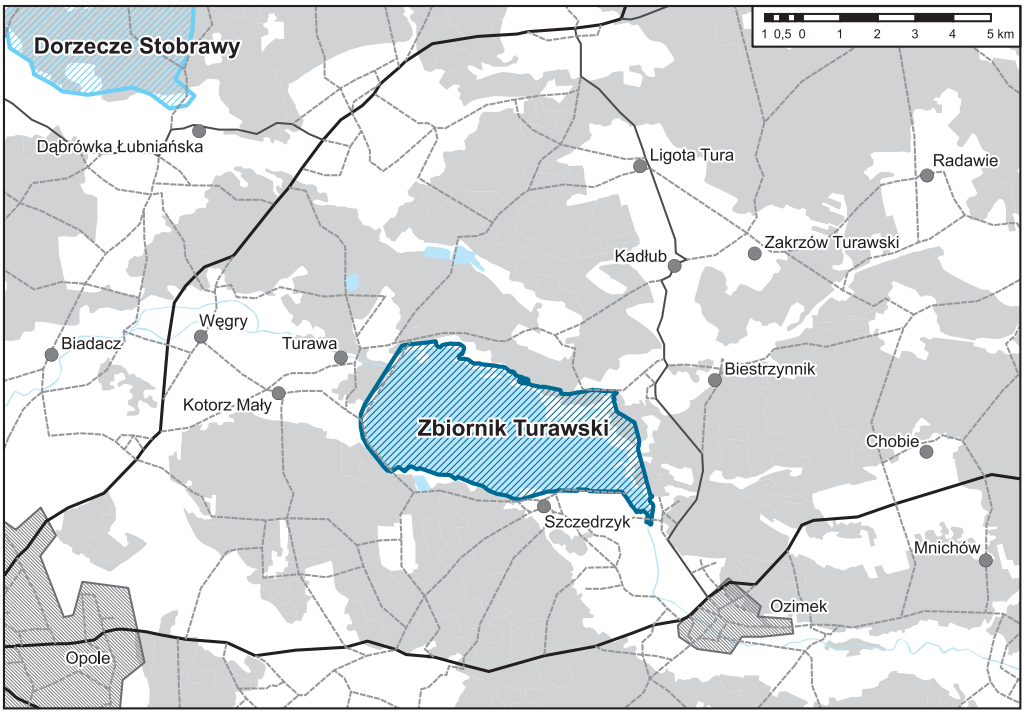

Tabela 3.91. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Turawski
Table 3.91. Key Bird species recorded in Turawa Reservoir IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2006–2008	15 000–24 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	1995–2003	max. 7 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2008	1–3 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2008	max. 19 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2006–2007	1–2 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 2 650 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2009	900 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2004–2009	max. 5 700 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2005–2008	1–2 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2006–2008	10–30 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	Z	2004–2008	1–4 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	Z	2004–2008	1–4 i	DL	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2006–2008	1–2 i	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2004–2009	50 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004	2 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	1 p		
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	1995–2003	1–2 i		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2008	46–80 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2008	1 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2008	8–14 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2008	1 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	2005–2008	+		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2008	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2008	12–29 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2008	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	1–3 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2008	1–2 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2008	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2008	2–5 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2008	1–5 i	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2005–2008	1 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2008	3–6 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L?	2007	1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004	2 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2008	1 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	1995–2003	110 i		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	15 i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2006–2009	150–310 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2008	12–40 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	100–200 i	DL	
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2004–2005	1 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2006–2008	1–2 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	20–450 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2004–2008	1–3 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	1–3 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	7–31 i	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	2006–2008	3–6 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2006	8–30 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006–2008	2–5 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	45–450 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2007–2009	2 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	5 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	3 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	M	2004	1 i	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	M	1995–2003	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2009	5–8 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2006	1 p	DL	

92. Dolina Baryczy (Barycz River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Józef Witkowski, Beata Orłowska
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL092
Współrzędne geograficzne: 51°31'N, 17°22'E
Powierzchnia: 55 517 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: milicki, oleśnicki, trzebnicki; województwo wielkopolskie; powiat ostrowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Baryczy, PLB020001

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca mozaikę siedlisk rolniczo-leśno-stawowych. Najcenniejszym na omawianym obszarze siedliskiem są duże kompleksy stawów rybnych. Najważniejsze w Polsce lęgowisko zagrożonej globalnie podgorzałki, a także jedno z najważniejszych w kraju miejsc gniazdowania bąka, bączka, gęgawy, łabędzia krzykliwego, błotniaka stawowego i zielonki. Ważne w skali Europy miejsce odpoczynku w czasie migracji ptaków wodno-błotnych, których koncentracje sięgają tu 70 000 os. w czasie przelotu jesiennego.

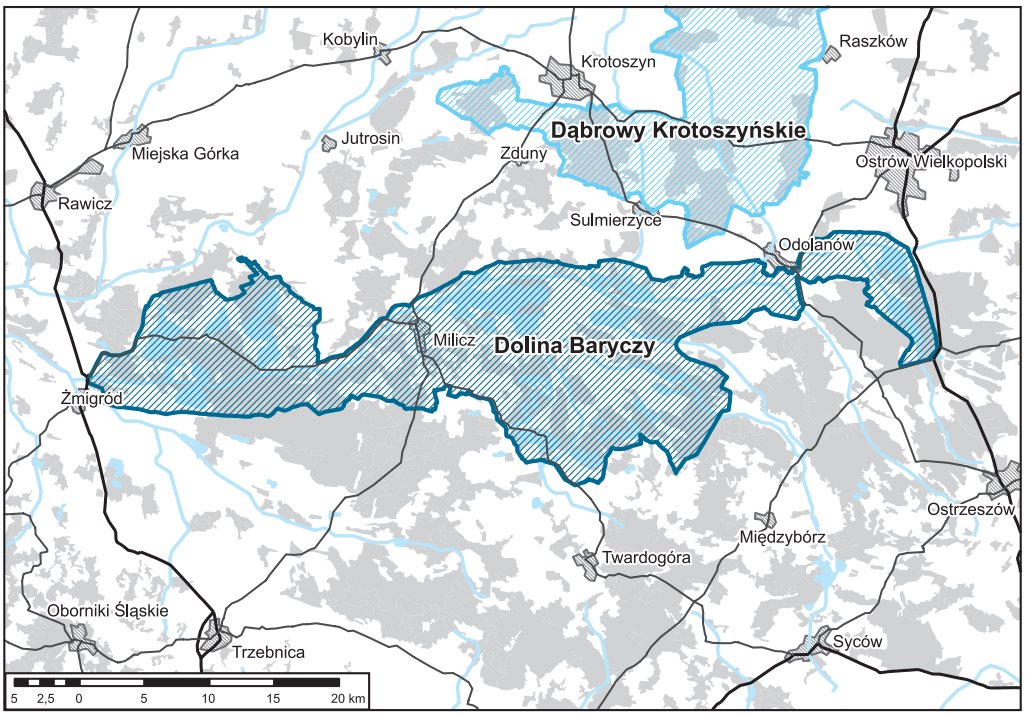
Short summary
A vast agricultural-forest-pond area including a mosaic of agricultural land, different types of forests, fish breeding ponds and river valleys sometimes with adjacent meadows. The most valuable habitats within the site are fish breeding ponds, many centuries old and covering a vast area. Together with adjacent agricultural land, meadows and pastures they are a site for many rare species of waterbirds. It is the most important breeding site in Poland for threatened Ferruginous Duck, and a site of national importance for Eurasian Bittern, Little Bittern, Greylag Goose, Whooper Swan, Marsh Harrier and Little Crake. Also an important resting place during migration for waterbirds (Non-Passeriformes) on European scale, up to 70,000 individuals during autumn migration.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje dolinę Baryczy od Przygodzic do Żmigrodu. Położona jest na pograniczu Dolnego Śląska i Wielkopolski, w Kotlinie Żmigrodzkiej i Kotlinie Milickiej. Dolina Baryczy to fragment rozległej, równoleżnikowo ułożonej i zabagnionej pradoliny, która była drogą odpływu wód lodowcowych w czasie ostatniego zlodowacenia. Ten szlak współcześnie wykorzystuje Barycz, która jest największym prawobrzeżnym dopływem Odry na Śląsku. Ma źródła w okolicach Przygodzic, a ostoja obejmuje ponad połowę jej długości. Północne obrzeże doliny stanowią słabo kontrastujące z nią Wysoczyzny Leszczyńska i Kaliska, południowe zaś – wyraźnie wyniesiony Wał Trzebnicki.

Tabela 3.92. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Baryczy
Table 3.92. Key Bird species recorded in Barycz River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	53 000–68 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2004–2008	6–10 p	DL	**C6**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2006–2008	11 000–28 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2006–2008	1 200–3 100 i		
Gęgawa *Anser anser*	M	2006–2008	max. 6 000 i	DL	**B1i, C3**
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2006–2008	11 000–19 000 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2007–2008	max. 3 100 i	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M	2006–2008	3 500–6 000 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2005–2007	30–39 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Nurogęś *Mergus merganser*	M	2006–2008	maks. 2 320 i	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	M	2009	maks. 1 920 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2007	46–53 m	DL	**B2, C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006–2007	29–45 p	DL	**C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M	2009	max. 1 500 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Czapla siwa *Ardea cinerea*	M	2006	max. 1 330 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2004–2009	260–417 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2006–2007	15–20 p	PS	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2006	50–60 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	3–5 p	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	10–15 p	PS	**A1, C1, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2008	5–7 p	PS	**C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2008	95–140 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2007	59–92 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2007	2–5 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2007	29–36 m	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2007	7–9 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2006–2008	6 500–12 000 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2009	max. 8 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2007	64–79 p	DL	
Brodziec śniady *Tringa erythropus*	M	2008	max. 420 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2007–2009	0–3 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	M	2006–2007	7 500–10 500 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2007	282–453 p	DL	**C6**
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2007–2009	41–99 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	7–115 p	DL	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2007	min. 3 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2007	60–90 p	PS	**C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2007	min. 3 p	DL	

Charakterystycznym rysem krajobrazu ostoi jest mozaika siedlisk: rozległe łąki z licznymi naturalnymi i sztucznymi ciekami, stawy rybne, pozostałości lasów nadrzecznych i lasów pokrywających wyższe poziomy w dolinie oraz pola uprawne. Wartość przyrodniczą ostoi podnosi rozległość tego obszaru.

O specyfice ostoi decyduje złożona sieć hydrograficzna, którą budują: główna rzeka Barycz i jej dopływy, liczne cieki naturalne, sztuczne kanały i rowy, starorzecza i odnogi Baryczy, mokradła oraz kompleksy stawów hodowlanych.

Stawy w Dolinie Baryczy są największym w kraju zespołem stawów założonych w celu hodowli karpia. Historia ich budowania i użytkowania sięga XIII wieku. Jest tu ponad 100 większych stawów i liczne mniejsze. Tworzą kilka zgrupowań, największe z nich to kompleks Stawno, który ma 1 737 ha, Ruda Sułowska – 799 ha, Potasznia – 733 ha i Radziądz – 695 ha. Stawy są w różnym stopniu porośnięte roślinnością. Niektóre mają charakter naturalnych akwenów z szerokimi pasami szuwarów i wyspami. Inne, niedawno przebudowane i odnowione, mają ubogą roślinność wynurzoną i nieporośnięty roślinnością brzeg. Wiele grobli otaczających stawy jest zarośniętych starymi dębami, a na szerszych fragmentach pomiędzy stawami rosną olsy, grądy lub sośniny. Część stawów, która nie została przebudowana w latach 60., naturalnie się wypłyca, przechodząc z trzcinowiska w turzycowisko, wilgotną łąkę i las olchowy. To zróżnicowanie stawów oraz dominacja ekstensywnej gospodarki rybackiej powodują, że zbiorniki są najcenniejszym w ostoi siedliskiem dla ptaków.

Największą powierzchnię zajmują lasy. Najbardziej wartościowe przyrodniczo są drzewostany na żyznych siedliskach: łęgi i olsy. Porastają one najniższe stanowiska w dolinie, blisko brzegów cieków. Na wyższej terasie rzecznej zachowały się grądy i buczyny, a najuboższe piaszczyste siedliska zajmują bory sosnowe i bory mieszane. Trwale zabagnione grunty pokrywa roślinność wodna, szuwarowa i torfowiskowa. Mimo że środowisko doliny zostało przekształcone w efekcie długowiekowej gospodarki, wiele z nich wykazuje cechy zbiorowisk naturalnych.

W ostoi są także grunty orne i wilgotne lub podmokłe łąki kośne. Na obrzeżach położone są Odolanów, Przygodzice i Żmigród, a w jej centrum – Milicz.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 37%, łąki i pastwiska – 20%, pola uprawne – 29%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 11%, tereny zabudowane – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Stawy Milickie (5 324,30 ha), Wydymacz (49,50 ha) Olszyny Niezgodzie (74,30 ha), Wzgórze Joanny (24,20 ha), Park Krajobrazowy Dolina Baryczy (87 040 ha), obszar w Konwencji Ramsar Stawy Milickie (5 324,3 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja nad Baryczą PLH020041 (87 040 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 286 gatunków ptaków, w tym 180 lęgowych, z których 161 regularnie gniazduje.

Ważny przystanek dla ptaków w okresie migracji wiosennej i jesiennej. W szczycie przelotu jesiennego spotyka się koncentracje 40–70 000 ptaków wodno-błotnych, a w czasie lekkich zim zatrzymuje się tu do 25 000 os. z 20 gatunków (do 90% stanowią gęsi zbożowe, krzyżówki, nurogęsi). Z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej stwierdzono tu 28 gatunków regularnie lęgowych i 17 regularnie przelotnych. 40 gatunków jest także wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Występuje tu 140 gatunków waloryzujących OSO Natura 2000 (w tym 77 lęgowych), a 30 gatunków lęgowych przekracza 1% populacji krajowej, w tym podgorzałka. Stawy są ważnym pierzowiskiem dla łabędzia niemego, gęgawy, krzyżówki, krakwy i głowienki.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono 14 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. łęgowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe, grąd środkowoeuropejski i śródkontynentalny, niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie. Zwierzęta z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej to m.in. 5 gatunków ryb, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, wydra, bóbr, nocek duży, mopek, pachnica dębowa i kozioróg dębosz.

Liczne są stanowiska roślin rzadkich (m.in. salwinia pływająca, grzybień biały, grzybieńczyk wodny, fiołek mokradłowy, jedno z dwu stanowisk w Polsce miodokwiatu krzyżowego).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- brak planu ochrony ostoi, który powinien zawierać szczegółowe uregulowania dotyczące różnych dziedzin gospodarki.

Dolina Baryczy (fot. J. Witkowski)

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zamiana łąk i pastwisk na stawy i wielkoobszarowe uprawy (szczególnie kukurydzy i wierzby energetycznej), likwidowanie miedz i zakrzaczeń śródpolnych;
- zaniechanie hodowli ryb; zmiana poziomu wody w stawach w sezonie lęgowym ptaków, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, np. wykaszanie stawów narybkowych w sezonie lęgowym lub niepodjęcie próby minimalizacji strat w lęgach z powodu wykaszania;
- nadmierne wycinanie starych drzew, usuwanie martwego drewna z lasu, nie- respektowanie granic i okresów ochronnych w przypadku gatunków ptaków o ochronie strefowej, regularne prowadzenie wyrębu lasu w sezonie lęgowym;
- całkowite usuwanie krzewów i drzew na brzegach cieków, nieodpowiednie terminy czyszczenia rowów (sezon lęgowy);
- penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, nadmierna rozbudowa osiedli wzdłuż dróg (zamykanie korytarzy ekologicznych), zamiana gruntów wokół stawów na działki budowlane–zanikanie terenów żerowiskowych blisko miejsc lęgowych ptaków;
- penetrowanie siedlisk przez myśliwych, zabijanie ptaków nierozpoznanych; brak otuliny rezerwatu Stawy Milickie skutkujący masowymi polowaniami na granicy rezerwatu na zlatujące się i rozlatujące z noclegowiska dzikie gęsi i kaczki.

Podziękowania

Dziękujemy Wiesławowi Lenkiewiczowi, który przekazał swoje niepublikowane dane.

Źródła danych

Lenkiewicz – dane niepubl. (2004–2009), Witkowski i in. (2006), Witkowski, Orłowska (2004, 2007).

93. Dąbrowy Krotoszyńskie (Krotoszyn Oak Forest)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autor: Ziemowit Kosiński
Autor w poprzednim wydaniu: Aleksander Winiecki

Kod ostoi: PL093
Współrzędne geograficzne: 51°42'N, 17°36'E
Powierzchnia: 34 245 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: krotoszyński, ostrowski, pleszewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dąbrowy Krotoszyńskie, PLB300007

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja, będąca mozaiką lasów oraz terenów otwartych, głównie rolnych. Wśród zbiorowisk leśnych największą powierzchnię zajmują acydofilne dąbrowy. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dzięcioła średniego.

Short summary
A middle-sized site dominated by agricultural land and forests. Among forest habitats, the largest area is covered by acidophilus oak woods. One of the most important sites for Middle Spotted Woodpecker in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w zachodniej części Wysoczyzny Kaliskiej na Nizinie Południowowielkopolskiej. Wysoczyzna jest fragmentem moreny dennej zlodowacenia środkowopolskiego. Stanowi ona strefę wododziałową między zlewnią Odry i Warty. Rzeki spływające z Wysoczyzny Kaliskiej są dopływami Baryczy, Prosny lub bezpośrednio Warty.
Obszar wysoczyzny charakteryzuje się obecnością nieprzepuszczalnego, utworzonego przez gliny zwałowe podłoża. Miejscami spod warstwy glin wynurzają się na powierzchnię zwięzłe iły plejstoceńskie. Nieprzepuszczalność podłoża powoduje, że wykształciły się tutaj zasobne gleby glejowe sprzyjające występowaniu lasów dębowych. Dominują tu potencjalne siedliska grądu środkowoeuropejskiego, przeważnie odlesione i zajęte przez pola uprawne, oraz siedliska kwaśnych dąbrów.
Ważny element w krajobrazie ostoi stanowi kilka zwartych kompleksów leśnych, otoczonych terenami rolnymi. Budują je drzewostany kwaśnych dąbrów, głównie dąbrowy trzcinnikowej i mokrej dąbrowy trzcinnikowej. Cenne przyrodniczo są płaty zespołu acydofilnego lasu grabowo-dębowego, będącego subendemitem Wielkopolski. Żyzne siedliska zajmuje grąd środkowoeuropejski. W dolinach cieków zachowały się łęgi: olszowy i wiązowo-jesionowy. Miejscami występują także płaty ubogiej buczyny niżowej, która jest tutaj na granicy swojego naturalnego zasięgu, oraz fragmenty borów. Lasy są użytkowane gospodarczo, a niektóre z najlepiej zachowanych fragmentów objęto ochroną rezerwatową.
Ponad 50% powierzchni ostoi zajmują intensywnie użytkowane grunty orne, a tylko niewielką powierzchnię zmiennowilgotne łąki trzęślicowe oraz szuwarowe zbiorowiska torfowisk niskich i przejściowych.
Zwarta zabudowa wiejska koncentruje się na terenach bezleśnych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 41%, łąki i pastwiska – 5%, pola uprawne – 51%, tereny zabudowane – 3%.

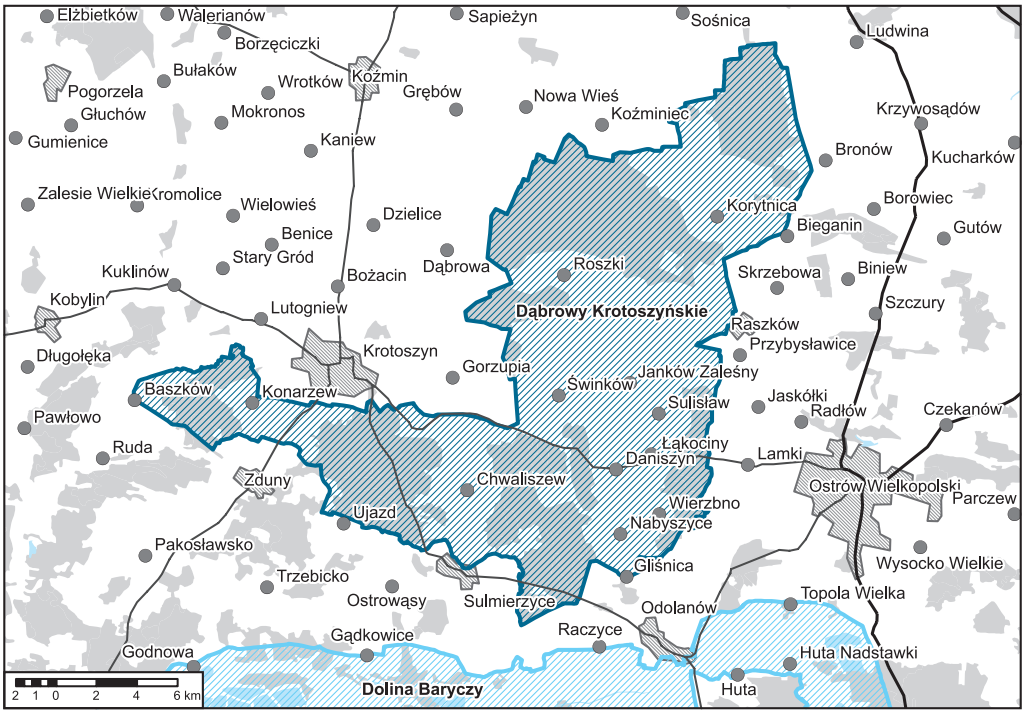
Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Baszków (3,57 ha), Buczyna Helenopol (41,99 ha), Dąbrowa Smoszew (13,46 ha), Dąbrowa koło Biadek Krotoszyńskich (16,62 ha), Miejski Bór (29,23 ha), Mszar Bogdaniec (21,98 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Dąbrowy Krotoszyńskie Baszków–Rochy (55 800 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dąbrowy Krotoszyńskie PLH300002 (34 225 ha).

Ptaki
W ostoi stwierdzono 24 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, wśród nich przynajmniej 15 to gatunki lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe. Jeden gatunek lęgowy (kania ruda) wymieniony jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dąbrowy Krotoszyńskie są jedną z dziesięciu największych w Polsce ostoi lęgowych dzięcioła średniego. Lasy ostoi zostały jako pierwsze w Wielkopolsce zasiedlone przez dzięcioła zielonosiwego i skupiają obecnie największą populację tego gatunku w regionie.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Dąbrowy Krotoszyńskie to jeden z największych w Europie zwartych kompleksów lasów dębowych. W granicach ostoi stwierdzono występowanie 12 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym 3 uznane za priorytetowe, tj. ciepłolubne, śródlądowe murawy napiaskowe, bory i lasy bagienne oraz łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe. Występuje tu także 8 gatunków

Tabela 3.93. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dąbrowy Krotoszyńskie
Table 3.93. Key Bird species recorded in Krotoszyn Oak Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007	min. 2 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008–2009	min. 1 p		
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	4 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	min. 1 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	min. 14–15 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2003–2009	480 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	min. 7 p		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1995–2003	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	+		

zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: bóbr, kumak nizinny, traszka grzebieniasta, piskorz, kozioróg dębosz, pachnica dębowa, czerwończyk nieparek i trzepla zielona. W ostoi zidentyfikowano ponad 80 gatunków roślin zagrożonych i ginących w skali kraju i regionu oraz 20 gatunków bezkręgowców uznanych za zagrożone w Polsce.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starodrzewu, usuwanie drzew osłabionych i martwych oraz drzew dziuplastych; usuwanie martwego drewna z lasu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- postępujące odwodnienie terenu na skutek niewłaściwie przeprowadzonych melioracji;
- zaprzestanie ekstensywnego użytkowania (koszenia) łąk;
- zamienianie trwałych użytków zielonych w grunty orne.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc w gromadzeniu danych: Arkadiuszowi Gawrońskiemu, Robertowi Hybszowi, Pawłowi Kaźmierczakowi, Marcinowi Kempie i Przemysławowi Żurawlewowi.

Źródła danych

Brzeg (1995), Gawroński i in. (2009), Hybsz (2006), Kosiński, Hybsz (2006), Kosiński, Kempa (2007), Natura 2000 SDF/PLB300007, Natura 2000 SDF/PLH300002, Wilżak, Żurawlew (2008), Żurawlew i in. (2008).

94. Dolina Pilicy (Pilica River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Sławomir Chmielewski, Jacek Tabor (Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)
Autor w poprzednim wydaniu: Sławomir Chmielewski

Kod ostoi: PL094
Współrzędne geograficzne: 51°39'N, 20°49'E
Powierzchnia: 35 356 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: białobrzeski, grójecki, kozienicki, przysuski; województwo łódzkie; powiaty: opoczyński, tomaszowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Pilicy, PLB140003

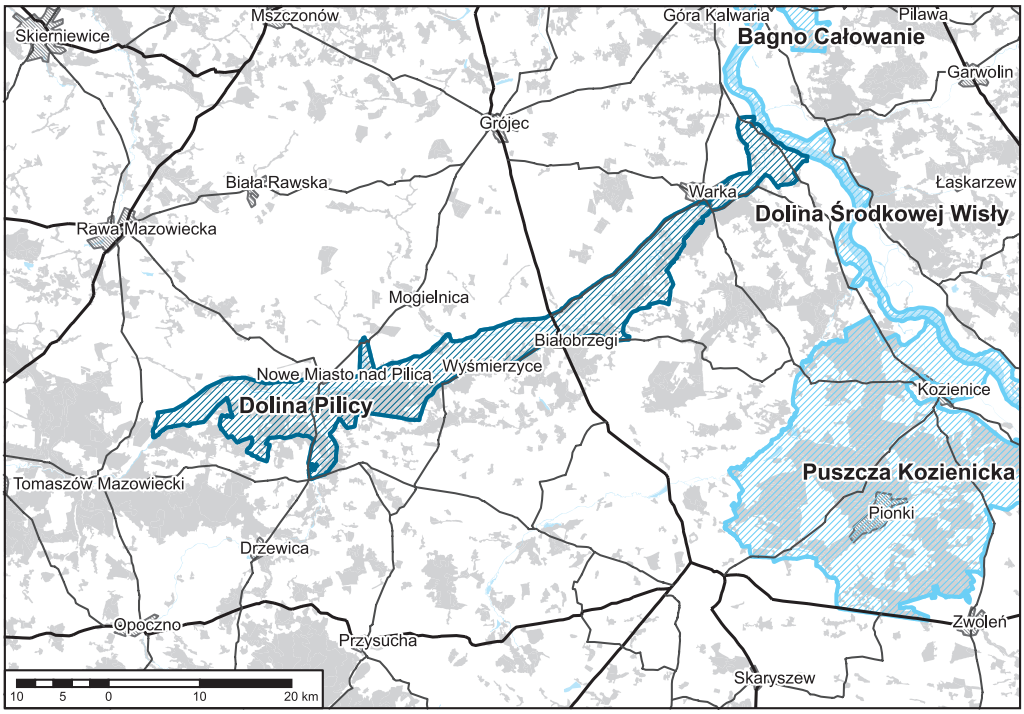
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca dolinę rzeczną oraz mozaikę terenów otwartych i niewielkich kompleksów leśnych. Jedna z najważniejszych krajowych ostoi derkacza oraz rybitwy białoczelnej i rycyka, lokalnie także ważne lęgowisko błotniaka stawowego, kropiatki, rybitwy rzecznej, sieweczki obrożnej, lelka.

Short summary
A middle-sized site encompassing a river valley and mosaic of open areas and small complexes of forests. One of the most important national sites for Corncrake, Black Tern and Black-tailed Godwit. Locally an important breeding site for Marsh Harrier, Spotted Crake, Common Tern, Common Ringed Plover and European Nightjar.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje 105-kilometrowy nizinny odcinek biegu Pilicy, od miejscowości Mysiakowiec do jej ujścia. Pilica jest lewostronnym dopływem Wisły. W granicach ostoi znajduje się dolina rzeki oraz przylegające do niej od południa większe kompleksy lasów. Rzeka w środkowym i dolnym biegu przepływa przez Nizinę Środkowomazowiecką (Dolina Dolnej Pilicy). Na tle sąsiadujących płaskich i rolniczo użytkowanych terenów dolina wyróżnia się dużą atrakcyjnością krajobrazową.

Tabela 3.94. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Pilicy (za Sidło i in. 2004, dane niepubl.)
Table 3.94. Key Bird species recorded in Pilica River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M/Z	1987–2000	+		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M/Z	1987–2000	+		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	1987–2000	+		
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1987–2000	+		
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	1987–2000	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1987–2000	3–4 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1987–2000	1–2 p		
Czapla biała *Egretta alba*	M	1987–2000	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1987–2000	4 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1987–2000	60 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1987–2000	3–4 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	M	1987–2000	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1987–2000	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1987–2000	35 p		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1987–2000	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1987–2000	2–3 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1987–2000	1 p		
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	1987–2000	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1987–2000	+		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	1987–2000	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1987–2000	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1987–2000	15 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1987–2000	6 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1987–2000	50–100 m		**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	1987–2000	3–4 p		
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	M	1987–2000	+		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1987–2000	+		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1987–2000	+		
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008	50 p	DL	**A1, B2, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	1995–2009	1–2 p		
Łęczak *Tringa glareola*	M	1987–2000	+		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	1987–2000	+		
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	1987–2000	+		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1987–2000	30–40 p		
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1987–2000	15–25 p		**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1987–2000	20–25 p		
Puchacz *Bubo bubo*	L	1987–2000	1 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1987–2000	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1987–2000	20–30 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1987–2000	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1987–2000	+		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1987–2000	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1987–2000	+		
Lerka *Lullula arborea*	L	1987–2000	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1987–2000	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1987–2000	13 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1987–2000	1 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1987–2000	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1987–2000	+		

Pilica ma źródła na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. W odcinku górnym jest rzeką wyżynną. Wypływając z Zalewu Sulejowskiego, zmienia bieg, kierując się na północny wschód ku Wiśle. Na tym odcinku przyjmuje niewiele dopływów, większe to Drzewiczka, Dyga, Mogielanka i Kanał Trzebnieński. W tym fragmencie Pilica jest typową rzeką nizinną z licznymi meandrami i starorzeczami. Koryto ma tu szerokość od 100 do 150 m. Miejscami rzeka tworzy piaszczyste łachy i wysepki, zmieniające się w zależności od dynamiki wody. Część z nich jest pokryta zaroślami wierzbowymi, inne porastają zbiorowiska muraw napiaskowych. Dolina ma od 1 do 5 km szerokości, północną granicę stanowi wysoka krawędź wysoczyzny, natomiast południowa jest mniej wyraźna w krajobrazie. W dnie doliny pokrytej łąkami liczne są starorzecza i torfianki. Wykształciły się w nich zbiorowiska roślinności wodnej, a towarzyszą im szuwary i wilgotne łąki. Swobodny przepływ rzeki został ograniczony na skutek wybudowania w latach 70. ubiegłego wieku Sulejowskiego Zbiornika Zaporowego. Doprowadziło to do całkowitego zaniku regularnych wezbrań na rzece poniżej zbiornika i niekorzystnie wpłynęło na przebieg procesów przyrodniczych.

Dolina jest częściowo zmeliorowana, jej dno pokrywają głównie łąki wilgotne, łąki turzycowe oraz pastwiska. Gdzieniegdzie teren uprzednio osuszony ulega powtórnemu zabagnieniu. W miejscach bardziej wilgotnych rosną kępy olszyn i wierzb oraz trzcinowiska, a na granicy terasy zalewowej – łęgi i olsy. W granicach ostoi jest pięć kompleksów stawów hodowlanych karpia.

Tereny leśne znajdują się w południowej części ostoi i stanowią pozostałości po dawnej Puszczy Pilickiej i Stromieckiej. Jest to zróżnicowany pod względem gatunkowym drzewostan, z sosnami i dębami osiągającymi w niektórych miejscach wiek 160–200 lat, objętymi ochroną rezerwatową.

W sąsiedztwie ostoi położone są: Nowe Miasto nad Pilicą, Białobrzegi oraz Warka.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 32%, łąki i pastwiska – 35%, inne tereny rolne – 29%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Tomczyce (59,77 ha), Majdan (50,60 ha), Sokół (116,61 ha), Spalski Park Krajobrazowy, Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Pilicy i Drzewiczki, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Dolnej Pilicy PLH140016.

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono 212 gatunków ptaków, z czego 152 uznano za lęgowe, 4 prawdopodobnie lęgowe, natomiast 6 gatunków przestało gniazdować. W grupie migrantów znalazło się 178 gatunków. Do awifauny zimującej zaliczono 85 gatunków. W granicach ostoi stwierdzono gniazdowanie 11 gatunków umieszczonych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" oraz 49 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. 7 gatunków przekracza próg 1% populacji polskiej, są to sieweczka obrożna, rycyk, krwawodziób, brodziec piskliwy, rybitwa białoczelna, dudek i remiz.

W roku 2008 wykonano inwentaryzację tej ostoi, ale z powodu niekompletności danych nie zawarto ich w niniejszym opracowaniu.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Stwierdzono tu także występowanie 45 gatunków ssaków, w tym 10 gatunków nietoperzy oraz orzesznicę, bobra, chomika i wydrę, 10 gatunków płazów, w tym kumaka nizinnego. Rybostan reprezentują 32 gatunki ryb, w tym piekielnica, różanka, koza złotawa i piskorz. W Pilicy zidentyfikowano 4 gatunki minogów.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- brak

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, zamiana użytków zielonych na rolne, zalesianie (sosna);
- intensyfikacja gospodarki stawowej, czyszczenie stawów
- i usuwanie mułu dennego w terminach zagrażających ptakom;
- niszczenie siedlisk przez wydeptywanie (plaże, brzegi rzek itp.), rozbudowa
- osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy, zabudowa letniskowa na terasie zalewowej, organizowanie rajdów samochodami terenowymi i quadami.

Źródła danych

Chmielewski (2004), Chmielewski, Tabor (2001), Sidło i in. (2004), Kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

95. Puszcza Kozienicka (Kozienicka Forest)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Sławomir Chmielewski, Jacek Tabor, Mieczysław Kurowski, Marcin Łukaszewicz
(Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)

Autor w poprzednim wydaniu: Mieczysław Kurowski

Kod ostoi: PL095
Współrzędne geograficzne: 51°30'N, 21°28'E
Powierzchnia: 68 301 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: kozienicki, radomski, zwoleński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Kozienicka, PLB140013

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca jeden z większych kompleksów leśnych w środkowej Polsce – Puszczę Kozienicką oraz mozaikę terenów otwartych i niewielkich dolin rzecznych. Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk bociana czarnego, także ważna ostoja lęgowa bączka, żurawia, bociana białego, rybitwy czarnej, derkacza.

Short summary
A large site encompassing one of the largest forest complexes in Central Poland – Kozienicka Forest as well as a mosaic of open areas and small river valleys. One of the most important breeding sites for Black Stork, and important breeding site also for Little Bittern, Common Crane, White Stork, Black Tern and Corncrake.

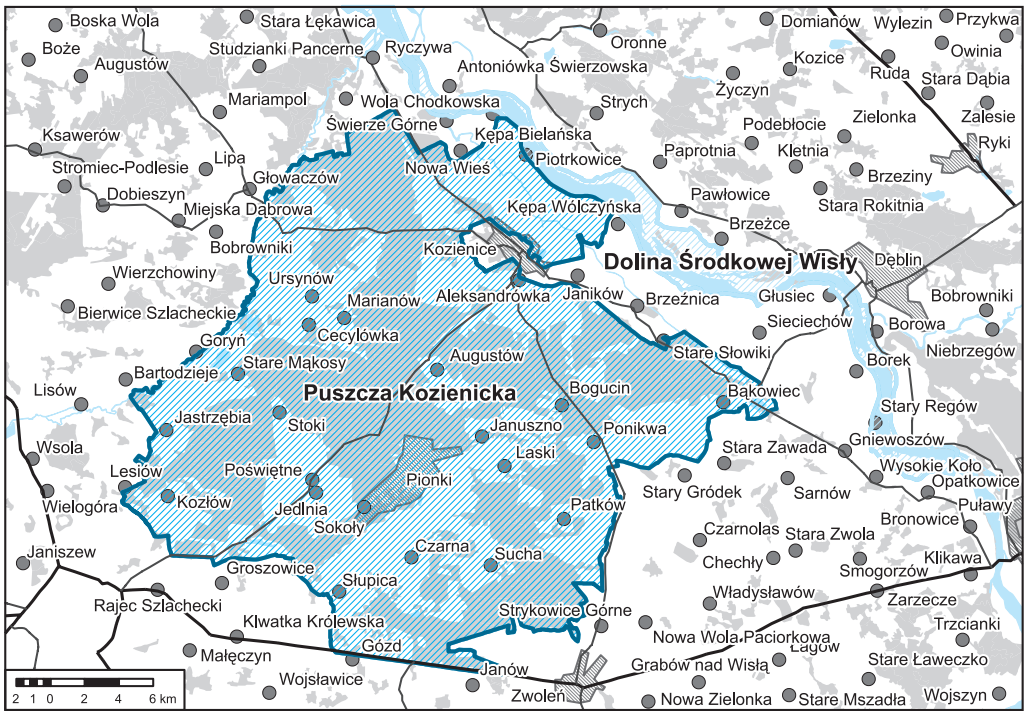
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje jeden z większych kompleksów leśnych w środkowej Polsce – Puszczę Kozienicką, położoną na granicy Małopolski i Mazowsza. Jest to obszar Równiny Kozienickiej, Doliny Środkowej Wisły i Równiny Radomskiej. Ostoja położona jest w widłach starych dolin Radomki i Zagożdżonki.
Puszcza pokrywa lekko falistą równinę polodowcową. Powierzchnia równiny schodzi stopniowo tarasami denudacyjnymi ku dolinie Wisły. Tarasy po ustąpieniu lodowca zostały przemodelowane i pokryte formami wydmowymi, ułożonymi przemiennie z podmokłymi i wypełnionymi torfami nieckami międzywydmowymi.

Sieć hydrograficzna ostoi jest zróżnicowana. Tworzy ją kilkanaście cieków, większe to Zagożdżonka, Pacynka, Leniwa i Krypianka. Naturalne granice puszczy stanowią doliny Wisły i Radomki. Rzeki mają niewielki spadek, a ich doliny składają się na przemian z szerokich, podmokłych basenów i wąskich odcinków przełomowych. Liczne są torfowiska, obszary źródliskowe, w tym źródła jednej z większych rzek regionu – Zwolenki, niewielkie oczka wodne i wypełnione wodą miejsca po eksploatacji torfu. Na Gzówce (35 ha) i Zagożdżonce utworzono nieduże sztuczne zalewy.
Lasy zajmują połowę powierzchni ostoi. W Puszczy Kozienickiej zachowało się wiele drzewostanów o charakterze zbliżonym do naturalnego. Dominują siedliska borowe, jedynie w dolinach zachowały się łęgi. Tylko w miejscach

Tabela 3.95. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Kozienicka (za Sidło i in. 2004, dane niepubl.)
Table 3.95. Key Bird species recorded in Kozienicka Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1996–2003	20 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1996–2003	10–15 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1996–2003	7–10 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1996–2003	15 p		**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–2003	40–50 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1996–2003	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	1996–2003	+		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1996–2003	20–30 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1996–2003	0–7 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1996–2003	1 p		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1996–2003	+		
Zielonka *Porzana parva*	L	1996–2003	+		
Derkacz *Crex crex*	L	1996–2003	min. 50 m		
Żuraw *Grus grus*	L	1996–2003	10–15 p		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1996–2003	10–15 i		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	1996–2003	0–3 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1996–2003	5–10 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1996–2003	0–40 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1996–2003	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1996–2003	15–20 p		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1996–2003	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2006–2009	min. 200 p		**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2006–2009	min. 500 p		**C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1996–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1996–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1996–2003	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1996–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1996–2003	+		
Kraska *Coracias garrulus*	L	2006–2009	+		

bardziej żyznych lub podmokłych występują lasy mieszane, olsy, łęgi i grądy. Dawniej puszczę budowały drzewostany z klonem, lipą, jesionem, dębem i bukiem, obecnie są to prawie wyłącznie drzewostany sosnowe z udziałem jodły. Jodła stanowi cenny element roślinności lasów, ponieważ tutaj jest granica jej zasięgu.

Przestrzenie poza lasami zajmują grunty rolne, głównie pola uprawne, mniejszy jest udział łąk.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 51%, łąki i pastwiska – 7%, inne tereny rolne – 38%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Załamek (79,0 ha), Brzeźniczka (122,5 ha), Ciszek (40,3 ha), Jedlnia (86,4 ha), Krępiec (279,0 ha), Leniwa (26,9 ha), Pionki (81,6 ha), Ponty im. Teodora Zielińskiego (36,6 ha), Zagożdżon (65,7 ha), Źródło Królewskie (29,7 ha), Guść (87,1 ha), Ługi Helenowskie (93,6 ha), Okólny Ług (168,9 ha), Miodne (20,4 ha), Ponty Dęby (50,4 ha), Kozienicki Park Krajobrazowy, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Puszcza Kozienicka PLH140035.

Ptaki

W Puszczy Kozienickiej stwierdzono po roku 2000 gniazdowanie ok. 30 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 9 gatunków spośród stwierdzonych wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jest to jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk bociana czarnego w Polsce. Obszar ten zamieszkiwała też liczna populacja kraski, która w ostatnich latach zanikła. Wstępne wyniki inwentaryzacji przeprowadzonej w latach 2006–2009 sugerują, że próg 1% populacji lęgowej osiągają tu prawdopodobnie także derkacz, Lelek, lerka i świergotek polny.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Faunę reprezentuje kilka gatunków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej: kręgowce – nocek duży, nocek Bechsteina, mopek, popielica, bóbr europejski, wydra, żółw błotny oraz bezkręgowce – zalotka większa, modraszek telejus, czerwończyk nieparek, szlaczkoń szafraniec, pachnica dębowa. We florze liczne są gatunki rzadkie w kraju, typowe dla lasów naturalnych (m.in. zimoziół północny, lilia złotogłów, czosnek niedźwiedzi). Liczne rezerwaty chronią najcenniejsze pozostałości zbiorowisk lasów naturalnych: wielogatunkowe bory mieszane z jodłą, lasy grądowe, łęgi olszowo-jesionowe, wilgotne jedliny, lasy dębowo-sosnowe z udziałem modrzewia oraz bory sosnowe z torfowiskami.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zabudowa mieszkaniowa (największe zagrożenie dla kraski, derkacza, lerki).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- niszczenie siedlisk przez wydeptywanie, jazdy quadami, rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy.

Źródła danych

Kurowski (2004), Sidło i in. (2004), Kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

96. Małopolski Przełom Wisły (Malopolska Vistula River Gap)

Kryteria BirdLife International: B2, B3, C6

Autorzy: Janusz Wójciak, Paweł Szewczyk, Marcin Urban
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL096
Współrzędne geograficzne: 51°07'N, 21°49'E
Powierzchnia: 6 973 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiaty: lipski, zwoleński; województwo lubelskie; powiaty: opolski, kraśnicki, puławski; województwo świętokrzyskie; powiat opatowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Małopolski Przełom Wisły, PLB140006

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca przełomowy fragment doliny Wisły długości ponad 50 km. W korycie liczne są wyspy o zróżnicowanych charakterze: od piaszczystych ławic do wysokich wysp porośniętych łęgami. Brzegi porośnięte zaroślami wierzbowo-topolowymi w różnym wieku, miejscami resztki zachowanych łęgów, liczne starorzecza. Ważna ostoja lęgowa mew, rybitw i sieweczek, a także szlak migracyjny ptaków.

Short summary
A middle-sized site encompassing approx. 50 km long fragment of Vistula River Gap. There are many islands in the river channel, from sand shoals to high islands covered with alluvial forest. River banks are covered by willow-poplar thickets and remnants of alluvial forest, there are numerous old river beds. It is an important breeding site for gulls, terns and plovers, also a migration channel for many species of birds.

Ogólny opis ostoi
Ostoja jest położona w makroregionie Wyżyna Lubelska, w mezoregionie Małopolski Przełom Wisły. Obejmuje przełomowy odcinek doliny Wisły od Annopola do Kazimierza Dolnego, rozdzielający Wyżynę Lubelską od położonych na zachodzie: Wyżyny Kieleckiej, Niziny Środkowomazowieckiej i Wzniesień Południowomazowieckich.
W odcinku środkowym Wisła przyjmuje kilka dopływów, największe to lewostronne Kamienna i Iłżanka i prawostronne – Wyżnica i Chodelka. W tej części biegu Wisły dno jej doliny obniża się od 135 do 115 m. Rzeka przełamuje się z południa na północ, przecinając różne warstwy skalne, począwszy od dolomitów, piaskowców i wapieni na południu, poprzez odporne na niszczenie opokę i gezy, następnie kredę i margle po pokrywę lessową na północy pod Kazimierzem. Przemienność występowania warstw skalnych o różnej odporności powoduje, że dolina ma zmienną szerokość – od ok. 1 do 10 km – najszersza jest na odcinkach kredowych i marglowych, a wąska w miejscu, gdzie rzeka przecina opokę. Dno doliny jest płaskie i wypełnione materiałami aluwialnymi. Mocno kontrastuje ono z dosyć stromymi i wysokimi do 100 m zboczami. Nurt rzeki podcina przemienne zbocza. Szczególnie efektowny jest stromościenny przełom koło Józefowa i pod Kazimierzem Dolnym. Na terasie zalewowej liczne starorzecza i odnogi pozbawione z jednej strony łączności z rzeką znaczą ślad jej koryta.
W całym przełomowym odcinku doliny wykształciły się żyzne gleb – mady, które są zajęte pod uprawy. W tej części biegu Wisły w dnie doliny zlokalizowane jest również osadnictwo, chronione przed powodziami wałami.
Wyspy usypane przez nurt rzeki są zróżnicowane, w części płaskie, piaszczyste, pozbawione roślinności, niektóre starsze są utrwalone przez roślinność i czasami wykorzystywane jako pastwiska. Rzeka jest dynamiczna – niekiedy jeden przybór wody zmienia istniejący układ wysp, piaszczystych łach i przegłębień. Brzegi rzeki i terasę zalewową porastają zarośla wiklinowe i lasy wierzbowo-topolowe, dochodzą do nich także łąki kośne i pastwiska.
W obrębie ostoi największą powierzchnię zajmują zadrzewienia i fragmenty naturalnych lasów nadrzecznych oraz mokradła. Miejsca położone bliżej koryta

Tabela 3.96. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Małopolski Przełom Wisły
Table 3.96. Key Bird species recorded in Małopolski Przełom Wisły IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2004	+		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	5–6 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	1 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	10–15 m	E	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2004–2009	3–6 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2004–2009	25–34 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2004–2009	3–6 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2004–2009	0–7 p	DL	**C6**
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2009	5 500–6 750 p	DL	**B3**
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2004–2009	144–252 p	DL	
Mewa żółtonoga Larus fuscus	L	2007–2008	1–2 p	DL	
Mewa białogł/srzebrz/rom *Larus cach/arg/mich*	L	2004–2009	240–560 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	282–350 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2009	118–133 p	DL	**B2, C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	15–20 p	E	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	10–15 p	E	**C6**
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2004	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2004	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2004	+		

rzeki i najniższe zajmują mokradła, wyższe odsunięte od cieku i nie zalewane wodami rzeki użytkowane są jako pola orne. Nasłonecznione, lessowe i wapienne zbocza przełomu porastają murawy i zarośla kserotermiczne. W nieczynnych już kamieniołomach widoczne są unikatowe profile geologiczne morza kredowego.

W przeszłości Małopolski Przełom Wisły był ważnym szlakiem komunikacyjnym. Obecnie na tym odcinku jest tylko most w Annopolu. Rzeka nie pełni gospodarczej funkcji żeglugowej, wykorzystywana jest jedynie turystycznie.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska– 17%, inne tereny otwarte – 26%, inne tereny rolne – 17%, cieki – 32%, inne – 4%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Krowia Wyspa (62,3 ha), Kazimierski Park Krajobrazowy, Wrzelowiecki Park Krajobrazowy, Chodelski Obszar Chronionego Krajobrazu, Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Rzeki Zwolenki, Kraśnicki Obszar Chronionego Krajobrazu, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Przełom Wisły w Małopolsce PLH060045.

Ptaki

W ostoi stwierdzono co najmniej 14 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i co najmniej 2 gatunki ptaków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Obszar ten jest jednym z najważniejszych w skali kraju lęgowisk mewy czarnogłowej, rybitwy rzecznej, rybitwy białoczelnej, a także gatunków spoza Załącznika I Dyrektywy Ptasiej – śmieszki, sieweczki rzecznej, ostrygojada, mewy pospolitej, mewy białogłowej/srebrzystej. Jest to również ważny szlak migracyjny dla ptaków wędrujących wiosną i jesienią.

Ostrygojad *Haematopus ostralegus* (fot. G. Leśniewski)

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono szereg gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. ryby – różankę, bolenia, piskorza i kozę – oraz ssaki – bobry, wydry i nietoperze: mopka, nocka łydkowłosego, nocka Bechsteina oraz nocka dużego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- prace regulacyjne w korycie rzeki – budowa tam i ostróg, umacnianie brzegów itp.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wzrost drapieżnictwa norki amerykańskiej, lisa i jenota, lokalnie także mewy białogłowej/srebrzystej;
- zwiększona penetracja siedlisk ptaków (głównie wysp) przez ludzi – rozwój turystyki;
- zmiany sposobu użytkowania gruntów (likwidacja użytków zielonych, zaniechanie ekstensywnego wypasu);
- niekontrolowana wycinka zarośli wierzbowych i łęgów (starodrzew istotny dla ochrony nurogęsi, gągoła i dzięcioła czarnego), przeprowadzanie wycinki w sezonie lęgowym.

Podziękowania

Bardzo serdeczne podziękowania za pomoc w zbieraniu danych kierujemy do: Sylwka Aftyki, Krzysztofa Antonia, Łukasza Bednarza, Michała Gąski, Gerarda Potakiewicza, Sławka i Joli Snopek, Arka Żuchnika oraz innych sympatyków Lubelskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

Źródła danych

Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne (2004–2009) – dane niepubl., Szewczyk, Urban (2005), Wójciak (2005).

97. Dolina Nidy (Nida River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B2, B3, C1, C4, C6

Autorzy: Roman Maniarski, Michał Jantarski, Piotr Wilniewczyc, Tadeusz Zając
Autor w poprzednim wydaniu: Piotr Wilniewczyc

Kod ostoi: PL097
Współrzędne geograficzne: 50°29'N, 20°34'E
Powierzchnia: 19 956 ha
Położenie administracyjne: województwo świętokrzyskie; powiaty: buski, jędrzejowski, kazimierski, kielecki, pińczowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Nidy, PLB 260001

Krótka charakterystyka ostoi
Dolina rzeczna o długości ok. 100 km, obejmująca zalewowe łąki i pastwiska, starorzecza, kompleksy stawów rybnych oraz w większości naturalne koryto. Ważne miejsce dla migrujących ptaków wodno-błotnych, których koncentracje sięgają kilkudziesięciu tysięcy osobników. Jest to także jedna z najważniejszych w skali kraju ostoi lęgowych kropiatki, zielonki, bąka, bączka, hełmiatki, błotniaka stawowego, derkacza. Nadnidziańskie populacje lęgowe rycyka, czajki, krwawodzioba, kszyka, płaskonosa i cyranki należą do najliczniejszych na południu Polski.

Short summary
A river valley approx. 100 km long, including alluvial meadows and pastures, old river beds, complexes of fish breeding ponds and mostly natural river channel. An important area for migratory waterbirds (congregations of 44,000–55,000 individuals); one of the most important breeding sites for Spotted Crake, Little Crake, Eurasian Bittern, Little Bittern, Red-crested Pochard, Marsh Harrier and Corncrake in the country. The populations of Black-tailed Godwit, Northern Lapwing, Common Redshank, Common Snipe, Northern Shoveler and Garganey are one of the most numerous in South Poland.

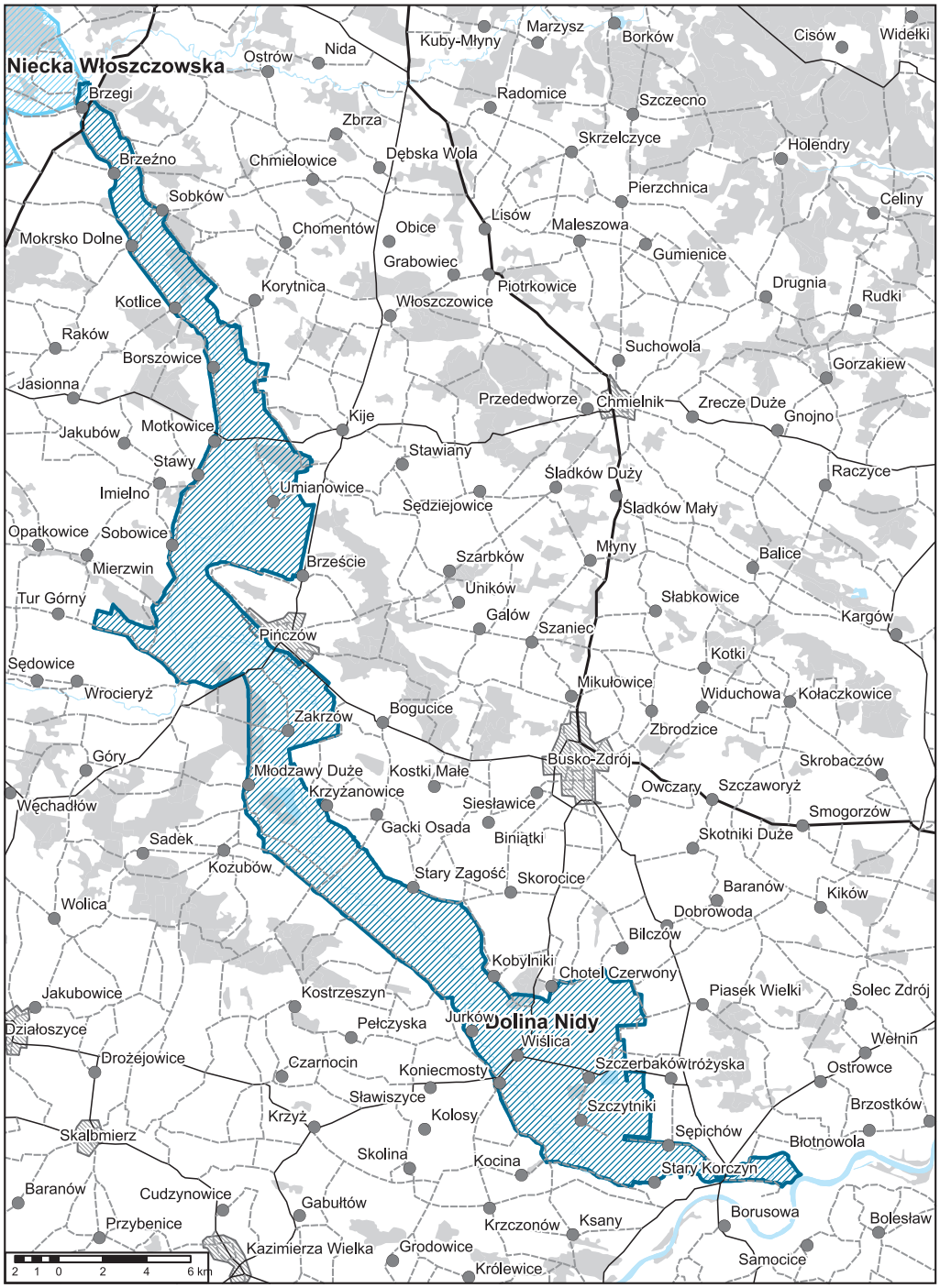
Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w obrębie Niecki Nidziańskiej, a w dolnym odcinku na terenie Kotliny Sandomierskiej. Obejmuje terasę zalewową Nidy, rozciągającą się od połączenia Białej Nidy i Czarnej Nidy w Żernikach do ujścia poniżej Nowego Korczyna. Nida płynie szeroką doliną polodowcową, położoną w krajobrazie wyżynnym, o ubogiej sieci rzecznej (większe dopływy: Mierzawa i Struga Podłęska). Szerokość doliny Nidy nie przekracza 2–3 km, jedynie w okolicach Umianowic osiąga 6 km. Rzeka wylewa (nie corocznie) w okresie wiosennych i letnich powodzi. Nida na znacznej długości płynie w naturalnym korycie, z licznymi meandrami, tworzy odnogi, starorzecza i rozlewiska. Pomiędzy Motkowicami a Skowronnem w obszernym płaskim rozszerzeniu dolina rzeki ma bardzo mały spadek, tworząc system rozgałęzień i starorzeczy nazywany śródlądową deltą. Krawędzie doliny są wyraźne, otoczenie stanowią wapienne, a w południowej części kopulaste gipsowe wzgórza, sięgające 300 m n.p.m., z różnymi formami krasowymi. Większość doliny Nidy zajmują łąki kośne o zróżnicowanym stopniu wilgotności na podłożu piaszczystym. W miejscach stale lub okresowo podtopionych przechodzą one w łąki turzycowe. Nad brzegami starorzeczy i oczek wodnych występują trzcinowiska, a brzegi wód płynących porasta szuwar mannowy, zarośla wierzbowe i olszowe. W wielu miejscach w dolinie zachowały się w dobrej kondycji zbiorowiska łąk pełnikowych i storczykowych, roślinności wodnej, szuwarowej i torfowiskowej. Na obrzeżach doliny znajduje się jedno z najbogatszych skupisk roślinności stepowej i kserotermicznej, a w okolicach Szczerbakowa wykształciły się również śródlądowe zbiorowiska słonolubne z rzadkimi halofitami. W latach 1960. i 1980. oraz na początku lat 1990. w dolinie Nidy przeprowadzono gruntowne melioracje i część obszaru osuszono, a krótkie odcinki skanalizowano. W drugiej połowie lat 90. XX wieku dolina wtórnie się zabagniła (np. pod Kowalą, Wiślicą i Ostrowem). Jej dno jest odlesione, jedynie w niektórych fragmentach zachowały się pozostałości olsów i łęgów topolowo-wierzbowych, a na ubogich glebach nasadzenia sosnowe. W granicach ostoi znajdują się trzy kompleksy stawów rybnych: Górki (360 ha), Młodzawy (115 ha) i Korytnica (70 ha), a w Pińczowie niewielki zbiornik rekreacyjny (12 ha).

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 4%, tereny użytkowane rolniczo – 89%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 5%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Nadnidziański Park Krajobrazowy (22 850,00 ha), rezerwaty przyrody: Przęślin (0,7 ha) i Góry Wschodnie (1,8 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Nidziańska PLH 260003 oraz 2 projektowane: Ostoja Sobkowsko-Korytnicka PLH 260032 i Ostoja Szaniecko-Solecka PLH 260034.

Ptaki
Na terenie ostoi stwierdzono 264 gatunki ptaków, w tym 165 lęgowych. Występują tu 93 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 30–32 są lęgowe oraz 46 gatunków wpisanych do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".
Dolina Nidy jest ważnym miejscem dla migrujących ptaków wodno-błotnych (koncentracje 44 000– 55 000 os.) oraz jedną z najistotniejszych w skali kraju ostoi lęgowych populacji kropiatki, zielonki, derkacza, bączka, błotniaka stawowego i dzięcioła białoszyjego. Nadnidziańskie populacje lęgowe rycyka, czernicy, głowienki, krakwy, bąka, błotniaka łąkowego, czajki, krwawodzioba, kszyka, płaskonosa i cyranki należą do najliczniejszych na południu Polski. Dolina Nidy jest ponadto istotnym w skali regionu zimowiskiem ptaków wodno-błotnych i szponiastych. Na najważniejszym zimowisku w rejonie wsi Sokołów Dolny przebywa rokrocznie kilka tysięcy ptaków wodno-błotnych. Zgrupowanie tworzą: krzyżówka, łabędź niemy, łabędź krzykliwy, cyraneczka i nurogęś.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W granicach ostoi dominują siedliska łąkowe, w tym wymienione w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej: łąki trzęślicowe, selernicowe oraz świeże łąki użytkowane ekstensywnie. Stwierdzono tu występowanie 18 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, szczególnie liczna i cenna jest malakofauna. Dolina rzeczna z rozległymi, okresowo zalewanymi łąkami i pastwiskami, oraz kompleksami stawów rybnych stanowi ważne siedlisko rozrodu kumaka nizinnego, poczwarówek – zwężonej i jajowatej oraz motyli: modraszka telejusa,

czerwończyka fioletka i nieparka. Samo koryto rzeczne i liczne starorzecza zasiedlają rzadkie gatunki ryb: koza, piskorz, różanka, boleń oraz silna populacja trzepli zielonej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiany w sposobie prowadzenia gospodarki łąkarskiej i rybackiej. Odchodzenie od dotychczasowych form gospodarowania trwałymi użytkami zielonymi skutkuje sukcesywnym pogarszaniem się kondycji siedlisk. Coraz częstsze są przypadki porzucania użytkowania łąk i pastwisk, co doprowadziło w kilku fragmentach doliny do zmiany struktury roślinności i wkraczania krzewów i zadrzewień. Czynniki te wpłynęły w istotny sposób na zmniejszenie się atrakcyjności doliny dla czajki, rycyka, krwawodzioba oraz cyranki i płaskonosa.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- intensyfikacja gospodarki rybackiej skutkująca obniżeniem się liczebności ptaków wodnych oraz prowadzenie zabiegów technicznych w terminach niedostosowanych do fenologii lęgów ptaków;
- wzrost liczebności lisa i pojawienie się jenota;
- zabudowa hydrotechniczna koryta rzeki, melioracje;
- przeznaczanie terenu pod zabudowę;
- sierpniowe polowania kolidujące z fenologią lęgów ptaków wodnych (głównie grążyc, bączka), zabijanie ptaków nierozpoznanych;
- polowanie z psami na pierzowiskach nielotnych blaszkodziobych;
- rozwój infrastruktury drogowej oparty na niedostatecznej wiedzy o cennych siedliskach;
- inne – zlokalizowanie wysypisk śmieci na terenie ostoi (Skrzypiów, Wiślica), niedrożność oczyszczalni ścieków w Busku-Zdroju, niekontrolowane zrzuty gnojowicy, wypalanie traw i trzcinowisk, wybieranie jaj i niszczenie lęgów,

Tabela 3.97. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Nidy
Table 3.97. Key Bird species recorded in Nida River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	44 000–52 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	Z	2004–2009	200–250 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2004–2009	400–450 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M/Z	2004–2009	60–70 i	DL	
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	7 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	max. 3 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	max. 2 000 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2004–2009	max. 1 000 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2008–2009	2 i		
Ohar *Tadorna tadorna*	M	2004–2009	3 i		
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2008	3000–3500 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2004–2009	90–110 p	DL	**B2**
Krakwa *Anas strepera*	M	2004–2009	300–350 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2009	max. 1 000 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M/Z	2004–2009	4 000–8 000 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2005–2009	200–250 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	M	2004–2009	500–700 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2004–2009	600–700 i	DL	
Hełmiatka *Netta rufina*	L	2000–2005	3 p	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	L	2004–2009	250–280 p	DL	**B2**
Głowienka *Aythya ferina*	M	2008–2009	1 500–1 800 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2008–2009	2 p	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	L	2004–2009	320–340 p	DL	**B2**
Czernica *Aythya fuligula*	M	2004–2009	1 500–2 000 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	M	2004–2009	max. 55 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M/Z	2000–2009	4–6 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	Z	2004–2009	130–150 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	M	2004–2009	max. 300 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2004–2009	1 i		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2004–2009	1 i		
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2004–2009	1 i		
Zausznik *Podiceps nigricollis*	M	2004–2009	300–320 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2004–2009	max. 400 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	40 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	17 p	DL	**C6**
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	2001–2009	max. 100 i	DL	
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	2004–2009	max. 5 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2001–2009	350–450 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	Z	2004–2009	85–100 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	L	2002	3 p	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	M	2004–2009	800–1000 i	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	2004–2009	6–8 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	1 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2001–2009	60–70 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2004–2009	500–600 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	95–95 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	1 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	2 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2004–2009	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2002–2009	min. 7–10 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	63–68 p	DL	**C6**
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2009	15–30 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	10–11 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M/Z	2004–2009	min. 1 i		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	min. 10 i	DL	
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2004–2009	4–5 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M/Z	2004–2009	2–4 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2009	1 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2001–2009	90–100 m	DL	**B3, C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2001–2009	35–37 m	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	250–350 m	DL	**A1, C1, C6**
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2005	4 000–5 000 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	3 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	300–350 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	max. 2 000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	10 000–12 000 i	DL	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	M	2001	max. 56 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	4 000–5 000 i	DL	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2004–2009	max. 50 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2004–2009	400–500 i	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L?	2004–2009	0–1 m	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	2004–2009	2–5 i	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2009	260–270 p	DL	**A1, B2, C1**
Rycyk *Limosa limosa*	M	2004–2009	max. 550 i	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004–2009	max. 150 i	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	1000–1200 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2004–2009	max. 3 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	max. 150 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2001–2009	2 000 p	PS	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	M	2004–2009	max. 800 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2004–2009	max. 3 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	25–30 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2009	2 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2001–2007	8–45 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2001	23p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2001	20–30 p		
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004–2009	max. 6 i	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L?	2004–2009	1 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	2 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	14–20 p	DL	
Żołna *Merops apiaster*	L	2004–2009	3 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	8 p	DL	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	24–27 p	DL	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	2 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	16 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	4–5 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	16–17 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	M	2000	1 i		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2009	10 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	M/Z	2004–2009	150–200 i	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	220–250 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	2–3 p	DL	

zasypywanie starorzeczy i oczek wodnych, wycinanie drzew wzdłuż koryta rzecznego.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w zgromadzeniu danych następującym osobom: Waldemar Błaziak, Maciej Bonk, Tomasz Bracik, Damian Czajka, Adam Grzegolec, Emilia Grzędzicka, Mariusz Gwardjan, Anna Kurczyna, Ludwik Maksalon, Mirosław Matus, Łukasz Misiuna, Wojciech Nalepa, Sławomir Pajączkowski, Marcin Polak, Joanna Przybylska, Tomasz Przybylski, Grzegorz Ryński, Wojciech Solarz, Jarosław Sułek, Paweł Szczepaniak, Włodzimierz Szczepaniak, Marcin Urbański, Mariusz Wrzoskiewicz, Piotr Zięcik.

Źródła danych

Chmielewski i in. 2005, Hus (2005), Jantarski (2004), Jantarski i in. (2004), Jantarski, Maniarski (2004), Jantarski, Wilniewczyc (2004), Jantarski (w przyg.), Jantarski (2009), Korzeniak i in. (1995), Maniarski (2004, 2004 a), Maniarski (w przyg.), Maniarski, Błaziak (w przyg.), Polak, Wilniewczyc (2001), Szczepaniak (2006), Świętokrzyska Grupa Ornitologiczna (Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody w Kielcach) – dane niepubl., Wilniewczyc (2004), Wilniewczyc i in. (2001, 2003), Zając i in. (2002), kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

Dolina Nidy (fot. R. Maniarski)

98. Dolina Tyśmienicy (Tyśmienica River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B2, B3, C1, C4, C6

Autor: Zbigniew Jaszcz, Janusz Wójciak
Autorzy w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL098
Współrzędne geograficzne: 51°39'N, 22°42'E
Powierzchnia: 7 364 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: lubartowski, parczewski, radzyński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Tyśmienicy, PLB060004

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca rozległą podmokłą dolinę rzeczną wraz z 13 kompleksami stawów rybnych, licznymi torfiankami i starorzeczami oraz jednym jeziorem. Dolina Tyśmienicy jest ważną ostoją dla wielu gatunków ptaków wodno-błotnych, m.in. bączka, zielonki, kropiatki, derkacza, rybitwy rzecznej i czarnej, a także zagrożonej globalnie podgorzałki.

Short summary
A middle-sized site encompassing a wide, marshy river valley, 13 complexes of fish breeding ponds, numerous post-peat digging ponds and old river beds. Tyśminica River Valley is an important site for many species of waterbirds, including Little Bittern, Little Crake, Corncrake, Common Tern, Black Tern and globally endangered Ferruginous Duck.

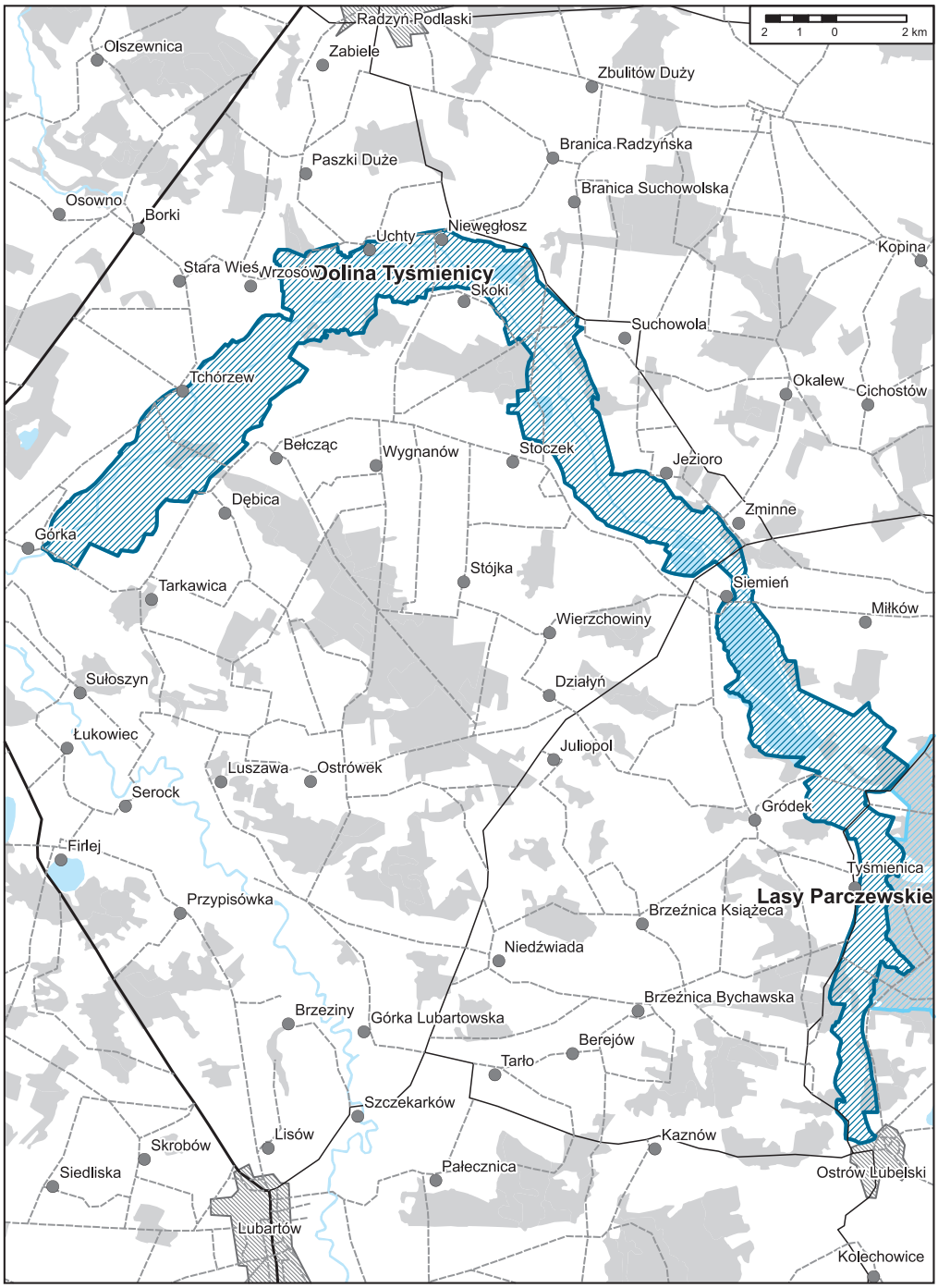
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje fragment doliny Tyśmienicy od Ostrowa Lubelskiego do wsi Górka Kocka. Tyśmienica jest prawobrzeżnym dopływem Wieprza. Wypływa z okolicy jeziora Rogóźno na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim i płynie stosunkowo płaską równiną w kierunku północnym, skręcając na wysokości wsi Niewęgłosz na południowy zachód.
Szerokość doliny jest zmienna i wynosi od 500 m do 2 km. Dolina dawniej bagnista i zalewana, została na całej powierzchni zmeliorowana. Rzekę uregulowano i obecnie płynie ona prostym, wąskim kanałem.

Dolinę pokrywają wilgotne łąki z płatami turzycowisk. Mimo że większa część doliny została przygotowana do prowadzenia intensywnej gospodarki łąkarskiej, z powodu zaniechania wypasu i koszenia ulega wtórnemu zabagnieniu. Znaczną powierzchnię doliny opanowały zbiorowiska wysokich turzyc i trzcinowiska co doprowadziło do utraty miejsc gniazdowania dla siewek oraz pogorszenia żerowisk dla ptaków szponiastych. Najcenniejsze walory przyrodnicze posiada 13 kompleksów stawów rybnych. Największe znaczenie dla lęgowych i przelotnych gatunków ptaków mają Stawy Siemieńskie, Skruda i Pszonka. Zespół stawów w Siemieniu ma powierzchnię 790 ha, składa się z 2 dużych i 12 małych stawów.

Tabela 3.98. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Tyśmienicy
Table 3.98. Key Bird species recorded in Tyśmienica River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	min. 20 000 i	E	**A4iii, C4**
Świstun *Anas penelope*	M	2009	8 000- 10 000 i	E	
Krakwa *Anas strepera*	L	2009	30–45 p	E	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2009	6 500–7 000 i		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2009	3–6 p	DL	**B2, C6**
Gągoł *Bucephala clangula*	L?	2009	0–1 p		
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	2–4 p	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	15–20 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	10–15 p	E	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2002	10 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2002	45–50 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	25–40 i	E	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	37–45 p	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2009	2–4 p	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2009	11–20 m	E	
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	30–50 m	PS	**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	200–300 m	PS	**A1, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	4–5 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Dubelt *Gallinago media*	L?	2009	0–1 m		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L?	2004–2009	0–1 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	20–150 p	E	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2009	0–30 p	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	60–100 p	PS	**C6**
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2004–2009	0–25 p	E	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	2004–2009	1–2 p	PS	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	2–4 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	3–10 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	+		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2009	20–50 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2009	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	+		

Na dużej powierzchni (małe stawy do 30–50%) są one zarośnięte szuwarem trzcinowym i pałkowym. Otoczenie stawów stanowią grunty rolne i łąki.
Bardzo cennymi siedliskami w dolinie są starorzecza, a także powstałe w efekcie ludzkiej działalności torfianki, z których znaczna część obecnie ulega degradacji w wyniku wypłycenia i sukcesji łozowisk. W torfiankach stwierdzono występowanie strzebli błotnej i żółwia błotnego. Na obrzeżach doliny miejscami utrzymały się pozostałości naturalnych olsów. W południowo-wschodniej części ostoi znajduje się fragment lasu, w którego drzewostanie dominują dąb, sosna i olcha z kilkoma obniżeniami zajętymi przez torfowiska niskie i przejściowe.
Rozproszona zabudowa skupia się na obrzeżach ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 3%, łąki i pastwiska – 76%, inne tereny rolne – 6%, zbiorniki wodne i cieki – 15%.

Formy ochrony przyrody

Zespół Krajobrazowo-Przyrodniczy Stawy Rybne w Siemieniu.

Ptaki

W ostoi dotychczas stwierdzono występowanie ok. 270 gatunków ptaków, w tym ok.150 lęgowych, z czego ok. 240 na stawach rybnych w Siemieniu, w tym 115 lęgowych i 3 prawdopodobnie lęgowe. 39 gatunków wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z czego 26 lęgowych i 5 prawdopodobnie lęgowych, a 15 gatunków figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Dolina Tyśmienicy stanowi jedną z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla krakwy, podgorzałki, bączka, zielonki, derkacza, uszatki błotnej. Liczebność rycyka i krwawodzioba na terenie ostoi przekracza 1% populacji krajowej. W skali regionu jest to także ważne miejsce lęgowe bąka, błotniaka stawowego, gęgawy i wąsatki. W bezpośredniej okolicy ostoi gniazduje duża populacja bociana białego, który żeruje na łąkach w jej granicach. Ostoja jest także ważnym punktem

Dolina Tyśmienicy (fot. Z. Jaszcz)

przystankowym dla migrujących ptaków wodno-błotnych. Na stawach rybnych w Siemieniu pierzy się do 500 łabędzi niemych. Dolina Tyśmienicy i położone w jej obrębie stawy rybne są miejscem jesiennego koczowania licznej populacji bielika (do 50 osobników) i zimowania do 25 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi licznie występuje bóbr europejski i wydra, w okolicach wsi Tulniki, Siemień, Żminne i Stoczek stwierdzono żółwia błotnego. Na 7 stanowiskach w torfiankach wykryto populacje strzebli błotnej (ok. 10% populacji krajowej), licznie występują też wpisane do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt" różanka i piskorz. Płazy reprezentowane są m.in. przez traszkę grzebieniastą i kumaka nizinnego. W rzekach Piwonii, Piskornicy i Tyśmienicy obserwowano minogi i raki szlachetne.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zaprzestanie gospodarki łąkarskiej;
- intensyfikacja gospodarki rybackiej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka rolna – wypalanie roślinności na łąkach, zalesianie łąk zalewowych;
- usuwanie roślinności szuwarowej i tępienie ptaków rybożernych na stawach, płoszenie ptaków za pomocą armatek hukowych;
- ekspansja obcych gatunków ryb, sumika karłowatego, trzebaczka amurskiego i karasia srebrzystego;
- zmniejszanie ilości wody w zlewni na skutek melioracji osuszających.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych Alicji i Tomaszowi Buczkom, Marcinowi Kolejce, pracownikom i właścicielom gospodarstw rybackich położonych w dolinie Tyśmienicy oraz licznej rzeszy obserwatorów ptaków odwiedzających Stawy Siemieńskie.

Źródła danych

Jaszcz, Wójciak, Tomasz Buczek, Alicja Buczek, Urban – dane niepubl. z lat 2004–2009.

99. Lasy Parczewskie (Parczew Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Zbigniew Jaszcz, Janusz Wójciak
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL099
Współrzędne geograficzne: 51°33'N, 22°59'E
Powierzchnia: 14 024 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: lubartowski, parczewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Parczewskie, PLB060006

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja leśna, z dominującymi siedliskami borowymi i stawami rybnymi. Ważna w skali kraju ostoja lęgowa puchacza, zielonki, bączka, a także zagrożonej globalnie podgorzałki.

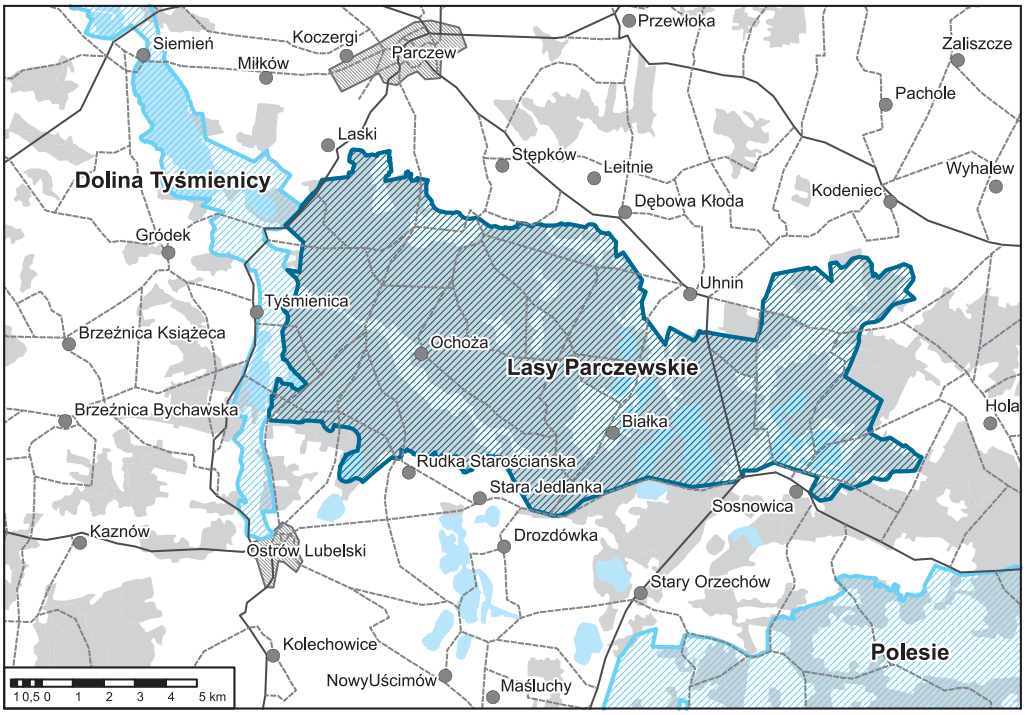
Short summary
A middle-sized forest site dominated by pine forests and fish-breeding ponds. An important on national scale breeding site for Eurasian Eagle Owl, Little Crake, Little Bittern and globally endangered Ferruginous Duck.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje zwarty kompleks Lasów Parczewskich przecięty Łąkami Ochożańskimi oraz dwa kompleksy leśne położone na północ i północny zachód od wsi Sosnowica przedzielone kanałem Wieprz–Krzna. W ostoi znajdują się 3 kompleksy stawów rybnych – Białka, Libiszów i Sosnowica – oraz 5 jezior.
Powierzchnia jest słabo zróżnicowana, urozmaicają ją jedynie niewielkie wyniesienia wydmowe. Na terenach otwartych dominują podmokłe łąki. Na dużym obszarze ostoja jest znacznie zatorfiona i pocięta siecią kanałów odwadniających.
Położona jest w zlewni rzeki Tyśmienicy, a odwadniają ją dopływy Ochoża, Piwonia-Bobrówka oraz Konotopa. W części zachodniej lasy dochodzą do brzegów doliny Tyśmienicy (ostoja Dolina Tyśmienicy), od północy i południa graniczą z polami uprawnymi. Część zachodnia kompleksu leśnego jest zwarta, jedynie z enklawami bezleśnych dolin cieków, od Sosnowicy na wschód zwarcie lasu wyraźnie maleje. Dominują siedliska borowe, które porasta bór sosnowy i bór mieszany z dębem, liczne są płaty starodrzewu. Gatunkami budującymi są sosna, brzoza i dąb. W miejscach podmokłych występują bory i brzeziny bagienne oraz olsy. Po wybudowaniu kanału Wieprz–Krzna bory bagienne i torfowiska zanikają na całym terenie. Lokalnie w dolinach cieków utrzymują się olsy.
Na niepowtarzalny krajobraz tego obszaru wpływają śródleśnie jeziora: Czarne Gościnnieckie, Obradowskie i Libiszowskie. W otoczeniu ostoi położonych jest

Tabela 3.99. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Parczewskie
Table 3.99. Key Bird species recorded in Lasy Parczewskie IBA

Gatunek / Species	Status / Status	Rok / Year	Liczebność / Number	Oszacowanie liczebności / Bird number assesement	Kryterium / Criterion
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2009	35–50 p	PS	
Krakwa *Anas strepera*	L	2004–2005	25–35 p	PS	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2004–2005	7–10 p	PS	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2004–2005	15–20 p	PS	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2009	7–10 p	E	**B2, C6**
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2008	30 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2009	6–10 p	E	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2009	104–116 p	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	12–20 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	10–20 p	PS	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	3–5 p	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–2003	25 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2006	1–2 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	4–5 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	25–35 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	6–8 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	5–20 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2009–2009	60–80 m	PS	**A1, C1**

Gatunek / Species	Status / Status	Rok / Year	Liczebność / Number	Oszacowanie liczebności / Bird number assesement	Kryterium / Criterion
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	18–25 p	E	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2009	20–30 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2000–2005	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2000–2005	+		
Puchacz *Bubo bubo*	L	2009	13–15 p	DL	**B2, C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2009	2–10 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1996–2003	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	7–10 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	+		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	30–50 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2000–2009	5–10 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2000–2009	5–10 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	7–15 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	20–30 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	10–30 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1996–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	+		

również kilka kompleksów stawów rybnych, m.in. Babianka, Białka, Jedlanka, Prokop, Tyśmienica, Komarne, Siemień, ważnych jako miejsca żerowiskowe dla gatunków lęgowych w ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 66%, łąki i pastwiska – 12%, inne tereny rolne – 9%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 10%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Jezioro Obradowskie (81,8 ha), Królowa Droga (38,8 ha), Lasy Parczewskie (157,3 ha), Park Krajobrazowy Pojezierze Łęczyńskie(11 816 ha), Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ptaki

W ostoi stwierdzono dotychczas ok.230 gatunków ptaków, w tym ok. 140 lęgowych. Występuje tu 40 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 34 przystępują do lęgów, 2 kolejne są prawdopodobnie lęgowe. 13 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Lasy Parczewskie są jedną z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych puchacza i podgorzałki. W skali regionu jest to także ważne miejsce lęgowe bąka, bociana czarnego, żurawia, bielika, orlika krzykliwego, błotniaka stawowego, jarząbka, dzięcioła białogrzbietego i zielonosiwego, wąsatki. W sąsiedztwie ostoi gniazduje kilkanaście par bociana białego, które żerują na łąkach w granicach ostoi. Stawy rybne i jeziora są ważnymi punktami przystankowymi dla migrujących ptaków wodno-błotnych oraz drapieżnych. Na obszarze ostoi regularnie zimuje kilkanaście bielików.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 6 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej m.in. grądy *Tilio Carpinetum* i *Galio-carpinetum*, bory i brzeziny bagienne, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, nizinne łąki kośne. Do najcenniejszych siedlisk należą torfowiska z ważnymi gatunkami roślin m.in. brzozą niską, wierzbą lapońską, bagnicą torfową, wątlikiem błotnym. Z gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze roślin" występują również buławik czerwony, obuwik pospolity, wielosił błękitny. Na torfowiskach, głównie wokół Jezior Obradowskiego i Czarnego Gościenieckiego, zidentyfikowano stanowiska roślinności reliktowej, m.in. brzozy niskiej, wierzby borówkolistnej i bagnicy torfowej. W granicach ostoi odnotowano 7 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej takich, jak m.in. wilk, bóbr europejski, wydra, żółw błotny, kumak nizinny, piskorz.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- niewłaściwa gospodarka leśna, obniżenie wieku drzewostanów, usuwanie martwego drewna;
- intensyfikacja gospodarki rybackiej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nasilona presja turystyki
- zaniechanie gospodarki pastwiskowo-łąkarskiej, zalesienia łąk i pastwisk.
- trwałe obniżenie poziomu wód gruntowych, zanieczyszczenie wód.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych Alicji i Tomaszowi Buczkom, Markowi Kellerowi oraz pracownikom Nadleśnictwa Parczew.

Źródła danych

Różycki i in. (2007), Jaszcz, Wójciak, Urban – dane niepubl. z lat 2004–2009.

100. Zbiornik Podedwórze (Podedworze Reservoir)

Kryteria BirdLife International: C7

Autor: Łukasz Bednarz
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL100
Współrzędne geograficzne: 51°42'N, 23°10'E
Powierzchnia: 284 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: bialski, parczewski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zbiornik Podedwórze, PLB060015

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca płytki zbiornik retencyjny z rozległymi płatami roślinności szuwarowej. Jest to teren szczególnie ważny dla ptaków wodno-błotnych, wykorzystujących go jako miejsce gniazdowania oraz odpoczynku podczas migracji, a także żerowisko dla ptaków drapieżnych. Ważna ostoja lęgowa zielonki i podgorzałki.

Short summary
A small site encompassing a shallow water retention reservoir covered by broad patches of rushes. It is especially significant for waterbirds – both as a stopover point during migration and a breeding place. An important breeding site for Little Crake and Ferruginous Duck.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w regionie Polesie Zachodnie, w jego części noszącej nazwę Zaklęsłość Łomaska. Obniżenie, którym płynie Zielawa, dopływ Krzny, rozdziela wyniesione nieco wyżej równiny poleskie. Ostoja obejmuje zbiornik retencyjny Podedwórze, będący częścią inwestycji kanał Wieprz–Krzna, wraz z przyległymi terenami leśnymi i podmokłymi łąkami. Zbiornik zasilany jest z anału Wieprz–Krzna. Podzielony jest na kilka komór, a brzegi zarośnięte są przez rozległe płaty roślinności szuwarowej.
Krajobraz otoczenia zbiornika to płaska, piaszczysta, bezleśna równina z niewielkimi kompleksami leśnymi. Bezpośrednie jego sąsiedztwo stanowią niewielkie powierzchnie łąk i pastwisk, wykorzystywanych rolniczo.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 1%, łąki i pastwiska – 5%, zbiorniki wodne i cieki – 94%.

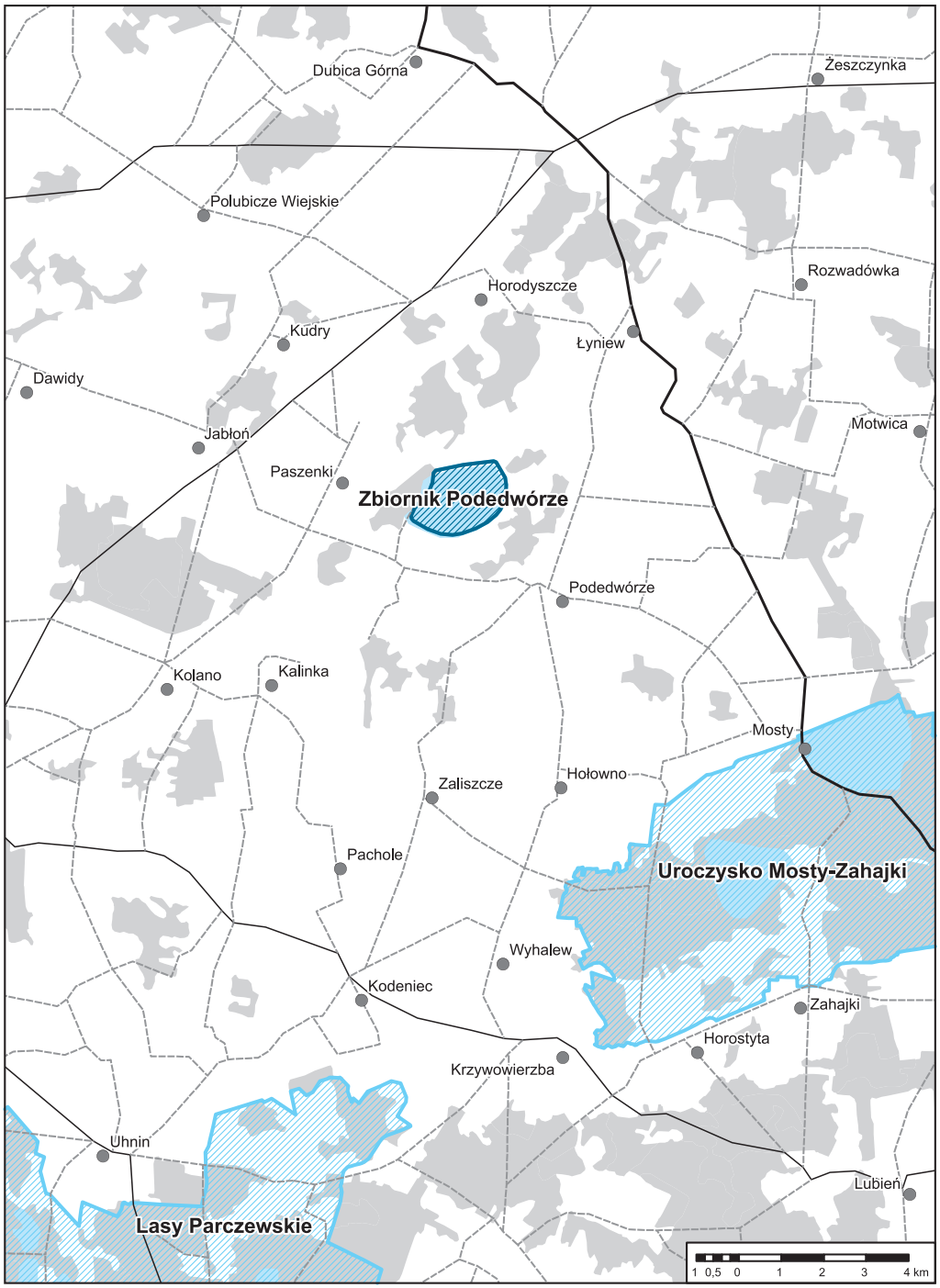
Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki
Na zbiorniku i w jego otoczeniu stwierdzono 198 gatunków ptaków, w tym 117 lęgowych. Występuje tu 47 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 23 z nich są lęgowe. 27 gatunków wymieniono w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Zbiornik Podedwórze stanowi ważną w kraju ostoję lęgową dla podgorzałki i zielonki. Liczebność zielonki przekracza tu 1% populacji krajowej i jednocześnie gatunek ten osiąga w tej jednej z najmniejszych krajowych ostoi, wyjątkowo wysokie zagęszczenie. W skali regionu jest to także istotne miejsce lęgowe bąka, bączka i błotniaka stawowego.

Tabela 3.100. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Podedwórze
Table 3.100. Key Bird species recorded in Podedworze Reservoir IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2008–2009	1–2 p	DL	**C7**
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2008–2009	2–12 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	3–4 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	2–4 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2009	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2007–2009	2–5 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008–2009	10–15 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2009	1–6 i	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	1–4 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1996–2003	+		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Zielonka *Porzana parva*	L	2008–2009	22–25 m	DL	**C7**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	2–4 m	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1996–2003	0–15 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1996–2003	0–10 p		
Puchacz *Bubo bubo*	L	1996–2003	1–2 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008–2009	2–4 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2009	1–3 p	PS	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2004–2009	min. 5 p	PS	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	Z	2004–2009	25–50 i	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	2–5 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	1 p	DL	

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 4 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak: bóbr europejski, wydra, kumak nizinny i traszka grzebieniasta.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiana obecnego sposobu użytkowania zbiornika.

Podziękowania

Składam serdeczne podziękowania za pomoc w badaniach: Janowi Mociorowi, Krzysztofowi Antoniowi i Joannie Bednarz.

Źródła danych

Bednarz – mat. niepubl. z lat 2004–2009, Wójciak i in. (2005).

101. Uroczysko Mosty–Zahajki (Mosty-Zahajki Site)

Kryteria BirdLife International: B2, B3, C6

Autor: Łukasz Bednarz
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL101
Współrzędne geograficzne: 51°37'N, 23°17'E
Powierzchnia: 5 062 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: bialski, parczewski, włodawski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Uroczysko Mosty–Zahajki, PLB060014

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca dwa sąsiadujące ze sobą zbiorniki retencyjne, otoczone polami, lasami mieszanymi i bagiennymi olszynami. Ważna krajowa ostoja podgorzałki i zielonki.

Short summary
A middle-sized site encompassing two water retention reservoirs surrounded by agricultural land, mixed forest and bog woodland. Important national breeding site for Ferruginous Duck and Little Crake.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w zachodniej części makroregionu Polesie Zachodnie, w mezoregionie Zaklęsłość Sosnowicka. Jest to długa dolinna forma rozdzielająca sąsiednie wyżej wyniesione równiny. Przez to obniżenie przeprowadzono sztuczny kanał między rzekami Wieprz i Krzna. Ostoja obejmuje dwa sąsiadujące ze sobą, niezbyt głębokie zbiorniki retencyjne: Mosty (390 ha) i Zahajki (240 ha), położone w zlewni rzeki Hanny, dopływu Bugu, i Zielawy, wpadających do Krzny. Obydwa zbiorniki są antropogeniczne, powstały przez usypanie wałów powodujących spiętrzenie wód. Zbiornik Zahajki składa się z trzech mniejszych zbiorników oddzielonych od siebie groblami. Otoczony jest lasem mieszanym, w którego drzewostanie dominują brzoza, dąb i sosna. Północne otoczenie zbiornika zostało zmeliorowane, osuszone i zamienione w grunty orne i pastwiska. Teren na wschód od zbiornika Mosty jest nadal znacznie podmokły i stanowi siedlisko olsu. Prawie 1/3 powierzchni zbiorników porośnięta jest szuwarami, a brzegi zaroślami wierzbowymi.
Na zbiornikach prowadzona jest gospodarka rybacka.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 54%, łąki i pastwiska – 21%, inne tereny rolne – 11%, mokradła – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 10%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty ochroną.

Tabela 3.101. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Uroczysko Mosty–Zahajki
Table 3.101. Key bird species recorded in Mosty-Zahajki Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2008–2009	1–6 p	DL	**B2, C6**
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2008–2009	8–25 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008–2009	5–6 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	6–8 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	2–4 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2009	min. 2 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2009	1–3 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2007–2009	3–4 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008–2009	24–26 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008–2009	1–2 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	min. 3 p	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	1–3 i	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008–2009	35–40 m	DL	**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	1–6 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	5 p		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L?	2008–2009	2–4 p	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008–2009	25–40 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L?	2008–2009	3–6 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	min. 1 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L?	2009	1 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	min. 2 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	min. 2 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2009	min. 3 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	min. 4 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	min. 2 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	+		
Wąsatka *Panurus biarmicus*	Z	2004–2009	15–45 i	PS	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008–2009	min. 8 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	+		

Ptaki

W ostoi stwierdzono 208 gatunków ptaków, w tym 140 lęgowych. Występuje tu 51 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 29 z nich jest lęgowych. Dodatkowo 29 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymieniono w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Uroczysko Mosty–Zahajki stanowi ważną w kraju ostoję lęgową dla podgorzałki i zielonki. Ma duże znaczenie w skali regionu jako miejsce lęgowe bąka, bączka, błotniaka stawowego i rybitwy czarnej.

Ostoja spełnia również rolę miejsca wypoczynku i żerowania ptaków wędrownych, zarówno wiosną, jak i jesienią.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono 4 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak: bóbr europejski, wydra, kumak nizinny i traszka grzebieniasta, występuje tu także łoś.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja gospodarki leśnej.

Podziękowania

Składam serdeczne podziękowania za pomoc w badaniach: Janowi Mociorowi, Krzysztofowi Antoniowi i Joannie Bednarz.

Źródła danych

Bednarz – mat. niepubl. z lat 2004–2009, Wójciak i in. (2005).

102. Polesie (Polesie)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, B2, C1, C2, C6

Autorzy: Grzegorz Grzywaczewski, Andrzej Różycki
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL102
Współrzędne geograficzne: 51°26'N, 23°09'E
Powierzchnia: 18 031 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: łęczyński, parczewski, włodawski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Polesie, PLB060019

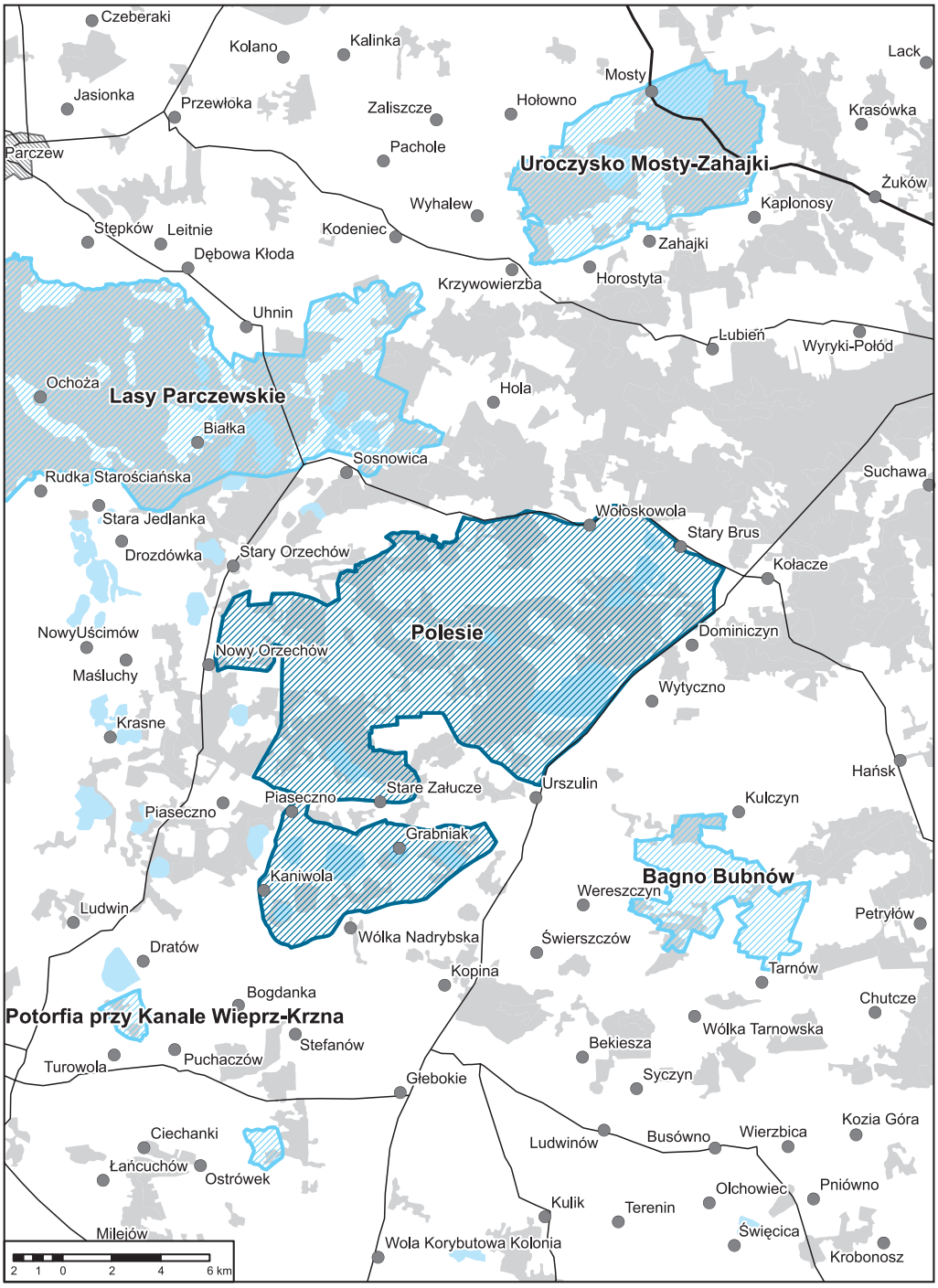
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja torfowiskowa, ze znacznym udziałem jezior i stawów rybnych, a także podmokłych lasów. Jeden z najważniejszych obszarów gniazdowania podgorzałki w Polsce oraz przykład udanej restytucji cietrzewia. Regionalnie ważne miejsce lęgowe dla rybitwy białowąsej, rybitwy białoskrzydłej, żurawia, zielonki, derkacza i dubelta. Istotny punkt żerowania i noclegów podczas jesiennych zlotowisk żurawia (ok. 2 000 osobników).

Short summary
A middle-sized bog-wetland site, a large area is covered by lakes, fish-breeding ponds and bog woodland. One of the most important nesting sites for Ferruginous Duck in Poland and a successful example of Black Grouse reintroduction. Regionally an important breeding site for Whiskered Tern, White-winged Black Tern, Common Crane, Little Crake, Corncrake and Great Snipe. An important feeding ground and night shelter for Common Crane during autumn congregations (approx. 2,000 individuals).

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w regionie Polesia Zachodniego, w obrębie dwóch mezoregionów Równiny Łęczyńsko-Włodawskiej i niewielkiej części Garbu Włodawskiego. Obejmuje obszar unikatowych w skali Polski zabagnionych równin zlodowacenia środkowopolskiego, będących przedłużeniem bagiennych równin Polesia na Białorusi i Ukrainie.
W krajobrazie dominują płaskie powierzchnie podmokłych równin torfowych, na których liczne są zagłębienia termokrasowe i krasowe, wypełnione jeziorami

Polesie (fot G. Grzywaczewski)

oraz torfowiskami, rozdzielone niewielkimi wzniesieniami. Ponad powierzchnię równiny wznoszą się ostańce kredowe oraz kemy i ozy polodowcowe. Względne różnice wysokości nie przekraczają 20 m, jedynie najwyższe wzniesienie, tzw. Guz Woli Wereszczyńskiej, osiąga 185 m.

Jest to rozległy obszar wododziałowy między zlewnią Bugu (Włodawka) a Wisły (Piwonia–Tyśmienica–Wieprz). Cieki mają wolny nurt i niosą niewiele wody – największe z nich to Włodawka i Piwonia. Większe jeziora to Jezioro Wytyckie (5,5 km^2) i jezioro Uściwierz (2,8 km^2).

Sieć hydrograficzna w ciągu ostatnich 50 lat uległa znacznym zmianom. Po wojnie wykonano rozległe prace melioracyjne w celu osuszenia terenów bagiennych i włączenia ich do produkcji rolnej, a także nawodnienia rejonów z deficytem wody. Przeprowadzony w bliskiej odległości od ostoi kanał Wieprz–Krzna (o długości 140 km, w zasięgu jego oddziaływania jest ok. 1200 km^2) był wybudowany w latach 60. Odprowadza wody z Wieprza do południowej części Krzny.

Największym obiektem bagiennym osuszonym w okresie powojennym jest Krowie Bagno (27 km^2) . Obecna sieć hydrograficzna jest znacznie przekształcona, a cieki są uregulowane. Jezioro Wytyckie, podobnie jak kilka innych naturalnych jezior w tym regionie, zmieniono w sztuczny, obwałowany zbiornik retencyjny.

W krajobrazie roślinnym dominują grunty rolne, z przewagą łąk i pastwisk. Lasy pokrywają 1/3 powierzchni ostoi i stanowią mozaikę różnowiekowych drzewostanów z przewagą borów mieszanych we wszystkich postaciach. Istotny udział mają także olsy i subborealne brzeziny bagienne. Jeziora cechuje zróżnicowana trofia. Brzegi jezior eutroficznych zarastają zbiorowiska szuwarowe, zbiorniki mezotroficzne mają piaszczyste dna i wąski pas roślinności przybrzeżnej. Jest też kilka jezior dystroficznych, które otoczone są z reguły zbiorowiskami torfowisk przejściowych, lub rzadziej wysokich typu kontynentalnego. W północnej części ostoi, koło miejscowości Stary Brus i Pieszowola, są dwa duże kompleksy stawów rybnych, stanowiące ważne miejsce lęgowe ptaków wodnych.

Tabela 3.102. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Polesie
Table 3.102. Key bird species recorded in Polesie IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2009	340 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2006	8–10 p	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2006	10–15 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2006	8–11 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2006	1 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2006	15–20 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2006	1–2 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2009	20–25 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2009	70–80 i	DL	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2006–2009	1–2 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2006–2009	15–17 m	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2006	1–2 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006	14–20 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006	3–4 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2006	5–6 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–2003	10 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006	14–16 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2006–2009	1–3 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2006–2009	2 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2009	2 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2006	12–13 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006	31 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2006	2000 i	DL	**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2006	19–20 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2006	6–7 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2006	20–25 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2006	3–5 m	DL	
Słonka *Scolopax rusticola*	L	2006	15 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2006	1 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2006	2 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2006	50 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2006	5 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2006–2009	100–150 p	E	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006–2009	6–15 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2006–2009	40–400 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	1996–2003	3 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	10–30 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	10–30 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2009	3–5 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	1996–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006	3 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2009	25 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	1 m	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1996–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2009	2–5 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1996–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1996–2003	+		

We florze ostoi charakterystyczne jest współwystępowanie zarówno gatunków pochodzenia północnego – reliktów polodowcowych, jak i elementów flory atlantyckiej oraz elementów pontyjskich i górskich.
Najcenniejsze przyrodniczo fragmenty Polesia objęto ochroną jako Poleski Park Narodowy, a także w formie Poleskiego Parku Krajobrazowego i Parku Krajobrazowego Pojezierze Łęczyńskie. W 2002 roku utworzono Międzynarodowy Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie, obejmujący powierzchnię ok. 1400 km^2 (po ukraińskiej stronie powstał Szackij Rezerwat Biosfery o powierzchni ok. 570 km^2).

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 34%, łąki i pastwiska – 28%, inne tereny rolne – 24%, mokradła (torfowiska otwarte) – 6%, zbiorniki wodne i cieki – 7%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Poleski Park Narodowy (9 762 ha), Park Krajobrazowy Pojezierze Łęczyńskie, Poleski Park Krajobrazowy, Poleski Obszar Chronionego Krajobrazu, a także Międzynarodowy Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie.

Ptaki

W ostoi stwierdzono co najmniej 33 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz co najmniej 15 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Obszar ten jest jednym z najważniejszych krajowych lęgowisk zagrożonej globalnie podgorzałki, jest to także ważne w skali kraju miejsce gniazdowania rybitwy białowąsej i białoskrzydłej oraz reintrodukowanych tu cietrzewi. W skali regionu jest to istotne lęgowisko zielonki, derkacza, bąka, żurawia i dubelta. Obszar ten jest też miejscem odpoczynku dla migrujących żurawi, których liczebność osiąga tu 2 000 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono 15 typów siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Występuje tu ok.1400 gatunków roślin i ok. 290 gatunków kręgowców, w tym 20 gatunków zwierząt i 5 gatunków roślin wymienianych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Poza tym opisano tu ok. 340 gatunków motyli (dla 3 gatunków Ostoja Poleska jest jedynym stanowiskiem w Polsce). Ostoja jest jednym z największych i najważniejszych w kraju miejsc występowania żółwia błotnego i strzebli błotnej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zarastanie otwartych torfowisk, łąk, pastwisk i nieużytków;
- wypalanie w okresie 15 III–31 VIII
- melioracje.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zabudowa domkami letniskowymi terenów wokół jezior;
- kłusownictwo, penetrowanie siedlisk (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków);
- osuszanie ostoi i obszarów bezpośrednio przyległych;
- eksploatacja lasów i usuwanie martwego drewna, wyrąb starodrzewów i drzew dziuplastych;
- zmiana stosunków wodnych prowadząca do przesuszenia, zanieczyszczenie wód;

- zwiększenie natężenia ruchu turystycznego i związana z tym penetracja terenu.

Podziękowania

Serdeczne podziękowania za pomoc w badaniach składamy: Szymonowi Ciosowi, Katarzynie Pikunas, Januszowi Wójciakowi, Markowi Nieoczymowi, a także studentom Sekcji Przyrodniczej Koła Naukowego Biologów i Hodowców Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, studentom Sekcji Ornitologicznej Naukowego Koła Biologów UMCS w Lublinie i członkom Lubelskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

Źródła danych

Grzywaczewski i in. (2006), Grzywaczewski, Cios (2008), Wójciak i in. (2005); Różycki, Grzywaczewski – dane niepubl.

Żuraw *Grus grus* (fot. M. Karetta)

103. Bagno Bubnów (Bubnów Marsh)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, B1i, B2, C1, C2, C6

Autorzy: Grzegorz Grzywaczewski, Andrzej Różycki
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL103
Współrzędne geograficzne: 51°21'N, 23°18'E
Powierzchnia: 2 188 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: chełmski i włodawski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bagno Bubnów, PLB060001

Krótka charakterystyka ostoi
Jedno z największych otwartych torfowisk niskich w Polsce. Ważne w skali kraju miejsce gniazdowania zagrożonej globalnie wodniczki (ok. 1% populacji światowej), a także ważne regionalnie lęgowisko błotniaka łąkowego, żurawia, kulika wielkiego, rycyka, dubelta i rybitwy białowąsej.

Short summary
One of the largest open lowland bogs in Poland. An important breeding site for Aquatic Warbler (approx. 1% of world population), regionally also for Marsh Harrier, Common Crane, Eurasian Curlew, Black-tailed Godwit, Great Snipe and Whiskered Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na Równinie Łęczyńsko-Włodawskiej wchodzącej w skład Polesia Zachodniego. Obejmuje Bagno Bubnów i Bagno Staw. Oba torfowiska objęte były ochroną rezerwatową – włączone zostały w 1994 roku do Poleskiego Parku Narodowego. Typologicznie są to torfowiska niskie, wykształcone na wapiennym podłożu w dolinie Włodawki. Odwadnia je ciek, który dopływa do rzeki głównej. Oba płaty torfowisk są połączone ze sobą wąskim bagiennym przesmykiem. Torfowiska są bezleśne, choć w wyniku sukcesji niektóre części zarastają krzewami i drzewami. Dominującym zbiorowiskiem są szuwary wielkoturzycowe, tylko miejscami wykształciły się płaty trzcinowisk. Obrzeża torfowisk porastają zarośla wierzbowe i młodniki brzozowe oraz bardzo cenne florystycznie łąki trzęślicowe i szuwary turzycy Davalla. W części zachodniej Bagna Bubnów znajduje się kilka torfiarek z roślinnością wodną (pływacz zwyczajny, grzybienie północne, grążel żółty, ramienice).

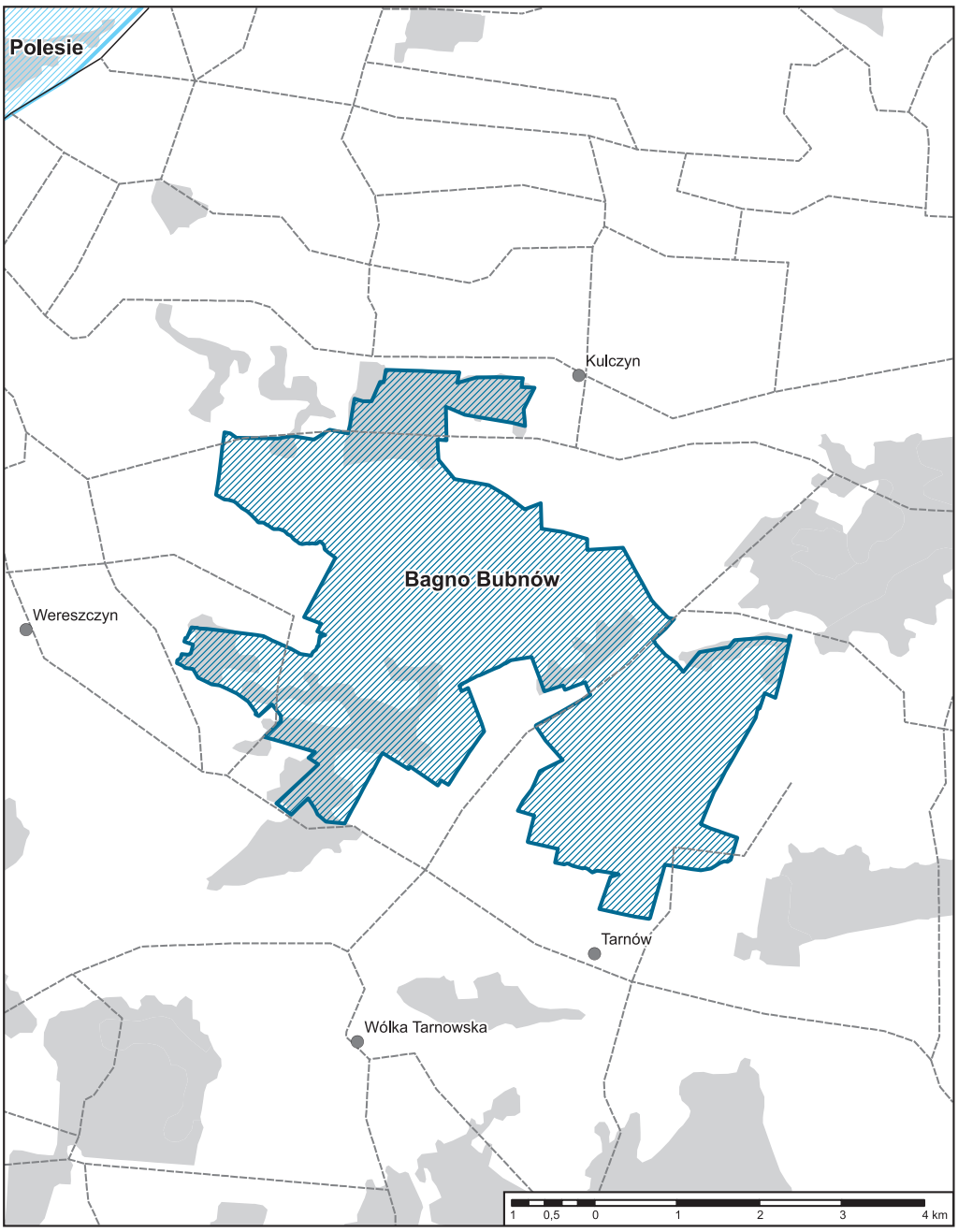
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 15%, łąki i pastwiska – 14%, inne tereny rolne – 18%, torfowiska (mokradła) – 53%.

Formy ochrony przyrody
Poleski Park Narodowy (9 764,31 ha).

Ptaki
W ostoi odnotowano co najmniej 33 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 18 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Ostoja jest jednym z najważniejszych w kraju lęgowisk zagrożonej globalnie wodniczki. Jest to także ważne regionalnie lęgowisko rycyka, kulika wielkiego, rybitwy białowąsej, rybitwy białoskrzydłej. Na Bagnie Staw stwierdzono kurę cietrzewia z pisklętami, co jest ważnym faktem uzasadniającym podjęcie restytucji tego gatunku w Poleskim Parku Narodowym i w tej części Polesia. Poza tym na Bagnie Staw obserwowano co najmniej 2 tokujące dubelty. Obszar ten jest jednym z największych zlotowisk

Tabela 3.103. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagno Bubnów
Table 3.103 Key bird species recorded in Bubnów Marsh IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Cyranka *Anas querquedula*	L	2009	min. 1 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2009	1 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2005	2 m	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005	4–6 m	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–2003	2 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005	9 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2005	5 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005	5 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005	2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2009	2 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2008	3500 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	10–12 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2005	9 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005	29 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2005	min. 2 m	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005	10 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2005	7 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	2 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2008	60 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2008	40 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2005	2 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2005	39 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2005	13 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2007–2009	169–182 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1996–2003	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1996–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	2 p	DL	

żurawi w Polsce (ok. 3 500 ptaków w 2008 r.). Wiosną i jesienią na licznych rozlewiskach zatrzymują się migrujące ptaki wodno-błotne. Jest to również ważne jesienne i zimowe noclegowisko dla błotniaka zbożowego oraz dla uszatki.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na obu bagnach występuje wiele chronionych i rzadkich gatunków roślin, rosnących tu w znacznych ilościach, a niekiedy nawet masowo. Należą do nich m.in.: goździk pyszny, gnidosz królewski, goryczka wąskolistna, goryczuszka gorzkawa i błotna, kosatka kielichowa, kosaciec syberyjski, storczyki (13 gatunków), nasięźrzał pospolity, groszek błotny, pływacz średni i drobny, tłustosz dwubarwny i dzwonecznik wonny. Na Bagnie Bubnów, a także na Bagnie Staw, lecz w mniejszej skali, kilka lat temu podjęto prace renaturalizacyjne mające na celu odtworzenie pierwotnie tu występujących środowisk bagiennych oraz populacji rzadkich i zagrożonych wyginięciem gatunków roślin i zwierząt.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zarastanie torfowiska wierzbami, brzozami i trzciną;
- wypalanie w okresie 15 III–31 VIII
- zaniechanie ekstensywnej gospodarki rolnej, szczególnie na łąkach;
- utrzymywanie zbyt dużego (ponad 20–30 cm) poziomu wody w kwietniu i maju.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- niedobór wody wynikający z niskiego stanu opadów atmosferycznych.

Podziękowania

Serdeczne podziękowania za pomoc w badaniach składamy: Szymonowi Ciosowi, Katarzynie Pikunas, Januszowi Wójciakowi, Marcinowi Urbanowi, Annie Myce-Raduj, Waldemarowi Radujowi, a także studentom Sekcji Przyrodniczej Koła Naukowego Biologów i Hodowców Zwierząt Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, studentom Sekcji Ornitologicznej Naukowego Koła Biologów UMCS w Lublinie i członkom Lubelskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

Źródła danych

Grzywaczewski i in. (2006), Grzywaczewski, Cios (2008), Myka-Raduj (2009) – mat. niepubl., Wójciak i in. (2005); Grzywaczewski, Różycki – dane niepubl.

104. Dolina Środkowego Bugu (Middle Bug River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autorzy: Marcin Urban, Jarosław Krogulec
Autorzy w poprzednim wydaniu: Paweł Marczakowski, Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski

Kod ostoi: PL104
Współrzędne geograficzne: 51°19'N, 23°46'E
Powierzchnia: 29 097 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: bialski, chełmski, hrubieszowski, włodawski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Środkowego Bugu, PLB060003

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje ok. 200-kilometrowy odcinek doliny rzecznej, o szerokości od kilkudziesięciu metrów do ok. 3–4 km, z naturalnie płynącą i meandrującą rzeką tworzącą liczne starorzecza. Występuje tu wiele typów siedlisk łąkowych i muraw z kępami zarośli wierzbowych i fragmentami łęgów. Jedna z ważniejszych krajowych ostoi lęgowych derkacza, błotniaka łąkowego, rybitwy czarnej, a także gatunków zagrożonych globalnie – dubelta i wodniczki. Ważne żerowisko bocianów białych i ptaków szponiastych.

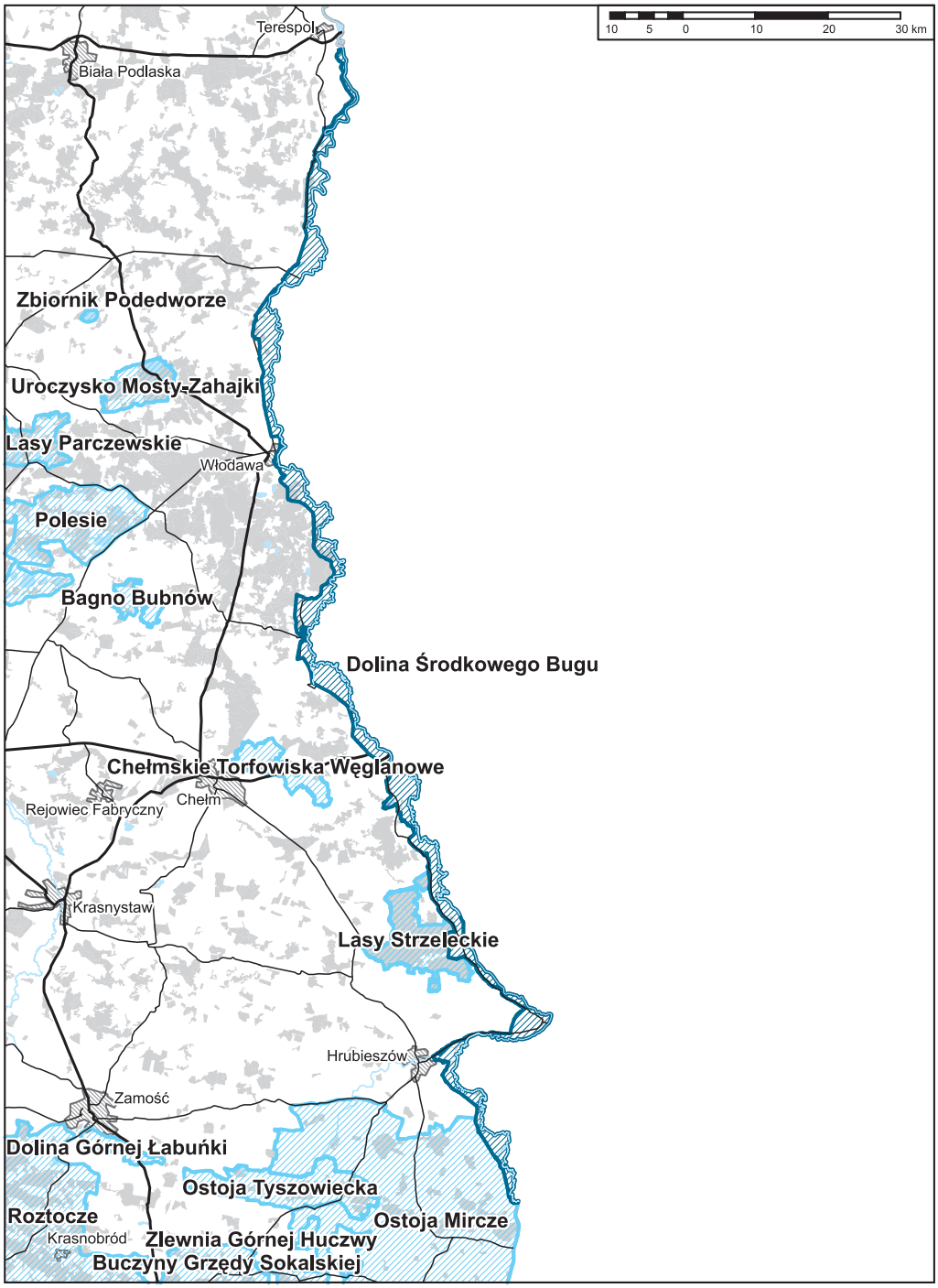
Short summary
The site encompasses approx. 200 km long fragment of river valley, from several dozen meters to 3–4 km wide. The river flows in its natural channel, forming meanders and numerous old river beds. The habitats include many types of meadows, osiers and alluvial forests. One of the most important breeding sites for Corncrake, Western Marsh Harrier, Black Tern and globally endangered Great Snipe and Aquatic Warbler in the country. An important feeding ground for White Stork and raptors.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje lewobrzeżną część doliny rzeki Bug, na odcinku od miejscowości Gołębie do Michałkowa koło Terespola. Rzeka stanowi obecnie granicę państwową między Polską i Ukrainą, a od okolic Włodawy między Polską i Białorusią. Zachodnią granicę ostoi wyznacza generalnie droga biegnąca wzdłuż granicy państwowej (tzw. nadbużanka), wschodnią zaś – rzeka Bug. Na tym odcinku, Bug wpływa na płaską i znacznie zabagnioną równinę Polesia, gdzie płynie szerokimi zakolami, płaską nizinną doliną, słabo rysującą się w rzeźbie terenu, a jego koryto ma mały spadek. W dnie doliny liczne są meandry i odcięte starorzecza w różnej fazie zarastania. Siedliska w dolinie są w różnym stopniu uwilgotnione, począwszy od suchych zbiorowisk murawowych, wykorzystywanych jako pastwiska, poprzez rozmaite postacie zbiorowisk łąkowych, po torfowiska i turzycowiska. W niektórych miejscach pola uprawne dochodzą do samej rzeki. Gdzieniegdzie rzeka zbliża się do zachodniej krawędzi doliny (odcinek Strzyżów–Matcze, okolice Świeży, Włodawy) albo przerzuca koryto ku wschodniemu brzegowi, a ostoja w tych miejscach znacznie się rozszerza (okolice Skryhiczyna, Husynnego, Hniszowa, Dołhobrodów czy Jabłecznej). Rzeka płynie naturalnym korytem, którego brzegi porastają głównie wierzby i topole. Jedynie w niewielu miejscach (m.in. koło Teptiukowa, Ślipcza i Kosmowa) zachowały się kilkunastohektarowe lasy łęgowe lub mieszа-

Tabela 3.104. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Środkowego Bugu
Table 3.104 Key bird species recorded in Dolina Środkowego Bugu IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	400–450 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	10–20 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1995–2003	1 p		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1995–2003	3 p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	1995–2003	+		
Gadożer *Circaetus gallicus*	M	2008–2009	1–2 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	min. 35 p		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	min. 30 p		**B3, C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	3 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	5 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1999	300–350 m		**A1, B2, C1, C6**
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1995–2003	min. 25 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2009	5000 i	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2009	3–5 m	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Rycyk *Limosa limosa*	M	2004–2009	30 i	DL	**A1, C1**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	12–20 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2009	0–50 p	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	50–80 p	PS	**C6**
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2004–2009	0–200 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	110–140 p		**C6**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1996–2009	40–100 p		**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2003	3–6 p		
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	48 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	15–50 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	50 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	+		

ne z fragmentami starodrzewów. Ostoja obejmuje także: jezioro Kacapka koło Zosina i zbiornik retencyjny na rzece Udal w miejscowości Husynne.
Strome zbocza doliny Bugu w Gródku k. Hrubieszowa stanowią jedną z najważniejszych na Lubelszczyźnie ostoi fauny i flory stepowej.
Należy dodać, że co najmniej równie cenne przyrodniczo fragmenty doliny znajdują się po wschodniej stronie Bugu, na terytorium Ukrainy i Białorusi. Tam też zachowało się zdecydowanie więcej łęgów.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 10%, łąki i pastwiska – 51%, inne tereny rolne – 34%, mokradła– 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 3%.

Formy ochrony przyrody

Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu (OChK), Dołhobyczowski OChK, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Poleska Dolina Bugu PLH060032.

Ptaki

W ostoi stwierdzono ok. 200 gatunków ptaków, w tym 148 lęgowych, z czego 55 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (29 lęgowych), a 30 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jedna z ważniejszych w kraju ostoi lęgowych derkacza i błotniaka łąkowego. W regionie ważna ostoja dla rybitw z rodzaju Chlidonias, zimorodka, dzięcioła białoszyjego i wodniczki, a być może również dla zielonki, kropiatki, dubelta i podróżniczka. Istotne miejsce żerowiskowe dla bocianów białych i ptaków szponiastych. Ostoja, z uwagi na swój charakter, ma duży potencjał dla awifauny migrującej, głównie ptaków wodnych i błotnych. Świadczyć o tym mogą stwierdzone wiosną dość duże jak na południowo-wschodnią część Polski koncentracje blaszkodziobych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie 7 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Szczególnie dużą powierzchnię zajmują tu niżowe świeże łąki użytko-

wane ekstensywnie (Arrhenatherion elatioris). Zidentyfikowano kilkanaście gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak m.in.: żółw błotny, kumak nizinny, minóg strumieniowy, kiełb białopłetwy. Ostoja jest miejscem licznego występowania bobra i wydry. Dla wielu gatunków motyli dziennych jest to jedna z najważniejszych ostoi w Polsce. Licznie odnotowano tu m.in.: przeplatkę maturnę, przeplatkę aurinię, modraszka telejusa, modraszka nausitousa, dostojkę eunomię, czerwończyka fioletka.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiany w sposobie użytkowania gruntów (przekształcanie trwałych użytków zielonych w grunty orne, zalesianie, naturalna sukcesja).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- turystyczne zagospodarowywanie starorzeczy;
- usuwanie drzew i krzewów;
- techniczna zabudowa brzegów rzeki, likwidacja stromych skarp;
- negatywny wpływ zbiorników retencyjnych w dorzeczu Bugu i brak kontroli zrzutów wody po stronie ukraińskiej i białoruskiej;
- brak umów międzynarodowych dotyczących oddziaływań transgranicznych;
- eutrofizacja wód koryta i starorzeczy poprzez intensywne nawożenie, zrzuty gnojowicy z hodowli bydła oraz zanieczyszczenia komunalne;
- stosowanie środków ochrony roślin na uprawach wymagających intensywnej chemizacji (kukurydza, burak cukrowy);
- płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków wynikające z penetrowania siedlisk.

Podziękowania

Składamy serdeczne podziękowania wszystkim, którzy udostępnili swoje obserwacje, a zwłaszcza Robertowi Wróblewskiemu i Robertowi Bochenowi. Pawłowi Szewczykowi i Gerardowi Potakiewiczowi dziękujemy za udział w monitoringu rybitw.

Źródła danych

Gromadzki i in. (1994), Marczakowski i in. (2004), Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne – dane niepubl. z lat 2004–2009, Marczakowski, Stachyra (1999), Natura 2000 SDF/Poleska Dolina Bugu PLH060032, Pałka (2002), Piotrowska i in. (2002), Sidło i in. (2004), Stachyra i in. (2006), Stachyra, Tchórzewski (1999), Wójciak i in. (2005).

Dolina Środkowego Bugu (fot. J. Krogulec)

105. Chełmskie Torfowiska Węglanowe
(Chelm Calcereous Marshes)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autorzy: Robert Wróblewski, Jarosław Krogulec
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL105
Współrzędne geograficzne: 51°09'N, 23°36'E
Powierzchnia: 4 309 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat chełmski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Chełmskie Torfowiska Węglanowe, PLB060002

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje kompleks czterech węglanowych torfowisk niskich. Występują tu duże powierzchnie zwartego szuwaru kłoci wiechowatej. Pośród torfowisk rozrzucone są niewielkie wyniesienia kredowe, których obecność decyduje o dużej różnorodności zarówno w świecie roślinnym, jak i zwierzęcym. Jest to jedno z najważniejszych w Europie stanowisk rozrodu wodniczki, a także ważne lęgowisko m.in. błotniaka łąkowego i dubelta.

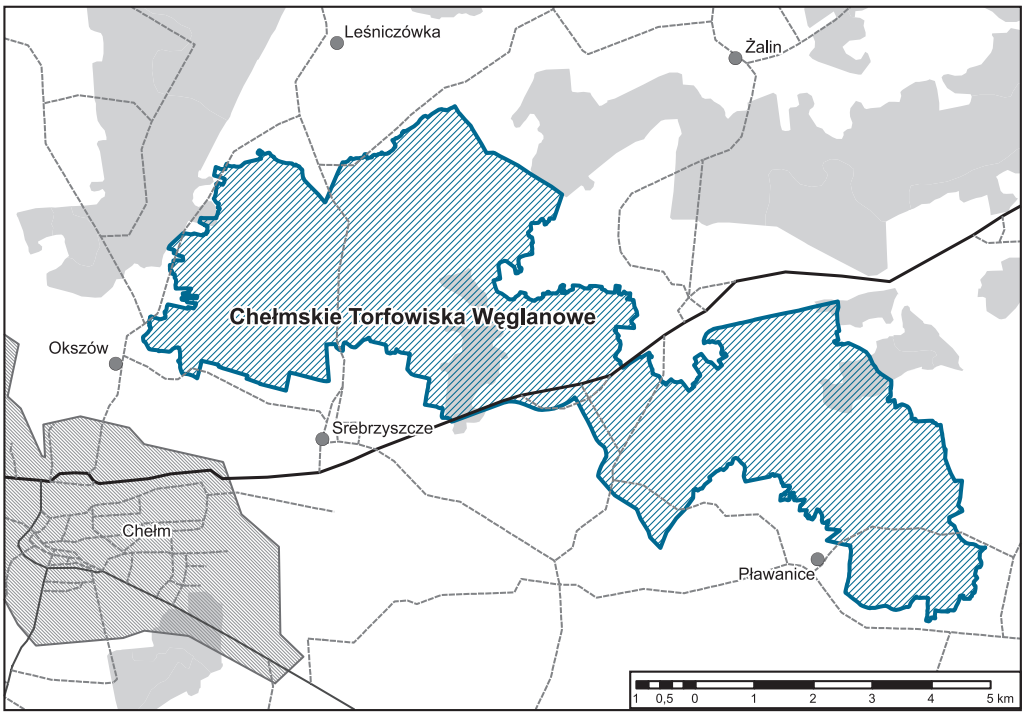
Short summary
The site encompasses a complex of 4 calcareous fens with large areas of densely growing *Cladium mariscus.* Small chalk elevations among fens enhance habitat diversity and thus plant and animal species diversity. One of the most important European breeding sites for Aquatic Warbler, also an important national breeding site for Montague's Harrier and Great Snipe among others.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje kompleks czterech torfowisk niskich typu węglanowego, leżących na pograniczu Nizin Poleskich i Wyżyny Lubelskiej (Pagóry Chełmskie i Obniżenie Dubieńskie), na obszarze ok. 2 000 ha. Rozwinęły się one w strefach źródliskowych małych rzek oraz w licznych na tym terenie zagłębieniach krasowych, tzw. wertebach. Nagromadzone od czasu ostatniego zlodowacenia osady torfowe zawierają znaczne ilości węglanu wapnia. Torfowiska zasilane są przez opady i wody spływające z otaczających wzniesień. Położone są w dorzeczu Bugu i odwadniane jego dopływami: Uherką i Kanałem Świerżowskim. Większość pocięta jest kanałami odwadniającymi, związanymi z siecią oczek wodnych.

Istotnym elementem krajobrazu torfowisk chełmskich są występujące pośród powierzchni zatorfionych wyniosłości terenu zwane grądzikami. Są to suche, niewielkie wyniesienia, z płytko zalegającymi pokładami kredy, porośnięte zbiorowiskami leśnymi, takimi jak dąbrowa świetlista (prawdopodobnie pierwotnymi dla tego siedliska), lub antropogenicznymi murawami kserotermicznymi, wykształconymi w wyniku ekstensywnej gospodarki rolnej – głównie wypasania i koszenia. O wyjątkowej wartości przyrodniczej tego terenu decy-

Tabela 3.105. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Chełmskie Torfowiska Węglanowe
Table 3.105. Key bird species recorded in Chelm Calcereous Marshes Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2008	20–25 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2008	1–2 p	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007–2008	2–11 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2007–2008	min. 2 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2008	22 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	2007–2008	1–5 i	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2008	25–29 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2007–2008	1–5 i		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007–2008	31–34 p	DL	**B3, C6**
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2007–2008	3 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007–2008	5 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2008	5–10 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2008	24–26 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2008	10–12 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2007–2008	25–36 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2007–2008	5–70 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2007–2008	46–60 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2007–2008	10–22 m	PS	**A1, B2, C1, C6**
Rycyk *Limosa limosa*	L	2007–2008	5–7 p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2007–2008	0–1 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2007–2008	2–3 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2007–2008	5–15 i	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2007–2008	5–10 i	PS	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2007–2008	5–10 i	PS	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2007–2008	5–15 i	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007–2008	3 p	DL	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2007–2008	2–3 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2007–2008	1–3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007–2008	15–20 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2007–2008	159–195 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2008	5–15 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1996–2003	+		

duje niezwykłe zróżnicowanie florystyczne i faunistyczne torfowisk. Ostoję wyróżnia występowanie w bezpośrednim sąsiedztwie zbiorowisk torfowiskowych i kserotermicznych. Na torfowiskach dominują wielosethektarowe łany zespołu kłoci wiechowatej.

Najbliższe miejscowości to Brzeźno, Serebryszcze i Gotówka. Torfowiska położone są blisko Chełma.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 32%, inne tereny rolne – 40%, mokradła – 22%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Bagno Serebryskie (376,6 ha), Brzeźno (157,8 ha), Roskosz (472,8 ha), Chełmski Park Krajobrazowy (16 400,0 ha), Chełmski Obszar Chronionego Krajobrazu (32 110,0 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Torfowiska Chełmskie PLH060023 (2 033,5 ha).

Ptaki

W ostoi odnotowano 142 gatunki ptaków, w tym 110 lęgowych i 10 prawdopodobnie lęgowych. Stwierdzono tu 31 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 20 lęgowych. 11 gatunków wpisanych jest do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Chełmskie Torfowiska Węglanowe należą do dziesięciu najważniejszych w Polsce ostoi wodniczki, błotniaka łąkowego i dubelta. Wodniczki występują tu w odmiennym niż w innych regionach kraju siedlisku – szuwarach kłociowych. W siedlisku tym zaobserwowano także semikolonijne gniazdowanie błotniaków łąkowych i stawowych. W turzycowiskach na obrzeżu kłociowisk i na grądzikach stwierdzono tokowiska dubeltów. Torfowiska chełmskie mają duży potencjał dla występowania ptaków siewkowych. W latach 90. XX wieku stwierdzano tu ok. 250 rewirów kszyka, 140 czajki i 70 rycyka. Przez właściwe gospodarowanie na obszarze ostoi (usuwanie krzewów, koszenie) jest możliwe odtworzenie choć części populacji tych siewek.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Duże powierzchnie zajmują rzadkie w Polsce zespoły roślinności z turzycą Buxbauma i marzycą rudą. Stwierdzono tu zarówno gatunki roślin torfowisk o atlantyckim, jak i kontynentalnym zasięgu. Do pierwszej grupy należy kłoć wiechowata. Rośliny o zasięgu południowo-wschodnim – pontyjskim to len złocisty, miłek wiosenny, ostrożeń pannoński, ostrożeń siwy. Występuje tu również relikt glacjalny – gnidosz królewski. Chełmskie torfowiska mają wyjątkowe znaczenie dla przetrwania polskich populacji starca wielkolistnego, języczki syberyjskiej, dwulistnika muszego i kłoci wiechowatej.

Obszar charakteryzuje duża ilość niewielkich oczek wodnych powstałych w wyniku krasowienia. Są to miejsca chętnie zasiedlane przez różne gatunki płazów, w tym kumaka nizinnego. W strefach przejściowych pomiędzy terenami eksploatowanymi rolniczo a torfowiskami wykształciły się bogate gatunkowo łąki trzęślicowe z krwiściągiem lekarskim i czarcikęsem; występują tutaj liczne populacje rzadkich gatunków motyli, takich jak przeplatka aurinia, modraszek telejus, nausitous i czerwończyk nieparek. Osobliwością obszaru jest rzadki w skali Europy żółw błotny, którego rozród potwierdzono poza granicami ostoi.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- budowa obwodnicy Chełma i drogi ekspresowej S12 Chełm–Dorohusk oraz rozwój towarzyszącej infrastruktury;
- zmiany siedliskowe wynikające z nieodpowiedniego gospodarowania na gruntach rolnych i użytkach zielonych;
- niekorzystny bilans wodny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- ruch kolejowy oraz potencjalna rozbudowa linii kolejowej Chełm–Dorohusk i związanej z nią infrastruktury;
- zmiany siedliskowe wynikające z niekorzystnego dla siedlisk ostoi gospodarowania na gruntach leśnych;
- zaprószenia ognia lub samowolne podpalenia turzycowisk, szuwarów kłociowych, muraw kserotermicznych i łąk;
- dzikie wysypiska śmieci i zanieczyszczenie środowiska;
- zmiany aktualnego zasięgu zabudowy, rozbudowa napowietrznych linii energetycznych i potencjalnych elektrowni wiatrowych;
- zwiększająca się presja drapieżników.

Błotniak łąkowy *Circus pygargus* (fot. K. Antczak)

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania Alicji i Tomaszowi Buczkom, Januszowi Wójciakowi, Pawłowi Łapińskiemu, Krzysztofowi Kraczkowskiemu, Ewie Dżaman, Grzegorzowi Grzywaczewskiemu, Jarosławowi Wiąckowi.

Źródło danych

Buczek T., Buczek A. msc. (2009).

106. Lasy Strzeleckie (Strzeleckie Forest)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Janusz Wójciak
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL106
Współrzędne geograficzne: 50°57'N, 23°53'E
Powierzchnia: 8 749 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: chełmski, hrubieszowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Strzeleckie, PLB060007

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja leśna z dużym udziałem drzewostanów liściastych. Jedno z najważniejszych w kraju lęgowisk orlika krzykliwego, trzmielojada, dzięcioła średniego i muchołówki białoszyjej.

Short summary
A small forest site covered mostly by broadleaf forest. One of the most important breeding sites for Lesser Spotted Eagle, Honey Buzzard, Middle Spotted Woodpecker and Collared Flycatcher in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na granicy Polesia Wołyńskiego i Wyżyny Zachodniowołyńskiej (mezoregiony Obniżenie Dubieńskie i Grzęda Horodelska). Obejmuje zachodnią krawędź doliny Bugu wraz z fragmentami wierzchowinowymi od Matcza na południu do Starosiela przy ujściu Wełnianki na północy. Dominuje tu płaska powierzchnia równinna, z niewielkimi wyniesieniami, kontrastująca z sąsiadującą rozległą doliną Bugu. Różnice wysokości w obrębie ostoi nie przekraczają 50 m, najwyższe wyniesienia koło Lisek osiągają 230 m n.p.m. W kierunku południowym rzeźba terenu staje się żywsza, w okolicy Horodła, tuż poza granicami ostoi, wyniesienia Grzędy Horodelskiej sąsiadują bezpośrednio z doliną Bugu. W południowym krańcu ostoi uchodzi do Bugu mały ciek Ubrodownica. Jej dolina jest bezleśna, a dno zajmują łąki.
Prawie całą powierzchnię ostoi pokrywają lasy. Jest to zwarty kompleks wielogatunkowych lasów, wykształconych na żyznych, częściowo lessowych glebach. Jest to głównie siedlisko lasu świeżego, w mozaice z lasem mieszanym świeżym i lasem wilgotnym. Niewielkie izolowane powierzchnie zajmują siedliska boru mieszanego i olsu. Drzewostan Lasów Strzeleckich w połowie buduje sosna. Duży jest udział dębu (ok. 30%), co jest rzadkością w polskich lasach. Domieszkę stanowią inne drzewa liściaste. Dominującym zbiorowiskiem leśnym ostoi jest grąd subkontynentalny w odmianie wołyńskiej, charakteryzujący się dużym udziałem w runie gatunków ciepłolubnych.
Presja antropogeniczna w obrębie ostoi jest niewielka. Jedynie obiekty dawnego pałacu myśliwskiego Zamoyskich oraz osada nadleśnictwa w Maziarni położone są we wnętrzu kompleksu leśnego. Wzdłuż doliny Bugu zlokalizowane są małe wsie – Matcze i Skryhiczyn.

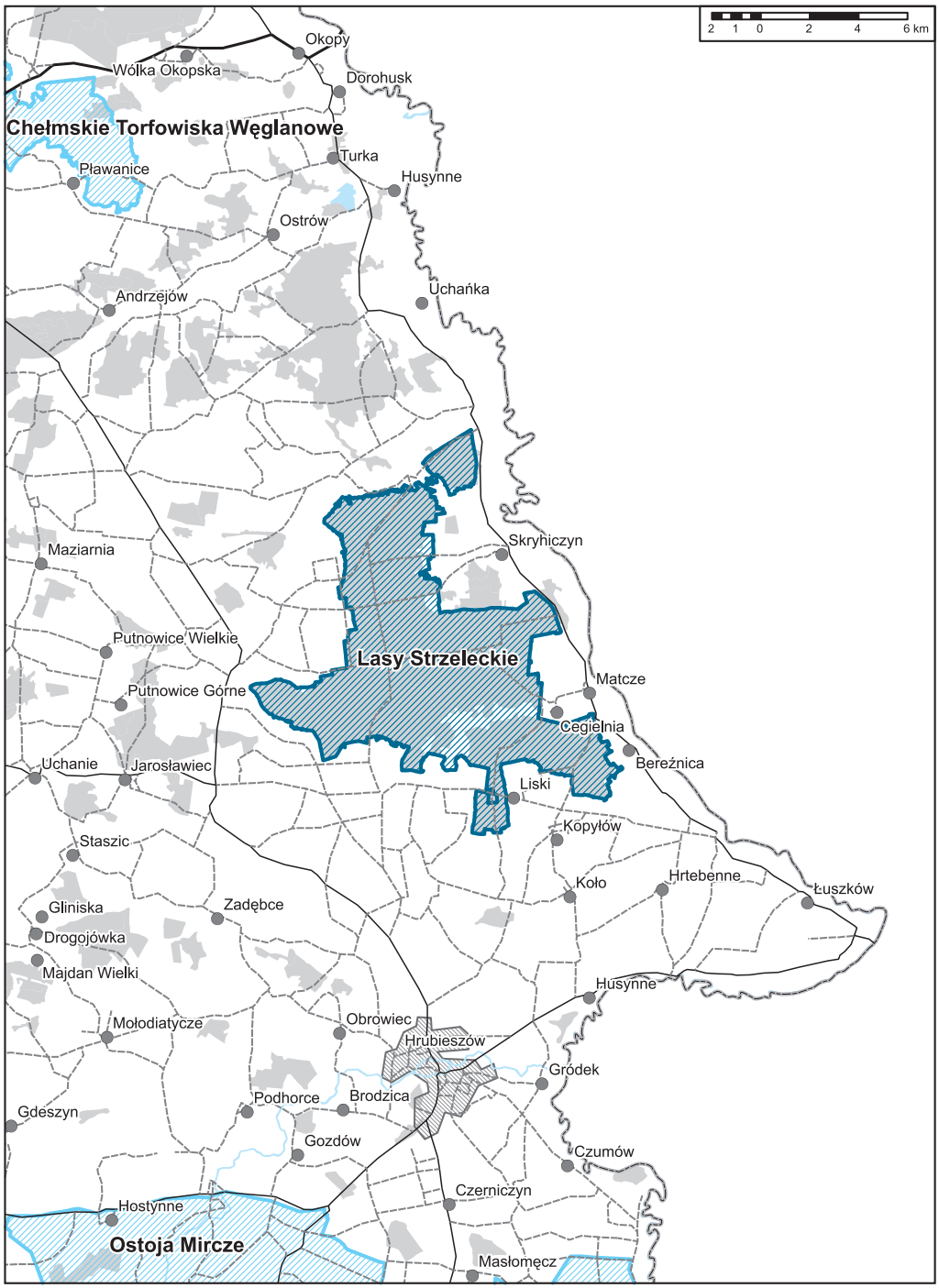
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 93%, łąki i pastwiska – 4%, inne tereny rolne – 3%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Liski (93,6 ha), Siedliszcze (15,1 ha), Strzelecki Park Krajobrazowy.

Ptaki
W ostoi gniazduje 14 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. 1 z nich wymieniony jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Lasy Strzeleckie stanowią jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych muchołówki białoszyjej, występuje tu także znacząca populacja dzięcioła średniego. Stwierdzono tutaj rekordowe w skali kraju zagęszczenia ptaków szponiastych, szczególnie wysokie dla myszołowa, trzmielojada i krogulca.

Tabela 3.106. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Strzeleckie
Table 3.106. Key bird species recorded in Strzeleckie Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	8–12 p	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	4 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	25–30 p	E	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	20–21 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	5–10 m	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	2 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	80–100 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	10–15 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	30–45 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	400–600 p	PS	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	min. 50 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	10–15 p	PS	

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na części Lasów Strzeleckich projektowane jest utworzenie siedliskowego obszaru Natura 2000 mającego na celu ochronę typowo wykształconych grądów subkontynentalnych. Występuje tutaj jedna z najliczniejszych w kraju populacji motyla – przelatki maturny. Poza tym stwierdzono co najmniej 15 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak: kumak nizinny, traszka grzebieniasta, żółw błotny, nocek Bechsteina, mopek, bóbr, wydra, wilk, modraszek telejus, modraszek nausitous, przeplatka aurinia, czerwończyk fioletek, czerwończyk nieparek, jelonek rogacz, zagłębek bruzdkowany. We florze występują zarówno gatunki ciepłolubne (m.in. obuwik pospolity, ciemiężyca czarna, dzwonecznik wonny, powojnik prosty), jak i gatunki północne reliktowe, w tym brzoza niska. Interesujące z botanicznego punktu są zbiorowiska łąkowe z pełnikiem europejskim i zerwą kulistą.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja gospodarki leśnej, wycinanie starodrzewu i drzew dziuplastych.

Źródła danych

Matusiak i in. (2002), Wójciak – dane niepubl. z lat 2004–2008.

107. Staw Boćków (dawna nazwa Dolina Poru) (Boćków Pond)

Kryteria BirdLife International: C7

Autorzy: Przemysław Stachyra, Paweł Marczakowski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski, Marcin Urban, Ignacy Kitowski

Kod ostoi: PL107
Współrzędne geograficzne: 50°53'N, 22°37'N
Powierzchnia: 326 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat lubelski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Staw Boćków, PLB060016

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje niewielki staw o naturalnym charakterze, otoczony łąkami, polami i rozproszoną zabudową w górnym odcinku rzeki Por. Jest to jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych zielonki, która występuje tu w wysokim zagęszczeniu, oraz ważna w skali regionu ostoja awifauny wodnej i błotnej.

Short summary
The site encompasses a small natural pond together with surrounding meadows, agricultural land and scattered buildings in the upper part of Por River. The breeding population of Little Crake reaches high numbers and densities.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w obrębie mezoregionu Padół Zamojski na granicy z Roztoczem Zachodnim. Obejmuje odnogę dolinową górnego biegu rzeki Por, w której usytuowany jest staw Boćków k. Zakrzewa o sztucznej genezie, jednakże naturalnym (w kontekście zbiorowisk roślinnych) charakterze. Ma on powierzchnię ok. 326 ha. Jest niemal całkowicie zarośnięty zakrzewieniami wierzbowymi, szuwarami trzcinowymi, mannowymi oraz turzycowiskami. Jego brzegi porastają zarośla wierzbowe i olsy. Otwarte lustro wody zajmuje łącznie ok. 30 ha. Okresowo staw pokrywa zwarty łan osoki aloesowatej. Łąki otaczające staw są pozostałościami torfowisk węglanowych i użytkowane są ekstensywnie. Z ostoją graniczą zabudowania wiejskie, zaś całość otaczają wzniesienia lessowe zajęte przez intensywnie użytkowane pola (niekiedy płaty roślinności ciepłolubnej) oraz niewielkie, dość dobrze zachowane kompleksy leśne żyznych buczyn i grądów subkontynentalnych (z unikatową siecią debr). Na stawie miejscowa ludność uprawia wędkarstwo oraz poławia ryby sieciami.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 3%, zakrzewienia – 70%, łąki i pastwiska – 5%, mokradła – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 10%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki
W ostoi występuje 161 gatunków ptaków (104 lęgowe), z czego 41 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (12 lęgowych). Stwierdzono tu także obecność 16 gatunków ujętych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (6 lęgowych).
Ostoja jest jednym z najważniejszych w Polsce obszarów bytowania zielonki, której populacja przekracza 1% populacji krajowej i która występuje tu w wyjątkowo wysokim zagęszczeniu. Znajduje się tu również jedna z trzech znanych na Zamojszczyźnie kolonii rybitwy czarnej oraz stanowisko podróżniczka. Na stawie stwierdzono wysokie liczebności kokoszki wodnej i wodnika. W nieodległej przeszłości występował tam również dubelt.
Z ciekawych gatunków nielęgowych w ostoi obserwowano: podgorzałkę, kobczyka i rybitwę białoczelną.

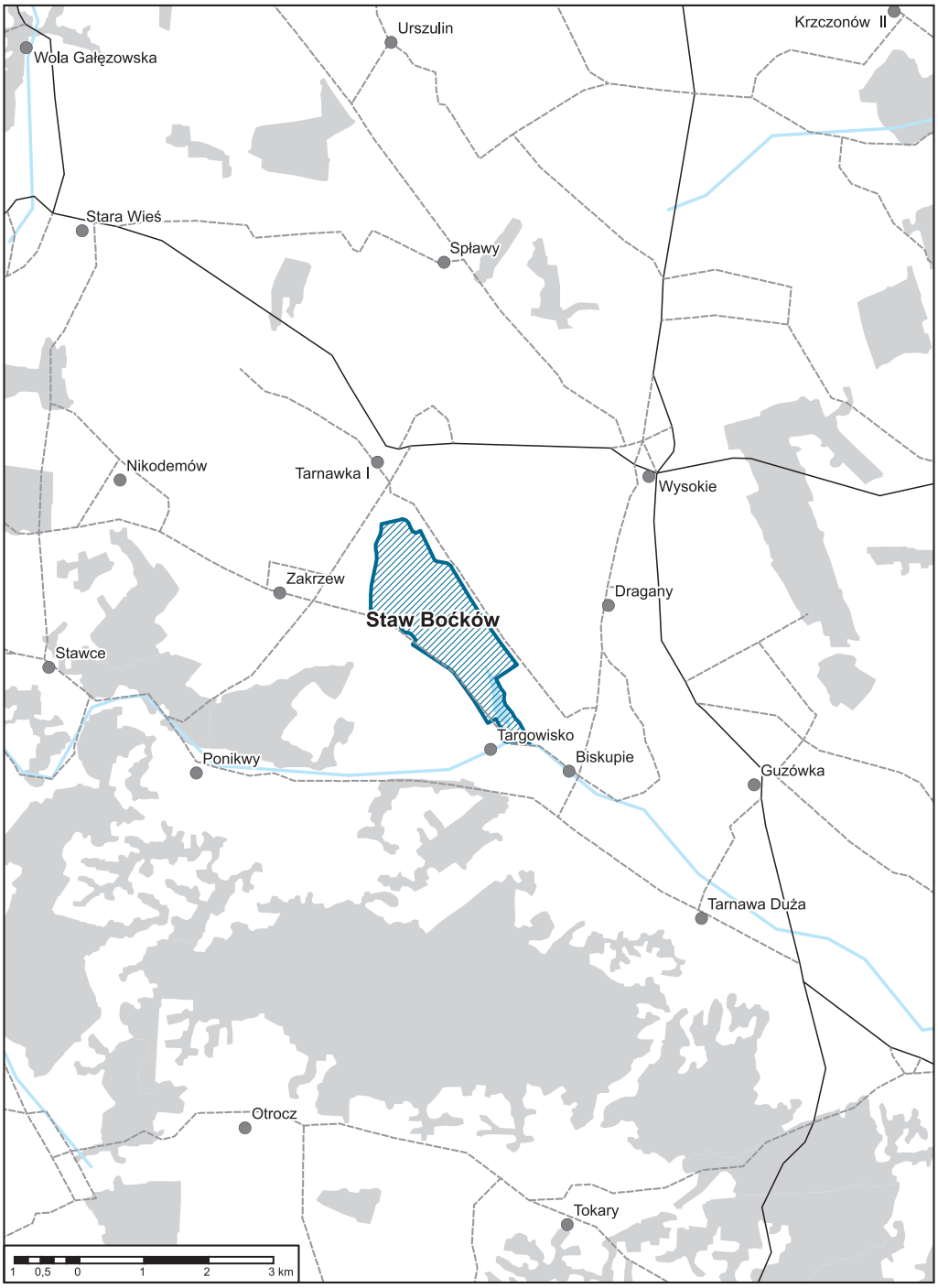
Inne walory przyrodnicze ostoi
W obrębie ostoi występują ekstensywnie użytkowane łąki (siedlisko z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej) oraz stanowiska wydry i bobra europejskiego. Z ciekawostek florystycznych znajduje się tam stanowisko lulecznicy krajeńskiej oraz storczyków.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- plany przekształcenia stawu w zbiornik rekreacyjny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- wypalanie roślinności;
- niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów agrotechnicznych na łąkach;
- penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków);
- rozbudowa infrastruktury turystycznej.

Tabela 3.107. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Staw Boćków
Table 3.107. Key bird species recorded in Boćków Pond IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007	min. 2 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007	min. 2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	min. 3 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	10–11 p	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	min. 20 m	DL	**C7**
Derkacz *Crex crex*	L	2007	2–3 m	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	1996–2001	min. 1 m	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1996–2001	0–2 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	15–22 p	DL	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2008	3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1996–2001	1 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	min. 2 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	1996–2001	1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	10–20 p	PS	

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują Wiaczesławowi Michalczukowi i Tomaszowi Kucowi za uczestnictwo w pracach terenowych.

Źródła danych

Stachyra i in. (2002, 2004, 2009), Stachyra, Marczakowski (2009), Natura 2000 SDF/PLB060016 Staw Boćków, Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2007–2009.

108. Ostoja Nieliska (Nielisz Site)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, B2, C1, C2, C4, C6

Autorzy: Daniel Boruchalski, Tomasz Kobylas, Przemysław Stachyra, Paweł Mazurek, Tomasz Kuc
Autorzy w poprzednim wydaniu: Daniel Boruchalski, Tomasz Kobylas, Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski

Kod ostoi: PL108
Współrzędne geograficzne: 50°46'N, 22°60'E
Powierzchnia: 3 135 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat zamojski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Nieliska, PLB0600020

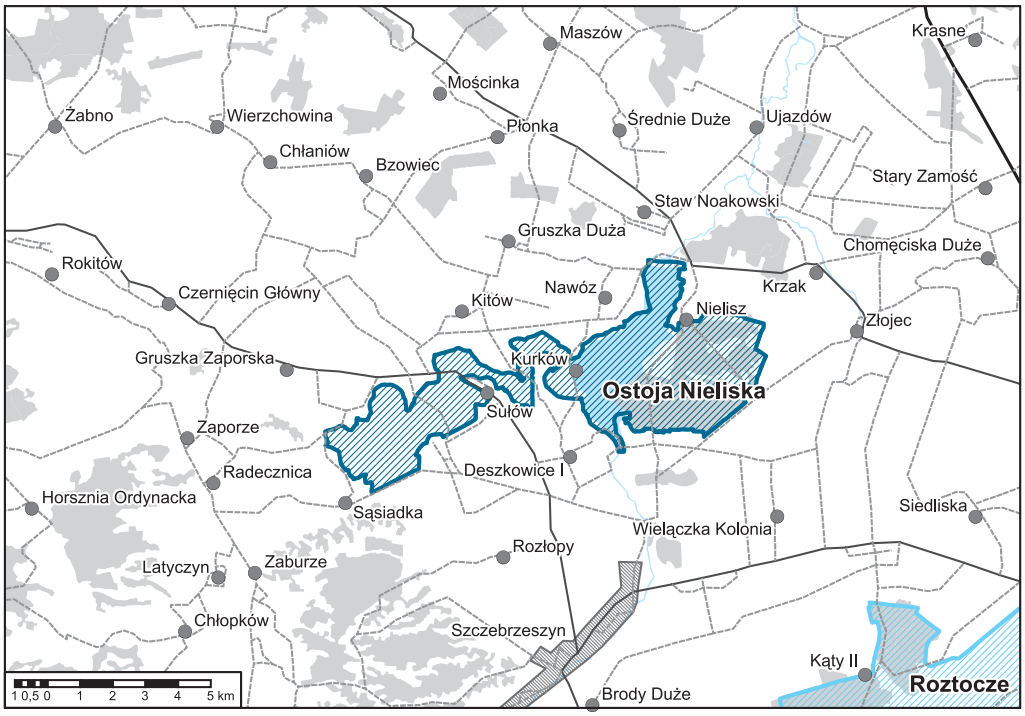
Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca zbiornik zaporowy, a także mozaikę siedlisk wodnych, leśnych i łąkowych wokół zbiornika. Obszar ten jest ważnym w skali kraju lęgowiskiem m.in. podgorzałki, dubelta, kropiatki, rybitwy białowąsej i rybitwy czarnej. Ostoja jest też jednym z najważniejszych we wschodniej Polsce miejsc dla migrującej awifauny wodnej i błotnej, której koncentracje przekraczają tu 20 000 os.

Short summary
A small site encompassing a dam reservoir and a mosaic of surrounding wetland, forest and meadow habitats. It is an important national site for Ferruginous Duck, Great Snipe, Spotted Crake, Whiskered Tern and Black Tern. The site is also one of the most important termediate points for migratory waterbirds in East Poland, with congregations exceeding 20,000 individuals.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w obrębie mezoregionu Padół Zamojski, który wchodzi w skład Wyżyny Lubelskiej. Ostoję tworzy zbiornik zaporowy i zapasowy, przyległy od wschodu kompleks leśny Las pod Rudą oraz dolny odcinek doliny Poru. Maksymalna powierzchnia zbiornika głównego wynosi 834 ha, zaś zapasowego 289,30 ha, i zbiorniki te są jednymi z największych we wschodniej części kraju. Linia brzegowa zalewu wyznaczona jest przez naturalne krawędzie dolin Wieprza i Poru. Część linii brzegowej na północnym odcinku została obwałowana. Zbiornik zaporowy zbudowano w celu ograniczenia fali powodziowej i uatrakcyjnienia turystycznego regionu. Często (szczególnie wiosną) dla potrzeb znajdującej się na zaporze elektrowni obniżany jest poziom wody w zbiorniku. Powoduje to odsłanianie płycizn, licznych zatoczek i wysepek, a w południowej części również łąk i turzycowisk. Wiosną i latem lustro wody porasta zwarta roślinność pływająca (głównie rdestowate). W południowej części zalewu występują rozległe trzcinowiska i zbiorowiska turzyc, które wyłaniają się przy niskim poziomie wody. Koryta Wieprza, Poru, a także większych rowów melioracyjnych

Zbiornik w Nieliszu (fot. T. Kobylas)

porastają zakrzaczenia wierzbowe, obumarłe olchy, rzadziej brzozy i topole. Starorzecza Poru porastają również szuwary pałkowe i grążel żółty.

Zimą zbiornik na skutek ruchu wody nie zamarza całkowicie, tworząc dogodne warunki do zimowania ptaków.

Od wschodu do zalewu przylega kompleks leśny Las pod Rudą, o łącznej powierzchni ok.1 000 ha. Dominuje tu sosna, której wiek dochodzi w niektórych miejscach do 120 lat. Jako domieszka najliczniej występują: dąb, buk, brzoza, rzadziej świerk i jodła. Łąki w dolinie są w różnym stopniu uwilgotnione. Dominują łąki użytkowane ekstensywnie, lokalnie z dużym udziałem storczyków, a także turzycowiska.

Wokół zbiornika zlokalizowana jest przeważnie rozproszona zabudowa pięciu miejscowości: Nielisz (gm.), Kulików, Nawóz, Sułówek i Deszkowice.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 35%, łąki i pastwiska – 20%, inne tereny rolne – 4%, zbiorniki wodne i cieki – 40%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Obszar nie jest objęty żadną formą ochrony.

Ptaki

W ostoi występuje 240 gatunków ptaków (158 lęgowych), z czego 67 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (31 lęgowych). Stwierdzono tu także obecność 40 gatunków ujętych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (12 lęgowych).

Ostoja jest szczególnie cenna dla ptaków wodno-błotnych. Populacje lęgowe 5 gatunków osiągają rangę kwalifikujących: podgorzałki, dubelta, rycyka, rybitwy białowąsej i rybitwy czarnej. Osobliwością było również stwierdzenie lęgu szczudłaków. Ostoja jest jednym z najważniejszych we wschodniej Polsce miejsc koncentracji awifauny wodnej i błotnej (łącznie ponad 30 000 ptaków). Z ciekawych gatunków nielęgowych stwierdzono w ostoi: sterniczkę, kormorana małego (największą dotąd w Polsce koncentrację – 22 ptaki), czaplę nadobną, czaplę purpurową, szablodzioba, mewę trójpalczastą, rybitwę wielkodziobą, świergotka rdzawogardłego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Stwierdzono tu 7 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: różankę, bolenia, piskorza, głowacza białopłetwego, kumaka nizinnego, wydrę i bobra europejskiego. Warta podkreślenia jest również obecność grążela żółtego, karczownika ziemnowodnego i orzesznicy – gatunków prawnie chronionych. W dolnym biegu Poru, gdzie przeważają łąki, występują siedliska przyrodnicze z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – łąki użytkowane ekstensywnie, którym towarzyszą duże skupienia storczyków, a także dobrze zachowane starorzecza, gdzie stwierdzane były żółwie błotne. Pośród łąk zachował się również ostaniec lessowy z dobrze wykształconym grądem subkontynentalnym.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- gwałtowne spadki poziomu wody w okresie sezonu lęgowego ptactwa wynikające z eksploatacji zbiornika, pogłębianie dna zalewu i jego oczyszczanie z zadrzewień i zakrzaczeń.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych;
- zabudowywanie terenów otwartych oraz strefy przybrzeżnej zbiornika, hałas, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk, niszczenie siedlisk przez wydeptywanie;
- presja drapieżników – przy niskim poziomie wody ze strony lisa, psa i kota domowego.

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują za przekazanie materiałów i udział w pracach terenowych: Marcinowi Lenartowi, Maciejowi Pieńkoszowi, Wiaczesławowi Michalczukowi i Michałowi Radziszewskiemu.

Tabela 3.108. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Nieliskiej
Table 3.108. Key bird species recorded in Nielisz Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	max. 20 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	Z	2000–2007	max. 196 i	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2005–2009	7–14 p	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2005–2009	0–8 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	1998–2007	800–900 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1998–2007	max. 4000 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	M	2003–2007	max. 600 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2005–2009	24–30 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2005–2007	max. 150 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2005–2009	8–18 p	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M	2000–2007	max. 560 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2008–2009	3–4 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	1995–2003	max. 11 i		
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2005–2006	4 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2004–2007	59 i	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2005–2007	30–120 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2005–2009	3–5 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2005–2009	2–30 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2009	5–6 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2009	5–10 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2005–2007	max. 71 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2009	1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	10–20 p		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2009	3–5 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	1995–2003	3 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	12–17 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	2–3 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2005–2009	2–3 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	L?	2005–2006	1 p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2005–2008	2 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2009	14–32 m	DL	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2009	8–10 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2008	10–13 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2000–2007	max. 7150 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2005–2007	max. 3000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Szczudłak Himantopus himantopus	L	2008	1 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	M	2003–2007	max. 230 i	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2005–2007	6–11 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2005–2007	1 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2000–2007	max. 718 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2005–2007	25–34 p	DL	
Biegus krzywodzioby *Calidris ferruginea*	M	2003–2007	max. 120 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2002–2007	1600–2000 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2002–2007	max. 540 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2005–2007	3–9 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2005–2007	0–14 m	DL	**B2, C6**
Rycyk *Limosa limosa*	M	2002–2007	max. 350 i	DL	**A1, C1**
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005–2007	7–10 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2005–2007	1–4 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2005–2007	4–5 p	DL	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	M	2003–2007	max. 60 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2005–2007	120–1000 p	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2005–2007	0–2 p	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	L	2005–2007	max. 11 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2007	0–42 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2005–2007	0–2 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2005–2007	33–250 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2005–2007	3–50 p	DL	**C6**
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2005–2007	0–10 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2008	0–1 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1995–2003	1 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2007	7–10 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2009	5 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2006–2007	5–6 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	3–4 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	1 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2003	1 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2005–2008	10–20 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2006–2007	7–10 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	30–50 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	3–5 p		

Źródła danych

Boruchalski (2002, 2007), Boruchalski i in. (2001, 2004), Kobylas i in. (2001, 2002), Polski Związek Wędkarski (Oddział w Zamościu) – mat. niepubl. (2009), Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002, 2009), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2005–2009.

109. Lasy Janowskie (Janow Forest)

Kryteria BirdLife International: B2, C6

Autor: Paweł Szewczyk, Janusz Wójciak
Autor w poprzednim wydaniu: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL109
Współrzędne geograficzne: 50°41'N, 22°15'E
Powierzchnia: 60 236 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: biłgorajski, janowski, kraśnicki; województwo podkarpackie; powiaty: niżański, stalowowolski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Lasy Janowskie, PLB060005

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja leśna z dominującymi borami sosnowymi, sosnowo-jodłowymi i mieszanymi. Na terenie ostoi gęsta sieć rzek i strumieni śródleśnych oraz liczne torfowiska (głównie wysokie). W przeszłości wiele z nich zostało przekształconych w stawy rybne, które obecnie zajmują powierzchnię ok. 2 000 ha. Jedna z ostatnich w kraju ostoi głuszca oraz ważne lęgowisko bączka, bociana czarnego, trzmielojada, bielika, lelka.

Short summary

A large forest site dominated by pine forest, pine-fir forest and mixed pine forest. There is a dense network of rivers and forest streams as well as numerous bogs (mostly raised bogs). Many of the bogs have been transformed into fish breeding ponds, at present covering aprox. 2,000 ha. One of the last sites for Western Capercaillie in the country and an important breeding site for Little Bittern, Black Stork, European Honey Buzzard, White-tailed Eagle and European Nightjar.

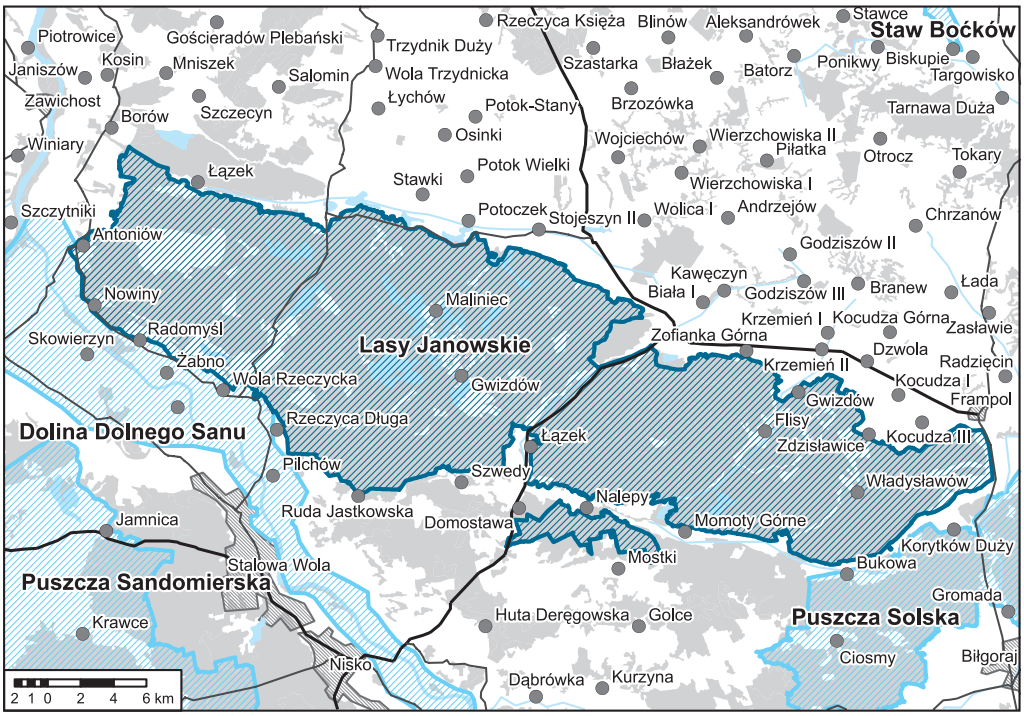
Ogólny opis ostoi

Ostoja leży w północnym fragmencie makroregionu Kotlina Sandomierska. Obejmuje kompleks Lasów Janowskich i Lasów Lipskich. Razem z Puszczą Solską tworzy jeden z największych obszarów leśnych w Polsce, będący pozostałością rozległej niegdyś puszczy pokrywającej całą Nizinę Sandomierską.

Lasy porastają piaszczystą równinę sandrową nachyloną w kierunku zachodnim ku dolinie Wisły i południowo-zachodnim ku dolinie Sanu. Rzeźba terenu jest słabo zróżnicowana. Powierzchnię urozmaicają jedynie formy wydmowe i zatorfione zagłębienia. Ostoja znajduje się w dorzeczu Wisły. Jej południową granicę stanowi dolina Bukowej, północną zaś Sanna. Bukowa wpływa do Sanu, zbierając po drodze wody licznych dopływów. Z północy, spod krawędzi Roztocza, spływają do niej Branew, Rakowa, Czartosowa i Biała. Doliny tych rzek, a także mniejszych cieków, tworzą charakterystyczny system równoległych względem siebie obniżeń. Rzeki mają niewielki spadek, płyną meandrując, a dna ich dolin pokrywają łęgi i łąki. Sieć hydrograficzną ostoi uzupełniają liczne tereny podmokłe – bagna i torfowiska. Zajmują one zagłębienia terenu i źródliska cieków. W strefie wododziałowej między potokami przeważają torfowiska wysokie i przejściowe. Część z nich jest porośnięta lasem, część pozostaje bezleśna i jest zajęta przez mszary. Największe, mające ponad 700 ha torfowiska, to Rakowskie Bagno we wschodniej części ostoi i nieco mniejsze Imielty Ług. To ostatnie jest torfowiskiem wysokim z karłowatą sosną, wypełnia rozległe obniżenie międzywydmowe, sąsiadują z nim stawy hodowlane. Część obszarów podmokłych

Tabela 3.109. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Janowskie
Table 3.109. Key bird species recorded in Janów Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2009	1 p	DL	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1995–2003	+		
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	1995–2003	+		
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2003–2007	5–10 m	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	12–25 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	10–20 p	E	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	15–20 p	E	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004	min. 7 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	min. 10 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	2 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	5–6 p	DL	
Gadożer *Circaetus gallicus*	L?	1995–2008	0–1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	min. 20 p	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	0–2 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2009	7–10 p	E	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	min. 6 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	1995–2003	3–5 m		
Derkacz *Crex crex*	L	1995–2003	+		
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	min. 12 p	E	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	1995–2003	1 p		
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2007	+		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	min. 100 p	E	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	+		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	min. 2 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	min. 25 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	min. 20 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1995–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	min. 4–6 p		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1995–2003	min. 4–6 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	+		

i fragmenty dolin zamieniono w stawy rybne. Największe ich zespoły znajdują się w środkowym fragmencie ostoi w okolicach Woli Rzeczyckiej, Lipy, Malińca, Jastkowic, w dolinie Sanny oraz w rezerwacie Lasy Janowskie koło Momotów.

Prawie 80% powierzchni ostoi pokrywają lasy. Na piaszczystej glebie wykształciły się głównie siedliska borowe. W różnowiekowych drzewostanach dominują bory sosnowe, sosnowo-jodłowe i mieszane. Podmokłe obniżenia i doliny cieków stanowią siedlisko lasów łęgowych. Dobrze zachowane płaty tych lasów można spotkać w dolinach większych rzek. W lasach głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, w domieszce występują: jodła, olcha, brzoza, dąb i buk. Lasy Janowskie, podobnie jak pobliskie ostoje, cechuje występowanie obok siebie gatunków o różnych wymaganiach –spotykają się tu zasięgi gatunków roślin i zwierząt typowych dla gór, relikty borealne, gatunki pontyjskie z ciepłego południa Europy oraz atlantyckie.

W zachodniej części ostoi znajduje się czynny poligon wojskowy (ok. 12,5 km^2), gdzie na dużym fragmencie wykształciło się otwarte wrzosowisko, miejscami porośnięte młodą sosną, brzozą i dębem.

Rozległość kompleksu leśnego, urozmaicenie gatunkowe i strukturalne lasów stanowi o dobrych warunkach siedliskowych dla licznych gatunków ptaków.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 79%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 3%, mokradła – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 10%.

Formy ochrony przyrody

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031, rezerwaty przyrody: Imielty Ług (737,8 ha), Jastkowice (45,7 ha), Kacze Błota (168,7 ha), Lasy Janowskie (2 676,9 ha), Łęka (377,4 ha), Szklarnia (278,3 ha), Park Krajobrazowy Lasy Janowskie (39 150 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 33 lęgowe gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 11 z nich to gatunki wymienione w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Jest to jedna z ostatnich ostoi głuszca w kraju. Obecność licznych cieków i zbiorników wodnych oraz rozległość kompleksu leśnego tworzą dogodne warunki dla populacji bociana czarnego. Gniazduje tu również min. 1% populacji lęgowej lelka.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi występuje co najmniej 17 chronionych siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, z czego ważniejsze to torfowiska wysokie i przejściowe, bory bagienne oraz wyżynne bory jodłowe. Oprócz ptaków stwierdzono tu 18 gatunków zwierząt z Załącznika II, w tym 6 gatunków bezkręgowców (z dużą populacją szlaczkonia torfowca), 3 gatunki nietoperzy (mopek, nocek duży i nocek Bechsteina) oraz wilka i rysia. W ostoi odnotowano występowanie ok. 800 gatunków roślin naczyniowych. Rośnie tutaj sasanka otwarta na ostatnich stanowiskach na Lubelszczyźnie, a w okolicy wsi Gielnia zachowało się skupisko kilkunastu endemicznych modrzewi polskich.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- gospodarka leśna niezgodna z celami ochrony obszaru – intensyfikowanie gospodarki leśnej, wycinanie starodrzewu, usuwanie z lasu martwego drewna, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wzrost penetracji terenu przez ludzi – głównie turystyka;
- intensyfikacja gospodarki stawowej – koszenie trzcinowisk, spuszczanie wody w sezonie lęgowym;
- drapieżnictwo lisa, jenota i kuny – zwłaszcza w ostojach głuszca.

Podziękowania

Podziękowania za pomoc w zbieraniu materiałów kierujemy do: Sylwestra Aftyki, Tomka Frączka, Jakuba Genei, Waldka Gustawa, Leszka Kaczmarzyka, Marka Kellera z zespołem, Pawła Marczakowskiego, Michała Piskorskiego, Gerarda Potakiewicza, Artura Skiby, Przemka Stachyry, Marcina Urbana, Andrzeja Wediuka oraz innych.

Źródła danych

Gustaw, Szewczyk, Frączek (2007), Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne – dane niepubl., Wójciak i in. (2005), Piskorski (2007).

110. Puszcza Solska (Solska Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autorzy: Przemysław Stachyra, Robert Cymbała, Klaudia Łopuszyńska, Paweł Marczakowski, Marcin Urban
Autorzy w poprzednim wydaniu: Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski, Tomasz Kobylas, Robert Cymbała, Paweł Marczakowski

Kod ostoi: PL110
Współrzędne geograficzne: 50°28'N, 22°56'E
Powierzchnia: 79 349 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: biłgorajski, tomaszowski, zamojski; województwo podkarpackie; powiat lubaczowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Solska, PLB060008

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja o zdecydowanej przewadze ekosystemów leśnych. Dominują tu bory sosnowe, atrakcyjność ostoi znacznie podnoszą tereny podmokłe oraz rozległe łąki graniczące z kompleksem. Obszar ten jest jednym z najważniejszych lęgowisk w skali kraju bociana czarnego, trzmielojada, bielika, orlika krzykliwego, głuszca, derkacza, puchacza, puszczyka uralskiego, włochatki, lelka, dzięcioła czarnego, lerki.

Short summary
A large site dominated by forest habitats, mostly pine forests; adjacent wetlands and vast meadows add variety. It is one of the most important breeding sites for Black Stork, European Honey Buzzard, White-tailed Sea Eagle, Lesser Spotted Eagle, Western Capercaillie, Corncrake, Eurasian Eagle Owl, Ural Owl, Tengmalm's Owl, European Nightjar, Black Woodpecker and Woodlark in the country.

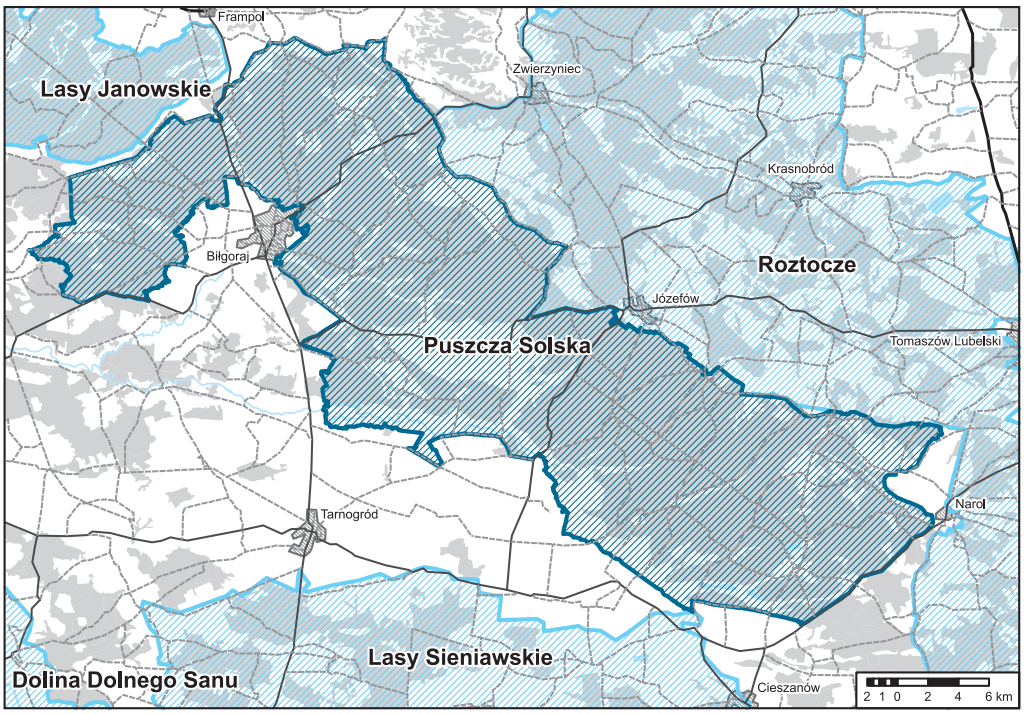
Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje rozległy – największy na Lubelszczyźnie – kompleks leśny rozciągający się od Roztocza Wschodniego po Lasy Janowskie. Obszar ten położony jest w strefie styku Roztocza i Kotliny Sandomierskiej (mezoregiony: Równina Biłgorajska, Roztocze Środkowe, Roztocze Zachodnie i Płaskowyż Tarnogrodzki). Cechą szczególną tego terenu jest widoczna w rzeźbie i układzie form geomorfologicznych granica geologiczna pomiędzy Europą Zachodnią i Wschodnią. Charakterystyczny jest układ pasmowy trzech jednostek: wewnętrznej krawędzi płyty krystalicznej, rozległego obniżenia wysłanego piaskami oraz zalesionych i podmokłych wyniesień tworzących pas ostańców. W roślinności przejawia się to występowaniem lasów pokrywających formy wydmowe w sąsiedztwie torfowisk wysokich i przejściowych. Jest to jedyne miejsce, gdzie układ granic między jednostkami Europy Zachodniej i Wschodniej jest widoczny w rzeźbie terenu.

Tabela 3.110. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Solska
Table 3.110 Key bird species recorded in Solska Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2009	min. 5 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2007–2008	1–5 m	DL	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2006–2009	50–60 m	DL	**C6**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008–2009	12–13 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008–2009	10–12 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	20–30 p	DL	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2005	75–80 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2006–2009	65–80 p	DL	**B3, C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2008	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	5–6 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2008–2009	15–20 i	DL	
Gadożer *Circaetus gallicus*	L	1997–2009	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2009	15–20 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2006–2009	1–2 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2006–2009	33–36 p	DL	**B2, C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2008	10–30 m	DL	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2009	10–20 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	min. 150 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2009	55–60 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2002–2009	35–50 p	PS	
Dubelt *Gallinago media*	M	2004–2009	2–5 i	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Puchacz *Bubo bubo*	L	2006–2009	8–10 p	DL	**B2, C6**
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2006–2009	13–14 p	DL	**C6**
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	2007	1 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2009	33–35 p	DL	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2006–2007	100–360 p	E	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2009	min. 10 p	DL	
Żołna *Merops apiaster*	L	2004–2006	3 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2006–2009	min. 9 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	400–800 p	PS	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2009	10–50 p	E	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008	1 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	2006–2009	1000–1500 p	PS	**B2, C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2009	10–20 p	E	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	2–4 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2005–2009	100–200 p	PS	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	1–5 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2005–2009	min. 10 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008–2009	min. 2 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	500–1000 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	10–20 p	E	

Ponad 3/4 powierzchni ostoi zajmują lasy, o średniej wieku ok. 60 lat (z fragmentami lasów w wieku 150–200 lat – na siedliskach boru bagiennego i świeżego). Przeważają bory sosnowe we wszystkich postaciach – od boru suchego po bór bagienny. Miejscami występują płatowo lub smugowo inne siedliska, a zwłaszcza: bory jodłowe, bory świerkowe oraz olsy i łęgi. W ostoi występuje gęsta sieć śródleśnych cieków i rzek. Najważniejsze są: Tanew, Wirowa, Szum, Sopot, Studzienica, Różaniec, Paucza i Czarna Łada. Rzeki, przecinając krawędź Roztocza, tworzą liczne wodospady zwane szumami. Doliny Tanwi, Wirowej i Szumu są bezleśne i zachowały się w nich rozległe łąki kośne (m.in. łąki trzęślicowe i łąki wilgotne), z których część jest nadal ekstensywnie użytkowana.

Na terenie ostoi znajduje się kilka kompleksów stawów rybnych. Największe w Rudzie Różanieckiej, Podlesie i Chmielku. W okolicach Józefowa oraz Żelebska istnieją niewielkie kamieniołomy, w których prowadzi się wydobycie wapienia. Zabudowa w ostoi ma charakter rozproszony, a przeważająca część tego obszaru jest trwale wyłączona z zabudowy. Kompleks zwartej zabudowy stanowi tylko Aleksandrów na peryferiach Biłgoraja oraz Ruda Różaniecka k. Cieszanowa.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 76%, łąki i pastwiska – 11%, inne tereny rolne – 10%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Obary (82,25 ha), Czartowe Pole (63,71 ha), Nad Tanwią (41,33 ha), Bukowy Las (86,90 ha), Park Krajobrazowy Puszczy Solskiej (28 980 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Uroczyska Puszczy Solskiej PLH060034 oraz Dolina Dolnej Tanwi PLH060097.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 230 gatunków ptaków (158 lęgowych), z czego 67 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (35 lęgowych), zaś 55 – w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (17 lęgowych).

Trzonem ostoi są gatunki leśne, z których populacje lęgowe – 13 – osiągają rangę kwalifikujących: głuszca, bociana czarnego, trzmielojada, orlika krzykliwego, gadożera, derkacza, puchacza, puszczyka uralskiego, włochatki, lelka, dzięcioła czarnego, lerki i jarzębatki. Ostoja jest również ważna w skali kraju dla bączka, bielika i zielonki. W Puszczy Solskiej (oraz na sąsiadującym Roztoczu) występuje ponadto wyspowa populacja pliszki górskiej. Z ciekawych gatunków widziano w ostoi: kormorana małego, czaplę nadobną, kanię rudą, orła stepowego, orła przedniego, szczudłaka, zaganiacza szczebiotliwego, wójcika.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje 16 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym 3 w randze priorytetowych, zajmujących znaczną powierzchnię (ponad 12 tys. ha) – bory bagienne, łęgi oraz torfowiska wysokie. Ponadto, stwierdzono tu 18 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym najważniejsze na Lubelszczyźnie ostoje: kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej, bobra europejskiego, wilka i rysia oraz nietoperzy. Obszary podmokłe stanowią ważne refugia dla rzadkich ważek (zalotki większej, trzepli zielonej, miedziopiersi arktycznej) oraz motyli, m.in. przelatki aurinii. Puszcza Solska jest kluczowym korytarzem ekologicznym dla wilka i rysia, łączącym Polskę zachodnią z Rosją. Ostoja jest także jednym z najważniejszych w Polsce rejonów występowania gniewosza plamistego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zbyt intensywna gospodarka leśna związana z pozyskiwaniem ogromnych mas drewna ze starych drzewostanów (zręby zupełne), w tym również zagęszczanie dróg dostępu do terenów trudno dostępnych (przy tym odwadnianie torfowisk i borów bagiennych).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego (zaorywanie łąk), intensyfikacja melioracji oraz powstanie największej w Polsce plantacji borówki amerykańskiej;
- zalesianie łąk i pastwisk oraz torfowisk i bagien;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk poprzez zbieractwo runa leśnego oraz chaotyczny ruch turystyczny, rozbudowa infrastruktury letniskowej;
- planowana budowa elektrowni wiatrowych.

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują za udział w pracach terenowych: Wiaczesławowi Michalczukowi, Mateuszowi Cymbale, Mirosławowi Tchórzewskiemu, Pawłowi Mazurkowi, Tomaszowi Kobylasowi, Tomaszowi Kucowi, Markowi Bzowskiemu, Marcinowi Lenartowi.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLB060008 Puszcza Solska, Natura 2000 SDF/PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej, Piotrowska, Stachyra (2007), Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002,2004, 2007, 2009), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2004–2009.

Głuszec *Tetrao urogallus* (fot. G. Leśniewski)

111. Roztocze (Roztocze)

Kryteria BirdLife International: A1, B3, C1, C6

Autorzy: Przemysław Stachyra, Robert Cymbała, Paweł Marczakowski, Klaudia Łopuszyńska, Mirosław Tchórzewski
Autorzy w poprzednim wydaniu: Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski, Tomasz Kobylas, Paweł Marczakowski, Robert Cymbała

Kod ostoi: PL111
Współrzędne geograficzne: 50°28'N, 23°14'E
Powierzchnia: 103 503 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: biłgorajski, tomaszowski, zamojski; województwo podkarpackie; powiat lubaczowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Roztocze, PLB060012

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja, obejmująca mozaikę siedlisk leśnych i otwartych. Dominują tu lasy z przewagą buczyn, grądów oraz drzewostanów sosnowych, urozmaicone polami, ugorami z roślinnością ciepłolubną, oraz łąkami w dolinach niewielkich rzek. Ostoja jest jednym z najważniejszych w skali kraju lęgowisk dla: bociana czarnego, trzmielojada, orlika krzykliwego, derkacza, zielonki, puszczyka uralskiego, dzięcioła zielonosiwego, dzięcioła czarnego, dzięcioła białogrzbietego, muchołówki małej i muchołówki białoszyjej.

Short summary
A large site encompassing a mosaic of forest and open areas. It is dominated by forest (mostly beech, also oak-hornbeam and pine), other habitats include agricultural land, wastelands covered by xerothermophilous vegetaton and meadows in river valleys. One of the most important breeding sites for Black Stork, European Honey Buzzard, Lesser Spotted Eagle, Corncrake, Little Crake, Ural Owl, Grey-headed Woodpecker, Black Woodpecker, White-backed Woodpecker, Red-breasted Flycatcher and Collared Flycatcher in the country.

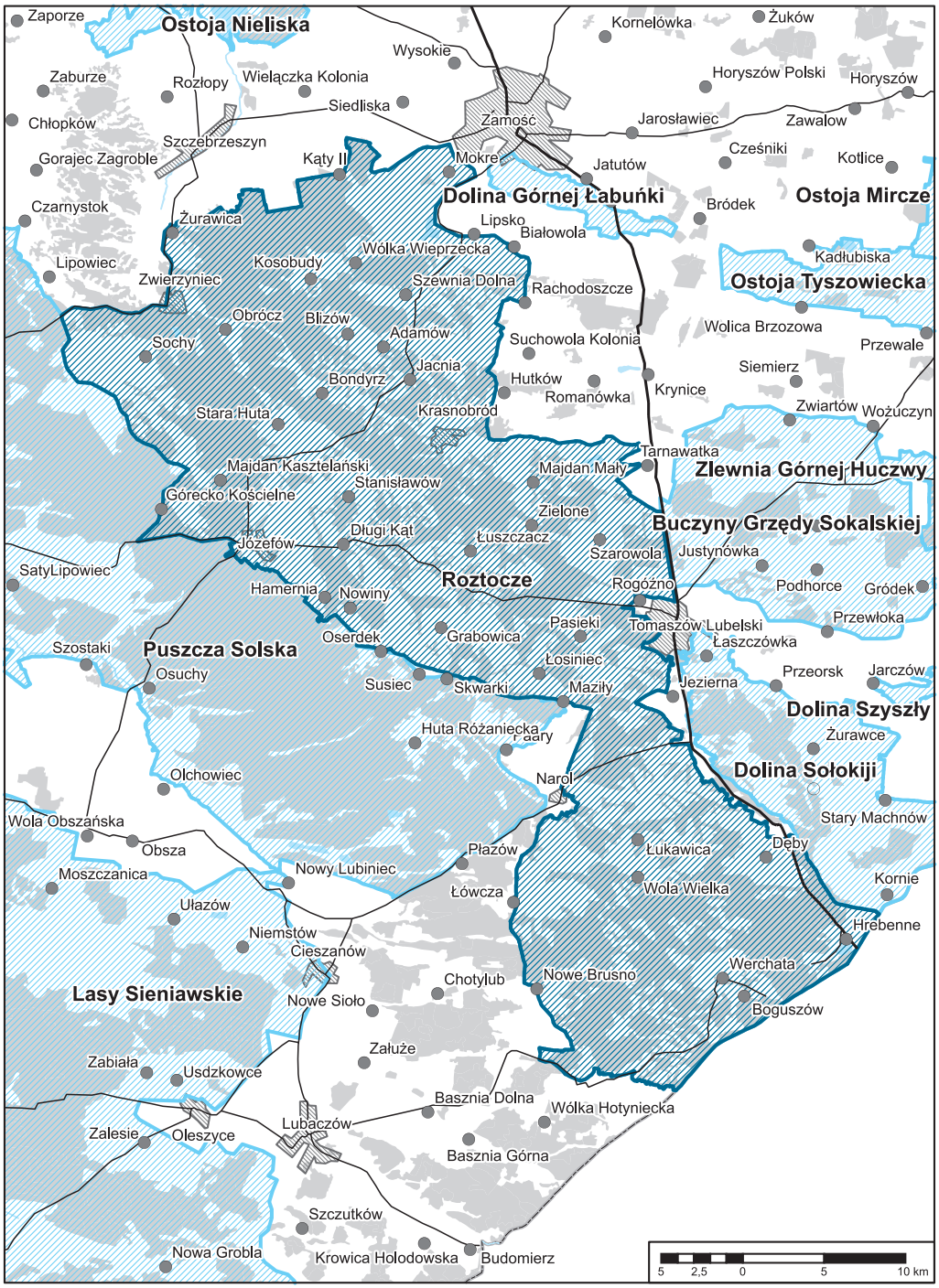
Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w obrębie 3 mezoregionów: Roztocze Środkowe, Roztocze Wschodnie i Padół Zamojski. Obejmuje pas łagodnych wzniesień ciągnących się z północnego zachodu na południowy wschód. Pod względem geomorfologicznym teren ten nie jest jednorodny. Część to fragment długiego wału Roztocza, łączącego Wyżynę Lubelską z Wyżyną Podolską. Powierzchnia terenu wyniesiona jest tu na wysokość 100–150 m, a ponad nią wznoszą się kulminacje czterech szczytów polskiego Roztocza: Wapielni, Wielkiego Działu oraz Długiego i Krągłego Goraja, nie przekraczające 400 m n.p.m. Północna część ostoi znajduje się w rozległym obniżeniu denudacyjnym tzw. Padole Zamojskim. Największą rzeką przepływającą przez ostoję jest Wieprz, dopływ Wisły. Południowy skłon Roztocza odwadniają spływające do Sanu liczne potoki i małe rzeki: Rata, Papiernia, Świdnica, Tanew, Sopot, Szum i Czarna Łada. Przez obszar ostoi przebiega również dział wodny między Sanem a Bugiem.
Roztocze jest obszarem ważnym pod względem geobotanicznym. Jest to wschodni kraniec zasięgu buka, jodły, modrzewia i świerka, tu znajduje się również granica lasów mieszanych i roślinności leśno-stepowej Europy Wschodniej i dąbrów świetlistych z zachodu kontynentu.
Ponad połowę powierzchni ostoi pokrywają lasy, mozaikowo występujące z użytkami antropogenicznymi – polami uprawnymi oraz terenami zabudowanymi. Pola to niewielkie, wąskie smugi porozdzielane miedzami, na których rosną pojedyncze drzewa oraz krzewy. Ten układ krajobrazu kulturowego jest unikatowy w Europie. Znaczna część lasów ma charakter zbliżony do naturalnego, a ich trzon stanowią lasy Roztoczańskiego Parku Narodowego, gdzie średnia wieku drzew przekracza 100 lat, a płaty starodrzewów osiągają wiek 250 lat. W strukturze drzewostanów dominują: buczyny, grądy i bory sosnowe, duży udział mają również mieszane bory jodłowe.
W dolinach Wieprza, Sołokiji i Topornicy zlokalizowane są stawy rybne, na których prowadzona jest intensywna i ekstensywna gospodarka rybacka. Największe znajdują się w dolinie górnego Wieprza w Tarnawatce oraz w Topornicy.
Zabudowa w ostoi jest rozproszona na całym jej obszarze (z głównymi miejscowościami: Zwierzyńcem, Krasnobrodem i Józefowem), jednakże tereny zalesione Roztoczańskiego Parku Narodowego oraz Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego są bardzo słabo zaludnione.

Roztocze (fot. P. Stachyra)

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 60%, łąki i pastwiska – 4%, inne tereny rolne – 32%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody
Roztoczański Park Narodowy (8 481,82 ha), rezerwaty przyrody: Debry (79,62 ha), Święty Roch (202,60 ha), Nowiny (3,80 ha), Szum (16,96 ha), Zarośle (64,02 ha), Minokąt (22,88 ha), Źródła Tanwi (186,54 ha), Sołokija (7,43 ha), Wieprzec (31,92 ha), Hubale (35,00 ha), Jalinka (3,80 ha), Krasnobrodzki Park Krajobrazowy (9 390,00 ha), Południoworoztoczański PK (20 376,00 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Roztocze Środkowe PLH060017, Debry PLH060003, Święty Roch PLH060022, Zarośle PLH060028, Hubale PLH060008, Kąty PLH060019, Sztolnie w Senderkach PLH060020, Minokąt PLH060089, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Uroczyska Lasów Adamowskich PLH060094.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 265 gatunków ptaków (166 lęgowych), z czego 70 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (37 lęgowych), zaś 54 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (14 lęgowych).

Trzonem ostoi są gatunki leśne oraz wodne i błotne, z których populacje lęgowe – 10 – osiągają rangę kwalifikujących: podgorzałki, bociana czarnego, trzmielojada, derkacza, puszczyka uralskiego, dzięcioła zielonosiwego, dzięcioła czarnego, dzięcioła białogrzbietego, jarzębatki, muchołówki małej i muchołówki białoszyjej. Ponadto jest to ważny w skali kraju obszar występowania: bączka, orlika krzykliwego, bielika, zielonki, sóweczki, puchacza, dzięcioła zielonosiwego, lerki. Na Roztoczu (oraz w sąsiadującej Puszczy Solskiej) odnotowano również wyspową populację pliszki górskiej. Z ciekawych gatunków widziano w ostoi: kormorana małego, kanię rudą, błotniaka stepowego, orlika grubodziobego, orła przedniego, gadożera, kurhannika, szablodzioba, szczudłaka, pliszkę cytrynową, wójcika.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi zidentyfikowano 19 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym 4 w randze priorytetowych – murawy kseroterm iczne z wieloma gatunkami roślin rzadkich (np. storczykiem purpurowym i obuwikiem pospolitym, licznymi zarazowatymi), torfowiska wysokie, bory bagienne oraz łęgi. Z innych ciekawych gatunków flory w ostoi występuje dzwonecznik wonny, kruszczyk ostropłatkowy i najważniejsze w Polsce stanowisko ciemiężycy czarnej. Ponadto stwierdzono tu 24 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym: bezkręgowce lasów pierwotnych (zagłębka bruzdkowanego i jelonka rogacza), ważki (zalotkę większą, iglicę małą, miedziopierś arktyczną), kumaka nizinnego, traszkę grzebieniastą, żółwia błotnego, wilka, rysia, bobra europejskiego, wydrę oraz nietoperze (3 gatunki nocków i mopka). Roztocze stanowi razem z Puszczą Solską najważniejszą ostoję wilka i rysia w Polsce oraz jest kluczowym korytarzem migracji tych ssaków pomiędzy Polską a wschodem kontynentu.

Tabela 3.111. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Roztocze
Table 3.111. Key bird species recorded in Roztocze IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008–2009	5–10 p	PS	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2009	min. 1 m	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008–2009	6–7 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008–2009	min. 9 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008–2009	13–14 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2005	110 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2006–2009	130–150 p	DL	**B3, C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2007–2009	3–4 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	4–5 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2009	17–20 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2006–2009	2–3 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2006–2009	22–23 p	DL	**C6**
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	8 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	19–21 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	min. 130 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	min. 11 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	L	2007	1 m		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	12–80 p		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1995–2003	2–36 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	+		
Puchacz *Bubo bubo*	L	2007–2009	4–5 p	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2007	min. 3 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2003–2009	min. 15 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2007	min. 3 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2006–2009	min. 50 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008–2009	10 p	DL	
Kraska *Coracias garrulus*	L	2007	0–1 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2009	min. 30 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2009	250–400 p	E	**C6**
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2007–2009	10 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	30–50 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2009	30–35 p	DL	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2005–2009	200–300 p	E	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2009	20–40 p	E	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2003	1 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008–2009	100–200 p	PS	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2006–2009	600 p	E	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2006–2009	1000–1200 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	min. 1000 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	100–200 p	E	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensywna gospodarka leśna związana z pozyskiwaniem ogromnych mas drewna ze starych drzewostanów (zręby zupełne), w tym również zagęszczanie dróg dostępu do terenów trudno dostępnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- intensyfikacja rolnictwa, w tym scalanie gruntów, zaorywanie i zalesianie ugorów, wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, utrzymywanie istniejących melioracji szczegółowych oraz regulacja koryt rzek;
- intensyfikacja gospodarki stawowej (wapnowanie, koszenie i wypalania szuwarów);
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk, rozbudowa infrastruktury turystycznej i letniskowej;
- budowa elektrowni wiatrowych;
- zabijanie podczas polowań ptaków nierozpoznanych oraz celowe zabijanie gatunków chronionych (np. perkozów, czaplowatych, bielików).

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują za udział w pracach terenowych: Mateuszowi Cymbale, Pawłowi Mazurkowi, Maciejowi Pieńkoszowi, Tomaszowi Kobylasowi, Waldemarowi Gargole, Wiaczesławowi Michalczukowi.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLB060012 Roztocze, Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002, 2004, 2005, 2007a, b, 2009), Stachyra, Marczakowski – mat. niepubl. (2007), Stachyra, Tchórzewski (2008), Tchórzewski i in. (2006), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2004–2009.

112. Dolina Górnej Łabuńki (Upper Labunka River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, C1

Autorzy: Przemysław Stachyra, Wiaczesław Michalczuk, Paweł Mazurek, Tomasz Kobylas
Autorzy w poprzednim wydaniu: Tomasz Kobylas, Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski, Paweł Marczakowski

Kod ostoi: PL112
Współrzędne geograficzne: 50°41'N, 23°19'E
Powierzchnia: 1 907 ha
Położenie geograficzne: województwo lubelskie; powiaty: zamojski; miasto Zamość
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Górnej Łabuńki, PLB060013

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja będąca obszarem występowania siedlisk i gatunków związanych głównie z terenami otwartymi – terasą zalewową doliny rzecznej, zbiornikami wodnymi oraz niewielkimi polami. Najważniejsze gatunki w ostoi, których populacje lęgowe osiągają rangę kwalifikujących, to derkacz i dubelt.

Short summary
A small site for habitats and species related with open areas – floodland plane of river valley, water bodies and small fields. The most important species with populations of decisive size are Corncrake and Great Snipe.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest w mezoregionie Padół Zamojski, na południe i południowy wschód od Zamościa. Obejmuje górną część zlewni rzeki Łabuńka, która jest dopływem Wieprza. Ostoję od południa otaczają pola uprawne i zabudowania wiejskie. Od północy i zachodu ograniczona jest zabudową Zamościa oraz sąsiadujących wsi.
Zasadniczą część ostoi stanowią łąki pokrywające dolinę rzeki. Przed melioracjami, wykonanymi kompleksowo po wojnie, miały one charakter torfowisk węglanowych – świadczy o tym zachowana w niektórych miejscach charakterystyczna roślinność torfowiskowa oraz gleby nawapienne (rędziny) w sąsiedztwie doliny. Obecnie łąki są znacznie przesuszone. Rzeka Łabuńka jest na całej długości uregulowana i pogłębiona, zaś jej brzegi są faszynowane i miejscami porośnięte szpalerami sztucznie nasadzonych topól. Obrzeża rowów porastają zakrzewienia wierzbowe. Rangę przyrodniczą ostoi podnoszą trzy kompleksy stawów rybnych: stawy w Pniówku, stawy Blonka i stawy w Łabuniach. Powierzchnia stawów waha się od ok. 60 do 100 ha. Prowadzona jest tam średnio intensywna gospodarka rybacka. Dolina jest silnie uźródlona – w jej obrębie występuje kilka bardzo wydajnych źródlisk kluczowych dla istnienia stawów.
Niewielką część ostoi zajmują pola uprawne, na których uprawia się przede wszystkim: pszenicę, buraki cukrowe, kukurydzę i ziemniaki. Lasy w ostoi stanowią głównie kilku- lub kilkunastoarowe drągowiny sosnowe, posadzone na skraju łąk lub tuż koło zabudowań wiejskich, niewielki płat starego łęgu jesionowo-topolowego oraz niezbyt duży (kilkudziesięciohektarowy) kompleks borów mieszanych. Kompleksy te są istotnym miejscem lęgów ptaków szponiastych i sów, zwłaszcza pustułki i uszatki, oraz gawrona – gatunku, którego liczebność na Zamojszczyźnie spada.

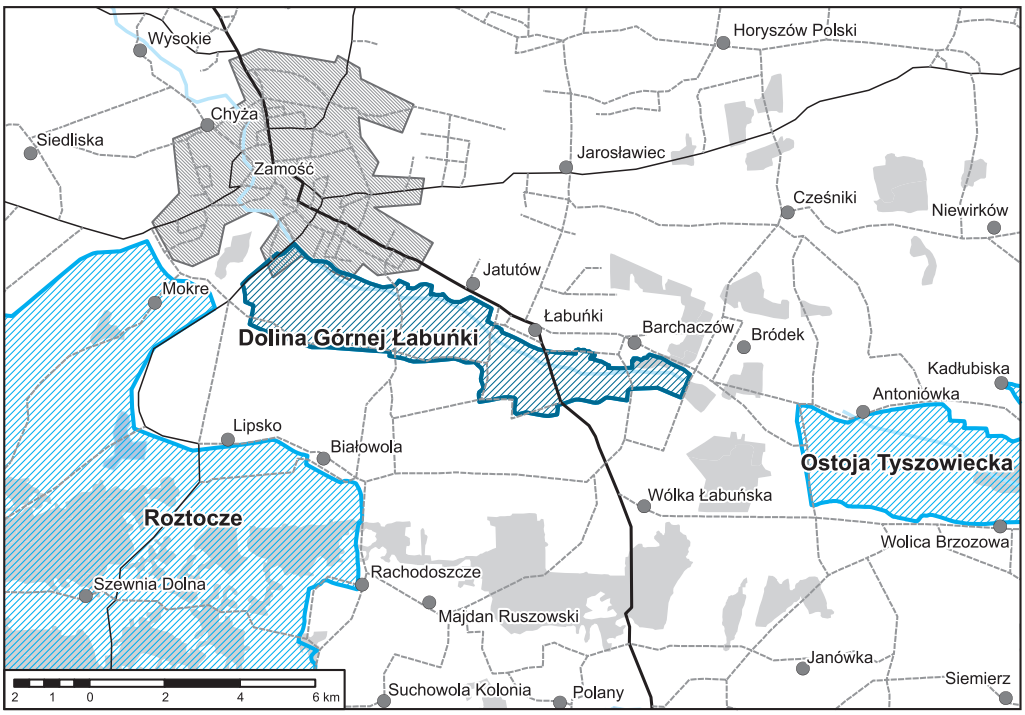
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska – 80%, inne tereny rolne – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 12%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Łabuńki i Topornicy PLH060038.

Tabela 3.112. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Górnej Łabuńki
Table 3.112. Key bird species recorded in Upper Labunka River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1995–2003	7 i		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	1995–2003	1–3 i		
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2004–2009	2–4 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2009	6 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2005–2009	5–6 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004	7 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2009	12 p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1995–2003	1–2 i		
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2009	min. 10 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	min. 75 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	1995–2003	240 i		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	1995–2003	50 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1995–2003	26–36 i		
Dubelt *Gallinago media*	L	2003–2004	4–8 m	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2005–2009	10–15 p	DL	**A1, C1**
Mewa mała *Larus minutus*	M	1995–2003	14 i		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	1995–2003	23 i		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	1995–2003	20 i		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	2 p		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2005–2009	6–7 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1995–2003	20 p		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1995–2003	2 p		

Ptaki

W ostoi występują 222 gatunki ptaków (113 lęgowych), z czego 54 wymienione są w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (13 lęgowych), zaś 41 gatunków ujętych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (4 lęgowe).

Poza kluczowymi gatunkami: derkaczem i dubeltem, również liczebności bączka, zielonki i dzięcioła białoszyjego kwalifikują ostoję jako istotną dla awifauny w regionie. Ponadto w ostoi stwierdzono jedno z największych na Zamojszczyźnie zimowisk uszatek, liczące ponad 40 os. Z ciekawych gatunków nielęgowych widziano w ostoi: łabędzia czarnodziobego, hełmiatkę, nura białodziobego, kormorana małego, kanię rudą, gadożera, orlika grubodziobego, sokoła wędrownego, kobczyka, bekasika, ostrygojada, biegusa rdzawego, kamusznika, mewę trójpalczastą, uszatkę błotną, trznadla złotawego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja jest miejscem występowania rozległych łąk, w tym zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych oraz łąk użytkowanych ekstensywnie (są to siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej) i towarzyszących im gatunków roślin (m.in. staroduba łąkowego, pełnika europejskiego, zerwy kulistej, kosaćca syberyjskiego, storczyków) i bezkręgowców, np. motyli: czerwończyka nieparka, modraszków telejusa i nausitousa oraz ważki – zalotki większej. W granicach ostoi zachował się niewielki płat starego łęgu jesionowo-topolowego. Ostoja jest również ważnym miejscem dla kumaka nizinnego, bobra europejskiego i wydry.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- degradacja pozostałości torfowisk oraz łąk wskutek ciągłego przesuszania wynikającego z prac konserwacyjnych w obrębie systemu melioracji szczegółowych oraz kopania nowych rowów melioracyjnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- przekształcanie łąk w pole uprawne, plantacje wierzby energetycznej oraz ich zalesienie;
- rozbudowa dróg lokalnych w obrębie terasy zalewowej;
- wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów;
- zabudowywanie terenów niezabudowanych, w tym lokalizacja zabudowy na terasie zalewowej, hałas, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w pracach terenowych i przekazanie danych Tomaszowi Kucowi, Justynie Soboń i Tomaszowi Cięcierze.

Źródła danych

Kobylas i in. (2004), Natura 2000 SDF/PLB060013 Dolina Górnej Łabuńki, Natura 2000 SDF/PLH060038 Dolina Łabuńki i Topornicy, Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002, 2009), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2004–2009.

113. Ostoja Tyszowiecka (Tyszowce Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Przemysław Stachyra, Wiaczesław Michalczuk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Przemysław Stachyra, Mirosław Tchórzewski, Tomasz Kobylas, Wiaczesław Michalczuk

Kod ostoi: PL113
Współrzędne geograficzne: 50°38'N, 23°39'E
Powierzchnia: 11 029 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: hrubieszowski, tomaszowski, zamojski.
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ostoja Tyszowiecka, PLB060011

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca głównie terasę zalewową doliny rzecznej i sąsiadujące z nią rozległe pola i ugory oraz izolowane kompleksy leśne. Ważna w skali kraju ostoja lęgowa dubelta, a także derkacza, podróżniczka i dzięcioła białoszyjego.

Short summary
A middle-sized site encompassing floodland plane of river valley and adjacent agricultural land, wastelands and isolated forest complexes. One of the most important breeding sites for Corncrake, Great Snipe, Syrian Woodpecker and Bluethroat.

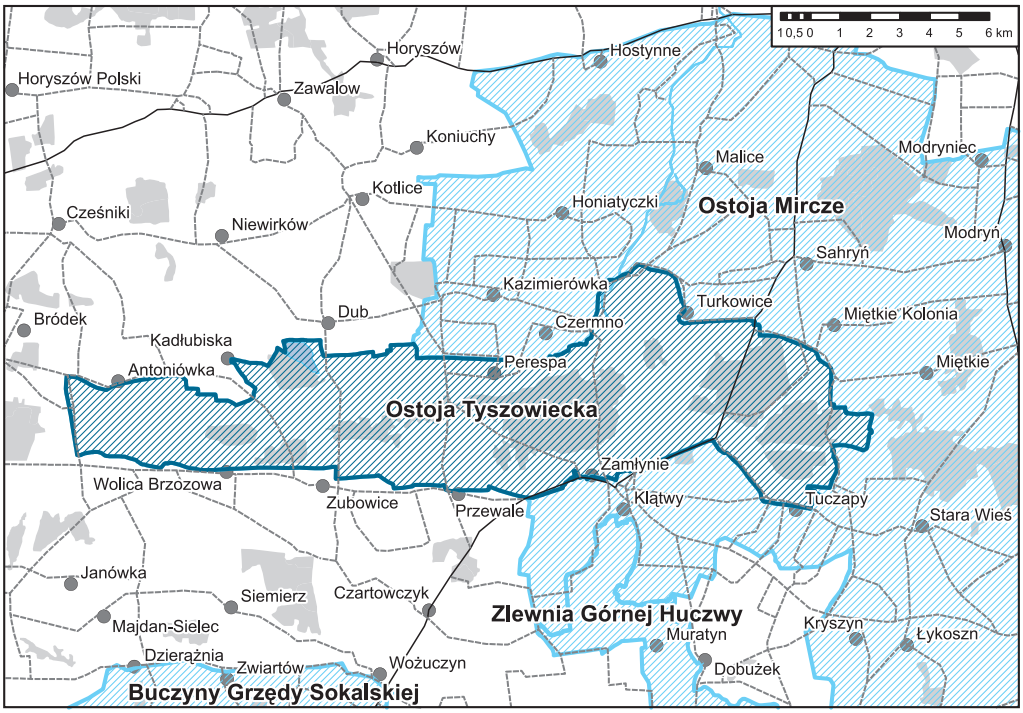
Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w makroregionie Wyżyny Wołyńskiej, w mezoregionie Kotliny Hrubieszowskiej. Obejmuje fragment środkowego biegu rzeki Huczwy i całą dolinę jej dopływu – Sieniochy. Kotlina Hrubieszowska jest regionem wybitnie rolniczym, gdzie grunty rolne zajmują 80% powierzchni. Pokrywają ją żyzne gleby wykształcone na lessowym podłożu. Jest to obszar występowania lessów, margli, mad i piasków różnego pochodzenia oraz torfu. Krajobraz charakteryzuje mozaika siedlisk, wynikająca ze zróżnicowania podłoża i sposobu użytkowania. Ostoja jest pozbawiona zwartych powierzchni lasów, jedynie w środkowej i wschodniej jej części zachowały się ich średniej wielkości kompleksy. Na utworach kredowych lub piaszczystych w stale wilgotnych obniżeniach wykształciły się torfy (w tym najlepiej zachowane na Zamojszczyźnie torfowiska węglanowe). Znaczną część obu dolin pokrywają ekstensywnie użytkowane łąki. Powierzchnie piaszczyste porastają bory sosnowe z domieszką drzew liściastych. Żyźniejsze siedliska zajmują lasy grądowe (grądy subkontynentalne), a w bezpośrednim sąsiedztwie dolin rzecznych – olsy. Obie rzeki zostały uregulowane i pogłębione. W górnym biegu Sieniochy znajdują się dwa kompleksy stawów rybnych: Dub i Swaryczów, na których prowadzona jest ekstensywna gospodarka rybacka. Niewielki kompleks stawów rybnych usytuowany jest również w Lipowcu koło Tyszowiec. Część torfowisk leżących w dolinie Sieniochy jest eksploatowana – prowadzi się tu ręczne wydobycie torfu.
Zabudowa skoncentrowana jest na obrzeżach ostoi. Najbliższe miejscowości to Komarów, Tyszowce, Zubowice i Turkowice.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 21%, łąki i pastwiska – 39%, pola uprawne – 31%, mokradła – 4%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, tereny zabudowane – 3%.

Formy ochrony przyrody
Specjalne obszary ochrony siedlisk: Pastwiska nad Huczwą PLH060014 i Dolina Sieniochy PLH060025. Ponadto w ostoi planuje się utworzenie rezerwatu przyrody obejmującego stanowisko lipiennika Loesela.

Tabela 3.113. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Tyszowieckiej
Table 3.113. Key bird species recorded in Tyszowce Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	9–10 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	5–6 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	2–3 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2005	20-30 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007–2009	8–10 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	1995–2003	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	min. 15 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007–2009	2–4 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2007–2009	5–6 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	min. 2 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2007	10–15 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	50–60 m	DL	**A1, C1**
Dubelt *Gallinago media*	L	2007–2009	20–22 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	1995	36 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	2 p		
Żołna *Merops apiaster*	L	2007–2009	3 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	4–5 p		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2007–2009	10–15 p	E	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	min. 10 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	10 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1997–2007	15–20 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1995–2003	min. 20 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2007	20–30 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2005–2007	40–50 p	PS	

Ptaki

W ostoi występują 184 gatunki ptaków (145 lęgowych), z czego 54 wymienione są w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (26 lęgowych), zaś 26 ujętych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (9 lęgowych). Trzonem ostoi jest 17 gatunków, z których populacje lęgowe 3 osiągają rangę kwalifikujących: derkacza, dubelta i dzięcioła białoszyjego, przy czym liczebność dubelta jest jedną z największych w Polsce południowo-wschodniej. Również populacja podróżniczka jest istotna w skali kraju. Ponadto dość duże populacje lęgowe: bączka, trzmielojada, zielonki i muchołówki małej są istotne w skali regionu.

Z ciekawych gatunków stwierdzono w ostoi: nura białodziobego, orzełka (widziano parę w latach 1990.), kanię rudą, kobczyka, świergotka rdzawogardłego i pliszkę cytrynową.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja jest miejscem występowania rozległych łąk, w tym zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych i łąk użytkowanych ekstensywnie a także fragmentów torfowisk węglanowych, młak niskoturzycowych i mechowisk (siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej) oraz towarzyszących im gatunków roślin i bezkręgowców, m.in. lipiennika Loesela, staroduba łąkowego, pełnika europejskiego, zerwy kulistej, kosaćca syberyjskiego, storczyków, marzycy czarniawej, oraz motyli: czerwończyków nieparka i fioletka, modraszków telejusa i nausitousa, strzępotka hero, strzepota edypusa oraz ważki zalotki większej. W obrębie ostoi zachowały się fragmenty dobrze wykształconego grądu subkontynentalnego. Ostoja jest również ważnym miejscem dla kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej, a ponadto wydry, bobra europejskiego i zagrożonego susła perełkowanego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- postępujące przesuszanie dolin rzek wskutek funkcjonowania systemu melioracji szczegółowych oraz realizacji nowych systemów melioracyjnych i regulacji cieków.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, zalesianie łąk oraz wypalanie roślinności;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu;
- intensyfikacja gospodarki stawowej (wapnowanie, koszenie szuwarów w okresie lęgowym, wypalanie szuwarów);
- wydobywanie torfu;
- lokalizowanie zabudowy w dolinach rzek oraz hałas, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk.

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują za udział w pracach terenowych: Pawłowi Mazurkowi, Tomaszowi Kobylasowi, Robertowi Cymbale, Klaudii Łopuszyńskiej.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/ PLB060011 Ostoja Tyszowiecka, Natura 2000 SDF/PLH060014 Pastwiska nad Huczwą, Natura 2000 SDF/PLH060025 Dolina Sieniochy, Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002, 2004, 2009), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2004–2009.

114. Zlewnia Górnej Huczwy (Upper Huczwa River Catchment)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Jerzy Michalczuk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jerzy Michalczuk, Mirosław Tchórzewski

Kod ostoi: PL114
Współrzędne geograficzne: 50°32'N, 23°42'E
Powierzchnia: 6 505 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat tomaszowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zlewnia Górnej Huczwy, PLB060017

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca doliny rzeczne Huczwy oraz jej dopływów z rozległymi siedliskami łąkowymi. Jedna z najważniejszych ostoi dzięcioła białoszyjego w kraju, istotna również dla derkacza i zielonki oraz bąka i bączka.

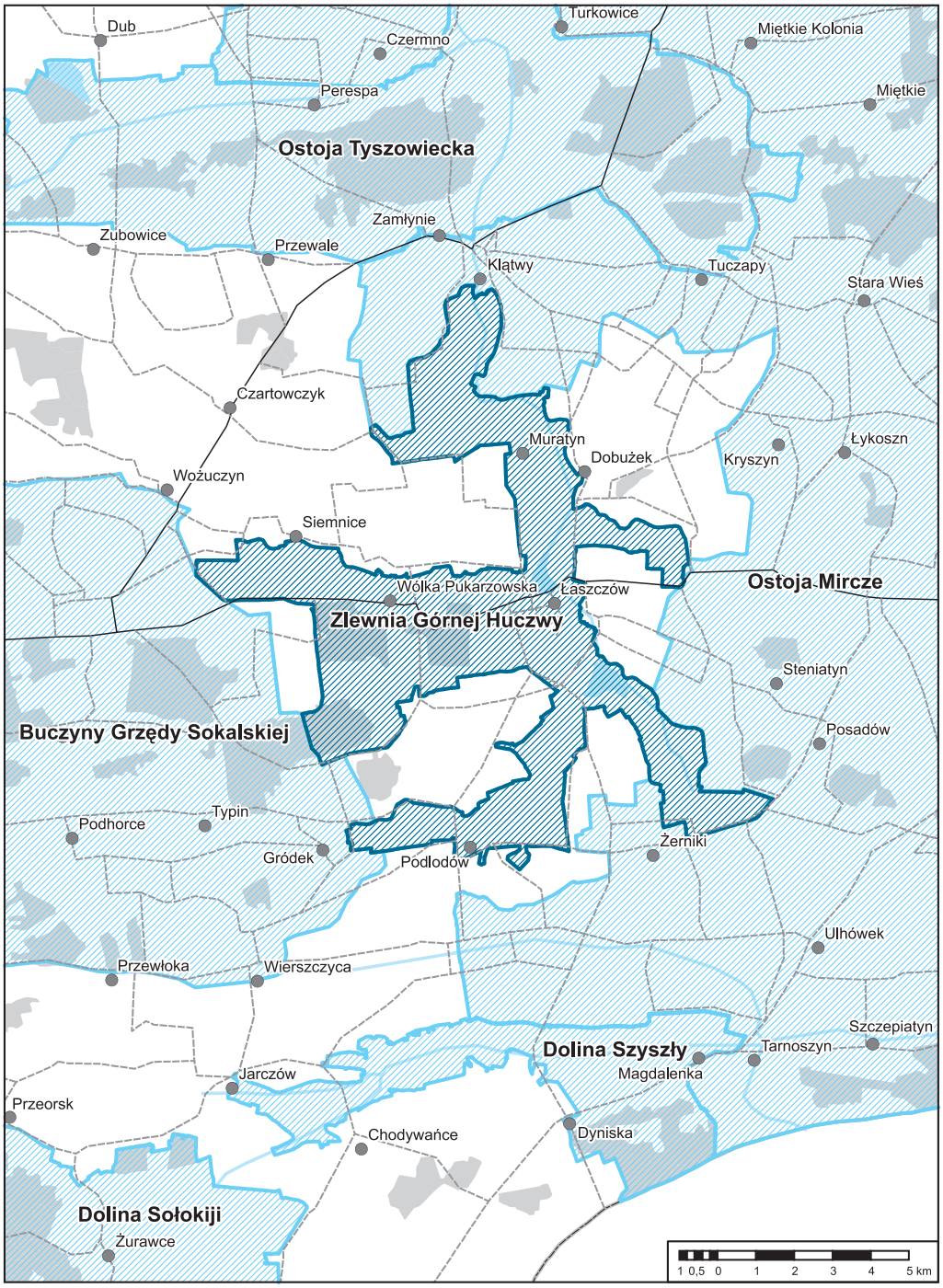
Short summary
A small site encompassing river valleys of Huczwa River and its tributaries, including vast meadows. One of the most important breeding site for Syrian Woodpecker in the country, also an important site for Corncrake, Little Crake, Eurasian Bittern and Little Bittern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży na Wyżynie Wołyńskiej (mezoregion Grzęda Sokalska). Obejmuje dolinę górnego biegu Huczwy od Woli Gródeckiej do Tyszowiec (35 km) oraz jej dopływów: Rachanki, Wożuczynki, Siklawy i Kmiczynki z Kamionką. W centralnej części znajdują się dwa kompleksy stawów rybnych w Łaszczowie i Zimnie o łącznej powierzchni ponad 200 ha. Rzeźbę regionu cechuje występowanie wysokich garbów o przebiegu wschód–zachód, pokrytych grubym płaszczem lessowym. Na nich wykształciły się jedne z najżyźniejszych gleb w Polsce – czarnoziemy. Zasobność środowiska i klimat sprzyjają rozwojowi wysokowydajnego rolnictwa, dlatego obszary sąsiadujące z doliną zostały odlesione i zajęte pod uprawy. W tym otoczeniu dolina Huczwy wyróżnia się wysokimi walorami przyrodniczymi.

Huczwa, lewobrzeżny dopływ Bugu, bierze początek na wschód od Tomaszowa Lubelskiego, na skłonie pasma Roztocza. Długość całej rzeki to 75 km, a powierzchnia jej dorzecza wynosi 1 394 km^2. Po wypłynięciu z Roztocza dolina rzeki rozszerza się, osiągając poniżej Łaszczowa ponad 1 km szerokości. W krajobrazie ostoi dominują użytki rolne. Łąki zajmują prawie połowę areału rolnego, w dolinach Huczwy i jej dopływów zostały zmeliorowane i są użytkowane jako łąki kośne. Mimo zdrenowania w dnie dolin zachowały się starorzecza i miejsca podmokłe. Pokrywa je roślinność turzycowisk, a fragmenty nieużytkowane rolniczo porastają krzewy. Na stawach w Łaszczowie i Zimnie prowadzona jest intensywna gospodarka rybacka. Roślinność wodną stawów stanowią szuwary – w Zimnie porastają one niewielkie części akwenów, w Łaszczowie niektóre stawy są nimi prawie zupełnie zarośnięte. Z ostoją graniczą niewielkie lasy grądowe.

Tabela 3.114. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zlewnia Górnej Huczwy
Table 3.114. Key bird species recorded in Upper Huczwa River Catchment IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	4000–10000 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	5–10 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	40–45 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	2 p		
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	1 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1995–2003	1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	10–15 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1995–2003	2 p		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1995–2003	min. 2 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	20–30 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	160–200 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	1995–2003	1 p		
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2004–2009	15–20 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	24 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	1 p		
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	1 p		
Żołna *Merops apiaster*	L	2004–2009	1–6 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	1 p		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	25–35 p	DL	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	1–5 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	1–6 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2003	1–3 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	1–5 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	1–5 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	1–5 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	50–100 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	1–5 p	PS	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Łąki i pastwiska – 50%, inne tereny rolne – 42%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 4%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Skarpa Dobużańska (5,1 ha), Las Lipowy w Uroczysku Bukowiec (12,41 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dobużek, PLH060039 (199,3 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 232 gatunki ptaków (149 lęgowych), z czego 57 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (32 lęgowe), zaś 40 (12 lęgowych) wpisanych jest do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Obszar ten jest jedną z najważniejszych ostoi dzięcioła białoszyjego w kraju. Jest to również istotne miejsce występowania derkacza, zielonki, bąka i bączka. W okresie migracji ostoja jest także ważnym miejscem przystankowym dla wędrujących ptaków wodno-błotnych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje traszka grzebieniasta, kumak nizinny i czerwończyk nieparek – gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Można tutaj znaleźć także rośliny chronione, takie jak storczyk krwisty, kosaciec syberyjski i starodub łąkowy. Rezerwat Skarpa Dobużańska obfituje w gatunki stepowe: zawilec wielkokwiatowy i pierwiosnkę lekarską. W rezerwacie Las Lipowy w uroczysku Bukowiec występuje podkolan biały i gnieźnik leśny.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zaprzestanie wykaszania łąk.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wypalanie roślinności, zamiana łąk w grunty orne i leśne;
- intensyfikacja gospodarki stawowej;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych;
- oczyszczanie i regulacja koryt rzecznych oraz rowów melioracyjnych, zanieczyszczenie wód ściekami komunalnymi i rolnymi;
- lokalizacja składowisk odpadów komunalnych, penetracja siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, usuwanie starych i murszejących drzew z terenów osiedlowych;
- penetrowanie siedlisk, zabijanie ptaków nierozpoznanych.

Podziękowania

Za pomoc w monitoringu ostoi serdecznie dziękuję Monice Michalczuk i Ryszardowi Berdzikowi.

Źródła danych

Michalczuk – dane niepubl. z lat 2004–2009, Natura 2000 SDF/PLH060039.

Żołna *Merops apiaster* (fot. L. Kostkiewicz)

115. Dolina Szyszły (Szyszla River Valley)

Kryteria BirdLife International: B2, C6

Autorzy: Przemysław Stachyra, Robert Cymbała, Waldemar Gargoła, Wiaczesław Michalczuk
Autorzy w poprzednim wydaniu: Przemysław Stachyra, Daniel Boruchalski, Wiaczesław Michalczuk

Kod ostoi: PL115
Współrzędne geograficzne: 50°25'N, 23°42'E
Powierzchnia: 2 557 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat tomaszowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Szyszły, PLB060018

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja będąca obszarem występowania siedlisk i gatunków związanych głównie z doliną rzeczną, sąsiadującymi z nią rozległymi polami i ugorami oraz izolowanym kompleksem leśnym. Ważna krajowa ostoja lęgowa derkacza i dubelta. Osobliwością ostoi jest też jedyne na Zamojszczyźnie i najbardziej na południe wysunięte krajowe stanowisko wodniczki – gatunku zagrożonego globalnie.

Short summary
A small site with species and habitats related to a river valley and adjacent agricultural land, wasteland and isolated complexes of forest. An important national site for Corncrake and Great Snipe. The site hosts Aquatic Warbler – as the only site for this species in Zamość region and the most southward in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w makroregionie Wyżyna Wołyńska, mezoregionie Równina Bełzka, przy granicy z Ukrainą. Obejmuje dolinę małej rzeki Szyszła, dopływu Rzeczycy. Większość doliny została zmeliorowana, a rzeka płynie wąskim korytem. Z powodu zaniechania gospodarki łąkowej dolina ulega procesowi wtórnego zabagnienia. Dominującym elementem krajobrazu są łąki i pastwiska na torfowiskach niskich (węglanowych), zajmujące ponad połowę powierzchni doliny. Większość użytków rolnych jest porzucona i zarasta krzewami. Zakrzaczenia rosną także na brzegach rzeki i wzdłuż niekonserwowanych rowów melioracyjnych, występują również płatami w całej dolinie, zajmując znaczną powierzchnię. Poza nieużytkowanymi łąkami rozwijają się tu torfowiska niskie w wyrobiskach pozostałych po eksploatacji torfu.
W okolicy Dynisk Starych zlokalizowany jest niewielki kompleks stawów. W południowo-wschodniej części ostoi znajduje się średniej wielkości kompleks leśny, z dominującymi dębem i sosną w randze grądu subkontynentalnego.
Zabudowa w tym regionie jest rozproszona – występuje na obrzeżach ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 20%, łąki i pastwiska – 60%, inne tereny rolne – 2%, mokradła – 15%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 1%.

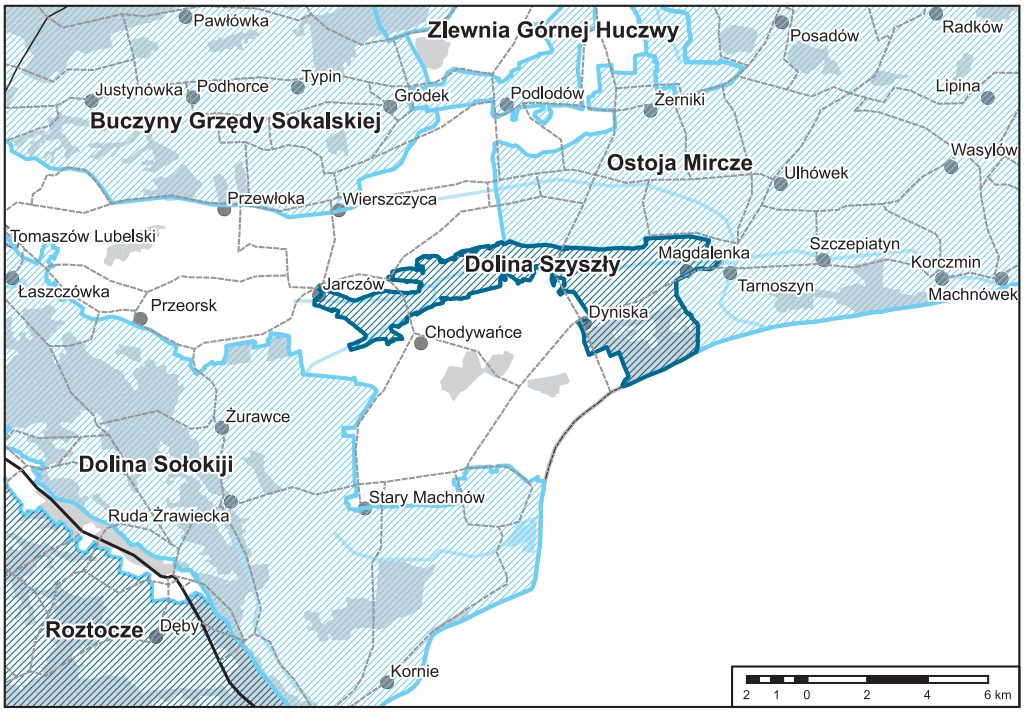
Formy ochrony przyrody
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolina Szyszły PLH060042.

Ptaki
W ostoi występuje 136 gatunków ptaków (117 lęgowych), z czego 29 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (30 lęgowych), zaś 14 ujętych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (8 lęgowych). Trzonem ostoi są populacje lęgowe derkacza, dubelta – gatunku kwalifikującego oraz pojedyncze stanowiska wodniczki. Ponadto z ciekawych gatunków stwierdzono w ostoi: kanię czarną, gadożera, kobczyka, uszatkę błotną, puchacza i podróżniczka.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Ostoja jest miejscem występowania rozległych łąk, w tym zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych, łąk użytkowanych ekstensywnie, fragmentów młak niskotu-

Tabela 3.115. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Szyszły
Table 3.115 . Key bird species recorded in Szyszla River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2003–2004	1 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2003–2004	1 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	min. 10 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	3 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	5–7 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	min. 2 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2008	2 p	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2005	min. 2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	50–55 m	PS	
Dubelt *Gallinago media*	L	2005–2009	4–10 m	DL	**B2, C6**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2003–2004	1 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	1 p		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2007–2009	4–6 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	1–2 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2008	min. 2 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007	min. 2 p	DL	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2009	2 m	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	min. 5 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	min. 5 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2005–2009	10–20 p	PS	

rzycowych (siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej) i towarzyszących im gatunków roślin, m.in. staroduba łąkowego i lipiennika Loesela (gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej). W lesie dominują grądy subkontynentalne z dobrze zachowanymi fragmentami starodrzewu. Spośród zwierząt na szczególną uwagę zasługuje suseł perełkowany mający swe kolonie w śródłolinkowych wywyższeniach. Ostoja jest również ważnym miejscem dla kumaka nizinnego, bobra europejskiego i wydry.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- ciągłe przesuszanie doliny wskutek funkcjonującego systemu melioracji szczegółowych, potęgowane budową stawów, a także zalesianie i zaorywanie doliny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – wyrąb starodrzewów i drzew dziuplastych oraz usuwanie martwego drewna z lasu;
- niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów w leśnictwie i rolnictwie;
- zaniechanie gospodarowania na łąkach, sukcesja roślinności;
- planowana lokalizacja farm wiatrowych.

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują za udział w pracach terenowych: Klaudii Łopuszyńskiej, Mateuszowi Cymbale, Mirosławowi Tchórzewskiemu, Bartoszowi Madyńskiemu.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLB060018 Dolina Szyszły, Natura 2000/PLH060042 Dolina Szyszły, Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002, 2004, 2009), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2004–2009.

Dubelt *Gallinago media* (fot. L. Kostkiewicz)

116. Dolina Sołokiji (Solokija River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, C1

Autorzy: Robert Cymbała, Przemysław Stachyra, Marcin Lenart, Klaudia Łopuszyńska, Waldemar Gargoła
Autorzy w poprzednim wydaniu: Robert Cymbała, Tomasz Jezierczuk, Przemysław Stachyra

Kod ostoi: PL116
Współrzędne geograficzne: 50°22'N, 23°33'E
Powierzchnia: 13 668 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat tomaszowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Sołokiji, PLB060021

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja średniej wielkości, obejmująca niemal cały bieg rzeki Sołokija (wraz z kompleksami stawów rybnych) i powiązane z doliną rzeczną kompleksy leśne, rozległe pola i ugory. Ważne krajowe miejsce rozrodu trzmielojada i derkacza, lokalnie także ważne lęgowisko orlika krzykliwego, rybitwy białowąsej, dzięcioła białoszyjego i dzięcioła białogrzbietego. Ostoja leży na szlaku wędrówek bocianów białych, gęsi i żurawi – zgrupowania przelatujących ptaków sięgają kilku tysięcy osobników w ciągu dnia.

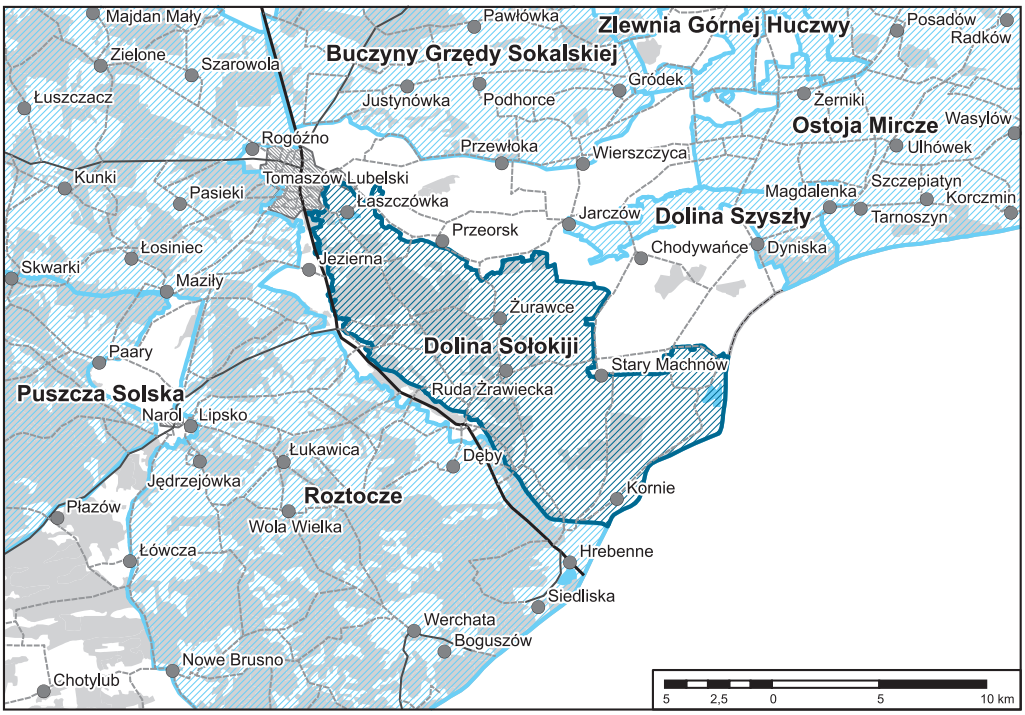
Short summary
A middle-sized site encompassing almost the whole course of Sołokija River, including complexes of fish breeding ponds, complexes of forest, vast agricultural land and wastelands. An important breeding site for European Honey Buzzard and Corncrake in the country, locally an important breeding site for Lesser Spotted Eagle, Whiskered Tern, White-backed Woodpecker and Syrian Woodpecker. The site is situated on the migration route of White Stork, geese and Common Crane; congregations can reach a few thousand individuals per day.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w granicach mezoregionów Roztocze Środkowe, Roztocze Wschodnie i Równina Bełzka. Obejmuje dolinę rzeki Sołokija od Tomaszowa Lubelskiego do granicy z Ukrainą. Sołokija płynie na przeważającej długości naturalnym, silnie meandrującym korytem. Do rzeki na odcinku roztoczańskim wpada kilka niewielkich, zasilanych licznymi źródłami strumieni. Krajobraz ostoi jest zróżnicowany. W części roztoczańskiej, po prawej stronie doliny, dominują rozległe, niewysokie i faliste płaskowyże w większości porośnięte lasami z enklawami pól i nielicznymi małymi miejscowościami. Od wschodu dolinę zamyka pasmo wzgórz – gdzie dominują grunty orne, występują tu też zarośla i murawy ksetermiczne oraz niewielkie kompleksy leśne. Ten fragment jest jedną z ważniejszych ostoi fauny i flory stepowej na Lubelszczyźnie. Krajobraz wschodniej części ostoi znajdującej się w Kotlinie Bełzkiej jest równinny. Dolinę wypełniają tutaj rozległe, nieużytkowane łąki oraz ugory, z którymi od północnego zachodu graniczą intensywnie uprawiane pola. Istotnym rysem krajobrazu tego terenu są szpalery topól.
Lasy zajmują ponad 1/4 powierzchni ostoi, występując w mozaikowym układzie z gruntami rolnymi, głównie we wschodniej części doliny. Pozostają one w łączności z lasami Roztocza. Przeważają drzewostany sosnowe z domieszką drzew liściastych (zwłaszcza dębu, brzozy i olchy). W północno-zachodniej części ostoi

Tabela 3.116. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Sołokiji
Table 3.116. Key bird species recorded in Dolina Sołokiji IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	9000–11000 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	4–5 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	5–6 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	2–3 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2009	25–27 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007–2009	18–20 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2007–2009	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2007–2009	1 p	DL	
Gadożer *Circaetus gallicus*	L?	2007–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	10 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007–2009	2–5 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2007–2009	7 p	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2009	min. 5 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	97–100 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	2 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	min. 1000 i	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1995–2003	12 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2007	46 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	1 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2006–2007	1 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2007	1 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	2007–2008	1 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2007–2009	10–20 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	5–8 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2007–2009	min. 2 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	20–30 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2007–2009	5–7 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2009	40–50 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2007–2009	min. 3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	min. 1 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2005–2009	30–50 p	PS	

znajduje się duży płat dąbrowy. Wzdłuż koryta rzeki zachowały się dosyć rozległe płaty łęgów olchowo-jesionowych i wierzbowych, olsów oraz podmokłych borów sosnowych o znamionach borów bagiennych.

Ostoja obejmuje również kilka kompleksów stawów rybnych o powierzchniach od 30 do 100 ha. Największe i najbogatsze faunistycznie kompleksy znajdują się w Korniach i Wierzbicy, inne to m.in. stawy w Łaszczówce, Rudzie Wołoskiej i Zatylu i wiele mniejszych. Poza tym znajduje się tu niewielki zbiornik zaporowy na Sołokiji. Wschodnia część ostoi ze względu na żyzne gleby ma charakter rolniczy. Rolnictwo jest intensywne, uprawy to głównie monokultury pszenicy, kukurydzy, rzepaku i cebuli.

Wsie są tutaj nieliczne, o charakterze niewielkich osad (dawne PGR-y). Tuż za granicą kraju, na Ukrainie, z ostoją sąsiadują duże, podmokłe kompleksy leśne.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 27%, łąki i pastwiska – 30%, inne tereny rolne – 35%, zbiorniki wodne i cieki – 6%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Machnowska Góra (25,30 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Żurawce PLH060029.

Ptaki

W ostoi występuje 227 gatunków ptaków (145 lęgowych), z czego 62 wymienione są w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (30 lęgowych), oraz 41 gatunków ujętych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (12 lęgowych).

Trzonem ostoi jest 5 gatunków, z których populacja lęgowa derkacza osiąga rangę kwalifikującej. Ponadto populacje lęgowe trzmielojada, rybitwy białowąsej, dzięcioła białogrzbietego i dzięcioła białoszyjego są także istotne w skali kraju. Obszar jest również miejscem sporadycznego gniazdowania uszatki błotnej. Ostoja leży na szlaku wędrówek bocianów białych, gęsi i żurawi – zgrupowania przelatujących ptaków sięgają od 1 000 do ponad 5 000 os. w okresie migracji w ciągu dnia. Z ciekawych gatunków nielęgowych stwierdzono w ostoi: czaplę purpurową, czaplę nadobną, błotniaka stepowego, kurhannika, orlika grubodziobego, orła przedniego, orzełka, ostrygojada, szablodzioba, dubelta, bekasika, dzierlatkę, świergotka rdzawogardłego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono 4 typy siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym 1 w randze priorytetowego – murawy kserotermiczne z wieloma gatunkami roślin rzadkich (np. storczykiem purpurowym i obuwikiem pospolitym). Ciekawostką florystyczną jest również występowanie skrajnie rzadkiej zarazy bladokwiatowej. Ponadto zidentyfikowano tu 8 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: zalotkę większą, kumaka nizinnego (dla którego ostoja jest jednym z najważniejszych miejsc występowania na Lubelszczyźnie), traszkę grzebieniastą, wilka, rysia, bobra europejskiego, wydrę. Na szczególną uwagę zasługuje smużka stepowa – stwierdzona tutaj po raz pierwszy w granicach Polski.

Dolina Sołokiji jest ważnym korytarzem ekologicznym łączącym Roztocze z lasami Pobuża oraz doliną Bugu.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja rolnictwa, w tym stosowanie ciężkiego sprzętu do upraw na ogromnych monokulturach, chemizacja, zmiana użytkowania łąk na pola uprawne (wprowadzanie upraw kukurydzy na ugory i użytki zielone) oraz konserwacja regulacji systemu melioracji.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – wyrąb starodrzewów i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu;
- niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów w rolnictwie, leśnictwie i gospodarce stawowej (w tym niszczenie lęgów i płoszenie);
- zaniechanie gospodarowania na łąkach, sukcesja roślinności;
- rozbudowa infrastruktury drogowej;
- planowana budowa farm wiatrowych.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych oraz przekazanie materiałów niepublikowanych: Wiaczesławowi Michalczukowi, Mateuszowi Cymbałle, Michałowi Piskorskiemu, Jerzemu Michalczukowi oraz Markowi Bzowskiemu.

Źródła danych

Cymbała i in. (2004), Natura 2000 SDF/PLB060021 Dolina Sołokiji, Natura 2000 SDF/PLH060029, Stachyra (2008), Stachyra i in. (2002, 2009), Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2003–2009.

117. Karkonosze (Karkonosze Mountains)

Kryteria BirdLife International: A3, C6

Autorzy: Bożena Gramsz, Roman Rąpała
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL117
Współrzędne geograficzne: 50°47'N, 15°41'E
Powierzchnia: 18 707 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: jeleniogórski, kamiennogórski; miasto Jelenia Góra
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Karkonosze, PLB 020007

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja górska, obejmująca dobrze wykształcone piętra roślinne: piętro pogórza, regla dolnego i górnego, po najcenniejszą przyrodniczo strefę subalpejską i alpejską. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych sóweczki, cietrzewia, włochatki i płochacza halnego oraz czeczotki i północnego podgatunku podróżniczka.

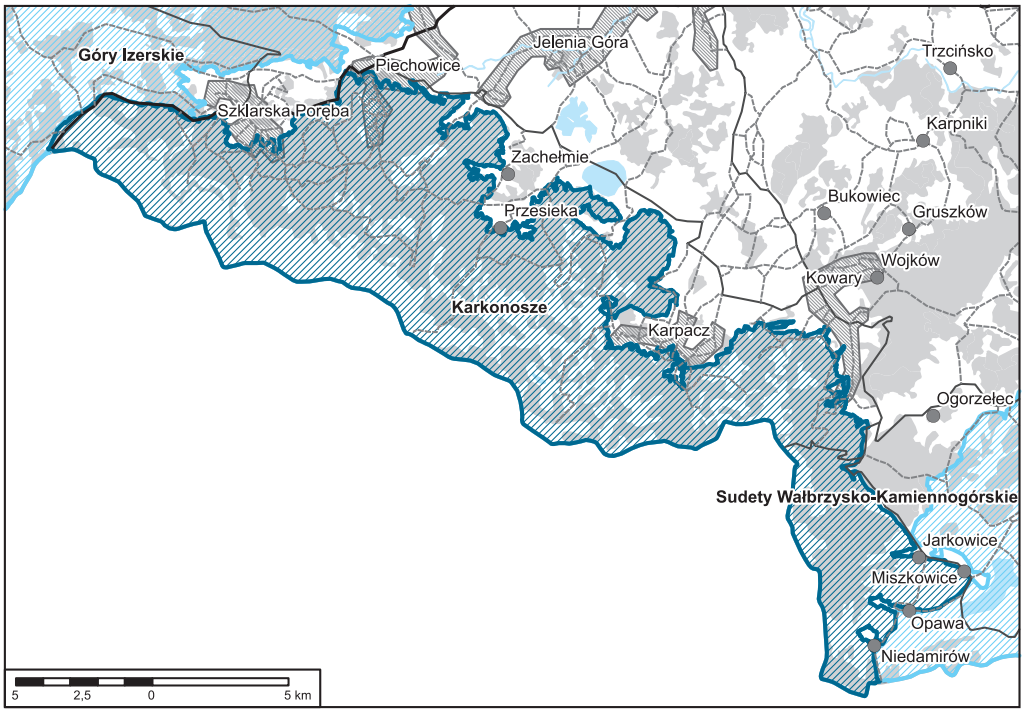
Short summary
A middle-sized mountain site including well-formed altitudinal zones: foothills, lower montane and upper montane (strongly transformed by human activity), and the most valuable sub-alpine and alpine zones. One of the most important breeding sites for Eurasian Pigmy Owl, Eurasian Black Grouse, Tengmalm's Owl, Alpine Accentor, Common Redpoll, and northern subspecies of Bluethroat, in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje pasmo Karkonoszy leżące w Sudetach Zachodnich. W granicach Polski znajduje się tylko część tego pasma, pozostała – w Czechach. Grzbietem Karkonoszy biegnie granica państwowa. Masyw górski zbudowany jest głównie z granitów. W krajobrazie dominuje zwarte pasmo o wyrównanej wierzchowinie, ponad którą wyniesione są szczyty. Względna różnica wysokości pomiędzy zrównaniami wierzchowinowymi a kulminacjami nie przekracza 100 m. Jedynie Śnieżka (1 602 m n.p.m.), najwyższy szczyt Sudetów, wyróżnia się wysokością i kopiastym kształtem. Karkonosze to góry stare, o przekształconej powierzchni. Cechą charakterystyczną ich rzeźby jest obecność różnorodnych form wietrzeniowych – ostańców skalnych (Słonecznik, Końskie Łby, Pielgrzymy). W krajobrazie wyraźnie zaznaczają się też formy polodowcowe: kotły lodowcowe, wały morenowe, gołoborza oraz jeziora cyrkowe (Mały i Wielki Staw). Najmłodszym elementem krajobrazu, ukształtowanym po ustąpieniu ostatniego zlodowacenia, są torfowiska. Powstały w miejscach licznych wysięków źródliskowych, a wpływ na ich rozwój miały specyficzne warunki klimatyczne. Wzdłuż grzbietu Karkonoszy przebiega europejski dział wodny, rozgraniczający zlewisko Morza Północnego (dorzecze Łaby) i Bałtyku (dorzecze Odry). Wiele z karkonoskich potoków spływa wodospadami z pionowych urwisk kotłów polodowcowych i progów skalnych.

Piętra roślinne w Karkonoszach są dobrze wykształcone. Są to: piętro pogórza (do 500 m n.p.m.), regla dolnego (do 1 000 m), regla górnego (do 1 250 m), subalpejskie (do 1 450 m) i alpejskie (powyżej 1 450 m). Wysokość pięter roślinnych jest tu niższa o 250–300 m w porównaniu z Tatrami. Charakterystyczna w piętrze regla dolnego jest kwaśna buczyna górska. W przeszłości buczyny były najbardziej rozpowszechnionymi zbiorowiskami leśnymi regla dolnego Karkonoszy. Obecnie stanowią niewielką część powierzchni leśnej, lecz są sukcesywnie przywracane w procesie przebudowy drzewostanów. Regiel górny zajmują acydofilne bory świerkowe. Piętro subalpejskie jest najbogatszym florystycznie i najbardziej zróżnicowanym pod względem zbiorowisk roślinnych fragmentem

Tabela 3.117. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Karkonosze
Table 3.117. Key bird species recorded in Karkonosze Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	1–3 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2006–2009	36–44 m	DL	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	1 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008–2009	1–2 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	1 p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2006–2009	1–2 p	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2008–2009	3–5 m	DL	
Mornel *Charadrius morinellus*	L?	2009	1 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	2 p	DL	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2000–2004	36–40 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2007–2009	20–25 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2007–2009	20–25 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	50–60 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2009	1 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2004–2009	230–250 p	DL	
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	2000–2001	50–55 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	6–11 p	DL	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2004–2009	35–40 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2006–2009	25–30 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2007–2009	1–2 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008–2009	40–50 p	PS	
Płochacz halny *Prunella collaris*	L	2007–2009	8–10 p	DL	**A3**
Czeczotka *Carduelis flammea*	L	2008–2009	25–35 p	E	

Karkonoszy. Dominują w nim zarośla kosodrzewiny. Piętro alpejskie obejmuje szczyty Śnieżki i Wielkiego Szyszaka. Elementem charakterystycznym dla Karkonoszy jest roślinność źródliskowa i torfowiskowa.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 78%, łąki i pastwiska – 6%, inne tereny rolne – 8%, mokradła – 4%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Karkonoski Park Narodowy wraz z otuliną, Bilateralny Rezerwat Biosfery Krkonoše/Karkonosze, torfowiska alpejsko-arktyczne w Konwencji Ramsarskiej, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Karkonosze PLH 020006.

Ptaki

W całych Karkonoszach stwierdzono 181 gatunków ptaków, w tym 148 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. W polskiej części gór liczba gatunków lęgowych wyniosła 127. Występuje tu 20 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 12 z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Karkonosze są jedną z 10 najważniejszych ostoi lęgowych dla cietrzewia, sóweczki oraz sokoła wędrownego, który jest tu lęgowy dopiero od 2006 r. Odnotowana w granicach ostoi populacja cietrzewia stanowi ok. 2% krajowej populacji, a sóweczki blisko 10%. Ten masyw górski ma również bardzo duże znaczenie dla lęgowych populacji północnego podgatunku podróżniczka, czeczotki, płochacza halnego oraz drozda obrożnego, dla których najważniejsze są piętra roślinności od regla górnego, przez piętro subalpejskie, do piętra alpejskiego. Dodatkowo wśród gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej liczebność włochatki i dzięcioła zielonosiwego przekracza 1% krajowej populacji. Dużą ciekawostką są ostatnie (2009 r.) obserwacje mornela w sezonie lęgowym. Warto wspomnieć także o gnieżdżącym się w ostoi puchaczu (2 pary), którego stanowiska lęgowe wykryto dopiero w latach 1995–96, oraz o bieliku (1 para), który gniazduje w Karkonoszach od 1999 roku, a jego lęgowisko było pierwszym udokumentowanym stanowiskiem lęgowym tego gatunku w górach.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W Karkonoszach zidentyfikowano 23 siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, z których największy udział w ekosystemach leśnych mają górskie bory świerkowe, a następnie kwaśne buczyny. Wśród ekosystemów nieleśnych dominującym siedliskiem są zarośla kosodrzewiny. Do najcenniejszych przyrodniczo można zaliczyć torfowiska wysokie i przejściowe, ziołorośla oraz siedliska zajmujące skalne ściany kotłów polodowcowych. Wśród roślin wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej w Karkonoszach występują 3 priorytetowe gatunki: dzwonek karkonoski i gnidosz sudecki (endemity Karkonoszy) oraz przytulia sudecka (endemit Masywu Czeskiego). Do endemicznych roślin należy również podgatunek skalnicy darniowej – skalnica bazaltowa. Lista gatunków zwierząt z ww. załącznika obejmuje 5 gatunków nietoperzy, wydrę oraz 2 gatunki bezkręgowców: modraszka nausitousa oraz pachnicę dębową.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- płoszenie ptaków, penetrowanie, wydeptywanie i niszczenie siedlisk, zwłaszcza przy szlakach i obiektach turystycznych. Rozbudowa infrastruktury turystycznej (nartostrady, wyciągi, trasy rowerowe, szlaki turystyczne).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe;
- zwiększenie etatów cięć oraz wycinka starodrzewu (poza parkiem narodowym).

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania pracownikom Karkonoskiego Parku Narodowego za pomoc w inwentaryzacji i monitoringu ptaków – w szczególności Karolinie Dobrowolskiej oraz Romanowi Błaszczykowi, Julianowi Dybalskiemu i Krzysztofowi Bisadze. Krzysztofowi Graczykowskiemu dziękujemy za bardzo cenne informacje dotyczące lęgów bociana czarnego.

Źródła danych

Czapulak i in. (2001), Flousek, Gramsz (1999, 2003, 2006a, b), Pavel (2008), Gramsz, Rąpała – dane niepubl. z lat 2004–2009.

118. Góry Stołowe (Stolowe Mountains)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Romuald Mikusek
Autorzy w poprzednim wydaniu: Romuald Mikusek, Andrzej Dyrcz

Kod ostoi: PL118
Współrzędne geograficzne: 50°27'N, 16°21'E
Powierzchnia: 19 817 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiat kłodzki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Góry Stołowe, PLB 020006

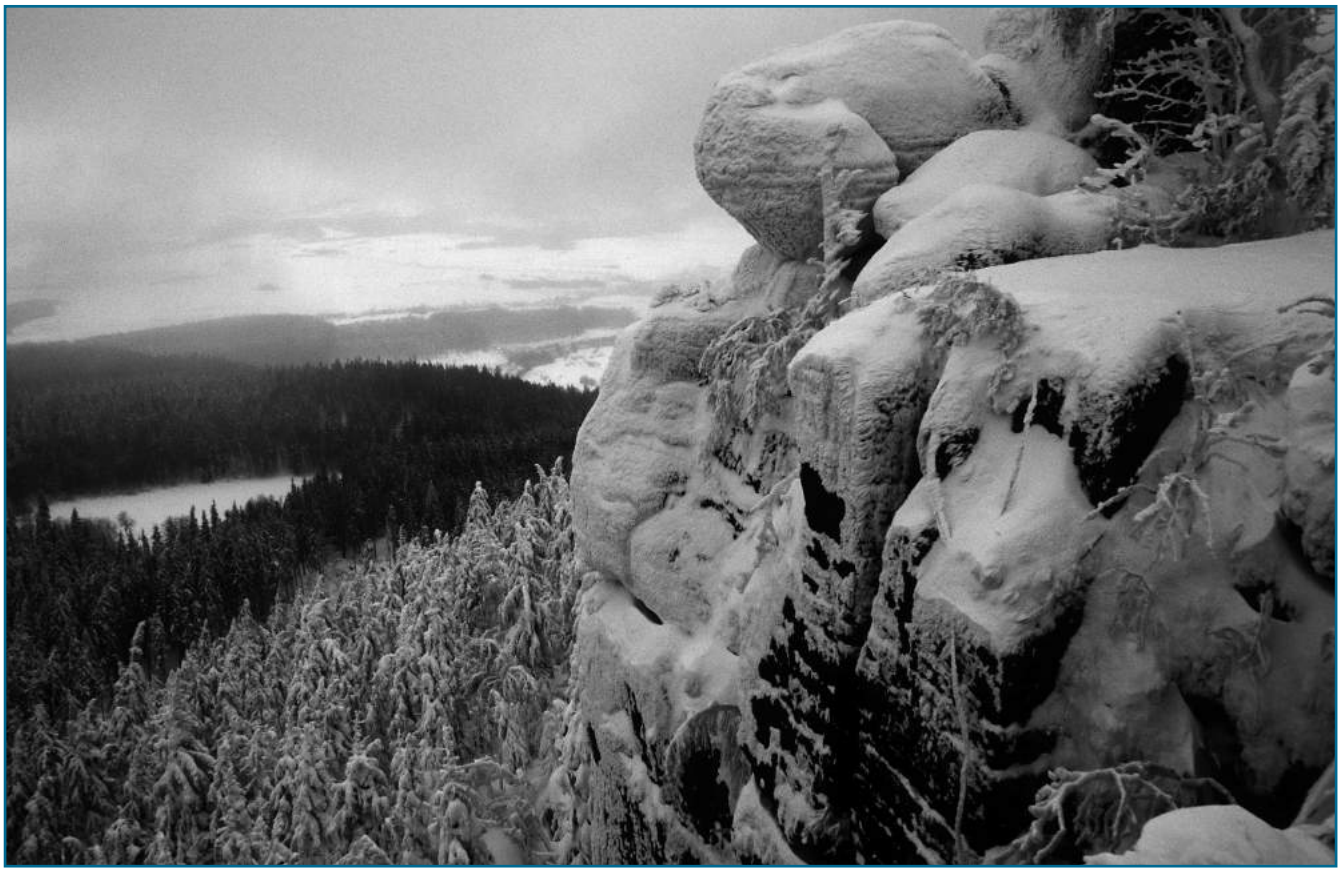
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja pokryta w większości zwartymi borami iglastymi z licznymi ścianami skalnymi. Ważne w skali kraju miejsce występowania sówczki, puchacza, bociana czarnego i dzięcioła czarnego.

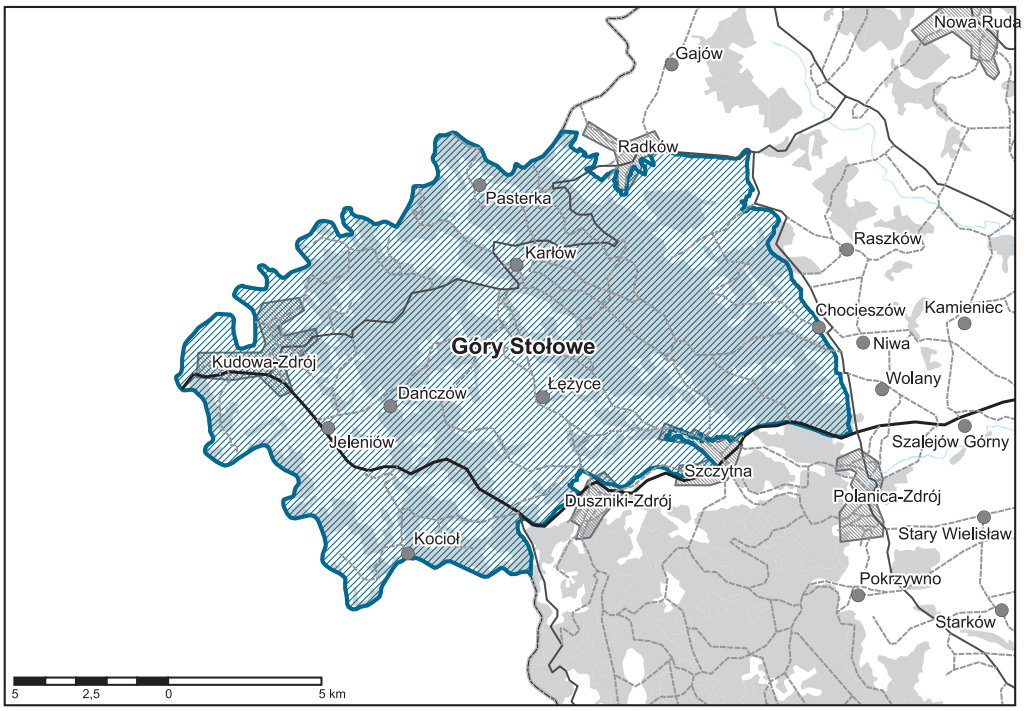
Short summary
A middle-sized site covered by dense coniferous forest, including numerous rock faces. An important site for Pygmy Owl, Eurasian Eagle Owl, Black Stork and Black Woodpecker in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje polską część pasma Gór Stołowych, część Obniżenia Dusznickiego i Kudowy oraz Wzgórza Lewińskie. Najbardziej wyróżniającym rysem pasma Gór Stołowych są wyrastające z płaskiego poziomu zrównań (700–750 m n.p.m.) skały zbudowane z górnokredowych piaskowców ciosowych i margli. Skały te ulegały intensywnemu rozkładowi chemicznemu pod wpływem wody. Powstały charakterystyczne skalne labirynty, ostańce, baszty.
Większość terenu położona jest na wysokości od 400 do 700 m n.p.m. Najwyższe wzniesienia to Szczeliniec Wielki (919 m), Skalniak (915 m) i Narożnik (849 m).

Lasy zajmują ponad 65% powierzchni ostoi. Ponieważ Góry Stołowe są stosunkowo niskie, brak tu regla górnego. Dominują sztucznie wprowadzone bory świerkowe, rosnące w znacznej części na nietypowym dla nich siedlisku lasu mieszanego górskiego. Przeważają drzewostany jednogatunkowe, z głównym gatunkiem – świerkiem. Zaledwie w 8% drzewostanów dominującym gatunkiem jest buk. Jako domieszka występują: brzoza, modrzew, jodła, jawor i sosna. Większość lasów jest w wieku 40–80 lat. Tylko w niewielu miejscach wytworzyła się wielopiętrowa struktura pionowa lasów. Monokulturowe drzewostany świerkowe są bardzo podatne na wpływ czynników niszczących.

Góry Stołowe fot. T. Wilk

Dolnoreglowe lasy liściaste, pochodzące z naturalnych odnowień, zachowały się tylko w niewielkich fragmentach w trudno dostępnym terenie. Na bogatych siedliskach są to żyzne buczyny sudeckie, na uboższych – buczyny kwaśne, a w głębokich, ocienionych dolinach potoków – jaworzyny z miesięcznicą trwałą. Najmniej jest tu lasów łęgowych. Roślinność charakterystyczna dla torfowiska wysokiego wraz z sosną błotną występuje głównie na Wielkim Torfowisku Batorowskim – drugim co do wielkości złożu torfowym w Sudetach. Ważnym elementem flory Gór Stołowych jest pionierska roślinność naskalna. Wśród nisko położonych łąk kośnych i pastwisk na siedliskach umiarkowanie wilgotnych spotyka się na ubogich glebach murawy bliźniczkowe, a w miejscach suchych i nasłonecznionych – niewielkie płaty roślinności kserotermicznej.
W kotlinach podgórskich wyróżniają się duże obszary łąk górskich o półnaturalnym charakterze, z bujną roślinnością trawiastą i ziołami, szczególnie liczne w okolicach Łężyc i Kudowy-Zdroju. Były one, zwłaszcza w przeszłości, regularnie koszone i wypasane. Obecnie takie gospodarowanie prowadzone jest tylko na części łąk leżących w granicach Parku Narodowego Gór Stołowych. Pozostały obszar zajmują różnego rodzaju uprawy i nieużytki.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 66%, łąki i pastwiska – 19%, inne tereny rolne – 6%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 7%.

Formy ochrony przyrody

Park Narodowy Gór Stołowych, Stołowogórski Park Krajobrazowy.

Ptaki

W ostoi odnotowano 164 gatunki ptaków, w tym 115 lęgowych. Występuje tu 16 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 11 lęgowych, pozostałe zaś prawdopodobnie lęgowe. 5 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Góry Stołowe to ważna ostoja szczególnie dla puchacza, sóweczki i bociana czarnego (wszystkie o rekordowych zagęszczeniach w Europie), włochatki, sokoła wędrownego oraz dzięciołów: czarnego i zielonosiwego. Liczne otwarte łąki to częste miejsce żerowania trzmielojada, puchacza i bociana czarnego oraz występowania dużej populacji derkacza.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W obrębie ostoi znajdują się dwa obszary chronione w ramach Dyrektywy Siedliskowej: Góry Stołowe i Grodczyn i Homole koło Dusznik. Najcenniejsze zespoły siedlisk to: kwaśne i żyzne buczyny (*Luzulo-Fagenion* i *Dentario glandulosae-Fagenion*), górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (*Polygono-Trisetion*) oraz niżowe i górskie świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*). Najważniejsze rośliny z punktu widzenia ochrony to: sosna błotna (*Pinus uliginosa*), skalnica zwodnicza (*Saxifraga decipiens*), arnika górska (*Arnica montana*) i liczne gatunki storczyków ze storczycą kulistą (*Traunsteinera globosa*). Ostoja stanowi ważny korytarz ekologiczny dużych ssaków:

Tabela 3.118. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Góry Stołowe
Table 3.118 Key bird species recorded in Stolowe Mountains IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1995–2003	0–5 p	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	11–14 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1995–2003	1 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1995–2003	7–10 p	E	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1995–2003	0–1 p	E	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1995–2003	0–1 p	E	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2004–2009	1 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2000–2003	64–70 m	DL	**A1, C1**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	6–8 p	DL	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	35–40 p	DL	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	4–5 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1995–2003	30–35 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1995–2003	55–70 p	E	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1995–2003	0–1 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2003	0–1 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1995–2003	3–5 p	E	

stwierdzono tu w ostatnich latach obecność przechodnich niedźwiedzi i wilków oraz rysiów, które mogą się na tym obszarze sporadycznie rozmnażać.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zabudowywanie terenów niezabudowanych oraz budowa nowych dróg.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- rolnictwo – intensyfikowanie użytkowania rolnego, wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, zakładanie upraw plantacyjnych;
- gospodarka leśna – zalesianie łąk i pastwisk, usuwanie drzew martwych lub zamierających, w tym dziuplastych, oraz zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych, w ostatnich latach w powiązaniu z silnym wymieraniem lasów świerkowych obcego pochodzenia przyśpieszone gradacją kornika drukarza czyszczenia i trzebieże w lasach w okresie lęgowym ptaków, tworzenie licznych ogrodzeń chroniących uprawy co nie sprzyja odnowieniu populacji kuraków leśnych;
- urbanizacja – niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe;
- turystyka i wypoczynek – bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetracji siedlisk i rozbudowy infrastruktury turystycznej (nartostrady, wyciągi, trasy rowerowe, motorowe, szlaki turystyczne), nasilone wskutek popularności skuterów śnieżnych i quadów, które penetrują teren poza zwykłymi drogami.

Źródła danych

Dyrcz, Mikusek (2008), Mikusek (2004), Mikusek – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Sówczka *Glaucidium passerinum* (fot. C. Korkosz)

119. Zbiornik Otmuchowski (Otmuchow Reservoir)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C3, C4

Autor: Jakub Szymczak
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL119
Współrzędne geograficzne: 50°28'N, 17°06'E
Powierzchnia: 2 027 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiat ząbkowicki; województwo opolskie; powiat nyski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zbiornik Otmuchowski, PLB160003

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmująca duży zbiornik zaporowy na Nysie Kłodzkiej. Przy odpowiednim poziomie wody najważniejsze w regionie miejsce postoju i żerowisko dla ptaków blaszkodziobych (głównie gęsi) i siewkowatych podczas wędrówki wiosennej i jesiennej.

Short summary
A small site encompassing a dam reservoir on Nysa Kłodzka River. At the high water levels it is the most important regional resting site and feeding ground for waterfowl (mostly geese) and waders during spring and autumn migration.

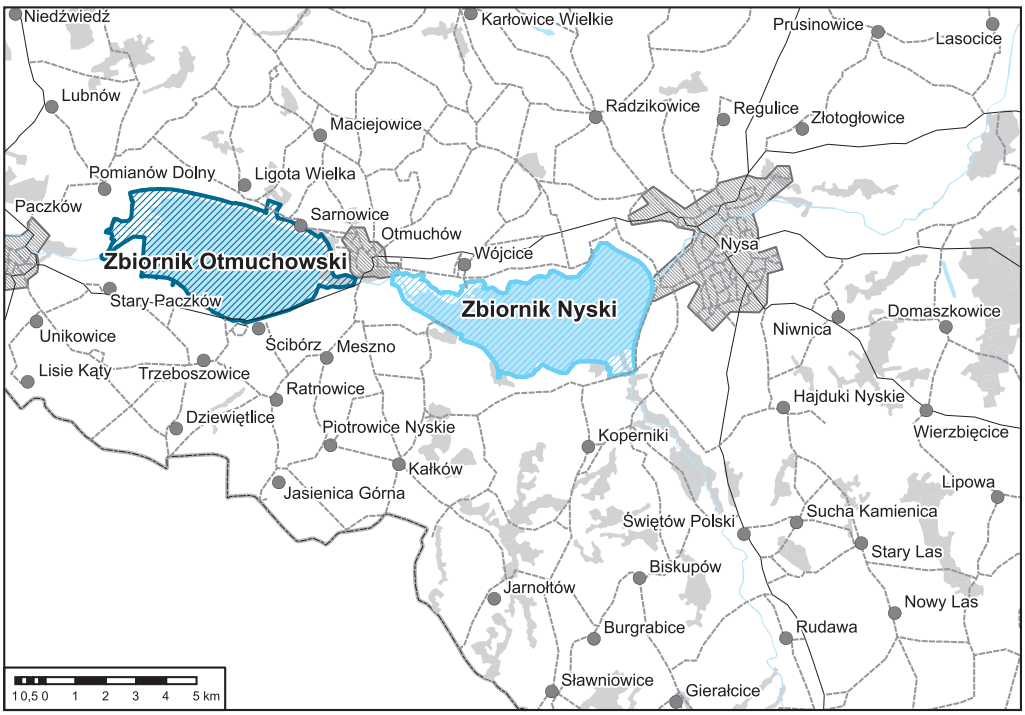
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje sztuczny akwen – Zbiornik Otmuchowski. Położona jest w dolinie Nysy Kłodzkiej koło Otmuchowa na Przedgórzu Sudeckim. Zbiornik zbudowano w latach 1925–1932, piętrząc wody Nysy Kłodzkiej w celach retencyjnych. Jest to jeden z największych sztucznych zbiorników w Polsce i największy na Nysie Kłodzkiej. Długość zbiornika wynosi ok. 7 km, szerokość waha się między 2 a 3,8 km. Przy najwyższym spiętrzeniu wody maksymalna powierzchnia zalewu wynosi 1976 ha, a pojemność 130,45 mln m^3. Wschodnia część zbiornika jest otoczona wałem o długości 6,5 km i wysokości 17 m, zachodni brzeg jest płaski, porośnięty gęstymi zaroślami wiklinowymi, drzewami i krzewami. Jest on podtapiany w czasie wysokich stanów wody w zbiorniku. Charakterystyczne dla akwenu są wahania poziomu wody. Powodują one, że strefa brzegowa jest szeroka, a w okresie niskich stanów odsłaniają się rozległe połacie grząskiego, mulistego dna. Roślinność wodna jest uboga i występuje tylko w części zachodniej.

Otoczenie jeziora stanowi teren pagórkowaty, bezleśny, użytkowany jako pola uprawne. Jezioro oraz jego okolice są dobrze zagospodarowane pod względem turystycznym, szczególnie brzeg północny ostoi. Najbliższe miasta to Otmuchów i Paczków.

Tabela 3.119. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Otmuchowski
Table 3.119. Key bird species recorded in Otmuchow Reservoir IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2008	20 000–70 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2006	2 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2008	max. 65 000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2008	max. 5 000 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2006–2009	1–8 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2008	max. 1 700 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1995–2003	max. 15 000 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2008–2009	1–2 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2008	max. 8 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2007–2008	1 i		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2006–2008	1–6 i	DL	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2005–2008	1 i	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	2–5 p	PS	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	2004–2008	1–3 p	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	max. 58 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	L	2004–2008	254–300 p	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	2004, 2008	1 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	1–6 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	2–4 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2008	1–4 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2006–2008	1–3 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2008	1–2 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2008	1–6 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	1 m	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2008	max. 150 i	DL	
Siewnica *Pluvialis squatarola*	M	2004–2008	max. 135 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2008	max. 510 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2008	max. 230 i	DL	
Szlamnik *Limosa lapponica*	M	2004–2008	1–3 i	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004–2008	max. 225 i	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2008	max. 90 i		
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2005–2006	1 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2005–2008	max. 4 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2008	max. 43 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2006	1 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2008	1–11 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2008	max. 15 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	1 p	DL	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 23%, łąki i pastwiska – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 75%.

Formy ochrony przyrody

Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu (12 994 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 56 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 12 lęgowych. 27 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego gęsi zbożowej; stosunkowo duże koncentracje osiągają także gęś białoczelna, krzyżówka, cyraneczka i czajka. Ptaki wodno-błotne występują w koncentracjach powyżej 20 000 os. Zbiornik stanowi ważny obszar wypoczynkowy i żerowiskowy dla siewkowatych w trakcie wędrówki jesiennej. W ostatnich latach występują tu największe w regionie koncentracje kulika wielkiego i biegusa zmiennego. W ostoi gniazduje też co najmniej 1% populacji krajowej czapli siwej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Brak danych.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- w okresie wiosennym wędkarstwo – niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk;
- w okresie jesiennym łowiectwo – niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk, zabijanie ptaków nierozpoznanych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zmiany poziomu wody w okresie lęgowym.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc przy gromadzeniu danych Marianowi Domagale, Pawłowi Gębskiemu, Dariuszowi Rusinowskiemu, Pawłowi Sosze i Markowi Stajszczykowi.

Źródła danych

Stajszczyk (2009), Szymczak, Domagała, Gębski, Rusinowski, Socha – dane niepubl. z lat 2004–2008.

120. Zbiornik Nyski (Nysa Reservoir)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, B3,C3, C4,C6

Autor: Jakub Szymczak
Autor w poprzednim wydaniu: Tadeusz Stawarczyk

Kod ostoi: PL120
Współrzędne geograficzne: 50°27'N, 17°16'E
Powierzchnia: 2 209 ha
Położenie administracyjne: województwo opolskie; powiat nyski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zbiornik Nyski, PLB160002

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmująca zbiornik zaporowy na Nysie Kłodzkiej. Przy odpowiednim poziomie wody ważne miejsce postoju i żerowisko dla ptaków blaszkodziobych i siewkowatych w okresie migracji wiosennej i jesiennej.

Short summary
A small site encompassing a dam reservoir on Nysa Kłodzka River. At the right water levels it is an important intermediate point and feeding ground for waterfowl and waders during spring and autumn migration.

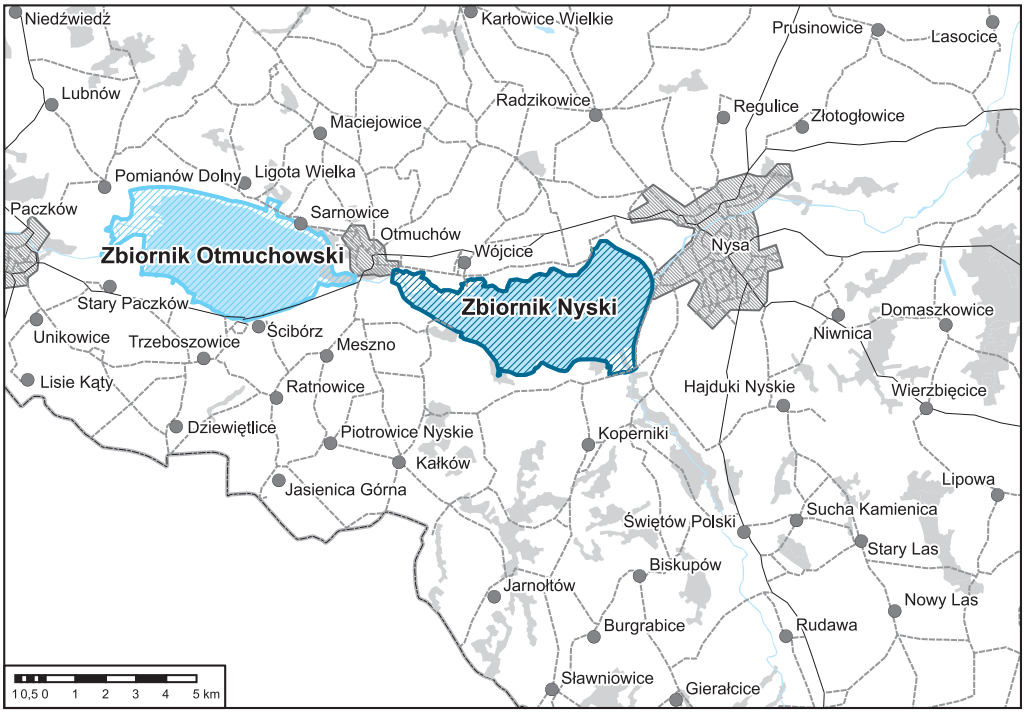
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje Zbiornik Nyski, sztuczne jezioro retencyjne wykorzystywane do produkcji energii elektrycznej, usytuowane w Obniżeniu Otmuchowskim na Przedgórzu Sudeckim. Położona jest na terenie podgórskim, w pagórkowatym, bezleśnym krajobrazie rolniczym. Zbiornik wybudowano na Nysie Kłodzkiej w 1972 roku, poniżej Zbiornika Otmuchowskiego, pomiędzy Otmuchowem a Nysą. Przy maksymalnym poziomie piętrzenia osiąga pojemność 123,44 mln m^3 i 2 077 ha powierzchni zalewu, długość zbiornika wynosi ok. 8 km, a szerokość od 2,7 do 3,8 km.

Północny brzeg zbiornika stanowi naturalna wysoka skarpa, u której podnóża biegnie wąska piaszczysta plaża. Od strony wschodniej i częściowo południowej brzeg stanowi zapora ziemna pokryta betonem, w części południowo-zachodniej zbiornik otacza niski wał ziemny. Bezpośrednie sąsiedztwo zbiornika to pola uprawne oraz kilka niewielkich kęp zadrzewień. W południowo-zachodniej części akwenu wydobywany jest żwir, działalność ta doprowadziła do likwidacji znaczącej powierzchni płycizn i powstania kilku różnej wielkości wysp. Roślinność szuwarowa jest uboga, płaty trzciny i pałki występują tylko w południowym fragmencie zbiornika. Płytsze miejsca w części zachodniej i południowej porośnięte są turzycowiskami i łozowiskami, tworzącymi pas o szerokości kilkudziesięciu metrów. Wahania poziomu wody mogą sięgają 4–5 m, przy niskich stanach odsłaniane jest błotniste dno. Linia brzegowa jest urozmaicona, z licznymi zatokami i mieliznami, stanowiąc dogodne miejsce dla przelotnych ptaków wodno-błotnych. Od kilku lat w zbiorniku utrzymywany jest średni po-

Tabela 3.120. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Nyski
Table 3.120. Key bird species recorded in Nyski Reservoir IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2008	min. 30 000 i	DL	**A4iii, C4**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2008	max. 29 500 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2008	500 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2009	max. 9 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1995–2003	max. 23 000 i		**B1i, C3**
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2008	1 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2006–2009	2 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2008	max. 7 i		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	2–6 p	E	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	max. 63 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2004–2009	1–12 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2008	1 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2008	1 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006	1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2008	1–2 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	1 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2006–2008	1–2 i	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Czajka *Vanellus vanellus*	M	1995–2003	max. 5 230 i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004	max. 410 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2008	max. 40 i	DL	
Szlamnik *Limosa lapponica*	M	2004–2008	1–3 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2008	max. 40 i	DL	
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2006, 2008	1 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2004–2009	3–9 p	DL	**C6**
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	max. 83 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2005–2008	3613–4410 p	DL	**B3**
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2004–2009	max. 14 p	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2008	2 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008	max. 186 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2005–2009	2–14 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2005–2009	max. 8 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	max. 40 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	1 p	DL	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	M	2005, 2008	+	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006–2009	1–4 p	PS	

ziom wody, który spowodował zarośnięcie najwyżej położonych płycizn i bardzo rzadkie pojawianie się błotnistego dna w okresie jesiennej migracji.
Najbliżej położone miasta to Otmuchów i Nysa. Zbiornik jest miejscem turystyki i rekreacji.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 10%, łąki – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 80%.

Formy ochrony przyrody

Otmuchowsko-Nyski Obszar Chronionego Krajobrazu (12 994 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono 60 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 13 lęgowych. 33 gatunki wymienione są w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
W ostoi gniazduje co najmniej 1% krajowej populacji rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej, śmieszki i mewy czarnogłowej. Jest to jedyne w regionie regularne miejsce lęgów rybitwy białoczelnej.
W okresie wędrówek występuje co najmniej 1% populacji szlaku wędrówkowego gęsi zbożowej i krzyżówki, ptaki wodno-błotne pojawiają się w koncentracjach powyżej 20 000 os. zarówno w okresie wędrówki, jak i zimowania.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Oczka wodne położone wzdłuż wału, w południowo-zachodniej części zbiornika, stanowią miejsce rozrodu płazów, stwierdzono tu m.in. kumaki nizinne (gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej) i rzekotki drzewne.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- Wydobywane żwiru na terenie zbiornika prowadzi do likwidacji najpłytszych jego obszarów, czyli najdogodniejszych dla migrujących ptaków miejsc odpoczynku i żerowisk.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zmiany poziomu wody w okresie lęgowym;
- niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk, zabijanie ptaków nierozpoznanych.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc przy gromadzeniu danych Pawłowi Gębskiemu, Pawłowi Kołodziejczykowi, Krzysztofowi Ostrowskiemu, Dariuszowi Rusinowskiemu, Pawłowi Sosze, Markowi Stajszczykowi, Tadeuszowi Stawarczykowi i Markowi Zarzyckiemu.

Źródła danych

Czapulak, Adamski, Betleja (2002), Stajszczyk (2009), Stawarczyk, Grabiński, Karnaś (1996).

121. Dolina Górnej Odry (Upper Odra River Valley) (dawna nazwa: Stawy Wielikąt i Las Tworkowski)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Jacek Betleja, Mariusz Rojek, Andrzej Sojka, Grzegorz Chlebik, Dariusz Szyra
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Betleja, Krzysztof Henel

Kod ostoi: PL121
Współrzędne geograficzne: 50°00'N, 18°16'E
Powierzchnia: 5 350 ha
Położenie administracyjne: województwo śląskie; powiaty: raciborski, wodzisławski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Górnej Odry, PLB240003

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje stawy hodowlane Wielikąt, las łęgowo-grądowy na lewym brzegu Odry i liczne wyrobiska pożwirowe wzdłuż uregulowanego koryta Odry oraz w tzw. polderze Buków. Obszar jest jednym z najważniejszych w skali kraju lęgowisk bączka, hełmiatki, krakwy oraz mewy czarnogłowej.

Short summary
The site includes a complex of fish breeding ponds "Wielikąt", alluvial and oak-hornbeam forest on the left bank of Odra River and numerous post-gravel quarry reservoirs along the regulated river channel and in Buków polder. The area is one of the most important breeding sites for Little Bittern, Gadwall and Mediterrean Gull in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoję stanowi 17-kilometrowy odcinek doliny Odry na południe od Raciborza wraz z kompleksem stawowym Wielikąt, przylegającymi do niego polami i łąkami, licznymi wyrobiskami pożwirowymi i czynnymi żwirowniami oraz Lasem Tworkowskim. Część ostoi chroniona jest od roku 1993 jako Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Wielikąt obejmujący głównie gospodarstwo rybackie.
Na kompleks stawów o powierzchni ok. 400 ha składa się 6 większych (30–40 ha) i kilkanaście mniejszych stawów. Większość brzegów porośnięta jest wąskim pasem szuwarów trzcinowych, a tylko na niektórych stawach szuwary są szersze. Część grobli obsadzona jest drzewami liściastymi, wśród których spotyka się także stare okazy, objęte ochroną pomnikową. Wyrobiska pożwirowe mają urozmaiconą linię brzegową, na ogół bez szuwarów, oraz znajdują się tam wyspy. W ostoi zlokalizowanych jest też kilka czynnych żwirowni, a znaczny fragment jest obwałowany i tworzy tzw. polder Buków, o znaczeniu przeciwpowodziowym. Planowany jest do utworzenia kolejny suchy, ale obwałowany polder Racibórz, który być może w przyszłości zostanie przekształcony w napełniony zbiornik wodny.
W Lesie Tworkowskim (ok. 110 ha) dominują zbiorowiska łęgowe i grądowe z dębami i dobrze rozwiniętym runem.
W granicach ostoi znajduje się pięć wsi, z których dwie przeznaczone są do wysiedlenia w momencie wybudowania polderu Racibórz. Wyrobiska pożwirowe odwiedzane są chętnie przez ludzi, głównie wędkarzy.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska – 6%, inne tereny rolne – 37%, zbiorniki wodne i cieki – 38%, inne – 15%.

Formy ochrony przyrody
Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy Wielikąt.

Ptaki
W ostoi stwierdzono co najmniej 22 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 16 lęgowych. Gniazduje tu 8 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Jest to jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk mewy czarnogłowej, hełmiatki i bączka, znaczące liczebności osiąga tu też populacja lęgowa śmieszki i krakwy. Obszar ten jest punktem przystankowym dla migrujących ptaków wodno-błotnych – szczególnie licznie występują tu czajki, łyski i łabędzie nieme.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W ostoi stwierdzono występowanie 5 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: różanki, kozy, piskorza, traszki grzebieniastej, kumaka nizinnego.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- zaprzestanie hodowli ryb na stawach ze względu na nieopłacalność produkcji.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- budowa zbiornika wodnego Racibórz, zrzut ścieków komunalnych, plany budowy kanału dla żeglugi śródlądowej, budowa polderów przeciwpowodziowych w dolinie Odry, obniżanie się poziomu wód gruntowych w wyniku regulacji rzeki Odry;
- wypalanie roślinności na groblach, kłusownictwo na stawach;
- wydobywanie piasku i żwiru, płoszenie i przypadkowe zabijanie ptaków w trakcie polowań w okresie, kiedy trwają jeszcze lęgi kaczek (samice wodzące nielotne pisklęta), wprowadzanie toksycznego ołowiu do wody przez myśliwych podczas polowań, co może powodować zachorowania na ołowicę u ptaków blaszkodziobych.

Podziękowania
Autorzy dziękują dyrektorowi gospodarstwa rybackiego Wielikąt Sławomirowi Grabowskiemu za przyjazne podejście do wszystkich osób obserwujących ptaki na stawach.

Źródła danych
Betleja (2009), Chmielewski, Stelmach (2009), Cempulik, Sochacka, Żyła (2003), Natura 2000 SDF/PLB240003 Stawy Wielikąt i Las Tworkowski, Szyra (2001, 2004).

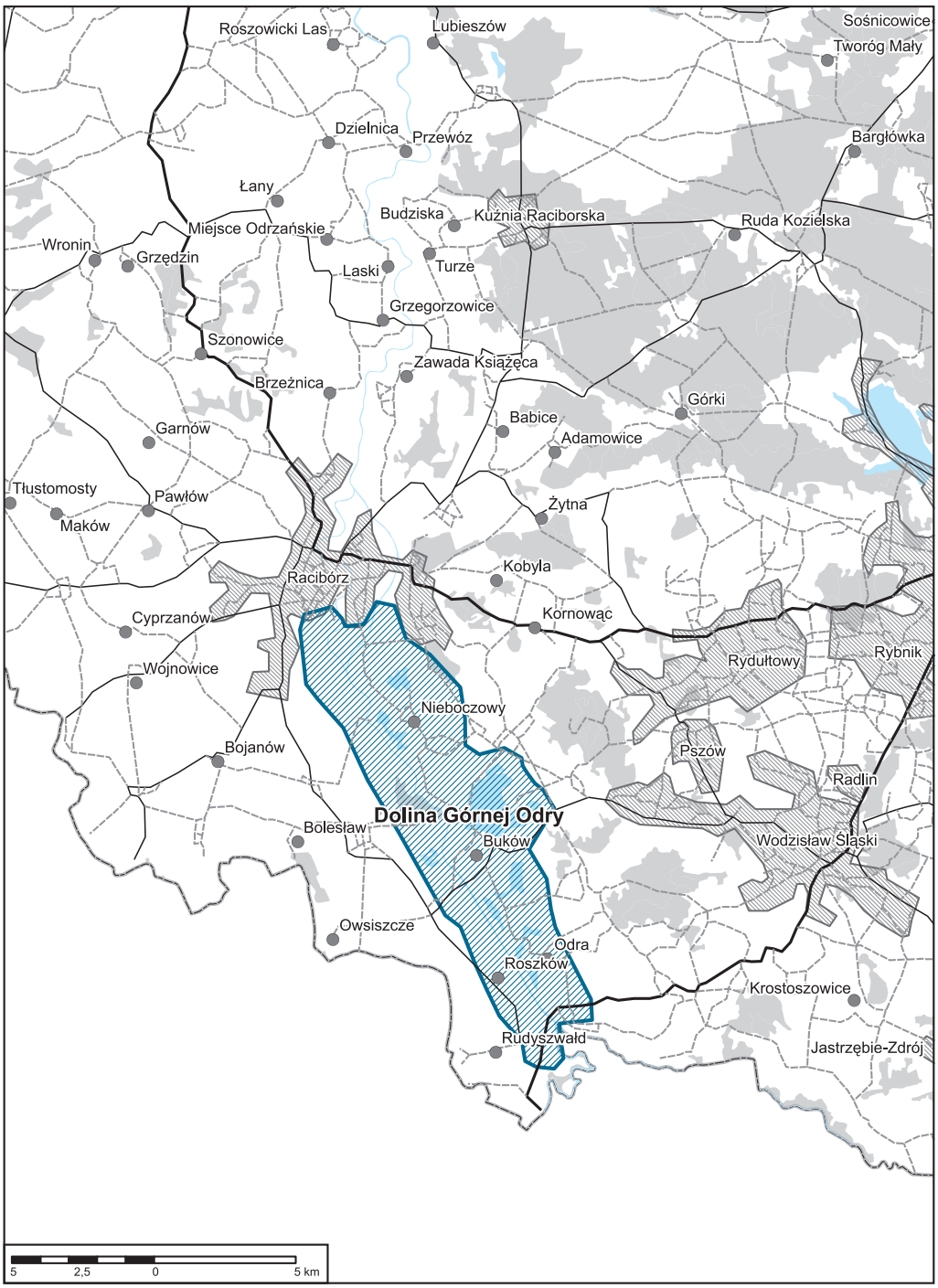

Roszowicki Las
Lubieszów
Sośnicowice
Tworóg Mały
Dzielnica
Przewóz
Bargłówka
Łany
Budziska
Kuźnia Raciborska
Ruda Kozielska
Miejsce Odrzańskie
Wronin
Grzędzin
Laski
Turze
Grzegorzowice
Szonowice
Zawada Książęca
Brzeźnica
Górki
Babice
Adamowice
Garnów
Tłustomosty
Pawłów
Maków
Żytna
Racibórz
Kobyla
Cyprzanów
Kornowąc
Rydułtowy
Rybnik
Wojnowice
Nieboczowy
Pszów
Bojanów
Radlin
Dolina Górnej Odry
Bolesław
Buków
Wodzisław Śląski
Owsiszcze
Odra
Roszków
Krostoszowice
Rudyszwald
Jastrzębie-Zdrój
5
2,5
0
5 km

Tabela 3.121. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Górnej Odry
Table 3.121. Key bird species recorded in Upper Odra River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2007–2009	400–600 i	PS	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2005–2008	max. 10 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2005–2008	max. 3000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2005–2008	max. 350 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008	3–8 p	E	
Gęgawa *Anser anser*	M	2005–2008	max. 900 i	DL	
Ohar *Tadorna tadorna*	L	2008	0–1 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2008	44–55 p	E	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008	1 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2002–2004	1–3 p	DL	
Hełmiatka *Netta rufina*	L	2008	10–16 p	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	L	2008	70–150 p	E	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2002–2004	0–1 p	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	L	2008	63–111 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2008–2009	3–5 p	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2008	159–250 p	E	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008	0–1 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008	22–46 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	1–5 p	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	11–20 p	E	**C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M	2005–2008	max. 16 i	DL	
Czapla siwa *Ardea cinerea*	M	2005–2008	100–220 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2007–2009	0–1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2009	4 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007–2009	0–1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2008	0–1 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	4–7 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2002–2004	0–3 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2002–2004	0–1 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	1 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2005–2008	min. 1000 i	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2007–2009	6–10 p	E	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2008	1 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2005–2008	200 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2005–2008	1100 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2005–2008	58 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1996–2003	220 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2007–2009	0–13 p	DL	**C6**
Mewa mała *Larus minutus*	M	1996–2003	105 i		
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008	1800 p	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2007–2009	3–4 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2007–2009	25–30 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2007–2009	5–7 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1996–2003	2 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1996–2003	1 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2009	3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2007–2009	5–7 p	E	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2008	11 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008	0–2 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	13–20 p	E	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2007–2009	210–225 p	DL	

122. Dolina Górnej Wisły (Upper Vistula River Valley)

Kryteria BirdLife International: A4iii, B2, C4, C6

Autorzy: Jan Król, Jacek Betleja
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Betleja, Krzysztof Henel

Kod ostoi: PL122
Współrzędne geograficzne: 49°53'N, 18°50'E
Powierzchnia: 24 740 ha
Położenie administracyjne: województwo śląskie; powiaty: bielski, cieszyński, pszczyński
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Górnej Wisły, PLB240001

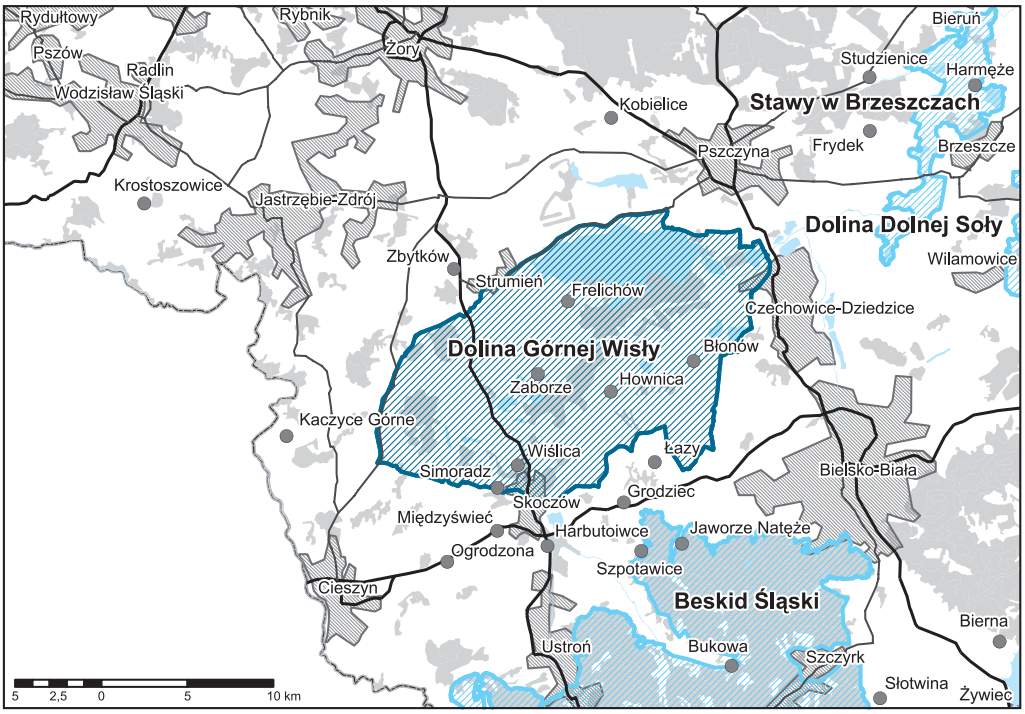
Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca podgórską i nizinną dolinę Wisły, duży zbiornik zaporowy oraz liczne kompleksy niewielkich stawów rybnych zlokalizowanych wzdłuż Wisły i jej południowych dopływów. Cała ostoja, a szczególnie Zbiornik Goczałkowicki jest jednym z najważniejszych w Polsce południowej miejsc koncentracji migracyjnych ptaków wodno-błotnych. Liczebność bączka, ślepowrona, rybitwy białowąsej, rybitwy rzecznej kwalifikuje tę ostoję do najważniejszych w kraju miejsc lęgowych dla tych gatunków.

Short summary
Submontane and lowland part of Vistula River Valley, strongly transformed by human activity, with Goczałkowicki Reservoir built across it. Numerous complexes of fish-ponds (mostly for carp) along the river and its south tributaries. The site, especially Goczałkowicki Reservoir, is one of the most important sites for migration and post-breeding congregations of waterbirds in southern Poland. Quantities of Little Bittern, Black-crowned Night Heron, Whiskered Tern and Common Tern qualify this site for one of the most important breeding areas for these species in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja znajduje się w górnym odcinku Wisły i jej dopływów, pomiędzy Skoczowem a Czechowicami-Dziedzicami. Większa jej część leży w Kotlinie Oświęcimskiej, a mniejsza, południowa – na Pogórzu Śląskim. O charakterze i znaczeniu ostoi decyduje głównie Zbiornik Goczałkowicki o powierzchni 3 200 ha i 168,40 mln m^3 pojemności, jeden z największych retencyjnych zbiorników w Polsce. Został oddany do eksploatacji w 1955 roku, a obecnie pełni rolę źródła wody pitnej i zabezpiecza dolinę rzeki zarówno przed powodziami, jak i okresami

Dolina Górnej Wisły (fot. J. Król)

suszy. W ostatnich latach woda utrzymywana jest na stałym, niezmiennym poziomie. Wcześniej następowały nawet dłuższe okresy obniżenia poziomu wody, kiedy odsłaniało się dno zbiornika. Później, po podniesieniu się poziomu wody, pojawiały się rozległe szuwary, głównie manny mielec, szczególnie w zachodniej i południowo-zachodniej część zbiornika, gdzie znajdują się liczne płycizny. W miejscach tych koncentrowały się lęgi wielu gatunków ptaków, w tym 16 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Otwarta toń zbiornika to rejon skupiania się na odpoczynek i nocleg ptaków migrujących w liczbie okresowo sięgającej 40 000 os. Akwen jest wyłączony z rekreacji – zabroniona jest kąpiel, biwakowanie i sporty wodne. Administrujące zbiornikiem Górnośląskie Przedsiębiorstwo Wodociągów prowadzi gospodarkę rybacką. Wędkowanie dopuszczone jest jedynie z wyznaczonych fragmentów brzegów za specjalnym zezwoleniem i wspiera manipulowanie rybostanem w celu zapewnienia odpowiedniej jakości wody pobieranej do sieci wodociągowej.

Pozostałą część ostoi stanowią kompleksy stawów o łącznej powierzchni ponad 1000 ha, położone wśród mozaiki pól uprawnych, rozproszonej, ale gęstej zabudowy wiejskiej i typu willowego oraz niewielkich lasów. Na większości stawów prowadzona jest intensywna hodowla karpia. Na niektórych znajdują się przybrzeżne pasy szuwarów, zwłaszcza trzcinowych, zakrzewione i zadrzewione wyspy lub zatrzcinione wyspy będące pozostałościami starych grobli.

Wzdłuż dopływu Wisły – Bajerki rozciąga się większy obszar borów sosnowych, a w niektórych miejscach, szczególnie bliżej rzeki – las ma charakter grądowy z fragmentami młodych olsów. Tam też znajduje się rezerwat Rotuz chroniący torfowisko przejściowe.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 17%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 58%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 16%, inne – 3%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Wiślicka Skarpa (24,2 ha), Rotuz (21,2 ha).

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono 270 gatunków ptaków, w tym 160 lęgowych. Odnotowano lęgi co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 12 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Dolina Górnej Wisły jest jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych 6 gatunków ptaków: bączka, ślepowrona, czapli purpurowej, rybitwy rzecznej, rybitwy białowąsej i rybitwy czarnej. Na jej obszarze występuje co najmniej 1% populacji lęgowej rybitwy czarnej. Liczebność krakwy, głowienki i czernicy przekracza także 1% populacji krajowej. W skali regionu ostoja jest ważnym miejscem lęgowym perkoza dwuczubego, zausznika, kropiatki i żurawia. Jest też jednym z najważniejszych w kraju, śródlądowych miejsc koncentracji i wypoczynku ptaków w okresie przelotów wiosennych i jesiennych, w czasie których tworzą się koncentracje sięgające od 20 000 do 40 000 os. W sezonie polęgowym na Zbiorniku Goczałkowickim nocują mewy w liczbie sięgającej 20 000 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie 15 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej. Są to: minóg rzeczny, minóg strumieniowy, różanka, koza, piskorz, głowacz białopłetwy, traszka grzebieniasta, traszka karpacka, kumak nizinny, kumak górski, żółw błotny, podkowiec mały, nocek łydkowłosy, bóbr europejski i wydra.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zaprzestanie hodowli ryb na stawach ze względu na nieopłacalność produkcji;
- likwidacja wysp i roślinności szuwarowej na stawach hodowlanych;
- zanikanie szuwarów na Zbiorniku Goczałkowickim;
- zwiększenie udostępnienia zbiornika do rekreacji (wzrost liczby wędkarzy, ewentualne dopuszczenie żeglowania).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wzrost populacji norki amerykańskiej;
- wprowadzanie toksycznego ołowiu do wody przez myśliwych podczas polowań oraz przez wędkarzy z ciężarkami; śruciny i ciężarki są połykane przez ptaki i mogą powodować zachorowania na ołowicę;
- próby lokalizacji hodowli zwierząt futerkowych (norki amerykańskiej, lisów) w ostoi;
- presja indywidualnego budownictwa mieszkaniowego na tereny w bezpośredniej bliskości stawów i Zbiornika Goczałkowickiego;

Tabela 3.122. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Górnej Wisły
Table 3.122. Key bird species recorded in Upper Vistula Valey IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2005–2008	20000–40000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2000–2009	34–49 p	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	1994–2002	+		
Gęgawa *Anser anser*	L	2005–2008	90–135 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2000–2008	44–61 p	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2004–2008	4–5 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2000–2008	25–41 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2004–2008	5–14 p	DL	
Hełmiatka *Netta rufina*	L	2009	1p	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	L	2000–2008	152–265 p	DL	**B2**
Czernica *Aythya fuligula*	L	1998–2008	225–412 p	DL	**B2**
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2006–2009	1p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2009	1p	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	1996–2008	340–720 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2000–2008	2–5 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2000–2008	240–617 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2005–2008	70–125 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2008	8–13 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2000–2008	9–17 p	DL	**C6**
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	2000–2008	min. 137 p	DL	**C6**
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	2002–2008	max. 18 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2006–2008	max. 205 i	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	L	2004–2008	0–5 p	DL	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2008	min. 3 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	35–40 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2000–2008	1–2 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2009	1p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2000–2008	15–26 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2000–2008	5–10 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2003–2008	1–2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2000–2008	1–5 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	L	2000–2008	440–490 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2000–2008	1–2 p	DL	
Szablodziób *Recurvirostra avosetta*	L	2003–2008	0–2 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2000–2008	24–49 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2000–2008	1–3 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2000–2008	20–49 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2003–2008	2–4 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2005–2007	2000–2500 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2000–2008	95–380 p	DL	**C6**
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2008	145–460 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2003–2008	25–70 p	DL	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2000–2009	18–24 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2000–2009	min. 15 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2000–2008	3–5 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2000–2008	5–10 p	PS	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2000–2008	1–2 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2000–2008	min. 5 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2008	20–30 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2008	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2000–2008	1–2 p	PS	

- planowana modernizacja międzynarodowej linii kolejowej oraz budowa centrum logistycznego na stacji rozrządowej w Zabrzegu–Czarnolesiu;
- zarastanie przez rośliny ekspansywne (rdestowce) brzegów rzek i potoków.

Podziękowania

Dziękujemy:
- członkom Grupy Lokalnej OTOP „Czaplon" oraz członkom Klubu Ornitologów z Bielska-Białej za udostępnienie danych;
- kierownikowi Zbiornika Goczałkowickiego za umożliwienie prowadzenia badań na tym zbiorniku;
- gospodarzom stawów za umożliwienie prowadzenia monitoringu na stawach i aktywne wspieranie działań ochronnych.

Źródła danych

Betleja, Henel (2002), Betleja i in. (2006), Król, Betleja – dane niepubl. z lat 2004–2009.

123. Stawy w Brzeszczach (Brzeszcze Ponds)

Kryteria BirdLife International: B2, B3 , C6

Autorzy: Mateusz Ledwoń, Jacek Betleja
Autorzy w poprzednich wydaniach: Jacek Betleja, Krzysztof Henel

Kod ostoi: PL123
Współrzędne geograficzne: 50°00'N, 19°08'E
Powierzchnia: 3 566 ha
Położenie administracyjne: województwo śląskie, powiaty: bielski, bieruńsko-lędziński, pszczyński; województwo małopolskie; powiat oświęcimski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Stawy w Brzeszczach, PLB120009

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja, z licznymi stawami typu karpiowego oraz doliną rzeki Wisły. Jeden z najważniejszych obszarów gniazdowania ślepowrona, bączka, rybitwy białowąsej oraz mewy czarnogłowej w Polsce.

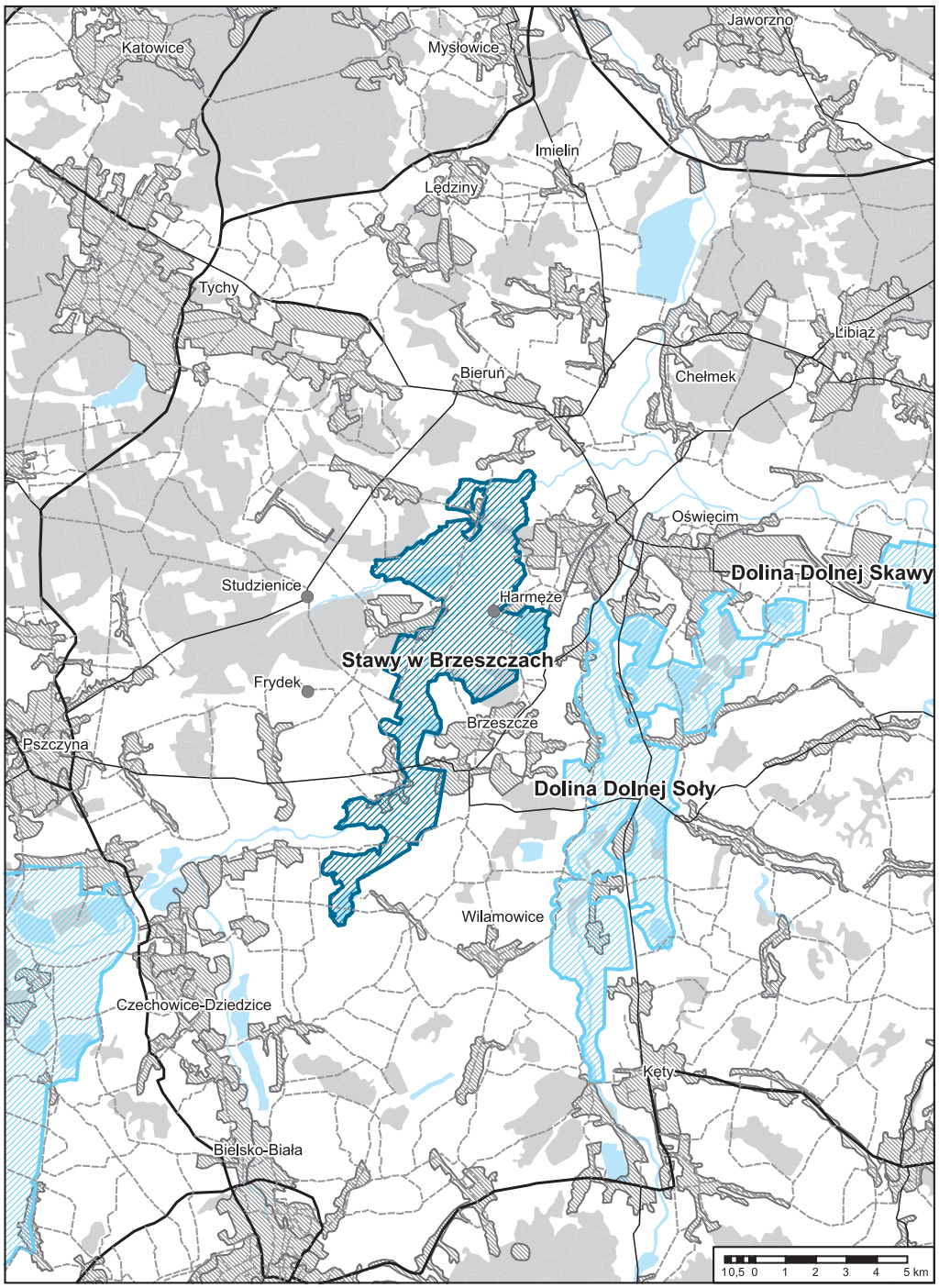
Short summary
A small site including several carp breeding ponds and a part of Vistula River Valley. One of the most important nesting site for Black-crowned Night Heron, Little Bittern, Mediterraean Gull and Whiskered Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest we wschodniej części mezoregionu Dolina Górnej Wisły, wchodzącego w skład Kotliny Oświęcimskiej. Obejmuje ona obszar ukształtowany w znacznej mierze w wyniku działalności człowieka, trwającej tu nieprzerwanie od XIII wieku. W krajobrazie dominują stawy typu karpiowego.
Ostoję stanowi zespół 7 kompleksów stawowych: Dankowice, Jawiszowice, Zawadka, Góra, Brzeszcze-Nazieleńce, Hermęże oraz Wola położonych po obu stronach rzeki Wisły. Łączna ich powierzchnia wynosi ok. 600 ha. Brzegi zbiorników zarośnięte są wąskim pasem szuwaru trzcinowego i pałkowego. Jedynie na niewielkiej części stawów szuwar zajmuje powierzchnię powyżej 0,5 ha. Istotnym elementem dla rozrodu ptaków są wyspy, które powstały podczas remontu zbiorników. Część z nich wykorzystywana jest przez kolonijne ptaki wodno-błotne. Jesienią, a czasami także wiosną, część stawów pozbawiana jest wody w celu wyłowienia ryb. Wtedy zbiorniki te są miejscem odpoczynku i żerowania wędrujących ptaków siewkowych. Wisła na terenie ostoi jest uregulowana i obwałowana. Rzeka tworzy zakola oraz niewielkie starorzecza. Brzegi porośnięte są przez wąski pas wierzb oraz rdestowców. Tereny przyległe do rzeki stanowią głównie łąki oraz nieużytki.
W obrębie ostoi występuje rozproszona zabudowa wiejska. W pobliżu zlokalizowane są większe ośrodki miejskie: Brzeszcze, Oświęcim oraz Pszczyna.

Tabela 3.123. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Stawy w Brzeszczach
Table 3.123. Key bird species recorded in Brzeszcze Ponds IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2008	8–9 p	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008	5p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2008	11–15 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2008	3–4 p	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	L	2008	135–187 p	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	L	2008	239–261 p	DL	**B2**
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2008	118–158 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008	0–2 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008	33–52 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	7–9 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	9p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	2008	226 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	6p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	7–8 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	1 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	3 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	L	2008	62–84 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2008	5–6 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	18 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	5–6 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008	1p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008	5–6 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2007–2008	3–9 p	DL	**C6**
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008	2143–2623 p	DL	**B3**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008	9–30 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2008	0–215 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008	2p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	8–13 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008	1p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	1p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	10–11 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2008	24–26 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2008	3p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	1p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2008	2p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	23 p	DL	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2008	30 p	DL	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 3%, łąki i pastwiska – 35%, inne tereny rolne – 33%, zbiorniki wodne i cieki – 24%, inne – 5%.

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty innymi formami ochrony.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 18 gatunków lęgowych z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. 5 gatunków gniazdujących wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Stawy w Brzeszczach stanowią jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla ślepowrona, rybitwy białowąsej oraz mewy czarnogłowej. Także liczebność bączka przekracza 1% populacji krajowej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Ostoja nie była kompleksowo badana pod kątem występowania gatunków i siedlisk chronionych w ramach Dyrektywy Siedliskowej. Na jej terenie stwierdzono występowanie zagrożonych gatunków roślin wodno-błotnych, m.in. kotewki orzecha wodnego, grzybieńczyka wodnego oraz nadwodników *Elatine* sp.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zmiana przeznaczenia stawów hodowlanych na stawy rekreacyjne oraz zaniechanie gospodarki stawowej;
- likwidacja wysp na stawach i wycinanie zakrzewień;
- likwidacja szuwarów i roślinności wodnej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- regulacja Wisły, wycinanie zadrzewień i zakrzewień nadrzecznych, osuszanie nadrzecznych łąk, zasypywanie starorzeczy oraz składowanie odpadów górniczych w dolinie Wisły;
- polowania odbywające się na kompleksach stawowych od 15 sierpnia do 21 grudnia – przypadkowe lub celowe płoszenie oraz zabijanie chronionych gatunków blaszkodziobych i czaplowatych, zatrucia ptaków ołowiem dostającym się do wody w postaci śrucin;
- zarastanie brzegów Wisły przez ekspansywne rdestowce – ubożenie siedlisk w dolinie rzeki.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc przy gromadzeniu danych członkom grupy Czaplon oraz właścicielom i gospodarzom stawów rybnych.

Źródła danych

Betleja, Ledwoń (2009), Ledwoń (2006), Ledwoń, Betleja – dane niepubl. z lat 2004–2009, Wika, Węglarz-Wieszołek (2005).

Stawy w Brzeszczach (fot. M. Ledwoń)

124. Dolina Dolnej Soły (Lower Sola River Valley)

Kryteria BirdLife International: B2, C6

Autor: Stanisław Gacek, Jacek Betleja
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Betleja, Krzysztof Henel

Kod ostoi: PL124
Współrzędne geograficzne: 49°58'N, 19°13'E
Powierzchnia: 4 024 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiat oświęcimski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Soły, PLB120004

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca mozaikę siedlisk wodnych, łąkowych oraz zadrzewień. Kluczowym siedliskiem są rozległe kompleksy stawów hodowlanych i przylegające do koryta rzeki żwirownie. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych bączka, ślepowrona, rybitwy rzecznej, rybitwy białowąsej.

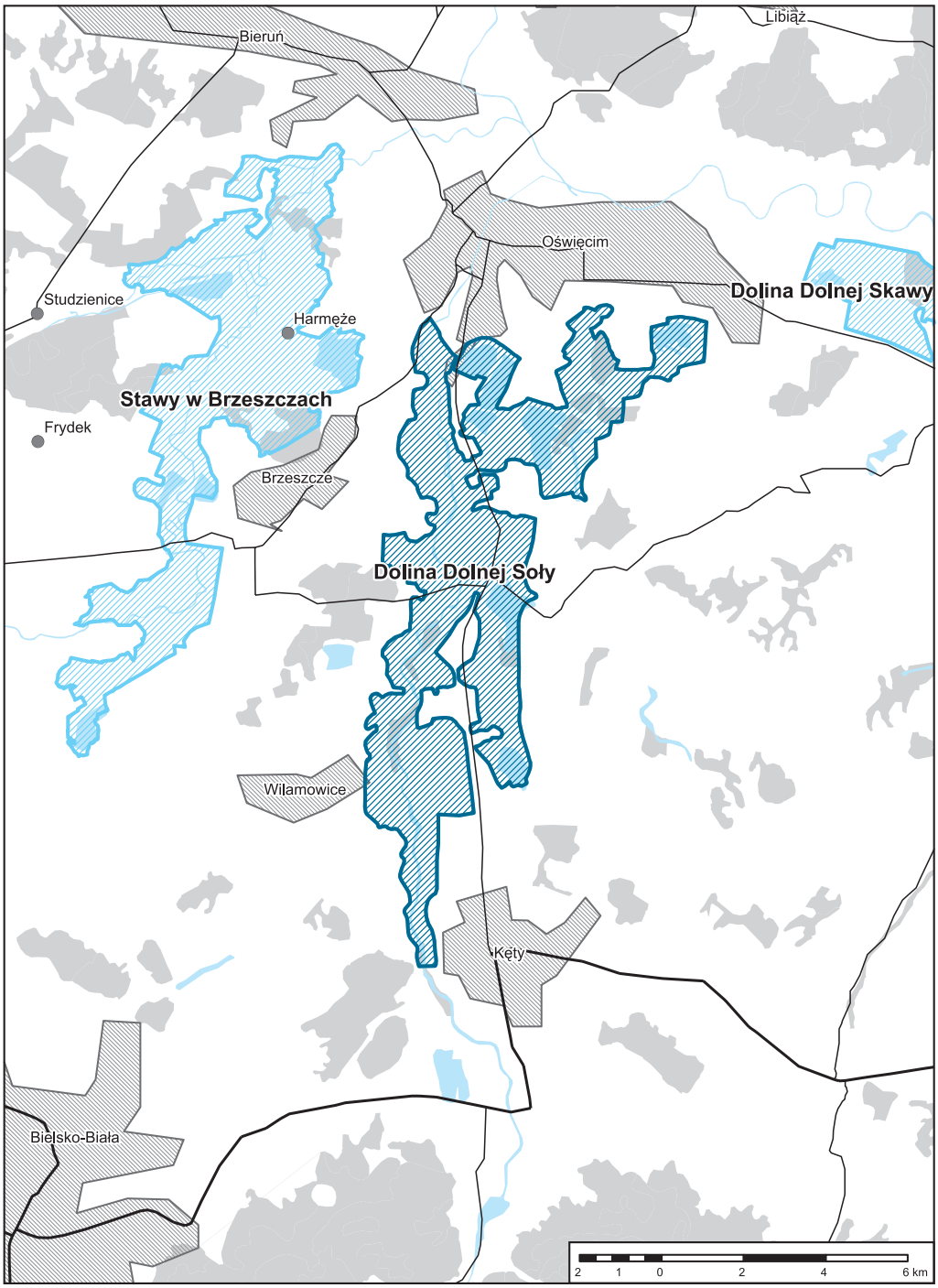
Short summary
A relatively small site characterized by high biodiversity of habitats including numerous complexes of fish breeding ponds and gravel quarries adjacent to the river channel. One of the most important sites for Little Bittern, Black-crowned Night Heron, Common Tern, Whiskered Tern in Poland.

Ogólny opis ostoi
Ostoja stanowi fragment Doliny Górnej Wisły, mezoregionu leżącego w Kotlinie Oświęcimskiej. Obejmuje swym zasięgiem rzekę Sołę i jej dolinę od przedmieść Oświęcimia do mostu drogowego w Kętach. W skład ostoi wchodzą żwirownie Rajsko i Bielany oraz stawy hodowlane Poręba Wielka, Zaborze, Grojec, Adolfin, Osiek, Kańczuga, Malec, Skidziń, Łazy i Wrotnów. Mimo iż są one stosunkowo niewielkie, to wraz z ciekami zajmują łączną powierzchnię ponad 900 ha.
Soła jest pierwszym dużym prawobrzeżnym dopływem Wisły, o długości niemal 90 km. Jej źródła znajdują się w zachodniej części Beskidu Żywieckiego. Rzeka na tym odcinku jest tylko częściowo uregulowana i w wielu miejscach zachowała naturalny charakter, typowy dla rzeki podgórskiej. Tocząc szybko swe wody, zmienia często koryto, podmywa brzegi, tworząc urwiste skarpy i rozległe łachy żwirowe. Łachy żwirowe są jednymi z ważniejszych miejsc lęgowych sieweczki rzecznej i brodźca piskliwego. Urwiste brzegi i skarpy chętnie zasiedlają brzegówki i zimorodek. Dolinę rzeki porastają liczne gęste zarośla wierzbowe i fragmenty lasu łęgowego, głównie wierzbowo-topolowego.
Charakterystyczną cechą ostoi są stawy hodowlane oraz dominujący krajobraz rolniczy z polami uprawnymi, które zajmują ponad 1/2 powierzchni ostoi. Hodowla karpia ma tu bardzo długą historię, sięgającą przełomu XIII i XIV wieku. Stawy nawadniane są systemem kanałów, prowadzących wodę z lokalnych strumieni i potoków. Stawy porośnięte są roślinnością szuwarową, na niektórych usypane są wyspy o trwałej pokrywie roślinnej.
Gęstość zaludnienia na tym terenie jest duża. Osadnictwo skupia się w licznych wsiach i w rozproszonej zabudowie. Największym miastem w pobliżu ostoi jest Oświęcim.

Tabela 3.124. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnej Soły
Table 3.124. Key bird species recorded in Lower Sola River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2007–2009	2–10 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2008	0–1 p	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	L	2008	245–334 p	DL	**B2**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	9–16 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	12–18 p	DL	**C6**
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	2008	113–120 p	DL	**C6**
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	2007–2009	1–3 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007–2009	max. 261 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2007–2009	1–14 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	1–2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	8–10 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	1p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	1–3 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	7–11 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007–2009	1–2 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2009	1–2 m	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2007–2009	31–40 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2007–2009	5–8 p	DL	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2007–2009	11–16 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2003–2009	63–91 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2007–2009	32–61 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	24 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	9–10 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	1–3 p	PS	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2007–2009	8–10 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2007–2009	18–20 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2007–2009	7–18 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2007–2009	10–12 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2008	4–6 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	4–12 p	DL	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2004–2009	264–600 p	DL	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 4%, łąki i pastwiska – 10%, inne tereny rolne – 56%, mokradła
– 2%, zbiorniki wodne i cieki – 20%, inne – 8%.

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty ochroną.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 200 gatunków ptaków, w tym 132 lęgowe i 74 zimujące. Występują tu 44 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 19 z nich jest lęgowych. 25 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dolina Dolnej Soły jest jedną z najważniejszych ostoi ślepowrona, bączka, rybitwy białowąsej i rybitwy rzecznej. Liczebność czernicy przekracza 1% populacji krajowej. W skali regionu jest to jedno z bardzo ważnych miejsc lęgowych zimorodka, brzegówki, gąsiorka, sieweczki rzecznej i brodźca piskliwego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występuje kotewka orzech wodny – gatunek z „Polskiej czerwonej księgi roślin". W dolinie rzecznej odnotowano też stanowiska ściśle chronionego w Polsce pióropusznika strusiego. Szczególną wartość przyrodniczą mają naturalne fragmenty łęgów wierzbowo-topolowych. Na obszarze ostoi od 1999 roku prowadzona jest reintrodukcja bobra, który nad Sołą znalazł korzystne warunki siedliskowe.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zaniechanie lub zmiana ekstensywnej hodowli karpia – dotychczasowego modelu gospodarki stawowej.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- likwidacja wysp;
- usuwanie roślinności szuwarowej i wodnej ze stawów wraz z wypalaniem łąk i trzcinowisk (niszczenie siedlisk: bąka, bączka, błotniaka stawowego; W przypadku gęsi gęgawy – lęgów);
- regulacja koryta rzeki i wycinanie zarośli nadrzecznych;
- nielegalne pozyskiwanie kruszywa z koryta rzeki;
- nadmierna penetracja ludzka: wędkarstwo, sporty motorowe, hałas, wandalizm.

Podziękowania

Autor dziękuje Mateuszowi Ledwoniowi za udostępnienie swoich danych o rybitwach rzecznych, gospodarzom kompleksów stawowych za przychylność i umożliwienie prowadzenia monitoringu na stawach.

Źródła danych

Chrząścik, Malczyk (2009), Gacek, Jędrzejko, Wróbel, Zontek – dane niepubl. z lat 2004–2009, Ledwoń (2006).

Bociany czarne *Ciconia nigra* (fot. P. Rymarowicz)

125. Dolina Dolnej Skawy (Lower Skawa River Valley)

Kryteria BirdLife International: B2, B3, C6

Autorzy: Damian Wiehle, Paweł Malczyk, Andrzej Chrząścik
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Betleja, Krzysztof Henel

Kod ostoi: PL125
Współrzędne geograficzne: 49°59'N, 19°26'E
Powierzchnia: 7 082 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty: chrzanowski, oświęcimski, wadowicki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Dolina Dolnej Skawy, PLB120005

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje kilka kompleksów stawów rybnych różnej wielkości oraz dolinę niewielkiej rzeki Skawy, a także tereny otwarte i nieduże kompleksy leśne. Jest to jedno z najważniejszych lęgowisk ślepowrona, bączka i rybitwy białowąsej w Polsce oraz ważny punkt przystankowy dla migrujących ptaków wodno-błotnych.

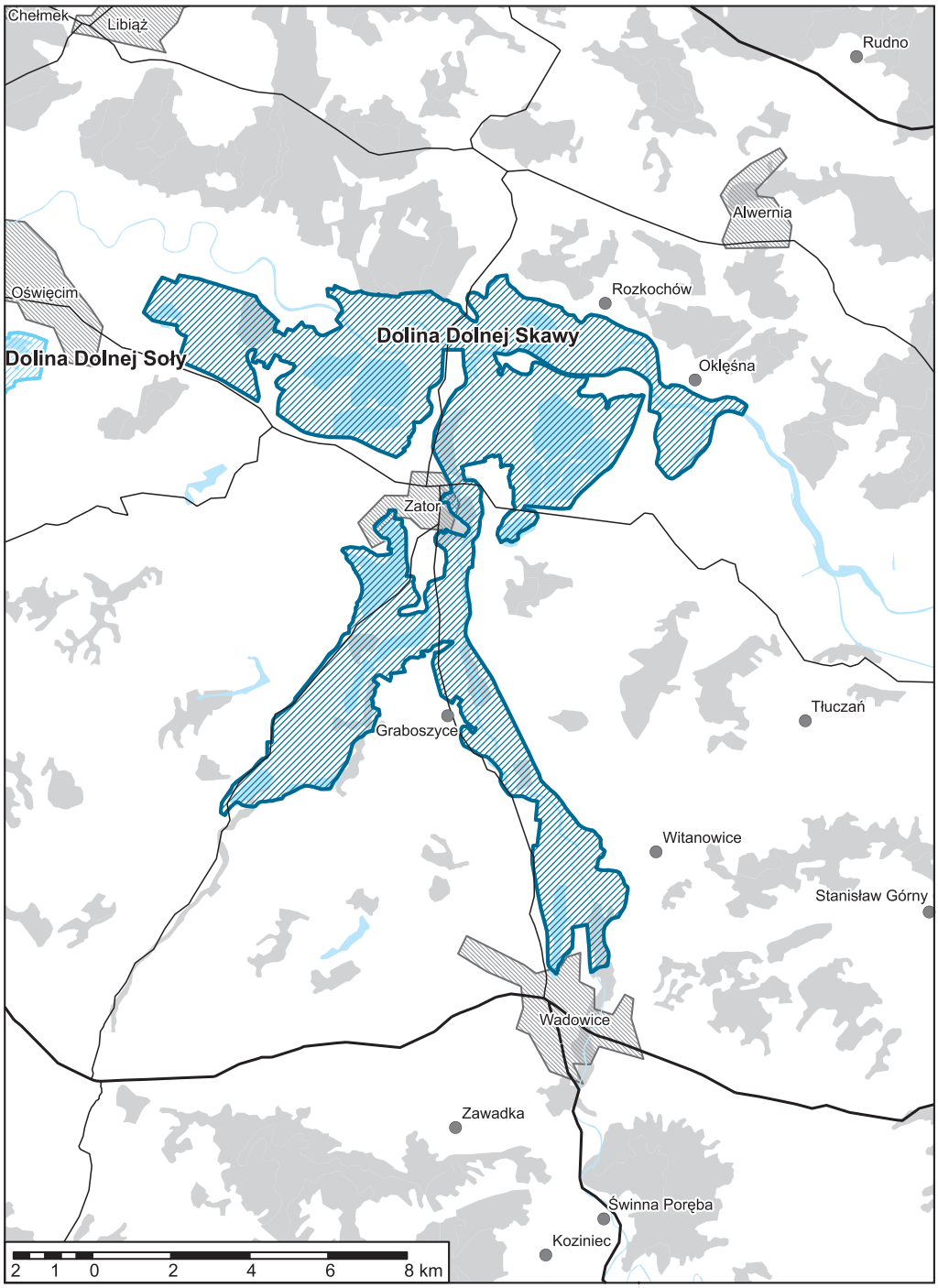
Short summary
The Lower Skawa River Valley site encompasses a few complexes of fish breeding ponds of various size, the valley of small river Skawa, open areas and small complexes of forest. One of the most important breeding sites for Black-crowned Night Heron, Little Heron and Whiskered Tern in Poland, also an important stop-over point during migration for waterbirds.

Ogólny opis ostoi
Ostoja położona jest we wschodniej części mezoregionu Dolina Górnej Wisły, wchodzącego w skład Kotliny Oświęcimskiej. Obejmuje fragment doliny Wisły i uchodzącej do niej rzeki Skawy. Pionierami hodowli ryb na tym terenie już w średniowieczu byli mnisi. Początkowo zakładali stawy na obrzeżach starorzeczy, rzekach i potokach blokując nurt ziemną groblą bądź obornikiem. Później

Tabela 3.125. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnej Skawy
Table 3.125. Key bird species recorded in Lower Skawa River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2007–2009	max. 50 p	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2009	max. 35 p	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2007–2009	min. 330 p	DL	**B2**
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2009	0–2 p	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2007–2009	max. 40 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2009	0–2 p	DL	
Hełmiatka *Netta rufina*	L	2007–2009	1–5 p	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	L	2007–2009	350–420 p	DL	**B2**
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2007–2009	1–3 p	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	L	2007–2009	min. 450 p	DL	**B2**
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2007–2009	0–1 p	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2007–2009	max. 10 m	DL	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	L	2007–2009	180–245 p	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008	9–10 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2007–2009	400–465 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007–2009	max. 25 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	max. 30 p	DL	**C6**
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	L	2007–2009	max. 280 p	DL	**C6**
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	L	1995–2003	0–1 p		
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	L	2009	min. 1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007–2009	max. 8 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	max. 8 p	DL	
Wodnik *Rallus aquaticus*	L	2007–2009	max. 70 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2007–2009	8–16 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2009	10–14 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	0–3 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	L	2007–2009	min. 500 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	0–1 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2009	max. 30 p	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2009	max. 50 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2009	0–1 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	max. 15 p	DL	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2007–2009	max. 10 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2007–2009	1–4 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2007–2009	min. 3600 p	DL	**B3**
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2007–2009	max. 5 p	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	L	2007–2009	105–150 p	DL	
Mewa romańska *Larus michahellis*	L	2007–2009	2–3 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2009	max. 30 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2007–2009	400–524 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1995–2003	max. 33 p		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2007–2009	max. 20 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2007–2009	max. 5 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	max. 15 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2007–2009	max. 100 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2007–2009	40–50 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2009	max. 20 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2007–2009	max. 10 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2007–2009	3–8 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2007–2009	5–8 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2009	max. 160 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2007–2009	max. 20 p	DL	
Dziwonia *Carpodacus erythrinus*	L	2009	min. 50 p	DL	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2007–2009	min. 1370 p	DL	

powstawały stawy obok rzek i potoków, zaś wodę doprowadzano rowami. W kolejnych stuleciach stawy zostały rozbudowane i do dzisiaj funkcjonują. W swojej kilkuwiekowej historii mają za sobą upadki, jak i czasy świetności. Na większości stawów prowadzona jest obecnie intensywna hodowla karpia. W ostatniej dekadzie udział procentowy produkcji karpia uległ znacznemu zmniejszeniu na rzecz innych gatunków ryb, takich jak: karaś (złoty i srebrzysty), amur, tołpyga pstra, lin, szczupak, okoń oraz sandacz. Powierzchnia stawów wynosi ok. 1 500 ha, część z nich jest mocno zarośnięta roślinnością. W latach 2000–2009 pojedyncze stawy w każdym kompleksie uległy zabagnieniu, co sprzyjało awifaunie lęgowej preferującej tego rodzaju biotopy (szuwarowo-bagienne). Charakterystyczną cechą krajobrazu ostoi jest mozaika użytków: pól uprawnych intensywnie użytkowanych rolniczo ze względu na wysoką klasę bonitacji oraz ziemnych stawów hodowlanych. Poza tym w wyniku pozyskiwania żwiru przez kopalnie odkrywkowe kruszywa powstały zalane wodą wyrobiska posiadające ziemne wyspy zasiedlone w okresie lęgowym przez mewy (śmieszkę, mewę białogłową, czarnogłową oraz romańską) i ślepowrony. Na terenie ostoi znajdują się dwa rezerwaty przyrody – Żaki i Przeciszów, powstałe ze względu na dobrze zachowane płaty grądu subkontynentalnego z przewagą starych okazów lipy drobnolistnej.

Największą miejscowością w okolicy jest Zator liczący 4 779 mieszkańców.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 6%, łąki i pastwiska – 17%, inne tereny rolne – 49%, mokradła – 6%, zbiorniki wodne i cieki – 16%, inne – 6%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty: Żaki (17,5 ha), Przeciszów (85,1 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Jurajskich Parków Krajobrazowych.

Ptaki

W ostoi stwierdzono ogółem 271 gatunków ptaków, z czego 148 uznano za lęgowe, 123 za przelotne lub zalatujące. Dolina Dolnej Skawy stanowi jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk ślepowrona, bączka, rybitwy białowąsej, czernicy, głowienki, krakwy, hełmiatki oraz podgorzałki. Pozostałe gatunki ptaków lęgowych, takie jak: zausznik, mewa czarnogłowa, mewa romańska oraz cyranka, tworzą tu liczebności istotne dla lęgowej populacji występującej w Małopolsce. Ponadto w ostatnich latach stwierdzono lęgi takich rzadkich gatunków, jak czapla nadobna oraz purpurowa. Szereg gatunków w latach 1998–2009 systematycznie zwiększa swoją liczebność. Są to m.in.: nurogęś, bąk, błotniak stawowy, zielonka, kropiatka, mewa białogłowa czy podróżniczek. Bogata sieć zbiorników wodnych i w wielu miejscach naturalny charakter dolin rzecznych sprawia, że Dolina Dolnej Skawy stanowi ważny przystanek na trasie wędrówek i migracji dla wielu tysięcy przelatujących przez tę ostoję osobników.

W okresie migracji zarówno wiosną, jak i jesienią stawy rybne pełnią rolę ważnego przystanku na trasie wędrówek ptaków, stanowiąc bogatą bazę pokarmową, miejsce odpoczynku dla wielu gatunków, szczególnie blaszkodziobych, siewkowatych oraz czaplowatych. Stwierdzone tutaj stada osiągają największe liczebności odnotowane w Małopolsce oraz istotne dla awifauny kraju. W miejscowości Łączany na rzece Wiśle znajduje się jaz, który na odcinku kilku kilometrów tworzy niewielki zbiornik zaporowy. Stanowi on ważne zimowisko dla wielu gatunków blaszkodziobych, w tym pojedynczo, ale corocznie spotykanych kaczek morskich i nurów.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Stwierdzono tu stanowiska kotewki orzecha wodnego, grzybieńczyka wodnego oraz salwinii pływającej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożeni w ostoi

- zabijanie chronionych gatunków ptaków, w tym zagrożonych wymarciem w Polsce (hełmiatka, podgorzałka, rożeniec, świstun), zanieczyszczenie wody i gleby ołowiem pochodzącym ze śrucin;
- liczna i nieregulowana populacja lisa oraz wzrastająca populacja jenota – ssaki te wpływają na efektywność lęgów ptaków gniazdujących na wyspach ziemnych zlokalizowanych na stawach oraz w trzcinowiskach.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie produkcji rybackiej; likwidacja ziemnych wysp na stawach oraz brak ich systematycznego umacniania i odtwarzania; wycinanie krzewów i drzew na groblach oraz wyspach; koszenie grobli w okresie lęgowym, wypalanie trzcinowisk oraz nieużytków graniczących bezpośrednio z kompleksami stawów wczesną wiosną; usuwanie roślinności wodnej pływającej porastającej lustra stawów; płoszenie kormorana czarnego za pomocą armatek hukowych, co wpływa także na inne ptaki lęgowe np. blaszkodziobe; strzelanie w trakcie odłowów stawów do czapli, kormoranów, mew (śmieszki, mewy białogłowej);
- niewłaściwe zarządzanie poziomem wody w stawach, szczególnie dotkliwe podczas wiosennych susz; regulacja rzek i potoków; wycinanie łęgów nadrzecznych w dolinie Wisły i Skawy; zaniechanie spuszczania stawów w trakcie sezonu lęgowego;
- niekontrolowany ruch turystyczny na terenie kompleksów stawowych; jazda motocyklami crossowymi oraz quadami po groblach stawów; niepokojenie ptaków przez niewykwalifikowanych fotografów i obserwatorów.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania Jackowi Betleji za udostępnienie liczby lęgowej populacji mewy białogłowej oraz ślepowrona.

Źródła danych

Ledwoń (2006), Malczyk, Chrząścik (2009), Marczewski (1897), Stanek (1959), Sulimierski i in. (1880), Wiehle, Bonczar (2007), Wiehle, Malczyk (2009).

Rybitwy białowąse *Chlidonias hybrida* (fot. H. Jankowski)

126. Puszcza Niepołomicka (Niepolomice Forest)

Kryteria BirdLife International: B3, C6

Autor: Tomasz Wilk
Autor w poprzednim wydaniu: Robert Czuchnowski

Kod ostoi: PL126
Współrzędne geograficzne: 50°03'N, 20°22'E
Powierzchnia: 11 978 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty: bocheński, wielicki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Niepołomicka, PLB120002

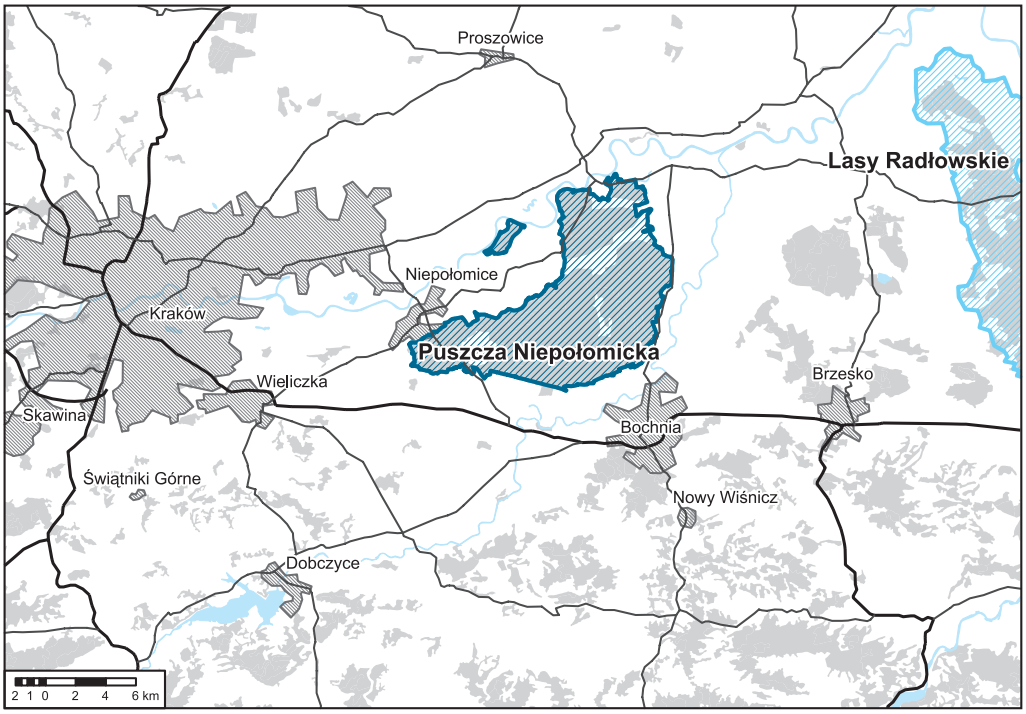
Krótka charakterystyka ostoi
Stosunkowo niewielka ostoja leśna, o dominującym borowym charakterze drzewostanów, z rozległymi, dobrze zachowanymi fragmentami grądowymi w części północnej. Jedno z najważniejszych w kraju lęgowisk puszczyka uralskiego, dzięcioła średniego oraz muchołówki białoszyjej.

Short summary
A relatively small forest site, dominated by pine forests and including well preserved fragments of oak-hornbeam forest in the north part. One of the most important breeding sites for Ural Owl, Middle Spotted Woodpecker and Collared Flycatcher in the country.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje jeden z kompleksów leśnych Kotliny Sandomierskiej, położony na jej zachodnim krańcu, na Nizinie Nadwiślańskiej. Z rozległej puszczy, która niegdyś dominowała w całej Kotlinie Sandomierskiej, zachował się fragment lasów o wielkości nieco ponad 100 km^2, leżący w widłach Wisły i Raby.
Puszcza wyraźnie odróżnia się krajobrazowo i przyrodniczo od otaczających ją ekosystemów terenów rolnych. W kompleksie leśnym tworzącym ostoję można wyróżnić dwie wyraźnie różniące się siedliskowo części. Większą, południową część budują pochodzące głównie ze sztucznych nasadzeń bory sosnowe w wielu postaciach – od suchych zajmujących najwyższe, często zwydmione tereny, poprzez świeże i wilgotne, do typów bagiennych. Te borowe zbiorowiska stanowią ponad 80% lasów całego kompleksu. Ich struktura wiekowa jest zróżnicowana, ale obecne są tu enklawy o wieku powyżej 80–100 lat. Występują tutaj także płaty drzewostanów liściastych, głównie z dębem i olchą. Część północna puszczy, położona pomiędzy Drwinką a Wisłą, jest rozdzielona na 3 mniejsze fragmenty. Tworzą ją drzewostany o znacznie większym stopniu naturalności,

Puszcza Niepołomicka (fot. T. Wilk)

zwłaszcza grądy, w mniejszym stopniu łęgi. Drzewostan budują tutaj głównie dęby, olchy, graby, brzozy i lipy. Szczególnie cenne są fragmenty uroczyska Grobla, z dobrze zachowanymi fragmentami starodrzewów liściastych. W części północnej kompleksu liczne są także śródleśne starorzecza i łąki, znacznie podnoszące walory przyrodnicze i krajobrazowe tego terenu.

Ważną częścią ostoi są siedliska bezleśne, przede wszystkim dawne torfowisko Wielkie Błoto, w części zachodniej, oraz tereny otwarte w dolinie Drwinki i na południe od uroczyska Grobelczyk. Są to w większości grunty prywatne, użytkowane rolniczo ze zmiennym natężeniem.

W granicach ostoi brak jest większych skupień zabudowy, w części wschodniej znajduje się niewielka żwirownia.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 87%, łąki i pastwiska – 9%, inne tereny rolne – 4%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Dębina III (12,66 ha), Długosz Królewski (24,14 ha), Koło (3,49 ha), Gibiel (29,89 ha), Lipówka (25,73 ha), Wiślisko Kobyle (6,67 ha), Zachowawczy Ośrodek Hodowli Żubra (69 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Koło Grobli PLH120008 (599,6 ha), Lipówka PLH1200010 (25,4 ha), Torfowisko Wielkie Błoto (proponowany) PLH 1200080 (347,9 ha).

Ptaki

W ostoi i jej najbliższym sąsiedztwie stwierdzono łącznie 182 gatunki ptaków. W ostatnich latach potwierdzono tu obecność 29 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 17 gatunków jest lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Występuje tu regularnie 7 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt", z czego 3 są lęgowe. Puszcza Niepołomicka jest jedną z dziesięciu najważniejszych ostoi lęgowych puszczyka uralskiego, dzięcioła średniego i mu-

Tabela 3.126. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Niepołomicka
Table 3.126. Key bird species recorded in Puszcza Niepołomicka Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	25–35 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007–2009	0–2 p	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2003–2009	3–5 p	E	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2003–2008	60–70 p*	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2003–2009	2–4 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2008	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2003–2009	1–3 i	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2004–2008	+		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2003–2009	0–3 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2008	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008	+		
Derkacz *Crex crex*	L	2007–2009	8–20 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L?	2007–2009	0–2 p	PS	
Żuraw *Grus grus*	M	2007–2009	min. 100 i	PS	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2008	21–30 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2008	1–5 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2008	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	+		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2003–2009	7–12 p	E	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2003–2009	4–8 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	25–38 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007–2008	150–210 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2008	+		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2003–2009	430–820 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007–2008	65–86 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2005–2008	3–5 p	PS	

* liczba par gniazdująca poza granicą ostoi, w jej bezpośrednim sąsiedztwie

chołówki białoszyjej w Polsce. Gatunki te występują tu jednocześnie w wysokich zagęszczeniach. Dodatkowo obszar ten to jedno z niewielu niżowych lęgowisk włochatki w Polsce południowo-wschodniej, stosunkowo liczne są także dzięcioł zielonosiwy i gąsiorek, a bocian czarny osiąga wysokie zagęszczenia. Siedliska otwarte w granicach ostoi są miejscami regularnego zimowania bielików i błotniaków zbożowych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono 3 typy siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, ze szczególnie cennymi, rozległymi płatami grądów środkowoeuropejskich. Osobliwością puszczy jest torfowisko Wielkie Błoto, mimo że już znacznie osuszone i zmienione zachowało resztki rzadkiej flory torfowiskowej, m.in. najdalej na południe Polski wysunięte stanowisko reliktowej brzozy niskiej. Spośród gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej stwierdzono tu traszki grzebieniaste, kumaki nizinne oraz populacje dwóch chrząszczy ksylofagicznych – pachnicy dębowej i kozioroga dębosza – a także motyle na terenie torfowiska Błoto: *Maculinea telesius, M. nausithous, Lycaena dispar*. W ostoi prowadzona jest zachowawcza, zamknięta hodowla żubra nizinnego, która liczy ok. 25 os.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- wyrąb starodrzewów i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, zalesienia terenów otwartych;
- intensyfikacja produkcji rolnej, zamiana trwałych użytków zielonych na grunty orne.

Inne ważne zagrożenia

- regulacja koryta Drwinki, osuszanie torfowiska Błoto;
- zabudowa mieszkalna na torfowisku Błoto, planowana żwirownia w dolinie Drwinki;
- autostrada A4 (w budowie) biegnąca przy południowej granicy ostoi.

Podziękowania

W badaniach terenowych uczestniczyli bądź przekazali swoje niepublikowane dane: Rafał Bobrek, Edyta Podmokła, Michał Filipiak, Katarzyna Stańczyk, Katarzyna Nowak, Krzysztof Stępniewski, Piotr Skucha, Łukasz Kajtoch, Agata Jirak, Jan Dastych, Diana Maciąga, Tomasz Kowalczyk, Krzysztof Kus, Rysiek Mędrzak, Wojciech Bielański.

Źródła danych

Czuchnowski (2004), Kus (2008), Sidło i in. (2004), SDF/Torfowisko Wielkie Błoto PLH120080, SDF/Koło Grobli PLH120008, Wilk i in. (2010), Wilk – dane niepubl.

Puszcza Niepołomicka (fot. T. Wilk)

127. Beskid Żywiecki (Beskid Żywiecki Mountains)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Michał Ciach
Autorzy w poprzednim wydaniu: Jacek Betleja, Krzysztof Henel

Kod ostoi: PL127
Współrzędne geograficzne: 49°31'N, 19°10'E
Powierzchnia: 36 932 ha
Położenie administracyjne: województwo śląskie; powiat żywiecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Beskid Żywiecki PLB240002

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja górska, w której krajobrazie dominują kopulaste grzbiety, poprzecinane siecią licznych potoków i strumieni. Obszar w przeważającej części pokrywają zbiorowiska leśne, cechujące się piętrowym układem roślinności. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi głuszca, dzięcioła trójpalczastego oraz dzięcioła białogrzbietego.

Short summary
A large mountain site dominated by domed mountain ridges cut trough by numerous streams. The site area is covered mostly by forest habitats characterized by altitudinal zonation of vegetation. One of the most important sites for Western Capercaillie, Three-toed Woodpecker and White-backed Woodpecker in the country.

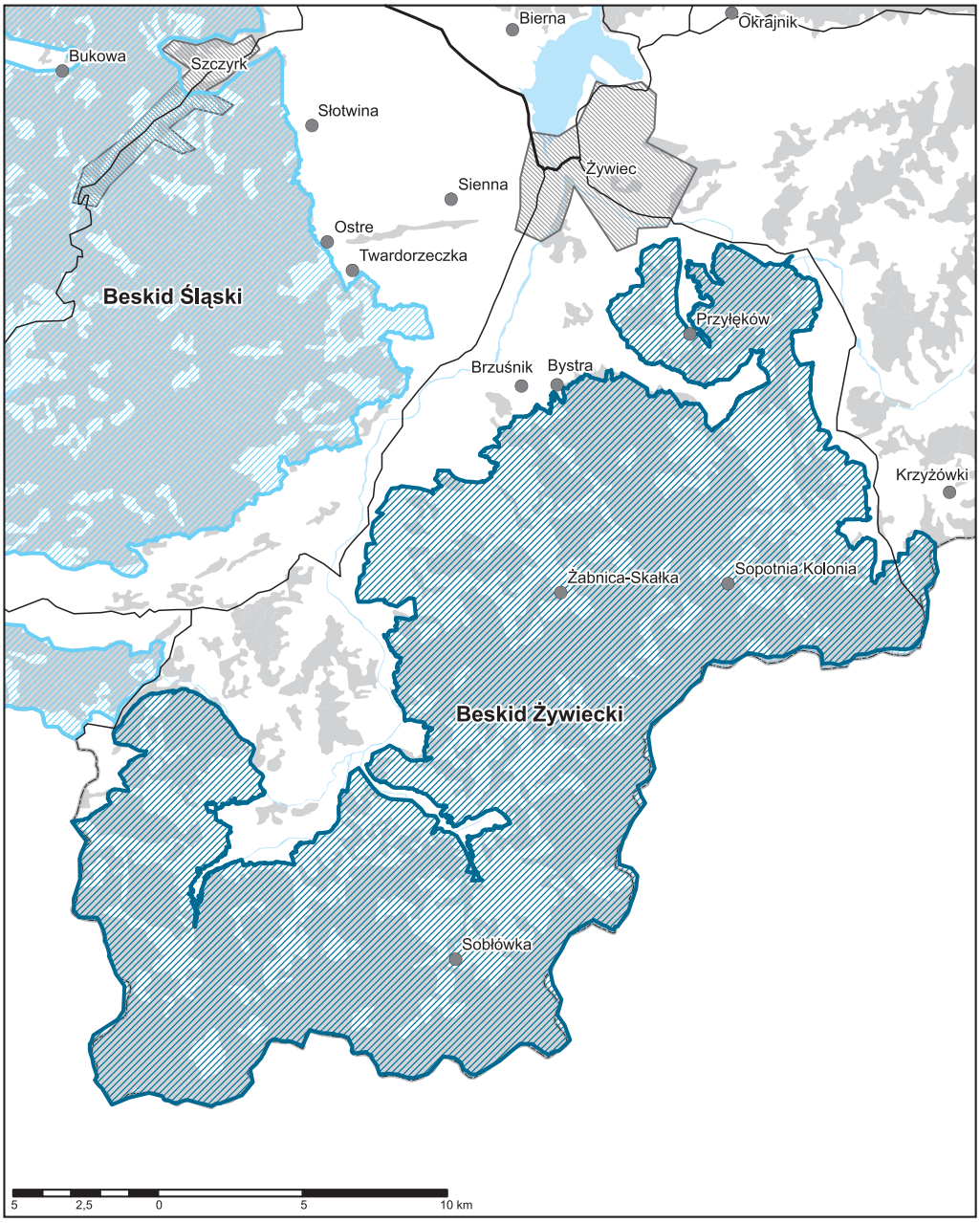
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje część Beskidu Żywieckiego – mezoregionu leżącego w Beskidach Zachodnich (fragment Zewnętrznych Karpat Zachodnich). Beskid Żywiecki zbudowany jest niemal w całości z fliszu karpackiego, składającego się z ułożonych przemiennie warstw piaskowców, łupków, zlepieńców i margli. Ostoja obejmuje główny, graniczny grzbiet pasma oraz jego odgałęzienia. Kulminacjami są Pilsko (1 557 m n.p.m.) i Wielka Racza (1 236 m n.p.m.).

W krajobrazie dominują kopulaste, zalesione grzbiety górskie, porozcinane dolinami rzecznymi. Wśród szczytów wyróżnia się masyw Pilska, którego szeroka i spłaszczona wierzchowina jest bezleśna i stanowi jedyny w tej części Beskidu Żywieckiego fragment piętra subalpejskiego. Ostoję charakteryzuje typowa dla gór gęsta sieć hydrograficzna. Cieki mają duże spadki, liczne są na nich kaskady i wodospady.
W Beskidzie Żywieckim, tak jak w pozostałych pasmach Karpat, zachowana jest piętrowa struktura roślinności i klimatu. Piętro regla górnego rozciąga się tu po-

Tabela 3.127. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Beskid Żywiecki
Table 3.127. Key bird species recorded in Beskid Żywiecki Mountains IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008	48–100 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2008	0–2 m	DL	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2008	21–30 m	DL	**C6**
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	45–50 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008	8–10 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2008	+	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2008	13–15 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2008	min. 3 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2008	3 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2008	2–3 p	DL	**C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008	min. 1 i	DL	
Pustułka *Falco tinnunculus*	L	2008	37–40 p	DL	
Kobuz *Falco subbuteo*	L	2008	12–15 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	164–170 m	DL	**A1, C1**
Słonka *Scolopax rusticola*	L	2008	min. 19 p	DL	
Siniak *Columba oenas*	L	2008	8–15 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2008	0–2 p	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2008	21–25 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2008	8–12 p	DL	
Uszatka *Asio otus*	L	2008	7–25 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2008	6–20 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	2–3 p	DL	
Żołna *Merops apiaster*	M	2008	+	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008	21–35 p	DL	
Dzięcioł zielony *Picus viridis*	L	2008	7–15 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	105–110 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008	60–65 p	DL	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2008	76–80 p	DL	**C6**
Siwerniak *Anthus spinoletta*	L	2008	21–25 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2008	203–250 p	DL	
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	2008	35–50 p	DL	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2008	208–250 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	21–30 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	7–50 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2008	4–30 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	550–600 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2008	8 p	DL	
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	2008	45–60 p	DL	

wyżej 1 200–1 250 m n.p.m., a powyżej 1 400 m n.p.m. występuje piętro subalpejskie. Roślinność regla dolnego jest znacznie przekształcona na skutek gospodarki leśnej. Masowe wprowadzenie monokultur świerkowych, które obecnie wyraźnie dominują w drzewostanach ostoi, zachwiało naturalnym podziałem na piętro regla dolnego i górnego. Lasy regla dolnego budują oprócz świerk, buk, jodła, jawor. Naturalna roślinność utrzymała się w niewielkich enklawach i została objęta ochroną rezerwatową. Regiel górny jest zachowany dużo lepiej, budują go naturalne bory świerkowe. Na Pilsku występują także zbiorowiska z kosodrzewiną i górską odmianą jarzębiny (górska jaworzyna ziołoroślowa).
Jedną z cech charakterystycznych szaty roślinnej Beskidu Żywieckiego jest obecność młak stokowych, torfowisk niskich i łąk ziołoroślowych w dolinach rzecznych oraz torfowisk przejściowych i wysokich, niekiedy z jeziorkami, występujących na grzbietach górskich i równiach. W piętrze pogórza i regla dolnego znaczne powierzchnie zajęte są przez pola, łąki i pastwiska.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 82%, łąki i pastwiska – 16%, inne tereny rolne – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Romanka w Beskidzie Żywieckim (98,45 ha), Oszast (48,82 ha), Butorza (30,68 ha), Pod Rysianką (27,54 ha), Gawroniec (23,69 ha), Śrubita (24,99 ha), Pilsko (105,21 ha obejmujący zlikwidowany i włączony rezerwat Pięć Kopców), Dziobaki (13,06 ha), Muńcoł (45,20 ha), Żywiecki Park Krajobrazowy, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Beskid Żywiecki PLH240006.

Ptaki

W ostoi występują 24 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 21 z nich należy do lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Dwanaście gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Beskid Żywiecki stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla głuszca, orła przedniego, derkacza, dzięcioła trójpalczastego oraz dzięcioła białogrzbietego. Także liczebności puszczyka uralskiego, sóweczki, włochatki oraz dzięcioła zielonosiwego przekraczają 1% populacji krajowej. W skali regionu jest to ważne miejsce lęgowe jarząbka, bociana czarnego, trzmielojada, dzięcioła czarnego, gąsiorka oraz występującego jedynie w Karpatach drozda obrożnego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Mimo przekształceń zbiorowisk leśnych obszar ostoi przedstawia charakterystyczny dla terenów górskich piętrowy układ roślinności. Występuje tu 21 siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Cenne przyrodniczo jest m.in. leśne zbiorowisko terenów wilgotnych – olszyna karpacka. W ostoi znajdują się, bardzo rzadkie w Polsce, stanowiska czosnku syberyjskiego i niebielistki trwałej. Masyw Pilska jest ponadto jednym z niewielu miejsc w Karpatach, gdzie obecna jest górna granica lasu oraz piętro subalpejskie. W ostoi odnotowano 3 gatunki dużych ssaków drapieżnych – rysia, wilka i niedźwiedzia brunatnego. Rejon Pilska jest jednym z trzech w Polsce miejsc występowania darniówki tatrzańskiej – niewielkiego gryzonia, będącego endemitem karpackim. Liczne cieki wodne, młaki i torfowiska są środowiskiem życia płazów – salamandry plamistej, kumaka górskiego oraz traszek: zwyczajnej, karpackiej, grzebieniastej i górskiej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- katastrofalny rozpad drzewostanów świerkowych, grożący utratą lesistości na znacznym obszarze ostoi;
- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – usuwanie martwych i zamierających drzew oraz odbywające się w okresie lęgowym prace leśne.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zabudowa terenów otwartych, zwłaszcza polan w miejscach wyżej położonych;
- masowe poruszanie się pojazdami silnikowymi po obszarach leśnych, szczególnie w miejscach występowania głuszca;
- narciarstwo odbywające się poza trasami w masywie Pilska;
- sukcesyjne zarastanie terenów otwartych.

Podziękowania

Serdeczne podziękowania dla Bartosza Kwarciany, Wojciecha Mrowca, Tomasza Figarskiego, Małgorzaty Bujoczek, Marcina Dyducha i Mateusza Fludy – zespołu wykonującego inwentaryzację ostoi w roku 2008 – oraz dla Zdzisława Spendla z Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej w Krakowie za cenne uwagi oraz pomoc w realizacji prac inwentaryzacyjnych.

Źródło danych

Ciach i in. (2009).

Beskid Żywiecki (fot. M. Ciach)

128. Babia Góra (Babia Góra Mountain)

Kryteria BirdLife International: A3, C6

Autor: Michał Ciach
Autorzy w poprzednim wydaniu: Kazimierz Walasz, Jerzy Parusel

Kod ostoi: PL128
Współrzędne geograficzne: 49°35'N, 19°33'E
Powierzchnia: 4 918 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty: nowotarski, suski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Babia Góra, PLB120011

Krótka charakterystyka ostoi
Stosunkowo niewielka ostoja górska obejmująca swym zasięgiem masyw Babiej Góry. Zbiorowiska roślinne pokrywające obszar ostoi charakteryzują się układem piętrowym, przechodząc od dolnoreglowych lasów bukowo-jodłowych, poprzez górnoreglowe bory świerkowe oraz zbiorowiska kosówki, po piętro alpejskie. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi głuszca, a także ważna ostoja dzięcioła trójpalczastego.

Short summary
A relatively small mountain site encompassing Babia Góra Mountain range. Plant communities covering the site area form altitudinal zones, from the lower montane belt (beech-fir forest), trough the higher montane belt (spruce forest) and dwarf pine belt to the alpine belt. It is one of the most important sites for Western Capercaillie in the country, as well as a significant Three-toed Woodpecker site.

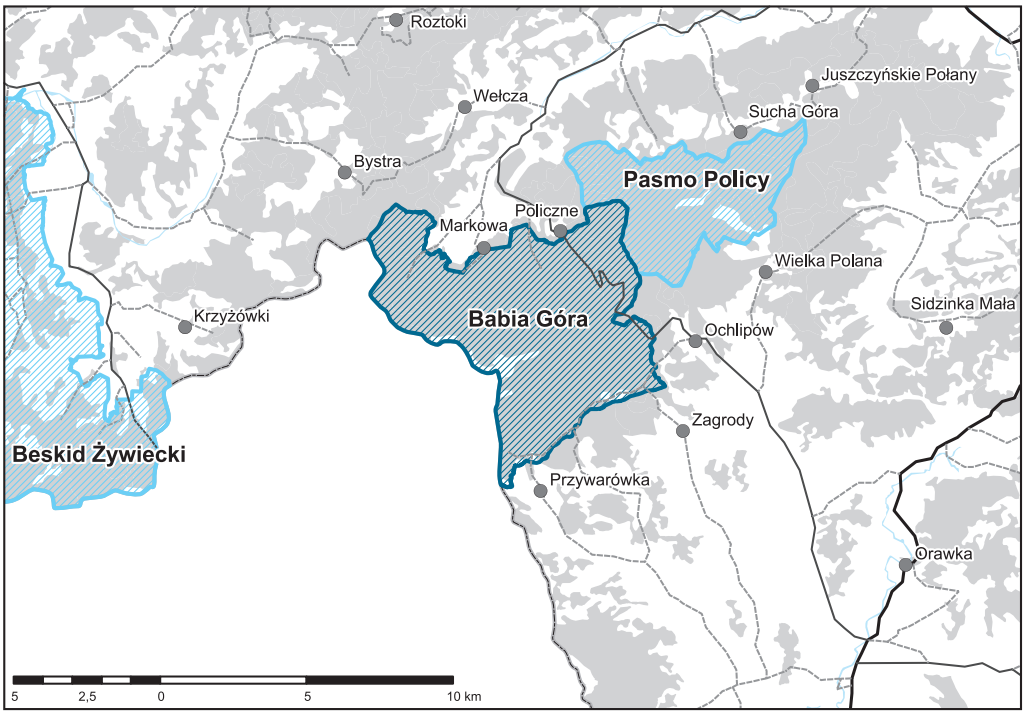
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje masyw Babiej Góry, położony w Beskidzie Żywieckim. Pasmo rozciąga się na długości 23 km i jest szerokie na 8 km, a w kulminacji Babiej Góry osiąga wysokość 1 725 m n.p.m. Jest to najwyższy szczyt Beskidów Zachodnich.

Masyw Babiej Góry zbudowany jest z ukośnie ułożonych warstw skalnych fliszu karpackiego. W krajobrazie charakterystyczny jest nieznacznie wznoszący się i opadający grzbiet główny, ze słabo zaznaczonymi szczytami. Właściwa Babia Góra, mimo stosunkowo niewielkiej wysokości, ma cechy gór wysokich. Jej stok północny został ukształtowany przez masowe obrywy i osuwiska, przez co jest bardzo stromy i pokryty rumowiskami skalnymi. Niektóre nisze osuwiskowe były w czasie zlodowacenia polami firnowymi zasilającymi lokalne lodowce. Stok południowy, nachylony ku Działom Orawskim, jest zdecydowanie łagodniejszy.

Spośród stosunkowo niskich pasm Beskidu Zachodniego masyw wyróżnia się wyraźną strefowością pięter roślinnych. Są one obniżone o ok. 150 m względem układu obserwowanego w Tatrach, na skutek panujących tu specyficznych warunków klimatycznych i geomorfologicznych. Jest to jedyne obok Pilska miejsce w Beskidach, gdzie wykształciły się wyższe piętra roślinności – piętro kosodrzewiny i piętro alpejskie (na Diablaku). W reglu dolnym (700–1 150 m n.p.m.) przeważa żyzna buczyna karpacka, występują również bory jodłowo-świerkowe. W reglu górnym (1 150–1 350 m n.p.m.) dominuje acydofilna zachodniokarpacka świerczyna górnoreglowa. Powyżej regla górnego występuje zbiorowisko kosodrzewiny karpackiej z zaroślami jarzębiny i kępami ziołorośli. Zwarty pas kosodrzewiny (1 390–1 650 m n.p.m.) poprzecinany jest powierzchniami pokrytymi rumoszem skalnym. Na granicy z halami pojawiają się płaty jednogatunkowych borówczysk bażynowych i czernicowych. Na najbardziej stromych stokach występuje zespół kostrzewy pstrej – jedyny endemiczny zespół roślinny Babiej Góry. Jesienią charakterystyczny brunatny kolor nadają murawom piętra alpejskiego (1 650–1 725 m n.p.m.) sit skucina i kosmatka brunatna.

Tabela 3.128. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Babia Góra
Table 3.128. Key bird species recorded in Babia Góra Mountain IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2005–2009	30–60 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2005–2009	1–3 m	DL	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2005–2009	6–15 m	DL	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	1999–2009	1–2 i	PS	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	1999–2009	0–2 i	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	M	1999–2009	0–1 i	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2005–2009	15–21 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2005–2009	3–5 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2009	8–13 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2009	1–2 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2009	6–8 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2009	8–16 p	DL	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2005–2009	13–21 p	DL	
Siwerniak *Anthus spinoletta*	L	2005–2009	3–5 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2005–2009	22–30 p	DL	
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	2005–2009	8–13 p	DL	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2005–2009	21–28 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2009	4–6 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	2–5 p	DL	
Płochacz halny *Prunella collaris*	L	2005–2009	1–3 p	DL	**A3**
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	2005–2009	2–5 p	PS	

W małych stawach żyją traszki. Ryby występują jedynie w potokach do wysokości ok. 1 100 m n.p.m., a większe bogactwo ichtiofauny spotyka się dopiero w dolinie rzeki Skawicy.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 97%, łąki i pastwiska – 1%, inne tereny rolne – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Babiogórski Park Narodowy (3 392,0 ha), Rezerwat Biosfery Babia Góra (3 392,0 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Babia Góra PLH120001.

Ptaki

W ostoi występuje 15 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 12 z nich należy do lęgowych. Dziewięć gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Babia Góra stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla głuszca. Także liczebności sóweczki, włochatki, dzięcioła trójpalczastego oraz dzięcioła białogrzbietego przekraczają 1% populacji krajowej. W skali regionu jest to też ważne miejsce lęgowe, występującego jedynie w Karpatach, drozda obrożnego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Obszar ostoi przedstawia charakterystyczny dla terenów górskich piętrowy układ roślinności. Występuje tu 14 siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Pasmo Babiej Góry jest jednym z niewielu miejsc w Karpatach, gdzie obecna jest górna granica lasu oraz piętro alpejskie. Na tym terenie stwierdzono ok. 500 gatunków roślin naczyniowych, prawie 200 gatunków mchów oraz liczne porosty, glony i wątrobowce. Zidentyfikowano tu łącznie 70 gatunków wysokogórskich. W ostoi odnotowano 3 gatunki dużych ssaków drapieżnych – rysia, wilka i niedźwiedzia brunatnego. Jest ona jednym z trzech w Polsce miejsc występowania darniówki tatrzańskiej – niewielkiego gryzonia, będącego endemitem karpackim. Wśród bezkręgowców najlepiej poznane są chrząszcze, których w masywie Babiej Góry stwierdzono ok. 1 500 gatunków, w tym endemiczną dla Karpat sichrawę karpacką. Cieki i zbiorniki wodne są środowiskiem życia płazów – kumaka górskiego, salamandry plamistej oraz traszek: karpackiej i górskiej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zwiększające się natężenie ruchu turystycznego – turystyka narciarska odbywająca się poza szlakami, rozbudowa infrastruktury turystycznej, niszczenie roślinności.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- izolacja ostoi od innych terenów chronionych.

Podziękowania

Dziękuję Dyrekcji Babiogórskiego Parku Narodowego za udostępnienie danych. Serdeczne podziękowania składam Marcinowi Trybale za konsultacje i pomoc przy przygotowaniu opracowania.

Źródło danych

Łanocha (2001), Drożdż, Hotała, Trybała mat. niepubl. z lat 2005–2009.

129. Pasmo Policy (Polica Mountain Range)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Michał Ciach
Autor w poprzednim wydaniu: Kazimierz Walasz

Kod ostoi: PL129
Współrzędne geograficzne: 49°37'N, 19°37'E
Powierzchnia: 2 302 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty: nowotarski, suski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Pasmo Policy, PLB120006

Krótka charakterystyka ostoi
Mała ostoja górska obejmująca swym zasięgiem szczytową partię Pasma Policy. Obszar w przeważającej części pokrywają górnoreglowe bory świerkowe. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi głuszca, a także ważna ostoja dzięcioła trójpalczastego.

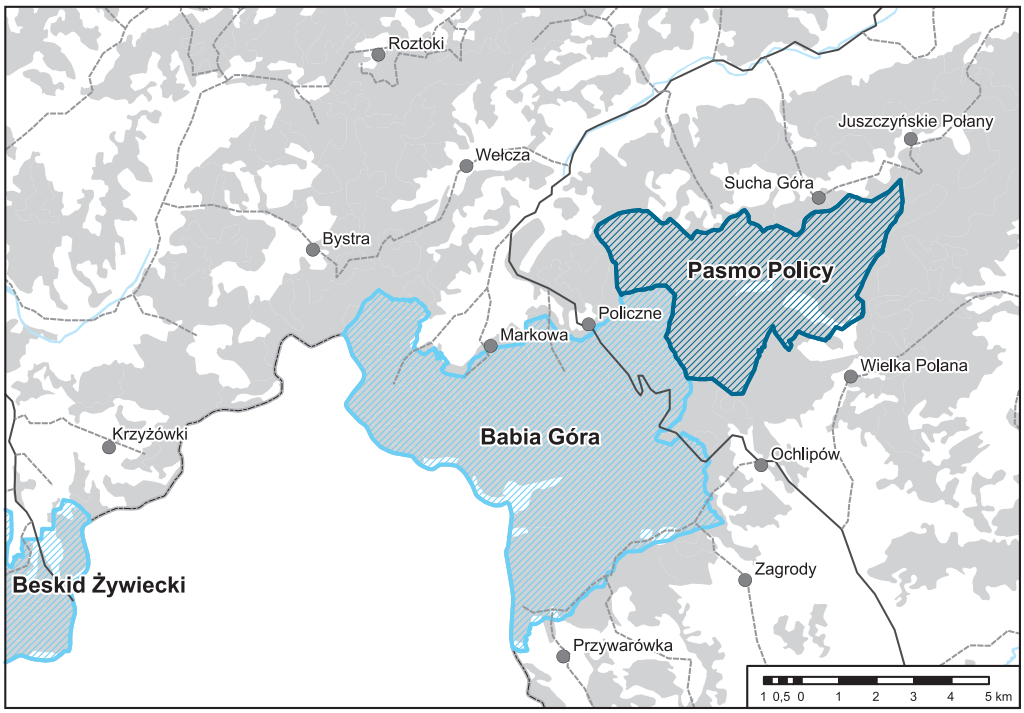
Short summary
A small mountain site encompassing the summit part of Polica Mountain Range. Covered mostly by higher montane spruce forest. One of the most important sites for Western Capercaillie in the country, also an important site for Three-toed Woodpecker.

Ogólny opis ostoi
Pasmo Policy jest częścią Pasma Babiogórskiego. Polica stanowi północno-wschodni fragment ramienia Babiej Góry ciągnący się od Przełęczy Krowiarki po dolinę Skawy. Ramię Policy przez Przełęcz Spytkowicką łączy się z Pasmem Podhalańskim i dalej z Gorcami. Ostoja nie obejmuje całego pasma, a jedynie jego wyższą, południowo-zachodnią część. Najwyższymi wzniesieniami tego długiego grzbietu są, niezbyt wyróżniające się z grani, szczyty Polica (1 318 m n.p.m.) i Okrąglica (1 239 m n.p.m.). Teren ostoi jest niemal całkowicie porośnięty lasem, głównie górnoreglowym borem świerkowym, a w niższych położeniach żyzną buczyną karpacką.
Podobnie jak Babia Góra, Pasmo Policy jest terenem o wysokich walorach turystycznych, posiadającym dogodne punkty widokowe na polanach pod szczytami, gęstą sieć szlaków turystycznych oraz schronisko na Hali Krupowej.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 96%, inne – 4%.

Pasmo Policy (fot. M. Ciach)

Formy ochrony przyrody

Rezerwat Na Policy (13,2 ha), Rezerwat Przyrody im. prof. Z. Klemensiewicza (58,73 ha), Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Na Policy PLH120012.

Ptaki

W ostoi występuje 9 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 8 z nich należy do lęgowych. Sześć gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Pasmo Policy stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla głuszca. Także liczebności dzięcioła trójpalczastego oraz białogrzbietego przekraczają 1% populacji krajowej. W skali regionu jest to też ważne miejsce lęgowe, występującego jedynie w Karpatach, drozda obrożnego.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Pasmo Policy porastają naturalne, górnoreglowe bory świerkowe będące siedliskiem wymienionym w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. Obszar ostoi jest miejscem występowania 3 gatunków dużych ssaków drapieżnych – rysia, wilka i niedźwiedzia brunatnego. Występuje tu populacja sichrawy karpackiej – chrząszcza z rodziny kózkowatych, będącego endemitem karpackim.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- planowane inwestycje w infrastrukturę narciarską – budowa tras, wyciągów narciarskich oraz towarzyszącej zabudowy, masowy ruch turystyczny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- usuwanie martwych i zamierających drzew oraz odbywające się w okresie lęgowym prace leśne;
- poruszanie się pojazdami silnikowymi po obszarach leśnych, zwłaszcza w miejscach występowania głuszca.

Tabela 3.129. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Pasmo Policy

Table 3.129. Key bird species recorded in Polica Mountain Range IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008–2009	5–15 p	PS	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2008	5–12 m	DL	**C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	0–1 p	PS	
Słonka *Scolopax rusticola*	L	2008	min. 1 p	DL	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2008–2009	3–5 p	PS	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2008–2009	2–3 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2008–2009	5–8 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	3–5 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2008–2009	5–7 p	PS	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2008	11–12 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2008	8–10 p	DL	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2008	9–15 p	DL	
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	2008	1–3 p	DL	

Podziękowania

Serdeczne podziękowania dla Bartosza Kwarciany, Małgorzaty Bujoczek, Mateusza Fludy oraz Tomasza Figarskiego – zespołu wykonującego inwentaryzację ostoi w roku 2008.

Źródło danych

Ciach i in. (2009), Ciach (2010) – dane niepubl. z roku 2009.

130. Torfowiska Orawsko-Nowotarskie
(Orawa and Nowy Targ Bogs)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Włodzimierz Cichocki
Autor w poprzednim wydaniu: Włodzimierz Cichocki

Kod ostoi: PL130
Współrzędne geograficzne: 49°27'N, 19°49'E
Powierzchnia: 8 256 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiat nowotarski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Torfowiska Orawsko-Nowotarskie, PLH120016.

Krótka charakterystyka ostoi
Ostoja obejmuje największy w Polsce kompleks torfowisk wysokich wraz z potorfiami i borami bagiennymi położony w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej. Jest to jeden z najważniejszych obszarów lęgowych cietrzewia w Polsce, a także jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych derkacza.

Short summary
The site encompasses the largest raised bogs complex in Poland together with degraded raised bogs and bog woodland located in the Orawsko-Nowotarska Basin. One of the most important breeding sites for Eurasian Black Grouse and Corncrake in Poland.

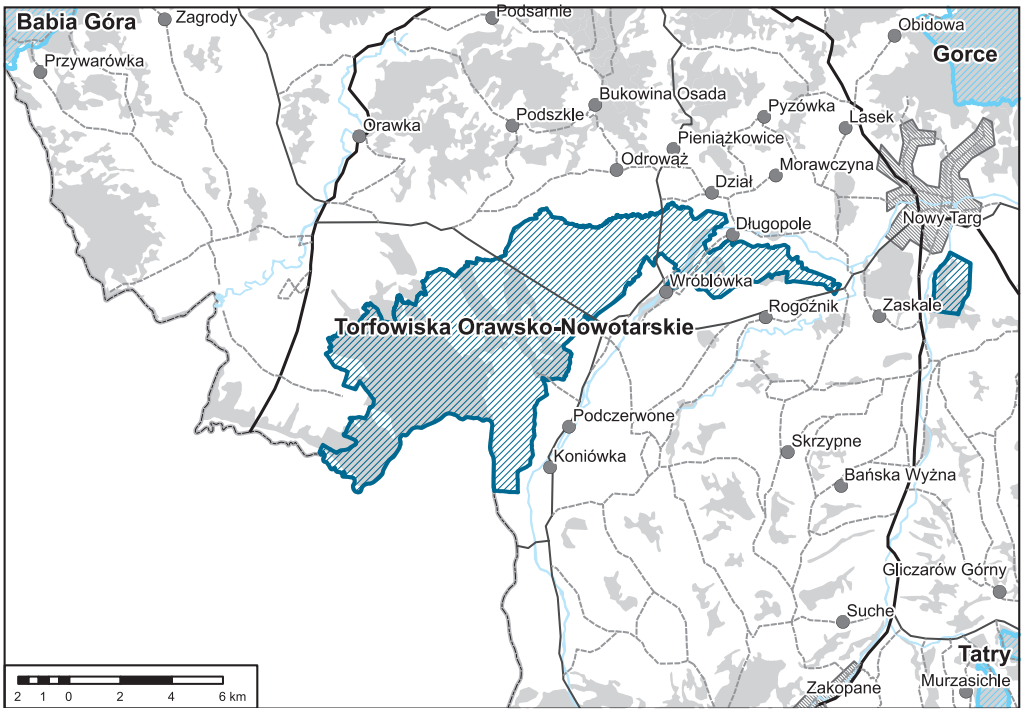
Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w Centralnych Karpatach Zachodnich, w mezoregionie Kotlina Orawsko-Nowotarska. Obejmuje największy w Polsce kompleks torfowisk wysokich i bagiennych borów sosnowo-świerkowych.
Kotlina położona jest na wysokości od 490 do 650 m n.p.m. Jej powstanie związane jest z ruchami górotwórczymi Beskidów i Tatr. Głębokie podłoże stanowią warstwy fliszowe, na które w okresie późnolodowcowym nałożyły się osady rzeczne, przyniesione wodami rzek górskich. Grubość tej warstwy sięga 1 300 m. Po ociepleniu klimatu ok. 9 000–10 000 lat temu zaczęły się tworzyć torfowiska. Obecnie typowe torfowiska wysokie zajmują ok. 1 300 ha, a średnia miąższość torfu wynosi 5 m.
Kotlina znajduje się w piętrze klimatycznym umiarkowanie ciepłym, o swoistych cechach lokalnych klimatu kontynentalnego – w zimie często tworzy się tu zastoisko zimnego powietrza i występują zamglenia, w lecie w kotlinie panuje pogoda suchsza i cieplejsza niż na okolicznych wyniesieniach. Przez obszar ostoi przebiega słabo widoczny w rzeźbie dział wód Bałtyku i Morza Czarnego.
W miarę jednorodny krajobrazowo teren dzieli on pod względem hydrograficznym na dwa regiony: zlewnię Orawy (Kotlina Orawska) i Dunajca (Kotlina Nowotarska). W krajobrazie północnej części ostoi, na tzw. Puścinie Wielkiej, dominuje asymetryczna kopuła torfowiska wysokiego typu bałtyckiego, z charakterystyczną dla niej budową kępkowo-dolinkową. Porasta ją zbiorowisko boru sosnowo-świerkowego, z reliktową kosodrzewiną i sosną błotną. Proces torfotwórczy stale jest tu żywy i torfowisko nadal się rozwija. Biorą w nim początek liczne potoki, które odprowadzają wody z tego terenu na zewnątrz. W ich dolinach zachowały się płaty cennych przyrodniczo łąk ostrożeniowych.
Okrajki torfowiska są zmeliorowane i przesuszone. Wraz ze zmianą warunków siedliskowych wkraczają tu łąkowe gatunki roślin, a najbardziej suche miejsca są zamieniane na pola orne. Południową część ostoi stanowią bory sosnowo-świerkowe. Warunki klimatyczne i siedliskowe powodują, że jest tu wiele gatunków borealnych zarówno w świecie roślin, jak i zwierząt.
Działalność gospodarcza człowieka na torfowiskach koncentrowała się w przeszłości na sezonowym wypasie owiec i intensywnej eksploatacji torfu.

Tabela 3.130. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Torfowiska Orawsko-Nowatorskie
Table 3.130. Key bird species recorded in Orawa and Nowy Targ Bogs IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008–2009	10–15 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2007	110–130 m	DL	**C6**
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2005–2006	2–3 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	5–7 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	1–2 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	2–7 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	min. 4 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2006	95–140 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2007	min. 2 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	min. 3 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2007	min. 3 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2005	min. 4 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005	5–6 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2009	23–31 p	E	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 42%, łąki i pastwiska – 28%, inne tereny rolne – 11%, torfowiska i mokradła – 18%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody
Rezerwaty przyrody: Bór nad Czerwonem (114,66 ha), Południowomałopolski Obszar Chronionego Krajobrazu, użytek ekologiczny Puścizna Długopole, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Torfowiska Orawsko-Nowotarskie PLB120007 (8 218,5 ha).

Ptaki

W ostoi lub jej najbliższym sąsiedztwie stwierdzono ok. 215 gatunków ptaków, z tego 131 lęgowych. Występuje tu 25 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 15 z nich jest lęgowych. Dodatkowo 12 gatunków lęgowych wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Torfowiska Orawsko-Nowotraskie są jedną z czterech najważniejszych ostoi cietrzewia w Polsce, a liczebność derkacza przekracza 1% populacji krajowej. Jest to ważne miejsce lęgów kszyka, bociana czarnego, żurawia i świergotka polnego w obrębie Karpat. Trasami wzdłuż Dunajca i Czarnej Orawy przez Orawę odbywa się intensywny przelot siewkowców i blaszkodziobych, a zimą w tak zwane „mysie lata" Kotlina Orawsko-Nowotarska jest doskonałym zimowiskiem ptaków szponiastych w ogólnej liczbie dochodzącej do ok. 300 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 12 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie dobrze zachowane są bory bagienne (*Vaccinio uliginosi-Pinetum*), świeże łąki użytkowane ekstensywnie (*Arrhenatherion elatioris*) oraz torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą. Stwierdzono tu także 27 gatunków roślin z „Polskiej czerwonej księgi roślin", w tym 3 gatunki rosiczek, kosówkę i sosnę błotną oraz malinę moroszkę. Spotykamy tu z bezkręgowców łątkę turzycową, modraszka nausitousa, czerwończyka nieparka czy skójkę gruboskorupową. Ponieważ jest to teren głównego wododziału europejskiego, występują tu również ciekawe ryby z kozą złotawą i głowacicą. W wodach spotykamy też traszkę grzebieniastą i traszkę karpacką oraz kumaka górskiego. Ze ssaków wymienić należy wydrę i wilka, oraz corocznie migrujące niedźwiedzie brunatne. Obszar ten stanowi bardzo ważny dla całych Karpat Zachodnich korytarz ekologiczny łączący Tatry, Babią Górę, Beskidy, Gorce i Pieniny.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- osuszanie obszaru powoduje zanikanie pewnych cennych siedlisk i związanej z nimi fauny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wylewanie ścieków i składowanie odpadów organicznych, wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów (wypas owiec), komercyjne pozyskiwanie roślinności: torfowca;
- zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien, stosowanie zrębów zupełnych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych;
- odwadnianie torfowisk i ich eksploatacja, budowanie rowów melioracyjnych i czyszczenie już istniejących;
- próby zabudowywania terenów niezabudowanych, miejsca zrzutu ścieków
- komunalnych, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, wydobywanie żwiru;
- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd) przez turystów, niszczenie siedlisk przez wydeptywanie, rozbudowa osiedli turystycznych poza terenem zwartej zabudowy, zbiór owoców runa: borówka brusznica, bagienna, czernica, żurawina i grzyby;
- polowanie w terminach niedozwolonych i kłusownictwo, niepokojenie ptaków na skutek penetracji siedlisk.

Podziękowania

Autor serdecznie dziękuje Andrzejowi Głodkiewiczowi i Romanowi Głowaczowi za pomoc w zbieraniu informacji o faunie ostoi.

Źródła danych

Cichocki (2005), Cichocki J., Cichocki W., Głodkiewicz, Głowacz, Pawlikowski, Zięba – dane niepubl. z lat 2004–2009.

131. Tatry (Tatra Mountains)

Kryteria BirdLife International: A3, C6

Autor: Włodzimierz Cichocki
Autor w poprzednim wydaniu: Włodzimierz Cichocki

Kod ostoi: PL131
Współrzędne geograficzne: 49°15'N, 19°58'E
Powierzchnia: 21 018 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiat tatrzański
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Tatry, PLC120001

Krótka charakterystyka ostoi

Ostoja obejmuje całość polskiej części Tatr, ze wszystkimi piętrami roślinno-klimatycznymi. Jest to jeden z głównych obszarów gniazdowania głuszca, cietrzewia, sóweczki, włochatki i dzięcioła trójpalczastego w kraju. Równocześnie jest to jedyne miejsce lęgowe pomurnika oraz główne miejsce gniazdowania płochacza halnego i mornela w Polsce.

Short summary

The site encompasses whole area of Tatra Mountains with all climate and vegetation altitudinal zones. One of the most important nesting site for Western Capercaillie, Eurasian Black Grouse, Eurasian Pygmy Owl, Tengmalm's Owl and Three-toed Woodpecker. It is also the only breeding site for Wallcreeper and main nesting site for Alpine Accentor and Eurasian Dotterel in Poland.

Ogólny opis ostoi

Ostoja Tatry leży w makroregionie Centralnych Karpat Zachodnich. Ten łańcuch górski rozciąga się na długości 80 km i jest szeroki na 18,5 km. Jest podzielony granicą Polski i Słowacji, ostoja obejmuje polską część gór. Tatry są najwyższym łańcuchem w łuku Karpat, wypiętrzonym w alpejskim okresie górotwórczym. Jest to jedyne pasmo górskie w Polsce, które ma krajobraz alpejski. Otoczone ze wszystkich stron obniżeniami kotlin, wyraźnie wyodrębnia się z otoczenia wysokością i charakterem krajobrazu.

Ze względu na budowę geologiczną Tatry dzielą się na Wysokie i Zachodnie. Najwyższym szczytem polskich Tatr są Rysy (2 499 m n.p.m.), położone w zworniku głównego grzbietu. Charakterystyczne dla krajobrazu są ostre granie Tatr Wysokich, masywne grupy niższych szczytów dolomitowych, np. Czerwonego Wierchu, długie doliny dochodzące do grani głównej (Dolina Rybiego Potoku, Kościeliska, Chochołowska) lub krótsze doliny wykształcone tylko w niższej reglowej części (Strążyska, Małej Łąki). Taka rzeźba jest uwarunkowana rodzajem skał i układem warstw, z których zbudowane są poszczególne partie gór. Wyraźne piętno we współczesnej rzeźbie pozostawiło trzykrotne zlodowacenie. Ślady tego procesu są widoczne we wszystkich partiach, np. zagłębienia (tzw. cyrki lodowcowe), wyniesienia moren czołowych, U-kształtny profil poprzeczny dużych dolin.

Duża ilość opadu atmosferycznego oraz stromość stoków sprawiają, że ostoja jest obszarem źródliskowym wielu potoków górskich. Specyficznymi źródłami są wypływy wód krasowych, tzw. wywierzyska. W wyższych partiach gór leżą duże jeziora. Łańcuch Tatr jest miejscem występowania licznych jaskiń, wypłukanych w mało odpornych na erozję wodną skałach wapiennych.

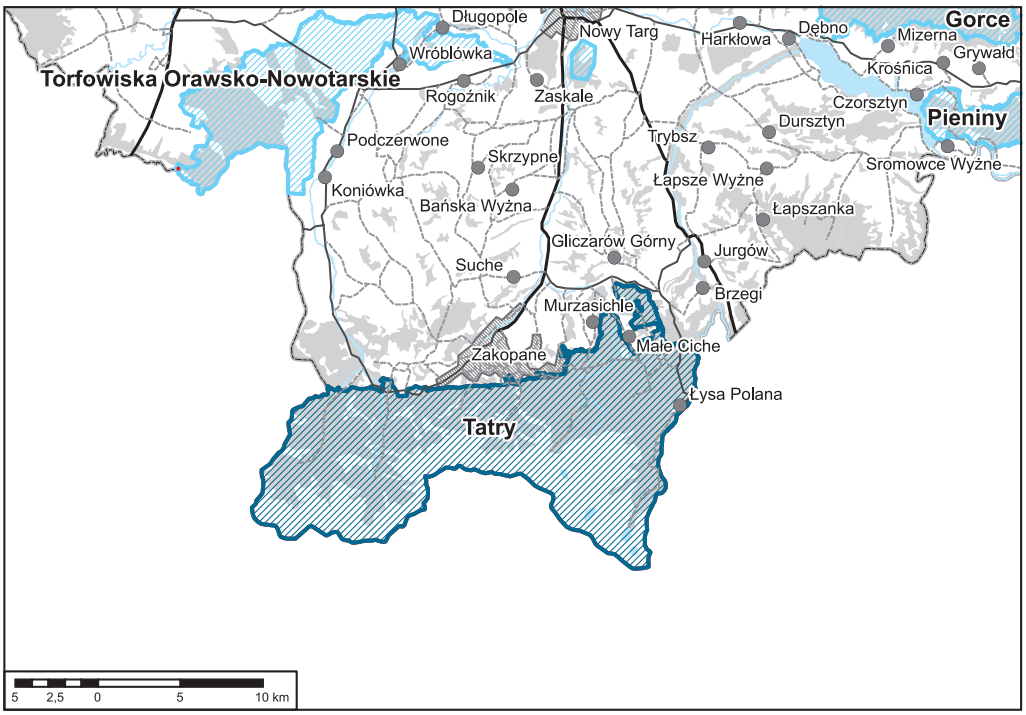
Zróżnicowanie podłoża skalnego, piętrowość klimatyczna i specyfika rzeźby determinują różnorodność gatunkową roślin. Pod tym względem Tatry są najbogatsze w Polsce.

Wyróżnia się 6 pięter roślinnych, począwszy od położonego u podnóża piętra pogórza, poprzez regle dolny i górny, piętro subalpejskie (kosówki) do alpejskiego (hal) i turni. Granice pomiędzy piętrami przebiegają nieco wyżej niż w innych pasmach gór polskich. Ze względu na wysokość masywu jedynie tutaj występuje pełna sekwencja pięter roślinnych typowych dla gór alpejskich. Partie dolne zajmują pola uprawne z roślinnością synantropijną, sięgające do 1 000 m n.p.m. Szatę roślinną pięter reglowych i subalpejskiego zdominowały lasy, z charakterystycznymi zbio-

Tabela 3.131. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Tatry
Table 3.131. Key bird species recorded in Tatry Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2008–2009	650–1300 p	E	**C6**
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2007	25–30 m	DL	**C6**
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2004–2007	30–35 m	DL	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	min. 1 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2004–2009	min. 1 p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2007–2009	1–2 p	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	10–15 m	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2007	5p	DL	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	20–30 p	E	**C6**
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2009	2–5 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	25–50 p	PS	**C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1995–2003	0–1 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	15–25 p	E	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2009	min. 1 p	DL	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2005–2007	40–50 p	E	**C6**
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2005–2008	5–10 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008	min. 5 p	DL	
Pomurnik *Tichodroma muraria*	L	2006–2007	5–8 p	E	**A3**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	100–120 p	PS	
Płochacz halny *Prunella collaris*	L	2004–2009	150–300 p	PS	**A3**

rowiskami buczyny karpackiej w reglu dolnym i litym drzewostanem świerkowym w reglu górnym. W piętrze subalpejskim dominuje kosodrzewina, częsta jest też reliktowa limba. Piętro alpejskie (hale) to zbiorowiska ubogich pastwisk górskich, do których wykształcenia przyczynił się wielowiekowy wypas owiec. Najwyżej znajduje się piętro turniowe, w którym są tylko naskalne porosty, a rośliny kwiatowe występują jedynie w załomach skalnych.
W Tatrach nie ma stałych miejscowości, są tylko siedziby schronisk i sezonowe siedliska związane z wypasem zwierząt.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 63%, łąki i pastwiska – 9%, wrzosowiska – 14%, tereny skaliste – 13%, zbiorniki wodne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Tatrzański Park Narodowy (21 164,0 ha), Tatrzański Rezerwat Biosfery (polsko-słowacki) (21 164,0 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Tatry PLC120001.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 155 gatunków ptaków, w tym 111 lęgowych. Występuje tu 25 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 18 z nich jest lęgowych. 30 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", z czego aż 17 lęgowych. Tatry stanowią jedną z dziesięciu najważniejszych w Polsce ostoi jarząbka, cietrzewia, głuszca, sokoła wędrownego, sóweczki, włochatki i dzięcioła trójpalczastego. Jest to miejsce najliczniejszych lęgów w Polsce płochacza halnego, a także jedyne, w którym lęgi regularnie wyprowadza pomurnik. Jest to też jedno z dwóch miejsc w Polsce, gdzie wyprowadza lęgi północny podgatunek podróżniczka. W skali regionu jest to ważne lęgowisko orzechówki, pluszcza, pliszki górskiej, drozda obrożnego i wielu innych gatunków ptaków.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono 35 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym najszerzej rozmieszczone są górskie bory świerkowe (*Piceion abietis* część – zbiorowiska górskie), wysokogórskie murawy acidofilne (*Juncion trifidi*) i bezwapienne wyleżyska śnieżne (*Salicion herbaceae*), zarośla kosodrzewiny (*Pinetum mugo*) oraz nawapienne murawy wysokogórskie (Seslerion tatrae) i wyleżyska śnieżne (*Arabidion coeruleae*). Występuje tu 15 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. chrząszcze: biegacz urozmaicony i sichrawa karpacka, a także kumak górski, traszka karpacka i ze ssaków: kozica, świstak, darniówka tatrzańska, ryś, wydra, niedźwiedź, wilk, nocek Bechsteina, nocek łydkowłosy, mopek. W ostoi stwierdzono 1 800 gatunków roślin naczyniowych i wiele roślin niższego rzędu, ponad 20 gatunków rośnie tylko w łańcuchu tatrzańskim. Zidentyfikowano tu również 7 gatunków roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej z sasanką słowacką i warzuchą tatrzańską. W ostoi występuje także 87 gatunków roślin z „Polskiej czerwonej księgi roślin" w tym szarotka, goryczki, pierwiosnek łyszczak. Jest to ważny obszar endemizmu w łańcuchu Karpat.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

rozbudowa infrastruktury turystycznej pociągająca za sobą wzrost liczby turystów w ostoi oraz budowę licznych dalszych udogodnień wzmagających penetrację ostoi (lepsze drogi, łańcuchy i inne udogodnienia na szlakach, poszerzanie szlaków i nartostrad).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- bezpośrednie zagrożenie przez turystów (płoszenie, niszczenie gniazd), niszczenie siedlisk przez wydeptywanie, wspinaczka (legalna, a głównie nielegalna) na skałkach reglowych, w efekcie zanik lęgowisk puchacza, penetracja ostoi pomurnika itp.;
- hałas, penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, zabudowywanie terenów niezabudowanych, lokalizacja i składowisk odpadów niekomunalnych;
- polowanie w terminach niedozwolonych i kłusownictwo;
- wycinanie wydzielającego się posuszu, co wpływa na liczebność dzięciołów oraz małych gatunków sów, a także prowadzi do degradacji gleby i dróg przez zrywkę drewna.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc w gromadzeniu danych: Janowi Cichockiemu, Zbigniewowi Mierczakowi, Jackowi Ślizowskiemu, Filipowi Ziębie oraz Tomaszowi Zwijaczowi-Kozicy.

Źródła danych

Cichocki i in. (2004), Cichocki, Mierczak, Ślizowski, Zięba, Zwijacz-Kozica – dane niepubl. z lat 2004–2009.

132. Gorce (Gorce Mountains)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Paweł Armatys
Autor w poprzednim wydaniu: Paweł Armatys

Kod ostoi: PL132
Współrzędne geograficzne: 49°33'N, 20°09'E
Powierzchnia: 22 663 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty: limanowski, nowotarski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Gorce, PLB120001

Krótka charakterystyka ostoi
Średniej wielkości ostoja obejmująca dobrze zachowane lasy reglowe, w wielu fragmentach wykazujące charakter naturalny, oraz znajdujące się na zboczach i grzbietach polany. Jedna z najważniejszych krajowych ostoi lęgowych m.in. głuszca, orła przedniego, puchacza, sóweczki, włochatki, puszczyka uralskiego, dzięcioła trójpalczastego, dzięcioła białogrzbietego.

Short summary
A middle-sized site including well-preserved lower montane forests and grasslands on mountainsides and ridges. One of the most important sites for Western Capercaillie, Golden Eagle, Eurasian Eagle Owl, Pygmy Owl, Ural Owl, Three-toed Woodpecker and White-backed Woodpecker.

Ogólny opis ostoi
Gorce położone są w centralnej części Beskidów Zachodnich, między Beskidem Wyspowym, Beskidem Sądeckim, Pieninami, Kotliną Nowotarską i Beskidem Żywieckim. Ostoja obejmuje najwyżej położone tereny Gorców między 500 a 1 310 m n.p.m. Pasmo to wyróżnia się specyficznym układem orograficznym – od najwyższego szczytu – Turbacza (1 310 m n.p.m.) – rozchodzą się w różnych kierunkach łagodne grzbiety ze wznoszącymi się co jakiś czas kulminacjami kopulastych szczytów, m.in.: Kiczora (1 282 m), Kudłoń (1 276 m), Jaworzyna Kamienicka (1 288 m). Południowo-wschodnią część Gorców zajmuje Pasmo Lubania, oddzielone od głównego masywu doliną Ochotnicy i Przełęczą Knurowską.

Gorce niemal w całości zbudowane są z utworów fliszowych, czyli warstwowo ułożonych skał osadowych. Na bazie tych skał powstały przede wszystkim gleby bielicowe, skrytobielicowe i brunatne. Z trudniej wietrzejących fragmentów tworzą się wychodnie skalne zwykle w postaci ambon, progów i baszt. Osobliwością w budowie geologicznej Gorców są intruzje skał magmowych – andezytów, które występują w Paśmie Lubania (góra Wdżar).

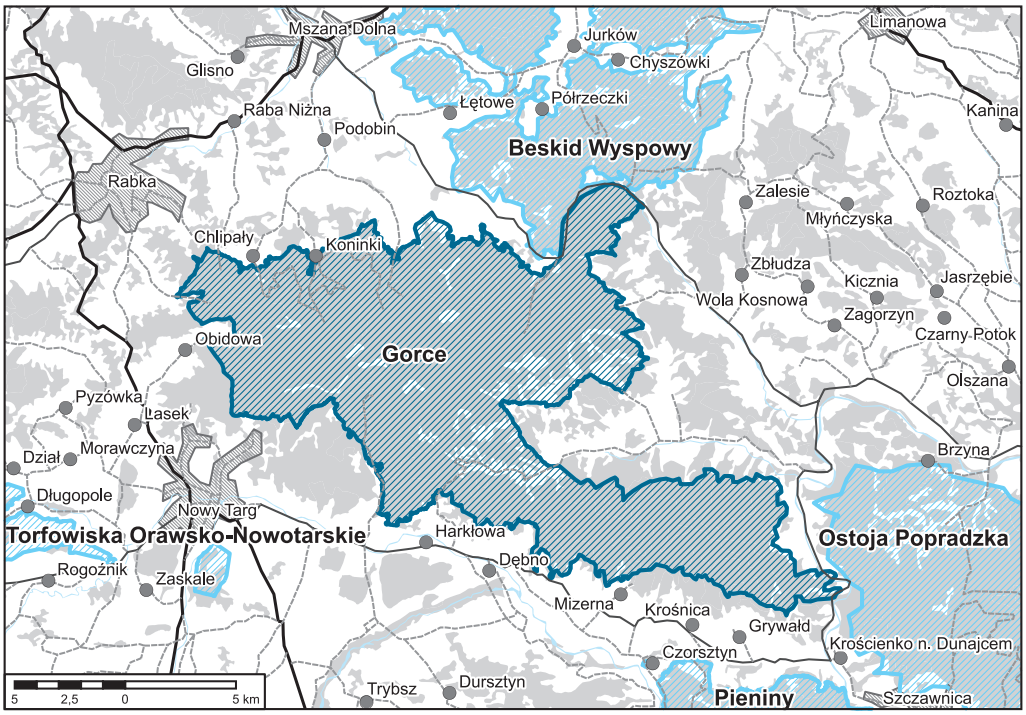
Potoki w wyniku silnej erozji wgłębnej wytworzyły między grzbietami głębokie, V-kształtne doliny z licznymi progami, gruzowiskami i wodospadami. Najdłuższym gorczańskim potokiem jest Kamienica (33 km), inne to m.in.: Ochotnica, Olszowy, Konina.

Lasy reglowe zajmują blisko 85% powierzchni ostoi. Spore ich fragmenty, szczególnie znajdujące się na terenie Gorczańskiego Parku Narodowego, zachowały naturalny, miejscami pierwotny charakter. Na obszarze regla dolnego dominują lasy bukowe w postaci żyznej buczyny karpackiej, zróżnicowanej na szereg podzespołów oraz rzadziej występującej kwaśnej buczyny górskiej. Miejscami spotyka się płaty żyznych lasów jodłowych. Uboższe siedliska często u podnóży stoków lub w strefie przejściowej między reglami zajmuje bór jodłowo-

Tabela 3.132. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Gorce
Table 3.132. Key bird species recorded in Gorce Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2005–2009	100–200 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	M	2005–2009	1–5 i	PS	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2005–2009	10–25 m	E	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	5–15 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	1–5 i	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	1–5 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2009	1–5 i	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	3–5 p	E	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2005–2009	1–2 p	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	25–40 m	PS	
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	15–25 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2009	4–8 p	E	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2005–2009	25–45 p	E	**C6**
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2005–2009	20–40 p	E	**C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2009	15–30 p	E	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	10–20 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	M	2004–2009	5–15 i	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	5–15 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	30–40 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	1–5 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	20–30 p	E	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2009	25–40 p	E	**C6**
Siwerniak *Anthus spinoletta*	L	2004–2009	10–25 p	E	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2004–2009	30–50 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	50–150 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	10–20 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	15–30 p	PS	
Płochacz halny *Prunella collaris*	M	2004–2009	0–2 i	PS	

świerkowy. W dolinach potoków występują niewielkie fragmenty nadrzecznej olszyny górskiej i bagiennej olszyny górskiej. Regiel górny, czyli partie powyżej 1 100–1 150 m n.p.m., porasta świerczyna górnoreglowa, która obecnie w wielu fragmentach (podobnie jak w całych Karpatach) podlega procesowi rozpadu pod wpływem oddziaływania czynników biotycznych i abiotycznych.

Niespełna 12% powierzchni ostoi stanowią tereny otwarte, czyli łąki i pastwiska położone poniżej linii lasów oraz rozrzucone wewnątrz zalesionych zboczy i grzbietów polany reglowe będące nierozłącznym elementem gorczańskiego krajobrazu. Te półnaturalne ekosystemy posiadają dużą wartość przyrodniczą, krajobrazową i kulturową. Pod wpływem długotrwałego wypasu, koszenia i koszarowania wykształciły się tutaj zbiorowiska roślinne odznaczające się bogatym składem florystycznym.

Blisko 1/3 powierzchni stanowi Gorczański Park Narodowy. Pozostałą część zajmują grunty prywatne i tereny Lasów Państwowych (nadleśnictwa: Nowy Targ, Limanowa i Krościenko).

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 85%, łąki, pastwiska, polany reglowe – 13%, zbiorniki i cieki wodne – ok. 2%.

Formy ochrony przyrody

Gorczański Park Narodowy (7 029,85 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Gorczańska PLH 120018 (17 997 ha).

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono ok.130 gatunków ptaków, z których ponad 90 uznaje się za lęgowe. Występują tutaj co najmniej 23 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 18 z nich regularnie gniazduje w obrębie ostoi. 10 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Gorce są jedną z ważniejszych w kraju ostoi lęgowych głuszca. Dobrze zachowane lasy o naturalnym charakterze stanowią odpowiednie siedlisko dla licznych populacji dzięciołów, z których na największą uwagę zasługują: dzięcioł trójpalczasty i białogrzbiety. W Gorcach znajduje się znacząca część krajowej populacji niektórych sów, przede wszystkim: puszczyka uralskiego i sóweczki, ale występują tutaj również dwa inne rzadkie gatunki: puchacz i włochatka. Ważnym elementem gorczańskiej awifauny jest orzeł przedni, którego 1–2 pary gniazdują na terenie ostoi.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono min. 15 typów siedlisk (19 podtypów) wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej oraz kilkanaście gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. wilka, rysia, niedźwiedzia, wydrę, traszkę karpacką, traszkę grzebieniastą, kumaka górskiego, biegacza urozmaiconego, zalotkę większą. Na terenie ostoi występuje wiele rzadkich i zagrożonych gatunków, z których kilkadziesiąt znajduje się na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce" oraz w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Gorce są ważną częścią szlaku migracyjnego dla zwierząt przemieszczających się po Karpatach.

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- nielegalne wjazdy motorami crossowymi i quadami – płoszenie zwierząt i niszczenie siedlisk (w okresie zimowym wjazdy skuterami śnieżnymi na teren ostoi głuszca – również w rejony tokowisk);
- propozycje inwestycji turystycznych związanych m.in. z rozbudową infrastruktury narciarskiej w Paśmie Lubania oraz w masywie Turbacza – potencjalny wzrost presji turystycznej na obszar ostoi;
- nadmierna eksploatacja lasów, która stanowi bezpośrednie zagrożenie dla wielu gatunków (m.in. płoszenie, niszczenie gniazd), oraz nieodpowiednia z punktu widzenia ochrony ptaków gospodarka leśna prowadząca miejscami do niszczenia lub zniekształcania siedlisk leśnych;
- regres gospodarki kośno-pastwiskowej, co prowadzi do ubożenia, a następnie powolnego zarastania polan reglowych, które mają duże znaczenie dla ptaków jako miejsca lęgowe i żerowiska.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- szybki rozpad drzewostanów świerkowych, co może spowodować w przyszłości niekorzystne zmiany w siedlisku na terenie regla górnego;
- kłusownictwo, którego ofiarami padają ptaki szponiaste;
- presja zabudowy skierowana na miejsca atrakcyjne dla wypoczynku, które często znajdują się w znacznym oddaleniu od głównych skupisk domów (np.: polany reglowe, doliny potoków);
- penetracja obszaru przez zbieraczy owoców runa leśnego i grzybów powodująca płoszenie zwierzyny.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc w gromadzeniu danych następującym osobom: Łukaszowi Kajtochowi, Janowi Lochowi, Januszowi Tomasiewiczowi, Michałowi Ciachowi, pracownikom GPN prowadzącym obserwacje i biorącm udział w monitoringu ptaków na terenie parku.

Źródła danych

Armatys (2002, 2006), Armatys (2009) – dane niepubl., Ciach (2008) – dane niepubl., Kajtoch (2009) – dane niepubl., Gorce, Loch (1992), Nowak (2002, 2003), Tomasiewicz (2009) – dane niepubl.

Gorce (fot. P. Armatys)

133. Pieniny (Pieniny Mountains)

Kryteria BirdLife International: A3, C6

Autor: Bogusław Kozik
Autor w poprzednim wydaniu: Bogusław Kozik

Kod ostoi: PL 133
Współrzędne geograficzne: 49°25'N, 20°23'E
Powierzchnia: 2 366 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiat nowotarski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Pieniny, PLB120008

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja górska, w większości pokryta ekosystemami leśnymi poprzedzielanymi charakterystycznymi dla Pienin kwietnymi łąkami, górskimi i ciepłolubnymi murawami naskalnymi oraz murawami kserotermicznymi. Pieniny są jedną z ważniejszych w kraju ostoi dzięcioła trójpalczastego i sokoła wędrownego, a także ważnym lęgowiskiem puchacza i orła przedniego.

Short summary
A small site covered in 70% by forest separated by mountain meadows and xerothermophilous and calcareous grass formations characteristic for the Pieniny Mountains. Pieniny Mountains are one of the most important sites for Three-toed Woodpecker and Peregrine Falcon in the country; Eurasian Eagle Owl, Wallcreeper, Golden Eagle are also present.

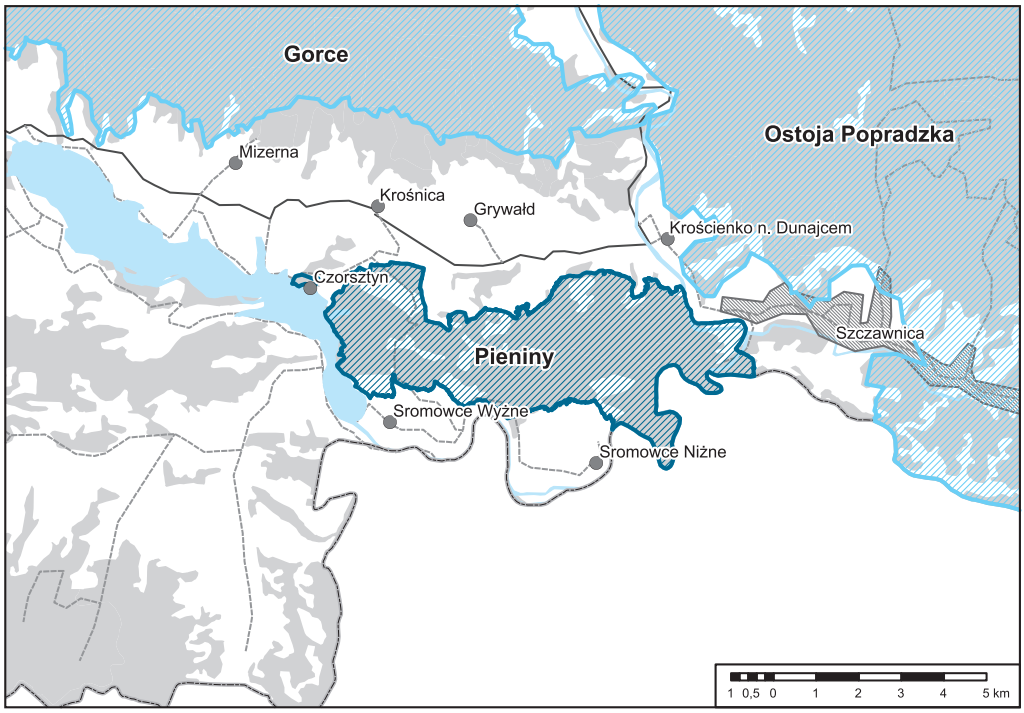
Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje najatrakcyjniejszą pod względem krajobrazowym i przyrodniczym część pienińskiego pasa skałkowego. Na tym odcinku jest on zbudowany z wapiennych skał osadowych, poprzedzielanych miękkimi i podatnymi na erozję osadami fliszowymi. Wietrzenie i wypłukiwanie tych osadów oraz zachowanie twardych wapieni doprowadziło do powstania bardzo zróżnicowanego ukształtowania terenu z oryginalnymi formami skalnymi. Północne zbocza łagodnie opadają ku dolinom, a od południa piętrzą się wapienne ściany skalne. Przez Pieniny przebija się rzeka Dunajec, tworząc malowniczy i atrakcyjny pod względem przyrodniczo-krajobrazowym przełom o długości 9 km. Na tym odcinku rzeka zakręca siedem razy, miejscami zwęża się do kilkunastu metrów, a ściany skalne przełomu osiągają nawet 300 m wysokości. Najwyższym wzniesieniem na terenie ostoi jest masyw Trzech Koron z Okrąglicą osiągającą wysokość 982 m n.p.m. W Pieninach zinwentaryzowano ponad 20 jaskiń, spośród których największa osiąga długość 196 m i głębokość 47,5 m. Pienińskie jaskinie najczęściej mają charakter szczelinowy i powstały w wyniku przemieszczenia warstw skalnych. Duże różnice wilgotności i temperatury między stokami północnymi i południowymi doprowadziły do wykształcenia różnorodnych zbiorowisk roślinnych. Ok. 70% powierzchni zajmują ekosystemy leśne z buczyną karpacką na północnych stokach, jaworzyną górską w głębokich, ocienionych wąwozach i żlebach, ciepłolubną buczyną i jedliną na stokach południowych. Szczyty skałek porastają reliktowe laski sosnowe, a w dolinach potoków można spotkać niewielkie fragmenty lasów łęgowych. Część drzewostanów została przekształcona przez człowieka w monokultury świerkowe. Ekosystemy leśne tworzą mozaikę z kwietnymi łąkami, górskimi i ciepłolubnymi murawami naskalnymi oraz murawami kserotermicznymi. Sam obszar nie jest zaludniony, natomiast na jego obrzeżach położone są liczne miejscowości, pełniące funkcje turystyczne i uzdrowiskowe. Wykształcony przez stulecia kulturowy krajobraz Pienin jest przykładem harmonii między działalnością człowieka, a otaczającą przyrodą.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 71%, łąki i pastwiska – 19%, inne tereny rolne – 4%, inne (łącznie z murawami kserotermicznymi) – 6%.

Formy ochrony przyrody
Pieniński Park Narodowy (2 346 ha).

Pieniny (fot. B. Kozik)

Ptaki

W ostoi stwierdzono 196 gatunków ptaków, w tym 125 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych. Występuje tu 19 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 17 to ptaki lęgowe. Spośród awifauny lęgowej 9 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Pieniny stanowią jedną z najważniejszych ostoi lęgowych sokoła wędrownego w Polsce. Ze względu na niewielką powierzchnię obszaru, liczba notowanych tu osobników rzadkich gatunków ptaków nie jest znacząca w skali kraju, jednak występują tu one w znacznych zagęszczeniach, np. dzięcioł trójpalczasty czy puchacz. W skali regionu ostoja jest ważnym miejscem lęgowym bociana czarnego, puchacza, sóweczki, dzięcioła trójpalczastego i derkacza. Ponadto na uwagę zasługują również lęgowy orlik krzykliwy, orzeł przedni, puszczyk uralski, włochatka, dzięcioł zielonosiwy, białogrzbiety i czarny oraz muchołówka białoszyja i mała. Wapienne formacje skalne to miejsce występowania pomurnika, Pieniny są drugim po Tatrach obszarem, gdzie gatunek ten jest regularnie notowany.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono dotychczas 21 typów siedlisk przyrodniczych i ponad 30 gatunków roślin i zwierząt z Dyrektywy Rady Siedliskowej. Bogata flora tego obszaru cechuje się dużym udziałem rzadkich gatunków roślin, spośród których licznie reprezentowane są storczykowate (ok. 30 gatunków). Występują tutaj 2 gatunki endemiczne: pszonak pieniński i mniszek pieniński oraz relikty: chryzantema Zawadzkiego, jałowiec sawina, tawuła średnia, szczwoligorz tatarski. W Pieninach stwierdzono dotychczas ponad 7 000 gatunków fauny, spośród których 78 znajduje się w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Dominującą grupę stanowią bezkręgowce, a na szczególną uwagę zasługują owady: nadobnica alpejska, krasopani hera i niepylak apollo.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- porzucanie dotychczasowego sposobu użytkowania łąk.

Tabela 3.133. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Pieniny
Table 3.133. Key bird species recorded in Pieniny Mountains IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	10–50 p	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2008	1–3 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2006–2007	1–2 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	2 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2004–2009	1p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	12–23 m	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2008	4–6 p	DL	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2008	2–3 p	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1996–2003	2–4 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2008–2009	2–10 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008–2009	10–30 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2009	7–10 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2008–2009	+		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2008–2009	+		
Pomurnik *Tichodroma muraria*	L/Z	2004–2008	3–10 i	PS	**A3**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008–2009	20–40 p	PS	
Płochacz halny *Prunella collaris*	Z	2004–2008	+		

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- bezpośrednie zagrożenie turystyką (płoszenie, niszczenie gniazd) na skutek penetracji siedlisk, niszczenie siedlisk przez wydeptywanie;
- synantropizacja zbiorowisk roślinnych.

Podziękowania

Składam podziękowania pracownikom terenowym Pienińskiego Parku Narodowego za pomoc w zbieraniu danych na temat liczebności i rozmieszczenia derkacza oraz innych gatunków ptaków.

Źródła danych

Bonczar, Kozik (2006), Ciach (2005), Cierlik, Kozik (2006), Kozik (2005, 2007), Kozik (2004–2008) – dane niepubl.

Pieniny (fot. B. Kozik)

134. Beskid Niski (Beskid Niski Mountains)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Marian Stój
Autor w poprzednim wydaniu: Marian Stój

Kod ostoi: PL134
Współrzędne geograficzne: 49°29'N, 21°29'E
Powierzchnia: 151 967 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: jasielski, krośnieński, sanocki; województwo małopolskie; powiaty: gorlicki, nowosądecki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Beskid Niski, PLB 180002

Krótka charakterystyka ostoi
Jedna z większych górskich ostoi leśnych z dużym udziałem łąk. Dominujące siedliska stanowią buczyna karpacka i bory jodłowe wraz z rozległymi łąkami po byłych wioskach łemkowskich. Obszar ten zamieszkują liczne i o wyjątkowo wysokim zagęszczeniu w skali kraju populacje: orlika krzykliwego, puszczyka uralskiego, dzięcioła białogrzbietego, a na terenach otwartych również pokląskwy i gąsiorka.

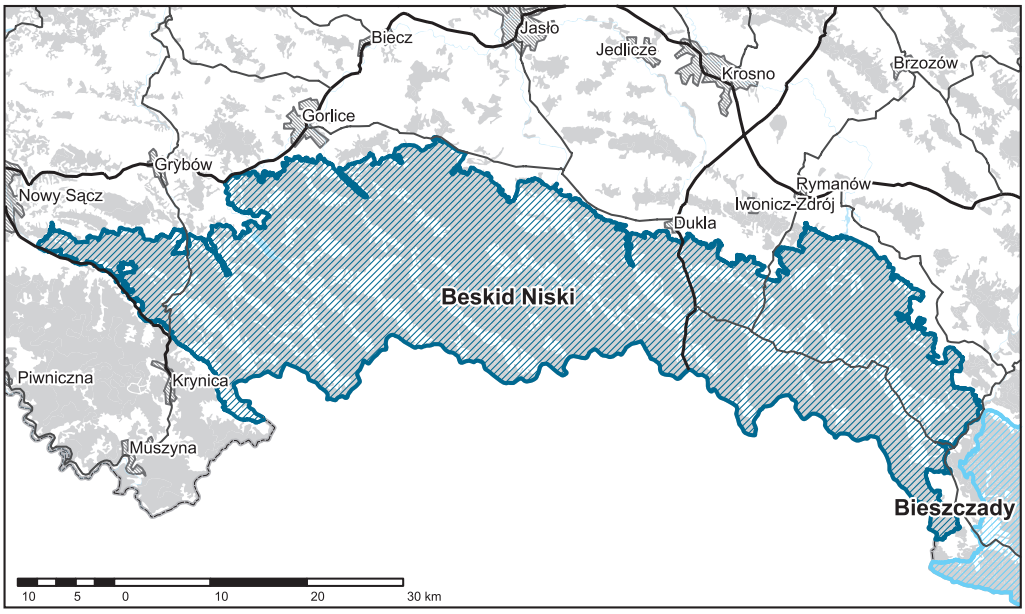
Short summary
One of larger mountain forest sites also including large area of meadows. Dominating habitats are Carpathian beech forests and fir forests as well as extensive meadows that remained after Lemko villages (Ukrainian minority forced to resettle in 1944–47). The area is inhabited by dense and numerous on national scale populations of Lesser Spotted Eagle, Ural Owl, White-backed Woodpecker, also Whinchat and Red-backed Shrike in the open areas.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje region Beskidu Niskiego leżący we wschodniej części Karpat Zachodnich. Pasmo podzielone jest granicą państwową na część polską i słowacką. Ostoja obejmuje część polską.
Beskid Niski rozciąga się na długości ponad 100 km od doliny Osławy i Osławicy na wschodzie po dolinę Kamienicy na zachodzie. W grzbiecie Karpat krańce Beskidu Niskiego wyznaczają: Przełęcz Tylicka na zachodzie i Przełęcz Łupkowska na wschodzie. Szerokość pasma dochodzi do 40 km. Jest to wododziałowy, graniczny łańcuch górski o przebiegu wschód–zachód, położony w miejscu największego zwężenia i obniżenia łuku Karpat. Jego kulminacje sięgają prawie 1000 m n.p.m. – Lackowa (997 m n.p.m.) koło Wysowej. Łuk gór przebiega skośnie do struktur geologicznych, stąd w krajobrazie często występują wychod-

Tabela 3.134. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Beskid Niski
Table 3.134. Key bird species recorded in Beskid Niski Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	400–450 p	E	**C6**
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2004–2009	120–180 m	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	30–40 p	DL	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	34 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	20–30 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004–2009	min. 20–30 i	PS	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2004–2009	min. 30–40 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2009	min. 20–40 i	PS	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	min. 100–150 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Myszołów *Buteo buteo*	L	2004–2009	320–360 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	160–180 p	DL	**B2, C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2004–2009	6p	DL	**C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	min. 50–100 i	PS	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2009	1p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	300–400 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	2000–3000 i		
Słonka *Scolopax rusticola*	L	2004–2009	120–160 p	E	
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004–2009	+		
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	60–80 p	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Sówecka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	12–18 p	E	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2009	370–420 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	10–12 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	60–80 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	70–80 p	DL	**C6**
Kraska *Coracias garrulus*	M	2004–2009	+	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	130–160 p	E	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	140–160 p	E	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	10–12 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	30–40 p	E	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	300–350 p	E	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2009	35–45 p	E	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	1995–2003	+		
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2004–2009	160–240 p	E	
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	2004–2009	60–80 p	E	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2004–2009	80–100 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	120–160 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	1200–1800 p	E	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	1400–1800 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	1000–1400 p	E	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2004–2009	40–60 p	E	
Płochacz halny *Prunella collaris*	L	2009	1p		

nie piaskowców, a w miejscach skał nieodpornych na niszczenie – przełęcze. Krajobraz części zachodniej, tzw. Gór Gorlickich, przypomina Beskid Wyspowy, środkowa część to tzw. góry rusztowe z charakterystycznym równoległym układem pasm podobnym do układu Gór Słonnych, natomiast w części wschodniej w rzeźbie terenu dominują strome, wyniesione grzbiety.

W Beskidzie Niskim mają źródła liczne rzeki, w tym: Biała, Ropa, Wisłoka, Wisłok i Jasiołka, płynące ku północy i niekiedy przecinające grzbiety przełomami. Na Ropie w 1994 roku utworzono zbiornik zaporowy Klimkówka o powierzchni 3 km^2, zmieniający radykalnie środowisko doliny tej rzeki. Beskid Niski jest miejscem obfitego występowania wód mineralnych, dających możliwość rozwoju uzdrowisk Krynicy Górskiej i Wysowej.

Roślinność ma charakter przejściowy między Beskidami Wschodnimi i Zachodnimi. Prawie 3/4 powierzchni ostoi porastają lasy cechujące się wysokim stopniem naturalności. Roślinność układa się w dwa piętra: piętro pogórza – łąki, pola uprawne i niewielkie powierzchnie lasów grądowych oraz piętro regla dolnego z dobrze zachowaną buczyną karpacką, borami jodłowymi i lasami jaworowymi. W dolinach rzek i potoków utrzymuje się olszyna górska i zbiorowiska łąkowe oraz torfowiska.

Długie doliny były od wieków miejscem osadnictwa. W enklawach wsi dominowały małe, ekstensywnie uprawiane pola i łąki. Po II wojnie stan ten zmienił się na skutek przymusowego wyludnienia regionu. Zaprzestanie użytkowania rolnego spowodowało, że nastąpiła wtórna sukcesja zbiorowisk leśnych. W ciągu ostatnich lat rozpoczął się ponownie proces kolonizowania dolin.

W 1995 roku w środkowej części Beskidu Niskiego utworzono Magurski Park Narodowy.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 75%, łąki i pastwiska – 14%, inne tereny rolne – 10%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Magurski Park Narodowy (19 438,9 ha), Jaśliski Park Krajobrazowy (25 288 ha), rezerwaty przyrody: Kornuty (11,9 ha), Rezerwat Tysiąclecia na Cergowej Górze (61,35 ha), Igiełki (27,88 ha), Wadernik (10,72 ha), Cisy w Nowej Wsi (2,18 ha), Modrzyna (14,46 ha), Przełom Jasiołki (123,41 ha), Źródliska Jasiołki (1 585,01 ha), Bukowica (292,92 ha), Kamień nad Jaśliskami (303,32 ha), Łysa Góra (160,74 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Ostoja Jaśliska (29 909,3 ha), Ostoja Magurska (19 439 ha), Źródliska Wisłoki (181,84 ha), Bednarka (1 289,15 ha), Rymanów (5 181,81 ha), Trzciana (2 624,83 ha), Jasiołka (686,73 ha), Łysa Góra (2 743,8 ha) oraz Obszar Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 168 gatunków ptaków, w tym 130 lęgowych. Występuje tu 35 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 26 z nich jest lęgowych. 10 gatunków lęgowych wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Beskid Niski jest jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla: jarząbka, bociana czarnego, orlika krzykliwego, orła przedniego, derkacza, puszczyka uralskiego, zimorodka, dzięcioła zielonosiwego, dzięcioła białogrzbietego, dzięcioła trójpalczastego, muchołówki małej i muchołówki białoszyjej. W skali regionu istotną rolę odgrywają również skupiska kolczastych krzewów pośród łąk, wykorzystywane m.in. przez bogate populacje lęgowe gąsiorka i jarzębatki. Ponieważ ostoja stanowi najniższe pasmo Karpat, przebiegają przez nią ważne szlaki ptaków wędrownych.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi zlokalizowanych jest 8 siedlisk: Bednarka – z kolonią rozrodczą podkowca małego na strychu cerkwi, Jasiołka – ze skójką gruboskorupową, Łysa Góra – chroniąca starodrzew jodłowo-bukowy *Dentario glandulosae-Fagetum* z obfitym stanowiskiem cisa pospolitego oraz płatami jaworzyny – zespoły *Sorbo-Aceretum, Lunario-Aceretum i Phyllitido-Aceretum*, Rymanów – z kolonią nocka dużego i podkowca małego na kościele w Rymanowie-Zdroju, Ostoja Jaśliska – z ponikłem kraińskim oraz dominującymi żyznymi buczynami karpackimi, Ostoja Magurska – tworząca kompleks leśny. Występuje tu także wiele endemicznych i rzadkich roślin. Źródliska Wisłoki – terasa zalewowa górnej Wisłoki wraz z młakami źródliskowymi i koncentracją poczwarówki zwężonej Vertigo angustior, oraz Trzciana – z 8 jaskiniami będącymi siedliskiem nietoperzy.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- sukcesja wtórna na opuszczonych gruntach;
- rozproszona zabudowa domków letniskowych;
- wycinka drzewostanów starszych klas wieku;
- usuwanie martwego i obumierającego drewna;
- prace leśne w okresie lęgowym ptaków;
- zalesianie terenów otwartych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- regulacja i prostowanie cieków wodnych;
- późne terminy koszenia łąk utrudniające zdobywanie pokarmu ptakom drapieżnym, a w niektórych miejscach (okolice Moszczańca) intensywny wypas wpływający negatywnie na żerowiska tych ptaków;
- polowania, kłusownictwo;
- zanieczyszczenia powietrza poza terenem ostoi powodujące zamieranie drzewostanów.

Podziękowania

Dziękuję za udostępnienie wyników uczestnikom obozu Akcji Carpatica, a za pomoc przy zbieraniu materiału podziękowania składam Leonowi Machurze i Edwardowi Niezgodzie. Markowi Kuziemce – naczelnikowi z RDOŚ w Rzeszowie – dziękuję za informację o formach ochrony przyrody. Szczególnie gorąco pragnę podziękować Damianowi Nowakowi za udostępnienie niepublikowanych danych ilościowych o niektórych gatunkach występujących w Magurskim PN.

Źródła danych

Akcja Carpatica (2004–2009), Czuchnowski i in. (2003), Nowak (2008), Stój (2008, 2009), Stój – materiały niepubl. z lat 2004–2009.

Beskid Niski (fot. M. Stój)

135. Pogórze Przemyskie (Przemysl Plateau)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autor: Przemysław Kunysz
Autor w poprzednim wydaniu: Przemysław Kunysz

Kod ostoi: PL135
Współrzędne geograficzne: 49°44'N, 22°32'E
Powierzchnia: 65 456 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: bieszczadzki, brzozowski, jarosławski, przemyski, rzeszowski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Pogórze Przemyskie, PLB180001

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja górska, obejmująca wysunięty na zachód fragment Karpat Wschodnich. W krajobrazie przeważają niewysokie, zalesione pogórza o rusztowym układzie grzbietów, poprzecinane siecią rzek i potoków. Jedna z najważniejszych ostoi lęgowych wielu gatunków w skali kraju, m.in.: bociana czarnego, orlika krzyklikwego, puszczyka uralskiego, derkacza, dzięcioła zielono siwego, dzięcioła białogrzbietego, muchołówki małej i białoszyjej.

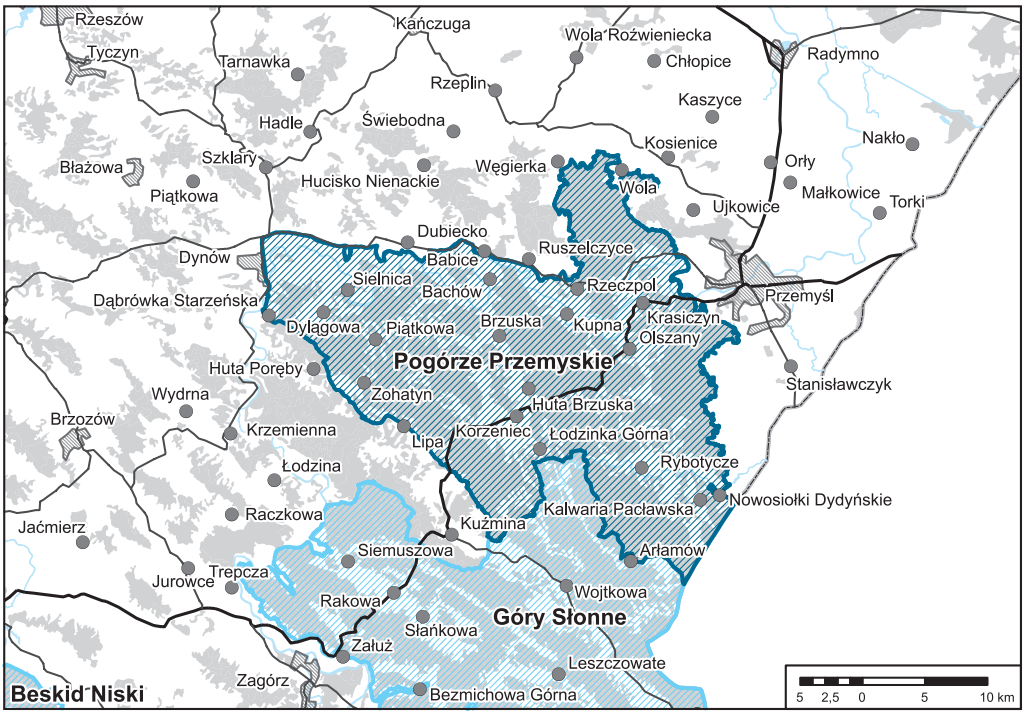
Short summary
Large site encompassing westernmost part of the East Carpathians. Its landscape is dominated by low, parallel hill ridges cut trough by a network of rivers and streams. This is the most important breeding site in Poland for many species, e.g.: Black Stork, Lesser Spotted Eagle, Ural Owl, Corncrake, Grey-headed Woodpecker, White-backed Woodpecker, Red-breasted Flycatcher, Collared Flycatcher.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje fragmenty dwu pogórzy: znaczną część Pogórza Przemyskiego i mniejszy fragment Pogórza Dynowskiego oraz Gór Sanocko-Turczańskich. Wszystkie te krainy należą do Zewnętrznych Karpat Zachodnich. Ostoja położona jest między dolinami Sanu na północy a granicą z Ukrainą na południu. Podobnie jak Bieszczady jest to obszar pogranicza Karpat Wschodnich i Karpat Zachodnich. Ma to odzwierciedlenie w elementach środowiska abiotycznego i biotycznego.

Cechą charakterystyczną krajobrazu ostoi jest rusztowy układ grzbietów górskich, przebiegających w kierunku północny zachód–południowy wschód. Góry są łagodne i niezbyt wysokie, wysokość ich lokalnych kulminacji wzrasta od 300 do 600 m n.p.m., a względne różnice wysokości sięgają 200 m. Najwyższym wzniesieniem jest Obycz (618 m). Grzędy górskie poprzedzielane są dolinami

Pogórze Przemyskie (fot. P. Kunysz)

cieków. Układ cieków jest regularny i odpowiada rusztowemu układowi grzbietów. Głównymi rzekami są San i jego większy dopływ Wiar. Kilkudziesięciokilometrowy odcinek jego doliny stanowi północną część ostoi.

Dominujący element szaty roślinnej stanowią lasy pokrywające ponad połowę powierzchni ostoi. W najwyższych partiach są to dobrze wykształcone postacie reglowe buczyn karpackich, niżej – zespoły podgórskie buczyn. W ich drzewostanach przeważa buk, a obok niego liczna jest jodła, świerk, jawor i wiąz górski. W najniższych położeniach dominują grądy wszystkich typów, a w dolinach cieków – lasy łęgowe i olszyny karpackie. W drzewostanach okolic Birczy zachowało się naturalne stanowisko brzozy czarnej. Odsłonięte bezleśne zbocza o dużych nachyleniach pokrywają murawy kserotermiczne. Duże doliny Sanu i Wiaru wyróżnia obecność dużych powierzchni łąk i torfowisk. Na nasłonecznionych zboczach tych dolin częste są płaty muraw kserotermicznych, w postaciach przypominających stepy. Pogórza są miejscem, gdzie występują zarówno górskie, jak i nizinne gatunki roślin.

Mniej więcej 1/3 ostoi pokrywają siedliska antropogeniczne pól uprawnych i pastwisk. Osadnictwo lokalizowane jest w dolinach, a najbliższe większe miasto to Przemyśl.

Tabela 3.135. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Pogórze Przemyskie
Table 3.135. Key bird species recorded in Przemysl Plateau IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2008	300–400 p	E	**C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	2–5 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2008	25–35 p	PS	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2008	50–60 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2008	30–40 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2000–2003	min. 4–6 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2000–2003	min. 10–15 i	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2000–2003	min. 2 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2008	30–50 p	DL	**B2, C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2004–2008	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2000–2003	min. 5–10 i	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	400–450 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2008	1000–2000 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2000–2003	+		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2000–2003	+		
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2008	2–5 p	PS	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2008	15–25 p	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2008	100–150 p	PS	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2008	10–15 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	M	2000–2003	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	100–200 p	E	**C6**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2008	200–250 p	PS	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2008	100–150 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2000–2003	1–2 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2000–2003	20–40 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2008	50–80 p	PS	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2008	30–45 p	PS	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	M	2000–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	200–300 p	PS	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2008	700–1000 p	E	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2008	1500–1800 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2008	800–1000 p	PS	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 62%, łąki i pastwiska – 3%, inne tereny rolne – 33%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Brzoza Czarna w Rzeczpolu (2,7 ha), Krępak (138,46 ha), Przełom Hołubli (46,4 ha), Rebece (190,96 ha), Turnica (151,85 ha), Kopystanka (188,67 ha), Kalwaria Pacławska (173,18 ha), Broduszurki (25,91 ha), Leoncina (9,55 ha), Park Krajobrazowy Pogórza Przemyskiego.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie ok. 180 gatunków, z czego 112 regularnie gniazduje. Spośród nich 30 to gatunki wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 11 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Liczebność 13 gatunków mieści się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków BirdLife International. Pogórze Przemyskie to ważna ostoja orlika krzykliwego i trzmielojada oraz obszar licznego występowania puszczyka uralskiego. Drzewostany bukowo-jodłowe są miejscem licznego gniazdowania dzięciołów: zielonosiwego, białogrzbietego oraz muchołówki małej i białoszyjej. Na terenach otwartych zakrzewionych w dużej liczbie występuje gąsiorek, a na łąkach użytkowanych ekstensywnie gniazduje spora populacja derkacza. Cenne ornitologicznie są też tereny sadów owocowych dawny wsi – gdzie licznie gniazduje krętogłów. Dolina rzeki San przecinająca obszar ostoi to ważny szlak wędrówek ptaków.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Wśród zbiorowisk roślinnych dominuje buczyna karpacka i grądy, na mniejszych powierzchniach rozwinęły się płaty kwaśnej buczyny i łęgów. Flora roślin naczyniowych jest bardzo bogata, liczy ok. 900 gatunków, w tym wiele rzadkich lub typowych tylko dla Karpat Wschodnich. Ostoja jest miejscem zachowania fauny puszczańskiej z wilkiem i rysiem oraz dużymi ssakami roślinożernymi. Wśród bezkręgowców występują endemiczne elementy wschodniokarpackie.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wycinka drzewostanów w okresie lęgowym ptaków, zalesianie, wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, sadzenie monokultur drzew, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych, wypalanie węgla drzewnego, zalesianie łąk, pastwisk, torfowisk i bagien.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- regulacja cieków wodnych;
- wypalanie roślinności, terminy prac niedostosowane do biologii ptaków, wylewanie ścieków i składowanie odpadów organicznych, pozyskanie wierzby nad rzekami;
- zabudowywanie terenów niezabudowanych, budowa nowych dróg, lokalizowanie napowietrznych linii energetycznych i urządzeń towarzyszących (transformatory itp.);
- budowa nartostrad, turystyka motorowa;
- penetracja siedlisk przez ludzi, niepokojenie ptaków oraz zabijanie gatunków nierozpoznanych.

Podziękowania

Dziękuję Henrykowi Kurkowi, Józefowi Hordowskiemu, Maciejowi Sebastiance i pracownikom Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemyślu za pomoc w pracach terenowych i przekazane materiały.

Źródła danych

Kunysz (2000), Kunysz, Kurek, Hordowski, Sebastianka – dane niepubl. z lat 2004–2009.

136. Góry Słonne (Slonne Mountains)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autor: Przemyslaw Kunysz
Autor w poprzednim wydaniu: Przemysław Kunysz

Kod ostoi: PL136
Współrzędne geograficzne: 49°32'N, 22°30'E
Powierzchnia: 55 401 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: bieszczadzki, leski, przemyski, sanocki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Góry Słonne, PLB180003

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja obejmująca stosunkowo niskie pasmo górskie położone zarówno na terytorium Polski i Ukrainy. Ostoja leśna z dominującymi siedliskami grądowymi oraz buczynami, istotną rolę dla ptaków spełniają tu także siedliska nieleśne. Jedna z najważniejszych w skali kraju ostoi lęgowych bociana czarnego, trzmielojada, orlika krzykliwego, derkacza, puszczyka uralskiego, dzięcioła białogrzbietego, zielonosiwego i trójpalczastego, muchołówki małej i białoszyjej.

Short summary

Large site encompassing relatively low mountain range extending between Poland and Ukraine, with predominantly forested areas, mainly oak-hornbeam and beech forests. Also open habitats play here an significant role for birds. This is one of the most important breeding sites for Black Stork, Honey Buzzard, Lesser Spotted Eagle, Corncrake, Ural Owl, Woodpeckers: White-backed, Three-toed and Grey-headed, also Red-brested and Collared Flycatcher.

Ogólny opis ostoi

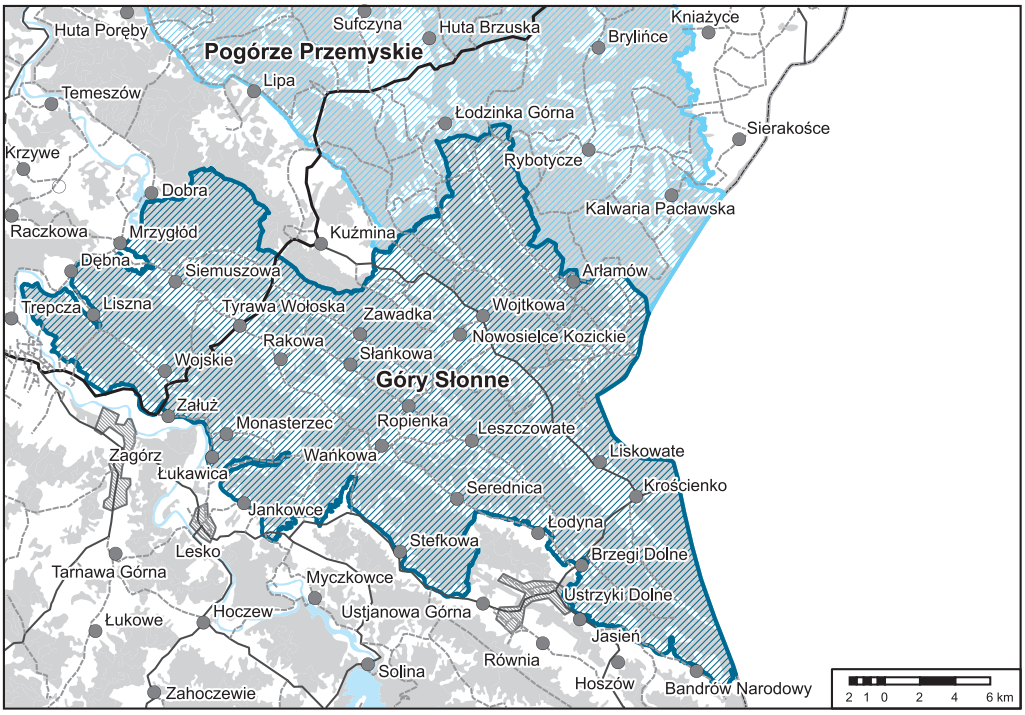
Ostoja obejmuje kilka równoległych grzbietów Gór Słonnych w prowincji Karpaty Wschodnie, w mezoregionie Góry Sanocko-Turczańskie (region Pogórze Przemyskie). Góry Słonne są górami o układzie rusztowym, typowym dla Karpat Wschodnich, wyniesione w głównym grzbiecie ponad 600 m n.p.m., z kulminacją wzniesienia Słonne (678 m n.p.m.). Północno-wschodnią część ostoi stanowi teren dawnego ośrodka rządowego Arłamów. Przez lata dostępny tylko dla małej grupy ludzi, dzisiaj jest obszarem o najwyższych walorach przyrodniczych w ostoi.

Krajobraz ostoi determinuje zróżnicowana budowa geomorfologiczna, której głównym rysem jest równoległy (rusztowy) układ grzbietów górskich i rozdzielających je dolin. Jest to region o bogato rozwiniętej sieci rzecznej. Tędy przebiega europejski dział wodny między zlewiskami Morza Bałtyckiego i Morza Czarnego. Większa część ostoi jest położona na zachód od niego i należy do zlewni Sanu (dopływ Wisły, zlewnia Morza Bałtyckiego). Do najważniejszych prawostronnych jego dopływów spływających z Gór Słonnych należą: Wiar, Olszanica wraz z dopływem Wańkówką, Tyrawka oraz Dyrbek. Wody z niewielkiego fragmentu ostoi spływają do Strwiąża (dopływ Dniestru, zlewnia Morza Czarnego). W górach zinwentaryzowano wiele źródeł wód słonawych, które dają początek potokom z lekko zasoloną wodą. Jest to świadectwo dawnej aktywności geologicznej i obecności zbiorników wód mineralnych. Doliny głównych rzek oraz niektórych potoków mają charakter przełomów, rozcinających głęboko długie grzbiety górskie. Oprócz waloru krajobrazowego przełomy spełniają ważne funkcje ekologiczne, ponieważ są naturalnymi korytarzami ekologicznymi dla wielu gatunków roślin i zwierząt.

Tabela 3.136. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Góry Słonne
Table 3.136. Key bird species recorded in Slonne Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2008	500–700 p	E	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2008	30–35 p	PS	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2008	35–45 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2008	50–60 p	PS	**B3, C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2008	min. 10–20 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2000–2003	+		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2008	40–45 p	DL	**B2, C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2004–2008	7 p	PS	**C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2000–2003	min. 5–10 i	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	500–550 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2008	2000–3000 i	E	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2000–2003	+		
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2008	10–20 p	PS	**B2, C6**
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2008	25–30 p	PS	**C6**
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2008	150–200 p	PS	**C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2008	25–35 p	E	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	M	2000–2003	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	100–200 p	E	**C6**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2008	250–300 p	PS	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2008	100–200 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2000–2003	30–40 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2008	80–120 p	PS	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2008	70–100 p	PS	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	M	2000–2003	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	200–300 p	PS	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2008	500–700 p	PS	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2008	800–1200 p	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2008	600–1000 p	PS	

Lasy pokrywają ok. 60% powierzchni ostoi. Dobrze widoczny jest piętrowy układ zbiorowisk leśnych. Najniżej znajdują się grądy odmiany wschodniokarpackiej, z roślinnością kserotermiczną na stromych zboczach doliny Sanu. Wyższe partie zajmują lasy bukowe i bukowo-jodłowe. Obecne są drzewiaste formy cisa i olchy kosej, gatunków, które w innych regionach mają tylko pokrój krzewów.
Ekosystemy nieleśne zajmują niskie położenia w dolinach oraz u podnóży stoków pasm górskich. Charakteryzują się bardzo dużą różnorodnością. Dna dolin były użytkowane rolniczo. Wiele terenów dawniej zagospodarowanych, po wysiedleniach miejscowej ludności przeprowadzonych w latach 1945–1947, dzisiaj podlega sukcesji w kierunku zbiorowisk leśnych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 67%, łąki i pastwiska – 14%, inne tereny rolne – 16%, zbiornikiwodne i cieki – 1%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty: Buczyna w Wańkowej (98,68 ha), Chwaniów (354,47 ha), Cisy w Serednicy (14,48 ha), Na Opalonym (216,54 ha), Na Oratyku (233,15), Nad Trzciańcem (182,13 ha), Góra Sobień (5,34 ha), Dyrbek (130,88 ha), Polanki (191,94 ha), Park Krajobrazowy Gór Słonnych.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 151 gatunków ptaków, 24 gatunki są wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 8 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Liczebność 18 gatunków mieści się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków – BirdLife International. Obszar ostoi to przede wszystkim cenne gatunki ptaków szponiastych (orzeł przedni, orlik krzykliwy, trzmielojad) w sumie 18 gatunków. Występuje tutaj również 6 gatunków sów, 9 gatunków dzięciołów (w tym dzięcioł białogrzbiety) i trójpalczasty). Starodrzewy bukowe są siedliskiem licznej populacji muchołówki białoszyjej i małej. Na terenach łąkowych stwierdzono duże liczebności derkacza. Największe bogactwo i różnorodność wykazują lasy łęgowe w dolinach rzek i potoków oraz lasy mieszane regla dolnego. Odnotowano bogactwo gniazdujących dziuplaków (13 gatunków) gnieżdżących się w starych sadach owocowych w miejscach dawnych wsi.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie następujących cennych siedlisk (niektóre z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej): torfowiska niskie, zespół młaki kozłkowo-turzycowej, ekstensywnie użytkowane łąki świeże, starodrzewy jodłowe, bór bagienny. Zidentyfikowano tu także gatunki zwierząt wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, takie jak m.in. poczwarówka zwężona, traszka grzebieniasta, kumak górski, bóbr europejski, wydra. Występuje tu też wiele cennych roślin, m.in.: kukułka plamista, kukułka szerokolistna, kruszczyk błotny, zimowit jesienny, śnieżyca wiosenna, podkolan biały, przylaszczka pospolita, podkolan biały, gółka długoostrogowa, centuria zwyczajna.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wycinka drzewostanów w okresie lęgowym ptaków, wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- regulacja cieków wodnych, techniczna zabudowa brzegów cieków i jezior, usuwanie krzewów i drzew z brzegów;
- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, nadmierny wypas (zniszczenie runi i przeżyźnienie), intensywna uprawa łąk, wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów;
- wylewanie ścieków i składowanie odpadów organicznych;
- lokalizowanie napowietrznych linii energetycznych i urządzeń towarzyszących (transformatory itp.), rozbudowa dróg;
- penetrowanie siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe, płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków, wydeptywanie siedlisk;
- rozbudowa infrastruktury turystycznej, często poza terenem zwartej zabudowy.

Podziękowania

Dziękuję Jozefowi Hordowskiemu i pracownikom Zespołu Parków Krajobrazowych w Przemyślu za pomoc w pracach terenowych i przekazane materiały.

Źródła danych

Kunysz (2000, 2007), Kunysz – dane niepubl. z lat 2004–2009.

137. Bieszczady (Bieszczady Mountains)

Kryteria BirdLife International: A1, A3, B2, B3, C1, C6

Autor: Przemyslaw Kunysz
Autor w poprzednim wydaniu: Przemysław Kunysz

Kod ostoi: PL137
Współrzędne geograficzne: 49°12'N, 22°28'E
Powierzchnia: 112 252 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: bieszczadzki, leski, sanocki
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Bieszczady, PLC180001

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja obejmująca jedno z najlepiej zachowanych pod względem przyrodniczym pasm górskich w Polsce. Dominującym siedliskiem są lasy, głównie buczyny, z mozaiką wysokogórskich terenów otwartych – tzw. połonin. Ostoja stanowi jedno z najważniejszych miejsc gniazdowania w skali kraju dla kilkunastu gatunków ptaków, m.in. bociana czarnego, trzmielojada, orła przedniego, derkacza, puszczyka uralskiego, dzięcioła białogrzbietego, dzięcioła trójpalczastego, dzięcioła zielonosiwego, muchołówki małej, muchołówki białoszyjej.

Short summary

Large mountain site covering extensive mountain ridge, very well preserved in terms of natural values. The prevailing habitat type is forest, mainly beech-forests, with the mosaic of characteristic high-mountain grasslands. This area is one of the most important for breeding sites for many species in Poland, e.g.: Black Stork, Honey Buzzard, Golden Eagle, Corncrake, Ural Owl, White-backed Woodpecker, Three-toed Woodpecker, Grey-headed Woopecker, Red-breasted and Collared Flycatcher.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje całe znajdujące się w Polsce pasmo Bieszczadów Zachodnich. Ten łańcuch górski stanowi najdalej na zachód wysunięty fragment Karpat Wschodnich i zawiera się między granicznymi przełęczami Łupkowską i Użocką. Ma długość 65 km, a szerokość w granicach Polski do 25 km. Jest to jedno z wyższych pasm górskich Karpat w Polsce. Wysokości względne sięgają 700 m i rosną ku południowemu wschodowi. Główna grań wznosi się na wysokości od ok. 900 m n.p.m. na zachodzie do 1 251 m n.p.m. na wschodzie. Najwyższy szczyt, Tarnica, ma 1 346 m n.p.m. Pasmo to zbudowane jest z fliszu, w tym m.in. z odpornych na niszczenie piaskowców. Długie i strome grzbiety górskie mają charakterystyczny rusztowy układ, ułożone są równolegle, w zwieńczeniach szczytów często pojawiają się ostre wychodnie skalne. Dolne partie stoków pokrywa ruchomy materiał skalny.

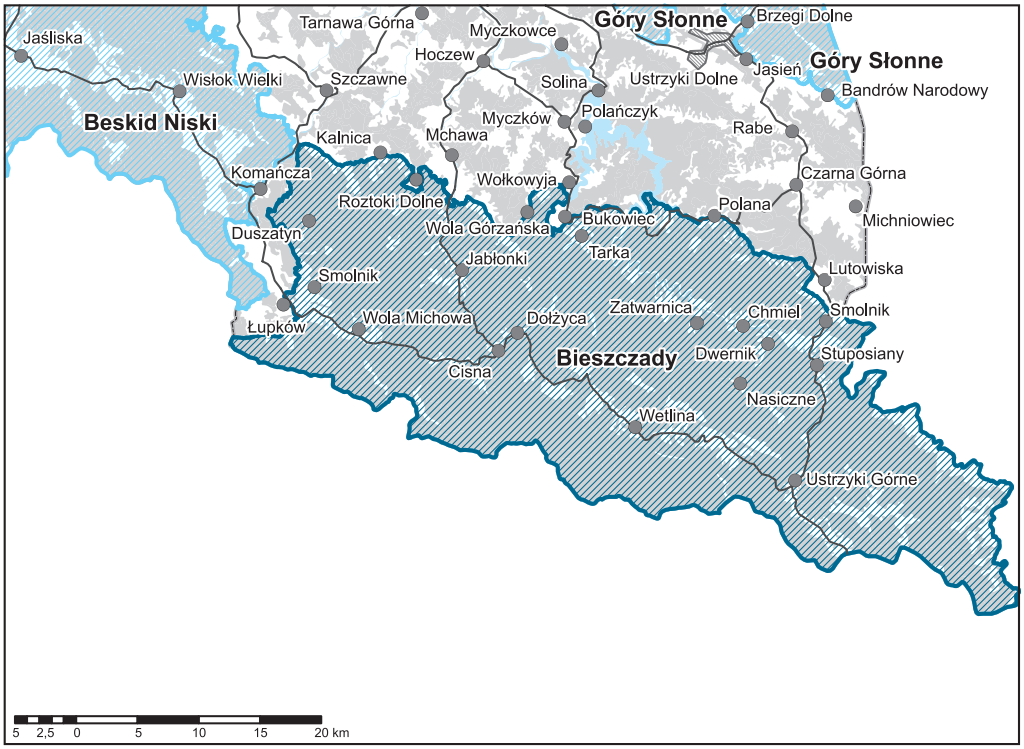
Główną rzeką ostoi jest San, mający źródła na Ukrainie. Uchodzą do niego wszystkie potoki i rzeki wypływające spod głównej grani gór, w tym największe na tym odcinku – Solinka i Osława.

Lasy pokrywają prawie 90% powierzchni ostoi. Charakterystyczną cechą szaty roślinnej Bieszczadów jest niskie położenie dolnej granicy lasu (ok. 1 200 m) oraz brak górnego piętra leśnego ze świerkiem. Regiel dolny budują lasy – w części dolnej są to lasy liściaste i mieszane z jodłą, bukiem i świerkiem, natomiast

Tabela 3.137. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bieszczady
Table 3.137 . Key bird species recorded in Bieszczady Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2008	500–800 p	E	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2008	30–40 p	PS	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2008	30–40 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2008	40–50 p	PS	**B3, C6**
Bielik *Haliaetus albicilla*	M	1995–2002	+		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	1995–2002	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	1995–2002	+		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2008	70–80 p	E	**B2, C6**
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2004–2008	7–8 p	PS	**C6**
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1995–2002	+		
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	500–550 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2008	200–300 i	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2008	10–20 p	E	**B2, C6**
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2008	20–30 p	E	**C6**
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2008	150–200 p	PS	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2008	20–30 p	E	**C6**

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Lelek *Caprimulgus europaeus*	M	1995–2002	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2008	100–200 p	E	**C6**
Kraska *Coracias garrulus*	L	1995–2002	+		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2008	250–300 p	PS	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2008	150–200 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1995–2002	+		
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2008	80–100 p	PS	**C6**
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2008	50–150 p	E	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	M	1995–2002	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	100–200 p	PS	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2008	700–1100 p	PS	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2008	1200–1500 p	PS	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2008	700–1000 p	PS	
Płochacz halny *Prunella collaris*	L	2004–2008	7–10 p	DL	**A3**

w górnej – drzewostany prawie wyłącznie bukowe. Na górnej granicy lasu rosną tylko karłowate buki i olchy. Wyróżnikiem w szacie roślinnej Bieszczadów są połoniny – specyficzne łąki górskie. Stanowią one najwyższe piętro roślinne, położone powyżej 1 200 m n.p.m. Są to zespoły ubogich muraw i krzewinek, z pojedynczymi jarzębinami i olchą kosą.

Po wysiedleniu rdzennej ludności Bieszczadów obszar ten przez ponad 25–30 lat pozostawał bezludny. Przyczyniło się to do bezprecedensowych przemian przyrodniczych. Przed wojną jeden z gęściej zaludnionych obszarów, stał się ostoją dzikiej przyrody. W dalszym ciągu pozostaje najsłabiej zaludniony w Polsce, choć obserwowany jest, zwłaszcza w paśmie połonin, ciągły wzrost ruchu turystycznego i zwiększanie związanej z nim infrastruktury.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 88%, łąki i pastwiska – 7%, inne tereny rolne – 2%, mokradła i torfowiska – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Bieszczadzki Park Narodowy (29 103,0 ha), rezerwaty przyrody: Cisy na Górze Jawor (3,0 ha), Gołoborze (13,9 ha), Hulskie im. Stefana Myczkowskiego (189,9 ha), Krywe (511,7 ha), Olszyna Łęgowa w Kalnicy (13,7 ha), Przełom Osławy pod Duszatynem (322,4 ha), Sine Wiry (450,5 ha), Woronikówka (14,8 ha), Zakole (5,3 ha), Zwiezło (1,7 ha), parki krajobrazowe: Cieśniańsko-Wetliński (51 013,0 ha), Doliny Sanu (33 480,0 ha), obszary chronionego krajobrazu: Beskidu Niskiego, Wschodniobeskidzki, Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie (polsko-słowacko-ukraiński).

Ptaki

Jest to jedna z najcenniejszych ostoi ptaków w kraju. W sumie stwierdzono tutaj 202 gatunki, z tego 165 lęgowych. Występuje tutaj 38 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, 17 mieści się w kryteriach wyznaczania ostoi ptaków BirdLife International. 18 gatunków figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Bieszczady to jedna z najważniejszych ostoi orła przedniego oraz innych ptaków drapieżnych, takich jak orlik krzykliwy i trzmielojad. To także ważny teren występowania sów, a w szczególności puszczyka uralskiego, sóweczki i włochatki. Duża ilość martwych drzew w drzewostanach bukowych sprzyja gniazdowaniu dzięcioła białogrzbietego i trójpalczastego. Bieszczady to najistotniejszy rejon w Polsce dla gniazdującego derkacza, muchołówki białoszyjej i małej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono co najmniej 23 typy siedlisk wymienione w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. niżowe i górskie łąki użytkowane ekstensywnie, żyzne buczyny, grąd środkowoeuropejski, jaworzyny na stokach i zboczach, lasy łęgowe i nadrzeczne zarośla wierzbowe.

We florze Bieszczadów występuje wiele gatunków alpejskich, a także wschodniokarpackich oraz liczne gatunki endemiczne. W górnym biegu Sanu oraz na Wołosatem i Smereku znajdują się cenne przyrodniczo torfowiska wysokie.

Bieszczady są ostoją fauny puszczańskiej, ze wszystkimi dużymi drapieżnikami: niedźwiedziem, wilkiem i rysiem. Występuje tu co najmniej 25 gatunków zwierząt wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. bezkręgowce – *Carabus variolosus, Carabus zawadzkii*, ryby – *Barbus meridionalis, Cottus gobio*, płazy – traszka górska, traszka grzebieniasta, ssaki – ryś, wilk, żubr, nocek duży. Liczne są endemiczne gatunki typowe dla północno-wschodniego regionu Karpat. Większość występuje na zachodniej granicy swojego bytowania.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wycinka drzewostanów w okresie lęgowym ptaków, wyrąb starych drzewostanów.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- regulacja cieków wodnych;
- zalesianie terenów rolnych wyłączanych z użytkowania rolniczego;
- lokalizacja i eksploatacja składowisk odpadów, miejsca zrzutu ścieków komunalnych;
- lokalizowanie napowietrznych linii energetycznych i urządzeń towarzyszących;
- niszczenie gniazd, płoszenie ptaków, zabijanie ptaków drapieżnych, kłusownictwo, niszczenie siedlisk przez wydeptywanie,
- rozwój infrastruktury turystycznej;

- transgraniczne zanieczyszczenie powietrza, eksploatacja surowców mineralnych.

Podziękowania

Dziękuję Cezaremu Ćwikowskiemu za pomoc w uzupełnieniu materiału.

Źródła danych

Kunysz (2007), Kunysz, Ćwikowski – dane niepubl. z lat 2004–2009, Natura 2000 SDF/PLC180001 Bieszczady.

Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus (*fot. C. Korkosz)

138. Bagno Pulwy (Pulwy Marshes)

Kryteria BirdLife International: A1, B1i, C1, C3

Autorzy: Andrzej Dombrowski, Przemysław Wylegała, Andrzej Batycki

Kod ostoi: PL138
Współrzędne geograficzne: 52°43'N 21°26'E
Powierzchnia: 4 129 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiat wyszkowski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja obejmująca mozaikę siedlisk otwartych – łąk, pastwisk, pól uprawnych i niewielkich zadrzewień. Ważne w skali kraju lęgowisko derkacza, kulika wielkiego i rycyka. Istotny punkt przystankowy dla migrujących ptaków blaszkodziobych (szczególnie gęsi) i siewkowych (czajki, siewki złote), których łączne koncentracje przekraczają 30 000 os.

Short summary

A small site encompassing a mosaic of habitats – meadows, pastures, agricultural land and small tree-covered areas. An important site for Corncrake, Eurasian Curlew and Black-Tailed Godwit on national scale. An important intermediate point for migratory waterfowl (especially geese) and waders (Northern Lapwing, Eurasian Gold Plover), with total congregations exceeding 30,000 individuals.

Ogólny opis ostoi

Rozległy kompleks łąk w obniżeniu dawnego (Pradolina Narwi) przebiegu koryta Narwi, położony na południowym skraju mezoregionu Dolina Dolnej Narwi. W części południowej (między Rząśnikiem, Porządziem i Sieczychami) dominują prawie bezdrzewne intensywnie użytkowane łąki kośne, zajmujące połowę całego obszaru. Część północną stanowi mozaika ekstensywnych łąk, pastwisk, pól uprawnych, zarastających dołów potorfowych, łozowisk, niewielkich lasków sosnowych oraz zabudowań gospodarskich. Lokalnie występują małe, piaszczysto-żwirowe wyniesienia (grądziki) z kępami sosny i/lub zabudowaniami gospodarstw rolnych.

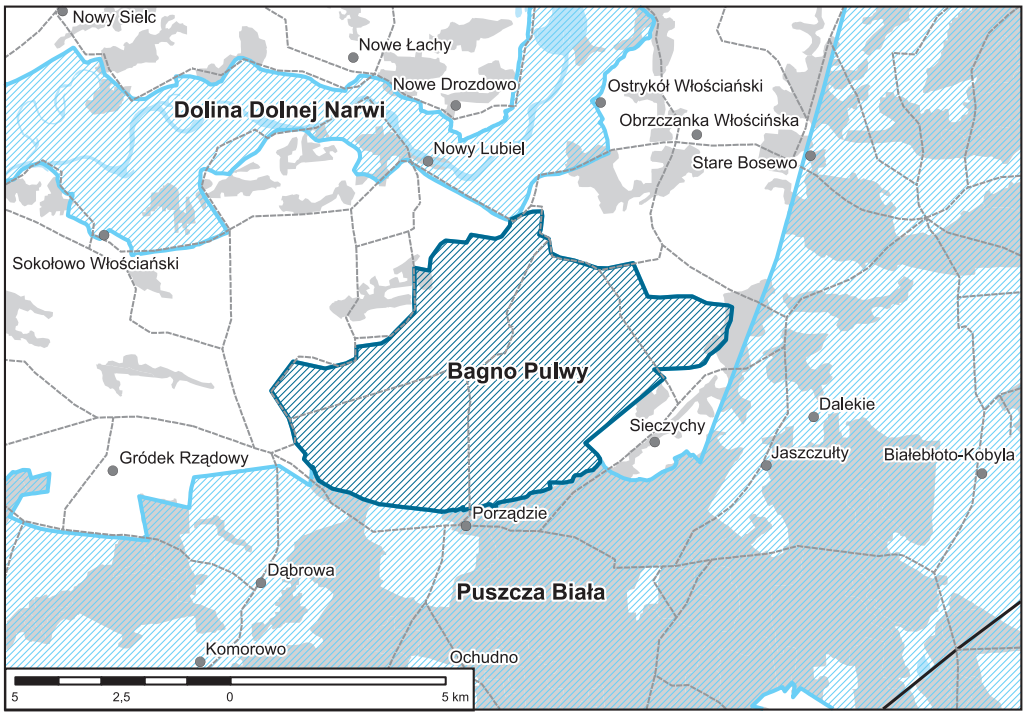
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Łąki – 1%, siedliska łąkowe i zarośla – 81%, tereny rolne – 17%, torfowiska, bagna – 1%.

Tabela 3.138. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Bagno Pulwy
Table 3.138. Key bird species recorded in Pulwy Marshes IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2008	4 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008	2000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2008	13000 i	DL	**B1i, C3**
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2008	150 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2008	200 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	M	2008	50 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008	80 i	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2008	18 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008	8 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008	28 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2008	1 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	4p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2008	3 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2008	2 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2008	2p	DL	
Myszołów włochaty *Buteo lagopus*	Z	2008	20–27 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2008	2 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	98 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	M	2008	100 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	8p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2008	6000 i	DL	
Siewnica *Pluvialis squatarola*	M	2008	+		
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2008	11000 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2008	27–29 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2008	200 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2008	26–27 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2008	8p	DL	
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2008	12 p	DL	**A1, C1**
Brodziec śniady *Tringa erythropus*	M	2008	15 i	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	M	2008	20 i	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2008	5p	DL	
Kwokacz *Tringa nebularia*	M	2008	10 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008	150 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	M	2008	1000 i	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2008	2p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	10p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008	3p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	19p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2008	min. 1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	27–29 p	DL	

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty żadną formą ochrony przyrody.

Ptaki

Jedna z ważniejszych ostoi ptaków lęgowych i przelotnych w środkowo-wschodniej Polsce. Stwierdzono tu 11 lęgowych gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Obszar ma szczególne znaczenie jako ważne w Polsce lęgowisko derkacza *Crex crex* (98 samców) oraz kilku gatunków związanych z ekstensywnie użytkowanymi łąkami i pastwiskami – bociana białego, czajki, rycyka, kszyka, kulika wielkiego i dudka. Bagno Pulwy wyróżnia się jako miejsce koncentracji gatunków wodno-błotnych w okresie wiosennych przelotów (marzec–połowa kwietnia) – koncentracje ptaków wodno-błotnych osiągają w tym okresie ok. 34 000 os., przekraczając znacząco próg liczebności (20 000 os.) przyjęty dla tej grupy ptaków (kryterium C4). Koncentracja odpoczywających gęsi białoczelnych *Anser albifrons* dochodzi wiosną do ok. 13 000 os. (kryterium C3). Ponadto odnotowano liczne występowanie myszołowa włochatego *Buteo lagopus* w okresie zimowania i przelotów. Koncentracje żurawia *Grus grus* dochodzą do 100 os. w okresie polęgowym. Miejsce żerowania wielu cennych gatunków gniazdujących w sąsiadującej Puszczy Białej: trzmielojada, bielika, orlika krzykliwego, bociana czarnego, lelka.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie kilku gatunków wymienionych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej: bobra europejskiego, wydry, kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej. Jest to także szlak migracji dużych ssaków: łosia i sporadycznie wilka.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensyfikacja użytkowania łąk połączona z nadmiernym pogłębianiem rowów melioracyjnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- melioracje odwadniające;
- zamiana łąk w grunty orne;
- zalesianie łąk;
- wypalanie roślinności na łąkach, wzdłuż rowów i dróg;
- dzikie wysypiska śmieci;
- niszczenie tam bobrowych;
- polowania w okresie wiosennych przelotów gęsi i ptaków siewkowych.

Podziękowania

Autorzy dziękują następującym osobom z Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego, które przekazały wyniki niepublikowanych obserwacji: Andrzejowi Brzozowskiemu, Arturowi Goławskiemu, Zbigniewowi Kasprzykowskiemu, Waldemarowi Krasowskiemu, Robertowi Miciałkiewiczowi, Cezaremu Mitrusowi, Tomaszowi Smoleńskiemu, Markowi Twardowskiemu, Pawłowi Wacławikowi, Tomaszowi Wiewiórce, Jarosławowi Zawadzkiemu.
Podziękowania kierujemy również do Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego za sfinansowanie inwentaryzacji awifauny lęgowej w roku 2008.

Źródła danych

Wylegała, Batycki (2008, 2009), Kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

139. Beskid Śląski (Beskid Slaski Mountains)

Kryteria BirdLife International: B2, C6

Autor: Jan Król

Kod ostoi: PL139
Współrzędne geograficzne: 49°40'N, 18°57'E
Powierzchnia: 41 798 ha
Położenie administracyjne: województwo śląskie, powiaty: cieszyński, bielski, żywiecki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja górska z naturalnymi zbiorowiskami leśnymi, z dominacją borów i buczyn karpackich. Ważna ostoja dla głuszca, sóweczki, puchacza, puszczyka uralskiego, muchołówki białoszyjej, bociana czarnego, dzięcioła trójpalczastego i zielonosiwego.

Short summary

A middle-sized mountain site including natural forest habitats with dominating Carpathian beech and coniferous forests. An important site for Western Capercaillie, Eurasian Pygmy Owl, Eurasian Eagle-Owl, Ural Owl, Collared Flycatcher, Black Stork, Three-toed Woodpecker and Grey-headed Woodpecker.

Ogólny opis ostoi

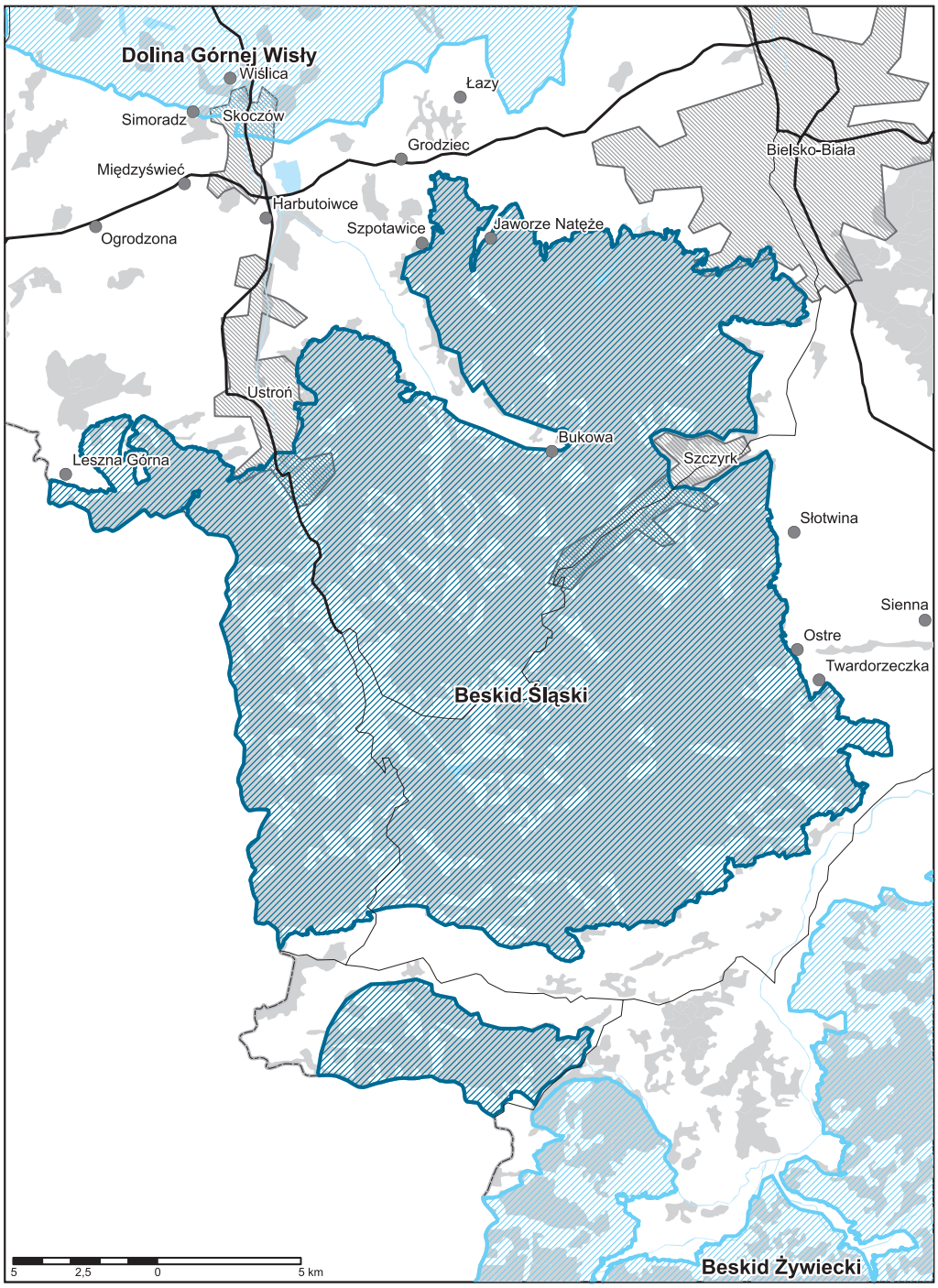
Ostoja leży na obszarze Karpat Zachodnich i jest najbardziej na zachód wysuniętym członem Beskidów Zachodnich, a w północnej części zajmuje także niewielki fragment Pogórza Śląskiego. Jest zwartym ugrupowaniem górskim z wyodrębnionym pasmem Czantorii, ułożonym południkowo, oraz rozczłonkowanym pasmem Baraniej Góry, mocno poprzecinanym dolinami rzek i potoków górskich. Wisła i Brennica wraz z dopływami wcinają się w stoki górskie, tworząc głębokie i malownicze doliny.

Beskid Śląski wypiętrzony podczas orogenezy alpejskiej, zbudowany jest z płaszczowin śląskiej i magurskiej. Budulec stanowi flisz karpacki. Spotyka się tu stosunkowo dużo wychodni skalnych, skałek, szczelin oraz jaskiń.

Góry nie są zbyt wysokie; wysokość szczytów rośnie zgodnie z kierunkiem wznoszenia płaszczowin: 24 osiągają wysokość powyżej 1000 m n.p.m., z najwyższym Skrzyczne – 1 257 m n.p.m. Pewną prawidłowością jest stosunkowo znaczne nachylenie zboczy górskich po stronie północnej i mniejsze od strony południowej. Szczyty są względnie łagodne, porośnięte lasem, na kilkunastu

Beskid Śląski (fot. J. Król)

występują łąki. Większą część ostoi pokrywają kwaśne i żyzne buczyny oraz bory świerkowe. Niewielką część stanowią łąki, grunty orne oraz nieużytki. Udział żyznych buczyn i borów świerkowych wpływa na występowanie cennych gatunków ptaków, szczególnie sów i dzięciołów. W ostatnich latach bardzo negatywnie na populacje zagrożonych gatunków ptaków oddziałuje masowy wyrąb świerków, co już przyjęło postać klęski ekologicznej.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi:

Lasy i zadrzewienia – 80%, łąki i pastwiska – 5%, inne tereny rolne – 7%, mokradła – 0%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 7%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Barania Góra (379,9 ha), Czantoria (97,7 ha), Stok Szyndzielni (55,0 ha), Dolina Łańskiego Potoku (47,1 ha), Jaworzyna (40,0 ha), Wisła (17,6 ha), Kuźnie (7,2 ha), Zadni Gaj (6,4 ha), użytki ekologiczne: Uroczysko Jasionka (1,1 ha), Góra Tuł (6,9 ha), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe: Cygański Las (925,5 ha) i Park Ekologiczny Dolina Wapienicy (1 510,9 ha) oraz Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Beskidu Śląskiego (39 898 ha).

Ptaki

Na terenie Beskidu Śląskiego stwierdzono występowanie co najmniej 130 gatunków ptaków, w tym 105 lęgowych. W ostoi odnotowano lęgi co najmniej 18 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 7 z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Beskid Śląski jest jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych 4 gatunków ptaków: głuszca, bociana czarnego, dzięcioła zielonosiwego i dzięcioła trójpalczastego. W skali regionu jest ważną ostoją dla sów, w tym puchacza, sóweczki, puszczyka uralskiego i włochatki, dzięciołów, w tym oprócz wyżej wymienionych także dzięcioła czarnego i białogrzbietego, oraz dla muchołówki małej i muchołówki białoszyjej. W skali polskich Karpat odnotowano w Beskidzie Śląskim jedno z największych zagęszczeń populacji lęgowej

Tabela 3.139. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Beskid Śląski
Table 3.139. Key bird species recorded in Beskid Slaski Mountains IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2005–2008	min. 20 p	PS	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2005–2008	max. 50 m*	PS	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2005–2008	6–14 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2005–2008	min. 1 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2005–2008	4–7 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2008	min. 14 m	PS	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2005–2008	4–7 p	E	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2005–2008	min. 13 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2005–2008	min. 12 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2005–2008	min. 4 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005–2008	min. 5 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2008	35–50 p	E	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2005–2008	55–80 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2005–2008	min. 1 p	E	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2008	min. 13 p	E	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2005–2008	20–30 p	E	**C6**
Siwerniak *Anthus spinoletta*	L	2000–2004	20–25 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2004–2009	150–190 p	DL	
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	2004–2005	65–85 p	DL	
Zniczek Regulus ignicapilla	L	2005–2008	min. 250 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2005–2008	min. 14 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2005–2008	min. 80 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2005–2008	min. 70 p	PS	

* ptaki z programu reintrodukcji

pluszcza i pliszki górskiej, co czyni ostoję ważną dla tych dwóch gatunków związanych z potokami górskimi.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na obszarze ostoi stwierdzono 16 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Jednymi z najcenniejszych są lasy o naturalnym charakterze, objęte ochroną w rezerwacie Barania Góra. W dorzeczu Olzy występuje unikatowy ekotyp świerka istebniańskiego. W ostoi zlokalizowana jest znaczna liczba jaskiń (niektóre przekraczają 1000 m długości) i wychodni skalnych. Odnotowano występowanie 7 gatunków ssaków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – wilka, rysia, wydry, nocka Bechsteina, nocka orzęsionego, nocka dużego, podkowca małego oraz 3 gatunków płazów – traszki grzebieniastej, kumaka górskiego, kumaka nizinnego. W pobliżu Ustronia znane jest jedyne w Polsce miejsce występowania jaszczurki zielonej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- masowy wyrąb świerka.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zbyt intensywna gospodarka leśna – wyrąb starodrzewu, pozyskiwanie starych drzew, oddziałujący szczególnie negatywnie na rzadkie gatunki sów i dzięciołów;
- zajmowanie trwałych użytków zielonych pod zabudowę mieszkaniową i typu rekreacyjnego oraz pod infrastrukturę z nimi związaną;
- zajmowanie użytków zielonych oraz potencjalny wyrąb starodrzewu pod rozbudowę terenów do uprawianie sportów zimowych oraz antropopresja związana ze sportami zimowymi.

Podziękowania

Autor chce podziękować współpracownikom z Klubu Ornitologów w Bielsku-Białej za pomoc i dostarczone dane, szczególnie Jadwidze Jagiełce i Henrykowi Linertowi, oraz Klubowi Gaja za współpracę w działaniach ochroniarskich, zwłaszcza Pawłowi Grzybowskiemu.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLH240005 Beskid Śląski, Mysłajek, Nowak, Kurek (2008), Ledwoń M., Król J., Raport o występowaniu pluszcza w Beskidach w województwie śląskim, stan obecny i zalecenia ochronne (mat. niepubl.), Parusel, Krauze (2001).

140. Beskid Wyspowy

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Łukasz Kajtoch

Kod ostoi: PL140
Współrzędne geograficzne: 49°40'N, 20°15'E
Powierzchnia: 12 134 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiat limanowski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja obejmująca charakterystyczne siedliska górskie: lasy reglowe, obszary otwarte (polany i pastwiska), torfowiska, doliny rzeczne oraz tereny skaliste. Jedna z ważniejszych ostoi ptaków górskich i leśnych, m.in. sów, dzięciołów i kuraków.

Short summary

A middle-sized site including typical mountain habitats: montane belt forests, open areas (glades and pastures), bogs, river valleys and rocky slopes. One of the more important sites for mountain and forest bird species including owls, woodpeckers and *Galliformes*.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje grupę najwyższych (800–1 170 m n.p.m.) zalesionych szczytów w centralnej części Beskidu Wyspowego: Mogielicę, Jasień, Łopień, Ćwilin, Śnieżnicę, Ogorzałą, a także ich otoczenie. Teren ten zlokalizowany jest na północ od Gorców, pomiędzy Mszaną Dolną i Limanową, 50–80 km na południowy wschód od Krakowa. Na krajobraz Beskidu Wyspowego składają się izolowane i zalesione masywy oraz zagospodarowane doliny. Ostoję w większości pokrywają lasy reglowe (ok. 70% powierzchni). Obecnie w lasach prywatnych, usytuowanych głównie u podnóży gór, dominują nasadzone bory. W wyższych partiach masywu Mogielicy i Jasienia oraz Śnieżnicy dużą powierzchnię zajmują buczyny. Miejscami występują jaworzyny i lasy klonowo-lipowe. Jedliny porastają zwłaszcza zbocza dolin rzek i potoków w ich środkowych odcinkach. Pod szczytem Mogielicy zachował się reliktowy płat świerkowego boru górnoreglowego, a na Łopieniu bagienna świerczyna. Enklawy starszych dolnoreglowych borów mieszanych znajdują się także pod pozostałymi szczytami. W niższych partiach występują lasy mieszane oraz fragmenty grądów. W dolinach rzek i potoków miejscami zachowały się lasy łęgowe oraz olszyny. Najstarsze i najmniej przekształcone drzewostany (zajmujące ok. 20% powierzchni leśnej) występują głównie w miejscach trudno dostępnych (skalistych i podmokłych). Partie szczytowe gór zajmują rozległe polany, z których rozciągają się malownicze panoramy na całe Karpaty Zachodnie. W rejonach przełęczy oraz w Pieninkach Skrzydlańskich liczne są pastwiska i łąki (w tym trzęślicowe). Na stromych stokach gór znajdują się gołoborza i ostańce skalne, a pod osuwiskami i w rynnach skalnych torfowiska. Na terenie ostoi mają źródliska największe rzeki Beskidu Wyspowego: Łososina, Mszanka i Stradomka. Fragmenty ich koryt nadal mają charakter naturalny.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – ok. 70%, polany, łąki i pastwiska – ok. 15%, inne tereny rolne – ok. 5%, mokradła i cieki wodne – <5%, tereny skaliste – <1%, zabudowania – <5%.

Tabela 3.140. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Beskid Wyspowy
Table 3.140. Key bird species recorded in Beskid Wyspowy Mountains IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	40–50 p	E	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2005	5–10 i	E	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	2004–2009	10–12 i	PS	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	7–10 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2008	1–5 i	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	1–5 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004	1–5 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	40–60 m	PS	**A1, C1**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2006	3–5 p	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2004–2009	15–20 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2009	15–20 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2006	10–15 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2006	20–40 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2009	3–5 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	15–25 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	5–10 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	9–11 p	DL	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	2004–2009	10–12 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	30–50 p	PS	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2004–2009	20–25 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2005–2009	5–15 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	30–50 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2005–2009	20–40 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	50–100 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2001	0–1 p	DL	
Czeczotka *Carduelis flammea*	L?	2004–2009	1–2 p	DL	
Siwerniak *Anthus spinoletta*	L	2004–2009	20–25 p	DL	

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Śnieżnica (24,92 ha), Mogielica (projektowany, ok. 50 ha), Pomnik Przyrody Nieożywionej Grota Zbójnicka na Łopieniu, specjalne obszary ochrony siedlisk: Ostoja Gorczańska PLH120018 (fragment), Grota Zbójnicka na Łopieniu PLH120022, Uroczysko Łopień PLH1239 (41,2 ha), Łososina PLH1254 (fragment), Ostoje Nietoperzy Beskidu Wyspowego PLH1210 (fragmenty), Łąki koło Kasiny Wielkiej PLH1243 (24,4 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono ok. 150 gatunków ptaków, w tym ok. 120 lęgowych. Występuje tu 29 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 26 z nich jest lęgowych. 13 gatunków zidentyfikowanych w ostoi wymienianych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Beskid Wyspowy stanowi jedną z dziesięciu ważniejszych krajowych ostoi lęgowych dla puszczyka uralskiego, derkacza i głuszca. Również liczebności puchacza, sóweczki, włochatki, dzięciołów: białoszyjego i trójpalczastego oraz muchołówki białoszyjej przekraczają 1% ich populacji krajowych. W skali regionu jest to ważne miejsce lęgowe gatunków górskich, głównie sów, dzięciołów, ptaków szponiastych i kuraków leśnych oraz drozda obrożnego. Znajdują się tu też najdalej na północ wysunięte i najniżej położone lęgowiska siwerniaka oraz prawdopodobnie czeczotki, a także jedne z liczniejszych śródgórskich lęgowisk derkacza, gąsiorka i jarzębatki. Ostoja Beskid Wyspowy stanowi istotne uzupełnienie sąsiadującej ostoi ptaków Gorce.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono obecność ok. 16 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, głównie leśnych, ale także nadrzecznych, torfowiskowych, łąkowych i skalnych. Występuje tu też 14 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: 4 gatunki nietoperzy, niedźwiedź, wilk, ryś, wydra, kumak górski, traszka karpacka, łosoś, brzanka, głowacz białopłetwy i minóg

strumieniowy. Przez obszar ten przebiega ważny szlak migracyjny dla zwierząt przemieszczających się po Karpatach.
Beskid Wyspowy i Gorce stanowią wspólną ostoję dla wielu rzadkich i zagrożonych gatunków, dlatego w celu zachowania tutejszych populacji istotna jest ich kompleksowa i jednoczesna ochrona.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- planowany kompleks narciarski „Mogielica" w Słopnicach, którego budowa i późniejsze funkcjonowanie doprowadzi do zniszczenia cennych siedlisk górskich, miejsc rozrodu wielu gatunków ptaków, ssaków i płazów oraz stworzy bezpośrednie zagrożenie dla ostoi głuszca.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- niekorzystna dla ptaków gospodarka leśna: zbyt intensywnie i wielkoobszarowo prowadzona gospodarka leśna powodująca niszczenie płatów starszych drzewostanów i zagrożenia dla wielu gatunków;
- zaniechanie pasterstwa i ekstensywnego koszenia łąk, a z drugiej strony celowe zalesianie i zaorywanie terenów otwartych powodujące zarastanie lub zanik polan i pastwisk górskich, przez co zmniejszają się tereny lęgowe i żerowiskowe wielu gatunków;
- zbyt intensywna turystyka: w tym nielegalne rajdy motorowe i quadowe oraz niekorzystna lokalizacja obiektów turystycznych prowadzące do niszczenia siedlisk leśnych, zaśmiecania terenu i płoszenia zwierząt;
- nadmierna zabudowa stoków i dolin prowadząca do zmniejszenia powierzchni i fragmentacji siedlisk.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc w pracach terenowych następującym osobom: Agacie Piestrzyńskiej-Kajtoch, Tomaszowi Figarskiemu, Pawłowi Wieczorkowi, Karolinie Wieczorek, Piotrowi Skucha, Jakubowi Pełka i in.

Źródła danych

Głowaciński (1990, 1991), Kajtoch (2006, 2008, 2009a,b), Kajtoch i in. (2008, w przygotowaniu), Kajtoch, Piestrzyńska-Kajtoch (2005, 2006), Kajtoch, Piestrzyńska-Kajtoch, Przyroda Ziem Wielicko-Limanowskich http://www.pzwl.republika.pl/, Sikora i in. (2007), Tomiałojć, Stawarczyk (2003).

Beskid Wyspowy (fot. Ł. Kajtoch)

141. Buczyny Grzędy Sokalskiej (Grzeda Sokalska Beechwood)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Robert Cymbała, Przemysław Stachyra, Jerzy Michalczuk

Kod ostoi: PL141
Współrzędne geograficzne: 50°30'N, 23°31'E
Powierzchnia: 17 088 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiat tomaszowski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Ostoja średniej wielkości, obejmująca mozaikę siedlisk, z dominującymi w niej lasami z przewagą buczyn i grądów, a także polami, ugorami i łąkami w dolinach niewielkich rzek. Ważne w skali kraju lęgowisko: trzmielojada, dzięcioła białoszyjego i muchołówki białoszyjej, a także ważne regionalnie miejsce gniazdowania dla derkacza, puszczyka uralskiego i dzięcioła białogrzbietego.

Short summary

Middle-sized site encompassing the mosaic of different habitats, with the dominating forests, mainly beechwood and oak-beam forests, arable fields and meadows in the river valleys. Important breeding site in the country for Honey Buzzard, Syrian Woodpecker and Collared Flycatcher. Regionally laso important for breeding Corncrake, Ural Owl and White-backed Woodpecker.

Ogólny opis ostoi

Ostoja leży w granicach mezoregionów Grzęda Sokalska (makroregion Wyżyna Wołyńska) oraz Roztocze Środkowe (makroregion Roztocze). Jest to teren o żyznych glebach brunatnych oraz rędzinach, a co za tym idzie – o istotnym udziale użytków rolnych. Niemniej zachowały się tu stosunkowo duże i dobrze zachowane izolowane kompleksy lasów liściastych, głównie buczyn i grądów. Największe z nich to: uroczysko Skrzypny Ostrów, Przecinka, Sojnica i Bukowiec. Ze względu na urozmaiconą rzeźbę terenu i stosunki własnościowe, występują tu obszary o dużej mozaikowatości siedlisk: pola, wysokie miedze, wąwozy, ugory i zadrzewienia śródpolne.

W granicach ostoi znajdują się źródła oraz górne odcinki dolin Wieprza i Huczwy wraz z jej dopływami: Siklawą, Dzierążynką i Rachanką. Południowa część ostoi znajduje się w zlewni Sołokiji i jej dopływu Rzeczycy. Zbiorniki wodne skupione są w północno-wschodniej części ostoi – są to niewielkie kompleksy stawów w Wożuczynie i Rachaniach. Na uwagę zasługuje też małe, zeutrofizowane Jezioro Wieprzowe, będące początkiem rzeki Wieprz.

Lasy zajmują ok. 1/3 powierzchni. Zachowały się tu buczyny (buk osiąga tutaj swoją wschodnią granicę zasięgu) oraz grądy z dużą domieszką buka i o znacznym udziale starodrzewów. Sztuczne nasadzenia sosny występują na stosunkowo małej powierzchni. Istotnym rysem krajobrazu są niewielkie lasy, zarośnięte wąwozy lessowe i zadrzewienia śródpolne z dużym udziałem gatunków liściastych w drzewostanie. Występują tu też niewielkie, dobrze wykształcone płaty roślinności kserotermicznej.

Dominuje w ostoi ekstensywne rolnictwo, powierzchnie działek rolnych są niewielkie. Wsie skupione są głównie wzdłuż dolin rzecznych.

Formy ochrony przyrody

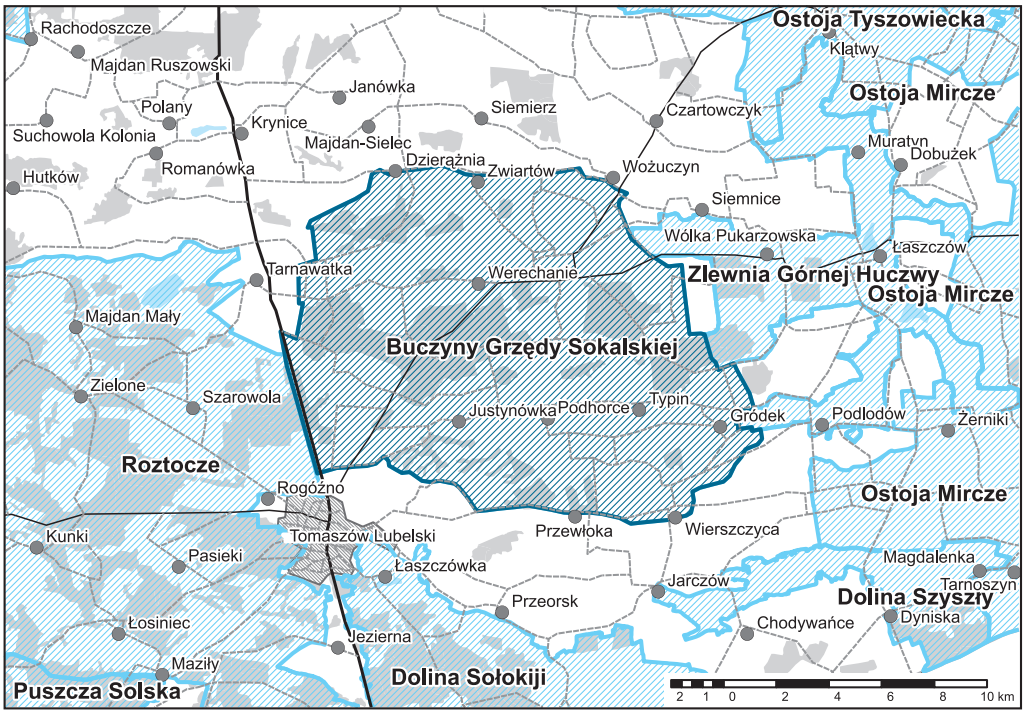
Rezerwaty przyrody: Skrzypny Ostrów (1,77 ha) i Przecinka (32,91 ha).

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 35%, pola uprawne – 45%, łąki i pastwiska – 15%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 2%.

Tabela 3.141. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Buczyny Grzędy Sokalskiej
Table 3.141. Key bird species recorded in Grzeda Sokalska Beechwood IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2000–2002	min. 2 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2000–2002	min. 2 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2005	21–26 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1999–2007	7–20 p	E	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1998–2005	2–5 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2000–2009	0–2 p	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	1999–2002	1–2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2000–2001	max. 40 m	E	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1999–2001	1–3 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2008	2–3 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2000–2007	+		
Żołna *Merops apiaster*	L	2006–2007	5–9 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2005–2009	min. 2 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	5–7 p	DL	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2002–2007	max. 15 p	DL	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2008	30–40 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2005–2009	4–5 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	min. 5 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	min. 20 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2005	10–20 p	E	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2005	100–120 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	min. 100 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	min. 10 p	PS	

Ptaki

W ostoi stwierdzono 174 gatunki ptaków (116 lęgowych), z czego 42 wymienione w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (23 lęgowe) oraz 19 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (6 lęgowych). Gatunkiem kluczowym jest dzięcioł białoszyi. Ostoja jest również istotnym w skali kraju obszarem lęgowym trzmielojada, derkacza, dzięcioła białogrzbietego, dzięcioła średniego oraz muchołówek. Występuje tam również izolowane stanowisko lęgowe puszczyka uralskiego oraz kolonia lęgowa żołny. Z ciekawych gatunków nielęgowych widziano w ostoi: błotniaka stepowego, kanię rudą i czarną, orła przedniego, dzierlatkę.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie 4 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej (żyzne buczyny, grądy subkontynentalne, murawy kserotermiczne oraz łąki użytkowane ekstensywnie), 2 gatunki roślin (obuwika pospolitego i staroduba łąkowego) oraz 3 gatunki zwierząt (bobra europejskiego, wydrę i wilka) z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

Na stromych stokach występują płaty roślinności kserotermicznej z rzadkimi gatunkami roślin, m.in. storczykiem purpurowym. Mimo pewnej izolacji poszczególnych kompleksów leśnych, obszar ten jest ważnym korytarzem ekologicznym dla fauny leśnej (zwłaszcza wilka i łosia) łączącym Roztocze i Puszczę Solską z Polesiem.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- nieodpowiednio prowadzona gospodarka leśna – wyrąb starodrzewów i drzew dziuplastych oraz usuwanie martwego drzewa z lasu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów w leśnictwie i rolnictwie;
- zaniechanie gospodarowania na łąkach, sukcesja roślinności;
- rozbudowa infrastruktury drogowej;
- planowana lokalizacja farm wiatrowych;
- płoszenie i niszczenie gniazd.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych Mateuszowi Cymbale i Monice Michalczuk.

Źródła danych

Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2003–2009.

142. Dolina Czarnej (Czarna River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C7

Autor: Zbigniew Fijewski (Mazowiecko- Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)

Kod ostoi: PL142
Współrzędne geograficzne: 51°11'N, 20°19'E
Powierzchnia: 39 846 ha
Położenie administracyjne: województwo świętokrzyskie; powiaty: konecki, kielecki; województwo łódzkie; powiaty: opoczyński, piotrkowski; województwo mazowieckie; powiaty: szydłowiecki, przysuski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja obejmująca niewielką, dobrze zachowaną dolinę rzeczną wraz z sąsiadującymi z nią kompleksami leśnymi. W górnej części przeważają bory mieszane i sosnowe, w dolnej łąki, pastwiska i niewielkie lasy. Ważna w skali kraju ostoja derkacza i cietrzewia, siedlisko ostatniej tak licznej populacji cietrzewia w środkowej Polsce.

Short summary

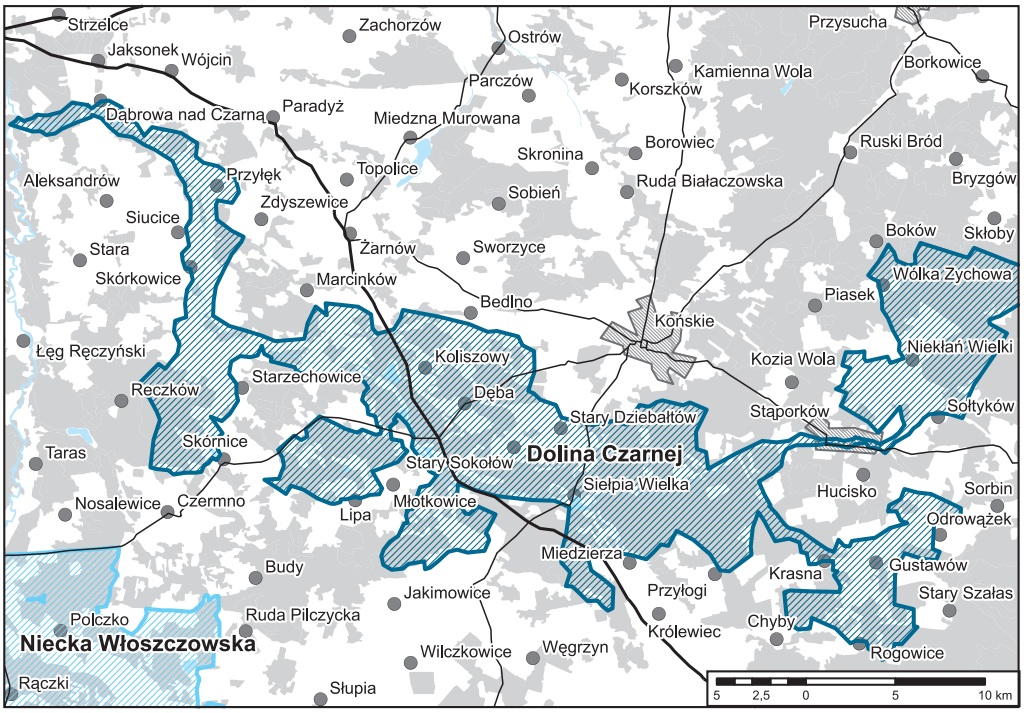
A middle-sized site encompassing a small, well-preserved river valley and adjacent complexes of forest. In the upper part the valley is dominated by mixed and pine forests, in the lower part by meadows, pastures and small areas of forest. An important national site for Corncrake and Eurasian Black Grouse, hosting the last large population of the latter in the Central Poland.

Ogólny opis ostoi

Czarna Maleniecka (Konecka) jest niewielką rzeką o długości ok. 85 km. W granicach ostoi znajduje się jej dolina wraz z dopływami lub ich ujściowymi odcinkami (w tym znaczna część doliny Krasnej – największego dopływu) oraz fragmenty źródlisk i dolin rzek spoza zlewni Czarnej: Kamiennej, Szabasówki, Jabłonicy i Wąglanki. Czarna przepływa przez północno-zachodnie obrzeżenie Gór Świętokrzyskich. Wypływa ze śródleśnych torfowisk na Garbie Gielniowskim na wysokości ok. 360 m n.p.m. Następnie przecina Wzgórza Koneckie i Wzgórza Opoczyńskie i uchodzi do Pilicy w okolicach Sulejowa na wysokości ok. 170 m n.p.m. Średni spadek koryta wynosi 1,3‰ i w górnej części rzeka ma charakter wyżynny. Czarna zasilana jest głównie wodami opadowymi. W górnym odcinku rzeka płynie wąską doliną przez rozległe kompleksy leśne stanowiące niegdyś

Cietrzew *Tetrao tetrix* (fot. L. Kostkiewicz)

część Puszczy Świętokrzyskiej (Lasy Niekłańskie i Lasy Koneckie). Drzewostany w źródliskowym odcinku zachowały w znacznym stopniu naturalny charakter. Są to przede wszystkim starodrzewy z dużym udziałem sosny, jodły, buka i modrzewia. Nieco niżej dominują monokultury sosnowe. W środkowym biegu rzeki znajduje się kompleks olsów (ok. 200 ha) i kilka kompleksów stawów hodowlanych o łącznej powierzchni ok. 500 ha. W dolnym odcinku dolina znacznie się rozszerza. Niewielkie powierzchnie zajmują lasy i zadrzewienia (zwłaszcza sosnowe i gdzieniegdzie łęgi i olsy), a dominują łąki, pastwiska i ugory. W granicach ostoi znajduje się fragment kompleksu leśnego położonego na północny–wschód od Przedborza, ze źródliskami Barbarki – dopływu Czarnej. Charakterystycznym elementem krajobrazu doliny są piaszczyste wydmy (najczęściej porośnięte sosną) i niewielkie śródleśne torfowiska. Starorzecza są małe i niezbyt liczne. Na obszarze doliny przeważają bardzo słabe gleby piaszczyste. W czasach historycznych rozpowszechnionym siedliskiem były rozległe lasy z przewagą lub dużym udziałem dębu, ale rozwój hutnictwa w XVII i XVIII wieku doprowadził do ich stopniowego wyniszczenia i zastąpienia sosnowymi monokulturami. Małe fragmenty dawnych dąbrów przetrwały jeszcze w kilku miejscach doliny. Efektem przemysłowego wykorzystania Czarnej (napęd kół wodnych kuźnic i młynów) są pozostałości dawnych piętrzeń, kanały. Wody rzeki płyną w takich miejscach 2–3 korytami. Na przeważającej długości swojego biegu rzeka płynie naturalnym, piaszczysto-żwirowym korytem. Jedynie w pobliżu kilku zbiorników retencyjnych (największy w Sielpi – ok. 60 ha) – skupionych głównie w górnym odcinku – stawów hodowlanych i małych elektrowni wodnych, koryto jest fragmentami uregulowane.

Tabela 3.142. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Czarnej
Table 3.142. Key bird species recorded in Czarna River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2006–2009	11–13 p	PS	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2009	+		
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2006–2009	0–1 p	PS	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2006–2009	2–4 p	PS	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2006–2009	80–100 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2006–2008	15–19 m	PS	**C7**
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2009	8–9 m	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2006–2009	min. 40 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2006–2008	7–9 p	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2006–2009	7–8 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2006–2009	4–5 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M/Z	2006–2009	0–3 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2009	15–18 p	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2006–2009	min. 4 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2009	0–10 m	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Zielonka *Porzana parva*	L	2006–2009	3–4 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	80–100 m	PS	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2009	14–17 p	PS	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2006	0–1 p	PS	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2006–2009	7–10 p	PS	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2006–2009	40–50 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2009	25–30 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2006–2009	4–6 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2006–2009	45–55 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2006–2009	10–15 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2006–2009	65–80 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2006–2009	8–12 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2006–2009	55–65 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2006–2009	1–2 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2009	250–280 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2006–2009	10–20 p	PS	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 65%, łąki i pastwiska – 15%, inne tereny rolne – 10%, mokradła – 6%, zbiorniki wodne i cieki – 3%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Specjalne obszary ochrony siedlisk: Dolina Czarnej PLH260015 (5 780,6 ha), Dolina Krasnej PLH260001 (2 384,1 ha), Ostoja Pomorzany PLH260030 (906 ha), Lasy Suchedniowskie PLH260010 (19 121 ha), Dolina Środkowej Pilicy PLH100008 (3 787 ha), rezerwaty przyrody: Podlesie (194,5 ha), Skałki Piekło pod Niekłaniem (6,30 ha), Sulejowski Park Krajobrazowy (17 137 ha), Konecko-Łopuszniański Obszar Chronionego Krajobrazu (98 359 ha).

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono ok. 205 gatunków ptaków, w tym 152 lęgowe. Z 33 zidentyfikowanych tu gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej 22 gnieżdżą się na tym terenie. 14 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księgi zwierząt", w tym 4 lęgowe. Dolina Czarnej jest ważną w skali kraju ostoją lęgową cietrzewia i derkacza. Populacja lęgowa cietrzewia jest ostatnią tak liczną w centralnej Polsce. Liczebność 1% krajowej populacji osiągają tu także: włochatka, Lelek i zimorodek. W skali regionu jest to ważna ostoja dla bociana czarnego, gągoła, nurogęsi, trzmielojada, jarząbka, żurawia, słonki, samotnika, brodźca piskliwego, dudka, dzięcioła zielonosiwego i świergotka polnego. Łąki w granicach ostoi są żerowiskiem dla ok. 50 par bociana białego gnieżdżących się w jej bezpośrednim sąsiedztwie.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi wykazano 16 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Największe powierzchnie zajmują charakterystyczne dla tego terenu: torfowiska przejściowe i trzęsawiska, bory i lasy bagienne, sosnowy bór chrobotkowy, wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, wyżynny mieszany bór jodłowy, zmiennowilgotne łąki trzęślicowe, górskie i niżowe murawy bliźniczkowe, nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników. Z rzadszych gatunków roślin na terenie ostoi występują: turzyca dwupienna i turzyca bagienna, turzyca pchla, turzyca Davalla, widłaczek torfowy, pływacz średni, bagnica torfowa, rosiczka długolistna, tojad dzióbaty, ciemiężyca zielona, goryczka wąskolistna, kosaciec syberyjski, mieczyk dachówkowaty, wawrzynek wilczełyko. Rośnie tu 12 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze roślin". Odnotowano tu również 22 gatunki zwierząt (nie licząc ptaków) z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak m.in. skójka gruboskorupowa, minóg ukraiński i minóg strumieniowy, głowacz białopłetwy, koza, różanka, piskorz, przeplatka aurinia, bóbr, wydra, nocek duży. W lasach źródliskowej części licznie występują popielica i koszatka. Teren ten jest ważną w środkowej Polsce ostoją miedziopiersi północnej, przeplatki aurinia i dostojki akwilonaris. Dolina Czarnej jest korytarzem ekologicznym łączącym dolinę środkowej Pilicy z Puszczą Świętokrzyską.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- projekty dalszej zabudowy hydrotechnicznej doliny (stawy hodowlane, zbiorniki retencyjne, małe elektrownie wodne) i regulacji koryta rzeki.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- prace melioracyjne, spadek poziomu wód gruntowych i powierzchniowych, nieuregulowana gospodarka ściekowa, eutrofizacja wód;
- wzrost liczby drapieżników (lis, norka amerykańska, wałęsające się koty i psy);
- nowa zabudowa mieszkaniowa i przemysłowa (w tym głównie elektrownie wiatrowe i maszty telefoniczne, zabudowa letniskowa);
- niekontrolowany ruch turystyczny i zbieractwo runa leśnego, nadmierna wycinka najcenniejszych drzewostanów (nadrzeczne zadrzewienia, łęgi, olsy), polowania i kłusownictwo;
- zarastanie i zalesianie terenów otwartych (głównie łąk, pastwisk i wydm).

Źródła danych

Chmielewski i in. (2005), Dębowski (2008), Kopeć i in. (2009), Kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego, Natura 2000 SDF/ PLH260015 Dolina Czarnej. (2008)

143. Dolina Dolnego Sanu (Lower San River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Jerzy Grzybek

Kod ostoi: PL143
Współrzędne geograficzne: 50°27'N, 22°16'E
Powierzchnia: 34 252 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: przeworski, leżajski, niżański, stalowowolski, tarnobrzeski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Ostoja obejmuje dolinę rzeczną o długości ok. 90 km z licznymi starorzeczami i fragmentami lasów łęgowych. Teren stanowi ważne miejsce gniazdowania derkacza, dzięcioła białoszyjego, przepiórki, a regionalnie także błotniaka łąkowego i rybitwy białoczelnej.

Short summary

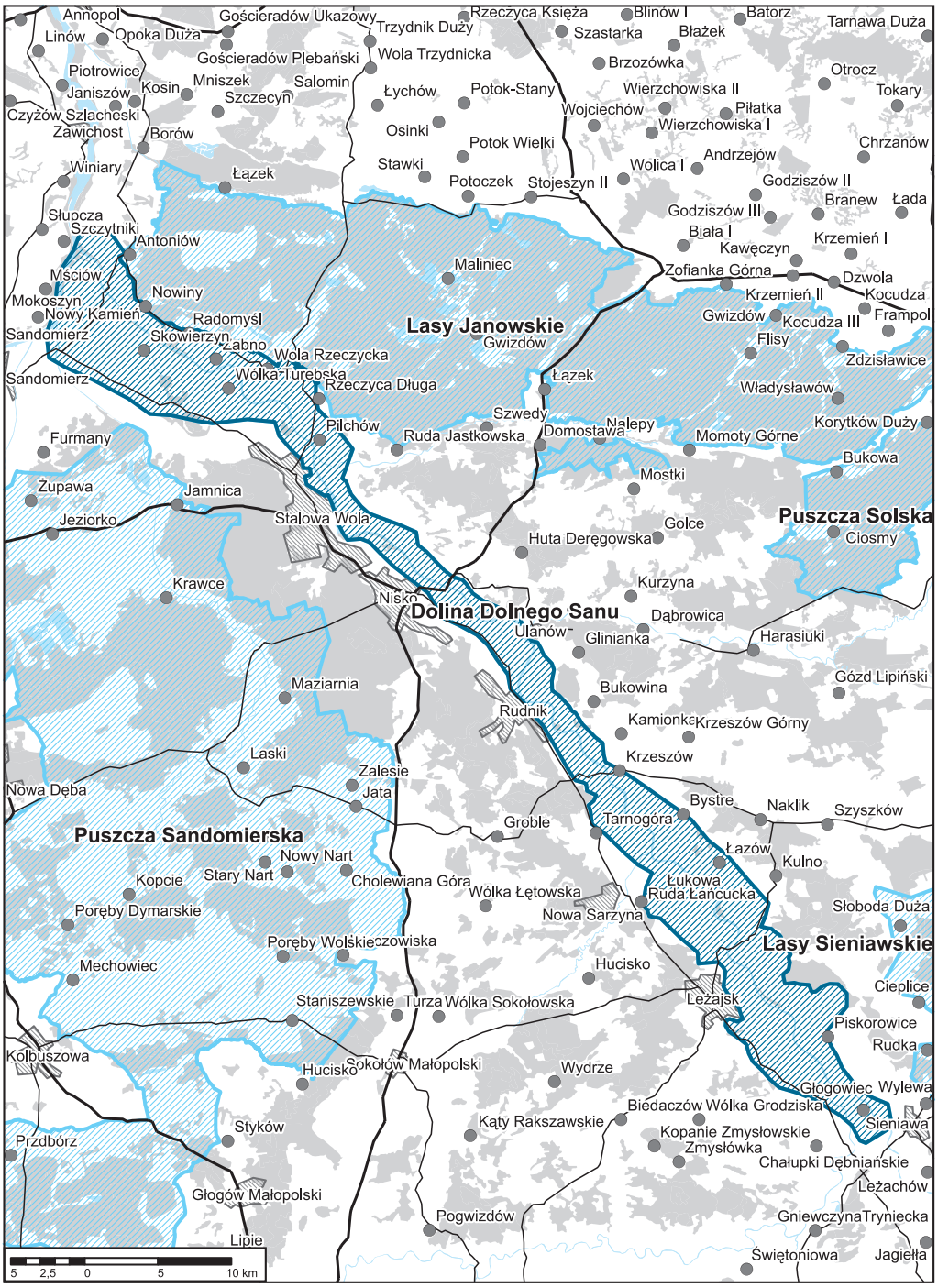
The site encompasses approx. 90 km long fragment of the Lower San River Valley including numerous old river beds and fragments of alluvial forest. The area is an important nesting site for Corncrake, Syrian Woodpecker, Common Quail; regionally also for Montagu's Harrier and Little Tern.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje dolny bieg Sanu, przebiegając z południowego wschodu na północny zachód. Szerokość doliny wynosi średnio ok. 6 km, jedynie w rejonie Stalowej Woli zwęża się do ok. 2 km. Głównymi dopływami są Wisłok i Tanew oraz kilka mniejszych rzek. Obecne koryto ma zróżnicowaną szerokość wynoszącą od 70 do 100 m, a w najszerszych miejscach, pomiędzy Starym Miastem a Stalową Wolą, rozszerza się do ok. 210 m. Poniżej Starego Miasta San ma charakter naturalny i poza okresem wysokich stanów wód licznie spotykane są piaszczyste wyspy, łachy i mielizny. Teren został od XVIII wieku znacznie przekształcony poprzez osuszanie, melioracje i regulacje koryta. Po wybudowaniu

Tabela 3.143. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnego Sanu
Table 3.143. Key bird species recorded in Lower San River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	1999–2003	max. 410 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	1999–2003	max. 100 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	1999–2003	max. 10 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	M	1999–2003	max. 180 i	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	1999–2003	500–800 m	E	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	1999–2009	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1999–2001	8–10 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1999–2003	2–5 p	PS	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	1999- 2003	+		
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	1999- 2003	max. 3 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	1999- 2003	max. 10 i	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	1999- 2003	1 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	1999- 2003	max. 15 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	1999- 2003	min. 500 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1999- 2003	80–100 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	1999- 2003	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	M	1999- 2003	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	1999- 2003	max. 7 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1999- 2003	35–40 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	1999- 2003	max. 6 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	1999–2009	8–10 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1999–2009	5–10 p	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1999–2009	0–2 i	DL	
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	1999–2009	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	1999–2009	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1999- 2003	5 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	1999- 2003	2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	1999	330–350 m	DL	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	M	1999–2003	max. 430 i	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	1999–2003	49–55 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	1999- 2003	max. 580 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	1999–2003	370–390 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1999–2003	13–15 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	1999–2003	4–9 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1999–2003	20–24 p	DL	
Siniak *Columba oenas*	M	1999–2009	max. 150 i		
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M/Z	1999–2009	1–2 i	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1999–2003	1–5 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1999–2003	30–40 p	PS	
Kraska *Coracias garrulus*	M	1999–2009	+		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1999–2003	10–15 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1999–2003	20–25 p	PS	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1999–2003	5–10 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	1999–2003	10–15 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	1999–2009	2–5 p	PS	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	1999–2003	60–65 p	PS	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	1999–2003	80–100 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1999–2003	40–60 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1999–2003	100–200 p	PS	
Dziwonia *Carpodacus erythrinus*	L	1999–2003	100–120 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1999–2003	10–15 p	PS	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	1999–2003	max. 610 p	DL	

zapory w Solinie w latach 1950. w górnym biegu rzeki, wylewy są sporadyczne i bardzo krótkotrwałe nie licząc rzadko występujących powodzi. Wały przeciwpowodziowe ciągną się od Niska do ujścia Sanu do Wisły. Na pozostałym obszarze ich nie ma z wyjątkiem niewielkiego fragmentu k. Sieniawy. Skraj doliny miejscami jest zabagniony, rozwijają się tam olsy oraz roślinność bagienna, dotyczy to zwłaszcza fragmentu poniżej Krzeszowa. W ujściowej części doliny charakterystycznym elementem są zarówno czynne, jak i opuszczone cegielnie z wyrobiskami w ich otoczeniu.

Wnętrze doliny jest w głównej mierze wylesione i przeznaczone do produkcji rolnej. Dotychczasowa powierzchnia gruntów ugorowanych znacznie zmniejszyła się po akcesji Polski do UE na skutek dopłat bezpośrednich dla rolników. Obszary łąkowe zachowały się najlepiej na terasie zalewowej, choć spotykane są we wszystkich częściach doliny, nawet z dala od koryta. Na niemal całej długości biegu rzeki ciągną się wikliny nadrzeczne, natomiast pozostałości dawnych lasów łęgowych są silnie rozproszone tworząc fragmenty nie przekraczające powierzchni kilkunastu hektarów, z wyjątkiem kompleksu k. Stalowej Woli o powierzchni ok. 40 ha. Do obydwu stron doliny na większości jej obszaru przylegają dwa duże kompleksy leśne: Puszcza Sandomierska i Lasy Janowskie.

W całej ostoi występują starorzecza, jednakże najlepiej zachowały się ich fragmenty w ujściowym odcinku doliny poniżej Stalowej Woli.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 12%, łąki i pastwiska – 10%, inne tereny rolne – 70%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 2%, inne – 5%.

Formy ochrony przyrody

Sieniawski Obszar Chronionego Krajobrazu, Kuryłowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Otulina Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 Dolina Dolnego Sanu PLH180020.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 211 gatunków ptaków, w tym 131 lęgowych. 55 gatunków wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (w tym 22 lęgowe), a 9 gatunków – w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Ostoja jest ważnym miejscem gniazdowania dla derkacza, dzięcioła białoszyjego, zimorodka oraz lokalnie dla rybitwy czarnej, białoczelnej, błotniaka łąkowego, sieweczki rzecznej, brzegówki i pustułki, a także dla ptaków śpiewających, zamieszkujących zarośla głównie wzdłuż koryta rzeki, takich jak słowik szary, strumieniówka, remiz, dziwonia, świerszczak. Obszar stanowi ważne żerowisko dla siniaka i turkawki oraz dla bociana białego i gniazdującego poza doliną orlika krzykliwego. Ostoja jest jednym z najważniejszych lęgowisk w kraju dla przepiórki. Jest również ważną trasą migracyjną dla ptaków wodno-błotnych, które wykorzystują ją jako korytarz migracyjny, zwłaszcza w okresie wiosennym.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi stwierdzono występowanie 6 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym stosunkowo dobrze zachowanych fragmentów starorzeczy. Odnotowano tu następujące gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: ssaki – wydra, bóbr, płazy – kumak nizinny, ryby – m.in. boleń.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wycinka zadrzewień, w szczególności pozostałości lasów łęgowych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- plany budowy farm wiatrowych bezpośrednio w dolinie;
- konwersja łąk w pola uprawne;
- zamiana nieużytków w pola orne;
- komasacja gruntów;
- wiosenne wypalanie roślinności;
- pobór kruszywa z rzeki;
- lokalnie kłusownictwo (zatrucia ptaków drapieżnych, w tym bielików w wyniku wykładania zatrutej padliny w okresie zimowym).

Podziękowania

Autor składa podziękowania za pomoc przy gromadzeniu danych Markowi Kuziemce, Tadeuszowi Sobusiowi i Januszowi Dołędze.

Źródła danych

Grzybek, Kuziemko (2004), Grzybek (2002–2009) – dane niepubl.

Przepiórka *Coturnix coturnix* (fot. C. Korkosz)

144. Dolina Dolnego Wieprza (Lower Wieprz River Velley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, B2, C1, C3, C4, C6

Autor: Paweł Kołodziejczyk, Paweł Szewczyk

Kod ostoi: PL144
Współrzędne geograficzne: 51°35'N, 22°11'E
Powierzchnia: 13 971 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: lubartowski, puławski, rycki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja obejmująca rozległą dolinę rzeczną o naturalnym charakterze, z przyległymi kompleksami lasów. Ważne w skali kraju miejsce gniazdowania derkacza, dzięcioła białoszyjego i rycyka, a w skali regionu także bielika, puchacza, bączka, kropiatki.

Short summary

A middle-sized site encompassing a wide natural river valley together with surrounding forests. An important national nesting site for Concrake, Eurasian Eagle-Owl, White-tailed Eagle, Little Bittern, Spotted Crake and Syrian Woodpecker.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje ok. 40-kilometrowy, dolny odcinek doliny rzeki Wieprz – jednej z największych rzek Polski – stanowiący ważny korytarz ekologiczny pomiędzy Polesiem a doliną Wisły. Szerokość doliny sięga maksymalnie 6 km. Koryto rzeki ma typowy nizinny charakter, silnie meandruje, na niektórych odcinkach okresowo tworzą się piaszczyste ławice, a brzegi porastają stare dziuplaste wierzby oraz olchy. W dolinie liczne są starorzecza oraz całoroczne zastoiska wody. Rokrocznie wiosną woda zalewa niemal całą dolinę, tworząc idealne warunki dla migrujących przez ten „korytarz" w dużej liczbie ptaków blaszkodziobych oraz siewkowych.

Dominującym siedliskiem na tym obszarze są ekstensywnie uprawiane łąki, które pomimo licznych melioracji wykazują często duży stopień uwilgotnienia. Miejscami występują łęgi oraz zakrzaczenia wierzbowe, a lokalnie ciepłolubne napiaskowe murawy.

Najcenniejszym typem lasów są olsy, które licznie porastają tereny na brzegach doliny. Największe kompleksy lasów otaczają stawy w Podlodowie oraz położony na południowym zachodzie ostoi zbiornik Piskory. Ten ostatni – o wybitnych walorach przyrodniczych – leży pomiędzy zalesionymi wydmami. W dolinie Wieprza usytuowanych jest też kilka kompleksów stawów rybnych (Baranów,

Dolina Dolnego Wieprza (fot. P. Kolodziejczyk)

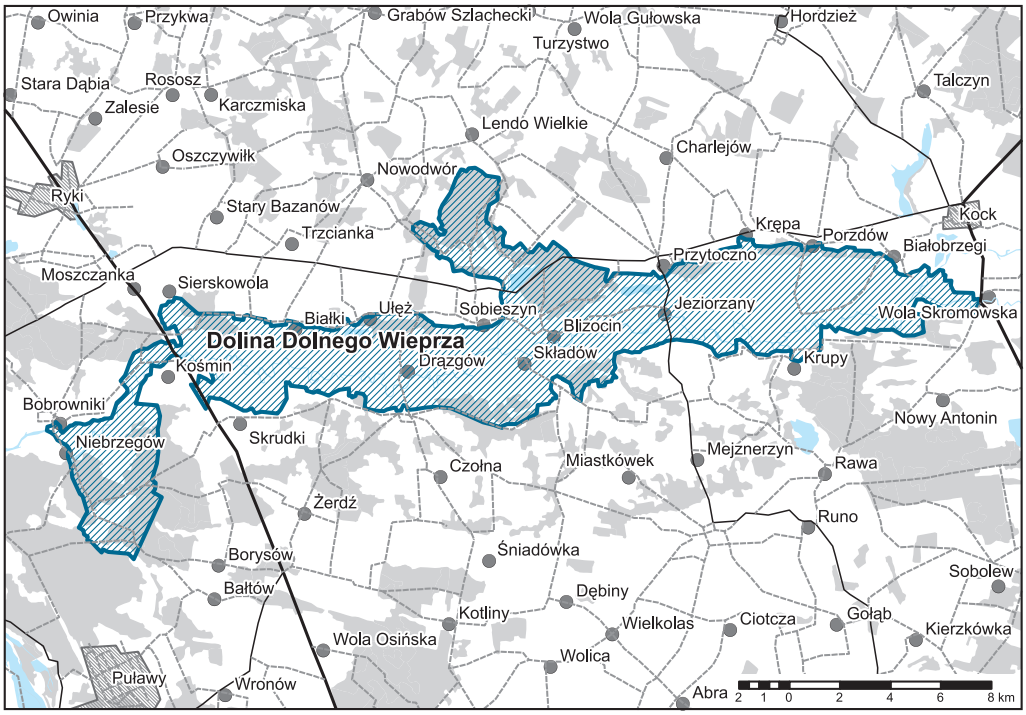

Tabela 3.144. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Dolnego Wieprza
Table 3.144. Key bird species recorded in Lower Wieprz River Valley IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2010	min. 20 000	PS	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2009	10–20 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	max. 20 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2009	1500 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2009	min. 15 000 i	DL	**B1i, C3**
Gęgawa *Anser anser*	M	2009	800 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2009	min. 60 p	PS	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2009	+		
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	750–3 300 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2004–2009	min. 20 p	PS	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2009	min. 5 p	PS	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2009	min. 24 p	PS	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2004–2009	20–40 p	PS	
Hełmiatka *Netta rufina*	M	2009	min. 3 i		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2009	min. 2 p	PS	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008–2009	5–15 p	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	7–15 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	min. 10 p	PS	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2009	min. 7 i		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	3–6 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2009	80–120 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	min. 7 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	4–6 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	min. 30 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	L?	2004–2009	0–1 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	6–10 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	min. 20 m	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	min. 3 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	100–300 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	6–10 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2004–2009	min. 5 p	PS	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2009	min. 600 p	E	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2009	850 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2004–2009	min. 100 p	E	
Dubelt *Gallinago media*	L	2004–2009	0–3 m	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2009	min. 90 p	PS	**A1, B2, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	min. 30 p	PS	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2004–2009	min. 5 p	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	min. 40 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2009	3–6 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2009	3–10 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	22–50 p	DL	**C6**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	5–8 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2009	+		
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	3–8 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	3–5 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	max. 15 p	PS	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2009	min. 4 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2009	min. 6 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	min. 5 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	min. 10 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2009	min. 4 p	PS	

Podlodów, Przytoczno, Sobieszyn, Sarny i Ułęż), jednak tylko na nielicznych zbiornikach utrzymywany jest szerszy pas roślinności szuwarowej.
W okolicach miejscowości Jeziorzany prowadzi się swobodny wypas koni i bydła.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 14%, łąki i pastwiska – 65%, inne tereny rolne – 14%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 4%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolny Wieprz PLH 060051, rezerwat przyrody Piskory (203 ha), Obszar Chronionego Krajobrazu Pradolina Wieprza (33 159 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono co najmniej 38 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 33 są tu lęgowe. Zidentyfikowano tutaj także co najmniej 14 gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Obszar ten jest jednym z najważniejszych w skali kraju lęgowisk derkacza, rybitwy czarnej, dzięcioła białoszyiego oraz rycyka. W skali regionu jest to również ważne lęgowisko bączka, bielika, błotniaka łąkowego, puchacza, gęgawy, kropiatki, kszyka, płaskonosa, rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej. Jest to ważny punkt przystankowy dla migrujących ptaków blaszkodziobych (szczególnie gęsi i świstuna) oraz siewkowych (np. bataliona)

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi opisano blisko 140 zespołów roślinnych. Dolina Dolnego Wieprza jest ważną ostoją siedlisk podmokłych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, które obejmują ponad 30% jej powierzchni; w ostoi leży Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Dolny Wieprz PLH060051. Spośród rzadkich roślin występują tu m.in. wolfia bezkorzeniowa i salwinia pływająca, a także goździk pyszny. Stwierdzono tu 7 gatunków zwierząt kręgowych z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, m.in.: żółwia błotnego, traszkę grzebieniastą, kumaka nizinnego oraz bolenia i piskorza.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- melioracje i osuszanie;
- niekorzystne zmiany gospodarowania gruntami (zaorywanie łąk, uprawy wierzby energetycznej, zaniechanie koszenia i wypasu).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wycinka starych drzew w korycie rzeki;
- zasypywanie starorzeczy i oczek wodnych;
- intensywna gospodarka rybacka na stawach;
- niekontrolowana gospodarka leśna na terenie lasów prywatnych (olsy);
- kłusownictwo.

Podziękowania

Bardzo serdeczne podziękowania za przekazanie obserwacji kierujemy zwłaszcza do: Janusza Wójciaka, Sylwka Aftyki, Kornela Kasperka, Jarosława Krogulca, Gerarda Potakiewicza, Grzegorza Szewczyka, Marcina Urbana oraz innych członków Lubelskiego Towarzystwa Ornitologicznego.

Źródła danych

Kasperek (2006), LTO – mat. niepubl. z lat 1993–2009, Szewczyk (2005).

Dolina Dolnego Wieprza (fot. P. Kołodziejczyk)

145. Dolina Przysowy i Słudwi
(Przysowia and Sludwia River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, C1, C2, C3, C4, C6

Autorzy: Sławomir Chmielewski (Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)**, Rafał Klimczak**

Kod ostoi: PL145
Współrzędne geograficzne: 52°16'N, 19°42'E
Powierzchnia: 3 284 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiat gostyniński; województwo łódzkie; powiaty kutnowski i łowicki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja obejmująca podmokłe łąki torfowe wzdłuż dolin rzek Przysowa i Słudwia. Jeden z najważniejszych w centralnej Polsce punktów koncentracji ptaków wodno-błotnych w czasie wiosennej migracji, których ugrupowania sięgają tu kilkudziesięciu tysięcy osobników. Ważne lęgowisko bączka oraz rybitwy czarnej.

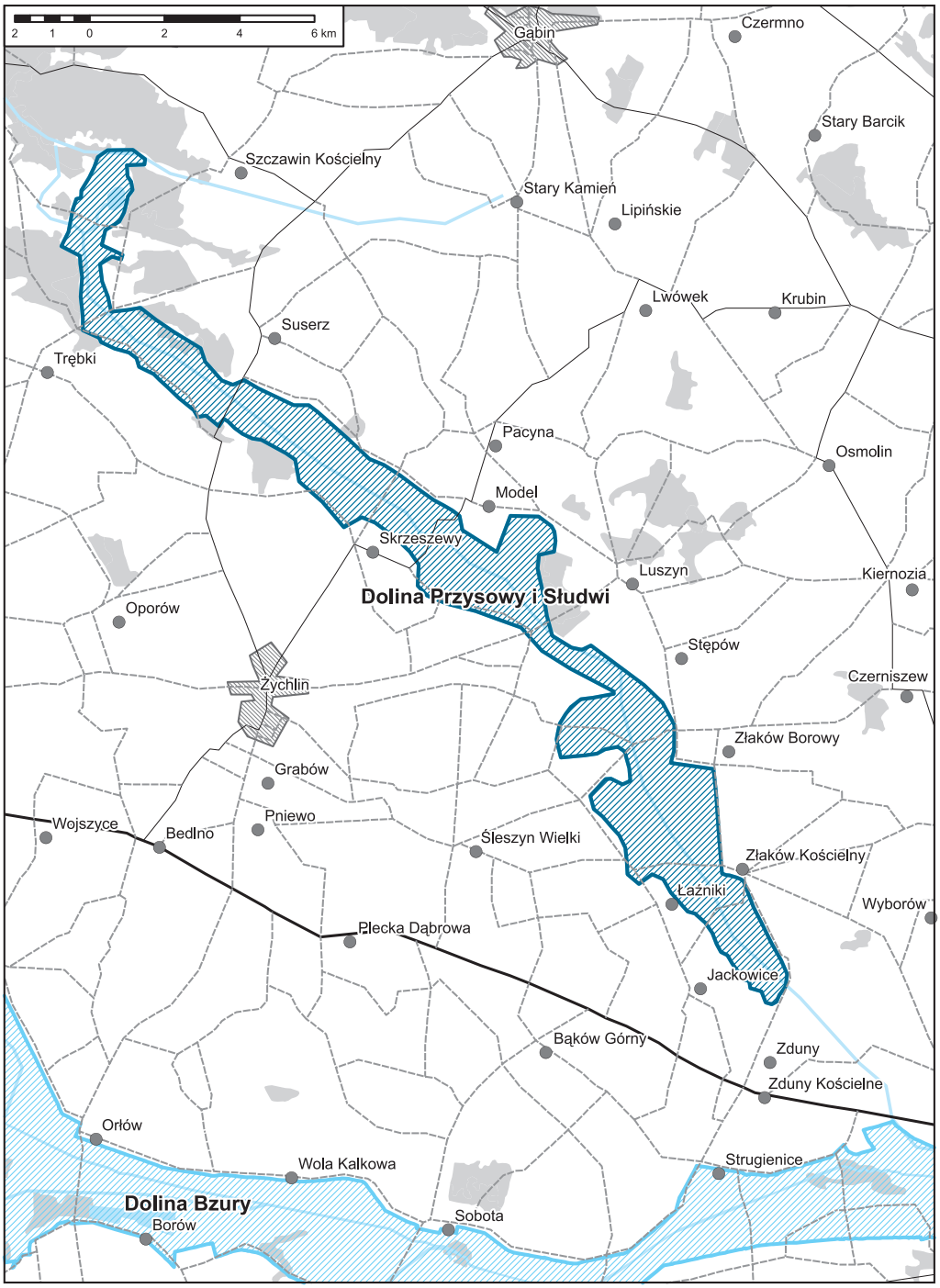
Short summary
A small site including alluvial meadows along Przysowa and Słudwia River Valleys. One of the most important congregation sites for waterbirds in Central Poland during spring migration: up to 50,000 of waterbirds migrate through this area. This is also important breeding site for Little Bittern and Black Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje całą dolinę Przysowy oraz fragment doliny Słudwii od wsi Strzelce do miejscowości Retki. Pod względem fizjograficznym obszar ten leży w mezoregionie Równina Kutnowska. Jest to rejon wybitnie równinny z niewielkim spadkiem – praktycznie uniemożliwia to szybki spływ wody do rzek, dzięki czemu tworzą się miejsca wypełnione wodą sąsiadujące bezpośrednio z suchymi obszarami; z tego powodu fauna i flora typowa dla miejsc suchych sąsiaduje z typową dla miejsc podmokłych. Teren ten to podmokłe łąki torfowe, odwadniane przez Przysowę i Słudwię, które w znacznym stopniu zatraciły swój pierwotny charakter na skutek użytkowania przez człowieka. Łąki torfowe są

Tabela 3.145. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Przysowy i Słudwii
Table 3.145. Key bird species recorded in Przeysowa andSludwia River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2006–2008	20000–50000 i		**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2007	1 i		
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2008	min. 12 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008	max. 5000 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2008	max. 15300 i		**B1i, C3**
Gęgawa *Anser anser*	M	2008	max. 3000 i		
Gęgawa *Anser anser*	L	2007	2–20 p		
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2008–2009	5–10 i		
Świstun *Anas penelope*	M	2008	min. 300 i		
Rożeniec *Anas acuta*	M	2008	min. 120 i		
Cyranka *Anas querquedula*	M	2008	min. 100 i		
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2008	min. 140 i		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2007	8–17 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2007	5–15 p		**C6**
Czapla biała *Egretta alba*	M	2007	min. 24 i		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L?	2007	0–1p		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2007	18–24 p		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	1999	1 p		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2007	min. 5 i		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L?	2007	0–1 p		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007	16–37 p		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2007	3–5 i		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2000	min. 20 i		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2007	6 p		

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2000	2 i		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004	13–15 m		
Zielonka *Porzana parva*	L	2000	6–8 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2007	4–11 m		
Żuraw *Grus grus*	M	2000	min. 40 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2007	9–10 p		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2008–2009	4000–11000 i		**B1i, C2**
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2008	3000–5000 i		
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2008	min. 100 i		
Rycyk *Limosa limosa*	M	2008	min. 90 i		**A1, C1**
Rycyk *Limosa limosa*	L	2000	min. 7 p		
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2001	min. 2 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1999	1–6 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	1999	20–60 p		**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2007	min. 40 i		
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L?	1999	min. 1 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2007	3–5 p		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2007	min. 6 p		
Lerka *Lullula arborea*	L	2000	min. 10 p		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2000	5–10 p		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1999	min. 1 p		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1999	min. 7 p		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1996	min. 1 p		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2007	28–36 p		

najcenniejszym rezerwuarem wody w ostoi. Wyrobiska po dawnej eksploatacji torfu stanowią istotny element w krajobrazie omawianego obszaru. Koryta rzek są wyprostowane, a dolinę w wielu miejscach odwadnia sieć rowów melioracyjnych. Łąki te okresowo są zalewane (wiosną) i stanowią miejsce masowego odpoczynku ptaków w okresie wędrówek wiosennych. Gdzieniegdzie teren zarasta trzciną i ziołoroślami, jednak znaczna ich część jest systematycznie wykaszana. Łąki przylegają bezpośrednio do pól uprawnych (uprawa kukurydzy i zbóż), na których chętnie żerują gęsi. W kilku miejscach obszar przecinają niewielkie lasy mieszane, znacznie urozmaicające tutejszą faunę i florę. Ważnym punktem ostoi jest Jezioro Szczawińskie – lęgowisko rybitwy czarnej (do 60 par), kropiatki (do 15 par), zielonki (6–8 par) oraz bączka, którego liczebność sięga w niektóre lata 15 par.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 55%, inne tereny rolne – 25% , mokradła – 5% , zbiorniki wodne i cieki – 5%, inne – 5%.

Formy ochrony przyrody:

Obszar Chronionego Krajobrazu Dolina Przysowy.

Ptaki

Ostoja wyróżnia się jako miejsce koncentracji gatunków wodno-błotnych, do 50 000 osobników w okresie wiosennym. Populacja gęsi (białoczelnej, zbożowej i gęgawy) osiąga wiosną liczebność ponad 20 000 os., a siewki złotej do 11 000 os. Gatunkami lęgowymi kwalifikującymi ostoję są: bączek i rybitwa czarna. W ostoi gniazdowało od 24 do 30 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz od 6 do 8 gatunków figurujących w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi licznie występują bobry i wydry, a także kumaki nizinne i grzebiuszki – gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej oraz „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Stwierdzono też łąki storczykowe. Jak dotąd na tym terenie nie przeprowadzono kompleksowej inwentaryzacji faunistycznej (oprócz ptaków) ani florystycznej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- przekształcanie trwałych użytków zielonych w pola orne;
- pogłębianie koryt rzek, czyszczenie rowów melioracyjnych, wypalanie trzcinowisk, zabudowa;
- od kilku lat próby gniazdowania podejmują bieliki – skutecznie płoszone przez myśliwych z miejscowego koła łowieckiego.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- brak działań mających na celu utrzymanie podmokłego charakteru łąk.

Podziękowania

Autorzy dziękują osobom, których dane zostały wykorzystane w niniejszej charakterytyce ostoi, są to: Mirosław Nowicki, Tomasz Bartos, Bogdan Kaźmierczak, Łukasz Kałębasiak, Tadeusz Musiał, Marcin Faber, Paweł Kozanecki, Tomasz Przybyliński, Krzysztof Myśliwiec.

Źródła danych

Chmielewski, Klimczak, Nowicki, Bartos, Kaźmierczak, Kałębasiak, Musiał, Faber, Kozanecki, Przybyliński, Myśliwiec – dane niepubl. z lat 2004–2009, Kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego, Kaźmierczak (msc), Malinowska i in. (1990).

146. Dorzecze Stobrawy (Stobrawa Watershed)

Kryteria BirdLife International: A4i, B1i, C3,C6

Autor: Marek Stajszczyk, Andrzej Andrzejczyk, Adam Czubat, Ryszard Łopion, Paweł Orłowski

Kod ostoi: PL146
Współrzędne geograficzne: 50°55'N, 17°53'E
Powierzchnia: 35 521 ha
Położenie administracyjne: województwo opolskie; powiaty: kluczborski, namysłowski, opolski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja obejmująca środkową i dolną część dorzecza rzeki Stobrawy. Dominuje tu krajobraz leśny z mozaiką terenów otwartych, zajmujących ok. 1/5 powierzchni ostoi. Jest to ważne w skali kraju lęgowisko bielika, włochatki, dzięcioła zielonosiwego, a także ważne miejsce występowania migrujących ptaków wodno-błotnych (szczególnie gęsi zbożowych).

Short summary

The site includes middle and lower part of the Stobrawa River catchment area. It is dominated by forests (a mosaic of coniferous, alluvial and oak-hornbeam forests); open spaces (agricultural land, wastelands, meadows/pastures) cover about fifth of the site area. This is an important breeding site for White-tailed Eagle, Tengmalm's Owl and Grey-headed Woodpecker. It is also an important site for migrating waterbirds (especially Bean Goose) in the borderland between the Lower and Upper Silesia.

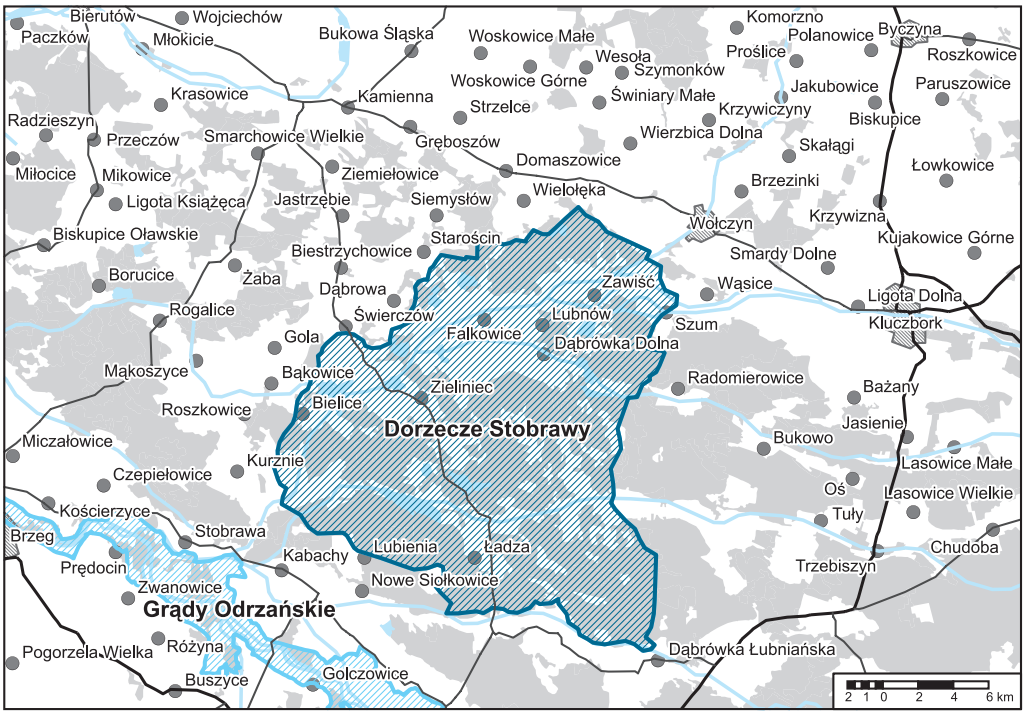
Ogólny opis ostoi

Ostoja znajduje się we wschodniej części Niziny Śląskiej – na Równinie Oleśnickiej i Równinie Opolskiej. Obejmuje środkową i dolną część dorzecza Stobrawy. W ostoi dominuje krajobraz fluwioglacjalny z równinami i falistymi obszarami sandrowymi oraz obniżeniami wykorzystywanymi przez cieki wodne. Charakterystycznymi elementami są wydmy i zabagnione obniżenia terenu. Dominują gleby bielicowe i torfowe.

Tabela 3.146. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dorzecze Stobrawy
Table 3.146. Key bird species recorded in Stobrawa Watershed IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2007	2 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2003–2008	min. 1–3 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2003–2009	1000–12000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2003–2009	20–1200 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2003–2008	1–2 i	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2005–2008	1–3 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2008	+		
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2005	+		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2003	+		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2009	1–2 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	3–6 m	DL	
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	2009	1 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	5–120 i	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	7–8 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004	20–22 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2007–2008	+		
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	3p	DL	
Bielik *Haliaetus albicilla*	L	2004–2009	7–8 p	DL	**C6**
Bielik *Haliaetus albicilla*	M/Z	2004–2009	20–35 i	E	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	20–23 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2009	1–6 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	7p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	1–5 i	PS	
Drzemlik *Falco columbarius*	M/Z	2004–2009	1–2 i	PS	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Zielonka *Porzana parva*	L	2007–2009	2–5 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	2–10 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	15–20 p	PS	
Żuraw *Grus grus*	M	2002–2009	23–40 i	PS	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2007–2009	180–280 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	15–28 i	DL	
Słonka Lulula arborea	L	2004–2009	20–40 p	E	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2003–2009	18–37 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2007	1 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	1–28 i	DL	
Rybitwa wielkodzioba Sterna caspia	M	2008–2009	1–2 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	min. 16 i	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	2009	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2007–2009	1–5 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	1–6 i	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2001–2002	10–15 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	35–60 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	20–22 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	20–25 p	E	
Dzięcioł czarny Dryocopos martius	L	2004–2009	25–30 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	10–20 p	E	
Gasiorek *Lanius collurio*	L	2004–2005	40–70 p	E	

Pomimo wielowiekowego użytkowania jest to jeden z najcenniejszych przyrodniczo fragmentów niżu Śląska. Obszar ostoi jest zróżnicowany pod względem siedliskowym: pośród rozległych drzewostanów borowych (głównie bór świeży i mieszany) zachowały się duże płaty olsów oraz enklawy grądów i buczyn. Są to pozostałości dawnej Puszczy Śląskiej. We wschodniej i centralnej części ostoi dominują obszary zalesione, część zachodnia ma charakter mozaiki pól, łąk i niedużych kompleksów leśnych. Większe połacie podmokłych łąk utrzymały się jedynie w rejonie wsi Miejsce, Krzywa Góra i Kuźnica Katowska. Stosunkowo słaba żyzność gleb i wysoki poziom wód powodujeą że gospodarka rolna ma tu częściowo charakter ekstensywny, a na niektórych obszarach zachowały się (mimo prób osuszania) miejsca podmokłe i stale wilgotne. Prowadzenie ekstensywnej gospodarki rolnej, a zwłaszcza hodowli i kultywowania wypasu bydła, jest gwarancją dalszego funkcjonowania łąk i pastwisk.

Główna rzeka ostoi – Stobrawa – to niewielka (ok. 78 km długości) nizinna rzeka, mająca swe źródła w rejonie Olesna, na północy Górnego Śląska. Lewobrzeżne dopływy Stobrawy to Bogacica i Budkowiczanka, a prawobrzeżne – Oziąbel i Wołczyński Strumień. W ostoi zlokalizowanych jest także ok. 18 kompleksów stawowych o łącznej powierzchni ok. 1 100 ha. Największe kompleksy stawowe to Bielice–Przygorzele–Miejsce (ok. 180 ha), Krzywa Góra (ok. 125 ha) i Winna Góra (ok. 85 ha). Na stawach duże płaty szuwarów występują rzadko, z reguły na największych kompleksach.

W obrębie ostoi największymi miejscowościami są wsie Murów i Pokój, a w jej bezpośrednim sąsiedztwie Wołczyn i większe wsie: Domaszowice, Karłowice, Popielów i Świerczów.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 75%, łąki i pastwiska – 5%, pola uprawne – 15%, zbiorniki wodne i cieki – 4%, inne – 1%.

Formy ochrony przyrody

Stobrawski Park Krajobrazowy.

Ptaki

W ostoi stwierdzono występowanie 225 gatunków ptaków, w tym 150 lęgowych. Odnotowano tu 55 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z których 27 jest lęgowych. Potwierdzono w ostoi obecność co najmniej 5 gatunków z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Ostoja jest znaczącym lęgowiskiem bielika, którego liczebność osiąga tu 1% populacji krajowej. Dorzecze Stobrawy obejmuje większość (70%) stanowisk lęgowych orlika krzykliwego na Śląsku. W skali regionu jest to ważne miejsce gniazdowania gągoła (do 5–6 par), bociana czarnego, trzmielojada, błotniaka stawowego, żurawia, włochatki, lelka, zimorodka i dzięcioła zielonosiwego.

Zwiększająca się systematycznie powierzchnia stawów rybnych w ostoi pozytywnie wpływa na obecność migrujących ptaków wodno-błotnych, których odnotowano tu 101 gatunków. Szczególnie licznie pojawia się gęś zbożowa (do 12 000 os.).

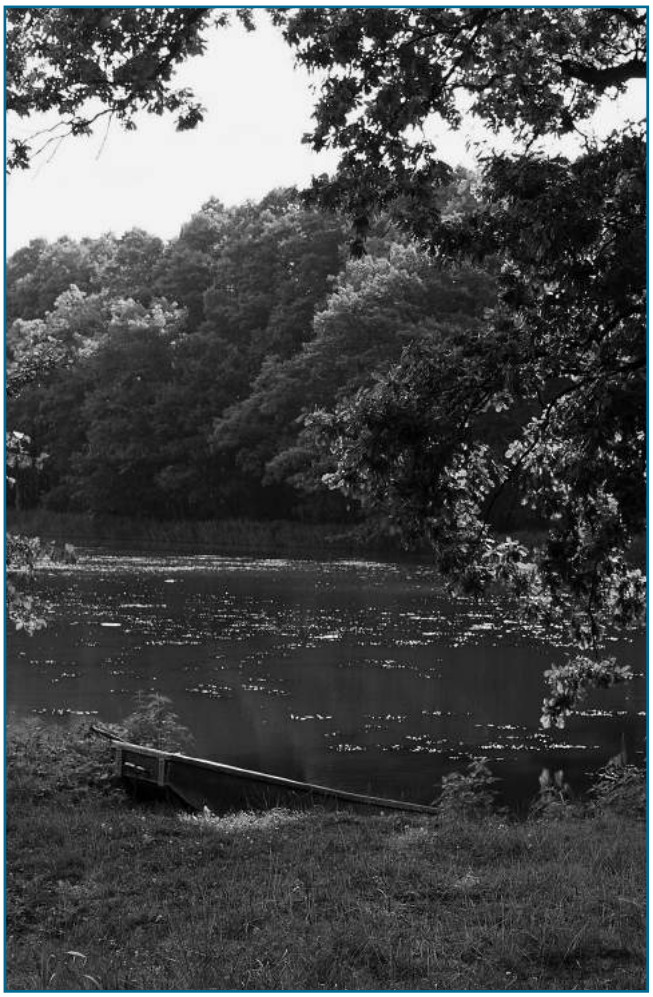
Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie co najmniej 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, m.in. oligotroficzne wody z roślinnością ziemnowodną *Litorella*, *Isoetes* i *Nanocyperetalia*, twarde oligo-mezotroficzne wody z roślinnością bentosową typu *Chara*, łąki typu *Molinion* i *Alopecurion*, lasy grądowe *Galio-Carpinetum*, buczyny niżowe *Luzulo pilosae-Fagetum* i łęgi olszowe *Fraxino-Alnetum* oraz murawy wydm kontynentalnych i wrzosowiska z *Calluna* i *Genista*. Lokalnie licznie występuje kotewka i salwinia. Odnotowano także inne rzadkie gatunki roślin – lindernię mułową i nadwodniki (naprzeciwlistny, sześciopręcikowy i trójpręcikowy) oraz nasiężrzała pospolitego, orlika pospolitego, podrzenia żebrowca i żabieńca trawolistnego. Faunę bezkręgowców reprezentuje m.in. kozioróg dębosz, czerwończyk fioletek i modraszek telejus. Spośród kręgowców zidentyfikowano m.in. następujące gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: piskorza, kumaka nizinnego, nocka dużego, bobra, wydrę, a także wilka i rysia.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi:

- polowania – zabijanie grążyc wodzących nielotne pisklęta oraz wypłaszanie zgrupowań różnych gatunków Anseriformes w okresie migracji jesiennych, strzelanie do ptaków nierozpoznanych, zatrucia ptaków ołowiem pochodzącym ze śrucin.

Dorzecze Stobrawy (fot. R. Łopion)

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, intensyfikowanie użytkowania ornego, uprawa łąk, wypalanie roślinności, zamiana trwałych użytków zielonych na grunty orne;
- wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu;
- regulacja cieków wodnych, usuwanie krzewów i drzew z brzegów rzek;
- wzrost antropopresji – zabudowa terenów dotychczas niezabudowanych, zrzuty ścieków komunalnych, penetracja siedlisk przez ludzi i zwierzęta domowe (głównie psy i koty);
- bezpośrednie zagrożenie ze strony rozwijającej się turystyki (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków), niszczenie siedlisk przez wydeptywanie;
- drapieżnictwo inwazyjnych gatunków ssaków – norki amerykańskiej i jenota.

Podziękowania

Dziękujemy dyrektorowi Januszowi Preuhsowi z Gospodarstwa Rybackiego LP w Krogulnej oraz Mirosławowi Kotlarzowi, Zenonowi Lorkowi, Krzysztofowi Pawliszynowi, Kazimierzowi Preisowi, Radosławowi Romanowskiemu, Bogusławowi Bartosikowi, Konradowi Cieplikowi i Waldemarowi Szymali za zgodę na poruszanie się po kompleksach stawowych, Markowi Czarnemu za przeprowadzenie cenzusu bociana białego, Jakubowi i Sebastianowi za pomoc w pracach terenowych, a Emilowi Kotwickiemu, ks. Piotrowi Bałtarowiczowi, Konradowi Marciniakowi, Januszowi Pasiecznemu i Andrzejowi Borli za ułatwienia w dotarciu na teren ostoi. Januszowi Bańkowskiemu – dyrektorowi BULiGL, oddz. w Brzegu – i podległym Mu pracownikom dziękujemy za pomoc w opracowaniu mapy ostoi.

Źródła danych

Adamski i in. (2004), Jędrzejewski (2009), Łopion (2008), Nowak, Spałek (2002), Nyrek (1992), Stajszczyk (1993, 2007, 2009), Stajszczyk (w druku), Wiehle, Bonczar (2007), Wilson, Mittermeier (2009).

147. Dolina Widawy i Oleśnicy
(Widawa and Olesnica River Valley)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, C3, C4

Autorzy: Grzegorz Orłowski, Tadeusz Drazny

Kod ostoi: PL147
Współrzędne geograficzne: 51°07'N, 17°13'E
Powierzchnia: 955 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiat wrocławski
Natura 2000 (OSOP): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Teren ten cechuje się gęstą siecią hydrograficzną, której główną oś wyznacza rzeka Widawa wraz ze zlewniami pięciu mniejszych dopływów. Najcenniejszym siedliskiem są zalewowe łąki, które w okresie wiosennym stanowią miejsca gromadzenia się dużych stad gęsi, kaczek i ptaków siewkowych oraz są lęgowiskiem ptaków terenów podmokłych.

Short summary

The area is characterized by dense hydrographic network, with Widawa River forming an axis, together with the catchment areas of five lesser tributaries. Agricultural land and meadows flooded during spring are resting and feeding grounds for a dozen thousands of migratory geese and large flocks of ducks and waders, with total congregations during migrations exceeding 20,000 individuals. This is also a site for breeding populations of many waterbirds.

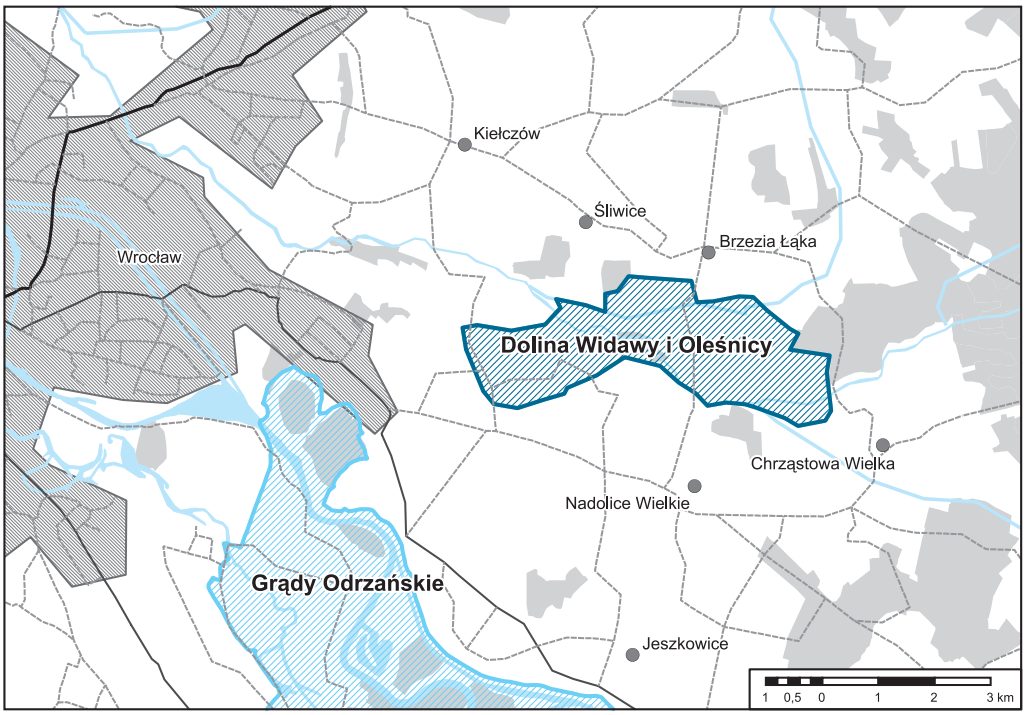
Ogólny opis ostoi

Opisywany obszar położony jest na wschód od Wrocławia w międzyrzeczu Widawy i Oleśnicy. Skraje ostoi wyznaczają wsie Brzezia Łąka, Dobrzykowice, Krzyków i Chrząstawa. Administracyjnie teren położony jest w powiecie wrocławskim, w obrębie gmin Długołęka i Czernica. Ostoja obejmuje szeroką i silnie zabagnioną dolinę rzeczną. Widawa wylewa regularnie kilka razy w roku, co przy braku dróg i mostów sprawia, iż obszar ten jest słabo dostępny. Dominującą formą użytkowania są łąki i pastwiska, a w południowej części w okolicach wsi Dobrzykowice także pola uprawne, które powstały po przekształceniu łąk wykorzystywanych w przeszłości jako pola irygacyjne. W latach 1990. zaprzestano kośnego i pastwiskowego użytkowania łąk oraz prowadzenia zabiegów melioracyjnych, w wyniku czego doszło do wtórnego, silnego zabagnienia i powstania lokalnie trwałych, całorocznych rozlewisk, na których obecnie gniazduje szereg gatunków ptaków wodnych, w tym trzy gatunki perkozów. Wiosną, w okresie wysokich stanów Widawy, większość gruntów ornych i łąk zostaje zalana; gromadzą się tam na nocleg i żerowanie duże stada gęsi, kilka gatunków kaczek, a także ptaków siewkowych, m.in. siewek złotych i czajek. W miejscach o wysokim poziomie wód wytworzyły się zbiorowiska roślinności bagiennej,

Tabela 3.147. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Widawy i Oleśnicy
Table 3.147. Key bird species recorded in Widawa and Olesnica River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2006–2009	max. 21000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2006–2009	0–2 p	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2006–2009	max. 12000 i	DL	**A4i, B1i, C3**
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2006–2009	max. 1500 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2006–2009	1–2 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2006–2009	max. 900 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2006–2009	max. 710 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2006–2009	max. 3000 i	DL	
Rożeniec *Anas acuta*	M	2006–2009	max. 71 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2006–2009	2 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2006–2009	max. 140 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2006–2009	max. 4 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2009	1m	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2009	max. 3 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2009	0–3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	0–3 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2009	max. 5 p	DL	

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2006–2009	max. 2800 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2006–2009	max. 2500 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2006–2009	max. 20 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2006–2009	max. 120 i	DL	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2006–2009	max. 13 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2006–2009	max. 25 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2006–2009	0–3 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2009	1 p	DL	
Dudek *Upupa epops*	L	2006–2009	3 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2006–2009	2 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006–2009	1–4 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2006–2009	max. 75 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2006–2009	max. 15 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2006–2009	max. 20 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2006–2009	max. 5 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2006–2009	1 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2009	max. 20 p	DL	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2006–2009	max. 6 p	DL	

głównie turzycowiska, w tym zespół turzycy wielkiej. Wszystkie siedliska mają charakter mozaikowy. Przy ciekach i rowach występują płaty trzcinowisk, niewielką powierzchnię zajmują też zbiorowiska zaroślowe o charakterze łęgowym z dominującymi wierzbami *Salix* spp., topolami *Populus* spp. i olchą czarną *Alnus glutinosa*.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Łąki i pastwiska – 75%, pola uprawne – 15%, lasy i zadrzewienia – 3%, zbiorniki wodne, stawy rybne i cieki – 5%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty żadną formą ochrony przyrody.

Ptaki

W ostoi stwierdzono 46 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 16 z nich to gatunki lęgowe, włącznie z gatunkami, które występowały tutaj w przeszłości oraz gatunkami gniazdującymi regularnie w ostatnich latach. Aż 31 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Zalewane w okresie wiosennym pola i łąki stanowią miejsca odpoczynku i żerowania dla kilkunastu tysięcy migrujących gęsi, a także dla dużych stad kilku gatunków kaczek i ptaków siewkowych, których łączna liczebność w szczycie przelotu przekracza 20 000. W sezonie lęgowym występują tutaj duże w skali Polski i Śląska populacje rozrodcze ptaków terenów podmokłych, m.in kszyka, trzciniaka, rokitniczki, świerszczaka i strumieniówki.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Obszar ostoi zasiedlają duże populacje żab zielonych, kumaka nizinnego *Bombina bombina* (gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej), rzekotki drzewnej *Hyla arborea*, ropuchy szarej *Bufo bufo* i ropuchy zielonej *Bufo viridis*. W latach wcześniejszych odnotowano także występowanie żółwia błotnego *Emys orbicularis*. W wodach płynących stwierdzono obecność bobra europeskiego *Castor fiber* i wydry *Lutra lutra*. Rozlewiska stanowią miejsca żerowania kilku dużych gatunków nietoperzy.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- osuszenie łąk i zastoisk wody na skutek udrożnienia kanałów melioracyjnych;
- powolny proces sukcesji, w tym ekspansja nawłoci *Solidago* sp. i rozwój roślinności drzewiastej;
- zaorywanie i zamiana łąk na pola uprawne.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- urbanizacja i budowa sieci drogowej;
- zaśmiecanie i nielegalne składowanie śmieci;
- prace melioracyjne;
- szybki rozwój zabudowy mieszkaniowej wokół wsi Dobrzykowice, w mniejszym stopniu także wokół Brzeziej Łąki;
- płoszenie ptaków w wyniku penetracji terenu przez ludzi – dotyczy to głównie rejonu Dobrzykowic;
- polowania.

Podziękowania

Dziękujemy osobom, które podzieliły się z nami swoimi danymi o awifaunie Doliny Widawy i Oleśnicy, są to: Paweł Gębski, Karol Rybak, Stanisław Rusiecki, Krzysztof Krukowski i Marcin Sęk.

Źródła danych

Dyrcz i in. (1991), Gromadzki i in. (1994), Orłowski, Drazny (w przyg.), Staszewski, Czeraszkiewicz (2001), Tomiałojć, Stawarczyk (2003).

148. Góry Izerskie (Izerskie Mountains)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Waldemar Bena, Bożena Gramsz, Roman Rąpała, Krzysztof Zając

Kod ostoi: PL148
Współrzędne geograficzne: 50°53'N, 15°26'E
Powierzchnia: 20 315 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: jeleniogórski, lubański, lwówecki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków.

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja górska obejmująca największy w Polsce kompleks torfowisk górskich. Jedno z najważniejszych w skali kraju miejsc lęgowych sóweczki, włochatki i cietrzewia.

Short summary

A middle-sized mountain site including the largest complex of mountain bogs in Poland. One of the most important national breeding sites for Pygmy Owl, Tengmalm's Owl and Eurasian Black Grouse.

Ogólny opis ostoi

Położona w Sudetach Zachodnich ostoja obejmuje polską część Gór Izerskich oraz fragment Pogórza Izerskiego. Południowo-zachodnia granica obszaru pokrywa się z przebiegiem polsko-czeskiej granicy państwowej. Od południowego-wschodu Góry Izerskie sąsiadują z Karkonoszami. Główną część ostoi tworzą dwa grzbiety: Wysoki Grzbiet (z jego kulminacją – Wysoką Kopą 1 126 m n.p.m. – najwyższe wzniesienie Gór Izerskich) oraz Grzbiet Kamienicki. Geologicznie Góry Izerskie należą do jednostki zwanej blokiem karkonosko-izerskim. Północną część tworzy masyw zbudowany ze starych przeobrażonych skał, otaczających młodsze granity karkonoskie. Skały metamorficzne polskiej części gór to głównie gnejsy, granitoidy i łupki łyszczykowe. Geomorfologicznie na większości obszaru występuje stara powierzchnia zrównania. Cechuje ją łagodna rzeźba wraz z bardzo wilgotnym klimatem.

Teren obejmuje piętro pogórza, piętro regla dolnego oraz górnoreglową część, obniżającą swój dolny zasięg do ok. 800 m n.p.m. Obniżenie zasięgu regla górnego jest związane z oziębiającym wpływem rozległych kotlin górskich (np. Hala Izerska). Najcenniejszymi ekosystemami w górskiej części ostoi są torfowiska wysokie i przejściowe, torfowiska zdolne do regeneracji oraz bory na torfie, zaś w obrębie pogórza największą wartość przyrodniczą przedstawiają zbiorowiska łąkowe. Torfowiska w Górach Izerskich cechują się bardzo obfitymi opadami, porównywalnymi z najwyższymi partiami Karkonoszy. Niestety, z racji prowadzenia intensywnej gospodarki leśnej oraz melioracji wodnych w tym rejonie, już od połowy XIX wieku powierzchnia naturalnych siedlisk ulegała znacznym przekształceniom. Obecnie lasy są tu mocno zdegradowane zarówno w wyniku niewłaściwej gospodarki leśnej, jak i zanieczyszczeń powietrza.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 72%, łąki i pastwiska – 12%, inne tereny rolne – 15%, zbiorniki wodne i cieki – 0,5%, tereny zabudowane – 0,5%.

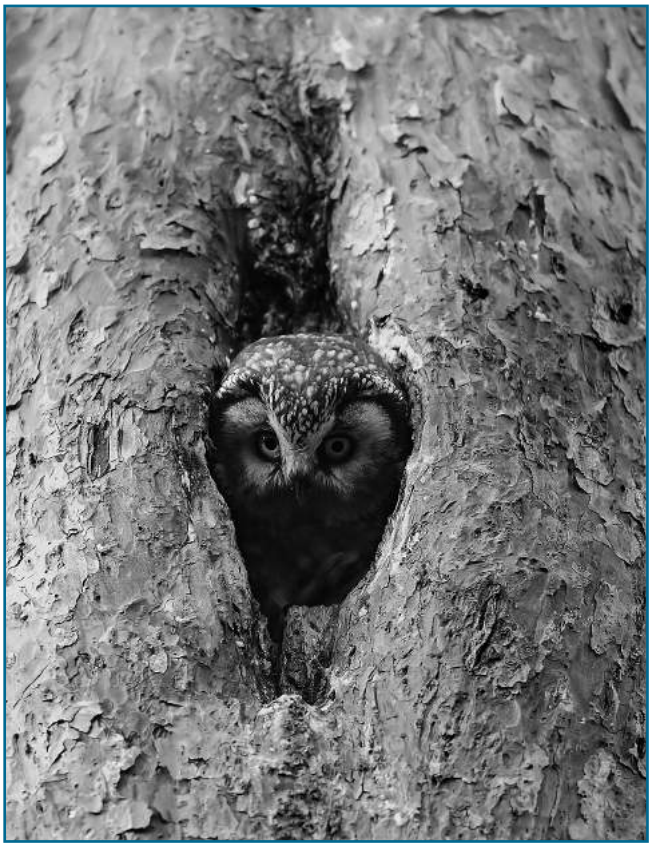
Formy ochrony przyrody

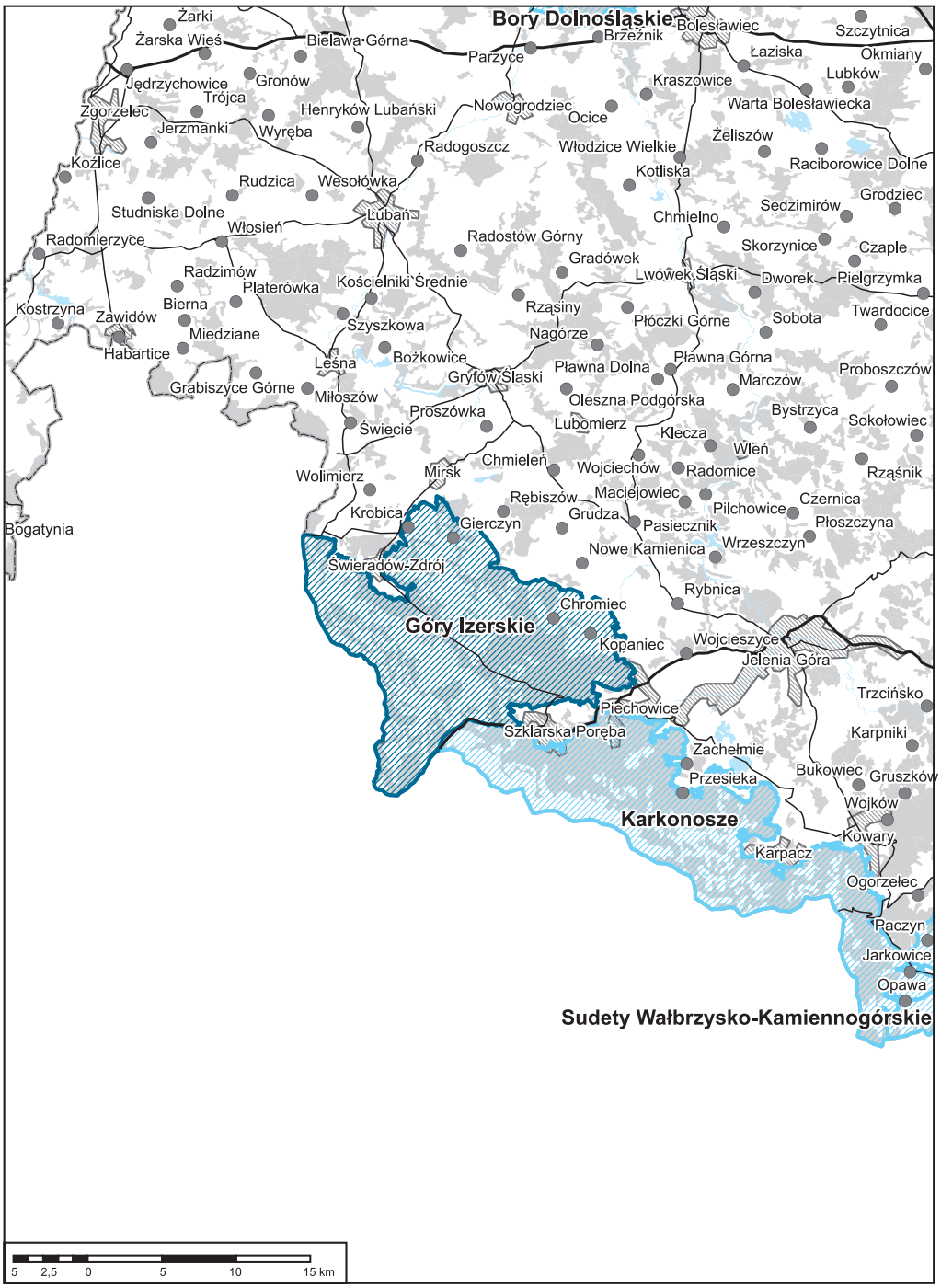
Rezerwaty: Krokusy w Górzyńcu, Torfowiska Doliny Izery, specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000: Torfowiska Gór Izerskich, Łąki Gór i Pogórza Izerskiego.

Ptaki

W granicach ostoi stwierdzono 18 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. W przypadku 4 gatunków liczebności w okresie lęgowym przekraczały co najmniej 1% populacji krajowej. Góry Izerskie są jedną z najważniejszych ostoi dla cietrzewia – gniazduje tu ok. 3% krajowej populacji. W przypadku sóweczki, włochatki, dzięcioła zielonosiwego, wartości wynoszą odpowiednio: 4–5%; 1,5–3%; 0,8–1,2% krajowej populacji lęgowej. Warto podkreślić występowanie jednej pary puchacza i bielika, dla którego stanowisko w ostoi jest drugim udokumentowanym stanowiskiem w górach Polski, a jednocześnie najwyżej położonym w kraju. Na uwagę zasługuje również fakt stwierdzenia licznej populacji drozda obrożnego oraz czeczotki. Obszar ostoi jest także miejscem gniazdowania zagrożonych gatunków wymienionych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Są to: bielik, cietrzew, puchacz, sóweczka, włochatka i czeczotka.

Włochatka *Aegolius funereus* (fot. L. Kostkiewicz)

Teren Gór Izerskich na południe od naszych granic został włączony do sieci OSO w Czechach (Jizerské hory), gdzie głównym przedmiotem ochrony jest populacja cietrzewia (77–100 kogutów) i włochatki (30–100 p.).

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi zarejestrowano 17 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. W dolinie Izery i lokalnie na wierzchowinach wykształciły się dobrze zachowane, największe w Polsce kompleksy torfowisk górskich. Charakterystycznymi dla najwyżej położonych obszarów ostoi siedliskami są również bory bagienne i górskie bory świerkowe. W niższych położeniach występują kwaśne buczyny, górskie łąki konietlicowe, górskie łąki świeże użytkowane ekstensywnie i wilgotne łąki trzęślicowe. Stwierdzono tu 5 gatunków figurujących w „Polskiej czerwonej księdze roślin": sosnę drzewokosą, brzozę karłowatą, wełnianeczkę alpejską, wełnianeczkę darniową oraz turzycę bagienną. Współcześnie w ostoi zidentyfikowano 11 gatunków ssaków ujętych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, m.in. mopka, nocka Bechsteina, wydrę, rysia oraz wilka a także co najmniej 5 gatunków owadów z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: trzeplę zieloną, przeplatkę aurinia, czerwończyka nieparka, modraszka telejusa i modraszka nausitousa. Na terenie ostoi zaobserwowano szklarnika alpejskiego oraz ryjówkę alpejską, gatunki zagrożone w skali kraju.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- negatywny wpływ masowej turystyki – płoszenie, penetrowanie, wydeptywanie i niszczenie siedlisk, zwłaszcza przy szlakach i obiektach turystycznych. Rozbudowa infrastruktury turystycznej (nartostrady, wyciągi, trasy narciarstwa biegowego i rowerowe, szlaki turystyczne).

Tabela 3.148. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Góry Izerskie
Table 3.148. Key bird species recorded in Izerskie Mountains IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2004–2009	3–6 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2009	42–61 m	DL	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2008–2009	1–2 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	1p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	1p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	12–25 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	2–6 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2008	1p	PS	
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	1998–2009	12–20 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1998–2009	20–30 p	DL	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2005	1p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	5–7 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	16–24 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	60–72 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2009	2p	DL	
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	2004–2009	16–22 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	7–15 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	8–15 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	135–150 p	E	
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	2004–2009	18–23 p	PS	
Czeczotka *Carduelis flammea*	L	2005–2009	15–20 p	PS	

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- osuszanie, odwadnianie siedlisk – budowa sieci melioracji przy drogach, regulacje cieków i udrażnianie starych rowów melioracyjnych, pozostawianie niezabudowanych szlaków zrywkowych;
- niewłaściwa gospodarka leśna – uproduktywnienie siedlisk (zwłaszcza podmokłych), zwiększanie etatów cięć, obniżanie wieku rębnego drzew, wycinka starodrzewu, wprowadzanie obcych geograficznie gatunków drzew;
- zarastanie biotopów cietrzewia – wynikające z naturalnej sukcesji drzew lub z ekspansji modrzewia na powierzchniach otwartych powstałych w wyniku klęski ekologicznej;
- przekształcenia użytków zielonych pod zabudowę na Pogórzu Izerskim – rozbudowa miejscowości poza terenem zwartej zabudowy;
- gospodarka rolna na łąkach Pogórza Izerskiego – zaniechanie dotychczasowego użytkowania rolnego, nadmierny wypas, przekształcanie użytków zielonych w grunty orne, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, wypalanie roślinności, zalesianie łąk i pastwisk.

Źródła danych

Bena, Gramsz, Rąpała, Zając – danie niepubl. z lat 2004–2009, Gramsz (2008), Gramsz i in. (2004), Natura 2000/PLH020047, Natura 2000/PLH0232.

Góry Izerskie (fot. R. Rąpała)

149. Jezioro Karaś (Karas Lake)

Kryteria BirdLife International: C6.

Autorzy: Małgorzata Krupa, Robert Krupa, Lucjan Kleinschmidt

Kod ostoi: PL149
Współrzędne geograficzne: 53°34'N, 19°29'E
Powierzchnia: 845 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: iławski, nowomiejski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja o charakterze jeziorno-torfowiskowym z dominującymi inicjalnymi stadiami lasów bagiennych. Jeden z ważniejszych obszarów gniazdowania podróżniczka w kraju.

Short summary

A small site encompassing a lake and surrounding bog, dominated by bog birch forests. One of the most important nesting sites for Bluethroat in the country.

Ogólny opis ostoi

Ostoja leży w mezoregionie Pojezierza Iławskiego. Jej obszar stanowi jezioro Karaś wraz z kolejnymi stadiami jego lądowacenia. Jezioro położone jest w dolinie uformowanej przez cofający się lodowiec. Jego dno budują utwory zastoiskowe formujące się od holocenu (gytie, torfy, piaski pylaste, pyły i namuły piaszczyste o łącznej miąższości 2–3 m, a na zachodnim i północno-zachodnim brzegu jeziora 10–12 m). Obecnie jezioro jest bardzo płytkie (śr. głębokość 0,5 m, maks. 2 m), tworzy dwa oddzielne akweny, na których występują zespoły hydrofitów (głównie zespoły ramienicowe i rdestnicowe) oraz szuwary (głównie szuwar trzcinowy i zachylnikowo-trzcinowy).

Na terenie ostoi zachodzi intensywny proces osadzania się materii organicznej pochodzącej z podwodnych łąk ramienicowych i roślinności szuwarowej. W niektórych częściach zbiornika (zwłaszcza na akwenie południowym) powstają liczne wyspy typu szuwarowego i zaroślowo-szuwarowego, przyczyniając się do odśrodkowego zarastania jeziora. Natomiast na długim odcinku linii brzegowej następuje dośrodkowo odgórne narastanie szuwaru zachylnikowo-trzcinowego ku środkowym partiom zbiornika.

Proces lądowacenia kompleksu torfowiskowo-jeziornego przebiega stosunkowo szybko na względnie dużej powierzchni, a powstająca roślinność torfowiskowa obejmuje szeroką gamę typów fitocenoz zróżnicowanych w płaszczyźnie troficznej i dynamiczno-rozwojowej. Są one stadiami rozwojowymi kilku serii sukcesyjnych, dla których klimaksowymi zbiorowiskami są: ols porzeczkowy (w uboższej postaci), ols torfowcowy, sosnowy bór bagienny oraz naturalne brzeziny ze związku *Alnion glutinosae* (o bliżej nieokreślonej jeszcze pozycji syntaksonomicznej). W ostoi można obserwować powstawanie wymienionych typów lasu – od stadiów inicjalnych do postaci dojrzewających. Wykazują one bardzo wysoki stopień naturalności, a nawet szereg cech pierwotnych.

Ostoja od północy graniczy z lasami, z pozostałych stron otaczają ją grunty orne oraz nieduże powierzchniowo ekstensywnie użytkowane łąki i pastwiska. Z południowej części jeziora wypływa rzeka Gać.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

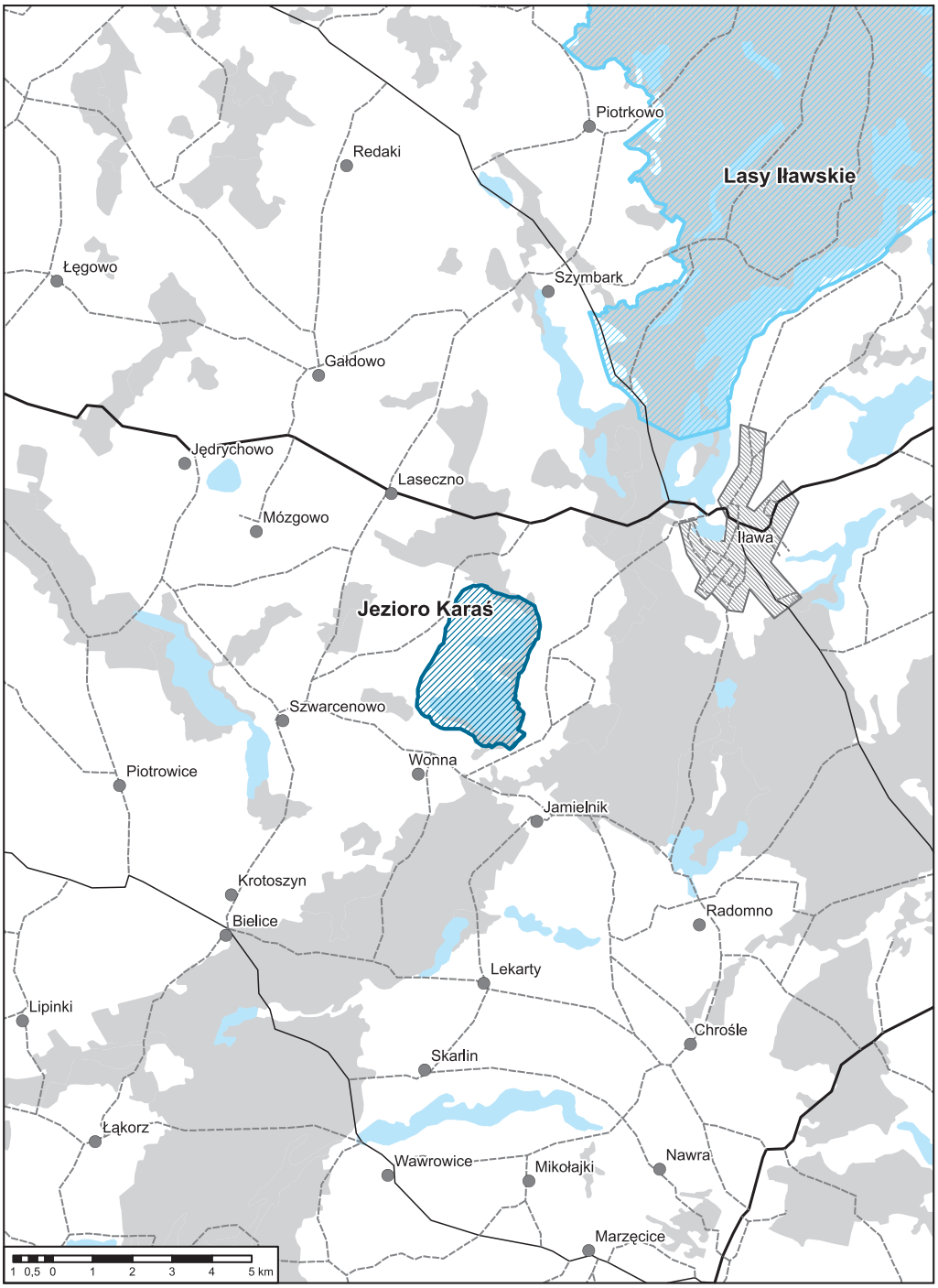
Lasy i zadrzewienia – 31%, łąki i pastwiska – 2%, inne tereny rolne – 0,0%, mokradła – 31%, zbiorniki wodne i cieki – 36%, inne – 0,0%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Jezioro Karaś (815,48 ha), Ostoja Ramsar Jezioro Karaś (815,48 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Jezioro Karaś PLH280003 (814,84 ha).

Tabela 3.149. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Jezioro Karaś
Table 3.149. Key bird species recorded in Karas Lake IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	1991–2000	365–600 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	1991–2000	300–660 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	1991–2000	200–2000 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	M	1991–2000	95–400 i	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	1991–2000	150–1000 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	1991–2000	25–150 i	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M	1991–2000	35–125 i	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	M	1991–2000	30–230 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2005–2006	6–8 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1991–2000	0–2 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	1991–2000	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2005–2006	5–7 p	DL	
Wodnik *Rallus aquaticus*	L	2005–2006	27–45 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	1991–2000	0–6 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2005–2006	10–15 m	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	1991–2000	300–1700 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	1991–2000	5–6 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	1991–2000	20–30 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1991–2000	1–5 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	1991–2000	20–30 i	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	1991–2000	1–3 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	1995–2006	60–90 p	DL	**C6**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1991–2000	5–10 p	DL	

Ptaki

W ostoi stwierdzono 162 gatunki ptaków, w tym 83 lęgowe. Regularnie występuje tu 19 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, spośród których gniazduje 10. 7 gatunków lęgowych wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Jezioro Karaś jest jedną z dwunastu najważniejszych krajowych ostoi lęgowych populacji podróżniczka środkowoeuropejskiego *Luscinia svecica cyanecula*, który osiąga tu jedno z najwyższych zagęszczeń w skali swojego występowania.

Regularnie gniazdują tu również: bąk, zielonka, błotniak stawowy, żuraw, nieregularnie – bączek. W skali regionu jest to ważne lęgowisko wodnika. Jezioro jest miejscem odpoczynku dla ptaków migrujących, głównie dla licznych stad łyski, łabędzia niemego, gęgawy, gęsi zbożowej i białoczelnej, świstuna, krakwy, krzyżówki, cyraneczki i czernicy. Jest to też pierzowisko, przede wszystkim dla stad łabędzi niemych, łysek i krzyżówek.

Ostoja stanowi ponadto stałe żerowisko dla kani czarnej oraz gniazdujących w sąsiedztwie bielika i rybołowa.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W ostoi występują 4 siedliska z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym torfowiska przejściowe i trzęsawiska na niżu i inicjalne zbiorowiska sosnowego boru bagiennego. Jezioro Karaś klasyfikowane jest jako twardowodny mezotroficzny akwen z podwodnymi łąkami ramienic. Występują tu 3 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym czerwończyk nieparek. We florze ostoi odnotowano liczną grupę gatunków podlegających ochronie prawnej (9 ochronie ścisłej, 10 ochronie czynnej). 7 gatunków wymienionych jest w „Czerwonej księdze glonów zagrożonych w Polsce" (m.in. ramienica wielokolczasta, dla której jest to trzecie stanowisko w kraju), a 6 w „Polskiej czerwonej księdze roślin". Kolejnych 26 gatunków zaliczanych jest do bardzo rzadkich oraz ustępujących składników flory Pojezierza Iławskiego.

Z uwagi na położenie w otoczeniu terenów otwartych użytkowanych rolniczo jest to ważna ostoja na szlaku migracyjnym pomiędzy Lasami Iławskimi a doliną Kakaju i dalej doliną Drwęcy.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- próby obniżenia poziomu wody w otoczeniu ostoi, obniżenie zastawki piętrzącej na rzece Gać, udrożnienie istniejących rowów odwadniających w obrębie i na obrzeżach ostoi.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- aktywność kłusowników na jeziorze, pozostawianie rozstawionych sieci, stosowanie przez rybaków nieodpowiednich narzędzi połowowych (sprzętu ciągnionego);
- zanieczyszczenie jeziora w wyniku spływów powierzchniowych z terenów rolniczych otaczających ostoję; nie zorganizowane przepędzanie i pojenie bydła;
- składowanie w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi różnego rodzaju odpadów;
- zbieranie zimą zrzuconych poroży oraz owoców żurawiny;
- prowadzenie cięć odsłaniających i trzebieży w zadrzewieniach bagiennych.

Podziękowania

Autorzy składają podziękowania wszystkim osobom, które pomagały w badaniach terenowych.

Źródła danych

Krupa (2001, 2005), Krupa i in. (2000, 2006), Mackowicz (2000), Natura 2000 SDF/PLH280003 Jezioro Karaś.

Podróżniczek *Luscinia svecica (*fot. C. Korkosz)

150. Zbiornik Kuźnica Warężyńska
(Kuznica Warezynska Reservoir)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Paweł Kmiecik, Radosław Gwóźdź, Łukasz Krajewski, Damian Kurlej

Kod ostoi: PL150
Współrzędne geograficzne: 50°23'N, 19°13'E
Powierzchnia: 199 ha
Położenie administracyjne: województwo śląskie; miasto Dąbrowa Górnicza
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

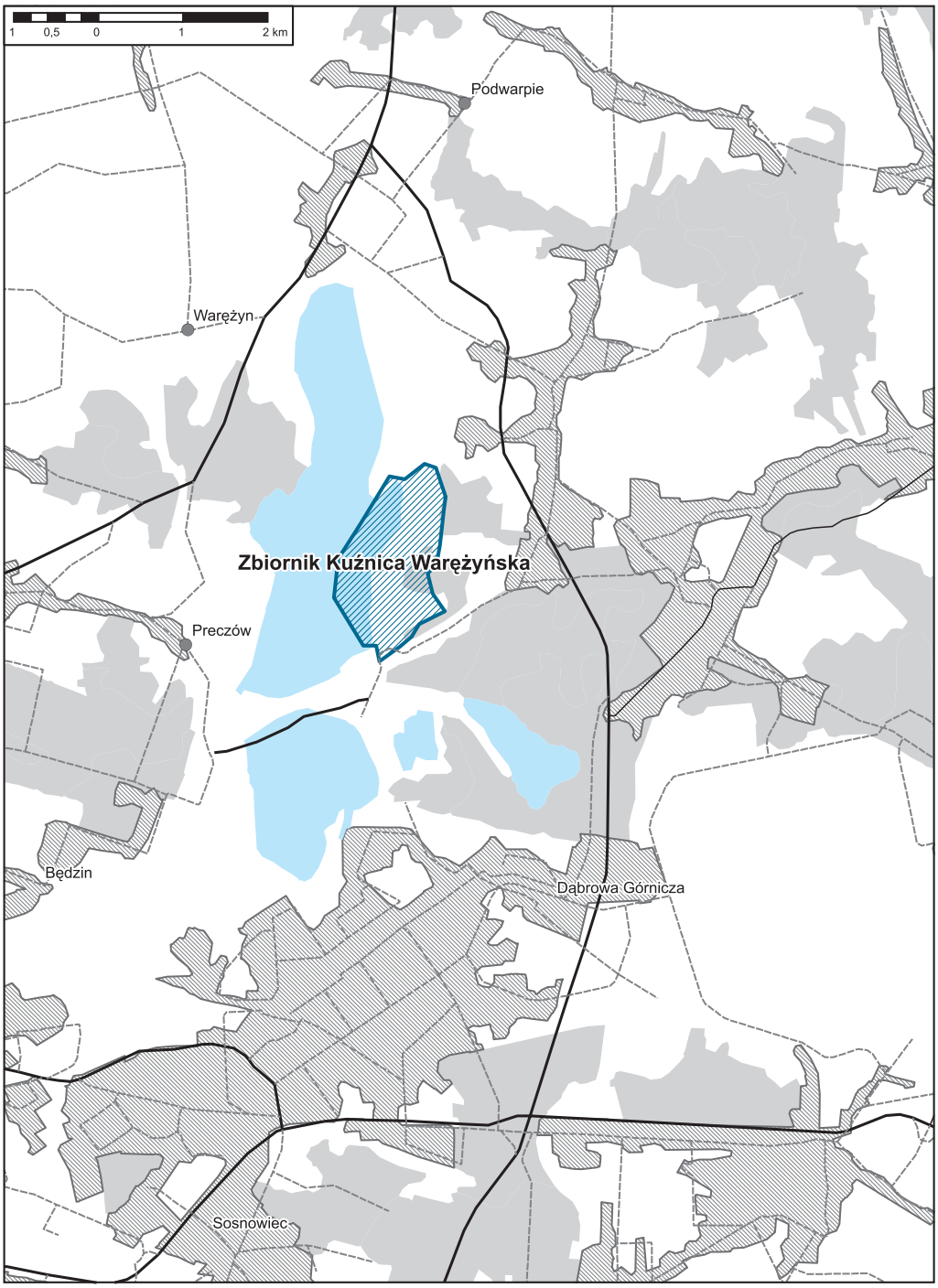
Krótka charakterystyka ostoi
Mała ostoja zlokalizowana przy zbiorniku poeksploatacyjnym, obejmująca rejon płytkiej zatoki w części wschodniej. Jedno z najważniejszych krajowych lęgowisk mewy czarnogłowej, a także ważne miejsce gniazdowania rybitwy rzecznej.

Short summary
A small site within a post-exploitation reservoir (rehabilitated area of former sand quarry), including a small shallow bay in the east part of reservoir. One of more important breeding sites for Mediterrean Gull in the country, also important breeding place for Common Tern.

Ogólny opis ostoi
Omawiana ostoja leży w Kotlinie Dąbrowskiej na Wyżynie Śląskiej. Stanowią ją wschodnie brzegi zbiornika Kuźnica Warężyńska, pomiędzy Podbagienkiem a kolonią Piekło, oraz grupa kilkunastu wysp w części środkowowschodniej akwenu. Wymieniona kotlina wypełniona jest piaskami czwartorzędowymi, które eksploatowano od lat 60. XX wieku. Wyrobisko znajduje się w widłach Czarnej Przemszy oraz Trzebyczki – jej lewobrzeżnego dopływu. W ramach rekultywacji rozpoczęto budowę zbiornika, który został napełniony w 2006 roku. Przy normalnym poziomie piętrzenia ma on powierzchnię ok. 560 ha, a wraz z sąsiadującymi z nim innymi sztucznymi akwenami tworzy na niewielkim

Tabela 3.150. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Kuźnica Warężyńska
Table 3.150. Key bird species recorded in Kuznica Warezynska Reservoir IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 400 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2009	max. 200 i	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2004–2009	max. 60 i	DL	
Hełmiatka *Netta rufina*	M	2004–2009	1–5 i	DL	
Głowienka *Aythya ferina*	M	2004–2009	max. 760 i	DL	
Czernica *Aythya fuligula*	M	2004–2009	max. 650 i	DL	
Szlachar *Mergus serrator*	M	2006–2009	2–21 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2006–2009	1–4 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2006–2009	1–7 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2004–2009	2–3 p	DL	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2007–2009	1–5 i	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2004–2009	25–30 p	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2004–2009	max. 200 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	L	2009	2 p	DL	
Kormoran mały *Phalacrocorax pygmeus*	M	2007–2009	1–4 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	0–1 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	2006	3 i	DL	
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	2008	1 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	max. 15 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2007–2009	1 i	DL	
Gadożer *Circaetus gallicus*	M	2008	1 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2005–2009	0–1 m	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2004–2009	5–8 p	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2009	1–4 i	DL	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2004–2008	1–3 i	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	max. 30 i	DL	
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2005	max. 6 i		
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2006–2009	1–6 p	DL	**C6**
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	max. 30 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2007–2009	1130–2115 p	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	M	2007–2009	max. 2000 i	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	M	2006–2009	max. 1000 i	DL	
Mewa białogłowa/srebrzysta *Larus cachinanns/argentatus*	M	2004–2009	max. 600 i	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	L	2008–2009	3–20 p	DL	
Rybitwa wielkodzioba *Hydroprogne caspia*	M	2008	1 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2005–2009	55–80 p	DL	
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2005	1 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2006–2009	max. 10 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2006–2009	max. 75 i	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2006–2009	max. 20 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	10–12 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	0–2 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	1–3 p	DL	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	2004–2009	30–300 p	DL	

obszarze kompleks wodny o łącznej powierzchni ok. 1 300 ha. Przy brzegach wschodnich powstała płytka zatoka, w której obrębie znajduje się rozległy płat szuwaru. Ponadto przylegają do niej liczne kanały i obniżenia zajęte przez szczególnie interesujące torfowiska alkaliczne. Na wyższych poziomach poeksploatacyjnych występują rozległe murawy napiaskowe i suche wrzosowiska, przechodzące w początkowe stadia sukcesji leśnej – od borów suchych po lasy bagienne. Wyspy na zbiorniku mają różnorodny charakter – od wąskich, zaledwie kilkunastometrowych, przez niewielkie, owalne, aż po duże o ponad 150-metrowej długości, ograniczone stromymi skarpami. Większość z nich zarasta roślinnością drzewiastą, dodatkowo podlegając intensywnej abrazji.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 15%, łąki i pastwiska – 0%, inne tereny rolne – 0%, mokradła – 20%, zbiorniki wodne i cieki – 50%, inne – 15%.

Formy ochrony przyrody

Ostoja nie jest objęta żadną formą ochrony przyrody.

Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie 147 gatunków ptaków, z czego 71 uznano za lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe. Gniazduje tutaj 9 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a dalsze 20 z tej listy odnotowano w okresie pozalęgowym. 26 gatunków figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Zbiornik Kuźnica Warężyńska stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych mewy czarnogłowej. Również liczebność rybitwy rzecznej przekracza 1% populacji krajowej. W skali regionu jest to ważne lęgowisko zausznika, krwawodzioba, śmieszki oraz mewy białogłowej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono obecność 7 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, wśród nich m.in. naturalne eutroficzne zbiorniki wodne (3 150), zalewane muliste brzegi rzek (3 270) oraz jeziora ramienicowe (3 140). Występuje tu 7 gatunków kręgowców z Załącznika IV Dyrektywy Siedliskowej (m.in.: grzebiuszka ziemna, ropucha paskówka, ropucha zielona, rzekotka drzewna). Odnotowano też zalotkę większą (Załączniki II i IV) oraz jedną z najliczniejszych w kraju populacji lipiennika Loesela (Załącznik II). Wykazano stąd również inne zagrożone gatunki roślin, w tym tak rzadkie, jak tłustosz dwubarwny czy wyblin jednolistny („Polska czerwona księga roślin").

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- szybkie zarastanie wysp oraz wahania poziomu wód związane z letnimi opadami – szczególnie narażona nieznacznie wyniesiona, płaska wyspa zajęta przez rybitwy rzeczne.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wykorzystywanie brzegów zbiornika i wyrobiska do jazdy samochodami terenowymi, quadami, motorami crossowymi;
- narastająca niekontrolowana penetracja terenu przez ludzi;
- zanieczyszczanie wód;
- składowanie odpadów w formie dzikich wysypisk śmieci;
- zarastanie muraw i torfowisk.

Podziękowania

W zbieraniu danych o walorach ostoi uczestniczyli: Jacek Betleja, Szymon Beuch, Adam Dybich, Bogusław Horbanowicz, Krystian Jainta, Adrian Ochmann, Artur Oruba, Dawid Oruba, Katarzyna Skowrońska, Tomasz Kosut, Tomasz Święciak. Za okazaną pomoc autorzy serdecznie dziękują.

Źródła danych

Czylok i in. (2007), Kmiecik, Gwóźdź, Krajewski, Kurlej, Betleja, Beuch, Dybich, Horbanowicz, Jainta, Ochamnn, Oruba, Skowrońska, Kosut, Święciak – dane niepublik. z lat 2004–2009.

151. Lasy Radłowskie (Radlow Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autorzy: Rafał Martyka, Piotr Skórka

Kod ostoi: PL151
Współrzędne geograficzne: 50°5'N, 20°46'E
Powierzchnia: 14 764 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty brzeski, tarnowski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja leśno-łąkowa z licznymi zbiornikami wodnymi (starorzecza, stawy rybne i zbiorniki pożwirowe). Jedna z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla puszczyka uralskiego i rycyka, a także ważne w regionie miejsce gniazdowania lelka, muchołówki białoszyjej i bączka.

Short summary

A middle-sized forest-meadow site including numerous water bodies (old riverbeds, fish breeding ponds and post-gravel quarries reservoirs). One of the most important sites for Ural Owl and Black-tailed Godwit in the country. This is also an important breeding site for European Nightjar, Collared Flycatcher and Little Bittern in the southern Poland.

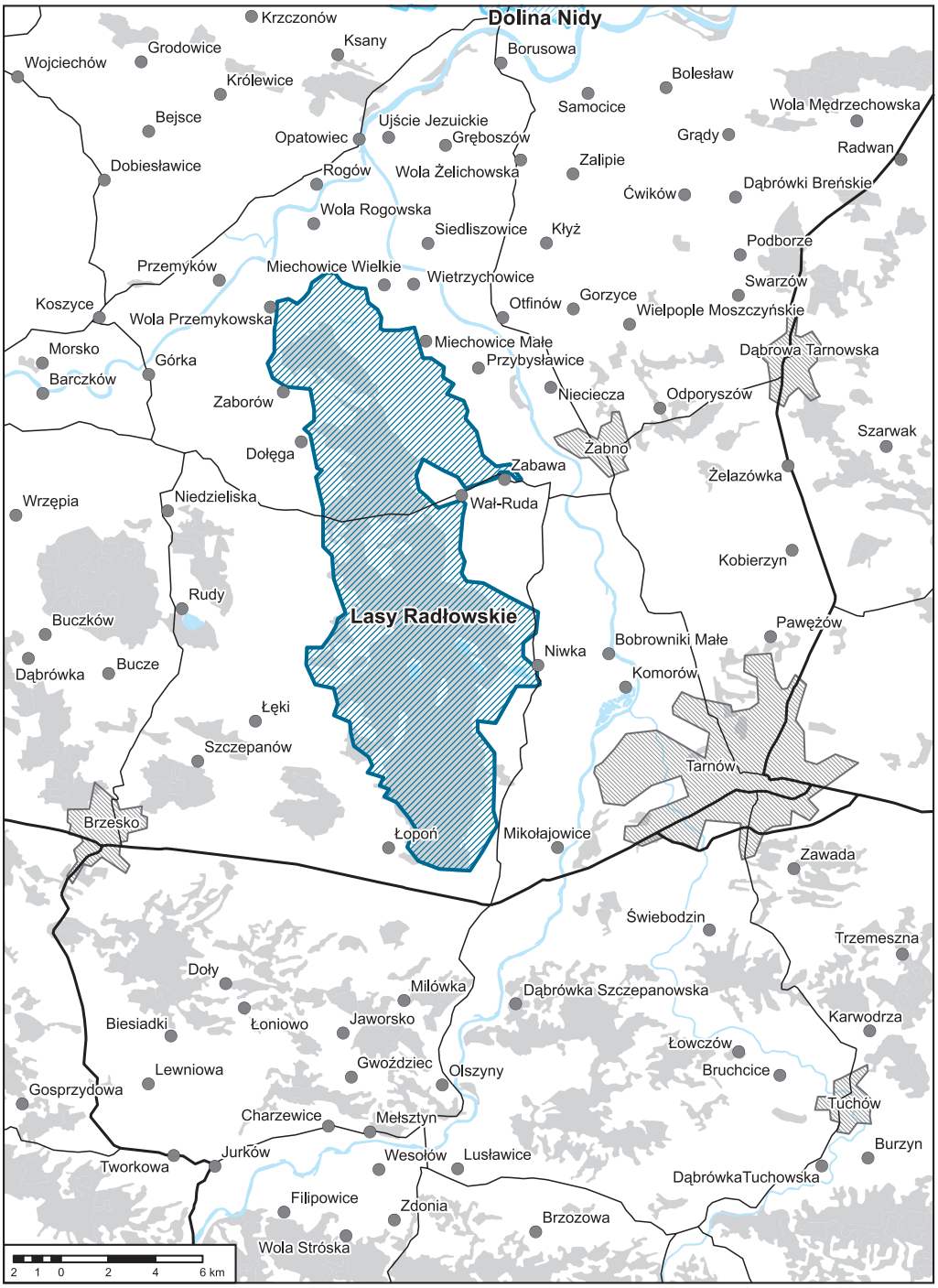
Ogólny opis ostoi

Ostoja leży na terenie Kotliny Sandomierskiej, między Progiem Karpackim na południu i doliną Wisły na północy. Część północna znajduje się w mezoregionie Niziny Nadwiślańskiej obejmującej dolinę Dunajca od wschodu i dolinę Wisły od północy, natomiast część południowa wchodzi w skład Podgórza Bocheńskiego. Obszar ten ma charakter płaskiej równiny z niewielkimi wyniesieniami wznoszącymi się maksymalnie na wysokość 206 m n.p.m. Podłoże zbudowane jest z utworów piaszczysto-gliniastych i żwirowo-piaszczystych, pokrytych na ogół przez gleby piaszczyste i mady.

Większość ostoi pokrywają lasy zgrupowane w jednym dużym kompleksie leśnym o powierzchni ok. 80 km^2, będącym pozostałością prastarej Puszczy Sandomierskiej. W lasach tych dominują siedliska borowe, które są głównie

Puszczyk uralski *Strix uralensis* (fot. T. Wilk)

reprezentowane przez bór mieszany sosnowo-dębowy (80% powierzchni leśnej), występujący tutaj w wariancie wilgotnym i świeżym. Siedliska grądowe, łęgi i olsy występują fragmentarycznie, tworząc zwykle płaty o niewielkiej powierzchni, często silnie zmienione w wyniku gospodarki leśnej.

Ważnym elementem krajobrazu ostoi są zbiorniki wodne. Naturalne zbiorniki wodne reprezentowane są wyłącznie przez starorzecza rzeki Kisieliny i Dunajca. Pozostałe zbiorniki nie mają naturalnego pochodzenia. W ich skład wchodzą śródleśne stawy rybne o łącznej powierzchni 110 ha, na których dość intensywnie prowadzona jest gospodarka rybacka. Stawy te charakteryzują się stosunkowo dobrze rozwiniętą przybrzeżną roślinnością wynurzoną oraz obecnością zadrzewionych wysp. Największy udział w powierzchni ostoi mają zbiorniki pożwirowe, skupione w kilku kompleksach zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie lasów, zarówno od strony wschodniej, jak i zachodniej. Poszczególne zbiorniki różnią się między sobą stopniem sukcesji, obecnością lub brakiem wysp i całkowitą powierzchnią (od 0,1 do 93 ha).

Istotnym elementem przyrodniczym są także niewielkie śródleśne łąki oraz duże obszary łąkowe zlokalizowane w północnej i wschodniej części ostoi. W większości są to ekstensywnie użytkowane łąki rajgrasowe i trzęślicowe występujące na wilgotnym lub podmokłym podłożu, często z licznymi zaroślami i zakrzaczeniami wierzbowymi. Łąki te częściowo wchodzą w skład dwóch specjalnych obszarów ochrony siedlisk Natura 2000, które utworzono w celu ochrony siedlisk rzadkich gatunków motyli z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 62%, łąki i pastwiska – 15%, inne tereny rolne – 5%, mokradła – 3%, zbiorniki wodne i cieki – 10%, inne – 5%.

Tabela 3.151. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Radłowskie
Table 3.151. Key bird species recorded in Radlow Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Świstun *Anas penelope*	M	1996–2001	10–100 i	PS	
Cyraneczka *Anas crecca*	L	1996–2001	6–10 p	E	
Cyranka *Anas querquedula*	L	1996–2001	5–20 p	E	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	1992, 1996–2001	0–1 p	PS	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1996–2001	1–5 p	PS	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	1996–2001	1–2 p	E	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	1996–2001	10–15 p	E	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	1996–2001	min. 100 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	1996–2001	1–3 m	PS	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	1996–2001	6–10 p	E	
Czapla biała *Egretta alba*	M	1996–2001	30–50 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1996–2009	6–7 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	1996–2001	1–5 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1997–1999	4–5 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	1997–1999	1–3 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L?	1997–1999	0–1 p	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	1997–1999	5–10 p	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L?	1996,1999	0–1 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L?	1994	0–1 p	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	1996–2001	1–2 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2007	2–5 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2006–2007	2–5 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2007	11–50 m	PS	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	1996–2009	10–15 p	PS	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	1996–2009	min. 15 p	PS	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	1996–2009	min. 10 p	PS	
Słonka *Scolopax rusticola*	L	1997–2000	min. 20 p	PS	
Rycyk *Limosa limosa*	L	1996–2009	5–15 p	PS	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	1996–2009	1–2 p	PS	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	1996–2001	2–4 p	E	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	1996–2009	0–1 p	PS	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	1996–2009	min. 500 p	E	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	1996–2009	6–10 p	E	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	1996–2009	20–60 p	E	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	1997–1999	15–20 p	E	**C6**
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	1997	30–60 p	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	1996–2001	1–2 p	PS	
Dudek *Upupa epops*	L	1996–2001	5–10 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1996–2001	1–2 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1996–2001	6–10 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	1996–2001	1–5 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	1996–2001	11–50 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	1996–2001	min. 10 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	1996–2001	min. 20 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1996–2001	min. 50 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1996–2001	min. 20 p	PS	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	1996–2001	min. 5 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	1996–2001	min. 10 p	PS	
Brzegówka *Riparia riparia*	L	1996–2009	100–500 p	E	

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Lasy Radłowskie (30,99 ha), Radłowsko-Wierzchosławicki Obszar Chronionego Krajobrazu (20 849 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Jadowniki Mokre (704,2 ha) i Dębówka nad rzeką Uszewką (844,3 ha).

Ptaki

Na obszarze ostoi odnotowano dotychczas 157 gatunków ptaków, w tym 136 lęgowych. Stwierdzono tu 28 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, z których 24 to gatunki lęgowe. 10 gatunków figuruje w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Lasy w ostoi są jednym z dziesięciu najważniejszych w Polsce terenów lęgowych puszczyka uralskiego, natomiast łąki zlokalizowane w północnej i wschodniej części ostoi należą do ważnych w skali kraju lęgowisk rycyka. Lasy Radłowskie to także istotne w skali regionalnej miejsce rozrodu dla lelka, muchołówki białoszyjej i bączka. Liczebność tych gatunków w ostoi przekracza 1% ich populacji krajowej.

Położenie ostoi w pobliżu dolin rzecznych Wisły i Dunajca oraz obecność licznych zbiorników wodnych sprawia, że pełni ona także ważną rolę jako miejsce przystankowe dla szeregu gatunków ptaków wodno-błotnych podczas ich wiosennej i jesiennej wędrówki. Teren ostoi to również miejsce regularnego zimowania bielika.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi można spotkać 3 typy siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej, związanych z łąkami i starorzeczami. Ponadto na łąkach w północnej i wschodniej części ostoi stwierdzono liczne populacje 4 gatunków motyli z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: modraszka telejusa, modraszka nausitousa, czerwończyka nieparka i czerwończyka fioletka. W ostoi występują też 4 inne gatunki wymienione w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej, tj. kumak nizinny, traszka grzebieniasta, bóbr europejski i wydra. Osobliwością jest najdalej na północ wysunięte stanowisko szafrana spiskiego (krokusa) w kraju. Ostoja może także odgrywać ważną rolę jako szlak migracyjny dla zwierząt przemieszczających się zarówno między Karpatami a terenami na niżu Polski, jak i w obrębie samej Kotliny Sandomierskiej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wycinka starych drzewostanów i niszczenie siedlisk łąkowych w wyniku wydobycia kruszyw.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- prowadzenie zabiegów gospodarczych w okresie rozrodu ptaków;
- usuwanie martwych drzew z lasu;
- obniżanie się poziomu wód gruntowych;
- zarastanie łąk (brak wypasu lub wykaszania).

Podziękowania

Autorzy dziękują Robertowi Czuchnowskiemu za przekazanie swoich niepublikowanych danych o liczebności bociana czarnego.

Źródła danych

Czuchnowski – mat. niepubl., Martyka i in. (2002), Perzanowska, Grzegorczyk (2009), Skórka i in. – mat. niepubl., Wójcik i in. (2000), Zięba i in. (1995).

152. Lasy Sieniawskie (Sieniawa Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B3, C1, C6

Autorzy: Przemysław Stachyra, Robert Cymbała, Jerzy Grzybek, Paweł Mazurek, Wiaczesław Michalczuk, Paweł Marczakowski

Kod ostoi: PL152
Współrzędne geograficzne: 50°11'N, 22°52'E
Powierzchnia: 97 427 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: jarosławski, przeworski, lubaczowski; województwo lubelskie; powiat biłgorajski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja, obejmująca zwarty kompleks leśny. Dominują w niej lasy z przewagą sosny i dębu, występuje także mozaika śródleśnych łąk, stawów rybnych i pól. Obszar jest jednym z najważniejszych w skali kraju lęgowisk dla: bociana czarnego, trzmielojada, gadożera, orlika krzykliwego, derkacza, dzięcioła zielonosiwego, dzięcioła białoszyjego, muchołówki białoszyjej.

Short summary

A large site encompassing a dense forest complex. It is dominated by pine and oak forest, but also includes a mosaic of meadows, fishponds and agricultural land. The area is one of the most important national breeding sites for Black Stork, European Honey Buzzard, Short-toed Eagle, Lesser Spotted Eagle, Corncrake, Grey-headed Woodpecker, Syrian Woodpecker and Collared Flycatcher.

Ogólny opis ostoi

Ostoja położona jest na Płaskowyżu Tarnogrodzkim, we wschodniej części Kotliny Sandomierskiej. Obejmuje rozległy, płaski, wyniesiony obszar z punktowymi, niewielkimi wywyższeniami, porozcinany dość gęstą siecią cieków wodnych, z których do najważniejszych należą Lubaczówka i Wirowa. W obrębie ostoi znajdują się enklawy zajęte przez miejscowości oraz pola uprawne i łąki. Ostoję otaczają tereny otwarte – głównie pola uprawne. Poza ciekami ekosystemy wodne wzbogacają trzy kompleksy stawów rybnych.

Lasy – najcenniejsze ekosystemy ostoi ze względu na stosunkowo żyzne gleby – wyróżniają się dużymi walorami przyrodniczymi. Rosną tu grądy ze znacznym udziałem dębów oraz bory mieszane, sosnowo-dębowe z domieszką świerka. Na terenach wyżej położonych występują buczyny. Istotny jest też udział łęgów olszowo-jesionowych porastających brzegi licznych tu strumieni. Zwarte lasy pokrywają 60% powierzchni ostoi, zaś dalszych 20% to kompleksy izolowane, porozcinane dolinami rzek lub ciągami zabudowy.

Pola stanowią intensywnie użytkowane agrocenozy. W ostoi prowadzona jest hodowla bydła i owiec, znaczny jest więc udział trwałych użytków zielonych. Łąki w dolinach rzek są na ogół zmeliorowane, zaś koryta większości rzek – uregulowane. W ostatnich latach część areału łąk ulega wtórnemu zabagnieniu. Zabudowa w obrębie ostoi jest przeważnie rozproszona, z wyjątkiem dwóch większych miejscowości – Cewkowa i Dzikowa.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 80%, łąki i pastwiska – 9%, inne tereny rolne – 7%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 3%.

Formy ochrony przyrody

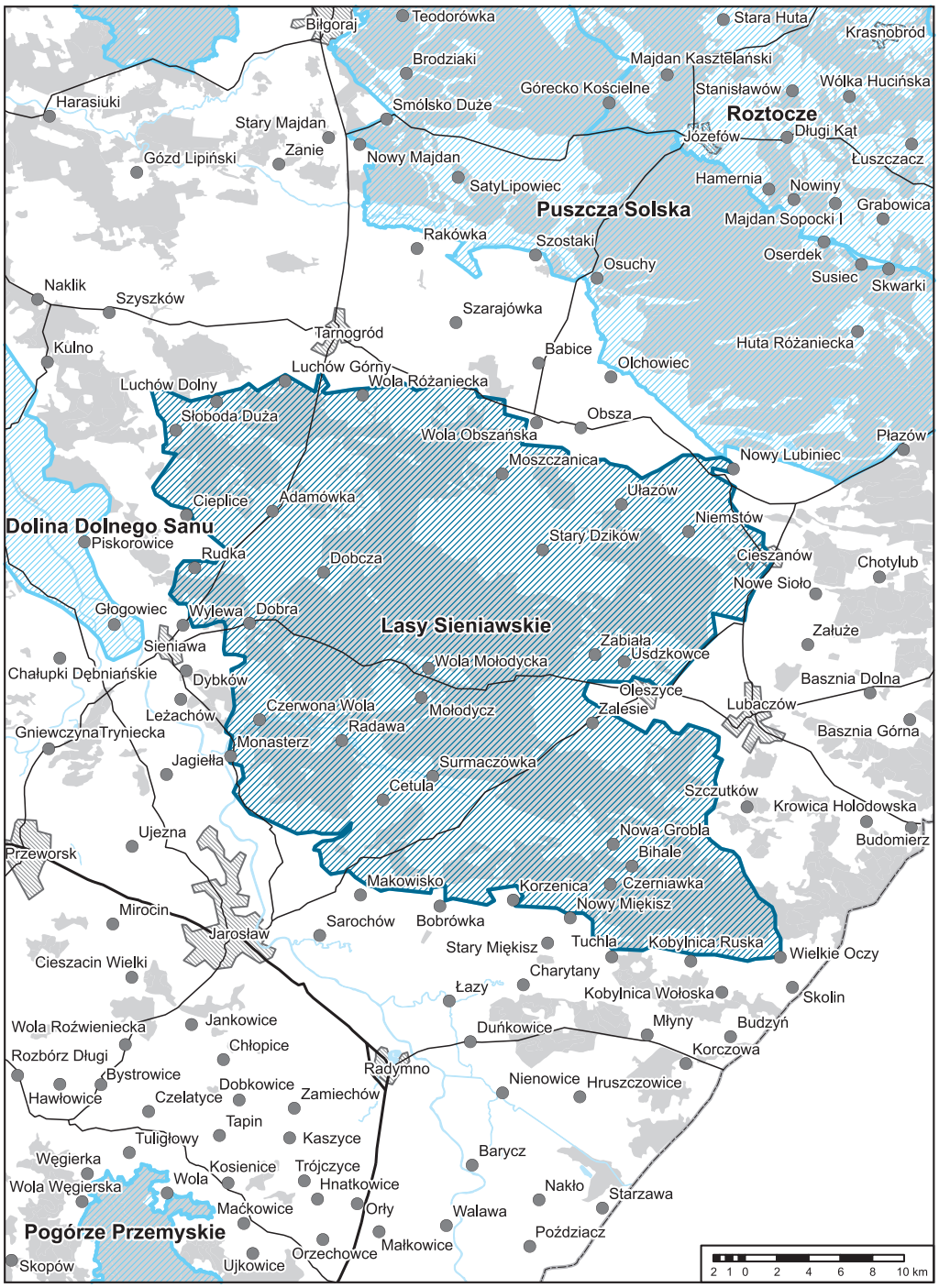
Rezerwaty przyrody: Lupa (4,23 ha), Moczary (12,25 ha) i Kamienne (8,27 ha) oraz Sieniawski Obszar Chronionego Krajobrazu (52 408 ha).

Ptaki

W ostoi stwierdzono ponad 160 gatunków ptaków (ponad 140 lęgowych), z czego 37 wymienionych jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej (26 lęgowych), zaś 54 w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" (14 lęgowych).

Tabela 3.152. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Lasy Sieniawskie
Table 3.152. Key bird species recorded in Sieniawa Forest IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006	4–5 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006	1–2 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2006–2007	min. 14 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	140–190 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2006–2007	30–50 p	DL	**B3, C6**
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2005	min. 1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2006–2007	min. 3 p	DL	
Gadożer *Circaetus gallicus*	L	2006–2007	2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2007	10–20 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2006–2007	21–30 p	DL	**C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	50–100 m	PS	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2005–2009	2–5 p	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2006–2007	1–3 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2006–2007	7–10 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2006–2007	30–40 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2006–2007	50–100 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2006–2007	11–20 p	DL	**C6**
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2006–2007	100–200 p	PS	**C6**

Trzonem ostoi są gatunki leśne, w tym 6 gatunków kwalifikujących, których populacje są istotne w skali kraju: bociana czarnego, trzmielojada, gadożera, orlika krzykliwego, dzięcioła białoszyjego i muchołówki białoszyjej. Również populacje puszczyka uralskiego, dzięciołów: czarnego, zielonosiwego oraz średniego są ważne w skali kraju. Z ciekawych gatunków w ostoi stwierdzono orlika grubodziobego (parę w latach 1980.), kanię czarną, bielika oraz puchacza.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Zasoby przyrodnicze tego terenu są słabo poznane. Ostoja wyróżnia się obecnością dość dobrze zachowanych grądów, niewielkich płatów torfowisk wysokich i borów bagiennych oraz buczyn. Lasy Sieniawskie są ważną ostoją wilka i rysia. Osobliwością tego obszaru jest gniewosz plamisty. W ostoi odnaleziony był także bardzo rzadki storczyk cuchnący.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- intensywna gospodarka leśna związana z pozyskiwaniem dużych mas drewna ze starych drzewostanów (zręby zupełne), w tym również zagęszczanie dróg dostępu do terenów trudno dostępnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- intensyfikacja rolnictwa, w tym scalanie gruntów, zaorywanie i zalesianie ugorów, wypalanie roślinności, niedostosowane do biologii ptaków terminy prowadzenia zabiegów, utrzymywanie istniejących melioracji szczegółowych, zarastanie dużych połaci łąk nawłocią oraz regulacja koryt rzek;
- plantacje wierzby energetycznej;
- budowa elektrowni wiatrowych;
- intensyfikacja gospodarki stawowej (wapnowanie, koszenie i wypalania szuwarów);

- bezpośrednie zagrożenie (płoszenie, niszczenie gniazd, zabijanie ptaków) wynikające z penetrowania siedlisk, rozbudowa infrastruktury turystycznej i letniskowej;
- zabijanie podczas polowań ptaków nierozpoznanych oraz celowe zabijanie gatunków chronionych (np. perkozów, czaplowatych, ptaków drapieżnych).

Podziękowania

Autorzy opracowania dziękują za udział w pracach terenowych Januszowi Wójciakowi i Pawłowi Szewczykowi.

Źródła danych

Zamojska Grupa OTOP – mat. niepubl. z lat 2005–2009.

Trzmielojad *Pernis apivorus* (fot. C. Korkosz)

153. Mierzeja Wiślana (Vistula Spit)

Kryteria BirdLife International: B1iv, C5

Autorzy: Gerard Bela, Adam Janczyszyn, Andrzej Kośmicki

Kod ostoi: PL153
Współrzędne geograficzne: 54°21'N, 19°17'E
Powierzchnia: 10 346 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiat nowodworski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja, położona na wąskim pasie lądu dzielącym Zatokę Gdańską i Zalew Wiślany. Jeden z dwóch najważniejszych w Polsce korytarzy migracyjnych dla ptaków szponiastych.

Short summary

A middle-sized site including a narrow strip of land between the Gdansk Bay and the Vistula Lagoon. One of two most important migration corridors for birds of prey in Poland.

Ogólny opis ostoi

Ostoja zlokalizowana jest na polskiej części Mierzei Wiślanej, od miejscowości Stegna do granicy kraju, oraz na niewielkim fragmencie Żuław Wiślanych. Odcinek położony na Mierzei Wiślanej porasta nadmorski bór sosnowy, miejscami występuje również las mieszany z dębem i bukiem. Północną granicę stanowi piaszczysta plaża przechodząca w wydmę białą, natomiast południową – szuwar trzcinowy i oczeretowy mierzący miejscami ponad 200 m. Drugą część ostoi znajdującą się na terenie Żuław Wiślanych tworzą łąki, pola uprawne i nieużytki rolne.

Szerokość Mierzei waha się od 500 m w okolicach Krynicy Morskiej do 2 km niedaleko Stegny. Najwyższe wzniesienie to Wielbłądzi Garb o wysokości 49,5 m n.p.m, który jest najwyższą stałą wydmą w Europie.

W ostoi znajduje się kilkanaście miejscowości, największe z nich to: Stegna, Sztutowo, Krynica Morska. Obszar Mierzei Wiślanej jest bardzo atrakcyjny turystycznie, co wiąże się z jego silną eksploatacją w okresie wakacyjnym.

Cała ostoja stanowi bardzo ważny szlak migracyjny dla ptaków wędrujących wzdłuż południowego brzegu Bałtyku. Otaczające wody Zalewu Wiślanego i Zatoki Gdańskiej tworzą dogodne warunki, w postaci wąskiego korytarza, dla migrujących tędy ptaków.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

lasy i zadrzewienia – 87%, łąki i pastwiska – 3%, inne tereny rolne – 6%, mokradła – 2%, wydmy – 2%.

Formy ochrony przyrody:

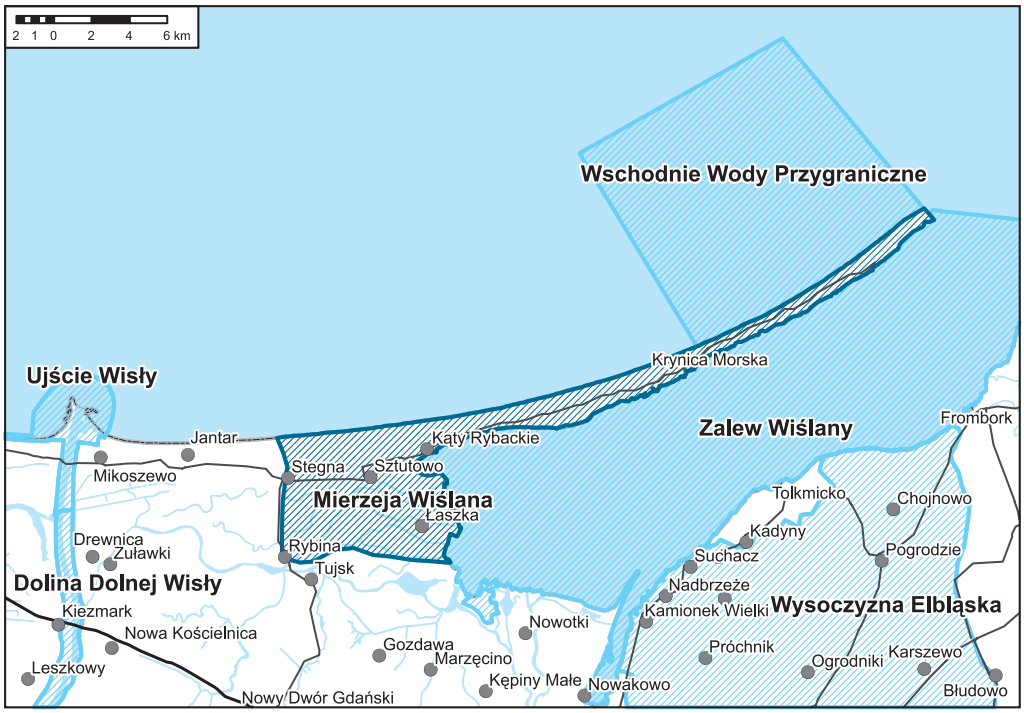
Park Krajobrazowy Mierzei Wiślanej (4 410 ha), rezerwaty przyrody: Kąty Rybackie (4,13ha), Buki Mierzei Wiślanej (7 ha).

Ptaki

W trakcie wiosennej i jesiennej migracji stwierdzono w ostoi obecność 45 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Obszar ten stanowi jeden z dwóch najważniejszych w Polsce korytarzy migracyjnych. W okresie wędrówki jesiennej obserwowano tu ponad milion przelotnych wróblaków w sezonie. Każdego roku migruje tędy ponad 12 000 ptaków szponiastych. Wśród nich najliczniejszy był krogulec – maksymalnie 6 272 os., oraz myszołów – 4 571 os., widzianych

Tabela 3.153. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Mierzeja Wiślana
Table 3.153. Key bird species recorded in Vistula Spit IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2008–2009	10–17 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	5–39 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2008–2009	2 i	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2008–2009	1–4 i	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2008–2009	9 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2008–2009	54–185 i	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008–2009	111–915 i	DL	
Błotniak stepowy *Circus macrourus*	M	2008–2009	1–7 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2008–2009	1–55 i	DL	
Jastrząb *Accipiter gentilis*	M	2008–2009	18–102 i	DL	
Krogulec *Accipiter nisus*	M	2008–2009	1 255–6 272 i	DL	
Myszołów *Buteo buteo*	M	2008–2009	2 242–4 571 i	DL	
Myszołów włochaty *Buteo lagopus*	M	2008–2009	57–415 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2008–2009	1–8 i	DL	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2008–2009	1 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008–2009	7–12 i	DL	
Pustułka *Falco tinnunculus*	M	2008–2009	35–113 i	DL	
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2008–2009	8 i	DL	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2008–2009	7–92 i	DL	
Kobuz *Falco subbuteo*	M	2008–2009	5–127 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2008–2009	5–103 i	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2008–2009	115–1247 i	DL	
Krukowate *Corvidae*	M	2008–2009	13 799–54 537 i	DL	
Szponiaste *Falconiiformes*	M	2008–2009	3 811–12 913 i	DL	**B1iv, C5**
Gołębiowate *Columbidae*	M	2008–2009	4 250–71 120 i	DL	

w 2008 roku. Na szczególną uwagę zasługuje również intensywny przelot błotniaka zbożowego – 915 os., sokoła wędrownego – 103 os., oraz kobuza 127 os. W trakcie dwuletnich badań prowadzonych na Mierzei Wiślanej stwierdzono także kilka rzadkich gatunków ptaków, takich jak orzeł przedni, raróg, błotniak stepowy czy orlik grubodzioby.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- budowa wysokich obiektów wystających ponad granice lasu, np. napowietrznych linii przesyłowych, elektrowni wiatrowych, wysokich budynków, anten.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc w gromadzeniu danych Ewie i Andrzejowi Zakrzewskim.

Źródła danych

Bela, Janczyszyn, Kośmicki – dane niepubl. Grupy Badawczej Ptaków Wodnych KULING z lat 2008–2009.

Firmy ECO-PARNTER i ECO-EXPERT sponsorują monitoring ptaków w ostoi Mierzeja Wiślana

ECO PARTNER

ECO EXPERT
www.eco-expert.pl

Mierzeja Wiślana (fot. I. Iwko)

154. Niecka Włoszczowska (Wloszczowa Basin)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Krzysztof Dudzik, Piotr Wilniewczyc, Ludwik Maksalon, Grzegorz Kaczorowski, Tomasz Święciak, Paweł Kmiecik, Paweł Grzegorczyk

Kod ostoi: PL154
Współrzędne geograficzne: 50°49'N, 19°55'E
Powierzchnia: 110 755 ha
Położenie administracyjne: województwo świętokrzyskie; powiaty: włoszczowski, jędrzejowski; województwo śląskie; powiaty: częstochowski, zawierciański; województwo łódzkie; powiat radomszczański
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja obejmująca zlewnię rzek górnej Pilicy i Białej Nidy. Cechuje się mozaiką siedlisk leśnych, łąkowych i wodnych. Stanowi ważne w skali kraju miejsce rozrodu bąka, bociana czarnego, łabędzia krzykliwego, krakwy, trzmielojada, bielika, błotniaka stawowego, derkacza, rycyka.

Short summary

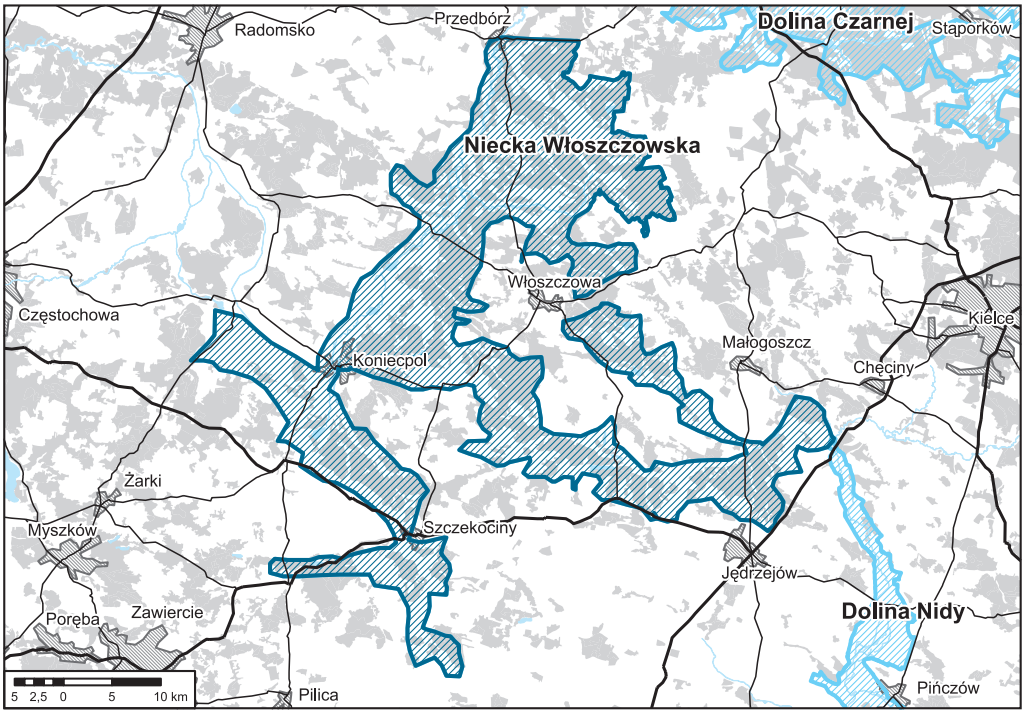
A large site encompassing catchment area of the Upper Plica and the White Nida Rivers. It covers the mosaic of forest, grassland and water habitats. An important national breeding site for Bittern, Black Stork, Whooper Swan, Honey Buzzard, Marsh Harrier, Little Crake, Corncrake and Common Crane.

Ogólny opis ostoi

Ostoja położona jest na styku trzech województw: świętokrzyskiego, śląskiego i łódzkiego, w obrębie dwóch makroregionów: Wyżyna Przedborska (mezoregiony: Niecka Włoszczowska, Pasmo Przedborsko-Małogoskie) i Niecka Nidziańska (mezoregion: Płaskowyż Jędrzejowski). Pasmo Przedborsko-Małogoskie zbudowane jest z jurajskich wapieni i kredowych piaskowców. Wapienie są

Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus* (fot. K. Dudzik)

eksploatowane jako surowiec dla przemysłu materiałów budowlanych. Płaskowyż Jędrzejowski – zbudowany jest z margli kredowych, na których zalegają czwartorzędowe piaski i gliny.

Obszar ten przecina dolina Pilicy. Dolina górnej Pilicy prezentuje stosunkowo naturalny charakter z licznymi meandrami. Występują tam dobrze zachowane starorzecza i eutroficzne zbiorniki wodne. W południowo-wschodniej części ostoi swoje źródła ma Biała Nida. Zlewnia Białej Nidy w granicach omawianej ostoi obejmuje dolinę Białej Nidy oraz jej dopływów, m.in. Lipnicę i Kwilinkę. Mimo wykonanych na przełomie lat 1960/70 prac melioracyjnych połączonych z prostowaniem koryta rzeki, teren ten zachował wysokie walory przyrodnicze. Dolny odcinek koryta Białej Nidy meandruje, a dolina rzeczna jest zabagniona, prawdopodobnie na skutek przyspieszonego spływu wód ze skanalizowanego górnego odcinka. Zlewnie obu rzek zasilają licznie występujące tu stawy rybne, powstałe w miejscu występujących niegdyś bagien i podmokłych łąk. Łącznie zlokalizowanych jest tu ok. 30 kompleksów stawów rybnych zróżnicowanej wielkości, o powierzchni ponad 1600 ha. W Niecce Włoszczowskiej występują charakterystyczne zespoły wydm oddzielone zatorfionymi obniżeniami.

Teren to typowo rolniczy, ale w części objętej ostoją znajdują się kompleksy leśne. Lesistość wynosi ok. 50%, a podstawowym rodzajem siedliska leśnego w ostoi są bory sosnowe. Miejscami występują dobrze zachowane zbiorowiska lasów bagiennych, w tym w szczególności łęgów olszowo-jesionowych *Fraxino-Alnetum* i borów bagiennych. Pozostałą część ostoi stanowią siedliska łąkowe i wodne. Spośród łąk największą powierzchnię zajmują ekstensywnie użytkowane łąki świeże oraz w mniejszym stopniu zmiennowilgotne łąki trzęślicowe *Molinion*. Innymi charakterystycznymi siedliskami w ostoi są m.in.: wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, torfowiska wysokie oraz suche wrzosowiska.

W ostoi i jej bezpośrednim sąsiedztwie brak jest większych miast i terenów przemysłowych.

W północnej części ostoi znajduje się Przedborski Park Krajobrazowy, chroniący jeden z największych kompleksów lasów łęgowych środkowej Polski. Stanowi on ważne lęgowisko m.in. żurawia i dzięcioła średniego. Mozaikowy charakter środowisk ostoi wpływa na wysoką różnorodność gatunkową awifauny lęgowej. Ze względu na obfitość średniej i dużej wielkości stawów rybnych ostoja odgrywa szczególną rolę dla lęgowych i migrujących ptaków wodno-błotnych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 58%, łąki i pastwiska – 28%, inne tereny rolne – 1%, mokradła – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 10%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Przedborski Park Krajobrazowy (16 640 ha i otulina – 14 490 ha), rezerwaty przyrody: Murawy Dobromierskie (36,29 ha), Oleszno (262,73 ha), Ługi (90,23 ha), Bukowa Góra (34,80 ha), Czarna Rózga (185,60 ha), Piskorzeniec (409,19 ha), Włoszczowsko-Jędrzejowski Obszar Chronionego Krajobrazu (69 009 ha), ostoja obejmuje w całości lub częściowo pięć specjalnych obszarów ochrony: dwa istniejące – Ostoja Przedborska PLH260004 i Suchy Młyn PLH240016 oraz trzy projektowane – Dolina Białej Nidy PLH2603, Dolina Górnej Pilicy PLH2608 i Wzgórza Chęcińsko-Kieleckie PLH2634.

Ptaki

W ostoi obserwowano 49 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 32 lęgowe. 39 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt", 7 z nich gnieździ się na terenie ostoi. Niecka Włoszczowska stanowi ważne miejsce rozrodu bąka, bociana czarnego, łabędzia krzykliwego, błotniaka stawowego i derkacza. Liczebność łabędzia krzykliwego przekracza 1% populacji krajowej, jest to jednocześnie jedno z najbardziej na południe wysuniętych miejsc lęgowych tego gatunku w Polsce. Obfitość zbiorników wodnych w ostoi sprzyja migracji wielu gatunków ptaków wodno-błotnych. Podczas wędrówki wiosennej duże koncentracje wykazują tu m.in. batalion (do 1 500 os.) i łęczak (do 1 000 os.), jesienią licznie pojawia się czapla biała (do 180 os.). W skali regionalnej ostoja stanowi ważne miejsce lęgowe żurawia i błotniaka stawowego. Doliny rzek Pilicy i Białej Nidy stanowią miejsce zimowania błotniaka zbożowego i bielika.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Spośród gatunków wymienianych w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej w ostoi licznie występują m.in.: bóbr europejski, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, minóg ukraiński, koza, głowacz białopłetwy, trzepla zielona, czerwończyk fioletek i zatoczek łamliwy (populacje trzepli zielonej, czerwończyka fioletka i zatoczka łamliwego należą do ważnych w skali Polski). Ponadto zaobserwowano tu znaczące w skali regionu populacje: wydry, nocka dużego, mopka, skójki grubo-skorupowej, poczwarówki zwężonej, pachnicy dębowej, piskorza, kozy złotawej,

Tabela 3.154. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Niecka Włoszczowska
Table 3.154. Key bird species recorded in Wloszczowa Basin IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2008	10–15 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2003–2009	3 p	DL	**C6**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	100–120 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	Z	2005–2008	30–45 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2004–2009	25–30 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2007	0–1 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2002–2009	+		
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2003–2009	2–4 m	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2008	+		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2002–2008	+		
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2006–2008	16–20 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	42–48 m	DL	**B2, C6**
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2001–2008	2–4 p	DL	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	2002–2008	+		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2002–2008	140–180 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2002–2009	13–20 p	DL	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2002–2009	13–15 p	E	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2004–2008	0–1 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2009	+		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2000–2009	5–7 p	DL	**C6**
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2002–2008	14–20 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2002–2009	70–90 p	DL	**C6**
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M/Z	2004–2008	3–25 i	E	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	7–11 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	3–4 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2002–2008	20–40 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2008	2–3 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	13 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	170–200 m	E	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	40–60 p	E	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2004–2009	15–20 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2004–2009	30–50 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2002–2008	600–1500 i	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	L	2004–2009	30–42 p	DL	
Dubelt *Gallinago media*	M	2008	1 i	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2009	17–22 p	DL	**A1, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2004–2008	4 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2004–2009	6–8 p	DL	
Samotnik *Tringa ochropus*	L	2004–2009	30–40 p	E	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2002–2008	500–1000 i	E	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	40–50 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	min. 10–20 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2007	min. 4 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2007	4–5 p	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2002–2008	1–2 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2002	1 i	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2002–2008	40–80 p	E	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2008	39–42 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2002–2008	3–4 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	+		
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2006–2008	1–2 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2002–2008	34–46 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	M	2008	1 i	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2002–2008	2–5 p	E	
Pliszka cytrynowa *Motacilla citreola*	L	2007–2008	1 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2002–2008	3–5 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	95–115 p	DL	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2008	4–6 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2002–2008	min. 1 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	+		

czerwończyka nieparka, modraszka telejusa i modraszka nausitousa. Odnotowano też kilkadziesiąt innych gatunków zwierząt, głównie owadów – wymienianych w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt" lub ujętych na „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce".

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zbyt wczesne koszenie, jeszcze przed wyprowadzeniem młodych przez rycyka, kulika wielkiego, czajkę i derkacza;
- zaniechanie użytkowania, przez co następuje sukcesja w kierunku wierzbowych zakrzewień; bądź zbiorowisk leśnych, w konsekwencji czego duże połacie łąk ulegają rozdrobnieniu;
- przekształcanie części kompleksów stawowych w zbiorniki pozbawione trzcinowisk i szuwarów, co powoduje zanik miejsc lęgowych dla ptaków wodnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- czyszczenie sieci kanałów i rowów melioracyjnych, obniżanie poziomu wód;
- nasadzenia gatunków niezgodne z typem siedliska; zalesianie łąk i muraw;
- przekształcanie trwałych użytków zielonych na grunty orne, chemizacja rolnictwa;
- całkowite zaprzestanie użytkowania niektórych kompleksów stawowych powodujące zarośnięcie, a w konsekwencji zubożenie liczby siedlisk wodnych na terenie ostoi;
- presja urbanizacyjna w dolinach rzek.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc przy zbieraniu danych członkom i sympatykom Towarzystwa Badań i Ochrony Przyrody, w szczególności: Ernestowi Bielakowi, Robertowi Doboszowi, Pawłowi Putowskiemu, Romanowi Maniarskiemu, Wojciechowi Nalepie, Tomaszowi Błaszczykowi, Marcinowi Urbańskiemu, Krystianowi Jaincie, Bartoszowi Skowronowi, Radosławowi Gwoździowi, Damianowi Czajce, Maciejowi Wacheckiemu, Piotrowi Sokolińskiemu, Marcinowi Wężykowi, Stanisławowi Czyżowi, Łukaszowi Misiunie, Bartłomiejowi Michałkowi, Mateuszowi Albrychtowi, Kamili i Bogusławowi Binkiewiczom oraz Krzysztofowi i Agnieszce Henelom.

Źródła danych

Dudzik, Bielak, Maksalon, Dobosz (w druku), Kartoteka Faunistyczna Towarzystwa Badań i Ochrony Przyrody.

155. Ostoja Turecka (Turek Site)

Kryteria BirdLife International: B2,B3,C6

Autorzy: Jerzy Grzybek, Tomasz Iciek

Kod ostoi: PL155
Współrzędne geograficzne: 52°03'N, 18°37'E
Powierzchnia: 3 111 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie: powiat turecki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja pochodzenia antropogenicznego, obejmująca zbiorniki powstałe po eksploatacji wyrobiska węgla brunatnego z miejscami poeksploatacyjnymi, jak również czynnymi wyrobiskami. Jedno z najważniejszych lęgowisk w kraju dla mewy czarnogłowej, śmieszki i rybitwy rzecznej.

Short summary

A small man-made site encompassing an artificial reservoir created after the end of lignite exploitation. One of the most important breeding sites for Mediterrean Gull, Common Black-headed Gull and Common Tern.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje zbiorniki po wyrobisku węgla brunatnego, oraz tereny bezpośrednio do nich przylegające. Obszar został utworzony wyłącznie na skutek przemysłowej działalności człowieka polegającej na wydobyciu węgla brunatnego metodą odkrywkową. Ostoja składa się z trzech izolowanych przyległych części, zajętych przez głębokie wyrobiska kopalni odkrywkowych wraz z przyległymi terenami poeksploatacyjnymi. Miejsca te są silnie wyjałowione i często całkowicie pozbawione roślinności, z czasem pojawia się na nich roślinność pionierska, co w konsekwencji prowadzi do całkowitej sukcesji roślinności. Znaczna część takich obszarów jest jednak zagospodarowywana poprzez uprawę koniczyny i zalesienia. W ramach rekultywacji poeksploatacyjnych wyrobisk utworzono kilka zbiorników wodnych liczących po kilkadziesiąt–kilkaset hektarów. Na niektórych z nich powstały wyspy (zbiornik Przykona), które stały się z czasem siedliskiem lęgowym ptaków wodno-błotnych, a w szczególności mew i rybitw. Do ostoi włączono także składowiska popiołów z elektrowni z szerokimi plażami popiołowymi. W związku z ruchomym charakterem poszczególnych siedlisk na skutek ciągłej eksploatacji złóż węgla brunatnego obszar ostoi stanowią sztuczne zbiorniki wodne oraz tereny rekultywowane.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – >1%, łąki i pastwiska – >1% inne tereny rolne – >1%, zbiornik wodne i cieki – 50%, inne – 47%.

Formy ochrony przyrody

Obszar nie jest objęty żadną formą ochrony w związku z przemysłowym wykorzystaniem terenu.

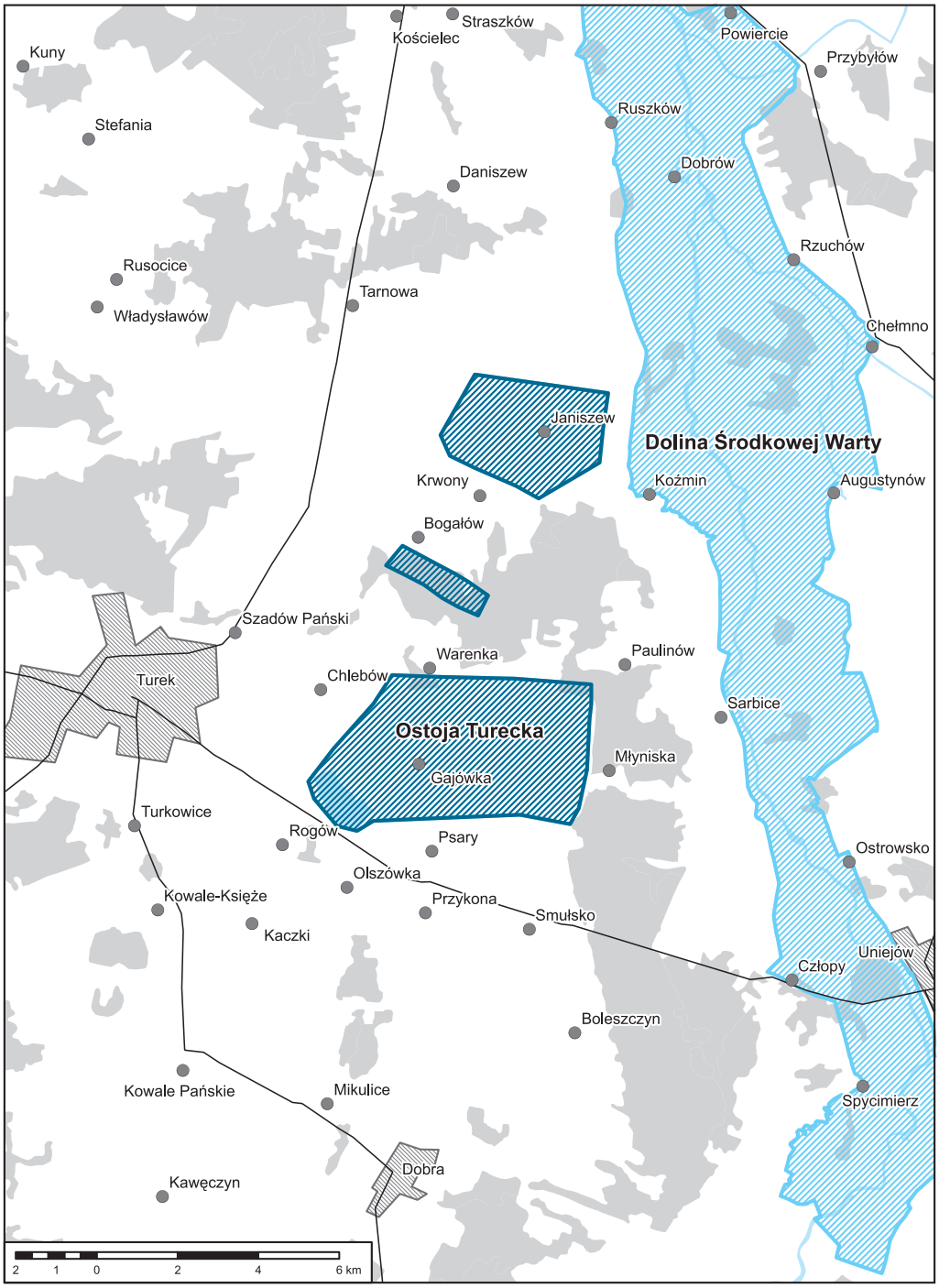
Ptaki

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie łącznie 153 gatunków ptaków w tym 69 lęgowych. 27 gatunków (8 lęgowych) wymienionych jest Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a 9 – w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja stanowi jedno z najważniejszych w kraju miejsc gniazdowania mewy czarnogłowej i rybitwy rzecznej. Ponadto w skali regionu jest istotnym lęgowiskiem śmieszki, rybitwy białoczelnej oraz sieweczki obrożnej i sieweczki rzecznej. Natomiast w okresie migracji jesiennej jest miejscem koncentracji perkozka.

Tabela 3.155. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Tureckiej
Table 3.155 Key bird species recorded in Turek Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2004–2006	2 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2006	12 i	DL	
Uhla *Melanitta fusca*	M	2004–2006	13 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2006	2 i	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2004–2006	6 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2004–2006	3 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2002–2004	1–2 p	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2006	1 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2006	2 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2006	1–2 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2006	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2006	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2006	+		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2006	1 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2009	1p	DL	
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2006	max. 1 400 i	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2002–2004	5–10 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2002–2004	5–15 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2004–2006	2–10 p	DL	**C6**
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2006	40 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2007	2 500–3 500 p	DL	**B3**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2000–2007	130–180 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2004–2006	20–25 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2006	10 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2006	2 p	DL	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2006	10–15 p	DL	

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi stwierdzono występowanie kumaka nizinnego, gatunku z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zarastanie wyspy na zbiorniku Przykona roślinnością drzewiastą (głównie brzozą), co doprowadzi w najbliższej przyszłości do zaprzestania gniazdowania ptaków wodno-błotnych na tym obszarze.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- masowa turystyka na zbiorniku Przykona w okresie lęgowym (w tym wędkarstwo, plażowanie, windsurfing, tuż przy wyspie zbiornika);
- niekontrolowana zabudowa terenów wzdłuż brzegów zbiornika Przykona;
- celowe wypuszczanie lisów na wyspę celem zniszczenia gniazdujących tam ptaków;
- penetracja wyspy i płoszenie ptaków przez wędkarzy i turystów podczas okresu lęgowego;
- sporty wodne (w szczególności skutery wodne), zwłaszcza podczas okresu lęgowego;
- zagospodarowywanie dużych połaci nieużytków oraz sukcesja roślinności na tych obszarach.

Podziękowania

Autorzy dziękują za pomoc przy gromadzeniu danych Rafałowi Wałeckiemu.

Źródła danych

Grzybek i in. (w przyg.), Grzybek, Iciek – dane niepubl. z lat 2004–2009.

156. Ostoja Kurpiowska (Kurpie Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Karol Trzciński

Kod ostoi: PL156
Współrzędne geograficzne: 53°23'N, 21°39'E
Powierzchnia: 59 517 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: kolnieński, łomżyński; województwo mazowieckie; powiat ostrołęcki; województwo warmińsko-mazurskie; powiat piski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja obejmująca dolinę rzeki Pisy o naturalnym przebiegu oraz rozległe siedliska łąkowe z mozaiką zakrzaczeń i kompleksów leśnych. Dolina jest ważnym szlakiem migracji ptaków wodno-błotnych – podczas wiosennych i jesiennych wędrówek zatrzymuje się tu do kilkunastu tysięcy osobników (głównie gęsi i żurawie). Ostoja kurpiowska jest najważniejszą ostoją kraski w Polsce, a także jednym z ważniejszych w kraju lęgowisk bociana białego, kulika wielkiego, rycyka, lerki, świergotka polnego.

Short summary

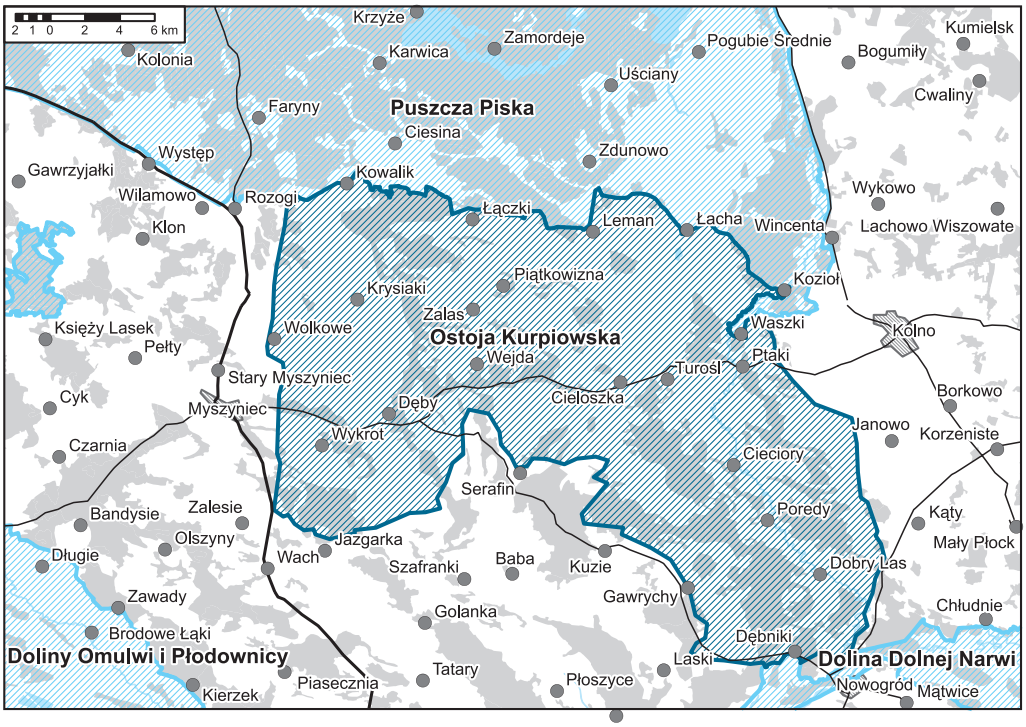
A middle-sized site encompassing natural Pisa River Valley as well as vast meadow habitats, thickets and complexes of forest. The valley is na important migration corridor for waterbirds, congregations during spring and autumn migration reach more than dozen thousand individuals (mainly geese and Common Crane). Kurpiowska Site is the most important site for European Roller in Poland and one of the most important breeding sites for White Stork, Eurasian Curlew and Black-tailed Godwit.

Ogólny opis ostoi

Obszar obejmuje dolny odcinek Pisy, od miejscowości Ptaki po miejscowość Mrągowniki. Na całej długości rzeka jest nieuregulowana i płynie naturalnym korytem, z licznymi starorzeczami, zastoiskami i zagłębieniami, niezwykle ważnymi dla ptaków. Pozostałe cieki w dolinie są zmeliorowane. Ostoja obejmuje także bagienną dolinę Rybnicy i jezioro Łacha, gdzie znajduje się m.in. noclegowisko żurawi oraz pierzowisko żurawi i kaczek. Do Pisy uchodzi kilka mniejszych rzek m.in.: kanał Turośl, kanał Serafin–Krusza, rzeka Skroda, rzeka Rybnica. W obrębie ostoi znajduje się też najlepiej zachowany fragment rzeki Szkwy oraz bagno Serafin. Na terenie doliny i ostoi dominują rozległe, ekstensywnie użytkowane

Kraska *Coraccias garrulus* (fot. G. Leśniewski)

łąki o zmiennym uwilgotnieniu. Lokalnie występują płaty łęgów i zakrzaczeń wierzbowych oraz płaty muraw napiaskowych, na wydmach bory sosnowe z licznym chrobotkiem. Piaszczyste wyniesienia porośnięte są sosną i jałowcem. Krajobraz ostoi jest bardzo urozmaicony, rozległe łąki poprzecinane są suchymi lasami, co stwarza świetne warunki bytowania dla wielu gatunków ptaków.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 25%, łąki i pastwiska – 35%, inne tereny rolne – 20%, mokradła – 10%, zbiorniki wodne i cieki – 10%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty: Ciemny Kąt (125,95 ha), Tabory (17,21 ha), Łokieć (139,50 ha), Torfowisko Serafin (184,92 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Dolina Pisy PLH200023 (4 509,3 ha), Mokradła Kolneńskie i Kurpiowskie PLH200020, Obszar Chronionego Krajobrazu Równina Kurpiowska i Dolina Dolnej Narwi (48 994 ha).

Ptaki

W ostoi występuje 36 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a regularnie gniazduje 25 z nich. Jest to najważniejsza ostoja kraski w Polsce, a także jedna z ważniejszych krajowych ostoi lęgowych kulika wielkiego, rycyka, derkacza, lerki, świergotka polnego. Regionalnie jest to też ważne lęgowisko rybitwy czarnej, błotniaka stawowego i łąkowego, lelka, dudka, srokosza. Dolina leży na szlaku migracji ptaków wodno-błotnych lecących z północy na południe. Podczas wiosennych i jesiennych wędrówek na rozlewiskach Pisy, Szkwy, Rybnicy oraz jeziorze Łacha zatrzymuje się do kilkunastu tysięcy ptaków wodno-błotnych. Największe stada tworzą gęsi białoczelne i zbożowe oraz świstuny i żurawie.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Zasoby przyrodnicze ostoi są stosunkowo słabo poznane. Stwierdzono tu m.in. w dużej liczbie kosaćca syberyjskiego *Iris sibirica* oraz sasankę otwartą *Pulsatilla patens*. W rezerwacie Torfowisko Serafin występuje rosiczka okrągłolistna, storczyki – krwisty i plamisty – oraz kruszczyk błotny. Z gatunków rzadkich na uwagę zasługują: turzyca obła, dwupienna i bagienna, wełnianka delikatna, przęstka pospolita, nasięźrzał pospolity, kozłek dwupienny oraz dwa gatunki mchów reliktowych (pozostałości po epoce lodowcowej) o łacińskich nazwach: *Paludella squarrosa* i *Helodium blandowii*.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zabudowa mieszkaniowa i letniskowa wdolinach rzek, co na trwałe powoduje płoszenie ptaków i niszczenie ich siedlisk;
- zamiana trwałych użytków zielonych na grunty orne, wczesne koszenie łąk, zwiększenie liczby pokosów oraz dawek nawozów przede wszystkim pochodzenia azotowego.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- udrożnianie rowów melioracyjnych (przesuszanie łąk), tworzenie nowych rowów i zbiorników retencyjnych, co w efekcie osusza teren;
- wyrąb drzew dziuplastych, usuwanie martwego drewna z lasu, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych, prowadzenie prac rębnych w okresie lęgowym ptaków;
- dzikie wysypiska śmieci;
- nadmierna presja ze strony wędkarzy.

Podziękowania

Autor serdecznie dziękuje za udzielenie informacji Andrzejowi Górskiemu oraz Teresie Grużewskiej.

Źródła danych

Trzciński, Górski, Grużewska – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Tabela 3.156. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Kurpiowskiej
Table 3.156. Key bird species recorded in Kurpie Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	8 000–15 000 i	E	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2009	1 p	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2009	min. 5 i	E	
Gągoł *Bucephala clangula*	L	2004–2009	20 p	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	L	2004–2009	15 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2009	2–5 m	E	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	3 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	1 p	E	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	30–50 i	E	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	3–5 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	300–400 p	E	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2007	3–5 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	5 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	15–17 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	Z	2009	7–10 i	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	L?	2009	1 p	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	5–8 p	DL	
Myszołów włochaty *Buteo lagopus*	Z	2009	30–35 i	E	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	5 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2009	5–10 i	E	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	2 m	E	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	min. 25–30 m	E	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	25–30 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2009	1000–1200 i	E	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	2 500–5 000 i	E	
Czajka *Vanellus vanellus*	L	2004–2009	min. 100 p	E	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	2 000–3 000 i	E	
Bekasik *Lymnocryptes minimus*	M	2004–2009	1–4 i	E	
Dubelt *Gallinago media*	L	2004–2009	1–3 m	E	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2009	30–50 p	DL	**A1, B2, C1**
Kulik wielki *Numenius arquata*	L	2009	25–30 p	DL	**A1, C1**
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	10–12 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2004–2009	min. 5–8 i	PS	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	20–30 p	E	
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	10–20 p	E	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	1 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	M	2004–2009	1–3 i	E	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2004–2009	3–5 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	40–50 p	E	
Kraska *Coracias garrulus*	L	2004–2009	14–22 p	DL	**A1, C1, C6**
Dudek *Upupa epops*	L	2009	40–50 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	15–17 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	M/Z	2004–2009	2 i	E	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	400–500 p	E	**B2, C6**
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	80–90 p	E	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	10–15 p	E	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	80–120 p	E	
Srokosz *Lanius excubitor*	L	2009	30–40 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	10–30 p	E	

157. Ostoja Kwiecewo (Kwiecewo Site)

Kryteria BirdLife International: C6

Autor: Sebastian Menderski

Kod ostoi: PL157
Współrzędne geograficzne: 53°57'N, 20°19'E
Powierzchnia: 1 652 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiat olsztyński
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja z dominującymi siedliskami wodno-błotnymi, poprzecinanymi polami uprawnymi, łąkami i lasami. Kluczową częścią ostoi jest 5 zbiorników o zmiennym poziomie wód, na których gniazdują ptaki wodno-błotne. Ważne w skali kraju miejsce gniazdowania rybitwy czarnej, rybitwy białowąsej oraz istotne miejsce noclegowe żurawia.

Short summary

A small site dominated by wetlands cut trough by agricultural land, meadows and forests. The key part of the site are 5 water bodies of variable water level used by waterbirds as a nesting site. An important national nesting site for Black Tern and Whiskered Tern, and also an important roosting site for Common Crane.

Ogólny opis ostoi

Obszar ten należy do mezoregionu Pojezierze Olsztyńskie, stanowiącego zachodnią część makroregionu Pojezierza Mazurskie. Główną jednostką geomorfologiczną jest wyżyna moreny dennej o urozmaiconej rzeźbie.

Ostoja obejmuje 5 zbiorników wodnych w pobliżu wsi Kwiecewo. Niegdyś w miejscu polderów istniały zbiorniki wodne, które osuszono i przekształcono w intensywnie użytkowane łąki kośne, pastwiska i pola uprawne. Wraz z zaprzestaniem użytkowania tereny te wypełniły się wodą i do dziś funkcjonują jako poldery o zmiennym poziomie wód. Polder o największych walorach ornitologicznych znajduje się w południowej części ostoi. Jest on najpłytszy ze wszystkich, a jego strefę przybrzeżną porastają szuwary z trzciny pospolitej Phragmites australis i pałki wąskolistnej Typha angustifolia, oraz kępy osoki aloesowatej Stratiotes aloides. Zasilanie zbiorników to przede wszystkim wody opadowe i spływy powierzchniowe z okolicznych pól.

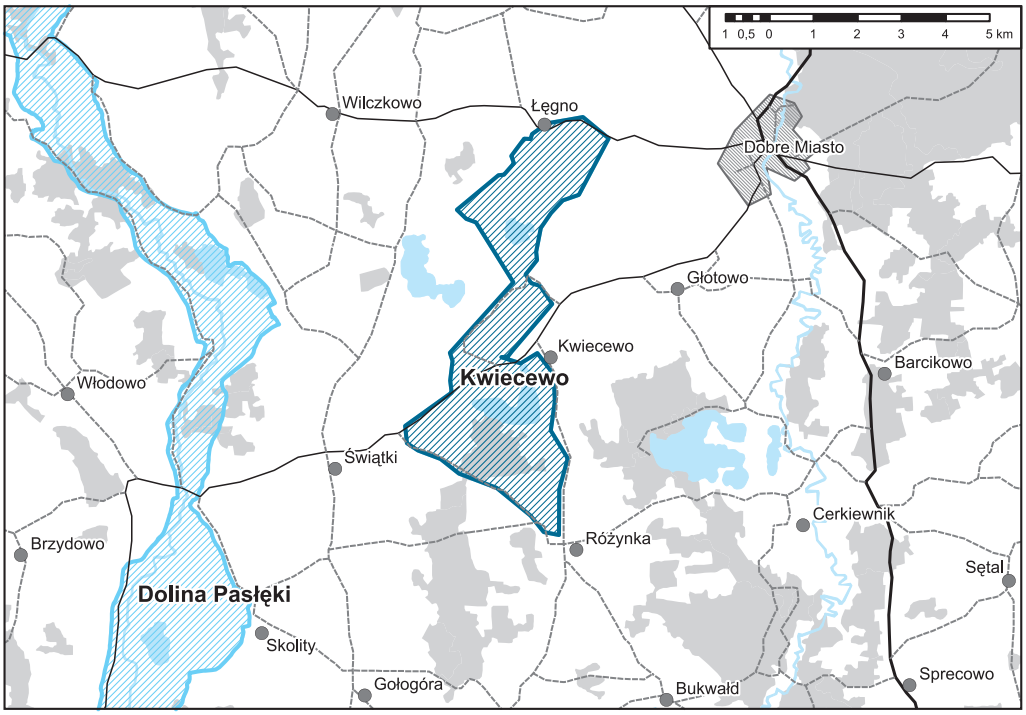
Akweny otoczone są podmokłymi łąkami, okresowo zalewanymi szuwarami oraz polami uprawnymi. W granicach ostoi znalazły się także niewielkie kompleksy leśne, z których największy, położony w południowej części, wyróżnia się wybitnymi walorami ornitologicznymi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 15%, łąki i pastwiska – 15%, inne tereny rolne – 25%, zbiorniki wodne i cieki – 40%, inne – 5%.

Tabela 3.157. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Kwiecewo
Table 3.157. Key bird species recorded in Kwiecewo Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	min. 1 i	PS	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2009	0–13 i	PS	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	2–3 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	0–200 i	PS	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2009	0–23 i	PS	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2004–2009	0–20 i	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004–2009	0–2 i	PS	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2004–2009	0–1 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2004–2009	0–2 i	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	2–4 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	0–2 i	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	0–1 p	PS	
Rybołów *Pandion haliaetus*	Z	2004–2009	0–1 i	PS	
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2004–2009	0–3 i	PS	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2009	0–1 i	PS	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	2–3 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	1 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	1 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Żuraw *Grus grus*	Z	2004–2009	800–1100 i	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2009	0–5 i	PS	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2009	0–165 i	PS	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2009	0–150 i	PS	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	0–4 i	PS	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2009	34–130 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2004–2009	0–300 i	PS	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2004–2009	0–200 i		
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2004–2009	1–3 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2009	45–52 p	DL	**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	0–100 i	PS	
Zimorodek *Alcedo atthis*	M	2004–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	M	2004–2009	0–2 i	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Kwiecewo (110 ha).

Ptaki

Występuje tu 31 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 14 lęgowych. Gatunki ptaków najlepiej charakteryzujące poldery w okolicach Kwiecewa to rybitwy, z czego populacja lęgowa rybitwy białowąsej dochodzi do 130 par, a w okresie migracji liczebność tego gatunku przekracza 300 os. Druga pod względem liczebności rybitwa czarna tworzy kolonię do 52 par, zaś w okresie przelotu do 100 os. Poldery wraz z otaczającymi je polami uprawnymi są wykorzystywane przez żurawie *Grus grus* jako miejsce jesiennych zgrupowań, podczas których ich liczebność wzrasta do 1 100 os. Interesującym fragmentem ostoi jest las położony w jej południowej części. Jest on lęgowiskiem bielika, orlika krzykliwego oraz bociana czarnego.
Ostoja leży na szlaku migracji wiosennej ptaków wodno-błotnych.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- niekorzystna regulacja poziomu wody.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- w ciągu kilku ostatnich lat zaobserwowano znaczne powiększenie się zasięgu szuwaru trzcinowego, co może doprowadzić do całkowitego zastąpienia niskiego szuwaru trzciną;
- ekspansja zarośli wierzbowych stanowiąca duże zagrożenie dla otwartego charakteru zarówno zbiorników wodnych, jak i terenów otaczających;
- intensyfikacja gospodarki rolnej, która ma bezpośredni wpływ na stan polderu i liczebność ptaków migrujących oraz lęgowych. Spływy powierzchniowe, użyźniające wody polderów, wspomagają ekspansję zarośli trzcinowych.

Podziękowania

Autor serdecznie dziękuje za pomoc w gromadzeniu danych Grupie Badawczej Ptaków Wodnych „Kuling", Naukowemu Kołu Ornitologicznemu Studentów Uniwersytetu Gdańskiego oraz Studenckiemu Kołu Naukowemu Zoologów Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

Źródło danych

Menderski – dane niepubl.

158. Ostoja Mircze (Mircze Site)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Janusz Wójciak

Kod ostoi: PL158
Współrzędne geograficzne: 50°35'N, 23°53'E
Powierzchnia: 83 440 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: hrubieszowski, tomaszowski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja będąca mozaiką użytków rolnych, w większości gruntów ornych i niewielkich kompleksów lasów grądowych. Jedna z najważniejszych w kraju ostoi orlika krzykliwego i muchołówki białoszyjej.

Short summary

A large site including a mosaic of agricultural land and small complexes of oak-hornbeam forests. One of the most important national sites for Lesser Spotted Eagle and Collared Flycatcher.

Ogólny opis ostoi

Ostoja położona jest na Wyżynie Zachodniowołyńskiej, na bardzo żyznych glebach, tzw. czarnoziemach hrubieszowskich. Żyzność gleby była powodem przekształcenia większości terenów w uprawy polowe. Niewielkie kompleksy leśne zajmują najmniej korzystne pod względem uprawowym fragmenty gruntów. Największy z kompleksów leśnych ma powierzchnię niewiele większą niż 1000 ha, a przeważnie to lasy o powierzchniach kilkudziesięciu hektarów. Łąki i pastwiska zajmują nieduże powierzchnie w dolinach rzek; najwięcej jest ich w dolinie Huczwy. Zbiorowiska leśne zdominowane są przez grąd subkontynentalny w odmianie wołyńskiej, która charakteryzuje się dużym udziałem w runie gatunków ciepłolubnych. W drzewostanach dominują sosna sztucznie wprowadzone, dąb szypułkowy i grab. Na polach stanowiących żerowiska ptaków szponiastych uprawiane są głównie zboża, rzepak, buraki cukrowe i fasola.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 10%, łąki i pastwiska – 2%, inne tereny rolne – 85%, inne – 3%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat Suśle Wzgórza (27,11 ha), Dołhobyczowski Obszar Chronionego Krajobrazu, Nadbużański Obszar Chronionego Krajobrazu.

Ptaki

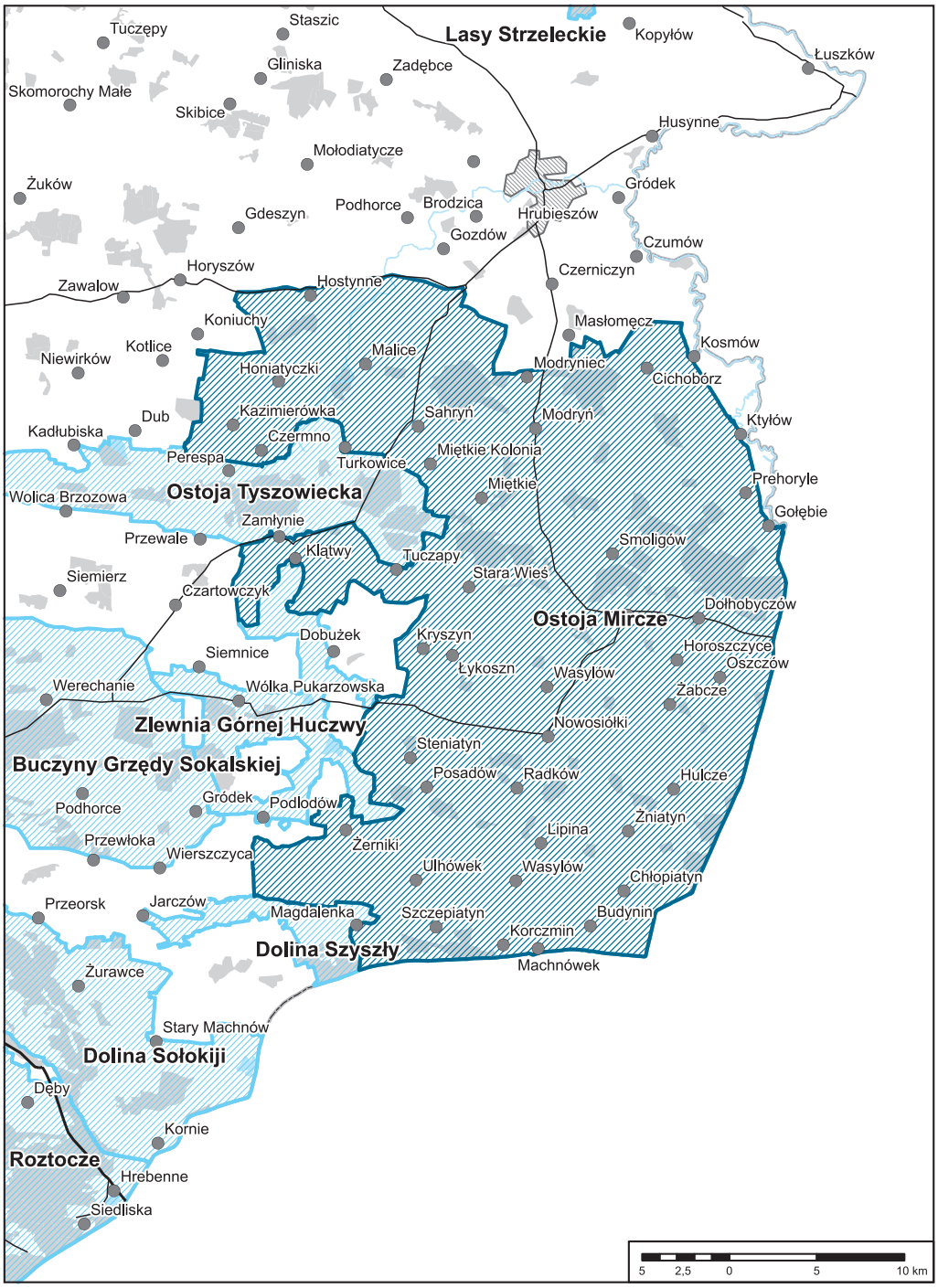
W ostoi gniazduje 17 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. 3 gatunki wymienione są w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Ostoja stanowi jedno z dziesięciu najważniejszych w kraju miejsc lęgowych orlika krzykliwego, dzięcioła białoszyjego i muchołówki białoszyjej. Jest to także ważne lęgowisko derkacza, a w skali regionu – trzmielojada, bociana białego, dzięcioła średniego, muchołówki małej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono występowanie 3 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym szczególnie dobrze zachowany grąd subkontynentalny *Tilio-Carpinetum*. Odnotowano tutaj 10 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, takich jak m.in. zasiedlający pastwiska suseł perełkowany. Jest to północno-zachodni kraniec zasięgu smużki stepowej. Listę roślin z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej reprezentują: żmijowiec czerwony, starodub łąkowy i obuwik pospolity.

Tabela 3.158. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Mircze
Table 3.158. Key bird species recorded in Mircze Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2009	5 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004	120–130 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	11–15 p	PS	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2009	1 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	8–12 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	3–5 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	44–47 p	DL	**B2, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	60–80 m	E	**A1, C1**
Żołna *Merops apiaster*	L	2004–2009	5–12 p		
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	40–60 p	PS	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	60–80 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	30–40 p	PS	**C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	min. 5 p	PS	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	min. 20 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	60–80 p	PS	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2004–2009	350–500 p	PS	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	min. 300 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	200–350 p	PS	

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiana struktury upraw: w miejscu dotychczas uprawianych zbóż, rzepaku, fasoli i buraków cukrowych pojawia się kukurydza, która nie jest wykorzystywana przez ptaki drapieżne jako żerowisko.

Podziękowania

Autor dziękuje Krzysztofowi Pałce i Sylwestrowi Aftyce.

Źródła danych

Wójciak, Aftyka, Pałka – dane niepubl. z lat 2004–2009.

159. Ostoja Popradzka (Poprad Site)

Kryteria BirdLife International: A1, C1, C6

Autor: Michał Ciach

Kod ostoi: PL159
Współrzędne geograficzne: 49°28'N, 20°33'E
Powierzchnia: 20 671 ha
Położenie administracyjne: województwo małopolskie; powiaty: nowotarski, nowosądecki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja górska, w której krajobrazie dominują kopulaste grzbiety, poprzecinane głębokimi dolinami o stromych zboczach. Obszar w przeważającej części pokrywają zbiorowiska leśne, cechujące się piętrowym układem roślinności. Ważna ostoja głuszca, dzięcioła białogrzbietego oraz dzięcioła trójpalczastego.

Short summary

A large mountain site with dominating domed mountain ridges cut trough by steep-sloped deep valleys. Majority of the area is covered by forest habitats characterized by altitudinal zonation of vegetation. An important site for Western Capercaillie, White-backed Woodpecker and Three-toed Woodpecker.

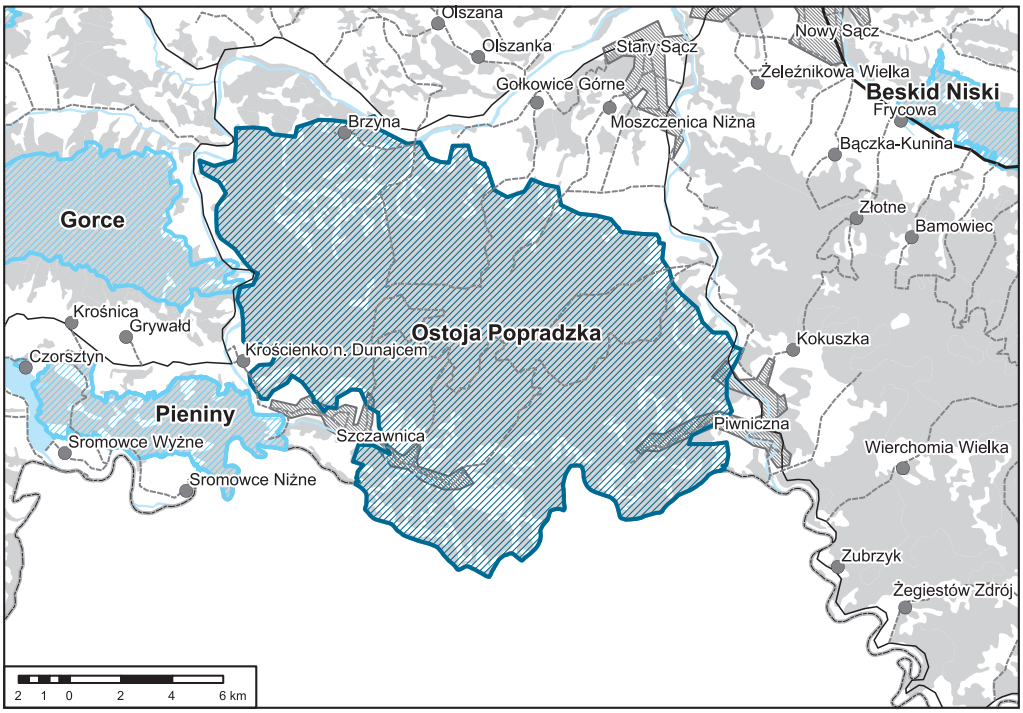
Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje zachodnią część Beskidu Sądeckiego – Pasmo Radziejowej, a także Małe Pieniny. Beskid Sądecki zbudowany jest w całości z fliszu karpackiego, składającego się z ułożonych przemiennie warstw piaskowców, łupków, zlepieńców i margli. Pasmo Małych Pienin zbudowane jest ze skał wapiennych. W krajobrazie ostoi dominują łagodnie wzniesione, kopulaste grzbiety górskie, z dominującym szczytem Radziejowej (1 262 m n.p.m.), porozcinane głębokimi dolinami o stromych zboczach. Najwyższe partie gór są niemal całkowicie zalesione, na stokach znajdują się liczne polany, a w dolinach tereny otwarte. Ostoję charakteryzuje gęsta sieć hydrograficzna z dominującą doliną Dunajca oraz jego dopływami – Popradem na wschodzie i Grajcarkiem na południu.

W Beskidzie Sądeckim, tak jak w pozostałych pasmach Karpat, zachowana jest piętrowa struktura roślinności i klimatu. Lasy regla dolnego budują buk, jodła, świerk, jawor. Regiel górny pokrywają bory świerkowe. Część naturalnych zbiorowisk roślinnych została objęta ochroną rezerwatową. W piętrze pogórza i regla dolnego znaczne powierzchnie zajęte są przez pola, łąki i pastwiska. Obszar Małych Pienin w większości pokrywają tereny otwarte, tworzące wraz z rozproszonymi lasami charakterystyczny dla Karpat Zachodnich krajobraz rol-

Ostoja Popradzka (fot. T. Wilk)

niczy. W Małych Pieninach występują ponadto nawapienne zbiorowiska roślin ciepłolubnych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

lasy i zadrzewienia – 80%, łąki, pastwiska, inne tereny rolne – 17%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty: Wąwóz Homole (58,64 ha), Wysokie Skałki (10,99 ha), Zaskalskie Bodnarówka (19,02 ha), Biała Woda (33,71 ha), Nad Kotelniczym Potokiem (25,50 ha), Baniska (55,52 ha), Pusta Wielka (3,31 ha), Kłodne nad Dunajcem (89,13 ha), Popradzki Park Krajobrazowy, Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Ostoja Popradzka PLH120019.

Ptaki

W ostoi występuje 20 lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Dwanaście gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt". Ostoja Popradzka stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych głuszca, orła przedniego, derkacza oraz puszczyka uralskiego. Także liczebności puchacza, sówki, włochatki, dzięcioła zielonosiwego, dzięcioła trójpalczastego oraz dzięcioła białogrzbietego przekraczają 1% populacji krajowej.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Obszar ostoi stanowi rozległy i stosunkowo zwarty kompleks leśny, z charakterystycznym dla terenów górskich piętrowym układem roślinności. Występuje tu kilkanaście siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Siedliskowej. W ostoi zidentyfikowano 3 gatunki dużych ssaków drapieżnych – rysia, wilka

Tabela 3.159. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w Ostoi Popradzkiej
Table 3.159. Key bird species recorded in Poprad Site IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	1998–2009	30–60 p	PS	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	1998–2009	2–5 m	PS	
Głuszec *Tetrao urogallus*	L	1998–2009	3–6 m	PS	**C6**
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	1998–2009	3–6 p	PS	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	1998–2009	5–15 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	1998–2009	5–10 p	PS	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	L	1998–2009	1–2 p	PS	**C6**
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	1998–2009	0–1 p	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	1998–2009	30–60 m	PS	**A1, C1**
Słonka *Scolopax rusticola*	L	1998–2009	+		
Siniak Columba oeans	L	1998–2009	+		
Puchacz *Bubo bubo*	L	1998–2009	3–5 p	PS	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	1998–2009	5–10 p	PS	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	1998–2009	10–15 p	PS	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	1998–2009	5–15 p	PS	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	1998–2009	20–30 p	PS	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	1998–2009	20–40 p	PS	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	1998–2009	10–20 p	PS	
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*	L	1998–2009	10–20 p	PS	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	1998–2009	+		
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	1998–2009	+		
Drozd obrożny *Turdus torquatus*	L	1998–2009	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	1998–2009	+		
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	1998–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	1998–2009	+		
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	1998–2009	+		

i niedźwiedzia brunatnego. Jest ona jednocześnie korytarzem ekologicznym łączącym Gorce, Pieniny oraz pozostałą część Beskidu Sądeckiego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- presja turystyczna – głównie narciarstwo i związana z nim budowa infrastruktury.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- usuwanie martwych i zamierających drzew oraz odbywające się w okresie lęgowym prace leśne;
- zabudowa terenów otwartych.

Podziękowania

Serdeczne podziękowania dla Wojciecha Bielańskiego, Małgorzaty Bujoczek, Marty Bylickiej, Łukasza Kajtocha, Bartosza Kwarciany, Michała Mężyka za konsultacje i pomoc przy opracowaniu informacji o ostoi.

Źródła danych

Ciach, Bielański, Bujoczek, Bylicka, Kajtoch, Kwarciany, Mężyk (2009) – dane niepubl. z lat 1998–2009.

Pluszcz *Cinclus cinclus* (fot. C. Korkosz)

160. Polder Sątopy-Samulewo (Satopy-Samulewo Site)

Kryteria BirdLife International: A1, A4i, A4iii, B1i, C1, C2, C4

Autor: Sebastian Menderski

Kod ostoi: PL160
Współrzędne geograficzne: 54°05'N, 21°03'E
Powierzchnia: 1 425 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiat bartoszycki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja o charakterze wodno-błotnym, obejmująca polder oraz otaczające go siedliska łąkowo-rolne. Obszar ten ma ogromne znaczenie dla migrujących ptaków, podczas wędrówki zatrzymują się tu stada gęsi, kaczek, żurawi oraz ptaków siewkowych, przekraczające łącznie 33 000 os.

Short summary

A small wetland site including a polder and surrounding meadows and agricultural land. A site of great importance for migratory birds, during migrations total congregations of geese, ducks, cranes and waders exceed 33,000 individuals.

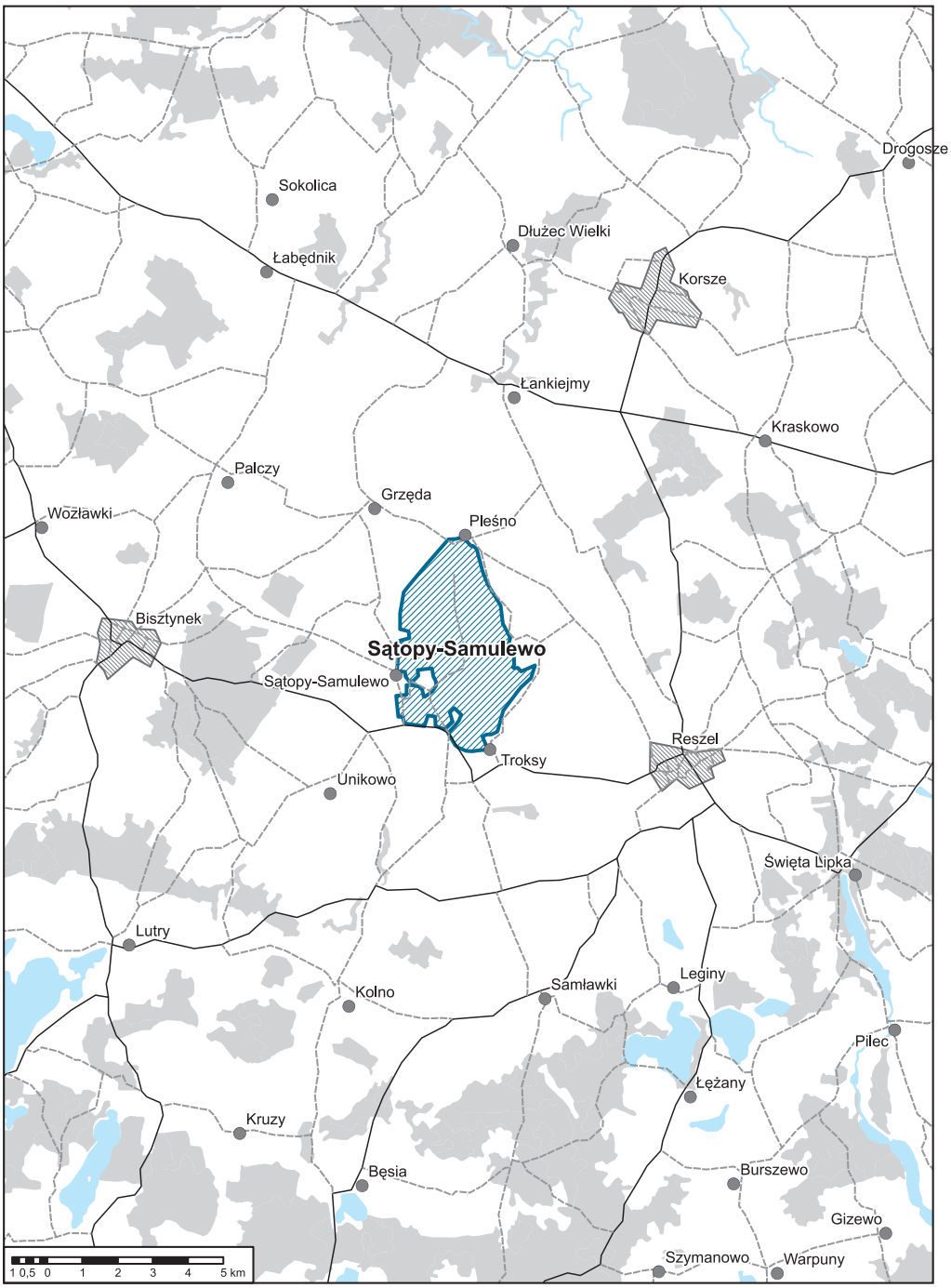
Ogólny opis ostoi

Ostoja położona w mezoregionie Nizina Sępopolska, stanowiącym południową część makroregionu Nizina Staropruska. Polder znajduje się w miejscu dawnego jeziora Sajno, które zostało osuszone w celach rolniczych. Istniały tu podmokłe łąki kośne, intensywnie osuszane dzięki stacji pomp. Z czasem porzucono użytkowanie łąk, a polder wypełnił się wodą, stwarzając korzystne dla ptaków przelotnych miejsca odpoczynku i żerowania. Zbiornik otoczony jest polami uprawnymi. Niewielką powierzchnię zajmują łąki kośne. Wschodnią część rozlewiska porasta szuwar trzcinowy, zaś przy zachodnim brzegu znajduje się wąski pas szuwaru niskiego. Przy niskim stanie wody w centralnej części zbiornika bujnie rozwija się roślinność wodna z przewagą rdestu ziemnowodnego *Polygonum amphibium*. Liczne wyspy trzcinowe stwarzają dogodne warunki do gniazdowania blaszkodziobych.

Obecnie na polderze realizowane są zadania ochronne z zakresu ichtiofauny, mające na celu wyeliminowanie karasia srebrzystego *Carassius gibelio* – gatunku obcego w polskiej ichtiofaunie, będącego konkurentem dla rodzimych gatunków ryb. W związku z powyższym polder jest opróżniany w okresie jesienno-zimowym (średnio co 2 lata) i po wybraniu ryb napełniany ponownie. Tym samym rozległe

Tabela 3.160. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Polder Sątopy-Samulewo
Table 3.160. Key bird species recorded in Satopy-Samulewo Site IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2008	max. 33 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*	M	2008	6 i	DL	
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2008	5 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2009	max. 2 500 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2009	max. 4 500 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2004–2009	max. 3 000 i	DL	
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2008	12 i	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	max. 2 280 i	DL	
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2009	max. 730 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2008	2 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2008	1 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008	4 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	1 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	L	2008	1–3 p	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2008	1 i	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2008	2 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	Z	2008	9 i	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	4 p	DL	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008	2 i	DL	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2008	2 i	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2008	2 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008	1 i	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2008	1 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008	1 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008	3 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008	6 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	Z	2008	max. 3 000 i	DL	**A4i, B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2008	1–2 p	DL	
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2008	max. 6 500 i	DL	
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2009	max. 8 000 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2008	219 i	DL	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2009	max. 330 i		
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004–2009	max. 181 i	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008	80 i	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2008	2 i	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2008	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2008	44 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2008	54 i	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	M	2008	+		
Lerka *Lullula arborea*	L	2008	1 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	M	2008	2 i	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2008	min. 1 p	DL	

połacie błota przyciągają tysiące ptaków podczas migracji jesiennej. Zgromadzenia ptaków siewkowych przekraczają tu 15 000 os., z przewagą czajki i siewki złotej.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – <1%, łąki i pastwiska – 8%, inne tereny rolne – 60%, zbiorniki wodne i cieki – 30%, inne – <1%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwat przyrody Polder Sątopy-Samulewo (333,30 ha).

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie polderu stwierdzono liczną populację szczeżui wielkiej (*Anodonta cygnea*), gatunku figurującego w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Ptaki

Na obszarze ostoi stwierdzono występowanie 33 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 10 lęgowych. Polder stanowi znakomite miejsce koncentracji ptaków wodno-błotnych, których liczba podczas migracji (głównie jesiennej) osiąga 33 000 ptaków. Ostoja stanowi miejsce koncentracji żurawia, który w okresie migracji gromadzi się na noclegowisko w liczbie 3 000 osobników. Ponadto w ostoi występują koncentracje gatunków wędrownych niezagrożonych w UE, tj. gęś zbożowa (2 500 os.), gęś białoczelna (4 500 os.) i gęgawa (3 000 os.). Oprócz stad gęsi obserwowano na tym niewielkim obszarze duże zgromadzenia krzyżówki (3 200 os.), świstuna (2 283 os.), cyraneczki (730 os.), śmieszki (419 os.), głowienki (350 os.), biegusa zmiennego (330 os.), czernicy (240 os.), bataliona (219 os.), gągoła (210 os.), kulika wielkiego (181 os.), mewy pospolitej (180 os.), łabędzia niemego (115 os.), łyski (110 os.), rożeńca (70 os.) i płaskonosa (68 os.). Warte podkreślenia są zgrupowania siewki złotej osiągające liczebność 6 500 ptaków oraz czajki dochodzące do 8 000 os. Polder

stanowi również miejsce żerowania dla migrujących kormoranów (218 os.) i czapli siwych (63 os.).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- ekspansja trzciny.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- niekorzystna regulacja poziomu wody;
- zanieczyszczenie wód spowodowane intensyfikacją gospodarki rolnej na terenach wokół polderu;
- kłusownictwo.

Podziękowania

Autor dziękuje za udział w zrealizowanym monitoringu ornitologicznym następującym osobom: Dawidowi Cząstkiewiczowi, Krzysztofowi Jankowskiemu, Emilii Menderskiej, Teresie Kit, Marii Mellin, Iwonie Mirowskiej-Ibron, Agnieszce Seredzie, Annie Włodarczak-Komosińskiej. Obserwacje uzupełniające wiedzę o ptakach ostoi udostępnił również Arkadiusz Sikora i Grzegorz Grygoruk.

Źródło danych

Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków (2008).

Polder Sątopy-Samulewo (fot. S. Menderski)

161. Potorfia nad kanałem Wieprz-Krzna
(Peatbogs at Wieprz-Krzna Canal)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Tomasz Bajdak, Gerard Potakiewicz

Kod ostoi: PL161
Współrzędne geograficzne: 51°14'N, 23°01'E
Powierzchnia: 1 088 ha
Położenie administracyjne: województwo lubelskie; powiaty: łęczyński, świdnicki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja o charakterze łąkowym z dużą ilością wyrobisk potorfowych i eutroficznym jeziorem. Obszar istotny m.in. dla gniazdowania podróżniczka i rybitwy czarnej.

Short summary
A small meadow site including numerous post-peat digging reservoirs and an eutrophic lake. An important nesting site for Bluethroat and Black Tern.

Ogólny opis ostoi
Ostoja składa się z trzech fragmentów torfowisk niskich, położonych na pograniczu Obniżenia Dorohuskiego i Równiny Łęczyńsko-Włodawskiej. Leżąca w okolicy Dorohuczy, największa i najbardziej wysunięta na południe część ostoi, o powierzchni 670 ha, obejmuje 3 zespoły torfianek, poprzedzielanych łąkami kośnymi i nieużytkami. Występujące w jej obrębie niewielkie wzniesienie terenu zajęte jest przez młody las sosnowy. Złoża torfu eksploatowane są do tej pory, co wiąże się z powstawaniem nowych, niewielkich zbiorników. Poprzecinane siecią kanałów i rowów melioracyjnych łąki, w coraz mniejszym stopniu użytkowane, powoli ulegają zakrzaczeniu. Doły potorfowe w zależności od wieku w różnym stopniu uległy sukcesji ekologicznej. Najstarsze z nich, o silnie zakrzaczonych brzegach, porośnięte są roślinnością wodną i szuwarową. Podobny charakter ma część ostoi położona w pobliżu Ostrówka (Łąki Stawiska) o powierzchni ok. 160 ha. W skład skrajnie północnego fragmentu (228 ha), oprócz torfianek i łąk kośnych, wchodzi także eutroficzne Jezioro Turowolskie, będące wysuniętym najbardziej w kierunku południowo-zachodnim naturalnym zbiornikiem Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego.

Tabela 3.161. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Potorfia nad Wieprzem
Table 3.161. Key bird species recorded in Peatbogs at Wieprz River IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2006–2008	8–12 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2006–2008	1–2 p	PS	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2006–2008	9–10 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2009	5–10 m	PS	
Zielonka *Porzana parva*	L	2006–2009	6–10 m	PS	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	6 m	PS	
Żuraw *Grus grus*	L	2006–2008	2–3 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2009	2 p		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2006–2008	25–45 p	DL	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2008	1 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2006–2008	2–5 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006–2008	23–25 p	DL	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2008	min. 20 p	PS	

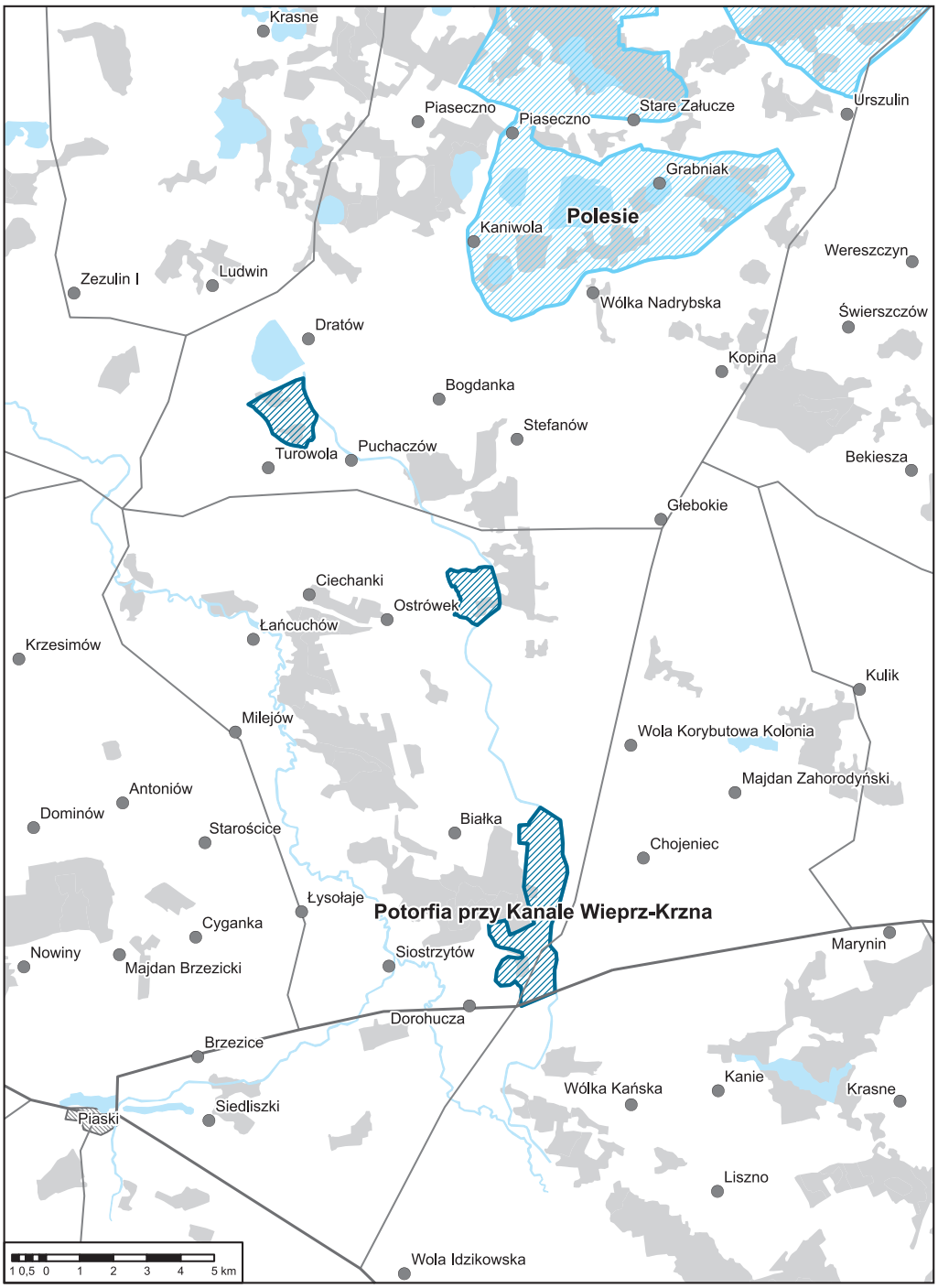
Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 3%, łąki i pastwiska (częściowo zakrzaczone) – 80%, inne tereny rolne – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 15%.

Formy ochrony przyrody
Nadwieprzański Park Krajobrazowy

Ptaki
Na terenie ostoi obserwowano ok. 105 gatunków ptaków, z czego 67 uznano za lęgowe lub prawdopodobnie lęgowe. Potwierdzono występowanie 21 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej – do awifauny lęgowej zalicza się 12 z nich, 5 ze stwierdzonych gatunków zostało wpisanych do „Polskiej czerownej księgi zwierząt". Ostoja jest jednym z dziesięciu najważniejszych w kraju miejsc występowania rybitwy czarnej, a liczebność podróżniczka przekracza 1% populacji krajowej (odnotowano również osobniki należące do północnego podgatunku *L. svecica cvecica*). Jest to też ważne w regionie miejsce występowania rybitwy białoskrzydłej oraz ptaków z rodziny chruścieli. Obszar ostoi jest żerowiskiem gnieżdżących się w pobliżu bocianów czarnych, bocianów białych oraz orlików krzykliwych.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Stwierdzono występowanie następujących gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej: żółwia błotnego, bobra, piskorza, kumaka nizinnego oraz traszki grzebieniastej. Odnotowano tu także cenne gatunki roślin, m.in.: *Betula humilis, Dactylorhiza majalis, Dactylorhiza incarnata, Drosera rotundifolia, Utricularia vulgaris.*

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- nadmierna eksploatacja złóż torfu i oczyszczanie zarastających rowów melioracyjnych prowadzące do osuszania terenu.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- drapieżnictwo lisa oraz innych ssaków drapieżnych, obcych w faunie Polski, stanowiące zagrożenie dla lęgów ptaków wodno-błotnych;
- zanikanie lub intensyfikacja gospodarki kośnej;
- wypalanie traw oraz nielegalny wywóz śmieci.

Źródła danych

Bajdak, Potakiewicz – dane niepubl. z lat 2004–2009, Plan ochrony Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego, Wójciak i in. (2005).

162. Półwysep Helski (Hel Peninsula)

Kryteria BirdLife International: B1iv, C5

Autorzy: Gerard Bela, Adam Janczyszyn, Andrzej Kośmicki

Kod ostoi: PL162
Współrzędne geograficzne: 54°41'N, 18°40'E
Powierzchnia: 3 358 ha
Położenie administracyjne: województwo pomorskie; powiat pucki
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Ostoję stanowi Półwysep Helski wraz z terenami przyległymi u jego nasady. W okresie wiosennym jest to jeden z najważniejszych korytarzy migracyjnych dla ptaków w Polsce.

Short summary

The site encompasses the Hel Peninsula and adjacent land at its base. In spring it is one of the most important corridors for bird migration in Poland.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje całość Półwyspu Helskiego o długości 34 km i szerokości od 150 m w okolicach Chałup do 3 km na cyplu w części końcowej. Całkowita powierzchnia to ponad 3 200 ha. Półwysep oddziela Zatokę Pucką oraz częściowo Zatokę Gdańską od Morza Bałtyckiego.

Zasadniczą część półwyspu stanowią wydmy biegnące równolegle do linii brzegowej. Ich średnia wysokość waha się od 2 do 7 m. Większość obszaru porastają lasy, głównie bory suche, rzadziej acydofilne dąbrowy, bory wilgotne czy brzeziny bagienne oraz olsy. Od strony zatoki znajduje się wąski pas zakrzaczeń wierzby i róży pomarszczonej, oraz niewielkie płaty muraw napiaskowych. W szerszych miejscach półwyspu, na tzw. równinach nadzatokowych w okolicy Chałup i Jastarni, ciągną się podmokłe łąki oraz torfowiska. Ich walory przyrodnicze znacznie w ostatnich latach zubożały lub wręcz zanikły na skutek zasypywania, osuszania oraz zmiany sposobu użytkowania. U nasady półwyspu, w okolicach Władysławowa, zlokalizowane są podmokłe łąki o charakterze solniskowym chronione jako rezerwat.

Na terenie ostoi znajduje się 6 miejscowości, największe z nich to Hel, Jastarnia i Władysławowo. Jest to teren bardzo atrakcyjny turystycznie, co przyczynia się do szybkiego rozwoju miejscowości oraz infrastruktury turystycznej, które razem zajmują już przeszło 20% powierzchni ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 93%, łąki i pastwiska – 2%, mokradła – 2%, , wydmy, plaże – 3 %.

Formy ochrony przyrody

Nadmorski Park Krajobrazowy (18 804 ha), rezerwat Słone Łąki (27,76 ha), Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Zatoka Pucka i Półwysep Helski (PLH220032).

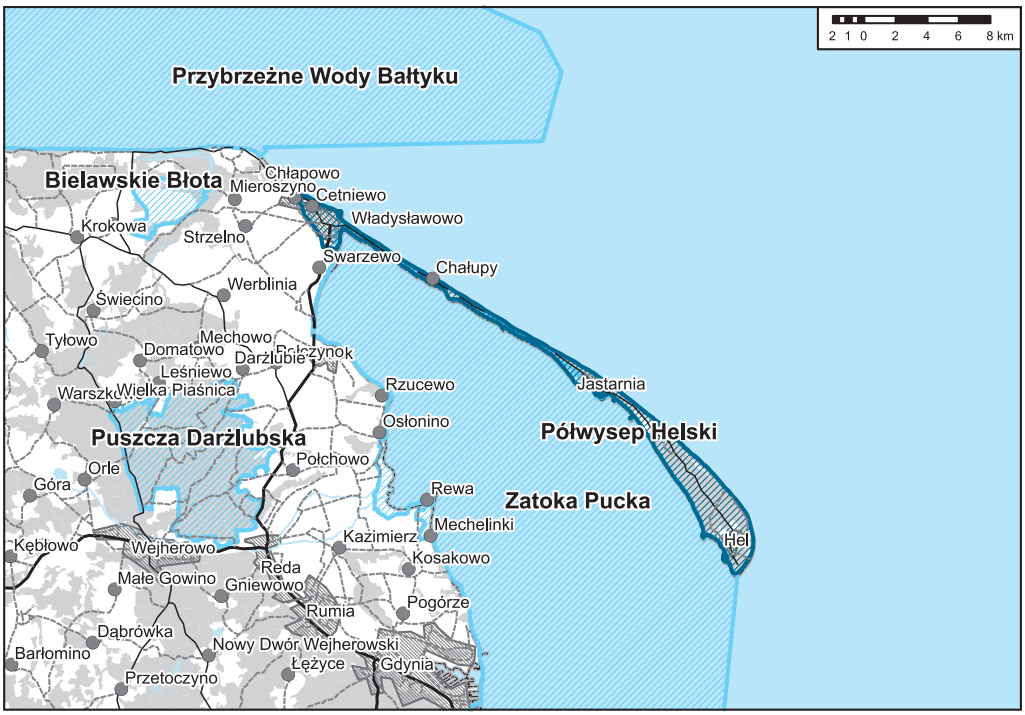
Ptaki

W ostoi stwierdzono 316 gatunków ptaków, z czego 65 wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Jest to jeden z dwóch najważniejszych w Polsce korytarzy migracyjnych, szczególnie istotny w trakcie wędrówki wiosennej. Na podstawie liczeń wykonanych w latach 2008–2009 szacuje się, że każdej wiosny migruje tędy minimum 5 000 ptaków szponiastych z ok. 20 gatunków. Wśród nich najliczniejsze są: myszołów, krogulec, pustułka, błotniak stawowy, błotniak zbożowy i myszołów włochaty. Na Półwyspie stwierdzono również wiele rzadkich gatunków ptaków, m.in.: błotniaka stepowego, orzełka, pustułeczkę, orła przedniego, brodźca piegowatego, drozdonia ciemnego lub dzierzbę pustynną.

Tabela 3.162. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Półwysep Helski
Table 3.162. Key bird species recorded in Hel Peninsula IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	3–12 i	DL*	
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2008–2009	4 i	DL*	
Kania ruda *Milvus milvus*	M	2008–2009	7–15 i	DL*	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	M	2008–2009	46–90 i	DL*	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2008–2009	38–58 i	DL*	
Błotniak stepowy *Circus macrourus*	M	2008–2009	2–10 i	DL*	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2008–2009	1–23 i	DL*	
Jastrząb *Accipiter gentilis*	M	2008–2009	7–44 i	DL*	
Krogulec *Accipiter nisus*	M	2008–2009	635–1 313 i	DL*	
Myszołów *Buteo buteo*	M	2008–2009	689–1 040 i	DL*	
Myszołów włochaty *Buteo lagopus*	M	2008–2009	26–57 i	DL*	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2008–2009	2 i	DL*	
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*	M	2008–2009	1 i	DL*	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008–2009	5–14 i	DL*	
Pustułka *Falco tinnunculus*	M	2008–2009	49–126 i	DL*	
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2008–2009	5–16 i	DL*	
Kobuz *Falco subbuteo*	M	2008–2009	6–24 i	DL*	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2008–2009	8–12 i	DL*	
Żuraw *Grus grus*	M	2008–2009	271–314 i	DL*	
Gołębiowate *Columbidae*	M	2008–2009	1 051–10 682 i	DL*	
Krukowate *Corvidae*	M	2008–2009	3 163–4 670 i	DL*	
Szponiaste *Falconiiformes*	M	2008–2009	7 500–9 900 i	E	**B1iv, C5**

* liczebności z liczeń wykonywanych raz na pentadę

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi zidentyfikowano 9 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej.

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- budowa wysokich obiektów wystających ponad granice lasu, np. napowietrznych linii przesyłowych, elektrowni wiatrowych, wysokich budynków, anten itp.

Źródła danych

Bela, Janczyszyn, Kośmicki – dane niepubl. Grupy Badawczej Ptaków Wodnych KULING (2008–2009), Gromadzki (2000), Mokwa i in. (2008), Natura 2000/PLB220005 Zatoka Pucka.

Firmy ECO-PARNTER i ECO-EXPERT sponsorują monitoring ptaków w ostoi Mierzeja Wiślana

ECO PARTNER

ECO EXPERT
www.eco-expert.pl

Kobuz *Falco subbuteo* (fot. C. Pióro)

163. Puszcza Sandomierska (Sandomierz Forest)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autor: Konrad Kata

Kod ostoi: PL163
Współrzędne geograficzne: 50°22'N, 21°51'E
Powierzchnia: 129 116 ha
Położenie administracyjne: województwo podkarpackie; powiaty: mielecki, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski, kolbuszowski, niżański, stalowowolski, tarnobrzeski
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Puszcza Sandomierska, PLB180005

Krótka charakterystyka ostoi

Duża ostoja obejmująca kompleksy leśne poprzedzielane terenami rolniczymi, a także kilkoma kompleksami stawów rybnych. Kluczowa w Polsce ostoja lęgowa kraski i podgorzałki, oraz jedno z najważniejszych w skali kraju lęgowisk bociana czarnego, cietrzewia, derkacza, lelka, dzięcioła zielonosiwego.

Short summary

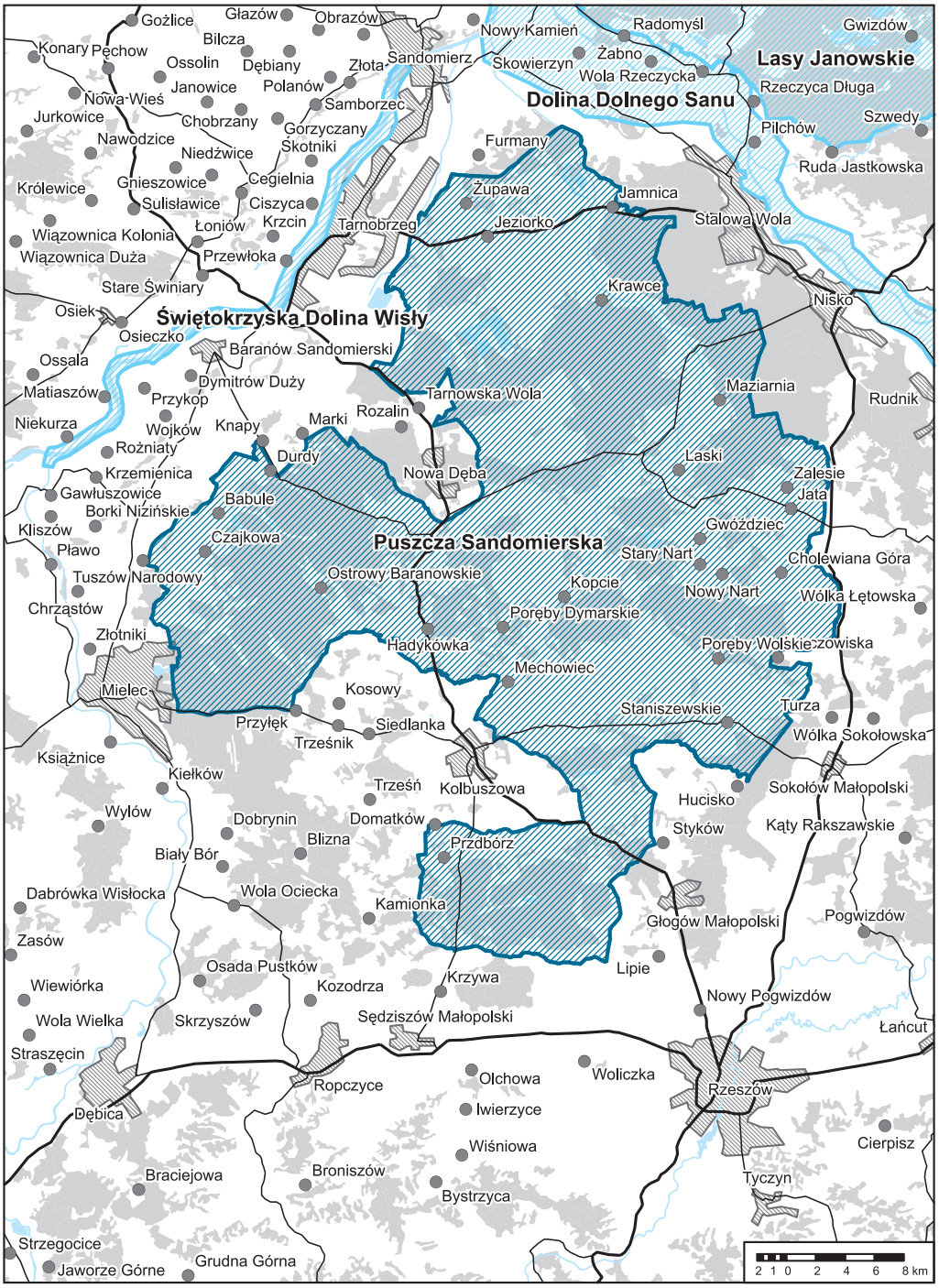
A large site encompassing complexes of forest separated by agricultural land as well as a few complexes of fish breeding ponds. The key site for European Roller and Ferruginous Duck in Poland, also one of the most important breeding sites for Black Stork, Eurasian Black Grouse, Corncrake, European Nightjar and Grey-headed Woodpecker in the country.

Ogólny opis ostoi

Ostoja znajduje się w południowo-wschodniej Polsce, w Kotlinie Sandomierskiej, w widłach rzek Sanu i Wisły. Kiedyś Puszcza Sandomierska tworzyła zwarty kompleks leśny, obecnie jest mocno pofragmentowana aglomeracjami ludzkimi. Lasy stanowiące sporą część ostoi to drzewostany bardzo zróżnicowane. Ze względu na to, że teren ten leży na granicy pogórza i nizin (w północnej części Równina Tarnobrzeska, w południowej Płaskowyż Kolbuszowski) spotykamy tu siedliska i gatunki pośrednie charakterystyczne zarówno dla gór, jak i terenów niżowych. Występują tutaj zarówno ubogie bory, siedliska pośrednich borów mieszanych i lasów mieszanych aż do najżyźniejszych form drzewostanów z udziałem buka, wiązu i olszy. Rolnictwo, mimo że w ostatnich latach uległo silnym zmianom, nadal pozostaje w dużym stopniu ekstensywne, głównie ze względu na istotny udział słabych gleb bielicowych. Przez Puszczę Sandomierską przepływają mniejsze rzeki, które zachowały w częściach swój naturalny charakter; największa z nich to Łęg powstająca z połączenia rzeki Przywry z Zyzogą. W północnej części ostoi znajdują się duże znaturalizowane stawy hodowlane zlokalizowane w okolicach miejscowości Buda Stalowska i Grębów, tworzące cenne siedliska dla ptactwa wodno-błotnego. Na szczególną

Puszcza Sandomierska (fot. K. Kata)

uwagę zasługuje także poligon wojskowy z charakterystyczną mozaiką terenów zalesionych z murawami, wrzosowiskami i torfowiskiem Cietrzewiec.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 46%, łąki i pastwiska – 10%, inne tereny rolne – 38%, mokradła – 0%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – 5%.

Formy ochrony przyrody

Rezerwaty przyrody: Jaźwiana Góra (4 ha), Pateraki (58 ha), Zabłocie (540 ha), obszary chronionego krajobrazu: Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski (całkowita pow. 50 512 ha), Sokołowsko-Wilczowolski (23 570 ha), projektowany Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Uroczyska Puszczy Sandomierskiej (49 299 ha), projektowany Park Krajobrazowy Puszczy Sandomierskiej.

Ptaki

W granicach ostoi stwierdzono 47 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 28 z nich wyprowadza tu lęgi. Puszcza Sandomierska stanowi jedną z najważniejszych w kraju ostoi lęgowych kraski oraz podgorzałki. W ostoi licznie i szeroko gąsiorek i derkacz. Na uwagę zasługują również gatunki charakterystyczne dla krajobrazu rolniczego, takie jak np. dzięcioł zielonosiwy, świergotek polny i ortolan. Na zrębach i otwartych terenach wrzosowisk, głównie na poligonie wojskowym w Nowej Dębie zaobserwowano dużą populację lelka. Od 2008 roku rozpoczęto tam reintrodukcję cietrzewia. W centralnej części ostoi, na terenie kompleksu stawowego w Budzie Stalowskiej, grupują się ptaki wodno-błotne, zarówno w okresie lęgów, jak i wędrówek.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W granicach ostoi stwierdzono 23 typy siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej takich jak np. grądy, buczyny, łęgi olszowo-jesionowe i dębowo-wią-

Tabela 3.163. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Puszcza Sandomierska
Table 3.163. Key bird species recorded in Sandomierz Forest IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2009	+		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2004–2009	10–20 p	DL	**A1, B2, C1, C6**
Bielaczek *Mergus albellus*	Z	2004–2009	+		
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2009	60 m*	DL	**C6**
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2004–2009	+		
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2004–2009	10–40 i	PS	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	M	2004–2009	+		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	10–20 m	E	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2009	5–10 p	E	
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*	M	2004–2009	+		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	50–120 i	DL	
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	2004–2009	+		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	20–30 p	E	**B2, C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	200–220 p	DL	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	10–30 p	PS	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	5–10 p	E	**C6**
Gadożer *Circaetus gallicus*	M	2004–2009	+		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	20–30 p	E	
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2009	+		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2004–2009	5–10 p	PS	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	5–7 p	DL	
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2004–2009	+		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2009	+		
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2004–2009	0–20 m	E	
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2009	10–15 m	E	
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2009	200–300 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	2–5 p	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2004–2009	+		
Dubelt *Gallinago media*	M	2004–2009	+		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2009	0–25 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2004–2009	0–25 i	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2009	0–50 i	DL	
Puszczyk uralski *Strix uralensis*	L	2004–2009	2–6 p	E	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2004–2009	100–150 p	E	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	30–50 p	E	
Kraska *Coracias garrulus*	L	2004–2009	10–20 p	DL	**A1, C1, C6**
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	40–60 p	PS	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2009	100–150 p	PS	
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*	L	2004–2009	20–30 p	E	**C6**
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	50–70 p	PS	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	100–150 p	PS	
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	20–30 p	E	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	M	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	100–150 p	PS	
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2004–2009	30–60 p	PS	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	1 000–1 200 p	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	50–70 p	E	

* łączna liczba samców wypuszczonych w latach 2008–2010 z programu reintordukcji

zowo-jesionowe, bory bagienne, wrzosowiska i murawy napiaskowe. Występuje tu także co najmniej 19 gatunków z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, wśród nich: jelonek rogacz, pachnica dębowa, modraszek nausitous, modraszek telejus, czerwończyk nieparek, szlaczkoń szafraniec, trzepla zielona, traszka grzebieniasta, kumak nizinny, minóg strumieniowy, wilk i ponikło kraińskie. Na szczególną uwagę zasługują takie bezkręgowce, jak modliszka zwyczajna, pasyn lucylla i strojniś nadobny oraz stanowiska wawrzynka główkowego.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- zmiany użytkowania rolniczego terenu; zarastanie i zalesianie terenów otwartych, zaprzestanie pielęgnacji użytków zielonych i intensyfikacja gospodarki.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- usuwanie drzew dziuplastych;
- zanieczyszczenie wód i gleby;
- niewłaściwa gospodarka na kompleksach stawowych;
- kłusownictwo i płoszenie zwierzyny.

Podziękowania

Autor dziękuje za pomoc przy uzupełnieniu danych ornitologom Jerzemu Grzybkowi i Mirosławowi Kacie.

Źródła danych

Natura 2000 SDF/PLH18_20 Uroczyska Puszczy Sandomierskiej, Natura 2000 SDF/PLB180005 Puszcza Sandomierska, Kata – dane niepubl. z lat 2004–2009, Kata, Sebastian (2009), Krawczyk i in. (2007).

164. Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola
(Jaktorow and Krasnicza Wola Fishponds)

Kryteria BirdLife International: A4iii, C4

Autorzy: Sławomir Chmielewski (Mazowiecko-Świętokrzyskie Towarzystwo Ornitologiczne)**, Roman Stelmach**

Kod ostoi: PL164
Współrzędne geograficzne: 52°07'N, 20°32'E
Powierzchnia: 1 329 ha
Położenie administracyjne: województwo mazowieckie; powiat grodziski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja, obejmująca swym zasięgiem dwa nieduże kompleksy stawów rybnych położone wśród pól uprawnych. Omawiany obszar wyróżnia się jako miejsce koncentracji w okresie przelotów gęsi białoczelnej i zbożowej oraz czajki i siewki złotej. Łączne koncentracje ptaków wodno-błotnych w czasie migracji sięgają 20 000 os.

Short summary
A small site including two small complexes of fish breeding ponds situated among agricultural land. The area stands out as a place of congregation for Greater White-fronted Goose and Bean Goose during migrations as well as Eurasian Golden Plover and Lapwing. Total congregations of waterbirds during migration reach 20,000 individuals.

Ogólny opis ostoi
Ostoja leży w obrębie Równiny Łowicko-Błońskiej. Obejmuje ona dwa nieduże kompleksy stawów rybnych otoczone siedliskami otwartymi, głównie polami uprawnymi. Teren jest równinny, prawie bezleśny, charakteryzuje się dobrymi glebami brunatnoziemnymi i czarnymi ziemiami. Stawy w Jaktorowie zasilane są rzeczką Pisia Tuczna, zaś stawy w Kraśniczej Woli zasila rzeczka bez nazwy. Stawy w Jaktorowie są czynnymi stawami hodowlanymi będącymi jednocześnie Rybacką Stacją Doświadczalną Łąki Jaktorowskie SGGW. Stawy w Kraśniczej Woli należą do Nadleśnictwa Chojnów i nie są gospodarczo wykorzystywane – tworzą one teren o dużym stopniu naturalności, mocno zarośnięty trzciną, otoczony z trzech stron niewielkim lasem. Pola i łąki pomiędzy stawami Jaktorów i Kraśniczą Wolą w okresie migracji wiosennych są miejscem odpoczynku i żerowania wielotysięcznych stad gęsi zbożowych, białoczelnych i gęgaw oraz czajek i siewek złotych. Obszary te od lutego do kwietnia są podmokłe, przez co ograniczona jest penetracja ludzi. Otoczenie ostoi jest silnie zurbanizowane.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 3%, łąki i pastwiska – 45%, zbiorniki wodne i cieki – 9%, inne grunty (orne i tereny zabudowane) – 43%.

Formy ochrony przyrody
Teren nie jest objęty żadną formą ochrony.

Ptaki
W ostoi stwierdzono gniazdowanie 12 gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej oraz 3 spośród wpisanych do „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Omawiany obszar wyróżnia się jako miejsce koncentracji w okresie przelotów gęsi białoczelnej i zbożowej, ponadto odnotowano znaczącą liczebność siewki złotej – 3 000 os. (Jaktorów) + 4 000 os. (Kraśnicza Wola), łączne koncentracje ptaków wodno-błotnych w okresie migracji przekraczają 20 000 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi
W ostoi zidentyfikowano 2 gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej – bobra i kumaka nizinnego. Na łąkach występuje rzadka roślina – goździk pyszny.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenia w ostoi
- przeznaczenie terenów na budownictwo mieszkaniowe;
- dewastowanie zastawek na stawach w Kraśniczej Woli.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- budowa autostrady A-2 biegnącej po granicy ostoi; może to spowodować odwodnienie części terenu;
- modernizacja i rozbudowa stawów hodowlanych SGGW;
- intensywne polowania;
- składowisko balastu poflotacyjnego z pobliskiej oczyszczalni ścieków.

Podziękowania
Autorzy dziękują Dorocie i Jarosławowi Gawrońskim oraz Wojciechowi Sobocińskiemu za pomoc w zebraniu materiałów.

Źródła danych
Kartoteka ornitologiczna Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego, Mariusz Grzeniewski – dane niepubl.

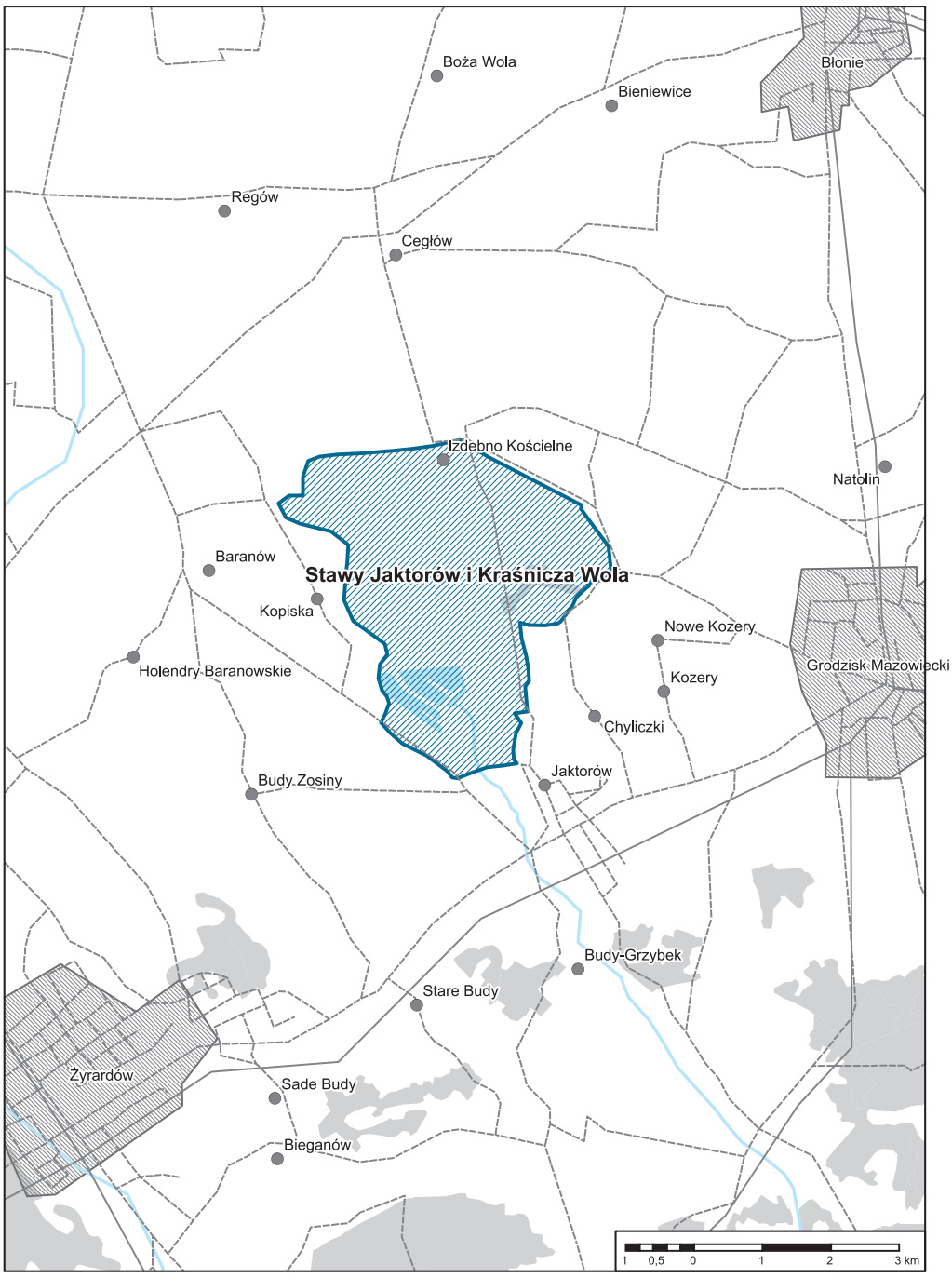
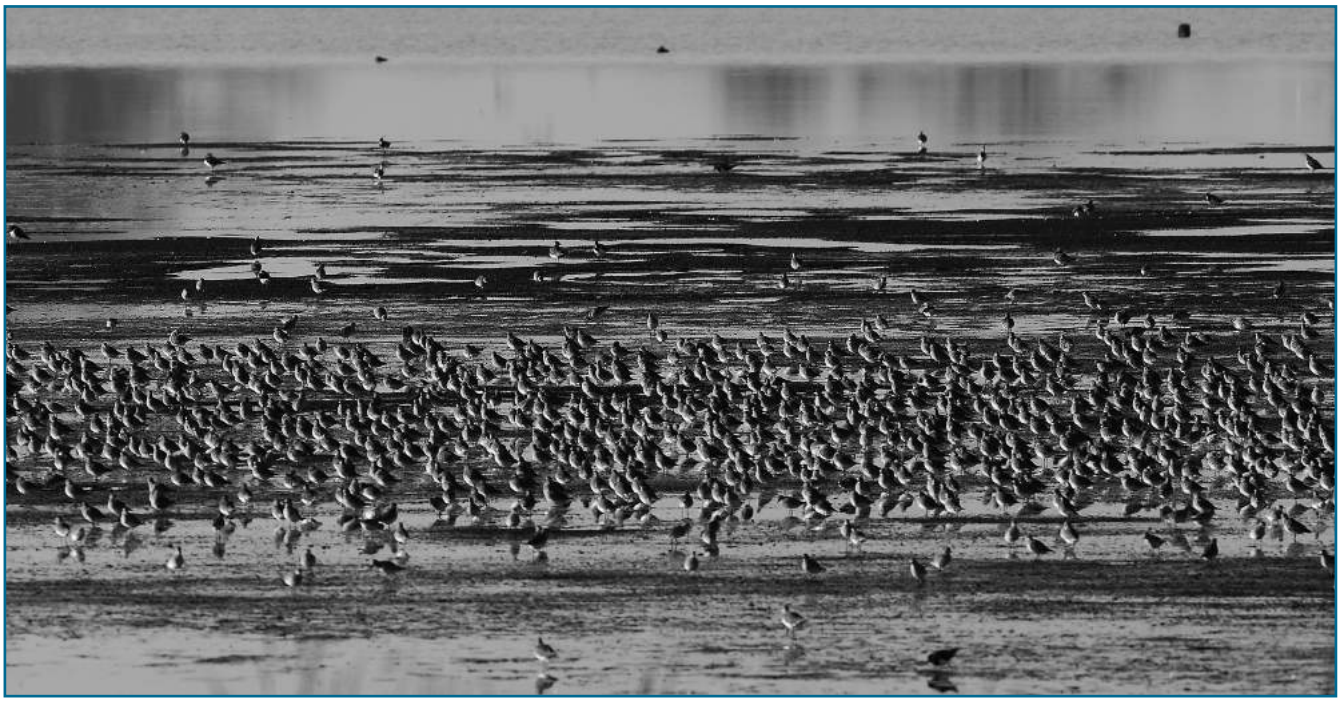

Boża Wola
Bieniewice
Błonie
Regów
Cegłów
Izdebno Kościelne
Natolin
Baranów
Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola
Kopiska
Nowe Kozery
Grodzisk Mazowiecki
Holendry Baranowskie
Kozery
Chyliczki
Budy Zosiny
Jaktorów
Budy-Grzybek
Stare Budy
Żyrardów
Sade Budy
Bieganów
1 0,5 0 1 2 3 km

Tabela 3.164. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola
Table 3.164. Key bird species recorded in Jaktorow and Krasnicza Wola Fishponds IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2008	max. 20 000 i		**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	M	2004–2008	min. 3 i		
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2004–2008	min. 4 400 i		
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2004–2008	min. 1 830 i		
Gęgawa *Anser anser*	M	2004–2008	min. 250 i		
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2008	2 p		
Bernikla białolica *Branta leucopsis*	M	2004–2008	0–3 i		
Świstun *Anas penelope*	M	2004–2009	220–472 i		
Cyraneczka *Anas crecca*	M	2004–2008	min. 70 i		
Rożeniec *Anas acuta*	M	2004–2008	min. 67 i		
Cyranka *Anas querquedula*	M	2004–2008	min. 65 i		
Płaskonos *Anas clypeata*	M	2004–2008	min. 30 i		
Podgorzałka *Aythya nyroca*	M	2004–2008	1 i		
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2008	2 i		
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2009	11 p		
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2009	9 p		
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2008	3 m		
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2004–2008	1 p		
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2009	10–24 i		
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*	M	2004–2008	1 i		
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2004–2008	min. 5 i		
Bocian biały *Ciconia ciconia*	M	2004–2008	min. 238 i		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	M	2004–2008	min. 2 i		
Kania czarna *Milvus migrans*	M	2004–2008	min. 2 i		
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2004–2008	min. 4 i		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2008	2–3 p		
Błotniak zbożowy *Circus cyaneus*	M	2004–2008	min. 3 i		
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	M	2004–2008	min. 2 i		
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2004–2008	+		
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2004–2008	min. 8 i		

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Kobczyk *Falco vespertinus*	M	2004–2009	1–2 i		
Drzemlik *Falco columbarius*	M	2004–2008	+		
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	M	2004–2008	1 i		
Zielonka *Porzana parva*	L	2004–2008	1–2 m		
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	1–2 m		
Łyska *Fulica atra*	M	2004–2008	min. 200 i		
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2008	1–2 p		
Żuraw *Grus grus*	M	2004–2008	min. 372 i		
Siewka złota *Pluvialis apricaria*	M	2004–2008	min. 7 000 i		
Siewnica *Pluvialis squatarola*	M	2004–2008	min. 4 i		
Czajka *Vanellus vanellus*	M	2004–2008	min. 4 000i		
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2008	min. 12 i		
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2004–2008	min. 40 i		
Kulik wielki *Numenius arquata*	M	2004–2009	2–6 i		
Brodziec śniady *Tringa erythropus*	M	2004–2008	min. 5 i		
Krwawodziób *Tringa totanus*	M	2004–2008	min. 18 i		
Kwokacz *Tringa nebularia*	M	2004–2008	min. 20 i		
Samotnik *Tringa ochropus*	M	2004–2008	min. 12 i		
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2008	min. 88 i		
Płatkonóg szydłodzioby *Phalaropus lobatus*	M	2004–2008	min. 2 i		
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2008	min. 26 i		
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2009	12–80 p		
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	M	2004–2008	min. 8 i		
Rybitwa białoczelna Sterna *albifrons*	M	2004–2008	+		
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybridus*	M	2004–2008	min. 19 i		
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2004–2008	min. 22 i		
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2004–2009	19–26 i		
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2008	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2008	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2008	+		

Siewka złota *Pluvialis apricaria* (fot. C. Korkosz)

165. Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie
(Sudety Walbrzysko-Kamiennogorskie Mountains)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3, C1, C6

Autor: Piotr Wasiak

Kod ostoi: PL165
Współrzędne geograficzne: 50°44'N, 16°08'E
Powierzchnia: 57 049 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiaty: kamiennogórski, wałbrzyski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja obejmująca niskie góry, gdzie w krajobrazie dominują rozległe drzewostany, głównie świerkowe, a także buczyny i jaworzyny oraz rozległe ekstensywnie użytkowanych łąk i pastwisk. Jest to jedna z dziesięciu najważniejszych w skali kraju ostoi bociana czarnego, puchacza, sóweczki, dzięcioła zielonosiwego, jarzębatki oraz gąsiorka, ponadto istotna dla derkacza i włochatki.

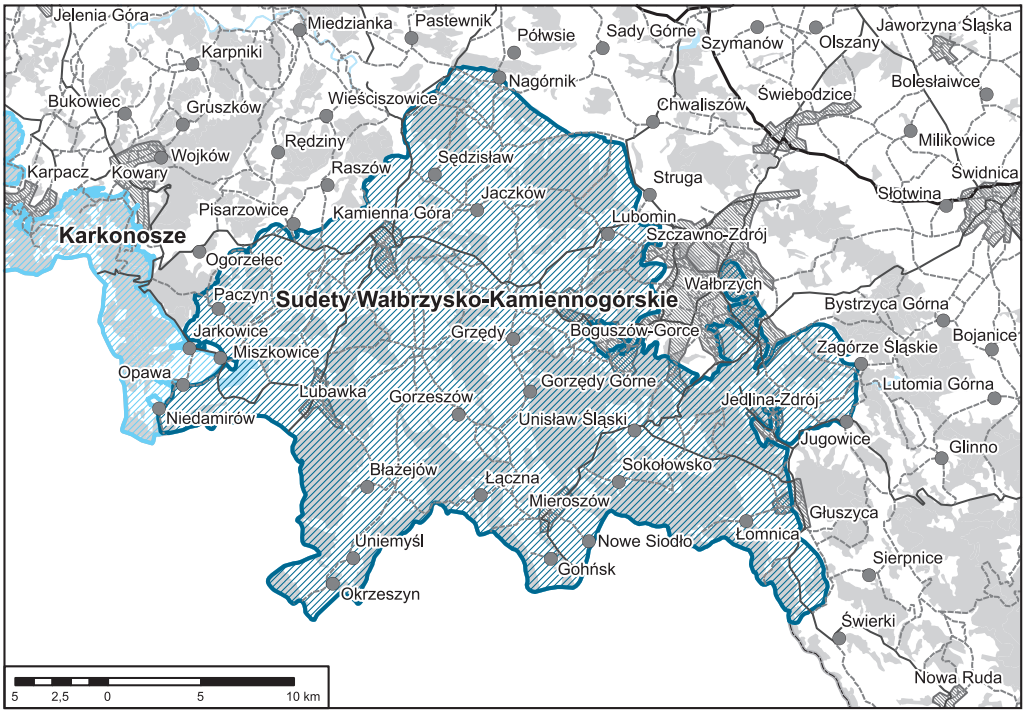
Short summary
A large site encompassing low mountains covered with vast forests (mostly spruce, also beech and sycamore) but also non-intesively used meadows and pastures. Important site for Eurasian Eagle Owl, Eurasian Pygmy Owl, Grey-headed Woodpecker, Red-backed Shrike, Black Stork, Corncrake, Tengmalm's Owl and Barred Warbler on national scale.

Ogólny opis ostoi
Obszar obejmuje północno-zachodnią część Sudetów Środkowych: Góry Kamienne, Góry Wałbrzyskie, Zawory i część Wzgórz Bramy Lubawskiej oraz wcinające się pomiędzy te pasma: Kotlinę Kamiennogórską i Obniżenie Ścinawki. Są to stosunkowo niskie góry, rozciągające się na wysokości 380–936 m n.p.m., które jednak dzięki specyficznej strukturze geologicznej charakteryzują się dużą stromością stoków i zróżnicowanym profilem linii grzbietowej.
Góry Kamienne to długie pasmo w kształcie łuku z ramionami skierowanymi na południe, zbudowane ze skał wulkanicznych, leżących na podłożu plastycznych skał osadowych. Od południa opadają w Kotlinę Krzeszowską, którą od strony Czech zamyka niewielkie, graniczne pasmo Zaworów, zbudowane ze skał piaskowcowych stanowiących fragment tarczy Basenu Czeskiego. Pomiędzy Zaworami a Górami Suchymi (wschodnia część Gór Kamiennych) leży fragment Obniżenia Ścinawki. Położone bardziej na północ Góry Wałbrzyskie tworzą izolowane kopuły wznoszące się ponad poziom Pogórza Wałbrzyskiego. Pod względem rzeźby i budowy geologicznej nie różnią się one istotnie od Gór Kamiennych. W północno-wschodniej części obszaru znajduje się niewielka, podzielona zalesionymi wzniesieniami Kotlina Wałbrzyska, na której terenie rozciąga się miasto Wałbrzych. Na zachód od Gór Kamiennych leży Kotlina Kamiennogórska rozdzielająca Sudety Środkowe od Sudetów Zachodnich. Stanowi ona najwięk-

Tabela 3.165. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie
Table 3.165 Key bird species recorded in Sudety Walbrzysko-Kamiennogorskie Mountains IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2001–2009	9–15 p	DL	
Przepiórka *Coturnix coturnix*	L	2006–2009	302–400 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	12–17 p	DL	**C6**
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	11–14 p	DL	
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2006–2009	13–20 p	DL	
Kania czarna *Milvus migrans*	L	2008–2009	1–2 p	DL	
Kania ruda *Milvus milvus*	L	2008–2009	1–2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2007–2009	3–5 p	DL	
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*	L	2006–2007 2009	1 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2006–2009	2–5 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2006–2009	250–270 m	DL	**A1, C1**
Żuraw *Grus grus*	L	2007–2009	1 p	DL	
Siniak *Columba oenas*	L	2006–2009	125–180 p	DL	**B3**
Puchacz *Bubo bubo*	L	2004–2009	7–12 p	DL	**B2, C6**
Sóweczka *Glaucidium passerinum*	L	2006–2009	56–90 p	DL	**C6**
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2006–2009	22–30 p	DL	**C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2006–2009	9–15 p	DL	

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2006–2009	63–90 p	DL	**B2, C6**
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2006–2009	139–200 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2006–2009	1–2 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2006–2009	16–20 p	DL	
Pliszka górska *Motacilla cinerea*	L	2006–2009	250–300 p	DL	
Pluszcz *Cinclus cinclus*	L	2006–2009	50 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2006–2009	6–10 p	DL	
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2002–2009	190 p	DL	
Strumieniówka *Locustella fluviatilis*	L	2002–2009	95 p	DL	
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2006–2009	220–300 p	DL	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2006–2009	12–20 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	L	2006–2009	7–15 p	DL	
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006–2009	838–2300 p	E	**C6**
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2006–2009	13–15 p	DL	
Orzechówka *Nucifraga caryocatactes*	L	2002–2009	35 p	DL	
Czeczotka *Carduelis flammea*	L	2001–2009	11–15 p	DL	

sze obniżenie w granicznym paśmie Sudetów. Z jej płaskiego dna wznoszą się strome wzniesienia Wzgórz Bramy Lubawskiej. Głównymi rzekami na terenie obszaru są Bóbr z dopływami: Zadrną i Leskiem, a także Bystrzyca i dopływ Nysy Kłodzkiej – Ścinawka.

W krajobrazie tego obszaru przeważają rozległe, ekstensywnie użytkowane łąki i pastwiska, przy mniejszym udziale gruntów ornych, ograniczonych swym zasięgiem głównie do Kotliny Kamiennogórskiej. Znaczący jest również udział długo nieużytkowanych łąk obfitujących w zadrzewienia wierzbowo-olszowe oraz w ciepłolubne, różnowiekowe zarośla głogów i dzikich róż. W wyniku sąsiedztwa licznych ośrodków przemysłowych lasy zostały silnie zmienione, jednak na licznych stromych niedostępnych zboczach zachowały się duże fragmenty cennych, naturalnych drzewostanów: jaworzyn, kwaśnych i żyznych buczyn górskich, podgórskich łęgów olszowo-jesionowych oraz borów bagiennych. Istotny jest też udział wychodni i osuwisk skalnych oraz kilkadziesiąt eksploatowanych i nieczynnych już kamieniołomów. W śródgórskich obniżeniach znajdują się liczne, zwykle niewielkie zbiorniki wodne, w postaci stawów, zalanych wyrobisk, odstojników kopalnianych i stałych rozlewisk, a jedynym większym akwenem jest zbiornik zaporowy Bukówka na rzece Bóbr. Sieć rzeczna jest tu dosyć bogata, choć dominują bardzo niewielkie, często okresowe cieki. Wiele mniejszych potoków odznacza się naturalnym charakterem, natomiast największe rzeki zostały mocno uregulowane i zachowały się tu jedynie niewielkie naturalne ich fragmenty.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 36%, łąki i pastwiska – 35%, inne tereny rolne – 23%, tereny zabudowane – 4%, wyrobiska i tereny poprzemysłowe – 1%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody

Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich (6 493 ha), rezerwaty przyrody: Głazy Krasnoludków (9,4 ha), Kruczy Kamień (12,61 ha), specjalne obszary ochrony siedlisk: Góry Kamienne PLH020038 (24 098,86 ha) oraz Masyw Chełmca PLH020057 (378,51 ha).

Ptaki

Ostoja jest miejscem występowania gatunków związanych z lasami i ekstensywnymi obszarami rolniczymi. Stwierdzono tu 213 gatunków ptaków, w tym 159 lęgowych. Wykazano 43 gatunki z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, wśród których 25 jest lęgowych. Jednocześnie 7 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie to jedna z dziesięciu najważniejszych w skali kraju ostoi bociana czarnego, puchacza, sóweczki, dzięcioła zielonosiwego, jarzębatki oraz gąsiorka. Ponadto występuje tu 1% populacji derkacza, włochatki, krogulca, siniaka i orzechówki, 5–10% populacji pluszcza i pliszki górskiej oraz ponad 10% populacji czeczotki. Wiele gatunków ptaków osiąga w ostoi swoją górną granicę zasięgu, m.in. znajdują się tu najwyżej położone w Polsce stanowiska kropiatki, wodnika, cyraneczki, cyranki, łozówki, ortolana i potrzeszcza.

Śródgórskie obniżenia mają znaczenie jako trasa migracji gęsi, kaczek, kormoranów, bocianów białych, ptaków drapieżnych, ptaków siewkowych oraz gawronów pokonujących barierę Sudetów. W okresie polęgowym notowano w ostoi duże koncentracje łuszczaków i trznadli.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na obszarze ostoi stwierdzono występowanie 20 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej, w tym dobrze zachowane jaworzyny (*Tilio plathyphyllis-Acerion pseudoplatani*), kwaśne buczyny (*Luzulo-Fagenion*), żyzne buczyny (*Dentario glandulosae-Fagenion*, *Galio odorati-Fagenion*) oraz górskie łąki konietlicowe użytkowane ekstensywnie (*Polygono-Trisetion*) i górskie łąki świeże (*Arrhenatherion elatioris*). Wykazano tutaj również 18 gatunków zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej, w tym 6 gatunków nietoperzy, a także związane z naturalnymi rzekami wydrę, głowacza białopłetwego i minoga strumieniowego. Góry te są ponadto bardzo ważną częścią korytarza ekologicznego Sudetów, łączącego Góry Stołowe i Sowie z Karkonoszami, Rudawami Janowickimi i Górami Kaczawskimi. W ostoi wykazano 5 gatunków roślin z „Polskiej czerwonej księgi roślin", w tym kukułkę bzową, włosienicznika pędzelkowanego i przytulię szorstkoowockową. Dodatkowo odnotowano 24 gatunki (nie licząc ptaków) z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt", w tym głowacza pręgopłetwego oraz popielicę. Obecnie znajdują się tutaj jedyne w zachodniej Polsce stanowiska niepylaka apollo i niepylaka mnemozyna.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- masowy wypas, ujednolicenie użytkowania na dużych powierzchniach, zanik niekoszonych lub nieintensywnie użytkowanych łąk, zanik zakrzaczeń w krajobrazie rolniczym.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wyrąb starych i dziuplastych drzew, usuwanie martwego drewna z lasu, fragmentacja drzewostanów w wyniku klęsk żywiołowych, zagęszczanie sieci szlaków zrywkowych i dróg leśnych, zalesianie nieodpowiednimi gatunkami drzew (sosna, świerk, modrzew);
- zalesianie dużych obszarów łąk;
- eksploatacja piasku, żwiru oraz kruszywa (porfiru i melafiru) w 7 dużych wyrobiskach i kamieniołomach oraz plany utworzenia kilku następnych;
- budowa drogi szybkiego ruchu S-3;
- zajmowanie siedlisk ptaków przez zabudowę letniskową i infrastrukturę rekreacyjną.

Podziękowania

Autor dziękuje za udostępnienie danych następującym osobom: Arturowi Adamskiemu, Grzegorzowi Bobrowiczowi, Karolinie Dobrowolskiej, Cezaremu Dziubie, Markowi Grobelnemu, Wojciechowi Grzesiakowi, Zbigniewowi Jakubcowi, Annie, Adeartowi i Joannie Kogut, Kamili Misztal, Kamilowi Strusiowi, Wiesławowi Tabiszowi, Krzysztofowi Zającowi, Krzysztofowi Żarkowskiemu.

Źródła danych

Czapulak i in. (2008, 2008b), Wasiak (2007, 2008), Wasiak, Adamski, Bobrowicz, Dobrowolska, Dziuba, Grobelny, Grzesiak, Jakubiec, Kogut, Misztal, Struś, Tabisz, Zając, Żarkowski – dane niepubl. z lat 2004–2009.

Sóweczka *Glaucidium passerinum* (fot. R. Rąpała)

166. Świętokrzyska Dolina Wisły
(Swietokrzyskie Vistula River Valley)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, C1, C6

Autorzy: Michał Jantarski, Sebastian Sobowiec

Kod ostoi: PL166
Współrzędne geograficzne: 50°32'N, 21°35'E
Powierzchnia: 3 930 ha
Położenie administracyjne: województwo świętokrzyskie; powiaty: staszowski, sandomierski; województwo podkarpackie; powiaty: mielecki, tarnobrzeski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi
Niewielka ostoja rzeczna związana z terasą zalewową Wisły. Rzeka na znacznej długości ma charakter naturalny z ciągami wysp stałych i piaszczystych mielizn. Jedno z najważniejszych w skali kraju lęgowisk rybitwy białoczelnej, rybitwy rzecznej, śmieszki, mewy pospolitej.

Short summary
A small river site including floodland in the Vistula River Valley. The river channel is mostly natural, including numerous islands and sandy shallows. One of the most important breeding sites for Little Tern, Common Tern, Common Black-headed Gull and Common Gull in the country.

Ogólny opis ostoi
Świętokrzyska Dolina Wisły obejmuje 40-kilometrowy odcinek rzeki od ujścia Wisłoki poniżej Połańca do ujścia Koprzywianki tuż przed Sandomierzem. Ostoja jest położona w Kotlinie Sandomierskiej, na Nizinie Nadwiślańskiej. Przez nurt rzeki przebiega granica administracyjna województw świętokrzyskiego i podkarpackiego.

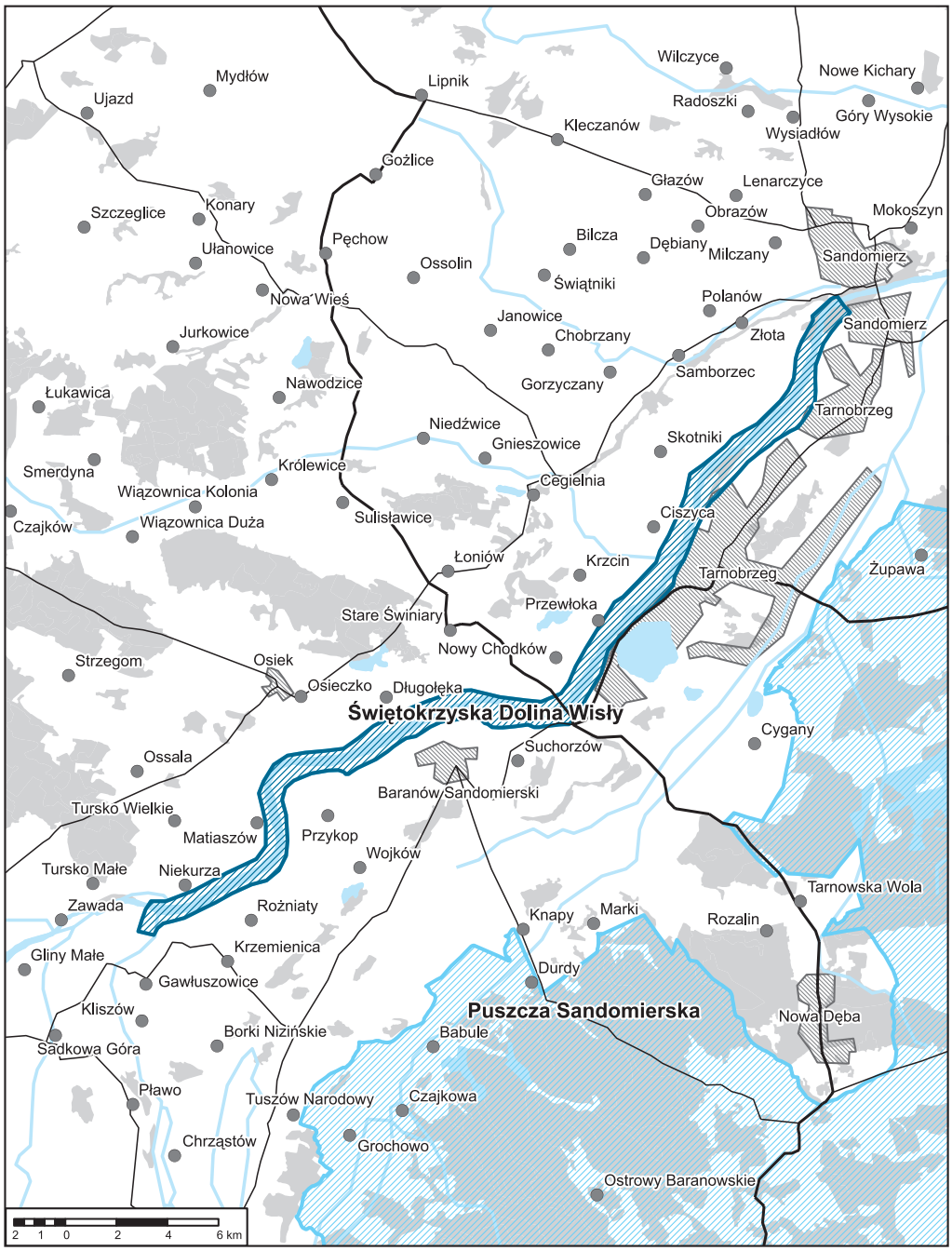
Ostoja jest terytorialnie ograniczona wałem przeciwpowodziowym. Szerokość doliny na całej długości jest zbliżona i wynosi od 1 000 do 1 400 m. Szerokość koryta rzeki waha się od 200 do 450 m. Połowa obszaru jest użytkowana rolniczo, w tym głównie łąki kośne, a w dolnej części także sady i rzadziej pola uprawne. Pozostały teren porastają łęgi i zarośla wierzbowe, występują tu też starorzecza. Charakter rzeki nie jest jednorodny. Odcinki z wyspami (zarówno wysokimi, zarośniętymi drzewami i roślinnością zielną, jak i piaszczystymi) występują naprzemiennie z odcinkami uregulowanymi. Jest to pierwszy w biegu Wisły odcinek, gdzie ptaki związane z wyspami i piaszczystymi ławicami znajdują dogodne warunki do lęgów. W okresie wiosennych i letnich powodzi obszar między wałami jest zalewany i w lipcu–sierpniu tworzą się tu znaczne koncentracje przelotnych siewek. Ten odcinek Wisły pełni także ważną rolę korytarza migracyjnego, a w okresie jesienno-zimowym spotyka się tu duże liczebności ichtiofagów. Teraz temu zjawisku dodatkowo sprzyjać będzie obecność bardzo głębokich, przez co niezamarzających, zbiorników pokopalnianych w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 10%, łąki i pastwiska – 30%, inne tereny rolne – 20%, wody płynące – 30%, inne – 10%.

Formy ochrony przyrody
Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Tarnobrzeska Dolina Wisły PLH180049.

Tabela 3.166. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Świętokrzyska Dolina Wisły
Table 3.166. Key bird species recorded in Swietokrzyskie Vistula River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Gągoł *Bucephala clangula*	M/Z	2009–2010	100 i	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2009	14 i	DL	
Szlachar *Mergus serrator*	M	2009	3 i	DL	
Nurogęś *Mergus merganser*	M	2009	min. 100 i	DL	
Kormoran *Phalacrocorax carbo*	M	2009	min. 2 500 i	DL	
Czapla nadobna *Egretta garzetta*	M	2009	1 i	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2009	12 i	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	M	2009	4 i	DL	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	M	2009	+		
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	min. 3 p	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2009	min. 4 i	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2009	min. 12 m	DL	
Ostrygojad *Haematopus ostralegus*	L	2009	1 p	DL	
Sieweczka rzeczna *Charadrius dubius*	L	2009	min. 20 p	DL	
Sieweczka obrożna *Charadrius hiaticula*	L	2009	2 p	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2009	min. 10 p	DL	**A1, C1**
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	L	2009	3 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2009	2–3 p	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	M	2009	min. 11 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2009	2 000 p	DL	
Mewa pospolita *Larus canus*	L	2009	30–35 p	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	M	2009	1 000–1 500 i	DL	
Mewa białogłowa *Larus cachinnans*	L	2009	3 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2009	140–160 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2009	65–70 p	DL	**B2, C6**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2009	min. 6 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2009	+		

Ptaki

Świętokrzyska Dolina Wisły jest ważnym w skali Polski miejscem lęgów rybitwy białoczelnej i rzecznej, stosunkowo liczny jest tu także rycyk. W ostoi gniazdują istotne dla regionu populacje śmieszki, mewy pospolitej i mewy czarnogłowej. Zwraca uwagę najdalej wysunięte na południe Polski stanowisko lęgowe ostrygojada. Ostoja ta prawdopodobnie jest istotnym korytarzem migracyjnym dla ptaków, o czym może świadczyć duże noclegowisko kormorana (2 500 os.).

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na starorzeczach wykazano rzadkie rośliny, takie jak salwinia pływająca, kotewka orzech wodny czy osoka aloesowata**.** Cenne gatunki ryb to kiełb Kesslera, piskorz i różanka, a z płazów uwagę zwraca obecność kumaka nizinnego i traszki grzebieniastej (gatunki z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej).

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- prace regulacyjne w korycie rzeki, wybieranie piasku i żwiru, likwidacja ławic i wysp oraz budowa kamiennych ostróg.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- wzrost liczby łodzi silnikowych w ostatnim czasie;
- biwakowanie na wyspach przez turystów i wędkarzy w okresie lęgowym ptaków;
- stosowanie pestycydów – intensywne sadownictwo ma negatywny wpływ na mewy, szczególnie w okresie karmienia piskląt;
- odnotowano przypadki wysypywania śmieci komunalnych do starorzeczy i ich zasypywania gruzem.

Źródła danych

Jantarski (w przyg. a, b), Jantarski, Majkut, Sobowiec – dane niepubl., Świętokrzyska Grupa Ornitologiczna (Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody w Kielcach) – dane niepubl., Towarzystwo Obrony Przyrody Ostoja – dane niepubl.

167. Wrocławskie Pola Irygacyjne (Irrigation Fields in Wroclaw)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Grzegorz Orłowski, Waldemar Górka, Stanisław Rusiecki

Kod ostoi: PL167
Współrzędne geograficzne: 51°10'N, 16°58'E
Powierzchnia: 1 119 ha
Położenie administracyjne: województwo dolnośląskie; powiat miejski Wrocław (w obrębie granic administracyjnych Wrocławia)
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków.

Krótka charakterystyka ostoi

Niewielka ostoja obejmująca pola irygacyjne we Wrocławiu służące jako naturalna oczyszczalnia ścieków. Są to głównie siedliska łąkowe, a także mozaika trzcinowisk, osadników i zadrzewień. Jedno z najważniejszych w Polsce miejsc gniazdowania podróżniczka– którego populacja wzrastała w ciągu ostatnich lat, osiągając maksymalną liczebność (ok. 95 par) w 2009 roku – a także ważne regionalnie miejsce postoju dla migrujących ptaków siewkowych.

Short summary

A small site encompassing irrigation fields in Wrocław serving as a natural sewage treatment plant. The area includes mostly meadow habitats, as well as a mosaic of reeds, settling reservoirs and tree-covered areas. One of the most important nesting sites for Bluethroat in Poland, with increasing population reaching 95 pairs in 2009. This is also regionally important intermediate point for migratory waders.

Ogólny opis ostoi

Pola irygacyjne położone są w północnej, peryferyjnej części Wrocławia, zajmując obszar ok. 1 110 ha. Jest to siedlisko ukształtowane w wyniku działalności człowieka – w drugiej połowie 19. wieku pola irygacyjne zostały założone jako naturalna oczyszczalnia ścieków, po uprzednim zniwelowaniu naturalnych pozostałości koryt rzek Odry i Widawy. W procesie oczyszczania ścieki przechodzą przez system osadników, które przy niskim poziomie wód stanowią atrakcyjne miejsce żerowania i odpoczynku dla wielu gatunków ptaków wodno-błotnych, w tym licznie przelatujących przez ten obszar ptaków siewkowych.
Najbardziej rozpowszechnionym siedliskiem są tu łąki (ok. 80% całości terenu), które poprzecinane są gęstą siecią rowów. Część najniżej położonych łąk jest regularnie irygowana ściekami i charakteryzuje się bardzo uproszczonym składem runi, zdominowanym przez kilka gatunków traw. Wyżej położone powierzchnie łąkowe, na których nie prowadzi się zalewów ściekami, są zdecydowanie bardziej urozmaicone florystycznie i występuje tutaj szereg gatunków roślin zielnych typowych dla łąk świeżych; obydwa te rodzaje łąk są regularnie koszone co najmniej 1 raz w roku. Ponadto niewielka część łąk wyłączona została z rolniczego użytkowania, co sprawiło, że pojawiła się na nich roślinność ruderalna (wrotycz *Tanacetum vulgare*, nawłocie *Solidago* sp.), a miejscami także samorzutnie rozprzestrzeniające się krzewy głogu jednoszyjkowego *Crataegus monogyna* i tarniny *Prunus spinosa*. Nieużytkowane łąki zlokalizowane są głównie wzdłuż linii kolejowej Wrocław–Poznań, pomiędzy osiedlami Lipa Piotrowska i Świniary.
Najcenniejszymi siedliskami dla awifauny lęgowej są trzcinowiska. Ich struktura jest bardzo urozmaicona, występują tutaj zarówno zwarte łany trzcin *Phragmites australis* na suchym podłożu, jak i mozaikowate układy roślinności bagiennej, z trzciną, pałką szerokolistną *Typha platyphyllos*, tatarakiem *Acorus calamus*, a lokalnie także z płatami turzyc *Carex* sp. Trzcinowiska położone są w terenie otwartym w otoczeniu łąk, tylko wokół niektórych występują niewielkie skupiska drzew.
Większe obszary leśne graniczą z ostoją od północy oraz południa i zachodu. Teren ten nie jest zamieszkany, a niewielkie osiedla mieszkaniowe znajdują się poza jego granicami.

Tabela 3.167. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Wrocławskie Pola Irygacyjne
Table 3.167. Key bird species recorded in Irrigation Fields in Wroclaw IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Cyraneczka *Anas crecca*	L	2008	3 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008	4 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008–2009	2 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008–2009	21–25 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008	2 p	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	L	2009	3–4 p	DL	
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008–2009	64–95 p	DL	**C6**
Świerszczak *Locustella naevia*	L	2008	37 p	DL	
Brzęczka *Locustella luscinioides*	L	2008	40 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008	3 p	DL	
Kszyk *Gallinago gallinago*	M	2000–2009	max. 850 i	DL	
Krwawodziób *Tringa totanus*	M	1990–2009	max. 110 i	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	1995–2009	max. 550 i	DL	
Brodziec piskliwy *Actitis hypoleucos*	M	1980–2009	max. 135 i	DL	

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

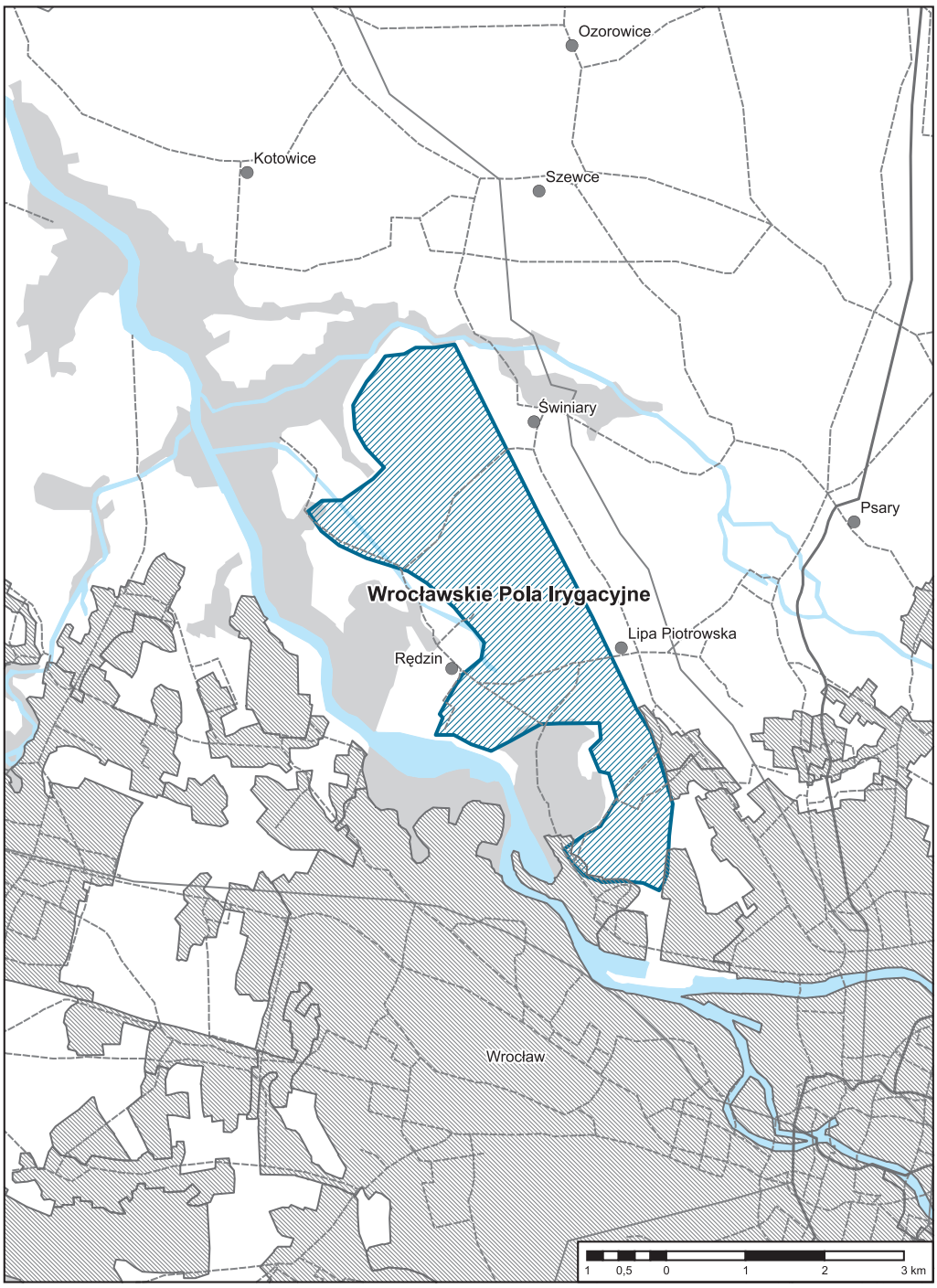
Lasy i zadrzewienia – 6%, łąki i pastwiska – 80%, pola uprawne – 1,5%, mokradła, w tym trzcinowiska – 11%, zbiorniki wodne i cieki – 1%, inne – <0,5%.

Formy ochrony przyrody

Teren nie jest objęty żadną formą ochrony.

Ptaki

Awifauna pól irygacyjnych we Wrocławiu liczy 220 gatunków, z czego 103 to gatunki lęgowe. Stwierdzono tutaj 56 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, a 18 z nich to gatunki lęgowe, włącznie z gatunkami, które występowały tutaj w przeszłości oraz gatunkami gniazdującymi regularnie w ostatnich latach. Aż 36 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".
Pola irygacyjne to jedno z najważniejszych w Polsce miejsc gniazdowania podróżniczka, którego populacja liczy 95 terytorialnych samców. W bezpośredniej okolicy ostoi gniazduje ok. 5 par bociana białego, który żeruje na łąkach w gra-

nicach ostoi. Obszar pól irygacyjnych stanowi także ważne miejsce odpoczynku i żerowania dla migrujących ptaków siewkowych. Notowano tutaj jedne z największych w skali Polski i Śląska koncentracji przelotnych siewkowych, m.in. łęczaka, krwawodzioba, samotnika, kszyka, bekasika czy dubelta.

Ponadto ciepłe wody ściekowe umożliwiają zimowanie kilku gatunkom ptaków, w tym niektórym siewkowym (czajka, bekas, bekasik, samotnik), a także żurawiom. W latach 2000. wykryto liczną zimującą populację siwerniaków, której liczebność w ostatnich sezonach zimowych kształtuje się na stałym poziomie 70–80 os.

Inne walory przyrodnicze ostoi

W zbiornikach wodnych w obrębie ostoi stwierdzono licznie kumaki nizinne *Bombina bombina* (gatunek z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej) i rzekotki drzewnej *Hyla arborea*. Najprawdopodobniej ze względu na silne zanieczyszczenie wód (są to w większości wody ściekowe) płazy te nie rozmnażają się jednak w obrębie pól irygacyjnych.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- lądowienie i osuszanie wielu trzcinowisk, a także zmniejszanie się powierzchni łąk irygowanych ściekami spowodowane spadkiem w ostatnich latach ilości ścieków dopływających na teren pól irygacyjnych;
- budowa obwodnicy autostradowej Wrocławia, która wiosną 2009 roku pociągnęła za sobą likwidację jednego z największych trzcinowisk (6,56 ha);
- duże inwestycje budowlane związane z rozbudową osiedli mieszkaniowych w południowej części pól irygacyjnych.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie użytkowania kośnego łąk, co prowadzi do ekspansji inwazyjnych gatunków roślin, głównie wrotycza;

Kszyk *Gallinago gallinago* (fot. L. Kostkiewicz)

- nadmierne natężenie ruchu kołowego na nieprzystosowanych, wąskich drogach o brukowanej nawierzchni;
- nadmierna penetracja siedlisk lęgowych i niepokojenie ptaków w okresie lęgowym przez obserwatorów i amatorów fotografii;
- zbyt wysoki poziom wód ściekowych w osadnikach, co ogranicza powierzchnię żerowisk dla migrujących siewkowych.

Podziękowania

Autorzy dziękują Dariuszowi Grześkowiakowi, Marcinowi Sękowi, Beacie Czyż, Tadeuszowi Draznemu i Pawłowi Gębskiemu za pomoc w badaniach terenowych.

Źródła danych

EU-Vogelschutzgebiet Riesenfelder Münster (2009) (www.riesenfeldhof.de), Lontkowski i in. (1988), Orłowski, Gębski (2005), Orłowski, Sęk (2005), Orłowski (2006a, b), Orłowski i in. (2008), Orłowski, Górka (w druku), Słychan (1996), Tomiałojć, Stawarczyk (2003).

168. Wysoczyzna Elbląska (Elblag Upland)

Kryteria BirdLife International: A1, B2, B3,C1, C6

Autor: Arkadiusz Sikora

Kod ostoi: PL168
Współrzędne geograficzne: 54°13'N, 19°34'E
Powierzchnia: 39 248 ha
Położenie administracyjne: województwo warmińsko-mazurskie; powiaty: braniewski, elbląski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Ostoja średniej wielkości z przewagą terenów otwartych, użytkowanych rolniczo, oraz znacznym pokryciem przez lasy, głównie liściaste. Obszar jest jednym z najważniejszych w kraju lęgowisk takich gatunków, jak: bocian biały, orlik krzykliwy, derkacz, żuraw, dzięcioły: zielonosiwy i średni, jarzębatka, muchołówka mała i gąsiorek.

Short summary

A middle-sized site consisting mostly of open agricultural land and forests (mainly deciduous). One of the most important breeding sites for White Stork, Lesser Spotted Eagle, Corncrake, Common Crane, Grey-headed Woodpecker, Middle Spotted Woodpecker, Barred Warbler, Red-breasted Flycatcher and Red-backed Shrike in the country.

Ogólny opis ostoi

Granice Wysoczyzny Elbląskiej od strony południowej i zachodniej wyznaczają Żuławy Wiślane, od północnej Zalew Wiślany, a od wschodniej Równina Warmińska. Jest to teren o zróżnicowanej rzeźbie przypominającej krajobraz górski: z głębokimi jarami, wartkimi potokami oraz zbiornikami wody i mokradłami w zagłębieniach. Maksymalne wzniesienie ma wysokość 198 m n.p.m., a deniwelacje dochodzą do 80 m.

Ok. 40% wysoczyzny porastają lasy, wśród których znajdują się zespoły o charakterze naturalnym, takie jak: pomorska buczyna niżowa, lasy bukowo-dębowe, grąd subatlantycki, olsy oraz podgórski łęg jesionowy, gdzie występują typowo górskie gatunki roślin. W największym stopniu pokryta lasem jest północna i północno-zachodnia część wysoczyzny, w pozostałym rejonie przeważają lasy rozdrobnione o powierzchni do kilkuset hektarów.

Tereny otwarte zajęte są głównie przez indywidualne gospodarstwa rolne, lokalnie wielkoobszarowe uprawy zbóż oraz plantacje orzecha i wierzby.

Na wysoczyźnie znajdują się niewielkie miejscowości i osady, a w pobliżu ostoi miasta: Elbląg, Tolkmicko i Frombork.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 40%, grunty orne – 22%, łąki i pastwiska – 20%, inne tereny rolne – 8%, obszary z rozproszoną zabudową i złożone systemy upraw i działek – 7%, mokradła – 2%, zbiorniki wodne i cieki – 1%.

Formy ochrony przyrody

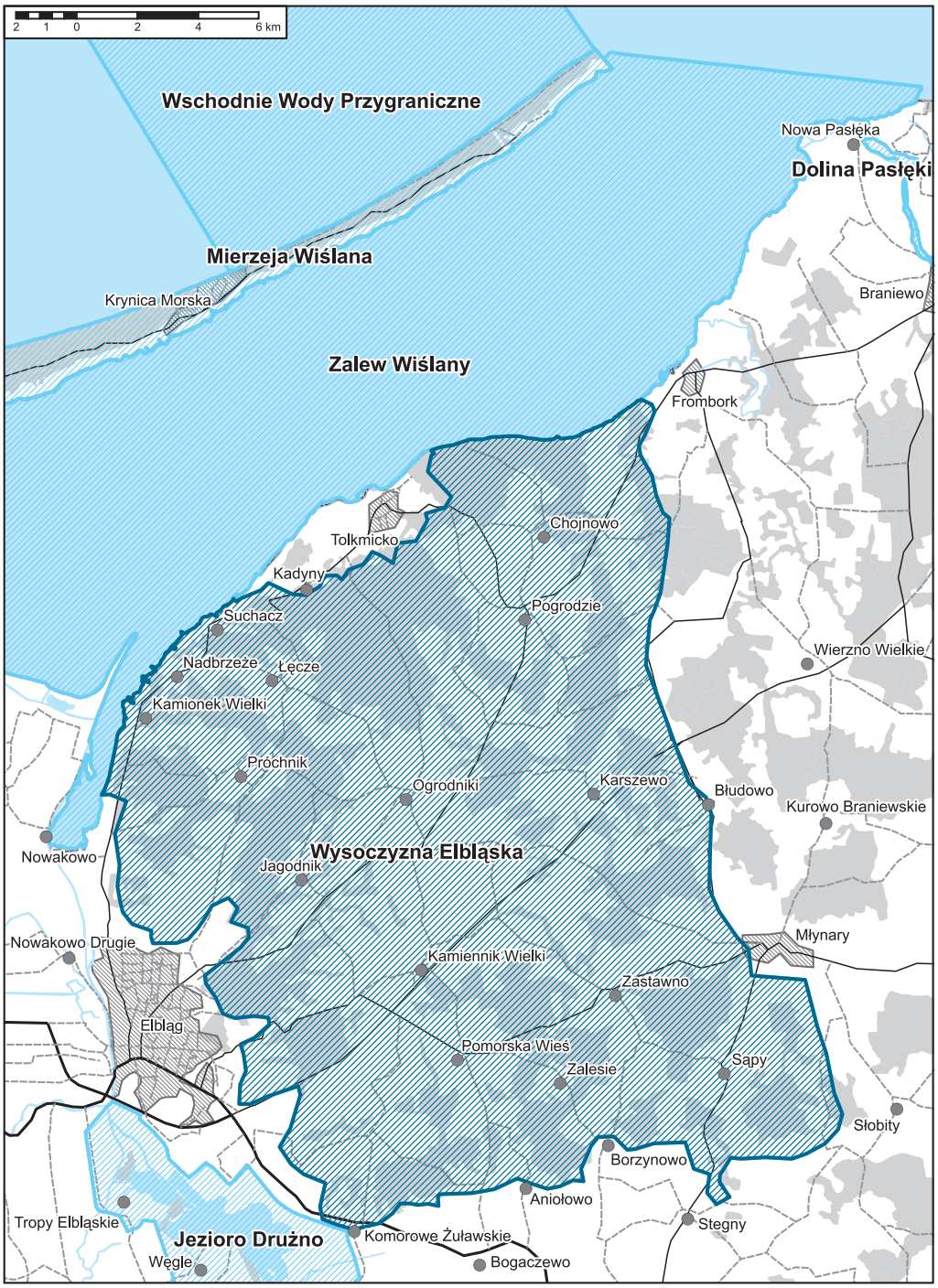
Rezerwaty przyrody: Buki Wysoczyzny Elbląskiej (94,0 ha), Kadyński Las (8,1 ha), Lenki (9,7 ha), Pióropusznikowy Jar (37,3 ha), Park Krajobrazowy Wzniesień Elbląskich (13 460 ha), obszary chronionego krajobrazu: Wysoczyzny Elbląskiej – Zachód (1 873 ha), Wysoczyzny Elbląskiej – Wschód (5 806 ha), Rzeki Baudy (16 678 ha – ok. 35% obszaru zawiera się w proponowanej ostoi); Jeziora Drużno (11 739 ha – ok. 15% obszaru zawiera się w proponowanej ostoi).

Ptaki

W latach 2004–2009 w ostoi gniazdowało 117 gatunków ptaków, a dalszych 9 mogło przystępować do lęgów. Odnotowano tu 18 gatunków lęgowych z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej i 3 gatunki z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt".

Tabela 3.168. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Wysoczyzna Elbląska
Table 3.168. Key bird species recorded in Elblag Upland IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2009	0–1 m	DL	
Bocian czarny *Ciconia nigra*	L	2004–2009	1 p	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2006	190–220 p	DL	**B2, C6**
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2004–2009	15–25 p	E	
Bielik *Haliaeetus albicilla*	L	2004–2009	4–5 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2004–2009	5–8 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2004–2009	19–20 p	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2005–2006	410–460 m	E	**A1, B2, C1, C6**
Żuraw *Grus grus*	L	2004–2009	110–150 p	E	**B2, C6**
Siniak *Columba oenas*	L	2004–2009	110–180 p	E	**B3**
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2005	3 p	E	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2006	25–35 p	E	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2004–2006	60–80 p	E	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2006	290–450 p	E	**B3, C6**
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2006	380 par	E	**B3, C6**
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2006	500 par	E	**C6**
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2006	1 250 par	E	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	0–1 p		

W ostoi gniazduje 6 gatunków, które uznano za kwalifikujące (kryterium C6): bocian biały, derkacz, żuraw, dzięcioł średni oraz jarzębatka i muchołówka mała. Gatunki te osiągają wysokie zagęszczenie w porównaniu z innymi lęgowiskami krajowymi. Ponadto jest to ważne krajowe lęgowisko orlika krzykliwego, dzięcioła zielonosiwego, gąsiorka oraz przepiórki (40–160 samców). W ostoi licznie gniazduje sinak, którego populacja oceniana na 110–180 par, jest jedną z największych w kraju. W okresie wędrówki przez teren ostoi masowo migrują ptaki, w szczególności wróblowe.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Niespotykane nagromadzenie dolin erozyjnych, a jednocześnie wyjątkowe deniwelacje terenu jak na obszar nizinny sprawiają, że na Wysoczyźnie Elbląskiej występuje szereg gatunków roślin górskich. W planowanym SOO Natura 2000 Doliny Erozyjne Wysoczyzny Elbląskiej mieszczącym się w całości w obrębie ostoi zidentyfikowano 8 siedlisk wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Rady.

Wstępne dane dla niewielkich fragmentów ostoi potwierdzają wyjątkowe znaczenie tego terenu dla porostów, np. w dolinie Grabianki zarejestrowano 122 gatunki: 12 gatunków chronionych, 46 zagrożonych w Polsce i 13 gatunków wskaźnikowych lasów naturalnych. Z gatunków rzadkich odnotowano tu pachnicę dębową – figurującą w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Na terenie ostoi występuje wataha wilków oraz znamienne jest duże skupienie popielicy – oba gatunki z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt". Pozostałe składniki przyrody żywej są tu bardzo słabo rozpoznane, ale można przypuszczać, że liczne są rzadkie gatunki grzybów i owadów.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- wyrąb starych drzewostanów;
- intensyfikacja rolnictwa.

Dzięcioł średni *Dendrocopos medius* (fot. C. Korkosz)

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zaniechanie ekstensywnego użytkowania rolnego, zakładanie upraw plantacyjnych, zaorywanie miedz, osuszanie zbiorników i bagien, wypalanie roślinności oraz prowadzenie zabiegów gospodarczych w terminach niedostosowanych do biologii ptaków; w wyniku tych działań niszczone są żerowiska orlika krzykliwego i bociana białego oraz siedliska lęgowe m.in. derkacza, żurawia, gąsiorka i jarzębatki;
- zalesianie łąk i pastwisk, torfowisk i bagien powoduje ubytek cennych siedlisk ptaków terenów otwartych; wyrąb starodrzewu i drzew dziuplastych oraz usuwanie martwego drewna z lasu ma negatywne znaczenie m.in. dla zespołu dzięciołów oraz siniaka;
- techniczna zabudowa brzegów cieków i regulacja rzek stanowi zagrożenie dla całego zespołu lęgowego ptaków;
- lokowanie farm wiatrowych oraz linii przesyłowych stanowi potencjalne zagrożenie dla ptaków; gatunki kluczowe, np. bocian biały, orlik krzykliwy i żuraw, osiągają tu bardzo wysokie zagęszczenie w skali ich areału lęgowego, co zwiększa ryzyko kolizji z tego rodzaju obiektami;
- penetrowanie siedlisk lęgowych ptaków przez ludzi.

Podziękowania

Piotrowi Zielińskiemu, Zdzisławowi Cenianowi, Grzegorzowi Neubauerowi i Waldemarowi Półtorakowi dziękuję za pomoc w prowadzeniu prac terenowych. Eugeniuszowi Nowakowi jestem wdzięczny za wszechstronną pomoc organizacyjną, a Fundacji Zoologische Gesellschaft z Frankfurtu za finasowanie badań terenowych w roku 2006.

Źródła danych

Buliński (1998), Jurczyszyn (1997), Monitoring Ptaków Drapieżnych – mat. niepubl., Sikora (2006, 2006b, 2007), Sikora i in. (2007), Sikora – mat. niepubl., Szymczyk i Zalewska (2008), Tokarz (1961).

169. Dolina Średzkiej Strugi i Maskawy
(Sredzka Struga and Maskawa River Valley)

Kryteria BirdLife International: C6

Autorzy: Przemysław Wylegała, Maciej Szajda

Kod ostoi: PL169
Współrzędne geograficzne: 52°13'N, 17°19'E
Powierzchnia: 1 519 ha
Położenie administracyjne: województwo wielkopolskie; powiaty: poznański, średzki, wrzesiński
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi
Mała ostoja obejmująca fragment niewielkiej doliny rzecznej z mozaiką podmokłych łąk, pól, dawnych wyrobisk potorfowych, zbiorowisk szuwarowych, olsów i łozowisk oraz kompleks stawów rybnych. Ważna w skali kraju ostoja lęgowa rybitwy czarnej, a także istotny punkt przystankowy dla migrujących ptaków blaszkodziobych, szczególnie gęsi.

Short summary
Small site encompassing small river valley together with the mosaic of different habitats: wet meadows, arable fields, post-peat digging reservoirs, bog woodland, osiers and fishponds. This is one of the most important breeding sites for Black tern in the country, and important stopover point for migrating waterbirds, especially geese.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje doliny niewielkich dopływów Warty przecinających Równinę Wrzesińską – obszar rolniczy o niedużym zalesieniu. Rozciąga się między miejscowościami Szczodrzykowo i Miłosław. Dno doliny zajęte jest głównie przez ekstensywnie użytkowane łąki i pastwiska oraz silnie zarośnięte roślinnością szuwarową dawne wyrobiska potorfowe. Największy kompleks torfianek znajduje się w rejonie Środy Wielkopolskiej, zajmuje on powierzchnię ponad 100 ha. W zachodniej części ostoi, w rejonie miejscowości Szczodrzykowo i Pierzchno, znajdują się dwa płytkie zbiorniki retencyjne (o powierzchni kilku–kilkunastu hektarów) zbudowane na potrzeby nawadniania okolicznych pól uprawnych. We wschodniej części ostoi leży duży kompleks stawów rybnych w Miłosławiu otoczonych lasami oraz polami uprawnymi. W okresie wiosennych wezbrań znaczna część ostoi jest silnie podtopiona lub zalana. Największe powierzchnie zalewowych łąk położone są w rejonie Środy Wielkopolskiej oraz Nietrzanowa.

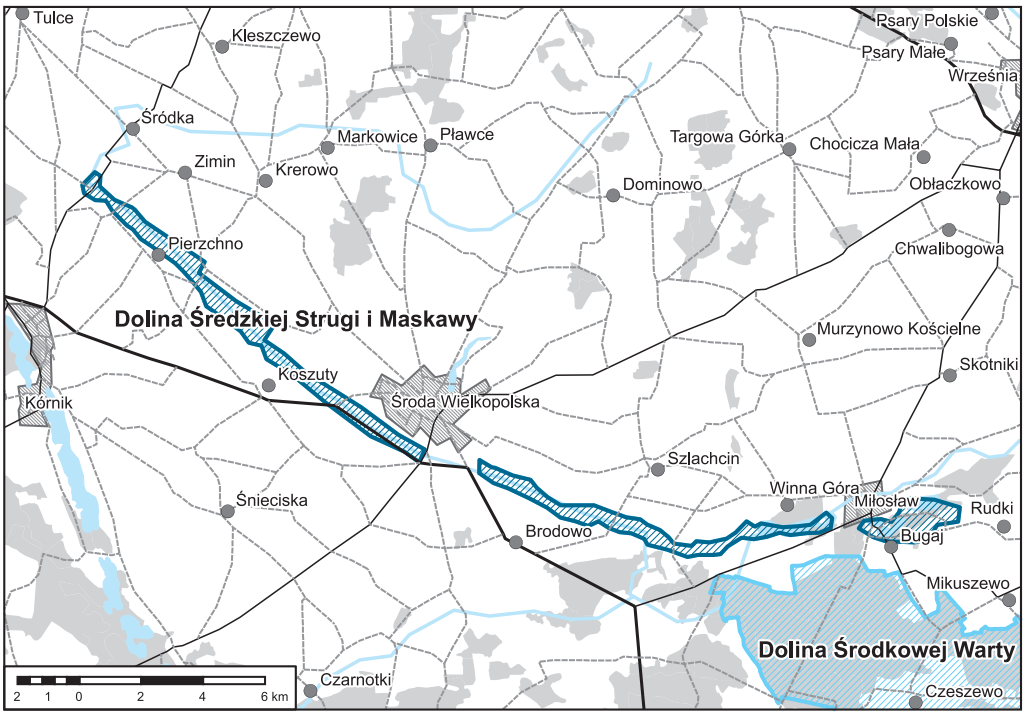
Formy ochrony przyrody
Obszar Chronionego Krajobrazu Bagna Średzkie.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi
Lasy i zadrzewienia – 5%, łąki i pastwiska – 50%, inne tereny rolne – 20%, mokradła – 15%, zbiorniki wodne i cieki – 10%.

Inne walory przyrodnicze ostoi
Ostoja stanowi ważną w regionie ostoję płazów, zwłaszcza kumaka nizinnego.

Tabela 3.169. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Dolina Średzkiej Strugi i Maskawy
Table 3.169. Key bird species recorded in Sredzka Struga and Maskawa River Valley IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesement	Kryterium Criterion
Łabędź niemy *Cygnus olor*	L	2008–2009	20–25 p	DL	
Łabędź niemy *Cygnus olor*	M	2008–2009	150–200 i	DL	
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2008–2009	max. 4 000 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2008–2009	max. 3 500 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2008–2009	max. 2 400 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2008–2009	65–70 p	DL	
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*	M	2008–2009	max. 5 400 i	DL	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	L	2008–2009	10–13 p	DL	
Zausznik *Podiceps nigricollis*	L	2008–2009	15–25 p	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2008–2009	17–18 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008–2009	5–7 p	DL	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2008–2009	70–90 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2008–2009	6 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2008–2009	18–19 p	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2008–2009	3–5 m	DL	
Zielonka *Porzana parva*	L	2008–2009	6–9 m	DL	
Derkacz *Crex crex*	L	2008–2009	6–7 m	DL	
Żuraw *Grus grus*	L	2008–2009	10–12 p	DL	
Łęczak *Tringa glareola*	M	2008–2009	max. 190 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2008–2009	1 300–1 400 p	DL	
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2008–2009	0–10 p	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2008–2009	20–44 p	DL	
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2008–2009	70–94 p	DL	**C6**
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2008–2009	2–3 p	DL	
Wąsatka *Panurus biarmicus*	L	2008–2009	20–30 p	E	
Gąsiorek *Aythya ferina*	L	2008–2009	min. 30 p	PS	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2008–2009	min. 10 p	PS	

Ptaki

W ostoi stwierdzono co najmniej 16 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, z czego 14 jest lęgowych. Jest to jedna z najważniejszych w Polsce ostoi lęgowych rybitwy czarnej (70–94 pary), oraz istotne regionalnie lęgowisko bączka, bąka, błotniaka stawowego, kropiatki, zielonki, rybitwy białowąsej i śmieszki. Dolina Średzkiej Strugi to także ważny punkt przystankowy na trasie wędrówek ptaków siewkowych oraz blaszkodziobych, głównie gęsi zbożowych i białoczelnych.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zarastanie łąk oraz wyrobisk potorfowych zbiorowiskami szuwarowymi;
- płoszenie ptaków na skutek silnej presji wędkarskiej w kluczowych fragmentach ostoi.

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- zbyt szybkie opróżnianie zbiorników retencyjnych podczas sezonu lęgowego ptaków (w suchych latach);
- lokalizowanie w bezpośrednim sąsiedztwie ostoi zespołów turbin wiatrowych;
- zanieczyszczenie wód.

Podziękowania

Za pomoc w zbieraniu danych dziękujemy Michałowi Jankowskiemu i Michałowi Kalecie. Dziękujemy także wszystkim osobom, które aktywnie uczestniczyły w realizacji projektu ochrony rybitwy czarnej – w szczególności Michałowi Jankowskiemu, Elizie Kończal, Tomaszowi Książkiewiczowi oraz Zuzannie Sadzisz.

Źródła danych

Szajda, Wylegała – dane niepubl. z lat 2005–2009, Wylegała i in. (2008).

170. Zbiornik Siemianówka (Siemianowka Reservoir)

Kryteria BirdLife International: A1, A4iii, B1i, B2, B3, C1, C2, C4, C6

Autorzy: Sławomir Niedźwiecki, Tomasz Tumiel, Grzegorz Grygoruk, Paweł Mirski, Marcin Wereszczuk

Kod ostoi: PL170
Współrzędne geograficzne: 52°56'N, 23°50'E
Powierzchnia: 10 208 ha
Położenie administracyjne: województwo podlaskie; powiaty: białostocki, hajnowski
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Średniej wielkości ostoja obejmująca duży zbiornik retencyjny z przyległymi terenami łąkowymi i leśnymi. Jedna z najważniejszych ostoi lęgowych w kraju dla zielonki, rybitw: białoskrzydłej, białoczelnej, rzecznej oraz białowąsej, śmieszki. Jest to także ważny punkt przystankowy dla migrujących ptaków blaszkodziobych i siewkowych.

Short summary

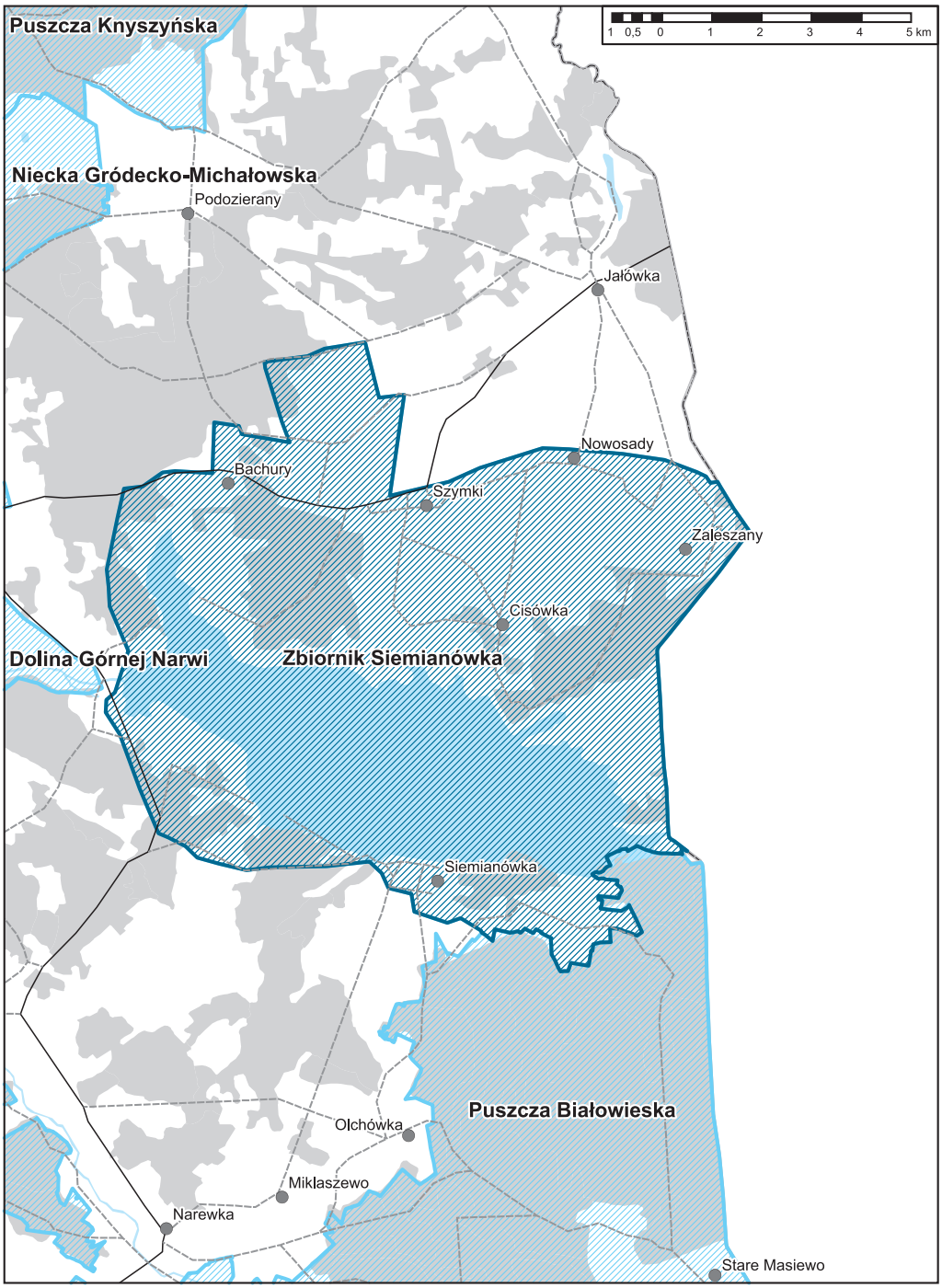
A middle-sized site encompassing a large water retention reservoir and adjacent meadows and forests. One of the most important national breeding sites for Little Crake, White-winged Black Tern, Little Tern, Common Tern, Whiskered Tern, Black-headed Gull and Black-tailed Godwit. It is also an important intermediate point during migration for waterfowl and waders.

Ogólny opis ostoi

Ostoja zlokalizowana jest we wschodniej części Podlasia, między dwoma dużymi kompleksami leśnymi – Puszczą Białowieską i Puszczą Knyszyńską. Centralną część ostoi zajmuje zbiornik zaporowy, powstały w wyniku spiętrzenia rzeki Narwi w jej górnym biegu. Jego budowę rozpoczęto w 1977 roku, a piętrzenie wody trwało od 1988 do 1993 roku. Powierzchnia zbiornika przy maksymalnym poziomie piętrzenia wynosi 3 270 ha, przy minimalnym – 1 170 ha, a średnia głębokość waha się od 1,5 do 2,5 m. Zbiornik Siemianówka, mimo iż jest sztucznym akwenem, cechuje się dużą liczbą siedlisk, a także linią brzegową o naturalnym charakterze. W jego obrębie można wyróżnić trzy baseny, różniące się pojemnością retencyjną. Basen górny charakteryzuje się największym stopniem izolacji – oddzielony jest od pozostałej części zbiornika nasypem kolejowym o długości 5 km, a z wodami pozostałej części łączy go tylko wąski przepust pod mostem kolejowym. Zmiany powierzchni zalewu w poszczególnych latach wpływają na duże zróżnicowanie rozwinięcia linii brzegowej. Basen środkowy jest największą pod względem powierzchni częścią zbiornika. W tej części jest kilka naturalnych wysepek, których powierzchnia i ilość zwiększa się przy spadku poziomu piętrzenia. Basen dolny chociaż jest najmniejszy, wykazuje największe zróżnicowanie zarówno pod względem rozwinięcia linii brzegowej, jak i głębokości. W obrębie tego basenu występują dwie płytkie zatoki oraz najgłębszy fragment zbiornika Siemianówka (maks. 10 m przy zaporze czołowej).

Zbiornik Siemianówka (fot. G. Grygoruk)

Bezpośrednio do zbiornika w tym rejonie przylega kompleks stawów hodowlanych gospodarstwa rybackiego o powierzchni ok. 60 ha.

Oprócz zbiornika retencyjnego w granicach ostoi znajdują się również tereny przylegające do niego (lasy, łąki i pastwiska). Użytki zielone w znacznym stopniu zostały odwodnione poprzez wykonanie rowów otwartych i drenów. Na obszarach leśnych dominują bory świeże z drzewostanem sosnowym, bory mieszane świeże z drzewostanem świerkowym oraz bory mieszane wilgotne z brzozą, a także olsy. Znajdują się tu też grunty orne, kilka wsi i osad oraz dwa kompleksy działek letniskowych.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Lasy i zadrzewienia – 20%, łąki i pastwiska – 30%, inne tereny rolne – 13%, mokradła – 5%, zbiorniki wodne i cieki – 30%, inne – 2%.

Formy ochrony przyrody

Ostoja nie jest objęta żadną formą ochrony.

Ptaki

W latach 1998–2009 na terenie ostoi stwierdzono występowanie 281 gatunków ptaków, w tym 176 lęgowych. Odnotowano tu 70 gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, w tym 45 gniazdujących. 26 gatunków wymienionych jest w „Polskiej czerwonej księdze zwierząt".

Zbiornik Siemianówka stanowi jedną z dziesięciu najważniejszych w kraju ostoi lęgowych dla rybitwy białoskrzydłej, białowąsej, zwyczajnej, śmieszki, zielonki, wodnika, pliszki cytrynowej i dzierzby czarnoczelnej. Także liczebność łabędzia krzykliwego, gęgawy, krakwy, rybitwy białoczelnej, puchacza, kraski oraz podróżniczka przekracza 1% populacji krajowej. W niektórych latach próg ten przekraczają również takie gatunki, jak sieweczka rzeczna i obrożna, batalion, krwawodziób, mewa czarnogłowa, mewa mała, rybitwa czarna, uszatka

Tabela 3.170. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zbiornik Siemianówka
Table 3.170. Key bird species recorded in Siemianowka Reseirvoir IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	M	2004–2009	10 000–50 000 i	DL	**A4iii, C4**
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*	L	2004–2009	1–2 p	DL	**C6**
Gęś zbożowa *Anser fabalis*	M	2001–2008	300–850 i	DL	
Gęś białoczelna *Anser albifrons*	M	2001–2009	650–2 650 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	M	2004–2008	200–450 i	DL	
Gęgawa *Anser anser*	L	2004–2008	30–40 p	DL	
Świstun *Anas penelope*	M	2001–2008	800–3 000 i	DL	
Krakwa *Anas strepera*	L	2004–2009	35–100 p	DL	**B2**
Krakwa *Anas strepera*	M	2004–2008	130–300 i	DL	
Cyranka *Anas querquedula*	L	2004–2008	20–110 p	DL	
Płaskonos *Anas clypeata*	L	2001–2008	5–25 p	DL	
Podgorzałka *Aythya nyroca*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Bielaczek *Mergus albellus*	M	2004–2009	60–150 i	DL	
Jarząbek *Bonasa bonasia*	L	2009	32–40 p	DL	
Cietrzew *Tetrao tetrix*	L	2004–2009	0–2 m	DL	
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	M	2004–2008	7–30 i	DL	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	M	2004–2009	35–100 i	DL	
Bąk *Botaurus stellaris*	L	2004–2006	16–25 m	DL	
Bączek *Ixobrychus minutus*	L	2008	min. 6 p	E	
Czapla biała *Egretta alba*	M	2004–2008	130–180 i	DL	
Bocian biały *Ciconia ciconia*	L	2004–2009	+		
Trzmielojad *Pernis apivorus*	L	2009	2 p	DL	
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*	L	2009	20–40 p	PS	
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*	L	2009	2 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	L	2009	3 p	DL	
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*	M	2008	max. 26 i	DL	
Rybołów *Pandion haliaetus*	M	2008	max. 11 i	DL	
Kropiatka *Porzana porzana*	L	2001–2008	5–30 m	PS	**C6**
Zielonka *Porzana parva*	L	2009	30–50 m	PS	**B3, C6**
Derkacz *Crex crex*	L	2004–2008	min. 20 m	PS	
Żuraw *Grus grus*	M	2002–2009	1 000–1 500 i	DL	**B1i, C2**
Żuraw *Grus grus*	L	2009	10–20 p	PS	
Biegus zmienny *Calidris alpina*	M	2004–2008	200–450 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	M	2001–2009	150–900 i	DL	
Batalion *Philomachus pugnax*	L	2004–2009	0–1 f	DL	
Rycyk *Limosa limosa*	L	2004–2008	12–25 p	DL	**A1, C1**
Rycyk *Limosa limosa*	M	2004–2008	30–130 i	DL	**A1, C1**
Łęczak *Tringa glareola*	M	2004–2008	200–1 100 i	DL	
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*	L	2008–2009	0–1 p	DL	
Mewa mała *Larus minutus*	M	2004–2006	80–450 i	DL	
Śmieszka *Larus ridibundus*	L	2004–2008	1 500–3 000 p	DL	**B3**
Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*	L	2004–2009	60–300 p	DL	**C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	L	2001–2009	8–25 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*	M	2006–2008	20–60 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	M	2001	350–640 i	DL	
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*	L	2004–2008	90–180 p	DL	**B2, C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	L	2004–2008	10–90 p	DL	**C6**
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*	M	2001	700 i	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	L	2004–2008	10–300 p	DL	
Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus*	M	2001–2009	1 000–1 500 i	DL	
Puchacz *Bubo bubo*	L	2009	2–3 p	DL	
Sówczka *Glaucidium passerinum*	L	2009	1–2 p	DL	
Uszatka błotna *Asio flammeus*	L	2004–2008	0–1 p	DL	
Włochatka *Aegolius funereus*	L	2009	2 p	DL	
Lelek *Caprimulgus europaeus*	L	2009	min. 5 p	DL	
Zimorodek *Alcedo atthis*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*	L	2009	9 p	DL	
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*	L	2004–2009	0–1 p	DL	
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*	L	2004–2009	1–2 p	DL	
Lerka *Lullula arborea*	L	2004–2009	+		
Świergotek polny *Anthus campestris*	L	2004–2009	+		
Podróżniczek *Luscinia svecica*	L	2004–2009	10–20 p	PS	
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*	L	2004–2009	0–10 m	DL	**A1, C1**
Jarzębatka *Sylvia nisoria*	L	2004–2009	+		
Muchołówka mała *Ficedula parva*	L	2009	min. 4 p	DL	
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*	M	2004–2009	+		
Gąsiorek *Lanius collurio*	L	2004–2009	+		
Dzierzba czarnoczelna *Lanius minor*	L	2009	1–2 p	DL	
Ortolan *Emberiza hortulana*	L	2004–2009	+		

błotna. W skali regionu ostoja jest także ważnym lęgowiskiem bąka; jest to też jedyne stałe lęgowisko mewy pospolitej oraz jedno z nielicznych wodniczki. We wschodniej części ostoi jest jedno z największych w regionie noclegowisk żurawia. Ostoja jest ponadto istotnym punktem na szlaku ptaków migrujących jako miejsce odpoczynku i żerowania. Stwierdzono tu jedne z większych w kraju koncentracji blaszkodziobych i siewkowatych, w szczególności nura czarnoszyjego i rdzawoszyjego oraz czapli białej i biegusa zmiennego. Jest to również ważne żerowisko ptaków drapieżnych, takich jak gadożer, orlik grubodzioby, rybołów czy bielik.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Na terenie ostoi zidentyfikowano m.in. następujące gatunki zwierząt z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej bądź „Polskiej czerwonej księgi zwierząt": ssaki – wydra, bóbr, łoś, żubr, wilk oraz płazy – ropucha paskówka, grzebiuszka ziemna, kumak nizinny. Ze względu na płytki i okresowy charakter zbiornika, obecność strefy szuwarów i lasów bagiennych, obszar ten jest ważnym korytarzem ekologicznym łączącym sąsiadujące ze zbiornikiem ostoje. Wyludnienie terenu, przed powstaniem zbiornika oraz jego duża powierzchnia sprzyjają migracjom dużych ssaków: łosi, jeleni, wilków, rysi i żubrów, zamieszkujących puszcze: Białowieską i Knyszyńską.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenia w ostoi

- zaprzestanie koszenia i wypasania łąk, zarastanie terenu trzcinowiskami i zaroślami wierzbowymi;
- niekontrolowana zabudowa letniskowa części terenów zalewowych i obrzeży zbiornika;
- niedostosowane do wymogów ptaków zmiany poziomu wody w zbiorniku – co przyczynia się do dużych strat ptaków w lęgach oraz przyspiesza eutrofizację tego terenu (zakwity sinic).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

- presja myśliwych w miejscach największych koncentracji ptaków oraz zbyt wczesny termin polowań;

- nasyp z czynną linią kolejową w południowo-wschodniej części zbiornika, którą przewożone są duże ilości substancji przemysłowych, w tym także o charakterze toksycznym;
- duża presja wędkarzy – płoszenie ptaków lęgowych i migrujących.

Podziękowania

Pragniemy podziękować wszystkim osobom, które bezinteresownie przekazały swoje niepublikowane dane oraz wniosły cenne uwagi do niniejszego opracowania. Szczególne wyrazy wdzięczności kierujemy do Eugeniusza Pugacewicza, który przekazał aktualne dane dotyczące ptaków drapieżnych i niektórych gatunków leśnych oraz do Tomka Kułakowskiego za udostępnienie materiałów Polskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków zgromadzonych w Północnopodlaskiej Regionalnej Kartotece Ornitologicznej. Serdeczne podziękowania należą się również uczestnikom obozu obrączkarskiego „Akcja Siemianówka", organizowanego przez Koło Naukowe Biologów Uniwersytetu w Białymstoku, za dostarczenie licznych obserwacji.

Źródła danych

Górniak (2006), Niedźwiecki, Tumiel, Grygoruk, Mirski – dane niepubl. z lat 2004–2009, Pugacewicz (2009) – mat. niepubl., Sidelnik i in. (2006), Sikora i in. (2007).

Rybitwa białoskrzydła *Chlidonias leucopterus (*fot. M. Matysiak, www.mateuszmatysiak.pl)

M1. Ławica Słupska (Slupsk Bank)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, B1ii, C3, C4

Autor: Włodzimierz Meissner
Autor w poprzednim wydaniu: Włodzimierz Meissner

Kod ostoi: PLM1
Współrzędne geograficzne: 54°56'N, 16°44'E
Powierzchnia: 80 050 ha
Położenie administracyjne: polska strefa ekonomiczna
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Ławica Słupska, PLB990001

Krótka charakterystyka ostoi
Duża ostoja morska obejmująca wypłycony akwen leżący ok. 25 km od wybrzeża. Jedno z najważniejszych miejsc zimowania lodówek w polskiej strefie Bałtyku.

Short summary
A large marine site encompassing a shallow basin located approx. 25 km from the shore. One of the most important wintering sites for Long-tailed Duck in Polish part of the Baltic Sea.

Ogólny opis ostoi
Ostoja jest akwenem położonym na otwartych wodach Bałtyku Właściwego w polskiej strefie ekonomicznej. Jej granice wyznacza przebieg izobaty 20 m. Ukształtowanie dna jest bardzo zróżnicowane, z licznymi wzniesieniami i obniżeniami ciągnącymi się z południowego zachodu na północny wschód. Dno pokryte jest piaskami gruboziarnistymi, żwirami, głazami i organicznymi osadami dennymi. W najpłytszych miejscach głębokość ławicy dochodzi zaledwie do 8 m. Stwarza to bardzo korzystne warunki zimowania dla licznych ptaków wodnych. Najcenniejsza przyrodniczo jest północno-zachodnia część ostoi.

Siedliska w ostoi
Wody Morza Bałtyckiego – Bałtyk Właściwy – 100%.

Formy ochrony przyrody
Ostoja nie jest objęta żadną formą ochrony.

Tabela 3.M1. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Ławica Słupska
Table 3.M1. Key bird species recorded in Slupsk Bank IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2005	27 000–37 000 i	E	**A4iii, C4**
Lodówka *Clangula hyemalis*	Z	2005	25 000–32 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	Z	1992–1993	140 i	E	
Mewa mała *Larus minutus*	Z	1992–1993	75–760 i	E	
Nurnik *Cepphus grylle*	Z	2005	400–1 000 i	E	**B1ii, C3**

Ptaki
Akwen Ławicy Słupskiej jest jednym z głównych miejsc pozalęgowych koncentracji nurnika na południowym Bałtyku. Zimuje tu też ok. 10% lodówek przebywających w polskiej strefie Bałtyku. Liczebność innych gatunków jest niska. Okresowo, w czasie połowów ryb, pojawia się tu licznie mewa srebrzysta, która towarzyszy kutrom na łowiskach.

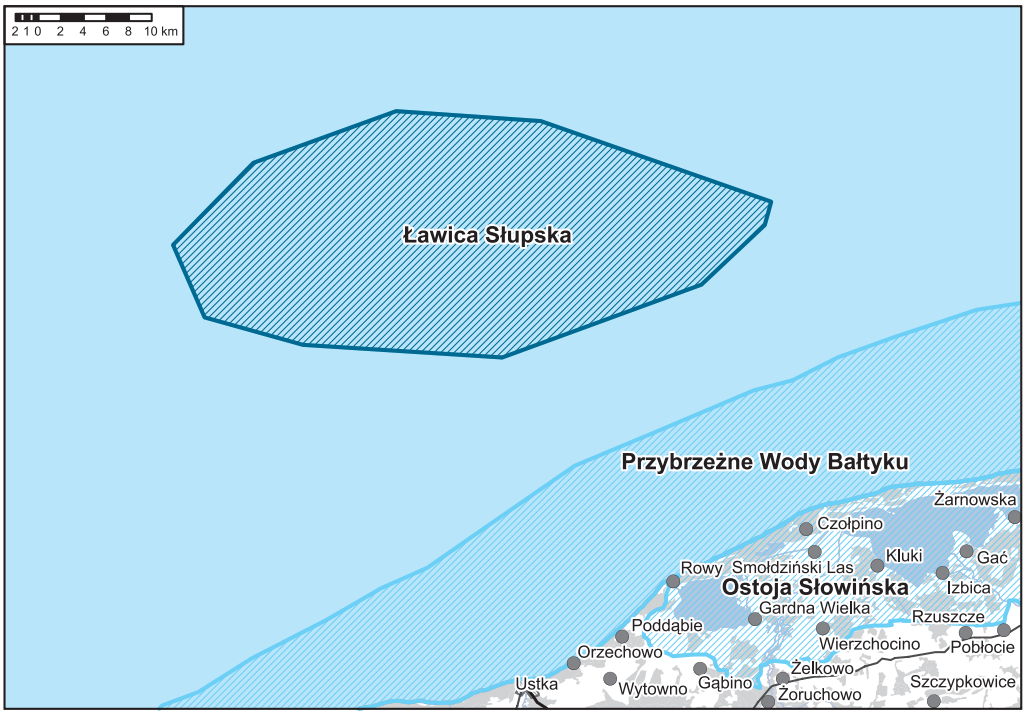
Inne walory przyrodnicze ostoi
Ławica Słupska jest miejscem występowania bogatego makrobentosu z gatunkami pochodzenia atlantycko-borealnego i atlantycko-śródziemnomorskiego. Odnotowano tu bardzo wysokie zagęszczenia omółka *Mytilus trossulus* i skorupiaka *Bathyporeia pilosa*. Ponadto występuje tutaj krasnorost *Delesseria sanguinea*, który uznano za zaginiony w akwenach Bałtyku Właściwego.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- plany dotyczące budowy farm wiatrowych oraz pozyskiwanie żwiru z dna.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- stawianie sieci w okresie największych koncentracji ptaków (liczne ptaki martwe w sieciach);
- skażenie morza substancjami ropopochodnymi ze statków.

Podziękowania
Dziękuję osobom, które uczestniczyły w rejsach badawczych, a w szczególności Szymonowi Bzomie, Mateuszowi Ściborskiemu i Mikołajowi Kossowi. Badania na Ławicy Słupskiej sfinansowała Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska.

Źródło danych
Meissner (2005).

2 1 0 2 4 6 8 10 km
Ławica Słupska
Przybrzeżne Wody Bałtyku
Żarnowska
Czołpino
Kluki
Gać
Rowy
Smołdziński Las
Ostoja Słowińska
Izbica
Gardna Wielka
Rzuszcze
Poddąbie
Wierzchocino
Pobłocie
Orzechowo
Żelkowo
Ustka
Wytowno
Gąbino
Żoruchowo
Szczypkowice

M2. Przybrzeżne Wody Bałtyku (Central Polish Coastal Waters)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1ii, C3, C4

Autor: Włodzimierz Meissner
Autor w poprzednim wydaniu: Włodzimierz Meissner

Kod ostoi: PLM2
Współrzędne geograficzne: 54°44'N, 17°21,E
Powierzchnia: 194 627 ha
Położenie administracyjne: polskie wody terytorialne, polska strefa ekonomiczna
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Przybrzeżne Wody Bałtyku, PLB990002

Krótka charakterystyka ostoi
Rozległy, przybrzeżny akwen o dużym znaczeniu dla zimujących ptaków wodnych.

Short summary
A vast, coastal sea basin of high importance for wintering waterbirds.

Ogólny opis ostoi
Ostoja obejmuje przybrzeżny akwen o głębokości od 0 do 15 m, rozciągający się na odcinku ok. 200 km od nasady Półwyspu Helskiego do Zatoki Pomorskiej. Silne prądy morskie na tym akwenie nie stwarzają dogodnych warunków dla flory i fauny bentosowej. Dominują skupiska drobnych skorupiaków związanych głównie z podłożem żwirowym. Dno morskie charakteryzuje się znacznymi deniwelacjami, sięgającymi nawet 3 m, co jest wynikiem oddziaływania prądów przybrzeżnych.

Siedliska w ostoi
Wody Morza Bałtyckiego – Bałtyk Właściwy – 100%.

Tabela 3.M2. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Przybrzeżne Wody Bałtyku
Table 3.M2. Key bird species recorded in Central Polish Coastal Waters IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesment	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2005, 2007	200 000–250 000 i	E	**A4iii, C4**
Lodówka *Clangula hyemalis*	Z	2005, 2007	90 000–120 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Markaczka Melanitta nigra	Z	2005, 2007	5 000–8 000 i	E	
Uhla *Melanitta fusca*	Z	2005, 2007	14 000–20 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	Z	2005, 2007	100–500 i	E	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	Z	2005, 2007	200–500 i	E	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	Z	2005, 2007	50–100 i	E	
Mewa srebrzysta *Larus argentatus*	Z	2005, 2007	8 000–15 000 i	E	
Nurzyk *Uria aalge*	Z	2005, 2007	50–100 i	E	
Alka *Alca torda*	Z	2005, 2007	500–1 000 i	E	**B1ii, C3**

Formy ochrony przyrody
Słowiński Park Narodowy (2 mile morskie od brzegu).

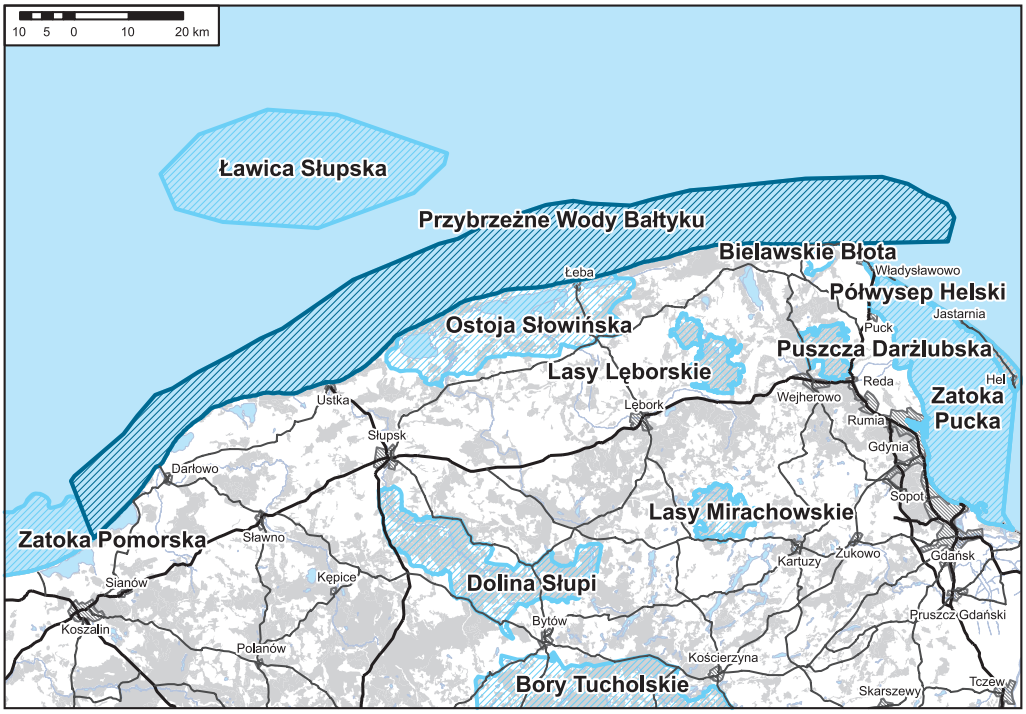
Ptaki
Na tym rozległym akwenie zimują licznie kaczki morskie. Gromadzi się tu ok. 12% uhli, 2% markaczek i 35% lodówek przebywających w obrębie polskiej strefy Bałtyku. Wysokie liczebności mew, w tym najliczniejszej mewy srebrzystej, notowane są tu okresowo, ponieważ występowanie tej grupy ptaków na akwenach położonych z dala od brzegu zależy od intensywności połowów ryb, gdyż ptaki te towarzyszą kutrom na łowiskach.

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- stawianie sieci w okresie największych koncentracji ptaków (liczne ptaki topiące się w sieciach).

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zrzuty ścieków do morza, spływ zanieczyszczonych wód rzecznych;
- skażenie morza substancjami ropopochodnymi ze statków i z instalacji brzegowych;
- ruch jednostek pływających powodujący płoszenie ptaków;
- planowana budowa elektrowni wiatrowych (zagrożenie potencjalne).

Podziękowania
Dziękuję osobom, które uczestniczyły w liczeniach ptaków. Badania sfinansowała Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska oraz Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.

Źródła danych
Meissner (2005, 2007).

Markaczka *Melanitta nigra* (fot. Z. Kajzer)

M3. Zatoka Pomorska (Pomeranian Bay)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, B1ii, C2, C3, C4

Autor: Włodzimierz Meissner
Autor w poprzednim wydaniu: Włodzimierz Meissner

Kod ostoi: PLM3
Współrzędne geograficzne: 54°13'N, 14°60'E
Powierzchnia: 311 877 ha
Położenie administracyjne: polskie wody terytorialne, polska strefa ekonomiczna
Natura 2000 (OSO): obszar specjalnej ochrony ptaków – Zatoka Pomorska, PLB990003

Krótka charakterystyka ostoi
Rozległy, transgraniczy akwen, będący jednym z trzech najważniejszych zimowisk ptaków wodnych na Bałtyku.

Short summary
A vast, transboundary basin; one of the three most important wintering sites for waterbirds in the Baltic Sea.

Ogólny opis ostoi
Zatoka Pomorska to rozległy akwen położony na granicy Polski i Niemiec. W centralnej części zatoki znajduje się duże wypłycenie zwane Ławicą Odrzaną. Głębokość morza dochodzi tu jedynie do 8 m. Dno ławicy pokryte jest żwirem i dużymi głazami, które są dogodnym siedliskiem do rozwoju fauny –mięczaków i roślinności morskiej – makroalg. Akwen ten jest również jednym z ważniejszych miejsc rozrodu śledzia i dojrzewania ryb płastugokształtnych. Ta część zatoki jest szczególnie chętnie wykorzystywana jako żerowisko przez ptaki zimujące i migrujące.

Siedliska w ostoi
Wody Morza Bałtyckiego – 100%.

Tabela 3.M3. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Zatoka Pomorska
Table 3.M3. Key bird species recorded in Pomeranian Bay IBA

Gatunek Species	Status Status	Rok Year	Liczebność Number	Oszacowanie liczebności Bird number assesment	Kryterium Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2005	100 000–150 000 i	E	**A4iii, C4**
Lodówka *Clangula hyemalis*	Z	2005	60 000–100 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Markaczka Melanitta nigra	M	2005	200 000–300 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Markaczka Melanitta nigra	Z	2005	2 000–5 000 i	E	
Uhla *Melanitta fusca*	Z	2005	25 000–35 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Szlachar *Mergus serrator*	Z	1992–1993	3 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	Z	2005	900–1 500 i	E	
Nur czarnoszyi *Gavia arctica*	Z	1988–1993	1 875 i	E	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	Z	1988–1993	4 180 i	E	
Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*	Z	2005	200–500 i	E	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	Z	2005	100–200 i	E	**B1i, C2**
Mewa srebrzysta *Larus argentatus*	Z	2005	2 000–4 000 i	E	
Nurzyk Uria aalge	Z	2005	50–100 i	E	
Alka Alca torda	M	2005	1 500–2 500 i	E	**B1ii, C3**
Alka Alca torda	Z	2005	200–500 i	E	**B1ii, C3**
Nurnik Cepphus grylle	Z	1988–1993	3 975 i	E	**B1ii, C3**

Formy ochrony przyrody
Woliński Park Narodowy (1 mila morska od brzegu).

Ptaki
Zatoka Pomorska jest jednym z trzech najważniejszych obszarów zimowania ptaków morskich na Bałtyku. Najliczniejszymi gatunkami są tu lodówka, uhla i markaczka. Licznie przebywają tu też gatunki rybożerne (nury i perkozy). Liczebność ptaków po polskiej stronie Zatoki Pomorskiej podlega wahaniom, ze względu na ich przemieszczanie się między polską i niemiecką częścią akwenu. Liczenia wykonane w 2005 roku wykazały, że zatoka jest głównym zimowiskiem markaczki w polskiej strefie Bałtyku, gromadząc ok. 90% ptaków z tego gatunku. Wysokie liczebności zarejestrowane w 2005 roku mogły jednak wynikać z przemieszczenia się ptaków z Cieśnin Duńskich, gdzie znajduje się największe zimowisko markaczek. W ostoi zimuje ok. 30% lodówek i ok. 20% uhli przebywających w obrębie polskiej strefy Bałtyku.

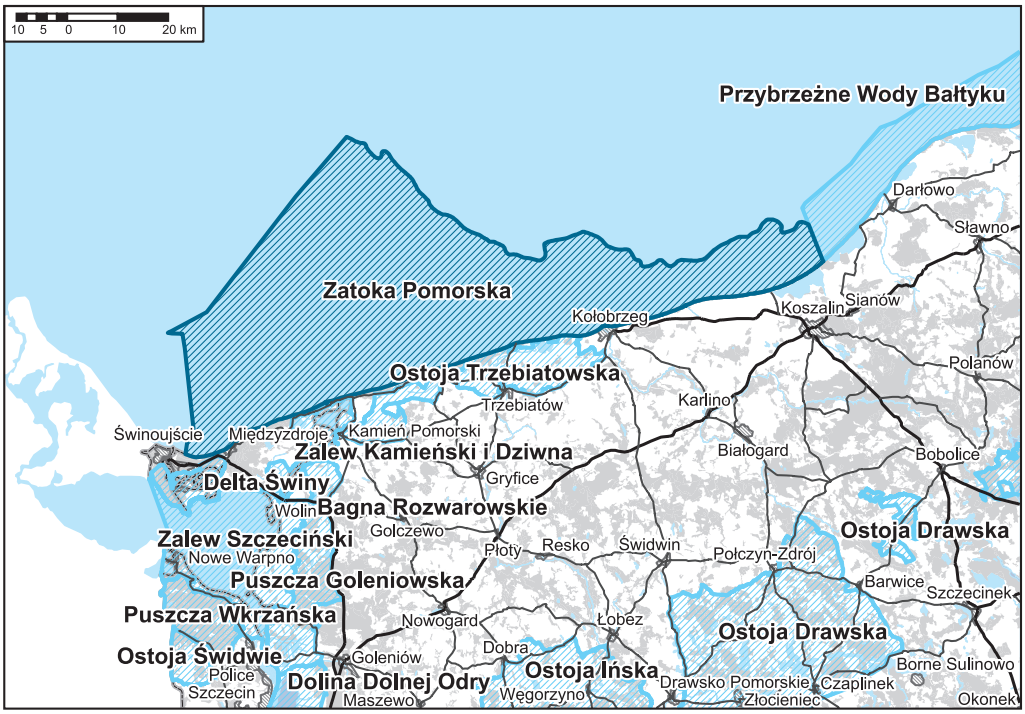
Inne walory przyrodnicze ostoi
Zatoka Pomorska należy do akwenów o najwyższej liczbie gatunków zoobentosu na Bałtyku. Na Ławicy Odrzanej stwierdzono bardzo wysokie zagęszczenia piaskołaza *Mya arenaria i* skorupiaka *Bathyporeia pilosa.*

Zagrożenia
Kluczowe zagrożenie w ostoi
- stawianie sieci w okresie największych koncentracji ptaków, powodujące wysoką śmiertelność ptaków w sieciach.

Inne ważne zagrożenia w ostoi
- zrzuty ścieków do morza, spływ zanieczyszczonych wód rzecznych;
- regularne płoszenie ptaków przez statki podążające do i z portu w Szczecinie;
- planowana budowa nadwodnych elektrowni wiatrowych (zagrożenie potencjalne).

Podziękowania
Dziękuję osobom, które uczestniczyły w liczeniach ptaków. Badania na Zatoce Pomorskiej sfinansowała Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska oraz Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.

Źródła danych
Meissner (2005a, b).

Lodówki *Clangula hyemalis* (fot. C. Pióro)

M4. Wschodnie Wody Przygraniczne (East Border Waters)

Kryteria BirdLife International: A4i, A4iii, B1i, B1ii, C2, C3, C4

Autor: Włodzimierz Meissner

Kod ostoi: PLM4
Współrzędne geograficzne: 54°28'N, 19°29'E
Powierzchnia: 16 573 ha
Położenie administracyjne: polskie wody terytorialne
Natura 2000 (OSO): proponowany obszar specjalnej ochrony ptaków

Krótka charakterystyka ostoi

Przybrzeżny, transgraniczny akwen o dużym znaczeniu dla zimujących uhli oraz w mniejszym stopniu dla innych gatunków.

Short summary

An inshore, transboundary basin of great importance to wintering White-winged Scoter and other species to lesser extent.

Ogólny opis ostoi

Ostoja obejmuje przybrzeżny akwen o głębokości od 0 do 20 m, rozciągający się na odcinku ok. 6 km od Krynicy Morskiej do granicy państwa za wsią Piaski. Wschodnią granicę ostoi stanowi granica państwowa. Dno pokryte jest piaskami o różnej ziarnistości. W zoobentosie dominują skorupiak *Corophium volutator*, małże: rogowiec bałtycki *Macoma baltica* i piaskołaz *Mya arenaria*.

Siedliska i typy użytkowania gruntów w ostoi

Wody Morza Bałtyckiego – Bałtyk Właściwy – 100%.

Formy ochrony przyrody

Ostoja nie jest objęta żadną formą ochrony.

Tabela 3.M4. Kluczowe gatunki ptaków stwierdzone w ostoi Wschodnie Wody Przygraniczne
Table 3.M4. Key bird species recorded in East Border Waters IBA

Gatunek Species	**Status** Status	**Rok** Year	**Liczebność** Number	**Oszacowanie liczebności** Bird number assesement	**Kryterium** Criterion
Ptaki wodno-błotne	Z	2005, 2007	50 000–90 000 i	E	**A4iii, C4**
Lodówka *Clangula hyemalis*	Z	2005, 2007	400–800 i	E	
Uhla *Melanitta fusca*	Z	2005, 2007	40 000–80 000 i	E	**A4i, B1i, C3**
Nur rdzawoszyi *Gavia stellata*	Z	2005, 2007	100–200 i	E	
Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*	Z	2005, 2007	1 000–1 500 i	E	
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*	Z	2005, 2007	100–200 i	E	**B1i, C2**
Alka *Alca torda*	Z	2005, 2007	200–400 i	E	**B1ii, C3**

Ptaki

W ostoi stwierdzono bardzo liczne występowanie zimujących uhli. Jest ona jednym z trzech najważniejszych miejsc koncentracji tego gatunku w polskiej strefie na Bałtyku. Gromadzi się tu ok. 4–8% populacji tego gatunku zimującej w Europie i ok. 35% ptaków przebywających w obrębie polskiej strefy Bałtyku. Liczebność uhli w omawianej ostoi podlega dużym wahaniom, które wynikają najprawdopodobniej z przemieszczeń ptaków z dużego zimowiska leżącego u wybrzeży Litwy. Akwen ten zimą ma także istotne znaczenie dla perkozów rogatych i alek.

Inne walory przyrodnicze ostoi

Stwierdzono tu bardzo wysokie zagęszczenia wieloszczetów: *Marenzelleria neglecta* i *Hediste diversicolor*.

Zagrożenia

Kluczowe zagrożenie w ostoi

- stawianie sieci w okresie największych koncentracji ptaków (liczne ptaki topiące się w sieciach).

Inne ważne zagrożenia w ostoi

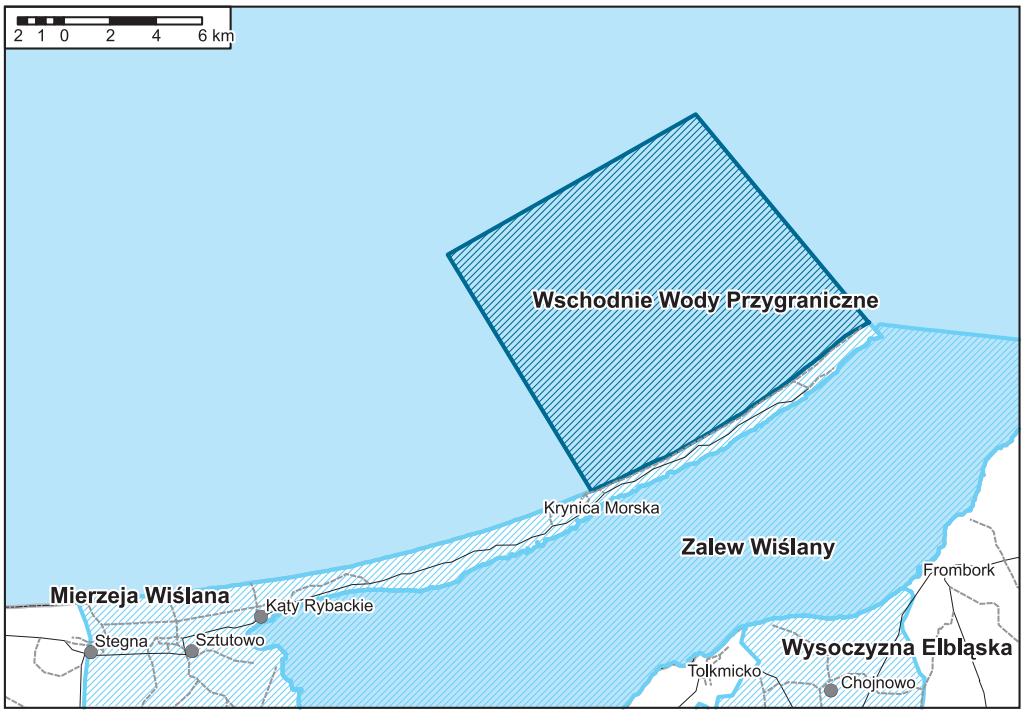
- skażenie morza substancjami ropopochodnymi ze statków.

Podziękowania

Dziękuję osobom, które uczestniczyły w liczeniach ptaków. Badania sfinansowała Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska oraz Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.

Źródła danych

Meissner (2005, 2007).

2 1 0 2 4 6 km
Wschodnie Wody Przygraniczne
Krynica Morska
Zalew Wiślany
Frombork
Mierzeja Wiślana
Kąty Rybackie
Stegna
Sztutowo
Wysoczyzna Elbląska
Tolkmicko
Chojnowo

Literatura

Bibliography

Adamski A., Bobrowicz G. 2007. Inwentaryzacja ornitologiczna na potrzeby planu ochrony projektowanego obszaru specjalnej ochrony ptaków (OSO) Natura 2000 „Łęgi Odrzańskie" (PLB020008) – raport WWF-Polska. Biuro Programu Odra, Wrocław. Maszynopis.

Adamczak K. 2008. Ostoja Świdwie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Adamski P., Bartel R., Bereszyński A., Kepel A., Witkowski Z. (red.) 2004. Gatunki zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.

Akcja Carpatica. Wyniki obrączkowania ptaków (2004–2009). Strona internetowa: www.carpatica.krak.pl.

Anderwald D. 2006. Bubobory – integracja różnych środowisk w kontekście rozwijania aktywnych metod ochrony sów leśnych (http://cepl.sggw.waw.pl/bubobory/artykuly/integracja.html).

Andrzejewski W. 2000. Results of an attempt to introduce of the Danube salmon, *Hucho hucho* (L.) into the River Gwda and its tributaries (northwestern Poland). Acta Hydrobiologica 42, 3/4: 85–93.

Anioł-Kwiatkowska J., Dajdok Z., Kącki Z. 1998. Walory przyrodnicze projektowanego Parku Krajobrazowego „Dolina Odry II". Acta Univ. Wrat. Prace Bot. 74: 201–233.

Antczak K., Pagórski P., Szczypiński P., Dombrowski A., Wiewiórko T. 2004. Doliny Wkry i Mławki. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 280–283.

Antczak J. 2003. Awifauna lęgowa jeziora Gardno. W: Z. Mudryk (red.), Jezioro Gardno. Słupsk: 141–150.

Antczak J., Mohr A. (red.) 2006. Ptaki lęgowe terenów chronionych i wartych ochrony w środkowej części Pomorza. Pomorska Akademia Pedagogiczna, Słupsk.

Antczak J., Pokorski N. 2006. Zmiany w awifaunie lęgowej jeziora Gardno w Słowińskim Parku Narodowym. W: J. Antczak, A. Mohr (red.), Ptaki lęgowe terenów chronionych i wartych ochrony w środkowej części Pomorza. Słupsk: 13–28.

Armatys P. 2002. Występowanie i preferencje siedliskowe świergotków na terenach otwartych Gorczańskiego Parku Narodowego. Parki Nar. Rez. Przyr. 21, 2: 207–223.

Armatys P. 2006. Ptaki w ekosystemach Parku. W: W. Różański, P. Czarnota, M. Stefanik, J. Tomasiewicz (red.), Gorczański Park Narodowy. 25 lat ochrony dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. Gorczański Park Narodowy, Poręba Wielka–Kraków: 175–187.

Armatys P. 2009. Gorce. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Bagińska M., Bagiński U. 2008. Dolina Słupi. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Bałdyga T., Wieloch M., Czyż S. 2003. Drugi lęg mieszany łabędzia krzykliwego *Cygnus cygnus* i łabędzia niemego *Cygnus olor* w Polsce. Not. Orn. 44: 270–273.

Bartoszewicz M., Wypychowski K., Engel J. 2000. Numbers of some birds species in the Słońsk Nature Reserve in 1994–1997. Biological Bulletin of Poznań 37, 2: 235–255.

Betleja J. 2008. Stawy Wielikąt i Las Tworkowski. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Betleja J. 2009. Czapla purpurowa *Ardea purpurea*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 123–129.

Betleja J., Fajer M., Ruman M., Rzętała M., Waga J.M., Wilczek Z., Chylarecki P., Gwiazda R., Profus P., Joseph-Tomaszewska E. 2006. Waloryzacja przyrodnicza obszaru Natura 2000 „Dolina Górnej Wisły". Maszynopis na zlecenie Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Betleja J., Ledwoń M. 2009. Stawy w Brzeszczach PLB 120009 (IBA PL123). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I: 118–126. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

BirdLife International. 2004. Birds in Europe: population estimates, trends and conservation status. BirdLife Conservation Series No. 12. D. BirdLife International, Cambridge, UK.

BirdLife International. 2006. Monitoring Important Bird Areas: a global framework. Version 1.2. BirdLife International, Cambridge, UK.

BirdLife International/European Bird Census Council. 2000. European bird populations: estimates and trends. BirdLife Conservation Series No. 10. BirdLife International, Cambridge, UK.

Błaszczyk K. 1999. Rozmieszczenie, liczebność oraz wybiórczość środowiskowa włochatki *Aegolius funereus* w Puszczy Darżlubskiej i Lasach Lęborskich. Katedra Zoologii Leśnej i Łowiectwa, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Warszawa. Maszynopis pracy magisterskiej.

Błaszczyk K., Sikora A. 2004. Puszcza Darżlubska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 142–145.

Bobrowicz G. 1996. Projektowane parki krajobrazowe w dolinie Odry na Dolnym Śląsku. Chrońmy Przyr. Ojcz. 52, 1: 3–24.

Bobrowicz G., Orłowska B., Ranoszek E., Witkowski J. 2006. Inwentaryzacja siedlisk gatunków ptaków na obszarze dolnośląskiej części obszaru Natura 2000 SOO „Ostoja nad Baryczą" oraz Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy". Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody Pro Natura.

Bocheński M. 2006. Znaczenie doliny środkowej Odry dla ptaków. W: A. Owoc, A. Grzybowska-Wywiał (red.), EkoSpotkania: „Zielone Lubuskie – Odra 2006". Nowe Zdrowie Publiczne – Stowarzyszenie Społeczne Kreator, Zielona Góra: 60–65.

Bocheński M., Czechowski P., Jerzak L. 2006. Migrations of waders (Charadrii) in the middle Odra valley (W Poland). Ring 28, 1: 29–44.

Bocheński M., Czechowski P., Jerzak L. 2007. Wstępne rozpoznanie awifauny Obszaru Natura 2000 „Stawy Przemkowskie" w części leżącej na terenie woj. lubuskiego. Liga Ochrony Przyrody, Zielona Góra.

Bocheński M., Kajzer Z., Czechowski P., Jędro G., Cichocki J., Rubacha S., Sidelnik M., Wąsiki A. 2006. Awifauna przelotna i zimująca środkowego odcinka doliny Odry. Ptaki Śląska 16: 123–161.

Bogdanowska A. 2005. Nowe stanowisko traszki grzebieniastej *Triturus cristatus* (Laurenti, 1768) w zachodniej Wielkopolsce. Rocz. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra" 9: 95–98.

Bogdanowska A. 2007. Plan lokalnej współpracy na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 – PLH300007. Ostoja Zgierzyniecka. Transition Facility 2004. Maszynopis.

Boruchalski D. 2007. Zbiornik Nielisz w sieci Natura 2000. Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Maszynopis pracy magisterskiej.

Boruchalski D., Kobylas T., Stachyra P., Tchórzewski M. 2001. Awifauna zbiornika zaporowego w Nieliszu. Materiały V Przeglądu Działalności Studenckich Kół Naukowych Przyrodników, Wrocław: 139–145.

Boruchalski D., Kobylas T., Stachyra P., Tchórzewski M. 2004. Zbiornik w Nieliszu. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 495–498.

Brauze T. 2007. Liczebność i preferencje środowiskowe jarzębatki *Sylvia nisoria* na terasie zalewowej dolnej Wisły. Not. Orn. 48: 1–10.

Brauze T., Łukasik D., Neubauer G., Sekcja Ornitologiczna KNB UMK, Zagalska-Neubauer M., Zieliński J. 2005. Zimowanie bielika *Haliaeetus alibicilla* na podtoruńskim odcinku Wisły w latach 2003/2004 oraz 2004/2005. W: J.J. Nowakowski (red.), Ornitologia polska na progu XXI stulecia – dokonania i perspektywy. Mat. Zjazdu Sekcji Ornitol. PTZool., UWM, Olsztyn: 159.

Brzeg A. 1995. Szata roślinna. W: D. Kosiński, R. Marciniak, J.J. Parysek (red.), Krotoszyn. I: 81–100. Bogucki Wyd. Nauk., Krotoszyn–Poznań.

Brzeziecki B., Drozdowski S., Zawadzka D., Zawadzki J. 2008. Preferencje środowiskowe głuszca w Puszczy Augustowskiej – wskaźnik przydatności biotopu. W: Ochrona kuraków leśnych. Monografia pokonferencyjna. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa: 201–204. Maszynopis.

Buczek T., Buczek A. 2009. Materiały do Planu Ochrony Chełmskich Torfowisk Węglanowych oraz dane z inwentaryzacji. Maszynopis.

Budka M. 2007. Awifauna lęgowa doliny górnego Nurca. Wydział Leśny, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Maszynopis pracy inżynierskiej.

Budka M. 2008. Dolina Górnego Nurca. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Budka M., Świętochowski P. 2009. Ptaki Dolnego Basenu Biebrzy – sprawozdanie ze spływu kajakowego. Archiwum BbPN, Osowiec-Twierdza. Maszynopis.

Mickiewicz P., Nowacka D. 2008. Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. W: W. Jędrzejewski, D. Ławreszuk (red.), Konferencja międzynarodowa „Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce". Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk, Białowieża, 20–22 XI 2008.

Bukaciński D. 2008. Dolina Środkowej Wisły. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Bukaciński D., Bukacińska M. 2009. Threatened bird species of the middle Vistula River islands: status, necessity for protection and proposed activities. W: J. Uchmański (red.), Theoretical and applied aspects of modern ecology. Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie: 219–239.

Bukaciński D., Bukacińska M., Zielińska M. 2007. Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*. W: A. Sikora, Z. Rohde, M. Gromadzki, G. Neubauer, P. Chylarecki (red.), Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 224–225.

Burfield I. 2009. Proposed modifications to BirdLife's European (B) and European Union (C) IBA criteria. Draft report, BirdLife International.

Buliński M. 1998. Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej. W: J. Herbich, M. Herbichowa (red.), Szata roślinna Pomorza. Zróżnicowanie, dynamika, zagrożenia, ochrona. Przewodnik sesji terenowych 51. Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego 15–19 IX 1998. Wyd. UG, Gdańsk: 283–287.

Carp E. (red.) 1980. Directory of wetlands of international importance in the Western Palearctic. Gland, IUCN-UNEP.

Cempulik P., Sochacka M., Żyła W. 2003. Ścieżka dydaktyczna po zespole przyrodniczo-krajobrazowym „Wielikąt". Pro Natura, Bytom.

Cenian Z. 2009. Komitet Ochrony Orłów, baza danych.

Cenian Z. 2009. Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 232–243.

Cenian Z., Kalisiński M., Kapowicz R., Rodziewicz M., Stój M., Wójciak J. 2006. Sytuacja i stan ochrony orlika krzykliwego *Aquila pomarina* w Polsce na przełomie XX/XXI w. W: D. Anderwald (red.), Ochrona drapieżnych zwierząt. Poszukiwanie kompromisów. Stud. i Mat. CEPL 8, 2 (12): 93–103.

Cenian Z., Sikora A. 2003. Awifauna doliny rzeki Pasłęki. Not. Orn. 42: 161–177.

Cenian Z., Sikora A., 2004. Dolina Pasłęki. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 184–189.

Cenian Z., Sikora A. 2004. Ostoja Warmińska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 190–194.

Chan S., Crosby M.J., Islam M.Z., Tordoff A.W. 2004. Important Bird Areas in Asia. Key Sites for Conservation. Birdlife Conservation Series No. 13. BirdLife International, Cambridge, UK.

Chętnicki W., Kołos A., Frąckiel K. 2009. SDF obszaru Ostoja w Dolinie Górnego Nurca (PLH2009).

Chmiel J. 2006. Inwentaryzacja i waloryzacja siedlisk, flory i roślinności obszarów Natura 2000 położonych w strefie potencjalnego oddziaływania projektowanej odkrywki złoża węgla brunatnego „Tomisławice" wraz z propozycją kompensacji dla środowiska. Praca wykonana na zlecenie Przedsiębiorstwa Geologicznego we Wrocławiu PROXIMA SA. Maszynopis.

Chmielewski S. 2004. Dolina Pilicy W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 440–443.

Chmielewski S., Fijewski Z., Nawrocki P., Polak M., Sułek J., Tabor J., Wilniewczyc P. 2005. Ptaki Krainy Gór Świętokrzyskich. Monografia faunistyczna. Bogucki Wyd. Nauk., Kielce–Poznań.

Chmielewski S., Stelmach R. 2009. Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Chmielewski S., Tabor J. 2001. Koncepcja ochrony awifauny Zbiornika Sulejowskiego z uwzględnieniem wymogów jego eksploatacji. W: H. Kot, A. Dombrowski (red.), Strategia ochro-

ny fauny na Nizinie Mazowieckiej. Mazowieckie Towarzystwo Ochrony Fauny, Siedlce: 171–184.

Chmielowiec D. 2004. Pilotażowy program ochrony dla obszaru OSO „Dolina Baryczy" i SOO „Ostoja nad Baryczą". Maszynopis.

Chrząścik, Malczyk 2009. Dolina Dolnej Soły. W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 134–140.

Chylarecki P. 2009. Czynniki wpływające na występowanie ptaków na Zbiorniku Turawskim. Warszawa. Maszynopis (materiały do studium wykonalności przedsięwzięcia „Rewitalizacja zbiornika retencyjnego Turawa na rzece Mała Panew").

Chylarecki P., Jawińska D. 2007. Monitoring pospolitych ptaków lęgowych. Raport z lat 2005–2006. OTOP, Warszawa.

Chylarecki P., Nowicki W., Bagiński W., Brauze T., Cenian Z., Półtorak W., Zieliński P. 1998. Koncepcja zagospodarowania Dolnej Wisły. Cz. I. Odcinek od stopnia Włocławek do morza. Charakterystyka przyrodnicza (Charakterystyka poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego). Cz. E. Charakterystyka awifauny. PAN, Warszawa.

Chylarecki P., Sikora A. 2007. Ocena liczebności gatunków lęgowych w Polsce. W: A. Sikora, Z. Rohde, M. Gromadzki, G. Neubauer, P. Chylarecki (red.), Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 35–42.

Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z., Archita B., Neubauer G., Rohde Z., Zieliński P., Zielińska M., Mokwa T., Wieloch M. 2008. Raport roczny za lata 2007–2008 z monitoringu ptaków. Odbiorca: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Ciach M. 2005. Abundance and distribution patterns of owls in Pieniny National Park, southern Poland. Acta Zoologica Cracoviensia 48 (1–2): 21–33.

Ciach M. 2008. Standardowy Formularz Danych dla proponowanego obszaru Natura 2000 „Pasmo Lubania".

Ciach M., Kwarciany B., Bujoczek M., Fluda M., Figarski T. 2009. Pasmo Policy PLB120006 (IBA PL129). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 127–133.

Ciach M., Kwarciany B., Mrowiec W., Figarski T., Bujoczek M., Dyduch M., Fluda M. 2009. Beskid Żywiecki PLB240002 (IBA PL127). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I: 51–58. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Cichocki W. 2005a. Bór na Czerwonem. Przewodnik przyrodniczo-edukacyjny. Nowy Targ.

Cichocki W. 2005b. Ścieżka przyrodnicza Torfowisko Baligówka. Czarny Dunajec.

Cichocki W. 2009. Torfowiska Orawsko-Nowotarskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Cichocki W., Ślizowski J., Bocheński Z.M. 2004. Notes on the owls of the Polish Tatra Mountains, southern Poland. Acta Zoologica Cracoviensia 47 (1–2): 9–16.

Ciechanowski M., Fałtynowicz W., Zieliński S. (red.) 2004. Przyroda projektowanego rezerwatu „Dolina Mirachowskiej Strugi" na Pojezierzu Kaszubskim. Acta Bot. Cassub. 4: 5–137.

Cierlik G., Kozik B. 2005. Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus* – ptak lasów naturalnych [streszczenie posteru]. W: Przewodnik słowacko-polskiej sesji posterowej „Badania naukowe w Pieninach 2005", 2 czerwca 2005 r., Czerwony Klasztor – Słowacja (Suplement), Pieniński Park Narodowy, Krościenko n/D.: 69.

Cofta T., Czeraszkiewicz R., Oleksiak A., Staszewski A. 2002. Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Liczebność i rozmieszczenie dzikich gęsi i innych ptaków w listopadzie 2001 i styczniu 2002 r. ZTO-PZŁ, Szczecin.

Cymbała R. 2009. Buczyny Grzędy Sokalskiej. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Cymbała R., Jezierczuk T., Stachyra P. 2004. Dolina Sołokii. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 527–530.

Cymbała R., Kobylas T., Kuczmaszewski R., Michalczuk J., Stachyra P. 2003. Obserwacje nurów: rdzawoszyjego *Gavia stellata*, czarnoszyjego *G. arctica* i białodziobego *G. adamsii* na Zamojszczyźnie. Materiały VII Ogólnopolskiego Przeglądu Działalności Studenckich Kół Naukowych Przyrodników, Białystok: 122–129.

Cymbała R., Stachyra P. 2008. Dolina Sołokii. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Czapulak A., Dziuba C., Fura M. 2008. Gniazdowanie pluszcza *Cinclus cinclus* w budkach lęgowych w Sudetach. Not. Orn. 49: 207–216.

Czapulak A., Adamski A., Betleja J. 2002. Populacje lęgowe mew Laridae i rybitw Sternidae na Śląsku w latach 1990–2000. Ptaki Śląska 14: 27–46.

Czapulak A., Dziuba C., Fura M., Gramsz B., Kwiatkowski M., Sawicka E., Szeląg D., Witan K. 2008. Liczebność i rozmieszczenie pliszki górskiej *Motacilla cinerea* w polskiej części Sudetów. Not. Orn. 49: 141–152.

Czapulak A., Fura M., Szeląg D., Witan K., Gramsz B. 2001. Liczebność i rozmieszczenie pluszcza *Cinclus cinclus* w polskiej części Sudetów. Not. Orn. 42: 159–175.

Czechowski P., Bocheński M. 2006. Ptaki okolic Cybinki. W: L. Jerzak (red.), Fauna doliny Odry okolic Cybinki. UZ, Zielona Góra: 77–107.

Czechowski P., Bocheński M. 2008. Awifauna użytku ekologicznego „Łąki zalewowe koło Słubic" na Ziemi Lubuskiej. Chrońmy Przyrodę Ojczystą 64 (6): 49–62.

Czechowski P., Bocheński M., Jerzak L. 2008. Ptaki. W: L. Jerzak (red.), Przyroda ożywiona: opracowanie ekofizjograficzne województwa lubuskiego. Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, Zielona Góra: 179–203.

Czechowski P., Bocheński M., Jędro G., Kajzer Z., Rubacha S., Sidelnik M., Wąsicki A. 2004. Rzadkie gatunki ptaków obserwowane w województwie lubuskim w latach 1990–2004. Not. Orn. 45: 251–263.

Czechowski P., Sidelnik M., Jędro G. 2007. Gniazdowanie rybitwy białowąsej *Chlidonias hybrida* i rybitwy białoskrzydłej *Chlidonias leucopterus* w Dolinie Odry pod Słubicami. Przegl. Przyr. 18, 3–4: 133–136.

Czeraszkiewicz R., Haferland H.J., Oleksiak A. 2004. Wyniki liczeń ptaków wodno-błotnych na Pomorzu Zachodnim w sezonie 2003/2004. W: R. Czeraszkiewicz, A. Oleksiak (red.), Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Wyniki liczeń w sezonie 2003/2004, ekologia i ochrona. Wyd. ZTO-PZŁ, Szczecin: 5–16.

Czeraszkiewicz R., Kalisiński M. 1993. Ostoje ptaków w Polsce – Pomorze Zachodnie. Aktualne dane z lat 1987–1993. OTOP/Szczecińska Stacja Ornitologiczna IE PAN „Świdwie", Szczecin. Maszynopis.

Czeraszkiewicz R., Kalisiński M., Wysocki D., Kalisińska E. 1998. Łąki nad jeziorem Dąbie. W: J. Krogulec (red.), Ptaki łąk i mokradeł Polski. Fundacja IUCN Poland: 46–50.

Czeraszkiewicz R., Oleksiak A. (red.) 2003. Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Wyniki liczeń w sezonie 2002/2003, ekologia i ochrona. ZTO-PZŁ, Szczecin.

Czeraszkiewicz R., Oleksiak A. (red.) 2004. Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Wyniki liczeń w sezonie 2003/2004, ekologia i ochrona. ZTO-PZŁ, Szczecin.

Czeraszkiewicz R., Staszewski A. 2004. Ptaki rezerwatu Świdwie. Wędrówki i zimowanie. ZTO, Szczecin.

Czeszczewik D., Walankiewicz W. 2006. Logging affects the white-backed woodpecker *Dendrocopos leucotos* distribution in the Białowieża Forest. Ann. Zool. Fennici 43: 221–227.

Czuchnowski R. 2004. Puszcza Niepołomicka. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

Czuchnowski R., Wasilewski J., Bonczar Z., Kulczycki A., Stój M., Pikunas K. 2003. Awifauna lęgowa Magurskiego Parku Narodowego. Parki Narodowe i Rezerwaty Przyrody 22, 3: 449–471.

Czylok A., Tyc A., Kulpiński K., Kmiecik P. 2007. Szczegółowa waloryzacja przyrodnicza obszarów o wysokiej wartości przyrodniczej, położonych nad zbiornikiem Kuźnica Warężyńska. Sosnowiec.

Dąbkowski P., Szlauer-Łukaszewska A., Śmietana P., Janicki D., Zawal A., Kościów R., Wysocki D. 2007. Fauna jeziora Miedwie. W: R.K. Borówka (red.), Jezioro Miedwie i Nizina Pyrzycka. Oficyna InPlus, Szczecin–Wołczkowo: 138–175.

Devenish C., Fernandez D.D., Clay R.P., Davidson I., Zabala I.Y. 2010. Important Bird Areas of the Americas. Priority Sites for Biodiversity Conservation. Birdlife Conservation Series No. 16. BirdLife International.

Dębowski P. 2008. Trzecie stwierdzenie lęgu gągoła *Bucephala clangula* w Krainie Gór Świętokrzyskich. Kulon 13: 107–108.

Dmoch A., Cieśluk P., Godlewski M., Kozik R., Wyszyński R. 2003. Awifauna wschodniej części Puszczy Białej. Kulon 8: 15–45.

Doktór D. 2008. Jezioro Oświn. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Domaszewicz A., Mikusek R., Sikora A. 2007. Włochatka *Aegolius funereus*. W: A. Sikora, Z. Rohde, M. Gromadzki, G. Neubauer, P. Chylarecki (red.), Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 280–281.

Dombrowski A. 2004. Dolina Dolnego Bugu. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 292–295.

Dombrowski A. 2004. Dolina Kostrzynia. W: P. Sidło i in. (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

Dombrowski A. 2009. Dolina Dolnego Bugu. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Dombrowski A., Goławski A., Chylarecki P., Kuczborski R., Mitrus C., Smoleński T., Zawadzki J. 2002. Awifauna doliny dolnego Bugu – stan, zagrożenia i koncepcja ochrony. W: A. Dombrowski i in. (red.), Korytarz ekologiczny doliny Bugu. Stan–zagrożenia–ochrona. Wyd. Fundacja IUCN Poland: 232–252.

Dombrowski A., Kot H., Kasprzykowski Z., Kot C. 1998. Mazowsze. W: J. Krogulec (red.), Ptaki łąk i mokradeł Polski. Stan populacji, zagrożenia i perspektywy ochrony. Fundacja IUCN Poland, Warszawa: 195–225.

Donald P.F., Sanderson F.J., Burfield I.J., van Bommel F.P.J. 2006. Further evidence of continent-wide impacts of agricultural intensification on European farmland birds, 1990–2000. Agriculture, Ecosystems and Environment 116: 189–196.

Dudzik K., Bielak E., Maksalon L., Dobosz R. Awifauna stawów rybnych doliny Białej Nidy i terenów przyległych w latach 2002–2008. Chrońmy Przyrodę Ojczystą (w druku).

Dutson G., Garnett S., Gole Ch. 2009. Australia's Important Bird Areas. Key sites for bird conservation. Bird Australia (RAOU) Conservation Statement No. 15.

Dyrcz A. 1989. Tereny ważne dla ornitologii i ochrony ptaków w Polsce. Przegl. Zool. 33 (3): 417– 437.

Dyrcz A., Czeraszkiewicz R. 1993. Liczebność, zagrożenia i sposoby ochrony populacji lęgowej wodniczki (*Acrocephalus paludicola*) w Polsce. Not. Orn. 33: 231–246.

Dyrcz A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.

Dyrcz A., Kołodziejczyk P., Martini K., Martini M. 1998. Ptaki Zbiornika Mietkowskiego. Ptaki Śląska 12: 17–80.

Dyrcz A., Mikusek R. 2008. Ptaki. W: A. Witkowski, B.M. Pokryszko, W. Ciężkowski (red.), Przyroda Parku Narodowego Gór Stołowych. Wyd. PNGS, Kudowa-Zdrój: 250–275.

EU-Vogelschutzgebiet Riesenfelder Münster. 2009. Riesenfdhof Münster (dostępne na www.riesenfeldhof.de/).

Tanneberger F., Bellebaum J., Dylawerski M., Fartmann T., Jurzyk S., Tegetmeyer C., Wojciechowska M. Habitats of the globally threathened Aquatic Warbler (*Acrocephalus paludicola*) in Pomerania – vegetation and site characteristics. Bot. Jahrb. Syst. Pflanzengesch. Pfalnzengeogr. (w druku).

Tanneberger F., Tegetmeyer C., Dylawerski M., Flade M., Joosten H. 2009. Commercial cut reed as a new and sustainable habitat for the global threatened Aquatic Warbler. Biodivers Conserv. 18: 1475–1489.

Fiedorowicz K. 2008. Jarząbek w północnej części Puszczy Augustowskiej. W: Ochrona Kuraków Leśnych. Monografia Pokonferencyjna. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa: 78–90.

Fishpool L.D.C., Evans M.I. (red.) 2001. Important Bird Areas in Africa and Associated Islands. Priority Sites for Conservation. Birdlife Conservation Series No. 11. Pisces Publications & BirdLife International, Newbury–Cambridge.

Flousek J., Gramsz B. 1999. Atlas ptaków lęgowych Karkonoszy 1991–1994. Rezerwat Biosfery Karkonosze/Krkonoše. Sprava Krkonošskeho narodniho praku. Vrchlabi.

Gacek S. 2009. Dolina Dolnej Soły. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Gawroński A., Kosiński Z., Gawrońska A. 2009. Projekt planu ochrony obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 – PLB300007 Dąbrowy Krotoszyńskie. Diagnoza. FRUGILE, Poznań. Maszynopis.

Gerstmeier R., Romig T. 2002. Ryby słodkowodne Europy. Multico, Warszawa.

Getzner M., Jungmeier M. 2002. The regional economic impact of Natura 2000 conservation sites in Austria. Journal for Nature Conservation 10, 1, April 2002.

Głowaciński Z. (red.). 2001. Polska czerwona księga zwierząt – kręgowce. PWRiL, Warszawa.

Głowaciński Z. 1990. The breeding bird communities of the Kamienica watershed in Gorce. Acta Zool. Cracov. 33 (13): 273–300.

Głowaciński Z. 1991. Ekologiczny zarys awifauny zlewni Kamienicy w Gorcach i Beskidzie. Ochrona Przyrody 49 (II): 175–196.

Goławski A., Dombrowski A., Kasprzykowski Z. 2009. Lasy Łukowskie PLB060010 (IBA PL061). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I: 170–175. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Górecki G., Stajszczyk M. 2007. Perkoz rdzawoszyi *Podiceps grisegena*. W: A. Sikora, Z. Rohde, M. Gromadzki, G. Neubauer, P. Chylarecki (red.), Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 104–105.

Górniak A. (red.) 2006. Ekosystem zbiornika Siemianówka w latach 1990–2004 i jego rekultywacja. Uniwersytet w Białymstoku, Zakład Hydrobiologii.

Górska M. 2010. Planowane lotnisko na Podlasiu. Ptaki 1: 20–21.

Górski A. 2004. Bagienna Dolina Narwi. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 259–261.

Górski A. 2006. Inwentaryzacja awifauny lęgowej w Łomżyńskim Parku Krajobrazowym Doliny Narwi ze szczególnym uwzględnieniem gatunków wymienionych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej. Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, Łomża. Maszynopis.

Górski A. 2009. Kraska *Coracias garrulus*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 498–504.

Gramsz B. 2003. Liczebność i rozmieszczenie rzadszych gatunków ptaków lęgowych w polskiej części Karkonoszy w latach 1990–2003. Przyroda Sudetów 6: 153–170.

Gramsz B. 2006a. Liczebność i rozmieszczenie sóweczki *Glaucidium passerinum* w Karkonoszach polskich w latach 2000–2004. Przyroda Sudetów 9: 145–150.

Gramsz B. 2006b. Pierwszy przypadek gniazdowania sokoła wędrownego *Falco peregrinus* w polskich Karkonoszach. Przyroda Sudetów 9: 155–156.

Gramsz B. 2008. Protokół końcowy z przeprowadzonych czynności dotyczących monitoringu populacji cietrzewia *Tetrao tetrix* w okolicach dolnej i górnej stacji oraz nartostrady kolei gondolowej w Świeradowie Zdroju. RDOŚ, Wrocław. Maszynopis.

Gramsz B., Muraszko M., Muraszko T., Jędrocha A. 2004. Pierwsze stwierdzenie lęgów bielika *Haliaeetus albicilla* w Górach Izerskich (Sudety Zachodnie). Przyroda Sudetów 7: 169–172.

Grimmett R.F.A., Gammell A.B. 1989. Inventory of Important Bird Areas in the European Community. International Council for Birds Preservation, Cambridge.

Grimmett R.F., Jones T.A. 1989. Important bird areas in Europe. Technical Publication No. 9. International Council for Bird Preservation, Cambridge, UK.

Gromadzki M. 2005. Ocena propozycji sieci Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków NATURA 2000 w Polsce – Shadow List. Zakład Ornitologii PAN, Gdańsk.

Gromadzki M., Błaszkowska B., Chylarecki P., Gromadzka J., Sikora A., Wieloch M., Wójcik B. 2002. Sieć ostoi ptaków w Polsce. Wdrażanie dyrektywy Unii Europejskiej o ochronie dzikich ptaków. OTOP, Gdańsk.

Gromadzki M., Dyrcz A., Głowaciński Z., Wieloch M. 1994. Ostoje ptaków w Polsce. Biblioteka Monitoringu Środowiska, Gdańsk.

Gromadzki M., Herbich J., Herbichowa M., Rodziewicz M., Rohde Z., Słowiński K., Szymańczyk K. 2004. Plan ochrony rezerwatu Jezioro Gaudy. Maszynopis dla WKP w Olsztynie.

Gromadzki M., Siodło P.O. 2000. Ostoje ptaków na polskim wybrzeżu Bałtyku. OTOP, Gdańsk.

Grygoruk G. 2009. Dolina Górnej Narwi. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Grzybek J., Kuziemko M. 2004. Ptaki Doliny Dolnego Sanu. Ptaki Podkarpacia 10: 1–24.

Grzybek J., Zagalska-Neubauer M., Lamentowicz M., Wałecki R. Ptaki Konińskiego Zagłębia Węglowego (w przyg.).

Grzywaczewski G. 2006. Stan populacji pójdźki *Athene noctua* w Polsce. Not. Orn. 47: 147–158.

Grzywaczewski G., Cios Sz. 2008. Rozmieszczenie i liczebność żurawia *Grus grus* L., 1758 w Poleskim Parku Narodowym. Chrońmy Przyr. Ojcz. 64 (2): 13–27.

Grzywaczewski G., Cios S., Różycki A., Pikunas K. 2006. Sprawozdanie za 2006 rok z kontroli terenowych oceny liczebności ptaków wodno-błotnych na obszarach objętych Konwencją Ramsar w Poleskim Parku Narodowym. OTOP. Maszynopis.

Guentzel S. 2008. Zalew Szczeciński. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Guentzel S. 2009a. Zalew Szczeciński. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Guentzel S. 2009b. Ostoja Miedwie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Guentzel S., Czeraszkiewicz R., Oleksiak A. 2003. Ptaki lęgowe rozlewisk odrzańskich między Porzeczem a ujściem Kurzycy. W: R. Czeraszkiewicz, A. Oleksiak (red.), Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Wyniki liczeń w sezonie 2002/2003, ekologia i ochrona. Projekt przyrodniczo-łowiecki. ZTO-PZŁ, Szczecin.

Guentzel S., Kajzer Z. 2004. Ważne obserwacje ornitologiczne na Pomorzu Zachodnim. W: R. Czeraszkiewicz, A. Oleksiak (red.), Ptaki wodno-błotne na Pomorzu Zachodnim. Wyniki liczeń w sezonie 2003/2004, ekologia i ochrona. ZTO-PZŁ, Szczecin.

Guentzel S., Ławicki Ł. 2007. Największe kompleksy łąkowe Pomorza Zachodniego. W: J. Kaliciuk (red.), Program rolno-środowiskowy i jego znaczenie w ochronie przyrody na użytkach zielonych Pomorza Zachodniego. Stan w roku 2006. Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze: 55–60.

Guentzel S., Wysocki D. 2004. Awifauna lęgowa łąk nad jeziorem Miedwie (woj. zachodniopomorskie). Not. Orn. 45: 91–99.

Gustaw W., Szewczyk P., Frączek T. 2007. Wysokie zagęszczenia terytoriów lelka *Caprimulgus europaeus* na poligonie w Lipie, SE Polska. Not. Orn. 48, 1.

Gutowski J.M., Jaroszewicz B. (red.) 2001. Katalog fauny Puszczy Białowieskiej. Instytut Badawczy Leśnictwa, Warszawa.

Guzikowski P. 2000. Operat szczegółowy waloryzacji przyrodniczej gminy Police. BKP, Szczecin. Maszynopis.

Heath M.F., Evans M.I. (red.) 2000. Important Bird Areas in Europe: Priority sites for conservation. BirdLife International, Cambridge, UK.

Hołdyński Cz., Krupa R., Kleinschmidt L., Krupa M., Szarejko T., Górecki G., Dynowski P., Woźniak M. 2009. Program zarządzania ochroną obszaru PLB280003 „Jezioro Łuknajno". Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Olsztynie. Maszynopis.

Hordowski J. 1991. Rozmieszczenie i liczebność ptaków lęgowych w województwie przemyskim. Zakł. Fizjogr. i Arbor., Bolestraszyce: 1–80

Hus M. 2005. Wybiórczość siedliskowa bociana białego *Ciconia ciconia* w dolinie Nidy. Uniwersytet Jagielloński, Kraków. Maszynopis pracy magisterskiej.

Huzarski S. 2009. Ostoja Warmińska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Hybsz R. 2006. Awifauna lęgowa rezerwatu „Buczyna Helenopol" oraz rola ptaków w ochronie lasu. Akademia Rolnicza, Poznań. Maszynopis pracy magisterskiej.

Indykiewicz P., Krasicka-Korczyńska E. 2008. Obszary Natura 2000 województwa kujawsko-pomorskiego. Wyd. ODR, Minikowo.

IUCN 2010. IUCN Red List of Threatened Species. Version 2010.1. (www.iucnredlist.org)

Janiszewski T. 2009. Czapla biała *Egretta alba*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 123–129.

Janiszewski T. 2009. Zbiornik Jeziorsko. W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 141–150.

Janiszewski T., Osińska M., Karczmarek K. 2005. Zbiornik Jeziorsko. Ptaki 3: 13–15.

Jankowski M. 2007. Plan ochrony Rezerwatu „Stawy Milickie". Maszynopis.

Jantarski M. 2004. Pierwsze stwierdzenie lęgu mewy czarnogłowej *Larus melanocephalus* w Krainie Gór Świętokrzyskich. Kulon 9: 230–231.

Jantarski M. Awifauna stawów rybnych w Górkach i doliny dolnej Nidy (w przyg.).

Jantarski M. Rozmieszczenie i liczebność ptaków siewkowatych, mew i rybitw gniazdujących na Wiśle między ujściem Nidzicy a ujściem Sanu (w przyg.).

Jantarski M., Maniarski R. 2004. Lęgi rybitw z rodzaju *Chlidonias* w dolinie Nidy w roku 2001. Kulon 9: 231–233.

Jantarski M., Wilniewczyc P. 2004. Obserwacje kormorana małego *Phalacrocorax pygmeus* na stawach w Górkach (woj. świętokrzyskie). Kulon 9: 228–229.

Jantarski M., Maniarski R., Polak M. 2009. Dolina Nidy. W: Założenia monitoringu wędrownych ptaków wodno-błotnych w wybranych OSOP Natura 2000. GDOŚ, Gdańsk–Kraków–Warszawa: 39–46.

Jantarski M. Pierwsze stwierdzenie lęgu ostrygojada *Haematopus ostralegus* w regionie świętokrzyskim (w przyg.).

Jaros H., Okruszko H. 2003. Plan ochrony Narwiańskiego Parku Narodowego. Operat generalny (projekt). Białystok.

Jaros R., Bogdanowska A. 2005. Nietoperze (Chiroptera) projektowanego rezerwatu Zgierzynieckie Uroczysko – obserwacje wstępne. Rocz. Nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr. „Salamandra" 9: 91–94.

Jasnowska J. (red.) 2002. Dolina Dolnej Odry. Monografia faunistyczna Parku Krajobrazowego. Szczecińskie Tow. Nauk., Szczecin.

Jermaczek A. 2004. Jeziora Pszczewskie i dolina Obry. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

Jermaczek A. 2008. Materiały podstawowe dla sporządzenia planu ochrony ostoi ptasiej Natura 2000 „Jeziora Wełtyńskie" PLB 320018 wraz z projektem planu ochrony.

Jermaczek A. (red.) 2008. Operaty szczegółowe wraz z projektem planu ochrony dla obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Jezioro Miedwie i okolice" PLB 320005 w województwie zachodniopomorskim. Klub Przyrodników, Świebodzin.

Jermaczek A. (red.) 2008. Program zarządzania ostoją Natura 2000 Dolina Słupi wraz z projektem planu ochrony. Klub Przyrodników, Pracownia Ochrony Przyrody, Świebodzin.

Jermaczek A., Maciantowicz M. (red.) 2005. Przyroda ziemi lubuskiej. Wydawnictwo Klubu Przyrodników, Świebodzin.

Jerzak L. (koordynator) 2008. Wstępna inwentaryzacja przyrodnicza (roślinność, ptaki) lubuskiej części obszaru Natura 2000 „Przemkowskie Bagna". Liga Ochrony Przyrody, Zielona Góra.

Jerzak L., Bocheński M., Czechowski P., Rubacha S. 2006. Bocian biały w województwie lubuskim w roku 2004. W: R. Guziak, Z. Jakubiec (red.), Bocian biały *Ciconia ciconia* (L.) w Polsce w roku 2004. Wyniki VI Międzynarodowego Spisu Bociana Białego. PTPP „pro Natura", Wrocław.

Jaszcz Z. 2008. Dolina Tyśmienicy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Jurczyszyn M. 1997. Rozmieszczenie popielicy *Myoxus glis* (L.) (Rodentia, Myoxidae) w Polsce. Przegl. Zool. 41: 101–108.

Jutrzenka-Trzebiatowski A., Hołdyński Cz., Polakowski B. 1997. Roślinność rzeczywista Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego. ART w Olsztynie, Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody, Olsztyn.

Kajtoch Ł. 2006. Sowy Strigidae Pogórza Wielicko-Wiśnickiego i Beskidu Wyspowego. Not. Orn. 47 (4): 252–260.

Kajtoch Ł. 2008. Efemeryczna populacja potrzeszcza *Emberiza calandra*. Not. Orn. 49: 256–257.

Kajtoch Ł. 2009a. Występowanie dzięciołów: trójpalczastego *Picoides tridactylus* i białogrzbietego *Dendrocopos leucotos* w Beskidzie Wyspowym. Not. Orn. 50: 85–96.

Kajtoch Ł. 2009b. Szponiaste Falconiformes Podgórza Bocheńskiego, Pogórza Wielicko-Wiśnickiego oraz Beskidu Wyspowego. Kulon 14: 81–90.

Kajtoch Ł. 2009c. Beskid Wyspowy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Kajtoch Ł. Występowanie i zagrożenia populacji kuraków leśnych Tetraoninae na Pogórzach Wielickim i Wiśnickim oraz w Beskidach Średnim i Wyspowym (w przyg.).

Kajtoch Ł., Piestrzyńska-Kajtoch A. 2005. Występowanie siwerniaka *Anthus spinoletta* w Beskidzie Wyspowym. Not. Orn. 45 (3): 189–191.

Kajtoch Ł., Piestrzyńska-Kajtoch A. 2006. Awifauna środkowej części Beskidu Wyspowego. Chrońmy Przyr. Ojcz. 62 (3): 33–46.

Kajtoch Ł., Piestrzyńska-Kajtoch A. Przyroda ziem wielicko-limanowskich (http://www.pzwl.republika.pl/).

Kajtoch Ł., Szczygielski M., Wieczorek P., Figarski T. 2008. Mogielica – projektowany rezerwat faunistyczny w Beskidzie Wyspowym. Chrońmy Przyr. Ojcz. 64 (1): 10–24.

Kajzer Z. 2008. Delta Świny. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Kajzer Z., Guentzel S., Jasiński M., Sołowiej M. 2005. Rzadkie ptaki obserwowane w latach 1999–2003 na Pomorzu Zachodnim. Not. Orn. 46: 95–110.

Kajzer Z., Ławicki Ł. 2005. Gniazdowanie ohara *Tadorna tadorna* na Pomorzu Zachodnim w roku 2004. Not. Orn. 46: 221–229.

Kaliciuk J. (red.) 2006. Program rolnośrodowiskowy i jego znaczenie w ochronie przyrody na użytkach zielonych Pomorza

Zachodniego. Stan w roku 2006. Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze, Szczecin: 55–60.
Kaliciuk J. 2008. Zalew Kamieński i Dziwna. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Kalisińska E., Kalisiński M. 2006. Waloryzacja faunistyczna gminy Moryń. Biuro Konserwacji Przyrody w Szczecinie: 1–68. Maszynopis.
Kalisiński M., Czeraszkiewicz R., Kaliciuk J., Guentzel S., Oleksiak A., Staszewski A., Wysocki D. 2004. Ostoja Miedwie. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 75–79.
Kalisiński M., Czeraszkiewicz R., Kaliciuk J., Marchowski D., Oleksiak A., Staszewski A., Wysocki D. 2004. Zalew Szczeciński. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 52–56.
Kalisiński M., Czeraszkiewicz R., Kaliciuk J., Marchowski D., Oleksiak A., Staszewski A., Wysocki D. 2004. Dolina Dolnej Odry. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 65–70.
Kalisiński M., Czeraszkiewicz R., Wysocki D., Kalisińska E., Oleksiak A., Marchowski D., Lewandowski M. 1998. Kostrzyneckie Rozlewisko. W: J. Krogulec (red.), Ptaki łąk i mokradeł Polski (Stan populacji, zagrożenia i perspektywy ochrony). Fundacja IUCN Poland, Warszawa: 29–36.
Kalisiński M., Czeraszkiewicz R., Wysocki D., Staszewski A., Kaliciuk J., Oleksiak A. 2004. Ostoja Trzebiatowska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 96–99.
Karczmarek K., Janiszewski T., Minias P., Kleszcz A., Bzoma S., Rakowski M., Mikłos M. 2005. Zniszczenie kolonii kormoranów w rezerwacie „Jeziorsko". Ptaki 2: 9–11.
Kartoteka Faunistyczna Towarzystwa Badań i Ochrony Przyrody.
Kartoteka Mazowiecko-Świętokrzyskiego Towarzystwa Ornitologicznego.
Kasperek K. 2006. Ptaki wodno-błotne dolnego biegu Wieprza i stawów okolic Sobieszyna. Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie. Maszynopis pracy magisterskiej.
Kasprzykowski Z. 2002. Liczebność gatunków ptaków wodno-błotnych związanych z korytem Narwi w roku 2001. Kulon 7: 35–41.
Kasprzykowski Z., Dmoch A. 2001. Zagrożenia awifauny Doliny Dolnej Narwi. W: H. Kot, A. Dombrowski (red.), Strategia ochrony fauny na Nizinie Mazowieckiej. Mazowieckie Towarzystwo Ochrony Fauny, Siedlce: 129–136.
Kata K. 2009. Ochrona kraski (*Coracias garrulus*) na Podkarpaciu. Akcja Kraska, Kraków.
Kaźmierczak B. Jezioro Szczawińskie – projektowany rezerwat przyrody. Maszynopis.
Kempa M., Kosiński Z. 2003. Ekspansja i pierwsze przypadki gniazdowania dzięcioła zielonosiwego *Picus canus* w Wielkopolsce. Not. Orn. 44: 131–135.
Kiczyńska A., Bieroza M., Wylegała P., Falkowski M. 2008. Plan ochrony Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków „Nadnoteckie Łęgi" (PLB 300003). Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu. Maszynopis.
King C.M., Kruuk H. 2006. Weasels, Mink, and Polecats. W: D.W. Macdonald (red.), The Encyklopedia of Mammals. Oxford University Press, Oxford.
Kitowski I., Stachyra P., Wojtak E. 2000. Znaczenie stawów rybnych dla ochrony lokalnej różnorodności awifauny. [W]: S. Radwan (red.), Problemy ochrony i użytkowania obszarów wiejskich o dużych walorach przyrodniczych. Wydawnictwo UMCS, Lublin: 377–383.
Kleinschmidt L.M., Krupa R. 2005. Awifauna, teriofauna i herpetofauna rezerwatu przyrody „Jezioro Zdedy". Opracowanie do planu ochrony. Północnopodlaskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Olsztyn.
Kmiecik P. 2009. Kuźnica Warężyńska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Kobylas T., Boruchalski D., Stachyra P., Michalczuk J. 2001. Zimowanie łabędzi *Cygnus* spp. w latach 1998–2001 na zbiorniku zaporowym koło Nielisza. Materiały XXX Ogólnopolskiego Seminarium Kół Naukowych, Olsztyn: 23–24.
Kobylas T., Stachyra P., Michalczuk J., Tchórzewski M. 2002. Występowanie łabędzia krzykliwego *Cygnus cygnus* (L., 1758) i łabędzia czarnodziobego *Cygnus columbianus* (Ord., 1815) na Zamojszczyźnie. VI Przegl. Działaln. Stud. Kół. Nauk. Przyr. 8–10 X. Wyd. Nauk. Akademii Pedagogicznej w Krakowie.
Kobylas T., Stachyra P., Tchórzewski M., Marczakowski P. 2004. Dolina Górnej Łabuńki. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 512–515.
Komisja Faunistyczna 2005. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2004. Raport nr 21. Not. Orn. 46: 157–178.
Komisja Faunistyczna 2006. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2005. Raport nr 22. Not. Orn. 47: 97–124.
Komisja Faunistyczna 2007. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2006. Raport nr 23. Not. Orn. 48: 107–136.
Komisja Faunistyczna 2008. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2007. Raport nr 24. Not. Orn. 49: 81–115.
Komisja Faunistyczna 2009a. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2008. Raport nr 25. Not. Orn. 50: 111–142.
Komisja Faunistyczna 2009b (www.komisjafaunistyczna.pl, stan na 31.12.2009).
Komitet Ochrony Orłów 2008. Raport z działalności Komitetu Ochrony Orłów w 2007 roku. Biuletyn KOO 17: 1–29.
Korzeniak J., Zając K., Zając T. 1995. Delta środkowej Nidy – stan aktualny i perspektywy ochrony. Chrońmy Przyr. Ojcz. 5: 27–46.
Kosiński Z. 2009. Dąbrowy Krotoszyńskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Kosiński Z., Hybsz R. 2006. Ocena liczebności dzięcioła średniego *Dendrocopos medius* w ostoi ptaków „Dąbrowy Krotoszyńskie". Not. Orn. 47: 69–79.
Kosiński Z., Kempa M. 2007. Density, distribution and nest-sites of woodpeckers Picidae, in a managed forest of Western Poland. Pol. J. Ecol. 55: 519–533.
Kośmicki A. 2008. Zatoka Pucka. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Kośmicki A. 2009. Ujście Wisły. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Kośmicki A. 2009. Zatoka Pucka. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Kotlarz B., Kotlarz I. 2006 Awifauna lęgowa jeziora Łebsko i terenów przyległych w Słowińskim Parku Narodowymw latach 1989–2003. W: J. Antczak, A. Mohr (red.), Ptaki lęgowe terenów chronionych i wartych ochrony w środkowej części Pomorza. Słupsk: 29–50.
Kowalski M. 2002. Trwa ochrona płomykówki w Polsce. Kraska 8: 35–36.

Kozik B. 2006. Liczebność i rozmieszczenie derkacza *Crex crex* w Pieninach – wstępne wyniki inwentaryzacji. Pieniny Przyroda i Człowiek 9: 129–132.

Kozik B. 2007. Monitoring ptaków w Pienińskim Parku Narodowym (streszczenie posteru). W: Przewodnik polsko-słowackiej sesji posterowej „Badania naukowe w Pieninach 2007", 5 października 2007 r., Krościenko n/D. Pieniński Park Narodowy, Krościenko n/D: 30.

Kozik B. 2008. Sprawozdania z monitoringu ptaków, msk. Archiwum Pienińskiego Parku Narodowego, Krościenko n/D.

Kozik R., Cieśluk P. 2007. Wyniki inwentaryzacji wybranych ptaków lęgowych koryta Dolnej Narwi i przyległych zbiorników w roku 2005. Kulon 12: 43–51.

Krąkowski B., Śliwa P., Wylegała P. 2005. Ptaki stawów rybnych w okolicach Kiszkowa i Rybna (Wielkopolska) w latach 2001–2005. Rocznik Naukowy PTOP „Salamandra" 9: 49–60.

Król J. 2009. Beskid Śląski. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Król S. 1997. Przyroda województwa pilskiego i jej ochrona. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Krupa R. 2001. Biologia rozrodu podróżniczka *Luscinia svecica cyanecula* (Wolf 1810) w aspekcie uwarunkowań rezerwatu „Jezioro Karaś". Uniwersytet Gdański. Maszynopis pracy doktorskiej.

Krupa R. 2005. Rezerwat przyrody „Jezioro Karaś". W: Ocena liczebności populacji ptaków na obszarach objętych Konwencją Ramsar. Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, Warszawa.

Krupa R., Kleinschmidt L., Krupa M. 2000. Awifauna, teriofauna, herpetofauna i lepidopterofauna rezerwatu przyrody „Jezioro Karaś". Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Olsztyn.

Krupa R., Kleinschmidt L., Krupa M., Górecki G., Zaborowska A., Boroń A. 2006. Plan ochrony rezerwatu przyrody „Jezioro Łuknajno". Operat faunistyczny. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Olsztyn. Maszynopis.

Kruszyk R. 2008. Ujście Warty. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Kruszyk R., Baranowski B., Cieślik Ł., Jankowski M., Wojciechowska M., Wypychowski K. 2008. Liczebność, wybiórczość siedliskowa i ochrona wodniczki *Acrocephalus paludicola* w Parku Narodowym „Ujście Warty". 3rd Aquatic Warbler LIFE Best Practice Work Shop. Warta Mouth National Park, Poland, 22–23 October 2008.

Kubacki R. 2002. Awifauna stawów rybnych w Objezierzu w latach 2001–2002. Zakład Biologii i Ekologii Ptaków UAM, Poznań.

Kulwas K. 2008. Ostoja Słowińska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Kunysz P. 2000. Przewodnik ornitologiczny po Parku Krajobrazowym Pogórza Przemyskiego i Parku Krajobrazowym Gór Słonnych. Zespół Parków Krajobrazowych, Przemyśl.

Kunysz P. 2007. Występowanie oraz stan zbadania nocnych ptaków szponiastych na Podkarpaciu. Ptaki Podkarpacia t. XI: 25–33.

Kunysz P. 2008. Pogórze Przemyskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Kupczyk M. 2006. Inwentaryzacja i waloryzacja awifauny i innych wybranych elementów fauny „Ostoi Nadgoplańskiej" – obszaru Natura 2000, położonego w strefie potencjalnego oddziaływania projektowanej odkrywki złoża węgla brunatnego „Tomisławice" wraz z propozycją kompensacji dla środowiska (RAPORT). Praca wykonana na zlecenie Przedsiębiorstwa Geologicznego we Wrocławiu PROXIMA SA. Maszynopis.

Kupczyk M. 2009. Ostoja Nadgoplańska – problemy jej kształtowania i ochrony. Ptaki 2 (64): 20–23.

Kupczyk M. 2009. Znaczenie Gopła dla zachowania środowiska przyrodniczego środkowej Polski. Przyjezierze, 2009, mat. konf. nauk.

Kurowski M. 2004. Puszcza Kozienicka. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 445–447.

Kus K. 2008. Inwentaryzacja ornitologiczna wybranych gatunków ptaków obszaru Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000 Puszcza Niepołomicka PLB120002. FWIE, SOO, Kraków. Maszynopis.

Kuźniak S. 2000. Awifauna Przemęckiego Parku Krajobrazowego. W: A. Winiecki (red.), Ptaki parków krajobrazowych Wielkopolski. Wielkopol. Prace Ornit. 9: 69–88.

Kuźniak S. 2005. Zimowisko łabędzi. Biul. Inform. Leszczyńskiej Grupy OTOP 12: 10–11.

Kuźniak S., Mikołajczak Z., Stepniewski J. 2005. Ostoja ptaków – Zbiornik Wonieść. Maszynopis.

Kwieciński Z., Mizera T. 2006. Liczebność i efekty lęgów ptaków szponiastych Falconiformes Kotliny Śremskiej w latach 2001–2002. Not. Orn. 47, 4: 230–240.

Lariviere S., Jennings A.P. 2009. Family Mustelidae (Weasels and relatives). W: D.E. Wilson, R.A. Mittermeier (red.), Handbook of the Mammals of the World. T. 1. Carnivores. Lynx Edicions, Barcelona.

Ledwoń M. 2006. Populacje lęgowe i czynna ochrona rybitw Sternidae w dolinie górnej Wisły. W: J.J. Nowakowski, P. Tryjanowski, P. Indykiewicz (red.), Ornitologia polska na progu XXI wieku – perspektywy i dokonania. Olsztyn: 265–275.

Ledwoń M., Król J., Mędrzak R., Mołdysz D., Barcik L., Dyduch M., Gacek S., Jagiełko J., Jędrzejko A., Kruszyk R., Linert H., Procner B., Śniegoń M., Wojtoń T., Wiśniewski M., Wróbel J., Zontek I., Zontek C. 2009. Liczebność, rozmieszczenie pluszcza *Cinclus cinclus* oraz pliszki górskiej *Motacilla cinerea* w zachodniej części Beskidów Zachodnich i Pogórza Zachodniobeskidzkiego. Not. Orn. 50: 9–20.

Lenkiewicz W. 2008. Dolina Baryczy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Lenkiewicz W. 2009. Dolina Baryczy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Lipnicki L. (red.) 2006. Przyroda gminy Drezdenko. Agencja Reklamowo-Wydawnicza A. Grzegorczyk, Drezdenko.

Lipnicki L. 2008. Przyroda gminy Drezdenko. Urząd Miasta i Gminy w Drezdenku.

Liro A. (red.) 1998. Strategia wdrażania krajowej sieci ekologicznej ECONET-POLSKA. Fundacja IUCN Polska, Warszawa.

Loch L. 1992. Pierwsze stwierdzenie lęgu siwerniaka *Anthus spinoletta* (L.) w Gorcach. Parki Nar. Rez. Przyr. 11, 4: 99–103.

Lontkowski J., Okulewicz J., Drazny T. 1988. Ptaki (Non-Passeriformes) pól irygacyjnych i terenów sąsiednich w północno-zachodniej części Wrocławia. Ptaki Śląska 6: 43–96.

Łanocha P. 2001. Występowanie sów Strigiformes w reglu górnym Babiogórskiego Parku Narodowego. Wydział Leśny, Akademia Rolnicza w Krakowie. Maszynopis pracy magisterskiej.

Ławicki Ł. 2007. Gniazdowanie ostrygojada *Haematopus ostralegus*, sieweczki obrożnej *Charadrius hiaticula* i rybitwy bia-

łoczelnej *Sternula albifrons* w dolinie dolnej Odry. Chrońmy Przyr. Ojcz. 63, 5: 66–73.
Ławicki Ł. 2008. Dolina Dolnej Odry. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Ławicki Ł., Czeraszkiewicz R., Guentzel S., Jasiński M., Kajzer Z., Kaliciuk J., Oleksiak A. 2008. Zimowanie ptaków wodnych na Pomorzu Zachodnim w latach 2002–2008. Not. Orn. 49: 235–244.
Ławicki Ł., Guentzel S. 2007. Ptaki najcenniejszych kompleksów łąkowych na Pomorzu Zachodnim. W: J. Kaliciuk (red.), Program rolnośrodowiskowy i jego znaczenie w ochronie przyrody na użytkach zielonych Pomorza Zachodniego. Stan w roku 2006. Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze: 55–60.
Ławicki Ł., Guentzel S., Jasiński M., Kajzer Z., Sołowiej M., Staszewski A. 2008. Występowanie błotniaka zbożowego *Circus cyaneus* na Pomorzu Zachodnim w latach 1990–2007. Not. Orn. 49: 226–234.
Ławicki Ł., Guentzel S., Jasiński M., Kajzer Z., Żmihorski M. 2009. Awifauna lęgowa Doliny Dolnej Odry. Not. Orn. 50: 268–282.
Ławicki Ł., Kajzer Z., Jasiński M. 2007. Gniazdowanie perkoza rdzawoszyjego *Podiceps grisegena* i zauszника *Podiceps nigricollis* na Pomorzu Zachodnim. Not. Orn. 48: 174–182.
Ławicki Ł., Marchowski D., Mrugowski W., Niedźwiecki S., Kaliciuk J., Śmietana P., Wysocki D. 2007. Awifauna Międzyodrza w latach 1994–2006. Not. Orn. 48: 37–53.
Ławicki Ł., Racławski B. 2006. Spadek liczebności kulika wielkiego *Numenius arquata* na wybranych łąkach Pomorza Zachodniego w latach 1990–2006. Not. Orn. 47: 199–203.
Ławicki Ł., Rubacha S. 2008. Zmiany liczebności pójdźki *Athene noctua* w dolinie Warty i Noteci w województwie lubuskim. Not. Orn. 49: 169–175.
Łopion R. 2008. Awifauna stawów hodowlanych w Kuźnicy Dąbrowskiej. ZEP, Uniwersytet Wrocławski. Maszynopis pracy magisterskiej.
Maciejewski M. 1999. Koszenie trzcinowisk jako podstawowy zabieg ochronny na terenie NPT. Materiały dla Rady Społeczno-Naukowej NP. Maszynopis.
Maciejewski M. 2009. Zagrożenia dla ptaków wodno-błotnych wynikające z niewłaściwej eksploatacji trzcinowisk na wybranych zbiornikach Kujaw. Łowiec Polski (w druku).
Maciorowski G., Mizera T. 2009. Orlik grubodzioby *Aquila clanga*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 244–253.
Mackowicz R. 2000. Plan ochrony faunistycznego rezerwatu przyrody „Jezioro Karaś". Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Olsztyn. Maszynopis.
Malczyk P. 2009. Dolina Dolnej Skawy. W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 184–191.
Malinowska E., Zielińska G., Kaliszewski I., Kaźmierczak B. 1990. Dokumentacja projektowanego rezerwatu Stawy Stępowskie w woj. płockim. Maszynopis.
Maniakowski M. 2009. Ogólnopolska inwentaryzacja wodniczki *Acrocephalus paludicola* w 2009 roku. Ptaki 4: 16–18.
Maniarski R. 2004. Duże koncentracje kropiatki *Porzana porzana* w dolinie Nidy i Mierzawy (woj. świętokrzyskie) w sezonie lęgowym 2001. Kulon 9: 125–127.
Maniarski R. 2004a. Obserwacja wyjątkowo dużego stada ostrygojadów *Haematopus ostralegus* w dolinie Nidy. Kulon 9: 127.
Maniarski R., Błaziak W. Lęg czapli białej *Egretta alba* na stawach rybnych w Młodzawach (w przyg.).
Maniarski R. Awifauna stawów rybnych w Młodzawach i terenów przyległych (w przyg.).
Marczakowski P., Stachyra P. 1999. Awifauna doliny Bugu na odcinku Gołębie–Skryhiczyn. Opracowanie wykonane na zlecenie Fundacji IUCN Poland, Zwierzyniec–Zamość. Maszynopis.
Marczakowski P., Stachyra P., Tchórzewski M. 2004. Dolina Środkowego Bugu. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 480–483.
Marczewski B. 1897. Powiat wadowicki pod względem geograficznym, statystycznym i historycznym. Kraków.
Markowski R., Buliński M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. Acta Bot. Cassub. Monogr. 1: 1–175.
Martyka R., Skórka P., Wójcik J.D., Majka K. 2002. Ptaki ziemi tarnowskiej. Not. Orn. 43: 29–48.
Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Materiały niepublikowane (2004–2009).
Matusiak J., Wójciak J., Keller M. 2002. Rozmieszczenie i liczebność ptaków szponiastych Falconiformes w Lasach Strzeleckich. Not. Orn. 43: 145–161.
Meissner W. 2005a. Sprawozdanie z badań nad składem gatunkowym, liczebnością i rozmieszczeniem ptaków wodnych przebywających na Ławicy Słupskiej i w polskiej części Zatoki Pomorskiej w sezonie 2004/2005. Maszynopis.
Meissner W. 2005b. Liczebność i rozmieszczenie ptaków zimujących w polskiej strefie Bałtyku – waloryzacja akwenów pod kątem planowania potencjalnych inwestycji. Sprawozdanie z wykonania projektu badawczego KBN 2 P04G 08727. Maszynopis.
Meissner W. 2007. Ornitofauna. W: A. Weigle i in. (red.), Opracowanie dokumentacji do utworzenia systemu morskich obszarów chronionych o kluczowym znaczeniu dla zachowania różnorodności biologicznej w najcenniejszych obszarach Bałtyku i jego pobrzeżach. Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska. Maszynopis.
Meissner W., Koss M., Bzoma S. 2008. Liczebność ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w okresie maj 2006–kwiecień 2007. Not. Orn. 49: 60–64.
Meissner W., Kozakiewicz M., Skakuj M. 1995. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 1994/1995. Not. Orn. 35: 189–192.
Meissner W., Rydzkowski P. 2006. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2004/2005. Not. Orn. 47: 60–63.
Meissner W., Rydzkowski P. 2007. Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej w sezonie 2005/2006. Not. Orn. 48: 143–147.
Meissner W., Sikora A. 2004. Zatoka Pucka. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 146–149.
Meissner W., Typiak W., Kośmicki A., Bzoma S. (w druku). Zimowanie ptaków wodnych na Zatoce Gdańskiej, maj 2007–kwiecień 2008. Not. Orn. 50.

Meissner W., Żółkoś K., Staszek W., Bloch-Orłowska J., Błażuk J. 2004. Plan ochrony rezerwatu „Mechelińskie Łąki". Ecotone, Sopot. Maszynopis.

Mellin M. 2008. Renaturalizacja siedlisk żurawia na Półwyspie Fuleda – założenia projektu. Maszynopis.

Menderski S. 2009. Wykaz gatunków ptaków wodno-błotnych i drapieżnych obserwowanych w okresie wędrówki wiosennej i jesiennej oraz w okresie lęgowym w latach 2004–2009 na polderze Kwiecewo (gm. Świątki) i w jego bezpośrednim otoczeniu (http://ratujkwiecewo.pl/3/lista_gatunkow_ptakow.html; lipiec 2009).

Menoni E., Novoa C., Montadert M. 2008. Ochrona głuszca w Puszczy Augustowskiej. Podsumowanie obserwacji z wizyty w dniach 28–30 maja 2007 r. W: Ochrona kuraków leśnych. Monografia pokonferencyjna. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa: 140–143.

Michalczuk J. 2008. Zlewnia Górnej Huczwy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Mielczarek S., Grzybek J., Janiszewski T., Michalak P., Włodarczyk R., Wojciechowski Z. 2006. Awifauna doliny Neru w latach 1984–2005. Not. Orn. 47: 159–174.

Mikusek R. 2004. Sowy ziemi kłodzkiej. Not. Orn. 45: 133–146.

Mikusek R. 2009. Puchacz *Bubo bubo*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 444–450.

Minias P., Karczmarek K., Kleszcz A., Mikłos M., Rakowski M., Janiszewski T. 2005. Monitoring kolonii lęgowej kormorana na zbiorniku Jeziorsko. Biuletyn Faunistyczny Polski Środkowej – Kręgowce 11: 33–34.

Mirowska-Ibron I., Menderski S., Szewczyk M., Gajko K., Meina Ł. 2009. Program zarządzania Obszarem Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 „Nietlickie Bagna" PLB 280001. Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków.

Mizera T. 1997. Świat zwierząt. W: S. Król (red.), Przyroda województwa pilskiego i jej ochrona. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań–Piła: 93–124

Mizera T. 2009. Bielik *Haliaeetus albicilla*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 192–202.

Mizera T., Uhlig R., Kalisiński M., Mundt J., Czeraszkiewicz R. 1994. Brutverbreitung, Mauser, Nichtbrüter- Und Winterbestand des Gänsesägers Mergus merganser im Einzugsgebiet der Oder. Vogelwelt 115: 155–162.

Modrzejewska M. 2008. Obszary wodno-błotne Gostynińsko-Włocławskiego Parku Krajobrazowego – Błota Rakutowskie PLB 040001. Kowal.

Mokwa T. 2008. Zalew Wiślany. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Mokwa T. 2009. Biegus zmienny *Calidris alpina*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 369–376.

Mokwa T., Nowakowski S. 2006. Inwentaryzacja wybranych gatunków ptaków oraz siedlisk i zbiorowisk roślinnych na terenie planowanej budowy mostu w okolicy miejscowości Aplinki w Dolinie Dolnej Wisły. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Gdańsku. Maszynopis.

Monitoring Flagowych Gatunków Ptaków – dane niepublikowane.

Monitoring Pospolitych Ptaków Lęgowych – dane niepublikowane.

Monitoring Ptaków Drapieżnych – dane niepublikowane.

Monitoring Ptaków Drapieżnych w latach 2007–2009 na powierzchni PG5 – prace terenowe wykonane w ramach Monitoringu Ptaków Polski dla Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska.

Monografia przyrodniczo-kulturowa. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 183–214 i załącznik 4: 379–385.

Mrugasiewicz A., Południewski M., Dylawerski M. 2006. Zmiany liczebności rybołowa w Polsce w latach 1993–2004. W: D. Anderwald (red.), Ochrona drapieżnych zwierząt. Poszukiwanie kompromisów. Stud. i Mat. CEPL, Rogów 2 (12): 65–79.

Musiał T. 2008. Dolina Neru. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Myka-Raduj A. 2009. Populacja nielęgowa żurawia *Grus grus* (Linnaeus, 1758) w Poleskim Parku Narodowym. Katedra Zoologii, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie. Maszynopis pracy magisterskiej.

Mysłajek R.W., Nowak S., Kurek K. 2008. Nietoperze Parku Krajobrazowego Beskidu Ślaskiego:1–36.

Natura 2000 SDF/PLB060016 Staw Bocków – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB280006 Puszcza Borecka – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB060011 Ostoja Tyszowiecka – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB080001 Ujście Warty – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB180005 Puszcza Sandomierska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB320014 Ostoja Wkrzańska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH260015 Dolina Czarnej – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH320013 Ostoja Goleniowska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków

(OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/Koło Grobli PLH120008 – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO) dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB020008 Łęgi Odrzańskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB040002 Bagienna Dolina Drwęcy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB060008 Puszcza Solska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB060012 Roztocze – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB060013 Dolina Górnej Łabuńki –- Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB060018 Dolina Szyszły – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB060021 Dolina Sołokiji – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB080001 Puszcza Barlinecka – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB080002 Dolina Dolnej Noteci – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB20005 Łęgi Odrzańskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB220002 Dolina Słupi –- Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB220005 Zatoka Pucka – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB220010 Bielawskie Błota – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB240003 Stawy Wielikąt i Las Tworkowski – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB280004 Jezioro Oświn i okolice – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB280008 Puszcza Piska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB280011 Lasy Skaliskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB320001 Bagna Rozwarowskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB320012 Puszcza Goleniowska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLC180001 Bieszczady – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH 320033 Uroczyska w Lasach Stepnickich – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060014 Pastwiska nad Huczwą – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów

ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060025 Dolina Sieniochy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060029 Dolina Baryczy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060034 Uroczyska Puszczy Solskiej – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060038 Dolina Łabuńki i Topornicy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060039 Dobużek – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH080006 Ujście Noteci – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH220014 Kurze Grzędy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH220027 Staniszewskie Błoto – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH240005 Beskid Śląski – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH280001 Dolina Drwęcy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH280003 Jezioro Karaś – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH280023 Niecka Skaliska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH300007 Ostoja Zgierzyniecka – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH060032 Poleska Dolina Bugu – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH120080 Torfowisko Wielkie Błoto – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLB180005 Puszcza Sandomierska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLH 320033 Uroczyska w Lasach Stepnickich – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLB320012 Puszcza Goleniowska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLB220005 Zatoka Pucka – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLB300009 Jezioro Zgierzynieckie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLH320013 Ostoja Goleniowska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO),

dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLH02_32 Łąki Gór i Pogórza Izerskiego – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLH020047 Torfowiska Gór Izerskich – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLH060042 Dolina Szyszły – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000SDF/PLB300009 Jezioro Zgierzynieckie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLB300007 Dąbrowy Krotoszyńskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH18_20 Uroczyska Puszczy Sandomierskiej – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH200008 Dolina Biebrzy – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000 SDF/PLH300002 Dąbrowy Krotoszyńskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLB220004 Ostoja Słowińska – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Natura 2000/PLB140001 Dolina Dolnego Bugu – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony (OSO) dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony (SOO). Obszar PLH300002, Dąbrowy Krotoszyńskie. Ministerstwo Środowiska.

Natura2000/PLB140002 Dolina Liwca – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym, dla specjalnych obszarów ochrony. Ministerstwo Środowiska.

Neubauer G. 2006. Jakościowa i ilościowa inwentaryzacja lęgowych gatunków ptaków na obszarze Natura 2000 Dolina Dolnej Wisły PLB040003 w okolicy mostu nad Wisłą w Kieżmarku. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w Gdańsku. Sekcja Ornitologiczna KNB UMK. Maszynopis.

Neubauer G., Zagalska-Neubauer M., Betleja J. 2007. The origin of 'Caspian Gulls' breeding in Poland. Brit. Birds 100: 554–557.

Nitecki Cz. 2008. Jezioro Drużno. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Nitecki Cz., Markowski R., Buliński M., Sągin P., Staszek W., Goc M. 2008. Sprawozdanie z realizacji III etapu projektu „Opracowanie programu zarządzania oraz projektu planu ochrony dla obszaru specjalnej ochrony Natura 2000 Jezioro Drużno" (PLB 280013). Ecotone, Sopot.

Nowak A., Spałek K. (red.) 2002. Czerwona księga roślin województwa opolskiego. Adan, Opole.

Nowak D. 2002. Uwarunkowania troficzne dzięcioła trójpalczastego *Picoides tridactylus* w Gorczańskim Parku Narodowym. Maszynopis pracy magisterskiej. Wydział Leśny, Akademia Rolnicza w Krakowie.

Nowak D. 2003. Agresywne zachowania dzięcioła dużego *Dendrocopos major* i dzięcioła białogrzbietego *D. leucotos* wobec dzięcioła trójpalczastego *Picoides tridactylus*. Not. Orn. 44: 57.

Nowak D. 2008. Inwentaryzacja i monitoring ptaków w Magurskim Parku Narodowym. Parki Narodowe 3: 20–23.

Nowakowski J.J. 2001. Rola Doliny Biebrzy dla awifauny. 1. Wiosenne zgrupowania ptaków wodno-błotnych w południowym basenie Biebrzy. Drozdowskie Zeszyty Przyrodnicze 1: 23–54.

Nyrek A. 1992. Kultura użytkowa gruntów ornych, lasów i wód na Śląsku od XV do XX w. Acta Univ. Wrat. Historia XCVII.

Odrzykoski S. 2003. Wielkopolska – stawy w Objezierzu. Ptaki 4: 26–28.

Odrzykoski S. 2008. Dolina Samicy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Odrzykoski S. 2008. Walory przyrodnicze Doliny Samicy – obszaru sieci Natura 2000. Zakład Biologii i Ekologii Ptaków, Poznań. Maszynopis.

Okołów G. (red.). 2009. Kampinoski Park Narodowy – 50 lat. Kampinoski PN, Izabelin.

Olech B. 2004. Puszcza Kampinoska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 400–403.

Olech B. 2006a. Badania nad ptakami drapieżnymi w Kampinoskim Parku Narodowym. Parki Narodowe 2: 18–21; 3: 2, 4–8.

Olech B. 2006b. Badania nad derkaczem w Kampinoskim Parku Narodowym. Parki Narodowe 3: 28–32.

Oleksiak A. 1993. Gniazdowanie sieweczki obrożnej (*Charadrius hiaticula*) i rybitwy białoczelnej (*Sterna albifrons*) nad Odrą pod Szczecinem. Przegl. Przyr. 4, 1: 70–71.

Olszewski A. 2007. Utracone gatunki awifauny lęgowej Kampinoskiego Parku Narodowego i jego otuliny. Kulon 12: 73–87.

Olszewski A. 2008. Puszcza Kampinoska – przystołeczna ostoja ptaków. Ptaki: 23–27.

Olszewski A. 2009a. Ptaki Kampinoskiego Parku Narodowego – 50 lat (1959–2008). KPN, Izabelin. Maszynopis.

Olszewski A. 2009b. Puszcza Kampinoska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Orłowska B. 2008. Dolina Baryczy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Orłowska B. 2009. Dolina Baryczy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Orłowski G. 2006a. Habitat selection and winter food resources of the Water Pipit Anthus spinoletta in south-western Poland. Acta Orn. 41: 41–48.
Orłowski G. 2006b. Zimowanie ptaków wodno-błotnych na polach irygacyjnych we Wrocławiu w sezonie 2004/2005. Ptaki Śląska 16: 166–170.
Orłowski G. 2008. Botulizm prawdopodobną przyczyną śmiertelności ptaków wodno-błotnych latem 2005 roku na Zbiorniku Mietkowskim. Not. Orn. 49: 35–38.
Orłowski G., Drazny T. Awifauna Doliny Widawy i Oleśnicy (w przyg.).
Orłowski G., Gębski P. 2005. Wiosenna koncentracja dubelta *Gallinago media* na polach irygacyjnych we Wrocławiu. Chrońmy Przyr. Ojcz. 61: 106–108.
Orłowski G., Gębski P. 2008. Pojawy rzadkich gatunków ptaków na Zbiorniku Mietkowskim w latach 1999–2006. Ptaki Śląska 17: 49–60.
Orłowski G., Górka W. Lęgowa awifauna pól irygacyjnych we Wrocławiu. Not. Orn. (w druku).
Orłowski G., Górka W., Sęk M. 2008. Środowisko i liczebność populacji lęgowej podróżniczka *Luscinia svecica* we Wrocławiu w latach 2004 i 2007. Not. Orn. 49: 13–20.
Orłowski G., Sęk M. 2005. Semi-natural reedbeds as breeding habitat of Bluethroat (*Luscinia svecica* L.) on a sewage farm in Wrocław city (south-western Poland). Pol. J. Ecol. 53: 133–140.
Osieck E., Mörzer Bruyns M.F. 1981. Important Bird Areas in the European Community. International Council for Bird Preservation, Cambridge, UK.
Osińska M., Janiszewski T. 2006. Awifauna lęgowa zbiornika Jeziorsko w roku 2004 – jej zmiany i problemy ochrony. W: J.J. Nowakowski, P. Tryjanowski, P. Indykiewicz (red.), Ornitologia polska na progu XXI stulecia – dokonania i perspektywy. Sekcja Ornitologiczna PTZool., Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska UWM, Olsztyn: 235–252.
Osojca G. 2005. Zmiany awifauny lęgowej Rezerwatu Biosfery „Jezioro Łuknajno" w latach 1982–2002. Not. Orn. 46: 77–88.
Owadowska E., Marczak D., Olech B., Olszewski A. 2009. Świat zwierząt. W: A. Lubański (red.), Kampinoski Park Narodowy – 50 lat. Wyd. Epograf, Warszawa: 58–71.
Pabijan M., Przystalski A. 2003. Występowanie płazów i gadów w Nadgoplańskim Parku Tysiąclecia. Parki Nar. Rez. Przyr. 22: 593–603.
Pałka K., Dębała A., Hołowiński M., Łupinski D., Wasiluk D. 2002. Motyle dzienne Rhopalocera doliny Bugu. W: A. Dombrowski i in. (red.), Korytarz ekologiczny doliny Bugu. Stan – Zagrożenia – Ochrona. Fundacja IUCN Poland, Warszawa: 155–167.
Parusel, Krauze 2001. Standardowy Formularz Danych SOO – Beskid Śląski.
Pavel V. 2008. Sprawozdanie z monitoringu podróżniczka na terenie KPNAP w roku 2008.
Perzanowska J., Grzegorczyk M. (red.) 2009. Obszary Natura 2000 w Małopolsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków.
Pęczak T., Kruk A., Marszał L., Zięba G., Galicka W., Tszydel M., Tybulczuk S., Pietraszewski D. 2008. Monitoring ichtiofauny systemu rzeki Gwdy: trzecia dekada badań. Roczniki Naukowe PZW 21: 61–89.
Piotrowska M., Jaszcz Z., Niejedli L., Marczakowski P., Stachyra P., Urban M., Krogulec J., Piotrowski G. 2002. Walory ornitologiczne doliny Bugu – odcinek lubelski. W: A. Dombrowski i in. (red.), Korytarz ekologiczny doliny Bugu. Stan – Zagrożenia – Ochrona. Fundacja IUCN Poland, Warszawa: 155–167.
Piotrowska M., Stachyra P. 2007. Plan lokalnej współpracy na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 – PLB060008 Puszcza Solska. Lublin. Maszynopis.
Piotrowski M. 2008. Błota Rakutowskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Piskorski M. 2007. Fauna nietoperzy Parku Krajobrazowego „Lasy Janowskie". Nietoperze VIII, 1–2.
Plan ochrony Nadwieprzańskiego Parku Krajobrazowego. Maszynopis.
Plan ochrony rezerwatu „Beka". Maszynopis
Plan ochrony rezerwatu przyrody „Wielki Las". Maszynopis.
Pochocka-Szwarc K. 2005. Zagadka zaniku Jeziora Skaliskiego w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich. Przegl. Geol. 53: 873–878.
Polak M., Wilniewczyc P. 2001. Ptaki lęgowe doliny Nidy. Not. Orn. 42, 2: 89–102.
Polskie Towarzystwo Ochrony Ptaków 2008. Monitoring ornitologiczny na terenie polderu Sątopy-Samulewo. Olsztyn.
Pruszyński M. 2009. Bagienna Dolina Narwi. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Przybycin M. (red.) 2008. Operaty szczegółowe wraz z projektem planu ochrony dla obszaru specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Łąki Skoszewskie" PLB 320007 w województwie zachodniopomorskim. Empeko, Poznań.
Pugacewicz E. 1997. Ptaki lęgowe Puszczy Białowieskiej. PTOP, Białystok.
Pugacewicz E. 2004. Dolina Biebrzy. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki P. (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 236–240.
Pugacewicz E. 2004. Niecka Gródecko-Michałowska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki P. (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 250–253.
Pugacewicz E. 2006. SDF obszaru Dolina Górnego Nurca (kod: PLB200004).
Pugacewicz E. 2009. Dolina Górnego Nurca PLB200004 (IBA PL 056). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 71–80.
Pugacewicz E., Dmoch A. 2009. Bagno Wizna PLB200005 (IBA PL050). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I. Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 59–70.
Racławski B. 2008. Puszcza Goleniowska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Rodziewicz M. 2009. Lasy Iławskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Rowiński P. 2005. Ptaki. W: M. Buszko-Briggs (red.), Program zarządzania ochroną obszaru specjalnej ochrony ptaków i specjalnego obszaru ochrony siedlisk Natura 2000 „Puszcza Białowieska" PLC 200004: 117–212.
Rzępała M., Kaługa I., Trzciński K. 2009. Inwentaryzacja populacji gatunków ptaków, dla ochrony których został wyznaczony obszar Natura 2000 PLB140005 „Doliny Omulwi i Płodownicy". Krameko Sp. z o.o., Kraków. Opracowanie dla Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego. Maszynopis.

Rzępała M., Kasprzykowski Z., Goławski A., Górski A., Dmoch A. 1999. Awifauna Doliny Dolnej Narwi. Not. Orn. 40: 23–44.

Rzępała M., Kowalski M. 2009. Inwentaryzacja populacji gatunków ptaków, dla ochrony których został wyznaczony obszar Natura 2000 PLB140007 „Puszcza Biała". Krameko Sp. z o.o., Kraków. Opracowanie dla Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego. Maszynopis.

Sachanowicz K., Goławski A., Tabor A. 1999. Awifauna lęgowa stawów rybnych w Siedlcach w latach 1996–1998. Kulon 4: 55–63.

Scott D.A. 1980. A preliminary inventory of wetlands of international importance for waterfowl in west Europe and northwest Africa. IWRB Special Publication No 2. IWRB, Slimbridge, UK.

Sidelnik M., Tumiel T., Świętochowski P. 2006. Obóz ornitologiczny „Akcja Siemianówka". Ptaki Polski 3: 18.

Sidło P. 2005. Ocena liczebności populacji ptaków na obszarach objętych Konwencją Ramsar. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Warszawa: 15–17.

Sidło P.O., Błaszkowska B., Chylarecki P. (red.) 2004. Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

Sieracki P. 2006. Ptaki szponiaste Falconiformes i kruk *Corvus corax* lasów Przemęckiego Parku Krajobrazowego w latach 2003–2005. Maszynopis pracy magisterskiej. Akademia Rolnicza w Poznaniu.

Sieracki P. 2009. Pojezierze Sławskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Maciorowski G., Mizera T., Ilków M., Statuch T., Kujawa D. 2000. Awifauna Sierakowskiego Parku Krajobrazowego. W: A. Winiecki (red.), Ptaki parków krajobrazowych Wielkopolski. Wielkopolskie Prace Ornitologiczne 9: 39–68.

Sikora A. 2004a. Lasy Mirachowskie. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 151–154.

Sikora A. 2004b. Przypadek wyjątkowej tolerancji sąsiedzkiej włochatki *Aegolius funereus* i dzięcioła czarnego *Dryocopus martius* na Pomorzu Gdańskim. Not. Orn. 45: 61–63.

Sikora A. 2006a. Gniazdowanie żurawia *Grus grus* na Wysoczyźnie Elbląskiej w latach 2004–2005. Chrońmy Przyr. Ojcz. 62, 1: 27–41.

Sikora A. 2006b. Rozmieszczenie i liczebność dzięcioła zielonosiwego *Picus canus* na Wysoczyźnie Elbląskiej i jego ekspansja na Warmii i Mazurach. Not. Orn. 47: 32–42.

Sikora A. 2007. Gniazdowanie cennych gatunków ptaków na Wysoczyźnie Elbląskiej. Not. Orn. 48: 246–259.

Sikora A. 2008. Ocena możliwości oddziaływania planowanej farmy wiatrowej w okolicach Starzyńskiego Dworu na korzystny stan ochrony żurawia *Grus grus* na Obszarze Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 „Bielawskie Błota". Odbiorca: Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków. Gdańsk, Warszawa.

Sikora A. 2009a. Łęczak *Tringa glareola*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 392–396.

Sikora A. 2009b. Metodyka liczenia żurawi *Grus grus* na zlotowiskach – propozycja monitoringu w Polsce. Not. Orn. 50: 29–41.

Sikora A., Cenian Z., Półtorak W., Ryś A. 2005. Awifauna lęgowa okolic jeziora Oświn oraz jej zmiany w XX wieku. W: M. Gromadzki, R.J. Wiśniewski (red.), Jezioro Oświn i okolice. Monografia przyrodniczo-kulturowa. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 183–214 i załącznik 4: 379–385.

Sikora A., Cenian Z., Półtorak W., Ryś A. 1999. Awifauna rezerwatów: Jezioro Siedmiu Wysp, Kałeckie Błota i Bajory oraz terenów przyległych. Waloryzacja i propozycje ochrony. Stacja ornitologicza PAN, Gdańsk. Maszynopis.

Sikora A., Cenian Z., Rohde Z., Chylarecki P. 2008. Ocena wpływu zalesień na gruntach prywatnych w OSOP „Ostoja Warmińska" na populacje orlika krzykliwego *Aquila pomarina* i bociana białego *Ciconia ciconia*. Odbiorca: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa.

Sikora A., Chylarecki P. 2010. Aktualizacja wielkości populacji krajowej wybranych gatunków ptaków lęgowych w Polsce. Stacja Ornitologiczna MIIZ PAN. Maszynopis.

Sikora A., Chylarecki P., Rohde Z. 2008a. Monitoring flagowych gatunków ptaków: raport za rok 2007. Odbiorca: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Sikora A., Gromadzki M., Półtorak W. 2004. Awifauna Bielawskich Błot. Not. Orn. 45: 1–11.

Sikora A., Półtorak W. 2004. Bielawskie Błota. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 137–141.

Sikora A., Półtorak W. 2006. Fauna ptaków rezerwatu przyrody „Bielawa" w latach 2005–2006. Walory, zagrożenia i zalecenia ochronne. Maszynopis dla Urzędu Wojewódzkiego w Gdańsku. Gdańsk–Sopot.

Sikora A., Rhode Z., Gromadzki M., Neubauer G., Chylarecki P. (red.) 2007. Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań

Sikora A., Ryś A. 2004. Rozmieszczenie, liczebność i siedliska dzięcioła białogrzbietego *Dendrocopus leucotos* na Warmii i Mazurach. Not. Orn. 45: 255–264.

Sikora A., Wieloch M. 2009. Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 154–160.

Sikora A., Wieloch M., Zielińska M., Mokwa T., Zieliński P., Rohde Z., Chylarecki P. 2008b. Monitoring gatunków rzadkich MGR2: łabędź krzykliwy, podgorzałka, biegus zmienny, mewa czarnogłowa. Raport za rok 2007. Odbiorca: Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.

Sikora A., Zieliński P. 2004. Lasy Skaliskie. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 203–206.

Sikora A., Zieliński P. 2004. Zagrożone i nieliczne ptaki lęgowe Niecki Skaliskiej na Mazurach. Not. Orn. 45: 115–119.

Sillero-Zubiri C. 2009. Canidae (Dogs). W: D.E. Wilson, R.A. Mittermeier (red.), Handbook of the Mammals of the World. T.1. Carnivores. Lynx Edicions, Barcelona.

Skierczyński M., Marczakiewicz P. (msc) 2007. Program działań ochronnych ograniczających presję drapieżników na sukces lęgowy wymierających populacji siewkowców związanych z pastwiskami na obszarze Biebrzańskiego Parku Narodowego i jego otuliny. Archiwum BbPN, Osowiec-Twierdza.

Skov H., Vaitkus G., Flensted K.N., Grishanov G., Kalamees A., Kondratyev A., Leivo M., Luigujõe L., Mayr C., Rasmussen J.F., Raudonikis L., Scheller W., Sidlo P.O., Stipniece A., Struwe-Juhl B., Welander B. 2000. Inventory of coastal and marine Impor-

tant Bird Areas in the Baltic Sea. BirdLife International, Cambridge.
Słychan M. 1996. Awifauna pól irygacyjnych we Wrocławiu. Ptaki Śląska 11: 133–150.
Stachyra P. 2008. Ostoje ptaków na Zamojszczyźnie. Roztoczańskie Spotkania V: 143–158.
Stachyra P., Marczakowski P., Cymbała R., Tchórzewski M., Michalczuk J., Boruchalski D., Kobylas T. 2009. Co wiemy, a co wiedzieć musimy o ptakach ziemi zamojskiei i północnego Podkarpacia? Przedmowa do wydania monografii awifauny Pogranicza Regionów. Roztoczańskie Spotkania VI: 44–67.
Stachyra P., Boruchalski D., Michalczuk W. 2004e. Dolina Szyszły. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 524–526.
Stachyra P., Cymbała R. 2008. Puszcza Solska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Stachyra P., Marczakowski P. 2008. Dolina Poru i Staw Boćków. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Stachyra P., Marczakowski P. 2009. Dolina Poru i Staw Boćków PLB060016 (IBA PL107). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I: 151–160.
Stachyra P., Marczakowski P., Cymbała R., Tchórzewski M., Michalczuk J., Boruchalski D., Kobylas T. 2009. Co wiemy, a co wiedzieć musimy o ptakach ziemi zamojskiej i północnego Podkarpacia? Przedmowa do wydania monografii awifauny pogranicza regionów. Roztoczańskie Spotkania VI: 44–67.
Stachyra P., Tchórzewski M. 1999. Awifauna jeziora „Kacapka" i jezior sąsiednich. Opracowanie wykonane na zlecenie Fundacji IUCN Poland, Zamość. Maszynopis.
Stachyra P., Tchórzewski M., Kobylas T., Cymbała R., Mazurek P., Frączek T. 2005. Rozmieszczenie, liczebność oraz preferencje siedliskowe puszczyka uralskiego *Strix uralensis* i włochatki *Aegolius funereus* w lasach Roztocza i Puszczy Solskiej. Not. Orn. 46, 1: 41–50.
Stachyra P., Tchórzewski M., Kobylas T., Cymbała R., Marczakowski P. 2004. Puszcza Solska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 503–506.
Stachyra P., Tchórzewski M., Kobylas T., Marczakowski P., Cymbała R. 2004b. Roztocze. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 507–511.
Stachyra P., Tchórzewski M., Kobylas T., Marczakowski P., Michalczuk J., Boruchalski D. 2002. Ostoje ptaków na Zamojszczyźnie. Ptasie Ostoje. Biuletyn Programu Ostoi Ptaków. OTOP 6: 34–54.
Stachyra P., Tchórzewski M., Kobylas T., Michalczuk W. 2004. Ostoja Tyszowiecka. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 516–519.
Stachyra P., Tchórzewski M., Marczakowski P. 2006. Birds of field karst lakes on the outskirts of the Bug valley near Zosin village in the Zamość region and suggestion of their protection. Teka Kom. Ochr. Kształt. Środ. Przyr. 3: 174–180.
Stachyra P., Tchórzewski M., Urban M., Kitowski I. 2004. Dolina Poru. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 491–494.
Stachyra P., Urban M., Tchórzewski M., Kitowski I. 2002. Awifauna stawu „Boćków" na Zamojszczyźnie. Chrońmy Przyr. Ojcz. 58, 3: 78–87.
Stachyra P. 2008. Ostoja Tyszowiecka. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Stajszczyk M., Sikora A. 2004. *Picus canus* (L., 1758) dzięcioł zielonosiwy. W: M. Gromadzki (red.), Ptaki. Cz. II. Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. T. 8: 258–262.
Stajszczyk M. Dorzecze Stobrawy – nowa ostoja ptaków na Śląsku. Ptaki Polski (w druku).
Stajszczyk M. Dynamika liczebności populacji lęgowej bociana białego *Ciconia ciconia* na ziemi brzeskiej. Chrońmy Przyr. Ojcz. (w druku).
Stajszczyk M. 1993. Krzyżówki, cyraneczki i inne. Uwagi i propozycje. Łowiec Polski 10: 18–19.
Stajszczyk M. 1994. Ptaki doliny Odry między Brzegiem a Oławą. Ptaki Śląska 10: 78–98.
Stajszczyk M. 2007. Gągoł *Bucephala clangula*. W: A. Sikora, Z. Rohde, M. Gromadzki, G. Neubauer, P. Chylarecki (red.), Atlas rozmieszczenia ptaków lęgowych Polski 1985–2004. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań: 82–83.
Stajszczyk M. 2009. Ostoja ptasia „Dorzecze Stobrawy". Gazeta Brzeska 15 (573): 8.
Stajszczyk M. 2009. Zbiornik Otmuchowski PLB160003 (IBA PL119). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I: 91–103. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
Stajszczyk M. 2009a. Zbiornik Nyski PLB160002 (IBA PL120). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwetaryzacji. Cz. I: 104–117. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
Stajszczyk M. 2009b. Zbiornik Otmuchowski PLB160003 (IBA PL119). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwetaryzacji. Cz. I: 104–117. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
Stajszczyk M. 2009c. Zbiornik Turawski PLB160004 (IBA PK091). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwetaryzacji. Cz. I: 104–117. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.
Stanek J. 1959. Z dziejów ziemi oświęcimskiej. Wyd. Liter., Kraków.
Stasiak J. 2008. Zbiornik Turawski. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Stasiak J. 2009. Zbiornik Turawski. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Staszewski A. 2002. Przyroda Bagien Krępskich. ZTO. Maszynopis.
Staszewski A. 2003. Awifauna lęgowa Bagien Krępskich w roku 2003. ZTO. Maszynopis.
Staszewski A. 2004. Ptaki lęgowe Bagien Krępskich w 2004 r. ZTO. Maszynopis.
Staszewski A. 2005. Monitoring ptaków lęgowych Bagien Krępskich w 2005 roku. ZTO. Maszynopis.
Staszewski A. 2006. Monitoring ptaków lęgowych Bagien Krępskich w 2006 roku. ZTP. Maszynopis.
Staszewski A. 2007. Monitoring ptaków lęgowych Bagien Krępskich w 2007 roku. ZTP. Maszynopis.
Staszewski A. 2010. Awifauna lęgowa Bagien Krępskich. Ptaki Pomorza 1: 15–24.

Staszewski A., Czaraszkiewicz R. 2001. Rozmieszczenie i liczebność gęsi w Polsce podczas jesiennej migracji i zimowania w latach 1991–1997. Not. Orn. (42) 1: 15–35.

Staszewski A., Czeraszkiewicz R. 2000. Awifauna lęgowa rezerwatu „Świdwie" i okolic w latach 1990–1998. Not. Orn. 41: 115–138.

Staszewski A., Kozłowska A. 2003. Sprawozdanie z realizacji projektu „Ochrona przyrody Bagien Krępskich" w roku 2003. ZTO. Maszynopis.

Stawarczyk 2004. Stawy Przemkowskie. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

Stawarczyk T. 2008. Zbiornik Mietkowski. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Stawarczyk T., Grabiński W., Karnaś A. 1996. Migracje siewkowych Charadriiformes na Zbiornikach Nyskim i Turawskim w latach 1976–94. Ptaki Śląska 11: 39–80.

Stelmach R. 2009. Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Stępniewski J. 2003. Awifauna rezerwatu „Jezioro Trzebidzkie". Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski 9 (11): 155–164.

Stój M. 2004. Beskid Niski. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 594–597.

Stój M. 2008. Rozmieszczenie, liczebność i wybrane aspekty ekologii rozrodu orła przedniego *Aquila chrysaetos* w polskiej części Karpat w latach 1997–2007. Not. Orn. 49: 1–12.

Stój M. 2009. Orzeł przedni *Aquila chrysaetos* w polskiej części Karpat w latach 2006–2009. W: D. Anderwald (red.), Ochrona drapieżnych zwierząt, a rozwój cywilizacyjny społeczeństw ludzkich. Stud. i Mat. CEPL, Rogów 3 (22): 56–66.

Stój M. 2009. Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 254–262.

Sulimierski F., Walewski W., Chlebowski B. 1880. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów Słowiańskich. T. 11: 151–152.

Szczepaniak W. 2006. Bocian biały w województwie świętokrzyskim w roku 2004. W: R. Guziak, Z. Jakubiec (red.), Bocian biały *Ciconia ciconia* (L.) w Polsce w roku 2004. Wyniki VI Międzynarodowego Spisu Bociana Białego. PTPP „pro Natura", Wrocław.

Szewczyk G. 2005. Awifauna doliny Wieprza koło Jeziorzan. Praca magisterska, UP w Lublinie.

Szewczyk P. 2008. Lasy Janowskie. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Szewczyk P. 2008. Małopolski Przełom Wisły. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Szewczyk P., Urban M. 2005. Mewa pospolita – *Larus canus* (L., 1750). W: J. Wójciak, W. Biaduń, T. Buczek, M. Piotrowska (red.), Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin.

Szewczyk P., Urban M. 2005. Rybitwa białoskrzydła – *Chlidonias leucopterus* (Temm., 1815). W: J. Wójciak, W. Biaduń, T. Buczek, M. Piotrowska (red.), Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin: 192–193.

Szewczyk P., Urban M. 2005. Rybitwa białowąsa – *Chlidonias hybrida* (Pall., 1811). W: J. Wójciak, W. Biaduń, T. Buczek, M. Piotrowska (red.), Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin: 188–189.

Szewczyk P., Urban M. 2005. Mewa srebrzysta, mewa białogłowa, mewa romańska. W: J. Wójciak, W. Biaduń, T. Buczek, M. Piotrowska (red.), Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin: 182–183.

Szewczyk P., Urban M. 2005. Rybitwa rzeczna. W: J. Wójciak, W. Biaduń, T. Buczek, M. Piotrowska (red.), Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin: 184–185.

Szewczyk P., Urban M. 2005. Mewa czarnogłowa. W: J. Wójciak, W. Biaduń, T. Buczek, M. Piotrowska (red.), Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin: 174–175.

Szymczak J. 2008. Zbiornik Otmuchowski. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Szymczyk R., Zalewska A. 2008. Lichen biota of the Grabianka river valley in the Elbląg Upland (Wysoczyzna Elbląska). Pol. J. Natur. Sc. 23: 398–414.

Szymkiewicz M. 2007. Waloryzacja przyrodnicza Nadleśnictwa Jedwabno. (Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie). Maszynopis.

Szymkiewicz M. 2008. Weryfikacja stanowisk ptaków objętych ochroną strefową na terenie Nadleśnictwa Szczytno. (RDLP w Olsztynie). Maszynopis.

Szymkiewicz M., Górski A. 2009. Lasy Skaliskie PLB280011 (IBA PL036). W: S. Chmielewski, R. Stelmach (red.), Ostoje ptaków w Polsce – wyniki inwentaryzacji. Cz. I: 36–43. Bogucki Wyd. Nauk., Poznań.

Szymkiewicz M., Mellin M. 1999. Kranichsammel- und -rastplätze in Masuren, Nordost-Polen. Vogelwelt 120: 327–329.

Szymkiewicz M., Winiecki A. 2004. Występowanie wybranych gatunków ptaków w okresie lęgowym w Rogalińskim Parku Krajobrazowym. Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski 10 (12).

Szyra D. 2001. Awifauna stawów rybnych Wielikąt koło Lubomii (województwo śląskie). Ptaki Śląska 13: 67–85.

Szyra D. 2004. Ptaki zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Wielikąt". Przegl. Przyr. 15: 77–104.

Świętochowski P. 2008. Dolina Biebrzy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Świętochowski P. 2008. Drapieżnictwo norki amerykańskiej *Mustela vison* na lęgowiskach ptaków siewkowych Charadriformes w Dolinie Biebrzy. W: W. Chętnicki (red.), Materiały XI Ogólnopolskiego Przeglądu Działalności Kół Naukowych Przyrodników. Białystok: 27–32.

Świętochowski P. 2009. Monitoring ptaków siewkowych w okolicy Brzostowa – sprawozdanie 2009. Archiwum BbPN, Osowiec-Twierdza. Maszynopis.

Świętokrzyska Grupa Ornitologiczna (Towarzystwo Badań i Ochrony Przyrody w Kielcach) – dane niepublikowane.

Tanneberger F., Bellebaum J., Dylawerski M., Fartmann T., Jurzyk S., Tegetmeyer C., Wojciechowska M. Habitats of the globally threathened Aquatic Warbler (*Acrocephalus paludicola*) in Pomerania – vegetation and site characteristics. Bot. Jahrb. Syst. Pflanzengesch. Pflanzengeogr. (w druku).

Tchórzewski M., Stachyra P., Tchórzewska M. 2006. Sowy Roztoczańskiego Parku Narodowego – występowanie i ochrona. Wydawnictwo Klubu Przyrodników, Świebodzin: 136.

Tegetmeyer C., Tanneberger F., Dylawerski M., Flade M., Joosten H. 2007. The Aquatic Warbler – saving Europe's most threa-

thened songbird. Reed cuters and conservation team up in Polish petlands. Peatlands Int. 1: 19–23.
Tokarz H. 1961. Zespoły leśne Wysoczyzny Elbląskiej. Acta Biol. et Med. Soc. Sci. Gedan. 5: 121–244.
Tomiałójć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura". Wrocław.
Towarzystwo Obrony Przyrody Ostoja – dane niepublikowane.
Trzciński K. 2009. Ostoja Kurpiowska. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Tucker G.M., Heath M.F. 1994. Birds in Europe: their conservation status. BirdLife Conservation Series No. 3. BirdLife International, Cambridge, UK.
Tumiel T. 2009. Liczebność i rozmieszczenie dzięcioła trójpalczastego (*Picoides tridactylus*) w Puszczy Knyszyńskiej w latach 2005–2008. Not. Orn. 49: 74–80.
Uhlig R., Mundt J., Kaliciuk J. 1998. Die Bestandsituation der Zwergseeschwalbe Sterna albifrons an der Unteren Oder. Limicola 12: 136–142.
Van Manen W. 2005. Ecology of Honey Buzzard Pernis apivorus in the Białowieża Forest in 2003 and 2004. Assen, Holandia. Manuskrypt.
Waliczky Z. 2005. Lessons learned from the application of the IBA C criteria in the 10 new Member States of the EU. Internal report from the RSPB to BirdLife International.
Wasiak P. 2007. Zespoły ptaków łąk i pastwisk w Górach Kamiennych. Praca magisterska. Uniwersytet Wrocławski.
Wasiak P. 2008. Gniazdowanie cyraneczki *Anas crecca*, wodnika *Rallus aquaticus* i kropiatki *Porzana porzana* w Kotlinie Kuźnickiej (Sudety Środkowe). Przyroda Sudetów 11: 95–100.
Wereszczuk M. 2009. Zbiornik Siemianówka. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Wesołowski T., Czeszczewik D., Mitrus C., Rowiński P. 2003. Ptaki Białowieskiego Parku Narodowego. Not. Orn. 44: 1–31.
Wesołowski T., Czeszczewik D., Rowiński P. 2005. Effects of forest management on Three-toed Woodpecker Picoides tridactylus distribution in the Białowieża Forest (NE Poland): conservation implications. Acta Orn. 40: 53–60.
Wesołowski T., Rowiński P., Mitrus C., Czeszczewik D. 2006. Breeding bird community of a primeval forest (Białowieża National Park, Poland) at the beginning of the 21st century. Acta Orn. 41: 55–70.
Wesołowski T., Winiecki A. 1988. Tereny o szczególnym znaczeniu dla ptaków wodnych i błotnych w Polsce. Not. Orn. 29: 3–25.
Delany S., Scott D. (red.) 2006. Waterbird Population Estimates – Fourth Edition. Wetlands International, Wageningen, The Netherlands
Wiatr A. 2009. Osobliwości faunistyczne Biebrzańskiego Parku Narodowego. Biebrzański Park Narodowy, Osowiec-Twierdza.
Wiehle D. 2008. Dolina Dolnej Skawy. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.
Wiehle D., Bonczar Z. 2007. Śmiertelność ptaków w warunkach stawów rybnych. Not. Orn. 48: 163–173.
Wiehle D., Malczyk P. 2009. Gniazdowanie hełmiatek *Netta rufina* na stawach rybnych koło Zatora. Not. Orn. 50: 42–48.
Wielkopolski Urząd Wojewódzki 2008. Projekt Planu Ochrony Obszaru NATURA 2000 PLB300002 Dolina Środkowej Warty. Opracował zespół Przedsiębiorstwa Wielobranżowego Sp. z o.o. pod kierownictwem i nadzorem merytorycznym prof. dr. hab. Aleksandra Winieckiego. Kraków: 415 + mapy i ryciny + 2 DVD. Niepublikowane, zamawiane opracowania i ekspertyzy autorstwa zespołów pod kierownictwem A. Winieckiego.
Wieloch M. 2009a. Podgorzałka *Aythya nyroca*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 161–166.
Wieloch M. 2009b. Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 410–417.
Wika S., Węglarz-Wieszołek J. 2005. Ważne ostoje chronionych i zagrożonych gatunków roślin wodnych i bagiennych na obszarze Doliny Górnej Wisły. W: A.T. Jankowski, M. Rzętała (red.), Jeziora i sztuczne zbiorniki wodne – procesy przyrodnicze oraz znaczenie społeczno-gospodarcze. Uniwersytet Śląski – Wydział Nauk o Ziemi, Polskie Towarzystwo Limnologiczne, Polskie Towarzystwo Geograficzne – Oddział Katowicki, Sosnowiec: 257–268.
Wilk T. (red.) 2009. Ostoje ptaków o znaczeniu europejskim w Polsce – wprowadzenie. OTOP, Marki: 31.
Wilk T., Bobrek R., Paciora K., Springer S. Wybrane ptaki lęgowe Puszczy Niepołomickiej w latach 2004–2009 (w przyg.).
Wilniewczyc P. 2004. Dolina Nidy. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 453–458.
Wilniewczyc P., Szczepaniak P., Sępioł B. 2003. Wyniki zimowych liczeń ptaków szponiastych Falconiformes i srokosza *Lanius excubitor* w wybranych dolinach Krainy Gór Świętokrzyskich. Kulon 8: 41–45.
Wilniewczyc P., Szczepaniak W., Zięcik P., Jantarski M. 2001. Ptaki stawów rybnych w Górkach i terenów przyległych. Kulon 6, 1–2: 3–61.
Wilson D.E., Mittermeier R.A. 2009. Handbook of the Mammals of the World. Vol.1. Carnivores. Lynx Edicions, Barcelona.
Wilżak T., Żurawlew P. 2008. Przyroda powiatu pleszewskiego. Starostwo Powiatowe w Pleszewie, Pleszew.
Winiecki A. 2004. Awifauna rezerwatu „Jezioro Trzebidzkie". Biul. Park. Krajobraz. Wielkopolski 10 (12): 188–198.
Winiecki A. 2004. Dolina Środkowej Warty. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 367–371.
Winiecki A. 2004. Ostoja Rogalińska. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa: 363–365.
Witkowski J., Bobrowicz G., Orłowska B., Ranoszek E., Wuczyński A. 2006. Inwentaryzacja ornitologiczna Doliny Baryczy wykonana w ramach projektu „Ochrona bioróżnorodności Doliny Baryczy". Maszynopis w PTPP Pro Natura.
Witkowski J., Orłowska B., Chmielowiec D. (red.) 2004. Pilotażowy program ochrony dla obszaru OSO „Dolina Baryczy" i SOO „Ostoja nad Baryczą". Fundacja Ekorozwoju, Wrocław. Maszynopis.
Witkowski J., Orłowska B. 2007. W: W. Jankowski (red.), Plan ochrony Rezerwatu „Stawy Milickie". Maszynopis w Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu.
Włodarczyk S. 2008. Dolina Bzury. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Wojciechowski K.H. Korytarz ekologiczny doliny Bugu. Stan – Zagrożenia – Ochrona. Fundacja IUCN Poland, Warszawa: 218–226.

Wójciak J. 2004. Mosty Zahajki. W: P.O. Sidło, B. Błaszkowska, P. Chylarecki (red.), Ostoje ptaków o randze europejskiej w Polsce. OTOP, Warszawa.

Wójciak J., Biaduń W., Buczek T., Piotrowska M. 2005. Atlas ptaków lęgowych Lubelszczyzny. Lubelskie Towarzystwo Ornitologiczne, Lublin.

Wójciak J.D., Skórka P., Martyka R. 2000. Występowanie puszczyka uralskiego *Strix uralensis* w Lasach Radłowsko-Wierzchosławickich koło Tarnowa. Not. Orn. 41: 257–259.

Wylegała P., Janyszek S., Kepel A., Dzięciołowski R. 2006. Ostoje przyrody o znaczeniu europejskim w Wielkopolsce. Salamandra, Poznań.

Wylegała P. 2003. Zmiany liczebności wybranych gatunków ptaków w dolinie Dolnej Noteci na odcinku Ujście–Wieleń w latach 1980–2003. Not. Orn. 44: 187–194.

Wylegała P. 2007. Plan współpracy lokalnej na rzecz ochrony obszaru Natura 2000 Dolina Środkowej Noteci i Kanału Bydgoskiego. Ministerstwo Środowiska. Transition Facility 2004. Opracowanie planów renaturyzacji siedlisk przyrodniczych i siedlisk gatunków na obszarach Natura 2000 oraz planów zarządzania dla wybranych gatunków objętych Dyrektywą Ptasią i Dyrektywą Siedliskową.

Wylegała P., Batycki A. Awifauna lęgowa Bagna Pulwy w 2008 roku. PTOP „Salamandra" na zlecenie Mazowieckiego Urzędu Wojewódzkiego. Maszynopis.

Wylegała P., Batycki A., Zając K., Jaros R. 2008. Plan ochrony Przemęckiego Parku Krajobrazowego. Operat ochrony zwierząt. Narodowa Fundacja Ochrony Środowiska, Warszawa, Poznań, Leszno, Wrocław. Maszynopis.

Wylegała P., Batycki A. 2009a. Awifauna lęgowa Bagna Pulwy. Kulon 14: 26–33.

Wylegała P., Batycki A. 2009b. Dokumentacja ornitologiczna do planu ochrony obszaru Natura 2000 „Wielki Łęg Obrzański". Maszynopis.

Wylegała P., Bogdanowska A. 2009. Awifauna lęgowa projektowanego rezerwatu przyrody „Zgierzynieckie Uroczysko" – stan aktualny i zmiany liczebności. Przegl. Przyr. XX, 1–2 (2009): 3–11.

Wylegała P., Janyszek S., Kepel A., Dzięciołowski R. 2006. Ostoje przyrody o znaczeniu europejskim w Wielkopolsce. PTOP „Salamandra", Poznań.

Wylegała P., Kuźniak S., Dolata. P.T. 2008. Obszary ważne dla ptaków w okresie lęgowym oraz podczas migracji i zimowania na terenie województwa wielkopolskiego. Wielkopolskie Biuro Planowania Przestrzennego. Manuskrypt.

Wylegała P., Wylegała S. 2005. Wyniki inwentaryzacji bobra *Castor fiber* w dolinie Noteci na odcinku Ujście–Wieleń w latach 2000–2003. Rocznik Nauk. PTOP „Salamandra" 7: 23–27.

Wylegała P., Wylegała S., Pinkowski R., Kujawa D. 2004. Zmiany liczebności kulika wielkiego *Numenius arquata* w dolinie Noteci w latach 1980–2004. Not. Orn. 45: 120–122.

Wysocki D., Ławicki Ł., Guentzel S., Jasiński M., Kajzer Z., Kaliciuk J., Żmihorski M., Ziarnek K., Śmietana P., Durkowski T., Freino H., Ostach T. 2009. Operaty szczegółowe wraz z projektem planu ochrony dla Obszaru Specjalnej Ochrony Ptaków Natura 2000 Dolina Dolnej Odry PLB320003 w województwie zachodniopomorskim. Zachodniopomorskie Konsorcjum Przyrodnicze, Szczecin. Maszynopis.

Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze 2009. Operat szczegółowy do planu ochrony Ostoi Ińskiej PLB320008.

Zagalska-Neubauer M., Neubauer G. 2007. Lęg mieszany mewy żółtonogiej *Larus fuscus* i mewy srebrzystej *L. argentatus* na Zbiorniku Włocławskim. Not. Orn. 48: 137–139.

Zając T., Korzeniak J., Solarz W., Zając K., Król W., Krzyściak-Kosińska R. 2002. Geomorphic structure and land cover of extensively managed floodplains of the Nida River. Nature Conservation 59: 91–97.

Załęski A., Kantorowicz W. 2006. Komunikat nr 59 o przewidywanym urodzaju nasion najważniejszych gatunków drzew leśnych w Polsce w 2006 r. IBL, Warszawa.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska 2009. Założenia monitoringu wędrownych ptaków wodno-błotnych w wybranych OSOP Natura 2000. GDOŚ, Gdańsk–Kraków–Warszawa.

Załuski T., Przystalski A., Kasprzyk K., Cyzman W., Lamentowicz M., Zakład Ornitologii PAN – Gdańsk, WZR woj. kujawsko-pomorskiego 2008. Błota Kłócieńskie – Standardowy Formularz Danych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSOP), dla obszarów spełniających kryteria obszarów o znaczeniu wspólnotowym (OZW) i dla specjalnych obszarów ochrony siedlisk (SOOS).

Zarzycki K., Mirek Z. 2006. Red list of plants and fungi in Poland. Czerwona lista roślin i grzybów Polski. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.

Zawadzka D., Zawadzki J. 2008a. Dynamika populacji głuszca w Puszczy Augustowskiej w latach 1911–2005. W: Ochrona kuraków leśnych. Monografia pokonferencyjna. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa: 25–34.

Zawadzka D., Zawadzki J. 2008b. Wymieranie cietrzewia w Puszczy Augustowskiej. W: Ochrona kuraków leśnych. Monografia pokonferencyjna. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa: 46–55.

Zawadzka D., Zawadzki J., Keller M. 2009. Głuszec *Tetrao urogallus*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 302–311.

Zawadzka D., Zawadzki J., Sudnik W. 2006. Rozwój populacji, wymagania środowiskowe i ekologia bielika *Haliaeetus albicilla* w Puszczy Augustowskiej. Not. Orn. 47: 217–229.

Zawadzka D., Zawadzki J., Zawadzki G. Monitoring ptaków jeziora Wigry w latach 2005–2008. Roczniki Suwalsko-Augustowskie (w druku).

Zawadzka D., Zawadzki J., Zawadzki G., Zawadzki S. 2009a. Ptaki szponiaste Puszczy Augustowskiej. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej 22: 118–124.

Zawadzka D., Zawadzki J., Zawadzki G., Zawadzki S. 2009b. Sowy Puszczy Augustowskiej – wykorzystanie inwentaryzacji w ramach programu „Bubobory". Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej 22: 86–94.

Ziarnek K., Piątkowska D. (red.) 2008. Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 w województwie zachodniopomorskim. Biuro Konserwacji Przyrody, Szczecin.

Zielińska M., Zieliński P., Bukaciński D., Bukacińska M. 2009. Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*. W: P. Chylarecki, A. Sikora, Z. Cenian (red.), Monitoring ptaków lęgowych. Poradnik metodyczny dotyczący gatunków chronionych Dyrektywą Ptasią. GIOŚ, Warszawa: 397–404.

Zielińska M., Zieliński P., Kołodziejczyk P., Szewczyk P., Betleja J. 2007. Expansion of the Mediterranean Gull *Larus melanocephalus* in Poland. Journal of Ornithology 148: 543–548.

Zieliński J., Brauze T. 2009. Rozmieszczenie, liczebność oraz zagrożenia ptaków lęgowych koryta dolnej Wisły pomiędzy Włocławkiem a Świeciem. Not. Orn. 50: 165–178.

Zieliński M., Studziński S. 1996. Awifauna Błot Rakutowskich pod Włocławkiem. Not. Orn. 37, 3–4: 259–300.

Zieliński S. 1997. Ocena biotopów oraz typowanie gatunków lokalnie cennych jako jeden z celów badań faunistycznych na przykładzie analizy kózkowatych (Coleoptera, Cerambycidae) Lasów Mirachowskich (Pojezierze Kaszubskie, Kaszubski Park Krajobrazowy). Przegl. Przyr. 8, 3: 85–91.

Zięba A. (red.) 1995. Przyroda województwa tarnowskiego. Ekosystem, Tarnów.

Zachodniopomorskie Towarzystwo Przyrodnicze 2009. Zalew Kamieński i Dziwna. Formularz Monitoringu Ostoi Ptaków IBA. OTOP.

Zyska P. 1998. Waloryzacja przyrodnicza gminy Nowe Warpno. BPK, Szczecin. Maszynopis.

Zyska P. 1999. Waloryzacja przyrodnicza gminy Dobra z zakresu fauny. BPK, Szczecin. Maszynopis.

Żmihorski M., Barańska K. 2006. Wybrane obserwacje ornitologiczne z Cedyńskiego Parku Krajobrazowego (NW Polska). Przegl. Przyr. 17, 1–2: 67–70.

Żurawlew P., Kaźmierczak P., Wilżak T. 2008. Występowanie dzięcioła średniego *Dendrocopos medius* i innych gatunków ptaków na terenie Obrębu Taczanów w latach 2005 i 2007. Raport dla Nadleśnictwa Taczanów, 12 marca 2008. Maszynopis.

5. Załączniki

Appendices

(fot. K. Antczak)

Załącznik 1. Lista ostoi ptaków IBA w Polsce

Appendix 1. Index of Important Bird Areas in Poland

Kod ostoi IBA code	**Nazwa ostoi** IBA name	**Kod obszaru Natura 2000** Natura 2000 site code	**Powierzchnia ostoi (ha)** Area (ha)	**Liczba kryteriów** Number of criteria	**Liczba gatunków kwalifikujących** Number of qualyfying species	**Liczba gatunków z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of species from the Annex I Birds Directive	**Liczba gatunków lęgowych z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of breeding species from the Annex I Birds Directive
PL001	Delta Świny	PLB320002	8767	8	6	39	38
PL002	Zalew Szczeciński	PLB320009	56624	11	13	58	28
PL003	Puszcza Wkrzańska	PLB320014	14596	3	3	26	23
PL004	Ostoja Świdwie	PLB320006	7166	4	5	41	28
PL005	Dolina Dolnej Odry	PLB320003	61844	11	28	40	35
PL006	Jeziora Wełtyńskie	PLB320018	2811	1	2	38	16
PL007	Ostoja Miedwie	PLB320005	16511	9	9	37	23
PL008	Ostoja Cedyńska	PLB320017	20871	5	3	35	30
PL009	Puszcza Goleniowska	PLB320012	25527	4	6	40	
PL010	Bagna Rozwarowskie	PLB320001	4266	4	1	42	24
PL011	Zalew Kamieński i Dziwna	PLB320011	12507	6	3	26	
PL012	Ostoja Trzebiatowska	PLB320010	31540	2	1	49	27
PL013	Ostoja Witnicko-Dębniańska	PLB320015	46993	4	4	23	20
PL014	Puszcza Barlinecka	PLB080001	66828	5	4	23	22
PL015	Ostoja Ińska	PLB320008	87711	7	11	35	25
PL016	Ostoja Drawska	PLB320019	153906	6	12	35	26
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	PLB320016	190279	8	11	40	33
PL018	Puszcza nad Gwdą	PLB300012	77679	2	5	27	21
PL019	Ostoja Słowińska	PLB220003	48644	7	4	55	24
PL020	Dolina Słupi	PLB220002	37387	2	1	26	
PL021	Lasy Lęborskie	PLB220006	8565	1	1	9	8
PL022	Bielawskie Błota	PLB220010	1101	1	1	7	
PL023	Puszcza Darżlubska	PLB220007	6453	1	1	30	
PL024	Zatoka Pucka	PLB220005	62430	8	12	30	
PL025	Lasy Mirachowskie	PLB220008	8232	1	1	15	
PL026	Bory Tucholskie	PLB220001	379821	7	20	30	
PL027	Ujście Wisły	PLB220004	1992	9	9	30	
PL028	Dolina Dolnej Wisły	PLB040003	33559	9	9	47	29
PL029	Zalew Wiślany	PLB280010	30397	9	9	27	14
PL030	Jezioro Drużno	PLC280001	5996	7	5	19	
PL031	Lasy Iławskie	PLB280005	25219	2	5	30	26
PL032	Dolina Pasłęki	PLB280002	20670	4	4	44	28
PL033	Ostoja Warmińska	PLB280015	137084	5	9	38	27
PL034	Ostoja Oświn	PLB280004	2215	2	2	24	24
PL035	Jezioro Dobskie	PLB280012	6992	2	1	21	
PL036	Lasy Skaliskie	PLB280011	12359	4	2	27	22
PL037	Puszcza Borecka	PLB280006	18963	2	5	31	
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	PLB280007	116605	6	9	40	24
PL039	Puszcza Piska	PLB280008	172802	5	14	48	35
PL040	Jezioro Łuknajno	PLB280003	1380	1	1	24	16

Kod ostoi IBA code	**Nazwa ostoi** IBA name	**Kod obszaru Natura 2000** Natura 2000 site code	**Powierzchnia ostoi (ha)** Area (ha)	**Liczba kryteriów** Number of criteria	**Liczba gatunków kwalifikujących** Number of qualyfying species	**Liczba gatunków z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of species from the Annex I Birds Directive	**Liczba gatunków lęgowych z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of breeding species from the Annex I Birds Directive
PL041	Ostoja Poligon Orzysz	PLB280014	21208	6	2	38	29
PL042	Bagna Nietlickie	PLB280001	4081	6	2	34	20
PL043	Puszcza Augustowska	PLB200002	134352	4	20	28	26
PL044	Dolina Biebrzy	PLB200006	148507	11	26	61	
PL045	Puszcza Knyszyńska	PLB200003	133115	4	12	40	
PL046	Puszcza Białowieska	PLC200004	62999	5	15	33	30
PL047	Niecka Gródecko-Michałowska	PLB200003	6398	4	2	22	
PL048	Dolina Górnej Narwi	PLB200007	18384	10	9	45	42
PL049	Bagienna Dolina Narwi	PLB200001	23471	6	3	19	
PL050	Bagno Wizna	PLB200006	14471	5	6	37	27
PL051	Przełomowa Dolina Narwi	PLC200003	7649	4	3	28	20
PL052	Dolina Dolnej Narwi	PLB140014	26528	4	4	41	28
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	PLB140005	34387	3	5	28	
PL054	Doliny Wkry i Mławki	PLB140008	42388	3	2	24	
PL055	Bagienna Dolina Drwęcy	PLB040002	3366	3	2	33	
PL056	Dolina Górnego Nurca	PLB200004	3995	3	3	24	18
PL057	Dolina Dolnego Bugu	PLB140001	74501	6	8	22	
PL058	Puszcza Biała	PLB140007	83780	3	5	19	
PL059	Dolina Liwca	PLB140002	27432	7	4	33	20
PL060	Dolina Kostrzynia	PLB140009	14376	3	2	20	
PL061	Lasy Łukowskie	PLB060010	11385	1	1	20	
PL062	Ujście Warty	PLC080001	33364	11	18	60	29
PL063	Dolina Dolnej Noteci	PLB080002	24944	5	4	38	25
PL064	Nadnoteckie Łęgi	PLB300003	16058	7	6	40	24
PL065	Dolina Środkowej Noteci	PLB300001	32672	9	10	50	25
PL066	Puszcza Notecka	PLB300015	178256	9	11	38	30
PL067	Dolina Samicy	PLB300013	2391	5	2	19	14
PL068	Dolina Małej Wełny	PLB300006	1319	5	3	34	19
PL069	Jeziora Pszczewskie i dolina Obry	PLB080005	14793	2	1	16	
PL070	Jezioro Zgierzynieckie	PLB300009	553	1	1	27	13
PL071	Dolina Środkowej Odry	PLB080004	33778	10	6	55	25
PL072	Wielki Łęg Obrzański	PLB300004	23431	2	1	28	18
PL073	Pojezierze Sławskie	PLB300011	39145	1	1	46	24
PL074	Zbiornik Wonieść	PLB300005	2930	6	4	63	27
PL075	Ostoja Rogalińska	PLB300017	22790	2	1	28	21
PL076	Dolina Środkowej Warty	PLB300002	57104	6	11	41	35
PL077	Ostoja Nadgoplańska	PLB040004	9816	5	3	24	
PL078	Zbiornik Jeziorsko	PLB 100002	9928	9	8	21	
PL079	Dolina Neru	PLB100001	7161	6	6	18	
PL080	Dolina Bzury	PLB100001	16252	3	2	56	23
PL081	Błota Rakutowskie	PLB040001	4438	6	3	60	20
PL082	Żwirownia Skoki	PLB040005	166	2	3	8	
PL083	Dolina Środkowej Wisły	PLB140004	34289	3	7	30	
PL084	Puszcza Kampinoska	PLC140001	38951	4	5	58	24
PL085	Bagno Całowanie	PLB140011	4215	2	1	19	

Kod ostoi IBA code	**Nazwa ostoi** IBA name	**Kod obszaru Natura 2000** Natura 2000 site code	**Powierzchnia ostoi (ha)** Area (ha)	**Liczba kryteriów** Number of criteria	**Liczba gatunków kwalifikujących** Number of qualifying species	**Liczba gatunków z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of species from the Annex I Birds Directive	**Liczba gatunków lęgowych z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of breeding species from the Annex I Birds Directive
PL086	Bory Dolnośląskie	PLB020005	172093	4	10	35	
PL087	Stawy Przemkowskie	PLB020003	4605	9	6	35	26
PL088	Zbiornik Mietkowski	PLB020004	1194	9	6	66	15
PL089	Łęgi Odrzańskie	PLB020008	17999	2	5	25	6
PL090	Grądy Odrzańskie	PLB020002	19999	1	1	62	26
PL091	Zbiornik Turawski	PLB160004	2157	5	2	75	12
PL092	Dolina Baryczy	PLB020001	55517	10	17	45	28
PL093	Dąbrowy Krotoszyńskie	PLB300007	34245	2	1	24	15
PL094	Dolina Pilicy	PLB140003	35356	4	3	49	
PL095	Puszcza Kozienicka	PLB140013	68301	1	2	30	
PL096	Małopolski Przełom Wisły	PLB140006	6973	3	5	14	
PL097	Dolina Nidy	PLB260001	20635	7	13	93	32
PL098	Dolina Tyśmienicy	PLB060004	7364	7	8	39	26
PL099	Lasy Parczewskie	PLB060006	14024	4	4	40	34
PL100	Zbiornik Podedwórze	PLB060015	276	1	1	47	23
PL101	Uroczystko Mosty-Zahajki	PLB060014	5062	3	2	51	29
PL102	Polesie	PLB060019	18031	6	4	33	
PL103	Bagno Bubnów	PLB060001	2188	7	3	33	
PL104	Dolina Środkowego Bugu	PLB060003	29501	5	6	55	29
PL105	Chełmskie Torfowiska Węglanowe	PLB060002	4309	5	3	31	20
PL106	Lasy Strzeleckie	PLB060007	8749	1	2	14	
PL107	Staw Bocków	PLB060016	326	1	1	41	12
PL108	Ostoja Nieliska	PLB060020	3135	9	8	61	31
PL109	Lasy Janowskie	PLB060005	60236	2	4	33	
PL110	Puszcza Solska	PLB060008	79349	5	13	67	35
PL111	Roztocze	PLB060012	103682	4	10	70	35
PL112	Dolina Górnej Łabuńki	PLB060013	1907	2	2	54	13
PL113	Ostoja Tyszowiecka	PLB060011	11029	4	3	54	26
PL114	Zlewnia Górnej Huczwy	PLB060017	6505	3	2	57	32
PL115	Dolina Szyszły	PLB060018	2577	2	1	30	29
PL116	Dolina Sołokiji	PLB060021	13727	3	1	62	30
PL117	Karkonosze	PLB020007	18707	2	4	20	
PL118	Góry Stołowe	PLB020006	19817	3	3	16	11
PL119	Zbiornik Otmuchowski	PLB160003	2111	7	3	56	12
PL120	Zbiornik Nyski	PLB160002	2095	7	6	60	13
PL121	Dolina Górnej Odry	PLB240003	6511	1	3	22	16
PL122	Dolina Górnej Wisły	PLB240001	24740	4	10	30	29
PL123	Stawy w Brzeszczach	PLB120009	3326	3	5	18	18
PL124	Dolina Dolnej Soły	PLB120004	4024	2	3	44	19
PL125	Dolina Dolnej Skawy	PLB12000	7082	3	8	17	
PL126	Puszcza Niepołomicka	PLB120002	11978	2	3	29	17
PL127	Beskid Żywiecki	PLB240002	37758	3	5	24	21
PL128	Babia Góra	PLB120011	4918	2	2	15	12
PL129	Pasmo Policy	PLB12000	2302	1	1	9	8
PL130	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	PLB120007	8301	3	2	25	15

Kod ostoi IBA code	**Nazwa ostoi** IBA name	**Kod obszaru Natura 2000** Natura 2000 site code	**Powierzchnia ostoi (ha)** Area (ha)	**Liczba kryteriów** Number of criteria	**Liczba gatunków kwalifikujących** Number of qualifying species	**Liczba gatunków z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of species from the Annex I Birds Directive	**Liczba gatunków lęgowych z Zał. I Dyrektywy Ptasiej** Number of breeding species from the Annex I Birds Directive
PL131	Tatry	PLC120001	21313	2	9	25	18
PL132	Gorce	PLB120001	22663	1	7	23	18
PL133	Pieniny	PLB120008	2400	2	2	19	17
PL134	Beskid Niski	PLB180002	152859	4	12	35	26
PL135	Pogórze Przemyskie	PLB180001	65456	5	12	30	
PL136	Góry Słonne	PLB180003	55401	5	17	24	
PL137	Bieszczady	PLC180001	112252	6	18	38	
PL138	Bagno Pulwy		4129	4	3	20	11
PL139	Beskid Śląski		44628	2	4	19	18
PL140	Beskid Wyspowy		12134	3	3	29	26
PL141	Buczyny Grzędy Sokalskiej		17928	1	1	42	23
PL142	Dolina Czarnej		39846	3	2	33	22
PL143	Dolina Dolnego Sanu		34252	4	5	55	22
PL144	Dolina Dolnego Wieprza		13972	8	6	38	33
PL145	Dolina Przysowy i Sludwi		4641	8	2	30	
PL146	Dorzecze Stobrawy		35521	4	2	55	27
PL147	Dolina Widawy i Oleśnicy		972	5	2	46	16
PL148	Góry Izerskie		20923	1	2	18	
PL149	Jezioro Karaś		837	1	1	19	10
PL150	Zbiornik Kuźnica Warężyńska		199	1	1	29	9
PL151	Lasy Radłowskie		14764	3	2	28	24
PL152	Lasy Sieniawskie		97427	4	6	37	26
PL153	Mierzeja Wiślana		8929	2	1	45	
PL154	Niecka Włoszczowska		110755	4	7	49	32
PL155	Ostoja Turecka		3114	3	4	27	8
PL156	Ostoja Kurpiowska		59517	4	5	36	25
PL157	Ostoja Kwiecewo		1652	1	1	31	14
PL158	Ostoja Mircze		86440	4	4	17	
PL159	Ostoja Popradzka		22534	3	5	20	20
PL160	Polder Sątopy-Samulewo		1425	7	3	33	10
PL161	Potorfia nad Wieprzem		1088	1	2	21	12
PL162	Półwysep Helski		3716	2	1	65	
PL163	Puszcza Sandomierska	PLB180005	129116	4	10	47	28
PL164	Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola		1329	2	1	12	
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie		57149	5	9	43	25
PL166	Świętokrzyska Dolina Wisły		3930	4	3	16	9
PL167	Wrocławskie Pola Irygacyjne		1119	1	1	56	18
PL168	Wysoczyzna Elbląska		39248	5	7	18	9
PL169	Dolina Średzkiej Strugi i Maskawy		1519	1	1	16	14
PL170	Zbiornik Siemianówka		10208	9	14	70	45
PLM1	Ławica Słupska	PLC990001	80050	6	3	2	
PLM2	Przybrzeżne Wody Bałtyku	PLB220003	196339	6	4	2	
PLM3	Zatoka Pomorska	PLB990003	312947	7	8	3	
PLM4	Wschodnie Wody Przygraniczne		16000	7	4	3	

Załącznik 2. Status występowania, zagrożenia i ochrony ptaków występujących w Polsce

Appendix 2. Status of occurence, threat and protection of all bird species in Poland

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
1	Łabędź niemy	*Cygnus olor*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	6,8	8,6
2	Łabędź czarnodzioby	*Cygnus columbianus*	A	P	+		VU	SPEC 3W		5–24 W		
3	Łabędź krzykliwy	*Cygnus cygnus*	A	I P	+		S	Non-SPECEW		50–74 W	0,3	0,8
4	Gęś zbożowa	*Anser fabalis*	A	P			S	Non-SPECEW		50–74 W		
5	Gęś krótkodzioba	*Anser brachyrhynchus*	A	Z			S	Non-SPECE		100		
6	Gęś białoczelna	*Anser albifrons*	A	P			S	Non-SPEC		5–24		
7	Gęś mała	*Anser erythropus*	A	Z	+		EN	SPEC 1	VU	5–24		
8	Gęgawa	*Anser anser*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	2,3	4,5
9	Bernikla kanadyjska	*Branta canadensis*	C	I Z			(S)	Non-SPEC		<5		
10	Bernikla białolica	*Branta leucopsis*	A	Z	+		S	Non-SPECE		100		
11	Bernikla obrożna	*Branta bernicla*	A	Z			VU	SPEC 3W		25–49 W		
12	Bernikla rdzawoszyja	*Branta ruficollis*	A	Z	+		VU	SPEC 1W	EN	>95 W		
13	Gęsiówka egipska	*Alopochen aegyptiaca*	C	I Z								
14	Kazarka rdzawa	*Tadorna ferruginea*	A	I Z	+		(VU)	SPEC 3		5–24		
15	Ohar	*Tadorna tadorna*	A	I P		LC	S	Non-SPEC		25–49	0,3	0,4
16	Mandarynka	*Aix galericulata*	C	I Z								
17	Świstun	*Anas penelope*	A	I P		CR	S	Non-SPECEW		50–74 W	0,0	0,0
18	Krakwa	*Anas strepera*	A	L			(H)	SPEC 3		5–24	2,8	7,5
19	Cyraneczka	*Anas crecca*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	0,1	0,5
20	Krzyżówka	*Anas platyrhynchos*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	6,9	12,6
21	Rożeniec	*Anas acuta*	A	I P		EN	(D)	SPEC 3		5–24	0,0	0,0
22	Cyranka	*Anas querquedula*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	0,6	12,3
23	Cyranka modroskrzydła	*Anas discors*	A	z								
24	Płaskonos	*Anas clypeata*	A	L			(D)	SPEC 3		5–24	0,9	4,8
25	Hełmiatka	*Netta rufina*	A	I P		LC	(S)	Non-SPEC		25–49	0,0	0,2
26	Głowienka	*Aythya ferina*	A	L			(D)	SPEC 2		50–74	8,2	23,3
27	Czerniczka	*Aythya collaris*	A	Z								
28	Podgorzałka	*Aythya nyroca*	A	L	+	EN	(VU)	SPEC 1	NT	25–49	0,7	1,3
29	Czernica	*Aythya fuligula*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	2,4	8,6
30	Ogorzałka mała	*Aythya affinis*	A	z								
31	Ogorzałka	*Aythya marila*	A	I P			EN	SPEC 3W		25–49 W		
32	Edredon	*Somateria mollissima*	A	I P			S	Non-SPECE		50–74	0,0	0,0
33	Turkan	*Somateria spectabilis*	A	Z			(S)	Non-SPEC		<5		
34	Birginiak	*Polysticta stelleri*	A	Z	+		L	SPEC 3W	VU	<5 W		
35	Kamieniuszka	*Histrionicus histrionicus*	A	z			(R)	SPEC 3		<5		
36	Lodówka	*Clangula hyemalis*	A	P			(S)	Non-SPEC		25–49		
37	Markaczka	*Melanitta nigra*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
38	Markaczka amerykańska	*Melanitta americana*	A	z								

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
39	Uhla	*Melanitta fusca*	A	P			(D)	SPEC 3		5–24		
40	Uhla garbonosa	*Melanitta deglandi*	A	z								
41	Gągoł	*Bucephala clangula*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	0,2	0,4
42	Bielaczek	*Mergellus albellus*	A	P	+		(D)	SPEC 3		5–24		
43	Szlachar	*Mergus serrator*	A	I P		EN	(S)	Non-SPEC		5–24	0,0	0,0
44	Nurogęś	*Mergus merganser*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	1,6	2,0
45	Sterniczka	*Oxyura leucocephala*	A	Z	+		VU	SPEC 1	EN	5–24		
46	Sterniczka jamajska	*Oxyura jamaicensis*	C	Z								
47	Jarząbek	*Bonasa bonasia*	A	L	+		S	Non-SPEC		25–49	1,4	6,6
48	Pardwa mszarna	*Lagopus lagopus*	B	(z)		EXP	S	Non-SPEC		25–49		
49	Cietrzew	*Tetrao tetrix*	A	L	+	EN	H	SPEC 3		25–49	0,0	0,1
50	Głuszec	*Tetrao urogallus*	A	L	+	CR	(S)	Non-SPEC		25–49	0,0	0,1
51	Kuropatwa	*Perdix perdix*	A	L			VU	SPEC 3		25–49	19,7	34,0
52	Przepiórka	*Coturnix coturnix*	A	L			(H)	SPEC 3		5–24	3,5	11,3
53	Bażant	*Phasianus colchicus*	C	L			(S)	Non-SPEC		5–24	4,4	4,9
54	Nur rdzawoszyi	*Gavia stellata*	A	P	+		(H)	SPEC 3		5–24		
55	Nur czarnoszyi	*Gavia arctica*	A	(I) P	+	EXP	(VU)	SPEC 3		5–24		
56	Lodowiec	*Gavia immer*	A	Z	+		(S)	Non-SPEC		<5		
57	Nur białodzioby	*Gavia adamsii*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24 W		
58	Perkoz grubodzioby	*Podilymbus podiceps*	A	z								
59	Perkozek	*Tachybaptus ruficollis*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	6,8	11,0
60	Perkoz dwuczuby	*Podiceps cristatus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	5,3	9,9
61	Perkoz rdzawoszyi	*Podiceps grisegena*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	4,1	9,8
62	Perkoz rogaty	*Podiceps auritus*	A	I P	+		D	SPEC 3		5–24	0,0	0,0
63	Zausznik	*Podiceps nigricollis*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	6,3	32,5
64	Fulmar	*Fulmarus glacialis*	A	Z			S	Non-SPEC		25–49		
65	Burzyk żółtodzioby	*Calonectris diomedea*	A	z	+		(VU)	SPEC 2		75–94		
66	Burzyk szary	*Puffinus griseus*	A	z			NE	SPEC 1	NT	—		
67	Burzyk północny	*Puffinus puffinus*	A	z			(L)	SPEC 2		>95		
68	Burzyk balearski	*Puffinus mauretanicus*	A	z	+		CR	SPEC 1	CR	100		
69	Oceannik żółtopłetwy	*Oceanites oceanicus*	A	z								
70	Nawałnik burzowy	*Hydrobates pelagicus*	A	Z	+		(S)	Non-SPECE		>95		
71	Nawałnik duży	*Oceanodroma leucorhoa*	A	Z	+		(L)	SPEC 3		5–24		
72	Głuptak	*Morus bassanus*	A	Z			S	Non-SPECE		75–94		
73	Kormoran	*Phalacrocorax carbo*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	6,3	12,1
74	Kormoran czubaty	*Phalacrocorax aristotelis*	A	Z	+		(S)	Non-SPECE		75–94		
75	Kormoran mały	*Phalacrocorax pygmeus*	A	Z	+		S	SPEC 1		75–94		
76	Pelikan różowy	*Pelecanus onocrotalus*	A	Z	+		R	SPEC 3		5–24		
77	Pelikan kędzierzawy	*Pelecanus crispus*	A	Z	+		R	SPEC 1	VU	25–49		
78	Bąk	*Botaurus stellaris*	A	L	+	LC	H	SPEC 3		25–49	10,4	41,7
79	Bączek	*Ixobrychus minutus*	A	L	+	VU	(H)	SPEC 3		5–24	0,8	3,2
80	Ślepowron	*Nycticorax nycticorax*	A	I	+	LC	H	SPEC 3		5–24	0,8	1,6
81	Czapla biała	*Egretta alba*	A	L	+		S	Non-SPEC		<5	0,0	0,0
82	Czapla modronosa	*Ardeola ralloides*	A	Z	+		(D)	SPEC 3		5–24		
83	Czapla złotawa	*Bubulcus ibis*	A	Z			S	Non-SPEC		5–24		
84	Czapla nadobna	*Egretta garzetta*	A	I Z	+		S	Non-SPEC		5–24	0,0	0,0

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
85	Czapla siwa	*Ardea cinerea*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	3,8	6,4
86	Czapla purpurowa	*Ardea purpurea*	A	L	+	LC	(D)	SPEC 3		5–24	0,0	0,0
87	Bocian czarny	*Ciconia nigra*	A	L	+		R	SPEC 2		50–74	12,2	21,5
88	Bocian biały	*Ciconia ciconia*	A	L	+		H	SPEC 2		75–94	23,1	38,4
89	Ibis kasztanowaty	*Plegadis falcinellus*	A	Z	+		(D)	SPEC 3		<5		
90	Warzęcha	*Platalea leucorodia*	A	Z	+		R	SPEC 2		50–74		
91	Flaming różowy	*Phoenicopterus roseus*	A	Z	+		L	SPEC 3		25–49		
92	Trzmielojad	*Pernis apivorus*	A	L	+		(S)	Non-SPECE		75–94	2,1	6,1
93	Kaniuk	*Elanus caeruleus*	A	z	+		R	SPEC 3		<5		
94	Kania czarna	*Milvus migrans*	A	L	+	NT	(VU)	SPEC 3		5–24	0,4	1,0
95	Kania ruda	*Milvus milvus*	A	L	+	NT	D	SPEC 2	NT	>95	3,2	3,3
96	Bielik wschodni	*Haliaeetus leucoryphus*	B	(z)								
97	Bielik	*Haliaeetus albicilla*	A	L	+	LC	R	SPEC 1		50–74	13,2	45,1
98	Orłosęp	*Gypaetus barbatus*	B	(z)	+		(VU)	SPEC 3		5–24		
99	Ścierwnik	*Neophron percnopterus*	A	Z	+		EN	SPEC 3	EN	25–49		
100	Sęp płowy	*Gyps fulvus*	A	Z	+	EXP	S	Non-SPEC		25–49		
101	Sęp kasztanowaty	*Aegypius monachus*	A	Z	+		R	SPEC 1	NT	25–49		
102	Gadożer	*Circaetus gallicus*	A	I	+	CR	(R)	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
103	Błotniak stawowy	*Circus aeruginosus*	A	L	+		S	Non-SPEC		25–49	6,4	20,0
104	Błotniak zbożowy	*Circus cyaneus*	A	L	+	VU	H	SPEC 3		5–24	0,0	0,0
105	Błotniak stepowy	*Circus macrourus*	A	Z	+		(EN)	SPEC 1	NT	25–49		
106	Błotniak łąkowy	*Circus pygargus*	A	L	+		S	Non-SPECE		50–74	3,8	13,2
107	Jastrząb	*Accipiter gentilis*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,9	11,2
108	Krogulec	*Accipiter nisus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	1,3	2,7
109	Krogulec krótkonogi	*Accipiter brevipes*	A	z	+		(VU)	SPEC 2		75–94		
110	Myszołów	*Buteo buteo*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	6,8	12,2
111	Kurhannik	*Buteo rufinus*	A	Z	+		(VU)	SPEC 3		5–24		
112	Myszołów włochaty	*Buteo lagopus*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
113	Orlik krzykliwy	*Aquila pomarina*	A	L	+	LC	(D)	SPEC 2		>95	11,9	17,1
114	Orlik grubodzioby	*Aquila clanga*	A	I	+	CR	EN	SPEC 1	VU	25–49	1,8	42,4
115	Orzeł stepowy	*Aquila nipalensis*	A	Z			(EN)	SPEC 3		<5		
116	Orzeł cesarski	*Aquila heliaca*	A	Z	+		R	SPEC 1	VU	25–49		
117	Orzeł przedni	*Aquila chrysaetos*	A	I	+	EN	R	SPEC 3		5–24	0,3	0,7
118	Orzełek	*Aquila pennata*	A	I Z	+	CR	R	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
119	Rybołów	*Pandion haliaetus*	A	L	+	VU	R	SPEC 3		5–24	0,4	0,6
120	Pustułeczka	*Falco naumanni*	A	(I) Z	+	EXP	H	SPEC 1	VU	25–49		
121	Pustułka	*Falco tinnunculus*	A	L			D	SPEC 3		5–24	1,8	2,3
122	Kobczyk	*Falco vespertinus*	A	(I) P	+	EXP	(VU)	SPEC 3	NT	25–49		
123	Drzemlik	*Falco columbarius*	A	P	+		(S)	Non-SPEC		5–24		
124	Kobuz	*Falco subbuteo*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	4,2	10,5
125	Sokół skalny	*Falco eleonorae*	A	Z	+		D	SPEC 2		>95		
126	Raróg	*Falco cherrug*	A	I Z	+		EN	SPEC 1	EN	<5		
127	Białozór	*Falco rusticolus*	A	Z	+		(R)	SPEC 3		<5		
128	Sokół wędrowny	*Falco peregrinus*	A	I P	+	CR	S	Non-SPEC		5–24	0,1	0,2
129	Wodnik	*Rallus aquaticus*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	6,4	11,4
130	Kropiatka	*Porzana porzana*	A	L	+		(S)	Non-SPECE		50–74	1,7	13,2

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
131	Zielonka	*Porzana parva*	A	L	+	NT	(S)	Non-SPECE		75–94	1,7	5,1
132	Karliczka	*Porzana pusilla*	A	(I) z	+	EXP	(R)	SPEC 3		5–24		
133	Derkacz	*Crex crex*	A	L	+		H	SPEC 1	NT	50–74	2,3	19,8
134	Kokoszka	*Gallinula chloropus*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	1,2	1,5
135	Łyska	*Fulica atra*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	9,4	17,7
136	Żuraw	*Grus grus*	A	L	+		(H)	SPEC 2		50–74	15,2	25,3
137	Żuraw stepowy	*Grus virgo*	B	(z)			S	Non-SPEC		25–49		
138	Strepet	*Tetrax tetrax*	A	(I) Z	+	EXP	VU	SPEC 1	NT	75–94		
139	Hubara arabska	*Chlamydotis macqueenii*	A	Z								
140	Drop	*Otis tarda*	A	(L) Z	+	EXP	VU	SPEC 1	VU	50–74		
141	Ostrygojad	*Haematopus ostralegus*	A	L		VU	(S)	Non-SPECE		50–74	0,0	0,0
142	Szczudłak	*Himantopus himantopus*	A	I Z	+		S	Non-SPEC		5–24	0,0	0,0
143	Szablodziób	*Recurvirostra avosetta*	A	I Z	+		S	Non-SPEC		25–49	0,0	0,0
144	Kulon	*Burhinus oedicnemus*	A	I Z	+	CR	(VU)	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
145	Żwirowiec łąkowy	*Glareola pratincola*	A	Z	+		D	SPEC 3		5–24		
146	Żwirowiec stepowy	*Glareola nordmanni*	A	Z			EN	SPEC 1	NT	25–49		
147	Sieweczka rzeczna	*Charadrius dubius*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	2,2	6,4
148	Sieweczka obrożna	*Charadrius hiaticula*	A	L		VU	(S)	Non-SPECE		50–74	0,2	0,9
149	Sieweczka morska	*Charadrius alexandrinus*	A	I Z	+		(D)	SPEC 3		5–24		
150	Sieweczka mongolska	*Charadrius mongolus*										
151	Sieweczka pustynna	*Charadrius leschenaultii*	A	Z			(EN)	SPEC 3		<5		
152	Mornel	*Charadrius morinellus*	A	I P	+	CR	(S)	Non-SPEC		25–49		
153	Siewka szara	*Pluvialis dominica*	A	z								
154	Siewka złotawa	*Pluvialis fulva*	A	z								
155	Siewka złota	*Pluvialis apricaria*	A	(I) P	+	EXP	(S)	Non-SPECE		50–74		
156	Siewnica	*Pluvialis squatarola*	A	P			(S)	Non-SPEC		<5		
157	Czajka towarzyska	*Vanellus gregarius*	A	Z			CR	SPEC 1	CR	5–24		
158	Czajka stepowa	*Vanellus leucurus*	A	Z			S	Non-SPEC		<5		
159	Czajka	*Vanellus vanellus*	A	L			VU	SPEC 2		50–74	5,6	11,5
160	Biegus wielki	*Calidris tenuirostris*	A	z								
161	Biegus rdzawy	*Calidris canutus*	A	P			D	SPEC 3W		25–49 W		
162	Piaskowiec	*Calidris alba*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
163	Biegus tundrowy	*Calidris pusilla*	A	z								
164	Biegus malutki	*Calidris minuta*	A	P			(S)	Non-SPEC		25–49		
165	Biegus mały	*Calidris temminckii*	A	P			(S)	Non-SPEC		25–49		
166	Biegus karłowaty	*Calidris minutilla*	A	z								
167	Biegus białorzytny	*Calidris fuscicollis*	A	z								
168	Biegus długoskrzydły	*Calidris bairdii*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
169	Biegus arktyczny	*Calidris melanotos*	A	Z								
170	Biegus krzywodzioby	*Calidris ferruginea*	A	P			NE			—		
171	Biegus morski	*Calidris maritima*	A	Z			(S)	Non-SPECE		75–94		
172	Biegus zmienny	*Calidris alpina*	A	I P	+	EN	(H)	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
173	Biegus płaskodzioby	*Limicola falcinellus*	A	P			(D)	SPEC 3		25–49		
174	Biegus płowy	*Tryngites subruficollis*	A	Z								
175	Batalion	*Philomachus pugnax*	A	I P	+	EN	(D)	SPEC 2		50–74	0,0	0,0
176	Bekasik	*Lymnocryptes minimus*	A	I P		CR	(D)	SPEC 3		25–49		

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
177	Kszyk	*Gallinago gallinago*	A	L			(D)	SPEC 3		5–24	1,6	5,8
178	Dubelt	*Gallinago media*	A	I P	+	VU	D	SPEC 1	NT	50–74	0,8	27,7
179	Słonka	*Scolopax rusticola*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	1,3	5,5
180	Szlamiec długodzioby	*Limnodromus scolopaceus*	A	z								
181	Rycyk	*Limosa limosa*	A	L			VU	SPEC 2	NT	50–74	4,7	8,6
182	Szlamnik	*Limosa lapponica*	A	P	+		(S)	Non-SPEC		<5		
183	Kulik mniejszy	*Numenius phaeopus*	A	P			(S)	Non-SPECE		50–74		
184	Kulik wielki	*Numenius arquata*	A	L		VU	D	SPEC 2	NT	50–74	0,2	0,3
185	Kulik cienkodzioby	*Numenius tenuirostris*	A	Z	+		NE	SPEC 1	CR	—		
186	Brodziec śniady	*Tringa erythropus*	A	P			(D)	SPEC 3		5–24		
187	Krwawodziób	*Tringa totanus*	A	L			D	SPEC 2		50–74	0,6	1,9
188	Kwokacz	*Tringa nebularia*	A	P			S	Non-SPEC		5–24		
189	Brodziec pławny	*Tringa stagnatilis*	A	I Z		EN	(S)	Non-SPEC		25–49		
190	Brodziec piegowaty	*Tringa melanoleuca*	A	z								
191	Samotnik	*Tringa ochropus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	1,4	5,3
192	Brodziec żółtonogi	*Tringa flavipes*	A	z								
193	Łęczak	*Tringa glareola*	A	I P	+	CR	H	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
194	Brodziec piskliwy	*Actitis hypoleucos*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	0,1	0,4
195	Terekia	*Xenus cinereus*	A	Z	+		(S)	Non-SPEC		5–24		
196	Kamusznik	*Arenaria interpres*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
197	Brodziec plamisty	*Actitis macularius*	A	z								
198	Płatkonóg szydłodzioby	*Phalaropus lobatus*	A	P	+		(S)	Non-SPEC		5–24		
199	Płatkonóg płaskodzioby	*Phalaropus fulicarius*	A	Z			S	Non-SPEC		<5		
200	Wydrzyk ostrosterny	*Stercorarius parasiticus*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
201	Wydrzyk tęposterny	*Stercorarius pomarinus*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
202	Wydrzyk długosterny	*Stercorarius longicaudus*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
203	Wydrzyk wielki	*Stercorarius skua*	A	Z								
204	Orlica	*Larus ichthyaetus*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
205	Mewa czarnogłowa	*Larus melanocephalus*	A	L	+		S	Non-SPECE		100	0,0	0,9
206	Mewa karaibska	*Larus atricilla*	A	z								
207	Mewa mała	*Larus minutus*	A	I P	+	LC	(H)	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
208	Mewa preriowa	*Larus pipixcan*	A	z								
209	Śmieszka	*Larus ridibundus*	A	L			(S)	Non-SPECE		50–74	4,8	7,5
210	Mewa obrożna	*Larus sabini*	A	Z								
211	Mewa cienkodzioba	*Larus genei*	A	z	+		L	SPEC 3		25–49		
212	Mewa pospolita	*Larus canus*	A	L			(H)	SPEC 2		50–74	0,3	0,7
213	Mewa delawarska	*Larus delawarensis*	A	Z								
214	Mewa żółtonoga	*Larus fuscus*	A	I P			S	Non-SPECE		75–94	0,0	0,0
215	Mewa srebrzysta	*Larus argentatus*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	0,1	0,2
216	Mewa białogłowa	*Larus cachinnans*	A	I P			S	Non-SPECE		50–74	0,2	0,3
217	Mewa romańska	*Larus michahellis*	A	I P								
218	Mewa polarna	*Larus glaucoides*	A	Z			(S)	Non-SPECE		50–74		
219	Mewa siodłata	*Larus marinus*	A	P			S	Non-SPECE		50–74		
220	Mewa blada	*Larus hyperboreus*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
221	Mewa różowa	*Rhodostethia rosea*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
222	Mewa trójpalczasta	*Rissa tridactyla*	A	Z			(S)	Non-SPEC		25–49		

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
223	Mewa modrodzioba	*Pagophila eburnea*	A	z			(R)	SPEC 3	NT	5–24		
224	Rybitwa wielkodzioba	*Hydroprogne caspia*	A	I P			(R)	SPEC 3		5–24		
225	Rybitwa krótkodzioba	*Gelochelidon nilotica*	A	Z			(VU)	SPEC 3		25–49		
226	Rybitwa czubata	*Sterna sandvicensis*	A	I P	+	CR	H	SPEC 2		50–74	0,3	0,6
227	Rybitwa rzeczna	*Sterna hirundo*	A	L	+		S	Non-SPEC		25–49	1,1	2,5
228	Rybitwa różowa	*Sterna dougallii*	A	z	+		R	SPEC 3		5–24		
229	Rybitwa popielata	*Sterna paradisaea*	A	I P	+	CR	(S)	Non-SPEC		5–24		
230	Rybitwa białoczelna	*Sternula albifrons*	A	L	+	NT	D	SPEC 3		25–48	2,1	4,4
231	Rybitwa białowąsa	*Chlidonias hybrida*	A	L	+	LC	H	SPEC 3		25–49	1,8	5,0
232	Rybitwa czarna	*Chlidonias niger*	A	L	+		(H)	SPEC 3		25–49	3,8	25,6
233	Rybitwa białoskrzydła	*Chlidonias leucopterus*	A	L		NT	(S)	Non-SPEC		25–49	0,2	19,6
234	Nurzyk	*Uria aalge*	A	P	+		(S)	Non-SPEC		5–24		
235	Alka	*Alca torda*	A	P			(S)	Non-SPECE		75–94		
236	Nurzyk polarny	*Uria lomvia*	A	z			(VU)	SPEC 3		5–24		
237	Nurnik	*Cepphus grylle*	A	P			H	SPEC 2		50–74		
238	Alczyk	*Alle alle*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
239	Maskonur	*Fratercula arctica*	A	Z			(H)	SPEC 2		75–94		
240	Gołąb miejski	*Columba livia forma urbana*	C	L			S	Non-SPEC		25–49		
241	Pustynnik	*Syrrhaptes paradoxus*	A	Z								
242	Siniak	*Columba oenas*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	2,4	2,6
243	Grzywacz	*Columba palumbus*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	4,1	5,0
244	Sierpówka	*Streptopelia decaocto*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	4,0	7,4
245	Turkawka	*Streptopelia turtur*	A	L			D	SPEC 3		25–49	1,1	2,6
246	Turkawka wschodnia	*Streptopelia orientalis*	A	z								
247	Kukułka	*Cuculus canorus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	2,9	9,4
248	Kukułka czubata	*Clamator glandarius*	A	z			(S)	Non-SPEC		5–24		
249	Płomykówka	*Tyto alba*	A	L			(D)	SPEC 3		5–24	0,9	1,0
250	Puchacz	*Bubo bubo*	A	L	+	NT	(H)	SPEC 3		5–24	1,0	1,9
251	Syczek	*Otus scops*	A	Z			(H)	SPEC 2		50–74		
252	Sowa śnieżna	*Bubo scandiacus*	A	Z			(R)	SPEC 3		5–24		
253	Sóweczka	*Glaucidium passerinum*	A	L	+	LC	S	Non-SPEC		25–49	0,6	1,2
254	Sowa jarzębata	*Surnia ulula*	A	Z	+		(S)	Non-SPEC		5–24		
255	Pójdźka	*Athene noctua*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	0,1	0,4
256	Puszczyk	*Strix aluco*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	10,3	13,3
257	Puszczyk uralski	*Strix uralensis*	A	L	+	LC	(S)	Non-SPEC		5–24	1,0	3,2
258	Uszatka	*Asio otus*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	2,6	6,0
259	Puszczyk mszarny	*Strix nebulosa*	A.	Z	+	LC	(S)	Non-SPEC		5–24		
260	Uszatka błotna	*Asio flammeus*	A	I P	+	VU	(H)	SPEC 3		5–24	0,0	0,4
261	Włochatka	*Aegolius funereus*	A	L	+	LC	(S)	Non-SPEC		5–24	0,7	3,1
262	Lelek	*Caprimulgus europaeus*	A	L	+		(H)	SPEC 2		50–74	0,7	1,7
263	Jerzyk	*Apus apus*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	1,6	3,8
264	Jerzyk alpejski	*Tachymarptis melba*	A	Z			S	Non-SPEC		25–49		
265	Zimorodek	*Alcedo atthis*	A	L	+		H	SPEC 3		25–49	3,5	5,3
266	Żołna	*Merops apiaster*	A	I		NT	(H)	SPEC 3		25–49	0,0	0,0
267	Rybaczek srokaty	*Ceryle rudis*	B	(z)			(CR)	SPEC 3		<5		
268	Kraska	*Coracias garrulus*	A	I	+	CR	VU	SPEC 2	NT	50–74	0,1	0,4

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
269	Dudek	*Upupa epops*	A	L			(D)	SPEC 3		5–24	1,0	1,6
270	Krętogłów	*Jynx torquilla*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	1,5	4,6
271	Dzięcioł zielonosiwy	*Picus canus*	A	L	+		(H)	SPEC 3		5–24	1,0	2,4
272	Dzięcioł zielony	*Picus viridis*	A	L			(H)	SPEC 2		75–94	0,7	0,7
273	Dzięcioł czarny	*Dryocopus martius*	A	L	+		S	Non-SPEC		25–49	4,8	21,1
274	Dzięcioł duży	*Dendrocopos major*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,9	13,6
275	Dzięcioł białoszyi	*Dendrocopos syriacus*	A	L	+		(S)	Non-SPECE		50–74	0,2	1,5
276	Dzięcioł średni	*Dendrocopos medius*	A	L	+		(S)	Non-SPECE		>95	7,0	9,0
277	Dzięcioł białogrzbiety	*Dendrocopos leucotos*	A	I	+	NT	(S)	Non-SPEC		25–49	0,2	1,6
278	Dzięciołek	*Dendrocopos minor*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	4,1	12,1
279	Dzięcioł trójpalczasty	*Picoides tridactylus*	A	I	+	VU	(H)	SPEC 3		5–24	0,1	0,9
280	Kalandra szara	*Melanocorypha calandra*	B	(Z)	+		(D)	SPEC 3		25–49		
281	Kalandra białoskrzydła	*Melanocorypha leucoptera*	A	Z			(S)	Non-SPECEW		50–74 W		
282	Kalandra czarna	*Melanocorypha yeltoniensis*	A	z			EN	SPEC 3		5–24		
283	Dzierlatka	*Galerida cristata*	A	L			(H)	SPEC 3		25–49	0,1	0,2
284	Skowrończyk krótkopalcowy	*Calandrella brachydactyla*	A	Z	+		D	SPEC 3		5–24		
285	Lerka	*Lullula arborea*	A	L	+		H	SPEC 2		75–94	3,1	4,2
286	Skowronek	*Alauda arvensis*	A	L			(H)	SPEC 3		25–49	9,5	21,2
287	Górniczek	*Eremophila alpestris*	A	P			(S)	Non-SPEC		<5		
288	Brzegówka	*Riparia riparia*	A	L			(H)	SPEC 3		5–24	3,0	14,3
289	Dymówka	*Hirundo rustica*	A	L			H	SPEC 3		5–24	9,3	16,2
290	Oknówka	*Delichon urbicum*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	9,4	4,4
291	Jaskółka rudawa	*Cecropis daurica*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
292	Świergotek polny	*Anthus campestris*	A	L	+		(D)	SPEC 3		25–49	1,5	2,7
293	Świergotek szponiasty	*Anthus richardi*	A	Z								
294	Świergotek drzewny	*Anthus trivialis*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	1,9	5,3
295	Świergotek tajgowy	*Anthus hodgsoni*	A	Z			(S)	Non-SPEC		<5		
296	Świergotek łąkowy	*Anthus pratensis*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	2,1	4,0
297	Świergotek tundrowy	*Anthus gustavi*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
298	Świergotek rdzawogardły	*Anthus cervinus*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
299	Siwerniak	*Anthus spinoletta*	A	I P			(S)	Non-SPEC		5–24	0,2	0,6
300	Świergotek nadmorski	*Anthus petrosus*	A	P			(S)	Non-SPECE		100		
301	Pliszka żółta	*Motacilla flava*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	5,4	17,0
302	Pliszka górska	*Motacilla cinerea*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	0,6	0,8
303	Pliszka cytrynowa	*Motacilla citreola*	A	I Z			(S)	Non-SPEC		5–24	0,0	0,0
304	Pliszka siwa	*Motacilla alba*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	1,2	2,9
305	Jemiołuszka	*Bombycilla garrulus*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
306	Pluszcz	*Cinclus cinclus*	A	I			S	Non-SPEC		25–49	0,6	0,7
307	Strzyżyk	*Troglodytes troglodytes*	A	L			S	Non-SPEC		5–24	2,1	2,6
308	Pokrzywnica	*Prunella modularis*	A	L			S	Non-SPECE		>95	1,2	1,5
309	Płochacz halny	*Prunella collaris*	A	I		NT	(S)	Non-SPEC		25–49	0,3	0,4
310	Płochacz syberyjski	*Prunella montanella*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
311	Rudzik	*Erithacus rubecula*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	2,1	3,1
312	Słowik szary	*Luscinia luscinia*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	5,6	42,1
313	Słowik syberyjski	*Luscinia sibilans*	A	z								
314	Słowik rdzawy	*Luscinia megarhynchos*	A	L			(S)	Non-SPECE		50–74	1,8	3,1

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
315	Podróżniczek	*Luscinia svecica*	A	L	+	NT	S	Non-SPEC		5–24	0,0	0,4
316	Kopciuszek	*Phoenicurus ochruros*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	5,4	7,4
317	Modraczek	*Tarsiger cyanurus*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
318	Pleszka	*Phoenicurus phoenicurus*	A	L			(H)	SPEC 2		50–74	1,1	5,5
319	Pokląskwa	*Saxicola rubetra*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	6,7	17,6
320	Kląskawka	*Saxicola rubicola*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	1,0	1,3
321	Kląskawka syberyjska	*Saxicola maurus*	A	z								
322	Białorzytka	*Oenanthe oenanthe*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	0,4	2,2
323	Białorzytka płowa	*Oenanthe isabellina*	A	z			(S)	Non-SPEC		5–24		
324	Białorzytka pstra	*Oenanthe pleschanka*	A	z	+		(S)	Non-SPEC		5–24		
325	Białorzytka rdzawa	*Oenanthe hispanica*	A	z			(H)	SPEC 2		50–74		
326	Białorzytka pustynna	*Oenanthe deserti*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
327	Nagórnik	*Monticola saxatilis*	A	I Z		CR	(H)	SPEC 3		25–49		
328	Drozdoń pstry	*Zoothera dauma*	A	Z			(S)	Non-SPEC		<5		
329	Drozd obrożny	*Turdus torquatus*	A	I			S	Non-SPECE		>95	0,4	0,7
330	Drozdoń ciemny	*Zoothera sibirica*	A	Z								
331	Kos	*Turdus merula*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	2,6	3,0
332	Drozd oliwkowy	*Turdus obscurus*	A	Z								
333	Drozd rdzawy	*Turdus naumanni*	A	Z								
334	Drozd rdzawoskrzydły	*Turdus eunomus*	A	z								
335	Drozd rdzawogardły	*Turdus ruficollis*	A	Z			(S)	Non-SPEC		<5		
336	Kwiczoł	*Turdus pilaris*	A	L			(S)	Non-SPECEW		75–94 W	1,6	8,2
337	Drozd czarnogardły	*Turdus atrogularis*	A	Z								
338	Śpiewak	*Turdus philomelos*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	2,4	4,3
339	Droździk	*Turdus iliacus*	A	I P			(S)	Non-SPECEW		50–74 W	0,0	0,0
340	Paszkot	*Turdus viscivorus*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	1,5	3,0
341	Świerszczak	*Locustella naevia*	A	L			(S)	Non-SPECE		50–74	10,5	31,0
342	Świerszczak melodyjny	*Locustella certhiola*	A	z								
343	Strumieniówka	*Locustella fluviatilis*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	2,2	20,9
344	Brzęczka	*Locustella luscinioides*	A	L			(S)	Non-SPECE		50–74	2,7	3,6
345	Wodniczka	*Acrocephalus paludicola*	A	I	+	VU	(VU)	SPEC 1	VU	>95	20,3	89,9
346	Tamaryszka	*Acrocephalus melanopogon*	A	z	+		(S)	Non-SPEC		25–49		
347	Rokitniczka	*Acrocephalus schoenobaenus*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	1,5	3,1
348	Trzcinniczek kaspijski	*Acrocephalus agricola*	A	z			(S)	Non-SPEC		<5		
349	Łozówka	*Acrocephalus palustris*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	10,7	20,5
350	Zaroślówka	*Acrocephalus dumetorum*	A	Z			S	Non-SPEC		25–49		
351	Trzcinniczek	*Acrocephalus scirpaceus*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	2,5	3,2
352	Trzciniak	*Acrocephalus arundinaceus*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	1,6	5,7
353	Zaganiacz	*Hippolais icterina*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	5,7	26,4
354	Zaganiacz szczebiotliwy	*Hippolais polyglotta*	A	Z			(S)	Non-SPECE		75–94		
355	Pokrzewka wąsata	*Sylvia cantillans*	A	Z			(S)	Non-SPECE		75–94		
356	Jarzębatka	*Sylvia nisoria*	A	L	+		S	Non-SPECE		50–74	4,6	19,9
357	Pokrzewka aksamitna	*Sylvia melanocephala*	A	z			(S)	Non-SPECE		50–74		
358	Piegża	*Sylvia curruca*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	6,4	13,0
359	Cierniówka	*Sylvia communis*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	7,6	17,3
360	Gajówka	*Sylvia borin*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	1,7	4,0

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
361	Kapturka	*Sylvia atricapilla*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	4,5	6,5
362	Wójcik	*Phylloscopus trochiloides*	A	I Z			S	Non-SPEC		5–24		
363	Świstunka północna	*Phylloscopus borealis*	A	z			S	Non-SPEC		5–24		
364	Świstunka złotawa	*Phylloscopus proregulus*	A	Z								
365	Świstunka żółtawa	*Phylloscopus inornatus*	A	Z			(S)	Non-SPEC		<5		
366	Świstunka ałtajska	*Phylloscopus humei*	A	z								
367	Świstunka grubodzioba	*Phylloscopus schwarzi*	A	z								
368	Świstunka brunatna	*Phylloscopus fuscatus*	A	Z								
369	Świstunka leśna	*Phylloscopus sibilatrix*	A	L			D	SPEC 2		75–94	4,8	16,0
370	Świstunka górska	*Phylloscopus bonelli*	A	I Z			D	SPEC 2		75–94		
371	Pierwiosnek	*Phylloscopus collybita*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,0	5,9
372	Piecuszek	*Phylloscopus trochilus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	1,9	3,9
373	Świstunka iberyjska	*Phylloscopus ibericus*	A	z			(S)	Non-SPECE		>95		
374	Mysikrólik	*Regulus regulus*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	1,7	3,4
375	Zniczek	*Regulus ignicapilla*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	1,7	1,7
376	Muchołówka szara	*Muscicapa striata*	A	L			H	SPEC 3		25–49	1,0	3,1
377	Muchołówka mała	*Ficedula parva*	A	L	+		(S)	Non-SPEC		25–49	0,7	4,8
378	Muchołówka białoszyja	*Ficedula albicollis*	A	L	+		S	Non-SPECE		100	0,3	0,6
379	Muchołówka żałobna	*Ficedula hypoleuca*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	1,1	5,1
380	Wąsatka	*Panurus biarmicus*	A	L		LC	(S)	Non-SPEC		25–49	0,6	1,4
381	Raniuszek	*Aegithalos caudatus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	0,6	1,1
382	Sikora uboga	*Poecile palustris*	A	L			D	SPEC 3		25–49	3,3	4,6
383	Czarnogłówka	*Poecile montanus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	0,8	6,4
384	Sosnówka	*Periparus ater*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–50	1,5	2,1
385	Czubatka	*Lophophanes cristatus*	A	L			(D)	SPEC 2		>95	1,7	3,2
386	Bogatka	*Parus major*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	2,7	4,6
387	Modraszka	*Cyanistes caeruleus*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	2,4	3,1
388	Kowalik	*Sitta europaea*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,0	4,9
389	Sikora lazurowa	*Cyanistes cyanus*	A	Z			S	Non-SPEC		5–24		
390	Pomurnik	*Tichodroma muraria*	A	I		CR	(S)	Non-SPEC		25–49	0,0	0,1
391	Pełzacz leśny	*Certhia familiaris*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,2	6,0
392	Pełzacz ogrodowy	*Certhia brachydactyla*	A	L			(S)	Non-SPECE		75–94	1,7	1,9
393	Remiz	*Remiz pendulinus*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	4,9	7,1
394	Wilga	*Oriolus oriolus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	2,3	5,5
395	Gąsiorek	*Lanius collurio*	A	L	+		(H)	SPEC 3		25–49	3,1	6,4
396	Dzierzba pustynna	*Lanius isabellinus*	A	Z								
397	Dzierzba czarnoczelna	*Lanius minor*	A	L	+	CR	(D)	SPEC 2		50–74	0,0	0,0
398	Srokosz	*Lanius excubitor*	A	L			(H)	SPEC 3		5–24	4,6	4,7
399	Sójka	*Garrulus glandarius*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,3	5,8
400	Dzierzba rudogłowa	*Lanius senator*	A	I Z		CR	(D)	SPEC 2		50–74	0,0	0,0
401	Sroka	*Pica pica*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	2,8	5,4
402	Sójka syberyjska	*Perisoreus infaustus*	A	Z			(H)	SPEC 3		25–49		
403	Orzechówka	*Nucifraga caryocatactes*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	0,6	0,7
404	Kawka	*Corvus monedula*	A	L			(S)	Non-SPECE		50–74	2,1	5,3
405	Wieszczek	*Pyrrhocorax graculus*	A	(I) Z			(S)	Non-SPEC		25–49		
406	Gawron	*Corvus frugilegus*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	1,3	5,8

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Status w Polsce	Występowanie w Polsce	Załącznik I Dyrektywy Ptasiej	Polska Czerwona Księga Zwierząt	Status zagrożenia w Europie	Kategoria SPEC	Globalny status zagrożenia wg IUCN	% populacji światowej występujący w Europie	% populacji Europejskiej występujący w Polsce	% populacji UE 27 występujący w Polsce
407	Czarnowron	*Corvus corone*	A	I P			S	Non-SPEC		25–49	0,0	0,0
408	Wrona siwa	*Corvus cornix*	A	L			S	Non-SPEC		25–50	0,8	1,5
409	Kruk	*Corvus corax*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	2,2	6,9
410	Szpak	*Sturnus vulgaris*	A	L			D	SPEC 3		25–49	6,1	9,8
411	Pasterz	*Sturnus roseus*	A	Z			S	Non-SPEC		25–49		
412	Wróbel	*Passer domesticus*	A	L			D	SPEC 3		25–49	4,0	6,8
413	Mazurek	*Passer montanus*	A	L			(D)	SPEC 3		25–49	2,0	4,9
414	Wróbel skalny	*Petronia petronia*	B	(I)			(S)	Non-SPEC		5–24		
415	Śnieżka	*Montifringilla nivalis*	B	(z)			(S)	Non-SPEC		25–49		
416	Zięba	*Fringilla coelebs*	A	L			S	Non-SPECE		50–74	4,0	8,1
417	Wireonek czerwonooki	*Vireo olivaceus*	A	z								
418	Jer	*Fringilla montifringilla*	A	P			S	Non-SPEC		25–49		
419	Kulczyk	*Serinus serinus*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	1,5	1,8
420	Dzwoniec	*Carduelis chloris*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	2,6	3,6
421	Osetnik	*Serinus citrinella*	A	z			(S)	Non-SPECE		100		
422	Szczygieł	*Carduelis carduelis*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	3,2	5,3
423	Czyż	*Carduelis spinus*	A	L			S	Non-SPECE		75–94	0,1	0,5
424	Makolągwa	*Carduelis cannabina*	A	L			D	SPEC 2		50–74	2,6	4,8
425	Rzepołuch	*Carduelis flavirostris*	A	P			S	Non-SPEC		25–49		
426	Czeczotka	*Carduelis flammea*	A	I P		LC	(S)	Non-SPEC		25–49	0,0	0,0
427	Czeczotka tundrowa	*Carduelis hornemanni*	A	Z			(S)	Non-SPEC		25–49		
428	Krzyżodziób świerkowy	*Loxia curvirostra*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	0,1	0,4
429	Krzyżodziób modrzewiowy	*Loxia leucoptera*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
431	Krzyżodziób sosnowy	*Loxia pytyopsittacus*	A	I Z		EXP	(S)	Non-SPECE		>95		
430	Dziwonia	*Carpodacus erythrinus*	A	L			(S)	Non-SPEC		5–24	0,4	3,4
432	Gil	*Pyrrhula pyrrhula*	A	L			(S)	Non-SPEC		25–49	0,7	2,0
433	Łuskowiec	*Pinicola enucleator*	A	Z			(S)	Non-SPEC		5–24		
434	Grubodziób	*Coccothraustes coccothraustes*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	9,0	12,7
435	Poświerka	*Calcarius lapponicus*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
436	Junko	*Junco hyemalis*	A	z								
437	Śnieguła	*Plectrophenax nivalis*	A	P			(S)	Non-SPEC		5–24		
438	Trznadel	*Emberiza citrinella*	A	L			(S)	Non-SPECE		50–74	12,2	18,6
439	Trznadel białogłowy	*Emberiza leucocephalos*	A	I z			(S)	Non-SPEC		<5		
440	Cierlik	*Emberiza cirlus*	A	Z			S	Non-SPECE		>95		
441	Ortolan	*Emberiza hortulana*	A	L	+		(H)	SPEC 2		50–74	2,3	28,2
442	Głuszek	*Emberiza cia*	A	z			(H)	SPEC 3		25–49		
443	Trznadel czubaty	*Emberiza rustica*	A	Z			(S)	Non-SPEC		25–49		
444	Trznadelek	*Emberiza pusilla*	A	Z			(S)	Non-SPEC		25–49		
445	Potrzos	*Emberiza schoeniclus*	A	L			S	Non-SPEC		25–49	4,9	9,9
446	Trznadel złotawy	*Emberiza aureola*	A	Z			D	SPEC 1	VU	25–49		
447	Potrzeszcz	*Emberiza calandra*	A	L			(D)	SPEC 2		50–73	1,9	3,6
448	Trznadel czarnogłowy	*Emberiza melanocephala*	A	z			(H)	SPEC 2		50–74		

Status w Polsce (źródło: Komisja Faunistyczna, www.komisjafaunistyczna.pl)
A – gatunki obserwowane w stanie dzikim przynajmniej raz od 1.01.1951 (pojaw naturalny)
B – gatunki obserwowane w stanie dzikim w latach 1801–1950 (pojaw naturalny, status dawny)
C – gatunki introdukowane przez człowieka rozmyślnie bądź przypadkowo, które utworzyły samodzielnie utrzymujące się populacje (pojaw wtórnie naturalny)

Występowanie w Polsce (źródło: Komisja Faunistyczna, www.komisjafaunistyczna.pl)
L – lęgowy (gniazdujący regularnie na znacznym obszarze)
I – lęgowy tylko lokalnie albo sporadycznie
P – przelotny lub przylatujący (stacjonujący regularnie podczas wędrówek lub na zimowiskach)
Z – zalatujący (pojawiający się nieregularnie)
z – zalatujący wyjątkowo (stwierdzony poniżej pięciu razy)
( ) – status dawny (kategoria B)
[ ] – pochodzenie niepewne (kategoria D)
x – pojaw nienaturalny (kategoria E)

Załącznik I Dyrektywy Ptasiej
+ oznacza, że dany gatunek wymieniony jest w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a więc zagrożony na poziomie Unii Europejskiej

„Polska czerwona księga zwierząt" (za: Głowaciński 2001)
Użyte oznaczenia:
EX/EXP – wymarłe lub prawdopodobnie wymarłe (extinct)
EW – wymarłe na wolności (extinct in the wild)
CR – krytycznie zagrożone (critically endangered)
EN – zagrożone (endangered) – przypisuje się im wysokie ryzyko wymarcia w niedalekiej przyszłości
VU – narażone (vulnerable)
NT – bliskie zagrożenia (near-threatened)
LC – najmniejszej troski (least concern)

Status zagrożenia w Europie (za: BirdLife International 2004)
CR – zagrożony krytycznie (critically endangered)
EN – zagrożony (endangered)
VU – narażony (vulnerable)
D – o zmniejszającej się liczebności (declining)
R – rzadki (rare)
H – o uszczuplonej populacji (depleted)
L – zlokalizowany (localised)
DD – niewystarczające dane (data daficient)
S – bezpieczny (secure)
NE – nieoceniany (not evaluated)
( ) – status tymczasowy

Kategorie SPEC
SPEC (Species of European Conservation Concern) – gatunki specjalnej troski na poziomie europejskim. Patrz pełny opis w ramce 1.3. (s. 25).

Globalny status zagrożenia wg IUCN (źródło: IUCN Red List, www.iucnredlist.org; patrz też ramka 1.2.)
CR – zagrożony krytycznie (critically endangered)
EN – zagrożony (endangered)
VU – narażony (vulnerable)
NT – bliski zagrożenia (near-threatened)

% populacji światowej występujący w Europie (za: BirdLife International 2004)
Dane przedstawione są w 6 przedziałach procentowych: <5; 5–24; 25–49; 50–74; 75–94; >95, wskazując, jaka część populacji globalnej występuje w Europie. Litera (W) odnosi się do populacji zimującej.

Załącznik 3. Progi kwalifikujace ostoje ptaków IBA

Appendix 3. Population thresholds for IBA selection

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Populacja krajowa – minimum (pary lęgowe)	Populacja krajowa – maximum (pary lęgowe)	Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce	Kryteria B2/B3	A1 (pary lęgowe)	A4i (osobniki)	A4ii (osobniki)	B1i (osobniki)	B1ii (osobniki)	B2 (pary lęgowe)	B3 (pary lęgowe)	C1 (pary lęgowe)	C2 (osobniki)	C3 (osobniki)	C6 (pary lęgowe)
1	Łabędź niemy	*Cygnus olor*	6500	7000	+	+		3370		2500			65			2500	
2	Łabędź czarnodzioby	*Cygnus columbianus*			+			210		200					200		
3	Łabędź krzykliwy	*Cygnus cygnus*	50	65	+	+		970		590			20 (W)		590		2
4	Gęś zbożowa	*Anser fabalis*			+	+		6800		6000			120 (W)			6000	
5	Gęś krótkodzioba	*Anser brachyrhynchus*						3120		420						420	
6	Gęś białoczelna	*Anser albifrons*			+			15820		10000						10000	
7	Gęś mała	*Anser erythropus*						110		110					110		
8	Gęgawa	*Anser anser*	3200	3600	+			7070		5000						5000	
9	Bernikla białolica	*Branta leucopsis*						5030		4200					4200		
10	Bernikla obrożna	*Branta bernicla*						2070		2000						2000	
11	Bernikla rdzawoszyja	*Branta ruficollis*						385		385					385		
12	Ohar	*Tadorna tadorna*	120	150				3750		3000						3000	
13	Świstun	*Anas penelope*	0	0	+			18000		15000						15000	
14	Krakwa	*Anas strepera*	2000	2200	+	+		1700		1100		20				1100	
15	Cyraneczka	*Anas crecca*	1300	1700	+			15600		10600						10600	
16	Krzyżówka	*Anas platyrhynchos*	200000	400000	+			51000		20000						20000	
17	Rożeniec	*Anas acuta*	0	1	+			8100		7500					7500		
18	Cyranka	*Anas querquedula*	2000	3500				20000		20000						20000	
19	Płaskonos	*Anas clypeata*	1300	2000				4900		4500						4500	
20	Hełmiatka	*Netta rufina*	10	20				820		500						500	
21	Głowienka	*Aythya ferina*	20000	30000	+	+		13500		10000		200				10000	
22	Podgorzałka	*Aythya nyroca*	80	110	+	+	20	475		450		5		20	450		5
23	Czernica	*Aythya fuligula*	15000	25000	+	+		19000		12000		150				12000	
24	Ogorzałka	*Aythya marila*			+	+		4600		3100		50 (W)				3100	
25	Edredon	*Somateria mollissima*	0	0				21875		7600						7600	
26	Lodówka	*Clangula hyemalis*			+			21300		20000						20000	
27	Markaczka	*Melanitta nigra*			+			16000		16000						16000	
28	Uhla	*Melanitta fusca*			+			10015		10000						10000	

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Populacja krajowa – minimum (pary lęgowe)	Populacja krajowa – maximum (pary lęgowe)	Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce	Kryteria B2/B3	A1 (pary lęgowe)	A4i (osobniki)	A4ii (osobniki)	B1i (osobniki)	B1ii (osobniki)	B2 (pary lęgowe)	B3 (pary lęgowe)	C1 (pary lęgowe)	C2 (osobniki)	C3 (osobniki)	C6 (pary lęgowe)
29	Gągoł	*Bucephala clangula*	1200	1500	+			24100		11500						11500	
30	Bielaczek	*Mergellus albellus*			+			750		400					400		
31	Szlachar	*Mergus serrator*	0	0	+			2450		1700						1700	
32	Nurogęś	*Mergus merganser*	900	1000	+			2845		2700						2700	
33	Jarząbek	*Bonasa bonasia*	35000	45000	+												350 m
34	Pardwa mszarna	*Lagopus lagopus*															
35	Cietrzew	*Tetrao tetrix*	800	900	+												8 m
36	Głuszec	*Tetrao urogallus*	350	450	+												4 os.
37	Nur rdzawoszyi	*Gavia stellata*						3000		3000					3000		
38	Nur czarnoszyi	*Gavia arctica*						3750		3750					3750		
39	Perkozek	*Tachybaptus ruficollis*	7500	10000				4000		4000						4000	
40	Perkoz dwuczuby	*Podiceps cristatus*	15000	25000	+			10950		7250						7250	
41	Perkoz rdzawoszyi	*Podiceps grisegena*	1500	2000				1400		510						510	
42	Perkoz rogaty	*Podiceps auritus*	0	0	+			505		200					200		
43	Zausznik	*Podiceps nigricollis*	4000	5000				2200		2200						410	
44	Kormoran	*Phalacrocorax carbo*	20000	22000	+			9100		3900						3900	
45	Bąk	*Botaurus stellaris*	4100	4800	+	+		900		900		41					41
46	Bączek	*Ixobrychus minutus*	700	700	+												7
47	Ślepowron	*Nycticorax nycticorax*	550	600	+												6
48	Czapla biała	*Egretta alba*	2	10	+			470		470							5
49	Czapla siwa	*Ardea cinerea*	9000	10000				4900		2200						2200	
50	Czapla purpurowa	*Ardea purpurea*	0	5	+												2
51	Bocian czarny	*Ciconia nigra*	1100	1200	+	+		265		250		11			250		11
52	Bocian biały	*Ciconia ciconia*	41000	43000	+	+		4930		4000		220			4000		220
53	Trzmielojad	*Pernis apivorus*	2000	4000	+	+							20				20
54	Kania czarna	*Milvus migrans*	300	400	+												3
55	Kania ruda	*Milvus milvus*	650	700	+	+	10					7		10			7
56	Bielik	*Haliaeetus albicilla*	700	800	+	+						7					7

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Populacja krajowa – minimum (pary lęgowe)	Populacja krajowa – maximum (pary lęgowe)	Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce	Kryteria B2/B3	A1 (pary lęgowe)	A4i (osobniki)	A4ii (osobniki)	B1i (osobniki)	B1ii (osobniki)	B2 (pary lęgowe)	B3 (pary lęgowe)	C1 (pary lęgowe)	C2 (osobniki)	C3 (osobniki)	C6 (pary lęgowe)
57	Gadożer	*Circaetus gallicus*	1	5	+												2
58	Błotniak stawowy	*Circus aeruginosus*	6500	8000	+												65
59	Błotniak zbożowy	*Circus cyaneus*	0	0													2
60	Błotniak łąkowy	*Circus pygargus*	1300	2500	+	+							13				13
61	Jastrząb	*Accipiter gentilis*	5000	10000													
62	Krogulec	*Accipiter nisus*	2500	10000													
63	Myszołów	*Buteo buteo*	50000	80000													
64	Orlik krzykliwy	*Aquila pomarina*	1800	2000	+	+						18					18
65	Orlik grubodzioby	*Aquila clanga*	15	20	+	+	2					2		2			2
66	Orzeł przedni	*Aquila chrysaetos*	30	35	+												2
67	Orzełek	*Aquila pennata*	0	0													2
68	Rybołów	*Pandion haliaetus*	31	37	+												2
69	Pustułka	*Falco tinnunculus*	5000	10000													
70	Kobuz	*Falco subbuteo*	3000	5000													
71	Sokół wędrowny	*Falco peregrinus*	10	15	+												2
72	Wodnik	*Rallus aquaticus*	10000	20000													
73	Kropiatka	*Porzana porzana*	2500	3500	+	+							25				25
74	Zielonka	*Porzana parva*	1200	1800	+	+							12				12
75	Derkacz	*Crex crex*	30000	45000	+	+	60m					300		60m			300
76	Kokoszka	*Gallinula chloropus*	10000	20000				20000		20000						20000	
77	Łyska	*Fulica atra*	100000	250000	+			37500		17500						17500	
78	Żuraw	*Grus grus*	12000	15000	+	+		2755		1500		120			1500		120
79	Ostrygojad	*Haematopus ostralegus*	16	18				10200		10200						10200	
80	Szczudłak	*Himantopus himantopus*	0	1													
81	Szablodziób	*Recurvirostra avosetta*	0	1													
82	Kulon	*Burhinus oedicnemus*	0	0													
83	Sieweczka rzeczna	*Charadrius dubius*	3000	4000				2500		2500						2500	
84	Sieweczka obrożna	*Charadrius hiaticula*	350	400				2630		730						730	
85	Mornel	*Charadrius morinellus*	0	0				800		800					800		
86	Siewka złota	*Pluvialis apricaria*			+			18550		7500					7500		
87	Siewnica	*Pluvialis squatarola*						2500		2500						2500	

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Populacja krajowa – minimum (pary lęgowe)	Populacja krajowa – maximum (pary lęgowe)	Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce	Kryteria B2/B3	A1 (pary lęgowe)	A4i (osobniki)	A4ii (osobniki)	B1i (osobniki)	B1ii (osobniki)	B2 (pary lęgowe)	B3 (pary lęgowe)	C1 (pary lęgowe)	C2 (osobniki)	C3 (osobniki)	C6 (pary lęgowe)
88	Czajka	*Vanellus vanellus*	100000	150000				20000		20000						20000	
89	Biegus rdzawy	*Calidris canutus*						7900		3400						3400	
90	Piaskowiec	*Calidris alba*						1200		1200						1200	
91	Biegus malutki	*Calidris minuta*						2000		2000						2000	
92	Biegus mały	*Calidris temminckii*						600		600						600	
93	Biegus krzywodzioby	*Calidris ferruginea*						10000		10000						10000	
94	Biegus zmienny	*Calidris alpina*	0	1				23420		13300						13300	5
95	Biegus płaskodzioby	*Limicola falcinellus*						630		630						630	
96	Batalion	*Philomachus pugnax*	0	2				12500		12500					12500		5
97	Kszyk	*Gallinago gallinago*	15000	30000	+	+		25700		20000		150				20000	
98	Dubelt	*Gallinago media*	750	850	+	+	20m	10350		10000		8		20m	28m		8
99	Słonka	*Scolopax rusticola*	20000	100000		+		20000		20000		200				20000	
100	Rycyk	*Limosa limosa*	5000	6000	+	+	10p / 30 os.	3470		1700		50		10p / 30 os.		1700	
101	Szlamnik	*Limosa lapponica*						7200		1200						1200	
102	Kulik mniejszy	*Numenius phaeopus*						9500		2700						2700	
103	Kulik wielki	*Numenius arquata*	450	500	+		10p / 30 os.	8500		8500				10p / 30 os.		8500	
104	Brodziec śniady	*Tringa erythropus*						900		900						900	
105	Krwawodziób	*Tringa totanus*	2000	2500				9900		2500						2500	
106	Kwokacz	*Tringa nebularia*						12300		2300						2300	
107	Samotnik	*Tringa ochropus*	5000	10000				17000		17000						17000	
108	Łęczak	*Tringa glareola*	0	1				30500		10500					10500		
109	Brodziec piskliwy	*Actitis hypoleucos*	1000	2000				17500		17500						17500	
110	Kamusznik	*Arenaria interpres*						3330		830						830	
111	Mewa czarnogłowa	*Larus melanocephalus*	55	96	+			6600		6600					6600		5
112	Mewa mała	*Larus minutus*	0	0	+			1230		1230					1230		5
113	Śmieszka	*Larus ridibundus*	80000	90000	+	+		33000		20000			800			20000	
114	Mewa pospolita	*Larus canus*	2300	2600				20000		20000						20000	
115	Mewa żółtonoga	*Larus fuscus*	0	1				9850		550						550	
116	Mewa srebrzysta	*Larus argentatus*	1200	1500				25900		20000						20000	
117	Mewa białogłowa	*Larus cachinnans*	850	1200				20000		20000						20000	
118	Mewa romańska	*Larus michahellis*						7000		7000						7000	

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Populacja krajowa – minimum (pary lęgowe)	Populacja krajowa – maximum (pary lęgowe)	Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce	Kryteria B2/B3	A1 (pary lęgowe)	A4i (osobniki)	A4ii (osobniki)	B1i (osobniki)	B1ii (osobniki)	B2 (pary lęgowe)	B3 (pary lęgowe)	C1 (pary lęgowe)	C2 (osobniki)	C3 (osobniki)	C6 (pary lęgowe)
119	Mewa siodłata	*Larus marinus*						4400		4400						4400	
120	Rybitwa czubata	*Sterna sandvicensis*	270	400	+			3000		1700					565 p /1 700 os.		3
121	Rybitwa rzeczna	*Sterna hirundo*	4000	4500	+			12900		11000					1 679 p/11 000 os.		40
122	Rybitwa białoczelna	*Sternula albifrons*	900	900	+	+		1370		880		9			880		9
123	Rybitwa białowąsa	*Chlidonias hybrida*	720	1600	+	+		1280		1000		7			1000		7
124	Rybitwa czarna	*Chlidonias niger*	4000	5000	+	+		7500		7500		40			174 p / 7 500 os.		40
125	Rybitwa białoskrzydła	*Chlidonias leucopterus*	35	1150				20000		20000						20000	
126	Nurzyk	*Uria aalge*							240000		1350				1350		
127	Alka	*Alca torda*			+				16200		300					300	
128	Nurnik	*Cepphus grylle*			+				9000		450					450	
129	Siniak	*Columba oenas*	10000	20000	+	+							100				
130	Puchacz	*Bubo bubo*	250	280	+	+						3					3
131	Sóweczka	*Glaucidium passerinum*	400	500	+												4
132	Puszczyk uralski	*Strix uralensis*	750	1000	+												8
133	Uszatka błotna	*Asio flammeus*	20	100	+												2
134	Włochatka	*Aegolius funereus*	1000	2000	+												10
135	Lelek	*Caprimulgus europaeus*	4000	6000	+												40
136	Zimorodek	*Alcedo atthis*	2500	6000	+	+						25					25
137	Żołna	*Merops apiaster*	30	80													
138	Kraska	*Coracias garrulus*	50	75	+		10							10			5
139	Dudek	*Upupa epops*	10000	15000	+	+						100					
140	Krętogłów	*Jynx torquilla*	8000	20000		+						80					
141	Dzięcioł zielonosiwy	*Picus canus*	2000	3000	+	+						20					20
142	Dzięcioł zielony	*Picus viridis*	4000	8000													
143	Dzięcioł czarny	*Dryocopus martius*	35000	70000	+												350
144	Dzięcioł białoszyi	*Dendrocopos syriacus*	1000	2000	+												10
145	Dzięcioł średni	*Dendrocopos medius*	10000	20000	+	+							100				100
146	Dzięcioł białogrzbiety	*Dendrocopos leucotos*	400	600	+												4
147	Dzięcioł trójpalczasty	*Picoides tridactylus*	300	700	+												3
148	Lerka	*Lullula arborea*	50000	80000	+	+						500					500
149	Brzegówka	*Riparia riparia*	150000	300000	+	+						1500					

Lp.	Nazwa polska	Nazwa łacińska	Populacja krajowa – minimum (pary lęgowe)	Populacja krajowa – maximum (pary lęgowe)	Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce	Kryteria B2/B3	A1 (pary lęgowe)	A4i (osobniki)	A4ii (osobniki)	B1i (osobniki)	B1ii (osobniki)	B2 (pary lęgowe)	B3 (pary lęgowe)	C1 (pary lęgowe)	C2 (osobniki)	C3 (osobniki)	C6 (pary lęgowe)
150	Świergotek polny	*Anthus campestris*	15000	30000	+	+						150					150
151	Płochacz halny	*Prunella collaris*	350	400	+												
152	Podróżniczek	*Luscinia svecica*	1300	1800	+												13
153	Brzęczka	*Locustella luscinioides*	10000	30000	+	+							100				
154	Wodniczka	*Acrocephalus paludicola*	3155	3155	+	+	10m					31		10m			31
155	Jarzębatka	*Sylvia nisoria*	20000	50000	+	+							200				200
156	Muchołówka mała	*Ficedula parva*	20000	40000	+												200
157	Muchołówka białoszyja	*Ficedula albicollis*	2500	10000	+												25
158	Pomurnik	*Tichodroma muraria*	15	20	+												
159	Gąsiorek	*Lanius collurio*	200000	400000	+												2000
160	Ortolan	*Emberiza hortulana*	150000	300000													1500

W niniejszej tabeli przedstawiono tylko wybrane gatunki ptaków, które kwalifikowały ostoje IBA lub potencjalnie mogły je kwalifikować.

Populacja krajowa
Wielkość populacji wzięto z Sikory i in. (2007), z niewielkimi modyfikacjami (Sikora, Chylarecki 2010). Przedstawione liczebności odnoszą się do par lęgowych lub w nielicznych przypadkach do liczby samców.

Gatunek kwalifikujący ostoje ptaków IBA w Polsce
+ oznacza, że dany gatunek kwalifikował w niniejszej publikacji przynajmniej jeden obszar jako ostoję ptaków IBA o znaczeniu międzynarodowym.

Kryteria B2/B3
+ oznacza, że dla danego gatunku kryterium B2 lub B3 mogło być stosowane, a więc spełniał on warunki wymienione w ramce 1.4 (s. 26)

Progi kwalifikujące
W kolumnach A1 do C6 przedstawiono progi kwalifikujące – gatunki występujące na danym terenie w liczebności wyższej niż podane tu wartości mogą kwalifikować obszar ten jako ostoję ptaków IBA. Należy zauważyć, że przekroczenie progu kwalifikującego często nie jest jedynym warunkiem spełnienia danego kryterium (patrz szczegółowy opis stosowania kryteriów w rozdziale 1.3.). Litera (W) występująca przy niektórych wartościach odnosi się do populacji zimującej.

Załącznik 4. Kluczowe ostoje dla poszczególnych gatunków ptaków

Appendix 4. Key sites for particular bird species

Przedstawiono tu najważniejsze krajowe ostoje dla poszczególnych gatunków, wskazując wszystkie obszary gdzie dany gatunek był kwalifikujący.
Obok nazwy gatunkowej znajduje się kategoria występowania. Zastosowane oznaczenia: L – lęgowy; M – migrujący; Z – zimujący; M/Z – migrujący lub zimujący.
Wartości przedstawione dla poszczególnych ostoi odnoszą się do par lęgowych (p), samców (m), lub osobników (i).

Łabędź niemy *Cygnus olor*		**L**
PL026	Bory Tucholskie	252–283 p
PL015	Ostoja Ińska	79–129 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	90–100 p
Łabędź niemy *Cygnus olor*		**M**
PL024	Zatoka Pucka	2500–13500 i
PL029	Zalew Wiślany	1800–3500 i
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*		**M/Z**
PL062	Ujście Warty	1000–3000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (M)	max. 2160 i
PL071	Dolina Środkowej Odry	700–900 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (Z)	max. 875 i
PL065	Dolina Środkowej Noteci	650–700 i
PL024	Zatoka Pucka	120–700 i
PL002	Zalew Szczeciński	200–600 i
Łabędź krzykliwy *Cygnus cygnus*		**L**
PL089	Łęgi Odrzańskie	9–10 p
PL092	Dolina Baryczy	6–10 p
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	3–4 p
PL015	Ostoja Ińska	3 p
PL033	Ostoja Warmińska	2–3 p
PL048	Dolina Górnej Narwi	2–3 p
PL154	Niecka Włoszczowska	3 p
PL087	Stawy Przemkowskie	1–3 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	0–2 p
PL086	Bory Dolnośląskie	1–2 p
PL026	Bory Tucholskie	1–2 p
PL016	Ostoja Drawska	1–2 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	1–2 p
Łabędź czarnodzioby *Cygnus columbianus*		**M**
PL065	Dolina Środkowej Noteci	550–600 i
PL044	Dolina Biebrzy	max. 300 i
Gęś zbożowa *Anser fabalis*		**M/Z**
PL062	Ujście Warty	17000–90000 i
PL119	Zbiornik Otmuchowski	max. 65000 i
PL088	Zbiornik Mietkowski	max. 60000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (Z)	max. 37800 i
PL120	Zbiornik Nyski	max. 29500 i
PL092	Dolina Baryczy	11000–28000 i
PL007	Ostoja Miedwie (Z)	max. 25500 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (M)	max. 25400 i
PL071	Dolina Środkowej Odry	3000–25000 i
PL067	Dolina Samicy	18000–25000 i
PL091	Zbiornik Turawski	max. 19000 i
PL007	Ostoja Miedwie (M)	max. 18847 i
PL068	Dolina Małej Wełny	15000–18000 i
PL078	Zbiornik Jeziorsko	max. 13000 i
PL066	Puszcza Notecka	max. 12000 i
PL147	Dolina Widawy i Oleśnicy	max. 12000 i
PL146	Dolina Stobrawy	1000–12000 i
PL065	Dolina Środkowej Noteci	max. 10000 i
PL081	Błota Rakutowskie	max. 8000 i
PL002	Zalew Szczeciński	3000–8000 i
PL074	Zbiornik Wonieść	7000–8000 i
PL087	Stawy Przemkowskie	2000–8000 i
PL030	Jezioro Drużno	3000–7000 i
Gęś białoczelna *Anser albifrons*		**M/Z**
PL044	Dolina Biebrzy	max. 50000 i
PL062	Ujście Warty (M)	10000–45000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry	max. 32500 i
PL062	Ujście Warty (Z)	max. 25000 i
PL029	Zalew Wiślany	max. 15600 i
PL007	Ostoja Miedwie	max. 15575 i
PL145	Dolina Przysowy i Sludwi	max. 15300 i
PL079	Dolina Neru	max. 15000 i
PL048	Dolina Górnej Narwi	max. 15000 i
PL138	Bagno Pulwy	max. 13000 i
PL065	Dolina Środkowej Noteci	max. 12000 i
PL008	Ostoja Cedyńska	2000–12000 i
PL068	Dolina Małej Wełny	10000–12000 i
PL064	Nadnoteckie Łęgi	max. 11000 i
Gęgawa *Anser anser*		**M**
PL092	Dolina Baryczy	max. 6000 i
PL062	Ujście Warty	max. 5000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry	4000–5000 i
Świstun *Anas penelope*		**M**
PL044	Dolina Biebrzy	max. 25000 i
Krakwa *Anas strepera*		**L**
PL125	Dolina Dolnej Skawy	min. 330 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	150–190 p
PL015	Ostoja Ińska	85–147 p
PL097	Dolina Nidy	90–110 p
PL062	Ujście Warty	30–100 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	35–100 p
Cyraneczka *Anas crecca*		**M/Z**
PL078	Zbiornik Jeziorsko	max. 11720 i
Krzyżówka *Anas platyrhynchos*		**M/Z**
PL078	Zbiornik Jeziorsko	max. 28300 i
PL120	Zbiornik Nyski	max. 23000 i
PL088	Zbiornik Mietkowski	max. 22500 i
Rożeniec *Anas acuta*		**M**
PL044	Dolina Biebrzy	max. 10000 i

PL005	Dolina Dolnej Odry	max. 8600 i
Głowienka *Aythya ferina*		**L**
PL125	Dolina Dolnej Skawy	350–420 p
PL097	Dolina Nidy	250–280 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	152–265 p
PL087	Stawy Przemkowskie	max. 200 p
Czernica *Aythya fuligula*		**L**
PL125	Dolina Dolnej Skawy	min. 450 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	225–412 p
PL097	Dolina Nidy	320–340 p
PL124	Dolina Dolnej Soły	245–334 p
PL123	Stawy w Brzeszczach	239–261 p
Czernica *Aythya fuligula*		**M/Z**
PL005	Dolina Dolnej Odry	max. 43300 i
PL002	Zalew Szczeciński	20000–40000 i
PL024	Zatoka Pucka	10000–30000 i
PL002	Zalew Szczeciński	max. 22000 i
Podgorzałka *Aythya nyroca*		**L**
PL092	Dolina Baryczy	30–39 p
PL102	Polesie	20–25 p
PL163	Puszcza Sandomierska	10–20 p
PL099	Lasy Parczewskie	7–10 p
PL098	Dolina Tyśmienicy	3–6 p
Ogorzałka *Aythya marila*		**M/Z**
PL002	Zalew Szczeciński (M)	50000–90000 i
PL002	Zalew Szczeciński (Z)	54000–54000 i
PL024	Zatoka Pucka (Z)	500–12500 i
PL024	Zatoka Pucka (M)	100–7000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (Z)	1000–5000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (M)	4100–4100 i
Lodówka *Clangula hyemalis*		**Z**
PLM2	Przybrzeżne Wody Bałtyku	90000–120000 i
PLM3	Zatoka Pomorska	60000–100000 i
PLM1	Ławica Słupska	25000–32000 i
Markaczka *Melanitta nigra*		**M**
PLM3	Zatoka Pomorska	200000–300000 i
Uhla *Melanitta fusca*		**Z**
PLM4	Wschodnie Wody Przygraniczne	40000–80000 i
PLM3	Zatoka Pomorska	25000–35000 i
PLM2	Przybrzeżne Wody Bałtyku	14000–20000 i
Gągoł *Bucephala clangula*		**Z**
PL027	Ujście Wisły	1500–22700 i
Bielaczek *Mergus albellus*		**M/Z**
PL002	Zalew Szczeciński	3000–35000 i
PL029	Zalew Wiślany	500–2000 i
PL019	Ostoja Słowińska	0–1700 i
PL024	Zatoka Pucka	550–1550 i
PL001	Delta Świny	1000–1000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (Z)	920–920 i
PL011	Zalew Kamieński i Dziwna	480–480 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (M)	460–460 i
Szlachar *Mergus serrator*		**Z**
PLM3	Zatoka Pomorska	max. 3000 i
Nurogęś *Mergus merganser*		**M/Z**
PL002	Zalew Szczeciński (M)	30000–50000 i
PL002	Zalew Szczeciński (Z)	max. 30000 i
PL024	Zatoka Pucka	4000–17000 i
PL001	Delta Świny	max. 12000 i
PL005	Dolina Dolnej Odry (Z)	max. 7000 i
PL027	Ujście Wisły	400–6500 i
Jarząbek *Bonasa bonasia*		**L**
PL045	Puszcza Knyszyńska	3500–4500 p
PL043	Puszcza Augustowska	1500–2500 p
PL046	Puszcza Białowieska	1600–1800 p
PL131	Tatry	650–1300 p
PL137	Bieszczady	500–800 p
PL136	Góry Słonne	500–700 p
PL134	Beskid Niski	400–450 p
PL135	Pogórze Przemyskie	300–400 p
Cietrzew *Tetrao tetrix*		**L**
PL130	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	110–130 m
PL044	Dolina Biebrzy	107 m
PL148	Góry Izerskie	42–61 m
PL045	Puszcza Knyszyńska	20–50 m
PL117	Karkonosze	36–44 m
PL041	Ostoja Poligon Orzysz	39–41 m
PL131	Tatry	25–30 m
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	24–26 m
PL048	Dolina Górnej Narwi	7–22 m
PL142	Dolina Czarnej	15–19 m
PL163	Puszcza Sandomierska	max. 60 m*

* max. liczba samców wypuszczonych z programu reintrodukcji

Głuszec *Tetrao urogallus*		**L**
PL127	Beskid Żywiecki	21–60 m
PL110	Puszcza Solska	50–60 m
PL131	Tatry	30–35 m
PL043	Puszcza Augustowska	24–25 m
PL132	Gorce	10–20 i
PL128	Babia Góra	6–15 m
PL129	Pasmo Policy	5–12 m
PL140	Beskid Wyspowy	10–12 i
PL086	Bory Dolnośląskie	5–10 i
PL109	Lasy Janowskie	5–10 m
PL159	Ostoja Popradzka	3–6 m
PL139	Beskid Śląski	max.100 i*

* max. liczba ptaków wypuszczonych z programu reintrodukcji

Perkoz dwuczuby *Podiceps cristatus*		**M**
PL007	Ostoja Miedwie	max. 10300 i
Perkoz rogaty *Podiceps auritus*		**M/Z**
PL027	Ujście Wisły	10–300 i
PLM3	Zatoka Pomorska	100–200 i
PLM4	Wschodnie Wody Przygraniczne	100–200 i
Kormoran *Phalacrocorax carbo*		**M**
PL001	Delta Świny	8000–14300 i
PL002	Zalew Szczeciński	max. 14000 i
PL024	Zatoka Pucka (M)	6500–12500 i
PL029	Zalew Wiślany	8918–10226 p
PL024	Zatoka Pucka (Z)	5000–10000 i
Bąk *Botaurus stellaris*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	27–120 m
PL016	Ostoja Drawska	88–100 m
PL026	Bory Tucholskie	52–68 m
PL039	Puszcza Piska	40–60 m
PL092	Dolina Baryczy	46–53 m

PL154	Niecka Włoszczowska	42–48 m
PL005	Dolina Dolnej Odry	39–45 m
Bączek *Ixobrychus minutus*		**L**
PL092	Dolina Baryczy	29–45 p
PL073	Pojezierze Sławskie	24–40 p
PL074	Zbiornik Wonieść	23–34 p
PL125	Dolina Dolnej Skawy	max. 30 p
PL099	Lasy Parczewskie	10–20 p
PL109	Lasy Janowskie	10–20 p
PL121	Dolina Górnej Odry	11–20 p
PL124	Dolina Dolnej Soły	12–18 p
PL097	Dolina Nidy	17 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	9–17 p
PL083	Dolina Środkowej Wisły	5–15 p
PL098	Dolina Tyśmienicy	10–15 p
PL077	Ostoja Nadgoplańska	8–15 p
PL145	Dolina Przysowy i Słudwi	5–15 p
Ślepowron *Nycticorax nycticorax*		**L**
PL125	Dolina Dolnej Skawy	max. 280 p
PL123	Stawy w Brzeszczach	226 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	min. 137 p
PL124	Dolina Dolnej Soły	113–120 p
Czapla biała *Egretta alba*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	0–10 p
PL078	Zbiornik Jeziorsko	max. 6 p
Czapla biała *Egretta alba*		**M**
PL092	Dolina Baryczy	max. 1500 i
PL062	Ujście Warty	max. 500 i
Czapla purpurowa *Ardea purpurea*		**L**
PL122	Dolina Górnej Wisły	0–5 p
Bocian czarny *Ciconia nigra*		**L**
PL134	Beskid Niski	30–40 p
PL137	Bieszczady	30–40 p
PL136	Góry Słonne	30–35 p
PL135	Pogórze Przemyskie	25–35 p
PL110	Puszcza Solska	20–30 p
PL163	Puszcza Sandomierska	20–30 p
PL044	Dolina Biebrzy	24–26 p
PL016	Ostoja Drawska	16–20 p
PL033	Ostoja Warmińska	15–20 p
PL043	Puszcza Augustowska	10–20 p
PL092	Dolina Baryczy	15–20 p
PL109	Lasy Janowskie	15–20 p
PL154	Niecka Włoszczowska	13–20 p
PL026	Bory Tucholskie	12–19 p
PL015	Ostoja Ińska	18 p
PL084	Puszcza Kampinoska	13–17 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	12–17 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	15–16 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	12–16 p
PL095	Puszcza Kozienicka	15 p
PL037	Puszcza Borecka	10–15 p
PL139	Beskid Śląski	6–14 p
PL111	Roztocze	13–14 p
PL152	Lasy Sieniawskie	min. 14 p
PL118	Góry Stołowe	11–14 p

Bocian biały *Ciconia ciconia*		**L**
PL033	Ostoja Warmińska	800–900 p
PL044	Dolina Biebrzy	300–400 p
PL156	Ostoja Kurpiowska	300–400 p
PL039	Puszcza Piska	250–300 p
PL057	Dolina Dolnego Bugu	240–260 p
PL026	Bory Tucholskie	229–250 p
PL032	Dolina Pasłęki	220 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	210–220 p
PL163	Puszcza Sandomierska	200–220 p
PL168	Wysoczyzna Elbląska	190–220 p
Trzmielojad *Pernis apivorus*		**L**
PL111	Roztocze	130–150 p
PL046	Puszcza Białowieska	90–120 p
PL039	Puszcza Piska	90–100 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	60–80 p
PL110	Puszcza Solska	65–80 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	60–75 p
PL043	Puszcza Augustowska	60–71 p
PL136	Góry Słonne	50–60 p
PL137	Bieszczady	40–50 p
PL152	Lasy Sieniawskie	30–50 p
Kania czarna *Milvus migrans*		**L**
PL071	Dolina Środkowej Odry	24–26 p
PL066	Puszcza Notecka	15–18 p
PL016	Ostoja Drawska	10–14 p
PL039	Puszcza Piska	12–14 p
PL086	Bory Dolnośląskie	7–10 p
PL043	Puszcza Augustowska	8–10 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	7–9 p
PL002	Zalew Szczeciński	6–7 p
PL090	Grądy Odrzańskie	5–7 p
PL013	Ostoja Witnicko-Dębniańska	3–6 p
PL018	Puszcza nad Gwdą	3–6 p
Kania ruda *Milvus milvus*		**L**
PL071	Dolina Środkowej Odry	32–35 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	20–25 p
PL026	Bory Tucholskie	15–24 p
PL016	Ostoja Drawska	18–23 p
PL086	Bory Dolnośląskie	15–20 p
PL066	Puszcza Notecka	18–20 p
PL014	Puszcza Barlinecka	18–19 p
PL013	Ostoja Witnicko-Dębniańska	8–17 p
PL015	Ostoja Ińska	16 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	10–15 p
PL092	Dolina Baryczy	10–15 p
PL003	Puszcza Wkrzańska	10–14 p
PL009	Puszcza Goleniowska	7–14 p
PL002	Zalew Szczeciński	8–10 p
PL008	Ostoja Cedyńska	5–10 p
PL043	Puszcza Augustowska	7–10 p
Bielik *Haliaeetus albicilla*		**L**
PL039	Puszcza Piska	31–33 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	21–25 p
PL026	Bory Tucholskie	15–23 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	19–20 p
PL028	Dolina Dolnej Wisły	15–19 p

PL009	Puszcza Goleniowska	14–19 p
PL013	Ostoja Witnicko-Dębniańska	8–18 p
PL016	Ostoja Drawska	14–18 p
PL015	Ostoja Ińska	18 p
PL066	Puszcza Notecka	13–15 p
PL086	Bory Dolnośląskie	11–13 p
PL031	Lasy Iławskie	9–13 p
PL044	Dolina Biebrzy	12–13 p
PL014	Puszcza Barlinecka	9–13 p
PL043	Puszcza Augustowska	10–12 p
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	10–12 p
PL002	Zalew Szczeciński	7–10 p
PL029	Zalew Wiślany	8–10 p
PL163	Puszcza Sandomierska	5–10 p
PL018	Puszcza nad Gwdą	6–9 p
PL089	Łęgi Odrzańskie	6–8 p
PL146	Dolina Stobrawy	7–8 p
PL003	Puszcza Wkrzańska	5–7 p
PL032	Dolina Pasłęki	6–7 p
PL033	Ostoja Warmińska	4–7 p
PL092	Dolina Baryczy	5–7 p
PL154	Niecka Włoszczowska	5–7 p
Błotniak stawowy *Circus aeruginosus*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	170–296 p
PL026	Bory Tucholskie	104–125 p
PL092	Dolina Baryczy	59–92 p
PL048	Dolina Górnej Narwi	66–91 p
PL154	Niecka Włoszczowska	70–90 p
PL057	Dolina Dolnego Bugu	71–85 p
PL033	Ostoja Warmińska	60–80 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	65–75 p
PL097	Dolina Nidy	63–68 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	50–65 p
Błotniak łąkowy *Circus pygargus*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	97 p
PL048	Dolina Górnej Narwi	36–45 p
PL105	Chełmskie Torfowiska Węglanowe	31–34 p
PL057	Dolina Dolnego Bugu	23–30 p
PL104	Dolina Środkowego Bugu	30 p
PL033	Ostoja Warmińska	15–30 p
PL080	Dolina Bzury	max. 25 p
PL056	Dolina Górnego Nurca	9–18 p
PL054	Doliny Wkry i Mławki	11–15 p
PL050	Bagno Wizna	13–14 p
Orlik krzykliwy *Aquila pomarina*		**L**
PL134	Beskid Niski	160–180 p
PL033	Ostoja Warmińska	90–110 p
PL039	Puszcza Piska	80–90 p
PL137	Bieszczady	70–80 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	58–59 p
PL032	Dolina Pasłęki	45–50 p
PL016	Ostoja Drawska	46–50 p
PL135	Pogórze Przemyskie	30–50 p
PL158	Ostoja Mircze	44–47 p
PL136	Góry Słonne	40–45 p
PL043	Puszcza Augustowska	32–39 p
PL110	Puszcza Solska	33–36 p
PL044	Dolina Biebrzy	34–35 p
PL046	Puszcza Białowieska	30–35 p
PL152	Lasy Sieniawskie	21–30 p
PL015	Ostoja Ińska	25 p
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	21–24 p
PL111	Roztocze	22–23 p
Orlik grubodzioby *Aquila clanga*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	21–23 p
Orzeł przedni *Aquila chrysaetos*		**L**
PL137	Bieszczady	7–8 p
PL136	Góry Słonne	7 p
PL134	Beskid Niski	6 p
PL127	Beskid Żywiecki	2–3 p
PL132	Gorce	1–2 p
PL159	Ostoja Popradzka	1–2 p
Rybołów *Pandion haliaetus*		**L**
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	7–10 p
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	4–6 p
PL039	Puszcza Piska	4–5 p
PL003	Puszcza Wkrzańska	1–2 p
PL031	Lasy Iławskie	2–2 p
PL066	Puszcza Notecka	2–2 p
PL037	Puszcza Borecka	1–2 p
PL009	Puszcza Goleniowska	0–2 p
Sokół wędrowny *Falco peregrinus*		**L**
PL005	Dolina Dolnej Odry	2 p
PL117	Karkonosze	1–2 p
PL133	Pieniny	1–2 p
PL131	Tatry	1–2 p
Kropiatka *Porzana porzana*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	300–1500 m
PL029	Zalew Wiślany	20–100 m
PL097	Dolina Nidy	90–100 m
PL039	Puszcza Piska	40–60 m
PL084	Puszcza Kampinoska	30–60 m
PL057	Dolina Dolnego Bugu	50 m
PL063	Dolina Dolnej Noteci	30–50 m
PL076	Dolina Środkowej Warty	25–50 m
PL062	Ujście Warty	2–43 m
PL046	Puszcza Białowieska	10–40 m
PL005	Dolina Dolnej Odry	30–40 m
PL004	Ostoja Świdwie	6–35 m
PL108	Ostoja Nieliska	14–32 m
PL110	Puszcza Solska	10–30 m
PL170	Zbiornik Siemianówka	5–30 m
Zielonka *Porzana parva*		**L**
PL034	Ostoja Oświn	70–90 m
PL044	Dolina Biebrzy	27–80 m
PL004	Ostoja Świdwie	50–60 m
PL098	Dolina Tyśmienicy	30–50 m
PL039	Puszcza Piska	30–50 m
PL170	Zbiornik Siemianówka	30–50 m
PL048	Dolina Górnej Narwi	42 m
PL040	Jezioro Łuknajno	30–40 m
PL101	Uroczystko Mosty-Zahajki	35–40 m
PL097	Dolina Nidy	35–37 m
PL092	Dolina Baryczy	29–36 m

Derkacz *Crex crex*		**L**
PL048	Dolina Górnej Narwi	300–887 m
PL033	Ostoja Warmińska	600–800 m
PL039	Puszcza Piska	700–800 m
PL057	Dolina Dolnego Bugu	540–700 m
PL044	Dolina Biebrzy	min. 700 m
PL137	Bieszczady	500–550 m
PL136	Góry Słonne	500–550 m
PL168	Wysoczyzna Elbląska	410–460 m
PL135	Pogórze Przemyskie	400–450 m
PL134	Beskid Niski	300–400 m
PL005	Dolina Dolnej Odry	360–380 m
PL050	Bagno Wizna	352–365 m
PL043	Puszcza Augustowska	250–360 m
PL104	Dolina Środkowego Bugu	300–350 m
PL097	Dolina Nidy	250–350 m
PL045	Puszcza Knyszyńska	250–350 m
PL062	Ujście Warty	50–350 m
PL143	Dolina Dolnego Sanu	330–350 m
PL098	Dolina Tyśmienicy	200–300 m
PL163	Puszcza Sandomierska	200–300 m
PL144	Dolina Dolnego Wieprza	100–300 m
PL047	Niecka Gródecko-Michałowska	200–270 m
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	250–270 m
PL019	Ostoja Słowińska	200–250 m
PL056	Dolina Górnego Nurca	206–229 m
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	196–215 m
PL059	Dolina Liwca	150–200 m
PL114	Zlewnia Górnej Huczwy	160–200 m
PL154	Niecka Włoszczowska	170–200 m
PL016	Ostoja Drawska	164–178 m
PL127	Beskid Żywiecki	164–170 m
PL064	Nadnoteckie Łęgi	151–151 m
PL054	Doliny Wkry i Mławki	60–150 m
PL026	Bory Tucholskie	69–150 m
PL076	Dolina Środkowej Warty	130–150 m
PL012	Ostoja Trzebiatowska	130–150 m
PL110	Puszcza Solska	150–150 m
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	120–140 m
PL084	Puszcza Kampinoska	110–140 m
PL130	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	95–140 m
PL111	Roztocze	130–130 m
PL065	Dolina Środkowej Noteci	122–122 m
PL071	Dolina Środkowej Odry	110–120 m
PL028	Dolina Dolnej Wisły	98–120 m
PL046	Puszcza Białowieska	80–120 m
PL051	Przełomowa Dolina Narwi	110–115 m
PL094	Dolina Pilicy	50–100 m
PL032	Dolina Pasłęki	80–100 m
PL116	Dolina Sołokiji	97–100 m
PL142	Dolina Czarnej	80–100 m
PL152	Lasy Sieniawskie	50–100 m
PL138	Bagno Pulwy	98–98 m
PL052	Dolina Dolnej Narwi	70–90 m
PL002	Zalew Szczeciński	70–90 m
PL060	Dolina Kostrzynia	50–80 m
PL063	Dolina Dolnej Noteci	50–80 m
PL036	Lasy Skaliskie	80–80 m
PL099	Lasy Parczewskie	60–80 m
PL158	Ostoja Mircze	60–80 m
PL112	Dolina Górnej Łabuńki	75–75 m
PL118	Góry Stołowe	64–70 m
PL083	Dolina Środkowej Wisły	40–70 m
PL009	Puszcza Goleniowska	32–70 m
PL079	Dolina Neru	41–67 m
PL015	Ostoja Ińska	55–65 m
PL042	Bagna Nietlickie	65–65 m
PL085	Bagno Całowanie	56–64 m
PL020	Dolina Słupi	50–60 m
PL113	Ostoja Tyszowiecka	50–60 m
PL140	Beskid Wyspowy	40–60 m
PL014	Puszcza Barlinecka	33–60 m
PL159	Ostoja Popradzka	30–60 m
Łyska *Fulica atra*		**M**
PL024	Zatoka Pucka	6500–33500 i
PL062	Ujście Warty	max. 19300 i
Żuraw *Grus grus*		**L**
PL026	Bory Tucholskie	613–820 p
PL044	Dolina Biebrzy	min. 600 p
PL039	Puszcza Piska	450–550 p
PL033	Ostoja Warmińska	300–400 p
PL015	Ostoja Ińska	300 p
PL016	Ostoja Drawska	215–240 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	140–190 p
PL043	Puszcza Augustowska	120–160 p
PL066	Puszcza Notecka	120–150 p
PL168	Wysoczyzna Elbląska	110–150 p
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	120–140 p
PL013	Ostoja Witnicko-Dębniańska	110–125 p
PL086	Bory Dolnośląskie	100–120 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	110–120 p
Żuraw *Grus grus*		**M**
PL005	Dolina Dolnej Odry	max. 16000 i
PL042	Bagna Nietlickie	max. 10000 i
PL092	Dolina Baryczy	max. 8000 i
PL019	Ostoja Słowińska	max. 7000 i
PL065	Dolina Środkowej Noteci	max. 6650 i
PL062	Ujście Warty	400–5200 i
PL007	Ostoja Miedwie	mxa. 5000 i
PL103	Bagno Bubnów	max. 3500 i
PL016	Ostoja Drawska	2000–3500 i
PL036	Lasy Skaliskie	2000–3000 i
PL081	Błota Rakutowskie	1500–3000 i
PL077	Ostoja Nadgoplańska	950–3000 i
PL041	Ostoja Poligon Orzysz	max. 3000 i
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	2000–3000 i
PL108	Ostoja Nieliska	max. 3000 i
PL160	Ostoja Sątopy-Samulewo	max. 3000 i
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	max. 2500 i
PL014	Puszcza Barlinecka	max. 2500 i
PL026	Bory Tucholskie	1800–2300 i
PL015	Ostoja Ińska	1800–2000 i
PL035	Jezioro Dobskie	990–2000 i
PL135	Pogórze Przemyskie	1000–2000 i

PL102	Polesie	max. 2000 i
PL044	Dolina Biebrzy	max. 1900 i
PL008	Ostoja Cedyńska	120–1800 i
PL170	Zbiornik Siemianówka	1000–1500 i
PL004	Ostoja Świdwie	max. 1500 i
Siewka złota *Pluvialis apricaria*		**M**
PL145	Dolina Przysowy i Słudwi	4000–11000 i
PL072	Wielki Łęg Obrzański	8500–10000 i
PL028	Dolina Dolnej Wisły	6000–8000 i
PL059	Dolina Liwca	max. 8000 i
Batalion *Philomachus pugnax*		**M**
PL044	Dolina Biebrzy	max. 20000 i
Kszyk *Gallinago gallinago*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	min. 2500 p
PL026	Bory Tucholskie	160–220 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	120–200 p
PL009	Puszcza Goleniowska	45–150 p
Dubelt *Gallinago media*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	400–480 m
PL048	Dolina Górnej Narwi	65–94 m
PL105	Chełmskie Torfowiska Węglanowe	10–22 m
PL113	Ostoja Tyszowiecka	20–22 m
PL047	Niecka Gródecko-Michałowska	9–17 m
PL051	Przełomowa Dolina Narwi	15 m
PL050	Bagno Wizna	14 m
PL043	Puszcza Augustowska	10–14 m
PL108	Zbiornik w Nieliszu	12–14 m
PL115	Dolina Szyszły	4–10 m
PL052	Dolina Dolnej Narwi	1–10 m
Rycyk *Limosa limosa*		**L**
PL097	Dolina Nidy	260–270 p
PL044	Dolina Biebrzy	min. 200 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	75–125 p
PL144	Dolina Dolnego Wieprza	min. 90 p
PL156	Ostoja Kurpiowska	30–50 p
PL094	Dolina Pilicy	50 p
PL079	Dolina Neru	23–39 p
PL056	Dolina Górnego Nurca	13–31 p
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	26 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	12–25 p
PL154	Niecka Włoszczowska	17–22 p
PL080	Dolina Bzury	max. 20 p
PL065	Dolina Środkowej Noteci	11–16 p
PL062	Ujście Warty	10–16 p
PL151	Lasy Radłowskie	5–15 p
PL064	Nadnoteckie Łęgi	9–14 p
PL103	Bagno Bubnów	10 p
PL108	Zbiornik w Nieliszu	7–10 p
PL166	Świętokrzyska Dolina Wisły	min. 10 p
PL078	Zbiornik Jeziorsko	10 p
PL084	Puszcza Kampinoska	7–10 p
Rycyk *Limosa limosa*		**M**
PL097	Dolina Nidy	max. 800 i
PL108	Zbiornik w Nieliszu	max. 350 i
PL170	Zbiornik Siemianówka	30–130 i
PL145	Dolina Przysowy i Słudwi	90 i
PL087	Stawy Przemkowskie	45 i
PL104	Dolina Środkowego Bugu	30 i
Kulik wielki *Numenius arquata*		**L**
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	46–56 p
PL044	Dolina Biebrzy	min. 50 p
PL156	Ostoja Kurpiowska	25–30 p
PL064	Nadnoteckie Łęgi	19 p
PL050	Bagno Wizna	16–17 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	10–14 p
PL138	Bagno Pulwy	12 p
PL062	Ujście Warty	10–12 p
PL065	Dolina Środkowej Noteci	10 p
PL007	Ostoja Miedwie	2–10 p
PL079	Dolina Neru	9–10 p
Kulik wielki *Numenius arquata*		**M**
PL028	Dolina Dolnej Wisły	750–1100 i
PL119	Zbiornik Otmuchowski	max. 225 i
PL088	Zbiornik Mietkowski	max. 218 i
PL160	Ostoja Sątopy-Samulewo	max. 181 i
PL097	Dolina Nidy	max. 150 i
PL027	Ujście Wisły	max. 100 i
PL001	Delta Świny	max. 96 i
PL065	Dolina Środkowej Noteci	max. 60 i
PL081	Błota Rakutowskie	max. 44 i
Mewa czarnogłowa *Larus melanocephalus*		**L**
PL088	Zbiornik Mietkowski	max. 25 p
PL083	Dolina Środkowej Wisły	10–15 p
PL121	Dolina Górnej Odry	0–13 p
PL155	Ostoja Konińska	2–10 p
PL123	Stawy w Brzeszczach	3–9 p
PL120	Zbiornik Nyski	3–9 p
PL082	Żwirownia Skoki	0–8 p
PL096	Małopolski Przełom Wisły	0–7 p
PL150	Kuźnica Warężyńska	1–6 p
Mewa mała *Larus minutus*		**M**
PL011	Zalew Kamieński i Dziwna	max. 7000 i
PL029	Zalew Wiślany	400–5500 i
PL027	Ujście Wisły	1500–5000 i
PL002	Zalew Szczeciński	2000–5000 i
PL078	Zbiornik Jeziorsko	0–2650 i
PL005	Dolina Dolnej Odry	max. 1500 i
Śmieszka *Larus ridibundus*		**L**
PL083	Dolina Środkowej Wisły	7000–11000 p
PL096	Małopolski Przełom Wisły	5500–6750 p
PL120	Zbiornik Nyski	3613–4410 p
PL030	Jezioro Drużno	3900 p
PL125	Dolina Dolnej Skawy	min. 3600 p
PL082	Żwirownia Skoki	3061–3593 p
PL155	Ostoja Konińska	2500–3500 p
PL062	Ujście Warty	1500–3400 p
PL088	Zbiornik Mietkowski	max. 3000 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	1500–3000 p
PL123	Stawy w Brzeszczach	2143–2623 p
Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*		**L**
PL027	Ujście Wisły	300–570 p
PL024	Zatoka Pucka	0–140 p
Rybitwa czubata *Sterna sandvicensis*		**M**
PL027	Ujście Wisły	max. 2000 i

Rybitwa rzeczna *Sterna hirundo*		**L**
PL083	Dolina Środkowej Wisły	1400–1700 p
PL092	Dolina Baryczy	282–453 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	95–380 p
PL027	Ujście Wisły	300–360 p
PL028	Dolina Dolnej Wisły	255–353 p
PL096	Małopolski Przełom Wisły	282–350 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	60–300 p
PL082	Żwirownia Skoki	122–210 p
PL062	Ujście Warty	36–200 p
PL120	Zbiornik Nyski	max. 186 p
PL155	Ostoja Konińska	130–180 p
PL166	Świętokrzyska Dolina Wisły	140–160 p
Rybitwa białoczelna *Sternula albifrons*		**L**
PL083	Dolina Środkowej Wisły	420–540 p
PL096	Małopolski Przełom Wisły	118–133 p
PL028	Dolina Dolnej Wisły	102–119 p
PL057	Dolina Dolnego Bugu	62–70 p
PL166	Świętokrzyska Dolina Wisły	65–70 p
PL027	Ujście Wisły	40–50 p
PL024	Zatoka Pucka	0–35 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	10–32 p
PL094	Dolina Pilicy	15–25 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	8–25 p
PL155	Ostoja Konińska	20–25 p
Rybitwa czarna *Chlidonias niger*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	200–700 p
PL057	Dolina Dolnego Bugu	360–380 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	120–250 p
PL029	Zalew Wiślany	80–160 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	120–140 p
PL052	Dolina Dolnej Narwi	80–120 p
PL092	Dolina Baryczy	7–115 p
PL063	Dolina Dolnej Noteci	60–100 p
PL098	Dolina Tyśmienicy	60–100 p
PL169	Dolina Średzkiej Strugi i Maskawy	70–94 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	10–90 p
PL004	Ostoja Świdwie	max. 80 p
PL104	Dolina Środkowego Bugu	50–80 p
PL062	Ujście Warty	50–80 p
PL059	Dolina Liwca	60–75 p
PL030	Jezioro Drużno	70 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	25–70 p
PL028	Dolina Dolnej Wisły	60 p
PL145	Dolina Przysowy i Słudwi	20–60 p
PL157	Ostoja Kwiecewo	45–52 p
PL015	Ostoja Ińska	40–50 p
PL060	Dolina Kostrzynia	40–50 p
PL108	Zbiornik w Nieliszu	3–50 p
PL144	Dolina Dolnego Wieprza	22–50 p
PL034	Ostoja Oświn	40–45 p
PL161	Potorfia nad Wieprzem	25–45 p
PL043	Puszcza Augustowska	35–45 p
Rybitwa białowąsa *Chlidonias hybrida*		**L**
PL125	Dolina Dolnej Skawy	400–524 p
PL122	Dolina Górnej Wisły	145–460 p
PL108	Zbiornik w Nieliszu	33–250 p
PL123	Stawy w Brzeszczach	0–215 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	max. 200 p
PL170	Zbiornik Siemianówka	90–180 p
PL030	Jezioro Drużno	170 p
PL062	Ujście Warty	30–160 p
PL044	Dolina Biebrzy	max. 150 p
PL102	Polesie	100–150 p
PL078	Zbiornik Jeziorsko	146 p
Alka *Alca torda*		**M/Z**
PLM3	Zatoka Pomorska (M)	1500–2500 i
PLM2	Przybrzeżne Wody Bałtyku	500–1000 i
PLM3	Zatoka Pomorska (Z)	200–500 i
PLM4	Wschodnie Wody Przygraniczne	200–400 i
Nurnik *Cepphus grylle*		**Z**
PLM3	Zatoka Pomorska	max. 3975 i
PLM1	Ławica Słupska	400–1000 i
Siniak *Columba oenas*		**L**
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	300 p
PL046	Puszcza Białowieska	150–250 p
PL026	Bory Tucholskie	150–220 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	125–180 p
PL168	Wysoczyzna Elbląska	110–180 p
PL043	Puszcza Augustowska	90–150 p
Puchacz *Bubo bubo*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	34–35 p
PL137	Bieszczady	10–20 p
PL136	Góry Słonne	10–20 p
PL016	Ostoja Drawska	15–20 p
PL026	Bory Tucholskie	14–15 p
PL099	Lasy Parczewskie	13–15 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	9–14 p
PL018	Puszcza nad Gwdą	8–12 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	7–12 p
PL110	Puszcza Solska	8–10 p
Sówczka *Glaucidium passerinum*		**L**
PL086	Bory Dolnośląskie	90–110 p
PL046	Puszcza Białowieska	80–100 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	56–90 p
PL043	Puszcza Augustowska	20–60 p
PL132	Gorce	25–45 p
PL117	Karkonosze	36–40 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	20–40 p
PL118	Góry Stołowe	35–40 p
PL137	Bieszczady	20–30 p
PL136	Góry Słonne	25–30 p
PL131	Tatry	20–30 p
Puszczyk uralski *Strix uralensis*		**L**
PL134	Beskid Niski	370–420 p
PL137	Bieszczady	150–200 p
PL136	Góry Słonne	150–200 p
PL135	Pogórze Przemyskie	100–150 p
PL132	Gorce	20–40 p
PL126	Puszcza Niepołomicka	21–30 p
PL140	Beskid Wyspowy	15–20 p
PL151	Lasy Radłowskie	15–20 p
PL111	Roztocze	min. 15 p
PL159	Ostoja Popradzka	10–15 p

PL110	Puszcza Solska	13–14 p
Uszatka błotna *Asio flammeus*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	0–4 p
PL098	Dolina Tyśmienicy	1–2 p
Włochatka *Aegolius funereus*		**L**
PL086	Bory Dolnośląskie	170–230 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	min. 120 p
PL039	Puszcza Piska	60–80 p
PL026	Bory Tucholskie	31–75 p
PL043	Puszcza Augustowska	40–60 p
PL046	Puszcza Białowieska	30–50 p
PL131	Tatry	25–50 p
PL136	Góry Słonne	25–35 p
PL110	Puszcza Solska	33–35 p
PL023	Puszcza Darżlubska	15–30 p
PL137	Bieszczady	20–30 p
PL025	Lasy Mirachowskie	7–30 p
PL132	Gorce	15–30 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	22–30 p
PL148	Góry Izerskie	20–30 p
Lelek *Caprimulgus europaeus*		**L**
PL026	Bory Tucholskie	564–730 p
PL066	Puszcza Notecka	200–600 p
PL086	Bory Dolnośląskie	350–450 p
PL110	Puszcza Solska	100–360 p
PL046	Puszcza Białowieska	250–280 p
PL039	Puszcza Piska	150–200 p
PL058	Puszcza Biała	max. 150 p
PL018	Puszcza nad Gwdą	100–150 p
PL163	Puszcza Sandomierska	100–150 p
PL043	Puszcza Augustowska	80–100 p
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	min. 100 p
PL109	Lasy Janowskie	min. 100 p
Zimorodek *Alcedo atthis*		**L**
PL137	Bieszczady	100–200 p
PL136	Góry Słonne	100–200 p
PL135	Pogórze Przemyskie	100–200 p
PL026	Bory Tucholskie	162–190 p
PL104	Dolina Środkowego Bugu	110–140 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	60–90 p
PL092	Dolina Baryczy	60–90 p
PL066	Puszcza Notecka	70–85 p
PL057	Dolina Dolnego Bugu	82 p
PL134	Beskid Niski	70–80 p
PL016	Ostoja Drawska	min. 80 p
Kraska *Coracias garrulus*		**L**
PL156	Ostoja Kurpiowska	14–22 p
PL163	Puszcza Sandomierska	10–20 p
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	5–6 p
Dudek *Upupa epops*		**L**
PL076	Dolina Środkowej Warty	150–180 p
PL026	Bory Tucholskie	120–170 p
PL043	Puszcza Augustowska	70–100 p
PL058	Puszcza Biała	min. 100 p
Dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*		**L**
PL137	Bieszczady	250–300 p
PL136	Góry Słonne	250–300 p

PL135	Pogórze Przemyskie	200–250 p
PL134	Beskid Niski	130–160 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	63–90 p
PL044	Dolina Biebrzy	70–80 p
PL089	Łęgi Odrzańskie	50–60 p
PL163	Puszcza Sandomierska	40–60 p
PL139	Beskid Śląski	35–50 p
PL043	Puszcza Augustowska	30–50 p
Dzięcioł czarny *Dryocopus martius*		**L**
PL110	Puszcza Solska	400–800 p
PL039	Puszcza Piska	600–700 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	400–600 p
PL026	Bory Tucholskie	360–550 p
PL066	Puszcza Notecka	100–500 p
PL111	Roztocze	250–400 p
PL043	Puszcza Augustowska	250–350 p
PL058	Puszcza Biała	300–350 p
Dzięcioł białoszyi *Dendrocopos syriacus*		**L**
PL104	Dolina Środkowego Bugu	40–100 p
PL114	Zlewnia Górnej Huczwy	25–35 p
PL163	Puszcza Sandomierska	20–30 p
PL097	Dolina Nidy	24–27 p
PL143	Dolina Dolnego Sanu	20–25 p
PL152	Lasy Sieniawskie	11–20 p
PL141	Buczyny Grzędy Sokalskiej	max.15 p
PL096	Małopolski Przełom Wisły	10–15 p
PL113	Ostoja Tyszowiecka	10–15 p
PL144	Dolina Dolnego Wieprza	max. 15 p
Dzięcioł średni *Dendrocopos medius*		**L**
PL046	Puszcza Białowieska	1100–1300 p
PL093	Dąbrowy Krotoszyńskie	480 p
PL168	Wysoczyzna Elbląska	290–450 p
PL089	Łęgi Odrzańskie	300–400 p
PL071	Dolina Środkowej Odry	250–300 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	185–220 p
PL126	Puszcza Niepołomicka	150–210 p
PL037	Puszcza Borecka	150–200 p
PL095	Puszcza Kozienicka	min. 200 p
PL075	Ostoja Rogalińska	100–150 p
PL031	Lasy Iławskie	100–140 p
Dzięcioł białogrzbiety *Dendrocopos leucotos*		**L**
PL134	Beskid Niski	300–350 p
PL136	Góry Słonne	80–120 p
PL137	Bieszczady	80–100 p
PL044	Dolina Biebrzy	min. 100 p
PL046	Puszcza Białowieska	60–90 p
PL135	Pogórze Przemyskie	50–80 p
PL127	Beskid Żywiecki	60–65 p
PL037	Puszcza Borecka	30–40 p
PL111	Roztocze	30–35 p
PL132	Gorce	20–30 p
Dzięcioł trójpalczasty *Picoides tridactylus*		**L**
PL137	Bieszczady	50–150 p
PL136	Góry Słonne	70–100 p
PL127	Beskid Żywiecki	76–80 p
PL046	Puszcza Białowieska	60–80 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	35–50 p

PL131	Tatry	40–50 p
PL134	Beskid Niski	35–45 p
PL135	Pogórze Przemyskie	30–45 p
PL132	Gorce	25–40 p
PL139	Beskid Śląski	20–30 p
Lerka *Lullula arborea*		**L**
PL066	Puszcza Notecka	2000–4000 p
PL039	Puszcza Piska	3000–3500 p
PL026	Bory Tucholskie	1600–2500 p
PL110	Puszcza Solska	1000–1500 p
PL018	Puszcza nad Gwdą	900–1100 p
PL058	Puszcza Biała	min. 800 p
PL086	Bory Dolnośląskie	400–600 p
PL043	Puszcza Augustowska	350–500 p
PL156	Ostoja Kurpiowska	400–500 p
Brzegówka *Riparia riparia*		**L**
PL083	Dolina Środkowej Wisły	5200–11400 p
PL028	Dolina Dolnej Wisły	min. 9000 p
Świergotek polny *Anthus campestris*		**L**
PL058	Puszcza Biała	250–300 p
Płochacz halny *Prunella collaris*		**L**
PL131	Tatry	150–300 p
PL137	Bieszczady	7–10 p
PL117	Karkonosze	8–10 p
PL128	Babia Góra	1–3 p
Podróżniczek *Luscinia svecica*		**L**
PL065	Dolina Środkowej Noteci	250–280 p
PL044	Dolina Biebrzy	min. 100 p
PL167	Wrocławskie Pola Irygacyjne	64–95 p
PL149	Jezioro Karaś	60–90 p
PL064	Nadnoteckie Łęgi	74–76 p
PL005	Dolina Dolnej Odry	45–55 p
PL009	Puszcza Goleniowska	8–39 p
PL004	Ostoja Świdwie	6–28 p
PL063	Dolina Dolnej Noteci	25–28 p
PL031	Lasy Iławskie	21–27 p
PL076	Dolina Środkowej Warty	12–25 p
PL161	Potorfia nad Wieprzem	23–25 p
Brzęczka *Locustella luscinioides*		**L**
PL005	Dolina Dolnej Odry	700–800 p
PL026	Bory Tucholskie	74–120 p
PL077	Ostoja Nadgoplańska	80–110 p
Wodniczka *Acrocephalus paludicola*		**L**
PL044	Dolina Biebrzy	2528 m
PL105	Chełmskie Torfowiska Węglanowe	159–195 m
PL103	Bagno Bubnów	169–182 m
PL050	Bagno Wizna	73–74 m
PL104	Dolina Środkowego Bugu	48 m
PL049	Bagienna Dolina Narwi	38–40 m
PL010	Bagna Rozwarowskie	22–37 m
PL048	Dolina Górnej Narwi	10–26 m
PL007	Ostoja Miedwie	0–14 m
PL079	Dolina Neru	1–14 m
PL001	Delta Świny	11–12 m
PL170	Zbiornik Siemianówka	0–10 m
PL051	Przełomowa Dolina Narwi	9 m
PL062	Ujście Warty	4–8 m
PL005	Dolina Dolnej Odry	3–7 m
PL084	Puszcza Kampinoska	2–3 m
Jarzębatka *Sylvia nisoria*		**L**
PL168	Wysoczyzna Elbląska	380 p
PL028	Dolina Dolnej Wisły	min. 360 p
PL136	Góry Słonne	200–300 p
PL050	Bagno Wizna	263–300 p
PL135	Pogórze Przemyskie	200–300 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	220–300 p
PL058	Puszcza Biała	200–250 p
PL046	Puszcza Białowieska	200–220 p
PL137	Bieszczady	100–200 p
PL110	Puszcza Solska	100–200 p
PL111	Roztocze	100–200 p
Muchołówka mała *Ficedula parva*		**L**
PL134	Beskid Niski	1200–1800 p
PL045	Puszcza Knyszyńska	500–1500 p
PL137	Bieszczady	700–1100 p
PL135	Pogórze Przemyskie	700–1000 p
PL136	Góry Słonne	500–700 p
PL046	Puszcza Białowieska	300–600 p
PL111	Roztocze	600 p
PL168	Wysoczyzna Elbląska	500 p
PL031	Lasy Iławskie	300–400 p
PL044	Dolina Biebrzy	250–350 p
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	150–300 p
Muchołówka białoszyja *Ficedula albicollis*		**L**
PL046	Puszcza Białowieska	5000–10000 p
PL134	Beskid Niski	1400–1800 p
PL135	Pogórze Przemyskie	1500–1800 p
PL137	Bieszczady	1200–1500 p
PL136	Góry Słonne	800–1200 p
PL111	Roztocze	1000–1200 p
PL126	Puszcza Niepołomicka	430–820 p
PL106	Lasy Strzeleckie	400–600 p
PL158	Ostoja Mircze	350–500 p
PL089	Łęgi Odrzańskie	150–200 p
PL152	Lasy Sieniawskie	100–200 p
Pomurnik *Tichodroma muraria*		**L/Z**
PL133	Pieniny	3–10 i
PL131	Tatry	5–8 p
Gąsiorek *Lanius collurio*		**L**
PL039	Puszcza Piska	2500–3000 p
PL165	Sudety Wałbrzysko-Kamiennogórskie	838–2300 p

Załącznik 5. Lista adresowa opiekunów ostoi

Appendix 5. IBA caretakers in Poland – contact list

Kod ostoi	Nazwa ostoi	Imię	Nazwisko	Adres e-mail
PL001	Delta Świny	Zbigniew	Kajzer	atricilla@interia.pl
PL002	Zalew Szczeciński	Bartosz	Racławski	bartoszraclawski@gmail.com
PL002	Zalew Szczeciński	Sebastian	Guentzel	info@eco-expert.pl
PL003	Puszcza Wkrzańska	Krzysztof	Adamczak	k_adamczak1@wp.pl
PL003	Puszcza Wkrzańska	Dariusz	Wysocki	darekw@univ.szczecin.pl
PL004	Ostoja Świdwie	Krzysztof	Adamczak	k_adamczak1@wp.pl
PL005	Dolina Dolnej Odry	Łukasz	Ławicki	izuza@interia.pl
PL005	Dolina Dolnej Odry	Michał	Żmichorski	zmihor@interia.pl
PL005	Dolina Dolnej Odry	Paweł	Pluciński	pplucinski@o2.pl
PL005	Dolina Dolnej Odry	Dominik	Marchowski	gaja-art@gaja-art.com
PL006	Jeziora Wełtynskie	Grzegorz	Kiljan	gkiljan@wp.pl
PL007	Ostoja Miedwie	Sebastian	Guentzel	info@eco-expert.pl
PL008	Ostoja Cedyńska	Dominik	Marchowski	gaja-art@gaja-art.com
PL008	Ostoja Cedyńska	Łukasz	Ławicki	izuza@interia.pl
PL008	Ostoja Cedyńska	Michał	Żmichorski	zmihor@interia.pl
PL008	Ostoja Cedyńska	Paweł	Pluciński	pplucinski@o2.pl
PL009	Puszcza Goleniowska	Bartosz	Racławski	bartoszraclawski@gmail.com
PL010	Bagna Rozwarowskie	ZTP		ztp@ztp.org.pl
PL011	Zalew Kamieński i Dziwna	ZTP		ztp@ztp.org.pl
PL012	Ostoja Trzebiatowska	Michał	Jasiński	czolguczu@interia.pl
PL013	Ostoja Witnicko-Debniańska	Marek	Kalisiński	kalisinscy@hot.pl
PL014	Puszcza Barlinecka	Piotr	Adamiok	piotr1254@o2.p
PL015	Ostoja Ińska	Marta	Tracz	tracz@qnet.pl
PL016	Ostoja Drawska	Maciej	Tracz	tracz@qnet.pl
PL017	Lasy Puszczy nad Drawą	Maciej	Tracz	tracz@qnet.pl
PL019	Ostoja Słowińska	Artur	Kulwas	turro@wp.pl
PL020	Dolina Słupi	Małgorzata	Bagińska	gogandi@o2.pl
PL020	Dolina Słupi	Urban	Bagiński	ubaginski@gmail.com
PL021	Lasy Lęborskie	Bogusław	Kotlarz	bogdankoo@o2.pl
PL022	Bielawskie Błota	Waldemar	Półtorak	pluwialis@op.pl
PL024	Zatoka Pucka	KULING	KULING	KULING
PL026	Bory Tucholskie	Piotr	Rydzkowski	prydzkowski@ymail.com
PL027	Ujście Wisły	KULING	KULING	kuling@wp.pl
PL028	Dolina Dolnej Wisły	KULING	KULING	kuling@wp.pl
PL029	Zalew Wiślany	Michał	Goc	biogoc@ug.edu.pl
PL029	Zalew Wiślany	Tomasz	Mokwa	tomok@miiz.waw.pl
PL030	Jezioro Drużno	Czesław	Nitecki	biocn@univ.gda.pl
PL032	Dolina Pasłęki	Zdzisław	Cenian	cenian@wp.pl
PL033	Ostoja Warmińska	Seweryn	Huzarski	huzzar@interia.pl
PL034	Ostoja Oświn	Daniel	Doktór	daniel_oswin@o2.pl
PL035	Jezioro Dobskie	Maria	Mellin	wkp@uw.olsztyn.pl
PL036	Lasy Skaliskie	Szymon	Czernek	xzyrafax@interia.pl
PL037	Puszcza Borecka	Andrzej	Sulej	andsulej@wp.pl
PL038	Puszcza Napiwodzko-Ramucka	Marian	Szymkiewicz	muz.przyr@muzeum.olsztyn.pl
PL039	Puszcza Piska	Andrzej	Ryś	upupa@op.pl
PL042	Bagna Nietlickie	Marian	Szymkiewicz	muz.przyr@muzeum.olsztyn.pl
PL043	Puszcza Augustowska	Dorota	Zawadzka	dorota_zaw@wp.pl

Kod ostoi	Nazwa ostoi	Imię	Nazwisko	Adres e-mail
PL043	Puszcza Augustowska	Jerzy	Zawadzki	dorota_zaw@wp.pl
PL043	Puszcza Augustowska	Grzegorz	Zawadzki	dorota_zaw@wp.pl
PL044	Dolina Biebrzy	Piotr	Świętochowski	prydzkowski@ymail.com
PL045	Dolina Biebrzy	Krzysztof	Henel	apusapus@poczta.onet.pl
PL045	Puszcza Knyszyńska	Tomasz	Tumiel	tomtum@op.pl
PL047	Niecka Gródecko-Michałowska	Paweł	Mirski	mirski.pawel@gmail.com
PL048	Dolina Górnej Narwi	Grzegorz	Grygoruk	szofer256@wp.pl
PL049	Bagienna Dolina Narwi	Mikołaj	Pruszyński	prusz@autograf.pl
PL050	Bagno Wizna	Wojciech	Piechowski	piecho23@wp.pl
PL052	Dolina Dolnej Narwi	Zbigniew	Kasprzykowski	zbykas@ap.siedlce.pl
PL053	Doliny Omulwi i Płodownicy	Zbigniew	Kasprzykowski	zbykas@ap.siedlce.pl
PL054	Doliny Wkry i Mławki	Krzysztof	Antczak	kuba.antczak@wp.pl
PL055	Bagienna Dolina Drwęcy	Tomasz	Rafalski	tomasz.rafalski@wp.pl
PL056	Dolina Górnego Nurca	Krzysztof	Jurczak	ksisio3@wp.pl
PL056	Dolina Górnego Nurca	Michał	Budka	michal.budka@wp.pl
PL057	Dolina Dolnego Bugu	Andrzej	Dombrowski	adomb@wp.pl
PL057	Dolina Dolnego Bugu	Waldemar	Krasowski	valdi99@wp.pl
PL058	Puszcza Biała	Paweł	Cieśluk	pawelciesluk@wp.pl
PL059	Dolina Liwca	Andrzej	Dombrowski	adomb@wp.pl
PL060	Dolina Kostrzynia	Henryk	Kot	ekos@siedlce.cc
PL062	Ujście Warty	Sławomir	Rubacha	srubacha1@gmail.com
PL063	Dolina Dolnej Noteci	Marcin	Bocheński	m.bochenski@ibos.uz.zgora.pl
PL064	Nadnoteckie Łęgi	Przemysław	Wylegała	przemo@salamandra.org.pl
PL065	Dolina Środkowej Noteci	Przemysław	Wylegała	przemo@salamandra.org.pl
PL066	Puszcza Notecka	Tadeusz	Mizera	tmizera@au.poznan.pl
PL067	Dolina Samicy	Samuel	Odrzykoski	samuel.odrzykoski@otop.org.pl
PL068	Dolina Małej Wełny	Bartosz	Krąkowski	krakowskibartosz@wp.pl
PL070	Jezioro Zgierzynieckie	Adrianna	Bogdanowska	ada@salamandra.org.pl
PL071	Dolina Środkowej Odry	Grzegorz	Jędro	rufinus@o2.pl
PL071	Dolina Środkowej Odry	Paweł	Czechowski	paczech@wp.pl
PL072	Wielki Łęg Obrzański	Paweł	Sieracki	psieracky@wp.pl
PL073	Pojezierze Sławskie	Sławomir	Rubacha	srubacha1@gmial.com
PL073	Pojezierze Sławskie	Paweł	Sieracki	psieracky@wp.pl
PL074	Zbiornik Wonieść	Janusz	Stępniewski	panurus@go2.pl
PL074	Zbiornik Wonieść	Paweł	Sieracki	psieracky@wp.pl
PL075	Ostoja Rogalińska	Radosław	Łucka	radek-lucka@wp.pl
PL076	Dolina Środkowej Warty	Aleksander	Winiecki	wolek@main.amu.edu.pl
PL076	Dolina Środkowej Warty	Ziemowit	Kosiński	zkosinsk@amu.edu.pl
PL076	Dolina Środkowej Warty	Sławomir	Mielczarek	
PL077	Ostoja Nadgoplańska	Michał	Kupczyk	kupczykm@amu.edu.pl
PL077	Ostoja Nadgoplańska	Maciej	Maciejewski	maciejptaki@op.pl
PL078	Zbiornik Jeziorsko	Tomasz	Janiszewski	tomjan@biol.uni.lodz.pl
PL079	Dolina Neru	Tadeusz	Musiał	krystadem@o2.pl
PL080	Dolina Bzury	Radoslaw	Włodarczyk	(wradek@biol.uni.lodz.pl
PL081	Błota Rakutowskie	Krzysztof	Kajzer	sittapar@wp.pl
PL081	Błota Rakutowskie	Mariusz	Lamentowicz	mariuszl@amu.edu.pl
PL081	Błota Rakutowskie	Michał	Piotrowski	apupa@wp.pl
PL081	Błota Rakutowskie	Piotr	Zieliński	piotrz@miiz.waw.pl
PL082	Żwirownia Skoki	Monika	Zielińska	monikaz@miiz.waw.pl
PL082	Żwirownia Skoki	Piotr	Zieliński	piotrz@miiz.waw.pl
PL083	Dolina Środkowej Wisły	Dariusz	Bukaciński	dbukacinski@op.pl

Kod ostoi	Nazwa ostoi	Imię	Nazwisko	Adres e-mail
PL083	Dolina Środkowej Wisły	Wiesław	Nowicki	wiesiek@miiz.waw.pl
PL084	Puszcza Kampinoska	Adam	Olszewski	ad.ol@wp.pl
PL084	Puszcza Kampinoska	Bogumiła	Olech	buki1@poczta.onet.pl
PL085	Bagno Całowanie	Wojciech	Sobociński	hajstra.foto@wp.pl
PL086	Bory Dolnośląskie	Waldemar	Bena	benawald@onet.eu
PL087	Stawy Przemkowskie	Andrzej	Ruszlewicz	andrzej.ruszlewicz@wp.pl
PL088	Zbiornik Mietkowski	Paweł	Gębski	biuro@bfa.com.pl
PL089	Łęgi Odrzańskie	Artur	Adamski	adamski@eko.org.pl
PL090	Grądy Odrzańskie	Marek	Stajszczyk	marekmsc16@wp.pl
PL091	Zbiornik Turawski	Jerzy	Stasiak	stajur@o2.pl
PL092	Dolina Baryczy	Beata	Orłowska	bea@biol.uni.wroc.pl
PL092	Dolina Baryczy	Józef	Witkowski	
PL092	Dolina Baryczy	Wiesław	Lenkiewicz	alenk@poczta.onet.pl
PL093	Dąbrowy Krotoszyńskie	Ziemowit	Kosiński	zkosinsk@amu.edu.pl
PL094	Dolina Pilicy	Jacek	Tabor	jacektabor@poczta.onet.pl
PL094	Dolina Pilicy	Sławomir	Chmielewski	sch6@wp.pl
PL096	Małopolski Przełom Wisły	LTO	LTO	loxia2@wp.pl
PL097	Dolina Nidy	Michał	Jantarski	limosa@wp.pl
PL097	Dolina Nidy	Piotr	Wilniewczyc	pwi43@wp.pl
PL097	Dolina Nidy	Roman	Maniarski	rmann@wp.pl
PL097	Dolina Nidy	TBOP	TBOP	biuro@tbop.org.pl
PL098	Dolina Tyśmienicy	Zbigniew	Jaszcz	z.jaszcz@op.pl
PL099	Lasy Parczewskie	Zbigniew	Jaszcz	z.jaszcz@op.pl
PL100	Zbiornik Podedwórze	Łukasz	Bednarz	drahma1@o2.pl
PL101	Uroczysko Mosty-Zahajki	Łukasz	Bednarz	drahma1@o2.pl
PL102	Polesie	Grzegorz	Grzywaczewki	grzegorz.grzywaczewski@up.lublin.pl
PL103	Bagno Bubnów	Grzegorz	Grzywaczewki	grzegorz.grzywaczewski@up.lublin.pl
PL104	Dolina Środkowego Bugu	Marcin	Urban	marcin.urban@poczta.onet.pl
PL105	Chełmskie Torfowiska Węglanowe	Robert	Wróblewski	wrubelki@interia.pl
PL107	Staw Boćków	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL107	Staw Boćków	Paweł	Marczakowski	pawelmarcz@wp.pl
PL108	Ostoja Nieliska	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL109	Lasy Janowskie	LTO	LTO	loxia2@wp.pl
PL110	Puszcza Solska	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL111	Roztocze	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL112	Dolina Górnej Łabuńki	Tomasz	Kobylas	tomaszkobylas@wp.pl
PL113	Ostoja Tyszowiecka	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL114	Zlewnia Górnej Huczwy	Jerzy	Michalczuk	jurmich@univ.rzeszow.pl
PL115	Dolina Szyszły	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL115	Dolina Szyszły	Robert	Cymbała	robertsc@poczta.onet.pl
PL116	Dolina Solokiji	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL116	Dolina Solokiji	Robert	Cymbała	robertsc@poczta.onet.pl
PL118	Góry Stołowe	Romuald	Mikusek	mikromek@wp.pl
PL119	Zbiornik Otmuchowski	Jakub	Szymczak	szymczakj@poczta.onet.pl
PL120	Zbiornik Nyski	Jakub	Szymczak	szymczakj@poczta.onet.pl
PL121	Dolina Górnej Odry	Jacek	Betleja	betleja@us.edu.pl
PL122	Dolina Górnej Wisły	Jan	Król	janek@befado.com.pl
PL122	Dolina Górnej Wisły	Robert	Kruszyk	brkruszyk@gmail.com
PL122	Dolina Górnej Wisły	CZAPLON	CZAPLON	czaplon@czaplon.most.org.pl
PL123	Stawy w Brzeszczach	CZAPLON	CZAPLON	czaplon@czaplon.most.org.pl
PL123	Stawy w Brzeszczach	Mateusz	Ledwoń	mkp@poczta.fm

Kod ostoi	Nazwa ostoi	Imię	Nazwisko	Adres e-mail
PL124	Dolina Dolnej Soły	CZAPLON	CZAPLON	czaplon@czaplon.most.org.pl
PL124	Dolina Dolnej Soły	Stanisław	Gacek	gacki2@poczta.onet.pl
PL125	Dolina Dolnej Skawy	CZAPLON	CZAPLON	czaplon@czaplon.most.org.pl
PL125	Dolina Dolnej Skawy	Damian	Wiehle	d.wiehle@poczta.fm
PL126	Puszcza Niepołomicka	Tomasz	Wilk	tomasz.wilk@otop.org.pl
PL126	Puszcza Notecka	Dariusz	Kujawa	kujawad@poczta.onet.pl
PL127	Beskid Żywiecki	Marcin	Dyduch	mardyd@op.pl
PL127	Beskid Żywiecki	Ryszard	Mędrzak	sxu@op.pl
PL128	Babia Góra	Michał	Ciach	mciach@ar.krakow.pl
PL129	Pasmo Policy	Michał	Ciach	mciach@ar.krakow.pl
PL130	Torfowiska Orawsko-Nowotarskie	Włodzimierz	Cichocki	cichocki@tatrynet.pl
PL131	Tatry	Włodzimierz	Cichocki	cichocki@tatrynet.pl
PL132	Gorce	Paweł	Armatys	paw_armatys@poczta.onet.pl
PL133	Pieniny	Bogusław	Kozik	bkozik@interia.pl
PL134	Beskid Niski	Marian	Stój	mstoj@poczta.fm
PL135	Pogórze Przemyskie	Przemysław	Kunysz	uggla@wp.pl
PL136	Góry Słonne	Mirosław	Więcek	iwa@iwa.krak.pl
PL136	Góry Słonne	Przemysław	Kunysz	uggla@wp.pl
PL137	Bieszczady	Przemysław	Kunysz	uggla@wp.pl
PL139	Beskid Śląski	Jan	Król	krol59@neostrada.pl
PL140	Beskid Wyspowy	Łukasz	Kajtoch	l_kajtoch@yahoo.com
PL141	Buczyny Grzędy Sokalskiej	Robert	Cymbała	robertsc@poczta.onet.pl
PL142	Dolina Czarnej	Zbyszek	Fijewski	zbigfi@wp.pl
PL144	Dolina Dolnego Wieprza	Paweł	Kołodziejczyk	kolozoo@wp.pl
PL150	Zbiornik Kuźnica Warężyńska	Paweł	Kmiecik	kmiecikpawel@o2.pl
PL152	Lasy Sieniawskie	Przemysław	Stachyra	przemekstachyra@wp.pl
PL153	Mierzeja Wiślana	Andrzej	Kośmicki	pomarinus@gmail.com
PL153	Mierzeja Wiślana	Adam	Janczyszyn	a.janczyszyn@op.pl
PL154	Niecka Włoszczowska	Krzysztof	Dudzik	kdudzik1@tlen.pl
PL156	Ostoja Kurpiowska	Karol	Trzciński	kulikwielki@aol.pl
PL157	Ostoja Kwiecewo	Sebastian	Menderski	smenderski@ptop.org.pl
PL162	Półwysep Helski	Andrzej	Kośmicki	pomarinus@gmail.com
PL162	Półwysep Helski	Gerard	Bela	gerard.streper@vp.pl
PL163	Puszcza Sandomierska	Konrad	Kata	katakon@poczta.fm
PL164	Stawy Jaktorów i Kraśnicza Wola	Roman	Stelmach	rostel@op.pl
PL167	Wrocławskie Pola Irygacyjne	Grzegorz	Orłowski	orlog@poczta.onet.pl
PL170	Zbiornik Siemianówka	Sławomir	Niedźwiedzki	mszarny@poczta.fm
PL170	Zbiornik Siemianówka	Marcin	Wereszczuk	marcin.wereszczuk@gmail.com
PLM1	Ławica Słupska	Włodzimierz	Meissner	biowm@univ.gda.pl
PLM2	Przybrzeżne Wody Bałtyku	Włodzimierz	Meissner	biowm@univ.gda.pl
PLM3	Zatoka Pomorska	Włodzimierz	Meissner	biowm@univ.gda.pl
PLM4	Wschodnie Wody Przygraniczne	Włodzimierz	Meissner	biowm@univ.gda.pl

Załącznik 6. Konwencje dotyczące ochrony ptaków i ich siedlisk

Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego (Konwencja Ramsarska) z 1971 roku

Podpisana i ratyfikowana przez Polskę w 1977 roku, tekst opublikowany w Dz.U. nr 7, poz. 24 i 25 z 1978 roku. Jest to umowa międzynarodowa określająca zasady wyznaczania, ochrony i użytkowania obszarów wodno-błotnych – mokradeł – i zasady międzynarodowej współpracy w zakresie ich ochrony. Obszary wodno-błotne w rozumieniu konwencji to obszary, na których decydującą rolę w ich rozwoju i funkcjonowaniu odgrywa woda. Konwencja wyróżnia ok. 49 typów takich obszarów. W szczególności powinny być włączone do spisu Konwencji tereny, które mają ponadlokalne znaczenie jako środowisko życia ptaków wodnych we wszystkich porach roku.

Kluczowa dla zachowania środowiska przyrodniczego tych obszarów jest stabilność gospodarki wodnej w całej zlewni lub jej istotnej dla danego obiektu części. Realizacja konwencji polega na zapewnieniu trwałej ochrony wszystkich zgłoszonych do ochrony obiektów, racjonalnym ich użytkowaniu i rozszerzaniu listy obiektów chronionych o nowe cenne przyrodniczo siedliska, ostoje ptaków i miejsca zachowania cennych gatunków roślin i zwierząt. Kraje przystępujące do konwencji zobowiązują się do zachowania tego specyficznego lokalnego środowiska – jego struktury i wewnętrznych powiązań. Kwalifikacja obszaru do spisu konwencji odbywa się na podstawie określonych kryteriów. W przypadku gdy teren utraci walory i zostanie skreślony z listy obszarów konwencji wymagane jest skompensowanie tej straty i utworzenie nowych rezerwatów pozwalających na zachowanie, najlepiej w tym samym rejonie, odpowiedniej części utraconego środowiska przyrodniczego.

Na liście Konwencji Ramsarskiej jest 13 polskich obszarów wodno-błotnych o łącznej powierzchni 145 075 ha. Są to parki narodowe: Biebrzański, Wigierski, Poleski, Narwiański i Słowiński oraz rezerwaty przyrody: Jezioro Łuknajno, Jezioro Świdwie, Jezioro Karaś, Jezioro Siedmiu Wysp, Jezioro Drużno, Stawy Milickie i Słońsk (w Parku Narodowym „Ujście Warty") oraz subalpejskie torfowiska w Karkonoskim PN.

Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Konwencja Waszyngtońska CITES z 1973 roku)

Podpisana i ratyfikowana przez Polskę w 1990 roku, tekst opublikowany Dz.U. nr 27, poz. 112 i 113 z 1991 roku. Jest to umowa międzynarodowa przyjęta w celu regulowania obrotu dzikimi zwierzętami i roślinami. Przepisy konwencji dotyczą handlu:

- zagrożonymi wyginięciem gatunkami roślin i zwierząt, handel nimi podlega szczególnej reglamentacji (załącznik I);
- gatunkami obecnie nie zagrożonymi, które jednak mogą stać się takimi, jeżeli handel nimi nie będzie podlegać kontroli i reglamentacji (załącznik II);
- gatunkami, którymi obrót jedna ze stron konwencji uznaje za przedmiot regulacji w celu zapobieżenia lub ograniczenia ich nadmiernej eksploatacji lub handel nimi uznaje za wymagający współpracy międzynarodowej (załącznik III).

Łącznie przepisami konwencji objęto ponad 50 000 gatunków i podgatunków we wszystkich regionach biogeograficznych. Przyczyną wpisania na listę CITES obok stwierdzenia na podstawie badań naukowych, że gatunek jest zagrożony wyginięciem, jest także izolacja biogeograficzna gatunku, a nawet nadmierna eksploatacja gatunku uznawanego za pospolity.

Do tej pory przystąpiło do konwencji 175 państw. Każdo razowy wwóz lub wywóz roślin i zwierząt chronionych do lub z krajów – stron Konwencji wymaga zezwolenia odpowiedniego organu. W Polsce zezwolenie na obrót zwierzętami i roślinami wydaje minister środowiska. Rejestry dzikich roślin i zwierząt trzymanych w hodowli i uprawie prowadzi starosta. Każda osoba wchodząca w posiadanie takiego gatunku musi w ciągu 14 dni dokonać rejestracji u starosty.

Konwencja o ochronie dzikiej flory i fauny europejskiej oraz ich siedlisk naturalnych (Konwencja Berneńska) z 1979 roku

Podpisana i ratyfikowana przez Polskę w 1996 roku, tekst opublikowany w Dz.U. nr 58 poz. 263 i 264 z 1996 roku. Przedmiotem zainteresowania konwencji jest ochrona dziko żyjących roślin i zwierząt, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków zagrożonych wyginięciem i ich siedlisk oraz gatunków wędrownych, zwłaszcza tych, których ratowanie wymaga współdziałania kilku państw i wspierania współdziałania w tym zakresie.

Konwencja zakłada podejmowanie działań na rzecz podtrzymania ciągłości i trwałości występowania gatunków w warunkach jednoczesnego użytkowania gospodarczego. Zawiera, sporządzone na podstawie wyników badań naukowych, listy:

- zagrożonych dziko rosnących roślin (załącznik I);
- zagrożonych dzikich zwierząt (załącznik II);
- gatunków dzikich zwierząt, których eksploatacja wymaga takich regulacji, aby ich populacje nie były zagrożone (załącznik III);
- zabronionych środków i metod zabijania, chwytania i innej eksploatacji zwierząt, które mogłyby spowodować lokalny zanik lub poważne szkody w populacjach wskazanych gatunków (załącznik IV).

Konwencja zobowiązuje poszczególne państwa, które ją ratyfikowały, do podjęcia właściwych i niezbędnych

działań ustawodawczych i administracyjnych, pozwalających zapewnić ścisłą ochronę gatunkom wymienionym w załączniku I i II oraz siedliskom tych gatunków. W przypadku gatunków wymienionych w załączniku III przepisy tej konwencji uzupełniają się z przepisami Konwencji Bońskiej kładąc nacisk na ochronę gatunków będących przedmiotem gospodarczego użytkowania.

Twórcy konwencji akcentują konieczność współpracy międzynarodowej w ochronie gatunków zagrożonych. Pod auspicjami tej konwencji powstają strategie planów ochrony poszczególnych gatunków i wytyczne do opracowania planów ochrony w poszczególnych krajach.

Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt (Konwencja Bońska) z 1979 roku

Podpisana i ratyfikowana przez Polskę w 1996 roku, tekst opublikowany w Dz.U. nr 2, poz. 17 z 2003 r. Celem tej konwencji jest ochrona gatunków wędrownych zwierząt na całym obszarze ich występowania. Za gatunek wędrowny konwencja uznaje całą populację gatunku dzikich zwierząt lub jej geograficznie wyodrębnioną część, gdy znaczna liczba osobników tego gatunku podejmuje w sposób cykliczny wędrówkę i przekracza jedną lub kilka granic państwowych. Ponieważ przedmiotem ochrony są gatunki wymagające specjalnego zainteresowania konwencja wprowadza pojęcie „odpowiedniego stanu zachowania". Przyjmuje, że odpowiedni stan zachowania jest wtedy, gdy liczebność gatunku jest w miarę stabilna, areał występowania nie ulega istotnym zmianom i jest zgodny z historycznym zasięgiem oraz gdy istnieją i w najbliższej przyszłości będą istnieć siedliska wystarczające do trwałego zachowania populacji gatunku wędrownego.

Kraje – strony konwencji powinny chronić gatunki wędrowne wszędzie, gdzie jest to możliwe i właściwe, szczególnie tam, gdzie stan ich zachowania jest uznawany za nieodpowiedni. Największym zagrożeniem dla zwierząt wędrujących jest utrata siedlisk niezbędnych do tego, aby mogły one przeżyć na różnych etapach ich wędrówki, i bezpośrednia ich eksterminacja, zwłaszcza w czasie masowej wędrówki na zimowiska. Oprócz tych zagrożeń zwierzętom wędrującym zagrażają gatunki obce, których koncentracje wypierają gatunki rodzime z dotąd zajmowanych siedlisk i wprowadzają znaczne zmiany w dotychczasowym funkcjonowaniu ekosystemu. W celu ochrony ptaków jedne państwa podejmują działania chroniące siedliska miejsc lęgowych, inne – miejsca ważne w czasie wędrówki lub zimowiska. W ostatnich latach coraz większą uwagę przykłada się do eliminowania przeszkód grożących ptakom w czasie wędrówki, np. linii energetycznych, elektrowni wiatrowych czy sieci rybackich.

Narzędziem realizacji konwencji są porozumienia zawierane przez kraje bezpośrednio zainteresowane i odpowiedzialne za utrzymanie gatunków zagrożonych. Przedmiotem porozumień powinny być gatunki wymienione w załączniku II konwencji. W ramach konwencji zawarto dotychczas 7 takich porozumień. Największe to „Porozumienie o ochronie afro-euroazjatyckich wędrownych ptaków wodnych (AEWA)", które zakłada działania na rzecz ochrony ponad 170 gatunków wodnych występujących na obszarze 117 państw. Innym rodzajem międzynarodowej umowy są memoranda dotyczące ochrony pojedynczych gatunków np. wodniczki (*Acrocephalus paludicola*).

Konwencja o różnorodności biologicznej (Konwencja z Rio) z 1992 roku

Podpisana przez Polskę w 1995 roku, tekst opublikowany w Dz.U. nr 184 poz. 1533 z 2002 roku. Celem konwencji jest ochrona różnorodności biologicznej, zrównoważone jej użytkowanie oraz sprawiedliwy podział korzyści wynikających z wykorzystania zasobów genetycznych, a także transfer stosowanych technologii.

Konwencja zakłada ochronę całego bogactwa przyrodniczego Ziemi, a przedmiotem jej zainteresowania są wszystkie rodzaje różnorodności biologicznej – wewnątrzgatunkowa (genetyczna), międzygatunkowa i ponadgatunkowa (ekosystemów i biocenoz).

Konwencja w odróżnieniu od wcześniejszych porozumień nie koncentruje się na działaniach na rzecz ochrony pojedynczych gatunków lub ich grup w miejscach naturalnego występowania gatunków czy siedlisk lub w miejscach, gdzie prowadzi się hodowlę gatunku, w celu ochrony. Przyjmuje, że nowoczesna ochrona przyrody wymaga włączenia zagadnień ochrony przyrody do polityk gospodarczych, konieczność wypracowania wielu mechanizmów ekonomicznych i społecznych i podnoszenia poziomu zainteresowania i zrozumienia społecznego tych problemów. Ochrona powinna być prowadzona na obszarze całego kraju, a nie tylko tam, gdzie utworzono formy ochrony przyrody. Szczególną ochroną należy otoczyć te składniki różnorodności biologicznej, które są rzadkie i w różny sposób zagrożone wyginięciem lub trwałym przekształceniem. Wysokie koszty powszechnej ochrony powodują, że wydzielono grupy gatunków i ekosystemów priorytetowych. Identyfikacja tych priorytetów powinna odbywać się na różnych poziomach – lokalnym regionalnym i światowym.

Konwencja wymaga opracowania przez kraje, które ją ratyfikowały, krajowych strategii ochrony różnorodności oraz planów i programów wykonawczych. Oczekuje się także włączenia zapisów tych dokumentów do polityk i programów gospodarczych.

Strony mają obowiązek prowadzenia monitoringu i programów badawczych mających na celu uzupełnianie wiedzy na temat różnorodności biologicznej, jak również stałe rozpoznawanie i śledzenie zagrożeń.

Ramowa konwencja o ochronie i zrównoważonym rozwoju Karpat sporządzona w Kijowie w maju 2003 roku (zwana Konwencją Karpacką)

Sporządzona w Kijowie dnia 22 maja 2003 roku, a przez Polskę ratyfikowana była w roku 2006. Celem konwencji jest prowadzenie wszechstronnej polityki i współpraca na

rzecz ochrony i zrównoważonego rozwoju Karpat dla poprawy jakości życia, wzmocnienia miejscowej gospodarki i społeczności lokalnych oraz zachowania walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego tego obszaru.

Konwencja Karpacka jest konwencją ramową, tzn. określa ogólne cele polityczne, które promują zintegrowane podejście do ochrony przyrodniczego i kulturowego dziedzictwa Karpat. Konwencja nie ustanawia konkretnych zobowiązań, lecz zaprasza strony do współpracy na rzecz wdrażania uzgodnionych w niej zasad. Współpraca ta może przyjmować wiele form, a w tym programy pracy w ramach konwencji, wspólne działania dwustronne lub wielostronne, pomoc międzynarodowa czy skoordynowane środki krajowe. Obszary zainteresowań konwencji obejmują:

– zintegrowane podejście do gospodarowania zasobami ziemi;
– ochronę i zrównoważone użytkowanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej;
– planowanie przestrzenne;
– zrównoważone i zintegrowane zarządzanie wodami dorzeczy;
– zrównoważone rolnictwo i leśnictwo;
– zrównoważony transport i infrastrukturę;
– zrównoważoną turystykę;
– przemysł i energię;
– dziedzictwo kulturowe i wiedzę ludową;
– system ocen oddziaływania na środowisko i informowania o stanie środowiska, monitoring oraz wczesne ostrzeganie;
– podnoszenie świadomości, edukację i udział społeczeństwa.

Appendix 6. Most important international conventions on the protection of wild birds ratified by Poland

Poland has ratified the following International convention relating to the protection of wild birds:

1. Convention on Wetlands of International Importance especially as Waterfowl Habitat. Adopted in 1971 (also called Ramsar Convention). Ratified by Poland in 1977. Poland designated eight sites to the list of Ramsar sites and an additional five were proposed.
2. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora. Adopted in 1973 (CITES, also called Washington Convention). Ratified by Poland in 1990.
3. Convention on the Conservation of Wildlife and Natural Habitats. Adopted in 1979 (also called Bern Convention). Ratified by Poland in 1996.
4. Convention on the Conservation of Migratory Species. Adopted in 1979 (also called Bonn Convention). Ratified by Poland in 1996.
5. Convention of Biological Diversity. Adopted in 1992 (also called Rio de Janeiro Convention). Ratified by Poland in 1995.
6. Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathianshe Carpathians. Adopted in 2003 (also called Carpatian Convention). Ratified by Poland in 2006.

Dołącz do nas – razem możemy więcej!

Jeśli chcesz brać czynny, obywatelski udział w ochronie przyrody i mieć wpływ na to, by prawo dotyczące ochrony przyrody było przestrzegane – dołącz do Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków! OTOP to organizacja zajmująca się ochroną dzikich ptaków i miejsc, w których one żyją. Zostając członkiem OTOP, pomagasz nam chronić najcenniejsze ostoje polskiej przyrody oraz dbać o jakość środowiska, w którym żyjemy. To dzięki wsparciu naszych Członków możemy pracować z polskimi i europejskimi decydentami nad zagadnieniami dotyczącymi zachowania wysokiej jakości środowiska naturalnego.

Członkostwo w OTOP to poparcie naszych działań i oddanie swojego głosu naturze. Potrzebujemy Twojego wsparcia, aby chronić najbardziej unikatowe i zagrożone gatunki ptaków żyjące na terenie naszego kraju. Dołącz do grona ponad 2500 członków naszej organizacji i razem z nami działaj na rzecz lepszej przyszłości ludzi i ptaków!!!

Zostając członkiem Towarzystwa, pomagasz:

- **chronić** zagrożone gatunki ptaków,
- **wpływać na decyzje** dotyczące ochrony obszarów cennych przyrodniczo,
- **powstrzymywać szkodliwe dla** środowiska **przedsięwzięcia**,
- zakładać nowe rezerwaty przyrody,
- **rozbudzać zainteresowanie przyrodą** wśród dzieci i młodzieży,
- **uczyć** szacunku do przyrody,
- **wspierać badania naukowe**, które dostarczają informacji niezbędnych dla skutecznej ochrony wielu zagrożonych gatunków i ostoi.

Członkowie OTOP otrzymują prenumeratę kwartalnika „Ptaki" – magazynu w całości poświęconego ptakom i ich ochronie.

Aby zostać członkiem OTOP, należy wypełnić deklarację członkowską umieszczoną na odwrocie tej strony i wysłać ją na adres:

Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków
ul. Odrowąża 24
05-270 Marki

oraz wpłacić składkę w odpowiedniej wysokości (składka indywidualna 60 zł, rodzinna 80 zł, ulgowa 40 zł, koła szkolne 10 zł za każdego członka) na rachunek o numerze 69 1370 1200 0000 1701 4766 4100, w tytule przelewu podając imię i nazwisko oraz rodzaj członkostwa.

Deklarację członkowską można też wypełnić na naszej stronie internetowej:
www.otop.org.pl

DEKLARACJA CZŁONKOWSKA
Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków

RODZAJE CZŁONKOSTWA

Prosimy zapoznać się z dostępnymi wariantami i zaznaczyć dokonany przez Państwa wybór w kratce obok nazwy wariantu (składki roczne)

☐ **Indywidualne** **60 zł**
Indywidualna składka członkowska za jedną dorosłą osobę.

☐ **Rodzinne** **80 zł**
Składka członkowska za maksymalnie dwie dorosłe osoby oraz wszystkie dzieci, które będą otrzymywać jeden egzemplarz naszych materiałów pod wskazany adres.

☐ **Wspierające** *Kwota wsparcia* ____
Składka członkowska dla osób pragnących wesprzeć OTOP kwotą wyższą niż podstawowe składki członkowskie (należy wpisać kwotę, którą decydują się Państwo wesprzeć OTOP).

☐ **Studenckie / Uczniowskie** **40 zł**
Składka członkowska za jedną uczącą się osobę lub jedną dorosłą, studiującą osobę, która wraz z kopią dowodu wpłaty składki prześle do Sekretariatu OTOP kopię ważnej legitymacji uczniowskiej / studenckiej

☐ **Ulgowe – emeryci i renciści** **40 zł**
Składka członkowska za jedną dorosłą osobę będącą na emeryturze lub rencie.

☐ **Koło szkolne** *Ilość członków* ____ **x 10 zł** = *Łączna składka* ____
Składka członkowska za jedną dorosłą osobę będącą opiekunem grupy oraz dowolną ilość dzieci będących członkami koła szkolnego (w deklaracji swoje nazwisko wpisuje jedynie opiekun – listę dzieci (imię , nazwisko, data urodzenia) należy przesłać do Sekretariatu OTOP wraz z kopią dowodu wpłaty).

Ja, niżej podpisany, deklaruję chęć przystąpienia do Ogólnopolskiego Towarzystwa Ochrony Ptaków

Członek / Członkowie (dla Członkostwa Rodzinnego – dorosłe osoby):

Imię	*Nazwisko*	*Data urodzenia*	*Zawód / Zajęcie*

Członkowie rodziny (dla Członkostwa Rodzinnego – dzieci poniżej 18 roku życia):

Imię	*Nazwisko*	*Data urodzenia*

Adres zameldowania / Adres szkoły (dla Koła Szkolnego):

Ulica, numer domu, numer mieszkania (dla szkoły również nazwa)

Kod pocztowy	*Miejscowość*

Adres do korespondencji / Adres korespondencyjny Opiekuna Koła Szkolnego:

Ulica, numer domu, numer mieszkania

Kod pocztowy	*Miejscowość*

Numer telefonu stacjonarnego	*Numer telefonu komórkowego*	*Adres e-mail*

Prosimy o podanie przynajmniej jednego nr telefonu lub adresu e-mail w przypadku konieczności kontaktu z Państwem.

Składkę członkowską w wybranym przeze mnie wariancie zobowiązuję się wpłacić na konto bankowe OTOP:

Bank DnB NORD Polska, o/Gdynia 69 1370 1200 0000 1701 4766 4100

Wyrażam zgodę na wykorzystywanie i przetwarzanie moich danych osobowych przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków, z siedzibą w Gdańsku przy ulicy Hallera 4/2, dla realizacji jego celów statutowych. Powyższe dane przekazuję dobrowolnie, zastrzegając sobie prawo do ich sprawdzania i poprawiania.

Miejscowość	*Data*	*Podpis – **pole obowiązkowe***